

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

**Україна і світ:
діалог мов та культур**

30 березня – 1 квітня 2016 року

Київ
Вид. центр КНЛУ
2016

Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня – 1 квітня 2016 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2016. – 795 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, які присвячені основним проблемам сучасного мовознавства, літературознавства, методики мовної освіти, а також педагогічним, психологічним, культурологічним та історичним проблемам розвитку освіти у світі Болонських реалій.

Члени Редколегії:

Матвієнко О. В., докт. пед. наук, проф., проректор з наукової роботи;

Бігич О. Б., докт. пед. наук, проф., кафедри методики викладання іноземних мов;

Бондаренко О. Ф., член-кор. НАПН України, докт. психол. наук, проф., зав. кафедри психології і педагогіки;

Валігура О. Р., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри германської і фіно-угорської філології;

Валюх З. О., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри української філології;

Воробйова О. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри лексикології і стилістики англійської мови імені професора О.М. Мороховського;

Гамзюк М. В., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької філології;

Денисова С. П., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри зіставного мовознавства і теорії та практики перекладу;

Долгополова Л. А., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької мови і перекладу;

Кагановська О. М., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри романської філології;

Ніколаєва С. Ю., докт. пед. наук, проф., зав. кафедри методики викладання іноземних мов;

Ніконова В. Л., докт. філол. наук, проф., зав. кафедри англійської філології факультету перекладачів;

Пирогов В. Л., канд. філол. наук, доц., зав. кафедри мов та цивілізацій Далекого Сходу;

Матеріали друкуються в авторській редакції.

МІФИ СУЧАСНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ САЙТАХ НОВИН

Акімова Н.В.

*Кіровоградський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету*

Сайти новин останнім часом перетворюються на основне джерело оперативної інформації. Їх популярність швидко зростає, і кількість користувачів постійно збільшується. Цьому сприяють як нові технічні можливості представлення контенту, так і зручна сучасна мовленнєва манера спілкування: короткими реченням, по суті, з яскравими метафорами, опускаючи неважливе. Проте чи справді такий стиль мовлення відповідає інтересам читача? Які приховані загрози він містить? Окреслити відповіді на поставлені питання є метою цієї публікації.

Учені зазначають, що онлайн новини все більше витісняють друковані видання. За інформацією Книжкової палати України імені І.Федорова, у 2010 році було зареєстровано 2347 традиційних газетних видань, у 2011 році – вже лише 2067 [2, с. 86]. На початку 2007 року журнал Time та інші популярні друковані тижневики скоротили витрати на паперову версію і вирішили підсилити свою присутність у Мережі [4, с. 154]. Крім того, важко не помітити, що сайти новин стабільно посідають місця у перших десятках найбільш рейтингових інтернет-ресурсів. Більше того, останнім часом друковані видання прагнуть зовнішньо наблизитися до вигляду інтернет-ресурсів: статті зменшуються за обсягом, супроводжуються дайджестами, анотаціями та засобами, що спрощують навігацію, виносками з цитатами, яскравими заголовками. Один з редакторів Times of London навіть розглядає еру інтернету як епоху заголовків [3, с. 103].

Новини на сайтах представлені переважно у формі анонсів-гіперпосилань, які іноді супроводжуються прикріпленими аудіо чи відео файлами. Між тим зарубіжні дослідження з питань веб-серфінгу, браузерингу свідчать, що посилання використовуються рідко. Отже, більшу частину новинного контенту користувач отримує з анонсів новин, які проглядаються у швидкому темпі, тому рідко критично аналізуються. Поверхова інтерпретація, за результатами нашого дослідження, часто відрізняється від поглибленої. Проаналізуємо один з неоднозначних, варіативних новинних анонсів, що відображає характерні особливості сучасної інтернет-комунікації: “*Зустріч групи щодо Донбасу пройде 12 лютого*” [5]. З першого погляду у цьому тексті немає нічого дивного і цікавого. Все нібито зрозуміло. Окрім того, про яку групу йде мова: парламентську, чи військову, чи групу країн, чи міжнародних організацій? Відповідно вже складніше встановити не лише зміст, а й загальний емоційний фон новини. У разі некритичного сприйняття девіантна для цього тексту лексема “*група*” буде тлумачитися за допомогою механізму аперцепції, тобто за участі вентромедіальної кори лівої півкулі та емоційних креативних центрів правої, які наділять її асоціативним сенсом, що відповідає досвіду та політичній обізнаності цього респондента. Це означає, що читач – не експерт з України

ймовірно тлумачитиме цю групу як українську, читач з Росії – як міжнародну, а читач з Донбасу – як донбаську. Такі неоднозначні анонси звична справа для сайтів новин, варіативності даного тексту сприяє специфіка новинної інтернет-комунікації, зокрема такі риси інтернет-мовлення, як презентативність, функціонування особливого етикету, персоналізація. При цьому аналізований анонс порушує деякі максими комунікативного кодексу: повноти інформації та манери. Варіативність інтерпретацій у даному випадку виникає через суттєву невідповідність значення та сенсів лексеми “група” у зазначеному контексті, де акцентована мовна одиниця неконкретизована, а тому актуалізується відразу кілька значень цього слова (друге та третє словникові значення [1, с. 264]). Скориставшись гіперпосиланням, можна встановити, що у новині мова йде про зустріч Контактної групи щодо врегулювання ситуації в Донбасі, яка до того ж пройде в режимі відеоконференції. Як бачимо, зміст новини дещо відрізняється від смислів анонсу. Така невинуватна мовна економія призводить до поширення змістовно неповноцінних, девіантних конструкцій, а обмеженість контексту не дозволяє однозначно встановити їх сенс. Складається враження, що автор повідомляє новину, ніби поспішаючи, поміж іншим, прагнучи скоріше перейти до чогось більш важливого. З іншого боку, подібне формулювання може бути прийомом замовчування, відволікання уваги. З одного боку, так розповсюджується поширений та підтримуваний державою міф, що влада щось робить для вирішення ситуації на Донбасі. При цьому офіційне джерело перестраховує себе на випадок невдачі, не конкретизуючи, про яку групу йде мова, тобто хто буде відповідальним за результати зустрічі. З іншого – в анонсі, на нашу думку, навмисно опущено, що зустріч буде не особистою, а лише у форматі відео конференції. Зазначений формат, як правило, не використовується у ключових моментах, відповідно, можна припустити, що зустріч матиме формальний характер і навряд чи від неї очікують значимих результатів. Якщо ж мова йде про чергову нерезультативну зустріч, навіщо про неї повідомляти? Без уважного аналізу змісту анонсу, на що певно розраховують автори новини, вона сприятиме ствердженню міфу “нового порядку”, що піклується про людей, а не просто ставить “галочки”. Насправді, як бачимо, цей порядок – лише новий міф сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.
2. Горовий В. М. Електронні ЗМІ в контексті забезпечення національного інформаційного суверенітету / В. М. Горовий // Інтернет-комунікація в діяльності інститутів сектору безпеки: теоретико-прикладний аспект : [монографія] / В. М. Горовий. – К., Луганськ : Янтар, 2013. – С. 67–112.
3. Карр Н. Пустышка. Что Интернет делает с нашими мозгами / Николас Карр; [пер. с англ. П. Миронова]. – СПб: BestBusinessBooks, 2013. – 253 с
4. Смолл Г. Мозг онлайн. Человек в эпоху интернета / Г. Смолл, Г. Ворган; [пер. с английского Б. Козловского]. – М.: Колибри, Азбука-Аттикус, 2011. – 352 с.
5. Останні новини України та світу. Корреспондент.net – свіжі новини дня [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://korrespondent.net/>

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПІСЕННОГО РОК-ДИСКУРСУ

Алексенко С.Ф.

Сумський державний педагогічний університет

Аналіз дискурсу як комунікативного явища передбачає його інтерпретацію з урахуванням чинників адресанта, адресата, місця та часу комунікації. Смысл, що вербалізується у пісні, виводиться адресатом, виходячи з наявних в нього загальнокультурних знань та комунікативних конвенцій. Пісенний дискурс є креолізованим продуктом, оскільки в ньому об'єднані вербальний та музичний компоненти.

Англомовний пісенний дискурс є домінуючим у глобальному масштабі. За даними Д. Кристала, більше 90% груп і сольних виконавців сучасної музики співають англійською мовою, їхня рідна мова при цьому не має значення [1, с. 490]. Глобальний характер поширення текстів англомовного пісенного дискурсу не може не накладати певний відбиток на ці тексти, головним чином, у плані їхнього спрощення: текст пісні не повинен містити складних граматичних явищ, реалій і ідіом, які можуть виявитися незрозумілими аудиторії, для якої англійська не є рідною мовою.

Дані Оксфордського словника цитат свідчать про те, що тексти англомовного пісенного дискурсу можуть служити та служать джерелом поповнення мовного фонду англійської мови, поряд з текстами світової художньої літератури та кінематографу.

Пісенний дискурс здійснює низку функцій в плані його впливу на адресата. Будучи вираженням внутрішніх переживань та емоцій автора, він реалізує емотивну функцію. У ситуації публічного виконання пісні адресат пісні покликаний перейнятися емоцією, що транслюється, співпережити її.

Емотивна функція найтіснішим чином переплітається з фатичною (або контактовстановлюючою) функцією, яка проявляється у таких мовних формах як займенники 2 особи, питальні, імперативні речення та стиль повсякденного побутового спілкування), та функцією конотативною (здійснення впливу на адресата за допомогою експресивно маркованих елементів тексту).

Референтивно-наративна функція проявляється у передачі змістовно-фактуальної інформації від адресанта до адресата та у створенні деякого "можливого світу", до якого пісенний текст здійснює референцію. Конвінсивна / апелятивна функція пісенного дискурсу реалізується через донесення та переконання слухачів у певних ідеях / гаслах чи через заклик до дій. Залежно від реалізації чи нереалізації в англомовному пісенному дискурсі певних функцій в ньому можна виділити декілька жанрів.

Учені-лінгвісти розглядають жанр в дискурсі з декількох точок зору. З прагматичної точки зору жанр розглядається як сукупність типізованих мовних форм, що наповнюють / супроводжують сталі сценарії соціальної взаємодії [2, 3]. Так, Гольдин В. Є. зауважує, що "певна жанрова форма визначається комунікативно-рольовою структурою ситуації спілкування,

мовленнєвим каналом зв'язку та загальнокомунікативними цілями суб'єктів спілкування” [3, с. 32]. Згідно з когнітивним підходом до розгляду цього поняття, мовленнєвий жанр визначає характер мислення і дискурсивної поведінки мовної особистості, при цьому система жанрових фреймів стає іманентною людській свідомості структурою [4, с. 115]. Культурологічна трактовка жанру представляє його як певні класи текстів як ключі до культури певного суспільства [5, с. 99].

Рок-дискурс як жанр англomовного пісенного дискурсу віддзеркалює особливу молодіжну субкультуру суспільства, якій притаманні характерні ознаки нонконформізму, бунтарства проти традиційності життєустрою більшості, спонтанності та примхливості дій, з одного боку, та самотності людини в суспільстві, певного песимізму щодо будь-яких спроб змінювати світ на краще, бажання ескапізму за допомогою наркотичних речовин, галюциногенів, з іншого. Рок-дискурс спрямований перш за все на реалізацію апелятивної / конвінсивної функції, що проявляється у закликах культивувати зазначені стереотипи, дотримуватися певного стилю поведінки, що їм відповідає; але крім апелятивної функції, рок-дискурс реалізує також фатичну функцію – функцію встановлення емоційної єдності зі слухачами.

Рок – це, з одного боку, рупор молоді, яку роздирають її суперечливі настрої, конфлікти із загальноприйнятими нормами, а з іншого, рок – один з інструментів шоу-бізнесу, спрямований на комерційний прибуток в індустрії розваг. Ця подвійна природа і обумовлює суперечності розвитку жанру. Вся історія року складається зі схожих циклів, на початку кожного з яких – бунт, протест, народження нових стилів і нових цінностей, виникнення груп і виконавців-основоположників стилю (1955, 1967, 1977, ...), а потім – поступовий процес “приручення”, комерціалізації, часом спрощення.

Рок-дискурс має велику кількість напрямків: від легких піджанрів, таких як танцювальний рок-н-рол, поп-рок, брітпоп, до брутальних і агресивних піджанрів дет-металу і грайндкора. Зміст пісень варіюється від легкого і невимушеного до похмурого, глибокого і філософського. Часто рок-дискурс протиставляється дискурсу популярного напрямку музики. Безсумнівно, англomовний пісенний дискурс є потужним засобом пропаганди англійської / американської лінгвокультури зокрема та західної взагалі, із властивими їм цінностями та ідеалами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press, 2005. – P. 490.
2. Бахтин М. М Проблема речевых жанров / М. М. Бахтин // Эстетика словесного творчества. – М., 1979. – С. 237–280.
3. Гольдин В. Е. Имена речевых событий, поступков и жанры русской речи / В. Е. Гольдин // Жанры речи. – Саратов, 1997. – Вып. 1. – С. 23–34.
4. Седов К. Ф. Жанр и коммуникативная компетенция / К. Ф. Седов // Хорошая речь. – М., 2007. – С. 107–117.

СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ У ЛЕКСИЦІ МІСЬКИХ, СІЛЬСЬКИХ І БЕДУЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ ЙОРДАНІЇ

Аль-Хураші М.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Лексична система – одна з найскладніших мовних систем, що обумовлено багатовимірністю її структури, неоднорідністю її одиниць, різноманітністю відображених у ній відношень і її відкритістю для постійного поповнення новими одиницями (словами та значеннями). Своєрідність її також у тому, що вона, на відміну від інших мовних систем (фонологічної та граматичної), безпосередньо пов'язана з об'єктивною дійсністю, віддзеркаленням якої вона є.

Лексичний склад арабської мови розвивається на базі широкого словникового фонду арабської класичної та сучасної літературної мови, збагачуючись водночас запозиченнями з інших мов.

Можна виділити такі лексичні групи йорданського діалекту арабської мови:

- 1) власне арабська лексика: *ḥukūma* “уряд”, *ʿarḍ* “земля”;
- 2) загальноарабські діалектизми: *hōn* “тут”, *šāf* “дивитися”;
- 3) сиро-ліванські, сиро-палестинські діалектизми: *zalame* “чоловік”, *mara* “жінка”, *sgīr* “маленький”;
- 4) власне йорданські діалектизми [3, с. 66].

До останніх належать лексичні одиниці, характерні лише для діалектів Йорданії. Як правило, це лексика сільських та бедуїнських діалектів, наприклад: *maznk* “чоловічий халат”, *miḡlq* “засув”, *akya* “мішок з козячої шкіри, в якому трясуть молоко для виготовлення сиру”, *dičče* “відворіт (у штанах)”, *tughr* “довгочеренкова лопата для витягування хліба з пічки”.

Виходячи з результатів нашого дослідження, вважаємо доцільним розширити наведену вище класифікацію. Зокрема, власне йорданську лексику необхідно поділити на міські, сільські та бедуїнські діалектизми. Доцільність виокремлення цих трьох груп обумовлена значними відмінностями у лексиконі носіїв діалектів цих трьох груп. Для обґрунтування цього твердження проведемо порівняння лексики міських, сільських та бедуїнських діалектів.

Географічно міські діалекти поширені у центральній частині Йорданії, сільські – у північній, а бедуїнські – у південній [2]. Для порівняння поміж міських діалектів нами було обрано амманське койне, яке має особливий престиж і слугує основою для формування регіональних койне Йорданії. Хоча до 1930 р. діалект найстарішого та найбільшого міста на території Йорданії – ас-Салта – був символом мовлення автохтонного йорданського населення та вважався його мешканцями “міським” (*madani*), обрання міста Амман столицею Йорданії позбавило ас-Салт його статусу та підвищило статус амманського койне [1, с. 59]. Лексику сільських діалектів продемонструємо на прикладі діалекту передмістя Ірбіда. Він поширений на території між Амманом та Ірбідом, що дозволяє носіям двох діалектів бути в тісному контакті з цими містами,

в яких розмовляють і міськими, і сільськими діалектами [4, с. 18]. Початковий етап дослідження низки бедуїнських говірок, серед яких діалекти племен Ідуан, Іджлян, Мааїт, Бані Сахар, Завахра, АльАатебі, Халайла та Даажа, показав, що істотних відмінностей між ними на лексичному рівні не існує. Однак це питання потребує більш глибокого вивчення. Для порівняння був обраний діалект племені Бані Сахар – одного з найбільших та найвпливовіших йорданських племен.

Наведемо лексичні одиниці та їхні відповідники у діалектах трьох груп у такому порядку: міський – сільський – бедуїнський:

- 1) цей: *had* – *haḏ* – *hol*;
- 2) коли: *emta* – *amēt*;
- 3) ніс: *hašm* – *munhār* – *'anf*;
- 4) плем'я: *beyt* – *bani* – *'ašīra*;
- 5) рушниця: *barūde* – *barūde* – *harṭūš*;
- 6) гарний: *ḥelw* – *ḡamīl* – *zēn*;
- 7) хочу: *biddi* – *biddi* – *yiddi*;
- 8) моє: *ili/ta 'i* – *ili/ta 'i* – *ḥaggi*;
- 9) мій брат: *aḥi* – *aḥuy/hīya* – *lahu*;
- 10) цибуля: *basal* – *baṣal* – *ibṣale*;
- 11) тупий: *ḡabi* – *ḡabi* – *bidl*;
- 12) хлопчик: *walad* – *walad* – *'aži*;
- 13) коза: *'anza* – *'inza* – *a 'niza*.

Ці дані свідчать про те, що на лексичному рівні між міським і сільським діалектами та бедуїнським діалектом племені Бані Сахар існує значна різниця і що навіть спільне для діалектів використання окремих лексичних одиниць є недостатнім аргументом для об'єднання цих трьох діалектів в одну групу при класифікації. Отже, можна констатувати наявність значних відмінностей у лексиці йорданських діалектів і зробити висновок, що ані бедуїнський, ані сільський діалекти не акомодуються лексично один з одним або з амманським койне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abdel-Jawad H.R. The Emergence of an Urban Dialect in the Jordanian Urban Centers/ Hassan Rashid Abdel-Jawad // International Journal of the Sociology of Language. – No. 61. – 1981. – P. 53–63.
2. Al-Wer, Enam. Jordan // Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. – Leiden: Brill. 2007. – P. 498–504.
3. Sakarna A.K. The Bedouin Dialect of Al-Zawaida Tribe, Southern Jordan/ Ahmad Khalaf Sakarna // Al-'Arabiyya, Journal of the American Association of Teachers of Arabic. – No. 35. – 2002. – P. 61–86.
4. Seikh R.A. Seech of the Ghawarna Community in the Jordan Valley in Jordan / Raslan Ahmad Seikh. – Leeds: University of Leeds. 1980. – 259 p.

ІНСТИТУЦІЙНА АВТОРИЗАЦІЯ В АНГЛОМОВНОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ: СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ

Андріїшина К.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток медійного дискурсу зумовив зміни у розумінні багатьох традиційних лінгвістичних явищ, серед яких і авторизація тексту. Медійну авторизацію розглядаємо як інтеграційну лінгвориторичну категорію, що відбиває різні ступені авторської присутності в тексті: індивідуальну, колективну і інституційну. Остання найбільш помітно представлена в часописі "The Economist", який послуговується статтями без підпису для відображення позиції видання в цілому [2]. Інституційна авторизація здебільшого відображена безособовими синтаксичними конструкціями, які відбивають позицію видання, а не особисті уподобання адресанта, тобто створюють ефект істинності, пов'язаний з категорією евіденційності, яка репрезентує джерело інформації [1, с. 3]. Остання відображена конструкціями з дієсловами в пасивному стані, суб'єктними інфінітивними комплексами, а також реченнями з безособовим займенником *it* та вказівними займенниками *it*, *this*, *that*.

Поширення пасивних конструкцій у текстах з інституційною авторизацією зумовлено тим, що вони підкреслюють неважливість або невідомість суб'єкта мовлення, напр., *Growth has been accompanied by high levels of inequality, for which Mr Netanyahu, a free marketer, is often blamed* (The Economist 14.03.2015). У наведеному прикладі інституційна авторизація відображена відсутністю вказівки на автора і трансляцією засудження діяльності ізраїльського прем'єра, яке побутує в політикумі.

Низку функцій, спрямованих на створення ефекту інституційної авторизації, виконує інфінітив. У складі суб'єктного комплексу він забезпечує безособову характеристику людей, як-от, наприклад, при описі дивної манери говорити у жінки прибалтійського походження: *She is blonde, from the Baltic and seems to speak in prefabricated sound-bites* (The Economist 4.04.2015), та станів, напр., *Far more important is that the economy seems to be on an increasingly stable footing* (The Economist 21.02.2015). В останньому прикладі стан економіки оцінюється через посилення на невідоме джерело інформації, дозволяючи автору не брати на себе відповідальності за це судження. Інфінітив у парі з емоційним займенником *it* підкреслює в наступному прикладі емоційність почутого, приховуючи при цьому особу суб'єкта емоцій: *It was even more depressing to hear that some peers do, albeit that this experience was often leavened by absurdity* (The Economist 13.06.2015).

Своєю чергою, займенник *it* у ролі підмета виконує виокремлювальну функцію, імплікуючи незалежність від автора послідовності подій, часу або простору, напр., *It is not the first time Saudi Arabia has talked to Israel* (The Economist 13.06.2015), або разом з вказівними займенниками *this* і *that* виокремлює об'єкт оцінки, напр., *Mr. Modi has used his executive powers to do away with*

the consent clause for vital investments. It is a temporary fix (The Economist 21.02.2015). У наведеному прикладі займенник *it* вказує на об'єкт оцінки, представлений думкою, висловленою в попередньому реченні, формуючи ефект її безособової характеристики прикметником *temporary* "тимчасовий". Подібним чином займенник *that* указує на предмет оцінки, репрезентований у попередньому тексті, але в уривку більшого обсягу, напр., *The danger is that, with inflation falling and India enjoying a boost from cheaper energy, the country's leaders duck the tough reforms needed for lasting success. That would be a huge mistake* (The Economist 21.02.2015). У цьому прикладі вказівний займенник *that* відсилає читача до інформації про дії індійських лідерів, які журнал оцінює як помилку (*mistake*). Крім уживання в оцінних контекстах, вказівні займенники *this/ these* узагальнено подають причину певного стану речей, напр., *But the main reason for SPD's stasis lies with international crises, above all in Ukraine and Greece. These have overshadowed domestic affairs, allowing Mrs. Merkel to shine as a reassuring world leader. And this is causing panic among Social Democrats* (The Economist 13.04.2015). У цитованому прикладі займенники *these* і *this* акцентують різні причини паніки серед німецьких соціал-демократів, пов'язані з діяльністю канцлера Ангели Меркель.

Поширеним засобом передачі інституційної авторизації є дієслово *seem* (здаватися, видаватися), яке у сталій синтаксичній структурі *it seems* безособово передає невпевненість або припущення, напр., *The House of Lords is more effective than it seems* (The Economist 13.06.2015). У цій синтаксичній позиції ефект інституційної авторизації також створюється дієсловом *reckon* (думати, вважати) у складі конструкції *it reckons*, напр., *To become "recognizable" again, it reckons, the party "must, where necessary, engage in conflicts" with the Christian Democrats* (The Economist 4.04.2015). Натомість, його сполучення з займенником *I* у текстах з індивідуальною авторизацією дозволяє легко встановити особу автора, наприклад: *I reckon their capabilities and influence have been overstated* (Time 25.4.2015).

Таким чином, в англомовному журнальному дискурсі інституційна авторизація передається низкою синтаксичних засобів, які, укупі із лексичними одиницями, вказують на безособовість, що відбиває параметр інституційності викладу. До цих засобів належать: конструкції з дієсловами у формі пасивного стану, інфінітив у функції підмета та у складі суб'єктних комплексів, речення з вказівними займенниками *it, this, that*, які виокремлюють предмет оцінки, безособові синтаксичні структури з дієсловами *seem* і *reckon*, що приховують суб'єкта оцінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aikhenvald A. Y. Evidentiality in Typological Perspective / A. Y. Aikhenvald // Studies in Evidentiality [ed. by A. Aikhenvald and R.M.W. Dixon]. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins P.C., 2004. – P. 1–31.
2. The Economist [Electronic resource]. – Access mode : http://www.economist.com/help/about-us#About_Economistcom

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПАРАМЕТРИ СУЧАСНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Артъомцев О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Поза увагою сучасної когнітивної дискурсології не залишається сучасний німецький екологічний дискурс, що виступає формою використання мови для вираження специфічної ментальності як простору вербалізації знань у природоохоронній сфері. Актуальність вивчення концептуальних особливостей німецького екологічного дискурсу зумовлена глобалізаційними процесами у сфері екології

Спираючись на методологічну основу концептуалізації знань у екосфері, було виявлено, що сучасний німецький екологічний дискурс базується на таких мегаконцептах як Globalisierung, Umwelt, Energie, Klimaänderung, Emission, серед яких концепт Umwelt вважається ключовим. Комунікація з проблем захисту довкілля зводиться саме до цих базових концептів, оскільки вони являють собою орієнтири, з допомогою яких можна безпомилково констатувати те, що йдеться про екологію, а не про іншу сферу діяльності людини. З огляду їх особливий статус такі концепти кваліфікуються як дискурсотворчі, тобто з їх допомогою формується семантичне ядро німецького екологічного дискурсу. Крім того, ці концепти характеризуються комплексністю лексем, що вербалізують ці утворення. Принциповим потрібно вважати той факт, що досліджувані мегаконцепти не здатні утворювати синонімічний ряд. Вони характеризуються імплікованістю семантики [1].

Дискурсотворчий концепт Umwelt займає ключову позицію у низці базових концептів. Його семантичний обсяг розкривається в ідеї зв'язку людини з природою як середовища життєдіяльності та суспільних відносин, на які вона активно впливає. З причини загострення проблем негативного відношення людини до довкілля виникла необхідність у мовному позначенні такої поведінки, яка вербалізована іменниками та прикметниками із структурно-семантичним компонентом "Umwelt", наприклад: Umweltbelastung, Umwelteinflüsse, Umweltgift, Umweltkatastrophe, Umweltkriminalität, Umweltschäden, Umweltsünder, umweltbelastend, umweltschädlich, umweltfeindlich.

Внаслідок вербалізації в системі німецької мови з'явилися нові лексичні одиниці, що виконують роль ідентифікаторів семантичної модифікації концептуальної структури композитів, тобто останні репрезентують концептуальне значення аксіологічної негативності. Іншими словами, концептуально-семантична модифікація обумовила домінуючу роль негативності у концептуальній структурі новоутворених одиниць.

Однак, в рамках екологічної проблематики виникла необхідність у позначенні активних дій людини, спрямованих на захист довкілля від шкідливих чинників. У системі німецької мови з'явилися іменники та прикметники зі складовими Umwelt, umweltbewusst, наприклад: Umweltbewusstsein,

umweltfreundlich, Umweltschutz, Umweltgesetz. Аналізуючи концептуальну структуру таких композитів було виявлено, що мегаконцепт Umwelt актуалізується у поєднанні з концептом позитивної аксіологічності (umweltbewusst, umweltfreundlich, Umweltpapier). Очевидним є те, що концепт аксіологічної позитивності репрезентується мовними одиницями приховано, що у свою чергу викликає певні труднощі у їх використанні в комунікації.

Впродовж останніх десятиліть до проблематики захисту довкілля додається питання зміни клімату, яке викликало занепокоєння європейської спільноти. У німецькій мовній картині світу негативна тенденція погіршення кліматичних умов на планеті була позначена концептом Klimawandel. Масштаби впливу негативних чинників та їх тиск на якість умов проживання обумовили об'єктивну оцінку екологічної ситуації екологами та пересічними громадянами Німеччини. Загроза життю на землі стала очевидною. У зв'язку з цим у німецькій ментальності закріпився концепт Herausforderung, зміст якого полягає у сприйнятті такої загрози не як фатального явища, а навпаки, як стимула для її усунення шляхом системи політичних та економічних заходів.

Для позначення глобальних змін клімату у сучасному німецькомовному екологічному дискурсі використовуються номінативні одиниці як globale Erwärmung, Erderwärmung, Treibhausemission, wärmeabsorbierende Gase, Abholzung der Wälder, kohlenstoffintensive Energiequellen, Gefährdung der Lebensmittelproduktion, vermehrter Einsatz der Düngemittel, на основі яких реалізується концепт Globalisierung. Крім того, в семантичних структурах таких мовних одиниць актуалізуються концепти нищого рівня абстракції, а саме знищення, надмірність, інтенсивність, шкідливість, загроза.

Характерною рисою німецькомовного суспільства є прагнення бути екологічно свідомим. Створюючи матеріальні цінності, німецьке громадянське суспільство намагається знайти баланс між природою та її використанням. Для позначення такого співвідношення використовуються лексичні одиниці, в семантичних структурах яких індукується концепт позитивної екологічності, наприклад: Biozeugnis, Biofarbe, Biomöbel, Biobauer, Ökoladen, Ökofreak, Ökoprodukt, Ökobewegung, Recycling, grundalternativ, emissionsarm, kohlstoffarm, erneuerbar, organisch, verwerten, recyceln, sequestrieren, reduzieren.

Однією із характерних рис німецького екологічного дискурсу є те, що у ньому відображені не тільки загальнонаціональний досвід захисту довкілля, але й співробітництво країни з іншими європейськими та світовими екологічними організаціями. Міжнародне співробітництво у цій галузі стало пріоритетним німецької природоохоронної системи. Ця тенденція сприяла тому, що у німецькому екодискурсі почали використовуватися лексичні одиниці Globalität, Globalisierung, global, globalisieren, які репрезентують концепт глобальність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Синегуб С. В. Контекстуальна реалізація імплікованої семантики німецької дієслівної лексики / С. В. Синегуб // Науковий вісник кафедри "ЮНЕСКО"; КНЛУ. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія. – К., 2014. – Вип. 25. – С. 79–86.

СЕМАНТИКО – СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОМОНІМІЇ ТА ПОЛІСЕМІЇ АРАБСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Ахмад Л.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Явище омонімії завжди викликало значний інтерес лінгвістів, вивченням омонімії займалися відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. І. Абаєв, Л. А. Булаховський, Р. Н. Будагов, В. В. Виноградов, О. І. Смирницький, І. С. Тишлер, Ш. Баллі, Р. Годель, Ш. Мюллер та інші. Але опрацювання теоретичних праць, присвячених омонімії (Л. Д. Гусак, Г. В. Курак, Г. К. Осьмак, Т. О. Строга), показало, що основні дослідження лінгвістів спрямовувались на виявлення семантико-граматичних, словотвірних та інших особливостей омонімів тільки одного структурного різновиду – омофонів-омографів. Тим часом два інші структурні різновиди омонімії – омофони-гетерографи та омографи-гетерофони, а особливо проблема їх диференціації, залишилися поза увагою дослідників.

Термін “омонімія” в арабській мові *افس* - [al-jinâs] утворений від дієслова (А [janasa], який має такі значення, як 1) бути подібним, однаковим, однорідним; 2) бути співзвучним, гармоніювати; 3) вживати вирази з двоїм глумом. Залежно від повної або часткової подібності омоніми діляться на два види:

I. Повні (*الجناس التام*)

II. Неповні (*الجناس غير التام*)

Арабські мовознавці поділяють повні омоніми на 2 види, кожен з них також має свої підвиди:

1. Повні прості омоніми (*افس دام ي مركب*)

A) подібні, (*ابا*)

Б) повні, неподібні (*ادفى*)

2. Повні складені слова омоніми (*الجناس تام مركب*)

A) скомпоновані (*المرفو*)

Б) подібні, схожі (*اد*)

В) відмінні, несхожі (*العطفوف, المفروق*)

Г) прикрашені (*ادأ*)

Існують різні визначення омонімії, що обумовлено розходженням думок лінгвістів у питанні розуміння мовної форми. Ми поділяємо визначення омонімії, запропоноване А. Н. Тихоновим: “Омонімія (від грец. *Номós* – однаковий і *ónyта* – ім'я) – категоріальне лексико-семантичне відношення, не пов'язаних за значенням слів, які збігаються за своїм написанням (звучанням) і розрізняються в тексті завдяки різним контекстуальним оточенням. Таке ставлення виявляють одиниці лексико-семантичного класу омонімів”. Але існує омонімія між різними мовами.

Міжмовні омоніми – це слова двох (або більше) контактуючих мов, які збігаються за звуковий або графічний формі і розрізняються (у різному ступені) за значенням. Саме збереженням тієї чи іншої мірою семантичного зв'язку відрізняються міжмовні омоніми, які відносяться до одного етімонію від омонімів внутрішньомовних.

Хотілося б зауважити, що неправильний переклад слів може мати небезпечні наслідки, наприклад, при перекладі медичних текстів і різних медичних інструкцій, при перекладі будь-яких документів або просто в ході спілкування. Так, в арабській мові є слово *دراق*[дурень], що в перекладі з арабської на українську означає “персик”, а в українській мові слово “дурень” означає зовсім інше поняття. При слабкому володінні однією з мов, слово, почуте та асоційоване з іншим понятійним полем, може нейтралізувати фактичну функцію мови; до таких омонімічних пар відносяться, наприклад, міжмовні омоніми і омоформи української та арабської мов: *بنت*[бинт] – у перекладі з арабської – “дівчинка”; *كم*[кум] – в арабській означає “рукав”; *تين*[твань] – арабська назва смоківниці, інжиру; *فرش*[фарш] – це “ліжко”; слово, яке звучить арабською, як *رب*[раб], має в українській мові протилежне значення – “владака”; дію, позначену українським дієсловом “бігти”, перекладається на арабську словом *فر*[фара], схожим на відповідний український іменник, а слово *أثر*[отрута] позначає руку і т.д.

Також треба розмежовувати міжмовні омоформи, які не є запозиченнями: у цьому випадку ми бачимо випадковий збіг звучань певних словоформ різносистемних (у нашому випадку) мов.

Міжмовні омоформи – це словоформи двох неблизькоспоріднених мов, що мають різне значення, але однакове звучання, що не виходять за межі своїх мов, тобто запозиченнями вони не є. Такого роду слова, випадково збігаються у звучанні в їх певних формах, ми ділимо на повні і неповні міжмовні омоформи: перші повністю збігаються у звучанні: *كرم*[кишеню] – у перекладі з арабської – “виноградник”; *فن*[фан] – у перекладі з арабської – “мистецтво”; *بيت*[байт] – у перекладі з арабської – “дім” та ін. До даної категорії омоформи знайдено 11 прикладів лексем.

Увага лексикографів спрямована, насамперед, на міжмовні омоформи (їх частіше називають міжмовними омонімами, що виправдано щодо близькоспоріднених мов), тому що саме вони, будучи джерелом перекладацьких непорозумінь, є каменем спотикання при передачі тексту з однієї мови на іншу і створюють ілюзію взаєморозуміння при фактичній відсутності такого. У той же час міжмовні омоформи взагалі не знаходять відображення в такого роду словниках.

Слід зазначити, що для абсолютно різних мов проблема лінгвістичного дослідження і лексикографічного опису міжмовної омонімії – одна з складних завдань, бо вже саме визначення обсягу омонімії (як внутрішньомовний, так і міжмовної) і розмежування омонімів є надзвичайно важким.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губанов Ю. П. Структурно-семантическая характеристика арабской военной терминологии : автореф. дис. канд. филол. наук / Ю. П. Губанов. – М., 1974. – С. 32.
2. Губанов Ю. П. Структурно-семантическая характеристика арабской военной терминологии: автореф. канд. филол. наук : 10.02.22. / Ю. П. Губанов – М., 1974. – 37 с.

3. Гранде Б. М. Курс арабской грамматики в сравнительно-историческом освещении / Б. М. Гранде. – 2-е изд. – М., 1998. – 287 с.
4. Гринев С. В. Введение в терминоведение / С. В. Гринев. – М. Московский лицей, 1993. – 309 с.
5. Звегинцев В. А. История арабского языкознания. / В. А. Звегинцев. – Москва, 1958. – 129 с.
6. Зейдан Дж. История исламской цивилизации / Дж. Зейдан ; пер. с арабского. – М., 1963. – 452 с.

ГЕНДЕРНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ГЛЯНЦЕВОГО АНГЛОМОВНОГО ЖУРНАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Бабаш Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Вже довгий час інформаційний процес вимірюється не індивідуальною творчістю, а роботою інституцій – газет, журналів тощо. Будь-який індивідуальний творчий успіх – це у першу чергу результат аналітичного засвоєння роботи інституціонального механізму. Інституціональність вбудована зараз у свідомість творчої особистості, вона інтеріоризована нею: сучасний журналіст, він працює не “для себе”, не “за натхненням муз”, як колись, а для і за волею інституцій [1].

Процес інституалізації включає в себе ряд моментів: 1) одним з необхідних умов появи інститутів є відповідна соціальна потреба. Інститути (журнали, газети та інші засоби масової інформації) призначені організовувати сумісну діяльність людей в цілях задоволення тих чи інших соціальних потреб. Виникнення певних суспільних потреб, а також умови для їх задоволення є першими необхідними моментами інституалізації. 2) Інформаційний інститут утворюється на основі соціальних зв'язків, взаємодії та відносин конкретних індивідів, соціальних груп та інших суспільностей. Таким чином соціальний інститут є самостійне суспільне утворення, яке має свою логіку розвитку. С цієї точки зору інститути можуть бути розглядані як інформаційні системи, які характеризуються усталеністю структури, інтегрованістю їх елементів та певною варіативністю їх функцій [1].

Однак тут мається на увазі, що змінилась не тільки інформаційна культура, але і сама інституція. Журнал є одним з основних засобів масової інформації, що впливає на думку суспільства, формуючи його у відповідності з інтересами певних суспільних класів, політичних партій та організацій. Журнал стає “центром концентрації інформації та документації”, він “перетворюється у центр самої різноманітної діяльності.” Журнал, нарешті, це місце зустрічі та взаємного порівняння різних функціональних стилів та різноманітних медіа. Іншими словами журнал – інтелектуальна лабораторія, зона соціальної інтеракції, штаб проектування стилів життя тощо.

Термін “журнал” походить від французького слова *journal* – щоденник, газета, яке фігурувало у назвах перших журналів на французькій мові, коли журнал ще не зовсім відокремився від газети [5]. Глянцеві, ілюстровані

журнали відносяться до друкованих засобів масової інформації. Вони займають проміжне місце у медіа-індустрії між газетами та книгами, що і визначає їх специфіку. Вона полягає в тому, що з свого моменту виникнення у 19 сторіччі, журнали були створені для того, щоб заповнити місце між газетами та “інтелектуальними” книгами. На сторінках журналів інформація розважального характеру (модні новинки, реклама товарів та послуг) чергується з матеріалами з історії, мистецтва, культурної спадщини, які по формі та змісту доступні масовому читачеві. Другою особливістю журналу як медіа продукту є його “адресність”, тобто орієнтація на певну групу читачів. Цільова аудиторія жіночих та чоловічих журналів виокремлено за певною ознакою потенційного читача, а саме його стать, що викликало до життя гендерну диференціацію друкованих видань. [2]. Таким чином, глянцева журналістика підрозділяється на гендерно-нейтральні та гендерно-орієнтовані журнали, у якості цільової аудиторії яких є представники однієї статі: чоловічої або жіночої [6].

Гендерно-нейтральні глянцева журнали – це комерційні глянцева видання, які включають аналітику культурного та суспільно-політичного життя, це спеціалізовані видання, присвячені певним темам наприклад, інформаційні технології, зброя, автівки, спорт. Аудиторією спеціалізованих журналів є “аматори”, тобто група людей, яка проявляє інтерес до тематики журналу, але не обов’язково мають професійну підготовку у цій галузі. Журнали для сімейного читання відносять також до гендерно-нейтральних журналів.

Гендерно-орієнтованими виданнями є ілюстровані журнали, матеріали яких займають різноманітні сфери життя чоловіка або жінки. Вони виконують безпосередньо формування та репрезентацію уявлень про жіночість або мужність [4]

Класифікація журналів в залежності від аудиторії та їх зміст є плідним, тому що гендерна заданість імпліцитно присутня у всіх матеріалах будь якого друкованого видання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейлісон Л. С Функції інституціонального дискурсу / Любов Семенівна Белісон // Вісник Іркутського державного лінгвістичного університету. Серія Філологія. – 2009. – № 3(7). – С. 142–147.
2. Глянцеві журнали у Європі та Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brilliantcover.ru/hist.php>.
3. Карасик В. І. Про типи дискурсу / В. І. Карасик // Мовна особистість: інституціональний та персональний дискурс – 2000а. – С. 5 – 20.
4. Скулкін О. В. Дискурс глянцева журналів для чоловіків як об’єкт лінгвориторичного дослідження / О. В. Скулкін // Лінгвориторична парадигма: теоретичні та прикладні аспекти. – Вип. 16. – С. 127–134.
5. Тертичний О. О. Жанри періодичної преси: навчальний посібник / О. О. Тертичний. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 320 с.
6. Чернова Ж. В. Глянцевые журналы : издания для современных мужчин и женщин [Електронний ресурс] / Ж. В. Чернова. – Режим доступа: <http://www.ecosman.edu.ru/db/msg/149606html>.

РОЛЬ ДИСКУРСИВНОГО МАРКЕРА “*YOU KNOW*” У МОВЛЕННЄВОМУ АКТІ ПОРАДИ

Бажура Т.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативна діяльність людини є цілеспрямованим процесом, у якому мовленнєвий акт поради займає важливе місце, впливаючи на взаємовідносини інтерактантів.

В основу реалізації комунікативного акту як такого покладено окремі наміри мовця стосовно співрозмовника, оскільки мовець, повідомляючи про своє ставлення до теми розмови, намагається змусити іншого комуніканта діяти, реагувати. Підтвердженням цього є визначення мовленнєвого акту “як мінімальної одиниці дискурсу, що є мовленнєвою взаємодією мовця та слухача з метою досягнення певних перлокутивних цілей мовця шляхом конструювання ними дискурсивного значення під час спілкування” [3, с. 73].

Підґрунтям формулювання мовленнєвого акту поради є бажання мовця вплинути на покращення ситуації, що склалася, зробивши її максимально корисною для слухача. Порада є вираженням та передачею адресату суб’єктивної думки адресанта, його погляду на окремі явища та проблеми. Порада може бути відображенням особистого досвіду, міркувань адресанта, що повідомляються з метою зміни ходу думок чи дій співрозмовника, а також функціонувати як попередження, рекомендація, інструкція чи професійна консультація [2, с. 143]. Порада завжди висловлюється в інтересах слухача.

Важливу роль у спілкуванні посідає форма подачі мовленнєвого акту поради, адже, “щоб успішно здійснити мовленнєвий акт, необхідно сформулювати свою думку так, щоб вона відповідала знанням, сподіванням та припущенням слухача” [1, с. 120]. При нав’язуванні власного бачення необхідним компонентом є створення доброзичливої приємної атмосфери, тому мовець повинен застосовувати можливі пом’якшувальні мовленнєві засоби, до переліку яких, як показує практика, належить і дискурсивний маркер *you know*.

Складність поради полягає в тому, щоб не загострити відносини зі співрозмовником. У своєму дослідженні Я. Остман [4, с. 21] запевняє, що використання дискурсивного маркера *you know* є спробою знешкодити будь-яку потенційну агресивність при комунікації, тому що цей маркер виконує роль пом’якшувального елементу. В результаті мовець не сприймається як завойовник й одночасно уникається можлива різкість висловлення.

Варто звернути увагу на кооперативний характер поради з використанням дискурсивного маркера *you know*. За допомогою цієї мовленнєвої одиниці мовець підкреслює рівноправну роль співрозмовника, максимально привертає увагу слухача [4, с. 18] та наголошує на партнерстві. Дискурсивний маркер *you know* також зустрічаємо в контексті, коли адресант усвідомлює, що його відповідь не задовольняє співрозмовника, проте він хоче наголосити на своєму позитивному ставленні до нього. В таких випадках мовець демонструє небажання бути грубим і робить внесок у подальший хід подій [там само, с. 32].

Щоб ввести пораду в діалог, мовець вдається до аргументованого переконання, яке допомагає створити образ справедливого, об'єктивного співрозмовника. Пояснення із застосуванням дискурсивного маркера *you know* спрямоване на переконання в подібності інтересів комунікантів і допомагає знайти кращий вихід із ситуації. Це ефективний спосіб підбадьорити та забезпечити більш комфортний тон подальшого спілкування.

Дискурсивний маркер *you know* має конотацію ввічливості. За допомогою нього адресант ніби наголошує: “тобі відомо”, “ти сам знаєш”. Використання цього дискурсивного маркера свідчить про переконання мовця в тому, що його попереднє висловлення було достатньо чітким, щоб співрозмовник легко сприйняв його. Така впевненість мовця потребує підтвердження з боку партнера по комунікації: навіть звичайний кивок головою, як сигнал згоди, буде доречний. У разі, коли слухач не володіє достатньою інформацією, мовець вдає, що не помічає цього, й тим самим дозволяє співрозмовнику виглядати солідніше, покращує його імідж; навряд чи слухач протестуватиме [2, с. 21–23].

Наведемо приклад, де дискурсивний маркер *you know* застосовується в своєму універсальному значенні “ти ж знаєш, як це робиться завжди”:

1:03:45: Molly: And, big surprise, he's late again. (pause) Look, you know, forget him. You made this beautiful meal...

Dupree: Thank you (Russo A. You, Me and Dupree, 2006).

Еліптичне *you know* концентрує в собі загальновідоме вирішення проблеми; в таких випадках треба просто забути про того, хто тебе образив. Чоловік Моллі обіцяв прийти на вечерю, але з деяких причин він затримався. Дівчина прагне підбадьорити його друга, щоб він не засмучувався.

Отже, використовуючи мовленнєвий акт поради, мовець прагне допомогти співрозмовнику покращити чинний стан речей. Йому потрібно переконати адресата у доцільності своєї пропозиції, в їхніх спільних інтересах, у користі запропонованих змін. Для ефективності поради застосовують дискурсивний маркер *you know*, що функціонує як пом'якшувальний елемент з конотацією ввічливості й має кооперативний характер, допомагаючи наголосити на позитивному ставленні мовця до співбесідника та щирості наміру допомогти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Забавников Б. Н. К проблеме структурирования речевого акта (речевого действия) // Вопросы языкознания / Б. Н. Забавников, В. Г. Гак. – М. : Наука, 1984. – № 6. – С. 119–124.
2. Соловьева А. А. Речевой жанр “совет” с точки зрения его семантических характеристик (на материале современного английского языка) / А. А. Соловьева, А. А. Арестова // Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2009. – № 2, Ч. 2. – С. 141–143.
3. Шевченко И. С. Речевой акт как единица дискурса: когнитивно-прагматический подход / И. С. Шевченко // Тверской лингвистический меридиан : сб. научн. статей. – Вып. 7 : В мире языка. – Тверь : Твер. гос. ун-т, 2007. – С. 69–80.
4. Östman J.-O. You Know: A Discourse Functional Approach / Jan-Ola Östman. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1981. – 91 p. [Series: Pragmatics and Beyond].

ВІДОКРЕМЛЮВАНІ ПРЕФІКСИ ТА ІНШІ ПРОСТОРОВІ МОДИФІКАТОРИ

Бакуменко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У німецькій мові специфікація дієслівної дії здійснюється за допомогою просторових модифікаторів, які спершу використовувалися для уточнення напрямку руху, а згодом почали вживатися й з будь-якими дієсловами [3, с. 102–109]. Дані мовні одиниці характеризують маршрут дії, наприклад: *Sie entfernte sich vom Kamin*. У цьому реченні у корені дієслова імпліцитно міститься інформація про спосіб руху, деталізація якого відбувається саме завдяки префіксу та прийменнику.

До таких уточнювачів відносять також прислівники, які називають лексемами-функціями. Мовні одиниці, що належать до цієї частини мови, є незмінними, їхнє значення є непередметним, а основною функцією – саме обставинна [2, с. 173–175]. Більшість прислівників є дейктичними, тобто їхнє конкретне значення стає зрозумілим з контексту: *Leg bitte ein Buch auf den Tisch! Ich habe es dorthin schon gelegt*. З даного прикладу видно, що прийменникова група містить детальну інформацію про локалізацію предмета у просторі, у той час як прислівник є лише вказівкою на його місце розташування. Прийменник також здатен частково уточнювати локативну семантику прислівника: *Der Gast kam vom Bahnhof her*. У певних випадках спостерігається перетворення прислівника із значенням місця на такий, що позначає напрямок руху дії: *Er sitzt draußen → Er geht nach draußen* [5, с. 311].

Для прийменників, на думку В.В. Віноградова, є характерним взаємозв'язок між лексичним та граматичним значеннями, що здатні проявлятися у їхній семантичній структурі у різній мірі [1, с. 35, 555]. Із зблідненням первинної семантики цих службових слів на перший план все більше виступає граматичне значення. Таким чином, первинним завданням прийменників було вираження відповідних типів відносин між явищами дійсності, що здійснюється в першу чергу за допомогою лексичних значень даних мовних одиниць [4, с. 2076].

Зміцнення семантичного зв'язку між дієсловом та даним елементом призводить до перетворення останнього з показника зовнішньої характеристики дії на такий, що позначає спосіб її виконання. Так, у наступному реченні, позначаючи “подавати до розгляду (листа)”, **eingeben** утворює семантичну єдність, в якій перша відокремлювана частина модифікує безпосередньо перебіг дії, тобто вказує на особливості її виконання:

Vitale: Hier giebt ein ehrlicher Mann ein Schreiben ein / der beschwert sich gegen seinem Nachbar / daß er ihm die Kosten zu der Schiedewand nicht wolle tragen helfen [7].

У цьому прикладі **ein-** є частиною композита. Цей словотвірний елемент, прислівниково-прийменникового походження, що повністю зберіг первинне локативне значення, є превербом. Поступово втрачаючи первинну семантику, преверб перетворюється на префікс. Цей процес є тривалим і супроводжується

утворенням конструкцій, які займають проміжну позицію між композитами та префіксальними дієсловами. Компонент прислівниково-прийменникового походження у такому разі є напівідіоматичним:

Er haschet einen nach den andern und packt sie in den Kasten wieder ein / und macht hierauf zu [7].

У наведеному прикладі **ein-** передає одночасно напрямок руху і спосіб виконання дії, а саме: повне охоплення об'єкта дією та його ізоляцію.

Із підвищенням ступеня ідіоматизації відокремлювана частина перетворюється на префікс:

Cleander: *Dionysi, Thersander, Pompei, Ptolomae, bringet Kleider / Perlen und Demante / um meine Schoneste also außzukleiden / wie ihre Tugend und unser Stand erfordert ...* [6]

У даному випадку **auß-** є ідіомою, оскільки більше не виражає напрямок руху, а вказує на виконання дії у повній мірі та на її результативність.

Тож, становлення дієслівних префіксів передбачає виникнення міцного семантичного зв'язку між дієсловом та одиницею прислівниково-прийменникового походження. Втрата первинного локативного значення свідчить про перетворення преверба на префікс. Цей процес є тривалим, що підтверджує здатність цього словотвірного елемента відокремлюватись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове / В. В. Виноградов // – М. : Высшая школа, 1986. – 640 с.
2. Евтюхин В. Б. О наречии как части речи / В. Б. Евтюхин // От значения к форме, от формы к значению. – М. : Языки славянских культур, 2012. – С. 167–179
3. Майсак Т. А. Типология грамматикализации конструкций с глаголами движения и глаголами позиции / Т. А. Майсак // – М. : Языки славянских культур, 2005. – 480 с.
4. Grammatik der deutschen Sprache: in 3 Bd. / [Zifonun G., Hoffmann L., Strecker B. u. a.] – B., N. Y. : Walter de Gruyter, 1997. – Bd. 3. – 2569 S.
5. Helbig G. Die Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / G. Helbig, J. Buscha // – Berlin, München : Langenscheidt KG, 2001. – 654 S.
6. Lohenstein Daniel Casper von Cleopatra [Elektronische Ressource] / Daniel Casper von Lohenstein. – 1661. – Zugriffsmodus: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/cleopatra-5454/1>
7. Weise Ch. Masaniello [Elektronische Ressource] / Christian Weise. – 1683. – Zugriffsmodus: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/2103/1>

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРИПУЩЕННЯ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНОМУ І УКРАЇНОВНОМУ ДИСКУРСАХ

Березенко В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема “людина і мова” здавна приваблювала лінгвістів. Започаткований В. Гумбольдтом даний напрям досліджень дедалі більше стає антропологічним.

Цей підхід надає перевагу психологічному та етносоціологічному елементам та концентрує увагу на особистості – носієві та творцеві мовної картини світу. Ідея співставлення декількох мовних картин світу ініціювала появу нового лінгвістичного вектору – контрастивна прагматика.

Особливого значення в теоретичному та практичному аспектах дослідження в сфері контрастивної прагматики набувають тому, що сучасна лінгвістика прагне до відворення максимально достовірної картини функціонування мови як соціально-психологічного явища [1; 2]. Контрастивний аналіз форм мовного вираження припущення в сучасних англomовному і україномовному дискурсах є на сьогодні актуальним в контексті курсу євроінтеграції і доцільним у плані встановлення відмінностей та спільних ознак на його позначення у порівнюваних мовних культурах.

Вивчення саме мовленнєвого акту припущення викликане мовними помилками, які виникають у сучасному комунікативному просторі. Так, останнім часом у дискурсі допускаються довільні варіації вживання мовних одиниць з протилежним значенням, а саме маркерів вірогідності та маркерів ймовірності. Така взаємозамінність маркерів не є прийнятною, оскільки вони по-різному тлумачать ситуацію об'єктивності дійсності. Даний аналіз покликаний диференціювати мовленнєві акти проголошення вірогідності інформації та мовленнєві акти припущення.

Основним завданням контрастивного аналізу припущення є: 1) виявлення ізоморфічних і аломорфічних рис при реалізації припущення у даних дискурсах, 2) вивчення впливу психологічних та соціальних чинників на комунікативні стратегії виконання носіями різних мовних культур дискурсивних дій. Результати попередніх досліджень свідчать про значну соціокультурну варіативність дискурсивних стратегій здійснення мовленнєвих актів у різних мовних культурах і дозволяють говорити про існування характерних для кожної культури інтеракціональних стилів [3, с. 39].

Мовець може формулювати своє висловлення безапеляційно, як абсолютну істину, а може висловлюватись в більш м'якій, недогматичній формі. Відповідальність мовця за достовірність інформації накладає на нього обов'язок позначати можливу проблематичність повідомлюваного спеціальними мовними засобами. Використовуючи відповідні маркери, мовець вербалізує логічну оцінку достовірності свого висловлення.

Припущення про відповідність висловленого об'єктивній реальності характеризується некатегоричністю, проблематичністю і в обох порівнюваних мовах позначається вставними модальними словами і виразами, частками, суб'єктно-предикатними комплексами, розділовими питаннями. Маркерам припущення в англійській і українській мовах властиві деякі аломорфічні риси, серед яких можна виокремити наступні: 1) в англomовному дискурсі для позначення припущення частотність суб'єктно-предикатних комплексів висока, тоді як в україномовному дискурсі вони здебільшого відсутні; 2) в українській мові суб'єктно-предикатні комплекси часто вживаються без іменного елемента; 3) в англomовному дискурсі наявні специфічні структури суб'єктно-предикатних комплексів (complex subject: *he is thought to be*, complex adverbial: *it (being)*

said), еквівалентам яких в українській мові слугують підвідні речення, 4) деякі розділові питання можуть змінюватися на загальні та мають відмінну структуру, 5) в україномовному дискурсі відсутні еквіваленти деяким двочленным реченням англійської мови, а саме безособовим реченням з інтродуктивним *it*, неозначено-особовим реченням, в яких підмет виражається неозначено-особовим займенником *they*.

Мовленнєва ситуація припущення орієнтується на слухача і саме він має винести остаточну оцінку повідомленню. Інформація мовця може викликати у слухача колоборативну або ж неколоборативну реакцію. Колоборативна реакція проявляється у вигляді підтвердження, згоди, уточнення, а неколоборативна – у вигляді сумніву, незгоди, здивування, несхвалювання, мовчання.

З прагматичної точки зору припущення виражає невисокий ступінь упевненості в достовірності повідомлюваного, одночасно реалізуючи такі додаткові модальні значення: *сумнів, невпевнений здогад, несміливе припущення, вагання, приблизність, неточність, невизначеність*. Також маркери припущення вживаються для створення певного емоційно-експресивного ефекту. Вони можуть виражати *побоювання, очікування / сподівання, слабку надію на раптове везіння, невдоволення / обурення* при запереченні або відстоюванні певних позицій.

Характерною аломорфічною ознакою припущення двох порівнюваних мов є некатегоричність і антиконфліктність англومовного дискурсу. Очевидно, що в обох комунікантів є право на свою власну думку стосовно повідомлюваного, проте в англومовному дискурсі вживання маркерів припущення має частотну перевагу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гак В.Г. Сопоставительная прагматика / В. Г. Гак // Филологические науки. – 1992. – № 3. – С. 78–90.
2. Маслова А.Ю. Введение в прагмалингвистику : учебное пособие / А. Ю. Маслова. – М. : Флинта, 2010. – 152 с.
3. Blum-Kulka S. Discourse Pragmatics / S. Blum-Kulka // Discourse as Social Interaction. – London : Thousand Oaks, 1997. – P. 38–63.

СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ МОВИ ГІНДІ

Бесєдіна В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Суспільно-політична лексика – це частина лексичної системи мови, в якій особливо наочно відбиті соціальна структура суспільства, світоглядні установки носіїв мови, способи організації суспільного життя країни, в якій функціонує мова, а також інших країн. Функціонування і розвиток цієї підсистеми інколи прямо, а частіше опосередковано відображає широкий спектр суспільних процесів.

У зв'язку з підвищеним інтересом до дослідження політичної комунікації сьогодні зростає увага до вивчення суспільно-політичної лексики. Проблемами дослідження поняття "суспільно-політична лексика" займалися такі відомі мовознавці як В. І. Акімова, А. А. Бурячок, О. С. Біла, Н. К. Гарбовський, Л. О. Жданова, С. Г. Капралова, В. Г. Костомаров, Т. Б. Крючкова, В. М. Лейчик, І. Ф. Протченко.

З багатьох причин суспільно-політичну лексику мови гінді слід розглядати як систему, що активно формується, яка знаходиться на етапі розвитку та становлення, що неминуче тягне за собою численні протиріччя та недостатню впорядкованість.

Одним із найпотужніших джерел поповнення лексичного фонду кожної мови є деривація, чи словотворення. Найпродуктивнішими способами словотворення суспільно-політичної термінології мови гінді є суфіксація, префіксація та словоскладання та аббревіація.

1. Особливою продуктивністю в суспільно-політичній лексиці гінді відзначається суфіксація. За цим способом утворилися такі лексико-граматичні групи нових слів:

Іменники: а) назви осіб за фахом, характером діяльності, що мотивуються переважно іменниковими основами й утворені за участю суфіксів -ak, -dar, -var, -kari: *niveshak* – інвестор, *samarthak* – прибічник, *alochak* – критик, *vishleshak* – аналітик, *sajhedar* – партнер, *hissedar* – акціонер, *ummidvar* – кандидат, *krantikari* – революціонер, *andolankari* – учасник політичного руху, *pradarshankari* – демонстрант, тощо; б) іменники – абстрактні назви політичних явищ і процесів з суфіксом -vad: *upaniveshavad* – колоніалізм, *rashtravad* – націоналізм, *samrajyavad* – імперіалізм, *pragativad* – модернізм; в) відсубстантивні іменники середнього роду – назви абстрактних і збірних понять – із суфіксом -tva, -ta: *pradhanmantritva* – президентство, *adhyakshata* – керівництво; *sadasyata* – членство.

Прикметники: а) прикметники, що мотивуються іменниковими основами й утворені за допомогою суфіксу -i: *karobar* – *karobari*, бізнес – бізнесовий та ін.; б) прикметники, утворені від абстрактних іменників шляхом додавання форманту -purn: *meitripurn* – дружній, *dveshpurn* – недружній, *tanavpurn* – напружений, *mahatvapurn* – важливий, *nyaypurn* – справедливий; в) прикметники, утворені за допомогою суфікса -ik: *sarvajanik* – громадський, *oupacharik* – офіційний, *aprasangik* – неактуальний.

2. Значною продуктивністю у творенні суспільно-політичної лексики гінді відзначається префіксальний спосіб словотворення. Цим способом утворені такі розряди лексем: а) похідні іменники, утворені шляхом додавання префікса punar-: *punarjanm* – відродження, *punarnirman* – відбудова, *punarvas* – переселення, *punarsthapna* – відновлення; б) похідні іменники, утворені від іменників шляхом додавання префікса seh- зі значенням спільної участі в чомусь, наприклад: *sehastitva* – співіснування; в) іменники, утворені від іменників шляхом додавання префіксів a-, an-, які мають протилежне або заперечне значення: *svikriti* – *asvikriti*, згода – незгода, *akraman* – *anakraman*, напад – ненапад, *nyay* – *anyay*, справедливість – несправедливість;

3. Одним із найактивніших сучасних засобів словотворення є композиція, що спричиняє широке функціонування складних слів в рамках суспільно-політичної термінології мови гінді. Наприклад: *arthashastrī* – економіст, *samajshastrī* – політолог, *matdata* – виборець, *kardata* – платник податків, *shasankal* – термін перебування при владі, *samaysima* – термін, *udyogpati* – промисловець, *janvirodh* – народний протест, *bahumat* – більшість голосів.

4. Потужним і ефективним способом творення нових слів у публіцистичних текстах мови гінді є аббревіація. Широко вживаними є наступні види аббревіатур: ініціальні, усичено-словесні та ініціально-цифрові.

Завершуючи розгляд способів творення суспільно-політичної лексики мови гінді, необхідно констатувати, що у більшості випадків вони аналогічні способам творення інших лексико-семантичних підсистем цієї мови. Наявні розбіжності зводяться головним чином до відмінностей в інтенсивності того чи іншого способу словотвору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурячок А. А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов : назви відносин між державами, народами / А. А. Бурячок. – К.: Наук.Думка, 1983. – 248 с.
2. Костомаров В. Г. Языковой вкус эпохи / В. Г. Костомаров. – СПб. : Наука, 1999. – 147 с.
3. Лейчик В. М. Особенности терминологии общественных наук и сферы ее использования / В. М. Лейчик. – М. : Наука, 1983. – 288 с.

ДИСКУРС АЗАРТНИХ ІГОР У СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Бобчинець Л.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Азартні ігри відіграють важливу роль в іспаномовному суспільстві. Популярність лотереї, розмаїття її видів, а також ігри іспанською колодою карт як позамовні чинники впливають на розвиток мовних засобів на позначення ігрових понять. Дискурс азартних ігор включає тексти усного та писемного мовлення, а саме діалоги, полілоги гравців та спеціалістів з ігрового бізнесу. Слід зазначити ритуальність усної форми дискурсу азартних ігор. Гра має усталені правила, що регулюють дії гравців, відбувається у спеціально організованому середовищі (ігрова зала, гральний стіл тощо), тому дискурс азартної гри можемо віднести до ритуального, інституціонального дискурсу.

Лексика азартних ігор використовується в усному мовленні під час спілкування гравців та писемному мовленні у спеціалізованій літературі, у письмовому спілкуванні гравців, а також у рекламних та пояснювальних текстах ігрового бізнесу, у спеціалізованих журналах, на сайтах у мережі Інтернет. Усі зазначені вище письмові тексти й діалоги, які можна побачити й почути у відеозаписах гри та у фільмах з ігровими сценами, взяті у сукупності, складають ігровий дискурс або дискурс азартних ігор. Таким чином, за каналом передачі інформації дискурс азартних ігор є усним та письмовим.

Згідно Л.С. Бейлінсон, професійний дискурс становить комплекс текстів, який формується у процесі спілкування людей, що мають досвід у певній сфері, на тему, пов'язану з виконанням виробничого завдання; комунікація спеціалістів між собою або з тими, хто звертається до них для отримання консультації чи професійної допомоги [1, с. 23].

Дискурс азартних ігор визначаємо як комплекс текстів у професійному спілкуванні спеціалістів ігрового бізнесу, гравців, а також як усну комунікацію у сфері азартних ігор. В.А. Ущина, досліджуючи дискурс ризику, виділяє комунікативну ситуацію ризику, що є інтеракцією, пов'язаною з поведінкою суб'єктів, які приймають рішення, перебуваючи безпосередньо в умовах ризику, та метакомунікативну ситуацію ризику, коли гравці знаходячись за межами ситуації ризику, діляться своїм минулим досвідом чи обмірковують можливі ризики в майбутньому [3, с. 29]. Використовуючи підхід В.А. Ущиної у дослідженні дискурсу азартних ігор виділяємо комунікативну ситуацію азартної гри, що пов'язана з інтеракцією гравців безпосередньо під час гри, та метакомунікативну ситуацію, що включає спілкування гравців поза межами гри, обмін думками, досвідом, порадами з азартної гри.

Основними рисами будь-якого дискурсу є адресатність та інформативність. Для дискурсу азартних ігор як спеціалізованого професійного дискурсу характерна широка вживаність спеціальних термінів як на рівні слова, словосполучення, так і фрази, речення. Еліптичні речення слугують своєрідними кліше, які дозволяють зекономити час і зусилля гравців, наприклад: *Quiero. Paso. Trío de ases* [5]. Завдяки наявності таких мовних кліше та повторюваності (циклічності) гри можна віднести дискурс азартних ігор до так званого ритуального дискурсу. Згідно В.І. Карасика, ритуал є закріпленою традиційно послідовністю дій з символічним значенням [2, с. 397]. Дійсно, азартна гра має символічний характер. Крім того, за сферою вживання та соціальним критерієм дискурс азартних ігор є різновидом інституційного дискурсу, оскільки проходить у спеціально організованому просторі (казино, гральні клуби, сайти ігрового характеру тощо) і комунікативне середовище є обмеженим у часі.

В ігровому дискурсі значна роль належить не тільки вербальному, а й невербальному мовленню: міміці, жестам, проксемічному компоненту, за словами Г.І. Приходько, – значуще використання простору [3, с. 152]., оскільки ігрова ситуація передбачає попереднє знання гравцями правил гри, а також обмежена певним набором дій, слів і жестів. Вербальний та невербальний компоненти спілкування гравців під час азартної гри можуть взаємодоповнювати та взаємозамінювати один одного. Невербальна складова комунікації може включати як усвідомлені, так і неусвідомлені жести, міміку, що додає грі додаткової напруги й жвавості. Усвідомлені жести й міміка слугують спеціальним кодом, наприклад в грі в мус: підняти брови (*levantar las cejas*) – мати парні карти (*tener duples*), підняти голову (*levantar la cabeza*) – підняти ставку (*envidar más*).

Рекламні тексти дискурсу азартних ігор створюють привабливий образ гри, впливаючи на уяву потенційних гравців та спонукаючи зіграти. Емотивний вплив на читача досягається поєднанням різнорівневих мовних засобів:

графічних (капіталізація або вживання великих літер, гра шрифтів, кольорів, використання символів, малюнків), лексичних (метафора, метонімія, епітети), морфологічних (афікси), синтаксичних (повтори, окличні речення, риторичні питання).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейлинсон Л. С. Профессиональный дискурс : признаки, функции, нормы / Любовь Семеновна Бейлинсон. – Волгоград : Изд-во ВГПУ “Перемена”, 2009. – 266 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
3. Приходько Г. І. Невербальні засоби вираження емоцій / Г. І Приходько // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Серія : Філологічні науки (Мовознавство) : [зб. наук. праць]. – Дрогобич, 2015. – №4. С. 150–153.
4. Ущина В. А. Позиціонування суб’єкта в англomовному дискурсі ризику : соціокогнітивний аспект : [монографія] / Валентина Антонівна Ущина. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 380 с.
5. Origen e historia del mus [Recurso electrónico]. – Modo de acceso : <http://www.ludoteka.com/mus.html>

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Богданова Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Специфіка викладання англійської мови як другої іноземної студентам з різних країн світу з різним рівнем володіння англійською мовою, культурологічним та методологічним підґрунтям ставить чимало викликів перед викладачами вищого навчального закладу. Таку різнобарвну масу студентів з протилежними навичками в навчанні, емоційними особливостями національного характеру, протилежними моделями поведінки викладач повинен об’єднати в єдиний колектив, що іде до однієї цілі – оволодіння іноземною мовою. Таким об’єднуючим фактором може слугувати комунікативний підхід у викладанні іноземної мови.

Основоположниками комунікативного методу стали британські лінгвісти Х. Стерн, М. Халлідей та американські соціолінгвісти – Д. Хаймс, С.Савінгтон, М. Лабов. Комунікативний метод з’явився в Британії, коли англійська мова поступово почала набувати статус мови міжнародного спілкування. Тоді й з’ясувалося, що випробувані та надійні, традиційні методики того часу перестали задовольняти потреби більшості іноземців, які вивчають англійську мову. Особлива увага в інтегрованому комунікативному підході приділяється комунікативній спрямованості навчальних занять, іноземна мова розглядається як засіб спілкування в навчальному процесі [1, с. 42].

У сучасних дослідженнях комунікативного методу українські вчені (Ф. Бацевич, О. Вовченко, О.П. Петрашук, Т. Стеченко та ін.) пов’язують його з рівнем сформованості міжособистісного досвіду, необхідного індивіду, щоб

у межах власних здібностей та соціального статусу успішно функціонувати в суспільстві; готовністю людини здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну динамічну цілісну мовленнєву діяльність, на характер якої можуть впливати різноманітні фактори [2, с. 18]. Зазначають, що під впливом комунікативного підходу комунікативна компетентність має бути основною метою при вивченні мови.

Комунікативний метод (Communicative Approach) розвиває всі мовні навички – від усного та писемного мовлення до читання та аудіювання [3, с. 270]. Граматика ж освоюється в процесі спілкування мовою: студент спочатку запам'ятовує слова, вирази, мовні формули й тільки потім починає розбиратися, що вони собою представляють у граматичному сенсі. Мета – навчити студента говорити іноземною мовою не тільки вільно, але й правильно.

Правила, значення нових слів пояснюються вчителем за допомогою знайомої студенту лексики, граматичних конструкцій, виразів, жестів, міміки й малюнків. На відміну від аудіолінгвального та інших методів, заснованих на повторенні й запам'ятовуванні, комунікативний метод передбачає вправи “з відкритим фіналом”. Ситуації використовуються щоразу нові. Комунікативний метод полягає в уподібненні навчання процесу комунікації, точніше кажучи, він заснований на тому, що процес навчання є моделлю спілкування, дещо спрощеною, але за основними параметрами адекватної, подібної реальному процесу комунікації.

Найбільш повноцінно цей метод реалізується в тому випадку, коли викладач використовує нетрадиційні методи комунікативного спілкування. Досить цікавими є методи, що стимулюють активну розумову діяльність і спонукають студента висловлювати свої думки англійською мовою. Одним з таких прийомів в методах комунікативного спілкування є комунікативне завдання.

Більшість комунікативних завдань базуються на драматизаціях, що є точною моделлю істинного спілкування. Річ в тому, що різні колізії – фантастичні, казкові, психологічно завжди мотивовані та актуальні, в них завжди все відбувається тут і зараз, а це дуже поживає їх та сприяє засвоєнню матеріалу. В комунікативних завданнях можуть бути використані постійні персонажі: герої книг, автор, читач, популярні персонажі кіно, театру, репортер, журналіст і т.ін. Їх мовна поведінка визначається їх професією, характером, життям. Прикладами нетрадиційних методів можуть бути: “круглий стіл”, “дискусія”, “рольова гра”, “скетч” і т.ін.

Є. І. Пассов виділяє такі позитивні сторони комунікативного методу навчання іноземних мов:

1. Лише в комунікативному методі ми знаходимо основні ознаки діяльнісного типу навчання, тому зустрічаємо його широке використання, коли мова йде про навчання читання, аудіювання, перекладу.

2. Практична мовна спрямованість є не тільки метою, але й засобом навчання.

3. Сучасний комунікативний метод являє собою гармонійне поєднання багатьох принципів навчання іноземним мовам.

4. Використання комунікативного методу навчання знімає мовний бар'єр.

5. У процесі навчання можуть широко використовуватися комп'ютери з CD, інтернет, телевізійні програми, газети, журнали. Все це сприяє пробудженню у студентів інтересу до історії, культури, традицій країни, мова якої вивчається.

ЛІТЕРАТУРА

1. Learning and Teaching Modern Languages for Communication: Final Report of the Project Group (activities 1982-87). Project 12 / Girard D., Trim J. L.M. (eds.). – Strasbourg: Council of Europe Press, 1988.
2. Мильруд Р.П. Сучасні концептуальні принципи комунікативного навчання іноземних мов / Р. П. Мильруд, І. Р. Максимова // Іноземні мови в школі, 2000. – № 5. – С. 14–19.
3. Hymes D. On Communicative Competence / D. Hymes // Sociolinguistics. Harmondsworth / (eds.) J. B. Pride, J. Holmes . Penguin, 1972. – P. 269–293.
4. Swan M. A critical look at the communicative approach (2) / M. Swan // ELT Journal, 39(2), 1985. – P. 76–87.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГОЛОВНИХ КОНЦЕПТІВ У ПОЕЗІЇ В. ШЕКСПІРА: СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

Бойцан Л.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

На вербально-семантичному рівні в якості одиниць фігурують окремі слова, відносини між ними охоплюють всю різноманітність їх семантико-синтаксичних і асоціативних зв'язків. На лінгво-когнітивному рівні як одиниці розглядаються узагальнені поняття, великі концепти.

Актуальність роботи визначається необхідністю виявлення механізму вербалізації головних концептів у поезії В. Шекспіра.

Мета роботи полягає у встановленні шляхом концептуального аналізу основних засад, що структурують головні концепти поезії В. Шекспіра.

Сучасна лінгвоконцептологія визначає, що способом пізнання концепту є аналіз значень його вербалізації, які утворюють номінативний простір концепту. Структура концепту обумовлює побудову його номінативного простору як ядерно-периферійної структури з узагальненим зниженням, семний склад якого корелює з інформаційними складниками ядра концепту [3].

Лінгвоконцептологія оперує одиницями, особливими за своєю природою, які є носіями найрізноманітнішої інформації і вербалізуються у мові. Цікавим і базовим для подальших пошуків є дослідження експлікації концептів, які складають концептуальну систему, яка визначається як інформаційна система та є результатом пізнання оточуючого світу [2].

Семантико-когнітивний підхід до аналізу вербалізацій головних концептів дозволяє виокремити складний та багатогранний духовний світ ліричного героя, який відтворює проблеми свого світу, звеличуючи духовну красу і зображуючи трагізм життя.

Художня завершеність поезій В. Шекспіра ґрунтується на взаємодії головних концептів, якими є PAIN і COMPASSION.

Семантико-концептуальний аналіз досліджуваного нами фактичного матеріалу дозволяє нам виділити у поезії В. Шекспіра основні концептуальні метафори, які репрезентують концептуальну картину світу автора.

Для того, щоб глибше дослідити метафоричний образ, поставлені в основу концепту PAIN, необхідно також взяти до уваги позамовні, етнокультурні чинники, які закріплюють цю мовну одиницю у мові. Роздуми про багатогранність духовних цінностей репрезентують концептуальну метафору PAIN IS SUFFERING.

Come, bitter conduct, come, unsavory guide;

Thou desperate pilot, now at once run on;

The dashing rocks thy sea-sick weary bark!

Дослідження вербалізації головних концептів поезій В. Шекспіра дозволяє виокремити концепт COMPASSION, який інгерентно пов'язаний із здійсненням репрезентації когнітивної діяльності персонажа; що висвітлюється концептуальною метафорою COMPASSION IS EMPATHY:

Tomorrow, and tomorrow, and tomorrow

Creeps in this petty pace from day to day

To the lust syllable of recorded time

Актуалізація головних концептів у репрезентації концептуальної картини світу є спробою дослідження словесних поетичних образів, присвячених вербалізації концептів PAIN та COMPASSION у поетичних творах В. Шекспіра.

Концептуальний простір поета вибудовується, якщо читач на основі аналізу словесних поетичних образів об'єктивує вербалізацію головних концептів у поезії В. Шекспіра [1].

Таким чином, аналіз концептуального простору, який уособлює концептуальну картину світу автора на основі словесних поетичних образів, свідчить про те, що вербалізація головних концептів PAIN та COMPASSION у творчості В. Шекспіра обумовлюється співвіднесеністю з культурно важливими стереотипами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Burk M. Literary Reading, Cognition and Emotion: An exploration of the Oceanic Mind / M. Burk. – NY: Routledge, 2011. – 253 p.
2. Gibbons A. Multimodality, Cognition and Experimental Literature / A. Gibbons. – L.: Routledge, 2012. – 274 p.
3. Wierzbicka A. English: Meaning and Culture / A. Wierzbicka. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 352 p.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ОДИНИЦІ МІЖМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ)

Бокова П.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Загальновизнаним є той факт, що фразеологія – це невід'ємна частина мовної системи, яка вважається найбільш чутливою до змін, що відбуваються

у мовній картині світу будь якого народу, бо саме в семантичній структурі фразеологічних зворотів акумулюється найбагатша інформація про особливості сприйняття світу, засобах мислення, життєвих цінностях того чи іншого етносу. Доля фразеологізмів дозволяє дослідити засоби фіксації багатьох сторін життя народу, усвідомити систему уявлень про світ, понять, життєвих установок, правил, законів, за якими жив народ, і виявляє не передбачені раніше зв'язки, допомагаючи вченим пояснити природу духу і поведінки народу відновлюючи втрачений зв'язок часів. І дійсно, внутрішні форми, первинні образи фразеологізмів приховують в собі образ неповторних традицій, національного побуту, звичаїв, історичних подій, цікавих фактів, які фіксують духовні цінності народу, його культуру, образ мислення та дозволяють глибше зрозуміти характер народу і показати ставлення людини до проявів життя.

В будь-якій мові існує певний прошарок слів, де зберігається система цінностей, суспільна мораль, ставлення до навколишнього світу, до людей та інших народів. Фразеологізми, прислів'я та приказки яскраво ілюструють і спосіб життя, і географічне положення, і історію, і традиції тієї чи іншої спільноти, які об'єднані спільною культурою.

Мова займає перше місце серед національно-специфічних компонентів культури, сприяє тому, що культура може бути як засобом спілкування так і засобом роз'єднаності людей. Фразеологія є частиною мови, отже, саме у фразеології ми можемо знайти як точки перетину різних культур, так і мовні прояви суто специфічних рис тієї чи іншої культури, оскільки фразеологічні одиниці є будівельним матеріалом кожної мови. В середині мови вони утворюють цілісну номінативну систему, структуроване співтовариство назв, що являють собою своєрідне вербальне вираження матеріального і духовного світу народу, і усвідомлення людиною навколишнього світу на тому чи іншому часовому відрізку розвитку суспільства. Таким чином, фразеологічні одиниці як елементи точної системи виконують певні функції відображення реальної дійсності у мовній свідомості народу. Ця система характеризується поняттям "фразеологічна картина світу", яка являє собою цілісний фрагмент мовної картини світу, деяким "мікросвітом", що складається із універсальних і культурно-специфічних смислів, зумовлених особливостями концептуалізації у когнітивно-оціночній діяльності людини.

Мовне і культурне розмаїття сьогодні є визнаним багатством людської цивілізації, і саме переклад працює на його збереження. Саме переклад слугує засобом захисту національних мов і культур, даючи імпульс їхньому саморозвиткові й водночас убереігаючи їх від надмірного іншомовного впливу. Тож переклад можна порівняти зі своєрідним фільтром, який пропускає все корисне і потрібне для розвитку цільової мови й культури і затримує те, що може зашкодити їхній самобутності. Переклад як засіб міжмовної комунікації безпосередньо впливає на стан літературної норми мови, дає змогу обмінюватися знаннями, сприяє однаковому структуруванню знань у різних мовах, які є спільними в концептуальних картинах світу.

Міжмовна комунікація є складним багатоаспектним процесом, що передбачає одночасну взаємодію елементів різного ступеня комунікативної

направленості, структурно-семантичної складності та змістовної експлікації комунікативних одиниць і переклад як складова частина сучасної комунікації є поєднанням інтелектуальних, розумових та емоційно-вольових процесів, опосередкованих мовою та дискретних у часі й просторі, процесів сприймання та розуміння, що пов'язані з процесами збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки, оформлення, висловлення та за потреби – поширення, сприймання й розуміння, що впливає на подальший розвиток культури окремої країни та суспільства в цілому.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ВЖИВАННЯ ЗВЕРТАНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

Бондар О.Ю.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Зосередженість уваги на комунікативній функції мови, орієнтованої на вивчення людського фактору в мові й мовленні, сприяє зростанню наукового інтересу до виявлення специфіки жіночої комунікативної поведінки. Зокрема, викликає інтерес характер викристання звертань, властивістю яких є спрямованість на співрозмовника. Не зважаючи на достатнє висвітлення у мовознавстві, дискусійним залишається питання гендерно зумовленого вибору форм звертання жінками-представницями англійської, російської та української мовних спільнот у діалогічному персонажному мовленні.

У сучасних мовознавчих студіях, за визначенням О. О. Селіванової, під звертанням розуміють слово або сполуку, що позначають особу, до якої звертається мовець, привертаючи увагу адресата до повідомлення, <...> і здебільшого характеризуються граматичною незалежністю й інтонаційною та пунктуаційною відокремленістю [2, с. 177]. Терміну “звертання” приблизно відповідають терміни номінація адресата мовлення, вокатив, апелятив, в англійській мові *address, forms of address, terms of reference*. Існування гендерних відмінностей форм звертань відмічали зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема Р. Brown, Ch. Cramer, L. Hirschman, А. Ю. Беляєва, Н. Д. Борисенко.

Матеріалом нашого дослідження слугували звертання, обрані з діалогічних фрагментів англійської, російської та української жіночої сучасної прози. Спираючись на класифікацію звертань М. Д. Городнікової, яка виокремлює звертання-номінації, або індекси, та оцінні звертання, або регулятиви [1, с. 120] та проаналізувавши матеріал, ми розробили наступну класифікацію звертань за семантичним принципом відповідно до нашого мовного матеріалу: **звертання-номінації** власні імена, прізвиська (*Margaret, Stump, Іннусько, Лидия Вениаминовна*; офіційні звертальні конструкції, пов'язані із загально прийнятими у суспільстві нормами (*Miss Barrow, шановний Дмитре Івановичу, пані Шехова*); звертання без згадки адресата (*Excuse me, Послухайте, Извините*); терміни спорідненості в прямому та в переносному значенні (*Mother, доню, тітко Катю*); вік, стать (*girl, young man, дівчино, жєница, бабки*); професія (*Doctor, матушко, акварель*

чокнутая); статусно-рольові характеристики (*подруго, господин миллионер*); **оцінні звертання** характеристики особистості (*My good, clever boy, мерзотнику, зануда*); субстантивовані прикметники (*dear, дороженька, коханий*); метафоричні (*angel, old bone cracker, honey, you stupid cow, голубе, сонечко*).

Аналіз досліджуваного матеріалу виявив кількісні та якісні розбіжності вживання звертань. Так, для жінок-представниць української мовної спільноти характерним є більш рясне вживання звертань порівняно з росіянками, та в три рази частіше порівняно з англomовними жінками. Для англійської мови найбільш поширеним є використання власних імен та офіційних звертальних конструкцій в різних комбінаціях (*Bernadette, Idgie Threadgood, Miz Ruth, Mrs. Dunne, Dr. Maudsley*). Характерною особливістю українського та російського жіночого мовлення є розповсюдженість суфіксальних утворень особистих імен (*Марто, Мартусю, Мартусько, Мартушко, Мартушечко, Мартушенція*), а для жінок російської і, меншою мірою, української мовних спільнот усічення власних назв (*Світлан, Нинуль, Тишк*). Для українського жіночого мовлення характерний найбагатший діапазон зменшувальних та пестливих форм звертання, утворених за допомогою димінутивних суфіксів (*доню, донцю, донечко*), що надає висловленню емоційності та експресивності.

Висока питома вага звертань з семантикою статі у досліджуваних мовах підтверджує значення гендера як первинного культурного фрейма координації мовленнєвої поведінки та встановлення комунікативних зв'язків [5]. Універсальною рисою жіночого персонажного мовлення є використання у розмові нейтральних звертань та пестливих звертань з позитивною конотацією. Тим не менш, простежуємо поодинокі випадки залучення грубих, стилістично знижених одиниць номінації (*loud bastard, ах ти шибеник, зануда, модельер несчастный*), які необов'язково свідчать про негативне ставлення до адресата. Ізоморфною рисою жіночої мовленнєвої поведінки є розгорнуті звертання, які складаються з комбінації імені та атрибутивних уточнювачів чи / та прикладок, що мають за мету підсилення впливу на адресата, формам звертання часто передують вигуки (*Oh, my poor child; little fella; Кажанчику, солоденький!; Ірочка, доню; Ой, деточка моя*). Факт частого вживання звертань жінками в якості маркерів зближення, особливо з метою встановлення та підтримання контакту, цілком підтверджує теорію Д. Таннен про властиві жіночому мовленню кооперацію та комунікативне співробітництво [4, с. 182]. Варто також наголосити на прагматичному аспекті, адже його вибір регулює характер міжособистісних відносин, є засобом вираження солідарності чи її відсутності, поваги чи відсторонення, відповідно, умовою успішної комунікації [3, с. 168].

Отже, порівняльний аналіз вживання одиниць номінації у діалогічному мовленні жінок-представниць різних мовних спільнот виявив як універсальні риси (домінування дискурсивної та емотивної функцій звертань, спрямованість на співробітництво), так і розбіжності репрезентації звертань в англійській, російській та українській мовах, що свідчить про їх етнічну своєрідність. Перспективним в аналізі окреслених понять є подальше дослідження прагматичного та функціонального аспектів звертань у жіночому мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городникова М. Д. Гендерный аспект обращений как фактор речевого регулирования / М. Д. Городникова // Гендер как интрига познания / Под ред. А. В. Кириллиной. – М. : Рудомино, 2000. – С. 118–125.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
3. Eckert P. Language and Gender / P. Eckert, S. McConnell-Ginet – Cambridge : Cambridge University Press, 2003. – 366 p.
4. Tannen D. Gender and Discourse / D. Tannen. – New York: Oxford University Press, 1996. – 221 p.
5. Ridgeway C. Framed before we know it: How Gender Shapes Social Relations / C. L. Ridgeway // Gender and Society. – Vol. 23. – No. 2. – P. 145–160.

ЕНАНТІОСЕМІЯ АНГЛІЙСЬКИХ НЕОСЛЕНГІЗМІВ ПОЧАТКУ XXI СТОРІЧЧЯ

Борис Д.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Трансапелятивація неосленгізмів як один із найпродуктивніших способів поповнення сучасного англійського сленгу послуговується, крім основних механізмів розвитку нової семантики лексеми, до яких належать метафоризація та метонімізація, також допоміжними механізмами її розвитку, найпродуктивнішим із яких виступає енантіосемія.

Поняття “енантіосемія” є багатограним і може тлумачитися крізь призму поляризації, антонімії, омонімії, полісемії, енантіоконотемії, амбівалентності, фігур мови / тропів, просодії або лінгвістичних універсалій [3]. У зв’язку з семантикоцентричністю підходу як методологічною основою дослідження матеріальних репрезентантів, що зазнали зміни змістового аспекту при збереженні формального, ми обмежимося розумінням енантіосемії як одного зі способів полісемантизації слова (в рамках полісемії), що ґрунтується на розвитку в нього антонімічних значень. Одиниці, утворені внаслідок енантіосемії, прийнято називати *енантіосемізмами* [6, с. 348], *енантіосемами* [5, с. 30; 2, с. 116; 1, с. 15; 6, с. 348] або *енантіонімами* [5, с. 38; 1, с. 15; 6, с. 348].

Зібрані нами енантіосемізми-неосленгізми представлені лексемами *badly* “чудово, відмінно” (вихідна семема “погано”), *brainless* “чудовий, відмінний” (вихідна семема “пустоголовий”), *champion* “повний невдаха, лузер” (вихідна семема “чемпіон”), *chore* “арештовувати” (вихідна семема “красти”), *gutless* “суперовий, класний; паскудний” (вихідна семема “боягузливий; безхарактерний”), *harass* “фліртувати” (вихідна семема “переслідувати; набридати”), *hellish* “чудовий, відмінний” (вихідна семема “пекельний, диявольський”) та *spooky* “суперовий, класний” (вихідна семема “страшний, моторошний”).

Послугуючись розробленою В. Іващенко типологією різновидів енантіосемії [4], наведені енантіоніми можна визначити як мовні (а не мовленнєві) – через їх системність і незалежність від контексту або ситуації; інгерентні (а не адгерентні) – у зв’язку з їх відображеністю в словниках; часткові (а не повні) – внаслідок периферійності поляризованих диференційних сем. І якщо перші дві

характеристики аналізованих одиниць впливають з онтології неосленгізмів як таких, то третя особливість пояснюється, на наш погляд, наявністю протиставлення не стільки на денотативному, скільки на конотативному рівні – шляхом аксіологічної поляризації за моделлю “позитивний – негативний”. Так, наприклад, вихідні семема “пустоголовий” та “пекельний” протиставляються відповідно семемам “башковитий” та “райський” і знаходяться на антонімічній периферії кінцевої семема “чудовий”. Однак при глибшому аналізі виявляється, що поляризація в цьому випадку ґрунтується на негативній ціннісній орієнтації мовця щодо вихідних семем, з одного боку, та його позитивній ціннісній орієнтації щодо кінцевих сем, з іншого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко О.В. Проблематика міжмовної енантіосемії у слов’янських мовах / О.В. Бабенко // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – Кривий Ріг, 2013. – Вип. 9. – С. 11–16.
2. Бойко О.О. Енантіосемія: невизначеність статусів та підходів / О.О. Бойко // Мовні і концептуальні картини світу. – Київ, 2012. – Вип. 41 (1). – С. 114–124.
3. Іващенко В.Л. Енантіосемія в парадигмі мовних та мовленнєвих явищ: основні напрями концептуалізації / В.Л. Іващенко, Т.О. Федоренко // Мовознавство. – Київ, 2009. – №2. – С. 48–60.
4. Іващенко В.Л. Термінологічна репрезентація типологічних різновидів енантіосемії в когнітопросторі лінгвістики / В.Л. Іващенко // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – Львів, 2010. – №675. – С. 98–105.
5. Іващенко В.Л. Явище енантіосемії в українській термінології / В.Л. Іващенко // Мовознавство. – Київ, 2011. – №5. – С. 30–41.
6. Сердюк Н. Проблематика енантіосемії як непродуктивного різновиду антонімії сучасної англійської мови / Н. Сердюк, М. Шемуда // Теоретична і дидактична філологія / Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, Ін-т мови і л-ри. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 15. – С. 344–354.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Dalzell T. The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English / Tom Dalzell, Terry Victor. – New York; London : Routledge, 2008. – 721 p.
8. Dalzell T. Vice Slang / Tom Dalzell, Terry Victor. – New York; London : Routledge, 2008. – 206 p.
9. The Routledge Dictionary of Modern American Slang and Unconventional English / Ed. by Tom Dalzell. – New York; London : Routledge, 2009. – 1104 p.

ОСНОВНІ ЕТАПИ КОМПЛЕКСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРТИЦИПІВ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Боровська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні тенденції розвитку науки про мову характеризуються відмовою від виключного статусу того чи іншого загального лінгвістичного методу,

прагненням поєднувати і комбінувати різноманітні загальнонаукові, загальні і спеціальні лінгвістичні методи, тобто застосуванням змішаних методик дослідження [2, с. 298]. Цілісне уявлення про характер мовних явищ формується за умови інтеграції різнобічних ознак, виділення і синтезу характеристик, отриманих у рамках різних аспектів [1, с. 273].

Методика дослідження партиципів носить комплексний характер і здійснюється у декілька етапів. Спершу проаналізовано основні підходи до визначення їхньої граматичної природи. Проблему визначення граматичного статусу партиципа та його місця в системі частин мови спричинено синкретичним дієслівно-прикметниковим характером цього мовного явища. Значно розширює можливості аналізу партиципів вихід за рамки структурно-статистичного методу та застосування методів дослідження, запропонованих сучасними формальними і синтаксичними теоріями.

Перший етап – інвентаризація – передбачає виокремлення досліджуваних одиниць (партиципів I / II та партиципіальних груп) методом суцільної вибірки з сучасних німецькомовних наукових текстів та укладання картотеки мовного матеріалу, на якому ґрунтується кількісний та якісний аналіз досліджуваних одиниць.

Позначення *партиципіальна група* (також *партиципіальна конструкція*; *партицип*, *рівноцінний реченню* або *партиципіальне речення*) виступає як загальне поняття, яке об'єднує різноманітні синтаксичні групи слів, що утворюються з партиципом I чи II, тобто партиципіальні атрибути, аппозиції, адвербіальні групи, рівноцінні реченню; на противагу аналітичним дієслівним формам, що складаються з партиципа II і допоміжного дієслова і слугують для утворення темпоральних, пасивних форм та кон'юнктива [5, с. 344]. Це *нефінітна клауза* з вершиною у формі поширеного за рахунок аргументів та ад'юнктив партиципа. До партиципіальних груп відносять також словосполучення без партиципа у своєму складі, який можна легко відновити з контексту (*habend, haltend, seiend*) [4, с. 173].

Під *герундивом* ми розуміємо нефінітну форму дієслова зі значенням пасивної майбутньої дії та з модальними компонентами необхідності (*müssen*) чи можливості (*können*). У німецькій мові герундив виражено партиципом I з формантом *zu*. Предикативна форма є ідентичною інфінітиву з формантом *zu*, який з діахронічного погляду визначається як джерело герундива, що у багатьох індогерманських мовах походить від предикативного сполучення інфінітива з суб'єктом [3, с. 168].

Другий етап – таксономія – спрямований на характеристику структурних і семантичних особливостей партиципів та утворень з ними; результатом цього етапу буде створення структурно-семантичної класифікації партиципіальних конструкцій на матеріалі текстів наукового стилю.

Третій етап дослідження – виділення базових морфосинтаксичних моделей речень з партиципом на основі його граматичних ознак та в реалізації його синтаксичних функцій (предиката (частини перифрастичних дієслівних форм та предикатива), ад'юнктив, атрибутів, зовнішнього і внутрішнього аргументів). Ключовими при описі базових моделей виявляються такі моменти:

участь партиципів в утворенні перифрастичних форм дієслова; обов'язковий чи факультативний характер відношення партиципів з фінітним дієсловом вихідного речення; сполучення партиципа з допоміжним, копулятивним чи повнозначним дієсловом; утворення партиципом залежної клаузи; розташування партиципіальної клаузи у вихідному реченні та можливості її переміщення; наявність обов'язкових або факультативних компонентів партиципа; наявність форманта *zu*.

Інвентар моделей речень сучасної німецької мови, у яких задіяні партицип / партиципіальна клауза, є основою для подальшого аналізу морфосинтаксичних ознак партиципів на *четвертому етапі* дослідження. Аналіз синтаксичних ролей партиципів як вершин нефінітних клауз відбувається за допомогою методів, запропонованих сучасним варіантом генеративної граматики – структурно-функціонального, модульного підходів, трансформаційного аналізу тощо.

П'ятий етап присвячено проведенню кількісного аналізу для виявлення частоти функціонування окремих структурних типів партиципів та морфосинтаксичних моделей речень з ними у текстах наукового стилю сучасної німецької мови.

На *шостому етапі* відбувається узагальнення та синтез результатів, отриманих у ході дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабайцева В. В. Соотношение структурных и семантических признаков синтаксических единиц при их изучении и описании / В. В. Бабайцева // Избранное. 1955 – 2005 : Сборник научных и научно-методических статей. – М. – Ставрополь : Издательство СГУ, 2005. – С. 273–283.
2. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
3. Hentschel E. Deutsche Morphologie / E. Hentschel, P. M. Vogel. – Berlin – New York: Walter de Gruyter, 2009. – 479 S.
4. Lexikon sprachwissenschaftlicher Termini / [Hrsg. R. Conrad]. – Leipzig : Bibliographisches Institut, 1985. – 281 S.
5. Wellmann H. Deutsche Grammatik: Laut. Wort. Satz. Text / H. Wellmann. – Heidelberg : Universitätsverlag Winter GmbH, 2008. – 359 S.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КИТАЙСЬКУ МОВУ

Бочарова С.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Тема “Західного впливу на китайську культуру і людей” є цікавою областю для вивчення. Це подібно до теми китайського впливу на японську, корейську і в'єтнамську культури. Саме європеїзація” ймовірно почалася в пізньому 19-ому столітті, коли багато мешканців почали отримувати освіту на Заході, що призвело до значного впливу західних ідей на розвиток науки, технологій і реформ. Велике перетворення здійснювалося в 20-му столітті. Китайські

чоловіки більше не мали маньчжурської кіски й замість цього прийняли західну зачіску й одяг. Після ізоляції протягом тридцяти років Китай у 1979 році відкрився впливу західних культур. Впродовж наступних тридцяти років, на Китай чекало багато радикальних змін. Західний матеріалізм і капіталізм увійшли до Китаю ще раз. Американські кінофільми, поп-культура і навіть західні стандарти краси (великі очі і гострий ніс) почали впливати на китайців.

Хмарочоси в американському стилі та архітектура в західному стилі нового часу прикрасили міський горизонт багатьох китайських міст. Сьогодні, все більше китайців йдуть до лікарень, які практикують західну медицину замість традиційної китайської.

Проте, перший внесок глобалізації в лексику китайської мови відбувся дуже давно. І почалося все зі слова “кава”. Спочатку, кава варилася із зелених, несмажених бобів, узятих з середини червоних ягід, щоб отримати подібний до чаю напій. Китайські кораблі вирушають у пошук лікарських трав у віддалених землях. Проте, вони були не в змозі придбати каву, яку інтенсивно регулювали араби. Кінець кінцем, кілька зерен були взяті до Індії мусульманським паломником, який зайнявся контрабандою родючих плодів, що культивувалися там у 17-ому столітті.

Китайці не споживають каву із-за її потенційного оздоровчого значення або за термінами сучасних медичних даних або традиційних китайських медичних понять. Скоріше за все, вона споживалася до цих пір як захоплення Західною культурою, що зростала протягом минулих декількох десятиліть, особливо після анти-західних кампаній Маоїстського режиму. Багато китайців звертаються до Заходу за ідеями про демократію, сучасну музику і кофейною культурою. Це відродження того, що почалося до революції в 1949 році. У 1998 році, репортер Чао І згадує: Багато десятиліть тому, кавова культура в Шанхаї була значно більше вишуканою, ніж швидкорозчинна кава. У 1930-х, коли Шанхай згадувався як “рай для туристів”, західні ресторани і кафе з’являлися в місті, що виховало перше покоління любителів кави. Гу Цюань в своїх 70-х все ще леліав пам’ять про те, як півстоліття тому на вихідних після обіду він з друзями відпочивав у “Червоному будинку” або “Шанхайському кафе” на Нан Цзян Лу, що були зруйновані декілька років тому під час перебудови міста. Одна з головних причин для цього неймовірно стрімкого зросту популярності є наслідком того, що Китай намагався перетворити свою економічну систему у 80-х і відкрити двері до зовнішнього світу. Економічні реформи були дуже успішні, з доходом працівника середнього міста, що виріс майже в чотирнадцять разів, ніж був двадцять років тому, і відкриття до західного впливу дало китайцям нову надію в галузі вирощування кави. З рівнем освіти, що надзвичайно підвищився в останні десять років, п’ятнадцять відсотків населення вже отримували вищу освіту, країна швидко розвиває новий клас інтелектуалів [1, с. 221].

Після звичайної продукції в Китай з Європи у величезних об’ємах почав надходити інший цифровий товар. А в особливості кіно і телепродукція. З нею китайська мова почала отримувати величезну кількість іноземних слів, які, завдяки молодому поколінню, швидко перетворилися на невід’ємну частину

її лексики. Як ми бачимо, глобалізація в Китаї – невід’ємне і, в той самий час, дуже конфліктне явище. Звісно ж, Піднебесна є однією з найперспективніших країн-споживачів західної продукції, і приносить іноземним постачальникам дуже великий прибуток – поступово з’являються іноземні інвестори, які хочуть вкладати гроші в свою справу в Китаї, що, в свою чергу, утворює велику кількість робочих місць для китайців, створює Китаю імідж в очах цілого світу, але в той самий час є величезним джерелом впливу західних культури і менталітету на молодь Китаю. Єдиним варіантом розв’язання даної проблеми без втрати прибутків для країни і без пошкодження її іміджу є серйозний контроль за кіно і телепродукцією, що дозволяється до перегляду в Китаї.

На противагу всім вище приведеним законам про заборону трансляції і прокату великої кількості західної телепродукції, контакт Китаю з Європою посилюється з кожним роком, особливо це стосується приходу в Піднебесну західних “гігантів ринків”, з якими укладаються контракти на співробітництво. Найяскравішим сучасним прикладом є співпраця з Китаєм компанії Дісней.

ЛІТЕРАТУРА

1. 李玉明：中国语言规划论 – Li Yu Ming “Zhōng guó yǔ yán guī huà lùn” / Li Yu Ming. – Чанчунь : 2005. – С. 219–225.

АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИЙ МОВНОКУЛЬТУРНИЙ КОНТАКТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Бруско Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У сьогоденних лінгвістичних розвідках спостерігається тенденція вивчення мовного контакту як невід’ємної і важливої частини лінгвістики. Феномен мовнокультурних контактів можемо прослідкувати протягом розвитку всієї людської цивілізації. Але у зв’язку із глобальними процесами у суспільстві, інтерес до мовних контактів подвоївся за останні десятиліття.

Французький лінгвіст Ж. Вандрієс зазначає, що контактування мов – це є історичною необхідністю і неминуче веде за собою їх взаємопроникнення [4]. Сучасні комунікаційні процеси представлені безліччю мовних і культурних контактів.

У лінгвістиці поняття мовної взаємодії позначають різними термінами, як-от: *мовна взаємодія, змішування мов* тощо. Під *мовними контактами* розуміють мовне контактування двох і більше мов, елементи яких входять до систем мов-реципієнтів і, як наслідок, відбуваються лексичні, фонетичні чи граматичні зміни [5].

На думку Дж. Асколі, В. Вартбурга, Н. Бартоллі взаємоконтактування мов слід розрізняти за допомогою термінів *субстрат, суперстрат, адстрат, інстрат* та *перстрат* [6]. Феномен запозичення і контактування мовних одиниць залежить від досягнень високого науково-технічного прогресу, спільного інформаційного простору, а також від політичного, економічного і культурного розвитку народу і його зв’язків із сусідніми державами.

Існуючий мовний потенціал Франції вже не відповідає комунікативним потребам, а стрімкий розвиток мережі інтернет стимулює функціонування чужорідних елементів у сучасній французькій мові і, відповідно, збагачує її.

Такі англomовні слова, як: *electronic paper, xiaomi smart bracelet, fitness tracker, smart watch, force sensor smartphone, multi-touch, Smart thermostat, Smart Speaker* не мають еквівалентів у французькій мові. З усіх рівнів мови найбільшого впливу іншомовних запозичень зазнає саме лексичний рівень, тому що саме лексика якнайповніше відображає дійсність.

Франція і Англія протягом багатьох століть мали тісні відносини. Коли нормани завоювали Англію, населення фактично почало розмовляти двома мовами – англійська була мовою простого народу. Наприклад: селян, міщан, певного прошарку купецтва. У свою чергу, французька стає мовою еліти: представників монаршого дому, знаті, лицарів та військового прошарку.

Ще одним ключовим моментом у зв'язках між Англією і Францією можемо назвати одруження Генріха Анжуйського, майбутнього короля Англії Генріха II, з Елеонорою Аквитанською. Після весілля аквітанські землі Франції стали належати Англії як шлюбний посаг і це також призвело до контакту мовних груп, переважно на рівні торгівлі та бойових дій.

Після завершення Столітньої війни у 1453 році в Англії та Франції починається формування національних держав, що сприяло усуненню зв'язків двох мов. Тому у Франції починають говорити лише французькою, в Англії – лише англійською.

Подальше зближення двох мов починається вже у Північній Америці під час колоніального періоду, коли на цій території відбувається постійний контакт англomовних та франкомовних поселенців. Найбільша взаємодія двох мовних груп спостерігається в Канаді, яка є переважно англomовною, але при тому має райони компактного проживання французьких поселенців та їх нащадків.

Процесам глобалізаційного розвитку посприяло виникнення інтернету, розповсюдження інформаційних технологій, міжнародний розподіл праці, імміграція і нівелювання міждержавних кордонів. Глобалізація – це планетарне явище, яке націлене на зміцнення зв'язків та зближення культур у процесі створення єдиного простору [2].

У результаті міжкультурних контактів з'являється білінгвізм або двомовність. У зв'язку із таким мовним контактуванням виникають відхилення від мовних норм, які ще називають *інтерференцією* [10, с. 209].

Така взаємодія мов може відбуватися через калькування, тобто запозичення різних конструкцій, через зміни у граматичній чи артикуляційній будові мови, змін у словотворі і, як наслідок, поява жаргонів і суржиків, витіснення одних мов іншими або їх змішання.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що взаємоконтактування мов відбувається на будь-якому рівні мови. Тож, французькі дослідники розглядають лінгвістичні наслідки мовних контактів фокусуючись на процесах модифікації мови-донора: іноді слова не зазнають змін, асимілюються у мові-реципієнті, а також поширюються на нові структури речення.

Іншими словами, це включає в себе аналіз і розуміння того, що серед носіїв різних мов, під час спілкування, виникають мовні бар'єри, що накладаються на різні мови. Таким чином, мовний контакт є вивченням людських суспільств, їх історії, культури і розвитку мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вандриес Ж. Лингвистическое введение в историю / Жан Вандриес. – М. : Наука, 1974. – С. 60–74.
2. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти / Юрій Олександрович Жлуктенко. – К., 1966. – 232 с.
3. Левицький А. Е. Зіставне мовознавство та міжкультурна комунікація: аспекти взаємодії / Андрій Едуардович Левицький. – М. : Наука, 1974. – 441 с.
4. Пауль Г. Принципы истории языка / Герман Пауль. – М. : Наука, 1960. – 500 с.
5. Hagège C. Combat pour le français, au nom de la diversité des langues et des cultures [Ressource électronique] / Claude Hagège. – P. : Editions Odile Jacob, 2006. – 244 с. – Régime d'accès : <https://books.google.com.ua/book>

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ДВОМОВНОСТІ ТА БАГАТОМОВНОСТІ

Валігура О.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Вектор досліджень сучасних лінгвістичних студій, міждисциплінарний характер котрих поглиблюється в умовах глобалізації сучасного суспільства, визначає актуальність розгляду взаємодії та взаємовпливу контактуючих мов, формування та функціонування білінгвізму з метою забезпечення ефективності міжмовного спілкування. Аналіз робіт, присвячених дослідженню міжмовних контактів і взаємодії мов у міжкультурному спілкуванні, свідчить, що питання двомовності та багатомовності привертає останнім часом зростаючу увагу науковців та набуває ознак однієї із центральних у сучасній лінгвістиці.

Результати глибшого розгляду особливостей вияву двомовності та багатомовності прийнято систематизувати за власне лінгвістичним, соціолінгвістичним, психологічним і педагогічним (методичним) аспектами. Оскільки характерною рисою вивчення явищ двомовності і багатомовності стало активне використання у лінгвістиці нових понять і моделей, розроблюваних на стиках із суміжними з нею науками: когнітологією, психологією, соціологією, нейрофізіологією, культурологією, то убачається доцільним також додати до цього переліку й такі аспекти розгляду білінгвізму, як нейролінгвістичний, літературно-художній, перекладознавчий, лінгвокультурологічний, когнітивний тощо.

Лінгвокогнітивний підхід до дослідження мовних і мовленнєвих одиниць у сягає мовознавчих ідей І. О. Бодуена де Куртене, В. фон Гумбольдта, О. О. Потебні, Е. Сепіра, Ш. Баллі, Л. В. Щерби та інших. Концентрація уваги на людині з її системою уявлень, знань і цінностей дозволяє розуміти мову як явище когнітивного порядку, що використовується в комунікативних процесах, а функціонування мови в комунікації розглядається як опосередковане

когнітивними операціями свідомості, що створює підґрунтя для з'ясування закономірностей їхньої взаємодії. Вивчення кожного окремого випадку контактування мов набуває особливої актуальності, оскільки воно дозволяє перевіряти і підтверджувати новими фактами адекватність низки теоретичних положень, спрямованих на вирішення загальної проблеми взаємодії мов та пізнання явищ білінгвізму й інтерференції як її складових питань.

Аналіз теоретичних розробок вітчизняних і зарубіжних авторів [1; 2; 3; 5], спрямованих на з'ясування когнітивної природи мовленнєвої діяльності індивіда, показав, що процеси породження інтерферованого мовлення мають стохастичний характер. Тому вбачається, що методологічним засобом їх теоретичного дослідження є орієнтація на *синергетичний* підхід, який дозволяє розглядати інтерфероване мовлення як складну відкриту систему, що знаходиться в невірноваженому стані з притаманною їй здатністю до самоорганізації [3, с. 207–210].

У контексті мовознавчих досліджень сьогодення важливо розуміти, що сучасна теорія двомовності поступово розширюється за рахунок когнітивного й комунікативного положень, що постулюються з позицій когнітивної лінгвістики, яка спирається на філософське трактування когніції на базі людського досвіду і системно-діяльнісного розуміння вербальної взаємодії, мовної свідомості й мови [4, с. 202–205].

У зв'язку з цим у межах *когнітивного* аспекту білінгвізму проводяться дослідження когнітивних стратегій оволодіння й користування другою мовою, виявлення специфіки ментальності двомовного індивіда та когнітивних аспектів білінгвальної комунікації, встановлення кореляцій між когнітивними та мовними структурами, формування проміжної системи та міжмовних кодових перемикань, з'ясування специфіки ментального лексикону двомовного індивіда, виявлення впливу мовної картини світу білінгва на іншомовний акцент. Зважаючи на це, лінгвокогнітивні аспекти двомовності та багатомовності набувають значних перспектив свого розвитку і знаходяться на вістрі дослідницької уваги. Проте, як відомо, двомовність та багатомовність залишаються у площині когнітивної лінгвістики недостатньо дослідженими, не зважаючи на те, що потреба пізнання, аналізу й інтерпретування цих явищ з позицій когнітивно-дискурсивного підходу стає все нагальнішою у лінгвістиці.

Оскільки когнітивні аспекти наукового пізнання феномену двомовності і багатомовності існують у тісному взаємозв'язку з іншими і передбачають використання методів і методик суміжних наук, то звернемо увагу на необхідність залучення даних таких наук, як когнітологія, психологія, нейрофізіологія, біофізика, біоінформатика. Таке розширення уявлень про сутність явища двомовності і багатомовності у площині когнітивної лінгвістики сприятиме успішному розв'язанню низки завдань сучасного мовознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура О.Р. Теорія двомовності й багатомовності: проблеми і перспективи / О.Р. Валігура // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Вип. 127. – Кіровоград, 2014. – С. 18–24.

2. Валигура О.Р. Обґрунтування когнітивної моделі породження мовлення білінгва / О.Р. Валигура // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Зб. наук. праць, вип.2. – Дрогобич, 2014. – С. 23–28.

3. Калита А.А. Синергетическая концепция порождения интерферирующей речи билингвом / А.А. Калита, О.Р. Валигура // Языки и этнокультуры Европы. – Глазов: Глазов. гос. пед. ин-т, 2010. – С. 205–217.

4. Шевченко И.С. Становление когнитивно–коммуникативной парадигмы в лингвистике / И. С. Шевченко // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 202–205.

5. Takakuwa M. What's Wrong with the Concept of Cognitive Development in Studies of Bilingualism? / M. Takakuwa // Bilingual Review. – Volume 25. – Issue 3. – Bilingual Review Press, Gale Group, 2000. – P. 225.

ДЕРИВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕВІДМІНЮВАНИХ ІМЕННИКІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Валюх З.О.

Київський національний лінгвістичний університет

До групи найменувань з обмеженою словотвірною спроможністю в українській мові належать так звані невідмінювані загальні іменники (апелятиви) іншомовного походження, специфічні особливості яких виявляються на граматичному рівні. Однією з них є те, що підклас невідмінюваних іменників, який охоплює різні угруповання слів, не є абсолютно невідмінюваним, бо насправді у невідмінюваних іменників яскраво виражена в системі мови омонімія форм як реалізаторів відповідних грамем. І. Р. Вихованець запропонував ці найменування розглядати як іменники нульової відміни на підставі того, що “в синтаксичному плані “невідмінюваний” іменник, як і “відмінюваний”, стоїть у певній відмінковій позиції, виконуючи всі притаманні “справжнім” іменникам функції”, а тому “невідмінювані” іменники не перебувають поза типовими іменниковими характеристиками”. Крім того, потребу виокремити в морфологічній структурі сучасної української літературної мови іменникову нульову відміну він умотивовує тим, що “морфологічно такі іменники розподіляються на сім відмінкових омонімічних форм – форм називного, родового, давального, знахідного, орудного, місцевого і кличного відмінків – з нульовою флексією” [1, с. 111].

Слабкий дериваційний потенціал невідмінюваних запозичених іменників зумовлений тим, що вони становлять периферійне явище в граматичній системі української мови. Більшість із них є вузькоспеціальними словами-термінами, які охоплюють загальні назви неістот та назви істот. З-поміж назв істот виокремлюють дві великі групи: іменники – назви осіб та іменники – назви тварин. Їхньою характерною особливістю є те, що, не маючи зовнішніх, флексійних ознак родової належності, вони зазнають семантико-граматичного поділу на групи, кожна з яких характеризується однією, зрідка двома ознаками

роду. Розподіл апелятивних іменників невідмінюваного типу, які українська мова запозичує з інших мов, за родами опосередкована їхньою семантикою, належністю до істот чи неістот та загальним принципом розмежування назв осіб та назв неосіб серед іменників, що є найменуваннями істот.

Нульова дериваційна спроможність більшості іменників названої групи зумовлена передусім тим, що всі вони належать до запозиченої лексики, формальна і граматична структура якої незвична для словотвірного й граматичного ладу української мови. Так, група іншомовних незмінюваних іменників – назв істот та неістот охоплює здебільшого найменування, основи яких закінчуються на голосні /a/, /e/, /i/, /o/, /y/, зрідка – на дві голосні (пор.: *алое*, *боа*, *ампула*), що не характерно для фонеморфемного складу твірних основ лексичних одиниць української мови, тому що вони звичайно мають основу на приголосну фонему. Цей чинник створює структурні перешкоди для поєднання основ запозичених іменників із питомими словотворчими засобами та утворення дериватів за тими моделями, які властиві українській мові. Хоч треба зауважити, що ця перешкода за потреби може бути усуненою за допомогою дії різних морфонологічних прийомів – усічення твірної основи, накладання словотворчого форманта на фіналь твірної основи, інтерфіксації тощо. Пор.: *лібрето* → *лібретист*, *есперанто* → *есперантист*, *кенгуру* → *кенгуреня*, *дефіле* → *дефілювати*, *шосе* → *шосейний*, *купе* → *купейний*, *бароко* → *бароковий*, *манго* → *манговий*, *алое* → *алоевий* та ін.

Важливим чинником, що впливає на словотвірну спроможність невідмінюваних іменників іншомовного походження, є ступінь освоєння їх українською літературною мовою. Залучення іншомовних невідмінюваних слів до активного вживання відбувається поступово і виявляється насамперед у тому, що запозичені без морфологічних показників роду мови-джерела невідмінювані іменники згодом втрачають первісну родову належність і набувають інших критеріїв мотивації цього граматичного значення, тобто традиційний поділ запозичень за родовою віднесеністю дещо порушується. Це можна простежити як серед назв істот тваринного світу, так і серед назв предметів чи абстрактних понять. До чинників, що зумовлюють зміну граматичного роду відносно передусім ступінь входження іншомовного слова до лексичної системи української мови, формування його лексико-семантичних та синонімічних зв'язків і підпорядкування цього слова відповідним морфологічним категоріям.

Високий ступінь освоєння іншомовних невідмінюваних іменників сучасною українською літературною мовою сприяє також і їхньому залученню в активні дериваційні процеси: що давніше запозичене слово функціонує в мові, то більше воно засвоюється, то більше воно встановлює зв'язків з іншими словами.

На сучасному етапі розвитку української мови спостерігаємо активніше використання в ролі твірних основ невідмінюваних нових іншомовних слів. Ілюстрацією цього є словотвірні гнізда невідмінюваних запозичених іменників, серед яких *зомбі* – *зомбувати*, *зомбування*, *зомбізація*, *зомбований*, *засомбований*, *зомбі-автомат*; *мафіозі* – *мафіозний*, *мафіозник*, *мафіозність*, *мафіозно-клановий* та ін.

Серед визначальних чинників такої словотвірної активності згаданих невідмінюваних апелятивів іншомовного походження потрібно вказати, зокрема, те, що із вузькоспеціальних слів-термінів вони перетворюються на широковживані лексичні одиниці внаслідок розвитку економіки, загальної комп'ютеризації тощо. Проте більшості з них властивий корпоративний характер. Саме це й стає на заваді до активного використання невідмінюваних запозичених іменників у мові та залучення їх до процесів словотворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови : академічна граматики української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К. : Університетське вид-во “Пульсари”, 2004. – 398 с.

АНГЛОМОВНІ ВІЙСЬКОВІ ТЕРМІНИ ІЗ СЛОВОТВОРЧИМ ФОРМАНТОМ *CYBER-* : УТВОРЕННЯ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ

Василенко Д.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Інноваційні процеси, пов'язані з різними етапами та напрямками розвитку військової справи, а також зміни, що відбуваються у сфері новітніх технологій знаходять відбиття у лексичному складі фахової підмови. Кінець ХХ – початок ХХІ століття позначився появою нових військових термінів із словотворчим формантом *cyber-*, що зумовлювалось активним впровадженням комп'ютеризації та “інтернетизації” суспільства. Даний формант утворився шляхом афіксалізації фрагмента слова *cybernetics* > *cyber*. Його значення зазнає змін у бік звуження і певної спеціалізації [1].

Даний словотворчий елемент трактується як префікс у сучасній лінгвістиці. Він виявляє вербокреативну активність і бере участь у творенні назв війни й різновидів військових дій, наприклад, *cyberwar*, *cyberwarfare* – “кібервійна”. Визначення лексеми *cyberwarfare* варіюється відповідно до певної військової доктрини або стратегії: *the use of the internet to attack an enemy, by damaging things such as communication and transport systems or water and electricity* [4]; *actions by a nation-state to penetrate another nation's computers or networks for the purposes of causing damage or disruption* [3]; інші дефініції також включають *non-state actors, such as terrorist groups, companies, political or ideological extremist groups, hacktivists, and transnational criminal organizations* [5].

Формант *cyber-* демонструє високу продуктивність у військовій підмові. З його допомогою утворено значну кількість похідних, що входять до словотвірного гнізда, під яким розуміють систему словотвірних рядів спільнокореневих дериватів, розташованих послідовно в межах ступенів словотворення за наростанням складності структури їхньої словотвірної формально-семантичної похідності: *cyberattack*, *cyberweapons*, *cyberspace*, *cybercrime*: “South Korea is to develop cyberattack tools in an attempt to damage North Korean nuclear facilities ... One computer security expert said that using cyberweapons could be very dangerous ... The South Korean cyberwarfare command,

which will use the weapons, has been dogged by accusations of using its psychological warfare capabilities on its own population to try to influence voters in the run-up to the 2012 presidential elections” [BBC News 21 February 2014 South Korea to develop Stuxnet-like cyberweapons].

До словотвірного гнізда належать і похідні одиниці, створені неморфологічним шляхом (лексико-семантичним, морфолого-синтаксичним, компресивним тощо), на тій підставі, що: “1) між твірною лексемою та дериватом існують відношення прямої похідності, вмотивованості; 2) неморфологічні механізми формування похідних одиниць, так само як і морфологічні, мають на меті утворення деривата; 3) похідні, створені неморфологічним шляхом, часто слугують основою для подальшого словотворення” [2, с. 118]. Семантичні деривати можуть утворюватися як від базового слова, так і від будь-якого іншого компонента словотвірного гнізда. Прикладами таких похідних лексем є абревіатура USCYBERCOM (United States Cyber Command), the newest global combatant and its sole mission is cyberspace, outside the traditional battlefields of land, sea, air and space; лексема Cyber Shockwave – a 4-hour wargame conducted by the Washington, D.C. think tank Bipartisan Policy Center on February 16, 2010.

Формант cyber- бере участь у творенні таких лексем, як cyber espionage, cyberwarfare scenario, cyberwarfare engineers, cyber defense, cyber intruders, cyberspace technology, cyber counter-intelligence. “I think we are now seeing the very first steps of a new arms race: The cyber arms race... Just like modern hi-tech research revolutionised military operations over the last 50 years, we are going to see a new revolution, focusing on information operations and cyberwarfare... Many of the more devastating cyberattacks can not be launched remotely, as the most critical networks are not connected to the public network... Maybe we'll eventually see cyber disarmament programs” [BBC News 14 July 2012 Viewpoint: Stuxnet shifts the cyber arms race up a gear].

Таким чином, військовий лексикон поповнюється термінами, що мають нову форму і нове значення, та виконують функцію найменування нових реалій. З одного боку, військова підмова намагається закріпити і зберегти певний набір знаків, що є в її складі, з іншого боку, нові поняття потребують нових форм відображення.

Поява нових лексичних одиниць відбувається під впливом конкретних зовнішніх, щодо системи мови, і на основі внутрішніх, закладених у самій мові, закономірностей. До інтралінгвальних чинників належить, зокрема, нерівномірність, дискретність змін різних сфер мови. Одні складові елементи можуть змінюватися, інші можуть зберігатися упродовж тривалого часу. Зовнішні, екстралінгвальні чинники значною мірою впливають на процес збагачення лексики військової підмови. До них належать, перед усім: війни і військові конфлікти; розвиток військової науки і техніки, впровадження новітніх, зокрема, комп’ютерних технологій у сфері військової справи; розвиток військової тактики та стратегії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко Д. В. Військова лексика англійської мови ХХ – початку ХХІ століття / Д. В. Василенко. – Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2009. – 220 с.

2. Єнікєєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови / С. М. Єнікєєва. – Запоріжжя: Запорізьк. нац. ун-т. – 2006. – 303 с.
3. Andress J., Winterfeld S. Cyber Warfare: Techniques, Tactics and Tools for Security Practitioners / J. Andress, S. Winterfeld. – Elsevier : Syngress, 2011. – 320 p.
4. Cambridge Advanced Learner's Dictionary and Thesaurus. – Режим доступу: [dictionary.cambridge.org].
5. Carr J. Inside Cyber Warfare: Mapping the Cyber Underworld / Jeffrey Carr. – O'Reilly Media, Inc., 2010. – 294 p.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПИСЬМІ НА ОСНОВНОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ У МОВНОМУ ВНЗ

Висотченко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання підготовки висококваліфікованого вчителя іноземної мови є одним із основних в сучасному суспільстві сьогодення. Це спричинено реформуванням вищої освіти, загальним інтересом до навчання іноземних мов, що є результатом розвитку зв'язків між країнами у всьому світі. Отже проблема підготовки справжнього фахівця, а саме майбутнього вчителя іноземної мови, є досить актуальною.

Підготовка вищезазначених фахівців проводиться послідовно на всіх етапах навчання у мовних ВНЗ. Практична мета навчання іноземних мов у мовних ВНЗ полягає у формуванні у студентів, як майбутніх фахівців, лінгвістичної, комунікативної та країнознавчої компетенції. Формування писемної комунікативної компетенції, яка входить до загального поняття комунікативної компетенції, передбачає здатність породжувати писемні висловлювання відповідно до тематики, передбаченої програмою.

Писемне мовлення є невід'ємною частиною сучасного способу спілкування, обміну інформацією та знаннями. Процес написання забезпечується сформованими навичками та вміннями, які складають мовленнєву компетенцію в письмі. Загальновідомо, що письмо – це вид мовленнєвої діяльності, який цілком базується на мисленні того, хто пише. Саме тому для ефективного навчання іншомовного писемного мовлення важливе створення у студентів високої процесуальної мотивації. Мотивація для письма виникає тоді, коли студент має думку про те, що потрібно написати.

Володіння іншомовним писемним мовленням слід розглядати як необхідний компонент професійної діяльності у будь-якій сфері суспільно-політичного, економічного та культурного життя. Формування і розвиток умінь побудови письмового повідомлення, яке здатне функціонувати як засіб міжкультурної комунікації, є метою навчання іноземної мови у ВНЗ. Належний ступінь володіння мовою потребує вільного використання рецептивної та продуктивної форм писемного мовлення. Основу навчання вказаного виду мовленнєвої діяльності складає писемне висловлювання думок (продуктивність).

Навчання писемного мовлення передбачає цілеспрямовану роботу протягом всього курсу вивчення іноземної мови. Особлива увага приділяється навчанню писемного мовлення на молодших курсах, оскільки під час перших чотирьох семестрів навчання у ВНЗ засновується база знань, які в подальшому слугують для вдосконалення навичок та вмінь писемного мовлення майбутніх фахівців. За словами Б.А. Лапідуса, майбутній учитель повинен коректно висловлювати думки в письмовій формі [2, с. 131].

В результаті студенти повинні володіти писемним мовленням настільки, щоб користуватися ним як засобом комунікації, засобом передачі інформації, передбаченої програмою, вміти користуватися прийомами дидактичного письма. Вже з перших курсів слід звертати увагу на продуктивні види письма, так звані творчі письмові роботи, які необхідні не лише для того, щоб навчити логічно висловлювати думки іноземною мовою, але й для того, щоб студенти володіли мовним матеріалом на належному рівні.

Навчання писемного мовлення вимагає систематичності і поетапності. Поетапність зумовлюється як формуванням необхідних навичок, так і розвитком умінь створювати логічно побудовані письмові висловлювання.

Гостро постає питання щодо навчання іншомовного писемного мовлення студентів-іноземців, які вивчають дві іноземні мови. З вищезазначеного слід зробити висновок про необхідність проведення порівняльно-типологічного аналізу двох мов, які вивчаються (у даному випадку мається на увазі російська як перша іноземна та англійська як друга іноземна мова), для того, щоб з'ясувати наявність спільних рис двох мов та визначити, які елементи міжмовного впливу можуть бути спрогнозовані, що позитивно сприятиме створенню лінгвістично коректного писемного висловлювання. Йдеться про позитивний та негативний міжмовний перенос, який виникає за рахунок співпадань в системах мов. Позитивний перенос полегшує засвоєння, негативний – ускладнює засвоєння іноземної мови [1, с. 218].

Необхідною умовою вивчення іноземних мов є рівень сформованості вмінь мислити іноземною мовою. При недостатньому рівні володіння мовою проблемою для студентів є відбір необхідного словника та граматичних моделей; студентам здається неможливим перебороти труднощі оформлення думок. У такому випадку розвитку вмінь та навичок писемного мовлення можна досягти через дії максимально наближенні до реальних життєвих ситуацій завдяки вмотивованості та комунікативності. Реалізація писемного мовлення можлива лише за умови наявності цілісної системи автоматизованих компонентів, а саме орфографічних, граматичних та лексичних навичок.

На основному етапі змінюється професійно-орієнтований компонент цілей навчання порівняно з початковим етапом. Мова йде про розвиток таких вмінь письма, які б сприяли професійному зростанню майбутнього вчителя іноземної мови. Загальною метою є формування вмінь виражати думки чітко та точно у письмовій формі, ефективно висловлювати власні погляди, синтезувати та оцінювати інформацію, описувати різноманітні події, логічно організовувати зміст тексту, систематизувати аргументи і т.д.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э.Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Эдуард Генрихович Азимов, Александр Иванович Щукин. – СПб: Златоуст, 1999. – 172 с.
2. Лапидус Б.А. Обучение второму иностранному языку как специальности / Борис Аронович Лапидус. – М. : Высшая школа, 1980. – 176 с.

ПРОДУКТИВНІ ФОЛЬКЛОРНІ ЖАНРИ У РЕПЕРТУАРІ ШКОЛЯРІВ М. КИЄВА

Вітер М.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Основою наших досліджень є фольклорна практика, метою та завданням якої було ознайомитись із сучасними дитячими фольклорними жанрами, які побутують у певному регіоні України; визначити, які жанри є продуктивними і записати їх.

Фольклорна практика була проведена в м. Києві. Всього було опитано 13 чоловік: 4 хлопців і 8 дівчат молодшого шкільного віку (6 – 9 років).

Вдалось з'ясувати, що одним із найпоширеніших жанрів сучасного дитячого фольклору є ігровий фольклор.

Вікова категорія дітей, що брали участь в іграх, становить 6–9 років. У більшості випадків хлопці та дівчата граються окремо один від одного. Формуються команди за таким гендерним принципом: хлопці проти дівчат або дівчата проти хлопців. Проте іноді гра може проводитися і в “змішаному” варіанті – хлопці та дівчата разом. Територія гри – шкільний коридор. Але при сприятливій погоді ігри завжди організовуються на подвір'ї школи.

Кожна гра має свою певну чітку організацію: початок (заклик до гри), власне гра та фінал. Важливо зазначити, що найтипівіший та найбільш вживаний заклик до гри – це фраза “*Тай-тай налетай, хто грає в гру? А в какую не скажу, завтра утром расскажу*”. Значна частина ігор – це сюжетно-рольові ігри “в когось” або “в щось” (“В маму й тата”, “В Гуси-лебеді”, “В хитру лисицю”, “В Кракозявра”, “У фей”). Цим іграм притаманні такі риси: емоційна насиченість, самотійність та активність. Основа гри – фантазія і творчість дитини, яка сама створює образи, комбінуючи і поєднуючи в уяві те, що бачила або переживала, з тим, що їй читали або розповідали. В процесі гри, особливо сюжетної, дитина планує власну діяльність, ставить запитання та самотійно на них відповідає, описує послідовність виконуваних дій, спілкується з партнерами.

Були записані такі ігри сучасного покоління школярів: “Хитра лиса”, “Заморозка”, “Толкачки”, “Зомбі”, “Краски”, “Рибак та рибки”, “Ракета”, “Прятки і доганяли”, “Дед Мороз – убийця” та інші. Однією з найважливіших ознак, що характерна всім вищезгаданим іграм, є те, що вона направлена на розвиток моторики у дитини. До того ж фізіологами доведено, що від 6 до 10 років у дітей активно розвиваються фізичні й розумові здібності, формуються

психічні властивості, у той час як діти середнього та старшого шкільного віку є більш або менш зрілими особистостями. Також у школярів молодшого віку збільшується рухливість нервових процесів, що таким чином дає змогу дітям швидко змінювати свою поведінку. Тож ігри в даному випадку для дітей є чудовим способом, аби і розвиватися, і взаємодіяти з суспільством.

Іншим досить поширеним видом дитячого фольклору є “страшилки”, що відображають специфіку розвитку особливої дитячої свідомості. Дитина у своєму віці ще недостатньо ознайомлена зі світом. Тож аби заповнити пропуски своїх знань про довкілля, діти не тільки створюють, а й поширюють страшилки серед своїх однолітків. У віці 6–9 років діти ділять світ на дві частини : “мій дім – реальний світ” і “те, що знаходиться поза домом – ірреальний світ”. Конфлікт зазвичай полягає у тому, що відбувається порушення системи, порядку. Наприклад, “лісоруби, які знищують ліси” (“Страшилка про лісорубів”: “Когда-то было такое, шо весь класс пошёл гулять на природу и, то есть, там каких-то два мужика срубали деревья. И мы говорили им: “Не рубайте деревья! Это же ведь природа”. А они на нас напали...”). В таких ситуаціях з’являється третя особа, що повинна виправити ситуацію: органи охорони громадського порядку, швидка допомога, рятувальники тощо. Приклад із страшилки “...Міліція за ними [лісорубами] приїхала і їх посадила в тюрму, а нас похвалили і дали нам право на новий дом, і дали нам право на нову машину”. У даній страшильці з одного боку можемо побачити, як порушуються теми “глобалізація” та “екологічні проблеми”, а з іншого, як діти у молодшому віці інтерпретують “трагічний фінал” по-своєму. Мова йде про те, що покарання являє собою не смерть або фізичну розправу, а саме втрату матеріального майна: “І от він був неслухняним та й отримав по заслугі. Бабайка його не вкрав, а от квартиру відібрали”.

Актуальною для дітей молодшого віку є також страшилка про “Богів”. Завдяки цій страшильці можна побачити те, що дитина у віці 6 років має ще досить нечітке уявлення про створення Світу, існування Бога тощо. Навпаки ж наявні міфологічні фантазійні образи: “Існує п’ять богів: чорний, білий, зелений, червоний і (дівчинка 5 не згадала). Вони існують і вони за нами наблюдают”. Зазвичай страшилки такого формату дають змогу дитині заповнити незнання у теологічних сферах: створення світу, людей тощо.

Для страшилок характерним є така структура сюжету: “попередження або заборона – порушення – покарання”. Сюжет та мотиви в страшилках традиційні саме для архаїчного фольклору: наявні демонологічні персонажі, що запозичені з бувальщин і небелиць (Бабайка) та власне божества (Боги).

Отже, роль дитячого фольклору у сучасній культурі надзвичайно важлива. Адже більшою мірою саме завдяки дітям фольклор продовжує розвиватися та існувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксьонова Н. В. Дослідження сучасних дитячих ігор: опис чи наратив / Н. В. Аксьонова. – К.: Етнічна історія народів Європи, 2008. – 119 с.

2. Чередникова М. П. Голос детства из дальней дали... / М. П. Чередникова. – М.: Лабиринт, 2002. – 224 с. – (Разыскания в области филологии, истории и традиционной культуры: Школа В. Я. Проппа).
3. Чередникова М. П. Современная русская детская мифология в контексте фактов традиционной культуры и детской психологии / М. П. Чередникова. – Ульяновск: Лаборатория культурологии, 1995. – 296 с.

ПЕРЕКЛАД ДВОКОМПОНЕНТНИХ НЕО-ТЕРМІНОСПОЛУК МЕТАМОВИ ЛІНГВІСТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Володіна Т.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Будь-яка терміносистема існує не ізольовано. У процесі свого розвитку вона у більшій чи меншій мірі зазнає впливу інших метамов світу, як споріднених, так і ні. Розвиток метамови лінгвістики тісно пов'язаний з трансформаційними мовними процесами та тенденціями, до яких відносять: інтелектуалізацію, демократизацію, інтернаціоналізацію, націоналізацію, термінологізацію, детермінологізацію, архаїзацію, пасивізацію, актуалізацію та неологізацію, які відбуваються на всіх рівнях мови [1, с. 11–13].

Дослідження метамовних інновацій сприяли не тільки виокремленню нової лінгвістичної науки – *неології* [4; 6, с. 115–122], але й створенню кількох неологічних центрів, завданням яких є фіксація та тлумачення новоутворень та новозначень. На сьогодні результатом діяльності таких осередків є електронні бази даних нео-матеріалу англійської (World Spy, The Rice University Neologisms Database, The International Dictionary of Neologisms) та німецької (OWID – Online-Wortschatz-Informationssystem Deutsch) мови. Проблемам неології присвячено чимало вітчизняних та зарубіжних праць, які висвітлюють дискурсивний (**Закреницкая Л. А.**), когнітивний (М. Жулінської; І. Андрусак), прагматичний (М. Белозьоров, С. Нешко), соціолінгвістичний (Ю. Зацний, А. Янков) аспекти, а також вивчають неоніми у фаховій мові (В. П. Даниленко, Е. Ф. Скороходько, В. А. Татарінов, Г. Рондо) [2, с. 87].

Проте дотепер відсутні ґрунтовні розвідки щодо вивчення англо-, німецькомовних неонімів метамови лінгвістики у перекладацькому аспекті, що обумовлює *актуальність* обраної тематики, а недостатня розробленість прийомів перекладу двокомпонентних нео-терміносполук гальмує осмислення загальних і спеціальних питань вітчизняного термінознавства та перекладознавства.

Зауважимо, що досить часто лінгвотермінологія твориться не на питомій основі, а шляхом перекладу з інших мов, найчастіше з англійської та німецької. Не завжди цей процес увінчується швидким віднайденням одного бездоганного у всіх відношеннях еквівалента [7, с. 8]. Через розбіжність у правилах лексико-семантичної та синтаксичної сполучуваності перекладач стикається із різного роду складнощами, які є специфічними особливо при перекладі не окремих лексем, а їх сполучень [3, с. 190].

Аналіз корпусу досліджуваних двокомпонентних нео-терміносполук дозволяє зробити висновок, що найпродуктивнішими для їх творення є моделі $A+N$ та N_1+N_2 , причому терміни, побудовані за моделлю $A+N$, відзначаються найбільшою сталістю. Означення у їх складі виступають в якості компонентів терміносполуки, що уточнюють зміст, виділяючи поняття, виражене ядерним іменником, за додатковою ознакою. Лексичний зміст вихідних термінологічних словосполучень відтворюється у мові перекладу, як правило, *лінійно*: $A+N \rightarrow A+N$. Наприклад: англ. *lexical chainer* /рос. лексическая цепь/ укр. лексичний ланцюжок; нім. *absoluter Kasus* /рос. абсолютный падеж / укр. абсолютний відмінок; англ. *transformational grammar* /рос. трансформационная грамматика / укр. трансформаційна граматика; англ. *transformational derivation* /рос. трансформационная деривация / укр. трансформаційна деривація.

Ще однією активною моделлю у творенні терміносполук метамови лінгвістики є модель N_1+N_2 . Варіантом перекладу таких сполучень може бути двокомпонентний термін, в якому має місце явище граматичної трансформації, коли відповідником N_1 у терміносполученні мовою оригіналу виступає прикметник у терміносполученні мовою перекладу. Таким чином, переклад терміноодиниць, аналізованих нижче, відбуватиметься за схемою: $N_1+N_2 \rightarrow A+N_2$. Наприклад, англ. *word writing* /рос. словесное письмо; англ. *word intonation* /рос. словесная интонация; англ. *word-negation* /рос. словесное отрицание; нім. *Tiefe+n+struktur* /рос. глубинная структура / укр. глибинна структура.

Двокомпонентні терміносполуки, побудовані за моделлю N_1+N_2 , також можуть перекладатися двокомпонентним терміном, в якому український відповідник N_1 виступає у формі родового відмінку постпозитивним означенням до відповідника N_2 . Майже завжди лексичні значення таких термінів-словосполучень при перекладі українською мовою відтворюються нелінійно, що супроводжується пермутацією (перестановкою) вихідних терміноелементів. Розглянемо декілька прикладів: англ. *kinship terms* /рос. термины родства / укр. терміни спорідненості; англ. *mark comment* /рос. комментарий маркера/ укр. коментар маркеру.

Серед двокомпонентних терміносполук досліджуваної лексики подибуємо нечисленну групу термінів, утворених за моделлю **Part II** + N . У складі таких терміносполучень **Part II** можна розглядати нарівні з прикметниками. Ця модель при перекладі не зазнає структурних змін, тобто дієприкметник минулого часу доконаного виду мовою оригіналу передається також дієприкметником минулого часу доконаного виду мовою перекладу. При цьому лексичний склад словосполучення відтворюється лінійно: англ. *yotized vowel* /рос. йотированный гласный / укр. йотований голосний; англ. *institutionalized entities* /рос. институционализированные сущности / укр. інституціоналізовані сутності; нім. *geschlossene Silbe* /укр. закритий склад/ рос. закрытый слог.

У метамові лінгвістики трапляються поодинокі англійські двокомпонентні терміносполуки, в яких одним із терміноелементів виступає порядковий числівник. При перекладі українською мовою він перетворюється на прикметник. Так, англ. *third-order informativity* /рос. информативность третьего порядка / укр. інформативність третього порядку; англ. *English as a second language* /рос. английский язык как **неродной**, английский язык как иностранный.

Отже, метамова лінгвістики залишається на сьогодні серед фахових галузей із недостатньо розробленою та інколи неунормованою термінологією, яка потрапляє в українську/російську метамову здебільшого з англійської. Перспектива подальшого дослідження полягає у з'ясуванні специфіки відтворення англійських/німецьких термінів-слів (прикметників, дієслів), абревіатур метамови лінгвістики засобами української/російської мови, результатом чого стане створення словника-довідника для фахівців галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ємчура Н. Р. Неологізація чеської суспільно-політичної лексики кінця XX – початку XXI століть : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.03 / Н. Р. Ємчура // – Львів, 2015. – 276 с.
2. Закреницкая Л. А. Терминологические новообразования в профессиональном дискурсе (на материале англоязычных терминов христианского богословия) / Л. А. Закреницкая // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. – Одеса, 2014. – С. 87–88.
3. Казакова Т. А. Практические основы перевода. English ↔ Russian: учеб. пособ./ Т. А. Казакова // – СПб.: Издательство “Союз”, 2004. – 320 с.
4. Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : [монографія] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К. : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2008. – 336 с.
5. Конопацька Я. О. Семантична неологія в сучасному французькому медіадискурсі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Ярина Олександрівна Конопацька // – Київ, 2005. – 206 с.
6. Мокиенко В. М. Лексические и фразеологические неологизмы: общее и различное / В. М. Мокиенко // Русская академическая Неография. Институт лингвистических исследований. – Санкт-Петербург: Наука, 2006. – С. 115–122.
7. Тараненко О. Лінгвістичні проблеми української термінології / О. Тараненко // Наука і суспільство. – Київ: Вісн. Кн. палати, 1998. – № 1–2. – С. 7–10.

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ МЕТАКОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ МОНОГРАФІЙ З ЛІНГВІСТИКИ)

Володіна Т.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Зростання ролі науки сьогодні викликає підвищений інтерес лінгвістів до наукових текстів. При цьому предметом розгляду стають не тільки тексти як готові продукти наукової творчості, а й процес їх перекладу.

Метакомунікація являє собою невід'ємну частину перекладацької діяльності, яка не є “ізолюваною” цариною суспільного інтелектуального життя. Як сам перекладач, так й створений ним “продукт” виявляється зануреним у єдиний континуум ідей і думок [2, с. 230]. Оскільки перекладач виступає в якості транслятора або “посередника”, що знаходиться на стику культур, наукових шкіл і авторських концепцій, він зобов'язаний володіти не тільки певним набором метазнань, прикладних навичок і вмінь, а й бути здатним об'єктивно оцінити свій і чужий переклад [3, с. 35].

Перекладацька метакомунікація проявляється в існуванні передмов, післямов, приміток, що створюються перекладачем і супроводжують перекладний текст. Вона формує додаткове інформаційне поле навколо авторської комунікації і передбачає наявність двох тісно взаємопов'язаних комунікативних шарів: *першого* – ядерного шару – авторської інтенції, тобто “послання” творця наукового тексту адресату у вигляді, наприклад, наукової статті, автореферату або монографії, і *другого* шару – зовнішнього, мета якого полягає у поясненні вихідного тексту для представників іншої лінгвокультури або наукової школи.

Метакомунікація перекладача дозволяє виявити та проаналізувати механізм переходу перекладного тексту з однієї національної картини світу в іншу. Метатекстуальні доповнення, які робить транслятор, пояснюють процес самого перекладу і пов'язані з ним труднощі, в яких проявляється зазвичай неспостережний, латентний бік перекладацького процесу. Завдяки такого роду доповненням ми можемо більш вірогідно судити про характер перекладацьких когнітивних структур (пресупозицій) і комунікативно-прагматичних структур (пропозицій) [5].

Перекладацька метакомунікація є одним із видів вербальної комунікації, внутрішній метакомунікативний шар якої є діалогом *автора* і *читача*, а зовнішній передбачає погляд на переклад як би “з боку” і включає широкий спектр ідей, дій, всередині якого повсякденні уявлення про переклад співіснують із громадською оцінкою транслята, а також поглядами професійних перекладачів, репрезентованих, наприклад, у примітках і коментарях до тексту перекладу, у критичних статтях і спогадах. Зовнішній метакомунікативний шар маніфестується як своєрідний “діалог про діалог”, що виникає між *читачем* і *перекладачем*.

Перекладацька метакомунікація дає можливість розкрити та прокоментувати семантику основного тексту, компенсуючи “втрачене у перекладному тексті або додаткове по відношенню до нього знакове поле невловимих/непомітних семіотичних властивостей”, що впливають на асоціативне мислення читача [1, с. 136–137]. У цьому випадку перекладач покликаний роз'яснити найбільш “темні” місця вихідного тексту, тобто ті елементи, які можуть викликати труднощі у розумінні реципієнтом “текстової тканини”, що належить до іншої лінгвокультурної спільноти або наукової концепції.

Як наслідок, креація метатекстуальних доповнень вимагає від перекладача тонкого розуміння специфіки різних картин світу, національних ментальностей, наукових студій : однієї – *донорської* та іншої, *на яку спрямований/націлений переклад*. Транслятор повинен вдало розпізнати і відповідним чином розтлумачити існуючі в тексті оригіналу реалії, терміни, приховані ремінісценції, авторські окаяніалізми, концепти або запозичення з інших мов.

Порівнюючи, наприклад, оригінал монографії Rudi Keller “Sprachwandel. Von der unsichtbaren Hand in der Sprache” (2-е видання, 1994) та її переклад О.А. Косторової “Мовні зміни. Про невидиму руку в мові” (1997), знаходимо масу пояснень автора перекладу. Наприклад, (1 ПТ – уривок трансльованого тексту № 1; підкресленням позначений коментар автора перекладу, якого немає в оригіналі. Переклад українською – наш): *Згідно з новою термінологією, ця представлена в людині граматика називається і(нтеріоризованою) (внутрішньо*

матеріалізованою, присвоєною – О. К.) граматиною [пор.: 6, с. 156; 4, с. 225] або (2 ПТ): *Ймовірність відтворення типу індивідуумів у певному навколишньому середовищі можна назвати англійським словом fitness (продуктивність – О. К.)* [пор.: 6, с. 137; 4, с. 185]; (3 ПТ): *Тут я хотів би прокоментувати форму пояснення за допомогою невидимої руки або, як я її в подальшому називаю, теорії “невидимої руки” (Invisible-hand-Theorie). На жаль, правила словотвору німецької мови (і російської теж! – О. К.) не дозволяють утворити елегантні німецькі вирази, що є аналогами англійських “invisible-hand explanation” і “invisible-hand theory”. “Unsichtbare-Hand-Erklärung”, на жаль, монстр типу “Flache-Land-Bevölkerung”* [пор.: 6, с. 92; 4, с. 127].

Отже, необхідність метатекстуальних післямов та приміток під час перекладання будь-якого наукового тексту з лінгвістики є безперечною. Наявність або відсутність метакомунікації перекладача, перш за все, обумовлено цільовою аудиторією, для якої призначений трансльований текст. Для кожного траслята перекладач повинен сам вирішити, чи потрібне в даному випадку додаткове інформаційне поле у вигляді допоміжних метатекстів, а також визначити їх обсяг і спосіб оформлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Казакова Т.А. Художественный перевод. Теория и практика / Тамара Анатольевна Казакова. – СПб. : ООО “Иньязиздат”, 2006. – 544 с.
2. Кашкин В.Б. Метакогнитивные исследования перевода // Университетское переводоведение. Фёдоровские чтения-10 / В.Б. Кашкин. – СПб., 2009. – Вып. 10. – С. 230–242.
3. Кашкин В.Б. Метакогнитивный аспект перевода : стереотипы обыденного и профессионального сознания // Социокультурные проблемы перевода : сб. науч. тр. / В.Б. Кашкин, Е.А. Княжева. – Воронеж, 2010. – Вып. 9. – С. 34–43.
4. Келлер Р. Языковые изменения. О невидимой руке в языке. / пер. с нем. и вступ. ст. О.А. Костровой / Руди Келлер. – Самара : “Издательство СамГПУ”, 1997. – 312 с.
5. Остапенко Д.И. Функциональная и структурная характеристика метатекста (на материале переводческих предисловий и примечаний) : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Остапенко Дарья Игоревна. – Воронеж, 2014. – 246 с.
6. Keller R. Sprachwandel : von der unsichtbaren Hand in der Sprache / Rudi Keller. – Tübingen und Basel : Francke Verlag, 1994. – 218 S.

ФОРМАЛІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КРЕОЛІЗОВАНОГО ВІРШОВАНОГО ТЕКСТУ

Вялікова О.О.

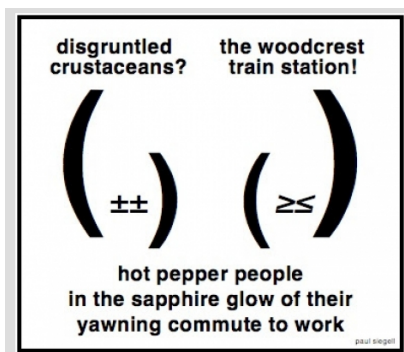
Київський національний лінгвістичний університет

Зовнішня формальна структура тексту (архітектоніка), за М.М. Бахтіним, – це естетична форма осягнення дійсності, що втілюється у композиції [1, с. 171].

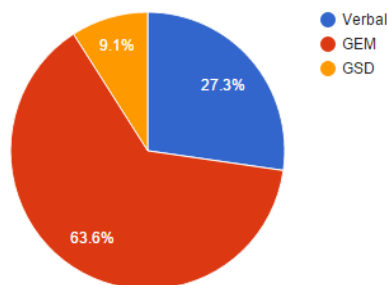
Дослідник ототожнював її зі структурою тексту. За допомогою композиційних одиниць автор вказує на об'єднання або, навпаки, розділення елементів тексту і, відповідно, його змісту [там само]. На думку Г.О. Матковської, структура тексту слугує способом фрагментарного поділу смислу [2, с. 41]. Тому виділення структурних елементів для формального моделювання тексту є одним зі способів осягнення авторського задуму та інтерпретації креолізованого віршованого тексту.

Збірка Пола Сігеля “hot pepper people” (35 текстів) є дуже показовою для формального моделювання КВТ. Більшість текстів побудовані за формальною моделлю $mKBT < \frac{63,6\%GEM+9,1\%GSD}{27,3\%V} >$, 16 текстів із 35, та за формальною моделлю $mKBT < \frac{66,7\%GEM+8,3\%GSD}{25\%V} >$, 9 текстів із 35.

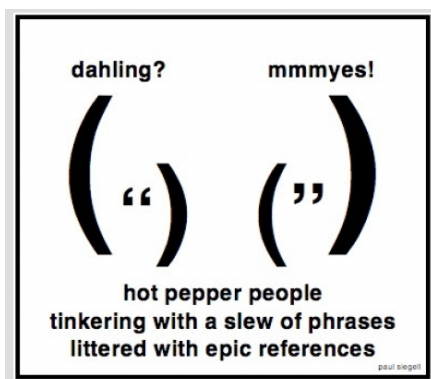
Всі тексти збірки мають у своїй структурі виражальні засоби пунктуації (дві пари великих дужок різного розміру), три вербальних елементи у вигляді речень (одне питальне, друге окличне та третє без використання пунктуації та капіталізації), два знаки інших семіотичних систем, які водночас є еквівалентами тексту. Наприклад, один із текстів з найбільш використовуваною формальною моделлю $mKBT < \frac{63,6\%GEM+9,1\%GSD}{27,3\%V} >$:

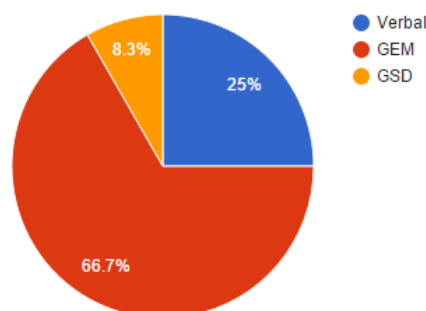
hot pepper people - Paul Siegel

Тексти, побудовані за формальною моделлю $mKBT < \frac{66,7\%GEM+8,3\%GSD}{25\%V} >$ виглядають майже так само. Відрізняється лише кількість графічних виражальних засобів (ГВЗ), в даному випадку використано додатково 2 графона: dahling замість darling та mmyes, що вимовляється нібито замислено:

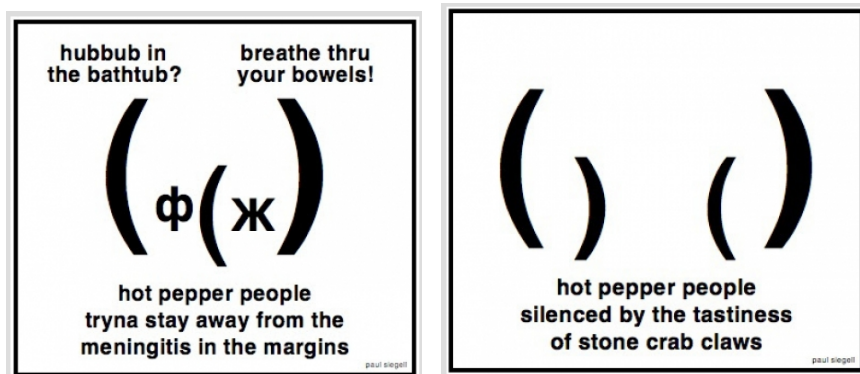
hot pepper people - Paul Siegel

Таким чином схематично модель будь-якого тексту зі збірки П. Сігеля “hot pepper people” буде мати наступний вигляд:

В дужках на вказаній схемі міститься еквівалент тексту у вигляді знаків пунктуації (попередній приклад), знаків інших семіотичних систем (перший приклад), графічно-орфографічних іншомовностей (літери інших мов) або пробілів, як у наступних прикладах.

Статистика використання структурних елементів КВТ у текстах збірки П. Сігеля “hot pepper people” показала найбільшу кількість використаних ГВЗ – в середньому 63% (від 50% до 69%), серед яких найвживанішими є засоби пунктуації, знаки інших семіотичних систем, відсутність капіталізації та еквівалент тексту. Додатково використовувались сегментація тексту, типи набору та шрифту і графон. Серед вербальних елементів виділено було тільки речення та окремі літери як еквівалент тексту з дужок (в середньому 28% використаних структурних елементів від 20% до 43,8%). Найменш використаними виявились ГСП – в середньому 9,16% (від 5,6% до 20%), проте необхідно зауважити, що варіювання відсотків ГСП залежало у більшості випадків від кількості інших структурних елементів, оскільки загалом це був 1 ГСП (графічна образність) і в 5,6%, і в 20%. Крім графічної образності серед ГСП відмічено тільки мовну гру. Зображувальні елементи в текстах збірки П. Сігеля “hot pepper people” не використовувались.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики / Михаил Михайлович Бахтин. – М. : “Художественная литература”, 1975. – 504 с.
2. Матковська Г.О. Композиційна організація художнього тексту / Г.О. Матковська // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Серія : Філологія. Педагогіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 40–45.

КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОВГИХ ГОЛОСНИХ ФОНЕМ В ОЗВУЧЕНОМУ РЕКЛАМНОМУ ПОВІДОМЛЕННІ

Гамалія В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз реалізацій кількісних ознак голосних фонем проводився на основі зіставлення темпоральних характеристик голосних в озвучених рекламних повідомленнях і в тих самих текстах, прочитаних дикторами (підготовлене читання).

Відомо, що голосні відрізняються між собою інгерентною тривалістю. Для голосних низького та середнього підняття характерною є більша тривалість, ніж для голосних високого підняття [2]. Так, наприклад, голосний низького підняття [a:] є найбільш тривалим, мменшою тривалістю характеризуються середні голосні [e:] та [o:]. Найменш тривалими та найбільш інтенсивними є високі [i:] та [u:].

Однак абсолютна тривалість голосних не може реально продемонструвати, як саме змінюються кількісні параметри голосних з фонем в озвученому рекламному повідомленні. Тому, для визначення об'єктивних змін темпоральних параметрів, властивих для голосних фонем в озвученій рекламі доцільно звернутися до відносної тривалості, оскільки вона має фонетичний зміст та становить основу для лінгвістичних висновків [1, с. 91].

За результатами аналізу відносної тривалості довгих голосних фонем в озвученому рекламному тексті, встановлено, що довгі голосні в озвученій рекламі скорочуються в середньому на 43%. У різних частинах озвученого рекламного повідомлення довгі голосні підлягають кількісній редукції різною мірою. Так, в основній частині озвученої реклами має місце значне скорочення тривалості довгих голосних фонем, у середньому на 71%. Найбільш сильно кількісній редукції піддаються довгі /a:/ /i:/ та /e:/, відносна тривалість яких в основній частині реклами становить . При цьому, інші голосні редукуються менш суттєво. Їх відносна тривалість становить від 21,5 до 26 % для довгих [y:], [ø:], [u:] та [o:].

У заключній частині озвученої реклами, або рекламному слогані, відносна тривалість довгих голосних фонем є значно вищою. Так, згідно з даним дослідження, відносна тривалість довгих голосних у рекламному слогані скорочується в середньому лише на 16%, що вказує на відсутність суттєвої кількісної редукції довгих голосних у цій частині озвученого рекламного повідомлення. Найменшою мірою серед довгих голосних редукується довгий [i:], відносна тривалість якого у рекламному слогані становить 89%. Незначній кількісній редукції піддаються також довгі [a:] та [e:], відносна тривалість яких скорочується на 13 та 14%. Тривалість довгих голосних [y:], [u:], [o:] коливається в межах 80-85%.

Таким чином, за результатами аналізу кількісних параметрів довгих голосних встановлено, що аналізовані голосні піддаються значній кількісній редукції (78,5 %) лише в основній частині озвученого рекламного повідомлення.

У заключній частині реклами, а саме, у рекламному слогані, довгі голосні практично не зазнають кількісних змін, і їх середня тривалість становить 84%.

Більше того, якщо порівняти кількісні характеристики довгих голосних фонем в рекламному слогані та в прочитаному рекламному тексті, то помітною стає наявність у прочитаному варіанті реклами сильнішої редукції довгих наголошених голосних, ніж у рекламному слогані. Тобто, довгі наголошені голосні в заключній частині рекламного повідомлення є більш тривалими, у порівнянні з тими самими голосними у прочитаному рекламному тексті.

За даними дослідження, у 17% реалізацій довгий наголошений [a:], за темпоральними показниками вимовляється фактично, як голосний в ізольованій позиції. Такі особливості реалізації характерні і для інших довгих наголошених голосних у рекламному слогані. Так, довгі наголошені [e:] та [i:] в заключній частині рекламного повідомлення (слогані) у 12% та 10% реалізацій не редукуються. Це дозволяє зробити висновки про наявність сегментів повного типу вимовляння в заключній частині рекламного повідомлення, що є нетиповим для зв'язного мовлення.

Таким чином, основні результати аналізу кількісних характеристик довгих голосних в озвученому рекламному повідомленні дозволяють зробити наступні висновки:

- довгі і короткі голосні фонemi відрізняються своїми інгерентними характеристиками. Так, голосні /a/, /o/, /e/ є значно тривалішими за /u/ та /i/, тобто тривалість звуків збільшується зі зниженням ступеня підняття спинки язика;

- ступінь прояву кількісної редукції довгих голосних в озвученому рекламному повідомленні є вищим, ніж у коротких голосних. Довгі голосні в озвученому рекламному повідомленні скорочуються в середньому на 54%, а короткі лише на 19%

- у різних блоках озвученого рекламного повідомлення довгі і короткі голосні зазнають кількісної редукції різною мірою. Так, аналізовані голосні піддаються значній кількісній редукції лише в основній частині озвученого рекламного повідомлення. У заключній частині рекламного повідомлення виявлено сегменти повного типу вимовляння із темпоральними показниками для довгих наголошених [a:], [e:], [i:], що коливаються в межах 89%-100%. Акі кількісні характеристики довгих наголошених голосних вказують на те, що зазначені голосні у рекламному слогані часто вимовляються як голосні в ізольованій позиції, що не є характерним для зв'язного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарко Л.В. Звуковой строй современного русского языка / Лия Васильевна Бондарко. – М. : Просвещение, 1977. – 148 с.
2. Стериополо Е.И. Система гласных и её реализация в речи (экспериментально-фонетическое исследование на материале немецкого языка) : дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19. / Стериополо Елена Ивановна. – СПб., 1995. – 422 с.

ІНТЕГРАЦІЯ НІМЕЦЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІ ТА УГОРСЬКІ ГОВІРКИ ЗАКАРПАТТЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МІЖМОВНИХ КОНТАКТІВ

Гвоздяк О.М.

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

Міжмовні контакти представників різних етнічних груп є проявом соціальної взаємодії, яка знайшла у лінгвістиці термінологічні окреслення: мовні контакти, взаємодія мов, міжмовна взаємодія, змішування мов тощо. Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі відомі вчені, як У. Вайнрайх, Е. Хауген, Л. Блумфільд, Й. Югас, Е. Косеріу, М. Кліне, К. М. Ріль, С. Неверкла, Ю. Жлуктенко, В. Акуленко, В. Семчинський, М. Кочерган, Г. Меліка, Б. Пиц, В. Лопушанський, І. Яцюк та ін. Але незважаючи на цілу низку праць, запозичення продовжують привертати увагу дослідників, оскільки цей процес безперервний.

У поліетнічному просторі Закарпаття склалися сприятливі умови дослідження словникового складу мови. На території краю понад 250 років серед українського і угорського автохтонного населення проживають німці – вихідці із різних регіонів Німеччини та Австрії, що дає цінний матеріал для дослідження міжмовних контактів. Перші німецькі поселення на Закарпатті з'явилися у XII - XIII століттях. Від німецьких колоністів тих часів залишилися сліди у топонімах та антропонімах українського та угорського автохтонного населення краю. Німці, які дотепер зберегли свою мову, звичаї, традиції, поселилися на території Закарпаття у XVIII-XIX століттях.

Міжмовні контакти необхідно вивчати у невідривному зв'язку з історією народу, у нашому випадку українців, угорців і німців, з урахуванням рівня їх суспільного розвитку, лінгвістичної специфіки взаємодіючих мов і навантаженості чи відсутності спорідненості між ними.

У результаті міжмовних контактів в українські та угорські говірки Закарпаття проникло чимало слів німецького походження. Проаналізований корпус німецьких запозичень в українських та угорських говірках краю охоплює 755 слів, які зібрані за спеціально укладеною програмою під час діалектологічних експедицій у 2013 – 2015 роках. До сітки обстеження включено 29 населених пунктів Закарпаття. Опитано 175 респондентів чотирьох вікових категорій: 1. понад 60 років; 2. 40 – 60 років; 3. 20 – 40 років; 4. молодші 20 років.

Динаміка вживання німецьких запозичень прослідковувалася за такими тематичними групами: 1. Загальноновживана лексика; 2. Побутова лексика; 3. Професійно-виробнича лексика; 5. Військова справа; 4. Назви ознак, властивостей предметів та живих істот; 5. Назви процесів і дій.

Німецькі запозичення увійшли усним та писемним шляхом. Одні з них належать ще до періоду початкових безпосередніх контактів німецького та місцевого українського та угорського населення Закарпаття (XII-XIII ст.), інші – пізнішого періоду. Проникнення слів німецького походження відбувалося

як безпосередньо, так і опосередковано через угорську мову в українські говірки краю і навпаки. Частина німецьких запозичень потрапила в українські та угорську говірки Закарпаття через румунську, словацьку та інші мови.

Прямі запозичення із німецької мови в українських та угорських говірках досліджуваної території пов'язані у значній мірі зі службою чоловіків у австро-угорській армії та на роботах у німецьких “гасдах”, наприклад: *шанц* “рів” (н. Schanze > укр. гов. *шанц*; угор. гов. *sánc*); *штрімфлі* “панчохи” (н. Strümpfe > укр. гов. *штрімфлі*; угор. гов. *strimfli*); *цайгер* “стрілка годинника” (н. Zeiger > укр. гов. *цайгер*; угор. гов. *cáger, sajger*); *цоліток* “складаний метр” (н. Zollstock > укр. гов. *цоліток*; угор. гов. *colstok*); *цуг* “протяг”, “взвод” (н. Zug > укр. гов. *цуг*; угор. гов. *cúg*); *фірганги* “занавіска” (н. Vorhang > укр. гов. *фірганги*; угор. гов. *firhang*); *ганок* “ганок” (н. Gang > укр. гов. *ганок*; угор. гов. *gang*); *тім* “замазка” (н. Kitt > укр. гов. *тім*; угор. гов. *gitt*); *гокерлик* “табуретка” (н. Hocker > укр. гов. *гокерлик*; угор. гов. *hokedli*); *креденц* “низький буфет” (н. Kredenz > укр. гов. *креденц*; угор. гов. *kredenc*) тощо.

Більшість німецьких запозичень потрапили в українські говірки Закарпаття опосередковано через угорську мову: *крумплі* “картопля” (н. Grundbeeren > угор. *krimppli*), *кнедлики* “кнедли” (н. Knödel > угор. *knedli*), *призлі* “паніровочні сухарі” (н. Brösel > угор. *prézli*), *герінг* “оселедець” (н. Hering > угор. *hering*), *шпайз* “комора” (н. Speisekammer > угор. *spájz*), *ніна* “люлька” (н. Pfeife > угор. *píra*), *мандула* “гланди” (н. Mandel > угор. *mandula*), *коргаз* “лікарня” (н. Kurhaus > угор. *korház*), *фанки* “пончик” (н. Pfannkuchen > угор. *fank*), *танір* “тарілка” (н. Teller > угор. *tanyer*), *троугер* “носильщик” (н. Träger > угор. *tróger*), *фланцовати* “прогулюватися” (н. flanieren > угор. *flancólni*), *шовгор* “дівер” (н. Schwager > угор. *sougor*), *госундраги* “підтяжки” (н. Hosenträger > угор. *hozenträgen*) та ін.

Більшість німецьких запозичених лексем пристосувались до фонетичних, морфологічних та лексико-семантичних законів української та угорської мови / говірок Закарпаття. Німецькі запозичені слова входять переважно до активної лексики старшого покоління, рідше їх вживають місцеві жителі середнього віку, і майже не зустрічаються вони у активному вжитку молодшого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайнрайх У. Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования / У. Вайнрайх. – К., 1979. – 261 с.
2. Гвоздяк О. Запозичена лексика німецького походження в українських говірках Закарпаття / О. Гвоздяк // Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія. Проблеми сучасної світової літератури та лінгвістики. Число четверте. – Черкаси, 2000. – С. 115–120.
3. Гвоздяк О. Угорсько-німецькі мовні взаємини в кулінарній лексиці Закарпаття / О. Гвоздяк, Г. Меліка // Acta Hungarica. Збірник наукових статей. Відпов. ред. Лизанець П.М. – Ужгород : Ліра, 2003. – С. 25–29.
4. Riehl C. M. Sprachkontaktforschung. Eine Einführung / C. M. Riehl. – Tübingen : Narr Verlag, 2014. – 246 S.

МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Геворгян К.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Порівняльне дослідження української та китайської мов – це порівняно новий напрямок у вивченні китайської мови. Як доводить більша кількість статистичних досліджень деякі теоретичні питання, наприклад: методи та способи порівняльного дослідження, є головною проблемою [2, с. 53]. Виходячи з результатів сучасних досліджень можна виділити чотири способи та три методи порівняльного аналізу.

Чотири способи:

1. Структурне зіставлення, яке також має назву порівняння форм, а також – статичний аналіз мов. Воно привертає увагу до форми символів, показує і розкриває універсальну граматику та правила мови. У структурному зіставленні, система є її ключовим словом. Конструктивісти вважають, що система мови складається з різних підсистем, наприклад: система мови, система глосарію, граматична система, стилістична система та інші конструкції.

Наприклад, в фонологічній системі, української мови приголосні звуки можуть зливатися, а голосні не мають дифтонгів (теорія, фразеологія), а у китайській мові навпаки, через те, що китайська мова – це односкладне піктографічне письмо.

2. Функціональне зіставлення підкреслює зіставлення способів використання, співставлення аналізу комунікативних функцій мови.

Наприклад, у китайській мові немає чіткого методу дослідження форми слова, але є відповідний метод глосарію, наприклад: (我) 们, (吾) 辈, (我) 等, (某某) і т. д. [4, с. 26]. Функціональне зіставлення має бути двостороннім.

3. Прагматичне зіставлення, або інша назва – функціонально-структурне зіставлення. Використання мови в основному заключається в стратегії комунікації та сенсі використання мови. Просте зіставлення структури або функцій іноді є складним для повного зіставлення особливостей обох мов, тому, зіставлення функцій і систем у сукупності базується на 4 пунктах: 1) життєвий досвід (пояснюються принципи створення мовленнєвих традицій порівнювальних мов; 2) відносини між людьми (“ти” – “ви”); 3) порядок слів; 4) складна структура речення. Наприклад, в українській мові в складному реченні та навіть у найпростіших віршах обов’язково мають використовуватись сполучники, але в китайських віршах сполучники майже не використовуються.

4. Міжкультурне співставлення, або лінгвокультурологічне співставлення, займається зіставленням культурних факторів у мові, а також зіставленням зовнішніх культурних факторів, які впливають на розвиток та формування мови. Основні напрямки: 1) мова, як культурна пам’ять; 2) культурний діалог і помилкове тлумачення мови; 3) фільтрація культури і мови та всі мовні видозміни.

Для проведення ефективного порівняльного співставлення китайської та української мов використовується наступні методи порівняльного дослідження:

1. Паралельне зіставлення, яке вказує на подібності або відмінності в системі мови підчас порівняння однієї мови з іншою через аналіз відмінностей і подібності, та приводить до отримання важливих результатів. Цей метод аналізу включає в себе порівняння, пошук контрастів, аналіз, виявлення подібності і відмінності. Зазвичай за допомогою такого методу з'ясовуються відносини мови і суспільства. Підчас проведення цього аналізу через призму суспільно-культурологічних відносин пояснюються ті чи інші особливості мови і навпаки, а також вивчається формування суспільної та культурологічної лінгвістики. Наприклад, в українській мові у фразі “Сонечко моє”, “сонечко” (сонце) вказує на зменшено-пестливе значення, так називають кохану людину. В українській культурі сонце має значення прекрасного. Але в мовах країн Азії сонце (тому що в цих країнах дуже спекотно) не має такого значення. У культурі Китаю, наприклад, прекрасним є місяць [3, с. 68]. Тобто, як ми бачимо, через відмінності культури відрізняються і мовленнєві аспекти.

2. Сміслові зіставлення – це тип теоретичного зіставлення, який має бути двостороннім і включає в себе: 1) запозичення або перетворення зовнішньої теоретичної моделі для пояснення будь-яких об'єктів рідної мови, або навпаки; 2) створення, пояснення та поширення мовних концепцій, теорій та методів вдосконалення знань; 3) тлумачення об'єктів мови за допомогою різних наукових концепцій, формування науково-раціональних досліджень. При поясненні треба звертати увагу на різну силу вираження різних речень.

3. Зіставлення відображення вказує на взаємовідносини між мовами, взаємовплив, включає джерело і виникнення, результат та шлях, зіставляє отримання і розвиток, зовнішнє та внутрішнє вираження. Метод опирається на джерелознавство, а його складність полягає в критичному дослідженні і виправленні матеріалу. Воно вимагає плановості, кінцевого пункту прямого пізнання об'єкту, вимагає детального дослідження сутності об'єкту. Наприклад, для вивчення об'єкту мови треба виділяти будь-які факти з статей та мови (спілкування), також слідувати запланованій системі, і надалі використовувати форми письмової мови, знаки, графічні формули, схеми, конкретизуючи (результативні) форми для вивчення результатів запису.

Отже, зіставний аналіз висвітлює порівняння двох або більше мов (або діалектів), їх описання та пояснення, що є передумовою мовного спілкування (діалогу, написання словників, перекладу), а також є однією з найбільш важливих аспектів вивчення будь-якої мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубенко О.Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов / О.Ю. Дубенко. – В. : Нова книга, 2011. – 328 с.
2. 邢福义 文化语言学 / 武汉, 湖北教育出版社, 1990. – 237 с.
3. 桂诗春 应用语言学 / 湖南教育出版社, 1988. – 312 с.

ПРОЯВ АНТИМОВИ ІСПАНСЬКОЇ МОЛОДІ У ЗНЕВАЖЛИВИХ СУФІКСАХ І ЗАПЕРЕЧНИХ ПРЕФІКСАХ

Глушук-Олея Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Заперечення як мовна універсалія, безсумнівно, заходить своє найяскравіше вираження в розмовній мові і в молодіжному жаргоні, насамперед в останньому можна спостерігати контракультурну, антисоціальну спрямованість, яка вимагає існування так званої антимови (*antilinguaje* [5, с. 142; 6, с. 16]). Використання ненормативної лайливої лексики (обсценізмів) під час вираження заперечення, незгоди, відмови тощо, за думкою Ф. Родрігеса Гонсалеса, завжди було властиве іспанському розмовному мовленню, передусім, чоловікам; у випадку із молоддю, це явище стає більш виразним і широко вживаним [5, с. 135].

У розмовній мові і молодіжному жаргоні, окрім вживання негативно-оцінних вигуків, є дуже продуктивними емотивні суфікси зі зневажливим значенням, причому як аугментативні так і демінутивні суфікси не стільки вказують на розміри, скільки передають емоції мовця, функціонально-стильову забарвленість, у нашому випадку – пейоративну [2, с. 102–102; 7, с. 531–540]: – **-aco** / **-aca** (*burraca* ← *burro*, *moraco* ← *moro*, *motoraca* ← *moto* – *policía motorizado*, *pantaca* ← *pantalones*, *naturaca* ← *natural*); **-aina** (*tontaina* ← *tonto*); **-ajo** / **-aja** (*secajo* ← *seco*); **-ales** (*bobales* ← *bobo*, *frescales* ← *fresco*, *rubiales* ← *rubio*, *viejales* ← *viejo*, *vivales* ← *vivo* – *despreocupado*); **-anda** (*telanda* ← *tela* – *dinero*); **-arrón** (*primarrón* ← *primero*, *tiarrón* ← *tío*);

-ica / **-ico** Ф. Діас Паділья називає його виключно регіональним суфіксом у Арагоні, Гранаді, Наваррі та Мурсії [4, с. 224] (*acusica* ← *acusón*, *llorica* ← *llorón*, *miedica* ← *miedoso*, *quejica* ← *queja*, *marica* ← *María* – *homosexual*); **-iles** (*madriles* ← *madrileño*); **-illo** / **-illa** (*cabroncillo* ← *cabrón* – *un malévola*, *contentillo* ← *contento* – *borracho*, *librillo* ← *libro* – *papel de fumar*, *mundillo* ← *mundo* – *de delincuencia*); **-ín** / **-ina** / **-ini** (*cerebrín* ← *cerebro* – *un inteligente*, *guapín* ← *guapo*, *tontín* ← *tonto*, *sobaquina* ← *sobaco* – *mal olor*, *bajini* ← *bajo* – *en voz baja*, *italianini* ← *italiano*, *paganini* ← *pagar* – *uno que paga los gastos*); **-inche** (*cominche* ← *comercio*, *pulinche* ← *pulir* – *comprador de objetos robados*); **-ingo** (*señoritingo*);

-oca (*masoca* ← *masoquista*, *sadoca* ← *sádico*); **-orio** (*casorio* ← *casarse*); **-orrio** (*bodorrio* ← *boda* – *con gran lujo*); **-ota(s)** (*cabezota(s)* ← *cabeza*, *calvorotas* ← *calvo*, *fregota* ← *frega* – *camarero*, *cocorota* ← *coco* – *cabeza*, *narizotas* ← *nariz*, *carota* ← *cara* – *caradura*);

-ucho (*cuartucho* ← *cuarto*, *feucho* ← *feo*, *debilucho* ← *débil*); **-ujo** / **-uja** (*maruja* ← *María* – *una dedicada al hogar*); **-urria** (*famurria* ← *familia*); **-uzo** / **-uza** (*gentuza* ← *gente*, *pestuzo* ← *peste* – *feo*) etc.

Ми можемо навести такі приклади: *Qué bobada* – *dijo Natalia* (EV, с. 65); *...con una cabezota de piedra* (N, с. 59); *Habría que limpiar la ciudad de esa gentuza* (MH, с. 37) *...con tal de que quede bien esa mujerzuela* (N, с. 27); *¡Qué locaza!* (Jaram, с. 146); *No es bobada* (EV, с. 45).

Найхарактернішим суфіксом молодіжного сленгу, за М. Касадо Веларде, є **-ata**, який походить із кримінальних жаргонів і може передавати зневажливе пейоративно-оцінне ставлення [3, с. 168–170]: *porrata* ← *porrero* ← *porro* – *fumador*, *drogata* ← *droga*, *camarata* ← *camarero*, а також **-ota** / **-eta**: *picota* ← *picarse*, *pinchota* ← *pinchar*, *coloqueta* ← *colocar* – *detención policial*, *fumeta* – *fumar* – *quien fuma drogas*, *vagueta* ← *vagar* – *mendigo* etc.

Серед заперечних та привативних префіксів зазначимо такі [2, с. 99–101; 1, с. 30–31]: **a-** (*acojonar* – *asustar*, *amelonarse* ← *melón* – *enamorarse*, *atontarse* – *volverse tonto*, *amorcillarse* – *volverse obeso*, *aplatanarse* – *estar en un lugar inactivo*); **anti-** (*antibaby*, *antiaborto*, *antidroga*, *antisida*); **des-** (*dsecocarse* – *no pensar*, *despechugarse* – *abrir el pecho*, *desnudarlo*, *desmelenarse* – *perder las inhibiciones*, *descojonarse*, *desengancharse* – *dejar de usar droga*); **im-, in-** (*impepinable* – *indudable*).

Оцінно-емотивні афікси, безумовно, пожвавлюють процес іспанського мовлення, проте треба уникати надмірного вживання суб'єктивно-оцінних лексем задля запобігання можливого непорозуміння у процесі обміну інформацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Boháčková E. Creación léxica en el lenguaje juvenil / Eva Boháčková. – Brno : Masarykova Univerzita, 2008. – 94 p.
2. Capanga P. Productividad y registro de las formas derivativas y compositivas [Електронний ресурс] / Pilar Capanga. – С. 97–109. – Режим доступу : cvc.cervantes.es/literatura/aispi/pdf/.../14_101.p
3. Casado Velade M. Léxico e ideología en la lengua juvenil / Manuel Casado Velade // Comunicación y lenguaje juvenil. – Madrid : Técnicas Gráficas, 1989. – P. 167–178.
4. Días Padilla F. El habla coloquial en el teatro de Antonio Gala / Fausto Días Padilla. – Oviedo : Universidad de Oviedo, 1985. – 373 p.
5. Rodríguez González F. Lenguaje y contracultura juvenil: anatomía de una generación / Félix Rodríguez González // Comunicación y lenguaje juvenil. – Madrid : Técnicas Gráficas, 1989. – P. 135–166.
6. Rodríguez González F. Medios de comunicación y contracultura juvenil [Recurso electrónico] / Félix Rodríguez González // CÍRCULO de Lingüística Aplicada a la Comunicación (clac) 25. – P. 5–30. – Régimen de acceso: <http://www.ucm.es/info/circulo/>
7. Sanmartín Sáez J. Diccionario de argot / Julia Sanmartín Sáez. – Madrid : Espasa, 1998. – 904 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. (EJ) El Jarama. R. Sánchez Ferlosio. – Madrid : Lavel Industria Gráfica, 2004. – 345 p.
2. (EV) Entre visillos. Martín Gaité C. / Carmen Martín Gaité. – Barcelona : Industria Gráfica, 1994. – 260 p.
3. (MH) Melocotones helados. E. Freire. – Barcelona : Litografía Rosés, 2001. – 328 p.
4. (N) Nada. C. Laforet / Carmen Laforet. – Barcelona : BILBIOTEX, 2001. – 112 p.

ОБМАН У КОНТЕКСТІ МАНІПУЛЯЦІЇ

Гнезділова Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Обман вважається одним з основних прийомів маніпуляції людьми і широко використовується в різних сферах нашого життя: політиці, ЗМІ, освіті, медицині, торгівлі, релігії, економіці (рекламі, маркетинзі), сім'ї, де суб'єкти діяльності приховують свої наміри, істинні цілі, використовують різні хитрощі і маніпулюють об'єктами впливу. При цьому, обман противника на війні – це “військова хитрість”, приховання інформації лікарем від пацієнта – “плацебо” чи “святий обман”, таємна операція спецслужб – “оперативна комбінація” тощо [2]. Теоретичні дослідження обману й практичні результати знайшли свою реалізацію у створенні й активному застосуванні поліграфа чи “детектора брехні”.

Обман в контексті маніпуляції розглядається у комплексі зі страхом, адже страх відкриває можливості до маніпулювання, а обман фактично породжує страх [1; 2]. Якщо вдається звернутися до підсвідомості співбесідника з почуттям страху, глибоко його вкорінити, а потім виступити засобом позбавлення від цього страху, то маніпуляція ним стане стовідсотковою [1].

Обман, включаючи нещирість, напівправду, неправду, брехню, видумку, вимисел, фантазію, жарт, розіграш, лестощі, хибність судження [1; 2]; активний, пасивний, усвідомлюваний, неусвідомлюваний і пасивний види обману [3, с. 1210] чи відверту брехню, перебільшення і легкий обман [6, С. 23–24]; розуміється як цілеспрямоване, умисне ствердження, в якому відправник викривив реальний стан справ і має за мету ввести одержувача в оману [5, с. 86; 6, С. 16–18]. До критеріїв введення в оману іншої людини належать: умисність (усвідомленість) дій; викривлення реальності (дійсності, фактів, інформації); соціально несхвалювану, неблагородну, корисливу ціль, у результаті досягнення якої отримується перевага однієї людини / групи людей над іншою людиною / групою людей, якій наноситься збиток [2]. Виключенням може бути розіграш чи жарт, які не передбачають шкоди їх об'єкту, хоча за критерієм умисності дій і методами впливу вони уподібнюються обману [2]. Причини, які впливають на появу схильності до обману і маніпулювання іншими людьми, варто шукати в соціалізації індивіда і витоках формування особистості [1; 2; 4, с. 379].

Обманути, “не моргнувши оком” не так просто, адже необхідно брати до уваги особливості голосу і мовлення; рух очей і міміку обличчя; відповідність жестів і поз змісту інформації, що передається; особливості змісту і техніки передачі інформації [2]. Розглянемо їх детальніше.

До найхарактерніших ознак нещирості, включаючи хвилювання, що проявляються в голосі і мовленні при передачі неправдивої інформації, відносять: мимовільну зміну інтонації; зміну темпу мовлення і тембру голосу; появу тремтіння в голосі та пауз при відповіді на питання, які не мали б викликати труднощі; занадто швидкі відповіді на питання, які мали змусити задуматися; поява у мовленні виразів, нетипових для даної людини в звичайному

спілкуванні або зникнення типових для неї слів і зворотів; демонстративне виділення за допомогою мовленнєвих засобів певних фрагментів інформації, що передається, маскуючи чи викривляючи істинне відношення до неї [2].

На відміну від голосу, контролювати своє обличчя легше, а ідентифікувати обман важче, бо проаналізувати треба занадто багато параметрів, серед яких: “бігаючий погляд”; легка посмішка; мікронапруження лицевих м’язів; контроль партнера в момент неправдивого висловлення; рух зрачків очей (на основі даних з нейролінгвістичного програмування); вегетативні реакції, які супроводжують нещирість на підсвідомому рівні у людей, що не звикли обманювати і відчують незручність [2].

Аналіз невербальної поведінки людини під час нещирих повідомлень [2; 6, С. 35–71; 9; 10] базуються на невідповідності змісту висловлення зовнішнім проявам відношення до даного висловлення; до жестів, які супроводжують обман, сумнів і шахрайство, належать: рука до обличчя; прикривання роту; дотик до носу; потирання очей; відтягування коміру.

До симптомів обману, виходячи з аналізу змісту інформації [6, С. 131–210], відносять: протиріччя висловлювань іншій, зібраний із цього питання, інформації, а також протиріччя всередині самої інформації; невизначеність, некоректність даних, що містяться у дезінформації, відсутність в описі несуттєвих деталей і подробиць; надмірна, умисна точність опису подій; збіг в дрібних деталях повідомлень кількох опитуваних; різне пояснення одних і тих же подій на різних етапах повідомлення; виключно позитивна інформація про себе самого і відсутність навіть невеликих сумнівів у трактуванні подій; наполегливе, неодноразове ініціативне повторення якихось тверджень; обмовки як мимовільне повідомлення достовірної інформації; нетипові для даної людини вирази, терміни, фразеологічні звороти; зубожілий емоційний фон висловлень; недоречні, неодноразові посилання на свою добропорядність і незацікавленість; уникнення відповіді на пряме питання; приховання відомої співбесіднику інформації [2]. У мовленнєвих ситуаціях, коли подається недостовірна інформація, у порівнянні з тими, метою яких не є введення співбесідників в оману, суб’єкт обману продукує більше слів, задає більше питань, віддає перевагу використанню займенників першої особи однини, використовує більше негативно-забарвлених емотивів, слів, що позначають чуттєве сприйняття, й менше слів-заперечень, уникає причинно-наслідкових фраз тощо [7, С. 7–8; 8, С. 665–666, 670].

У підсумок зазначимо, що, на нашу думку, обман є психо-соціальним та лінгвістичним явищем, оскільки залучає як лінгвістичні техніки впливу, так і психологічні й соціальні маніпуляції, тому що він міцно пов’язаний з емоцією страху (психологічна маніпуляція); бере свої витoki з сім’ї, соціального оточення та базується на срийнятті суспільством обману як певної норми поведінки (соціальна маніпуляція); реалізується за рахунок різноманітних вербальних, невербальних та паравербальних засобів (лінгвістична маніпуляція).

ЛІТЕРАТУРА

1. Власов М. Психология человека. Манипуляции в общении / Максим Власов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psichel.ru/manipulyaciya-sobesednikom-vo-vremya-obshheniya/>

2. Грачев Г.В. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия / Г.В. Грачев, И.К. Мельник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://evartist.narod.ru/text3/72.htm>
3. Дубовый Л.М. Использование лжи в интимно-личностных отношениях в современном обществе / Л.М. Дубовый, Т.В. Егорова // Известия Пензенского государственного педагогического университета им. В.Г. Белинского. – № 28. – 2012. – С. 1209–1212.
4. Егорова Т.В. Ложь как специфический способ манипуляции партнером в интимно-личностных отношениях в современном обществе / Егорова Татьяна Вячеславовна // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – № 2-2. Т. 15. – 2013. – С. 379–381.
5. Ленец А.В. Прагмалингвистическая теория лжи / Ленец Анна Викторовна // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – № 1 (22). – 2013. – С. 86–90.
6. Фрай О. Ложь. Три способа выявления. Как читать мысли лжеца, как обмануть детектор лжи / Оддерт Фрай. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 284 с.
7. Hancock T.J. On lying and being lied to: a linguistic analysis of deception in computer-mediated communication / Jeffrey T. Hancock, Lauren E. Curry, Saurabh Goorha // Discourse Processes. – Vol. 45. – 2008. – P. 1–23.
8. Newman L. M., etc. Lying Words : Predicting Deception from Linguistic Styles / Matthew L. Newman, James W. Pennebaker, Diane S. Berry, Jane M. Richards // Personality and social psychology bulletin. – Vol. 29. No. 5. – 2003. – P. 665–675.
9. Pease A. Body Language : How to Read Others' Thoughts by Their Gestures / Allan Pease. – L. : Sheldon Press, 1988. – 148 p.
10. Pease A. Why men lie and women cry? / Allan and Barbara Pease. – Bhopal, India : Manjul Publishing House Pvt Ltd, 2006. – 323 p.

РОЗУМІННЯ ШЛЯХУ ЛЮДИНИ В РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ РАМХАЛЯ

Голець О.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний світ переживає фазу бурхливих трансформацій, які нелегко “даються” суспільству, яке звикло знаходити відповіді на всі основні світоглядні питання в власній культурі. Переживання світоглядної кризи в сучасному суспільстві змушує нас звертатися до найбільш значущих релігійно-філософських традицій інших культур. Однією з таких, до яких сьогодні можна побачити виразну зацікавленість сучасного європейсько-американського світу, є традиція каббали (єврейська містична традиція). Але саме поняття “каббала” викликає дуже суперечливі асоціації, стаючи предметом численних маніпуляцій. Саме з цієї причини виникає необхідність звернення до першоджерел видатних каббалістів минулого для чіткого розуміння кола основних питань та відповідей на ці питання, які є характерними для каббалістичної традиції.

Одним з найвидатніших каббалістів, котрі залишили по собі письмові тексти, відкриті для широкої публіки, був Моше Хаїм Луццато (Рамхаль). Проживши зовсім недовге життя, він написав чимало ґрунтовних праць, які протягом багатьох століть вивчали в єврейських релігійних школах по всій Європі.

Для визначення специфіки розуміння шляху людини в концепції Рамхалія звернуся до двох його основних праць: “Шлях Творця” (“Дерех Ашем”) [2] та “Даат Твунот” [1].

До визначення головної мети людського життя Рамхаль підходить з послідовно монотеїстичної позиції. Не людина визначає мету свого життя, а Бог, створюючи людину, вже закладає всі характеристики її буття. Бог, як говорить Рамхаль, є абсолютно досконалим в усьому і все існуюче існує лише через Його волю. Саме мудрість Бога постановила створити світ, який буде насолоджуватись Його абсолютним благом. І основна мета буття людини, з цієї точки зору, саме в прийнятті та насолоді благом Буття Бога. Та Рамхаль звертає нашу увагу на те, що коли Бог цілковито благий за своєю сутністю, за необхідністю, то ані світ, ані людина не мають такої благої сутності. Тому Бог хоче від людини, аби вона усвідомила власну потребу в сприйнятті та насолоді Божественною досконалістю і стала господарем цього блага (тобто ця насолода має стати її власним надбанням, а не чимось зовнішнім). Коли це відбудеться, людина з’єднається з Богом. Але для цього, за Рамхалем, людина повинна не просто безсвідомо отримати благо, а й свідомо його бажати та жити з метою його отримання. Саме тому людина створена для власного самовдосконалення і для цього в її природі існують бажані та небажані риси, а в світі навколо – бажані й небажані явища. Через зміну, через трансформацію небажаних рис і явищ у бажані людина вдосконалює себе і світ.

Для можливості людського самовдосконалення Бог наділяє людину і світ аспектами досконалості (достатку) та недостатку, які притаманні світу й людині однаковою мірою. Аспект досконалості в людині ми називаємо добром, а аспект недостатку – злом. Варто зазначити, що досконалість (добро) та недостаток (зло) не виступають, за Рамхалем, як ознаки присутності або відсутності Бога, як це часто інтерпретують в європейській культурі, але обидва аспекти є проявом волі Бога. Людина, за волею Бога, для того щоб здійснити власний вибір, в одних аспектах себе і світу бачить Бога та Його волю, а в інших – образ Бога є прихованим від людини. Наявність цих протилежних начал конститує необхідність вибирати між ними, тобто свободу вибору, якого людина не може уникнути.

Крім доброго та злого начал, людина поєднує ще два протилежні аспекти, між якими вона також постійно змушена вибирати: тілом, яке тягне людину до матеріального, та душею, яка тягне до духовного.

Увесь шлях людини – це страждання, яке вона переживає постійно розриваючись поміж добром та злом, матеріальним та духовним. Причому людина не бачить причин достатку або недостатку, добрих або поганих переживань в своєму житті. Знання цих причин доступне лише мудрості Бога. Саме тому Бог, керуючись милосердям, обмежив строк цих випробувань земним життям й створив вічність для нагороди за те, що людина бачить Волю

Бога в будь-яких аспектах та приймає Його волю в будь-якому вигляді як благо. Для того щоб допомогти людині в цьому, Бог, через пророків та Закон, дає певні правила й настанови. Але, зауважує Рамхаль, досягнення Божої благодаті й досконалості за життя було доступним людині до гріхопадіння, а після гріхопадіння людина живе в світі, який було “зіпсовано” її вибором і саме людина повинна допомогти Богу цей світ “виправити”. “Виправлення” світу через усвідомлену трансформацію і є головною метою шляху людства загалом та кожної людини зокрема. До моменту цього “виправлення” світу люди приречені жити в світі, де вони не бачать справедливості і можуть отримати свою нагороду лише після смерті.

Крім одкровенень, які несуть пророки, людина в своєму житті стикається і з прямими свідченнями Волі Бога в своєму житті. Йдеться про прояв Божого правосуддя, Божої кари. Рамхаль говорить, що Бог карає для того, щоб обмежити зло в світі, а не для того, щоб людина страждала. Це покарання дає людині побачити, чого треба уникати на своєму шляху. І лише після того, як світ “виправиться” і зло зникне, Бог буде керувати світом Своїм милосердям, через любов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Раби Моше-Хаим Луцатто Даат Твунот [Електронний ресурс] / Раби Моше-Хаим Луцатто [с коментаріями рава Хаима Фридлендера и переводом на русский язык]. – Режим доступу: http://machanaim.org/philosof/in_d-tvunot.htm
2. Раби Моше-Хаим Луцатто Путь Творца [Електронний ресурс] / Раби Моше-Хаим Луцатто [Пер. Пинхос Зидман]. – Режим доступу: <http://toldot.ru/limud/library/musar-evreiskoe-mirovozzrenie/derech/?author=23>

ВИВЕДЕННЯ ЕВФЕМІСТИЧНИХ ІМПЛІКАТУР В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Гольцова М.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливим питанням логічної та лінгвопрагматики є процедура виведення імплікатур. Про логічний характер імплікатури свідчить те, що імплікатура передбачає інформацію, що виводиться як за законами логіки, так і на підставі мовних й енциклопедичних знань інтерпретаторів повідомлення.

Однією з проблем, яка виникла при дослідженні імплікатур, є складання логіко-прагматичного алгоритму (далі – ЛПА) виведення імплікатур, що передбачає окреслення певних його етапів. У нашій науковій розвідці ми розглянемо алгоритм виведення однієї з імплікатур, а саме – евфемістичної імплікатури. Також побудуємо її логіко-прагматичну модель (далі – ЛПМ).

Евфемістичну імплікатуру ми визначаємо як висновок адресата, зумовлений розкодуванням реального смислу засобу вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни непристойних, небажаних чи заборонених найменувань, так званих мовних табу.

На ступінь розуміння евфемістичних імплікатур впливає рівень освіти адресата. Для людей із низьким рівнем освіти значно більшою є кількість агнонімів (термін В.В. Морковкіна) [127], тобто незнайомих і малозрозумілих слів, що в більшості випадків заважає таким адресатам розпізнати евфемізми в повідомленні. Наприклад, не кожному адресатові зрозумілими будуть такі евфемізми: *альфонс*, *донжуан*, *ловелас* на позначення гульця; *жінка із Рубенсівськими формами* – про пишнотілу жінку.

Продемонструємо алгоритм виведення евфемістичних імплікатур, що складається з шести етапів:

- 1) визначення антецедента й консеквента евфемізму;
- 2) побудова формального запису евфемістичного висловлювання;
- 3) визначення пресупозиції евфемістичного висловлювання;
- 4) побудова ЛПМ евфемістичної імплікатури;
- 5) перевірка істинності імплікатури за допомогою таблиці істинності;
- 6) застосування операції логічної імплікації та виведення імплікатури.

ЛПА виведення евфемістичних імплікатур проілюструємо на прикладі двох семантично аналогічних евфемізмів англійської та української мов *send somebody to glory* та *вкоротити віку*.

Отже, антецедентами цих евфемістичних висловлювань є самі евфемізми англійської та української мов: *send somebody to glory* та *вкоротити віку* відповідно. Консеквентом є лексичне значення цих евфемізмів “убити”, яке є однаковим для обох мов. Формальний запис обох евфемістичних висловлювань подається у вигляді їх антецедентів (А).

Визначимо пресупозицію висловлювань. Для евфемізмів *send somebody to glory* та *вкоротити віку* пресупозицією буде їх значення, “убити”, тобто пресупозиція записується як А імплікує В ($A \rightarrow B$).

Нагадаємо, що, імплікація для пресупозиції буде не подвійною, а саме $A \rightarrow B$ (А імплікує В), оскільки А – це лише один із варіантів вираження В, тобто А і В не ототожнюються між собою. Наприклад, в українській мові евфемізмами до слова “убити” можуть бути лексеми: *ліквідувати*, *прибрати*, *знешкодити*; в англійській евфемізмами до лексеми “to kill” є дієслова *to eliminate*, *to cleanse*; *to neutralize*; *to sent one to eternity*; *to sent one to the Promised Land to pacify*, *to terminate with extreme prejudice* тощо. Отже, для правильного розкодування евфемізму особливо важливою є мовна компетенція адресата, що допомагає зорієнтуватися в конкретній комунікативній ситуації.

Логіко-прагматичну модель евфемістичних висловлювань *send somebody to glory* та *вкоротити віку* можна подати у вигляді кон’юнкції антецедента з пресупозицією, із якої отримуємо значення консеквента: $A \& (A \rightarrow B) \rightarrow B$.

Останнім етапом ЛПА буде побудова таблиці істинності для евфемістичних імплікатур. У таблиці істинності за одиницю беремо значення висловлювання “істина”, за нуль – “хиба”. Скориставшись правилом обчислення значення функції істинності логічного виразу, доведено, що за рахунок пресупозиції імплікатура завжди набуває значення “істина” (див табл. 1).

Таблиця істинності для евфемістичних імплікатур висловлювань
 “вкоротити віку” та “send somebody to glory”

A	B	$P=A \rightarrow B$	$A \& (A \rightarrow B)$	$A \& (A \rightarrow B) \rightarrow B$
0	0	1	0	1
0	1	1	0	1
1	0	0	0	1
1	1	1	1	1

Аналогічно за таким самим ЛПМ можна проаналізувати евфемістичні вирази зі значенням евфемістичної імплікатури “to bribe”: *to angle with a silver hook, to cross a palm, to entertain, to gratify, to grease, to grease a hand, to grease a palm, to grease a paw, to lubricate, to massage*.

Логіко-прагматичний алгоритм виведення евфемістичних імплікатур є ідентичним для англійської та української мов, що вказує на спільність логічного виведення евфемістичних висловлювань в обох мовах, а отже, і певну ізоморфність порівнюваних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Морковкин В. В. Русские агнонимы (слова, которые мы не знаем) / В. В. Морковкин, А. В. Морковкина. – М.: Астра семь, 1997. – 414 с.

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ ПИСЬМЕННИКІВ-ЕМІГРАНТІВ

Горицька Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Творчість письменників-емігрантів досліджують не лише в літературознавстві, а й у мовознавстві, оскільки їхній дискурс має не тільки композиційні особливості, а й лінгвістичні. Плюралізм культур в оточенні письменників-емігрантів визначає мультикультурний простір у їхніх художніх творах, елементом якого є персонажі-представники різних культур, що, в результаті, спричиняє велику кількість іншомовних елементів у романах. До інокультурних компонентів належить безеквівалентна лексика, варваризми, графони, інтерфедеми.

Безеквівалентна лексика, за Є.М. Верещагіним та В.Г. Костомаровим, – це слова, план змісту яких неможливо зіставити з лексичним поняттям іншої мови [1, с. 43]. А.О. Іванов дотримуємося точки зору, що це лексичні одиниці вихідної мови, які не мають у словниковому складі мови-реципієнта еквівалентів, тобто одиниць, за допомогою яких можна передати на аналогічному рівні плану

змісту всі релевантні в рамках цього контексту компоненти значення, або одного з варіантів значення вихідної лексичної одиниці [2, с. 40]. В англomовному художньому дискурсі письменників-емігрантів з України безеквівалентну лексику, транслітеровану з української мови, подано з авторським коментарем (*hata, an old Ukrainian house* (Shevchenko, p. 20); *hutir, their lonely farm* (Shevchenko, p. 71); *skrynya [...] this heavy oak chest* (Shevchenko, p. 71); *pysanky, Easter eggs* (Shevchenko, p. 96); *the Holy supper, the Ukrainian Christmas Eve* (Shevchenko, p. 98); *the Holy Night [...] Lenten fare of twelve dishes* (Shevchenko, p. 98); *vorozhka [...] the village witch* (Shevchenko, p. 194); *a diduh – a pagan straw “spirit” – for Christmas and painting pysanky eggs for Easter* (Shevchenko, p. 195) або без додаткового пояснення (*Sotnyk* (Shevchenko, p. 72), *Sych* (Shevchenko, p. 77), *chumaki* (Shevchenko, p. 78), *charakterniki* (Shevchenko, p. 79), *chaika boat* (Shevchenko, p. 93), *Cossack Hetmans* (Shevchenko, p. 198), *Cossack Councils* (Shevchenko, p. 199), *Cossack fraternity* (Shevchenko, p. 201), *Cossacks* (Shevchenko, p. 204)); українська традиційна: кухня *borshch* (Shevchenko, p. 46). Без тлумачення подано лексику на козацьку тематику, а додаткового авторського коментарю потребують лексеми на позначення предметів українського побуту, традицій та звичаїв, обрядів, традиційної кухні.

Варваризми – це слова з виразними ознаками іншомовності; лексеми, процес запозичення яких ще не закінчився, одним із ключових критеріїв виділення яких є відсутність повної адаптації до мовної системи [3, с. 198]. У творах письменників-емігрантів варваризми передаються лексемами, транслітерованими з української: *glavvrach* (Shevchenko, p. 232), *zatvorniki, the hermits* (Shevchenko, p. 210), *my babusya* (Shevchenko, p. 93), “*Zdorov, dytyanko!*” (Shevchenko, p. 222), *zaychuk* (Shevchenko, p. 184), *pane* (Shevchenko, p. 115), *pani* (Shevchenko, p. 199), *tato* (Shevchenko, p. 73), *dytyanko* (Shevchenko, p. 223), *tovarysh* (Shevchenko, p. 188), *30ЛЮТО* (Shevchenko, p. 185), “*Do krashchych chasiv*” (Shevchenko, p. 176); *Pappa* (Lewycka, p. 1); *Tak tak. Yes, yes* (Lewycka, p. 2). Отже, наведені вище лексеми ілюструють міксацію мов, оскільки в романі Марини Левицької вжито варваризми, транслітеровані з української та російської мов.

Услід за В.А. Кухаренко, під графонами розуміємо навмисне порушення правопису слова чи словосполучення, що застосовується для передачі автентичної вимови [5, с. 17–18]. Вони формують стиль, відображаючи девіації від нейтрального способу вимови звуків і звукосполучень, а також специфічних просодичних особливостей мови: “*Nadataksinadataksi*”, *repeatedly into her face, trying to get hold of her hand and her suitcase. [...] Their chant “Taksi? Nado taksi?” simply meant “Do you need a taxi?”* (Shevchenko, p. 248). *So vat?* (Lewycka, p. 2). *So what? (He pronounces it ‘vat’)* (Lewycka, p. 2). “*So what?*” (*He pronounces it “vat”*). “*Hmm. What I want?*” (*he pronounces it “vat I vant”*) (Lewycka, p. 7). *She has assured me. (He pronounces it with three syllables-a-shoo-red)* (Lewycka, p. 29). У творчості письменників-емігрантів вони передають особливості вимови персонажів, що, за сюжетом, є співвітчизниками автора.

Інтерференми – це конкретний мовний вияв інтерференції, іншими словами, лінгвоодиниці, утворені в результаті буквального перекладу з урахуванням

фонетичних норм мови, що зазнає впливу [4, с. 18]. Персональне мовлення в романі “A Short History of Tractors in Ukrainian” Марини Левицької пронизане лексичними (*handheldblendera* (Lewycka, p. 4), *suspenderbeltu* (Lewycka, p. 4), *green-fingerdski* (Lewycka, p. 4), *prestijeskiy* (Lewycka, p. 34) і синтаксичними інтерферами: *What I want?* (Lewycka, p. 7). *Why you want for talk?* (Lewycka, p. 39). *Why I know?* (Lewycka, p. 39). *Why you no eat more, Yuri?* (Lewycka, p. 41). У художньому мовленні письменників-емігрантів інтерференци виконують функцію створення українського колориту.

Отже, особливостями художнього дискурсу письменників-емігрантів є велика кількість безеквівалентної лексики, варваризмів, графонів та інтерференци, вжитих з метою створення мультикультурної реальності у творах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. - М. : Русский язык, 1990. - 246 с.
2. Иванов А. О. Безэквивалентная лексика / Александр Олегович Иванов. - М. : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2006. - 192 с.
3. Мова і мовознавство в духовному житті суспільства / [О. Б. Ткаченко, Г. В. Зимовець, С. С. Єрмоленко, Т. В. Радзієвська]. - К. : Вид. дім Д. Бураго, 2007. - 352 с.
4. Кривошеєва О. С. Питання культури української мови у періодичних виданнях української діаспори США і Канади : автореф. ... дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / О.С. Кривошеєва ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. - Х., 1996. - 18 с.
5. Kukhareno V. A. A Book of Practice in Stylistics / V.A. Kukhareno. - Vinnytsia : Nova Knyga, 2000. - 160 p.

ТЕКСТОВА СПЕЦИФІКА КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ: СТРУКТУРНІ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Горобець С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Базовою одиницею дискурсу є текст. Багатогранність і різноплановість цього лінгвального (засіб комунікації, спосіб зберігання і передавання інформації) та екстралінгвального (відображення психічного життя індивіда, продукт певної історичної епохи, форма існування культури, відбиток певних соціокультурних традицій) феномену спричинили велику кількість його визначень. Засобом безпосередньої і опосередкованої комунікації в комп'ютерному дискурсі виступає конкретний текст зі стилістичною єдністю форми і змісту. Реальні типові функціонально-стильові ознаки текстів виявлені в мовленнєвій діяльності, спілкуванні і конкретному комунікативному акті. Складниками дискурсивного простору є комунікація в актуальному і віртуальному середовищі та набір комунікатем — комунікативних одиниць у формі висловлень (закінчених

і незакінчених, великих і маленьких, діалогічних і монологічних, усних і письмових) (Н. К. Фролов, Н. Л. Моргун). Виділення текстових рівнів: дискурсивного (мовленнєва зв'язність тексту, що виявляється в реченнєвому ланцюжку) і композитного (цільність тексту зі своєю жанрово-специфічною організацією) ставить перед дослідниками завдання виявити складники тексту та способи їх зв'язку загалом.

Тексту як одиниці дискурсу і складнику комунікативного акту притаманні основні аспекти останнього, а саме: 1) реакція на ситуацію (екстралінгвальний), 2) наявність широкої пресупозиції (когнітивний), 3) вплив контексту на відбір мовних засобів (семантичний), 4) сукупність мовних засобів (лінгвіальний) (як визначає В. В. Красних). Автономна мовленнєва структура – текст – характеризується смисловою (концепт, логічна будова), комунікативною (комунікативний, естетичний вплив) і структурною (синтаксичні, лексичні, фонологічні категорії) цілісністю (за О. І. Москальською).

У працях дослідників активних тенденцій розвитку сучасних мов відзначені різнобічні способи мережевого впливу на літературну мову (одночасне спрощення одних і ускладнення інших засобів спілкування порівняно з літературною мовою, конкуренція норм писемного і усного мовлення), наголошено на важливості таких досліджень для аналізу електронних текстів, хоч загалом визнано недостатню вивченість проблем впливу Інтернету на розвиток мов.

Поєднання первинної семіотичної мовної форми з іншими знаками в сучасному багатозначному електронному тексті виводить його за рамки звичного уривку письмового / усного мовлення.

За комунікативного підходу до вивчення тексту на передній план висувається аналіз найважливішого смислотвірного компонента тексту – комунікативних обставин. Вивчення ситуації спілкування, у свою чергу, потребує виділення і обґрунтування прагмалінгвістичних категорій. В. І. Карасик, виходячи з різних концепцій прагмалінгвістики і соціолінгвістики, запропонував чотири такі категорії: 1) учасники спілкування, 2) умови спілкування, 3) організація спілкування, 4) способи спілкування. Представлене Т. В. Мілевською розуміння тексту як однієї з форм, проміжної стадії комп'ютерного дискурсу, спрямованого на досягнення перлокутивного ефекту, з притаманними йому лексико-семантичними, синтаксичними, графічними, пунктуаційними тощо особливостями на сучасному етапі дослідження видається цілком переконливим і доречним.

У комунікативістиці, підсумовуючи різні погляди, взаємозалежність між дискурсом і текстом можна окреслити так: дискурс – це текст у ситуації спілкування, а текст – “застиглий” дискурс. Тобто текст і дискурс у комунікативному середовищі являють собою замкнуту систему: дискурс породжує текст, текст розгортається в дискурс.

Специфіка комп'ютерних текстів полягає в наявності елементів текстів з відео- і аудіо-вставками – креолізованих текстів, а також гіпертекстів. Під гіпертекстом як структурною одиницею, що охоплює і з'єднує різнотипну інтернет-інформацію, розуміють сукупність сторінок, пов'язаних гіперпосиланнями у формі слова, фрази чи будь-якого графічного символу.

Дослідження гіпертексту в різних галузях знань, зокрема гуманітарних: філософії (В. Ємелін, М. Кузнецов), психології (О. Іванов, О. Войскунський), соціології (В. Негуторов), культурології (Н. Ларіонова), лінгвістиці (Р. Потапова, Н. Коломієць, С. Чемеркін) засвідчує його міждисциплінарний характер. В україністиці лінгвістичне визначення гіпертексту як сіткової формалізованої моделі репрезентації текстів, вузли якої співвідносяться з різними пакетами текстової інформації (А. П. Загнітко) зазнає уточнення і доповнення під кутом зору можливості вузлів моделей репрезентації текстів співвідноситися з пакетами не лише текстової інформації, а й одиниць інших семіотичних систем (С. Чемеркін). Лінгвостилістика трактує гіпертекст як набір текстів з вузлами переходу від одного тексту до іншого, які “дозволяють вибирати певні відомості для читання або послідовність читання, в такий спосіб формуючи щоразу інший організований у систему лінійний текст” (Г. Сюта). За браком загально визнаної типології гіпертекстів, незважаючи на значну кількість дотичних праць з класифікаційними параметричними пропозиціями, на сьогодні створення такої типології залишається пріоритетним завданням теорії гіпертексту.

Образно-зорові і образно-слухові компоненти у формі картинок, аудіо- і відео-вставок разом з власне буквеними текстами утворюють тіло креолізованих текстів. Паралінгвальна активність цього особливого лінгвовізуального феномену з технічною, інформаційною й естетичною функцією, який дедалі стрімкіше відтісняє буквені тексти, на думку науковців, покликана забезпечити його “комплексний прагматичний вплив на адресата”.

Вузьким місцем комп’ютерної текстології, як зазначають дослідники, залишається брак детального аналізу особливостей функціонування текстів залежно від завдань комунікації, виконуваних функцій і способів створення і функціонування того чи іншого електронного тексту.

ОПИСОВИЙ МЕТОД ПЕРЕКЛАДУ ОНОМАТОПОЕТИЧНИХ СЛІВ В ЯПОНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Городиська О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження питання засобів перекладу ономатопоетичних слів є важливим напрямком сучасної лінгвістики. *Актуальність* цієї проблеми зумовлена тим, що звуконаслідувальні слова японської мови на сьогоднішній день залишаються недостатньо вивченими, відсутня єдина система знань щодо засобів їх втілення у граматичному, лексичному, стилістичному планах у перекладацьких працях. Питання еквівалентності перекладу нерозривно пов’язано з пошуком методів та прийомів перекладу.

Об’єктом тез виступають перекладені українською мовою звуконаслідувальні лексичні одиниці японської мови з текстів японської художньої літератури XIX–XX століть.

Предметом тез є стилістичні, граматичні і лексичні засоби відтворення звуконаслідувань з японської мови на українську.

Я.І. Рецкер дав перекладу наступне визначення: “переклад – це точне відтворення тексту-оригіналу засобами іншої мови зі збереженням єдності змісту та стилю. Цим переклад відрізняється від переказу, в якому можна передавати зміст іноземного тексту-оригіналу, опускаючи другорядні деталі та не турбуючись про відтворення стилю. Єдність змісту та стилю відтворюється в перекладі на іншій мовній основі і вже тому буде новою єдністю, властивою мові перекладу” [1; с. 7].

В теорії перекладу виділяються такі способи перекладу звуконаслідувальної лексики, як запозичення, різні трансформації (заміна, опис, додавання і т.п.), компенсації, опущення. Всі методи є ефективними, але найчастіше перекладачі використовують описовий переклад.

Описовий переклад – це прийом, при якому слово вихідної мови замінюється словосполученням, яке розкриває його значення, а точніше дає більш зрозуміле пояснення даного слова, і людина, до якої доносять інформацію могла зрозуміти про що йде мова. Хоча він має і деякі недоліки, адже деякі описи перекладу виходять дуже великими і це заплутує людину, яка слухає переклад.

Для здійснення еквівалентного перекладу перекладач повинен знайти змістовий відповідник між словами оригіналу та словами тієї мови, на яку вони перекладаються. У випадку перекладу з японської на українську мову можна виділити декілька груп цих лексичних одиниць.

1. Одиниці, які мають повну відповідність в українській мові. Це дуже нечисельна група, куди входять переважно гіонго. Повні лексичні відповідники зустрічаються дуже рідко.

2. Одиниці, що мають неповні аналоги в українській мові, які можна передати підходящими по змісту українськими словами або словосполученнями.

3. Одиниці, які не мають еквівалентів в українській мові. Безеквівалентна лексика – явище досить рідкісне, але саме звуконаслідувальні слова – одне з її проявів. В даному випадку часто доводиться вдаватися до перекладу за допомогою опису. Інколи необхідно взагалі відмовитися від лексичного відповідника і підібрати зовсім інше слово, що найбільш підходить в даному контексті.

Саме у випадку, коли еквівалент є відсутнім, звуконаслідувальне слово опускається, використовуються додавання або описовий переклад.

子供が行方不明になったので家中テンやワンやだ。Kodomo ga yukuefumei ni natta node ieju: tenyawanyada.

В будинку всі стояли на вухах, тому що дитина кудись пропала [3, с. 23].

Таким чином, описовим перекладом або додаванням в основному користуються в тих випадках, коли неможливо висловити значення звуконаслідувальної одиниці однією лексемою через відсутність еквівалентних одиниць в українській мові або через відмінності в сполучуваності існуючих лексем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кияк Т.Р. Теорія і практика перекладу / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – Вінниця : Нова книга, 2006. – С. 239 – 249 с.

2. Комиссаров В.Н. Теория перевода: лингвистические аспекты / В.Н. Комиссаров. – М. : Высшая Школа, 1990. – 253 с.
3. Подшибякина А.А. Ономастическая лексика в японском языке. Учебное пособие / А.А. Подшибякина – М. : Муравей, 2003. – 64 с.
4. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский / Я.И. Рецкер. – М. : 1982. – С. 7.

ФАТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ТИП МЕТАКОМУНІКАЦІЇ

Грабовська І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Фатичний дискурс є різновидом мовлення, що відповідає правилам мовленнєвого етикету як конвенційним манерам поведінки, що досягаються системою ситуативно-тематичних висловлень повсякденного вжитку [2, с. 12]. Фатичний дискурс описується як “звичайна дружня розмова” [11], “світська бесіда” [6], “звуки, що видаються заради того, щоб не мовчати” [10], “розмова ні про що” [12], “ритуальне спілкування” [13, р. 218 – 236], що “максимально зближує нас з особистістю мовця” [1, с. 136], додає відчуття затишку в розмові, створює атмосферу психологічного комфорту [4, с. 232 – 233, 247].

Фатичний дискурс – це обмін знаками приналежності до суспільства, нагадування про себе як члена цього суспільства, що здійснюється за допомогою стереотипних моделей поведінки. Стереотипними є і самі ситуації знайомства, представлення, звертання, прощання, вибачення, вдячності та ін. Фатичний дискурс спрямований на пошук співчуття, солідаризації. При цьому мовець охоче вступає в мовленнєвий контакт з незнайомими для нього людьми, що готові його вислухати, оскільки спільне перебування будь-де не терпить мовленнєвої пустоти. Таке спілкування заради спілкування є найважливішим регулятором життя суспільства, введення оточуючих до кола “своїх” [5, с. 19].

Фатичний дискурс відрізняється від інших різновидів дискурсу тим, що не створює нові смисли у свідомості людини. Вступаючи в опозицію інформативне :: фатичне, термін “фатичний дискурс” природнім шляхом розширює межі об’єкту, розміщуючи всередині нього: а) конативну функцію елементарного змісту (встановлення мовленнєвого контакту, його підтримування і перевірку); б) сферу мовленнєвого етикету; в) побутовий діалог і побутову повість; г) художню повість, стилізовану під побутову [1, с. 135].

Фатичний дискурс пов’язаний з комунікативною ситуацією як поєднанням вербальних та невербальних засобів її організації та відображення [3, с. 6]. Необхідними параметрами комунікативної фатичної ситуації є:

1) наявність щонайменше двох учасників спілкування, які почергово міняються ролями – мовця і слухача. Залежно від умов комунікативної ситуації активність / пасивність учасників може варіюватися від активного мовця до пасивного слухача;

2) наявність у мовця комунікативної інтенції вступити в мовленнєвий контакт зі слухачем (наявність аналогічної інтенції у слухача факультативна).

Часто поняття “метакомунікація” та “фатичний дискурс” використовуються як взаємозамінні. Але між ними є відмінність: по-перше, метакомунікація є ширшим за обсягом поняттям, що регулює будь-який процес комунікації і в тому числі фатичний дискурс, і по-друге, фатичний дискурс та метакомунікація співвідносяться з різними видами згоди між співрозмовниками. Розрізняють міжособистісну згоду та згоду щодо ведення самого процесу комунікації [14, s. 85]. Фатичний дискурс спрямований на досягнення міжособистісної згоди як встановлення та підтримування атмосфери психологічної близькості протягом усієї мовленнєвої взаємодії, тоді як метакомунікація забезпечує досягнення згоди стосовно ведення процесу спілкування та взаємодії і націлена на безперебійне, м’яке (“smooth interaction”) [7, p. 49; 8, p. 250] проходження будь-якого процесу комунікації.

Отже, огляд літератури, присвяченої проблемі фатичного дискурсу, дозволяє нам визначити фатичний дискурс як динамічну послідовність висловлень комунікантів, основна функція яких полягає у створенні атмосфери взаєморозуміння співрозмовників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винокур Т. Г. Говорящий и слушающий: варианты речевого поведения / Татьяна Григорьевна Винокур. – М. : Наука, 1993. – 14 с.
2. Власова А. В. Речевые клише французской разговорной речи в коммуникативно-прагматическом аспекте (фреймы фрагмента входа в общение) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / Власова Анна Викторовна. – Нижний Новгород, 2008. – 177 с.
3. Михайлов Л. М. Грамматика немецкой диалогической речи / Леонид Михайлович Михайлов. – М. : Высшая школа, 1986. – 110 с.
4. Сэпир Э. Избранные труды по языкознанию / Эдвард Сэпир. – М. : Прогресс, 1993. – 656 с.
5. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Наталья Ивановна Формановская. – М. : Русский язык, 2002. – 216 с.
6. Ball W. J. Conversational English / W. J. Ball. – London : Longman, 1953. – 57 p.
7. Crismore A. Talking with Readers: Metadiscourse as Rhetorical Act / Avon Crismore. – New York : Peter Lang, 1989. – 294 p.
8. Dijk van T.A. Studies in the Pragmatics of Discourse / Teun Adrianus van Dijk. – The Hague : Mouton de Gruyter, 1982. – 331 p.
9. Hargie O. Skilled Interpersonal Communication: Research, Theory and Practice / Owen Hargie, David Dickson. – New York : Routledge, 2004. – 542 p.
10. Hayakawa S. I. Language in Thought and Action / Samuel Ichiye Hayakawa. – New York : Harcourt, 1973. – 350 p.
11. Jefferson G. On the Interactional Unpackaging of a “Gloss” / Gail Jefferson // Language and Society. – 1985. – Vol. 14. – P. 435–466.
12. Laver J. Communicative Functions of Phatic Communion / John Laver // Organization of Behavior in Face-to-Face Interaction ; ed. by A. Kendon, R. M. Harris, M. R. Key. – The Hague : Mouton, 1975. – P. 215–238.
13. Lanham R. A. Handlist of Rhetorical Terms / Richard A. Lanham. – California : University of California Press, 1991. – 205 p.

14. Meyer-Hermann R. Metakommunikation: Kleines Lexikon der Linguistik / R. Meyer-Hermann // Linguistik und Didaktik, 1976. – Н. 25. – S. 83–86.

РЕКОНСТРУКЦІЯ МЕНТАЛЬНОГО ПРАОБРАЗУ “ПТАХ” У ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ НА МАТЕРІАЛІ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ ТА ЛАТИНСЬКОЇ МОВ

Грекова М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Реконструкція історичного (за Ю.Степановим) шару концепту ПТАХ античної лінгвокультури спонукає до спроб зазирнути ще глибше, а саме до намагання відновити ментальний праобраз птаха, що стоїть за номінативними одиницями. Цей ментальний праобраз можна реконструювати поетапно: 1) встановленням етимології номінативних одиниць птаха у давньогрецькій та латинській мовах; 2) дослідженням текстових реалізацій цих номінативних одиниць у мультисеміотичному аспекті. Мультисеміотичний аспект передбачає вивчення всіх доступних пам'яток як античної літератури, так і античного мистецтва, та включення їх у історико-культурний контекст. На нашу думку, такий напрям дослідження концептів є актуальним та перспективним.

Іменами концепту ПТАХ в давньогрецькій та латинській мовах є відповідно “ὄρνις” та “avis”. Етимологічно номінативна одиниця *ὄρνις* близька до дієслова *ὀρνυμι* (“спонукати до руху; швидко рухатися, кидатися, ринути”) [3]. Номінативна ж одиниця *avis* – до іменника *ovum* (“яйце”) [4].

Продовживши реконструкцію, ми припустили, що в основі ментального праобразу птаха, притаманного світобаченню давніх греків, є архетип “син”, пов'язаний із: повітряною стихією; швидким цілеспрямованим рухом, переслідуванням; урочистим співом на вшанування богів. Натомість, архетипом птаха у світобаченні давніх римлян є “мати”, пов'язана із водною стихією; відсутністю руху або не дуже швидким рухом, втечею; френом – традиційним журливим жіночим співом античної культури. Дихотомічне членування світу за гендерною ознакою глибоко досліджувалося Вяч. Івановим та В. Топоровим. Л. Акімова продемонструвала проекцію цього членування на античне мистецтво [1].

Ментальний образ птаха, його архетип, змінюється в діахронії. Гомерів птах – *ὠήδης* – це істота чоловічої статі великого розміру, посередник між людьми та богами, або навіть замісник богів. Птах грецької класики – *ὄρνις* – це гермафродит, істота, стать якої несуттєва; розміру середнього; зв'язок цього птаха з богами сприймається як данина традиції. Римський птах – *avis* – істота жіночого роду середнього розміру; його зв'язок з богами з одного боку знову зміцнюється завдяки етруському впливу, з іншого – вироджується.

У сучасних романських мовах номінативними одиницями на позначення птаха є або похідні від *aviculla*, демінутиву до латинського *avis* – французька *oiseau*, чи навіть подвійного демінутиву *aucellus* – італійська *uccello*; або похідні від латинського *passer* (“горобець”): іспанська *pajaro*, португальська

passaro, румунська *pasare*. Новогрецькою птах називається *πουλί* – похідним від латинського *pullus* (“дитинча, звірятко, пташеня”). Розмір птаха стає зовсім малим, проте ця дрібна істота чоловічої статі.

Концепт ПТАХ організований за принципом прототипу. В античній культурі існує чотири прототипи птаха (птахів) взагалі. По-перше, це великий хижий птах (орел: *ἀετός*, *aquila*), значні розміри якого свідчать про зв'язок з верховними божествами. Це світовий птах, що об'єднує землю (людину; теперішнє) з небом (богами; майбутнім) та водою, підземним царством (минулим). Власне, такий птах є втіленням всесвіту, він спричиняє до появи світового яйця. У людини цей птах викликає острах.

По-друге – це дрібна пташка (горобець: *στρουθός*, *passer*), ближча вже до людини, ніж до богів; причому, ступінь близькості до божеств стрімко зменшується від гомерових часів до грецької класики та сходиться нанівець в елліністичну добу. Ставлення людини до такої пташки поблажливе, приязне. Ця пташка живе поруч із людиною, але не є одомашненою. Саме ця мала не сакралізована пташка є прототипом птахів як групи істот, що за певними ознаками (наявністю крил, пір'я) виокремлюється з-поміж інших тварин. Найкращим аргументом на підтвердження цієї тези є грецький орнітонім на позначення страуса – *στρουθोक μῆλος* (буквально: “горобець-верблюд”, тобто “пташиний верблюд”).

По-третє – курка як прототип хатньої пташки.

Нарешті, це птаство (*ὄρνιθες*, як зазначено у назві відомої комедії Аристофана), яке є прототипом певного суспільного угруповання.

Виокремлення вище зазначених чотирьох прототипів птахів відповідає архаїчному, часів неолітичної єдності людства, членуванню світу: дихотомії “великий (значний, сакральний) / малий (незначний, профанний)”, “чоловік / жінка”, “свій / чужий”, “один / група”. Тваринний світ насамперед членувався за ознакою “дика / одомашнена істота” [2].

Дихотомія “свій / чужий” визначила стереотипізацію птахів як “чужих”, “варварів”. Щоправда, не всі птахи є “чужими”. Найбільш культурно значущі птахи, які є репрезентантами шанованих богів, сприймаються як “свої”. “Чужинність” птахів насамперед пов'язана з їх мовою, зі звуками, що вони видають; “пташина мова” – це мова варварів. Дихотомії “свій / чужий” у давніх греків відповідала дихотомія “еллін / варвар”. За часів Риму дихотомія “еллін / варвар” змінилася на трихотомію “римлянин / еллін / варвар”. “Варварство” птахів не так очевидно підкреслюється римлянами, як греками. Птахи стають більш включеними в культурний контекст; звертається увага на здатності птахів до імітації людської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акимов Л. И. Искусство Древней Греции: Геометрика, архаика / Людмила Ивановна Акимов. – СПб.: Азбука-классика, 2007. – 400 с.
2. Гамкрелидзе Т. В. Индоевропейский язык и индоевропейцы: Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры: [в 2 т.] /

- Т. В. Гамкрелидзе, Вяч. Вс. Иванов. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского ун-та, 1984. – Т. II: Семантический словарь общиндоевропейского языка и реконструкция индоевропейской протокультуры. – 891 с.
3. Beekes R. Etymological Dictionary of Greek / R. Beekes, L. van Beek. – Leiden; Boston : Brill, 2010. – 1808 p. – (Leiden Indo-european Etymological Dictionary Series / [ed. by A. Lubotsky]. – Vol.10).
4. Vaan M. de. Etymological Dictionary of Latin and the Other Italic Languages / Michiel de Vaan. – Leiden ; Boston : Brill, 2008. – 825 p. – (Leiden Indo-european Etymological Dictionary Series / [ed. by A. Lubotsky]. – Vol.8).

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ФЕНОМЕНУ КОНС'ЮМЕРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА)

Грикун Ю.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Конс'юмеризм визначається багатьма дослідниками (Л. Андерсон, М. Ашкеназі, З. Бауман, Х. Бефу, Ж. Бодрійяр, Р. Відж, Т. Джілл, Дж. Идс, Дж. Кламмер, Т. Йода, Д. Ліон, Г. Метьюз, М. Уодкінс та ін.) як основна характеристика епохи Постмодерну. Сам термін *конс'юмеризм* походить від англійського *consumerism* (*consumer* (споживач), виник приблизно в 1940–45 рр.) і в нині позначає практику надмірного споживання [4]. Як зауважив дослідник Х. Дітмар, у сучасному світі ідентичності здебільшого конструюються та підтримуються через відношення до матеріальних речей, а саме: їх споживання, експонування, обмін та певну суму грошей, яку в них інвестовано [3, с. 211]. Тож на разі доцільно розглядати такий різновид ідентичності, як “ринкова ідентичність” (термін “*market identity*” запропоновано американським дослідником Г. Метьюзом – Г.Ю.), а також звернути увагу на характеристики постмодерністської ідентичності (відкрита, активна / креативна, фрагментарна, ілюзорна, дезінтегрована, крихка, поверхнева, прискорена, розширена).

На разі однією з нагальних проблем є проблема збереження національної, культурної ідентичності, адже у період всеохоплюючих трансформацій все частіше згадуються такі явища, як “криза ідентичності” (“*identity crisis*” або “*identity vacuum*”). У цьому зв'язку Японія являє собою надзвичайно цікавий об'єкт для дослідження.

Формування суспільства саме споживацького типу в Японії відбувалося у 1910 – 1920 рр., паралельно з подібними процесами в Америці [5, с. 97-98]. У 60-х – 70-х рр. ХХ ст. у світлі японського “економічного дива” модус споживання набув поширеності серед широких верств населення.

Таким чином, ми можемо говорити про появу нового класу споживачів, який отримав у японському суспільстві назву “*shinjinrui*” (дослівно з японської – “люди нового типу” – Г.Ю.). Японознавець Бой де Мент зауважив, що перше післявоєнне покоління, яке саме було найменовано “*shinjinrui*”, виявилось у значній мірі відмінним від своїх батьків внаслідок впливів американської “окупації” у політичній, економічній та соціальній сферах [2, с. 263–264], що у свою чергу також спричинило проблему зіткнення “ідентичностей поколінь”.

Споживання у сучасній Японії загалом бачиться як сила, що звільняє індивіда від того, щоб бути “зв’язаним” відчуттям “приписаних” ідентичностей, що уможливорює експресію індивідуальності, не відому до цього в японському суспільстві, суворо орієнтованому на групу. Головним інструментом споживацького капіталізму є засоби масової інформації та сфера реклами, що у значній мірі впливає на емоції, які асоціюються із індивідуальностями.

Наразі японське суспільство розвиває таку характерну рису, як “споживацтво”. Адже з 70-х рр. XX ст. більшість реклам на радіо та телебаченні було присвячено новітній продукції – “shinhatsubai”. Результатом посилення синдрому “shinhatsubai” стало те, що бізнес-діяльність виробників та імпортерів стала зорієнтованою на представлення нової продукції за кожні кілька тижнів, що, безперечно, не мало належного економічного результату [2, с.161–162]. Також цікавим бачиться такий аспект, як мова реклами. “Інтернаціональність” мови реклами полягає у тому, що на разі трапляється надзвичайно велика кількість оголошень, написаних іноземними мовами (переважно використовують англійську та французьку, зрідка – німецьку), катаканною (японська азбука, якою записують слова іноземного походження – Г.Ю.), а також “Japlish” (надзвичайно трансформовані іноземні слова в японській мові). “Гламурність” іноземної речі, виражена “екзотичною” мовою, також викликає у японського споживача враження, що саме він має доступ до цієї лімітованої низки іноземної продукції [1, с. 269].

ЛІТЕРАТУРА

1. Ashkenazi M. Consumption and Material Culture in Contemporary Japan / Ashkenazi M., Clammer J. – London – NY: Kegan Paul International, 2000. – 319 p.
2. De Mente Boye. Japan’s Cultural Code Words. 233 Terms That Explain The Attitude and Behavior of The Japanese. – Tuttle Publishing, Boston – Rutland, Vermont – Tokyo, 2004. – 316 p.
3. Globalization and Social Change in Contemporary Japan / Edited by J.S.Eades, Tom Jill, Harumi Befu. – Trans Pacific Press, Melbourne, 2000. – 295 p.
4. Online-dictionary [Electronic resource]. – Access mode: <http://dictionary.reference.com/browse/consumerism>
5. Vij Ritu. Japanese modernity and welfare: state, civil society, and self in contemporary Japan. – Houndmills – Basingstoke – Hampshire: Palgrave Macmillan, 2007. – 270 p.

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ПАРАДИГМІ

Гулей М.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

З моменту свого виникнення переклад виконує важливу соціальну функцію, сприяючи міжмовному спілкуванню людей. Незважаючи на те, що прийнято говорити про переклад з однієї мови на іншу, в процесі перекладу відбувається не тільки заміна однієї мови іншою. Він являє собою осмислення

оригіналу, проникнення в форму оригіналу як носія певного змісту та стилістичної функції. Крім того, переклад відіграє істотну роль в історії культури окремих народів та світової культури в цілому. В ньому стикаються різні культури, різні особистості, різні склади мислення, різні літератури, різні епохи, різні рівні розвитку, різні традиції і настанови, оскільки кожна людина в значній мірі формується тією культурою, в якій вона живе, а кожна культура втілює в собі специфічний досвід соціальної практики конкретної спільноти, який надає їй неповторні риси. Ця унікальність отримує своє завершення в культурній картині світу, тобто в сукупності знань і уявлень про цінності, норми, звичаї, менталітет власної культури і культур інших народів. Ці знання та уявлення надають культурі кожного народу самобутність, завдяки якій можна відрізнити одну культуру від іншої. Сукупність механізмів спілкування культур прийнято називати *міжкультурної комунікацією*. Іншими словами, міжкультурна комунікація – це сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур і мов. Труднощі, які виникають при міжкультурному спілкуванні, обумовлені тим, що певній нації завжди притаманна окрема система культурних цінностей. Підвищення інтересу до вивчення процесу міжкультурної комунікації сприяло актуалізації нової культурологічної парадигми перекладознавства. Її суть полягає в тому, що “текст перекладу бікультурний” [1, с. 185] і він перетворюється в новому контексті на інший текст, що має іншу літературну і культурну значущість. Переклад не може залишатися вічним заступником оригіналу, тому що з плином часу культурні і мовні моделі можуть змінюватися, проте він завжди має місце там, де є міжкультурне спілкування, при якому перекладач виконує функцію посередника. Дійсно, одна з особливостей тексту полягає в тому, що він безпосередньо пов'язаний з культурою через свою насиченість безліччю культурних кодів і зберігає інформацію про все, що становить зміст культури. Текст являє собою “набір специфічних сигналів, які автоматично викликають у читача, вихованого в традиціях даної культури, певні асоціації” [2, с. 87]. Тому стосовно процесу сприйняття і інтерпретації іншого культурного тексту слід мати на увазі, що труднощі при розумінні свідчать про інші його якості для представників іншої культури. Однак не культура сама по собі впливає на результат розуміння такого тексту, а її прояв, який реалізовано в свідомості читача [3, с. 30].

Численні дослідження процесу сприйняття тексту показують, що зміст не може бути подано в ньому однозначно, він складається з кількох компонентів: змісту, спочатку закладеного автором тексту, творчого досвіду читача, інтенції автора і змісту, детермінованого контекстом. Перекладач інтерпретує оригінал і орієнтує його на іншого культурного адресата, який, в свою чергу, розуміє його відповідно до свого індивідуального досвіду і своїх культурних моделей. При цьому спостерігається явище “сміслового зсуву”, обумовленого природою перекладу, рухом смислів тексту, їх асиміляцією. Причина асиміляції полягає в тому, що потенційний текст перекладу контактує з особливостями культурно-мовного контексту адресата і втрачає зв'язок з текстами своєї культури. Отже, текст перекладу перетворюється в новому контексті на інший текст. Ступінь асиміляції змісту вихідного тексту залежить від факторів, що створюють

труднощі при його створенні і збереженні: необхідність виконувати перекладацьку програму, неможливість збереження авторського стилю і відмінність культурних моделей сприйняття оригіналу та перекладу. Виконуючи перекладацьку програму, перекладач намагається висловити зміст оригіналу на мові перекладу, ґрунтуючись на своєму сприйнятті й розумінні тексту, яке обумовлено його культурними моделями. Йому доводиться створювати текст в нових для нього мовних і культурних умовах і намагатися зберегти в перекладі мовні та стилістичні особливості оригіналу. Особливо складно це здійснити в тому випадку, коли автор тексту відхиляється від мовних і культурних норм і канонів. Тому перекладацькі рішення часто носять творчий, індивідуальний характер, а перекладача взагалі можна вважати автором тексту, який він створив на мові перекладу. Його прочитання оригіналу і творча інтерпретація змісту визначають місце перекладу в культурі-реципієнті, його “синхронність” по відношенню до тексту оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Швейцер А. Д. Перевод в контексте культурной традиции / А. Д. Швейцер / Литературный язык и культурная традиция / отв. редактор Н. Н. Семенюк, В. Я. Порхомовский. – М. : Стелла, 1994. – С. 185.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
3. Белянин В. П. Психолингвистические аспекты художественного текста / Валерий Павлович Белянин. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 120 с.

УРБАНОНІМІЧНІ ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ В АСПЕКТІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Данильчук Д.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Після початку процесів декомунізації, деструкції тоталітарної системи зберігається суспільна інерція щодо сприймання урбанонімів як засобів пропагування ідеологем, тобто основна увага приділяється вторинній функції топоніма – функції ідеологічній (і меморативній як її різновиду) [4, с. 174]. Такий висновок можна зробити зі змісту публічних заяв, петицій, пропозицій громадськості та експертного середовища, рішень владних інституцій з приводу зміни топонімів.

Особливо це стосується урбанонімів – розряду топонімів, який об’єднує власні назви топографічних об’єктів, розташованих у межах населених пунктів [2, с. 7]. Дискурс обговорення стосується більшою мірою суб’єктивного оцінювання позитивів і негативів тих персоналій та ідеологем, назвами яких умотивовано пропоновані урбаноніми, ніж, наприклад, аналізу відповідності пропонованої назви даному об’єктові або розгляду питань досконалості форми нового урбаноніма (з погляду зручності користування ним і т. ін.).

Показовим у цьому плані є явище “стихійних (громадських) перейменувань” силами громадських активістів, коли урбанонімія постає як засіб комунікації певних осіб чи груп із суспільством та владою. Приклади цього бачимо у “громадських перейменуваннях” низки вулиць у містах і селах України на честь героїв Небесної сотні, в акції “перейменування” проспекту *Леніна* в Харкові на проспект *Дж. Леннона* та ін. Відомі й приклади офіційних перейменувань, які мають характер зовнішньополітичних демаршів, зокрема, перейменування вулиці *Панфіловців* у Києві, де міститься дипломатична установа Росії, на вулицю *Добровольчих батальйонів*.

На нашу думку, традиційний міждисциплінарний підхід до вивчення урбанонімії, який базується на синтезі методів лінгвістики, історії, географії, соціології та культурології, не здатен охопити всі сторони функціонування урбанонімів – саме через неврахування соціокомунікаційного аспекту. На користь соціокомунікаційного підходу до вивчення урбанонімів промовляє, зокрема, й те, що вони, як і будь-які типові повідомлення в процесі соціальної комунікації, є складними знаками і свідомо створюються як носії певної інформації, виконуючи функцію комунікативного посередництва (функцію медіа) між комунікатором (громадою, владою) і аудиторією (користувачами власних назв).

При цьому в тоталітарних та авторитарних суспільствах комунікація, опосередкована урбанонімами, мала головним чином односторонній характер – від держави до громадянина. Єдину альтернативу офіційному урбанонімічному дискурсові в цих обставинах пропонував так званий альтернативний (паралельний) дискурс, коли офіційні урбаноніми стають об’єктами стихійного назвотворення: з’являються паралельні розмовно-побутові, жаргонні варіанти, часто у формі пародії, “стьобу” (*Рулетка*, *Випердоси* і под.), або ж починають активно функціонувати помилкові, перекручені форми офіційно затверджених назв (пров. *Рильського* – замість *Рильський* пров., вул. *Волковського* – замість *Валківська* вул. і под.) [1; 3].

В умовах демократичного суспільства (або суспільства, перехідного до демократії) соціально-комунікаційна функція урбанонімів зберігає свою актуальність і навіть розширюється, а сам процес опосередкованої урбанонімом соціальної комунікації значно ускладнюється. Це зумовлене тим, що в ньому, крім держави та вповноважених нею місцевих органів, комунікаторами виступають і інші суб’єкти: місцева громада в цілому, в особі органів самоврядування, громадське суспільство, репрезентоване організаціями та групами, а також окремі громадяни.

Представники громадського середовища можуть ініціювати перейменування, оприлюднювати ці проекти, комунікуючи з іншими учасниками комунікаційного процесу. В іншому варіанті вже органи влади починають цю комунікацію, виносячи проекти перейменувань на громадське обговорення, в якому беруть участь громадські організації, групи експертів та окремі громадяни як майбутні користувачі пропонованих інновацій.

Після різнобічного обговорення та офіційного затвердження назви урбанонімічне повідомлення адресується громаді в особі різних її спільнот

та окремих громадян. При цьому дане повідомлення може породжувати новий цикл комунікації, зокрема, в разі, якщо воно викликає нерозуміння чи неприйняття з боку певних сегментів громади.

Звичайно, статус урбанонімічного повідомлення не є однаковим у різних парах комунікантів і в різних типах комунікаційних актів. Залежно від цього та від суспільно-політичної ситуації, в якій відбувається опосередкована урбанонімами комунікація, обставини її перебігу умовно можна поділити на три типи: “норма” (стан спокою); “криза” (стан революційних змін); “нуль” відсутність топонімічних змін попри суспільний запит на них).

Таким чином, урбаноніми можна розглядати як одну з форм повідомлення, а урбанонімічні перейменування – як різновид актів соціальної комунікації, опосередкованої урбанонімами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данильчук Д. Альтернативний простір сучасної урбанімії: підходи до вивчення / Д. Данильчук // Стил і текст : наук. зб. – 2009. – Вип. 10. – С. 52–65.
2. Суперанская А. В. Что такое топонимика? / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1985. – 182 с.
3. Таран О. Функції сленгізмів у сучасному українському неймінг-просторі / О. Таран // Українська мова. – 2013. – № 3 (47). – С. 74–84.
4. Титаренко А. А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів / А. А. Титаренко // Структура і семантика мовних одиниць. Філологічні студії. – 2013. – Вип.9. – Ч. 2. – С. 171–180.

ВНУТРІШНІЙ МОНОЛОГ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МІНІМАЛІСТИЧНІЙ ПРОЗІ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

Дегтярьова Є.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У сьогоденних лінгвокогнітивних розвідках спостерігається тенденція вивчення художнього дискурсу в його функціонально-мовленнєвому вживанні, що відповідає постулатам антропоцентричної парадигми лінгвістичних досліджень. Такі тенденції сучасного мовознавства приводять до необхідності переосмислення багатьох мовленнєвих явищ з урахуванням комплексного підходу до виявлення їхньої сутності. Цей підхід дозволяє по-новому поглянути і на проблему внутрішнього мовлення (далі ВМ), яка активно розробляється у сучасних лінгвопоетичних студіях. Розглянемо одну із форм репрезентації мовленнєво-розумової діяльності героїв у літературних текстах.

У найбільш “чистому” вигляді персонажний мовленнєвий план передається внутрішнім монологом (далі ВМг) – найбільш суб’єктивною формою ВМ персонажа, яка є найменш контамінованою з суб’єктно-мовленнєвим планом оповідача.

Термін “внутрішній монолог” було введено французьким літературознавцем Е. Дюжарденом. ВМг – це лінгвостилістичний прийом, що дозволяє автору художнього твору викликати у читача уявлення про процеси, які відбуваються у внутрішньому світі героя, зімітувати емоційно-розумову діяльність людини у її безпосередньому протіканні [4, с. 231]. Маючи особисту тематичну лінію, ВМг виходить із загального ланцюга подій, перериває його і цим гальмує розвиток основного сюжету, оскільки відтворює заглиблення людини у свій внутрішній світ. Природньо, що людина розуміє себе з особливою легкістю, тому в неї не виникає потреби чітко висловлювати свої думки, почуття та імпульси: за допомогою ВМг передаються психічні процеси в їх складності і суперечності.

Структура ВМг залежить від конкретної психологічної ситуації, характеру дійової особи, теми і змісту роздуму чи спогаду. Для цієї форми ВМг характерні експресивність, спрощення синтаксису, уривчастість фраз, висловлення думки у скороченій формі, значно менша кількість слів, ніж у зовнішньому мовленні [1, с. 23]. Так, герой роману К. Остера “Femme de ménage” гарячково роздумує, як йому втікти від колишньої коханки: *C'est la peur qui me guidait. D'abord la peur. Avant le changement d'air. Constance, je ne voulais plus la voir. Jamais. Elle continuait à me tuer. A distance, déjà. Alors là. En bas de chez moi. Le lendemain soir. Faire vite, me suis-je dit. Foutre le camp. Avant que tu ne te ravises. Très vite. Ça ira mieux sur la route. Tu n'auras pas la force de revenir. Surtout avec Laura. Tu n'oseras pas. Utilise ta honte. Sers-toi de tes faiblesses. Honore tes engagements. Fais mine d'être honnête. Emmène-toi. Vite* [6, с. 110]. У структурі ВМг рефлексії головного героя твору передано не традиційно, шляхом уживання займенника 1-ої особи однини *je* та форм дієслів теперішнього часу, а відповідним займенником і дієсловами минулого. Наведений ВМг має форму внутрішнього зізнання або внутрішнього часу персонажа [5, с. 126], аналізу того, що вже сталося, але чим ще живе герой. В аналізованому прикладі ВМг персонажа повністю позбавлене втручань і коментарів оповідача, що характерно для ВМг. Уривчастість, неповна завершеність думок, стрибкоподібність інформації передають емоційно-психічну реакцію героя на ірраціональність його життєвої ситуації. ВМг відтворює потік свідомих і підсвідомих думок героя, за рахунок чого формується психологізований та суб'єктивізований персональний мовленнєвий план, що підкреслюється у рефлексіях і міркуваннях.

Приводом до роздумів героя завжди слугує подія зовнішнього життя. Відштовхуючись від неї, герой асоціативно звертається до певного моменту в минулому, подібного до цієї події або її частини. Далі ВМг розвивається за асоціативними законами, залучаючи до монологу все нові тематичні вузли. Зв'язок між ними здійснюється за допомогою повторів-скріплень, слів-замінників, синонімічних повторів, фонетичної схожості слів. ВМг ніби зупиняє рух сюжету: герой роздумує, і дія завмирає, щоб повернутися до активної фази там, де була перервана його введенням.

Французькі дослідники розглядають ВМг як форму, що передає, перш за все, думки, а не чуже мовлення [3, с. 96]. Виходячи з його незалежності від авторського слова у художньому тексті, ВМг визначається як безпосереднє

мовлення (le discours immédiat) або вільна пряма мова (le discours direct libre). Вільна пряма мова є “звільненою” від спеціальних графічних і пунктуаційних позначень, порівняно з ПМ, а також у вираженні експресивності за умови наявності дієслова із семантикою мовлення [2, с. 425].

Отже, впливаючи на перебіг сюжету, пояснюючи його, але не беручи у ньому безпосередньої участі, ВМг забезпечує причиново-наслідковий зв'язок зовнішніх подій, створює характер героя, надає цілісності художній структурі твору. ВМг має такі властивості: поєднання логічного мислення з інтуїтивним і нелогічним, незавершеність думок, уривки і паузи, невмотивовані зв'язки понять, образне мислення, що співіснує з понятійним або навіть витісняє його. Саме тут відкривається духовний, моральний, ідейний образ героя в істинному вигляді: наодинці з собою герой роздумує, пригадує, аналізує, планує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блинова І. А. Внутрішнє мовлення як основа психологічного портрета персонажа (на матеріалі творчості Дж. К. Оутс) / І. А. Блинова // Лінгвістичні студії : [зб. наук. праць]. – Донецьк : ДНУ, 2008. – Випуск 16. – С. 233–238.
2. Genette G. Nouveau discours du récit / Gérard Genette. – P. : Seuil, 1983. – 178 p.
3. Maingueneau D. Eléments de linguistique pour le texte littéraire / Dominique Maingueneau. – P. : Bordas, 1990. – 173 p.
4. Трошева Т. Г. Монолог / Т. Г. Трошева ; [под ред. М. Н. Кожинной] // Стилистический энциклопедический словарь русского языка. – М. : Флинта : Наука, 2003. – С. 230–232.
5. Dictionnaire de critique littéraire / [sous la direction de J. Gardes-Tamine, M.-C. Hubert]. – P. : Armand Colin, 1993. – 230 p.
6. Oster C. Une femme de ménage : [roman] / Christian Oster. – P. : Editions de Minuit, 2003. – 224 p.

ДИНАМІКА РЕЦЕПЦІЇ РОМАНУ Ч. ДІКЕНЗА “ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА” В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ЗАСАД ПРОЗОВОГО ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ В УКРАЇНІ В ХІХ-ХХ СТ.

Дейнеко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Складовою індивідуального стилю письменника вважають запити доби, суспільно-історичні умови. Ще Аристотель наголошував на тому, що автор має брати до уваги смаки сучасників. К. Чуковський вважав, що епоха так само диктувала і перекладачеві спосіб відхилення від оригіналу, перекладачі його дотримувалися, а їхні сучасники знаходили в таких відхилення позитиву якості перекладу [1, с. 260].

Публікація першого перекладу роману Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста” припадає на кінець ХІХ століття. На жаль, його автор залишився невідомим. Попри його видання в добу, коли Іван Франко склав свої теоретичні настанови, цей переклад не можна назвати таким, що точно відтворює оригінал. Видавці

ставили собі за мету ознайомити українців із твором світової літератури. Враховуючи низький рівень освіти та труднощі доступу до друкованої продукції, можна стверджувати, що цей переклад досяг цілей, поставлених перед ним.

Відомо, що під час політики коренізації у СРСР стимулювався розвиток національних мов. Українізація спричинила пожвавлення культурного життя в Україні, виникнення нових видавництв, що мали суттєву державну підтримку. Активна позиція інтелігенції була спрямована, серед іншого, на те, щоб ознайомити українського читача з доробком майстрів світової літератури. Саме так і з'явилися переклади роману Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста” авторства В. Черняхівської 1929 року. і Н. Сельського 1930 року. Останній повністю підпадає під твердження про те, що епоха диктує перекладачеві спосіб відхилення від оригіналу. Незважаючи на те, що стиль у перекладі став об'єктом досліджень М. Зерова, О. Фінкеля, В. Державина [2], основний тогочасний запит був на масовість літератури, її доступність і зрозумілість. Читач мав заковтувати книги, вбирати в себе все найкраще з їх змісту, не звертаючи увагу на художні “дрібниці”, тому цей переклад, як і багато інших видань доби, є насправді переказом, що лише дає уявлення про сюжет твору, а перекладач випускає непринципові (на його думку, звичайно) частини роману.

На період 1960-х років припадає редагування О. Терехом перекладу “Пригод Олівера Твіста”, що його зробила В. Черняхівська. Не маючи жодного сумніву в перекладацькому хисті О. Тереха, з подивом помічаємо, що редакція практично не змінює тексту 1929 року. Попри гостре звучання проблеми передачі стилю у працях О. Кундзіча, С. Ковганюка, М. Рильського та ін., у перекладі, по-суті, коригуються лише правопис і граматики, щоб привести їх у відповідність до чинних норм, наприклад, *фарма* – *ферма*, *парахвіяльний* – *парафіяльний*, *иниим разом* – *іншим разом*, *квартиря* – *квартира*, а також переклад деяких історичних реалій та власних назв: *сторож* – *наглядач*, *коминотрус* – *сажотрус*, *Гайгетхіль* – *Гайгет-Хіл*, *Гемпстед* – *Гемстед*, *Норд Енд* – *Норт-Енд*. Утім, може, це невтручання тим і пояснюється, що В. Черняхівську зараховують до розстріляного відродження – втраченого покоління українських літературно-мистецьких життів, що прагнули творити і вражали своїм талантом.

Переклад роману Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста” М. Пінчевського, Г. Пінчевської-Чекаль і О. Тереха 1987 року вийшов за доби самоутвердження перекладознавства як самостійної галузі науки, множинності його течій, розширення його аналітичного арсеналу. Читачеві, а особливо літературному критикові, вже було недостатньо лише ознайомитися з фабулою твору – він прагне побачити у творі самого автора. Переклад мав на меті гармонізувати загальноприйняте бачення Ч. Дікенза в Україні з позицією критики: очевидно, що перекладачі хотіли показати письменника не лише співцем знедолених та борцем за справедливість, а й увічнити майстерність його пера, що виявляється в його стилі. Поза сумнівом, О. Терех робив новий переклад так, щоб відмежуватися від перекладу В. Черняхівської і конкурувати з нею на рівних. Переклади вийшли різними, хоча Ч. Дікенз проглядається в кожному з них,

просто по-своєму. Коли в 1993 році, а потім у 2012 році, переклад В. Черняхівської було перевидано, це можна розглядати і як данину шани талантові, чия творчість драматично обірвалася на вершині злету, і як визнання того, що її текст зайняв свою нішу в українській літературі, попри те, що видання 1987 року ввібрало в себе найсучасніші теоретичні засади.

Українські перекладачі роману Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста” брали до уваги вимоги сучасної їм критики та читачів. Наприкінці ХІХ ст., коли вийшов перший переклад, українська мова утверджувалася як літературна, отже потрібні були якісні переклади для масового читача. У 1920-1930-ті роки, коли було видано переклади В. Черняхівської і Н. Сельського, власне перекладознавча проблематика значно ускладнилася літературною взаємодією, питанням включення перекладених творів до національної літератури. Коли перекладознавство остаточно відбулося як самостійна наука, до перекладу М. Пінчевського, Г. Пінчевської-Чекаль і О. Тереха висувалися куди суворіші вимоги, зокрема, щодо відтворення стилю автора в перекладі, дотримання духу твору в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чуковский К. Высокое искусство / Корней Чуковский. - М. : Советский писатель, 1968. - 384 с.
2. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя / Тарас Шмігер. - К. : Смолоскип, 2009. - 342 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ ТА ІРОНІЇ В ПЕРЕКЛАДІ ТРИЛОГІЇ ДЖ. ГОЛЗВОРЗІ “САГА ПРО ФОРСАЙТІВ”

Дейнеко І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Переклад гумору – надзвичайно складне завдання, адже суб’єктивна природа сприйняття гумору зумовлює різне тлумачення як на особистому, так і на національному рівні, тому те, що видається смішним представникам однієї національності, може викликати зовсім не таку реакцію в представників іншої. Така невідповідність є цілком закономірною, оскільки гумор часто пов’язаний з соціальними реаліями, які відрізняються в кожній країні та залежать від історичного періоду.

Досліджуваний нами роман-епопея “Сага про Форсайтів” зображає та аналізує складні філософські проблеми людства, описує трагічні події та внутрішню трагедію персонажів. Однак твір зовсім не є таким одновимірним та піднесено сумним завдяки відмінному авторському вмінню іронізувати над собою, над обставинами, над персонажами. І тим відповідальнішим є завдання перекладача, коли виникає необхідність передати те комічне, що є в оригіналі, а передати “сухий” англійський гумор на українську мову, залишивши його смішним і зберігши ефект стриманості – справжній виклик для будь-якого професіонала.

У Дж. Голзворзі є деякі теми та персонажі, на які він покладається для створення комічного ефекту, найчастіше запрошуючи читача з насмішкою поспостерігати за героями. Особливо вирізняється розділ XI другої частини книги “В зашморгу” під назвою “Тімоті застерігає” (“Timothy Stays the Rot”).

On Forsyte ‘Change news of the enlistment spread fast, together with the report that June, not to be outdone, was going to become a Red Cross nurse [2, с. 425]. Новина про те, що хлопці записалися до війська, швидко поширилася на форсайтівській біржі разом із свіжою звісткою: Джун, яка не любила відставати від інших, вирішила стати сестрою-жалібницею [1, с. 594].

У цьому фрагменті ми бачимо легку насмішку над Джун, яка відома своєю впертістю та вольовим характером, а особливо своєю опікою над знедоленими, і якщо вже її родичі подались у волонтери, то вона, не бажаючи, щоб її перевершили, і собі долучилась до загальнодержавної справи. Також присутній старий жарт про форсайтівську родину як біржу. Жоден з них не є складним для перекладу, і читач, знайомий з вдачею Джун та особливістю сім’ї, легко їх зрозуміє.

The youngest of the old Forsytes – scarcely eighty, in fact popularly supposed to resemble their father, ‘Superior Dosset,’ even in his best-known characteristic of drinking Sherry – had been invisible for so many years that he was almost mythical [2, с. 426]. Наймолодший із старих Форсайтів – йому ще не минуло вісімдесяти років, – котрий, на загальну думку, був схожий на їхнього батька, Пишного Доссета, навіть такою всім відомою рисою, як звичка пити мадеру, – ховався від світу стільки років, що став майже міфічною особою [1, с. 595].

Тут бачимо жарт, який уже повторювався – єдиною ознакою аристократизму, якого у свого предка намагався знайти дехто з Форсайтів, була звичка пити мадеру. Що цікаво, автор, напевно, уже й сам забув, що напоєм була якраз мадера, а не херес, і тут перекладач влучно виправив цю неточність. Упродовж усієї “Саги” розкривається тема довголіття Форсайтів, їх небажання помирати, яка часто є джерелом комічного. Для підкреслення цього у перекладі можна було б додати сполучник “і”: “йому ще не минуло **й** вісімдесяти” на позначення віку Тімоті, і така незначна зміна допомогла б краще передати мейозис, присутній в оригіналі. Прикладом мейозису є і те як автор описує зароблені наймолодшим зі старих Форсайтів кошти, коли у віці сорока років Тімоті припинив професійну діяльність – “he had got out with a **mere** thirty-five thousand pounds” – “**наживши всього лиш** тридцять п’ять тисяч фунтів”, адже сума це була величезна, і незначною вона була лише порівнянні з капіталом інших братів, які мали принаймні вдвічі більше.

У наступному фрагменті бачимо жарт стосовно Англо-Бурської війни, навіть не жарт, а сарказм у змалюванні заможних верств суспільства, які хвилювались не через те, що англійців можуть відтіснити до моря, а те, куди старий чоловік, що десятиліттями не виходить з дому, бо оберігає себе, буде стромляти прапорці:

It was known that he had taken surprising interest in the war, sticking flags into a map ever since it began, and there was uneasiness as to what would happen if the

English were driven into the sea, when it would be almost impossible for him to put the flags in the right places [2, с.426]. *Тепер стало відомо, що він надзвичайно зацікавився війною і з самого початку воєнних дій стромляв у карту прапориці, й усі боялися, що ж буде, коли англійців скинуть у море і він не знатиме, куди стромляти прапориці* [1, с. 595].

З точки зору перекладу, цей фрагмент не є складним і тому не потребує особливої винахідливості від перекладача, а жарт буде цілком зрозумілим для іншомовного читача. Незрозумілим буде лише те, чи авторським наміром було показати здатність англійців жартувати над серйозним, чи вони переймались почуттями Тімоті, бо не вірили, що може статись таке, що англійців скинуть у море.

Як бачимо, комічне у Дж. Голзворсі – не той тип гумору, що змусить читача щоразу вибухати реготом, це такий гумор, який швидше викличе легеньку посмішку, часто навіть через якийсь ситуативний, “внутрішній” жарт, на зразок: *“Тімонька Джулі... Завжди скаже щось не те!”*. Ми вважаємо дослідження комічного аспекту в трилогії важливим тому, що це допомагає розкрити усю повноту і багатогранність твору, а також труднощі перекладу елементів гумору та іронії, оскільки часто це гра слів, яка вимагає від перекладача і підготовки, і майстерності, і досконалого володіння рідною мовою, і, власне, почуття гумору, вміння бачити смішне, яке завжди важче піддається перекладу, ніж трагічне чи сумне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голсуорсі Дж. Сага про Форсайтів / Джон Голсуорсі. - К. : Дніпро, 1988. - 1041 с.
2. Galsworthy J. The Forsyte Saga / John Galsworthy. - London : Wordsworth classics, 2001. - 724 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ З ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Дем'янова Є.О.

Київський національний лінгвістичний університет

При перекладі дитячих творів одним з найдоцільніших способів донесення до читача домок і почуттів автора є створення образу. Таким чином у свідомості реципієнта відчуття відтворюватимуться через звукові, слухові та інші чуттєві переживання. З образів конкретних героїв та конкретних ситуацій складається образ усього твору. Необхідно максимально відтворити ставлення до героїв автора, оскільки це є дуже важливим для сприйняття художнього твору дитиною. Це досягається певними асоціативними і образними характеристиками.

У художній літературі, в тому числі і дитячій, використовують різноманітні можливості слововживання – прямі і переносні значення слів, мовні та стилістичні тропи. Іноді перекладач відхиляється від літературних норм рідної мови з метою надати тексту невимушеності, природності та полегшити сприйняття читача. Якщо говорити про японську мову, особливі складнощі

можуть виникнути при перекладі ономапоетичної лексики, іменних суфіксів та інших мовних одиниць, що є не розповсюдженими в українській мові, або просто невластивих їй.

При перекладі дитячої літератури також варто звернути увагу на використання емоційного компонента, оскільки в дітей переважає емоційне ставлення до персонажів, їх думок, почуттів і вчинків. Підтекст не повинен бути надто глибоким.

Загалом, передача значень не є в перекладі самоціллю. Те ж саме можна сказати і про передачу змісту. Повноцінний переклад твору можливий лише при правильному розумінні оригіналу як єдності змісту і форми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рецкер Я.І. Про закономірних відповідностях при перекладі на рідну мову. / Я.І. Рецкер // Питання теорії і методики навчального перекладу. – 1950. – № 4.
2. Сучасне перекладознавство / Комісаров В.Н. – М.: “ЕТС”, 2001. – 424 с.
3. Лівий І. Мистецтво перекладу / І. Лівий // Естетична проблема перекладу – М.: “Прогрес”, 1974. – С. 88–102.
4. http://gazeta.dt.ua/CULTURE/pereklad_z_yaponskoyi__doroge_hobi.html

КОНЦЕПТ І КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА

Дивнич Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Ледве не кожен у своєму прагненні оволодіти іноземною мовою стикається з тими чи іншими труднощами. В більшості випадків труднощі у викладанні-вивченні іноземних мов пов’язані з тим, що ми намагаємось перекладати слова та словосполучення в межах речення замість тлумачення сенсу висловлювання. В різних мовах обсяг понять, вживання слів, способи висловлювання думок відрізняються. Знання слів й граматичних структур не завжди означає, що людина володіє мовою і може вільно висловлювати свої думки. Але з появою когнітивістики стало можливим дещо з іншого боку поглянути на проблему викладання іноземних мов.

У другій половині ХХ ст. набуває розвитку такий науковий напрям, як когнітологія або когнітивістика (лат. *cognitio* – пізнання) – інтегральна наука про когнітивні процеси у свідомості людини, що забезпечують оперативне мислення та пізнання світу. Цей міждисциплінарний напрям, який об’єднує цілу низку наук, однією з яких є когнітивна лінгвістика, досліджує моделі свідомості людини, що пов’язані з різноманітними процесами: пізнання та набуття, оброблення та зберігання, використання та передавання інформації. Значення мови для когнітивної науки є суттєвим, бо саме за допомогою мови людина вербалізує свою ментальну діяльність. Тому можна стверджувати, що когнітивна лінгвістика є провідною серед інших когнітивних наук.

Предмет когнітивної лінгвістики – мова та її роль у процесах пізнання та осмислення світу. Лінгвістична теорія намагається пояснити, яким чином

мова бере участь в отриманні, обробці та передачі інформації про оточуючий світ. Також вона прагне встановити взаємозв'язок концептуальних систем з мовними. Тобто на зміну традиційному системно-структурному погляду на мову (структуралізму), що розглядав мову як своєрідну суворо організовану систему, прийшов когнітивний підхід.

Концепт є основним інструментом та поняттям одного з розділів когнітивної лінгвістики – когнітивної семантики. Головне завдання цього розділу – з'ясувати й пояснити, як саме формуються та зберігаються у свідомості людини поняття про світ, адже зміст знака співвідноситься з розумовою діяльністю людини. Носій знаків мови є носієм певних концептуальних систем, де концепт (лат. *conceptus* – поняття) не виникає безпосередньо із значення слова, а є його поєднанням з досвідом людини, як особистим так і колективним.

Згідно Кубряковій О.С., “концепт – це оперативна змістовна одиниця пам'яті ментального лексикону, концептуальної системи мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці” [2, с. 8]. Отже, концепти представляють світ у свідомості людини, утворюючи концептуальну систему, а знаки мови кодують в слові зміст цієї системи.

Не існує одного чіткого визначення концепту, згідно з різними дефініціями, концепт – це те, що “реконструюється через своє мовне вираження і позамовні знання” [5, с. 97]; “відомості про те, що індивід знає, думає, уявляє про об'єкти” [3, с. 241]; “знання людини про дійсність в її елементах і перспективах” [4, с. 120]. Не дивлячись на існування декількох підходів до розуміння концепту, які поширені в лінгвістичній науці, можливо виокремити спільне – концепти у людській свідомості виникають в результаті соціалізації, пізнання світу та діяльності.

Отже, з розвитком нового когнітивного підходу до лінгвістичних наук, стає можливим переосмислити і змінити своє ставлення до вивчення-викладання іноземних мов. І якщо виходити при введенні нового мовного матеріалу не з співставлення рідної та іноземної мов, а з концептуальних уявлень, які ховаються за цими формами, можна уникнути внутрішнього перекладу з однієї мови на іншу при комунікації іноземною мовою. “Такі концептуальні структури виступають в якості когнітивної внутрішньої форми, що відображає особливості вираження смислів в даному мовному оточенні; вони лежать в основі вибору слів в процесі комунікації і визначають сполучуваність слів” [1, с. 78]. Тому введення інформації про когнітивну внутрішню форму в процес викладання і вивчення іноземної мови певною мірою повинні оптимізувати процес викладання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляевская Е. Г. Когнитивная лингвистика и преподавание иностранных языков/ Вестник МГЛУ, №: 5 (32). М.: Изд-во МГЛУ, 2013 . С. 76 – 83.
2. Кубрякова Е. С. О когнитивной лингвистике и семантике термина “когнитивный” /Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Воронеж, 2001. – С. 4–10.
3. Павиленис Р. И. Проблема смысла современный логико-философский анализ языка / Р. И. Павиленис. – М.: Мысль, 1983. – 286 с.

4. Полюжин М. М. Функциональный и когнитивный аспекты английского словотворения / М. М. Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.
5. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М.: Школа “ЯРК”, 1996. – 286 с.

ФОРМУВАННЯ ГІНДІМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МОВНОМУ ВИЩІ

Довбня К.В.

Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка

Основною метою навчання граматиці мови гінді (МГ) у мовному вищій є розвиток навичок і вмінь граматично правильного мовлення.

Граматичні навички мови гінді (**हिंदी व्याकरण-कौशल**) – це автоматизовані операції, вироблені з граматичним матеріалом мови в процесі мовленнєвої діяльності, коли свідомість направлено на зміст висловлювання [1].

Вправи для формування *рецептивних граматичних навичок*. Рецептивне засвоєння граматичного явища передбачає становлення механізмів упізнавання його в письмовому або усному тексті під час читання або слухання. Для цього потрібно вміти: 1) розпізнавати його за формальними ознаками; 2) співвідносити його форму і значення; 3) диференціювати його від омонімічних форм. Наведемо приклади:

1) वाक्यों का अनुवाद कीजिये

आज शाम को माता जी आनेवाली है। 2) कमरे को साफ़ करनेवाली लड़की मेरी बहन है। (“Сваям гінді сікхен”) 2) पाठ पढ़कर रेखांकित रुप समझाइए 3) नमूने के अनुसार आवश्यक रूप बनाइए

Вправи для формування *репродуктивних граматичних навичок*. Цей вид вправ передбачає формування у студентів механізмів нормативного відтворення речень/мікровисловлювань, які містять граматичне явище, що вивчається. Для цього використовуються імітаційні, підстановчі, трансформаційні вправи. Сюди можна віднести також вправи ігрового характеру, які потребують виконання певних дій в умовно-реальних ситуаціях спілкування (за зразком/опорою) і, в такий спосіб, сприяють формуванню гнучкості репродуктивних граматичних навичок [2].

Імітаційні вправи (आवृत्ति-अभ्यास) передбачають повторення в усній або письмовій формі мовленнєвих зразків, у яких ужито граматичне явище. Це може відбуватися після прослуховування або прочитання мовленнєвого зразка. Наведемо приклади: 1) पाठ पढ़कर सम्पूर्ण भूतकाल के रुप बताइए 2) वाक्य-वस्तुतः कीजिए 3) अगर मैं ठीक कहती हूँ, तुम लोग कहो, “ठीक है,” अगर मैं ठीक नहीं कहती, कहो, “ठीक नहीं है,”।

Підстановчі (конструювальні) вправи (स्थानापन्न अभ्यास) застосовуються для активізації (закріплення) нового граматичного матеріалу, вироблення автоматизмів його використання в аналогічних ситуаціях. Особливістю цих вправ є наявність підказки у вигляді мовних/мовленнєвих елементів для підстановки або конструювання [3]. Наведемо приклади: 1) रक्ति स्थान भरएि: राजास्थान की राजधानी...(जयपुर) है। (“Сваям гінді сікхен”) 2) नमूने के अनुसार वाक्य बनाइए: वह सूकूल का छात्र है। (“Сваям гінді сікхен”) 3) दो हस्से मलाकर वाक्य बनाइये 4) अब सवालों के जवाब दीजिए

Трансформаційні вправи (रुपांतरण-अभ्यास) дають можливість формувати механізми комбінування, зміни, скорочення, розширення мовленнєвих зразків, які містять граматичні форми, що вивчаються [4]. Наведемо приклади: 1) अपने भूतपूर्व और आज के शौक के बारे में कहानी बनाइए 2) कोष्ठक में दिये गये शब्द जरूरी रुप में लगाइए: मैं घर (जाना)। लड़की अभी (खाना)। रमेश के घर कौन(आना)? (“Сваям гінді сікхен”) [3]. 3) उदाहरण के अनुसार वाक्य बदलएि 4) उदाहरण के अनुसार वाक्य बदलएि।उन का अनुवाद कर के क्रियाओं की दोनों वधियों के प्रयोग की तुलना कीजिए:

Вправи ігрового характеру (क्रीडा-अभ्यास) наближують процес активізації граматичного матеріалу до умов реального спілкування. Наведемо приклади: 1) कमल के सुबह के बारे में कहानी सुनकर वाक्यों को शुद्ध कीजिए: बहुत से लोग कहीं नहाना जाते हैं और बहुत से घर में ही दान-पूण्य करता है। (“Сваям гінді сікхен”) 2) क्या आप ने कभी सूर्य-ग्रहण देखा है? अपने अनुभाव का वर्णन कीजिए (“Сваям гінді сікхен”) 3) इन व्याकरणिकी रूपों का प्रयोग करके अपने वाक्य बनाइए: होगा, सुना था, समझ पाया था, आ गये, पढ़ा है

Умовно-мовленнєві вправи (आर्ध-भाषाई अभ्यास) забезпечують активізацію граматичного явища у ситуативно-спрямованих мікровисловлюваннях (зазвичай на рівні фрази або діалогічної єдності), основним змістом яких передбачається його вживання. Наведемо приклади: 1) फ़िल्म “भारत का खोज” सुनकर बताइए कि आप भारतीय इतिहासज्ञों के मत से प्राचीन आर्यों के इतिहास के ऊपर सहमत हैं या नहीं? 2) इन सवालों के जवाब दीजिए 3) फ़िल्म “भारत का खोज” भारतीय इतिहासज्ञों के मत से प्राचीन आर्यों के इतिहास के ऊपर असहमत प्रकट कीजिए।

Мовленнєві вправи (भाषाई अभ्यास) передбачають формування вмінь застосовувати граматичний матеріал у чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні, письмі (у змісті формулювання інструкцій до вправи доцільно акцентувати увагу студентів на вживанні певних граматичних

явищ) [5]. Наведемо приклади: 1) भारतीय इतिहासज्जों से प्राचीन आर्यों के इतिहास के ऊपर इंटरव्यू लीजिए। 2) नागालैंड के बारे में पाठ पढ़के अपने छात्रों को इस भारतीय राज्य की यात्रा फोटो के द्वारा कराइए। 3) पाठ पढ़ने के बाद भूतपूर्व रूप में क्रियाएँ भवष्यिकाल के रूप में लखिए

ЛІТЕРАТУРА

1. Довбня К. В. Програма та методичні вказівки до курсу “Методика навчання мови гінді у СНЗ” (для студентів-сходознавців) / К. В. Довбня – К. : “Видавничо-поліграфічний центр Київський університет”, 2012. – 50 с.
2. Довбня К. В. Навчальний посібник з мови гінді для п'ятого класу гімназії з поглибленим вивченням східних мов / К. В. Довбня – К. : ТОВ “Сфера Медіа Груп”, 2012. – 109 с.
3. Джаганатхан В.Р. Сваям гінді сікхен : патхйапустак / В. Р. Джаганатхан. – Діллї, 1991. – 248 с.
4. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісту шкільних підручників іноземних мов : монографія / В. Г. Редько – К : Генеза, 2012. – 224 с.
5. मनोरमागुप्त भाषा शक्तिषण सद्दितांत और प्रवधि. – आगरा केंद्रीय ह्दि संस्थान, 2010. – 407 प.

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИГУКІВ У КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Донцова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У процесі комунікації людина не лише передає інформацію, але також і реагує на оточуючу дійсність. Не останню роль у цьому відіграють одиниці мови, які відображають вираження емоцій, емоційних оцінок. Такими одиницями є вигуки. Вигук – частина мови, яка виражає емоції, волевиявлення та елементи думки [1, с. 302].

Щоб надати своїй мові емоційного забарвлення й експресивності варто поповнювати свій лексичний запас вигуками. Використання таких словникових одиниць допомагає не тільки чітко висловлювати свою думку, почуття, але й правильно сприймати експресивне висловлювання співбесідника.

У китайському мовознавстві існують різні погляди на вигук як частину мови: Чень Вандао вважав вигуки словами, але такими, що знаходяться за межами частин мови. Хун Синьхан вважав вигук частиною мови, але виокремлював його в самостійну групу, щось нейтральне між самостійними та службовими частинами мови. Ма Цзян Чжун та В.І. Горелов відносять вигук до службових слів.

Немає єдиного погляду і на лексичне значення вигуків. Одні граматисти вказують на відсутність у вигуків лексичного значення, оскільки вони виражають лише емоції і волевиявлення, але не називають їх, тобто позбавлені предметно-понятійної співвіднесеності, а тому не мають статусу слова й члена речення. Інші граматисти вважають, що вигукі мають лексичне значення, оскільки виражають емоції і волевиявлення, які реально існують у житті, як і предмет буття (Л. Мацько) [1, с. 301].

Хоча й не всі дослідники вважають вигукі лексичними одиницями, але всі визначають емоційність (емотивність) основною характеристикою цього мовленнєвого явища.

О.Н. Лук вибудовує таку ієрархію емоцій: “вищий ступінь почуттів”, “проміжна ланка”, “низькі емоції”. До “вищого ступеню почуттів” дослідник відносить такі емоційні утворення, як повага; до “низьких емоцій” – відчуття голоду, певні фізіологічні бажання. “проміжна ланка” охоплює емоції, які у процесі комунікації можуть виражатися вигуками.

О.Н. Лук поділяє емоції “проміжної ланки” на такі групи: позитивні почуття, негативні почуття, почуттєво-нейтральні стани [2, с. 24–26].

Ми проаналізували більше 60 вигуків китайської мови, які класифікували відповідно до їхнього емоційного забарвлення. Оскільки, емотивні переживання мають ознаку оцінки, ми припустили можливість диференціації вигуків, як і емоції, які вони виражають, на позитивні, негативні та нетральні.

1. Вигукі, що виражають позитивні почуття.

啊 [ā], 阿阿 [āā], 矮油 [ǎ iyóu], 乖乖 [guāiguai], 欸 [ei], 嚯 [huo], 欧 [ou], 吁 [xu], 啊呀 [āyā], 啊哈 [āhā], 嗨 [hē], 喔唷 [ōyō], 喔嚯 [ōhuò], 哦 [ó], 哟 [yāo], 咦 [yi], [yo], 呦 [you], 嘻嘻 [yīxī], 猗嗟 [yījuē], 欸 [ei], 噢 [o], 于穆 [wūmù], 嚟 [rán], 都俞 [dūyú].

Вигукі, що передають негативні почуття.

唉 [ai], 唉 [ǎ n], 啊哟 [āyo], 哎哟 [āiyo], 安伟 [ānwěi], 罢 [ba], 呸 [pēi], 阿嘎 [ǎá], 哎 [āi], 喂 [ai], 哎呀 [āiyā], 啊呀 [āyā], 欸 [ei], 咳 [hai], 嘻 [hài], 吓 [hè], 哈 [hā, hǎ], 啐 [cui], 呸 [peī], 嘿 [hei], 喂 [wei], 也呵 [yěō], 休休 [xiūxiū], 叱叱 [chìchì], 吁咈 [xūfú], 吐噜 [tǔ lǔ], 吓杀 [hèshā], 吾吾 [yúyú], 噢咻 [yǔ xǔ], 呕 [ǒ u, ōu; òu; xū;], 嗟嗟 [juējuē, jiējiē], 阿侑 [ēyòu].

Вигукі, які виражають почуттєво-нейтральні стани.

阿 [ē], 哦 [ō], 哼 [hēng], 与哉 [yúzāi], 呔 [dāi, tǎ i], 哦呀 [óyā], 哦呵 [óhē], 哦哟 [óyō].

Під час класифікації ми зіштовхнулися зі складністю підбору українського еквівалента до китайського вигуку. Оскільки, в українській мові відсутнє вербальне позначення аналогічних емоційних реакцій: наприклад 好家伙 (вигук який виражає здивування). А також є проблема, що один вигук китайської мови має декілька варіантів перекладу української мови (啊, 哦). Тобто вони використовуються для вираження почуттів та емоцій, що належать до різних груп. Щоб конкретизувати такі вигукі важливе значення має інтонація, міміка, тон. Тому під час класифікації вигуків необхідно враховувати не тільки вербальні, але й паравербальні ознаки.

Отже, вигук є один з найбільш яскравих засобів вираження емоцій, почуттів людини. Він є важливим компонентом процесу спілкування. Дослідження вигуків та пошук найбільш точного перекладу з китайської мови на українську сприятиме підвищенню взаєморозуміння українців з китайцями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горпинич В.О. Морфологія української мови / В.О. Горпинич. – К. : ВЦ Академія, 2004. – 334 с.
2. Лук А.Н. Эмоции и личность / А.Н. Лук – М. : Знание, 1982. – 176 с.

ВІДОБРАЖЕННЯ БІБЛІЙНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ПАРЕМІЯХ З СЕМАНТИЧНИМИ КОМПОНЕНТАМИ, ПОВ'ЯЗАНИМИ З ПОНЯТТЯМ “ВІЙНА-МИР” (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ ТА ПРИКАЗОК)

Дубровська І.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Про наявність духовних змістів в характеристиці мовної картини світу писав Л. Вайсгребер [1]. Однак проблема, пов'язана з пошуками мовного вираження духовного світогляду різних етносів, залишається актуальною і мало дослідженою в сучасній лінгвістиці.

Біблійні паремії, які згадуються в Старому і Новому Заповітах, а також прислів'я і приказки, що виникли на підґрунті біблійних текстів, є концептуалізацією духовного досвіду, яка вербалізується через мовні засоби, і є результатом багатовікового досвіду різних народів. Як і інші картини світу, релігійна також постає як цілісна система уявлень про загальні властивості і закономірності людського буття. Особливості релігійної картини світу пов'язані з тим, що в ньому реалізована воля Бога, саме яка і зумовлює стратегію поведінки людини. Релігійно-концептуальна картина світу, базуючись не на наукових знаннях, а на визнанні іншої дійсності поза межами чуттєвого сприймання, органічно входить в мовну як в систему всіх можливих змістів: духовних, які пов'язані також зі своєрідністю культури; менталітету окремої мовної спільноти, і мовних, які визначають існування і функціонування самої мови [2, 4].

У пареміях, які згадуються у Біблії, або виникли на основі біблійних текстів, віддзеркалюється духовний досвід численних поколінь стосовно різних сторін людського буття, а також й тих, що є актуальними для нашого буремного часу.

Всеосяжність поняття “війна-мир” інтерпретується у Біблії неоднозначно. Бог часто наказував ізраїльтянам розпочинати війни проти інших народів (1 Самуїла 15:3; І. Нав.4:13), призначав смертну кару за злочини (Вихід 21:12, 15; 22:19; Левит 20:11). Деколи у світі, сповненому грішних людей (Рим. 3:10-18), війна є невідворотньою. Деякі війни є більш “оправданими” за інші, але всі

вони завжди є результатом гріха. *Wer Krieg predigt, ist der Teufels Feldprediger. Wenn es Krieg gibt, so mach der Teufel die Hölle ins hundert Klafter weiter. Війна людей їсть, а кров'ю запиває. Війна кому віршовка, а кому дійна коровка.*

Війна є злом, оскільки є наслідком ненависті між людьми (Буття 4) і зникне лише тоді, коли зникне сам гріх (Пс 45.10; Єз. 39.9). В пареміях відображена біблійна істина про неможливість уникнення війни. *Wer Frieden haben will, muss zum Kriege rüsten // Хочеш миру – готуйся до війни. Хочеш спокою – готуйся до бою. Lieber Krieg als den Hals gebrochen. Besser redlicher Krieg als elender Friede/ Besser offener Krieg als verummter Friede.*

Апостоли закликали молитися про Божественну мудрість для наших лідерів, про безпеку наших солдат, швидке вирішення конфлікту і мінімальні втрати з обох боків (Філіп'янам 4:6-7) [3, с. 165].

Зло та його породження, війна, є пов'язаними з брехнею. *Wenn man anfängt zu kriegem, so fängt man auch zu lügen // Коли зброя говорить, мовчать закони. Війна руйнує економіку країни. Krieg frisst Gold und sch- Kieselsteine. Krieg verzehrt, Was Friede beschert. Krieg ist ein golden Netz: wer damit fängt, hat mehr Schaden als Nutzen // Війна зростає їсть, аж дим устає. Kriegsknecht und Bäckerschwein wollen stets gefüttert sein. // Куля не галушка — її не проковтнеш.*

Семантичними компонентами змісту поняття “війна” є позначення ворожнечі, сварок суперечок, розбрату, озброєної боротьби, а також політичної боротьби (“холодна війна”). Мир в біблійному тексті асоціюється з поняттями “добробут” в повсякденному житті, станом людини, що живе в гармонії із собою та Богом. Конкретно це може бути і благословення, і спокій, і багатство, і життя [3, с. 576]. В широкому розумінні мир в Біблії – це почуття здоров'я, безпеки, щастя, довір'я, спасіння, правда. Мир – це Божий дарунок і є антитезою війни: *Friede ernährt, Unfriede verzehrt. Eine Kuh im Frieden ist besser als drei im Krieg – Besser ein Ei im Frieden als ein Ochs im Kriege. Friede macht Reichtum, Reichtum macht Übermut, Übermut bringt Krieg, Krieg bringt Armut, Armut macht Demut, Demut macht wieder Frieden. Nach Krieg und Brand kommt Gottes Segen ins Land. Friede düngt den Acker.*

В метафоричному значенні поняття “війна” в Біблії часто виражає війну духовну. У біблійній паремії “*Wer Wind sät, wird Sturm ernten*” (Ісайя (8.7) (*Krieg sät Krieg*)) відповідно в Gal.6.7, висловлюється думка пророка про наслідки, до яких може призвести ідолопоклонство, а в наші часи може служити застереженням проти політичної безвідповідальності керівників країни. У Новому Заповіті старозавітній вираз “*Auge um Auge, Zahn um Zahn*” (Ек 21.24) як вербальне вираження права на помсту нівелюється новим смислом не відповідати злом за зло (Mt. 5.38). В той же час, в Біблії застерігається від безвідповідальності за вчинене беззаконня: *Wer zum Schwert greift, kommt durch das Schwert um* (Mt 26,25) // *Хто взяв меч, від меча і загине.*

Релігійна картина світу, яка відображається в мові, виявляє риси універсальності та неповторності, притаманних тій чи іншій мові. Вивчення цих рис в їх взаємозв'язку є перспективним напрямком подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсгербер Й.Л. Язык и философия / Й.Л. Вайсгербер // Вопросы языкознания, 1993. – № 2. – С. 114–124.
2. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 12–30.
3. Словарь библейского Богословия. / пер. с франц. – Брюссель : Изд-во Жизнь с Богом, 1974. – 1287 с.
4. Українська електронна енциклопедія ‘Вікіпедія’ [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
5. Українські приказки, прислів'я і таке інше. укл. М.Номис. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
6. Die deutschen Sprichwörter / gesammelt von Karl Simrok. – Stuttgart : Philipp Reclam, 1995. – 630 S.

МОВНИЙ ЕТИКЕТ В ЕПІСТОЛЯРІЇ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

Душина С.О.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Важливою складовою частиною літературної спадщини письменника є його епістолярій, найвагомніше першоджерело для рецепції художнього світу митця. За визначенням Л. Комарової, лист – це “витвір мовленнєвотворчого процесу, закріплений у певній семантико-значеннєвій структурі й об’єктивний у вигляді письмового звернення автора до конкретного одиничного реципієнта, який пов’язаний з ним перцептивною спільністю соціального середовища, контактів, суспільними нормами поведінки” [1, с. 17].

Найбільш влучним визначенням приватного листа вважаємо формулювання Н. В. Павлик: “Приватний побутовий лист – зв’язне комунікативне утворення, що виражає міжособистісну комунікацію двох партнерів і характеризується тематичною багатоплановістю, наявністю описово-інформуючого висловлення, регулярністю та стабільністю спілкування” [5, с. 52].

Тож однією з найвиразніших характерних елементів у епістолярних текстах-листах є мовно-етикетні формули. Мовно-етикетні формули – це стійкі вислови, які є загальноприйнятими у суспільстві. Такі вирази передбачаються етикетом у всіх життєвих обставинах і ситуаціях, а тому виявляються у всьому своєму різноманітті й у приватному листуванні.

Епістолярний текст (лист) характеризується певними структурно-композиційними, комунікативними та змістово-тематичними параметрами, властивими іншим різновидам тексту, і в той же час має власні характерні риси: 1) специфічні стандартизовані формули звертань, початку і кінця епістолярного утворення, що надають йому вигляду цільнооформленої одиниці, різноманітні побажання, поздоровлення; 2) директивна спрямованість; 3) наявність питальних та окличних речень; 4) повідомлювані формули; 5) викладення змісту від першої особи та залучення займенників і дієслів другої особи, звернення до конкретного адресата.

Листи М. Рильського, незважаючи на стильову і тематичну різноманітність становлять єдину логіко-емоційну цілісність. Найхарактернішою рисою, якою є предметність, “Рильський, незрівняний майстер лаконічно-дотепного епістолярного стилю, мальовничий і точний передачі житейських чи природничих деталей” [2, с. 86].

Доречно буде сказати, що в листах Максима Тадейовича дуже стримано мовиться про переживання, тривоги, які стосуються власного життя. Про такі речі можна лише висповідатися у власних творах, або в листах до найближчих людей. Чим продиктоване таке ставлення митця до листування? Як нам видається, головним чином надзвичайно розвиненою делікатністю, тонкою внутрішньою тактовністю, якоюсь боязню до “само оголення”, а також небажанням втратити почуття міри. Поза тим, у цьому легко прочитується й своєрідна “платформа”, тобто особистісне ставлення автора до листування взагалі. Небагатослівність, стриманість не стають недоліком, а джерелом переконливих висновків про автора [3, с. 144].

Крім того, епістолярну спадщину Максима Рильського та інших письменників є можна назвати психологічною, такою, що повідомляє не лише про події, факти, а переважно про передпочуття, думки, вболівання, душевні порухи. Зазнавши кількісних змін, епістолярій набуває нової якості – психологічності, камерності, щирості, тобто вияву індивідуальності автора, епістоли. Почасти заперечуючи інформаційне у своїй структурі, епістола повертається до правічного завдання – розповісти, але тепер розповісти про Людину, а не подію і факт.

Епістолярна спадщина Максима Рильського на тлі епістолярію ХХ ст. якнайяскравіше відобразила вплив феномену індивідуального на епістолярний стиль. Листування поета – намагання осмислити та визначити феномен особистісної індивідуальності; безпосереднє вираження, форма інтелектуальної інституалізації парадигми українського індивідуалізму [4, с. 328].

ЛІТЕРАТУРА

1. Комарова С. И. Функционирование перифразы в эпистолярном стиле вт. п. XVIII века: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 “Украинский язык” / С. И. Комарова. – Д., 1990. – 17 с.
2. Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського: У 2 кн. / Л. М. Новиченко. – К. : МПП “Інтел”, 1993. – Кн. 2: 1941–1964. – 269 с.
3. Мазоха Г. С. Приватні кореспонденції Максима Рильського в літературному контексті 50–60-х років ХХ століття / Г. С. Мазоха. – 144 с.
4. Янкова Н. І. Листування Максима Рильського: тематичні орієнтири та стильові домінанти / Н. І. Янкова. – 328 с.
5. Павлик Н. В. Типологія дискурсивних одиниць в українському епістолярному мовленні: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / Павлик Неля Віленівна. – Донецьк, 2005. – 229 с.

ФЕНОМЕН ФОНОСЕМАНТИЗМУ В АРАБСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Дяченко М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Звукозображальність, що лежить в основі процесу номінації, розглядається у двох різновидах: звуконаслідуванні (імітації звукової сторони об'єкта, явища чи дії) та звукосимволізмі (символізації незвукowego означуваного звуковим жестом, або способом артикуляції) [4, с. 127].

Звуконаслідування (ономатопея) – це явище із закономірним недовільним фонетично мотивованим зв'язком між фонемами слова та звуковою (акустичною) ознакою денотата, що лежить в основі номінації [1, с. 77]. Звідси, звуконаслідувальні слова – це такі лексичні одиниці, денотатом яких є предмети, явища, процеси зовнішнього світу, здатні видавати звуки [3, с. 20].

Поняття “фонетичний / звуковий символізм” позначає явище закономірного недовільного фонетично мотивованого зв'язку між фонемами слова та незвуковою (неакустичною) ознакою денотата, яка лежить в основі номінації. Денотатом номінації виступають предмети, явища, процеси, яким не властиве звукоутворення [2, с. 10].

Арабські ономатопи, в першу чергу, представлені дієсловами різних видів та їхніми похідними словами [5, с. 123-124]:

1) так звані дволітерні (фактично подвоєні) дієслова, утворені шляхом подвоєння (гемінації) другого приголосного компонента дволітерної компоненти, а також їхні масдари (віддієслівні іменники), наприклад: صَرَ (صَرِيرٌ) – скрипіти; خَرَ (خَرِيرٌ) – журчати, булькати, хропіти; أَنْ (أَنْيْنٌ) – стогнати; دَنَّ (دَنْيْنٌ) – дзижчати, гудіти; جَرَّ (جَرٌّ) – тягнути; غَنَّ (غَنَّةٌ) – гугнявити;

2) дієслова з триприголосними коренями, а також їхні масдари: صَفَرَ (صَفِيرٌ) – свистіти; شَهَقَ (شَهيقٌ) – схлипувати, зітхати; نَعَقَ (نَعِيقٌ) – кричати (про сову), каркати (про ворону); زَارَ (زَيْرٌ) – рикати (про лева); مَاءَ (مَوَاءٌ) – нявкати; نَبَّاحَ (نُبَّاحٌ) – гавкати;

3) чотирилітерні дієслова, утворені шляхом редуплікації (повтора) дволітерної ланки, як-то: خَرَّخَرَ = خَرَ – журчати, булькати, хропіти; دَنَّ دَنَّ = دَنَّ – дзижчати, гудіти; صَرَّصَرَ = صَرَ – скрипіти; جَرَّجَرَ = جَرَّ – тягнути.

Арабські ономатопи можуть виконувати багато різних функцій: надають стилістичного забарвлення контексту; створюють риторичний ефект; допомагають створити яскраві картини подій та описати захоплюючі образи у різних текстах, зокрема у віршах, гуморесках, анекдотах, творах дитячої літератури, чим і привертають увагу читачів / слухачів; допомагають описати предмети та явища, що видають звуки; роблять мовлення яскравішим, емоційнішим, природнішим, маніпулятивнішим; надають музичного ефекту художнім творам.

Арабська літературна мова багата на звукосимволічну лексику, звукозображальні фонемі якої мають своє значення завдяки символічному потенціалу: вибуховість гамзи ء / ['] викликає у реципієнта неприємні

та негативні асоціації; головними символічними значеннями: звуку ب / [b] є проривність, розкривання, розсіювання; звуку ت / [t] – м'якість, ніжність, стук; звуку ث / [t̤] – м'якість, розсіювання; звуку ج / [ǧ] – сила, різання; звуку ح / [ħ] – м'якість, людські почуття; звуку خ / [ħ] – бруд, тілесні та психологічні вади; звуку د / [d] – сила, активність; звуку ذ / [z̤] – розсіювання, коливання; звуку ر / [r] – рухливість, енергійність; звуку ز / [z] – інтенсивність, коливання; звуку س / [s] – рухливість, м'якість; звуку ش / [š] – розсіювання; звуку ص / [s̤] – незаплямованість, сила; звуку ض / [d̤] – інтенсивність; звуку ط / [t̤] – величність, слабкість; звуку ظ / [z̤] – інтенсивність, жорстокість, краса, м'якість; звуку ع / [ʕ] – інтенсивність, величність, психічні та фізичні вади; звуку غ / [ǧ] – коливання, морок, темрява, несвідомість; звуку ف / [f] – розсіювання, розкривання, м'якість, слабкість; звуку ق / [q] – інтенсивність; звуку ك / [k] – тертя, сила; звуку ل / [l] – ніжність, прилипання, споживання їжі; звуку م / [m] – м'якість, тепло, материнство; звуку ن / [n] – вібрація, проривання, слабкість, запахи, прихованість; звуку ه / [h] – відхилення, розлади, психічні та фізичні вади; нестійкі звуки و / [w] та ي / [y] неприємних асоціацій не викликають і чітких значень не мають.

Арабські звукозображальні фонemi із символічним потенціалом піддаються поділу на фонemi з негативною оцінкою та фонemi з позитивною оцінкою. Негативними фонемами є: п'ять гортанних – ء / [ʕ], خ / [ħ], ع / [ʕ], غ / [ǧ], ه / [h]; чотири емфатичні ص / [s̤], ض / [d̤], ط / [t̤], ظ / [z̤]; та фонема ق / [q]. Решта фонем відносяться до позитивних.

В арабській літературній мові має місце явище так званої “двоконсонантної комірки”, за якого у групі триконсонантних коренів виокремлюються дві консонантні фонemi у сукупності, тобто двоконсонантна комірка, що передає родові поняття, а третій нарощений консонантний диференціює це поняття у видовому розрізі. У межах арабського фоносимволізму “двоконсонантна комірка” виражена “звукосимволічним зчепленням”:

1) комірка "فر-" (перший звук – фрикативний, другий – дрижачий) має загальне значення “рух у різні боки” та входить до таких дієслів [6, с. 229]: فَرَّ – втікати, шукати (щось), показати зуби (в посмішці); فَرَّثَ – розрізати щось, а потім викинути те, що в його середині; فَرَّجَ – відкривати, визволяти (від чогось); فَرَزَ – відбирати, сортувати; فَرَدَ – розгортати, розтягувати; فَرَضَ – розподіляти; فَرَّغَ – розгалужувати; فَرَسَ – розтерзати (про хижака); فَرَشَ – стелити (щось чимось), меблювати (квартиру);

2) комірка "قص-" (зчеплення двох емфатичних глухих приголосних), носить значення “зменшити розмір чогось шляхом порушення його цілісності” та представлена групою таких дієслів: قَصَّ – стригти; قَصَبَ – відрізати, розрізати на частини; قَصَرَ – вкоротити; قَصَعَ – розтерти зерна, роздрібнити; قَصَفَ – ламати щось дерев'яне; قَصَلَ – косити траву; قَصَمَ – руйнувати, ламати.

Отже, особливості фонетичного складу арабської літературної мови та її граматичної будови визначають високий ступінь прозорості оноματοпоетичної та звукосимволічної лексики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнерик В. І. Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах / В. І. Кушнерик. – Чернівці: Рута, 2004. – 416 с.
2. Левицкий В. В. Звуковой символизм. Основные итоги / В. В. Левицкий – Черновцы: ЧДУ, 1998. – 130 с.
3. Левицкий В. В. Звуковой символизм. Мифы и реальность: Монография / В. В. Левицкий. – Черновцы: Черновицкий национальный университет, 2009. – 264 с.
4. Михалев А. Б. Теория фоносемантического поля / А. Б. Михалев – Пятигорск : Изд-во ПГЛУ, 1995. – 213 с.
5. Сівков І. В. Лексикологія арабської мови. І частина: Навчальний посібник / І. В. Сівков. – К.: ТОВ “ВТС ПРИНТ”, 2014. – 254 с.
6. Arnold I.V. The English Word / I. V. Arnold. – М.: High School, 1986. – 295 p.

КЛЮЧОВІ ТЕРМІНИ ДЛЯ АКСІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ДИСКУРСУ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Дячук О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Активна включеність людини в сучасний соціум, в сучасну систему масової комунікації зумовлює не лише збільшення соціальних ролей, але і втрату ряду морально-етичних, правових, ідеологічних та інших норм і цінностей сучасного суспільства. З необхідністю захисту цих цінностей пов'язано і визначення ролі соціальної реклами в сучасному соціумі. Часто соціальну рекламу розглядають як пропаганду певного набору цінностей, і в цьому сенсі вона виконує цілий ряд соціальних функцій, зокрема функцію створення і передачі соціально значимих символів, стереотипів поведінки тощо.

Категорії, терміни, пов'язані з аксіологією, у все більшій мірі є присутніми в новітніх дослідженнях з лінгвістики, дозволяючи вийти на пояснення глибинних аспектів “людини в мові” – *homolinguallis*. При цьому мова розуміється як невід'ємний атрибут пізнання і освоєння світу, залучення, самовираження, самоідентифікації, спробах гармонізації, єднання з цим світом та іншими, подібними до себе [4, с. 25–33].

Поняття цінності є фундаментальним для ряду гуманітарних дисциплін, зокрема філософії, соціології, психології, етнології та інш. Цінності є об'єктом вивчення аксіології. Аксіологія (від грецького *axios* – той, що має цінність, *logos* – теорія, наука) – теорія цінностей або оцінки, що займається вивченням природи цінностей, їх критеріїв, видів та ієрархії, а також їх природи та шляхів пізнання [3, с. 12]. “Цінності – це абстрактні ідеї, позитивні або негативні, що відображають людські переконання та настанови про об'єкти, суб'єкти, явища оточуючої дійсності, типи поведінки, цілі і т. і.” [2, с. 12]. В основі кожної цінності знаходиться уявлення – вірне або невірне, свідоме або підсвідоме, загальнолюдське чи етнокультурно зумовлене – відносно конкретного об'єкта та явища. Цінності безпосередньо пов'язані з критеріями та способами оцінки

позитивного або негативного значення об'єктів оточуючого середовища для людини, групи людей, суспільства в цілому. Такі критерії визначаються не властивостями цих об'єктів, а їхнім залученням до сфери людської діяльності, інтересів та потреб, соціальних відносин. "Оцінки пов'язані з культурним ґрунтом, на якому вони з'являються" [6, с. 26].

Вважається, що цінності регламентують конструювання соціального та особистісного буття спільноти та окремої людини [1, с. 10]. Вони забезпечують інтегративні соціальні процеси, допомагають індивідам зробити вибір в життєво важливих ситуаціях. Все розмаїття предметів людської діяльності, суспільних відносин і природних явищ, які включаються в це коло, може виступати у вигляді предметних цінностей, як об'єктів ціннісного ставлення, таких, які оцінюються в аспекті добра і зла, істини або не істини, того, що дозволяється або забороняється, справедливого або несправедливого. Засоби та критерії, на основі яких відбувається процедура оцінювання відповідних явищ, закріплюються в суспільній свідомості та культурі. Цінності є одним із засобів категоризації світу, здійсненим на основі оцінки. Оцінкою є така думка про предмет, суб'єкт, явище реальності, що виражає його характеристику з огляду на категорію цінності. Оцінка є сутністю мовної репрезентації позамовної дійсності [5, с. 34].

Соціальна реклама як відносно нова дискурсивна формація, елемент масової культури того чи іншого суспільства, що визначає систему цінностей, аксіологічних максим соціальної взаємодії і взаємовідносин, пропагованих в ній, тільки починає залучатися до сфери дискурсивних досліджень.

Неабиякого значення набуває у зв'язку з цим дослідження аксіологічного поля соціальної реклами, способів вербального кодування та представлення в ній цінностей, специфіки організації її аксіосфери. Саме **аксіосфера** є тією цариною цінностних норм і орієнтацій людських спільнот і колективів, що забезпечує їх самозбереження та розвиток. Аксіосфера є поліядерним утворенням, що акумулює в собі систему ціннісних еталонних уявлень, позицій і настанов і т.і, яка існує в тому чи іншому суспільстві, визначає розуміння норм і правил його життя та розвитку, системи соціальних взаємовідносин, ставлення до суб'єктів, явищ, речей, навколишнього середовища [6].

Аксіосфера являє собою упорядковану сукупність оцінних суджень, думок та уявлень, що відображає ціннісні орієнтації певної нації, в ній знаходять своє відображення її специфічні риси. Аксіосфера виступає фундаментом та фундатором культури будь-якого суспільства та його соціального життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляєв И. А. Ценностное содержание целостного мироотношения / И. А. Беляєв // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2004. – № 2. – С. 9–13.
2. Бидни Д. Понятие ценности в современной антропологии / Д. Бидни // Аксиология или философское исследование природы цінностей / [под ред.-упоряд. М. Марченко]. – М. : Наука, 1996. – С. 12–45.
3. Ивин А. А. Аксиология / А. А. Ивин. – М. : Высшая школа, 2006. – 390 с.

4. Карасик В. И. Структура институционального дискурса / В. И. Карасик // Проблемы речевой коммуникации : межвуз. сб. науч. тр. / под ред. М. А. Кормилицына. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2000. – С. 25–33.
5. Приходько А. И. Когнитивно-дискурсивный потенциал оценки и способы его выражения в современном английском языке : дис. д-ра филол. наук / Анна Ильинична Приходько. – Запорожье, 2004. – 428 с.
6. Ретунская М.С. Английская аксиологическая лексика: [монографія] / Ретунская Мария Сергеевна. – Н. Новгород : Изд-во ННГУ, 1996. – 272 с.

СПЕЦИФІКА АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У ТЕКСТАХ МЕДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Єнько С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена комплексному вивченню особливостей перекладу термінологічної лексики, що функціонують у текстах медичного дискурсу. Окрему увагу приділено виявленню перекладацьких трансформацій, що є типовими саме для перекладу таких текстів.

Останніми роками у лінгвістиці спостерігається стрімке зростання інтересу до текстів медичного спрямування, що призводить до необхідності дослідження їх способів перекладу у світлі постійного розвитку термінології. Сучасний професійний медичний переклад тексту – один з найскладніших у практиці перекладу, а переклад спеціальної термінології є нагальним, адже термінологія, що функціонує в медичних колах, регулярно поповнюється новими назвами і визначеннями. Такий процес відбувається завдяки значній науковій роботі, яка проводиться у світових масштабах, новим відкриттям і досягненням в усіх сферах медицини.

У кожній мові функціонує декілька тисяч медичних термінів, які постійно оновлюються та поповнюються новими найменуваннями, наприклад, з галузі методів дослідження та діагностики захворювань. Медична термінологія взагалі поділяється на низку більш вузьких відгалужень, серед яких виокремлюють підсистеми термінів настільки вузьких, що для адекватного перекладу необхідно або мати відповідні знання, або залучати до роботи фахівців медичної галузі. До проблем перекладу текстів медичного спрямування відносяться декілька факторів таких, як: значна кількість синонімів, широке використання аббревіатур та скорочень, медичний вокабуляр, що постійно поповнюється та розширюється, “хибні друзі перекладача”. Тому ставиться на меті визначення лінгвістичних властивостей медичних термінів та перекладацьких трансформацій, що зустрічаються при перекладі англomовних текстів медичної галузі українською мовою [2, с. 96].

Медична термінологія – це система, яка об’єднує терміни фармацевтичних та біологічних дисциплін, де їх значна кількість є іншомовного походження

(переважно грецького і латинського). У статті під медичною термінологією розуміється сукупність термінів, співвіднесених з фаховою галуззю медицини і пов'язаних між собою на лексико-граматичному й словотвірному рівні [1, с. 20].

Для перекладу медичних текстів типовими є лексичні, пов'язані з особливостями функціонування термінів та емоційно забарвленої лексики, та граматичні, пов'язані з особливостями граматичної будови англійської та української мов і з відмінностями функціонування певних граматичних конструкцій у наукових текстах, трансформації.

При перекладі медичного тексту найчастіше перекладачу доводиться використовувати такі лексичні трансформації, як:

- конкретизація: Preparing slides using venous blood collected from venipuncture. Підготовка мазків, використовуючи венозну кров, отриману під час венепункції [3, с. 174].

- генералізація: Compare both sides! Are there any retractions or protrusions of the skin? Порівняйте обидві сторони! Бачите будь-які западання або припухлості? [3, с. 174];

- прийом лексичних додавань: For these reasons, descriptive texts are provided for specific elements when deviations are clinically significant. З цих причин, якщо відхилення від нормального рівня мають клінічну значущість, до результатів аналізу для певних елементів додається описова частина [9, с. 28];

- перестановка та заміна пасивного стану активним: Nitrogenous waste products of the metabolism (creatinine, urea, uric acid) are excreted through the kidneys. Нирками виділяються продукти метаболізму, що містять неорганічні сполуки азоту (креатинін, сечовина, сечова кислота) [3, с. 174].

Таким чином, через розбіжності у синтаксичних, граматичних та морфологічних побудовах в англійської та української мов при перекладі термінів медичної галузі широко використовуються лексичні та граматичні трансформації, серед яких виділяють генералізацію, конкретизацію, прийом лексичних додавань, перестановку членів речення, членування речення та заміну частин мови. Перспективними у подальшому видається комплексне дослідження перекладацьких трансформацій при перекладі текстів окремих макросистем медичної термінології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вострова С. В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англомовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблеми ВІЛ/СНІДу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / С. В. Вострова. - К., 2003. - 20 с.
2. Зубова Л. Ю. К вопросу об особенностях и трудностях перевода английских медицинских сокращений / Л. Ю. Зубова. // Вестник ВГУ. Серия “Лингвистика и межкультурная коммуникация”, 2005. - 96 с.
3. Chabner Davi-Ellen. The Language of Medicine / Davi-Ellen Chabner. - Philadelphia, 1996. - 174 p.

ЕКОКОНЦЕПТ ШЛЯХ ПРАВЕДНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ БІБЛІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Жихарєва О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Концепти ШЛЯХ і ПРАВЕДНІСТЬ були об'єктом детального лінгвістичного аналізу в їх маніфестаціях у різних жанрах і типах дискурсу. Так, концепт ПРАВЕДНІСТЬ розглядався у релігійному і художньому контекстах (О.І. Ануфрієва, Л.Б. Карпенко), зокрема у біблійній книзі “Притчі царя Соломона” (В.І. Карасик; Є.С. Марніцина). Концепт ШЛЯХ вивчався в лінгвокогнітивному та етнолінгвістичному ракурсах у фольклорних текстах (О.С. Пальчевська), тлумачився як концепт-міфологема (О.С. Колесник) та біблійна метафора (І.Б. Дубровська) в різних мовних картинах світу, зокрема російській та українській (С.Г. Дрига; Т.В. Радзієвська). У зв'язку з розповсюдженням екологічного підходу до мови та дискурсу, у тому числі і біблійного, з огляду на закладену в них екологічну проблематику, нагальним стає реконструкція екоконцептів, таких як ШЛЯХ ДО ВІРИ [2] та ШЛЯХ ПРАВЕДНОСТІ, актуалізованих у дискурсивних контекстах Біблії.

Зважаючи на те, що дослідницький акцент у сфері когнітології “зміщується від аналізу одиничних концептів до розгляду концептуальних опозицій, гештальтних або складно структурованих концептів, а також систем концептів” [3, с. 113], останнім часом на перший план виходять ті складні концепти, які тлумачаться як кластерні [там само]. Такі концепти не мають однослівного імені й актуалізуються в текстах та дискурсах за допомогою своїх складників, у нашому разі концептів-складників ШЛЯХ, ПРАВЕДНІСТЬ та ВІРА, унаочнюючи в такий спосіб певні ознаки базового концепту, маніфестованого в комбінації відповідних концептуальних дескрипторів – *РУХ ШЛЯХОМ, ДОСЯГНЕННЯ ПРАВЕДНОСТІ* та *ДОКАЗОВІСТЬ ВІРОЮ*. Кластерні концепти сприймаються “як певна ментальна єдність, в імені якої деякі концептуальні ознаки експлікуються, у той час як інші залишаються імплікованими” [1, с. 58].

В англomовному біблійному екодискурсі два перші концептуальні складники розглянутого екоконцепту, ШЛЯХ і ПРАВЕДНІСТЬ, експліковані в його імені, що мотивується змістом біблійного екодискурсу, спрямованого на підтвердження істинності віри в Бога, а також специфікою концепту ШЛЯХ, яка полягає у його здатності метафорично відтворювати у біблійних текстах “образ дій людини і її моральні норми поведінки” [4, с. 958] у термінах правильно обраного шляху віри і вірності Богу.

У біблійних нараціях про Івана Хрестителя в англomовних Євангеліях від св. Матвія, св. Марка, св. Луки та св. Івана [5] концепт ШЛЯХ як складник екоконцепту ШЛЯХ ПРАВЕДНОСТІ розгортається відповідно до чотирьох основних оповідних етапів: “початок шляху”, “мета шляху”, “розгортання шляху”, “результат проходження шляху”. Зазначений екоконцепт марковано у тексті Біблії топонімічними назвами – пустелі (*Judaea*), окремої місцевості

(*the land of Judaea*), річки (*Jordan*), а також дієсловами руху (*came, came into, went out*) та способу дії (*preaching, baptizing*), які вказують на етапи проходження шляху і характер діяльності проповідника (проповідництво, хрещення, навернення у віру), посланого Богом, напр.: “*There was a man sent from God, whose name was John*” (5, Jn 1: 6).

Одразу ж за вказівками на початок шляху сповіщається і про його мету – проповідування хрещенням покаяння для визнання і прощення гріхів, пор.: “*preaching the baptism of repentance for the remission of sins*” (5, Lk 3: 3), “*were all baptized of him in the river of Jordan, confessing their sins*” (5, Mk 1: 5).

Віру на шляху праведності було дано Іванові Хрестителю ще до його народження, на що вказують ознаки, які характеризують концептуальний дескриптор **ДОКАЗОВІСТЬ ВІРОЮ** концепту-складника ВІРА: “*праведні батьки*”, “*поява Янгола, який звістив про народження Івана*”, “*пророцтво Захарія*”, “*аскетичний спосіб життя Івана*”, “*відданість Богові*”.

Інший концептуальний дескриптор **ДОСЯГНЕННЯ ПРАВЕДНОСТІ**, що сприяє актуалізації концепту **ПРАВЕДНІСТЬ** як складника екоконцепту **ШЛЯХ ПРАВЕДНОСТІ**, маніфестується у повістуванні експліцитно, через позначення дій “*пророкування*” і “*хрещення людей та Ісуса Христа*”, які були необхідною умовою для підготовки людей до прийняття Ісуса Христа.

Отже, зміст екоконцепту **ШЛЯХ ПРАВЕДНОСТІ**, що розглядається як кластерне утворення, реконструюється в аналізованому біблійному екодискурсі передовсім з опорою на концепт-складник ВІРА, оскільки для того, аби пройти певний шлях до праведного життя, пізнати Бога, необхідно не просто мати віру, а щоразу зміцнювати і доводити її, навіть ціною власного життя. Дискурсивне втілення досліджуваного екоконцепту у повістуванні про Івана Хрестителя відбувається за допомогою концептуальних складників **ШЛЯХ**, **ПРАВЕДНІСТЬ**, **ВІРА**, позначених відповідними концептуальними дескрипторами (**РУХ ШЛЯХОМ**, **ДОСЯГНЕННЯ ПРАВЕДНОСТІ**, **ДОКАЗОВІСТЬ ВІРОЮ**) та деталізованих низкою наративних подій, які відповідають етапам проходження шляху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О.П. Концептологія в Україні : здобутки, проблеми, прорахунки / О.П. Воробйова // Вісник КНЛУ. Серія “Філологія”. – 2011. – Т. 14, № 2. – С. 53–64.
2. Жихарєва О.О. Екоконцепт **ШЛЯХ ДО ВІРИ** в англomовній книзі Буття: наративний аспект / О.О. Жихарєва // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2015. – Вип. 80. – № 1155. – С. 40–46.
3. Ізотова Н.П. Репрезентація кластерного концепту **ШЛЯХ ДО СЛАВИ** крізь призму взаємодії його складників (на матеріалі англomовної біографічної прози ХХ століття) / Н.П. Ізотова // Вісник ЖДУ імені Івана Франка. – 2010. – Вип. 51. – С. 113–117.
4. Словарь библейских образов / Л. Райкен, Дж. Уилхойт, Т. Лонгман. – СПб. : Библия для всех, 2008. – 1423 с.
5. The Holy Bible. King James Version. – N.Y. : Ivy Books, 1991. – 1112 p.

КОНТРФАСЦИНАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ФАСЦИНАТИВНОМУ ТАКТИЛЬНОМУ ВПЛИВУ

Жуковська А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Комплексний підхід до вивчення явища тактильної фасцинації закономірно передбачає аналіз механізмів протидії фасцинативному впливу дотику. Якщо тактильну фасцинацію визначаємо як цілеспрямоване використання комунікантом певних тактильних засобів спрямованих на зачарування адресата та створення у нього відповідного фізичного чи емоційного потягу відносно мовця з метою отримати необхідний ефект від спілкування [2], то сутність контрфасцинації полягає у реалізації людиною цілеспрямованого опору прийнятій у її звичному середовищі фасцинації [4, с. 62]. Контрфасцинація – це антипод фасцинації: протилежні за сутністю та спрямуванням, ці два явища передбачають існування одне одного, інакше кажучи, фасцинація породжує контрфасцинацію і навпаки. “Поле боротьби та єдності” досліджуваних понять охоплює практично всі сфери людського життя, в першу чергу комунікативні процеси [1, с. 78]. До механізмів контрфасцинації належать: 1) навмисне ігнорування фасцинативного, ухиляння від нього; 2) цілеспрямоване створення психологічних бар’єрів, фільтрів, завдання яких протистояти фасцинативному впливу; 3) механізм залучення більш потужної фасцинації, що пригнічує попередній фасцинативний вплив [3, с. 97].

Загалом, аналіз фактичного англомовного матеріалу показав, що контрфасцинативна лінія поведінки на протигагу фасцинативному тактильному впливу може реалізуватися комунікантами за допомогою низки способів різного характеру, серед яких виокремлюємо вербальний опір та невербальний опір. У межах останнього у свою чергу виділяємо контактне, тобто власне тактильне, та неконтактне (нетактильне) протистояння. Таким чином, протидія фасцинативному дотику може виражатися словесно, за допомогою прямих та непрямих мовленнєвих актів прохання, вимоги, погрози, наказу тощо. Наприклад: *Tony Sommerwille rose to his feet and before she could stop him he'd swept her into a crushing embrace. <...> "Let me go," she said through her teeth* [6, с. 107]. Натомість, контактний невербальний опір реалізується шляхом залучення контрфасцинативних тактильних засобів – відштовхування, ударів, ляпасів тощо, тобто активних тактильних дій (часто агресивного характеру), мета яких припинити фасцинативний тактильний вплив. Наприклад: *He put his arm round me and pulled me towards him. I pushed him away. "Get off me"* [5, с. 394]. До засобів неконтактної контрфасцинації відносимо нетактильні невербальні засоби (кінесичні, просодичні, проксемні) протистояння, коли комунікант може: змінювати позицію свого тіла – відхилятися від свого співрозмовника, різко відвертатися тощо: *Going to her, he started to pull her into his arms, but before she could stop herself she turned away* [6, с. 141]; збільшувати комунікативну дистанцію із ним, таким чином фізично унеможливаючи

тактильний контакт; висмикувати руку тощо: *She needed to see Jared, she needed to hear his voice to know that he was okay and when Frank had tried to put a comforting hand on her back, she'd jerked away as if scalded* [7, с. 240].

Очевидно, що явище фасцинації має складну багат шарову природу, а фасцинативний ефект досягається за допомогою цілого арсеналу вербальних та невербальних засобів комунікації, де тактильний канал комунікації відіграє хоча і важливу, проте далеко не єдину роль. Відповідно, і механізми контрфасцинації відзначаються багатоаспектністю, тобто тенденцією до одночасного використання декількох способів протидії фасцинативному, їх різноманітних комбінацій. Пояснимо це за допомогою прикладу: “We can always have one coffee out there,” David suggested. Closing up the dishwasher and *reaching for her hand*, he said, “Now, we can go on avoiding the real issue between us if you like <...>.” *Rosalind's face was already tightening*. “I don't see what there is to discuss,” *she responded shortly*. <...> “Come and sit down,” he said, *trying to lead her to the table*. “I'm making the coffee,” she reminded him, and *pulling herself free she turned her back* [6, с. 70]. Намагаючись відновити теплі стосунки із своєю дочкою, батько вирішує піти на відверту розмову із нею, однак його ініціатива зустрічає декілька перешкод: по-перше, жінка чітко заявляє про те, що не хоче підіймати тему, підкреслюючи своє небажання низкою невербальних засобів – вираз її обличчя стає більш напруженим (*Rosalind's face was already tightening*), відповіді лаконічні та сухі (*she responded shortly*). По-друге, намір батька гармонізувати процес комунікації за допомогою дотику до руки героїні та спроби провести її до столу, зустрічає опір співрозмовниці, що знаходить своє вираження у комбінації двох невербальних контрфасцинативних дій – жінка припиняє тактильний контакт звільняючи себе та змінюючи позицію свого тіла (*pulling herself free she turned her back*).

Таким чином, зазначені способи протидії фасцинативному дотику можуть мати різний характер та форму вираження: вербальна та невербальна контрфасцинація є важливою ланкою комунікативної тактильної взаємодії персонажів, а, отже, її вивчення є невід'ємною складовою дослідження специфіки функціонування невербального компонента “дотик” в сучасному англomовному художньому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войскунский А.Е. Я говорю, мы говорим... Очерки о человеческом общении / Александр Евгеньевич Войскунский. – М. : Знание, 1982. – 192 с.
2. Козяревич Л.В. Фасцинація у лінгвістичному вимірі : Монографія / Ліана Василівна Козяревич. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – 260 с.
3. Соковнин В.М. Фасцинология: Прологомены к науке о чарующей, доминантной и устрашающей коммуникации животных и человека / Владимир Михайлович Соковнин. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2005. – 400 с.
4. Шрейдер Ю.А. Логика знаковых систем (элементы семиотики) / Юлий Анатольевич Шрейдер. – М. : Знание, 1974. – 64 с.
5. Evans H. Going Home / Harriet Evans. – L. : Harper Collins Publishers, 2006. – 440 p.
6. Lewis S. Forgotten / Susan Lewis. – L. : Arrow Books, 2011. – 552 p.
7. Sparks N. The Best of Me / Nicholas Sparks. – L. : Sphere, 2011. – 292 p.

СЕМАНТИЧНИЙ ВІДМІНОК ЛОКАТИВУ В НАУКОВОМУ СТИЛІ

Завгородня Т.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Науковий стиль – це різновид літературної мови, суспільна функція якого полягає у передачі результатів, законів, описі дослідницьких проблем, у точному та детальному поясненні явищ оточуючого світу, у представленні фактів та доказів, у виявленні історичних закономірностей [3, с. 33–35; 7]. Даний стиль застосовують у таких наукових жанрах як дисертації, монографії, рецензії, анотації, лекції, підручники, енциклопедії. Цей стиль знаходимо у наукових працях, що здебільшого мають вигляд монологу і які містять тлумачення та результати наукових досліджень.

Науковий стиль проявляється у двох формах писемній та усній. До писемної форми належать дисертації, дослідження, наукові праці, до усної форми – наукові доповіді [1, с. 74–80; 8, с. 23–25].

До особливостей притаманних науковому стилю слід віднести появу термінів, використання слів переважно у прямому значенні, однозначність понять, відсутність емоційно забарвленої лексики, послідовну логічну структуру викладу думок, велику кількість складних речень та граматичних конструкцій. Тексти даного стилю обов'язково мають містити посилання на першоджерела, всі подані у тексті думки повинні бути переконливо аргументовані, критично оцінені, узагальнені та систематизовано подані у висновках [9].

Що стосується наукового стилю у німецькій мові, то йому властиві такі ознаки як наявність складних синтаксичних конструкцій, наприклад: пасив *Der interne Speicher **wird** auch Arbeitsspeicher oder Hauptspeicher **genannt***; складнопідрядні речення (наприклад: означальні): *Ein funktionsfähiger Personalcomputer besteht aus einem Gehäuse, **in dem** eine größere, mit elektronischen Bauelementen bestückte Leiterplatte ... und weitere elektronische Geräte eingebaut sind*; поширене означення *mit elektronischen Bauelementen bestückte Leiterplatte*; значна кількість термінів *Eingabegeräte, Externspeicher* [3, с. 33–35].

У текстах наукового стилю наявний семантичний відмінок локативу. Семантичний відмінок – складне поняття, що охоплює лексичний та синтаксичний рівні мови, і стосується семантики предиката, що відображає властивості його аргументів [4, 5]. Локатив – це універсальна категорія, що позначає простір та місце [2]. Локатив розглядаємо як напрям руху позначений як “ціль”, як “місце перебування”, як початковий та кінцевий пункти руху, тобто “траєкторію”. Локатив відіграє важливе значення для читача, бо є ідентифікатором простору, орієнтиром у ньому, точкою відправлення або кінцевим пунктом, вказівником у траєкторіях. Категорію простору можна вважати гіперроллю, яка об'єднує такі тематичні ролі як “ціль”, “джерело” та “місце перебування”. У текстах наукового стилю, проаналізованих на основі книги Peter Freese “Informationsverarbeitung für Wirtschaftswissenschaftler und Kaufleute” виявлена чисельна кількість локативів, при цьому превалюють ролі “місце перебування” *auf der Computerrückseite, in der Ausbildung, im laufenden*

Betrieb, “ціль” *in den internen Speicher, an das Stromnetz, auf geeignete CD*, “джерело” *von dort aus, aus einer Telefonübertragung* та “траєкторія” *aus dem Computer in analoge Daten über die Telefonleitung*. Локатив у даному стилі більш статичний, аніж динамічний. Директивний локатив знаходить своє вираження у таких ролях як “джерело”, “ціль”, “траєкторія”, а статичний – у “місці перебування”. До частин мови, якими виражається локатив, належать іменник *die Festplatte, die CD, das Ausgabegerät, das Laufwerk* (подані у прикладі слова мають сему місця, так як виконують роль місця зберігання комп’ютерних даних), прикметник *schwedisch, intern, extern*, дієслово *eingeben, ausgeben, installieren*, прислівник *über, an, auf, in*. Категорія місця також виражається підрядними (означальними) реченнями *Alle neuen Rechner haben zusätzlich noch serielle Schnittstellen nach dem USB-Standard (Universal Serial Bus), an die bis zu 127 Geräte mit serieller Datenübertragung wie Tastatur, Maus, Modem, Drucker und Scanner angeschlossen werden sollen*. Слід зазначити також наявність локативних дейксисів, що пронизують тексти наукового стилю *von dort aus, darüber hinaus, von vorn herei* і зорієнтовують читача в поданому матеріалі. Хоча зазвичай у науковому стилі слова і вирази вживаються у прямому значенні, зустрічаються також словосполучення, що стосуються не ядра локативності, а її напівпериферії та периферії, наприклад: *im Hintergrund, in der Praxis, im beruflichen Bereich*.

Отже, поняття простору зустрічається у науковому стилі у значній кількості і відіграє при цьому важливу роль, передаючи читачеві суттєву інформацію та фактичні дані, що підтверджують достовірність викладеного матеріалу, і в черговий раз доводять універсальність категорії локативності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудик П. С. Стилістика української мови / П. С. Дудик // – Київ: Академія, 2005. – 368 с.
2. Кубрякова Е. С. О понятиях места, предмета, пространства / Е.С. Кубрякова // Логический анализ языка. Языки пространств. – М. : Языки русской культуры, 2000. – 84–92 с.
3. Наер Н. М. Стилистика немецкого языка / Н. М. Наер // – Москва: Высшая школа, 2006. – 271 с.
4. Тестелец Я. Г. Глава III. Валентности слова / Я. Г. Тестелец // Введение в общий синтаксис. – М. : РГГУ, 2001. – 800 с.
5. Филлмор Ч. Дело о падеже / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. – Москва: Прогресс, 1981. – Вып.10. – 567 с.
6. Freese P. Informationsverarbeitung für Wirtschaftswissenschaftler und Kaufleute / Peter Freese // – Paderborn: Schöningh, 2003. – 577 с.
7. Riesel E., Schendels E. Deutsche Stilistik. / E. Riesel, E / Schendels // – М. : Высшая школа, 1975. – 316 S.
8. Shchipizina L. Y. Stilistik der deutschen Sprache / L. Yu. Shchipizina // – Archangelsk: Pomorenuniversität, 2009. – 145 с.
9. Довідник з української мови [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://javot.net/mova/stil.htm>.

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ МОРФОЛОГІЧНОЇ ПІДСИСТЕМИ ІМЕННИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ

Залеснова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Іменник – це самостійна частина мови, що включає слова зі значенням предметності, які відповідають на питання хто? що? Значення предметності іменника виражається у граматичних категоріях роду, числа, відмінка, позначенні істот і неістот [1, с. 48]. Ця частина мови актуалізується в мовному ланцюгу за допомогою граматичних морфем. Ці морфеми оформляють опозиції – морфологічні категорії. Для даної пари мов загальними є категорії роду і числа.

Морфологічна категорія числа іменників – це граматична категорія, що виражається в системі двох протиставлених рядів форм і значень – однини і множини. Морфологічні значення однини і множини і в українській, і в іспанській мовах відображають позамовні відмінності одиничності (однина) і не одиничності (множина) предметів, що називаються іменниками. Граматичне значення числа виражається в обох мовах за допомогою флексій. Українській мові властива більша їх різноманітність, ніж іспанській мові.

Що стосується функціонування в області категорії числа, то деякі відмінності спостерігаються в правилах узгодження українських та іспанських іменників з кількісними числівниками. Якщо іспанський складений числівник закінчується одиницею, то іменник, що з ним узгоджується вживається у множині: *veinte y un estudiantes, ciento ochenta y una mujeres*. В українській мові в подібних випадках іменник має форму однини: *двадцять один студент, сто вісімдесят одна жінка*. Крім того, в українській мові після числівників 2,3,4 іменники вживаються також в однині: *два чоловіка, три дерева, чотири будинки* (але *п'ять будинків, шість студентів* тощо). В іспанській мові цього не відбувається: *dos estudiantes, tres árboles, cuatro casas*.

Категорія роду існує як в українській, так і в іспанській мові. Українські іменники поділяються на слова чоловічого, жіночого та середнього роду, іспанські іменники можуть бути тільки чоловічого або жіночого роду. У іменників, що позначають істоти, категорія роду відображає відмінності статі. В обох мовах утворюються відповідні пари слів чоловічого і жіночого роду (*чоловік – жінка, ученик – учениця, niño – niña, alumno – alumna*). У іменників, що позначають неістоти, категорія роду в українській та іспанській мовах має внутрішньо лінгвістичні значення. Загальним для категорії роду є значення – семантичне для іменників, що позначають істоти і внутрішньо лінгвістичне для інших. Відмінності стосуються розділення класу іменників на три підкласи в українській мові і два в іспанській, форми вираження роду – морфеми роду в українській, поєднання морфем роду і артикля в іспанській мові.

Особливістю іспанської мови є те, що іменники розрізняються за родами не тільки в однині, але й в множині (*los ojos, las caras*). Винятком є іменники, які мають в однині закінчення *-es*, що виражають значення роду лише аналітично, за допомогою артикля (*la res – las reses, el mes – los meses*) або при узгодженні (*reses bravas, meses largos*). Українські ж іменники в множині

не мають особливого закінчення для кожного роду. У категорії роду можливі деякі зміни його формального позначення в обох мовах. Так, наприклад: *голова*, *суддя*, *староста*, *собака*, *poeta*, *idioma* мають значення чоловічого роду.

Цікаво відзначити, що в українській мові назви деяких професій мають лише форми чоловічого роду (*інженер*, *міністр* тощо), які позначають осіб як чоловічої, так і жіночої статі. В іспанській мові таким словам відповідають лексичні пари: *ingeniero – ingeniera*, *ministro – ministra*. У порівнюваних мовах спостерігаються парні відповідності і серед назв деяких тварин: *лев – левиця*, *тигр – тигриця*, *león – leona*, *tigre – tigresa*. В іспанській мові категорія роду проявляє себе і в множині, чого не спостерігаємо в українській мові.

Категорія відмінка представлена в українській мові. Вона виражена сімома рядами форм, кожна з яких є носієм певного комплексу категоріальних морфологічних значень.

Питання про наявність відмінка у іменників в сучасній іспанській мові тлумачиться по-різному. Одні автори вважають за доцільне говорити про наявність у іспанських іменників категорії відмінка, а інші – ні. Найвідоміші фахівці з іспанської граматики, такі, як А. Бельо, С. Хілі-Гайа, Х. Рока Понс та інші, вважають, що оскільки значення відмінків виражаються в іспанській мові не морфологічно, а синтаксично, то говорити про категорію відмінка в іспанській мові неможливо. Тільки серед особових займенників можна виявити форми відмінків, що залишилися від латинського відмінювання. Таким чином, відмінок не є категорією, властивою іспанським іменникам, оскільки останні не змінюють своєї морфологічної структури для вираження відносин з іншими словами [2, с. 117]. В українській мові граматичне значення відмінка виражається синтетично: *Вчитель допомагає розвитку суспільства*, а в іспанській – аналітично: *El maestro ayuda al desarrollo de la sociedad*.

Категорія істоти/неістоти приписується українському іменнику через те, що форма знахідного відмінка збігається з формою родового відмінка для іменників, що позначають істоти. Для іменників, що позначають неістоти збігаються форми знахідного і називного відмінків: *не маю брата – бачу брата*; *стіл – бачу стіл*. В іспанській мові дана категорія ніяк формально не виражена і тому є семантичною категорією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : [підручник] / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
2. Alarcos Llorach E. Gramática de la lengua española / Emilio Alarcos Llorach. – Madrid : Espasa-Calpe, 1994. – 327 p.

ТИПОЛОГІЯ ТА ПРИЧИНИ ОРФОГРАФІЧНИХ Й ОРФОЕПІЧНИХ ВІДХИЛЕНЬ У НАПИСАННІ Й НАГОЛОШУВАННІ ПРИЗВИЩ (НА МАТЕРІАЛІ ВЛАСНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ)

Заскалета В.П., Мороз Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

До українського антропонімікону входить уся сукупність особових імен: індивідуальні імена, імена по батькові, прізвища, прізвиська, псевдоніми.

Сучасні українські родові назви, або прізвища, досліджували з погляду історії їх виникнення, творення та поширення в Україні. Під терміном прізвище останнім часом розуміють лише оформлену офіційними документами родову назву людини, приєднувану до імені, яку людина одержує при народженні або в шлюбі і передає нащадкам.

Початок закріплення прізвищ як спадкових родових назв зробило, на думку І.Я. Франка, який першим звернувся до історичного матеріалу з ономастики, духовенство. Першим Петро Могила доручив священникам вести метрики народжених, одружених та померлих. Згодом цю функцію перебрала на себе держава в особі відповідних установ.

Побіжний аналіз деяких графічно спотворених прізвищ жителів України дозволяє виокремити в їх фіксації такі помилки:

1) вставлення додаткової літери у власне українські прізвища, наприклад: Касьяненко, Омеляненко, Ільєнко, Дьяченко, Третьяк замість нормативних Омеляненко (від Омелян), Касяненко (від Касян), Ілленко (від Ілля), Дяченко (від дяк), Третьак (від третяк); що зумовлено процесом зросійщення;

2) подвоєння одного з приголосних, наприклад: Гавва, Салло, попри те, що ці прізвища мають прозору відапелятивну мотивацію – гава, сало; очевидно, задля приховування цієї мотивації;

3) заміна літери о літерою а, зумовлена процесом зросійщення відапелятивних прізвищ типу: Разумовський, Матузка, Алейнік, Алексейчук що походять від лексем розум, мотузка, олійник, Олексій;

4) заміна кореневого і літерою е: Беличенко; Белошицька;

5) фіксація орфографічно не закріпленої асиміляції приголосних, як наприклад: Діхтяренко, Діхтяр (пор. іменник дігтяр);

6) фіксація орфографічно не закріпленої дисиміляції приголосних, як наприклад: Молошна (пор. прикметник молочний);

7) заміна нормативного и в українських суфіксах -ик, -ич чи корені літерою і, інакше кажучи, поява “нових” антропонімічних суфіксів, наприклад: Михайліченко, Чередніченко, Мірошніченко, Резніченко, Бабіч, Мариніч; Ситнік, Огороднік, Варенік; Тімошик, Сімоненко;

8) порушення правила уживання апострофа, як, наприклад, у прізвищі Карпюк;

9) нехтування правила чергування о з і, наприклад Сивоконь, Чорновол (пор. загальні назви кінь, віл);

Прізвища українців російського походження зазнавали змін здебільшого після розпаду СРСР унаслідок їх перекладу з російської мови українською.

У спотворенні прізвищ українців російського походження спостерігається переважно нехтування правил українського правопису, зокрема таких, як:

1) невідповідність передачі російської літери и в корені прізвищ, утворених від основ, спільних для української й російської мов, як наприклад: Архіпова (пор. Архип), Літвінова (пор. литвин), Каліновська (пор. калина), Сівцова (пор. сивийСивий);

2) передача російської літери и українською літерою і в суфіксах -ик- (Новікова, Обєднікова, Сальнікова, Овчиннікова,) та -ич- (Кузмічова);

3) невідповідність передачі російської літери *е* в суфіксі *-ев* після літери *р*: Горєва, Зверєва, Болдирєв, Бахарєв, Козирєв на місці української літери *е*: Горева, Зверева, Болдирев, Бахарев, Козирев;

4) одночасне порушення кількох правил, наприклад Зімнікова; Маліннікова, на протигагу літературним Зимникова, Малинникова;

5) збереження російського прикметникового закінчення, наприклад Малая, Чалая, замість нормативного Мала; Чала;

6) уживання знака м'якшення після літери *р*, що стоїть у кінці складу: Паскарь, Пузирькова, Царьков;

7) передача російської літери *ь* апострофом, наприклад Д'яков.

Щодо наголошування власне українських прізвищ, то тут спостерігається здебільшого тенденція відмінного від однозвучної загальної назви наголошування. Деякі дослідники пояснюють це потребами диференціації загальної і власної назви, тобто прізвища. Ідеться передусім про прізвища типу Коваль, Дубина, Кравець, Баран та под. На нашу думку, виправданим можна вважати перенесення наголосу в прізвищах типу Петрівна, Богдан. Цікаво, що власники прізвищ на кшталт Кушнір (очевидно, через те, що мало хто з носіїв співвідносить його із загальною назвою), Рибка, Монарх і Кесар (імовірно через “благородне” походження) не наполягають на іншому, ніж у загальної назви, наголошуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Масенко Т. Українські імена і прізвища / Лариса Терентіївна Масенко. – К. : Т-во “Знання” УРСР, 1990. – 48 с. – (Сер. 6 “Духовний світ людини”; № 3).
2. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища / Юліан Костянтинівч Редько. – К. : Наукова думка, 1966. – 217 с.
3. Український правопис / НАН України; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. – К. : Наукова думка, 2012. – 288 с.
4. Франко І. Причинки до української ономастики / Франко Іван // Науковий збірник Т-ва ім. Т. Шевченка. – Львів, 1905. – С. 185–214.

СИСТЕМНІСТЬ БАГАТОЗНАЧНОСТІ ІСПАНСЬКИХ ЛЕКСЕМ НА ТЛІ РОЗВИТКУ ЕНАНТІОСЕМІЇ

Іваненко А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовні одиниці в лексиці не існують ізольовано. Між ними спостерігаються різні семантичні процеси, які пов’язують співвідносні за певними параметрами мовні одиниці. Уже досить детально на матеріалі різних мов вивчені прояви найпоширеніших лексико-семантичних угруповань – полісемії, синонімії, антонімії, омонімії та ін.. Менш помітним і розповсюдженим, але досить цікавим явищем є енантіосемія, розвиток протилежних значень у семантичній структурі однієї мовної одиниці.

Однією з перших робіт щодо цієї теми стало дослідження проф. В. Шерцля “Про слова з протилежними значеннями” (1883-1884). Під терміном енантіосемія (від *грец.* *enantios* – протилежний + *sema* – знак) він розумів “те явище, де одне і те ж слово вміщує в себе два прямо протилежних один одному значення” [7, с. 1].

У “Словнику лінгвістичних термінів” О. С. Ахманова дає таке визначення енантіосемії: 1. (Поляризація значень). Здатність слова (морфеми) висловлювати антонімічні значення. 2. Стилистичний засіб, що полягає у вживанні слів у протилежному змісті (у поєднанні з особливим інтонаційним контуром) [1, с. 526].

У цьому визначенні вказується на основні ознаки, які характеризують енантіосемію: 1. Вона існує в рамках однієї мовної одиниці, що відмежовує її від омонімії та антонімії, де опозиція складається з двох слів; 2. Два контрастних значення представлені у складі однієї одиниці, що вказує на зв'язок енантіосемії з полісемією; 3. Значення в складі одиниці пов'язані відношеннями протилежності. 4. Енантіосемія нарівні з іншими категоріями лексичної семантики є засобом художньої виразності мови.

Загалом енантіосемію можна розділити на номінативну і емоційно-валоративну [3, с. 11]. Якщо розглядати слово у взаємозв'язку денотативних, сигніфікативних і прагматичних компонентів, то номінативна енантіосемія характеризується протиставленням сигніфікативних (денотативних) сем, а емоційно-валоративний тип відрізняється полярністю на рівні прагматичного аспекту.

Можна зазначити такі приклади, які виражають номінативну функцію і уособлюються на рівні однієї мовної одиниці: “alquilar” має у своєму значенні винаймати та здавати в аренду; слово “música” може означати: приємна музика, а також шум та гвалт. Дієслово “sancionar” у першому своєму значенні має на увазі стверджувати, схвалювати (про закон), а у другому накладати санкції, карати (когось).

Що ж до емоційно-валоративної функції вживання, найбільшу здатність до розвитку мовленнєвої енантіосемії мають слова, що виражають ставлення мовця до предмета розмови, суб'єктивну оцінку повідомлюваного. При цьому необхідною умовою розвитку мовленнєвої енантіосемії є наявність суперечності між прямим значенням слова і значенням інтонації, з якою це слово вимовляється. Іншими словами, енантіосемія слова виникає тоді, коли його позитивний лексичний зміст стикається з негативним інтонаційним змістом і навпаки [4]. Наприклад, ми скажемо людині “Que buena persona eres”, і в залежності від інтонації, вона може по-різному сприйняти інформацію. Якщо промовити це речення з нейтральним тембром та спадною інтонацією, то підкреслимо позитивні риси людини. А якщо ж вимовити з висхідно-спадним тоном разом із сповільненням темпу вимови та заміною тембру, з інтонацією зневаги, то тим самим ми дамо людині зрозуміти абсолютно протилежне від форми значення, яким ми підкреслимо наше погане ставлення до певної ситуації, пов'язаної з цією особою.

Таким чином, можна зробити наступний висновок щодо описаного явища відображення в процесах енантіосемії загального закону пізнання, сутність якого полягає в розподілі на взаємовиключні протилежності і встановленні відношень між ними. Наявність слів з протилежним значенням – розповсюджена у різних мовах. Ця обставина дає нам право зазначити таке: в основі енантіосемії лежать загальні причини, які полягають у характері людського мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – М. : КомКнига, 2005. – 576 с.
2. Бессонова Л. Е. Энантиосемия как особый тип в системе лексических противопоставлений // Проблема лексической и категориальной семантики. Вып. 2 / Симферопольский гос. ун-т. Симферополь, 1982. – С. 27 – 31.
3. Махмутова Л. Ю. Основные типы энантиосемии в современном русском языке: автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. фил. наук (русский язык) / Л. Ю. Махмутова. – Казань, 2009. – 23 с.
4. Плющ Н.Н. Слово у мові та мовленні (явище мовленнєвої енантіосемії) [Electronic resource] / Н. Н Плющ. – Access Mode: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine34-12.pdf> (25.02.16)
5. Словарь-справочник лингвистических терминов. Изд. 2-е. – М.: Просвещение. // Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. – 1976. [Electronic resource]. – Access Mode: <http://enc-dic.com/linguistics/Jenantiosemyja-932.html> (25.02.16)
6. Соколов О. М. Энантиосемия в кругу смежных явлений / О. М. Соколов // Филологические науки. – 1980. – № 6. – С. 36 – 42.
7. Шерцль В. И. О словах с противоположными значениями (или о так называемой энантиосемии) / В. И. Шерцль // Философские записки. – 1883. – № 5. – С. 1–39.
8. Klégr. A. The limits of polysemy: enantiosemy [Electronic resource] / Aleš Klégr // Lingüistica pragensia. – 2013. – № 2. – Access Mode: http://lingprag.ff.cuni.cz/sites/default/files/archive/LP_2_2013.pdf (25.02.16)

ЛІНГВАЛЬНІ АНОМАЛІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ІГРОВИЙ МОДУС (на матеріалі романів Дж. М. Кутзее)

Ізотова Н.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз художнього тексту з позицій ігрової стилістики покликаний, насамперед, розкрити специфіку індивідуально-авторської лінгвокреативної діяльності, однією з форм якої можна вважати мовну гру. Мовна гра пов'язана з лінгвістичним експериментом [5, с. 32], результатом якого є девіативність, аномальність, свідоме, стилістично вмотивоване відхилення від норми у використанні мовних одиниць різних рівнів. Зверненість літератури до аномального та виняткового пояснюється не лише бажанням здивувати читача, а ще й тим, що ненормативне явище само по собі сприймається семіотично, це знак прихованого смислу [2, с. 90].

Аномальними називають будь-які порушення сформульованих правил або інтуїтивно відчутних закономірностей [3, с. 437]. Під мовною аномалією маються на увазі відхилення від правил уживання мовної або текстової одиниці [1, с. 50]. Як “точки росту нових значень” [там само, с. 64], мовні аномалії легко

вловити, але складно пояснити [4]. Тому природа мовних аномалій розкривається, переважно, в опозиції “аномалія vs. норма”, адже саме ненормативність допомагає виявити норму та правило [2, с. 79].

Прийоми аномалій та девіацій у художньому тексті, на думку Н. Д. Арутюнової, створені зазвичай відхиленнями від семантичного шаблону і характеризуються як такі, що 1) зводяться (із втратою образності) до семантичного стандарту (риторичні тропи та фігури) і можуть бути проінтерпретовані, та ті, що 2) не зводяться до стандартної семантики (прагматичні аномалії, абсурд, нонсенс) [там само, с. 89]. Мовну гру, мовний експеримент відносять до другого типу аномалій [3, с. 443].

У студіях художнього тексту вивчення мовних аномалій відбувається у двох напрямках. Перший передбачає аналіз мовних аномалій за рівневим або видовим принципами з подальшою екземпліфікацією специфіки таких аномалій у текстах різних авторів. Другий виходить із розуміння мовної аномалії як засобу моделювання особливого “художнього світу”, як основного прийому текстотворення [див.: 4]. Очевидно, що останній підхід загалом фокусується на так званих авторських аномаліях [1, с. 51–53], які є ключем до розуміння власне авторських лінгвістичних експериментів, задіяних з естетичною та стилістичною метою.

Мовні, а точніше лінгвальні аномалії, представлені в романах видатного південноафриканського письменника Дж. М. Кутзее, ґрунтуються, передусім, на аномальній реалізації [пор.: 4] жанрової, сюжетно-композиційної та наративної структур його творів, що й визначає їхню ігрову стилістику.

Так, експериментальність роману Дж. М. Кутзее “*Diary of a Bad Year*” (“Щоденник поганого року”) [DBY] полягає у використанні автором низки індивідуально-авторських ігрових технік: жанрового синтезу, сюжетно-композиційних і наративних зсувів та інтерференцій. Перше, що впадає в око, – це неконвенційна композиція твору: роман поділено на дві частини “*Strong Opinions*” (“Тверді судження”) та “*Second Diary*” (“Другий щоденник”), тематичний зв’язок між якими майже невловимий. Іншим ігровим кроком автора є нетрадиційна для художнього наративу структура та нетипова графічна організація роману, в результаті чого відбувається його тематичне та оповідне розшарування. Так, кожна сторінка твору починається з есе певної тематики, наприклад, “*On Competition*” (“Про змагання”), за ним йде повісткування головного героя, де він розповідає про свої стосунки з дівчиною-друкаркою. Аня, яка допомагає панові К. друкувати есе, також має власну оповідну партію, що доповнюється голосом Алана, хлопця, з яким вона живе. Отже, роман має чотири наративні площини, які, конфліктуючи одна з одною, розкривають його ключові теми.

Наративна аномальність іншого роману Дж. М. Кутзее, “*Waiting for the Barbarians*” (“В очікуванні варварів”) [WB], полягає в ускладненні сюжетно-композиційної структури твору за рахунок залучення оніричних епізодів, які виконують низку важливих для розуміння роману функцій – прогнозувальну, художньо-психологічну, смислотвірну.

Для подальшого вивчення ігрового модусу художньої прози в ідіожанровому аспекті важливо усвідомити, що нестандартні, неконвенційні художні твори, які формують свою власну поетику та стилістику, потребують нових правил та стратегій інтерпретації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Д. Языковые аномалии: типы и функции / Ю. Д. Апресян // *Res Philologica: Филологические исследования* / под. ред. Д. С. Лихачева. – М.; Л. : Наука, 1990. – С. 50–71.
2. Арутюнова Н. Д. Аномалии и язык // *Язык и мир человека*. – 2-е изд., исправл. / Нина Давидовна Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1999. – С. 74–97.
3. Булыгина Т. В., Шмелев А. Д. Аномалии в тексте: Проблемы интерпретации / Т. В. Булыгина, А. Д. Шмелев // *Логический анализ языка. Противоречивость и аномальность текста: сб науч. тр. Института языкознания АН СССР*. – М. : Наука, 1990. – С. 94–106.
4. Радбиль Т. Б. Языковые аномалии в художественном тексте: Андрей Платонов и другие / Тимур Беньяминович Радбиль. – М.: Флинта, 2012. – 322 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.kniga.com/books/preview_txt.asp?sku=ebooks318586
5. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры / Владимир Зиновьевич Санников. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 552 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. DBY = Coetzee J. M. *Diary of a Bad Year* / John M. Coetzee. – N.Y. : Penguin Books, 2014. – 227 p.
2. WB = Coetzee J. M. *Waiting for the Barbarians* / John M. Coetzee. – N. Y. : Penguin Books, 2010. – 180 p.

ПРОБЛЕМАТИКА НОВЕЛ МОХАНА РАКЕША: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Каленченко Є.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Мохан Ракеш (1925–1972) відомий в Індії та за її межами не тільки як талановитий письменник, драматург, автор романів, критичних статей, щоденників та іншого, але й як один з фундаторів (разом з Раджендром Ядавом та Камлешваром) індійського літературного руху “Наї кахані” (“Нове оповідання”). Саме ці письменники та їх послідовники почали виносити на світло болючі проблеми тогочасного індійського суспільства і особистості.

Рух за “нове оповідання” виник в Індії в 60-х роках минулого століття, письменники поставили собі за мету подолати зайве “соціологізаторство та суб’єктивізм”, які були присутні у творах їх попередників [2, с. 273]. Тобто на зміну літературному періоду Премчанда, де в творах на перше місце

ставилися патріотизм та прагнення до високих ідеалів, прийшов період авторів “нового оповідання”, які зосередили увагу читача на особистому житті людини: її власних проблемах та помилках, на її щасті та горі, на бажанні особистої свободи, прагненні розібратися в самому собі. В творах письменники руху “нове оповідання” намагалися показати недоліки в традиційних поглядах індійців на такі явища як стосунки між чоловіком та жінкою, бажання людини особистої свободи, щастя, місце жінки в сім’ї та суспільстві, нещасливі шлюби, розлучення та інше. Адже саме ці теми довгий час намагалися обминати, бо їх вирішення вимагало змін у поглядах самих індійців.

Можна вважати, що діячі руху за “нове оповідання” привернули увагу до важливих проблем, які були, а деякі лишаються й досі, болючими ранами та тілі індійського суспільства. А так як і самі письменники були частиною цього суспільства, вони будували сюжети творів на історіях з власного життя та з життя свого оточення.

Варто звернути увагу на те, що мова творів М. Ракеш та інших письменників руху “нове оповідання” зазнала певних якісних змін: автори почали використовувати повсякденну лексику у своїх оповіданнях – більш просту і невимушену. Що також допомагає швидше і гостріше передати переживання героїв читачеві.

Актуальними й до сьогодні новели Ракеша робить те, що героями своїх творів він обрав пересічних жителів міста (“жителів міста середнього класу”). Автор сконцентрував увагу не тільки на їх особистих проблемах та почуттях, а й показав реальні соціальні умови, в яких героям доводилося жити. Варто зазначити й те, що в творах зачіпаються питання здобуття освіти, питання безробіття, труднощі проживання в мегаполісі, різниця в поглядах нового та старого покоління, пристосування людини до змін у державі та у суспільстві.

Однією з особливостей творів Мохана Ракеша можна вважати те, що дуже часто в душевному стані головних героїв, в їхніх проблемах, ми впізнаємо особисте життя самого автора. Так дві новели “Ще одне життя” (1961) та “Визнання” (1972) – це відверті історії з життя самого автора. У творі “Ще одне життя” висвітлюється проблема нещасливого шлюбу. Непорозуміння між головним героєм та його дружиною призводять до розлучення, яке стало травмою для бувшого подружжя, але найбільше страждає дитина. Донька героя лишається жити з матір’ю. Вони переїзять в інше місце, її зустрічі з батьком стають все рідшими, і через деякий час він усвідомлює, що вони з донькою віддаляються один від одного.

Про тематику та проблематику своїх новел автор писав: “Переважає більшість моїх новел це спроба розказати історію перенесення страждань та почуття самотності окремої особи в певних умовах. Це історія самотньої людини, яка живе не поза суспільством, а яка відчувається самотньою серед людей. Історія про людину, яка приймає і терпить свій душевний біль. Це спроба побачити нерозривний зв’язок між особою та суспільством, незважаючи на їх взаємну ворожнечу. Прагнення показати, що життя людини – копія життя суспільства, а суспільство – віддзеркалення страждань людини.” [4, с. 41]

Одним з творів, які підтверджують слова письменника, є новела “Міс Пал”. Це опис життя жінки, в якій немає власної сім’ї. Вона працює в одній з державних установ Делі, спілкується з великою кількістю людей щодня, але це не дає їй відчуття повноти життя. Навпаки, – натовп, метушня мегаполісу втомлюють її, породжують почуття власної неповноцінності, загострюють відчуття самотності. Тому міс Пал часто їздить у невелике містечко Куллу, щоб відпочити душею. Дуже вміло та з глибоким розумінням автор зображує головну героїню та її емоційний стан.

У творі “Пустота” Мохан Ракеш намагався передати стан душі та проблеми заміжньої жінки, яка живучи зі своїми рідними (з чоловіком та донькою), відчувається самотньою. Це почуття виникло в головній героїні через те, що чоловік ставиться до неї з байдужістю. Вона намагається уявити, як почуватиметься чоловік, якщо одного дня вона не повернеться додому. Хочє зробити якийсь рішучий крок, спровокувати переломний момент в стосунках. Хочє, та все ж не наважується.

Досить відомою є новела “Квартира”. В ній описується те, як умови життя та вплив сторонніх людей можуть зіпсувати стосунки між чоловіком та дружиною. Вдало підкреслюючи описом обстановки емоційний стан та переживання головних героїв, автор занурює читача в ті умови та негаразди, які так часто трапляються в реальному житті. Ця та вищезгадані проблеми, які зачіпає Мохан Ракеш у своїх творах, нажаль, і в сучасному суспільстві потребують уваги та вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чельшев Е. П. Литература хинди. Краткий очерк / Е. П. Чельшев – М., 1968. – 198 с.
2. Чельшев Е. П. Индийская литература вчера и сегодня / Е. П. Чельшев – М., 1989. – 157 с.
3. Серебряков И. Д. Литературы народов Индии / И. Д. Серебряков – М., 1985. – 189 с.
4. प्रतभि अग्रवाल, भारतीय साहित्य के नर्माता: मोहन राकेश. – नई दिल्ली, 1992.
5. मोहन राकेश, क्वार्टर. – दिल्ली: राजपाल, 1972.
6. मोहन राकेश, मेरी प्रिय कहानियाँ. – दिल्ली: राजपाल, 1971.

МОДУС МУЗИЧНОСТІ У РОМАНІ ДЖ. ДЖОЙСА “ULYSSES”: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Калініченко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток сучасних стилістичних студій характеризується їх мультимодальністю, тобто акцентом на способах конструювання значень і породження смислів у ракурсі не лише власне вербальних, а й аудіальних, просторових, візуальних та інших модусів [5]. Особливий інтерес становить дослідження мелопоетики як присутності музичних мотивів чи наслідування музичних форм у художньому тексті [2, с. 21].

С. П. Шер та В. Бернхарт розмежовують три основних види музичності художньої прози: 1) “словесну музику” (фактично імітацію словами таких акустичних характеристик музики, як ритм, наголос, інтонація, тембр, а також використання у тексті засобів алітерації, асонансу, консонансу і рими); 2) відтворення музичних структур на композиційному рівні; 3) “вербальну музику” як художню репрезентацією музичного мистецтва [6, с. 173–202].

О. П. Воробйова дещо розширює зазначену класифікацію, визначаючи чотири вияви музичності прози: 1) експліковану словесну, фоносемантичну та/або синтаксичну імітацію звукового ряду, певних музичних жанрів або напрямів; 2) імітацію музичних форм; 3) домінантний чи контрапунктний мотив, що слугує сюжетним стрижнем або фоном для розгортання художньої оповіді, та 4) приховану присутність музичного ритму і мелодики [1, с. 34].

Усі зазначені вище прояви музичності у художній прозі знаходять яскраве вираження у романі ірландського письменника-модерніста Джеймса Джойса “Ulysses” (“Улісс”). Власне специфіка модерністського письма з його розмитістю, фрагментарністю, ускладненням структур, використанням техніки потоку свідомості, а також інтеграцією таких видів мистецтва як живопис і музика у тексті зумовлюють “музичність” поезики творів цього літературного напрямку.

Основною маніфестацією музичності у романі є імітація музичних форм. Так, композиція одинадцятого розділу роману “Ulysses” “Sirens” (“Сирени”) відповідає композиції фуги як музичного твору. Тут розрізняють три основних “внутрішніх” голоси (голос автора, головного героя твору – Блума і музики), а також “зовнішній голос” оповідача, які взаємодіють за принципами контрапункту та поліфонії. Автор не лише проводить однакові мотиви у всіх голосах, але й дотримується музичного принципу варіації у їх наступних партіях. Таке моделювання “музичної інструментовки” свідчить про унікальний авторський літературно-музичний експеримент [3, с. 49].

Експлікована імітація звукового ряду (“словесна музика”, за С. П. Шером та В. Бернхартом) простежується у романі завдяки використанню алітерації (“*The flood is following me*”), асонансу (“*two loonies mooching about*”), ониматопеї (“*dringdring*”), рими (“*Mr Best entered, tall, young, mild, **light**. He bore in his hand with grace a notebook, new, large, clean, **bright***”), авторських “милословних” неологізмів (“*the bestest puttiest longbreakye*”), а також специфічної синтаксичної та ритмічної організації прози, де найпоширенішими є еліптичні речення, наприклад, “*No-one here to hear*”, та повтори: “***from far, from farther out, waves and waves***” [7].

У романі представлена і “вербальна музика”, за С. П. Шером та В. Бернхартом, в основному у вигляді пісень. Виконані уголос або лише присутні у думках персонажів, вони дають поштовх до розуміння внутрішнього світу героїв і є тлом для розгортання подій. Наприклад, пісня “Love’s Old Sweet Song”, яку Моллі Блум збирається виконувати на концерті, є лейтмотивом її подружньої невірності, і ця пісня звучить протягом усього дня. Кожну лінійку з пісні “M’appari” (“Martha”) у виконанні Стівена Дедала Леопольд Блум подумки порівнює з певною подією з їхнього з дружиною життя. Додаткового зв’язку з дійсністю пісня набуває завдяки тому, що жінку, якій Блум пише листа у цей момент, звуть Марта Кліффорд [4].

Таким чином, роман Дж. Джойса “Ulysses” інтегрує усі зазначені вище типи музичності художньої прози. Хоча роман є експліковано музичним, можна говорити і про приховану в ньому присутність музичного ритму та мелодики. Завдяки особливостям поетики модернізму та авторського стилю музика може бути віднайдена у кожному абзаці твору. На наш погляд, музичність цього роману становить особливий інтерес для мультимодальних студій у галузі стилістики і потребує подальших досліджень у лінгвостилістичному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О.П. Спокушання музикою: емоційна аура музичних мотивів у художній прозі (когнітивний етюд) / О.П. Воробйова // Світ емоцій у дзеркалі когніції : мова, текст. дискурс: Тези доповідей Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О.П. Воробйової (27 вересня 2012 р., КНЛУ). – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – С. 34.
2. Роганова И.С. Актуализация постмодернистской парадигмы в культуре конца XX века (на примере немецкоязычной литературы) : автореф. дис. ... докт. культурологии : спец. 24.00.01 “Теория и история культуры”. – М., 2010. – 56 с.
3. Синяя А.В. Принципы музыкальной организации романной прозы XX века : Т. Манн “Доктор Фаустус”, Дж. Джойс “Улисс”, Р. Олдингтон “Смерть героя” : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.01.03 “Литература народов стран зарубежья (европейская и американская литературы)”. – СПб., 2008. – 52 с.
4. James Joyce’s Ulysses. Songs, Music, and Musical Allusions. Access mode : <http://www.james-joyce-music.com/ulysses>.
5. Murray J. Composing multimodality / J. Murray // Multimodal Composition: A Critical Sourcebook [ed. by Claire Lutkewitte]. – Boston : Bedford/St. Martin's, 2013. – P. 41–48.
6. Scher S.P. Essays on Literature and Music (1967–2004) / Steven Paul Scher, Walter Bernhart. – New York : Werner Woelf, 2004. – 524 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Joyce J. Ulysses / James Joyce. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.gutenberg.org/ebooks>.

МОВЛЕННЄВІ ОСОБЛИВОСТІ НЕГАТИВОЇ ІМПЛІЦИТОЇ САМООЦІНКИ

Камінська М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Категорія самооцінки є об'єктом вивчення багатьох наук: філософії, психології, соціології, антропології та лінгвістики. Під самооцінкою розуміють оцінне ставлення мовця до самого себе, до своїх дій, вчинків та особистих характеристик (думок, якостей) [1, с. 342]. Негативне ставлення індивіда до себе виявляється як несхвалення або незадоволення своєю значущістю та заниженою самооцінністю[3, с. 69].

Особливістю мовної структури самооцінки є збіг об'єкта та суб'єкта оцінювання, якими є сам мовець [2, с. 67]. Суб'єктивність самооцінки є надійним та багатим джерелом одержання знань про ментальний світ особи, структуру її самосвідомості та здатність до саморегуляції своїх дій та мовленнєвої поведінки.

Будь-яка спроба охарактеризувати себе містить оцінний елемент, що визначається загальновизнаними нормами, критеріями і цілями, уявленнями, моральними принципами, правилами поведінки, тощо, тобто самооцінка є соціально детермінованою. Дотримання кооперативного стилю з урахуванням загальновідомих максим спілкування П. Грайса та принципу ввічливості Дж. Ліча мінімізують як самовихваляння, так і яскраво виражений самоосуд, тому комуніканти часто вдаються до імпліцитних способів вираження негативної самооцінки. Параметрами формування негативної самооцінки можуть бути інтелектуальні здібності (1), соціальний статус та здатність (та нездатність) відповідати певній соціальній ролі (2, 3):

1) 00:70:33: *Woman: What are these squiggles?*

00: 70:35: *Sherlock [annoyed]: They're numbers. An ancient Chinese dialect.*

00: 70: 40: *Woman: Oh, right. Well, of course. I should have known that* [6].

2) "*Did you ever notice that I lack a certain maternal streak?*"

"You'd have made a wonderful mum".

"I don't think so" [5, p. 96].

3) 00: 21:02: *Dad, every year I tell my students to go for what they want in life, dream big, take risks. It's time I started to live up to my own words* [4].

Імпліцитний характер висловлення негативної самооцінки у наведених прикладах пом'якшує категоричність суджень та віддаляє від "озвучення" мовцем відчуття власної неповноцінності. Проте, комунікативні інтенції висловлень, що містять негативну самооцінку, можуть бути досить різними. У першому прикладі негативна самооцінка жінки має саркастичний відтінок та не є істинною, а скоріше має на меті підкреслити зарозумілість персонажу Шерлока та вказати на недоречність його манери поведінки. Другий та третій приклади ілюструють прагматичну спрямованість негативної самооцінки комуніканта вплинути на емоційний стан співбесідника долучаючи його до власних інтимних переживань та, таким чином, пояснити свою поведінку та подальші вчинки.

Отже, категорія самооцінки є невід'ємною частиною мовленнєвої діяльності людини. Імпліцитний характер висловлення негативної самооцінки зумовлений зменшенням категоричності мовлення та має прагматичну направленість вплинути на емоційний стан комуніканта для реалізації подальшої мовленнєвої стратегії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М. : "Языки русской культуры", 1999. – 896 с.
2. Крисанова Т.А. Висловлювання з негативною оцінкою адресата в сучасній англійській мові (комунікативно-прагматичний аспект) [рукопис]: дис. ... канд.

- філол. наук : спец. 10.02.04 / Крисанова Тетяна Анатоліївна. – К., 1999. – 198 с.
3. Harre R. The Singular Self: An Introduction to the Psychology of Personhood / Rom Harré. – SAGE Publications, 1998. – 208 p.
4. Haines Randa : The Ron Clark Story / [Directed by Randa Haines]. – The USA : Metro-Goldwyn-Mayer, 2006. – 96 mins.
5. Matthews C. All you need is love / Carole Matthews – Headline publishing group, London, 2008. – 404 p.
6. Sherlock. Season 1, Episode 1. = (Sherlock 1/1)

МОНОЦЕНТРИСТСЬКА ГІПОТЕЗА ПОХОДЖЕННЯ МОВИ

Капранов Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний етап розвитку наукознавства продовжує вивчати гіпотези локалізації перших представників роду *Номо*, серед яких могли бути *Номо habilis* (припущення Р.В. Tobias) [2, с. 42], *Номо rudolfensis* і / або *Номо erectus* (*ergaster*) та ін. (припущення F.J. Fitch, J.A. Miller, J.O. Mitchell та ін.), що, ймовірно, були першими носіями мови. Проведені антропологами і археологами дослідження дають підстави припустити про те, що кісткові останки найдавніших людей, геологічний вік яких досягає приблизно 2/2,4 млн. років і навіть перевершує цей рубіж часу, вперше були виявлені в Східній Африці [3, с. 15]. Саме тому *гіпотеза про африканське походження людини розумної / Номо sapiens* [2, с. 6] продовжує хвилювати розуми учених багатьох галузей знань, зокрема *антропології* (К. Кьюмен), *археології* (Ф. Грайне, У. Юнгерс, І. Шультц), *геногеографії* (О.С. Серебровський, О.В. Балановська, О.П. Балановський), *лінгвістики* (Л.С. Клейн) та ін.).

Як правило, основна дискусія точиться навколо двох гіпотез про походження *Номо sapiens*. Перша версія – *моноцентристська*, згідно з якою місцем походження людей сучасного фізичного типу був певний досить обмежений регіон в Африці, звідки вони згодом розселилися по іншим континентам, поступово витіснюючи автохтонні популяції гомінідів, які їм передували; друга версія – *поліцентристська*, або *мультирегіональна*, згідно з якою еволюційне становлення *Номо sapiens* відбувалося повсюдно, тобто і в Африці, і в Азії, і в Європі, при постійному обміні генетичним матеріалом між популяціями цих регіонів [2, с. 5–6].

Д. Бікертон схиляється до першої моноцентристської теорії, обстоюючи вузький моноцентризм *африканського походження людини розумної / Номо sapiens*, тобто припускаючи, що територія Африки – це місце зародження мови і людини (гіпотеза “чорної Єви”) [4]. Це верифікується і даними сучасної геногеографії, яку О.С. Серебровський назвав наукою історичною, а не біологічною (О.С. Серебровський). О.В. Балановська і О.П. Балановський, вивчаючи всі народи світу з “однобатьківським” ДНК маркером (Y-хромосома, що успадковується по батьківській лінії і мітохондріальна ДНК – по материнській лінії), спробували реконструювати ланцюжок послідовних мутацій (“від Адама”

або ж “від Єви”) [1, с. 401]. Дослідники, висуваючи власні припущення, керувалися переважно антропологічним матеріалом (копалинами), що дало їм змогу дійти такого висновку: “найпершою завоювала популярність мітохондріальна ДНК, що передається з покоління в покоління по материнській лінії: вона дозволила припустити *моноцентристську гіпотезу походження людства*, а також “вихід з Африки” як найважливіший етап у розселенні по планеті людини сучасного виду” [1, с. 401]. Звертаємо увагу і на те, що окремі дослідники (див. праці О.С. Серебровського, М.К. Кольцова, Л.Л. Каваллі-Сфорца, В. Бодмера), зосереджуючись на вивченні мітохондріальної ДНК, почали спостерігати як на сцену стрімко вийшла інша генетична система – Y-хромосома – спадщини в поколіннях по батьківській лінії. Хоча Y-хромосомі ще не вдалося витіснити або потіснити мітохондріальну ДНК з позицій лідера, однак вона впевнено зайняла місце поруч з нею. Утворився дует, що став загальноприйнятим стандартом у світових дослідженнях. Це і їм дало змогу припустити, що “відсутність рекомбінації дозволяє реконструювати ланцюжок послідовних мутацій (“від Адама” або ж “від Єви”), визначити місце і час їх виникнення, а також простежити і процес розселення людства по планеті” [1, с. 401–402].

На сьогодні і досі продовжується багаторічна і тривала дискусія навколо моноцентристської і поліцентристської гіпотез походження мови, однак, за словами Л.Б. Вишняцького, “все ще далека від її завершення, тому ініціатива зараз у руках прихильників *гіпотези африканського походження людини розумної / Homo sapiens*” [2, с. 6], адже люди сучасного або дуже близького до такого фізичного типу, як припускають Р.Л. Канн та ін., з’явилися в Африці вже в кінці середнього плейстоцену [5]. Окрім цього, на думку Р. Форстера і О.П. Пірсона, з усіх континентів тільки тут відома велика кількість останків гомінідів перехідного характеру, що дозволяють хоча б в загальних рисах простежити процес трансформації місцевих *Homo erectus* в *Homo sapiens* [6; 7]. Якщо говорити про найперших представників роду *Homo*, тобто *Homo habilis*, *Homo rudolfensis* і / або *Homo erectus (ergaster)*, як припускає Л.Б. Вишняцький, їх об’єднує *Олдувайська галькова культура* – приблизно до 2/2,4 млн. років тому існували найдавніші з відомих зараз кам’яних знарядь (наприклад, “Model” [3, с. 15]), що знаменують для археологів початок палеоліту (давньокам’яного століття) [2, с. 42].

ЛІТЕРАТУРА

1. Балановская Е.В. Генетические следы исторических и доисторических миграций: континенты, регионы, народы / Е.В. Балановская, О.П. Балановский. // Вестник ВОГиС. - 2009. - Т. 13, № 2. - С. 401 - 408.
2. Вишняцкий Л.Б. История одной случайности, или Происхождение человека / Леонид Борисович Вишняцкий. - СПб, 2005. - 155 с.
3. Зубов А.А. Становление и первоначальное расселение рода Homo / Александр Александрович Зубов. - СПб. : Алетей, 2011. - 224 с.
4. Bickerton D. Language and Species / D. Bickerton. // Linguistic Society of America. - 1992. - Vol. 68, No. 2. - P. 375 -382.

5. Cann R.L. Mitochondrial DNA and human evolution, Nature, / R.L. Cann, M. Stoneking, A.C. Wilson. – 1987. – P. 32–36.
6. Forster P. Did early humans go north or south? / P. Forster, S. Matsumura. // Science. -2005. -P. 965 -966.
7. Pearson O.M. Has the combination of genetic and fossil evidence solved the riddle of modern human origins? / O.M. Pearson. // Evolutionary Anthropology. -2004. - 13 (4). -P. 145 -159.

РЕКЛАМНИЙ ДИСКУРС: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ?

Каратєєва Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Реклама є головним актором формування міжкультурного комунікаційного простору, що в епоху глобалізації перебуває у центрі протистояння понять “масовість, глобальність” та “індивідуальність, національна специфіка”. На думку В.В. Міронова, у ХХІ столітті комунікація перетворилась на незалежну силу, що не тільки існує за межами діалогу культур, але модифікує його, нівелюючи його локальний (монокультурний) характер. Проникаючи у всі сфери нашого життя, реклама стала основним інструментом спостереження та соціальної еволюції, “дзеркалом”, яке відображає, але й викривляє розвиток цінностей та культури. Сьогодні рекламний дискурс інтерпретується як різновид масової комунікації, в контексті якої створюються інформативно-образні та експресивно-сугестивні тексти, що відрізняються шаблонністю та безособовістю і мають на меті вплинути на певну цільову аудиторію, стимулюючи її зробити певний вибір та дію. Орієнтуючись на мультинаціональну публіку, рекламодавці “роблять ставку” на міжкультурні концепти-констати, тобто на базові цінності, спільні для всіх людей на планеті (здоров’я, добробут, любов, комфорт, безпека, свобода, щастя тощо). Отже, йдеться не тільки про створення певного глобального комунікаційного простору, але й конкретних актантів цієї площини – носіїв сучасної масової культури, що мають ідентичні принципи, бажання, інтенції, пріоритети, тобто світогляд та концептуальну картину світу, підпорядковані так званому проекту “гарного життя” [3; 4; 6].

Проте, на наш погляд, глобальність феномену реклами не виключає її соціокультурної унікальності, оскільки формування реклами цілком залежить не тільки від соціальних, лінгвістичних та психологічних факторів, але й національних, етнічних особливостей соціуму та його культурних традицій. Реклама залишається особливим комунікативно-соціальним та лінгвокультурологічним феноменом, оскільки саме вона надає вагому інформацію щодо системи ціннісних орієнтацій сучасного індивіда, що належить до певної національної культури; з однієї сторони, рекламний дискурс адаптується до певного лінгвокультурного середовища, з іншої – саме він формує це середовище. Йдеться про те, що рекламний текст одночасно віддзеркалює специфіку національної картини світу, ментальні домінанти певного соціуму, що живе й розвивається в певних культурно-історичних умовах та здійснює

зворотній вплив на світогляд цього ж суспільства. Незважаючи на те, що рекламний дискурс є гібридною та мінливою лінгвоконцептуальною одиницею, що характеризується подвійною сутністю – вербальною та іконічною, представляючи таким чином, складний лінгвосеміотичний комплекс, в якому кожний елемент відіграє певну комунікаційну роль та є доповненням іншого, останній зберігає за собою статус певного коду, що інтегрує специфічну лінгвокультурну модель буття, транслюючи її компоненти у глобальний комунікаційний простір [1; 2]. Саме цей зв'язок рекламного дискурсу з національною культурою і характером є першочерговою умовою та задатком успіху компанії як на внутрішній арені, так і в контексті планетарної комунікації. Підтвердженням зазначеної тези є той факт, що до поняття реклами іноді відносять й назви торгових марок, закладів, видань, логотипи тощо, які, не втрачаючи своє специфічної лінгвокультурної сутності, презентують один з основних механізмів впливу на потенційного адресата та маніпуляції його свідомістю.

Окрім того на сьогоднішній день дослідження поняття реклами здійснюється в контексті двох основних концепцій: культурологічної (або історико-культурологічної) та маркетингової (або конкретно-прагматичної). На жаль, поки що ці два підходи існують автономно, у той час, коли дослідження сучасної реклами вимагає їх поєднання, оскільки саме цей тандем є оптимальним для подальшого вивчення економічної, маркетингової природи реклами та її лінгвокультурологічних особливостей [5]. Окрім того, наголошуємо на необхідності залучення до аналізу рекламних текстів лінгвокогнітивних методів дослідження, які дозволяють аналізувати мовлення в його безпосередньому зв'язку з мисленням. У рамках цього підходу мовні та позамовні особливості тексту розглядаються в якості своєрідної “упаковки”, “коду” до концептосфери мовної особистості, що є членом певної нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова А. С. Французский национальный характер сквозь призму современных французских печатных рекламных текстов : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.15 “Романские языки” / А. С. Борисова. – Москва, 2010. – 20 с.
2. Гаран Е. П. Лингвокультурологические аспекты интерпретации рекламного дискурса : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Е. П. Гаран. – Ростов-на-Дону, 2009. – 18 с.
3. Трошина Н. Н. Рекламная коммуникация в глобализирующемся мире / Н. Н. Трошина // Рекламная коммуникация: лингвокультурный аспект : [сб. обзоров]. – Москва : ИНИОН РАН, 2011. – 190 с.
4. Тюрина С. Ю. О понятиях рекламный текст и рекламный дискурс [Электронный ресурс] / С. Ю. Тюрина // Вестник Ивановского государственного энергетического университета имени В. И. Ленина. – Ивановск, 2009. – Вып. 1. – Режим доступа : <http://ispu.ru/files/75-77.pdf>.
5. Rollo A. Enjeux et modalité des transferts culturels dans la publicité internationale [Ressource électronique] / Alessandra Rollo // Signes, discours et sociétés. – 2013. – № 11. – Régime d'accès : <http://www.revue-signes.info/document.php?id=3119>.

ЛІНГВІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НЕГАТИВНОГО ІМІДЖУ АРТИСТА

Карпенко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Перші спроби моделювання було здійснено структуралістами К. Бюлером, З. Харрисом, Ч. Хоккетом та ін. ще на початку XX ст., але поняття лінгвістичної моделі увійшло в науковий обіг у 60-70-х роках XX ст. разом з появою математичної та комп'ютерної лінгвістики. Відтоді метод лінгвістичного моделювання активно використовується в різних галузях мовознавства: психолінгвістиці й теорії мовленнєвої діяльності, лінгвістичній семантиці, когнітивній і комп'ютерній лінгвістиці, теорії комунікації й дискурсології, а також у лінгвоконцептології та перекладознавстві [2, с. 467]. Однак, сьогодні бракує досліджень із залученням згаданого методу у відносно новій галузі мовознавства, що вивчає мовленнєві засоби створення іміджу, – лінгвоіміджології.

Актуальність вивчення лінгвістичного моделювання негативного іміджу артиста полягає в необхідності студіювання механізмів мовленнєвого впливу на адресата за допомогою мови мас-медіа, а також у поглибленні й розширенні теоретичної бази моделювання іміджу діяча шоу-бізнесу вербальними засобами.

Сьогодні важливим постає питання пошуку ефективних засобів моделювання різних видів іміджів та умов успішного впровадження створюваних іміджів через ЗМК у масову свідомість цільової аудиторії [1, с. 44]. Зазвичай адресант прагне створити позитивний імідж особи, товару чи компанії. Проте, залежно від мети формування оцінних емоцій реципієнта, імідж може бути і негативним. Крім того, позитивне в очах одних людей може бути негативним для інших і навпаки.

Моделювання дозволяє за допомогою відображення та відтворення об'єкта дослідження замінити його таким чином, що вивчення моделі об'єкта дає нову інформацію про нього [2, с. 466]. При цьому важливою є теза про певні обмеження до застосування цього методу: “успішно моделюються ті властивості об'єкта, які пов'язані з його структурною організацією” (Ю. Д. Апресян) [цит. за 2, с. 467].

На думку Катинської, імідж можна співвіднести з різними моделями, що класифікуються за їхнім характером: якщо розглядати імідж як ідеалізовану модель елементів суспільства, то він здебільшого відповідатиме мисленнєвому виду моделі, тоді як візуальний імідж – об'єкт предметного моделювання, а вербалізований імідж – знаковий вид моделі (оскільки мова має знакову природу) [1, с. 22]. Зупинимось на останньому, оскільки дослідження здійснено на матеріалі газетного дискурсу і зосереджено на мовній репрезентації іміджу публічної особи.

Імідж – це багатогранний феномен, певна система, яка включає в себе всю необхідну інформацію про свого носія (внутрішні і зовнішні характеристики), що відтворюється за допомогою формування у реципієнта/адресата уявлення про цю особу або певного ціннісного відношення до нього через систему

емоційно-експресивних засобів. Моделювання негативного іміджу артиста здійснюємо на основі виявлених у газетному дискурсі мовних засобів негативного маркування базових характеристик іміджу публічної особи: візуальних (обличчя, одяг, зачіска, фігура), індивідуально-особистісних (темперамент, моральні якості, здібності, талант), соціально-рольових (професійні якості, громадянська позиція, сімейні відносини) та символічних (житло, автомобіль, інші матеріальні цінності). На нашу думку, це і є необхідні для успішного моделювання структурні компоненти, про які було зазначено вище.

Візуальна модель негативного іміджу артиста, що вербально реалізована в газетному дискурсі, вказує на поганий фізичний стан і вигляд виконавця, невміння підбирати одяг, зачіску та аксесуари для публічної появи або звичайної прогулянки, відсутність хорошого смаку. Пор.: **Вбрання співачки теж було не з найкращих: червоно-бежева кофта, різнокольорові чоботи, рожева сумка, яка ні до чого не вписувалася, а шуба чомусь була одягнена на одну руку** (Відомості, 12.12.12); *Miley's nude latex bikini and sexual moves have **angered and bemused** celebrities, parents and fellow acts* (The Mirror, 27.08.13).

За моделлю індивідуально-особистісних характеристик негативного іміджу артиста, останнього можна описати як невірного, самолюбивого, аморального, нервового, агресивного, скандального, лицемірного, нечесного, схильного до шкідливих звичок, хворого тощо. Пор.: *Причиною обурення Політи став вихід сюжету про нібито **п'яний бешикет артистки** біля московського метро* (Українська правда, 27.08.14); *Although parents are **disgusted** by Miley's saucy performance, the star herself seemed **unfazed by the controversy** – posting a series of a raunchy pictures online which drew the attention firmly on her twerk asset* (The Mirror, 27.08.13).

Модель негативного іміджу артиста відповідно до зображених у газетному дискурсі соціально-рольових характеристик виконавця передбачає відхилення від таких соціальних ролей, як “професіонал”, “свідомий громадянин”, “гарний сім'янин”, “гарний батько/гарна мати” тощо. Пор.: **Варто зазначити, що Таїсію Повалій та Ані Лорак неодноразово звинувачували у пасивній громадянській позиції та навіть підтримці анексії Криму та агресивної політики Росії щодо України** (Газета по-українськи, 20.08.14); *The former Oasis guitarist is far from impressed with Miley and reckons **she should channel her energies into writing a good song*** (The Mirror, 06.12.13).

Символічні характеристики іміджу артиста найменше представлені в мас-медіа, проте, моделюючи негативний імідж за цим критерієм, варто звернути увагу на несхвалення адресантом надмірної розкоші й заможності зірок шоу-бізнесу, зокрема, коли йде мова про утискання прав звичайних людей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Катинская М. В. Лингвистическое моделирование имиджа. Монография / Марина Владимировна Катинская. - Благовещенск : Изд-во АмГУ, 2012. - 168 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. - Полтава : Довкілля-К, 2010. - 844 с.

ЗАПОЗИЧЕННЯ У ЕРГОНІМНОМУ ЛАНДШАФТІ ЛОНДОНА (НА МАТЕРІАЛІ НОМІНАЦІЙ РЕСТОРАНІВ)

Катернюк В.В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

“Ергоніми” – це розряд онімів, власна назва ділового об'єднання людей, в тому числі спілок, організацій, установ, корпорацій, підприємств [4, с. 152].

За своїми категоріальними ознаками ергоніми є ономастичними універсаліями, під якими дослідники розуміють загальні властивості, специфічні для власних імен у різних мовах [1, с. 10]. Екстралінгвальні універсальні характеристики ергонімів об'єднують такі номінативні ознаки: мотиви присвоєння та функції імені [там само].

Ергоніми, до яких відносяться назви закладів харчування, як і інші оніми, використовуються для виділення названого ними об'єкту серед інших об'єктів, зокрема для індивідуалізації та ідентифікації [2, с. 7]. Ці власні назви як засоби вторинної номінації представлені в абсолютній більшості ономастичних систем. Вони становлять досить помітну частку ономастикону цих мов як з погляду їх номінативної функції, так і у кількісному плані.

Одним з джерел створення ергонімів є запозичення, які грають не останню роль у створенні онімного ландшафту будь-якого міста.

Метою нашої розвідки є виявлення запозичень в ергонімії Лондона, зокрема серед номінацій ресторанів. Матеріал дослідження являє собою 15733 номінації закладів харчування, представлених на сайті www.tripadvisor.com.

Під час аналізу матеріалу ми керувалися тим, що запозиченням вважається елемент іноземної мови (слово, морфема, синтаксична конструкція), перенесений з однієї мови в іншу в результаті мовних контактів. Таким чином, номінації, які представляють собою не англomовні лексеми, розглядаються нами як утворені від запозичень [3]. Найчастіше такі запозичення – це номінативні назви, утворені однією лексемою, однак, зустрічаються також цілі запозичені синтаксичні конструкції.

Отже, запозичення в англomовному ергонімному ландшафті можна класифікувати за мовами-донорами, з яких вони походять:

- італійська: *Papillon Pizza, Bravi Ragazzi Pizza, Da Mario, La Saporita, Rossopomodoro, Rossella, Tomo Pizzeria, La Bardigiana, Spiazzo* тощо.
- французька: *La Trompette, Brasserie Blanc, Le Mignon, Le Pain Quotidien, Aubaine, Cafe Rouge, Pomme De Pain, Gazette, Gastro* тощо.
- іспанська: *La Crema, La Taperia, Que Tapas, La Plaza, Levante Bar, El Cantara, Hola Paella* тощо.
- японська: *Zaibatsu, Okawari, Ichiban, Senkai, Wagamama, Aykokukaku, Chikara* тощо.
- китайська: *ChaChar, Sanbao, Hing Loong, Ding Hao* та ін.
- турецька: *Masa Meze, Kebab Delight, Umut Ocakbasi, Yayla, Ziyafet* та ін.
- в'єтнамська: *Pho, Pho Thanh Chau, Xin Chao* тощо.

- арабська: *Al Kareem, Shahi Karahi, Al-Hashim Khyber* тощо.
- фарсі: *Rezvan*.
- хінді та інші мови Індії: *Maharani, The Massala Hut, Tandoori Lane, Machaan, Shah Tandoori, Miran Masala*.
- російська: *Babushka*.

З наведених прикладів можна зробити висновок, що запозичення з європейських мов залишаються варваризмами, повністю зберігаючи своє первинне написання та граматичні особливості, наприклад, присутність артикля та його форма, а також необхідні закінчення, якщо запозичується синтаксична конструкція. В той же час запозичення з інших, зокрема східних та слов'янських мов, представлені в основному транскрипціями, що легко пояснюється невеликою поширеністю цих мов у європейському просторі, а також кардинальною відмінністю алфавітів, через що і необхідна мінімальна адаптація для уможливлення сприйняття цих назв не носіями цих мов.

Як показує матеріал, ергонімний ландшафт відображає мови національних меншин, які мешкають у мегаполісі. Цікаво, що серед запозичень мало лексем китайською мовою, хоча саме китайських закладів харчування в Лондоні багато, майже всі з них мають назви, легко зрозумілі англомовному відвідувачу, наприклад: *Red Dragon, Golden Temple*, які, хоч і представляють реалії китайської культури, не є запозиченнями. Всі запозичені назви – культурно зумовлені, найчастіше відображаючи відомі елементи культури, таким чином інформуючи відвідувача про національну специфіку ресторану.

Серед перерахованих прикладів представлені ергоніми, утворені лише шляхом простої онімізації, однак, назви ресторанів можуть утворюватися також шляхом трасонімізації, що потребує подальшого дослідження, адже трансонімізація – це окремий процес формування власних імен на основі інших імен [2, с. 7], і в цьому випадку імена можуть належати до будь-яких категорій онімів – антропонімів, топонімів, тих самих ергонімів та інших категорій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисова В. В. Ономастические универсалии: экстралингвистический аспект: на материале антропонимии монгольских языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.22 “Языки народов зарубежных стран Европы, Азии, Америки, аборигенов Америки и Австралии” / В. В. Денисова. – Улан-Удэ, 2003. – 22 с.
2. Катернюк В. В. Структурно-семантические характеристики неофициальных антропонимов в английской, немецкой та украинской языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.15 / В. В. Катернюк. – К., 2010. – 16 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой. – 2-е изд. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
4. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Наталья Владимировна Подольская. – М. : Наука, 1978. – 198 с.
5. London Restaurants [Electronic Resource]. – 2015. – Access Mode : http://www.tripadvisor.com/Restaurants-g186338-London_England.html

МОВНІ КАРТИНИ СВІТУ У ТЮРКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Каціон І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Пізнання людиною себе і навколишнього світу через мову стало основним дослідницьким вектором лінгвістики на зламі тисячоліть. Базовою тезою антропологічного мовознавства вважають твердження про мову, як про конститутивну здатність людини. Так, В. фон Гумбольдт першим почав фіксувати ідеї про нерозривну єдність мови і мислення. При цьому мова для науковця виступає посередником між об'єктивно існуючим зовнішнім світом і суб'єктивним світом людини [1, с. 12]. Подібну точку зору виражав О. О. Потебня, описуючи мову як діяльність духу і людини, і нації вцілому [5, с. 53].

Базуючись на таких поглядах, вчення про мовні типи, картини світу, концепти й інші суміжні поняття набули досить широкого висвітлення у працях їхніх послідовників. Картину світу при цьому розглядають як “базисне поняття теорії людини, універсальний орієнтир людської діяльності, що визначає загальний перебіг усіх процесів у суспільстві, все його соціокультурне життя”. М. Хайдегер писав, що слово “картина” асоціюється із відображенням чогонебудь, а поняття “картина світу, якщо осмислювати його суть, позначає не картину, що зображає світ, а світ, який усвідомлюється як картина” [7, с. 103].

У процесі пізнання світу людина створює власне бачення навколишньої дійсності, що відображається у її свідомості у вигляді сукупності концептів. За твердженням В. А. Маслової, концептуальні картини світу у різних індивідів різняться. Це залежить від епохи, соціальної чи вікової групи, області наукового знання і т. ін. Люди, що розмовляють різними мовами можуть мати за певних умов близькі концептуальні картини світу, а ті, що говорять однією мовою – різні. Таким чином, у концептуальній картині світу взаємодіють загальнолюдське, національне і особистісне [3, с. 70]. Згадуючи твердження Е. Бенвеніста, який запевняв, що “неможливо уявити людину без мови...”, очевидним здається те, що виникнення картини світу тісно пов'язане з мовою і у багатьох випадках нею і визначається. Більш того, присутність і ключова роль мови у такому масштабному понятті як концептуальна картина світу дозволяє науковцям мати конкретний матеріал для його дослідження. Безумовно, ми не можемо заперечувати той факт, що концептуальна картина світу значно багатша за мовну, оскільки значну її частину складає невербальний компонент. “Картина світу – те, яким собі малює світ людина у своїй уяві, – феномен більш складний, ніж мовна картина світу, тобто та частина концептуального світу людини, яка пов'язана з мовою і переломлена через мовні форми”. Проте говорити у такому випадку про недоцільність лінгвістичних досліджень також не є коректним. Підтвердженням цього можуть слугувати слова Ю. Н. Караулова, який запевняє, що між картиною світу, як відображенням реального світу, і мовною картиною світу, як фіксацією цього відображення, існують складні відносини: кордони між ними здаються “розмитими і невизначеними” [2, с. 271].

Сучасна лінгвістика налічує десятки робіт, що присвячені спробам окресленню меж мовних картин світу певних етносів. Вони розглядаються в різних аспектах і мають на меті розкриття глибин культури і свідомості нації через її мову. Тюркологічні наукові розвідки не стали виключенням. Такі дослідження охоплюють низку сфер життя турків, мовно об'єктивуючи його специфічні особливості.

Серед вітчизняних науковців вагоме місце займає робота І. Л. Покровської, присвячена релігійним антропонімам. Автор подає ряд характеристик цих лексем, притаманних саме для турецької мови, наводить результати анкетування, що показують цілковите вдовolenня представників етносу своїми іменами релігійного походження, а також розробляє власну класифікацію зібраних антропонімів. Дослідження охоплює одразу дві грані турецької ментальності, демонструючи неабиякий зв'язок турків з релігією та відношення їх до власної самоідентифікації [4]. Ширше окреслення картини світу спостерігаємо у роботі А. В. Костюк, присвяченій реаліям мови. Проте у ній авторка зазначає, що дане питання потребує подальшого глибокого розгляду. Місце явищ природи у колективній свідомості турків розкриває дослідження Т. М. Тімкової. Окрім класичного погляду на атмосферні стани, робота дає можливість прослідкувати розвиток формування цього пласту концептосфери у діячоронії, з точки зору ареальних особливостей, міфологічних та метафоричних граней [6].

Зарубіжна тюркологія також приділяє увагу сучасним антропоцентричним тенденціям мовознавства. Проте її характерною особливістю є розкриття етнічного менталітету турків через зіставлення його з іншими, часто неспорідненими світоглядами. Так, переважна більшість наукових робіт зображає його через контраст з російською, а також низкою класичних європейських мов: англійською, французькою, німецькою і. т. д. Сфери життя, які найчастіше описані у подібних дослідженнях, стосуються загальних онтологічних понять. Також серед наукових робіт присутні такі, що акцентують свою увагу не на конкретній концептосфері, а намагаються дослідити мовну картину світу через певний лінгвістичний рівень досліджуваної мови. Такі роботи, на наш погляд, з одного боку мають надто широкий предмет дослідження, що не дає змогу детально сфокусуватися на окремих елементах обраної картини світу. З іншого – становлять собою загальний огляд ситуації з точки зору певного мовного шару і дають можливість оцінити становище загалом та визначити перспективи подальших наукових розвідок.

Отже, можемо стверджувати, що вивчення мовних картин світу є актуальною темою сучасного мовознавства в цілому і тюркології зокрема. Такі наукові розвідки проводяться як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Вони присвячені різним сферам життя турків і дають змогу краще ознайомитися з ментальними та етнокультурними особливостями цього народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт – М. : Прогресс, 1984. – 400 с.
2. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов – М. : Либроком, 2009. – 354 с.

3. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В. А. Маслова – М. : Тетрасистемс, 2004. – 265 с.
4. Покровська І. Л. Релігійні антропоніми в турецькій мовній картині світу [Електронний ресурс] / І. Л. Покровська – Режим доступу до статті : <http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/>
5. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня – М. : Правда, 1989. – 203 с.
6. Тімкова Т. М. Макроконцепт АТМОСФЕРНІ ЯВИЩА у турецькій мовній картині світу : автореф. дис . канд. філол. наук : 10.02.13 / Тетяга Миколаївна Тімкова – Київ, 2014. – 19 с.
7. Хайдеггер М. Время картины мира / М. Хайдеггер // Новая технократическая волна на Западе. – М., 1986. – С. 93–119.

ЯВИЩЕ ПЕРЕБИВАННЯ МОВЛЕННЯ З ТОЧКИ ЗОРУ КОМУНІКАТИВНИХ СТИЛІВ ПОВЕДІНКИ

Кириченко Т.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативний стиль варто розуміти як “сукупність особливостей мовлення адресанта (автора) як свідчення схильності до актуалізації певного різновиду комунікативних стратегій” [1, с. 6], певна “манера спілкування, яка домінує та проявляє себе в переважній більшості комунікативних ситуацій” [3, с. 97]. Сьогодні у лінгвістичних розвідках прийнято виділяти три комунікативні стилі поведінки, а саме: агресивний (конфронтаційний), асертивний (конструктивний, направлений на співпрацю) та субмісивний (підрядний, залежний) [2, с. 74; 3, с. 308; 5, с. 187–189].

Агресивний комунікативний стиль проявляється у емоційності, нестриманості, агресивності комуніканта. Такий стиль досить часто унеможливорює обмін інформацією, а відтак, і досягнення консенсусу та взаєморозуміння. Агресивний тип комуніканта, як правило, не дотримується Принципу Кооперації та Принципу Ввічливості, а також не переймається за збереження власного обличчя. Агресивний стиль поведінки найчастіше притаманний інтрузивним перебиванням, за яких комуніканту необхідно відстояти власну позицію, не зважаючи на потреби та бажання комунікативного партнера. Наступний приклад перебивання яскраво демонструє риси агресивного типу комуніканта – роздратування ((a), (b)), використання окличних (b) та питально-окличних конструкцій ((a), (b)), образи (b), гнів (b):

00:15:51 Tommy: *What's in the cup, Ross?*

00:15:53 Ross: *Umm—*

00:15:54 Tommy: **(a)** *WHAT is in the cup?!*

00:15:56 Ross: *Okay, it's coffee.*

00:15:58 Tommy: *Ice coffee? Tell me it's ice coffee!*

00:16:02 Ross: *It's-it's hot—*

00:16:03 Tommy: **(b)** *Hot coffee!!! You idiot!! You were gonna spill hot coffee all over me, huh?! What are you just some big, dumb, stupid, doofy idiot, with a doofy idiot hairdo, huh?! Huh?! (1).*

Асертивна поведінка направлена на співпрацю та конструктивну комунікативну взаємодію. Основою асертивного комунікативного стилю є дружелюбність, чесність, відкритість, повага, безконфліктність. Така поведінка пов'язана із бажанням змінити ситуацію або уявлення комунікативного партнера згідно Принципу Ввічливості та Принципу Кооперації ((a), (b), (c)):

(a) *"The first twenty-four hours are crucial. I would certainly say that you do not have to wait here. You're better off getting some rest yourself. I promise if there is any change I will—"*

(b) *"Doctor, I want the best possible care for my daughter," Doug interrupted. "I want a consultation and private nurses."*

(c) *"Mr. Connelly, Kate is in the intensive care unit. Later you may want private nurses, but now is not the time. Of course I will be happy to consult with any doctor you choose about her condition." Dr. Patel turned back to Hannah and verified her cell phone number. Then, with understanding in his eyes and manner, he said, "If Kate makes it through the next few days, she may have a long road to recovery. The best thing you can do is to begin to preserve your own strength"(2).*

Асертивний стиль проявляється переважно за кооперативних перебивань мовлення. Для асертивного комуніканта є важливим психологічний комфорт, через це стратегії і тактики такого комуніканта направлені на досягнення взаєморозуміння та отримання взаємодопомоги.

Субмісивний комунікативний стиль пов'язаний з невпевненою комунікативною поведінкою, у готовності мовця "підкорятися, уступати, або здаватися" [3, с. 317]. Принцип Кооперації за такого комунікативного стилю порушується, те саме може відбуватись з Принципом Ввічливості (мовець або занадто ввічливий, або нехтує Принципом Ввічливості [3, с. 318].) Субмісивну поведінку досить чітко можемо прослідкувати у післяперебивній фазі, коли комунікант не здатен відстоювати власну позицію через агресивну поведінку комунікативного партнера, або у доперебивній фазі, де така поведінка стає причиною перебивання. Субмісивний комунікативний стиль притаманний радше мовцям, які обирають позицію жертви. Фаза перебивання мовлення передбачає активну комунікативну поведінку, а тому очевидним є те, що субмісивний комунікативний стиль не притаманний реплікам-перебиванням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козачишина О.Л. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матер. американської прози ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Оксана Леонідівна Козачишина. – К., 2003. – 20 с.
2. Серякова И.И. Прагматика коммуникативных стилей / И И. Серякова // Научный вестник Волинского национального университета имени Лесі України. Серія : Філологічні науки. Мовознавство : [зб. наук. праць]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі України, 2009. – Вип. 17. – С. 74–77.
3. Серякова И.И. Соматикон англоязычных дискурсивных практик [Рукопись] : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04, 10.02.15 / Ирина Ивановна Серякова. – К., 2012. – 441 с.

4. Стернин И.А. Русское и немецкое коммуникативное поведение и проблема межкультурной коммуникации / И.А. Стернин // Межкультурная коммуникация : парадигмы исследования и преподавания : [материалы международной научно-практической конференции]. – Красноярск : РИО КГПУ, 2003. – с. 63–102.
5. Gamble T .K. Communication works / Teri Gamble, Michael Gamble. – [3-d ed.]. – New York. : McGraw-Hill, 1990. – 495 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРОВАНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Friends / directed by James Burrows. – Warner Bros. Television, 1997. – Season 3. – Episode 22. – 22 min. – [Electronic source]. – Access mode: <http://putlocker.is/watch-friends-tvshow-season-3-episode-22-online-free-putlocker.html>.
2. Clark M.H. Daddy's Gone a Hunting / Mary Higgins Clark. – Simon Schuster, 2013. – 352 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЗАГОЛОВКІВ ТВОРІВ М. КОЦЮБИНСЬКОГО У ФРАНЦУЗЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Кирилова В.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У процесі роботи над твором, автор свідомо чи несвідомо підбирає принципи компонування, збирає елементи твору у певні послідовності та взаємодії, використовує особливі композиційні прийоми.

Чільну роль у художньому творі має заголовок, що пояснюється численністю його функцій, як показника практично всіх текстових категорій.

Заголовок – це обов'язковий компонент художнього тексту, що об'єднує позицію читача, персонажа та автора. Смисловий об'єм заголовку визначається трьома факторами: 1) значенням залучених до нього одиниць і їхній синтаксичній організації; 2) загальнокультурним рівнем читача, який здатен сприйняти асоціації, алюзії тощо, які викликає заголовок; 3) співвідношення заголовку та тексту [1]. Перекладач ніколи не перекладає заголовок як ізольовану лінгвістичну одиницю, а лише тільки після перекладу всього тексту.

Отже, заголовок об'єднує в собі всі значення і створює з них величину вищої якості. Заголовок не тільки вміщує, примірює, об'єднує різні використання слів, що входять до нього, але й створює певний натяк, викликає асоціації, створює смислове поле тексту.

Так, заголовок містить у собі категорію *інформативності*, що виявляється в означальній або номінативній функції – називати об'єкт за однією з його ознак – за темою. Категорія *модальності* виражається у заголовку експліцитно, шляхом використання емоційно-оцінних слів у їх прямому значенні. Заголовок може впливати на формування очікувань читача, який приймає рішення, чи слід читати конкретний твір – через встановлення контакту та зацікавлення актуалізується категорія *перспективи* [4, с. 92].

Щоб з'ясувати, наскільки важливим є відтворення заголовку художнього твору у перекладі, необхідно розуміти значення усіх його мовностилістичних компонентів, які реалізують авторський задум. Розв'язанню цього питання, на нашу думку, сприятиме заглиблення у передісторію створення заголовку повісті “Тіні забутих предків” Михайлом Коцюбинським. За словами дослідників творчості М. Коцюбинського “назва твору письменнику далась не відразу. Він перебирає тринадцять варіантів її. Найважливіше, що йому хотілося підкреслити в назві, це таємничість і казковість, показати Карпати, як своєрідний загадковий куточок, острівець із своїм, не схожим на звичайний, світом” [3, с. 128–129]. Перша назва “В зелених горах” не відповідала головній ідеї автора відтворити казковий гуцульський світ, в якому поруч живуть люди та містичні істоти. Живуть сьогодні, вчора, як і сотні років тому. Наступні варіанти пов'язані з пошуком назви, що повинна була максимально точно передати авторську ідею: “Тіні минулого”, “Голос віків”, “Відгомін передвіку”, “Подих віків”, “Голоси передвічні”, “Спадок віків”. Але ці назви видалися М. Коцюбинському досить абстрактними. Новий варіант – “Дар предків забутих” також не влаштовував письменника, проте ця назва більше за інших перекликається з остаточним варіантом – “Тіні забутих предків”. Автор перебирає можливі комбінації із словом “*предки*”: “Голос забутих предків”, “Слідами предків”, “Сила забутих предків”. І, нарешті, остаточно спинається на назві “Тіні забутих предків” як такій, що містить натяк на загадовість, казковість і дихання віків [3, с. 128-129]. Французькому перекладачеві Емілю Крюбі вдалося адекватно відтворити цей заголовок через збереження основної, важливої для автора концепції лексеми “*ancêtres*”. У французькому перекладі Жана-Клода Маркаде лексема “*предки*” так само збережена. Однак, якщо перекладач Ж.-К. Маркаде відтворює назву повісті шляхом *дослівного перекладу* – “*Ombres des ancêtres oubliés*” – Е. Крюба певною мірою містифікує її, використовуючи *аналоговий відповідник* “*disparus*” (“*Les ombres des ancêtres disparus*”), і, таким чином, його переклад вважаємо ближчим до *авторської інтенції* – створити світ потаємного, надзвичайного.

Що стосується перекладу назв новел, Е. Крюба адекватно відтворив їх у цільовому тексті, застосовуючи різні *перекладацькі методи*. При перекладі назви новели “Поєдинок” (“*Un duel*”) перекладач використав *семантичну модель*, оскільки не скористувався існуючим у французькій мові словом “*combat*”, що скоріш відповідає оригінальній назві, адже йдеться про поєдинок не тільки із зброєю у руках, але й внутрішній, психологічний. Він використав цілком знайоме кожному французькому читачеві слово “*duel*”. Переклад назви новели “Що записано у книгу життя” (“*Inscrit dans le livre de la vie*”) було зроблено за допомогою *перекладацької трансформації*.

Як ми щойно зауважили, назви творів М. Коцюбинського викликають у читача певні асоціації, закликають його поринути у внутрішній світ персонажів, їхній психологічний стан. Створення рівноцінного естетичного впливу на франкомовного читача є результатом вдалого перекладу. Саме тому французькі перекладачі, розуміючи важливість композиційних прийомів у зображенні світогляду та почуттів героїв творів М. Коцюбинського, приділяють таку пильну увагу образам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джанджакова Е. В. Стилистика художественного прозаического текста (Структурно-семантический аспект) : учеб. Пособие / Е. В. Джанджакова. – М. : Московский ордена Дружбы народов гос. ин-т иностр. яз. им. Мориса Тореза, 1990. – 120 с.
2. Коцюбинський М. М. Тіні забутих предків: повість, оповідання / Михайло Михайлович Коцюбинський. – Х. : Фоліо, 2013. – 156 с.
3. Кузнецов Ю. Б., Орлик П. І. Слідами феї Моргани: Вивчення творчості М. М. Коцюбинського у школі: Посібник для вчителя / Ю. Б. Кузнецов, П. І. Орлик. – К. : Рад. шк., 1990. – 208 с.
4. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Валерия Андреевна Кухаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
5. Kotsioubynsky M. Nouvelles / Traduit par E. Kriuba / Mykhailo Kotsioubynsky. – К.: Dnipro, 1971. – 207 p.
6. Kotsioubynsky M. Ombres des ancêtres oubliés. Les chevaux de feu : Traduit de l'ukrainien par Jean-Claude Marcadé; Sur le rocher : traduit de l'ukrainien par Ivan Hnatiuk / Mykhailo Kotsioubynsky. – Paris : Editions P. I. U. F., 1970. – 122 p.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ІЗ ТОПОНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кобізька К.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Фразеологічні одиниці є невід'ємною частиною будь-якої мови, вони беруться з пам'яті як готові мовні одиниці, цілісні за значенням і стійкі у своєму складі й структурі [3, с. 27].

Фразеологічні одиниці, що містять топоніми (назви географічних об'єктів), являють собою досить великий шар лексики і широко використовуються. Таким чином, актуальність такого дослідження зумовлена тим фактором, що фразеологічні одиниці є носіями національно-культурної семантики, що також значно ускладнює їх переклад. Крім того, фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом мають як лексичну, так і історичну цінність, оскільки вони були зафіксовані в мові в процесі її розвитку, і тепер ми можемо дізнатися про життя, звичаї та цінності людей, які жили в різні епохи.

Метою роботи є класифікація фразеологічних одиниць англійської мови, які включають в себе топонімічні компоненти зі структурної і семантичної точки зору.

Як зауважив Макдевід [4, с. 65–73], ми можемо виділити такі види топонімів:

1. Власні імена певних територій, регіонів чи районів з визначеними межами, а також власні назви, природно-ландшафтних районів. Наприклад назви таких географічних об'єктів:

- континентів: *for Africa, battle-field of Europe*;
- країн: *eye of Greece, build castles in Spain, Vietnam syndrome*;

- штатів: *California blankets, be from Missouri*;
- районів: *grin like a Cheshire cat, man on the Clapham omnibus*.

2. Власні імена міст і населених пунктів: *bring owls to Athens, take coals to Newcastle, New York finest, Rome was not built in a day*.

3. Власні імена вулиць: *Broadway boy; Tyburn blossom; the three tailors of Tooley Street; Bond Street*.

4. Власні імена сільських населених пунктів: *a Gretna Green marriage, St. Mary Mead*.

5. Власні назви водних об'єктів: *all's quiet along the Potomac, go down the Sweeney, set the Thames on fire*.

6. Власні імена різних елементів рельєфу земної поверхні: *ark rested on the Mt Ararat, have kissed the Blarney stone*.

При розгляді фразеологічної семантики, вивчення особливостей функціонування топонімів як засобів образотворення неможливе без урахування семантичних властивостей класу слів, до якого топоніми належать, а саме власних імен [2]. Виділяється три основні підходи до семантики оніма: парадигматичний, синтагматичний і комплексний.

У рамках парадигматичного підходу, власні імена розглядаються на рівні мови. Прихильники цього підходу (Е.М. Галкіна-Федорук, А.А. Уфимцева, А.А. Реформатський.) допускають, що власні імена мають денотативне значення, що пов'язано з номінативною функцією власних назв. Проте вони заперечують той факт, що власні імена мають смислове значення, тобто, здатність висловлювати концепт. В якості основного “дефекту” онімів виділяється нездатність виражати узагальнене поняття.

Прихильники синтагматичного (Е. Курилович, О. Есперсен) підходу розглядають власні імена, насамперед, в якості одиниць мови і зазначають, що власні назви не лише називають об'єкта, а й відображають весь спектр конкретних значень, тобто, вони містять усю екстралінгвістичну інформацію, пов'язану з об'єктом.

При комплексному підході оніми, як і всі інші слова, одночасно відносять як до одиниць мови, так і одиниць мовлення (І.Р. Гальперін, А.А. Живоглядов, С.І. Зілін). Визнаючи наявність у оніма смислової структури, підкреслюючи, що поряд з денотативним значенням власним назвам властива сигніфікативна спеціалізація, понятійна віднесеність, вони говорять про семантичну своєрідність власних імен.

Крім того, внутрішня форма фразеологізму відіграє важливу роль при розгляді семантики фразеологічних одиниць. У теорії фразеології не існує загальноприйнятої дефініції даного феномену. Наприклад, В.П. Жуков внутрішню форму фразеологізму розглядає як словесний образ, на основі якого він виникає, проте В.В. Виноградов під внутрішньою формою розуміє семантичну мотивацію фразеологічної одиниці, тоді як О.В. Кунін внутрішньою формою фразеологізму називає його етимологічний зміст.

Внутрішня форма фразеологізму прямо пов'язана із символом як одним із компонентів його семантики. Символи позначають, але не називають, іншими словами вони репрезентуються певне поняття на вербальному рівні.

Основою виникнення фразеологічних символів служить прототип – ментальний зразок, концептуалізована ділянка мовної картини світу, що регулярно використовується лінгвостільною для категоризації [1, с. 112].

ЛІТЕРАТУРА

1. Золотых Л. Г. Символика фразеологических единиц с антропонимическим компонентом / Л.Г. Золотых. // Традиционная славянская культура и современный мир: материалы II Кирилло-Мефодиевских чтений / сост. и науч. ред. Л. В. Спесивцева. - Астрахань : ИД “Астраханский университет”, 2006. - 112–118.
2. Кондакова И. А. Теоретические предпосылки изучения образных средств, содержащих топонимы [Электронный ресурс] / И. А. Кондакова. -2012. - Режим доступа: <http://www.jourclub.ru/24/1338/4/>
3. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. - 3-е изд. - М. : Либроком, 2012. - 272 с.
4. McDavid R. I. Linguistic Geographic and Toponymic Research. / R. I. McDavid. // Names. - Vol. 6. - 1958. - P. 65 - 73.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙ СМУТКУ ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЇ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Ковальчук А.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному світі, наповненому різноманітною інформацією, поняття “емоції” отримує нові значення та відтінки. Людині ХХІ століття доступні різноманітні форми спілкування, тому вивчення емоцій та їх вербалізації як складової міжкультурної комунікації є актуальним та важливим. Дослідження лексичної репрезентації емоцій, на нашу думку, має особливу цінність, так як сприяє розумінню національних особливостей в умовах глобалізації та інтеграції світових процесів.

Емоції є одним із основних елементів успішної комунікації, адже з їхньою допомогою передається значна кількість інформації. “Емоції (фр. *emotion* від лат. *emovere* “збуджувати, хвилювати”) – одна з форм відображення світу, що позначає душевні переживання, хвилювання” [4, с. 65]. Людина здатна переживати широкий діапазон емоцій, саме тому існують значні розбіжності у класифікаціях. Найчастіше виділяють 3 види емоцій: позитивні (радість, захват, задоволення), негативні (гнів, смуток, страх, відраза, сором), амбівалентні (подив, байдужість, жалість) [2, с. 48–50]. В останні роки все частіш використовується класифікація, запропонована американським психологом К. Ізардом, який виділяє 10 базових емоцій: гнів, презирство, відраза, дистрес (горе-страждання), страх, провина, інтерес, радість, сором, подив [1, с. 15].

Вербальні репрезентації емоцій в тексті та міжособистісному спілкуванні здійснюються двома засобами: за допомогою емотивів-номінативів (слів, що безпосередньо називають емоції: радість, смуток, страх) або передаються через емотивні смисли, які імпліцитно включені у різні висловлювання та окремі

слова. Фразеологічні одиниці є одними із найпоширеніших засобів вербалізації емоційного стану людини. Емотивний та оціночний компоненти фразеологізмів виражають ставлення мовця, а образний компонент значення дає можливість сформуванню чіткої картини того, що переживає людина в момент мовлення.

Сум або смуток є однією з основних негативних емоцій, яка виникає при відсутності задоволення, втраті чогось, бідності, нестачі [3, с. 834]. Сум характеризується почуттям безпомічності та втрати. Люди у стані суму поводити себе тихо, замкнено та стають більш відчуженими, часто відмовляються говорити та описувати свій стан. У цьому полягає складність передачі даної емоції в мові. Варто зазначити, що смуток зазвичай асоціюється зі стражданням душі, а зовнішньо передається плачем. Саме ці компоненти (*el alma* – укр. *душа*; *las lágrimas* – укр. *сльози*; *llorar* – укр. *плакати*) є поширеними у фразеологізмах іспанської мови, що передають емоційний стан суму.

Розглянемо декілька основних метафоричних моделей фразеологізмів, що виражають сум.

1) “Зовнішні прояви емоції”. До цієї моделі можемо віднести фразеологізми, які містять компоненти, що передають рухи частин тіла, фізіологічний стан або вираження суму на обличчі людини. Серед найпоширеніших фразеологічних одиниць можемо виділити наступні: *tener cara de funeral – estar muy triste, estar a la desesperada* (укр. еквівалент “мов у воду опущений”); *estar con las orejas caídas/gachas – con tristeza y sin haber conseguido lo que se deseaba* (укр. еквівалент “похнюпити носа”), *tener cara de lunes – estar triste por alguna razón* (укр. еквівалент “як водою облитий”).

2) “Реакція суб’єкта на емоцію”. Звичною реакцією людини у моменти суму є плач. В іспанській мові є декілька фразеологічних виразів, які містять зазначений компонент, і передають не тільки емоційний стан людини, а і його інтенсивність. Наприклад, *llorar como un niño – llorar mucho* (укр. еквівалент “лити сльози, як маленький”); *llorar a lágrima viva – llorar mucho y con pena profunda o amargamente* (укр. еквівалент “ридма ридати”, “залитися сльозами”); *llorar a moco tendido – llorar con desconsuelo* (укр. еквівалент “ревма ревити”, “обливатися сльозами”).

3) “Внутрішні прояви емоції”. Смуток часто супроводжується внутрішніми переживаннями та стражданнями, що пов’язуються з душевними муками. До цієї моделі можна віднести наступні фразеологізми: *andar/estar con el alma en pena – “estar deprimido”* (укр. еквівалент “сум на душу находить”, “неначе камінь давить душу”); *tener el alma en vilo – “estar solo, triste y melancólico”* (укр. еквівалент “на душі погано, тоскно”); *caérsele a alguien el alma al suelo – “desanimarse por no corresponder la realidad con lo que se esperaba”* (укр. еквівалент “занепасти духом”).

Підводячи підсумок, можна сказати, що емоції – багатогранні, їхня унікальність полягає у різноманітності мовних засобів їхнього вираження, одним із яких є фразеологія. Завдяки образності фразеологізмів влучно і стисло передається емоційний стан людини. Проаналізувавши фразеологічні одиниці іспанської мови, що описують смуток, варто зазначити, що сум асоціюється

з плачем, сльозами, стражданнями душі. Такі дослідження засобів вербалізації емоцій допомагають краще зрозуміти національний характер та особливості культурної та мовної картин світу певного народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Изард К.Е. Эмоции человека: [Пер. с англ.]/ Кэррол Е. Изард.; Под ред. Л. Я. Гозмана, М. С. Егоровой; Вступ. ст. А.Е. Ольшанниковой. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – 439 с.
2. Ильюшина Е.С. Эмоции и их выражение в языковой картине мира / Е.С.Ильюшина // Филология и культура: Тезисы II-ой Международной конференции, 12–14 мая 1999 г. Отв. ред. Н. Н. Болдырев. Редколл: Е. С. Кубрякова и др. – В 3 ч. – Ч. 1. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 2007. – С. 48–50.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка. – С. 834.
4. Шаховский В. И. Что такое лингвистика эмоций? [Электронный ресурс] / В. И. Шаховский/ Волгоградский государственный педагогический университет, г. Волгоград. – Режим доступа до статті: http://tverlingua.by.ru/archive/012/%20shakhovsky_03_12.html
5. Real Academia Española Diccionario de la Real Academia Española. – Madrid, 2001. – [Recurso electrónico]. – disponible en: <http://www.rae.es/recursos/diccionarios/drae>

ПРОИСХОЖДЕНИЕ И РАЗВИТИЕ СЕМАНТИЧЕСКОГО ЗНАЧЕНИЯ НЕМЕЦКИХ СЛОВ ROT “КРАСНЫЙ”, BLUT “КРОВЬ”, FARBE “КРАСКА” (ДИАХРОНИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ)

Козак Т.Б., Тупикова Т.В.

Одесский национальный университет имени И.И.Мечникова

В древневерхненемецком языке слово *rot* имело основное значение “красный”, выступало в качестве имени прилагательного. В древних текстах *rot* в смысловом отношении стоит рядом с именами *Feuer* “огонь”, *Blut* “кровь”. Например: *umbe diu sunnin ein kreiz stuont, also rot so viur unt bluot* “вокруг солнца был ореол, такой красный как огонь и кровь” [5, с. 627].

Родство *rot* и *vara* имеет место в сложном слове *blutvara* (досл. “цвета крови”), которое встречается часто в древневерхненемецких текстах и переводится как *bluotrot*. Ср.: *dri manot ist si truoba, dri ist si grasegruona, dri pluotvara...* “три месяца он темного, грязного цвета, три месяца он зеленого цвета, а три – кроваво-красного”; *di ir vanen gruonen wurden alle bluotvar* “их зеленые знамена стали такого цвета, как кровь” [5, с. 659, с. 895]. Последние примеры свидетельствуют также о синонимичном употреблении в качестве композита *-rot* и *-vara*. Форма *vara* (или *faro*) имеет значение “краска” и соответствует в новонемецком *Farbe*. Очевидно, что смысловое родство достигается посредством наличия общего древнего составляющего в виде **ra*, имеющего сему “красный, яркий”. Нем. *Farbe* (двн. *farawa*) восходит к ие. корню **perk*^W- со значением “пятнистый; пестрый” [3, с. 156].

В германских языках имя “кровь” имеет разное формальное выражение. В древнеисландском языке представлено в этом значении слово *roðra* [4, с. 395–396], которое формально тождественно слову *rot* “красный”, например: дисл. *rjóðr*, дзн. *rôta* и т.п. Другой корень со значением “кровь” встречается в языках: дзн., свн. *bluot*, нем. *Blut*, гот. *bloþ*, англ. *blood*, шв. *blod*, дат. *bloed*, которые возводятся к прагерманской форме **blo-dóm* с предполагаемым значением *Fließendes* ‘протекающее’ (древние рассматривали кровь какместилище жизни [3, с. 74; 7, с. 64]. Наличие в праформе **blo-dóm* в ее корневой части -*lo-* свидетельствует о далеком родстве с -*ro-*. Считается, что в индоевропейском протоязыке звуки [r] и [l] представляли собой одну фонему. В древнесаксонском языке имеет место форма *drôg* со значением “кровь” [2, с. 185].

Рассмотренные германские формы показывают, что для слов со значением ‘красный’ и ‘кровь’ родственной является корневая часть - *ro-*, которая может быть возведена к ие. **ra*. Подобное формальное и смысловое родство отмечается и в других индоевропейских языках.

Представляет интерес этимология германского слова “сырое мясо”. В дзн. встречаем *hro*, *gawer*, (h)*ro*, *hrawer*, дсакс. *hreaſ*, англ. *raw*, исл. *hrag*, шв. *ga*, голл. *gaſ*, которые наряду с другими формами индоевропейских языков восходят к ие. **krei-*, **krei* “жидкая (кровь)” [3, с. 573; 7, с. 501; 6, с. 482].

Для прагерманского В. Скит реконструирует **hrawoz*, **hrowoz*. Согласный *h-* свидетельствует о своем происхождении из **k-* (согласно закону Гримма) и, следовательно, о родстве германского **hra-/hrowe-* с индоевропейскими формами, обозначающими “кровь”. Этот же корень представлен в словах: лат. *cruor*, лит. *kraĩjas*, ирл. *crū*, вал. *crau*, имеющих значение “кровь” [7, с. 501]. Следовательно, в ие. **krei-* представлены значения “сырое мясо, кровь”.

Рассматривая индоевропейскую форму **krei-*, следует заметить наличие сочетания двух согласных в начале корня, что, в общем, свидетельствует об определенном переразложении составляющих в пределах структуры **krei-*. В частности, сочетания согласных свидетельствуют о некотором развитии слова и исчезновении гласного между указанными согласными. Очевидно, что начальный слог был неударным, что и привело к постепенному фонетическому ослаблению – его редукции и исчезновению гласного, а в отдельных языках – к ослаблению вида **k > *h* и затем исчезновению начального *h*. Второй слог был ударным, он сохранился во всех засвидетельствованных формах. В большинстве случаев в этом слогепредставлен губной гласный, признак огубленности очевидно перешел с начального согласного, который должен был быть лабиовелярным **k^w-*. В итоге для раннеиндоевропейского праязыка можно реконструировать форму **k^wara* со значением “сырое мясо, свернувшаяся кровь”.

В индоевропейском протоязыке с корнем **ra* была связана значимость “порождать/прятать” [1, с. 54]. Этот процесс и был связан с появлением “сырого мяса”, “крови”, “огня”, “утренней или вечерней зари” и т. п.

Таким образом, наш анализ показал, что связь слова *rot* со словами *Blut*, *Farbe* является генетически родственной. Денотативная соотнесённость, которая характеризовалась большим разнообразием, объясняет богатое смысловое наполнение немецкого слова *rot*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Таранець В. Г. Походження поняття числа и його мовної реалізації (до витоків індоєвропейської прамови) / В. Г. Таранець. – Одеса: Астропринт, 1999. – 116 с.
2. Чемоданов Н. С. Хрестоматия по истории немецкого языка / Н. С. Чемоданов. – М., 1978. – 288 с.
3. Duden Das Herkunftswörterbuch. Etymologie der deutschen Sprache. – 2. Aufl. / Bearb. von Günter Drosdowski. – Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich: Dudenverlag, 1989. – Bd.7. – 843 S.
4. Feist S. Vergleichendes Wörterbuch der gotischen Sprache. 3. Aufl / S. Feist. – Leiden, 1939. – 710 S.
5. Frühe Deutsche Literatur. Texte und Übersetzungen. Vierundzwanzig Bände. Mit Illustrationen // Herausgegeben von Walter Haug. – Band 1. – Frankfurt am Main, 1991. – 1593 S.
6. Lexer M. Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch. 34. Aufl / M. Lexer. – Leipzig, 1974. – 504 S.
7. Skeat W. An etymological dictionary of the English language / W. Skeat. – Oxford, 1983. – 70 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ ХРИСТОНІМІЧНОГО ШАРУ ПРАВОСЛАВНИХ ТЕОНІМІВ

Козирєв Є.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Теоніми – найменування божества – є одним із ключових сегментів православної конфесійної лексики. Саме на ньому базується образно-символічна модель християнського віровчення, оскільки тринітарна сутність християнського божества становить парадигму православного світобачення. Тож відштовхуватимемося від того, що Ісус Христос – невід’ємна частина християнського божества, його земна іпостась, а отже, христоніми, або сакральні номінації Бога-Сина, слід розглядати в масиві теонімічних одиниць.

Оніми на позначення особи Ісуса Христа видаються більш матеріальними, пізнаваними, аніж номінації Бога-Отця. Більшість онімів, що використовуються винятково до нього, не належать до царини апофатичного богослов’я (тобто такого, що полягає у відкиданні визначень, несумісних з його суттю).

Передусім слід розглянути особисте ім’я Ісуса – Христос (Χριστός). Як відомо, саме грецьке *christos* є похідним від дієслова *chrió* (“намазувати, змащувати”) і калькою давньоєврейського *Messiah* (“Помазанець”). Слово *Месія* (запозичення з єврейської) закріпилося в українській мові як титул земної іпостасі християнського Бога, а внаслідок теологічного переосмислення здобуло переносне значення “*спаситель, рятівник*”. Слово *помазанець* функціонує як іменник на позначення монарха, над яким здійснено обряд помазання на царювання, а з відходом монархії у звичному розумінні в минуле поступово переходить до категорії анахронізмів. Слово *Христос* через відсутність семантичної

диференціації у грецькій мові увійшло до старослов'янського словника у значенні “1) помазанець; 2) *синон.* Христос, Ісус, Бог, Владика” [2, с. 766], а згодом і до церковнослов'янського з аналогічною семантикою [1, с. 796]. У сучасних же мовах, зокрема українській, лексема *Христос* функціонує винятково як власне ім'я божества. Цей розподіл значень зокрема виявляється в різночитаннях у тексті літургії церковнослов'янською та сучасною російською мовами: *творяй милость Христу своему Давиду* (ц.-сл.) / *творит милость помазаннику Своему Давиду* (рос.).

У корпусі японських православних текстів уживання цих теонімів приведено у відповідність до текстів церковнослов'янських. Базову номінацію *Ісус Христос* транслітеровано як *іісусу харісутосу* イイスス ハリストス: 「恩寵と真実とはイイスス ハリストスに由りて来れり」 (イオアン1:17). Христонім *Месія*, який зустрічається в тексті Нового Заповіту лише двічі, також транслітеровано з наближенням до церковнослов'янської та російської вимови: *мешіія* メッシヤ: 「彼先づ其兄弟シモンに遇ひて、之に謂ふ、我等メッシヤ、(訳すればハリストス、)に遇へり」 (イオアン 1:41)

Ще одним спорідненим христо-теонімом, притаманним православному релігійному дискурсу, є *Христос Бог*, що японською відображається як *харісутосу-камі* ハリストス神: 「蓋ハリストス神や、爾は我が霊と体との光照なり」 [4]. Будучи Богом, для православних християн Ісус також і Владика, Господь — *іісусу харісутосу* 主イイスス・ハリストス 「一の主イイスス・ハリストス、神の独生の子、万世の前に父より生れ」 [4].

Інші номінації Христа повністю вмотивовані євангельськими сюжетами, і їхня священна семантика сприймається лише в біблійному образно-міфологічному контексті: *Агнец Божий: камі-но кохіцуджі* 神の羔 (“боже ягня”). Японське слово *кохіцуджі* 子羊 в нормі двокомпонентне і означає буквально “дитинча вівці”, тоді як застосований китайський ієрогліф 羔 (羊 “вівця” + 灬 “вогонь”) уже сам по собі несе розширене значення, яке можна інтерпретувати як “жертвоприношення”. *Спаситель, Спас: кюію* 救主 (“Господь-рятівник”) або *кюсейію* 救世主 (“Господь-рятівник світу”). Незважаючи на відсутність у слові *спаситель* власне божественного, для цього теоніма переключі застосували неологізм із компонентом *ію* 主 “Господь”. *Равви: равві* 夫子. Слово *равві* (гр. ῥαββί) зустрічається в тексті Нового заповіту 15 разів, серед яких 12 — як христонім. Японською мовою в більшості випадків його передано словом *фуші* (“учитель”), але з читанням *равві*, для чого застосовано прийом *джюкуджікун* (熟字訓) — присвоєння ієрогліфам невласливого читання з метою більш точного відтворення семантики. І лише в одному випадку вжито транслітерацію без ієрогліфів — ラウワイ.

Останні два теоніми перекладено виключно літературними відповідниками: *Учитель: іші* 師 (“учитель”); *Пастырь: бокушія* 牧者 (“пастух”).

Отже, незважаючи на незначну кількість теонімних одиниць в масштабі сакралізованої лексики, для максимально точного їх відтворення японською мовою знадобилися різноманітні засоби, що засвідчує значущість теонімної лексики для функціонування релігійної комунікаційної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьяченко Г. М. Полный церковно-славянский словарь / Г. М. Дьяченко. – М. : Изд. отдел Московского Патриархата, 1993. – 1158 с.
2. Старославянский словарь (по рукописям X–XI вв.): Ок. 10000 сл. / ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерка, Э. Благова. – М. : Рус. яз., 1994. – 842 с.
3. 我主イイススハリストスの新約 – ハリストス正教会聖書出版事務所, 東京, 1902.
4. 聖金ロイオアンの聖体礼儀・主日奉事式 – 名古屋ハリストス正教会, 名古屋, 2011.

КАТЕГОРІЯ ІСТОТ / НЕІСТОТ У ПАМ'ЯТКАХ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ РЕДАКЦІЇ СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ МОВИ XI–XIII СТ.

Козирєва З.Г.

Інститут української мови НАН України

Уже найдавніші слов'янські пам'ятки відбили зачатки майбутньої категорії живих / неживих предметів. Однак основні процеси її становлення належать давньоруському періоду. Формування й закріплення в пізній історичний період цієї категорії спочатку як категорії особи, яка згодом набула узагальненого характеру і поширилася на назви будь-яких істот, у науковій літературі пояснюється передусім внутрішньомовними (граматичними) чинниками. Саме на давнішому протиставленні іменників на позначення живих та неживих предметів, як припускають дослідники, ґрунтувалося протиставлення чоловічого / жіночого родів, з одного боку, та середнього, з другого, в індоєвропейській прамові. У граматиці як вияв категорії істот / неістот розглядають збіг форм знахідного і родового відмінків, пов'язаний із необхідністю розмежувати форми суб'єкта (прямого додатка) і об'єкта (підмета), які, збігаючись у називному / знахідному відмінках однини іменників чоловічого роду з основою на -*ǫ*, -*ǫ̆*, -*ǫ̇*, інколи робили неможливим розрізнення смислу висловлення (на відміну від іменників жіночого роду з основою на -*ā*, де такого збігу не спостерігалось, тому для цих іменників не існувало труднощів у розмежуванні суб'єкта і об'єкта дії, пор.: *жєна* – наз. одн., *видѣ жєноу* – род. одн. тощо). Особливо це виявлялося тоді, коли підмет і додаток означали рівноправних осіб, кожна з яких потенційно могла бути суб'єктом дії, що могло призводити до неправильного розуміння текстуальних відрізків. Напр.: *аще кѣто мѣнѣ слоужить почтєть и отьць* (Остромирове Євангеліє 1056–1057) можна зрозуміти або як “якщо хто мені служить, того вшанує отець (батько)”, або ж як “той, хто мені служить, вшанує і отця”. Тому ще в старослов'янських пам'ятках поряд із формами знахідного на вірець *мѣжъ* засвідчуються форми типу *мѣжа*, напр., в Остромировому євангелії та інших списках євангельських текстів XI – поч. XII ст.: Реймському, Архангельському, Турівському, Мстиславовому: *прѣдасть же братъ брата на сѣмрьть и оць чадо, послѣдь же посѣла къ*

нимъ снѣ свои гла оусрамляютъ сѧ сына моего, благословѣша же ба, мы єдиного оца имаамъ ба. Майже всі назви осіб у знахідному однини мають форму родового в цих текстах: *господина, правдѣника, пророка, исоуса, Павла* і под. Те саме спостерігається і в інших канонічних списках. Проте це стосувалося насамперед назв осіб соціально значущих та іменників *богъ, доухъ* і под. Для іменників–позначень неживих предметів, навпаки, заміна форми знахідного родовим нехарактерна і відбувається зрідка. Хоча вже в Остромировому євангелії та інших текстах XI–XII ст. трапляються поодинокі випадки, коли під впливом іменників – назв живих осіб форму родового відмінка набували іменники на позначення неживих предметів, напр.: *избра г(с)ь снона*, в Архангельському євангелії 1092 р.: *дасть ємоу живота вѣчнааго, разорить закона* – в Типографському євангелії № 6 XII ст. або в Христінопільському апостолі XII ст.: *видѣвъш нюдн народа*. Показовим у цьому стосунку є приклад з Холмського євангелія XIII ст.: *такъ дасть и снви животъ имѣти*, де кінцевий -ѣ у слові *животъ* виправлено з -а. У пам'ятках старослов'янської мови східнослов'янської редакції форма родового у знахідному стала регулярною і вживання знахідного відмінка у формі називного трапляються спорадично (пор.: *привдоша кмж дѣлжнникъ єдинъ, кто отъ васъ шмать дроугъ и идеть къ нємоу* в Остромировому і Мстиславовому євангеліях; *мариа же бѣ ісѣ видѣвъши паде ємоу на ногоу* – Євсевієве євангеліє 1283, але ця форма в текстах XI–XIII ст. була швидше винятком. Не позначаючи суспільно активних осіб, слова типу *сынъ, рабъ, отрокъ* тощо найчастіше вживалися у старій формі знахідного відмінка, що відповідав називному, оскільки вони не сприймалися як назви потенційних суб'єктів, пор. у Мстиславовому євангелії поч. XII ст.: *которааго же отъ васъ оцъ вѣпросить снѣ свои хлѣба. кѣда камень подасть ємоу, и вѣ врѣмѣ пошлѣ къ дѣлателкмъ рабъ да отъ плода винограда дадѣть ємоу*. Хоча можлива і форма родового, пор.: *которыи ж отъ васъ раба имѣѣа орюща или пасоущѣа, порази раба старѣишины жрьчьска, и непотрѣбнааго раба вѣвѣрзѣте вѣ тьмоу кромѣшьнюю*.

Питання диференціації суб'єктно-об'єктних відносин тісно пов'язане з проблемою живих / неживих предметів, адже тільки перші могли бути потенційними діючими суб'єктами. За браком чіткого порядку слів у мові синтаксис не був у змозі розв'язати це питання; вихід було знайдено шляхом розмежування відмінкових закінчень, тобто для живих предметів став уживатися родовий відмінок у значенні знахідного. Процес цей розпочався ще в праслов'янській мові, добре простежується в давньоруський період, пор.: *молнша пилата да прєвиють голѣни нхъ и вѣзьмоутъ га, онъ же гла имъ не оужасанте сѧ. исоуса ищете назаранина распѣтааго* (Мстиславове євангеліє). Причинами, що сприяли закріпленню в деяких випадках старої форми знахідного відмінка живих предметів, могли бути: вживання іменника в знахідному відмінку з прийменником, наявність якого вказувала на неможливість називного відмінка (*на одръ* – Псалтир XIII ст.); закріплення

форми називного в ролі знахідного за певними виразами (*за мough*); категорія живих / неживих предметів для іменників, що вживаються в множині, для періоду XI–XIII ст. не характерна, вона проникає в мову пізніше (з XV ст.).

Назви тварин і предметів уживалися у формі родового замість знахідного лише у разі персоніфікації, напр., у Мстиславовому євангелії: **ТАКО ВЪЗЛЮБИ БЪ МИРА. ТАКО СНА СВОГГО КДИНОЧАДААГО ДАСТЬ**. Таким чином, необхідність розрізнення форм суб'єкта і об'єкта, власне, і спричинила вживання для вказівки на прямий об'єкт форми родового відмінка, яка відрізнялася від форми називного.

ПОЛІЛІНГВІЗМ ТЕКСТІВ АЛЖИРСЬКИХ РАЇ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Козирєва М.В.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

1) Раї – стиль алжирської музики, який виник на основі злиття міської культури Орана та сільської культури його передмістя в кінці XIX ст., коли велика кількість населення Алжиру мігрувала із селищ до прибережних міст. Така внутрішня міграція внесла зміни в економіку та демографію країни, також породивши культурні, зокрема музичні, інновації [2, с. 197].

Спочатку раї виконувалися жінками під час сімейних церемоній. Термін “раї” перекладається як “думка”, “кут зору”, а в більш широкому значенні – “доля”. У часи свого зародження раї були популярними серед простого народу та маргінального шару населення. Еліта, дрібна буржуазія та жителі міст-культурних центрів (напр., Тлемсен) сприймали їх як частину субкультури, що прагнула донести своє асоціальне повідомлення, оскільки тематика раї була жорсткою, а зображення подій – занадто реалістичним [4].

Офіційне визнання раї відбулося в 1986 р. під час першого Оранського фестивалю, що зібрав більшість молодих виконавців того часу. До цього року раї не мали права пускати в ротачію на радіо чи телебаченні. Їх ротачія на третьому телеканалі та на алжирському радіо (на якому мовлення було переважно французьким), а також підтримка культурними асоціаціями та організаціями, які надалі самі писали слова для виконавців раї, сприяли їх популяризації [4, с. 59].

Розквіт традиції раї припав на 1990-ті, коли вони стали частиною “світової музики”, а пізніше привернули увагу зірок поп-сцени (наприклад, Sting, який використав елементи раї у своїй пісні “Desert Rose”).

2) Основною темою раї була і досі залишається тема кохання – конкретного, без зайвих метафор. Так, наприклад, у багатьох раї зображувалася жінка, яка була готовою вступати в статеві стосунки поза шлюбом [1, с. 192], що спочатку зробило ці пісні недопустимими для традиційних алжирських сімей. Виконавцями таких пісень були Шеб Хасні, Рімітті, Шеб Хамід, Халед, Шеб Мамі, Сід Ахмед та ін.

Іншою важливою темою раї є тема подорожей, що пов'язана з ідеєю імміграції, породженою бажанням молодих алжирців розпочати нове життя закордоном. Тому в піснях раї закордон, переважно Франція, виступає раєм для молоді.

З часом тематика раї зазнала змін: набули популярності тема незалежності, алжирського соціалізму – співаки висловлювали свої погляди з приводу культури, політики, соціальної структури та ін [3, с. 89].

3) Тексти раї звичайно є двомовними: вони поєднують арабську та французьку мови. Автори пісень раї у своєму виборі мови керуються темою пісні. Так, наприклад, у піснях Шеба Хасні, де основною темою є кохання, натрапляємо на такі вирази: *Elle a choisi son amour* (“Вона обрала своє кохання”), *Jamais nānsā ānā les souvenirs* (“Я ніколи не забуду спогадів”), *C'est plus fort que moi* (“Це сильніше за мене”), *Tbādeltə gā3 mālə 3rāftək. J'ai peur même de ton sourire. Ton amour devient difficile, Tu ne cherches qu'à me faire souffrir* (“Ти змінилася, відколи я тебе знав. Я навіть боюсь твоєї посмішки. Твоє кохання стало важким. Ти лиш хочеш змусити мене страждати”), що надає загальній атмосфері зображуваних подій західного забарвлення, оскільки йдеться про кохання між молодими людьми, можливо, поза шлюбом, зображення чого є неприпустимим для ісламської країни.

Незайвим буде зауважити, що коли тема раї торкається інтимної близькості, звернення до французької мови, французької з алжирським діалектом арабської, а також уникання вживання арабської літературної мови є обов'язковими, оскільки в традиційному арабському суспільстві ця тема є табуйованою.

Крім того, запозичення з французької використовуються у випадках, коли темою твору є подорожі, пов'язані з імміграцією, прагненням молоді покращити свій матеріальний стан або познайомитися з західною цивілізацією, тому часто в раї вживаються саме галліцизми: *aéroport* (“аеропорт”), *police* (“поліція”), *douane* (“митниця”), *pasport* (“паспорт”), *visa* (“віза”), *consulat* (“консульство”) [1, с. 195], – а не арабські відповідники.

Однак коли тема твору відповідає традиціям алжирської культури, текст раї галліцизмів не містить. Так, наприклад, якщо йдеться про іслам, автори віддають перевагу використанню алжирського діалекту арабської мови.

4) Отже, автори пісень у стилі раї вживають алжирський діалект арабської мови та французькі запозичення з огляду на тематику конкретного твору. Слід зазначити, що останнім часом усе помітнішим стає частотне використання саме французької мови, оскільки в епоху глобалізації, більш легкого та швидкого способу поширення інформації, аудиторія виконавців раї значно зросла: тепер вона перебуває не лише в Алжирі, а й у Франції та Канаді, куди іммігрувала велика кількість алжирців.

Спираючись на все вищезазначене, можна припустити, що в майбутньому використання іншомовних включень у текстах раї лише збільшуватиметься, поповнюючись запозиченнями не лише з французької мови, а й з англійської – мови міжнародного спілкування, а, можливо, з часом і з китайської. Тож вивчення полілінгвізму текстів раї є одним із важливих елементів дослідження розвитку алжирського діалекту арабської мови зокрема та міжкультурної комунікації загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Boumedini B. Une analyse du discours raï algérien chez Cheb Hasni, Cheb Bilalet Chebba Kheira / B. Boumedini, N. Dadoua-Hadria // Synergies Algérie, 2010. – № 11. – P. 191–198.
2. Cooper D. The Mediterranean in Music: Critical Perspectives, Common Concerns, Cultural Differences / D. Cooper. – Maryland : Scarecrow Press, 2005. – 247 p.
3. El Asri F. Rythmes et voix d'islam: Une socioanthropologie d'artistes musulmans européens / F. El Asri. – Louvain-la-Neuve : Presses universitaires de Louvain, 2015. – 316 p.
4. Virolle-Souibès M. La chansonraï: de l'Algérie profonde à la scène internationale / M. Virolle-Souibès. – Karthala Editions, 1995. – 216 p.

ФАСЦИНАЦІЯ ЧИ ЕМОЦІЙНИЙ ШАНТАЖ?

Козяревич-Зозуля Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Фасцинація (лат. *fascino*), явище, яке безпосередньо існує у контексті спілкування, характеризується дискурсивними, гендерними та психологічними ознаками, забезпечує оптимальний комунікативний комфорт і своєрідно виконує “магічну” функцію мовлення. Явище фасцинації трактують як спосіб оптимізації комунікації різними сигналами, що націлені на зміст і форму комунікативного повідомлення, впливають на його надійне сприйняття і забезпечують необхідну адекватну реакцію [1].

У широкому значенні фасцинацію розуміють як цілісну семіотичну систему сигналів-ефектів, чарівлива дія яких стимулює і мобілізує асоціативно-емоційні складники психіки, миттєво викликає емоційні реакції, збуджує домінанти уваги, інтересу, вводить в стан задоволення [1]. У цьому контексті комплекс фасцинативних демонстраційних знаків розглядається у термінах емоційного шантажу. У вузькому значенні фасцинацію інтерпретують як суто комунікативне явище [3], як спеціально організований вербальний та невербальний вплив, що, з одного боку, спрямований на зменшення втрат семантично і прагматично значущої інформації, а з другого боку, націлений на максимізацію сприятливого ефекту на співрозмовника з метою встановлення особливого комунікативного контакту на основі принципів симпатії, довіри [1]. У цьому разі фасцинація не є емоційним шантажем. Крім того, фасцинація має стосунок до комунікативної компетенції мовця, який може самопрезентувати себе як “фасциногеній” (за термінологією (В. Соковніна) та здійснює ефективні фасцинативні атаки [2], наприклад, у гендерному дискурсі, що набуває ознак емоційного шантажу (найвища форма маніпуляції).

Як знаряддя реалізації цього механізму насамперед виступає людський голос. Застосування різних невербальних засобів (зміна тональності голосу, зміна сили голосу, зміна ритму голосу, зміна висоти голосу, зміна тембру голосу, зміна темпу мовлення) сприяє фасцинативності: *to say, to speak, to utter, to pronounce, to talk, to tell, to appeal, to address, to relate, to declare, to proclaim,*

to announce, to mention, to allege, to assert, to express, to propose, to ask, to reply, to respond, to claim, to challenge, to beg, to persuade, to entreat, to plead, to solicit, to articulate, to emphasize, to enunciate, to sound fascinatingly (alluringly, appealingly, attractively, bewitchingly, captivatingly, charmingly, compellingly, delightfully, enchantingly, engagingly, engrossingly, enticingly, glamorously, grippingly, intriguingly, irresistibly, ravishingly, rivetingly, seducingly, seductivel, etc.).

За допомогою так званих **комунікативних жестів адресант активізує увагу слухачів, “заводить” аудиторію, викликає схвалення своїх слів:** *agile, ample, angular, anorexic, awkward, barrel-chested, big, brisk, broad, bulbous, bulging, compact, corpulent, curvy, delicate, elephantine, elongated, emaciated, fast, firm, fit, flabby, generous, giant, goliath, graceful, herculean, huge, hulking, hurried, husky, immense, massive, mighty, ponderous, sizable, slow, soft, solid, unhurried gesture etc.* Інше знаряддя цього спектру це жести: для того щоб зацікавити, “заманити”, підтримати слухачів, використовують різнопланову та активну жестикуляцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краткий словарь психологических терминов // Национальная энциклопедическая служба. [Электронный ресурс] - Режим доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary/16/word/fascinaciya> (дата звернення: 04.11.2014).
2. Соковнин В.М. Фасцинация. Коммуникация. Общение : сб. ст. / под ред. В. М. Соковнина. - Екатеринбург : Изд-во Авторской Академии фасцинологии (АФА), 2010. - 134 с.
3. Чеботарев И. Г. Фасцинация в структуре лингвокультурного типажа “юродивый”. / И. Г. Чеботарев. // Филологические науки. Вопросы теории и практики. - Тамбов : Грамота, 2015. - № 2 (44): в 2-х ч. - Ч. I. - С. 201 - 205.
4. Шейнов В. Скрытое управление человеком (Психология манипулирования) / В. Шейнов. - Минск : АСТ, Харвест, 2001. - 848 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ XVII – XVIII СТОЛІТТЯ

Колесникова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Діалектична двоєдність лексикографії як науки, велика кількість задач та функцій, свій предмет вивчення, свої наукові та методологічні принципи, власна теоретична проблематика доводить безсумнівну цінність словників для дослідження та дозволяє лексикографії посісти важливе місце в ряду інших наук про мову. Тисячі книг та статей, десятки дисертаційних праць у багатьох країнах світу присвячені цій проблематиці. Питанням лексикографії займалися такі видатні лінгвісти, як Х. Касарес [7], Л. В. Щерба [8], Л. М. Бабкин [2], С. І. Голова щук [5], В. П. Берков [3], Курасіма Нагамаса [10], Дон Кліфорд Бейлі [9].

Важливим напрямком лексикографічної праці є створення саме двомовних словників. Вони в найбільшій мірі затребувані суспільством, оскільки допомагають

здійснити мовні контакти між різними народами, виконують функцію міжмовної та міжкультурної комунікації, сприяють розуміння іншої мови та її носіїв. На думку Дубичинського В. В. словник є продуктом національної культури, довідником з культури мовлення[6, с. 31].

Період ізоляції Японії вважається головним етапом у формуванні лексикографічної традиції словників, оскільки саме в цей час японська словникова праця розвивалася без впливу ззовні та набула автентичних особливостей. Однією з традиційних ознак японської лексикографії є наявність архаїчної лексики у тлумачних та двомовних словниках. Це пояснюється тим, що для японців будь-яке слово, яке хоча б віддалено стосується культури, має бути включено у словник [10, с. 180–181]. Діалектна лексика також знаходила висвітлення у словниках ранніх епох [1; 10, с. 127]. Пізніше, під впливом європеїзації, японська лексикографія зазнає певних змін, тому ми вбачаємо безсумнівну цінність та важливість більш детального розгляду та аналізу лексикографічних здобутків саме цього історичного періоду.

Найдавнішою двомовною лексикографічною традицією вважається китайська-японська, яка за Д. К. Бейлі [9] зародилася в Японії ще у період “до-Нари”, проте набула поширення та розвитку саме у період XVII-XVIII ст. Також варто зазначити європейський вплив, в особливості англійських та португальських лексикографічних джерел, на японську словникову справу в цей період.

Особливу цінність мають рукописні двомовні словники японської та російської мов, випадково знайдені лінгвістами в архівах, які віддзеркалюють мову двох-трьох столітньої давності. Такими лексикографічними перлинами є рукописні словники японських мореплавців, які за нещасних випадків потрапили до Російської імперії у XVII-XVIII столітті. Поступово опанувавши російську мову, відтворили усі здобуті знання та інформацію у своїх рукописах, які стали першим матеріалом про японську мову на теренах пострадянських держав.

За Бондаренком І. П. [4], Денбей, Саніма, Гондза, Содза, Кодая, Судая Хьобе, Цудая, Гіхей, Сахей, Таджуро були першими, хто надав достовірну інформацію про Японію, про структуру мови та про культурні відмінності, а також сприяли зародженню японістики та системному її викладанню у Петербурзькій школі японської мови з 1705 р. Аналіз та виокремлення особливостей цих рукописів надає цінну інформацію для історичної лінгвістики, діалектології та порівняльно-історичного мовознавства.

Отже, особливості рукописних джерел японської мови цього історичного періоду полягають у тому, що, по-перше, формуються основні засади традиційної японської лексикографії. По-друге, наявність у словнику архаїзмів та діалектної лексики, по-третє, з кінця XVIII ст. поступовий вплив та подальша орієнтація на західну лексикографію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алпатов В. М. Об особенностях японской лексикографии / В. М. Алпатов // Лексика и лексикография. Сборник научных трудов, М., 2007. – Выпуск 18. – С. 8–17.

2. Бабкин Л. М. По вопросам русской лексикологии и лексикографии / Л. М. Бабкин // Лексикографический сборник. – Академия наук СССР. – Москва, – Выпуск 4. – 1960. – 207 с.
3. Берков В. П. Вопросы двуязычной лексикографии. (Словник) / В. П. Берков // Л, Изд-во Ленингр. ун-та, 1973. – 191 с.
4. Бондаренко И.П. Русско-японские языковые взаимосвязи XVIII века / И. П. Бондаренко // Историко-лингвистическое исследование: Монография. – Одесса: Астропринт, 2000. – 400 с.
5. Головащук С. І. Перекладні словники і принципи їх укладання / С. І. Головащук// на лекс. мат. рос. і укр. мов / К., Наукова думка, 1976. – 247 с.
6. Дубичинский В. В. Лексикография русского языка: учебное пособие / В. В. Дубичинский //М.: Наука: Флинта, 2008. – 432 с.
7. Касарес Х. Введение в современную лексикографию/ Х. Касарес//Перевод с испанс. Н. Д. Арутюновой. Ред., предисл. и примечание Г. В. Степанова. – М., Изд. “Иностранной л-ры”. – 1956. – 356 с.
8. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба // Изд. Наука –Л., 1974. – 428 с.
9. DonClifford Bailey. Early Japanese Lexicography / Bailey D. C. // Monumenta Nipponica. – Vol. 16, No. 1/2. – 1960. – P. 1–52.
10. Kurashima Nagamasa. “Kokugo” to “kokujiten” nojidai/ N. Kurashima // Sonorekishii. V. 1–2. Tokyo, Shoogakkan, 1997.

ПРАГМАТИЧНЕ ТРАНСПОНУВАННЯ КВЕСИТИВНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ ГЛУЗУВАННЯ

Колодяжна К.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Глузування як вид мовленнєвої діяльності почав активно привертати увагу науковців, починаючи з 80-х років ХХ ст. [1, 2, 5, 6]. Насамперед, це пов'язано з тим, що раніше цей вид мовленнєвої діяльності вважали одним із проявів гумору [6, 7]. Лише нещодавно глузування почали виділяти в окремий мовленнєвий феномен, що став об'єктом дослідження лінгвопрагматичних студій [1, 2, 5]. Розглянемо один з аспектів цього явища, що стосується прагматичного транспонування мовленнєвих актив глузування (далі МАГ), а саме, прагматичного транспонування квеситиву в констатив, що стосується як позитивного, так і негативного глузування. Під **позитивним** МАГ розуміємо такий, що має на меті зміцнити дружні взаємини між учасниками інтеракції. **Негативний МАГ** має інтенцію образити і принизити адресата.

Прагматичне транспонування відбувається, коли мовленнєвий акт (далі МА), що згідно своїх формальних ознак належить до певного прагматичного виду, під час комунікації набуває іллокутивної сили іншого виду МА [3, с. 278]. Використання констативного МАГ у формі квеситиву має на меті виразити насміхання у завуальованій, непрямій формі: нападник має інтенцію

висміяти адресата, але опосередковано. В цьому разі важливу роль відіграють екстралінгвальні фактори, особливо нерівність ієрархічних статусів адресанта й адресата (становище першого є привілейованим) [3, с. 279], наприклад:

“Is this Andrea?” Miranda’s mocking voice came over the line.

“Hello, Miranda. Yes, this is Andrea.” I stated calmly.

“I asked for my lunch thirty-five minutes age. I cannot think of a single reason why my lunch isn’t at my desk yet. Are you preparing my lunch yourself, Andrea?” She was definitely suppressing her laughter [9, с. 112].

Бос Андреа Міранда нарікає на повільність своєї підлеглої і скаржиться, що її ланч не подано вчасно. Репліки боса супроводжують придушений сміх і глузлива інтонація. Міранда питає, чи Андреа сама готує ланч. Запитання є риторичним, адже і бос, і підлегла знають, що ланч доставляє ресторан. Вимовляючи це речення, адресант не очікує ніякої відповіді від адресата. Тому доцільно говорити про прагматичне транспонування МА квеситиву в МАГ, виражений констативом: квеситивне за формою і змістом речення набуває іллокутивної сили констативу. Таке запитання є по суті твердженням: адресант глузує над професійними здібностями адресата, його нездатністю вчасно виконувати свою роботу. Причиною використання прагматичного транспонування квеситиву в констатив є шанс відмовитись від своїх слів у разі, якщо констатив призводить до певних негативних наслідків.

Існує й інший, протилежний за своєю інтенцією випадок, коли адресант використовує прагматичне транспонування квеситиву в констатив для створення позитивного мовленнєвого акту глузування, наприклад:

“You going somewhere?” asked Lucas.

Sharisse was surprised. “I’m not dressed to go out,” she said, as if explaining to a child.

“This is a simple morning gown.”

He laughed teasingly. “Honey, what you’re wearing is fancier than anything the ladies of Newcomb could manage even for Sunday best. And aren’t you the sexiest woman I’ve ever seen?”

Sharisse smiled. “Please, don’t talk like that.” [8, с. 67].

Очевидно, що Лукасу подобається Шаріс і він намагається з нею фліртувати. Дівчина, навпаки, налаштована серйозно і не розуміє інтенції залицяльника, ставлячись до нього як до дитини. Намагаючись привернути увагу Шаріс і виказати свою прихильність, Лукас глузує з неї, називаючи найсексуальнішою дівчиною, яку він колись бачив. МАГ, що за своїми формальними ознаками є квеситивом, у комунікації набуває іллокутивної сили констативу: адресант не має інтенції отримати відповідь на своє запитання, чи є Шаріс найсексуальнішою дівчиною, яку йому доводилось бачити, він стверджує, що вона такою є. Причиною вживання адресантом квеситиву є бажання надати своєму мовленню додаткової експресії, прагнення виразити свій емоційний стан, що є в нашому разі вкрай позитивним.

Отже, прагматичне транспонування квеситивних МА глузування в констативи слугує дієвим засобом для вираження позитивного чи негативного ставлення адресанта до партнера по комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доронина С. В. Нормативная интерпретация приёмов высмеивания в свете статистических данных / С. В. Доронина // Юрислингвистика-6. – Барнаул : АлтГУ, 2005. – С. 21–31.
2. Дементьев В.В. Непрямая коммуникация / Вадим Валерьевич Дементьев. – М. : Гнозис, 2006. – 560 с.
3. Иванова И.И. Теоретическая грамматика современного английского языка / Ирина Петровна Иванова, Варвара Васильевна Бурлакова, Георгий Георгиевич Почепцов. – М. : Высшая школа, 1981. – 285 с.
4. Седов К.Ф. Речевая агрессия в повседневной коммуникации / К.Ф. Седов // Речевая агрессия в современной культуре: Сб. науч. тр. – Челябинск: Челяб. гос. ун-т., 2005. – С. 3–37.
5. Eder D. “Go Get Ya a French!” : Romantic and sexual teasing among adolescent girls / D. Eder // Gender and Conversational Interaction [ed. by D. Tannen]. – N. Y. : Oxford University Press, 1993. – P. 17–31.
6. Hay J. Functions of humor in the conversations of men and women / J. Hay // Journal of Pragmatics. – 2000. – Vol. 32. – P. 709–742.
7. Keltner D. Just teasing: A conceptual analysis and empirical review / D. Keltner et al. // Psychological Bulletin. – 2001. – Vol. 127. – P. 1231–1247.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Lindsey J. Tender is the Storm / Johanna Lindsey. – Avon : HarperCollins Publishers, 1985. – 363 p.
9. Weisberger L. The Devil Wears Prada / Lauren Weisberger. – N. Y. : HarperCollins Publishers, 2006. – 432 p.

ПЕРЕКЛАД НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ

Коломієць В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Формування професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності студентів магістратури є невід’ємною частиною підготовки висококваліфікованих філологів-розробників автоматизованих систем пошуку й опрацювання текстової інформації англійською мовою. Інтенсивна іншомовна комунікативна діяльність, яку передбачає спеціальність 8.02030303 Прикладна лінгвістика, вимагає від випускників магістратури володіння англійською мовою на рівні C2 за Загальноєвропейською шкалою рівнів володіння іноземними мовами [1]. Високі вимоги зумовлюють необхідність пошуку шляхів раціональної організації навчання англійської мови професійного спрямування у магістратурі, яка давала б відчутні результати, незважаючи на відсутність мовного середовища і обмежену кількість годин на вивчення мови.

Важливу роль у формуванні професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності у таких умовах може зіграти переклад наукових публікацій зі спеціальності. Хоча цей вид навчальної діяльності на досить довгий час був практично витіснений із процесу навчання іноземної мови комунікативною методикою, з кінця минулого століття спостерігається відновлення інтересу до перекладу завдяки перевагам, які дає його використання, зокрема у навчанні іноземних мов професійного спрямування [3, 5]. У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти переклад, як різновид медіації, згадується як важливий засіб формування іншомовної комунікативної компетентності [2].

У 2014-2015 навчальному році студенти магістратури КНЛУ, які навчалися за спеціальністю 8.02030303 Прикладна лінгвістика, були залучені до участі у проекті, метою якого було створення електронного анотованого бібліографічного покажчика наукових статей, опублікованих у авторитетному американському науковому журналі “Computational Linguistics” у 2000-2014 роках [<http://cljai.weebly.com/>]. Журнал є офіційним виданням Асоціації комп’ютерної лінгвістики, яка об’єднує спеціалістів з автоматичної обробки природної мови з багатьох країн світу. Студентам, зокрема, було запропоновано здійснити переклад частини анотацій опублікованих у журналі статей з англійської на українську мову.

Робота над проектом складалася з трьох етапів. На підготовчому етапі було окреслено цілі і завдання проекту, обґрунтовано потребу у створенні електронного анотованого бібліографічного покажчика зарубіжних наукових публікацій з комп’ютерної лінгвістики і умотивовано вибір наукового журналу, охарактеризовано цільову аудиторію створюваного документа, окреслено вимоги до перекладу анотацій, встановлено обсяг перекладу для кожного студента і терміни його виконання, проаналізовано можливі труднощі у роботі над проектом і шляхи їх подолання, визначено довідкові видання і інформаційні технології, потрібні для перекладу анотацій.

Переклад анотацій наукових статей із журналу “Computational Linguistics”, який виконувався на наступному етапі, був інтегрований у навчальний процес і здійснювався студентами індивідуально під контролем викладача, який регулярно організовував групове обговорення типових помилок у перекладі і пошук ефективних перекладацьких рішень. Студентів, які найкраще впоралися із поставленими завданнями, було залучено до редагування перекладів інших членів групи.

На заключному етапі було проаналізовано і оцінено якість виконаної роботи, визначено, про що дізналися і чого навчилися учасники проекту, проаналізовано недоліки у організації проектної роботи.

Робота над проектом підтвердила ефективність застосування перекладу з метою подолання такого характерного для студентів старших курсів явища, як зупинка мовного зростання [4]. Студенти переконалися у необхідності постійної роботи не тільки над поповненням свого іншомовного словникового запасу, удосконаленням навичок читання і перекладу текстів зі спеціальності, а й над покращенням навичок володіння рідною мовою. Також, участь у проекті дозволила студентам порівняти стан україномовної і англомовної комп’ютерної

лінгвістики і поглибити знання зі спеціальності. Нарешті, усвідомлення важливості створюваного продукту для українських фахівців і почуття відповідальності за якість перекладу мотивували учасників проекту до досягнення максимально можливої якості виконання поставлених перед ними завдань.

Отже, переклад наукових публікацій зі спеціальності у магістратурі сприяє підвищенню мотивації до навчання, активізації пізнавальної і творчої активності студентів і забезпечує зростання їх професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [колектив авторів: Г.Є.Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І.Зуєнок та ін.] – К. : Ленвіт, 2005 – 119 с.
2. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Language Policy Unit, Strasbourg : Cambridge University Press, 2001. – 264 p.
3. Cook G. Translation in Language Teaching: an Argument for Reassessment / G. Cook. – Oxford : Oxford University Press, 2010.
4. Richards J.C. Moving beyond the Plateau: From Intermediate to Advanced Levels in Language Learning / J. C. Richards. – Oxford : Oxford University Press, 2008.
5. Widdowson H. Defining Issues in English Language Teaching / H. Widdowson. – Oxford : Oxford University Press, 2003.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАМІНА СЛОВА В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ (на матеріалі арабської мови)

Кононенко В.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Заміни – найпоширеніший вид перекладацької трансформації. У процесі перекладу заміні можуть піддаватися як граматичні одиниці – форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку тощо, так і лексичні [1, с. 220]. Заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови відбувається через різного роду лексичні і граматичні особливості мов оригінала і перекладу та відмінності в мовленнєвих нормах. У цьому випадку необхідно застосовувати трансформацію заміни частини мови, коли іменник змінюється на прикметник, а прикметник на дієслово. Найчастіше це спостерігається відносно таких частин мови, як іменник, дієслово і прислівник [2, с. 312].

Під час перекладу з арабської мови на українську досить часто відбувається заміна прикметника (найчастіше утвореного від географічної назви) на іменник. Наприклад, араб.: الرئيس المصري – президент Єгипту, (букв.: єгипетський президент), الحكومة البريطانية – уряд Англії (букв.: англійський уряд); ناطق باسم – офіційний представник або прес-секретар (букв.: мовець (той, хто говорить) від імені).

Масдар разом із прийменником *ل*, який позначає причину або мету, під час перекладу трансформується в інфінітив дієслова в українській мові. Наприклад, араб.: *دعاه الرئيس لزيارة بلادنا* – *Президент запросив його відвідати нашу країну*.

Трансформація заміни застосовується в тих випадках, “коли збереження частиномовної характеристики слова, що перекладається, призводить до порушення граматичних норм мови перекладу та норм слововживання” [2, с. 313].

Заміна складного речення простим теж має місце в перекладацькій практиці. Треба пам’ятати, що для арабського літературного тексту характерне прагнення включити якомога більше інформації в одну фразу, а для українського тексту характерні короткі лаконічні речення. Отже, членування складного речення доцільне при перекладі. Наприклад, араб.: *وصل الرئيس المصري حسني مبارك الي رومانيا في زيارة تستغرق 24 ساعة، هي المحطة الثانية من جولة قادته الي المانيا وستقوده الي روسيا غدا*.

Президент Єгипту Хосні Мубарак прибув до Румунії. Це його друга зупинка в турне, в ході якого він відвідав Німеччину, а завтра відвідає Росію.

З одного речення ми зробили два, характерних для україномовних інформаційних текстів речення. Крім членування речення в цьому випадку, ми ще й замінили складну конструкцію *زيارة تستغرق 24 ساعة* на *одноденний візит*, замість виразу *візит*, *що триває 24 години*.

Таким чином, можемо зробити висновок, що основні труднощі перекладу, а також увесь характер перекладацького процесу зумовлюються відмінностями в структурах і правилах функціонування мов, що беруть участь у цьому процесі. Для адекватного перекладу слід застосовувати лексичні трансформації, сутність яких полягає у заміні окремих лексичних одиниць вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їхніми словниковими еквівалентами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / Вилен Наумович Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової та технічної літератури / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 575 с.
3. Майбуров Н.А. Читаем и переводим арабскую газету / Николай Афанасьевич Майбуров. – М.: ИД “Муравей”. – 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ І ПЕРСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОВОЧІВ І ФРУКТІВ

Копчак О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Національна кухня – це символ традицій, культури, етносу, якоюсь мірою матеріального стану народу. Системі харчування кожного етносу, притаманні

своєрідні звичаї, пов'язані з приготуванням повсякденних ритуальних страв, харчові заборони, обмеження та переваги, певні смакові стереотипи у меню повсякденних та обрядових трапез. В багатьох країнах існують страви, які вважаються не лише символом національної кухні, але й повністю описують гастрономічні уподобання і традиції народу.

Географічні і кліматичні умови іранського і українського народів були настільки різноманітні, що дозволяли харчуватися як продуктами рослинництва, так і скотарства [5].

Так на другому місці після сала для українців завжди були горошина і дикі овочі, різноманітні фрукти, які були і досі залишаються одним із основних інгредієнтів в рецептах страв української кухні. Вважається, що до другої половини XIX – початку XX ст. серед українців переважав рослинний характер харчування. Овочі в Україні вживаються як самостійна страва і як гарнір до м'яса чи риби. Головний український овоч, це, звичайно, буряк. Який вживали як у свіжому, так і у квашеному вигляді, що дозволяє готувати багато страв із буряка протягом більшої частини року, наприклад, той же самий борщ. Окрім буряку українці у своїх стравах використовують капусту, моркву, редьку, огірки, гарбузи, хрін, картоплю, помідори, цибулю, часник, перець, яблука, вишні, сливи, журавлину, малину, шовковицю, кавуни та інші овочі і фрукти.

Іранська кухня відрізняється значною своєрідністю. Окрім страв із рису і м'яса, великого поширення набувають різні овочеві салати (سالاد), соуси (خورش) і маринади (ترشی). В Ірані розвинуте садівництво, овочівництво й виноградарство, тому перси вживають картоплю, буряк, баклажани, помідори, цибулю, різноманітну зелень тощо як у свіжому так і в приготованому вигляді. Вживання різних фруктів після їжі є традиційним і звичним явищем в Ірані: в літній і осінній час досить споживані пресовані фініки, яблука, виноград, кавун, персики, гранат, огірок (який іранці вважають фруктом), тощо.

У святково-обрядовій, так і в буденній їжі визначне місце посідає символіка, пов'язана з ідеєю зміцнення сімейних, родинних, сусідсько-територіальних контактів, тісно пов'язана із побутом, довкіллям, отож у цій групі номінацій переважають національно специфічні слова-символи. Так в українській і перській словесній символіці чимало назв на позначення продуктів харчування, які здобувають певного ступеню символізації. Переважають номінації найбільш поширених продуктів, із якими в українців й іранців пов'язуються уявлення про селянську працю, життя заможне і бідне, достаток [1, с. 176].

Овочі і фрукти посідають важливе місце у житті іранського і українського народів. Символіка певних продуктів цієї групи притаманна обома націям. Так, наприклад, слід виділити цибулю та часник, що вважалися в народі чудодійними ліками, яким приписувалася цілюща сила, бо *“цибуля від семи недуг лікує”*, а часник є символом місяця, зовнішня форма його *“білих зубців”* нагадує серп місяця-молодика, а смакові якості – палючу і пробуджуючу життєву енергію людей, символ родючості і здоров'я. В іранській традиції часник (سیر) є одним із обов'язкових елементів хафт сину (هفت سین), і символізує собою медицину. Яблуко (سیب) іранці ототожнюють із красою і здоров'ям, так само як і в Україні яблуко символізує здоров'я і життєву силу, молодість,

любов, шлюб і весну. Багато овочів і фруктів несуть в собі ще й релігійну символіку: за мусульманськими звичаями гранат (انار) – це символ достатку, душевного спокою та щастя наближення до Аллаху; у християнстві груша часто уособлює любов Христа до всього людства.

Овочі і фрукти часто зустрічаються в українських і перських прислів'ях та приказках. Для аналізу в обох мовах були відібрані фразеологізми з компонентом-глютонімом на позначення овочів і фруктів, які відображають різних реалій життя людини: 1) людські достоїнства: укр. *буряк – не дурень, на дорозі не росте, а все в городі* – про досвідчену людину [3, с. 142]; перс. آدم زرنگ پایش روی پوست خربوزه بند است (букв. спритник і на шкірці дині не посковзнеться) [2, с. 82]; 2) зовнішність: укр. *молодість – золоте яблуко: шануй її* [3, с. 348]; перс. خربزه شیرین نصیب گفتار می شود – *говорять, коли негарний чоловік одружується з красунею* (букв. солодка диня дістанеться гієні) [2, с. 187]; 3) відносини між людьми: укр. *йому печеного гарбуза дали* – відмова парубкові при сватанні [3, с. 292]; перс. چغندر گوشت نشود دشمن دوست نشود – (букв. буряк не стане м'ясом, а ворог – другом) [2, с. 175]; 4) негативні якості характеру: укр. *якщо душа часнику не їла, не буде й смердіти* [3, с. 65]; перс. پیاز تره به تخمش می رود حسنی به بابا – *про хвальків* (букв. цибуля теж себе зараховує до фруктів (цитрусових)) [2, с. 153]; 5) родинні стосунки: укр. *і на здоровій яблуні гнилі яблука бувають* [3, с. 65]; перс. تره به تخمش می رود حسنی به بابا – *говорять, коли хочуть підкреслити, що діти мають ті ж недоліки, що і їх батьки* (букв. зелень схожа на насіння, а Хасан на батька) [2, с. 160]; тощо.

Таким чином можемо зробити висновок, що овочі і фрукти посідають важливе місце у житті іранського і українського народів. Символіка певних продуктів цієї групи притаманна обом націям, українські і перські фразеологізми із компонентом-глютонімом на позначення овочів і фруктів виявляють як спільні, так і специфічні риси і образи, які обумовлені традиційною культурою і національною самобутністю кожного народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кононенко В. І. Символи української мови / Віталій Іванович Кононенко – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 270 с.
2. Короглы Х. Г. Персидские пословицы, поговорки и крылатые слова / сост., перевод и комментарии Х. Г. Короглы – М. : Главная ред. восточной литературы, 1961. – 614 с.
3. Попова О. А. Кращі прислів'я та приказки українського народу / О. А. Попова – Донецьк: ТОВ “ВКФ” “БАО”, 2009. – 416 с.

ТИПОВІ ПОМИЛКИ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ПРИ ВИВЧЕННІ В'ЄТНАМСЬКОЇ МОВИ

Корнієнко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

В'єтнам – цікава, загадкова і до кінця не зрозуміла для європейських народів країна. Цікавим є те, що В'єтнам поділяється на 3 основні діалектичні

області. Діалекти в'єтнамської мови відрізняються кількістю тонів (від 4 до 6) і лексикою. Ханойський говір північного діалекту вважається основною сучасною літературною мовою. Дуже важливим є тон, яким вимовляється слово або фраза. Одне слово, яке вимовляється з різною інтонацією, може мати до 6 значень.

Слуховий апарат українців не звик сприймати мову в якій так багато тонів. І мовний апарат також погано справляється з вимовою. Успішно оволодівають в'єтнамською мовою люди з гарним слухом, з музичною освітою, звикші слухати і розрізняти тони і напівтони. Намагаючись вимовити щось в'єтнамською мовою і нехтуючи при цьому тональність, можна потрапити у смішне становище. Незважаючи на це, вивчити в'єтнамську мову підсилу і людям без музичного слуху. Просто потрібно буде докласти більше зусиль, адже в'єтнамська мова така ж цікава як і країна.

Типовими помилками студентів-першокурсників, які вивчають в'єтнамську мову, є: **1) Орфографічні:** Головною відмінністю в'єтнамських літер від латинських є додавання в голосні діакретичних знаків зверху і знизу. Це спричинено необхідністю правильно позначати тон. У в'єтнамській мові кількість основних голосних фонем – 11 (a, ă, â, i, u, ư, e, ê, o, ô, ơ).

На відміну від інших мов у в'єтнамській мові є дифтонги і трифтонги. В літературній в'єтнамській мові виділяють 3 основних дифтонга. Вони в свою чергу поділяються на 3 групи.

- В першу групу входять більшість дифтонгів (18 з 29), до яких не додають кінцевих приголосних (ao, ai, au, ay, âu, ây, eo, êu, iu, ia, oi, ôi, ơi, ua, ui, ua, ui, uo);

- Другу групу складають дифтонги, які не обов'язково мають мати кінцеву приголосну (oa, oe, uê, uy, uơ);

- Дифтонги третьої групи обов'язково мають мати на кінці приголосний (iê, oă, oo, uâ, uô, uơ).

Крім дифтонгів є 12 трифтонгів (iêu, oai, oao, oau, oeo, uâu, uôi, uya, uyê, uyu, uơi, uou).

Кількість приголосних у в'єтнамській мові складає 18, але існують ще певна кількість буквосполучення (kh, tr, ch, gi, g/gh, ng/ngh, nh), написання яких залежить від орфографічних правил (g/gh, ng/ngh), або вимови того чи іншого діалекту (g/r/d, x/s).

2) Лексичні: В'єтнамська мова – моносилабічна мова, тобто кордони морфем (або коренів) зазвичай співпадають з кордонами складу. Слова можуть складатися від 1 до 4 морфем (bàn – стіл, xe máy – мотоцикл, máy hút bụi – пилосос, chủ nghĩa xã hội – соціалізм) і тільки по змісту речення можна розставити межі слова і визначити частину мови, до якої воно відноситься.

3) Граматичні: В'єтнамська мова – ізольована мова, а це означає що граматичні відношення виражаються переважно порядком слів і службовими словами.

Слова у в'єтнамській мові не змінюються ні за відмінками ні за особами ні за числами;

Для утворення порівняльного ступеню прикметників використовується спеціальна службова частка: гарний – đẹp, гарніший – đẹp hơn. Таким же чином

утворюються і дієслівні часи: перед дієсловом використовується частка – показник теперешнього, минулого або майбутнього часу: писати – *viết*, писав – *đã viết*, пише – *đang viết*, буде писати – *sẽ viết*.

Означення стоїть після означеного слова. Наприклад: *rồng vàng* – дракон золотий, а не золотий дракон.

Типовою моделлю речення: підмет + присудок + додаток. Наприклад: *Tôi muốn ăn* – Я хочу пообідати. Тобто так само як і в українській мові. А ось питальні слова *що, як, де* та інші знаходяться в кінці речення. Правильно сказати: *Khách sạn ở đâu?* – Отель де, а не де отель.

У в'єтнамській мові присутнє уявлення в'єтнамців про зовнішній світ. Картина світу людини, яка належить до греко-європейської або християнської культури, відрізняється від сприйняття світу в кофуціансько – даоській культурі. Безпосереднє відношення до просторової моделі світу в'єтнамців мають класифікатори. Уважніший підхід до проблеми класифікаторів дозволяє відзначити, що правильний вибір класифікатора запеспечить коректність передачі інформації, її відповідність явищам дійсності. Крім того класифікатори описують не тільки форму, а також характеризує розмір і положення в просторі предмета.

Наприклад: **bức** використовується для плоских предметів вертикально розташованих: *bức tường* – стіна, *bức chân dung* – портрет. Класифікатор **tấm** використовується для опису плоских предметів, невеликої товщини і горизонтально розташованих: *tấm ảnh* – фотографія, *tấm thảm* – килим...

Класифікатор **quả** достатньо широко використовується з іменниками, які указують на предмет округлої форми, незалежно від розмірів предмета: *quả núi* – гора, *quả bóng* – м'яч. В той час як класифікатор **viên** використовується тільки з іменниками, які указують предмет округлої форми, але маленького розміру. Наприклад зі словами *viên đạn* – куля, *viên thuốc* – таблетка, *viên ngọc trai* – перлина.

Правильний вибір класифікаторв гарантує як конкретність передачі інформації так і лаконічність мовлення, оскільки уява про форму, закладене у значення класифікатора дозволяє уникнути зайвих, додаткових означень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вьетнамско-русский словарь. М., Русский язык, 1992, 792 с.
2. Панфилов В.С. Грамматический строй вьетнамского языка / В.С. Панфилов. – Санкт-Петербург: “Петербургское Востоковедение”, 1993. 406 с.
3. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.

БІНОМІАЛИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Король Т.Т.

*Калуська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів
№ 2 з поглибленим вивченням англійської мови*

Як англійська, так і українська мови мають свою багату фразеологію, яка являє собою сукупність властивих мові усталених зворотів та висловів. Тому

об'єктом дослідження фразеології як розділу мовознавства є стійкі вислови, їх семантика, структура, походження, роль у мові, взаємозв'язок з іншими мовними одиницями, зокрема словом і реченням.

Одиниця фразеологічної системи називається фразеологізмом, яка визначається як лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, але неподільна лексично, стійка у своєму складі і структурі, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові [2, с. 324]. З плином часу кількість фразеологічних одиниць (ФО) та сталих виразів в мові збільшується, оскільки мова як живий організм постійно росте і розвивається. Вміння правильно перекладати фразеологізми та сталі вирази є одним з основних завдань професійного перекладача, тому що без цих мовних одиниць будь-яка мова втрачає свій дух та колорит.

В основі вітчизняної концепції класифікації ФО покладена семантична класифікація, яку запропонував російський мовознавець В.В. Виноградов [1], виділивши фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення. *Фразеологічні зрощення* – семантично неподільні ФО, у значення яких цілісне значення невмотивоване, тобто не впливає із значень компонентів (укр. бити байдики; англ. odds and ends). *Фразеологічні єдності* – тематично неподільні одиниці, але цілісне значення їх певною мірою мотивоване значенням компонентів (укр. тримати камінь за пазухою; англ. hide and seek). *Фразеологічні сполучення* – це такі стійкі мовні звороти, які не є “безумовними семантичними одиницями”, оскільки характеризуються певною самостійністю складових частин (укр. шкіра та кістки; англ. tea and biscuits).

Дуже часто на позначення фразеологізмів можна почути термін “ідіома” (дехто з мовознавців співвідносить ідіоми із зрощеннями та єдностями). Д.І. Ганич і І.С. Олійник визначають ідіому як “стійкий неподільний зворот мови, що виражає єдине поняття, зміст якого не визначається змістом його складових елементів” [2, с. 141].

Одним з видів ФО, що широко представлений в англійській та українській мовах є велика за кількістю група так званих біноміалів. Біноміал – це сполучення двох слів, або двох фраз, що належать до однієї граматичної категорії, несуть певне семантичне навантаження та поєднуються сполучником. Біноміали поділяються на ідіоми та сталі словосполучення з чітко фіксованим порядком складових елементів. Наприклад, ми говоримо sick and tired, але ніколи tired and sick. В Україні зустрічаємо дорогих гостей хлібом і сіллю, а не сіллю і хлібом.

Біноміальні фразеологізми можуть належати до будь-якого семантичного типу фразеологізмів, наприклад:

Milk and roses (укр. кров з молоком) – фразеологічне зрощення;

Wine and dine (укр. розважати, пригощати, займати) – фразеологічна єдність;

Fish and chips (укр. риба зі смаженою картоплею) – фразеологічне сполучення.

Біноміали можна також називати парними іменниками, прикметниками, дієсловами, прислівниками, прийменниками, в залежності від того, з яких частин

мови складається біноміал (наприклад, bread and butter – парні іменники; on and off – парні прийменники; slowly but surely – парні прислівники; kill or cure – парні дієслова).

Слід зазначити, що деякі біноміали, при втраті фразеологічності, розпадаються на окремі складові і можуть вживатися у зворотній послідовності як звичайні члени речення без специфічного семантичного навантаження. Крім зазначеної вище класифікації, існують інші підходи до розподілу біноміалів на групи. Наприклад, за фонологічними ознаками розрізняють співзвучні біноміали: box and cox; chalk and talk; near and dear; meet and greet; за алітерацією: forgive and forget; love it or leave it; fur and feathers; Jack and Jill. Окрему групу складають парні синоніми, наприклад: ages and generations; clean and tidy; heart and soul; house and home; pick and choose; leaps and bounds. Існує також група біноміалів, що базується на антонімічному протиставленні, наприклад: give and take; life or death; long and short; naughty or nice; near and far; sweet and sour; pros and cons.

Для здійснення адекватного перекладу більш суттєвим є розподіл біноміалів на дві групи: біноміальні ФО, що мають еквіваленти в мові перекладу і безеквівалентні. “Безеквівалентною вважається фразеологічна одиниця, в основі якої лежить етноспецифічний інформаційний комплекс. Крім того, до безеквівалентних зараховуємо такі фразеологічні одиниці, значення яких в іншій мові передається (з тим чи іншим ступенем наближення) лексемою чи вільним словосполученням, реченням” [2, с. 46].

Існує багато перекладацьких трансформацій, але далеко не всі з них підходять для перекладу біноміалів (наприклад, за допомогою транслітерації, генералізації та ін. перекласти біноміали неможливо). Для перекладу таких ФО використовуються такі перекладацькі прийоми, як описовий переклад та підбір функціонального аналога. Досить часто біноміали перекладаються дослівно.

“Експлікація (описовий переклад) – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення даної одиниці” [5, с. 117], напр., grin and bear – робити вигляд, що все добре, коли насправді все погано; cut and dried – в готовому вигляді; out and about – вийти прогулятися; rough and ready – недбало, неретельно виконаний; open and shut – дуже простий.

До пошуку функціонального аналогу перекладач вдається тоді, коли у мові перекладу існує вираз, що позначає поняття, схоже на те іншомовне поняття, що перекладається. Функціональний аналог дозволяє замінити один фразеологізм іншим, зробивши суть зрозумілою для читача і в той же час зберігши оригінальний колорит, який зазвичай надають тексту фразеологічні одиниці. Це дуже вдалий перекладацький прийом, правильне користування яким дозволяє зберегти яскравість та різноманітність мови, при цьому адаптувавши текст для читача: fease or famine – пан чи пропав; sink or swim – пан чи пропав; give and take – йти на компроміс; hide and seek – схованки; been and gone – було та загуло; wait and see – поживемо – побачимо.

Питання міжмовної фразеологічної еквівалентності, а також визначення головних ознак і критеріїв віднесеності тих або інших ФО до групи еквівалентів (повних чи часткових) є досить неоднозначним, суперечливим і на сьогодні потребує подальшого свого опрацювання.

Українська дослідниця контрастивної фразеології Р.П. Зорівчак виділяє повні і часткові фразеологічні еквіваленти. Під повною фразеологічною еквівалентністю дослідниця розуміє “рівнозначну образність, структурно-граматичну будову, збіг предметно-логічного, експресивно-емоційного і функціонально-стилістичного змісту фразеологічних одиниць зіставляваних мов” [3, с. 47]. Очевидним є той факт, що ФО в кожній мові свої, створені культурою, традиціями та способом життя носіїв мови. Число подібних відповідностей невелике; до цієї групи відносяться фразеологізми інтернаціонального характеру, засновані на міфах, біблійських легендах і історичних фактах.

Невелика кількість повних фразеологічних еквівалентів зумовлена віддаленою спорідненістю української та англійської мов. Але іноді все ж таки можна натрапити на біноміальну фразеологічну одиницю, для якої знаходиться повний еквівалент у мові перекладу: *armed and dangerous* – озброєний та небезпечний; *peace and quiet* – тиша та спокій; *slowly but surely* – повільно, але впевнено; *sooner or later* – рано чи пізно; *all or nothing* – все або нічого; *now or never* – зараз або ніколи. Частковий еквівалент – фразеологізм, який не є повним відповідником іншому фразеологізму в іншій мові, бо має незначні відмінності у лексичній або у граматичній формі, що не перешкоджає передачі суті фразеологізму. “При частковій еквівалентності залежно від того, яким складником часткові фразеологічні еквіваленти відрізняються, вони бувають різноструктурні, різнообразні, різностильові, різноекспресивні, і чим більше ознак у них розходяться, тим нижчий коефіцієнт еквівалентності” [4, с. 63]. Проте, стійкі поєднання слів інколи доводиться перекладати дослівно, наприклад, коли образ, що закладений у фразеологізмі, не байдужий для розуміння тексту, а заміна його іншим образом заважає розумінню тексту, або позбавляє його яскравості та виразності: *ways and procedures* – шляхи та методи; *bread and circuses* – хліб та видовища; *alive and well* – живий і здоровий; *nearest and dearest* – близькі та рідні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография: Избранные труды / Виноградов Виктор Владимирович. – М.: Наука, 1977. – 312 с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
3. Зорівчак Р. П. До методології вивчення фразеологічних одиниць у контрастивних дослідженнях / Р.П. Зорівчак // Нариси з контрастивної лінгвістики. – К., 1979. – 236 с.
4. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. / Роксолана Петрівна Зорівчак. – Львів, 1988. – 221 с.
5. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Вилен Наумович Комиссаров. – М., 1990. – 253 с.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ КОМПЛЕКСУ ВПРАВ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ГРАМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

Котик Л.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Початковий етап навчання іноземної мови є особливо відповідальним, тому що тут формується база мовних даних для подальших, вже поглиблених етапів вивчення іноземної мови.

Обов'язковою умовою для педагогічного опанування другою мовою як іноземною є вміння будувати речення, які відповідають певним мовним ситуаціям відповідно до норм цієї мови.

Момент подання граматичного матеріалу на початковому етапі є одним із важливих складових навчального процесу. Від його організації залежить реалізація мовної діяльності студентів. Презентація нового граматичного явища вимагає від викладачів великої підготовчої роботи, мета якої – продемонструвати найпростішими засобами основні параметри певної граматичної одиниці, що вивчається.

На початковому етапі презентації певного мовного явища студент має зрозуміти: що означає певна граматична одиниця, як вона може бути утворена, коли і з якою метою вживається.

Використання кожної граматичної форми, кожної структури повинно бути доведено до рівня мовленнєвого автоматизму, який ефективніше формується, якщо граматична форма вивчається з урахуванням її функціональної специфіки.

Тут видається необхідною розробка в межах педагогічної граматики серії певних вправ, що моделюють системний цикл демонстрації іноземної мови на рівні відбору словника-мінімуму й на рівні визначення граматичного мінімуму, що забезпечують не лише початковий. Обмежений автоматизм, але й тривалий у вживанні певних граматичних категорій на репрезентативному лексичному матеріалі.

Вправи, які формують навички, зокрема усного мовлення, мають бути психологічно адекватні реаліям комунікативної ситуації. Тут доцільно зазначити цільові характеристики як певні номінації, що стимулюють вираження різних почуттів і суджень типу заперечень, прохань, уточнень, підтверджень, здогадок, згоди, відмови, упевненості, сумніву, подиву.

Вправи мають відповідати загально дидактичним принципам від більш простого до більш складного. Вони побудовані послідовно за такими основними типами:

1. Мовно-підготовчі вправи:

- імітативні;
- підстановчі;
- трансформативні;
- репродуктивні.

2. Спеціально-мовні вправи:

- ситуативні;
- ігрові.

У запропонованій системі вправ опрацьовується форми іменників (однина)
Система вправ подана на прикладі орудного відмінка.

1. Мовно-підготовчі вправи.

1) Імітативні.

Мета цих вправ – багаторазове прослуховування поданих зразків. Вони повинні бути не механічними (типу “Слухайте й повторюйте”), вони мають бути комунікативними. Можна виділити кілька типів імітативних вправ.

- Дайте короткі відповіді на запитання.

Зразок: – Ви цікавитеся літературою?

– Так, літературою.

- Дайте короткі відповіді на альтернативні запитання.

Зразок: – Ви захоплюєтеся балетом чи живописом?

- Скажіть, що ви робили те ж, що і ваші друзі.

Зразок: – У дитинстві моя подруга хотіла стати вчителькою.

– Я теж хотіла стати вчителькою.

Необхідно відзначити, що стадія імітації надзвичайно важлива в становленні навичок і правильно організовані імітативні вправи дуже ефективні.

2) Підстановчі вправи.

Це наступний крок в опануванні нової граматичної категорії. У цих вправах студенти повинні запропонувати інше лексичне наповнення до певної незавершеної структури.

- Вгадайте, використовуючи матеріал для довідок.

Зразок: – У дитинстві мій друг хотів стати...

– Художником?

– Ні, не художником.

– Політиком?

– Ні, не політиком?

– Перекладачем?

– Так, перекладачем.

3) Трансформативні вправи.

Під час їх виконання студенти мають самі застосовувати подану лексичну одиницю у відповідній формі.

- Висловіть подив, виправте співрозмовника.

Зразок: – Я чув, що ваш брат працює лікарем.

– Лікарем? Ні, він працює викладачем.

- Заперечте.

Зразок: – Учора ви спілкувалися з подругою?

– Ні, з другом.

4) Репродуктивні вправи.

Виконуючи ці вправи, студенти самі вибирають, яку лексичну одиницю вони застосують у структурі, яку вони вживають.

Можна виділити такі репродуктивні вправи:

- Вільні відповіді на запитання.

1. Чим ви цікавитесь? 2. Ким працює ваш батько? 3. З ким ви радитеся?

- Зробіть логічний висновок про те, ким працюють мої друзі.

1. Тарас гарно малює. 2. Олена пише статті. 3. Степан перекладає.

II. Спеціально-мовні вправи.

Спеціально-мовні вправи на відміну від підготовчих зорієнтовані на тренування у режимі реального спілкування вживаної серії відмінкових форм з різними граматичними значеннями, що фактично забезпечує адекватність навчальної ситуації з реальною комунікативною ситуацією.

1. Ситуативні та ігрові вправи.

- Складіть діалоги за ситуаціями.

1. Ви познайомилися з хлопцем/дівчиною. Запитайте, чим він/вона цікавиться, захоплюється.

2. Ви зустрілися з друзями, з якими навчалися раніше в школі. Запитайте, ким вони стали, ким працюють.

Таким чином, кожна відмінкова форма вивчається на всіх етапах

Презентації мовного матеріалу від мовно-підготовчого до ситуативного. саме це, по-перше, забезпечує підготовку до наступної фази навчання вже на поглибленому етапі вивчення мови, по-друге, саме така логіка організації граматичного й лексичного матеріалу відповідає комунікативно-функціональній спрямованості структури й змісту педагогічної граматики української мови як іноземної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И.Л. Ключевые проблемы теории ученика: структура и содержание – М.: Русский язык., 1977. – С. 9–17.
2. Бондарко А.В. Функциональная грамматика. – Л.: Наука., 1984. – 136 с.
3. Иевлева З.Н. Методика преподавания грамматики в практическом курсе русского языка как иностранного. – М.: Русский язык, 1981. – 143 с.
4. Леонтьев А.А. Некоторые проблемы обучения русскому языку как иностранному. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1970. – 83с.
5. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М.: Русский язык, 1989. – 277 с.
6. Рахманов И.В. Модели и их использование при обучении иностранному языку / И.В. Рахманов // Иностранные языки в школе. – М.: Педагогика. – № 4. – 1965. – С. 24–30.

TERTIUMCOMPARATIONISПРИ ЗІСТАВЛЕННІ РЕКЛАМНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ І ЯПОНСЬКОЇ МОВ)

Кравець К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Ефективність зіставного методу залежить від коректності його застосування, тобто від того, що зіставляється і в який спосіб. Зіставлення здійснюється в три етапи: 1) встановлення “tertiumcomparationis”, 2) опис і зіставлення мовних і позамовних одиниць, 3) встановлення аломорфних і ізоморфних рис.

Установлення “*tertiumcomparationis*” полягає у встановленні певної ознаки мовного явища – фонетичної, граматичної, морфологічної, лексичної, семантичної, синтаксичної як еталона зіставлення. Основою зіставлення можуть бути як мовні, так і позамовні одиниці.

За М.П. Кочерганом, термін “*tertiumcomparationis*” (“третій член порівняння”, або *основа зіставлення*) – це поняття, на основі якого простежуються способи його вираження в зіставляваних мовах [1, с. 84].

За Р.Штернеманом, розрізняють односторонній і двосторонній (багатосторонній) зіставний аналіз. За двостороннього підходу основою зіставлення є “третій член” (*tertiumcomparationis*) – певне позамовне поняття, що не належить до жодної із зіставляваних мов явище, дедуктивно сформульоване метамовою [1, с. 80].

Контрастивне дослідження рекламних повідомлень – це дослідження двостороннього характеру, тобто зіставлявані мови мають рівноцінний статус. Жодна із досліджуваних мов (особливо, якщо вони неспоріднені) не може бути обрана як основа зіставлення, оскільки кожна з них відображає етнокультурне, національно-специфічне сприйняття світу.

Складність визначення “*tertiumcomparationis*” у дослідженні рекламних повідомлень надає широкий діапазон дослідження, адже лінгвокультурна специфіка розглядається на всіх рівнях мови. На кожному мовному рівні встановлюються свої об’єкти, критерії і методи дослідження. З огляду на цей факт, “*tertiumcomparationis*” визначаємо на кожному мовному і позамовному рівні окремо.

На фонологічному рівні зіставне дослідження здійснюємо за такими аспектами: комбінаторика і оточення фонем, функції фонем у словах, перцептивні кореляції диференційних ознак фонем. Отже, основою порівняння на фонологічному рівні є одиниця звукової побудови мови – *фонема*.

Контрастивний аналіз на лексичному рівні охоплює всі рівні лексико-семантичної системи (рівень значень, лексико-семантичних груп, лексико-семантичних полів) і ґрунтується на принципі системності, який є основним у контрастивних лексико-семантичних студіях. Мають бути враховані усі системні зв’язки та ієрархічні відношення на всіх рівнях аналізу (семному, семемному, лексемному, лексико-семантичних груп, лексико-семантичних полів).

Погоджуючись з Б.А. Плотніковим, що саме в слові “органічно переплелися всі види й аспекти значення: речове й граматичне, денотативне й сигніфікативне, синтагматичне й парадигматичне, фонетичне й прагматичне”, обираємо *слово* за основу порівняння на лексичному рівні [2, с. 75]. Слово живе в контексті культури, тому в різних мовах слова-відповідники можуть мати неоднакові національні асоціації, які входять до національно-культурного компонента значення. “Специфічні національні асоціації властиві не тільки лексиці, у якій наявний національний компонент, а й звичайним нейтральним загальноживаним словам на означення речей і понять, поширених у всіх культурах” [1, с. 311].

Оскільки на морфологічному рівні є різні одиниці (морфема, слово, граматичне значення, граматична категорія, частина мови тощо), то важливим є вибір констант для зіставлення. Одиниця зіставлення на морфологічному

рівні повинна відповідати таким критеріям: мати функціональну подібність і охоплювати не одиничні слова, а клас однорідних слів [1]. Цим категоріям відповідає граматична категорія, отже, на морфологічному рівні за “*tertiumcomparationis*” обираємо *граматичну категорію*.

Для зіставлення синтаксичних одиниць здійснюють фрагментарні зіставлення конструкцій, які найбільше різняться: односкладні речення, різні типи словосполучень, порядок слів тощо. Як стверджує К. Джеймс, відмінкова граматика Ч. Філмора, за якою пара структур двох мов, незважаючи на поверхневі відмінності, може бути зведена до однієї спільної відмінкової конфігурації, – це ідеально придатна модель для контрастивного аналізу. Отже, на синтаксичному рівні обираємо *відмінкову структуру* за “*tertiumcomparationis*”.

На позамовному рівні при зіставленні кольорів, графічних засобів і зображення і їхнього асоціативного значення для певної лінгвокультури основою порівняння стає *сема*, тобто семантичне значення кольору і графічних засобів.

Отже, при зіставленні рекламних повідомлень на мовних рівнях використовуємо: фонему, слово, граматичну категорію і відмінкову структуру; на позамовному рівні – сему.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. – Київ: Академвидав, 2006. – 424 с.
2. Плотников Б. А. Основы семасеологии / Б. А. Плотников. – Минск: Высшая школа, 1984. – 348 с.

ТЕКСТ И ДИСКУРС КАК ОБЪЕКТЫ КОГНИТИВНОЙ СЕМИОТИКИ

Кравченко Н.К., Ляшко О.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Изучение структурно сложного лингвистического объекта в когнитивно-семиотическом аспекте предполагает решение ряда задач, основная из которых – выявление связи когнитивных структур с семиотическими кодами: каким образом значение текста как знака соотносится с когнитивными контекстами его интерпретаторов (автора и читателя) на этапе дискурсивного семиозиса и его конечного результата – текста. Основные ракурсы когнитивно-семиотического исследования текста можно представить в виде комплекса взаимосвязанных проблем. Если текст – это знак, то какой референт или денотат он заменяет и как участвуют в этом процессе замены (т. е. означивания фрагмента реальности или “возможного мира”) когнитивные структуры автора/читателя. Каким образом взаимосвязаны и дифференцируются референтное, денотативное, сигнификативное, системное значения текстового знака? Как текст вписывается в типологию знаков? Если это знак-символ, то в чем проявляется его конвенциональность, если иконичен или индексикален, то какие свойства и какого референта или денотата он имитирует или индексирует? Будет ли он знаком для представителей определенной лингвокультуры или для всех homo

sapiens? В конечном итоге, все эти вопросы призваны ответить на один – как реализуются текстом-знаком три типа семиотических отношений: с другими знаками, действительностью и пользователями этим знаком.

Первый вектор взаимосвязи когнитивной и семиотической природы текста несложно представить, обратившись к модели дискурсивного семиозиса, отправной точкой которой является интенция автора, а условиями означивания – совокупность когнитивных контекстов автора и читателя. В свою очередь, сама интенция также “задана” когнитивными контекстами, которые оформляют стремление автора передать определенные концепты и, с другой стороны, желание и возможности читателя извлечь то, что автор намеревается передать. Например, для художественного текста наиболее важными являются: 1) социокультурный контекст, обобщающий семиотические продукты цивилизации – фильмы, книги, музыку, живопись и др., в наибольшей мере повлиявшие на социализацию автора (замысел как идея сюжета), 2) социокоммуникативный контекст, обобщающий совокупность интеракций с разными людьми (контексты “членства”, подсказывающие модели поведения для автора и его персонажей как членов/ участников социальных групп (замысел как идея характеров и взаимоотношений), 3) контекст актуальной художественно-эстетической парадигмы, который представлен доминантным художественным дискурсом (дискурсом искусства, философским дискурсом и т.д.), воздействующим на автора как представителя эпохи, направления / “группы” (замысел как идея формы, жанра и стиля). Знак, созданный адресатом, не дублирует знак адресанта/ автора, но находится с ним в отношениях эквивалентности, основанной на изоморфизме когнитивных контекстов автора/ читателя и, в более широком смысле, на пересечении их моделей мира.

Несколько упрощая, можно сказать, что каждый контекст предполагает отдельный код, указывающий на отдельный аспект контекста. При этом автор предполагает, что адресату известен весь контекст (то есть, что коммуниканты разделяют определенные фоновые знания как члены социокультурной группы). Так, *социокультурный контекст* индексируется кодом, который “выдает” зависимость способа представления автором событий от социально, институционально и идеологически санкционированных моделей (т.е. от других знаком-текстов в системе доминантных дискурсов). Такой код можно назвать *социосемиотическим*. Он манифестируется любыми средствами, выявляющими стереотипность мышления, оценок, художественных приемов, в том числе индексируется иконическим кодом – средствами интертекстуальности в виде структурообразующих элементов, мотивов, аллюзий, сюжета, композиции, характеристик действующих лиц, особенностей стиля. Социокультурный когнитивный контекст “отвечает” за денотат текста – как информацию о свойстве класса ситуаций, изоморфных текстовому референту. Иными словами, это то значение, которое объединяет текст с другими текстами в формальном (жанр как когниотип) и в концептуально-смысловом отношении. Помимо денотативного инварианта, знаковая форма текста (как поликодовой структуры) способна вмещать в себя и варианты означаемого, производные от различия

образних кодів говорящего і слухаючого, нетождественности их “текстов”, поскольку они различным образом взаимодействуют с “памятью культуры”. Следовательно, помимо референтного значения текста (и подразумеваемого им денотативного инварианта как общего в моделях ситуации участников коммуникации и как пересечения их образных кодов), текст-знак имеет сигнификативное значение, которое и составляет его смысл, “внутреннюю форму”, концепт-идею.

Помимо референтного, денотативного и сигнификативного, отдельный интерес представляет выделение системного значения текстового знака. Если охарактеризовать структурно простые знаки, то их системное значение совпадает с денотативным. Однако для текста условием его распознаваемости как знака в системе текстов должна быть нетривиальность и концептуальная маркированность для семиосферы изоморфных текстов. Системное значение текста соотносится с его сигнификативным значением (с внутренней формой, с концептом-идеей текста), но не совпадает с ним. Сигнификат текста может стать системным значением в прокурсивном измерении: если текст попадает в семиосферу текстов, то есть если его концепт-идея достаточно нетривиален, чтобы туда попасть. В таком случае текст становится метазнаком, при помощи которого описываются другие знаки-объекты, и становится частью (или целым) денотативного значения этих текстов.

ЛИТЕРАТУРА

1. Лотман Ю.М. Структура художественного текста / Юрий Михайлович Лотман. – М. : Б. и., 1970. – 740 с.

ПИТАННЯ-ПЕРЕПИТ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОГНІТИВНОГО ДИСОНАНСУ В СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКИХ ДЕТЕКТИВНИХ РОМАНАХ

Кравченко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Вітчизняні та іноземні вчені, які проводять дослідження в галузі когнітивної лінгвістики вказують на той факт, що синтаксичний рівень мови має великий потенціал у відображенні особливостей протікання когнітивних процесів у індивіда. Відтак, коли у когнітивній діяльності індивіда, зокрема в процесах систематизації та упорядкуванні знань виникає збій через їх суперечність, то це знаходить відображення у синтаксичних засобах, що використовує людина у своєму мовленні.

У виникненні КД як певного незбігу когнітивних елементів у системі знань індивіда, особливу роль відіграє саме комунікація з іншими представниками соціальної групи [4, с. 222]. Зіткнення протилежних ідей, переконань, відсутність спільності у поглядах учасників мовної інтеракції приводить до КД.

Основним синтаксичним засобом вираження КД у діалогах між персонажами є використання питальних речень. Це пояснюється тим, що КД мотивує

індивіда до пошуку додаткової інформації [1, с. 124; 6, с. 7–9]. Ставлячи запитання, учасник діалогу очікує отримати відповідь, яка додасть нові консонантні або дисонантні елементи до його власної системи знань, дасть можливість приєднатися до тієї чи іншої точки зору, і таким чином вирішить його внутрішнє протиріччя, той незбіг, який спровокувала суперечлива інформація.

У детективному романі такий засіб вербалізації КД є особливо характерним для персонажів, які беруть участь у розслідуванні злочинів, в першу чергу поліцейських, слідчих, а також родичів жертви, оскільки в процесі пошуку винного з'являється нова інформація, яка вступає в дисонантні відношення з попередньою, і відповідно для її успішної систематизації і усунення КД, виникає потреба у додаткових фактах, які герой отримує, ставлячи запитання в процесі комунікації.

Серед усіх типів питальних речень виокремимо питання-перепит, що містить у своїй структурі повтор або перефразування елементів репліки-стимулу [2, с. 160; 3, с. 235]. Французькі вчені-лінгвісти поряд з терміном *la question répétée* використовують також поняття *“la question-écho”* (питання-ехо) [5, с. 162; 8, с. 86]. Такий засіб вербалізації КД є характерним для діалогу в якому, дисонантна для сприйняття інформація надходить безпосередньо у репліці, що передуює питанню-перепиту.

– *Vous connaissez Laura Vignola ?*

– *Connaissez ?*

– *Oui, je devrais peut-être commencer par cela: elle a été assassinée* [7, с. 31].

Поліцейський ставить запитання сусіду жертви: *Vous connaissez Laura Vignola?* Однак використання дієслова *connaître* v.trans. (pouvoir identifier quelqu'un, quelque chose, les reconnaître ou avoir appris leur nom, ce qu'ils sont, qui ils sont [9]) у *Imparfait de l'Indicatif* спровокувало КД у іншого учасника комунікації, через використання граматичного часу, який позначає минулу довготривалу дію, що однак суперечить уявленню адресанта про його контекстуальну доречність у висловлюванні відносно живої людини. КД вербалізувався питання-перепитом (*Connaissez?*), в якому перепитування здійснюється відносно окремого члена речення, зокрема присудка, оскільки саме його форма і спровокувала виникнення КД, а не загалом вся інформація в реченні. Через питання-перепит персонаж висловлює здивування від почутого, а також намагається отримати додаткові пояснення щодо використаного часу та його відповідності реальності, щоб розв'язати власне внутрішнє протиріччя. Нові факти щодо вбивства, які надходять у наступній репліці (*elle a été assassinée*), повинні нейтралізувати КД, мотивуючи використання недоречного на перший погляд часу. Таким чином, питання-перепит служить для уточнення інформації, яка викликала КД, аби таким чином упорядкувати, систематизувати її і переконатися у правильності інтерпретації отриманих фактів, а відповідно і розв'язати внутрішнє протиріччя щодо незрозумілих даних.

Отже, питання-перепит використовується для вираження КД, і на відміну від інших типів питальних речень, зберігає у своїй структурі повтор або перефразування тієї інформації, яка надійшла безпосередньо у репліці-стимулі і виявилася суперечливою для сприйняття героя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аронсон Э. Теория диссонанса: прогресс и проблемы / Э. Аронсон // Современная зарубежная социальная психология. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1984. – С. 111–126.
2. Артеменко А. Питання-перепити у діалогічному мовленні / А. Артеменко // *Studia Methodologica*. Методологічні проблеми психології мисленнєвої та мовної діяльності. – Тернопіль, 1997. – Вип. 3. – С. 160–161.
3. Стрельченко Н. С. Питання-перепити як тип питань / Н. С. Стрельченко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія. : Філологічні науки. – 2014. – Кн. 2. – С. 234–239.
4. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Леон Фестингер ; [пер. с англ.]. – СПб. : Речь, 2000. – 320 с.
5. Dialogisme et polyphonie : approches linguistiques / [J. Bres, P.-P. Haillet, S. Mellet, H. Nolke, L. Rosier]. – Bruxelles : De Boeck Supérieur, 2005. – 352 p.
6. Cooper J. Cognitive Dissonance : 50 Years of a Classic Theory / Joel Cooper. – SAGE Publications, 2007. – 197 p.
7. Miské K. Arabe Jazz / Karim Miské. – P. : Viviane Hamy, 2012. – 301 p.
8. Therkelsen R. La question répétée : aspects polyphoniques et discursifs / R. Therkelsen // *La polyphonie : outil heuristique linguistique, littéraire et culturel*. – Berlin : Frank & Timme, 2009. – P. 85–99.
9. Larousse Dictionnaire / [Ressource électronique]. – Régime d'accès : <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ІНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЯХ

Кривенко Г.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Для сучасних мовознавчих досліджень, які набувають виразнішого прикладного характеру і суспільної значущості, актуальним є інтегрований підхід до комплексу питань, пов'язаних із суспільною природою мови, її роллю в житті суспільства, а також механізмами впливу соціальних чинників на мову та дискурс. Чіткішим стає усвідомлення того, що “мова є тим особливим метаінститутом, від якого залежать усі інші суспільні інститути” [1, с. 148].

Дослідження дискурсу є одним з пріоритетних напрямів наукових розвідок, здійснених протягом останніх десятиліть у цілій низці соціальних дисциплін, завдячуючи лінгвістичному повороту у філософії та інших гуманітарних науках, результатом чого є поява різноманітних підходів до вивчення дискурсу і методів його аналізу. З одного боку, міждисциплінарний характер досліджень дискурсу уможлиблює поглиблення знань, зокрема, про типи дискурсу, які ще не ставали об'єктом системного вивчення лінгвістів (наприклад, інституційний дискурс – далі ІД). З іншого боку, інтеграція різних дослідницьких традицій несе в собі ризики епістемологічної неоднозначності або невизначеності як стосовно окреслення об'єкта аналізу, так і стосовно методології його дослідження.

Метою запропонованої розвідки є встановлення епістемологічних підвалин вивчення інституційного дискурсу в сучасному мовознавстві.

Виходячи з тези про діалектизм дискурсу і соціальних структур [4, с. 65], у сучасних мовознавчих студіях потрібно враховувати не тільки аспекти творення дискурсу учасниками комунікації, але й роль дискурсу у здійсненні соціальних і культурних змін, а також у формуванні установ і організацій [там само, с. 2, 19].

Дискурс, породжений соціальними інститутами, називається інституційним [2, с. 279]. До нього належать ті види інтерсуб'єктної мовленнєвої діяльності, якими опікуються офіційні державні або громадські інституції, що характеризуються відповідною структурою, способами управління і актуалізують певну ідеологію. Відповідно, “інституційна комунікація – це вид комунікації, який виокремлюють у межах сформованих у суспільстві соціальних інститутів із дотриманням певних формальних та неформальних правил, принципів, норм, настанов, що регулюють різні сфери людської діяльності та організують їх у систему соціальних ролей і статусів” [3, с. 216].

ІД переважно розглядається в термінах критичного аналізу дискурсу, соціолінгвістики взаємодії, а також конверсаційного аналізу [див. огляд у 7], хоча й не обмежується цими дослідницькими традиціями. Зокрема, розвиваючи погляди Ю. Габермаса, М. Фуко і П. Бурдьє, епістемологічним підґрунтям сучасних досліджень, зосереджених на відношеннях дискурсу і соціальної взаємодії, виступає міждисциплінарна течія соціального конструкціонізму, яка об'єднує низку теорій про культуру і суспільство. Спільним для цих теорій є погляд на дискурс як “особливий спосіб говоріння про [світ] і розуміння світу (або якоїсь грані світу)” [4, с. 1]. Понад те, знання про світ не є об'єктивно істинним. Це історично і культурно обумовлений продукт дискурсу, що підтримується соціальними процесами й має соціальний вимір [там само, с. 5–6]. Дискурс усвідомлюється як такий, що посідає чільне місце у конструюванні ідей, процесів і явищ, з яких складається соціальна реальність. Згідно з цими епістемологічними передумовами, дослідження ІД проливає світло на те, “як знання і влада конструюються і циркулюють” [7, с. 81] у структурах та щоденних соціальних практиках різноманітних закладів і установ.

Для забезпечення наукової доказовості та системності в дослідженні ІД необхідно поєднувати критичні та дескриптивні підходи до аналізу мовного матеріалу. Методологічно перспективним для вивчення соціолінгвістичних, лінгвокогнітивних і прагмасемантичних аспектів ІД видається залучення інструментів критичного аналізу дискурсу, когнітивної і корпусної лінгвістик. Успішна інкорпорація згаданих дослідницьких платформ передбачає зближення їх вихідних положень, зокрема визнання зв'язку між дискурсом, когніцією і суспільством [8, с. 97–98], розуміння ідеології як кумулятивної когнітивної структури, яка вибірково актуалізується в дискурсі [5, с. 310, 328], інтерпретацію значного обсягу кількісних мовних даних як таких, що вказують на смисли, релевантні для певного суспільства [6, с. 196].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень : підручник / Флорій Сергійович Бацевич. – 2-ге вид., стер. – К. : Академія, 2011. – 240 с.

2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 390 с.
3. Космеда Т.А. Позитивна тональність комунікації як чинник взаєморозуміння: роль дискурсивних слів / Т.А. Космеда // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2011. – Вип. 32. – С. 126–132.
4. Jorgensen M. Discourse Analysis as Theory and Method / Marianne Jorgensen, Louise J. Phillips. – London ; Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 2002. – 229 p.
5. Koller V. Social exclusion as conceptual and grammatical metaphor: a cross-genre study of British policy-making / V. Koller, P. Davidson // Discourse and Society. – 2008. – Vol. 19(3). – P. 307–331.
6. Mahlberg M. Lexical items in discourse: identifying local textual functions of *sustainable development* / M. Mahlberg // Text, Discourse and Corpora : Theory and Analysis / [ed. by M. Hoey, M. Mahlberg, M. Stubbs, W. Teubert]. – London : Continuum, 2007. – P. 191–218.
7. Roberts C. Institutional discourse / C. Roberts // The Routledge Handbook of Applied Linguistics [ed. by J. Simpson]. – London and NY : Routledge, 2011. – P. 81–96.
8. van Dijk T. A. Multidisciplinary CDA : a plea for diversity/ T. A. van Dijk // Methods of Critical Discourse Analysis [ed. by R. Wodak, M. Meyer]. – London ; Thousand Oaks, CA : Sage Publications, 2001. – P. 95–120.

СИЛЬНА ТА СЛАБКА ПОЗИЦІЯ ГОЛОСНИХ ФОНЕМ У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМУ МОВЛЕННІ

Кузьменко Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Фонеми будь-якої мови не існують ізольовано, а поєднуються в певні групи або послідовності фонем, що утворюють слова, словосполучення, речення та цілі висловлювання. Дослідження природи певної фонемі або цілого ряду фонем найчастіше починається з розгляду їхньої позиції в структурі складу. Більшість науковців визнає під позицією фонемі її “... положення у структурі слова або морфеми на синтагматичному рівні” [4, с. 5], “... фонетичні умови, що визначають допустимість або недопустимість уживання в мові тих чи інших звуків або цілих фонетичних категорій...” [2, с. 67].

Представники фонологічної школи Л.В. Щерби (Л.В. Бондарко, Л.Р. Зіндер, М.В. Гордіна та ін.) підтримують думку про розрізнення і протиставлення “дистинктивно сильних і слабких позицій” та “перцептивно сильних і слабких позицій”. “Стосовно “дистинктивної” функції йдеться саме про можливість участі фонемі у змісторозрізнявальних опозиціях, тоді як “з перцептивної точки зору” алофони “сильних позицій” – це основні алофони, вимова яких не залежить від фонетичного оточення, в той час як у слабких позиціях зустрічаються комбінаторно-позиційні алофони фонем” [3, с. 24]. Фонетисти погоджуються, що слабка позиція фонем зумовлює нейтралізацію їхніх протиставлень на рівні сприйняття [там само, с. 25].

Представники Московської фонологічної школи (Р.І. Аванесов, П.С. Кузнецов, В.Н. Сидоров та ін.) єдині в тому, що якість звуків у сильній позиції не залежить від контексту, в той час як слабка позиція спричиняє різноманітні звукові модифікації. Так, П.С. Кузнецов вважає сильною позицією таку, в якій "... протистоїть одна одній найбільша кількість звуків, тобто позицію максимальної диференціації", а слабкою – "мінімальну диференціацію – позицію нейтралізації, в якій фонема представлена своїм варіантом" [6, с. 230]. Р.І. Аванесов називає сильною позицією основний вид фонем, в той час як у слабкій зустрічаються різні модифікації фонем (і варіанти, і варіації) [1, с. 12]. Р.Р. Реформатський схильється до думки, що "... в перцептивно сильній позиції виникає основний вид фонем, а в перцептивно слабкій – варіація. В сигніфікативно сильній позиції фонем розрізняються, а в сигніфікативно слабкій – співпадають у загальному варіанті" [9, с. 24].

Під сильними Р.К. Потапова розуміє "позиції, сприятливі для виконання функцій фонем, адже у сильних позиціях фонем не змінюють якості свого звучання", на противагу слабким [8, с. 137].

Досить цікавим є "умовний" розподіл позицій голосних фонем В.І. Кузнецова, який розрізняє сильну позицію, де голосний знаходиться під синтагматичним, логічним або емпатичним наголосом, слабку (несильну) позицію, де голосний є ненаголошеним у фразі, але наголошеним у слові, і, нарешті, максимально слабку позицію, під якою розуміється ненаголошений голосний у слові [5, с. 8–9].

Таким чином, для голосних фонем сильною, а, відповідно, і сприятливою для прояву всіх властивостей, визнано позицію під наголосом, а ненаголошену позицію, де створюється багато умов для варіювання фонем, називають слабкою.

Аналіз позиційних змін наголошених голосних фонем сучасної німецької мови дозволяє виокремити основні чинники, які сприяють варіативності голосних у мовленні:

- 1) позиція голосного у ФС: встановлено, що наголошені голосні фонем більшою мірою модифікуються в абсолютному кінці ФС;
- 2) кількість складів ФС: збільшення кількості складів у ФС сприяє зменшенню кількості редукованих наголошених голосних;
- 3) тип складу: модифікація наголошених голосних притаманна переважно відкритим і меншою мірою закритим складам;
- 4) позиція голосного відносно фразового наголосу: більший ступінь модифікацій наголошених голосних фонем зустрічається в середині фрази, у той час як початок та кінець речення з головним фразовим наголосом характеризуються відсутністю редукованих голосних [7, с. 166].

Позиція голосних у фонетичному слові, реченні та у мовленні створює сприятливі умови для появи позиційних алофонів голосних фонем, особливості реалізацій яких залежать від початкової, серединної або кінцевої позиції в зазначених одиницях. Так, на початку ФС і речення голосні змінюють свої характеристики меншою мірою, ніж у серединній позиції ФС, а також у середині речення. Початкова та кінцева позиція голосних у реченні зумовлює появу переважно кількісної редукції, в той час як в середині ФС і речення має місце не тільки кількісна, але й якісна редукція аналізованих голосних. Кінцева

позиція голосних у ФС відзначається нормативною реалізацією, у зв'язку з чим “сильний” кінець ФС можна віднести до універсального явища, притаманного германським мовам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесов Р.И. Звуковой строй языка / Р.И. Аванесов. – М. : Наука, 1979. – 268 с.
2. Бернштейн С.И. Словарь фонетических терминов / С.И. Бернштейн. – М. : Восточная литература, 1996. – 175 с.
3. Зиндер Л.Р. Проблемы и методы экспериментально-фонетического анализа речи / Л.Р. Зиндер, Л.В. Бондарко, Л.А. Вербицкая. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1980. – 149 с.
4. Каспранский Р.Р. Очерк теоретической и нормативной фонетики / Р.Р. Каспранский. – Горький : ГГПИИЯ, 1979. – 216 с.
5. Кузнецов В.И. Гласные в связной речи (классификация и акустические характеристики) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 / В.И. Кузнецов. – Ленинград. госуд. ун-тет. – Л., 1991. – 17 с.
6. Кузнецов П.С. Проблема дифференциальных признаков в фонологии и разграничения различных типов их / П.С. Кузнецов // Исследования по фонологии. – М. : Наука, 1966. – С. 229–250.
7. Кузьменко Т.М. Редукція наголошених голосних у сучасному німецькому мовленні (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / Т.М. Кузьменко. – К., 2006. – 262 с.
8. Потапова Р.К. Произносительная вариативность немецкой речи / Р.К. Потапова // Вопросы языкознания. — №2. – 2002. – С. 82–100.
9. Реформатский Р.Р. Очерки по фонологии, морфонологии и морфологии / Р.Р. Реформатский. – М. : Наука, 1979. – 102 с.

АРХЕТИП КІНЦЯ СВІТУ В АПОКАЛІПТИЧНИХ РОМАНАХ ДЖ. УІНДЕМА ТА ДЖ. КРІСТОФЕРА

Кулешір М.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Після появи фундаментальних досліджень К.-Г. Юнга, присвячених колективному несвідомому, посилився науковий інтерес, в тому числі і з боку літературознавців, до вивчення архетипів. Останні є універсальні початкові вроджені психічні структури, що складають зміст колективного несвідомого і лежать в основі загальнолюдської символіки міфу та чарівних казок.

Як організовуються архетипні символи в літературних творах і, зокрема, в досліджуваних? Нортроп Фрай вважає, що є три способи організації міфів та архетипних символів у літературі. По-перше, це – невитіснений міф, що “має форму двох контрастних світів, повних метафоричних ідентифікацій”. Одна з них бажана, а інша ні. По-друге, існує тенденція, “яка підказує невисловлений

прямо мітичний зразок у світі і яку близько пов'язуємо з людським досвідом". По-третє, є тенденція зосередження "на змісті та способі представлення, а не на формі фабули".

В апокаліптичних творах британських письменників Дж. Уіндема та Дж. Крістофера представлені всі три типи організації архетипних символів. Світ цивілізації, доапокаліптичний протиставляється світу постапокаліптичному, в якому цивілізація зруйнована. Низка сюжетів романів перегукується з певними міфічними сюжетами. Автори зосереджують свою увагу на змісті та формі представлення. У їхніх наративах розігрується загальнолюдська колізія, закорінена в архетипну реальність.

Одним із прадавніх міфів, архетипів є міф про кінець світу. У християнстві він отримав втілення, зокрема, у вченні мілленаризму, що говорить про прихід й тисячолітнє панування Христа на землі після падіння царства антихриста. Архетип кінця світу приводить в дію глибинні механізми у багатьох людей, впливаючи не лише на їхню релігійну, а й суспільну поведінку. Сюжети про кінець світу лежать в основі апокаліптичних романів, навіть їхня назва вказує на це. Однак у романах Дж. Уіндема та Дж. Крістофера художній апокаліпсис не ідентичний християнському. Це не остаточний кінець, а лише загибель більшої частини людства і завершення старої цивілізаційної моделі. Автори неодноразово критикують "старий світ", зупиняються на його недоліках і соціальних "хворобах", які сприяли катастрофічним явищам.

Апокаліпсис у романах Дж. Уіндема наступає в результаті осліплення метеоритними спалахами абсолютної більшості людей і агресії тріффідів, ядерної війни, вторгнення інопланетян. У творах Дж. Крістофера його причинами є вірус, що знищує трав'янисті рослини, різка зміна клімату, руйнівні землетруси, соціальні катаклізми і так само як і в його колеги – вторгнення пришельців. Романи обох письменників насичені світовідчуттям персонажів, їхнім переживанням катастрофи. Для багатьох руйнація старого світу послужила радикальним змінам у їхній свідомості та поведінці, вони суттєво переглянули свої світоглядні та моральні цінності. Низка персонажів сприймає глобальну катастрофу як кару за гріхи. Таким є безумний чоловік з роману Дж. Крістофера "Біля краю безодні", якого зустріли Метью Коттер і хлопчик Біллі одразу після землетрусу. Всі думки цієї людини зосереджені на каятті в своїх гріхах, буквальному сприйнятті біблійних апокаліптичних сюжетів. Інший персонаж цього роману, бородач, гостинністю якого скористалися Метью і Біллі, втративши свої рідних, терпляче чекає Божого пришестя. Він заявляє їм: "Час минає. Пастир збирає агнів Своїх – і справа Його буде завершена". Флоренс Дюрран із уіндемівського роману "День тріффідів" сприймає осліплення більшості людей, як попередження, яке дає Бог людям. Щоб відвернути ще більшу катастрофу, необхідно вернутися до глибокого релігійного життя.

Виражений есхатологізм сповідує значна частина суспільства зображеного в романі Дж. Уіндема "Хризаліди". Переживши ядерну війну, людство і через багато років після неї живе її страхіттями, уявленнями про неї як кару Господню, яка може повторитися у більш жахливій версії, якщо люди не будуть дотримуватися панівних у цьому суспільстві релігійних уявлень.

Варто також відзначити, що у більшості творів письменників кінець світу певною мірою також значить можливість переходу в новий стан. Уіндемівський персонаж Айвен каже, що вони не збираються реставрувати старе, а хочуть побудувати дещо нове й краще. Традиційна картина кінця світу, як ми бачимо в досліджуваних романах, переосмислюється і їй дається нове трактування.

Як бачимо, твори Дж. Уіндема й Дж. Крістофера мають надзвичайно глибокий архетипний шар. Його аналіз дозволяє побачити глибинний зв'язок жанру апокаліптичного роману з архетипними символами, образами й моделями, побачити своєрідність художньої трансформації прообразів колективного несвідомого. На семантику архетипних образів вплинули соціальні, культурні, національні та індивідуально-психологічні чинники. У свою чергу актуалізація архетипів зумовила вплив на художню структуру творів, особливості їхньої композиції, сюжету й хронотопу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кристофер Дж. Смерть трав. Долгая зима. У края бездны / Дж. Кристофер; [пер. с англ.]. - М. : АСТ, 2002. - 637 с.
2. Уиндем Дж. Паутина / Джон Уиндем; [пер. с англ.]. - К. : Альтерпрес, 1993. - 752 с. (Зал славы зарубежной фантастики).
3. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів / Н. Фрай; [пер. Л. Онишкевич] // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. - 2-е вид., доп. - Львів : Літопис, 2001. - С. 142 - 172.
4. Юнг К. Г. Психика: Структура и динамика / Карл Густав Юнг; [пер. А.А. Спектор]. - М.: АСТ; Минск : Харвест, 2005. - 416 с.

ПРОБЛЕМА ВИДІЛЕННЯ ОДИНИЦЬ ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Куліш Н.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із найдискусійніших питань у дискурсології є проблема виділення одиниць діалогічного дискурсу. Справа в тому, що дослідники застосовують різні підходи до членування дискурсу; або ж критерії, за котрими виділяють рівні та одиниці дискурсу, не зберігають логіку системних відношень. Тому науковці виокремлюють дискурсивні одиниці та структури різної природи, які виконують різні функції.

На початковому етапі одиниці дискурсу досліджувались у межах лінгвістики тексту, а сам термін “дискурс” трактувався як ієрархічний рівень вище рівня пропозиції. Статусом одиниці дискурсу наділялися одиниці різних (під)рівнів системи мови, з яких будується діалогічний дискурс: морфема, словосполучення, клауза, речення. В основі такого підходу лежить засновок, що структурність дискурсу зумовлена природою його конститuentів, а вектор аналізу спрямований “знизу нагору”. В системі поглядів функціоналістів лежить підхід до організації рівнів мови за принципом “зверху вниз”. Це означає, що морфеми існують лише остільки, оскільки існують слова, словосполучення знаходять своє буття

у реченні, речення – у тексті і т.п. Виділена з таких позицій одиниця дискурсу є функціональною стосовно єдиного цілого, частиною якого вона є, та їй притаманні його провідні властивості [2, с. 68].

Якщо розглядати мовленнєву діяльність людини через теорію мовленнєвих актів, то доцільно згадати і про базову мінімальну одиницю вербальної комунікації – мовленнєвий акт. Канадський вчений Даніель Вандервекен, вслід за англійським філософом та логіком Джоном Остіном, стверджує, що дискурсивні акти іллокутивного типу є основними одиницями значення і вербального спілкування мовця у використанні і розумінні мови та мовлення [5, с. 29]. Іллокуція – це один із трьох складників мовленнєвого акту, що представляє комунікативний намір, мету адресанта, які надають певного спрямування й дієвості висловленню.

Ф.С. Бацевич так само вважає, що дискурс – це сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій (ходів) комунікантів, тобто мовленнєвих актів, які, поєднуючись, утворюють мовленнєві жанри. У діалозі мовленнєвий хід охоплює повідомлення від початку розмови мовцем до зміни мовця. Усі типи ходів об'єднуються у мовленнєві взаємодії, а мовленнєві взаємодії – у трансакції. Тобто утворюється ієрархія мовленнєвої діяльності в діалозі: повідомлення (мовленнєвий акт) – мовленнєвий хід – мовленнєва взаємодія – мовленнєва трансакція [1, с. 74].

М. М. Бахтін стверджує, що будь-який діалог, будь-який дискурсивний акт містить інформацію, що перевершує просту семантичну суму двох мовленнєвих повідомлень. Індивідуальний акт дискурсу є внутрішньо незавершена, відкрита частина діалогу, а елементарною одиницею системи мовленнєвих жанрів він називає “ідеологему”, де центром є волевиявлення людини. На противагу, В.В. Виноградов намагається довести, що навіть реальний діалог побудований із набору чітких монологічних уривків [4, с. 160].

На позначення елементарної одиниці діалогічного дискурсу, що має його провідні властивості та є втіленим у складному мовному знаці результатом мисленнєво-комунікативної взаємодії адресанта й адресата, О.І. Морозова вводить термін “дискурсема”. Дискурсема складається із двох різнорідних частин – ядра та метамовленнєвого нашарування, або її експлікаторної частини [3, с. 27]. У своїй роботі про лінгвальні аспекти неправди Олена Іванівна показує, що за структурними властивостями ядра дискурсеми неправди поділяються на прямі, що містять неправдиве висловлення, подані як пряме мовлення, і квотативні, у яких неправдиві висловлення мають форму непрямого мовлення, або квотативу. Як перші, так і другі можуть бути одиничними (їх ядро сформовано одним неправдивим висловленням) або множинними, ядро котрих містить більше одного неправдивого висловлення. Серед множинних дискурсем неправди виокремлюються неперервні, у яких неправдиві висловлення розташовані безпосередньо одне за одним, та перервні, ознакою яких є чергування неправдивих висловлень з правдивими висловленнями. Відповідно до способу розташування ядра й експлікаторної частини виокремлюються контактні дискурсеми неправди, складники яких йдуть безпосередньо один за одним, і дистантні дискурсеми неправди, ядро й експлікаторна частина яких розосереджені у тексті [3, с. 15].

Отже, треба зробити висновок про те, що сьогодні існує багато підходів до виділення одиниць дискурсу, де можна простежити спільні та відмінні риси для всіх, а тому важливим є питання розробки критеріїв для чіткого членування діалогічного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Флорій Сергійович Бацевич. – К. : Вид. центр “Академія” (Альма-матер), 2004. – 344 с.
2. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Л. Р. Безугла, Є. В. Бондаренко, П. М. Донець та ін. ; під загальн. ред. І. С. Шевченко. – Харків : Константа, 2005. – 356 с.
3. Морозова О. І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. І. Морозова. – К., 2008. – 35 с.
4. Перлина Н. Диалог о диалоге: Бахтин – Виноградов (1924–1965) / Н. Перлина // Бахтинология: Исследования, переводы, публикации. К столетию рождения Михаила Михайловича Бахтина (1895–1995) [сост., ред. Исупов К. Г.]. – СПб. : Изд. “Алетейя”, 1995. – С. 155–170.
5. Cahiers de linguistique française 13 : Théorie des actes de langage et analyse des conversations / J. Moeschler, D. Vanderveken, Chr. Brassac, A. Trognon. – CH-1211 Genève 4 : Université de Genève, Unité de Linguistique Française, Faculté des Lettres, 1992. – 235 p.

ДЕРИВАЦІЙНА СЕМАНТИКА ПОХІДНИХ В ЛЕКСИКО-СЛОВОТВІРНИХ ГНІЗДАХ З ВЕРШИНОЮ “VIGNA – ВИНОГРАДНИК”

Куранда В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Іменник – *vigna* утворився від латинського іменника *vinea* (m) – виноградник. Має такі лексико-семантичні варіанти: 1) виноградник; 2) діяльність, яка дає хороший заробіток; 3) в релігійній мові означає церкву, *la vigna del Signore* – виноградник Господа [3].

Нижче ми розглянемо лексико-словотвірне гніздо “*vigna* – виноградник” і сформуємо можливі пропозиціональні структури та ситуації:

1) Суб’єкт – предикат – об’єкт:

а) особа → доглядати – *vigna* → *vignaio*, *vignaiolo*, *vignaiulo*, *vignarolo* – виноградар;

б) особа → зображати – *vigna* → *vignettista* – карикатурист;

2) Об’єкт – предикат – об’єкт:

а) об’єкт → зображати – *vigna* → *vigneto* – виноградник;

б) малюнок → зображати – *vigna* → *vignetta* – 1) віньєтка 2) карикатура

3) надрукована частина марки;

в) мистецтво → походить від – *vigna* → *vignettistica* – мистецтво карикатури;

3) Процес, названий по об'єкту фотографування *vigna* → *vignettatura* – він'єтування;

4. Ознака, названа по об'єкту засаджений *vigna* → *vignato* – засаджений виноградом;

В італійській мові існує чотири іменники на позначення лексеми виноградар: *vignaiolo*, *vignaiolo*, *vignaiulo*, *vignarolo*.

Синонімом іменника *vigna* виступає іменник *vigneto* – виноградник, який походить від латинської форми *vinetu(m)*, що утворилась від іменника *vinum* “vino – вино”.

Іменник *vignetta* має три лексико-семантичні варіанти: 1) він'єтка 2) карикатура 3) надрукована частина марки. Походить від французького іменника *vignette* (він'єтка, етикетка, марка, ілюстрація, картинка в книзі), який в свою чергу від *vigne* “vigna – виноградник”. Назва утворилась на основі метафоризації, тому що перші мотиви на друкованих сторінках зображали грона, гілки та листя винограду. В даному випадку метафоричне найменування рослинного організму утворене за такою метафоричною моделлю: “Рослина – це артефакт” [3].

Наступним метафоричним найменуванням є іменник *vignettista* – карикатурист, утворений за такою моделлю: “Рослина – це людина” [1, с. 140]. Даний іменник утворився від іменника *vignetta*. Іменник *vignettista* складається з основи *vignetta* + суфікс *-ista*. Цей суфікс походить від латинського *-ista* (той, у свою чергу, від грецького *-istēs*) і означає – людина, яка має певну діяльність. Суфікс *-ista* формує складні слова, що походять від латинської або грецької (*protagonista* – головний герой, *artista* – митець), а також слова, що утворилися нещодавно (*femminista* – фемініст, *discesista* – гірськолижник) [4].

Ще одним метафоричним найменуванням можна вважати іменник *vignettatura* – він'єтування. Даний термін зустрічається у сфері фотозйомки і означає затемнення зображення по краях кадру. Складається з основи *vignetta* + *-tura*. Суфікс *-tura* утворює іменники дії, які відносяться зазвичай до новоутворень, вживається, щоб вказати на професійну та технічну діяльність (*allacciatura* – перев'язка, *andatura* – рух, *cucitura* – пошиття) [2, с. 334].

Останній дериват іменника *vigna* – це прикметник *vignato*, що означає засаджений виноградом. Складається з основи *vigna* + суфікс *-ato*. Даний суфікс формує прикметники, що походять від іменника, і виражає певну ознаку.

Наведений фрейм можна віднести до розряду слабких: розвинені всього чотири теми: “Суб'єкт – предикат – об'єкт”, “Об'єкт – предикат – об'єкт”, “Процес, названий по об'єкту”, “Ознака, названа по об'єкту”, які містять максимум чотири деривати. Отже, можна констатувати неглибоке когнітивне проникнення мовної свідомості в предмет утворення мови. Унаслідок того, що лексема розвиває друге значення, пов'язане з мистецтвом карикатури, що переходить у сферу фотозйомки, доцільним є виділення відповідного підгнізда. При цьому і основні значення, і значення підгнізда утворюють безперервну подієву лінію.

Разом з тим реальність гніздового фрейму не викликає сумнівів. Відносної реальністю характеризується лише лексема *vignettatura*, ця лексема реальна

тільки в сфері фотозйомки. Крім того, фрейм підгнізда володіє і специфічними рисами. Так, у ньому реалізована тема створення карикатури та тема фотосфери, що ніяк неможливо в основному гнізді, де реалізується фрейм винограду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галимова Д. Н. Метафорическое моделирование объектов мира природы в диалектном дискурсе // Слово : фольклорно-диалектологический альманах / Д. Н. Галимова. – Барнаул : Амурский гос. ун-т, 2013. – С. 138–148.
2. Grossmann M. La formazione delle parole in italiano / M. Grossmann, F. Rainer. – Tübingen : Niemeyer, 2004. – P. 658.
3. I Nuovi Grandi Dizionari italiani Garzanti Linguistica / De Agostini Scuola Spa. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 98/200/XP. – Régimen de acceso : <http://www.garzantilinguistica.it>.
4. Treccani G. Enciclopedia italiana Treccani.it [Recurso electrónico] / Giovanni Treccani. – Roma: Istituto della Enciclopedia Italiana. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 98/200/XP. – Régimen de acceso : <http://www.treccani.it>

НЕОБХІДНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНІВ У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Куца О.І.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Швидкий розвиток науки та наукової інформації сприяє активному використанню термінів у різних галузях. Цікаво, що за спостереженнями Т. Кияка, терміни та напівтерміни складають “левову пайку (близько 90%) лексичного складу загальнонаціональної мови” [1, с. 17]. Хоча на сьогоднішній день існує велика кількість одно-, дво- та багатомовних словників термінів, не завжди вдається знайти відповідне до контексту значення. Відтак виникає потреба у глибшому вивченні статичного виміру термінів.

Проблеми дослідження термінів у сфері функціонування перебувають у центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців – В. Даниленко, К. Діброва, М. Камбре [5], Т. Кияка [1], А. Лємова [2], Н. Ляшук [3], Х. Сейгера [8], Е. Скороходька та інших. Однак існує брак наукових розвідок у цій царині загалом та аргументації проведення таких досліджень зокрема.

Мета доповіді – на основі аналізу сучасних лінгвістичних праць довести необхідність здійснення досліджень термінів у сфері функціонування.

Зауважимо, що за словами А. Лємова, потрібно диференціювати аспекти вивчення терміна: його фіксацію у словниках та довідниках, з одного боку, та його функціонування в текстах і усному науковому спілкуванні, з іншого [2]. Спираючись на згаданий вище підхід до дослідження термінів, Н. Ляшук робить висновок, що терміни можуть існувати “у двох сферах – фіксації та функціонування”, або “жити у двох вимірах”: статичному (зафіксованому у словниках) та динамічному (функціонувати у тексті) [3, с. 102].

Т. Кияк вважає, що кінцевою метою термінологічної праці є “створення словників шляхом добору і систематизації матеріалу, що втілює результати діяльності у всіх сферах” [1, с. 42]. Тому логічно припустити, що сфері фіксації передуює вивчення сфери функціонування того чи іншого терміна. Окрім цього постійний розвиток наукової мови вимагає по-перше, перегляду уже існуючих значень термінів та їх функціонування у текстах; по-друге, нормалізації термінології позаяк у науковій мові постійно з’являються нові поняття.

Нарешті, сучасна наука вимагає дослідження термінів з позиції їх функціонування “у динаміці, в текстах, у дискурсі” [1, с. 52].

Зазначимо, що до сфери функціонування відносять тексти таких спеціальних видань, як монографії, підручники, навчальні посібники, журнали, наукові статті та інші [4, с. 145].

Поза сумнівом, сфера функціонування відіграє важливе значення у сучасній термінології, оскільки, як уже згадувалося, обробка термінології починається з текстів, у яких функціонують терміни. Як слушно зауважує Х. Сейгер, використання термінології часто змінюється. Відтак виникає необхідність у постійному планомірному поповненні термінологічних баз [8, с. 207]. За словами науковця, така робота проводиться по-різному: починаючи від не кваліфікованих перекладачів, які не мають жодних вказівок, закінчуючи урядовими установами, які укладають словники, або ж компаніями, які вивчають термінологічну ситуацію у країні як частину дослідження ринку для нової продукції. Тому цей аспект вивчення термінів не можна нівелювати [8, с. 210].

Вартим уваги також є той факт, що у сфері функціонування термінів найяскравіше виражені закономірності і тенденції їх розвитку та актуалізації. М. Тіхоненко, спираючись на дослідження М. Лейчика, додає, що *тільки* (курсив наш – О.К.) у сфері функціонування термінів можна прослідкувати способи термінотворення та особливі відтінки вживання того чи іншого терміна [4, с. 145].

У руслі здійснюваного дослідження важливим є твердження Р. Дюбюк та Е. Лорістон про те, що контекст відіграє важливу роль, так як уможливорює з’ясування особливих відносин між терміном і предметною сферою через ідентифікацію концепта [6, с. 81].

Отже, дослідження термінів у сфері функціонування передбачає їх вивчення у динаміці, тобто як у текстах наукових видань, так і в усному науковому мовленні, враховуючи контекст. Це дозволить відслідковувати шляхи термінотворення, закономірності розвитку термінів та особливі відтінки їх вживання, і, в результаті, укладати словники, які відповідатимуть сучасному стану розвитку наукової мови. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виокремленні шляхів дослідження термінів у сфері функціонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кияк Т. Заповіді українського термінознавства : [монографія] / Тарас Кияк. – Чернівці : Букрек, 2014. – 56 с.
2. Лемов А. Об одном противоречии в построении термина / Аркадий Лемов // Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity studia minora facultatis philosophicae universitatis brunensis. – A 36, 1988. – P. 135–141.

3. Ляшук Н. А. Причини виникнення концептуальної багатозначності лінгвістичних термінів / Н. А. Ляшук // Термінологічний вісник : Збірник наукових праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. – К. : ІУМ НАНУ, 2011. – Вип. 1. – С. 101–119.
4. Тихоненко М. Специфика функционирования термина как особой лингвистической единицы / М. А. Тихоненко // Мир науки. Культуры. Образования. – 2014. – № 5(48). – С. 145–146.
5. Cambre M. T. Terminology : Theory, Methods and Application / Maria Teresa Cambre. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. – 249 p.
6. Dubuc R. Terms and Contexts / Robert Dubuc, Andy Lauriston // Handbook of terminology management / compiled by Sue Ellen Wright, Gerhard Dubin. – Volume 1 : Basic aspects of terminology management. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1997. – 372 p.
7. Pearson J. Terms in Context / Jennifer Pearson. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1996. – 224 p.
8. Sager J. C. Practical Course in Terminology Processing / Juan C. Sager. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1990. – 264 p.

ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОЇ СХІДНОЇ ФІЛОЛОГІЇ **(за матеріалами 38-го конгресу ІКАНАС, Анкара, Туреччина)**

Кшановський О.Ч.

Київський національний лінгвістичний університет

Міжнародний конгрес азійських і північноафриканських студій (ІКАНАС) є найстарішим науковим форумом світу [1, с. 3]. Аналізовані у доповіді матеріали [2; 3] становлять 1414 назв (а за потреби й тез) доповідей різних авторів (загальна кількість учасників – 1866) з більш ніж 50 країн світу.

Сходознавство України було представлено шістнадцятьма доповідями: Дрига Ірина Миколаївна – тюркологія, мовознавство; Наулко Всеволод Іванович – тюркологія, історія; Мавріна Ольга Степанівна – тюркологія, історія; Біляєва Світлана (дві доповіді) – тюркологія, історія; Ібрагімова Аліє – тюркологія, історія; Бекіров Тимур – тюркологія, історія; Фіалко Олена Євгенівна – загальне сходознавство (етнографія), історія; Бубенок Олег Борисович – тюркологія, історія; Віногородська Лариса Іванівна – загальне сходознавство (мистецтво), історія; Маленька Тетяна Федорівна (дві доповіді) – іраністика, персоналії та іраністика, літературознавство; Кочубей Юрій Миколайович – тюркологія, персоналії; Іванова Юлія Матвіївна – тюркологія, міжнародні відносини; Рог Ганна – тюркологія, літературознавство; Арнаут Федора – тюркологія, літературознавство [4].

У доповіді на основі рангового розподілу тем доповідей за тринадцятьма секціями (мовознавство; історія; релігієзнавство; філософія; матеріальна культура; філологія; екологія; культурологія (духовна культура); економіка; міжнародні відносини; літературознавство; архівознавство, музеєзнавство, бібліотекознавство;

музикознавство) та країнами-учасницями, а також на основі розподілу у відсотках тематики доповідей Конгресу за змістовими галузями (загальні студії; соціум, етноконтакти, історія; персоналії; культура; ментальність; література; мова) та 20-ма регіональними дисциплінами сходознавства (тюркологія, іраністика, корейстика та ін.), наводиться кількісний розподіл доповідей за змістовими галузями та регіональними дисциплінами в галузі східної філології. Так, наприклад, у секції Лінгвістика, граматики і лінгводидактики було 224 доповіді, з яких – 5 на матеріалі іранських мов (2 – з сучасної перської мови, по одній – з осетинської та давньоперської, одна з зіставного аналізу іранських – татської, белуджської та перської – мов).

ЛІТЕРАТУРА

1. Тищенко К.М. Лекції для сходознавців / К.М. Тищенко. – К.: Редакційно-видавничий центр “Київський університет”, 1998. – 40 с.
2. 38.ICANAS 10–15/09/2007, Ankara/Türkiye. Abstracts. – Ankara, 2007. – 1280 p.
3. 38.ICANAS 10–15 Eylül 2007, Ankara–Türkiye. Programme. – Ankara, 2007. – 153 p.
4. Кшановський О.Ч. Контент-аналіз проблематики сучасних сходознавчих студій (за матеріалами 38-го конгресу ІКАНАС, Анкара, Туреччина) / О.Ч. Кшановський // Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 01–03 квітня 2015 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – С. 225–226.

СИСТЕМА МОВИ І НОРМА

Лавренчук Я.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема співвідношення та взаємозв'язку системи і норми не є новою в мовознавстві і отримала різноаспектне й подекуди складне і суперечливе теоретичне трактування в лінгвістичній літературі, що зумовлено неоднорідністю підходів до тлумачення цих двох понять[5, с. 19; 1, с. 12].

Так, наприклад, на думку Е. Косеріу, функціональна мова – мова, якою можна розмовляти – це “система функціональних протиставлень і нормальних реалізацій”. Отже, система – це “система можливостей”, а норма – це “система обов'язкових реалізацій”. Тому, “система охоплює ідеальні форми реалізації певної мови, тобто техніку і еталони для відповідної мовленнєвої діяльності, а норма – це історично вже реалізовані за допомогою цієї техніки моделі за шаблонами цієї системи”. Е. Косеріу вважає, що динамічність мови проявляється через систему, що дає їй можливість виходити за межі реалізованого, а норма фіксує мову в традиційних формах[3, с. 36–37, 85, 100; 7, с. 21, 5, с. 20].

Таким чином, з одного боку, норма слугує для рівноваги в системі і відзначається певною статичністю, а з іншого, – норма є мінливою через “зсуви”, які система дозволяє для реалізації своїх можливостей [3, с. 85, 108, 111].

Після розмежування Ф. де Соссюром мови як системи умовних засобів і мовлення як форми існування цієї системи, помітним стає той факт, що, незважаючи на досить ґрунтовний аналіз проблеми мовних змін та співвідношення понять системи і норми, Е. Косеріу залишив поза увагою всі нетрадиційні реалізації, які норма не може покривати. Відтак, традиційні реалізації системи варто відносити до норми, а нетрадиційні до мовлення [1, с. 13, 7, с. 21].

На думку Л.О. Вербицької, система мови – це не лише те, що є в мові, але це й “система можливостей конкретної мови, система моделей, які повністю нереалізовані” [2, с. 12]. Мовна норма – “це сукупність явищ, дозволених системою мови, відібраних і закріплених у мовленні носіїв мови і є обов’язковими для всіх, хто володіє літературною мовою в певний період часу”. Тобто, “в нормі відбувається відбір того, що є у мові на даний момент чи знаходиться в ній у потенції” [2, с. 3]. Таким чином, норма є вужчою за систему і може змінюватися в рамках системи за умови появи нових форм, що постійно витісняють старі під впливом ряду екстралінгвальних факторів. Це, в свою чергу, означає, що перш ніж стати фактом мови нові утворення проходять стадію мовленнєвого вживання [2, с. 31–33].

Зважаючи на це, Л.О. Вербицька і О.І. Стеріополо вважали за доцільне замінити схему “система – норма – мовлення”, на модель “система – норма, система – мовлення” [7, с. 21; 5, с. 20].

Отже, мова, будучи динамічною функціонуючою системою, структурні елементи якої взаємопов’язані та взаємозумовлені, постійно знаходиться в стані безперервного розвитку [4; 2]. Для нормативної реалізації в мовленні таких одиниць мовної системи, а саме: фонем, морфем, слів, словосполучень, речень і текстів, носії мови мають керуватися правильним механізмом відбору можливостей та потенційних засобів, які їм пропонує мовна система, тобто, нормою. Іншими словами, мова як система реалізується через норму, яка за своїм лінгвістичним характером відбирає та закріплює найбільш стійкі традиційні та правильні реалізації системи даної мови в конкретній мовній спільноті, культурі на певній території в певний період часу [4; 7; 1].

Таким чином, у системі мови є необмежені та неповністю реалізовані можливості, а норма характеризується динамічністю, вибірковістю, традиційністю, обов’язковістю, правильністю та водночас мінливістю. Норма є вужчою за систему, тому зміни, які відбуваються в мові є системними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Е.С. Територіальна варіативність голосних і приголосних сучасної німецької мови (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Бондаренко Ельвіра Сидорівна. – К., 2005. – 218 с.
2. Вербицкая Л.А. Русская орфоэпия (К проблеме экспериментально-фонетического исследования особенностей современной произносительной нормы) / Людмила Алексеевна Вербицкая. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1976. – 124 с.

3. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (проблема языкового изменения) / Эухенио Косериу. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 204 с.
4. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підручник / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія. – 2003. – 464 с.
5. Сольська Т.М. Модифікаційні процеси німецької орфоепічної норми в Німеччині, Австрії та Швейцарії (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Сольська Тетяна Миколаївна. – К., 2014. – 232 с.
6. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Фердинанд де Соссюр; [пер. с фр. А.М. Сухотина]. – М. : Логос, 1998. – 296 с.
7. Стериополо Е.И. Система языка, орфоэпия, орфофония / Елена Ивановна Стериополо // Научный вестник кафедры ЮНЕСКО КДЛУ. Серия : Филология. Педагогика. Психология. – 2000. – Вип. 1. – С. 21–41.

ВИКОРИСТАННЯ АВТОРОМ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ МІЖМОВНОЇ СИНОНІМІЇ

Ладиненко А.П.

Національний університет “Одеська юридична академія”

Авторський пояснювальний контекст може бути представлений у художньому тексті (ХТ) різними лінгво-композиційними формами і лексико-синтаксичними структурами. Авторська інтерпретація (АІ) може бути внутрішньотекстовою і затекстовою. Міжмовна синонімія (МС) як форма авторської внутрішньотекстової інтерпретації означає переклад слова або цілого відрізка іншомовного включення (ІВ) мовою-реципієнтом за допомогою відповідних одиниць, що мають максимальне наближення до вихідного значення. Подібні МС можуть бути представлені в художньому тексті як додатки або вставні слова уточнюючого характеру. Такий спосіб пояснення ІВ характерний, наприклад, для Дж. Піда: *Uprava* (Central Bureau); *Putilovsky Zavod* (Putilov factory); *Zhivoe Slovo* (Living Word); *ryetch* (speech); *Obschtchee Dielo* (Common Cause); *Tabel Rangov* (Table of Ranks); *gorodovoye* (city police) та ін. В усіх наведених випадках ІВ знаходиться у препозиції по відношенню до означуваного контексту, до синонімів із базової мови, що значно активізує читачку увагу.

Поява іноземного слова після аналога із базової мови надає іноземному слову тільки додаткового, уточнювального характеру. Такий випереджувальний пояснювальний спосіб дозволяє читачеві значно розширити свій кругозір і отримати нову інформацію культурологічного характеру без додаткових розумових зусиль. Наприклад, “*Drunk*,” *Isaid*. “*Borracho! Muyborracho!*” [1, с. 198]. У даному випадку автор спочатку використовує базову мову, що повністю виправдано з психологічної точки зору: англomовний співрозмовник спочатку дає пояснення рідною мовою, а потім, начебто згадавши про те, що розмовляє з іспанцем, дає уточнення рідною мовою співрозмовника.

З точки зору підтримання читацького інтересу сильнішою є ініціальна позиція іншомовного включення з поясненням у постпозиції. При цьому пояснення може бути значно дистанційоване від іншомовного включення. Це активізує творчі здібності читача, змушуючи його будувати відповідні здогади і припущення, які потім знаходять або не знаходять своє підтвердження.

Нерідко автор дає ізольоване пояснення у формі додаткової вставної частини, одночасно взявши її у лапки. Наприклад: *“Fos ...” he said looking up (“You wish ... ?”) “Yes,” Nisus said. “We wish ourselves bearded”* [2, с. 88]. Таким чином, пояснення може бути присутнє адитивно у вигляді додатка. Разом із цим воно може бути формально відмежовано від текстового фрагмента, до якого приєднане, перетворюючись у вставне слово, словосполучення чи речення. У цьому випадку маркерами потрібного відмежування стають найчастіше дужки, а в окремих авторів – дужки у сполученні з лапками.

У процесі дослідження були зафіксовані і приклади множинної міжмовної синонімії. Так, у Дж. Ріда траплялися випадки подвійної, а інколи і потрійної експлікації за допомогою МС. Так, подвійною експлікацією наділене у Дж. Ріда слово “выступление” (avystuplennie): *“Rumors ran through the city that there would be an armed “demonstration”, a vystuplennie – “coming out” of the workers and soldiers”* [3, с. 104]. Автор використав два англomовних синоніми аналізованого слова. Така експлікація дозволяє англomовному читачеві краще зрозуміти смисл російської реалії, оскільки активізує додаткові семи, які має кожен із синонімів. Так, у слові *demonstration* на перше місце висувається сема “публічний протест”, а у виразі *“coming out”* підкреслюється форма протесту – масовий вихід людей на вулиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хемингуэй Э. Фиеста, и солнце восходит: Книга для чтения на английском языке / Эрнест Хемингуэй. – СПб. : Антология, КАРО, 2009. – 288 с.
2. Aldridge J. The Sea Eagle / James Aldridge. – Kiev : Dnipro Publishers, 1973. – 280 p.
3. Reed J. Ten Days that Shook the World / John Reed. – New York : Dover Publications, Inc., 2006. – 374 p.

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИКА З ПРАКТИЧНОГО КУРСУ ПЕРЕКЛАДУ

Лазаренко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з основних ознак кінця ХХ початку ХХІ століття стали глобалізаційні процеси, які сприяють взаємозв'язку всіх країн і етнонаціональних спільнот, створюють потужний вплив на ринки, технології, держави. Інтеграційні процеси охоплюють не лише фінансово-економічну, інформаційну, технологічну, а й культурно-духовну сферу, зокрема й освіту.

Долучення України до світового освітнього простору зумовлює необхідність становлення нової освітньої парадигми, що передбачає сучасні підходи, відносини, поведінку тощо. Попри кризовий стан сучасної освіти на тлі збройного конфлікту, політичної та соціально-економічної нестабільності ВНЗ нашої держави мають запроваджувати в мережі освіти гуманістичну виховну традицію – демократичну, відкриту, але з системою самоуправління і саморегулювання, а також адекватно і своєчасно реагувати на потреби ринку і посилювати практичну спрямованість вищої освіти.

Сьогодні роботодавцю потрібен не просто співробітник із відповідною кваліфікацією, а компетентний працівник, який здатен виконувати завдання відповідно до заданих стандартів [1]. Існуюча ж донині авторитарно-репродуктивна система підготовки кадрів неспроможна підготувати такого фахівця.

Компетентний фахівець має не лише володіти ґрунтовними професійними знаннями, уміннями й навичками, але й також мати здатність працювати в команді, вміти приймати рішення і нести відповідальність за них; бути емоційно гнучкою, ініціативною, динамічною, мобільною, відкритою до всього нового особистістю, що має навички соціальної поведінки, опанувала цивілізовані форми спілкування і здатна жити в швидкоплинному світі в атмосфері миру та злагоди, постійно засвоювати новітні інформаційні технології, креативно підходити до виконання завдань, приймати ефективні рішення і завдяки чому забезпечити свою конкурентоспроможність на сьогоднішньому ринку праці.

Саме тому навчальна література сьогодення має суттєво відрізнятись від класичних підручників своїм змістовим наповненням, структурою побудовою, поданням матеріалу.

При створенні посібника з практичного курсу перекладу перш за все слід враховувати вікові особливості, рівень мовної та фахової підготовки студентів як цільової аудиторії, реально оцінювати кількість часу, який студент зможе приділити виконанню домашніх завдань, а також кількість часу, яку викладач витратитиме на підготовку заняття.

Наступним кроком має бути формулювання навчальних цілей, що підпорядковуються програмі навчальної дисципліни (Практичний курс перекладу); добір відповідного навчального матеріалу та його розташування в такий спосіб, щоб зберігався принцип системності подання навчальної інформації, а також забезпечувалося її засвоєння з максимальною швидкістю в межах певних організаційних форм. До того ж, слід враховувати можливість застосування сучасних інформаційних технологій, новітні досягнення науки, техніки, суспільного життя, а також технології, що розвивають пізнавальну, комунікативну й особистісну активність студентів; забезпечити наступність навчального процесу.

Матеріал, регламентованість обсягу якого відбувається відповідно до наданих програмою кредитів на засвоєння дисципліни, подається у доступній, лаконічній формі із використанням засобів унаочнення. Мова викладу ясна і чітка, із дотриманням лексичних, граматичних, орфографічних, стилістичних,

фразеологічних норм німецької мови тощо. Крім того, матеріал поділяється на модулі, що підпорядковані певним навчальним цілям із обов'язковою оцінкою ступеня їх засвоєння.

Навчальний процес розпочинається з оволодіння навчальними діями порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення та відповідних прийомів розумової діяльності. Далі відбувається формування умінь розв'язувати типові задачі прикладного характеру, формулювати теоретичні положення, здійснювати дослідницьку діяльність.

Посібник містить завдання, які спонукають студента на самостійний пошук інформації та сприяють розвитку його творчих здібностей; а також включає завдання різної складності, а не є орієнтованим на одного середньостатистичного студента, без можливості виявлення індивідуальних навчальних інтересів кожної особистості. Поглиблення та розширення знань з питань, викладених у посібнику, повинно відбуватися за допомогою додаткових дидактичних блоків, в яких матеріал може бути представлений як у проблемному варіанті (для добре підготовлених студентів, які здатні самостійно вирішувати навчальні проблеми), так і у репродуктивному (більш доступному вигляді для решти студентів).

Значна частина часу присвячується самостійній роботі студента, саме тому в посібнику описуються знання, вміння та навички, якими повинен оволодіти студент, а також розміщуються завдання для самостійної підготовки до контрольних заходів та здійснення самоконтролю.

Запропонований матеріал не вичерпує усіх аспектів розробки навчальної літератури нового покоління. В подальшому планується детальний аналіз методичних кроків та прийомів, що будуть здійснені в процесі підготовки посібника з практичного курсу перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плахотнік О., Безносюк О. Компетентнісний підхід у ВНЗ: проблеми та перспективи [електронний ресурс] / О. Плахотнік, О. Безносюк // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 121(2). – С. 200–205. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_121\(2\)__49](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_121(2)__49)

ОСНОВНІ ПРИЙОМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ

(на матеріалі німецьких публіцистичних джерел)

Липиніна О.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Нарізно оформленість фразеологічних одиниць з гастрономічним компонентом (ФОГК) дає можливість їх оказіонального стилістичного використання у публіцистиці, що пов'язано з різними трансформаціями,

з можливістю образно обіграти ФОГК. Саме авторська обробка надає ФОГК нового експресивного забарвлення, підсилюючи їх виразність. Прийом трансформації ФОГК базується на відхиленні від мовного стереотипу. Поширеними прийомами структурно-семантичної трансформації ФОГК у німецьких публіцистичних текстах є:

Розширення компонентного складу ФОГК, що супроводжується поширенням структури ФОГК: *“Die Herzlosigkeit ist das Salz in der Suppe des Opportunismus”* [6]. Нормативною формою є ФОГК *das Salz in der Suppe* – *“das eigentliche Interessante an einer Sache”* [5, с. 1277], яка у контексті розширена уточнюючим іменником *Opportunismus*.

Субституція або лексичне варіювання, тобто цілеспрямована заміна одного, кількох чи всіх компонентів ФОГК лексемою, що не порушує семантичну тотожність виразу. Нововведена лексема проектується на заміщений компонент, що веде до створення оказіональних ФОГК, які надають заголовку або тексту експресивність та оцінність. *“Und DGB-Chef forderte zum wiederholten Male, die zwei Milliarden Überstunden auf die vier Millionen Arbeitslosen zu verteilen. Umverteilung, Vollbeschäftigung, Eierkuchen”* [3]. У ФОГК *Friede, Freude, Eierkuchen* – *“ungetrübte, aber fragwürdige Harmonie”* [5, с. 476] – заміна компонентів зумовлена пристосуванням до контексту ситуації, прагненням до конкретизації змісту та досягненням стилістичного ефекту.

Інверсія (перестановка компонентів) ФОГК. Наприклад: *“Anders als Teile der CDU predigt die SPD nicht den Individualismus, selten die Eigenverantwortung – ihr Thema ist das soziale Netz. Aber die Partei muss heute Wein predigen und Wasser austeilen”* [1]. Нормативною формою модифікованої ФОГК *Wein predigen und Wasser austeilen* є ФОГК *Wasser predigen und Wein trinken* зі значенням – *“von anderen Enthaltsamkeit fordern und sie selbst nicht üben”* [5, с. 1701]. Результатом перестановки компонентів *Wasser* та *Wein* є підкреслення змісту, логічне виділення інформації шляхом перерозподілу смислового навантаження компонентів ФОГК.

Скорочення (редукція або еліпсис) компонентного складу ФОГК. Введення редукованих ФОГК в контекст авторського повідомлення обумовлено у публіцистиці принципом економії мовних зусиль. Усичений фразеологізм зрозумілий без додаткового контексту адресатові. У більшості випадків скорочення зазнають у ФОГК дієслова, компонент-гастронім залишається у модифікованому фразеологізмі, оскільки є стрижньовим у його значенні. *“Wir haben keine Lust, der SPD Rot-Grün hinterherzutragen wie saures Bier”, sagt der Bonner Geschäftsführer der Partei, Reinhard Bütikofer, in der “Bonner Runde” des ZDF* [2]. Скорочення зазнала ФОГК *etwas wie sauer/saures Bier anbieten/anpreisen* – *“eifrig für etwas werben, was niemand haben will”* [5, с. 193]. Модифікована ФОГК *wie saures Bier* зі значенням “як щось непридатне, непотрібне” допомагає привернути увагу читача до слів політика під час інтерв’ю, посилює експресивність.

Дистантне розміщення компонентів ФОГК. Компоненти ФОГК розкидані по різних реченнях, або по різних частинах одного речення, переважно складного. *“Putin kritisierte die Sanktionen der USA und der EU gegen Moskau. “Der Westen **habe sich** in der Ukraine die **Suppe selbst eingebracht**” und suche jetzt*

jemanden, der sie auslöffelt”, sagte er in Minsk” [4]. Розчленування ФОГК *die Suppe auslöffeln, die man sich eingebracht hat* – “die Folgen seines Tuns allein tragen” [5, с. 1588] – зумовлене ситуативним контекстом і посилює експресивність повідомлення.

Отже, у політичній німецькій публіцистиці ФОГК зазнають трансформації, що обумовлено наміром адресанта, завданням досягти більшої експресивності ФОГК, пристосувати до ситуативного контексту, оновити внутрішню форму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aly G. Die rote Volksgemeinschaft [Electronic resource] / G. Aly // Berliner Zeitung. – Electronic data. – [Berlin : Berliner Verlag GmbH, 1997]. – № 24.09.1997. – Mode of access: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/die-rechtsradikalen-in-hamburg-haben-ihre-waehler-weithin-von-den-sozialdemokraten-bekommen--anmerkungen-zu-risiken-und-nebenwirkungen-des-gleichheitsglaubens-die-rote-volksgemeinschaft,10810590,9340164.html>.
2. Beste R. Der Tag der Bekenntnisse [Electronic resource] / R. Beste // Berliner Zeitung. – Electronic data. – [Berlin : Berliner Verlag GmbH, 1999]. – № 07.06.1999. – Mode of access: <http://www.berliner-zeitung.de/archiv/auf-dem-bielefelder-parteitag-der-gruenen-muss-joschka-fischer-erlaeuern--wieso-er-fuer-einen-krieg-steht--den-grosse-teile-seiner-partebasis-ablehnen-der-tag-der-bekenntnisse,10810590,9638104.html>.
3. Fokken U. Alten Parolen im neuen Jahrhundert (Kommentar) [Electronic resource] / U. Fokken // Der Tagesspiegel. – Electronic data. – [Berlin : Verlag Der Tagesspiegel GmbH, 2000]. – № 01.05.2000. – Mode of access: <http://www.tagesspiegel.de/politik/alten-parolen-im-neuen-jahrhundert-kommentar/138632.html>.
4. Putin setzt auf baldige Freilassung der OSZE-Geiseln [Electronic resource] // ZEIT ONLINE. – Electronic data. – [Hamburg : Zeitverlag Gerd Bucerius GmbH & Co, 2014]. – № 30.04.2014. – Mode of access: <http://www.zeit.de/politik/2014-04/Putin-Freilassung-Geiseln>.
5. Röhrich I. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten / I. Röhrich. – in 5 Bänden. – Herder. Freiburg. Basel. Wien, 1995. – 1910 S.
6. Martenstein H. Über sinnvolles Wahlverhalten [Electronic resource] / H. Martenstein // ZEIT ONLINE. – Electronic data. – [Hamburg : Zeitverlag Gerd Bucerius GmbH & Co, 2013]. – № 32. – Mode of access: <http://www.zeit.de/2013/32/harald-martenstein-wahlverhalten>.

УЯВЛЕННЯ ПРО ДІАЛЕКТИ ОСТРОВІВ КЮСЮ, СІКОКУ ТА ОКІНАВА, ВІДДЗЕРКАЛЕНІ У СВІДОМОСТІ НОСІЇВ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Леонтьєва О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З настанням нового тисячоліття роль діалектів у японському суспільстві стала якісно новою: якщо до 90-х років XX століття діалекти функціонували виключно в якості мови повсякденного спілкування в межах регіональних

спільнот, то, на думку таких соціолінгвістів як Іноуе Фуміо та Танака Юкарі, у сучасній японській культурі набуває стрімкого розвитку розважальна функція діалектів. Ця тенденція відображена у використанні діалектів у рекламі, розважальних телепередачах, у кіно, анімації та коміксах-манга, а також у сфері туризму [3, с. 100–106]. Однак цей процес є своєрідною “лінгвістичною грою”, у якій об’єктом виступають не справжні діалекти, а лише стереотипні уявлення про них. Діалекти, що вживаються у мовленні їх носіїв, Танака називає “реальними”, а ті, що знаходять своє застосування у творах масової культури – “віртуальними” [4, с. 18].

З метою виявити діалектні стереотипи, на яких базуються “віртуальні” діалекти та дослідити відношення японців до діалектів своєї мови, Леонтьєвою О. В. у 2013 році в м. Нагоя було проведено анкетування за участю 84 японців різних вікових груп, вихідців з 22 японських префектур [2, с. 323 – 349]. Далі наведено результати анкетування для островів Кюсю, Сікоку та Окінава. У дужках після слова, що характеризує уявлення про діалект, зазначено кількість респондентів, що вказали у відповідях саме це уявлення.

Відповіді стосовно діалектів острова Сікоку надали всього 37 респондентів. З одного боку, цей діалект сприймається як милий (7), щирий (4), лагідний (3), теплий (2), а з іншого – сильний (5), чоловічий (3), жорсткий (3). На другу групу уявлень вочевидь спричинив вплив образ Сакамото Рьомі, національного героя часів занепаду епохи сьогунату, який в художніх творах говорить на діалекті провінції Тоса (сучасна префектура Кочі).

Своє бачення стосовно діалектів острова Кюсю висловили 65 респондентів. Це найбільш “чоловічий” діалект з усіх японських діалектів (17). Він також характеризується як сильний (6), теплий (6), міцний (3). Цей діалект також сприймається як жвавий (4), милий (4), цікавий (3), щирий (2).

Уявлення про Окінавський діалект висловили 68 осіб. Переважна більшість опитаних зазначила, що даний діалект незрозумілий ніби іноземна мова (30 респондентів – 44%). Інші, більш малочисленні, уявлення пов’язані із сприйняттям Окінави як “райського куточку”: повільний (9), вільний (7), ласкавий (5), теплий (5), м’який (4), світлий, радісний (4). Значна віддаленість Окінави від основної частини Японії, а також певні відмінності в її культурі, призвели до наступних уявлень: унікальний, таємничий.

Незважаючи на те, що кожен із діалектів (або діалектних груп) має власний унікальний набір уявлень, деякі уявлення все ж таки є спільними для більшості діалектів, але мають різний ступінь вираження. Це такі уявлення, як: милий, цікавий, теплий, щирий, сільська мова тощо. Це може бути пов’язано із протистоянням діалектів із загальноновживаною мовою у свідомості японців: на противагу стандартизований, а відтак нецікавий, беземоційній мові Токіо, діалекти сприймаються як щось незвичне, і, відповідно, цікаве та миле. Крім того, на противагу загальноновживаній мові офіційного спілкування, діалекти сприймаються як мова живого спілкування, а відтак здаються теплими та щирими.

ЛІТЕРАТУРА

1. 「変わる方言 動く標準語」井上史雄. – ちくま書房, 2007. – 203 p.

2. 「日本語の諸方言のイメージ形成 名古屋大学留学生センター」 // 『2012 – 2013年度 日本語・日本文化研修生 レポート集』 レオンティエワ・オリガ, 2013. – pp. 323 – 349
3. 「方言学入門」 木部 暢子、竹田 晃子、田中 ゆかり、日高 水穂. – 三省堂, 2013. – 144 p.
4. 「『方言コスプレ』の時代——ニセ関西弁から竜馬語まで」 田中ゆかり. – 岩波書店, 2011. – 280 p.

ВАРІАНТНІ ФОРМИ АОРИСТА В ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ТЕКСТАХ XI–XII ст.

Лиса Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Як свідчать дослідження, у старослов'янських текстах X–XI ст. форми аориста 2, 3 особи однини низки дієслів мають нарощення **-тъ** (дієслова **пити, вити, жити, клати, начати, распати, оумръѣти, простръѣти, жръѣти, ѿти, пѣти** та похідні від них) і **-стъ** (атематичні дієслова **быти, дати, ѿсти** та похідні від них). Подібні форми вживаються, за свідченням А. Ван-Вейка, в середньоболгарських та давньосербських пам'ятках. На думку А. Пічхадзе, такі дієслова у формі аориста 2, 3 особи однини не мали автономного наголосу, і тому нарощення використовувалося для надання їм самостійного наголошеного статусу. Водночас рукописи X ст. преславської редакції та східноболгарський за походженням Супрасльський рукопис (який деякі дослідники, напр., В. В. Німчук, вважають текстом або переписаним у Русі, або переписувачем-русичем, оскільки відбиває низку східнослов'янських рис) фіксують такі дієслова переважно без нарощення, за винятком дієслів **быстъ, дастъ** (А. Ван-Вейк, А. Алексеев), цю традицію продовжує Преславський повний апракос, типовим представником якого є Юрійвське євангеліє поч. XII ст. (А. Пічхадзе), а в Архангельському євангелії 1092 р. розподіл форм з нарощенням і без залежить від протографа цього манускрипту: перша частина, протографом якої вважають короткий апракос кирило-мефодіївського перекладу, послідовно фіксують форми аориста 3 особи з нарощенням, тоді як друга частина, протографом якої був повний апракос преславської редакції (Л. Жуковська), таке нарощення не засвідчують. На думку А. Пічхадзе, у східнослов'янських говорах, на відміну від південнослов'янських, не було аориста з нарощенням, про що свідчать питомі давньоруські пам'ятки. Форма аориста 2, 3 особи однини без нарощення стала однією з особливостей східнослов'янського варіанта старослов'янської мови. Текст Мстиславового євангелія поч. XII ст. фіксує цікавий розподіл форм з нарощенням і без нього. Дієслова **быти, ѿсти**, засвідчені невеликою кількістю прикладів, мають паралельні форми: **быстъ** – 2, **бѣ, бы** – по одному, похідне **събыстъ сѧ** – **събы сѧ** – 3 до 4; **ѿстъ** – 3 приклади, **ѣ** – 2; приблизно таке саме співвідношення форм показують дієслова **ѧ** – **ѧтъ** – 1 до 3, **ови** – **овитъ** – 2 до 2, **наѧ** – **наѧтъ** – 1 до 1, **зача** – **зачатъ** – 2 до 1; дещо більшою кількістю вживань засвідчені похідні дієслова **вѣда** – **вѣдастъ** – 7 до 9, **поѧ** – **поѧтъ** – 9 до 11, **приѧ** – **приѧтъ** – 7 до 6; дієслово **дати** поряд з 9 формами **да** фіксує

42 форми **дасть**, хоча похідні від нього дієслова **отъда**, **възда**, **прода** засвідчують аорист без нарощення; переважають форми без нарощення в дієслів **нача** – 44 проти 3 **начатъ**; **оумьре** – 17, **оумьретъ** – 4. Без нарощення фіксуються дієслова: **въза**, **изъ**, **подъа**, **прокла**, **пи**, **въспъ**, **простъре са**, **простъре**, і навпаки, дієслова **обатъ**, **клатъ са** – лише з нарощенням. Можна констатувати нерегулярність використання аориста з нарощенням і без у цій пам'ятці, хоча простежується тенденція вживати аорист від префіксованих дієслів без нарощення. Крім того, тут засвідчено східнослов'янську фіналь **-тъ** поряд із старослов'янською **-тъ** в аористі з нарощенням, і важко говорити про перевагу тієї чи тієї форми.

Ще одна варіантна форма аориста – нетематичні форми дієслова **рещи** **рѣхъ**, **рѣша**, як уважають (А. Вайан, А. Пічхадзе), властиві кирило-мефодіївським текстам. Такі форми досить часто в рукописах східноболгарського походження замінювалися тематичними формами **рекохъ**, **рекоша**. Східнослов'янські пам'ятки, як і у випадку з розглянутими вище формами аориста, по-різному відтворюють ці форми. Так, в Архангельському євангелії в першій частині рукопису наявні лише форми **рѣхъ**, **рѣша**, тоді як у другій частині переважають форми тематичні. У Мстиславовому євангелії надається перевага новій формі: 1 ос. одн. **рекохъ** – 24 випадки, **рѣхъ** – 19, 3 ос. мн. форма **рекоша** – 97, **рѣша** – тільки 20.

Критерієм нормативності вважається регулярність і послідовність уживання тієї чи тієї форми в конкретних текстах, і саме із цих позицій можуть бути оцінені варіантні аористні форми в текстах давньоруської редакції старослов'янської мови XI-XIII ст.

ПРИКМЕТНИК ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОЇ СЕМАНТИКИ (на матеріалі української і арабської мов)

Лихошерстова М.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Одиниці мовних рівнів по-різному пов'язані з реальністю. Лексика більш безпосередньо співвідносить часові відрізки із ситуацією спілкування, ніж граматичні компоненти. Між формами граматичного часу і лексичними одиницями звичайно встановлюється зв'язок на комунікативному рівні, який може полягати або в семантичній взаємодії, або в функціональній компенсації [4, с. 31]. Лексичні засоби переважно мають постійне, самостійне темпоральне значення, яке реалізується у певній синтаксичній функції – функції обставини [3]. Без лексичних засобів повна реалізація функцій вираження часу, адекватна потребам мовленнєвої комунікації, була б неможливою [1, с. 493]. Хоча темпоральній лексиці і були присвячені праці українських дослідників, проте вони не повністю розкривають сутність функціональних особливостей досліджуваних одиниць, у нашому випадку темпоральних прикметників. В арабському ж мовознавстві не проведено жодних спеціальних досліджень функціонування лексики з темпоральною семантикою.

Основна функція прикметників – “називати ознаки, властивості і риси об’єктів позамовної дійсності і виражати їх через зв’язки з цими предметами” [2, с. 14]. Темпоральні прикметники не можуть самостійно виконувати функцію локалізаторів дії у сфері неактуальності і взаємодіяти з дієслівними формами, а тому виконують цю функцію у поєднанні з іменниками [5, с. 119].

Прикметники виконують низку таких функцій [6, с. 71]:

1) позначення слів із темпоральним значенням: *Святий вечір, Всесвітній день миру*;

2) позначення порядковості: шостий день / *اليوم السادس*, сьома година / *الساعة السابعة*, другий місяць / *الشهر الثاني*;

3) позначення відношення до часу в словосполученнях, які завдяки цим прикметникам набувають значення темпоральності: *вчорашня зустріч*.

Відповідно до своєї семантики **темпоральні прикметники** поділяються на такі групи [6, с. 71–78]:

1) прикметники на позначення свята (*страсний тиждень, Щедра Кутя*) і для позначення характерних рис певного часового відрізка (*пізньої весни* / *في الربيع المتأخر*);

2) порядкові прикметники (*п’ята година* / *الساعة الخامسة*) і прикметники, що виражають ідею лінійної послідовності (*останній рік* / *السنة الأخيرة*);

3) відтемпоральні прикметники, ознакою яких є часова тривалість явища позамовної дійсності. Відтемпоральні прикметники “створяться у процесі ад’єктивації, коли іменники (назви часових понять і відрізків) потрапляють у залежну від іншого іменника позицію” [6, с. 75–76]: *зимовий* / *شتوي*, *передвечірній, передосінній, денний* / *نهاري*, *віковичний, повоєнний* і т. д.;

4) відприслівникові ад’єктиви, не властиві арабській мові: *вчорашня вечір, сьогоднішнє життя, завтрашній день, нинішня пора*.

Отже, такі прикметники, як наприклад, *наступний* / *قادم، تالي*, *весняний* / *ربيعي* можуть вказувати на будь-яку з часових площин залежно від загального темпорального плану, що визначається дієслівною формою. Такими, що спеціалізують віднесеність до точно визначеної часової площини, є прикметники *вчорашній, торішній, сьогоднішній, завтрашній* та ін.

ЛІТЕРАТУРА

- Бондарко А. В. Теория значения в системе функциональной грамматики. На материале русского языка / Александр Владимирович Бондарко. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 736 с.
- Вихованець І. Р. Частины мови в семантико-граматичному аспекті / Іван Романович Вихованець. – К. : Наукова думка, 1988. – 256 с.
- Всеволодова М. В. Категория именной темпоральности и закономерности ее речевой реализации : автореф. дис. на получение науч. степени докт. филол. наук / Майя Владимировна Всеволодова. – М., 1982. – 40 с.
- Тарасова Е. В. Время и темпоральность / Е. В. Тарасова. – Харьков : Основа, 1992. – 136 с.
- Хитрова И. В. Синтаксические и лексические средства выражения темпоральности в английском языке / И. В. Хитрова // Вопросы гуманитарных наук. – 2008. – № 6 – С. 116–119.

7. Цегельська М.В. Структурна типологія одиниць семантичного поля часу в сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Марина Валеріївна Цегельська. – Д., 2000. – 176 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОРЕЙСЬКОГО ГУМОРУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Луцюк Ю.Т.

Київський національний лінгвістичний університет

Для правильного вивчення корейської мови в Україні одним з головних чинників є знання корейського менталітету, важливою частиною якого є гумор. Природа гумору складна сама по собі, тому вивчення його в галузі перекладу завжди розцінювалося, як доволі непросте питання. Перекладачу потрібно вміти розрізняти види гумористичних текстів, оскільки це визначає основні особливості та вимоги до перекладу й впливає на вибір прийомів та принципів при перекладі.

Мета перекладу гумору полягає не в тому, аби повністю підігнати текст під чиєсь сприйняття, а в тому, аби зберегти зміст, функції та всі цінності оригіналу [1, с. 107] Тому, для досягнення адекватності перекладу гумору, перекладач повинен використовувати еквівалентні відповідності в мові, на яку робиться переклад. Основними умовами досягнення адекватності є знання особливостей взаємодії слова з контекстом, випадків вживання різних типів стилістичних прийомів, достатнє знайомство з лексикою, що дозволяє знайти правильні еквіваленти тощо.

Визначивши обставини, за яких можна чи не можна вживати певне слово і граматичну форму, можна прослідкувати зміни перекладу лексичних одиниць різних гумористичних контекстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриев А.В. Социология юмора: Очерки РАН. – М., 1996 – 390 с.
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990 – 452 с.
3. Латышев Л.К. Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения. – М.: Международные отношения, 1981 – 248 с.
4. Long D. L., Graesser A. C. Wit and humor in discourse processing. Discourse Process, 22 (1). – 1988 – 532 p.

КВАЛІФІКАЦІЯ ОЦІНІСНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Любимова Ю.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовна модальність, виступаючи однією з ключових категорій, що встановлюють зв'язок пропозиції, тобто висловлення, з позамовною дійсністю

і реалізують її комунікативний потенціал, характеризується активним інтересом до неї з боку дослідників і стійко зберігається як визнаний предмет дискусій [1, с. 59].

Традиційно під модальністю в синтаксисі розуміють граматико-синтаксичну ознаку, яка виражає відношення висловлення до дійсності і відношення мовця до змісту висловлення [4, с. 6]. Треба зауважити, що в будь-якому висловленні реалізується протиставлення фактичного змісту, тобто диктуму, й індивідуальної оцінки висловлених фактів, тобто модусу, тому модальність можна визначити як активну розумову операцію, що виконується мовцем над тим, що міститься в диктумі. Модус як частина висловлення, що здійснює базову комунікативну функцію, пов'язаний із модальними значеннями одиниць, що складають висловлення [13, с. 52]. Він представлений суб'єктивною модальністю, що виражає ставлення мовця до повідомлюваного, і є не в кожному висловленні: мовець може і не висловлювати свого ставлення до повідомлення. Зважаючи на те, що суб'єктивна модальність факультативно представлена у реченні, можемо говорити про певну складність виокремлення та характеристики мовних елементів, якими вона представлена у мовленні, адже емоційна реакція мовця також певною мірою входить до цієї категорії. Р. Якобсон у своїх працях визначає експресивну функцію висловлення як таку, що має на меті реалізацію ставлення мовця до висловлення [3, с. 350].

О. В. Бондарко виділяє всього 6 типів модальних значень, які можуть бути виражені різними засобами: лексичними, граматичними, інтонаційними. З-поміж цих 6 типів модальних значень він виділяє емоційну та якісну оцінку змісту висловлення, що виражається лексичними засобами. Але автор також вказує на те, що оцінність лише опосередковано пов'язана зі сферою модальності, і її варто розглядати як особливу семантико-прагматичну сферу, що взаємодіє з модальністю і є однією з її складових – тобто, мова йдеться про співвіднесення оцінності з периферією функціонально-семантичного поля модальності, де специфічні ознаки цієї категорії вже певною мірою розмиті [1, с. 61].

Вивчення категорії оцінності в китайській мові знайшло відображення у багатьох працях китайських лінгвістів. Наприклад, Люй Шусян, досліджуючи повнозначні та допоміжні частини мови, вважає, що призначення допоміжних слів полягає саме в тому, щоб реалізовувати зв'язки між членами речення, а також, у випадку з модальними частками, передавати певні смислові відтінки мовлення [4, с. 51]. Автор приділяє велику увагу вивченню модальних часток, акцентуючи увагу на тому, що модальні частки можуть бути відсутні у розповідному реченні, що, з одного боку, одна й та сама модальна частка може передавати різні відтінки модальності, а з іншого, – різні модальні частки можуть реалізовувати одне й те саме значення у мовленні. Автор сам наголошує на тому, що в низці випадків різниця у значенні майже непомітна, і тому необхідно розрізняти ці відтінки [5, с. 229–231]. Крім того, слід ретельно здійснювати вивчення модальних часток мови *веньянь* та *байхуа*, адже їхня лексика в більшості своїй має різницю, особливо це прослідковується у вживанні службових частин мови, і особливо у вживанні модальних часток.

Однією з найуживаніших модальних часток в китайській мові можна вважати частку 啊, функція якої складається у внесенні додаткового емоційного відтінку в модальне забарвлення звичайного розповідного речення для його посилення, окрім того, ця частка іноді має додаткове значення пояснення у висловлюванні [5, с. 244], а також має варіанти письмового вираження (阿、呀、哇、哪) у реченні в залежності від фонетичного оточення.

Ван Ляо-І пише, що будь-яка фраза містить емоційно-оцінне забарвлення, що виражається в китайській мові за допомогою модальних дієслів, як-от: 能néng, 会huì, 可以kěyǐ, 要yào, 想xiǎng, 应该yīnggāi, 该gāi, 需要xūyào і т.п., модальних часток 了le, 呢ne, 吗ma, 吧ba та ін., за допомогою яких у висловленні виражається відтінок визначеності, пояснення, підкреслення, питання, риторичного питання, умови, припущення, імператива, наполягання, примусової згоди, обурення, впевненості, а також модальними прислівниками 难道nándào, 到底dàodǐ, 简直jiǎnzhí, 敢gǎn та ін., за допомогою яких у мові виражається здивування, незгода, іронія, заперечення, посилення, рішучість, риторичне питання [1, 91-103].

Отже, зважаючи на зазначену вище інформацію, ми можемо зробити висновок, що модальність оцінності та емоційності дійсно становить важливе питання у процесі вивчення категорії модальності в китайській мові. Крім того, ми розуміємо, що ця сфера є невід'ємною частиною категорії модальності, адже дійсно передає найтонші відтінки ставлення мовця до ситуації дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теория функциональной грамматики. Темпоральность. Модальность. / [Бондарко А.В., Беляева Е.И., Бирюлин Л.А. и др.]. – Л.: Наука, 1990. – 263 с.
2. Седых А. П. Пропозиция, модус, диктум в национальных языках // А. П. Седых / Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: гуманитарные науки, №2, т.15, 2008. С. 51-56.
3. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика // Структурализм “за” и “против” / Р. Якобсон. – М., 1975. – 470 с.
4. Люй Шу-сян. Очерк грамматики китайского языка. Слово и предложение / Шу-сян Люй. – М.: Из-во восточной лит-ры, 1961. – 266 с.
5. Люй Шу-сян. Очерк грамматики китайского языка. Часть первая. Категории / Шу-сян Люй. – М.: Наука, 1965. – 349 с.
6. Ван Ляо-И. Основы китайской грамматики / Ляо-И Ван. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1954. – 261 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ОЗНАКИ «ІНТЕНСИВНІСТЬ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЇ “ІНТЕРЕС”»

Максименко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Кількість та різноманіття способів і засобів вираження емоції інтересу в англійській мові зумовлює необхідність їх систематизації в межах

номінативного поля “інтерес” з метою здійснення лінгвістичного дослідження [2]. Складна природа інтересу – як психологічного та лінгвістичного явища – вимагає залучення комплексних критеріїв аналізу. Інтересу як емоції притаманні якісні (емоційний тон та оцінка) та кількісні (інтенсивність та тривалість) ознаки [1, с. 93–95], що отримує своє відображення в мовній та мовленнєвій площинах. Предметом цього дослідження виступає вираження однієї з кількісних ознак інтересу – його інтенсивності – у сучасному англomовному художньому дискурсі. Метою дослідження є виявлення способів і засобів, що вживаються в англomовному художньому дискурсі для вираження цієї ознаки.

Інтерес не є однорідним: за ознакою ступеня інтенсивності він може варіюватися від низького (*liking, affinity, to warm up*), нейтрального (*interest, to attract*), до високого (*passion, fixation, gusto* та багато інших).

За ознакою форми засоби вираження інтенсивності інтересу можна розподілити на вербальні та невербальні. До вербальних засобів відносимо семантичні, морфологічні, ідіоматичні, експресивні, концептуальні. У семантичних засобах ознака інтенсивності інтересу виражається представленою в семантичній структурі слова семою (*eagerness, intensity*). Морфологічні засоби виражають інтенсивність завдяки трансформації морфологічної структури слова (наприклад, додаванню префікса – *overcurious*). Ідіоматичні засоби передбачають закріплення за ідіоматичним виразом певної інтенсивності інтересу: *But after a few false starts, I realized she was dying to go into the woods* [3, с. 42]. Під експресивними засобами маємо на увазі вживання тропів, зокрема порівняння, оксиморону, літоти, персоніфікації, повтору та епітету (як у прикладі): [...] *Lisa was studying Boo with hard interest* [4, с. 347]. В основі концептуальних засобів вираження інтенсивності інтересу лежить застосування концептуальних метафор і метонімій. Наприклад, однією з продуктивних концептуальних метафор на вираження інтересу є ІНТЕРЕС – ЦЕ ВОГОНЬ, у якій інтенсивність інтересу відповідає інтенсивності горіння (у першому випадку – низький ступінь, у другому – високий): *“At least she has a spark of curiosity”* [4, с. 214]. *He could think only of the Deathly Hallows. It was as though a flame had been lit inside him that nothing could extinguish.* [7, с. 435].

До невербальних засобів вираження інтересу відносять засоби *окулесики* (рухи очей та візуальна поведінка), *кінесики* (жести та міміка), *проксемики* (положення тіла стосовно об'єкта інтересу), *паралінгвістики* (голосове вираження інтересу), а також, деякою мірою, *гаптики* (дотики як прояв інтересу). Характер та інтенсивність вияву цих проявів співвідноситься з інтенсивністю вираження самої емоції: [...] *they pointed and gazed open-mouthed as owl after owl sped overhead* [9, с. 4]. *She kept her voice low, too, and looked at me curiously, her head cocked to the side* [6, с. 43]. Хоча в обох фрагментах інтерес передається поєднанням візуального (*gazed, looked*) та кінетичного (*pointed, open-mouthed, head cocked to the side*) проявів, характер його вияву в першому вказує на високий ступінь інтенсивності.

За ознакою рівня вираження інтенсивності інтересу виокремлюємо словесний, фразовий та понадфразовий рівні. Словесний рівень передбачає вираження ознаки інтенсивності на рівні окремого слова незалежно від

контексту його вживання (*mania, infatuation*). На фразовому рівні інтенсивність часто передається прислівниками міри і ступеня, які зменшують чи посилюють інтенсивність позначуваної емоції: *He is mildly, intermittently curious about her, and a little afraid* [10, с. 61]. *“I’m extremely curious”* [5, с. 441]. У випадку вираження ознаки інтенсивності інтересу на понадфразовому рівні необхідно брати до уваги ситуацію спілкування в цілому. Незважаючи на відсутність характерних номінативних одиниць вираження інтересу в наступному фрагменті, ми здатні ідентифікувати емоцію та її високий ступінь інтенсивності на основі ситуативних факторів (уважне читання з ліхтариком у темній кімнаті): *The quill paused at the top of a likely-looking paragraph. Harry pushed his round glasses up the bridge of his nose, moved his flashlight closer to the book, and read...* [8, с. 1].

Таким чином, психологічна ознака інтенсивності інтересу в лінгвістичному ракурсі варіюється за ступенем, формою та рівнем вираження, чим пояснюється значний обсяг номінативного поля “інтерес”, до складу якого входять понад 700 номінативних одиниць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Изард Э. К. Психология эмоций / К. Э. Изард. – СПб. : Изд-во “Питер”, 1999. – 464 с.
2. Номінативне поле “інтерес” у сучасному англомовному художньому дискурсі: семантичний та прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ю. В. Максименко; Київ. нац. лінгв. ун-т. – Київ, 2015. – 20 с.
3. Collins S. *Catching Fire* / S. Collins. – N. Y. : Scholastic Press, 2009. – 178 p.
4. Keyes M. *Sushi for Beginners* / M. Keyes. – L. : Penguin Books, 2001. – 564 p.
5. Meyer S. *Eclipse* / S. Meyer. – N. Y. : Little, Brown and Company, 2007. – 628 p.
6. Meyer S. *New Moon* / S. Meyer. – N. Y. : Little, Brown and Company, 2008. – 564 p.
7. Rowling J. K. *Harry Potter and The Deathly Hallows* / J. K. Rowling. – N. Y. : Scholastic Press, 2007. – 762 p.
8. Rowling J. K. *Harry Potter and The Prisoner of Azkaban* / J. K. Rowling. – N. Y. : Scholastic Press, 1999. – 436 p.
9. Rowling J. K. *Harry Potter and The Sorcerer’s Stone* / J. K. Rowling. – N. Y. : Scholastic Press, 1998. – 309 p.
10. Shields C. *The Stone Diaries* / C. Shields. – N. Y. : Penguin Books, 1995. – 361 p.

НЕОЛОГІЗМИ ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРОБЛЕМА

Максімов С.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття “неологізм” в сучасній лінгвістиці набуває ширшого змісту, отже вважаємо доцільним виділити три групи інновацій у словниковому складі англійської мови початку ХХ століття, а саме:

1. Лексичні, семантичні, фразеологічні неологізми – відносно нові слова або словосполучення, утворені згідно відомих словотвірних моделей. Такі

лексичні одиниці перебувають в процесі входження до основного стандартного лексикону, або відхиляються ним, як недоречні okazіональні новотвори [1, с. 6; 5]. Наприклад: *car-bomb*, *celloholoic*, *eco-tech*;

2. “Слова сьогодення” (buzzwords, fashion words, vogue words), які мають певну конотацію та створюються в адміністративному, політичному, науковому та технічному дискурсах з метою приховати їх справжній зміст або, навпаки, привернути увагу реципієнта до об’єкта (явища), що позначається [3]. Наприклад: *proactive*, *synergy*, *tipping point*;

3. Одиниці “текстомови” (textese, txtng, SMS language), які широко використовуються в сучасних електронних засобах масової комунікації (SMS-повідомлення, електронне листування) [4; SMS, wiki] з метою економії часу та грошей. Наприклад: *2 day* (“today”), *4 ever* (“forever”), *f2t* (“free to talk”).

Аналіз наукової літератури свідчить, що різниця між першою та другою групою інновацій не є абсолютно чіткою [2]. Основним критерієм відокремлення “слів сьогодення” (buzzwords) від “звичайних неологізмів” слід вважати наявність у одиниць другої групи прихованого змісту – конотації.

Найбільш продуктивними способами відтворення інновацій першої та другої груп українською мовою можна вважати наступні:

1. Практична транскрипція: *startup* – *стартап*;

2. Транслітерація: *hacker* – *хакер*;

3. Поєднання перших двох способів (здебільшого практичної транскрипції) із повнозначними словами, закінченнями, суфіксами української мови або паралельне співіснування із описовим перекладом: *cybercrime* – *кіберзлочин*; *cyberfeminist* – *кіберфеміністка*; *logistics* – *логістика* (або: *організація і технологія перевезень, матеріально-технічне забезпечення*); *outsourcing* – *аутсорсінг* (або *залучення зовнішнього підрядника; залучення третіх осіб або країн для виконання певних робіт*);

4. Калькування: *biodiversity* – *біорозмаїття*;

5. Аналогії: *tipping point* – *зламний момент, остання крапля*; *organic food* – *екологічно чиста їжа*; *peel back the onion* – *вникати, заглиблюватися у проблему*;

6. Описовий переклад, який часто поєднується із зазначеними вище способами: *best practices* – *успішний досвід, найкращі технології, світовий досвід*; *bussiness-to-business* або *B2B* – *“для корпоративних клієнтів”, стосунки типу бізнес-бізнес, обслуговування юридичних осіб*; *face-time* – *час особистого спілкування, особиста зустріч*.

Аналіз практичного матеріалу свідчить, що найбільш часто для відтворення сучасних англomовних інновацій використовується описовий переклад та практична транскрипція (або обидва ці методи у комбінації).

Для відтворення одиниць текстомови практично не існує засобів української мови (окрім описового перекладу, який є занадто довгим та непридатним для використання з практичних міркувань). Взагалі, слід зауважити, що академічні кола мовознавців вважають текстомову примітивним спотворенням природної мови в результаті лінощів користувачів засобів масової комунікації. Але тут тільки час та мовленнєва практика мають сказати вирішальне слово. Тому в електронному спілкуванні українською мовою найчастіше використовуються

українські скорочення слів та назв, запозичення одиниць текстомови з англійської в написанні латинськими літерами, або поодинокі випадки створення українських одиниць текстомови за принципом: ЯЗОВ71 – “я зовсім один”.

У виборі варіанту відтворення англомовних інновацій перекладач має користуватися принципами доречності використання даної одиниці та існуючими нормами сучасної літературної української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю.А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття : словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. - Вінниця : Нова Книга, 2008. - 360 с.
2. Buzzword. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.macmillandictionary.com/buzzword/recent.html>.
3. Buzzword. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://en.wikipedia.org/wiki/Buzzword>.
4. Crystal David. Txtng. The Gr8 Db8 / David Crystal. - Oxford : Oxford Univ. Press, 2008. -239 p.
5. Neologism. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://en.wikipedia.org/wiki/Neologism>.
6. SMS language. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/SMS_language.

ЕВОЛЮЦІЯ СИМВОЛІКИ КОЛЬОРУ В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Малишева-Кочубей М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Колірна символіка є однією з найбільш універсальних видів символів, які свідомо використовуються в літургії, геральдиці, мистецтві і літературі.

Кольори в історії культури, за словами Л.Н. Миронової, використовувалися і для позначення певних властивостей, якостей, понять, і для позначення ідей (синій – мудрість, червоний – чоловічий, жовтий – жіночий), які не завжди логічно відповідали навіть архетипній стороні їх значення. У зв'язку з цим обґрунтування “символізму кольору” може бути проведено за структурно-антропологічними критеріями в межах хроматичного аналізу репрезентативних даних в історії мистецтв, міфах і ритуалах [цит. за 3].

В англійській мові виділяють 11 основних колірних категорій: WHITE (категорія білого), BLACK (чорного), GREY (сірого), BROWN (коричневого/брунатного), YELLOW (жовтого), RED (червоного), PINK (рожевого), PURPLE (пурпурового), BLUE (синього/ блакитного) та GREEN (зеленого). Кожний колір має символічне значення, яке склалося історично і закріплене в літературі чи мистецтві.

На думку деяких вчених [4, с. 139], першим кольором, що свідомо використовувався людиною, слід вважати червоний, пов'язаний з вогнем

та кров'ю. Відтак, людина льодовикового періоду розмальовувала кістки померлих червоною фарбою або ховала померлу людину в труні, покритій вохрою, бо вважалось, що червона кров була встановленою межею між життям та смертю, завдяки чому червоний колір вважався життєдайним [там само].

У наскальному живописі первісних народів найчастіше зустрічаються три кольори – білий, чорний і червоний, що дозволяє зробити висновок про особливу роль цих кольорів у житті стародавніх людей. Провідне значення цих трьох кольорів підтверджується вивченням магічних обрядів первісних народів сучасності, які живуть в Африці, Америці і под. Особлива заслуга у таких дослідженнях належить англійському етнографу В. Тернеру, що зібрав великий фактичний матеріал із “колірної класифікації” у первісних народів.

У період Християнства символіка всіх кольорів була амбівалентною (крім білого, який не має в Християнстві негативних значень), причому в різні часові відтинки середньовіччя у того чи іншого кольору на перший план висувалися то позитивні, то негативні значення. Так, у ранньому Християнстві превалювало позитивне символічне значення *жовтого* як кольору Святого духа, божественного одкровення, просвітлення. Але пізніше, *жовтий* набуває негативного значення, яке, нерідко, приписується цьому кольору і в наші дні. В епоху готики його починають вважати кольором зради, брехливості тощо.

Червоний у Християнстві символізує кров Христа, пролиту заради порятунку людей, а отже, і його любов до людей. Як і в імператорському Римі, пурпуровий у середні віки вважався королівським кольором. Члени королівської сім'ї навіть у жалобі надягали пурпурні шати (але більш темних відтінків, з переважанням синього). В наш час, коли королівські особи більше не зловживають пурпуром у своїх оджах, у західноєвропейських королівських родинах зберігся звичай “пурпурової жалоби”. Фіолетовий і синій вважалися містичними, трансцендентними кольорами. Знаком кардинальського гідності був фіолетовий камінь аметист. Синій (блакитний) для християн символізував небо, був кольором вічності, налаштовував на смирення, благочестя, втілював ідею самопожертви і лагідності [1, с. 12]. На відміну від трансцендентного синього, зелений був більш “земним”, означав життя, весну, цвітіння природи, юність. Він і домінував у християнському мистецтві. Разом з цим, зелений мав і негативні значення – підступності, спокуси, диявольської спокуси (сатані приписувалися очі зеленого кольору). Коричневий і сірий були кольорами простого народу. Їх символічний сенс, особливо в ранньому середньовіччі, був суто негативним. Вони означали злидні, безнадійність, убогість, гидоту і под. [там само].

Фредерик Порталь [2, с. 371] пояснює середньовічні колірні протиріччя наявністю і суміщенням двох символічних лексиконів – мирського і більш давнього священного. Так, священною мовою лазур позначала Небесну істину, а в мирському житті синій стає кольором *вірності*, через це вважався в Англії кольором слуг і підмайстрів. Хоча в той самий час синій означав *правду* і *честь*, аристократи віддавали перевагу кольору морської хвилі (*веселоці*) та бірюзовому (*піднесеність думки*).

З початком епохи перших буржуазних революцій, реформації, становлення капіталістичної форми господарства колір поступово втрачає в Західній Європі свої містичні асоціації. Зміст колірних символів стає більш побутовим, а ставлення до кольору – практичним. Вражаючому колориту католицької церкви протиставляється колірний аскетизм протестантства.

У сучасній англомовній спільноті більшість значень колірних символів збереглися. Проте існують певні відмінності у трактуванні зеленого кольору, який став нерідко використовуватися у бізнесі, позначаючи жадібність, амбіції і престиж (колір долару). Оранжевий (помаранчовий), який не використовувався в Середньовіччі, означає досягнуті успіхи, збір врожаю, піднесення. Рожевий – чуттєвість та емоційність, інколи ототожнені з інфантильністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базыма Б. А. Цвет и психика. Монография / Борис Алексеевич Базыма. – Харків : ХГАК, 2001. – 172 с.
2. Порталь Ф. Символика цвета от Античности до Нового времени / Ф. Порталь // Серов Н. В. Античный хроматизм. – СПб. : Лисс, 1995 / Приложение II. – С. 367–383.
3. Серов Н. В. Цвет культуры. Психология, культурология, физиология / Николай Викторович Серов. – М. : Речь, 2004. – 671 с.
4. Küppers H. Das Grundgesetz der Farbenlehre / Harald Küppers. – Köln: Du Mont, 1991. – 222 S.

ФОЛЬКЛОРНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ФРАГМЕНТ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ ФРАНЦУЗЬКОГО ЕТНОСУ

Мараб'ян К.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Світобачення, світорозуміння народу, нації виражається і закріплюється, як відомо, у мовній картині світу. В свою чергу, проблема мовної картини світу невіддільна від ширшої проблеми взаємних відношень мови і мислення. З позиції сучасної лінгвістики особливий інтерес представляють фольклорні твори, оскільки вони відображають менталітет даного етносу, його особливе світосприйняття та накопичений життєвий досвід, що передається письмово за допомогою лінгвістичних засобів. Поняття “дитячий фольклор” увійшло до науки порівняно недавно. Проте новизна терміну не пов'язана з пізнім походженням цього виду фольклору, адже деяким текстам притаманна глибока старовина.

Серед французьких лінгвістів, які досліджували специфіку дитячого фольклору Франції варто виділити А. Анді, Ж. Бокомона, П. Боратава, Ф. Картона, Ж. Шарпантро, А. Марінет, Р. Пінона.

У французькому дитячому фольклорі відображуються перші кроки свідомості у вправах з метафоризації дійсності. Діти, як і дорослі, функціонуючи

у ритуальній системі, постійно актуалізують процес пізнання-віднаходження міфологічних сенсів, а також постійно діють і мислять у опозиції “світ – антисвіт” – взаємопроникнення культури та антикультури, підкорення стереотипам та нормам поведінки і свідоме порушення їх, – що дає поживу для творчості та сприяє розвитку дитячої культури [3]. Усе це опосередковано має значення для активізації мислення дитини, проходження нею певних щаблів формування світогляду.

Однією з особливостей французького дитячого фольклору є те, що при жанровій взаємодії в ньому зберігаються лише найважливіші образи і смисли, привабливі за поетичною формою, прості для запам’ятовування та відтворення, співзвучні дитині. Вони складають чітку і зрозумілу систему культурних ідеалів, на основі яких формується психологічна приналежність людини до певної культурної спільноти, подолати вплив якої дуже непросто, а іноді й неможливо. Дитячі враження створюють фундамент для наступних етапів формування світогляду [1].

Полістадіальність дитинства дозволяє прослідкувати, як відбувається процес розвитку дитини, її мислення, мови, як складається її світогляд, які психологічні константи, емоційні та "культурні" переживання домінують у різні часи дитинства, що зумовлює зміну одних співзвучних певному вікові жанрів дитячого фольклору іншими. Цей процес має певну послідовність:

1) завдяки французьким колисковим відбувається локалізація та починається класифікація складників дитячого простору;

2) завдяки пестушкам, потішкам, забавлянкам, лічилкам, що реалізують співдію слова і дотику, активізується співвіднесення себе і світу через поєднання тактильних, слухових і зорових вражень;

3) наступний крок – класифікація основних складників міфологічного простору, при цьому відбувається називання предметів і явищ у переліку і осмислення їх взаємодії шляхом запитально-відповідного діалогу;

4) і, врешті, застосування і видозміна запропонованих структур – перетворення світу у таких жанрах, як небилиці (поєднання непоєднуваного), пародії на молитви (десакралізація певних жанрів і образів), прозивалки (критика, іноді навіть паплюження певних якостей своїх недругів, а іноді і товаришів), загадки.

У традиційному дитячому фольклорі Франції викладається система координат і шляхи та форми опанування дитиною часопросторової моделі світу. Цю модель втілено в міфах, відображено в системі релігійних уявлень і вірувань, вона відтворюється в ритуалі, зафіксована в мові, матеріалізована у народному мистецтві та архітектурі [2]. Немовля отримує у спадок цю модель світу, яка стає стрижнем для формування його власної моделі світобудови і водночас стає ознакою належності дитини до певної культурної спільноти. Дитина спочатку пасивно входить у таку систему координат даної культури, а згодом поетапно освоює задану модель світу та формує власне культурно-психологічне середовище, підвладне її потребам. Спершу відбувається локалізація дитячого простору дорослими (колискові), далі співвіднесення себе і світу

через поєднання тактильних, слухових і зорових вражень (пестушки, потішки, забавлянки, лічилки), згодом класифікація основних складників міфологічного простору і, врешті, диференційна рецепція світоглядних моделей дорослих у дитячому фольклорі (небилиці, пародії на молитви, прозивалки, загадки).

Отже, французький дитячий фольклор, будучи однією з форм втілення дитячої субкультури, є надзвичайно важливим засобом формування, збереження і трансляції фольклорної картини світу французького етносу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Эмер Ю. А. Ценностная модель мира традиционного фольклора в жанровом воплощении [Электронный ресурс] / Ю. А. Эмер // Вестник Томский государственный университет. – Томск, 2007. – Вып. 297. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/tsennostnaya-model-mira-traditsionnogo-folklor-a-v-zhanrovom-voploschenii>
2. Bustaret H. A. Le folklore enfantin dans le développement de l'enfant [Ressource électronique] / H. A. Bustaret. – 2007. – P. 39 – 49. – Régime d'accès : <http://www.edenlivres.fr/o/196/p/23312/excerpt>
3. Programme de formation de l'école québécoise. [Ressource électronique]. – Régime d'accès : <http://www1.mels.gouv.qc.ca/sections/programmeFormation /primaire/pdf/prform2001nb/prform2001nb-040.pdf>

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКЕ ВІДТВОРЕННЯ ДІЙСНОСТІ У ПОЕТИЦІ ВЕРИЗМУ

Мариношенко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Період формуванням філософської течії позитивізму привертає увагу науковців до літературного напрямку поетики веризму, котрий, перейнявши теорію французького натуралізму, висвітлює важливі події південної Італії, звичаї та традиції життя та побуту носіїв мови та культури кожного регіону. Серед представників поетики веризму важливе місце належить Джованні Верга та Антоніо Фогаццаро.

Поетика веризму відзначається у творчості Де Санктіса в оповідях “Зображення реалізму”, “Вивчення творчості Еміль Золя”, у відтворенні справжніх подій життя героїв кінця XIX століття.

Франческо Де Санктіс засновник італійської літературної історіографії, прибічник історії та літератури Бенедетто Кроче XIX століття та критика Антоніо Грамші, який вивчає історичні соціальні події, марксизм [4, с. 228].

Відображення ідеалістичних прийомів Бенедетто Кроче через погляди Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля, основна ідея якого полягає у філософії духу через призму людської ідентичності в цілому, й поділяється на інтуїтивні та індивідуальні знання, логічні та всезагальні, етичні та загальні прийоми та принципи. Протиставлення принципам та прийомам bello-brutto, vero-falso,

utile-dannoso, nobile-cattivo, відмінним між собою за змістом характеру естетичного, логічного, етичного тощо. Brutto-поганий, falso-неправдивий, dannoso-пагубний, cattivo-бридкий мають негативний зміст. Позитивне значення bello-красивий, vero-правдивий, utile-корисний, nobile-благородний.

За допомогою інтуїції та експресії зміст представлення образу. Бенедетто Кроче відбудовує авторський задум у творі, намагаючись наблизитися до хорошого, позитивного, позбавити твір від негативного та неправдивого [4, с. 274–276].

Спосіб створення художніх образів – один із важливих видів творчої діяльності людини, пов'язаний з поняттєвим, абстрактно-логічним, естетичним сприйняттям дійсності.

У свідомості автора формується художній образ, який сприймається як творчий процес, виступає основою для утворення бінарного бачення твору, що породжує естетичне ставлення читача до авторської картини сформованого світу. Історичний досвід суспільства слугує базою відображення природи суспільства разом зі свідомим, підсвідомим та несвідомим, обумовлених побудовою автором його картини світу відносно буття, світу, людей. Соціальне вивчення місцевих прошарків пов'язане з художньою свідомістю: естетичним смаком, художнім мисленням, художнім стилем.

Важливим фактором розвитку світоглядного людського досвіду є форма структури свідомості [3, с. 19].

За словами К. П. Шуртакова: “Кожний структурний елемент світогляду детермінований різними аспектами відображеної в ній дійсності, включає всі структурні елементи, представлені ідеологічними формами її відображення в свідомості” [2, с. 131].

Історична реконструкція в гуманітарних науках обумовлена прийнятою онтологією, спеціальною науковою картиною світу, яка вводить схему-образ предмету. Грані побудови соціальної картини, соціальної реальності включають: історичний розвиток, цілісність соціального життя, свідомість в соціальних процесах. В другій половині XIX століття цей історичний період онтології соціально-гуманітарних наук досліджували: Спенсер, Маркс, Дюркгейм, Зіммел, Вебер [1, с. 315].

Форми знання Л. А. Микешиним названі теоретичними формами, а для художньої творчості виражаються ці значення в художніх формах. Стилїстичні прийоми, композиційні особливості, сюжетна структура відносяться до образно-виразних засобів в мові.

Формообразні одиниці такі як: художня модель світу, мовна картина світу, художній концепт, система художніх образів розглядаються як одиниці, за допомогою яких в метафоричній формі до читача доходить авторський задум, пронизаний ідеями веризму в епоху формування цього літературного напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степин В. С. Теоретическое знание / Вячеслав Семенович Степин. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 395 с.

2. Ойзерман Т. И. Основы теории историко-философского процесса / Т. И. Ойзерман, А. С. Богомолов. – М. : Наука, 1983. – 288 с.
3. Закс Л. А. Художественное сознание / Л. А. Закс. – Свердловск : Изд-во Уральского ун-та, 1990. – 112 с.
4. Marco Santini Letteratura italiana / Santini Marco. – Trofarello : Stampa Artistica Nazionale, 2013. – 375 p.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПОВІСТУВАННЯ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ЖАНРУ ІСТОРИЧНОГО ФЕНТЕЗІ: ФОРМИ ТА СПОСОБИ

Марутовська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Візуалізація, покладена в основу сучасної масової літератури жанру *англомовного історичного фентезі* (далі ЖАІФ), задає координати текстових аномалій [1, с. 1], форм, прийомів та способів повісткування, запозичених з сучасного медіа- та кінопросторів [2, с. 137, 145]. З-посеред прийомів візуалізації оповіді окреслюються два домінуючих – *gipnotizis* (давн.-гр. *ὑπνῳσισ*) та *екфрасис* (давн.-гр. *ἐκφρασις*).

Заданий медіа-простором формат візуалізації повісткування спирається на алюзії, символи, архетипи і міфологеми, які детермінують мотиви споживацької поведінки читача [4, с. 248–249]. За своїми формами така візуалізація визначається двома базовими планами поступального руху – інтенсивним і екстенсивним. Аналіз способів візуалізації наративу в художніх текстах ЖАІФ охоплює мікро- та макрорівні. На мікрорівні розглядається сукупність прийомів побудови сенсорних образів на тлі домінуючого візуального образу. На макрорівні відстежуються медіа-зумовлені текстові аномалії, прийоми і способи повісткування, які застосовуються в контексті всього художнього твору.

В образній картині світу, характерній для ЖАІФ, інтенсивний рух передбачає концентрацію візуальних сенсорних образів на рівні окремих фрагментів тексту. Одним з базових прийомів на шляху інтенсивного поступу наративу виступає *екфрасис*, що може набувати палімпсестних виявів [4, с. 66]. Цей прийом ґрунтується на переписі творів середньовічного образотворчого мистецтва, середньовічної архітектури й літератури в канві художніх текстів ЖАІФ. Результатом використання екфрасису у розглянутих текстах стають алюзії на реалії доби Середньовіччя, відтак і зумовлене ними інтертекстуальне потрактування сенсорних образів через навіяну ідентифікацію теперішнього через минуле.

Екстенсивний вектор розгортання наративу забезпечується комплементарними сенсорними образами (аудіальними, смаковими, тактильними, нюховими), які вбирає промінянтний візуальний образ художнього тексту. Результатом такого образно-сенсорного нашарування є піднесення візуалізації до рівня видовищності, що досягається шляхом використання *gipnotizisu*. Сутність цього прийому полягає в досягненні ефекту “над’яскравого” опису і “вживлення” читача в художню картину світу фентезійного твору.

На образно-сенсорному рівні **видовищність** у ЖАІФ визначається такими критеріями, як: 1) поєднання/нашарування/доповнення гомогенних або неоднорідних за каналами сприйняття сенсорних образів; 2) кітчева стилізація під історичну добу Середньовіччя; 3) присутність евристично-ігрового елемента в сенсорних образах (доповнення графікою, картографією, піротехнікою в кіно); 4) ритуальні повторення ситуативно-зумовлених сенсорних образів (візуальні і смакові образи, що тиражуються в описах бенкетів; візуальні і тактильні образи в описах наруги над тілом чи сексуальних оргій тощо); 5) присутність сакральних елементів в образно-сенсорній системі творів ЖАІФ (фольклорного, казкового, символічного і архетипного наповнення).

До критеріїв видовищності на рівні цілого тексту ЖАІФ відносять: 1) полісюжетне повістування [5, с. 32] або низку імпліцитно чи експліцитно мотивованих драматичних колізій, побудованих на темпоральних [3, с. 16] і сюжетних перипетіях; 2) кітчеву стилізацію під добу Середньовіччя; 3) наявність евристично-ігрового елемента [4, с. 60] (кінематографічний спосіб подання часу, монтажна сюжетна композиція, множинні точки зору на дії персонажів, наявність казкових образів-героїв, доповнення опорними картографічними образами, заплутаними генеалогічними зв'язками персонажів); 4) ритмізовані ритуальні повторення (серія книг, серія сезонів); 5) культивування до рівня сакрального дій та образів-персонажів художньої картини світу для екстраполяції у площину видовищного масового мистецтва (кінематографу, анімаційних фільмів, комп'ютерних ігор, телевізійної реклами та шоу, коміксів, розмальовок, графічних романів). Вектори візуалізації на тлі цілого твору ЖАІФ визначаються спрямуванням а) у бік інтенсифікації одного з критеріїв видовищності, поступаючись розгалуженню мережі критеріїв, чи б) мають екстенсивний характер, претендуючи на статус кінотексту [2, с. 169] як перекладу оригіналу на візуальний ряд, максимально адаптований до ігрового кіно чи кіносценарію.

Відтак, на точках перетину літератури ЖАІФ і кінематографу формується медійно-зумовлений феномен видовищності, який регламентує присутність візуальних образів, текстових аномалій, гіпотипозису і екфрасису як прийомів повістування на мікро- та макрорівнях візуалізації художнього тексту. В результаті, одиницями репрезентації видовищності в ЖАІФ на мікрорівні виступають візуально-сенсорні образи, яким властиві описані характеристики видовищності, а на макрорівні – кінотекст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Короткова Л.В. Семантико-когнітивний та функціональний аспекти текстових аномалій у сучасній англomовній художній прозі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Л.В. Короткова. – К., 2001. – 20 с.
2. Левицька О.С. Контекстуальність хронотопу. Роман Джона Фаулза "Жінка французького лейтенанта" : монографія / Оксана Левицька. – Львів : Українська академія друкарства, 2014. – 232 с.
3. Обелець Ю.А. Темпоральна структура можливих світів художнього тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Ю.А. Обелець. – Одеса, 2006. – 21 с.

4. Фесенко В.І. Новітня французька література: Навч. посібник / Валентина Іванівна Фесенко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – 273 с. 5. Ямпольский М. Язык – тело – случай: Кинематограф и поиски смысла / Михаил Ямпольский. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 376 с.

ЛЕКСИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЧЕСЬКИХ ДІЄСЛІВ МОВЛЕННЯ

Матвієнко Т.І.

Київський національний університет театру, кіно
і телебачення ім. І.Карпенка-Карого

Лексична класифікація чеських дієслів мовлення представляє собою класифікацію дієслівних одиниць (значень), розташованих за принципом наростання навколо основної дієслівної семи диференційних сем, що звужують та конкретизують основне дієслівне значення. Спільним для всіх дієслів мовлення є комунікація; саме за допомогою цієї семи формується інваріантне значення будь-якого дієслова з нашого дослідження. Проте більшість дієслів, що виражають процес комунікації, містять також відомості щодо якості цієї інформації, її спрямованості чи причині виникнення. Таким чином, навколо спільного інваріантного лексичного значення, в межах окремих підгруп, організуються додаткові, диференційовані компоненти значень. Розподіл дієслів мовлення за ознакою їх внутрішньої семантичної структури, виконувався відповідно до спільності лексичних сем. Вирішальним чинником для нас був той факт, що дієсловам з однаковою внутрішньою семантичною структурою властивий однаковий спосіб комунікації. Залежно від виду інформації щодо способу комунікації, виділяємо таку лексичну класифікацію дієслів мовлення (на закладі їх ступінчастої семної організації).

Комунікація:

- 1) “нейтральний процес комунікації”
 - а) реакція (*odpovídat, reagovat, ozvat se, odvětit, vyjádřit*);
 - б) повідомлення (*povědět, mluvit, donášet, říkat, napovědět*);
 - в) з’ясування (*ptát se, otázat se, vyptat se*)
- 2) “комунікація + прояв почуття”:
 - а) експресивність (*kecat, žvanit, žvástat, bručet si, mručet si, drbat, špitnout, šuška*);
 - б) почуття (*chlácholit, blahorečit, politovat, gratulovat, smilovat se, prezdívat*)
- 3) “комунікація + прояв волі”:
 - в) нав’язування власної думки (*přemluvit, obelhat, oklamat, nalhat, namluvit, přesvědčit*);
 - б) обіцянка (*přislíbit, zapřísáhat, odpřísáhnout, povolit, přiřknout*);
 - в) наказ та веління (*nakázat, zapovědět*);
 - г) прохання (*poprosit, požádat, zaprosit, prosit se, prosit*);
 - д) пояснення (*omluvit, odprosít, ospravedlnit se, vymluvit si, přimluvit se*)
- 4) “комунікація + почуття незадоволеності”:
 - а) негативне ставлення (*klít, vynadat, žalovat, hromovat, hubovat, vinit, proklínat*);
 - б) незадоволеність (*křičet, dručet, kvílet, pokřikovat, skučet, zakřičet, vřeštět, vyskat*)

5) “комунікація + почуття задоволеності”:

а) позитивне ставлення (*pochválit, vychvalovat, pyšnit se, holedbat, pochlubit se*);

б) задоволеність (*jásat, rozjásat se*).

6) “комунікація + прояв згоди”:

а) згода (*souhlasit, přitakat, přisvědčit, dosvědčit, dotvrdit, přizvukovat*);

б) домовленість (*dohodnout se domluvit se dorozumět se, dohovorit se, smluvit se*).

7) “комунікація + прояв незгоди”:

а) незгода (*protestovat, reptat, namítnout, breptat, odporovat, kritizovat, negovat, odmlovat*);

б) суперечка (*hádat se, přit se, hašteřit se, svárit se, vadit se, pohádat se*);

8) “відсутність комунікації”:

а) відсутність комунікації (*mlčet, neceknout, nedutat*);

б) переривання комунікації (*zmlkat, oněmět, umlkat, zmlkat, ztichnout, pomlčet, smlčet, umlčet, utišit, utlumit, ztlumit, ztišit*)

Наведена лексична класифікація дієслів мовлення продемонструвала ієрархічний характер упорядкування лексики. При цьому кожній групі дієслів властивий тільки її спосіб формально-синтактичного вираження. Багато дієслів, крім своєї власної внутрішньої семантичної структури, можуть набувати також внутрішню семантичну структуру дієслів іншої групи. Це стосується перш за все найбільшої групи дієслів, що мають внутрішню семантичну структуру “комунікація”. Так, дієслова: *zařvat, vykřiknout, dručet, vydařnout, mručet, křičet něco* та інш., крім внутрішньої семантичної структури “комунікація”, можуть виразити внутрішню семантичну структуру “комунікація + прояв незадоволеності”, напр.: *skuhrat, zařvat, vykřiknout čím; zařvat, bručet, vybařnout, mručet, křičet na koho*. Дієслова, яким притаманна внутрішня семантична структура “комунікація”: *volat, přemlouvát, namlouvát, domluvit koho*, можуть також виразити внутрішню семантичну структуру “комунікація + прояв волі”: *volat o co, přemlouvát koho k čemu, namlouvát komu co, domluvit komu*.

Можна зробити наступний висновок: чим семантично ширша внутрішня структура дієслова, тим частіше ці дієслова можуть виходити за рамки своєї основної внутрішньої семантичної структури. Отримані результати аналізу свідчать, що найбільш подібні семантичні відносини притаманні дієсловам мовлення, що утворюють групи за ознаками “прояв згоди – прояв незгоди”, “почуття задоволеності – почуття незадоволеності”, “комунікація – відсутність комунікації”. Формально синтаксичні засоби, за допомогою яких вони реалізуються, найбільш схожі.

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ “КОМУНІКАЦІЯ” І “СПІЛКУВАННЯ”

Матусевич Л.М.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

У суспільстві комунікація відіграє надзвичайно важливу роль: вона є одним із найважливіших чинників його соціальної організації та окремого індивіда у соціумі. Спілкування інтегрує усі види соціальної діяльності, забезпечує передачу інформації та культурних цінностей від покоління до покоління.

У сучасній науці зростає інтерес до вивчення реальних процесів комунікації, до дослідження закономірностей та складників комунікативної діяльності. Ці питання розкриває мовознавча дисципліна нового типу – теорія мовної комунікації. Але процес обміну інформацією досліджується також психологією, філософією, соціологією та різними галузями лінгвістики: теорією мовленнєвих актів, лінгвопрагматикою, лінгвокультурологією, паралінгвістикою та ін.

Різноаспектність явища комунікації зумовила велику кількість дефініцій цього поняття, які мають спільні риси та істотні відмінності. Ще на початку ХХ сторіччя американські дослідники Френк Денс і Карл Ларсон виявили 126 інтерпретацій цього терміна. У найширшому значенні під комунікацією розуміємо процес обміну інформацією, який розгортається у часі та просторі між її учасниками за допомогою певної знакової системи.

Проаналізувавши визначення досліджуваного поняття у різних галузях лінгвістики виділяємо такі основні характеристики комунікації: 1) взаємодія певних суб'єктів; 2) обмін інформацією; 3) соціальна обумовленість; 4) стратегія сприйняття і розуміння інформації; 5) наявність певної семіотичної системи, що виступає засобом передачі інформації.

Досі дискусійним залишається питання про співвідношення понять “комунікація” та “спілкування”. У науковій літературі комунікація часто ототожнюється зі спілкуванням: “Комунікація – те саме, що спілкування” [2, с. 446]. Проте ряд авторів, користуючись цими термінами, надають їм близького, але не синонімічного значення [1; 5; 6].

У вузькому розумінні комунікацію розглядають як окремий вид спілкування, як процес передачі та сприйняття інформації, а спілкуванням вважають складний, багатоплановий процес взаємодії суб'єктів для задоволення певних потреб. І. П. Сусов пропонує наступну ієрархію категорій (верхня включає в себе наступну): діяльність (окремі дії та їх сукупності), спілкування / інтеракція (окремі знакові та незначкові інтерактивні ходи і їх сукупності), комунікація (окремі і пов'язані комунікативні акти – як мовні, так і немовні), мовне спілкування (окремі акти і сукупності актів мовленнєвого або текстового спілкування) [5, с. 62]. Таким чином, спілкування трактується як процес взаємовпливу комунікантів, який є значно ширшим, ніж процес комунікації, під час якого здійснюється лише обмін повідомленнями.

Порівнюючи спілкування і комунікацію, російський філософ М. С. Каган стверджує, що спілкування має і практичний, матеріальний, і духовний, інформаційний, і практично духовний характер, тоді як комунікація є тільки інформаційним процесом – передачею тих або інших повідомлень [3, с. 143]. Враховуючи різний характер зв'язку систем, що вступають у взаємодію, він доводить, що під час здійснення комунікації інформація йде тільки в один бік, у спілкуванні вона циркулює між партнерами [3, с. 146].

Відомий український лінгвіст Ф. С. Бацевич наголошує, що поняття “спілкування” є більш загальним, а “комунікація” – конкретним, що позначає лише один із типів спілкування [1, с. 27]. Протилежну думку знаходимо у Н. І. Формановської, яка надає поняттю “комунікації” ширшого значення, ніж

поняттю “спілкування” і включає до комунікації і шляхи повідомлення, і форми зв’язку, і саме спілкування [6, с. 7]. Враховуючи те, що спілкування обмежене мовним засобом передачі інформації, обов’язковістю зворотного мовленнєвого контакту, соціальною залученістю, воно є діалогічним чи полілогічним типом мовної комунікації, або її еквівалентом [4, с. 275].

Розділяючи думку, що “термін “комунікація” можна вживати як синонім терміна “спілкування” з метою наголошення на процесах соціальної взаємодії, що розглядаються в їхньому знаковому втіленні” [1, с. 28] розглядаємо “комунікацію” і “спілкування” як синонімічні поняття.

Сучасне дослідження комунікації здійснюється з позицій широкого розуміння цього поняття і передбачає врахування не лише мовного коду повідомлення, а й таких її ознак, як інтеракція (організація взаємодії і впливи учасників) та перцепція (чуттєве сприйняття інформації). У такому трактуванні поняття “комунікація” та “спілкування” є тотожними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ф. С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 344 с.
2. ВТСУМ – Великий тлумачний словник української мови / [уклад. і голов. ред. Бусел В. Т.]. – К.: Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2003. – 1440 с.
3. Каган М. С. Мир общения: Проблема межсубъективных отношений / М. С. Каган. – М.: Политиздат, 1988. – 319 с.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля К., 2011. – 844 с.
5. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница: Нова книга, 2009. – 272 с.
6. Формановская Н. И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика / Н. И. Формановская. – М.: ИКАР, 2007. – 478 с.

ПРЕДИКАТИ ІДЕНТИФІКАЦІЙНОГО ВІДНОШЕННЯ В АНГЛОМОВНИХ БІОГРАФІЧНИХ ТЕКСТАХ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ СТАТЕЙ

Мелешкевич Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналізу та класифікації предикатів були присвячені роботи З. Вендлера, У. Чейфа, Дж. Лайонза, А. Мустайокі, Н. Д. Арутюнової, В. В. Богданова, Т. В. Булигіної, І. Р. Вихованця, О. М. Селиверстової, Ю. С. Степанова та ін. Ключова роль предиката у семантичній структурі речення виявляється у тому, що він має властивість не лише позначати всю ситуацію в цілому, а й накладати обмеження на кількість актантів, які репрезентують учасників ситуації.

Матеріалом нашого дослідження слугували тексти друкованих видань англomовних енциклопедій “The New Encyclopædia Britannica”, “Britannica Concise Encyclopedia”, “The Encyclopedia Americana”. У сучасному мовознавстві

енциклопедичні тексти є недостатньо дослідженим, оскільки вони мало привертали увагу лінгвістів [2, с. 152], хоча саме енциклопедії і довідкові видання є основним джерелом інформації про навколишній світ і події, що у ньому відбуваються.

Кількість і склад валентностей предиката визначається аналізом ситуації, що він позначає. У синтаксичній структурі речення склад валентностей предиката накладає семантичні обмеження на сполучуваність слів.

Предикати Відношення займають важливе місце в інформаційній структурі енциклопедичного тексту. Вони характеризуються такими ознаками як: двовалентність, наявність семи відношення, що є визначальною для предикатів даного класу, неактуальність стану справ, який вони представляють.

Предикати Ідентифікаційного відношення відкривають валентності для двох актантів – Нейтралів. Ці актанти є лише предметами висловлювання, вони не можуть виконувати або контролювати дію, ставати носіями будь-яких почуттів або мати фізіологічні відчуття. Предикат Ідентифікаційного відношення визначає актант шляхом встановлення його зв'язків з іншим актантом. Усі предикати цього підкласу можна розподілити на декілька семантичних груп: ті, що позначають

відношення включення (компонентивні): *For two years he **was a member** of a clandestine circle distributing revolutionary propaganda among laborers in St. Petersburg and Moscow (Kropotkin, Peter Alekseyevich)* [TEA, 16: 583] – [Rl_{ld}; N₁; (Ch; N₂)];

родинні відношення актантів (ця група предикатів є типовим представником відношення): *Bayezid II (1448?-1512), an Ottoman sultan, **was the son of** Sultan Mehmed II (Bayezid II)* [TEA, 3: 384] – [Rl_{ld}; (Id; N₁), (Id; N₂)];

посадові відношення (відношення титулованості): *Kruger Paul (1825-1904), **president** of the South African (Transvaal) Republic from 1883 to 1900 (Kruger Paul)* [TEA, 16: 584] – [Rl_{ld}; N₁, (Id; N₂)];

тематичне відношення: *The work also **deals** with meteorology, physiognomy, minerals and moral problems (Cecco d'Ascoli)* [TEA, 6: 117] – [Rl_{ld}; N; T₁] AND [Rl_{ld}; N; T₂] AND [Rl_{ld}; N; T₃] AND [Rl_{ld}; N; (Rl_{ld}; T₄)];

відношення спеціалізації: *Bechstein, Carl (1826-1900), German piano **manufacturer** (Bechstein, Carl)* [TEA, 3: 424] – [Ac_{ld}](→he manufactured pianos)→[Rl_{ld}; (Id; N₁), N₂];

відношення взаємозв'язку: *This theorem **is the basis** for the later theory of Abelian integrals and Abelian functions (Abel, Niels Henrik)* [TNEB, 1: 25] – [Rl_{ld}; N₁, (Rl_{ld}; N₂)].

Типовими мовними засобами вираження предикатів Ідентифікаційного відношення є: іменник (в еліптичних реченнях, в тому числі іменник, утворений в результаті агентивної номіналізації дієслова), дієслово, копулятивне дієслово та його іменний комплемент.

У синтаксичній структурі речення предикати Ідентифікаційного відношення можуть репрезентуватися іменниками, що мають функціональну семантику: вони позначають особу за дією, направленою на об'єкт цієї дії. Наприклад: ***founder** of one of the first news agencies (Reuter, Paul Julius, Freiherr von)* [TNEB,

10: 5]](→ *Paul Julius, baron von Reuter founded one of the first news agencies*); *bookshop operator* (*Beach, Sylvia*) [TNEB, 2: 7] (→ *Sylvia Beach operated a shop*); *songwriter* (*Donaldson, Walter*) [BCE, с. 562] (→ *Walter Donaldson wrote songs*); *film director* (*Donen Stanley*) [BCE, с. 563] (→ *Donen Stanley directed films*); *opera composer* (*Donizetti (Domenico) Gaetano (Maria)*) [BCE, с. 564] (→ *Gaetano Donizetti composed operas*).

Отже, вживання предикатів Ідентифікаційного відношення є характерним для біографічних текстів енциклопедичних статей. Предикати цього підкласу, як і предикати Дії, несуть велике інформаційне навантаження і є дуже важливими для характеристики особи, життєвий шлях якої описує укладач енциклопедичної статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам / Арто Мустайоки. - М. : Языки славянской культуры, 2006. - 512 с. - (Studia philologica).
2. Радзиевская Т. В. Справочно-информационный текстотип и стилистика истинности / Т. В. Радзиевская. // Логический анализ языка: между ложью и фантазией / Отв. редактор Н.Д. Арутюнова. - М. : Индрик, 2008. - С. 151 - 158.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

3. BCE: Britannica Concise Encyclopedia. - Chicago : Encyclopædia Britannica, 2006. - 2145 p.
4. TEA: The Encyclopedia Americana. In 30 Volumes. Danbury, Connecticut : Grolier Incorporated, 1997.
5. TNEB. The New Encyclopædia Britannica. In 32 Volumes. Chicago : Encyclopædia Britannica, 1993.

МОВА ПРОСТОРУ ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ СТАНУ САМОТНОСТІ ПЕРСОНАЖУ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ Ш.П. ГІЛМАН “ЖОВТА ШПАЛЕРА”)

Мелешенко В.О.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Гуманізація сучасної лінгвістичної парадигми зумовлює підвищений інтерес науковців до з'ясування шляхів і способів вербального відображення внутрішнього світу людини, зокрема психоемоційних явищ, до яких належить і стан самотності. Дослідницький інтерес до вивчення стану самотності як властивому людству впродовж усіх століть зростає саме в наш час сучасних технологій, коли загострюються почуття тривоги й відчаю, ізоляції й покинутості [1]. Універсальний лінгвокультурний концепт САМОТНІСТЬ, і відповідно, самотність як стан персонажа у художній літературі безумовно пов'язаний з поняттям простору, оскільки самотність як стан завжди має місце в певному просторі, а простір характеризує персонажа.

Таку картину ми спостерігаємо, аналізуючи твір “Жовта шпалера” американської письменниці Ш.П. Гілман, у якому головна героїня намагається звільнитись з рутини запрограмованого життя, намагаючись звільнитися із замкненого простору кімнати з жовтими шпалерами [1]. Простір у оповіданні набуває особливого значення, оскільки він не лише характеризує персонажа, а й страшенно пригнічує її. Героїня, повзаючи, починає здирати шпалери зі стін. Саме їх жовтий колір виступає маркером просторовості, відчаю і самотності.

Героїня намагається звільнити жінку, яка живе у просторі шпалер, цим самим виказуючи бажання звільнити саму себе від умовностей патріархального середовища. У наше завдання входить проаналізувати твір за допомогою мови простору як засобу відображення стану самотності персонажу, який дає нам можливість глибше зрозуміти зміст твору.

Під впливом сімейних обставин і ситуації, у якій знаходились жінки цієї епохи і був написаний твір “Жовта шпалера”. Розповідь ведеться від першої особи, і події історії стають тут внутрішніми подіями, а сама історія – історією душі розповідачки, чиє бачення світу деформоване її хворобою. Усі події твору відбуваються в межах одного будинку, який стає символічним місцем ув’язнення головної героїні. Зважаючи на її емоційний стан, чоловік приймає рішення переїхати у будинок з красивими краєвидами, при цьому взагалі ігноруючи особисті бажання дружини. Ми стаємо свідками емоційного пригноблення жінки і фактичного ув’язнення у кімнаті обраної для неї чоловіком. У творі зображена жінка, яка знаходиться у постійному внутрішньому конфлікті. Вона не в змозі розв’язати протиріччя між реальним світом та власними бажаннями, амбіціями.

Вибудовуючи сюжетну канву тексту, Ш.Гілман показує зміну настроїв головної героїні, при чому зберігається логічний взаємозв’язок між ситуаціями. Логіка розповіді спрямована на розкриття причин глобальної самотності жінки. Чоловік ототожнює її з маленькою дівчинкою, яка потребує постійної опіки. Окрім цього, соціальні установки позбавили героїню можливості розкритись і вона затамувала свої справжні почуття. Чоловік та оточуючі не розуміють і не сприймають її бажання писати, творити. Героїня оповідання змушена потай реалізовувати творчі пориви, оскільки медичною радою (чоловіком та братом) їй приписано відпочинок і спокій.

У результаті аналізу ілюстративного матеріалу нами виокремлено базову первинну метафору САМОТНІСТЬ Є ЗАМКНЕНИЙ ПРОСТІР, відповідно до якої абстрактна сутність стану самотності концептуалізується як перебування у контейнері (Див. онтологічну метафору СТАН Є ПЕРЕБУВАННЯ У ЗАМКНЕНОМУ ПРОСТОРИ або КОНТЕЙНЕРІ [2, с. 29–31]). Жінка затиснута у рамки існуючого соціального середовища, в якому проблема жіночої самотності та невлаштовуваності ігнорується. Героїня намагається зруйнувати межі наявних норм через символічні образи жінок, які ввижаються їй у залишках шпалер. Для неї вони стають провідницями в усвідомлення особистої сутності. Образ жінки ув’язненої за ґратами все частіше починає з’являтися в її уяві. На наш погляд, представлення мотиву ув’язнених жінок пов’язане з розкриттям поступового руху свідомості героїні і зміни замкненого простору на відкритий.

Проведений аналіз зображеного в оповіданні Ш.П. Гілман замкненого простору як актуалізації стану самотності та ізоляції персонажа дозволив виділити такі його параметри, як закритість і обмеженість і маркувати його негативною оцінкою. Це дає можливість розглядати художній простір, якому властива не лише лексика на позначення просторових реалій, а й назви явищ, притаманні тому чи іншому просторові: запах, колір, звук у чому вбачається перспектива подальших досліджень комунікативного простору самотнього персонажу в сучасній англомовній літературі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лісова Ю. О. Відображення стану самотності персонажа у французькій постмодерністській прозі: лінгвокогнітивний та комунікативно-прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Лісова Юлія Олександрівна. – К., 2012. – 220 с.
2. Lakoff G. *Metaphors We Live By* / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
3. Gilman Ch.P. *The Yellow Wallpaper* / Ch.P. Gilman // *The Norton Anthology of American Literature*. – New York, London: Norton & Company, 1995. – P.1571–1582.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ СФЕРИ КОЛОРАТИВНОЇ КОМПОЗИТИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Мелько Х.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Синтагматичні ознаки, що регулюють лексичну сполучуваність слів, є поряд з парадигматичними ознаками, важливими характеристиками семантичної структури кольоронайменувань: вони лежать в основі відносин, що об'єднують слова в лексичну систему [2, с. 20]. Синтагматичні угруповання представляють собою об'єднання лексичних одиниць, котрі характеризуються спільною вживаністю в одних і тих самих словосполученнях і контекстах [2, с. 20]

Розглянемо колоративні композити, які корелюють із концептуальною сферою ПРИРОДА. Такий вибір зумовлений тим, що колоративні композити у мовній системі початково корелюють з “природними” поняттями. У період раннього середньовіччя “люди знаходили у собі ті ж самі якості, що і в усьому оточуючому їх природному середовищі: власне, вони не сприймали його як “оточення”, “середовище”, – вони відчували його інтегральною частиною. Вони були безпосередньо включені у круговерть природних явищ” [1, с. 48]. Іншими словами, інтеграція людини з природою відбувається шляхом її уособлення. Колір як ознака будь-якого предмета у процесі цієї інтеграції стає на якомусь етапі настільки ж значущим для людини, як і усі навколишні предмети.

Однією з провідних мовних категорій, що представляють концептосферу ДІЯЛЬНІСТЬ, є категорія назв *предикатів діяльності*, представленої

колоративними композитами-дієсловами, наприклад: *greenmanure* – “to fertilize with green manure” [6, с. 997], *black-market* – “to buy or sell goods in the black market” [6, с. 227], *blackball* – “to prevent from becoming a member of an organization by putting a black ball into a ballot” [6, с. 225].

Наступною мовною категорією, що представляє концептосферу ДІЯЛЬНІСТЬ, є категорія назв **діяча** (*nomina agentis*), яка знаходить своє вираження в складнопохідних колоративних композитах-іменниках, оформлених формантом – *er*, наприклад: *greenkeeper* – “a person responsible for the upkeep of a golf course” [6, с. 997].

Наступну категорію назв **дії** представляють колоративні структурно-складні іменники, оформлені формантом *-ing*. Характерним для цієї групи композит є те, що, виражаючи дієвість (імплікуючи дієслівні ознаки), вони одночасно виказують риси іменника, проникаючи у сферу якого, “охоплюють цілу лексико-граматичну групу у його складі – імена дії (*nomina actionis*)” [3, с. 37]. Категорії колоративних композит, що корелюють із концептосферою СУСПІЛЬНІ ОБ’ЄДНАННЯ, виражають ідею суспільного поділу та відображають природну рису людини відносити себе та інших до певної групи, організації, класу, інакше кажучи, ідентифікувати свою суспільну належність.

Так, категорія назв **расової належності** представлена колоративними композитами, що описують особливості біоприродної спільності людей, напр.: *brownskin, redskin, whiteskin, yellowskin, redman, yellowman* [6]; *червоношкірий, чорношкірий, червономордий, червонопикий, чорнорилий, чорнотілий, світлошкірий, жовтошкірий* [5].

Колоративні композити, що відображають особливості соціоприродної спільності людей, представлені в категорії назв **етнічної належності**, напр.: *blackboy, blackfellow, whitefellow, blackfoot* [6].

Наступну групу колоративних композит представляють мовні одиниці, що характеризують представників окремих соціальних угруповань, об’єднаних на підставі їхнього входження до певного соціуму. Ці композити розглядаються нами у рамках категорії назв **соціально-індивідуальних угруповань**, напр.: *blackcoat* – “a member of the black-coated class” [6, с. 225], *blackgown, blackhood, blackshirt, brownshirt, bluejacket, redjacket, redtab, whitecloak, whitehood* [6]; *білоемігрант, чорногорка, чорногорець, чорноморець* [5].

Категорія назв **соціально-громадських угруповань** представлена немаркованими ад’єктивними колоративними композитами, що описують належність до певного суспільного класу, розряду, об’єднані загальним значенням “of or relating to”, напр.: *blue-collar, gray-collar, pink-collar, white-collar, red-tape, white-guard* [6].

Категорія назв адміністративно-соціальних угруповань, куди увійшли власні назви, що в своєму складі містять кольоронайменування та певне загальне слово. Існування таких колоративних композит ще раз нагадує нам, що “колір є важливою, інформаційно та емоційно значущою характеристикою життєвого простору людини” [3, с. 15]. Таким його зображено й у мовній картині світу україномовної спільноти, про що свідчить значна семантична група колоративних композит, що виступають як власні назви, наприклад: *Червоноград, Білогорілка, Білогай, Білоозерне, Чорногірськ, Чорногорія* [5].

У концептуальній сфері СУСПІЛЬНІ ОБ'ЄДНАННЯ “найактивнішим” видом колоратеми виступає етноколоратема, що активізує знання: а) про етнічно-расову належність на підставі морфологічної риси (колір шкіри) людини як біологічного виду та б) соціальну належність за характерними для певного суспільства культорологічними, професійними, історичними атрибутами (колір одягу або його елементів, колір соціальних та історичних реалій).

Категорія назв **кольорів** розглядається нами у рамках концептосфери ЛЮДИНА як така, що представляє результат сенсорно-перцептивної здатності людини, а колоративні композити, які формують цю категорію, описують характерні “сенсорні якості” цієї здатності, фіксуючи у складному слові значну частину позаядерної (периферійної) сфери колірної палітри.

“Найактивнішим” видом колоратеми цієї концептуальної сфери виступає колоратема-прототип та колоратема-інтенсифікат, що відображають відносно істинні знання про колірну характеристику частин тіла людини, та колоратема-опозитив. Для категорії назв кольорів характерною є активація колоратеми-компаратива як вказівки на порівняльну характеристику об'єкта через його колірний атрибут і колоратеми-прототипу як відображення відносно істинних знань про колір.

Так, колоративна композита може корелювати з такими концептуальними сферами як ПРИРОДА, МІСЦЕПОЛОЖЕННЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ, СУСПІЛЬНІ ОБ'ЄДНАННЯ та ЛЮДИНА. В свою чергу кожна з цих концептосфер поділяється на відповідні категорії, що розкривають різні аспекти людського буття (належність до певного суспільного класу чи розряду, соціальну належність, належність до соціальних угруповань, расова та етнічна належність тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубрякова Е. С. Проблемы представления знаний в современной науке и роль лингвистики в решении этих проблем / Е. С. Кубрякова // Язык и структуры представления знаний. Сб. научно-аналитических обзоров. – М. : ИНИОН Российской Академии наук, 1992. – С. 4 – 38.
2. Макеенко И. В. Лексико-семантическая структура систем цветообозначения в русском и английском языках / И. В. Макеенко. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2001. – 52 с.
3. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М. М. Полюжин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с.
4. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
6. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged / Ed. by Ph. B. Gove. – Springfield : Merriam-Webster Inc., Publ., 1981. – 2662 p.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВМІНЬ УСНОГО КИТАЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Мельникова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Постійно зростаючі вимоги суспільства щодо рівня володіння китайською мовою, потреба в наявності грамотного спеціаліста, який здатен конкурувати на ринку праці, зумовлює покращення якості освіти. Виникає протиріччя, в якому, з одного боку, постають вимоги до рівня сформованості комунікативних умінь, здатність і готовність студентів їх досягти, з іншого – несформованість відповідних комунікативних умінь студентів та нерозробленість методики навчання китайського усного мовлення на основі художніх творів (далі – ХТ), що відповідно зумовлює актуальність порушеної теми. Розробка підсистеми вправ для навчання усного спонтанного мовлення на основі читання ХТ передбачає дослідження вмінь усного китайського мовлення, зумовлене специфікою, особливостями китайської мови.

Як зазначає Ю.І. Пассов, формування умінь мовлення проходить три основних етапи: первинне вміння – навичка – вторинне вміння. Первинному вмінню зазвичай передують знання [3, с. 34]. Первинне вміння – це дія, що здійснюється людиною, вперше і з усвідомленням способу його виконання. Вся увага спрямована на спосіб виконання, який повідомлений у вигляді знань про дію. Навичка визначається як спосіб дії, що закріпився завдяки вправам, як дія, що здійснюється людиною без участі свідомості, тобто автоматично. Вторинне вміння розглядається як вміння здійснювати якісь комплексні дії, засновані вже не на знаннях, а на навичках.

Ю.І. Пассов [3, с. 42] виокремлює шість основних якостей вміння в аспекті діяльності.

1. Цілеспрямованість. Мовленнєве вміння як діяльність направлена в бік впливу на співрозмовника. Цілеспрямованість уміння припускає, що для досягнення мети служить продукт мовлення (змістовність, логічність, емоційність тощо). Цілеспрямованість визначає стратегію мовлення.

2. Динамічність. Мовленнєве вміння – діяльність непередбачувана: і в часі, і в комбінаційному відношенні, і зовнішнім спонуканням [1, с. 34]. Уміння припускає спроможність екстреного знаходження способів вирішення завдань (в застосуванні до мови – вирішення ситуацій). Динамічність вміння сама не з'являється, її треба спеціально розвивати.

3. Продуктивність. Продуктивність заснована на репродукції, але полягає в тому, що кожного разу створюються головним чином поєднання мовленнєвих одиниць, які раніше не мали місця бути, а стереотипні, завчені елементи трансформуються адекватно меті в даній ситуації.

4. Інтегрованість. Під інтегрованістю вміння слід розуміти “спаяність” навичок, яка виникає на основі їх синтезу. У мовленнєвому вмінні інтегруються: навички різного характеру (лексичні, граматичні, вимовні); навички різного ступеня автоматизованості; неавтоматизовані компоненти (життєвий досвід, знання, емоційна сфера тощо).

5. Ієрархічність. Це означає, що в мовленнєвому вмінні є:

1) операційний рівень (всі його навички); 2) мотиваційно-розумовий рівень (досвід, знання, почуття тощо).

6. Самостійність. Ця якість включає два аспекти: 1) автономність мовленнєвого вміння на іноземній мові, його незалежність (у сформованому вигляді) від рідної мови; 2) незалежність від безпосередньо сприйнятих опор-підказок у вигляді слів, плану діяльності, об'єктів дійсності.

Ю.І. Пассов визначає мовленнєве вміння як: здатність до мобілізації досвіду; активний синтез навичок; нову якісну сходинку; володіння системою психічних і практичних дій; регулювання дій; те, що самостійно програмується самою людиною тощо. Можна вважати, що вміння це свідомо діяльність, заснована на системі підсвідомо функціонуючих дій і спрямована на вирішення комунікативних завдань. Така діяльність (уміння) заснована на здатності керувати мовленнєвою діяльністю з метою вирішення комунікативних завдань.

Уміння спілкуватися Ю.І. Пассов називає системно-інтегрованим умінням, адже воно, на його думку, виявляє цілу систему вмінь різного порядку й характеру. До “власне мовленнєвих умінь”, які безпосередньо пов'язані з формуванням умінь усного мовлення, та які також є дуже важливими для спілкування китайською мовою, вчений відносить наступні: вступати в спілкування; підтримувати спілкування; завершувати спілкування; враховувати компоненти ситуації спілкування; розуміти сказане з першого разу в нормальному темпі; перепитувати співрозмовника, якщо потрібне уточнення й пояснення; ініціювати спілкування; висловлювати основні мовленнєві функції: підтверджувати якусь інформацію, заперечувати, прохати, запрошувати, дивуватися тощо; говорити виразно, цілісно як у змістовому, так і в структурному відношенні; висловлюватися логічно та зв'язно; висловлюватися продуктивно, тобто досягати своєї мети; говорити самостійно, в нормальному темпі; говорити експромтом, без підготовки; вміння переказувати прочитане; вміння переказувати почуте.

Також важливими для усного мовлення є така група вмінь, яку Ю.І. Пассов визначає як групу вмінь мовленнєвого етикету, яка в себе включає: привітання, знайомство, запрошення, згода, вдячність тощо; вміння невербального спілкування; вміння спілкуватися в різних організаційних формах; вміння спілкуватися на різних рівнях, а саме: в парах, невеликих групах (3 особи), у колективі (8–10 осіб) [2, с. 40].

Отже, метою навчання усного мовлення китайською мовою є сформованість володіння перерахованими вище вміннями. Потрібно обов'язково брати до уваги вище зазначені вміння під час розробки комплексу вправ для навчання усного спонтанного мовлення китайською мовою на основі ХТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурвич П.Б. Основы обучения устной речи на языковых факультетах / П.Б. Гурвич // Проблемы обучения иностранным языкам / П.Б. Гурвич. – Владимир : Владимирск. гос. пед. ин-т, 1974. – 176 с. – (Ч. 2).
2. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. – М. : Рус. язык, 1977. – 261 с.
3. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам / Е.И. Пассов. – М. : Рус. язык, 1977. – 216 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТЕКСТОВИХ СВІТІВ В АНГЛОМОВНИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТАХ

Менчук М.С.

Київський національний лінгвістичний університет

У контексті теорії текстових світів виділяють три рівні: дискурсивний світ, текстовий світ і субсвіт (*subworld*). Уведення ретроспекції та проспекції у текстовий світ створює додаткові його субсвіти, так само як і погляди та вірування персонажів, розкриті в тексті. Виділяють три типи субсвітів: дейктичний, епістемічний і світ ставлення (*attitudinal*) [1, с. 140–141].

Дейктичний субсвіт містить елементи ретроспекції, проспекції та будь-які інші відхилення від основного тексту оповіді, наприклад, пряму мову або перенесення в інший простір і час, або зміну оповідача з першої особи на третю.

Ретроспекція, за І. Р. Гальперіном, – граматична категорія тексту, що об'єднує форми мовного вираження, які повертають читача до попередньої змістовно-фактуальної інформації [1, с. 106]. Ретроспекція як літературний прийом відіграє велику роль в художньому творі. Вона є сполучною ланкою між минулим і сьогоденням. Завдяки ретроспекції читач може відновити в пам'яті отримані раніше дані, переосмислити їх і, в кінцевому підсумку, проникнути в авторський задум. Звідси випливає, що категорія ретроспекції тягне за собою переакцентуацію смислового змісту окремих частин тексту. Те, що спочатку здавалося неважливим, другорядним завдяки повторній згадці набуває певної значимості.

І. Р. Гальперін зазначає, що ретроспекція як категорія тексту припускає цілеспрямовану дію з боку автора, який, звертаючись подумки до минулого і описуючи минулі події, прагне спрямувати увагу читача на факти, які можуть бути основоположними для розкриття основної ідеї усього твору. І. Р. Гальперін виділяє суб'єктивно-читацьку і об'єктивно-авторську ретроспекцію.

Якщо друга з них цілеспрямовано повертає читача до певних відрізків тексту, то перша є безпосереднім результатом розумової діяльності читача і виступає важливим компонентом породження співпереживання. Як об'єктивно-авторська, так і суб'єктивно-читацька ретроспекція є в якійсь мірі, на думку І. Р. Гальперіна, результатом активності несвідомого, яке схоплюється з творчим імпульсом і піддається свідомій обробці [1, с. 111].

Проспекція – граматична категорія тексту, що об'єднує різні мовні форми віднесення змістовно-фактуальної інформації до того, про що мова буде йти в наступних частинах тексту [1, с. 112].

Так само, як і ретроспекція, проспекція дає читачеві можливість більш повно представити зв'язок і значення найбільш важливих епізодів. Завдяки згадці про подальше розгортання дій, читач фокусує свою увагу не на результаті, а на тих причинах, які призвели до такого результату. Він глибше проникає в задум автора, приділяє більше уваги внутрішньому світу персонажів і їх взаєминам.

Епістемічний субсвіт має справу з можливими та ймовірними вимірами, що презентують гіпотетичні світи через уживання умовних речень з *if* та допоміжних дієслів *would, will, should*. Світ ставлення охоплює зміни бажань, переконань і цілей учасників текстового світу та персонажів. Тобто, за допомогою інфінітивних конструкцій можна сформувати світ цілей, бажань і переконань у рамках текстового світу. А саме, інфінітивні конструкції виступають не тільки функціональними маркерами текстового світу, але й утворюють зовсім новий світ, так би мовити альтернативний.

М.-Л. Райан стверджує, що художній світ неоднорідний, і в ньому можливо виділити декілька “субсвітів”, один з яких функціонує як актуальний, натомість інші – як його альтернативи. На думку вченої, окрім одного фактично існуючого світу, є ще чотири альтернативні світи, що відповідають переконанням, бажанням, обов’язкам і мріям ліричного героя. На протигагу актуальному світу існують “приватні” світи або субсвіти [2, с. 109], що в термінології П. Верта позначені як світи ставлення, а саме:

- епістемічний;
- бажаний;
- облігаторний;
- фантастичний

Близкість альтернативних текстових світів та актуального світу є питанням доступності до умов актуального світу:

- 1) доступність об’єктів полягає в тому, чи є в альтернативному світі ті самі об’єкти, чи мають вони такі самі властивості, що і в актуальному світі;
- 2) доступність часу – чи існує альтернативний світ у тому самому теперішньому часі та чи має він ту саму історію, що й актуальний світ;
- 3) доступність природи – чи має альтернативний світ такі закони природи, що збігаються з актуальними природними фізичними законами логіки;
- 4) доступність мови – чи доступна мова актуального світу альтернативному світові, чи має мова в альтернативному світі ті ж самі принципи та однакові когнітивні моделі.

Слідом за М.-Л. Райан та Е. Семіно, погоджуємося з існуванням похідних текстових світів і визначаємо інфінітивні конструкції як маркери творення цих субсвітів.

Таким чином, у поетичному тексті формується альтернативна проекція актуального світу, де ліричний герой живе у світі, що за всіма своїми ознаками є наближеним до реальності, та вірить у те, що його духовна складова затьмарить матеріальні потреби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М.: Эдиторал УРСС, 2004. – 144 с.
2. Ryan M.-L. Possible Worlds. Artificial Intelligence and Narrative Theory / Ryan M.-L. – Bloomington and Indianapolis : Indiana University Press, 1991. – 291 p.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНТІНУАТИВУ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Мерзлюк Д.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Форма, утворена суфіксом 着 zhe, вказує, що дія має місце в момент мовлення і що воно, протікаючи неперервно, перетворилося на триваючий стан.

Тому вважають, що дієслівна форма на 着 zhe вживається в тих випадках, коли потрібно позначити даний тривалий час. За допомогою суфікса 着 zhe видо-часова форма може бути утворена тільки від нерезультативних дієслів.

学生们也很用心地工作着.

Учні теж ретельно трудяться.

Якщо в реченні є два і більше однорідних дієслів-присудків, то суфіксом 着 zhe оформляється тільки останнє дієслово.

这个问题正在研究并讨论着.

Це питання якраз зараз вивчається і обговорюється.

Від деяких дієслів суфікс 着 zhe утворює форму, яка означає триваючий стан, не пов'язане з якоюсь дією, тобто стан як такий.

房门紧闭着.

Двері щільно закриті.

一切通往知识的大道都为我们开放着.

У темно-синьому небі висить золотистий повний місяць.

Дієслово, оформлене суфіксом 着 zhe, з заперечними частками вживається порівняно рідко. Іноді зустрічається використання цієї форми дієслова з негативною часткою 不 bu або 没 mei.

我可是没有一禾不想念着她.

Однак не було і дня, щоб я не згадував її.

Дієслівна форма на 着 zhe може позначати не тільки дію, яка відбувається в момент мовлення, але також і дію, що відбувається в будь-який інший момент, що зазначений обставиною часу або визначений за контекстом. Це явище являє собою відносне вживання дієслівної форми на zhe і, як іноді вважають, має значення відносного справжнього часу.

这种思想近来不住地折磨着他.

Ця думка останнім часом невпинно мучила його.

Іноді ця форма вживається в тих випадках, коли дія представлена у вигляді триваючого стану, що стосується майбутнього. Дане явище можна визначити як переносне вживання дієслівної форми на 着 zhe.

У випадках відносного і переносного використання дієслівних форм, утворених суфіксами 了 le і 着 zhe, їх видове значення проявляється особливо виразно і чітко. Це, зокрема, підтверджує думку про те, що основне значення видо-часових форм китайських дієслів — видове. Значення ж часу супутнє; воно як би відсунуто на другий план.

Форма, утворена службовим словом 在 *zai*, вказує, що дія має місце в момент мовлення і що воно, протікаючи безперервно перетворилося на триваючий стан [2:261]. Отже, дана аналітична форма дієслова за своїм значенням збігається з синтетичною формою, утвореною суфіксом 着 *zhe*. Вона позначає даний тривалий час.

За допомогою службового слова 在 *zai* видо-часова форма може бути утворена тільки від нерезультативних дієслів.

我在走我的路.

Я йду своєю дорогою.

Якщо присудок виражений дієслівною формою, що утворена службовим словом 在 *zai*, а в кінці речення поставлена фразова частка 了 *le* (啦 *la*), то це означає, що дія вже почалась і триває до теперішнього моменту.

你又在作诗了吗?

Ти вже знову складаєш вірші?

朱桂英到了她的所谓 "家" 的时候, 已经在下雨了.

Коли Чжу Гуйін прийшла в свій так званий "дім" вже йшов дощ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов/ О. С. Ахманова. – М.: Издательство "Советская энциклопедия". – 1966. – 608 с.
2. Курдюмов В. А. Курс китайского языка. Теоретическая грамматика / В. А. Курдюмов. – Москва: Цитадель-трейд: Вече, 2006. – 576 с. – (2-е, стереот.).
3. Солнцев В. М.. Теоретическая грамматика китайского языка: курс лекций/ В. М. Солнцев, Н. В. Солнцева. – М. – 1978. – 151 с.
4. Яхонтов С. Е. Категория глагола в китайском языке: монография/ С.Е. Яхонтов. – Издательство Ленинградского университета, 1957. – 181 с.
5. Lee C. Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar / C. Lee, S. Thompson. – Los Angeles: University of California Press, 1989. – 719 с.
6. 王力. 中国语法理论 / 王力 – 济南: 山东教育出版社, 1984. – 523 с.

МОВНА ГРА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Мінчак Г.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна ідеологічна диглосія ("новомова" – "постновомова"), ідеологічно-мотивована кореляція "своє" ("прийнятне для національної ідеології") – "чуже" ("неприйнятне для національної ідеології") стає основою для розширення мовної лінгвістичної універсалії контрастного. Принципова гомогенність семантико-стилістичних компонентів у мові сучасної публіцистики та їхнє контрастне розташування досягає максимального рівня. Загалом зафіксовані контрасти умовно можна поділити на логіко-семантичні, або смислові, і суто мовні контрасти, де під останніми мовознавці розуміють мовну гру, чи гру слів.

Обидва види контрастів є тим ґрунтом, на базі якого відбуваються структурно-семантичні зміни в конотативному значенні ідеологічно забарвлених номінативних одиниць. Крім того, результатом мовної гри є виникнення іншого, додаткового смислу, що контрастує з першим.

Логіко-семантичні-контрасти виявляються в протиставленні, зіставленні та зіткненні головним чином різнопідсистемних (різностильових), різносистемних і логічно, семантично та структурно різнопланових або корелятивних одиниць. Характер логіко-семантичних контрастів сучасного політичного дискурсу визначається специфічною семантикою ідеологізованих радянізмів (семантичних, лексико-словотвірних, стилістичних). Ідеться про новий тип референції, коли слова співвідносяться не з дійсністю, якою б та не була – реальною чи фантастичною, а із заздалегідь визначеним способом говорити про цю дійсність. Номінативна одиниця внаслідок семантичного спустошення (зокрема, вживання на позначення не того, що за нею стоїть реально, а бажаного, при цьому нерідко навіть протилежного реальному: *успіх* – “*невдача*”, *народи-брати* – “*підколоніальні народи*”) знецінюється і перестає бути засобом адекватного сприйняття і впливу.

Тенденція в сучасному українському мовленні до відторгнення слів-радянізмів відбувається через несподіване для реципієнта зближення (зіткнення) їх зі словами, словосполученнями і фразами, що семантично й логічно належать до різних площин. Наприклад, частотним є логіко-семантичний контраст на зразок “*найгуманніша в світі держава, світле майбутнє, комуністичний рай*” і “*репресії талановитих, працьовитих українців, гулагівські табори*”.

Три типи відношень між ідеологічно забарвленими одиницями – контрарність, конверсія, кореляція утворюють цілісну структуру, яка істотно визначає конотативно-оцінне використання лексики в логіко-семантичних контрастах.

Однією з причин сучасної пострадянської іронічності є відторгнення радянських ідеологічних стереотипів, високої компартійної риторики; тут гумор виконує своєрідну оборонну, захисну функцію.

Суто мовні дотепи, на відміну від смислових, базуються на грі слів, тобто “спеціальному використанні звукової, лексичної або граматичної форми слів, а також частин слів, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій для створення певних фонетико- та семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні, обіграванні близькозвучних або однозвучних мовних одиниць з різними значеннями” (О. Тараненко). Гра слів відбувається за допомогою як уживання наявних, так і творення нових мовних одиниць. За побудовою виділяється кілька типів гри слів: 1) зіставлення, поєднання в контексті однозвучних або близькозвучних одиниць з різними значеннями. Наприклад, на лексико-семантичному рівні він виникає при полісемії, омонімії (“*Як бачимо, вибори внесли суттєвий **рух** у життя усіх частин **Руху***” [Літер.Україна. 12.09.11]), паронімії (“*Прогрес є, особливо у **регресі**...*” [Літер.Україна. 30.08.12]) тощо; 2) підставлення в контекст замість очікуваного і звичного слова іншого слова з близьким чи однаковим звучанням. Це яскраво виражено у трансформованих шляхом лексичної субституції радянізмах-гаслах (“*Комунізм – це радянська влада плюс **русифікація** і **дебілізація** всієї країни*” [Високий замок.

06.07.06]); 3) переосмислення слова за зразком іншого з можливим становленням нового значення або омоніма, навмисне поєднання в одній мовній одиниці двох значень або використання її “старої” форми для наповнення новим змістом. У лінгвостилістиці цей тип гри слів збігається з каламбуром, семантичною основою якого є поєднання в одному контексті різних значень того самого слова чи слів, подібних за звучанням. Так, у реченні “Черга – це радянський *підхід до прилавка*” спостерігаємо т. зв. дисемію – одночасну реалізацію в контексті двох значень слова *підхід*, унаслідок чого виникає семантичне мерехтіння, тобто у свідомості реципієнта актуалізується і пряме, і переносне значення; 4) переоформлення слова за зразком іншого, що зумовлює виникнення нових okazіональних паронимазійних одиниць: “шовінофреніки”, казнокради, удобопонятный язык, дурнодні; 5) злиття двох близькозвучних слів у рамках спільного третього (*ідолологія*); 6) поширення гри слів, коли вона не обмежується обіграванням двох значень полісемічного слова (омонімів, паронімів) й одне з них утягує у співвідносне вживання під дією семантичної аналогії ще й інше слово, з одним із значень якого воно може поєднуватися відношеннями антонімії (парадигматичний принцип) або лексичної сполучуваності (синтагматичний принцип): “*Все ближчі далі комунізму*”.

Отже, виступаючи як засіб вираження гостроти й дотепності думки з ефектом несподіваності та відточеності стилю, гра слів у сучасному політичному дискурсі використовується, попри названі вище функції:

1) для привернення уваги до значення через форму, для загострення сприйняття конотативного значення ідеологічно забарвлених номінативних одиниць, що обігруються;

2) для створення в такий спосіб комічної гіперсемантизації ідеологізованих лексем.

МАЛІ ЕПІЧНІ ФОЛЬКЛОРНІ ЖАНРИ В НОВЕЛАХ С.ВАСИЛЬЧЕНКА

Могила Ю.А.

Київський національний університет театру, кіно
і телебачення ім. Карпенка-Карого

Особливе місце в творах С.Васильченка займають малі епічні жанри фольклору: паремії, загадки, порівняння, примовки тощо. З багатою палітрою узагальнених образів та символічних асоціацій вони органічно ввійшли в його творчість. Одні – у незмінному варіанті, із закладеними в них власними смисловими значеннями, інші – у трансформованому. Як найдавніший пласт народної творчості з лаконічною формою висловлення, вони криють в собі високу змістову багатоплановість. Саме полісемантизм становить конститутивну ознаку цього жанру. Якщо в розмовній мові здебільшого проявляється якесь одне із кількох закладених у ньому значень, то в художньому тексті сфера рецепції жанру значно розширюється. Саме таку багатоплановість малих жанрів використав письменник у циклі деяких новел-мініатюр “Крилаті слова”.

Обравши композиційним центром відповідну паремію, письменник здійснював свій задум викладу “матерії” за принципом параболи: порушена

визначальна ідея ніби завуальовується іншими ознаками чи другорядними значеннями, рухаючись по кривій, по параболі, відхиляючись від основної теми, і лише в кінці викристалізовується з додатковими наросненнями, переосмисленнями чи й новоутвореннями.

Фольклорні сюжети, мотиви, образи, поетика, проникаючи у канву художнього твору (зазвичай, проходячи через багатовікову та багатоступеневу селекцію – як акту осмислення запозиченого), самі зазнають певної інтерпретації, розширюючи сферу рецепції жанру загалом та поповнюючи фольклорний фонд новими сюжетами, образами та стилістикою.

Скажімо, у новелі “Витрішки” сюжетну лінію формує поширений у народі фразеологізм “Витрішки продавати”, змістова наповненість якого – даремно гаяти час, не мати змоги щось купити. Інформативна функція його вкладається у довершене двочленне зрощення, проте автор застосовує навмисну переорієнтацію його змісту. З самого початку хлопець не може зрозуміти самого поняття “продавати витрішки” навіть на основі материних пояснень, що дають вичерпне визначення його сутності: “Прийдеш на базар, витріщиш очі – ото й будуть витрішки”. Зміст цього двочлена “визначився” тільки тоді, коли погляд хлопця зафіксував постать стражника з шаблюкою при боці. Цей фразеологізм як самодостатня мовна одиниця, що має максимально чітко виражену сутність та активне побутування в усному мовленні, раптом набуває іншого значення (майже за принципом дитячих мудрувань) – далекого і дещо парадоксального від основного. Тому несумісність семантичних значень викликає зміщення акцентів і в плані експресивно-емоційних відчуттів, у зв’язку з чим гумор (нарешті проблема “знайшла” своє рішення) переходить у площину їдкої сатири, спрямованої проти панських посіпак-стражників з шаблюкою при боці. Так завдяки навмисному порушенню правил традиційного вжитку фразеологізм набув додаткового сатиричного, викривального осуду.

У новелі “Далека розлука” основне семантичне поле використаної паремії зберігається, а комічна ситуація створюється через невідповідність її застосування. На початку твору прислів’я з’являється в контексті зі своєю функціональною налаштованістю. Щоб применшити смуток при прощанні з родичами, що виїздили кудись на поселення, хлопець почув чиєсь розважливе: “Гора з горою не зіходиться, а людина з людиною зідеться”, а при нагоді скористався цим прислів’ям сам, коли спозаранку зі шматком хліба в руці, поспішаючи на гульки, уже на порозі кинув матері: “Не журіться, мамо, гора з горою не зіходиться”.

Смислове значення паремії не змінилося, а змінився її актуалізаційний чинник, що вказує на невідповідність її користування (змінилася комунікативна ситуація), та відбулося замовчування завершальної частини паремії, що й викликало почуття доброзичливого сміху.

Прагматична мета прислів’я “Сироті сонечко мріється, а вона й справді гріється” реалізується повністю за своїм прямим смисловим значенням, без переосмислення своїх потенційних функціонально-семантичних ознак. Привносяться лише додаткові образні нюанси для закріплення основної думки.

У новелі “Калина” автор продемонстрував процес формування найпростіших фольклорних утворень – пісенних порівнянь, естетизм яких пов’язаний з явищем асоціативності можливо в більшій мірі, аніж з будь-яким іншим складником пісенної поезики. Прикметною особливістю порівнянь є зіставлення ознак предметів, явищ, понять чи дій між двома компонентами: порівнювальним і порівнюючим. Перенесення ознак одного предмета на інший на підставі схожості чи контрасту – це своєрідна апперцепція складного через просте та зрозуміле.

Серед усіх можливих варіантів виникнення порівнянь (запозичених, переосмислених, міжжанрового взаємовпливу тощо) письменник зупинився на двох найпродуктивніших та найпоширеніших: редукції (виокремлення з об’ємного пісенного тексту найприкметніших спільних ознак між порівнюваним і порівнюючим та переведення їх у максимально сконцентровану формулу – узагальнення: дівчина, як калина) та досвіду, спостереження (дівчина, як качанчик).

Так торуючи власний шлях “стосунків” з фольклором, С. Васильченко шукав і власних шляхів широкого застосування рідного слова, де поетичні образи, символи, метафори чи порівняння були б окрасою як письмового слововживання, так і засобом повсякденного спілкування.

ФОНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЕМОТИВНОСТІ У ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОМОВАХ Г. КЛІНТОН 2015-16 РР..

Морякіна І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Передвиборчі промови кандидата у президенти США 2015-16 рр.. від демократичної партії Гіллари Клінтон, відрізняються високим ступенем *експресивності* та *емотивності*. На відміну від *емоційності*, яка є результатом спонтанного вияву емоцій в процесі мовленнєвого спілкування внаслідок втрати мовцем психічного балансу і самоконтролю, *емотивність* є проявом підготовленої, заздалегідь спланованої комунікативної діяльності, що спирається на соціально зумовлені, свідомі контрольовані емоції [2, с. 15]. Як властивість політичного дискурсу емотивність відображає стандарт мовлення, який цінується суспільством і розглядається як поєднання риторичних, психолого-дидактичних та логічно-послідовних норм мовлення. Емотивний дискурс, націлений на стратегічне, тобто навмисне вираження емоцій, а також здійснення цілеспрямованого впливу на емоції адресата з метою маніпулювання ним або отримання бажаного мовцем результату [2, с. 15].

В публічних виступах Г. Клінтон 2015-16 рр.. простежуються більшість ознак, властивих емотивному дискурсу, що досягається завдяки використанню ораторкою багатого арсеналу стилістично-маркованих мовних засобів та прийомів, зокрема фонетичних. Детальний аналіз цих промов показав, що претендентка на пост президента США надає переваги таким авторським

засобам організації звукового потоку як анафора, алітерація, звуконаслідування й ритмічна організація мовлення, за допомогою яких створюються акустичні асоціативні образи. Стилїстичний ефект від більшості зазначених фонетичних стилїстичних прийомів ілюструє наступний уривок із промови Г.Клінтон від 13 квітня 2015 р., яка ознаменувала початок її передвиборчої кампанії:

I'm running to make our economy work for you and for every American.

For the successful and the struggling.

For the innovators and inventors.

For those breaking barriers in technology and discovering cures for diseases.

For the factory workers and food servers who stand on their feet all day.

For the nurses who work the night shift.

For the truckers who drive for hours and the farmers who feed us.

For the veterans who served our country.

For the small business owners who took a risk.

For everyone who's ever been knocked down, but refused to be knocked out.

I'm not running for some Americans, but for all Americans [3].

У наведеному прикладі майже кожен рядок починається з одного й того ж слова (прийменника *for*). Ці анафоричні повтори сприяють концентрації уваги слухача на головній думці промови. Так Г.Клінтон робить акцент на меті своєї політичної діяльності – служити інтересам простих громадян: заводським робітникам і працівникам сфери громадського харчування, медсестрам і водіям вантажівок, винахідникам і дослідникам, ветеранам, підприємцям – усім, американцям, а не лише обраним. Своїх потенційних виборців політик наділяє найбільш цінними для американців рисами: цілеспрямованістю, працьовитістю, наполегливістю на шляху до успіху, незламністю. Аналізований уривок плекає почуття гордості цих людей за самих себе, за свою працю й відданість країні, і водночас викликає почуття гніву проти соціальної несправедливості.

Слово *боротьба* (*struggle*) стає ключовим у цьому уривку: слухач неначе чує гуркіт від падіння перешкод, працюючих машин та інструментів, потужного руху. Такий акустичний ефект досягається завдяки складному поєднанню явища звуко символізму [1;4] та прийомів звуконаслідування й алітерації, внаслідок повторення слів *struggling, breaking, barriers, discovering, truckers, running, risk, technology, knocked*, які містять звуки [b, k, r, t] й звукосполучення [str], [br], [brk], [trk], [kr], [rk], [tkn], [nk], що зазвичай чути при руйнуванні будівель, роботі механізмів, військових діях. Чіткий ритм промови, підтримується за допомогою алітерації, яка спостерігається у наступних парах слів і словосполученнях: *successful and struggling, innovators and inventors, factory workers and food servers, nurses who work the night shift*.

Пафосна тональність та емоційне забарвлення дискурсу підсилюється виконавською майстерністю мовця, що проявляється у виборі та варіаціях темпу мовлення, паузації, змінах висоти тону та гучності голосу. З метою створення ефекту сугестії Гіллари Клінтон виголошує свої передвиборчі промови в уповільненому темпі: запропонований фрагмент її стартової промови обсягом 100 слів триває близько 2 хвилин, отже темп мовлення ораторки становить 50 слів на хвилину, тоді як середній темп мовлення пересічного американця – 150 слів на хвилину [5].

Одне зі стратегічних завдань публічних виступів Г.Клінтон полягає у створенні нею емпатії з боку аудиторії, атмосфери духовного піднесення, оптимізму щодо майбутнього, і водночас почуття відповідальності за зміни в країні, готовність до боротьби. Воно успішно вирішується ораторкою завдяки творчому застосуванню низки різноманітних засобів звукової інструментовки та виконавських фонетичних стилістичних прийомів мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блумфілд, Л. Язык / Леонард Блумфілд. – М.: Прогресс, 1968.
2. Гнезділова Я.В. Емоційність та емотивність сучасного англomовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / Ярослава Володимирівна Гнезділова; КНЛУ. – К., 2007. – 20 С.
3. Clinton H. Official Campaign Launch. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://time.com/3920332/transcript-full-text-hillary-clinton-campaign/>
4. Magnus M. Margo's Magical Letter Page. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.trismegistos.com/MagicalLetterPage/>
5. National Center for Voice and Speech. [Електронний ресурс] – <http://www.ncvs.org/ncvs/tutoria.../>

СПІВВІДНОШЕННЯ ЧАСТИНОМОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРЕДИКАТИВ СТАНУ З ТИПОМ РЕЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мудринич С.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Розглянуто основну синтаксичну функцію слів із семантикою стану – функцію головного члена односкладного (безособового) речення. Проведено аналіз відповідності типів односкладних (безособових) речень частиномовному потенціалу слів із семантикою стану в українській мові. Основну увагу приділено аналізу синтаксичних функцій слів із семантикою стану в односкладних (безособових) реченнях в сучасній українській мові.

Дослідження слів із загальною семантикою стану на синтаксичному рівні є наразі однією з актуальних проблем сучасного мовознавства. В українській мові, як зазначають сучасні лінгвісти, слова семантики стану, насамперед станівники, можуть вживатися в різних синтаксичних функціях. Першою і основною є функція головного члена односкладного (безособового) речення. Ця функція є диференційною ознакою, яка розмежовує станівники та інші частини мови [1, 134], напр.: *Знов **тихо** стало* (М. Коцюбинський) – слово категорії стану; *Хор заспівав **тихо**, півголосом* (І. Нечуй-Левицький) – прислівник, виступає обставиною до дієслова-присудка *заспівав*.

Безособові речення виражають так звані безособові судження. У безособовому реченні головний член виражає не діяльність суб'єкта, а його психічний чи фізичний стан, настрій, волевиявлення, прагнення, бажання, також явище (стан) природи, оточення, якийсь процес тощо.

Співвідношення частиномовного потенціалу слів стану з типом безособових речень.

1. Найбільше групування слів із семантикою стану в українській мові сформувалося на основі **прислівників з обставинним та якісно-означальним значеннями**: *весело, сумно, гарно, досадно, легко, небезпечно* та інші.

2. Другу за кількістю групу становлять **слова стану, які не мають омонімів** серед інших частин мови (прикметників, іменників), але є похідними від них: *любо, боязно, блакитно, солоно, запашино, строкато* і подібні. Вживаються у безособових реченнях, головний член яких виражений словом стану у функції предикативного прикметника або прислівника і виражають різні стани природи, навколишнього середовища [2, 14].

3. Третя група – це **віддієприкметникові дієслівні форми на -но, -то**: *нараховано, насаджено, опрацьовано, пояснено*, та інші. У безособових реченнях з головним членом, вираженим безособово-предикативними формами на **-но, -то**, вони вживаються на позначення природно-фізичних явищ та дій, які не залежать від людської волі, а також на позначення різних станів у сфері людських відносин.

4. Четверту групу слів стану складають лексичні одиниці з **модальним значенням необхідності, можливості**: *можна, не можна, необхідно, потрібно, доступно, (не) доцільно, (не) треба, слід* та інші. Безособові речення, головний член яких виражений предикативним словом типу: *можна, необхідно, доцільно, треба* виражають стан людини з відтінком можливості чи неможливості його життєвої реалізації, доцільності, неминучості, необхідності, повинності.

5. До п'ятої групи входять **дієслова на зразок любити, кохати, ненавидіти, думати, вірити тощо, які не виражають значень дії або процесу**. І. Вихованець вважає, що ці слова складають периферією слів категорії стану в українській мові, напр.: *Раз якось Остапові не спалося (М. Коцюбинський); Замірові не вірилось (М. Коцюбинський)*. Це безособові речення, головний член яких виражений безособовим а також особовим дієсловом у безособовому значенні, який вживається тоді, коли треба позначити психічні й фізичні переживання людини [4, 65].

6. Шосту групу складають **іменники**, які, виконуючи предикативну функцію безособового речення, втратили зв'язок із парадигмою іменникового відмінювання (повна втрата категорій роду, числа, відмінка) й стали еквівалентами предикативних слів прислівникового походження: *лихо, досада, пора, сором, охота, пора* тощо.

7. Сьому групу слів стану становлять **пасивні форми дієслова**, утворювані за допомогою постфікса **-ся (-сь)** від дієслів недоконаного виду дійсного способу: *складатися, писатися, називатися* [3, 47].

Таким чином можемо сказати, що слова стану взагалі вживаються у безособових реченнях. Функції, які виконують слова стану в реченнях, різні і залежать від типу частиномовного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горпинич В. О. Морфологія української мови / В. О. Горпинич. – К.: ВЦ “Академія”, 2004. – 336 с.

2. Зайко Л. В. Безособові речення у контексті мовного розвитку / Л. В. Зайко // Мовознавство. – 2004. – № 4. – С. 81–88.
3. Кадомцева Л. О. Українська мова. Синтаксис простого речення: [навч. посібник для філол. фак-тів ун-тів] / Лариса Олександрівна Кадомцева. – К.: Вища шк., 1985. – 127 с.
4. Коломийцева В.В. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис. / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева, А. М. Костич та інші (усього 7 осіб) // Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис.(Підручник). – К.: Знання, 2010. – С. 175–176.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ ПОЗИТИВНОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИТЧ

Мусієнко Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Зважаючи на те, що раціональний бік художнього сприйняття є невід'ємним від його емоційного боку, постає питання про те, якими механізмами це сприйняття актуалізується, що й відображається у явищі емоційного резонансу.

Продовжуючи наші міркування, відзначимо, що *сугестивність* або іншими словами, навіювання постає, на нашу думку, однією із провідних ознак когнітивного та емоційного забарвлення параболічної перцепції, який розуміється як такий психічний вплив, словесний або образний, котрий викликає некритичне сприйняття та засвоєння будь-якої інформації [5], під впливом якої можуть виникати різноманітні уявлення, які спонукають вірити джерелу інформації. Саме за допомогою навіювань у свідомість входять стереотипи, житейські мудрості, закріплені в притчах, як основного способу організації громадської думки та маніпулювання свідомістю [5]. При цьому інформаційний вплив організується таким чином, що думка, уява, образ фіксуються у свідомості, як дещо відоме та істинне, розвіюючи увагу об'ємом, специфікою інформації та штучним перебільшенням.

З огляду на вищезазначені положення, у межах нашого дослідження, слід відзначити інакомовне навіювання, а саме директиви у вигляді образних прикладів, які впливають на підсвідомість, про що йдеться у працях В.М. Бехтерова, М. Еріксона, Ю.А. Шерковіна та М. Спарка. При цьому цікаво простежити, що досить часто в притчовому дискурсі застосовуються методи гіпнозу, які не містять прямих команд, що дозволяє уникати можливий опір на реципієнта та викликати його довіру. Такий ефект досягається за рахунок використання певних мовленнєвих стратегій, а саме трюїзмів – запитань, відповідей та тверджень, направлених на привернення уваги, яким властива істина.

У зв'язку з цим, емоції, які ми отримуємо в процесі естетичного сприйняття, кардинально відрізняються від емоцій, що народжуються за звичайних життєвих обставин, і переосмислюються в особливому контексті свідомості.

Відтак необхідно відзначити роль *емпатії* та її фокалізації у дискурсі притчі, з упаковкою висловлення [4, с. 279–314], тобто оформленням висловлення, яке поєднується зі способом подання інформації мовцем та, яке непрямо визначається змістом повідомлення і поточним станом свідомості адресата. З огляду на специфіку нашого дослідження, фокус емпатії безпосередньо спостерігається у дослідженнях притч, процес фокалізації яких дозволяє адресанту встановити не лише центр уваги, запропонований адресату, але і його оточення [3, с. 147]. Такий підхід до дослідження проблеми когнітивно-прагматичного спрямування притчі призводить до виникнення траєкторії руху фокусу – пружини сюжетного напруження [6, с. 16]. Відповідно до вищезазначених теорій, можна зробити висновок про те, що іносказальне навіювання із елементами фокусу емпатії може застосовуватись для кодування та декодування притч під кутом зору лінгвокогнітивних та прагматичних особливостей із їх просодичним оформленням, маючи чітко виражений ефект резонансу. Доречно також розглядати поняття *точка зору* (ТЗ) як когнітивно-прагматичну категорію дослідження притчі [1, с. 155–156]. З позиції когнітивної лінгвістики ТЗ притчі постає як вузлове поняття концептосфери людини, оскільки саме в ній поєднані суб'єкт, пізнавальна дія й об'єкт пізнання. В аспекті когнітивної лінгвістики ТЗ визнають такою, що лежить в основі формування адресантом стратегій розгортання різноманітних типів дискурсу і розпізнавання їх адресатом [7, с. 159–160]. Такі стратегії чітко простежуються в притчовому дискурсі, а саме: організаційна стратегія, виділяюча стратегія, пояснювальна стратегія, сприяюча стратегія, стверджувальна стратегія, закликаючи стратегія, оцінююча стратегія та контролююча стратегія [2, с. 190–199]. Слід зазначити, що ТЗ у межах притчового дискурсу є когнітивно-психологічною пресупозицією людини, яка спирається на набутий раніше перцептивний і когнітивний досвід, віру, переконання тощо і визначає світосприйняття, категоризацію, оцінку сукупності сприйнятих зовнішніх вражень і внутрішніх відчуттів [1, с. 157].

Вищенаведені результати свідчать про нерозривний зв'язок перлокутивного навантаження у мовленнєвому акті з ментальними і психічними процесами особистості, що призводить до становлення моральних цінностей і орієнтацій шляхом пізнання та інтерпретацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [монографія] / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Бобырева Е.В. Религиозный дискурс: стратегии построения и развития / Елена Владимировна Бобырева // Человек в коммуникации: концепт, жанр, дискурс : сб. науч. тр. — Волгоград, 2006. — С. 190—199.
3. Дейк ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Теун А. ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 310 с.
4. Чейф У.Л. Данное, контрастивность, определенность, подлежащие, топики и точка зрения / У.Л. Чейф // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1982. – Вып. XI : Современные синтаксические теории в американской лингвистике. – С. 277–316.

5. Шерковин Ю.А. Психологические проблемы массовых информационных процессов / Ю.А. Шерковин. – М., 1973. – 215 с.
6. Fauconnier G. The Way We Think : Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities / Gilles Fauconnier and Mark Turner. — New York : Basic Books, 2002. – 443 p.
7. Nowak P. Konwencjonalny i konwersacyjny punkt widzenia w audycjach radiowych / P. Nowak // Punkt widzenia w tekście i w dyskursie / [Pod red. J. Bartminkiego, S. Niebrzegowskiej-Bartminkiej, R. Nycza]. – Lublin : W-wo Un-tu M. Curie-Sklodowskiej, 2004. – T. 19. – S. 285–301.

СИНЕСТЕТИЧНО ОБУМОВЛЕНА КАРТИНА СВІТУ НА ТЛІ УНІВЕРСАЛЬНИХ І НАЦІОНАЛЬНО ВМОТИВОВАНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ

Наваренко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Пропонуються результати дослідження звукової асоціативності на матеріалі іспанських усних текстів. Розглядається гіпотеза існування синестетично обумовленої картини світу на тлі універсальних і національно вмотивованих лінгвістичних закономірностей.

Звук має універсальну класифікаційну функцію у позначені образу різноманітних об'єктів й явищ дійсності, номінації людини та її персональних характеристик, відображає емоційний стан і міжособисті відносини, виявляючи чітку логіку реалізації і маючи відносно сувору систему у формуванні звукової картини світу.

Багатовимірність світу і свідомості передбачає значимість всіх видів звукових комбінацій як свідомих, так і півсвідомих. При співвідношенні свідомості і підсвідомості виявляється асиметричність, тому як звук є безпосереднім вираженням психічних переживань, які не можна охопити, визначити чи висловити за допомогою інтелекту. Синтез відчуттів здійснюється як всередині кожної окремої сенсорної модальності, так і на міжмодальному рівні. В даному випадку можна говорити про гештальт-фактор як будь-якої стимульованої ситуації, що має тенденцію викликати перцептивні образи цілісності або єдності. Усі властивості сприйняття – це константи, фігура, фон, що вступають у відносини між собою і являють нову властивість – гештальт.

Реальний чуттєвий образ володіє полімодальною природою: зорова картина світу узгоджується з тактильною, кінестетичною і звуковою картинами світу. Синестетична звукова картина світу організовується з урахуванням універсальної (несвідомої) здатності людини асоціювати звуки з відповідними смисловими образами і, національно обумовленою (підсвідомою) властивістю відображати специфіку погляду на світ через конкретну мову. Образно-логічне і слухове сприйняття конкретного акту мовлення відбувається за рахунок індивідуальної (свідомо-підсвідомої) переробки інформації, що надходить під час комунікації.

Результати експериментально-фонетичного дослідження дозволили констатувати існування національно обумовленої специфіки мовної свідомості на фоносемантичному рівні. Значні збіги в оцінках графонів (навмисне викривлення орфографічної норми, що віддзеркалює індивідуальні та діалектні порушення фонетичної норми – термін В.А. Кухаренко) далеко виходять за межі випадкових, а також демонструють стійкість у збереженні асоціацій протягом тривалого часу, що свідчить про їхню реальну системність та повторюваність в межах певної спільноти, що говорить однією мовою.

Факт існування універсальної і національно обумовленої фоносистеми дозволяє виробити методи аналізу даного явища на рівні тексту. Але виникають деякі складнощі, пов'язані, по-перше, з труднощами фіксації і розшифровки великого обсягу усного індивідуально інтонованого спонтанного мовлення, по-друге, з різною результативністю і, відповідно, цінністю проведеного аналізу, по-третє, принципова орієнтація на чуже мовлення висуває на перший план звук, а не графон, що в якійсь мірі нівелює зорову складову досліджуваного явища.

Проте, отримані нами в ході експерименту дані по символіці звукових образів дозволили перевірити, чи знаходить відображення власне звукова складова образної асоціативності в дискурсі, а також намітити інтерпретаційні моделі аналізу в даному аспекті. Так, при реалізації прагматики висловлювань фонологічний рівень виконує інтелектуальну, образотворчу та експресивну функції. Передача основного ключового поняття або його відповідна оцінка досягається розподілом фразового наголосу, модифікаціями тональних характеристик, паузацією, гучністю, тембром та емоційною виділеністю. У свою чергу, при визначенні адресності висловлювання, орієнтованості на співрозмовника корелюється з актуальним членуванням висловлювання, напрямом руху тону, гучністю.

Оцінка, емоційність висловлювання передається специфічним актуальним членуванням завдяки конфігурації тону, його рівнем і діапазоном, темпом, паузацією, гучністю і тембром. Тембр характеризується зміною частоти обертонів, які посилюються резонаторами. Форманта – це обертони, посилені резонаторами, які характеризують цей звук. За допомогою формант ми можемо кількісно відрізнити один звук від іншого. Тому експериментальне дослідження було зосереджено на встановленні структурних характеристик просодичного тембру при формуванні фоноваріантів в іспанській мові, виявленні типологічних і конкретно-мовних рис у реалізації тембру аналізованих фоноваріантів, а також на дослідженні акустичних образів фонетичного тембру в єдності сегментних і супraseгментних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антишев О. М. Про стратифікації етносоціумов і взаємодії їх культур і мов / О. М. Антишев // Росія і Захід: діалог культур [зб. статей]. – М., 1996. – С. 367–373.
2. Леонтьев А. А. Языковое сознание и образ мира / Алексей Алексеевич Леонтьев // Язык и сознание : парадоксальная рациональность ; [под ред. Ю. А. Сорокина, Е. Ф. Тарасова]. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1993. – 287 с.

3. Плеханов А. Є. Идиотизм речи и его параметры / А. Є. Плеханов // Русский язык : история и современное состояние : материалы Всероссийской науч. конф. – Самара : изд-во СамГПУ, 1999. – С.183–187.
4. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения : [монография] / Олег Георгиевич Почепцов. – Киев : Вища школа, 1986. – 116 с.

СПОСОБИ УСУНЕННЯ НЕОДНОЗНАЧНОСТІ ВИСЛОВЛЕНЬ У ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Нагорна О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з актуальних проблем дослідження дискурсу є якість інформаційного обміну у спілкуванні, який забезпечується ясністю й прозорістю вираження думки та є гарантією порозуміння між комунікантами. У зв'язку з цим, у вивченні проблематики неоднозначних висловлень постає питання: чим послуговується слухач у процесі усунення неоднозначності висловлення та виведення інтендованого мовцем смислу. Проведене нами дослідження дозволило виділити декілька підходів до пояснення механізмів усунення недоречних значень висловлень у діалогічному дискурсі.

По-перше, однією з умов розуміння співрозмовника є наявність спільного комунікативного досвіду [4, с. 56]. Досвід спілкування формує навички сприйняття лінгвального та екстралінгвального контексту, що допомагає комунікантам віднайти релевантне значення висловлення на лексичному, синтаксичному та прагматичному рівнях. При аналізі неоднозначного висловлення, зважаючи на мовні та позамовні параметри, важливу роль відіграє фактор невербального коду спілкування, який сприяє передачі задуманого мовцем значення, як у прикладі:

(1) *Summer: I wish I lived there (points at the highest building).*

Tom: Yes, this apartment block is nice indeed (500 Days of Summer, 24 min.).

У цьому фрагменті дискурсу показано, як кінетичний супровід (*points at*) мовлення, уточнює значення контекстуально залежного дейктичного елементу *there*.

По-друге, встановлення смислу висловлення базується на використанні прийомів ретроспекції та проспекції, адже лінгвальний контекст висловлення може відновити інформацію про предмет обговорення в пам'яті слухача або ж попередити слухача про те, яка інформація очікує на нього в ході розмови. Арон Сікурел називає такий принцип встановлення значення висловлення *et cetera principle* [3, с. 83]. Відповідно до цього принципу слухач конструює значення висловлення лише обробивши повний комплекс інформації, яка передувє висловленню або з'являється слідом за ним у дискурсі.

По-третє, усунення неоднозначності в діалогічному дискурсі відбувається за допомогою уточнювальних висловлень, як-от: *Could you be more specific?*,

Do you mean...?, Could you put it differently? тощо. Такі висловлення сигналізують про намір усунення неоднозначності, сприяючи побудові дискурсу, ефективного в інформативному плані. Такі висловлення є стереотипними, клішованими фразами, які мають як вербальну, так і невербальну репрезентацію. В нашому дослідженні такі висловлення називаємо метакомунікативними сигналами усунення неоднозначності, оскільки вони дублюють дії, які мовець фактично виконує, продукуючи висловлення [1, с. 23; 2, с. 12]. Аналіз фактологічного матеріалу показав, що метакомунікативними сигналами усунення неоднозначності послуговується як мовець, так і слухач, що проілюстровано у наведених нижче прикладах:

(2) *Leonard: So, what's going on?*

Raj: Okay, here's the deal, six months ago, my research testing the predicted composition of trans-Neptunian objects ran into a dead end.

Leonard: So?

Raj: So, my visa's only good as long as I'm employed at the university, and when they find out I've got squat, they're going to cut me off. By the way, when I say squat, I mean diddly-squat. I wish I had squat (The Big Bang Theory, episode 4, 12 min.).

У цьому фрагменті дискурсу мовець сам усуває неоднозначність власного висловлення, пояснюючи, що в контексті свого працевлаштування під словом *squat* він має на увазі ‘повний нуль’, тобто, що він зовсім безробітний, тим самим запобігаючи неправильному сприйняттю іншого значення слова *squat* – ‘поселення на чужій території’. Для привертання уваги до приписаного слову *squat* значення в цьому контексті мовець вживає конвенційний сигнал *when I say ..., I mean* для усунення неоднозначності.

(3) *Ann: Kevin wants me to give Nate away.*

Thomas: But you won't?

Ann: What do you mean? Is it a question or an order? (The Shrink, 14 min)

Почувши, що Кевін хоче, щоб Енн “здала” свого співробітника, Томас за допомогою питального речення *But you won't?* опосередковано виражає надію, що вона цього не зробить. Енн не розуміє ціль висловлення Томаса – просто спитати, як Енн збирається вчинити у цій ситуації, чи виказати надію, що вона не насмілиться “видати” їхнього колегу. Тому Енн уточнює намір Томаса за допомогою висловлень *What do you mean? Is it a question or an order?* – ‘Що ти маєш на увазі? Це питання чи наказ?’.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вежбицкая А. Метатекст в тексте // Новое в зарубежной лингвистике / А. Вежбицкая. – М. : Наука, 1978. – Вып. 8: Лингвистика текста. – С. 402–449.
2. Чхетиани Т.Д. Лингвистические аспекты фатической метакоммуникации (на материале английского языка): автореферат. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10. 02. 04. / Т.Д. Чхетиани. – К., 1987. – 20 с.
3. Cicourel A. V. Cognitive Sociology: Language and Meaning in Social Interaction / A. V. Cicourel. – Harmondsworth : Penguin, 1973. – 160 p.
4. Leech J. Principles of Pragmatics / Jeffrey Leech. – London : Longman, 1981. – 266 p.

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ В ОБУЧЕНИИ ОРФОГРАФИИ

Надточий Е.Д., Надточий В.И.

*Киевский национальный лингвистический университет,
Национальный авиационный университет*

Вопросы, касающиеся использования эффективных методов обучения орфографии, на протяжении многих лет остаются в центре внимания преподавателей русского языка. Причину интереса к эффективным методам и к новаторству в этой области нетрудно понять. Преподавателям хорошо знакома ситуация, когда студенты могут пересказать правила, но не умеют их применять, поскольку не владеют системой действий в соответствии с правилами.

Такая система действий может быть наглядно представлена в виде особых схем – алгоритмов точного, однозначно понимаемого, логически четко составленного предписания о реализации определенных правил орфографии.

Термин алгоритм и понятия о его составляющих взяты филологами из математики и достаточно эффективно используются в лингвистике.

Эффективность алгоритмического подхода во многом определяется требованиями, предъявляемыми к формальным представлениям систем правил в рамках данного подхода.

Одно из требований – определенность состоит в том, что последовательность действий не может быть истолкована неоднозначно ни одним обучаемым, т.е. каждый шаг алгоритма однозначно определяет следующий шаг (действие). Важным свойством алгоритма является и высокая результативность – выполнение предписанных действий обязательно приводит к правильному заполнению орфограмм. И, наконец, массовость: алгоритм может быть применен ко множеству слов русского языка, написание которых предполагает использование данных правил [1].

К перспективным направлениям использования алгоритмов можно отнести обучение комплексам грамматических правил, которые включают понятия фонетики, словообразования, морфологии.

Одним из таких правил является правописание личных окончаний глаголов первого и второго спряжений. Для обоснования и правильного написания окончания необходимо учитывать, по крайней мере, три показателя: ударение, морфему, понятие спряжения, а также помнить об исключениях. Однако сами правила не указывают на то, как нужно поступать с конкретным словом, чтобы определить написание в нем окончания. Такая система действий на основе всестороннего анализа достаточно громоздких и трудных для восприятия и запоминания правил может быть предложена преподавателем как готовый алгоритм, предварительно записанный на доске или оформленный в виде схемы. Содержание правил, представленное в сжатом виде, существенно облегчает усвоение текста учебного пособия студентами-иностранцами.

Таким образом, алгоритм становится средством усвоения знаний и может быть использован на дидактическом материале, предложенном в любом учебном

пособии, предусмотренной программой по русскому языку, для выполнения заданий типа: вставить пропущенные буквы, вписать окончания и объяснить их правописание и др.

К работе с алгоритмом студенты приступают после того, как внимательно ознакомятся с правилами, изложенными в учебнике.

Использование алгоритмов позволяет индивидуализировать процесс обучения, а также контролировать и корректировать работу студентов над усвоением правил, оперативно исправлять ошибки. Следя за проведением слова по схеме – алгоритму, преподаватель имеет возможность наблюдать за усвоением правил каждым обучаемым на промежуточных этапах и при получении конечного результата.

Работа с алгоритмом проводится, в основном, в устной форме, что позволяет проследить развитие лексического запаса обучаемых, усвоение лексики по данной теме. Алгоритм обеспечивает и самоконтроль: на любом шаге можно сверить свои действия со схемой, т.е. убедиться в правильности рассуждений.

Следует отметить, что проблемы, связанные с использованием алгоритмов в учебном процессе не только не решены, но и до конца не определены, так как речь идет о новом направлении, находящемся на этапе исследования и внедрения. Однако уже сейчас разработаны и проверены на практике десятки формальных описаний правил орфографии в виде алгоритмов. Полученные результаты свидетельствуют о том, что обучение приемам практического применения сводов правил, сформулированных в виде алгоритмов, способствует формированию прочных умений и навыков правописания, активизирует процесс обучения [2].

ЛИТЕРАТУРА

1. Гончаров В.И. Орфография русского языка в алгоритмах: сборник упражнений / В.И. Гончаров, Е.Д. Надточий. – К.: Свитогляд, 2011. – 182 с.
2. Надточий Е. Д. Алгоритмы на уроках русского языка. Суффиксы субъективной оценки / Е. Д. Надточий / Всесвітня література в сучасній школі. – 2015. – № 11. – С. 63–64.

ГРАФІКА ЯК СИСТЕМА ПИСЬМОВИХ ЗНАКІВ І АКУСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Наумова В.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Графіка французької мови сформувалася на літерах латинського алфавіту. Це свідчить про те, що оволодіння як письмовою, так і усною формами французької мови, задовольняє потреби великої кількості тих, хто її вивчає.

І.О. Бодуен де Куртене пропонує визначити графіку як “зв’язок зорових елементів з елементами лише вимовно-слуховими, безвідносно від асоціацій з уявленнями морфологічними і семасіологічними”, а орфографія – це “зв’язок

писемно-зорових уявлень не лише з уявленнями вимовно-слуховими, але також і з уявленнями морфологічними та семасіологічними” [2, с. 221]. Такі визначення, на нашу думку, не вважаються остаточними та вичерпними.

Термін “графіка”, як правило, визначається, по-перше, як сукупність всіх засобів даної писемності і, по-друге, як співвідношення системи писемних знаків з фонетичною системою мови, або співвідношення між літерами алфавіту і звуками мови [5, с. 5–6]. Існує також варіант теоретичного представлення значення цього терміна, а саме співвідношення або зв’язок системи писемних знаків із фонетичною системою мови, літер алфавіту та звуків мови, графічних та акустичних елементів [1].

Л.В. Щерба розрізнявав правила алфавіту, тобто способи зображення фонем мови, незалежно від того, як пишуться конкретні слова [6]. До правил графіки належать такі відповідності, що є обов’язковими або можливими для з’ясування у системі письма окремих графем або їх комбінацій зі звуковими, фонологічно суттєвими одиницями мови (фонемами, складами і т.д.).

В.Г. Гак відокремлював графічну систему, яка вивчає мовні засоби для позначення звуків. Інколи, як це має місце у французькій мові, ці засоби можуть виконувати інші функції, наприклад, передавати граматичні категорії [4]. Аналогічну спробу виокремити графіку при дослідженні французької мови було зроблено Н. Каташ, яка визначала графіку як спосіб запису звуків або слів без урахування норм або системи мови, однак такий підхід не поширився серед дослідників. Тому дослідниця користувалася у подальшому терміном “орфографія” для позначення графіки, але при цьому вживала похідні “графічний”, “графічно” і т.д. [3].

Графічна система сучасної французької мови має численні засоби для позначення на письмі її фонемного складу, внаслідок чого один і той же звук можна записати за правилами графіки різноманітними способами.

Т.А. Амірова вважає, що специфіка графіки полягає в тому, що її проблеми стосуються лише співвідношення графічних і фонічних елементів, не торкаючись при цьому інших питань [1, с. 60].

А.А. Леонтьєв пропонує при вивченні письмової форми мови взагалі відмовитися від привнесення генетичних міркувань і суворо обмежитися синхронічним аналізом. Це дозволить дійти висновку, що обидві форми мови – як усна, так і письмова – мають право на самостійне вивчення. В мозку дорослої людини існує дві мовні системи. Інакше кажучи, можна вважати, що в мовному колективі є два стандарти, дві норми мови. Письмова мова відрізняється від усної. Вона характеризується специфічними особливостями, тобто система лінгвістичних одиниць і побудова повідомлення різні в обох нормах.

При такому підході графіка може розглядатися як інвентар писемних знаків, необхідних для викладу усних висловлювань. Даний інвентар використовується при графічному вираженні писемної мови. Специфічна функція писемної мови дуже скоро призводить до самостійності писемної норми [5, с. 7].

При іншому підході система графіки визначається в суворій залежності від звукової форми мови. Дослідники, які дотримуються такої точки зору, вважають, що графіка і її правила визначають: 1) способи зображення фонем

даної мови або запису звуків; 2) прийоми письма для передачі вимови або прийоми іменування звуків і звукових ланцюгів; 3) можливості письма для передачі окремих звуків і звукосполучень незалежно від їх значень; 4) звукові значення окремих літер або читання літер; 5) мовні засоби для позначення звуків або виконання інших функцій; 6) сукупність умовних письмових знаків, прийнятих для зображення звуків мови; 7) відповідності, що зв'язують графеми та їх комбінації зі звуковими одиницями мови [5, с. 7–8].

Одиницею графічного рівня за визначенням І.А. Бодуена де Куртене є графема. Цей термін часто збігається з тим, що прийнято називати літерою; проте, наприклад, рядкове і прописне накреслення, яке вважається однією літерою і дається як один алфавітний знак, слід розглядати як різні графеми, оскільки існують певні правила вживання рядкових і прописних літер, і порушення цих правил вважається помилкою.

Отже, графіка – це наука про письмо, яка вивчає системи письмових знаків, абстрактні графічні елементи, прямо чи опосередковано пов'язані з фонемами та встановлює відмінність у написанні літер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амирова Т. А. Функциональная взаимосвязь письменного и звукового языка / Татьяна Александровна Амирова. – М. : Наука, 1985. – 286 с.
2. Бодуэн де Куртенэ И. А. Избранные труды по общему языкознанию / Иван Александрович Бодуэн де Куртенэ. – М. : АН СССР, 1963. – Т. 2. – С. 222–238.
3. Крючков Г. Г. Графеміка французької мови / Г. Г. Крючков // Вісник КНЛУ. Серія “Філологія”. – 2009. – Т.12. – №1. – С. 121–127.
4. Крючков Г. Г. Орфографіка сучасної французької мови / Г. Г. Крючков // Наукові записки КНУ ім. Т.Шевченка. – К. : КПВД “Педагогіка”, 2004. – С. 148 – 159.
5. Крючков Г. Г. Современная орфография французского языка / Георгий Георгиевич Крючков. – К. : Высшая школа, 1987. – 184 с.
6. Щерба Л. В. Теория русского письма / Лев Владимирович Щерба. – Ленинград : Наука, 1983. – 134 с.

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ СОМАТИКОНУ ЕМОЦІЙНОГО РЕАГУВАННЯ ПЕРСОНАЖА

Нетребіна С.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Емоційне реагування є складним емоційним явищем, що має певний набір сутнісних і процесуальних характеристик, до яких Є.П. Ільїн і Ю.Д. Хомська відносять такі [2, с. 15]: це емоційно-оцінна характеристика, що позначає сутність позитивного або негативного емоційного переживання людини, по-друге, це якісна характеристика, яка пов'язується з впливом на поведінку і діяльність інших людей, по-третє, це кількісна характеристика, що включає інтенсивність глибини переживань, тривалість протікання реакції, реактивність

і швидкість її виникнення, зміни і зникнення. Характеристики емоційного реагування напряду пов'язані з основними рисами проявів емоції людини, до яких, належать суб'єктивна природа, оцінність, енергетизм, інтегральність, невіддільність від інших психічних процесів, а також полярність [1].

На основі характеристик емоційного реагування та властивостей емоцій, нами було сформульовано 5 параметрів аналізу соматикону емоційного реагування, а саме: домінантна емоція, оцінність, експресивність, інтенсивність, тривалість на ілюстративному матеріалі дослідження – сучасному англomовному художньому дискурсі.

Емоційний спосіб відображення суб'єктно-об'єктних відносин [3, с. 44], тісно пов'язаний з оцінним ставленням людини до навколишнього світу. Такий взаємозв'язок полягає у тому, що в основі виникнення емоції лежить оцінка подразника, а кожна емоція людини за своїм результатом наділена певним оцінним знаком – позитивним або негативним. Щодо включення дослідниками оцінності до характеристик емоційного реагування людини, то мова іде, насамперед, про аскіологічну оцінку, яка обумовлює можливість розподілу соматикону емоційного реагування персонажа на **позитивно оцінний і негативно оцінний типи**.

Порівняймо два наступних дискурса, в яких соматикони емоційного реагування передають одну і ту ж саму базову емоцію – емоцію радості. Однак у першому випадку номінація цієї емоції як піднесення (*She said loudly*) набуває негативного оцінного значення (іронічність) через опис звучання голосу як *her voice relapsed into ironic mimicry*. У другому випадку – номінація *He smiled* закріплює свою позитивну оцінність (щасливий погляд очей) за рахунок одиниці *his eyes were still very happy*:

"I suppose you'd like to give the full Hollywood treatment". She said loudly, her voice relapsed into ironic mimicry [6, p. 8].

He smiled again, his eyes were still very happy [6, p. 60].

Саме за прагматичною ознакою соматикони емоційного реагування персонажа, що містять оцінний компонент, можуть бути розділені на дві групи: **позитивно-оцінні соматикони**, ключовими мовленнєвими актами у дискурсивному просторі яких виступають похвала, підтримка, комплімент, лестощі, хвастощі тощо; і **негативно-оцінні соматикони**, які будуються під впливом мовленнєвих актів засудження, осуду, докору, звинувачення, образи тощо. Позитивно-оцінні соматикони характеризуються інваріантними рисами "задоволення" і "схвалення". Негативно-оцінні соматикони характеризуються протилежними інваріантними рисами, а саме, "незадоволення" і "несхвалення".

Емоції, пов'язані із емоційно-оцінними реакціями на події та їхні наслідки відповідають критерію **задоволений / незадоволений** [5, с. 21–22]. Вони нашаровуються на вираження базових емоцій людини і утворюють дискурси радості, надії, полегшення або страждання, розчарування, обурення, суму тощо. Наприклад:

She made a sound, but he couldn't tell whether it was an exasperated sigh. "God, I must be crazy," she said [9, p. 5].

Соматикони емоційного реагування персонажа, що мають інваріантну рису **схвалення / несхвалення** дій партнерів по комунікації, утворюють дискурси гордості, любові, замилювання або сорому, ненависті, докіру. Наприклад, схвалення у соматиконі може виражатися через номінацію посмішки, а несхвалення – через номінацію голосу:

“Thank you for watching her. I really appreciate it.” She smiled at Connie [7, p. 75].

“You’ve deceived me, pretending to be the Montgomery!” she cried [8, p. 16].

Отже, оцінність входить до параметрів соматикону емоційного реагування персонажа і формує підґрунтя для реалізації інших параметрів емоційної дії – експресивності, інтенсивності і тривалості. Крім того, оцінність емоції пов’язана з іллокуцією мовленнєвих актів і, відповідно, створює два протилежних типи соматиконів – позитивно-оцінний і негативно-оцінний, прагматична сутність яких буде досліджена у Розділі 4.

ЛІТЕРАТУРА

1. Изард К. Психология эмоций / Керрол Изард. – СПб. : Питер, 2000. – 312 с.
2. Ильин Е.П. Эмоции и чувства / Евгений Павлович Ильин. – СПб. : Питер, 2001. – 752 с.
3. Приходько Г.І. Оцінний компонент у семантичній структурі слова / Г.І. Приходько // Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. – Житомир : ЖДУ, 2009. – Випуск 45. – С. 44 – 47.
4. Сєрякова І.І. Соматикон англomовних дискурсивних практик: автореф. дис. ... докт. філол. Наук : спец. 10.02.04 “Германські мови”, 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Ірина Іванівна Сєрякова. – К., 2012. – 32 с.
5. Трофімова О.В. Фразеологія негативних емоцій в англійській та українській мовах : [монографія] (Лінгвокогнітивні та культурологічні дослідження. – Т. 1 / О.В. Трофімова. – Донецьк : ДонНУ, 2014. – 248 с.
6. Durbridge F.A Time of Day / Francis Durbridge – London : Hodder and Stroughton, 1961. – 190 p.
7. Osbourne K. Steven / Kirsten Osbourne. – Los Gatos : Smashwords, 2015. – 90 p.
8. Schield C. Her secret millionaire / Cat Schield. – Los Gatos : Smashwords, 2011. – 44 p.
9. Wilson N. Needing Nita / Norah Wilson. – Los Gatos : Smashwords, 2010. – 50 p.

ОКАЗІОНАЛЬНІ КОНВЕРСИВИ В АНГЛОМОВНОМУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Никитченко К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із способів творення нових слів є конверсія, під якою традиційно розуміють транспозицію (перехід) однієї частини мови в іншу (зміну парадигми слова) без участі афіксів та, що головне, без зміни вигляду слова.

У рамках традиційної лінгвістики конверсія розглядається як семантико-морфолого-синтаксичний спосіб творення слів. Звернення ж до когнітивних основ даного явища дає підставу розглядати конверсію як ментальний процес,

в основі якого лежить концептуальна деривація, що “забезпечує появу нової структури знання в концептуальній системі людини на основі вже існуючих концептів і концептуальних структур” [3, с. 132]. Такий підхід дозволяє усвідомлювати конверсію як “когнітивне зрушення” [1], як когнітивний процес формування нового знання у результаті “модифікації концептуального змісту” [2, с. 54] вихідного вербалізованого знання.

Перспективним є дослідження когнітивних особливостей конверсії як виразника “концептуальної рекатегоризації” [6] екстралінгвістичної реальності, коли різні кути її відображення можуть ставати “когнітивно взаємозалежними через переоцінку вже існуючих логічних тверджень” [5, с. 145].

В англomовному постмодерністському художньому тексті цей спосіб широко представлений okazіоналізмами, причому в конверсію включаються всі частини мови. Особливо багато з’являється конвертованих дієслів, більш того домінантним словотвірним патерном цього способу словотвору є $N \rightarrow V$, тобто зміна граматичної категорії іменника (або іменникової групи) та її перехід у граматичну категорію дієслова (дієслівної групи).

Під час аналізу творів М. Кейз виявлено такі приклади okazіональної вербалізації, які відбивають розмаїття семантичних змін при конверсії: *machete* “мачете, великий ніж” – *to machete* “зарубати мачете” (інструментальні стосунки), *dead-eye* “влучний стрілок” – *to dead-eye* “стріляти поглядом” (агентивні), *lucky-dip* “бочка, барель, ящик, наповнений призами” – *to lucky-dip* “занурити руку, полізти кудись” (локативні), *gridlock* “затор машин на перехресті” – *to gridlock* “потрапити в затор” (причинно-наслідкові).

Попри те, що в англійській мові дієслівна конверсія не здійснюється стосовно географічних та власних назв, okazіональна конверсія демонструє протилежне: “*My God, what have they done? They’ve “New Yorked” you! Shiny and skinny!*” (M. Keyes). *Five chairs were set in a semi-circle around Ariella’s desk. “Siddown,” she Don Corleoned. “Okay, the good news is that you’re not fired. Yet.” We all laughed far too loud and long* (M. Keyes). Так, okazіоналізм *New York* в передає знання “зробити когось справжнім жителем Нью-Йорку; змінити чийсь образ, стиль на такий, що характерний жителям Нью-Йорку”.

Другу групу okazіоналізмів складають конвертивні іменники, утворені за такими моделями: $V \rightarrow N$ (*to lend* “позичати” – *lend* “позика, позичка”); **Interjection** $\rightarrow N$ (*grrrr* “гppp” – *grrrr* “гарчання”, британський сленг *phwoarr* “ух ти, о боже, ух ти яка(ий) (висловлює сексуальне бажання, побачивши людину, яка приваблює)” – *phwoarr* “сексапільна людина, “бомба”, ономотопея *hee-hee-hee* “хі-хі-хі” – *hee-hee-hee* “хіхоньки, хі-хі та ха-ха”).

Утворення іменника від прикметника (**Adj** $\rightarrow N$) – процес набагато складніший, адже пов’язаний із суттєвими змінами семантичної структури прикметника: значення якості нелегко перетворити на значення предмета [4, с. 55]. Прикладами, що зустрічаються в постмодерністських текстах, є такі лексичні одиниці: *cursory* “побіжний, поверховий” – *cursory* “побіжність, поверховість”, *hard-to-please* “вередливий, капризний, якому важко догодити” – *hard-to-please* “вередливість, капризність, норовистість”.

Третю групу okazіоналізмів складають слова, що виникли в результаті ад'єктивації та тяжіють до моделі **N→Adj** (*kill-joy* “буркотун; людина, що псує іншим настрої” – *kill-joy* “буркотливий, який псує настрої”, *machete* “мачете, великий ніж” – *machete* “(атака) із мачете”), хоча конверсійні моделі **Interjection→Adj** (*Ha ha* “ха-ха” – *a Ha ha yes* “ха-ха із значенням “так”, *a Ha ha no* “ха-ха із значенням “ні”; *wow* “вау, ого” (є також як *n* та *v*) – *wow* “приголомшливий”), **V→Adj** (*to shut down* “зачинити” – *shut-down* “самітницький, закритий”) також належать до цієї групи.

Характерною ознакою okazіональної конверсії є те, що їй підвладні не тільки широковживані слова, а й сленгізми, запозичені слова, географічні та власні назви. Встановлено, що не всі моделі конверсії однаково продуктивні в англomовних постмодерністських художніх текстах. Найбільш активними є моделі утворення відіменних дієслів (**N→V**) та дієслів загалом, трохи менше – ад'єктивація прикметників (**N→Adj**).

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахметова Г. Д. Субстантивация как семантико-грамматический и когнитивный сдвиг // Образ мира в зеркале языка [Электронный ресурс] : сб. науч. ст. / отв. соред. В. В. Колесов, М. Влад. Пименова, В. И. Теркулов. – М. : ФЛИНТА, 2011. – 567 с. (Серия “Концептуальный и лингвальный миры”. Вып. 1). – С. 48 – 56.
2. Бабина Л. В. Когнитивные основы вторичных явлений в языке и речи: Монография. – Тамбов-Москва : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2003. – 264 с.
3. Бабина Л. В. Концептуальная деривация и ее проявление на языковом уровне / Л. В. Бабина. // Концептуальное пространство языка: Сб. науч. тр. Посвящается юбилею профессора Н. Н. Болдырева. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2005. – С. 141 – 149.
4. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови / Микола Іванович Мостовий. – Х. : Основа, 1993. – 256 с.
5. Юшак В. М. Когнітивний підхід до вивчення словотворення / В. М. Юшак. // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2013. – №9 (268). – С. 144 – 149.
6. Štekauer P. Handbook of Word-Formation / Pavol Štekauer, Rochelle Lieber. – Dordrecht: Springer, 2005. – 470 p.

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Ніщик Р.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Перш за все, слідом за Н. І. Бичковою [1, с. 39], ми вважаємо, що робота з автентичними художніми фільмами (АХФ) сприяє розвитку вмінь аудіювання автентичного мовлення носіїв мов і є незамінним ресурсом у процесі вивчення мови за умов відсутності автентичного мовного середовища. По-друге, АХФ – це джерело нових лексичних одиниць (ЛО), граматичних структур і фонетичних

явищ, які легше зрозуміти і запам'ятати в контексті перегляду фільму. АХФ також сприяють засвоєнню паралінгвістичного аспекту мовленнєвого спілкування: артикуляції, міміки, жестів, рухів тіла носіїв мови; мовленнєвого етикету та одержанню соціокультурної інформації про країну, мова якої вивчається

Враховуючи навчальний потенціал АХФ, пропонуємо використовувати фільми для самостійної роботи студентів, а саме для розвитку лексичних навичок, навичок в аудіювання, перекладу, а також розвитку вмінь говоріння та письма.

Всі АХФ відбираються з гідно виучуваної тематики, рівня складності їх розуміння, а також з урахуванням певних принципів [3, с. 38–42].

1. Принцип автентичності АХФ.

2. Принцип відбору АХФ відповідно до тематики, представлений у типовій програмі.

3. Принцип відбору АХФ за соціокультурним потенціалом та національною приналежністю.

4. Принцип відповідності АХФ віковим і гендерним уподобанням майбутніх філологів.

5. Принцип відбору АХФ за ступенем естетичного та морально-етичного впливу на глядача-студента.

6. Принцип жанрового різноманіття АХФ.

7. Принцип новизни/сучасності АХФ.

8. Принцип максимального використання/звучання англомовного мовлення в АХФ.

Слідом за Н. І. Бичковою, ми вважаємо, що варто розглядати АХФ як своєрідний художній текст, що належить до мовленнєвої комунікації і є одиницею художнього мовлення [2, с. 599].

Робота з АХФ, як і робота з текстом, передбачає, три етапи: дотекстовий, текстовий та післятекстовий. На першому, дотекстовому, етапі відбувається зняття лексичних труднощів; студенти працюють з ЛО відібраними з АХФ, а також ознайомлюються із завданнями наступного, текстового, етапу.

Для роботи з ЛО студентам пропонується ряд завдань на презентацію і семантизацію. Варто зауважити, що не всі слова відібрані з АХФ відповідають виучуваній тематиці. Основне завдання роботи з ЛО зняти лексичні труднощі перед переглядом фільму

Оскільки АХФ використовується як самостійна позааудиторна робота, то перший етап передбачає використання студентами словників для успішного виконання вправ. На цьому етапі студенти виконують наступні види некомунікативних рецептивно-репродуктивних завдань [4, с. 187] пов'язаних з перекладною та безперекладною семантизацією [4, с. 224]: 1)співвіднесення англомовних ЛО з україномовними ЛО (Match the English words with their Ukrainian equivalents.); 2)здогадка про графічний образ ЛО з їх транскрипційної форми та їх переклад на рідну мову (Look at the transcribed forms of the words and guess their graphic forms, then translate the words into Ukrainian.);

3) співвіднесення ЛО з її значенням (Match the words with their definitions.); 4) заповнення пропущених ЛО у реченнях (Fill in the gaps with one of the following words.).

Після виконання завдань на ознайомлення і семантизацію з новими ЛО з АХФ студенти знайомляться із завданнями другого, текстового етапу. Під час перегляду фільму студенти виконують комунікативні рецептивні та рецептивно-репродуктивні завдання: 1) відповіді на запитання (Watch the film and answer the following questions.); 2) заповнення пропусків (Watch the film and fill in the gaps.); 3) співвіднесення репліки з персонажем (Watch the film and write the name of a character that said the following line.); 4) заповнення пропусків і перекладом речень (Watch the film, fill in the gaps and translate the following sentence(s) into Ukrainian).

Завершити роботу з ЛО і АХФ можна за допомогою виконання комунікативного продуктивного виду завдань: написанням есе/ листа / опису на основі матеріалу з фільму з опорою на нові ЛО, або ж обговоренням основної думки фільму чи підготуванням (усної) доповіді на основі сюжету фільму.

Контроль виконання завдань відбувається на третьому, післятекстовому етапі, де викладач індивідуально оцінює роботу кожного студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичкова Н. І. Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов : [Монографія] / Бичкова Наталія Іванівна. – К.: Віпол, 1999. – Ч. I. – 107 с.
2. Бичкова Н. І. Діалог в англійських автентичних художніх фільмах і п'єсах у звукозапису та навчання діалогічного мовлення / Н. І. Бичкова // Мова і культура. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2003. – Т. 7, № 6. – Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. Мова сучасного мистецтва. – С. 114–121.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : [Підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Ніщик Р. О. Принципи і критерії відбору відеоматеріалів для навчання майбутніх філологів англomовного говоріння з використанням фразеологічних одиниць на матеріалі автентичних художніх фільмів / Р. О. Ніщик // Вісник КНЛУ. – Серія: Педагогіка та психологія. – 2013. – Випуск 22. – С. 35 – 45.

СКЛАДНІ ПРИКМЕТНИКИ В СУЧАСНІЙ АРАБСЬКІЙ МОВІ

Образцова Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз сучасної арабської літературної мови свідчить про наявність різних типів складних прикметників. Існує два основних типи утворення таких прикметників. Перший з них – це спосіб композиції, коли в результаті злиття отримують одне слово. Другий тип – це роздільнооформлені складні прикметники, що виступають як одна семантична група.

До першого типу арабського словоскладання можна віднести використання заперечної частки لا як префікса, зокрема у прикметниках:

لا شرعي – незаконний;
لا إنساني – негуманний;
لا سلكي – безпровідний;
لا أخلاقي – аморальний;

До першого типу також відносять трансформацію словосполучень з двох іменників. В такому випадку прикметник утворюється шляхом афіксації з'єднаних основ суфіксом ي –:

رأسمالي – капіталістичний;
برمائي – земноводний; [1, с.30]
كهروستا تيكي – електростатичний.

При цьому в зазначеному випадку під час трансформації, слова що входять до словосполучення повністю зберігають свій фонетичний склад. Тоді як існують більш складні трансформації, коли прикметники утворюються від двох інших слів та втрачають частину своїх фонем:

متشائل – “Пессоптимістичний”.

Або на основі ще більш складної трансформації, зокрема прикметників, що походять від дієслівного кореня, утвореного шляхом поєднання двох інших дієслів. В такому випадку один чи обидва корені також втрачають частину своїх фонем:

جمهر = جمر + جهر – народний, республіканський (від جهر + جمر).

На основі трансформації словосполучень з числівниками:

ثلاثي – трилатеральний.

З прийменниками:

بيأسناني – міжзубний;

حوشمتي – навколосонячний.

Для другого типу утворення прикметників характерне роздільне оформлення слів у словосполученні. Частіше за все такий комплекс з прикметника/прислівника/числівника та іменника оформлюється у вигляді ідафи. При цьому іменник завжди стоїть на другому місці в означеному стані родового відмінка. Та, на відміну від звичайної ідафи, за стан, рід і відмінок словосполучення буде відповідати перше слово словосполучення. Формально такі прикметники оформлені роздільно, але їх окремі елементи виступають як одна семантична група:

كثير الطوابق – багатоповерховий;
واسع النطاق – широкомасштабний;
صغير الحجم – малооб'ємний.

Такі грубі порушення загальних правил ідафи у випадку складних прикметників даного типу виправдовуються тим, що такий складний прикметник можна розглядати не як словосполучення, а як слово. Тому можна вважати, що “внутрішній” артикль (другого елемента) не впливає на означеність складного прикметника, а “зовнішній артикль” (перед першим елементом) відноситься не до першого елемента, а до всього складного прикметника:

ال+(طيب القلب)=الطيب القلب [4, с.143]

В ролі узгодженого означення в означеному стані такі прикметники будуть виглядати наступним чином:

- القانون الساري المفعول – діючий закон;
- الاعمال الوحيد الجانب – односторонні дії;
- البلدان العالية التطور – високорозвинуті країни;
- الدولة العديدة القوميات – багатонаціональна держава.

Підводячи підсумки розгляду складних прикметників в сучасній арабській літературній мові, можна зробити наступні висновки:

- Більшість дослідників виділяють два типи словотворення складних прикметників: так звані композити, тобто слова утворення шляхом злиття двох основ, та роздільнооформлені складні прикметники, що виступають як одна семантична група.
- Як композитам так і роздільно оформленим складним прикметникам притаманні унікальні для літературної арабської мови особливості внутрішнього поєднання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В. Н. Арабский язык. Справочник по грамматике / В. Н. Болотов. – М. : Живой язык, 2009. – 224 с.
2. Баранов Х. К. Большой арабско-русский словарь: в 2-х тт. / Х. К. Баранов. – 10-е изд., стереотип, – М. : Рус.яз, 2002. – 480 с.
3. بحث "النحت في اللغة العربية قديما وحديثا" للأستاذ الدكتور د. رفعت هزيم [електронний ресурс] رفعت هزيم Режим доступу: <http://www.majma.org.jo/index.php/2009-02-10-09-36-00/406-78-3.html>
4. Шифард Б. Я. Учебное пособие по ар. яз. для студентов 3 курса / Б. Я. Шифард [и др.] Моск. гос. ин-т международных отношений (ун-т), каф. Языков стран Ближнего и Среднего востока – 2-е изд., исправленное – М. : МГИМО(У) МИД России, 2007. – 252 с.
5. Айвазян Ю. С. Сложные слова в современном арабском литературном языке в контексте процессов лексической номинации / Ю. С. Айвазян. // Вестник МГИМО-Университета № 1 (28) 2013: сб. статей. – Москва, 2013. – С. 209–211.

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ КАЛАМБУРІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Олефір Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Перекласти – це не просто транскодувати повідомлення подане засобами однієї мови за допомогою засобів, наявних у другій мові. М. Ледерер, французький перекладознавець та перекладач-практик, визначає місце перекладача між автором та читачем: “Перекладач дуже добре знає, що він не перекладає одну мову на іншу, але, що він розуміє мовлення і транслює його у свою чергу, подаюч таким чином, щоб воно стало зрозумілим” [1, с. 19]. Адже, переклад має місце в рамках щонайменше двох мов та двох культур та, звичайно, двох різних

унормованих лінгвістичних систем, які, власне, і визначають межі свободи мовця, дозволяючи, або не дозволяючи, окремі ігри слів, певні маніпуляції із мовними знаками, допустимі порушення лінгвостилістичних норм.

Каламбур покликаний створити в тексті гумористичний або сатиричний ефект. Він дієва фігура комічного, він загострює увагу, акцентує думку та дозволяє семантичну багатоплановість висловлювання. Саме ця семантична багатоплановість, що реалізується в певному контексті та має соціокультурну спрямованість, і стає на заваді перекладу. Для вирішення проблеми перекладач має не лише бути творчою особистістю, але й грамотним мовознавцем, що усвідомлює механізми маніпуляцій зі словами.

За В. С. Виноградовим каламбур включає в себе два компоненти, кожен з яких може бути словом або словосполученням. Перший компонент виступає своєрідною лексичною підставою каламбуру, елементом опори, стимулятором початкової словесної гри. Він завжди відповідає чинним нормам орфографії, лексичного узусу, орфоепічним канонам. За фактом це є тема каламбуру. Другий компонент – слово-перевертень – є результуючим. Він виступає своєрідним піком, вершиною каламбуру. Після реалізації результуючого компонента в мовленні з подальшим його співвіднесенням зі словом-еталоном власне й утворюється комічний ефект, реалізується словесна гра, яка іноді призводить до авторського словотвору.

У французькій мові в основі каламбуру може лежати еківок, спровокований синтаксичною конструкцією, яка дозволяє двозначну семантичну інтерпретацію висловлювання: *J'ai tué un éléphant en pyjama! // J'offre des fruits aux enfants, qui sont arrivés hier. // Coiffeur pour dames de grande réputation.*

Також каламбури часто засновані на полісемії. Проте, на відміну від більшості тропів, пряме і переносне значення мають бути обіграні одночасно, в якості елемента опори та вершини каламбуру, що дуже обмежує вибір мовних одиниць та потребує певного контексту. Найчастіше це рекламні слогани та тексти: *Lisez entre les lignes!* (бібліотека в метро) // *Faites l'impression! Personnalisez vos cartes!* (друкарня з виготовлення візитівок) // *Faites bonne impression! Tout en un!* (принтер HP Officejet Pro) // *L'eau à l'état sauvage* (мінеральна вода Valvert).

Літератори часто грають із прямим та переносним значенням слова: *Il aime les femmes distantes, mais de près.* (J. Giraudoux) // *Les miroirs feraient bien de réfléchir un peu avant de renvoyer les images.* (J. Cocteau)

Надзвичайно відомі каламбури, що вийшли з-під пера знаменитих французьких риториків та оснований на різній розбивці слів: *Nous ne naissons pas seuls. Naître, pour tout, c'est co-naître. Toute naissance est une connaissance* (P. Claudel). Інколи вони завдячують середньовічній традиції та є римованими: *Or donné par don / Ordonne pardon* (F. Rabelais). // *Fortune Infortune Fort Une* (la devise de Marguerite d'Autriche, duchesse de Savoie et de Bresse).

Каламбур може бути побудований на використанні омонімів: *C'est pas du vol!* (рекламний слоган знижених тарифів на залізниці), або омофонів: *Faites de l'égalité* (замість *fête de l'égalité*). Сучасні рекламисти та журналісти часто і вправно користуються цим: *L'eau des os!* (мінеральна вода Talians) // *Il n'y a que Maille qui*

m'aille. (гірчиця *Maille*) // *Mettre à gauche, c'est adroit!* (державна реклама програми заощаджень) *Le testostérone: de mâle en pis.* (Le Figaro) // *Défense de DSK: la gauche pas adroite.* (Libération)

Каламбур може базуватися на фразеологізмах, які легко упізнаються носіями мови, хоча і є дещо спотвореними, обіграними: *Il n'y a que la vérité qui baisse* (замість *qui blesse*). // *Le vieux est l'ennemi du bien* (замість *le mieux est l'ennemi du bien*). // *Entre deux mots il faut choisir le moindre* (P. Valéry) (замість *entre deux maux*). // *Dis-moi qui tu fréquentes et je te dirai qui tu hais* (V. Hugo) (замість *qui tu es*).

Також каламбур може завдячувати авторському неологізму, завжди ситуативному: *Car cet "ocni", cet objet chantant non identifié, "vient de là" comme il dit en chanson.* (Le Français dans le monde) // *Sportez-vous bien!* (L'Express)

При відтворенні каламбурів перекладач має справу не лише із власне мовними системними обмеженнями, вибір варіанту часто обумовлений соціокультурними факторами. Перекладач виступає у ролі "обізнаного читача", який вміє читати поміж рядків, спираючись на свій енциклопедичний багаж, на свої лінгвістичні та екстралінгвістичні знання. Він уміє встановлювати необхідний зв'язок між експліцитним та імпліцитним, між різними видами дискурсу та соціо-історичними умовами їхньої реалізації в тексті.

Складність відтворення каламбурів полягає в тому, що будь-яка гра слів є такою собі новинкою у мові джерелі, внаслідок чого не існує константного або прямого відповідника в мові перекладу. Тому саме перекладачеві належить проаналізувати всі ймовірні способи перекладу каламбуру та прийнятні можливості збереження гри слів у рамках лінгвістичної норми цільової мови. Перекладач має вирішити чи можливо транслювати мовну конструкцію буквально, чи вдасться зберегти принаймні механізм новоутворення, чи доведеться вдатися до трансформації, а то й взагалі передати лише зміст повідомлення, втративши емоційно забарвлену складову, культурний підтекст, імпліцитну інформацію, збіднивши тим самим авторську інтенцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lederer M. Interpréter pour traduire / M. Lederer, D. Seleskovitch. – Paris : Publications de la Sorbonne, Didier Érudition, 1984. – 311 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ І СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Опанасенко Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Для навчання студентів лексико-граматичного поля модальності треба визначити кілька актуальних проблем, наприклад, щодо питання категорії модальності, яке є досить суперечливим. На думку багатьох лінгвістів, категорія модальності є такою мовною категорією, яка формує і визначає смислову єдність усіх одиниць мовленнєвої комунікації і, разом з тим, диференціює різні

їхні типи. В.В. Виноградов констатує наявність у кожному реченні суттєвої конструктивної ознаки, “модального значення”, тобто вказівки на відношення дії до дійсності, яке встановлюється мовцем [1, с. 55].

У своїй концепції О.В. Бондарко вживає термін функціонально-семантичне поле (ФСП) [3, с. 204–219] – це двостороння єдність, що має змістовну і формальну складові і організується граматичними засобами мови та лексичними й словотворчими елементами, які взаємодіють з цими граматичними елементами і належать до тієї самої семантичної області.

В.Н. Бондаренко аналізує вчення про модальність речення і включає до поняття модальності різноманітні значення: реальність, ірреальність, емоціональність, експресивність, твердження, заперечення, сумнів, вірогідність, достовірність, істинність, можливість, дійсність, необхідність, примусовість, намір, бажання, осторога, причинно-наслідкові, цільові і порівняльно-оціночні відношення [2, с. 31]. Упорядковуючи розмаїття модальних значень, В.Н. Бондаренко розрізняє дві великі групи модальних значень, кожна з яких ототожнює сукупність однорідних значень, які виключають одне одного і визнаються більшістю дослідників. Такими групами є: 1) можливість, дійсність і необхідність; 2) сумнів, проблематичність (передбачуваність, вірогідність) і категоричність. Якщо враховувати застави формальної логіки, то існує два погляди на сутність модального судження як форми думки: 1) судження можливості, дійсності і необхідності залежно від характеру відносин між предметом судження і його ознакою, як можливо, дійсно чи необхідно властивою; 2) ступінь достовірності змісту (смислу) думки, відповідно до якого судження поділяються на достовірні і вірогідні (проблематичні).

В.Н. Бондаренко визначає модальність як мовну категорію, яка вказує на характер відбитих у змісті речення об’єктивних зв’язків (об’єктивна модальність) і на ступінь достовірності змісту того ж речення з погляду мовця (суб’єктивна модальність). Думка людини предметно обумовлена і, з іншого боку, не позбавлена суб’єктивності, тобто людина оцінює ступінь відповідності змісту своєї думки дійсності, що відбивається у цій думці, таким чином, у думці фіксується ступінь вірогідності (достовірності) пізнання людиною зв’язків об’єктивної дійсності. Тому достовірність – це поняття, що характеризується ступенем відповідності змісту предмета (судження) об’єктивній дійсності з погляду суб’єкта думки (людини, яка говорить, думає чи пише). Модальні значення різних типів виражаються різними способами. Так, модальні значення проблематичної і категоріальної достовірності виражаються переважно аналітичним способом за допомогою службових слів з відповідним модальним значенням і аналітичних дієслівних конструкцій із значення проблематичної вірогідності. Модальні слова визначаються як службові слова, які вказують мовцю, наскільки достовірним мовець уявляє зміст речення, тобто характеризують ступінь вірогідності знання об’єктивних зв’язків, відбитих у змісті речення.

Досліджуючи поле недійсності, А.В. Чибук виокремлює його з модального макрополя і відносить до його складу щонайменше три ФСП: потенційно-ірреальне ФСП, ФСП спонукання і ФСП припущення. ФСП припущення розпадається на мікрополе впевненого припущення, мікрополе невпевненого припущення і мікрополе сумніву. [4, с. 52]:

ФСП спонування

Потенційно-
ірреальне ФСП

ФСП припущення

Мікрополе
впевненого
припущення

Мікрополе
невпевненого
припущення

Мікрополе
сумніву

Значення припущення А.В. Чибук відносить до нереальних модальних значень, пояснюючи це тим, що у реченні, яке виражає це значення, відбита не реальна дійсність, а тільки уявна. Ситуація припущення розглядає вираження суб'єктом мовлення певного відношення (модальної оцінки) до об'єкту мовлення. Причини виникнення ситуації припущення можуть бути такими: суб'єктивне сприйняття мовцем пропозиції, неповнота інформації, небажання брати на себе відповідальність за правдивість інформації, передача слів третьої особи, використання інформації інших осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике. / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : “Наука”, 1975. – 255 с.
2. Бондаренко В.Н. Аналитические и синтаксические способы выражения модальности в немецком языке. Иностранные языки в школе. // М., Просвещение, 1978. – № 4. – С. 28–36.
3. Бондарко А.В. Теория морфологических категорий. – Л.: “Наука”, 1976. – 253 с.
4. Чибук А. В. Функционально-семантическое поле предположения в немецком и русском языках: сопоставительный аспект: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.20 / Анна Владимировна Чибук. – М., 2004. – 226 с.

РЕДУПЛІКАЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ СПОСІБ УТВОРЕННЯ ОНОМАТОПІВ У СУЧАСНІЙ КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Охріменко В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Для структури більшості ономатопів корейської мови характерною є редуплікація основи. Редуплікативні складні слова можуть утворюватися шляхом простого повтору (дублювання) основи, проте у деяких випадках повторюватися можуть тільки частини основ, або між двома повторюваними елементами можуть бути інші вставні елементи [1, с. 157].

Хоча серед ономатопейної лексики корейської мови є слова, що складаються з одного складу, ключовою особливістю ономатопів у досліджуваній мові є повторюваний характер їх утворення. Редуплікуватися можуть один, два або

навіть три склади. Крім того, за спостереженнями корейських лінгвістів, кількість слів з повністю повторюваною основою більше ніж слів з частково повторюваною основою [2, с. 6]. Розглянемо детально кожен випадок редуплікації корейських ономатопів.

Проведений аналіз ономотопеїчної лексики дозволяє виокремити наступні типи ономотопеїчних слів корейської мови за способом утворення: 1) ономотопи, у яких дублюється один склад, наприклад, **벌벌** [pól-pól] (*дрижати, як осиновий листок*). У таких словах два склади повинні бути об'єднаними для того, щоб функціонувати як одне слово. Один склад такого слова окремо не має ніякого змісту. 2) Ономотопи, у яких дублюється двоскладова основа, наприклад, **꼬치|꼬치** [kkoch'i-kkoch'i] (*детально, ретельно*). Ці слова потребують повної редуплікації двох коренів. Один корінь окремо не може функціонувати як самостійне слово. 3) Ономотопи, у яких дублюється двоскладова основа, зі зміненним першим складом, наприклад, **알송달송** [alssong-dalssong] (*рябий, мутний, заплутаний, неясний*). У першому елементі цього слова перший склад починається на голосний **ㅏ** [a], а у другому елементі перший склад починається на приголосний **ㄷ** [d]. У таких словах зазвичай один з двох елементів не може використовуватися окремо, вони можуть функціонувати як слово тільки у сполученні одне з одним. 4) Ономотопи, у яких дублюється трискладова основа, наприклад, **꾸무럭꾸무럭** [kkumurók-kkumurók] (*в'яло, помалу, ліниво*). Кожна основа у таких словах може використовуватися окремо і функціонувати як незалежне слово. 5) Ономотопи, у яких дублюється трискладова основа, у яких при подвоєнні перший склад змінюється, наприклад, **곤드레만드레** [kondüre-kondüre] (*дуже п'яний*) – при дублюванні відбулася заміна першого складу **곤** [kon] на склад **만** [man]. 6) Ономотопи, у яких повторюється лише частина одного з елементів, наприклад, у слові **어둠침침** [ódum-ch'im-ch'im] (*темний, похмурий*) редуплікація відбувається лише у третьому складі **침** [ch'im]. Такі форми важко вважати справжніми редуплікативними, тим не менш вони розглядаються як різновиди варіативних редуплікованих складних слів.

Ті корейські ономотопи, які утворюються з незначними змінами повторюваного елемента, називаються варіативними і складеними словами. Вони у цілому демонструють більшу варіативність форм і семантики ніж повні редуплікативи. Наприклад, якщо повний редуплікатив **불긔불긔** [pulgüt-pulgüt] (*червоний*) означає наявність червоного кольору, то **울긔불긔** [ulgüt-pulgüt] означає не лише наявність червоного кольору, але й домішки інших кольорів [1, с. 158].

Подібні зміни у варіативних редуплікативах можуть відбуватися як у першому структурному елементі, так і в другому. При більш детальному розгляді таких трансформацій ми можемо помітити декілька тенденцій:

- можуть змінюватися голосні;
- у першому елементі редуплікатива можуть випадати початкові приголосні, при цьому вони можуть переміщуватися на початок другого елемента;
- повній заміні на інший склад може піддаватися якій-небудь зі складів редуплікативу.

Отже, редуплікація – основний спосіб утворення ономапопейчних слів, який в деяких випадках виконує функцію розширення й різноманітності форм і семантики таких слів. Редуплікація може виражати повторюваність, багатократність прояву одного й того самого образу, а також посилювати значення слова, надавати йому додаткових відтінків, виражати інтенсивність дії або якості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иксон Л. Корейский язык: История и современное состояние / Иксон Л., Санок Л., Ван Ч.; пер. с кор. В.Д. Аткин. – М.: Первое марта, 2005. – 484 с. – ISBN 5-8125-0682-5.
2. 이기원. 한국어의 의성어와 의태어. 서울 : 한국문화사. 2007. – 298 с.

ОБРАЗНОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОЙ ВНЕШНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

Охрименко Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

С описания внешности начинается наше знакомство с человеком. При определении внешнего вида в каждом национальном языке используются не только прямые номинации, но и яркие метафоры, узко этнические или универсальные образы.

Например, в русском и украинском языках при описании внешности человека часто метафоризируются следующие понятия: “симпатичный, красивый человек” (сравнивается с солнцем, звездой, ангелом, белым лебедем, маковым цветом, кустом калины, вообще цветком), “молодой и красивый человек” (будто распустившийся бутон, весенний сок, полноводная река или сильное молодое животное), “здоровый, крепкий и красивый мужчина” (статный, как дуб; сильный, как медведь, лев или бык; лицо – кровь с молоком), “стройная девушка” (конечно, русская берёзка или ивушка, украинская “тополя”, “калина”) [1].

Лингвокультурологический анализ иных языков, в частности китайского, турецкого и туркменского, показывает, что образные соответствия понятий привлекательной внешности имеются и в кругу удалённых языковых картин мира. Так, в китайском языке при обозначении *симпатичного, красивого человека* используются те же метафоры божества – “ангел” – и земного совершенства – “цветок”, но также встречается “заяц” (по-видимому, имеется в виду его безобидный, мягкий и грациозный вид, в то время как в славянской традиции заяц означает трусость) и “человек с чёрными глазами” (что отвечает

основным требованиям внешности данной нации и, наоборот, соотносится с колдовскими чарами у славян; украинское понятие красоты – “карі очі, чорні брови”). В турецком языке красивого человека назовут соответственно культурным требованиям своей страны – “как десерт”, т.е. изысканные, утончённые восточные сладости. Красивую девушку приравняют к луне в турецком и туркменском – близкородственных языках, ведь луна – символ девичьей красоты на Востоке. В обрядах восточных славян месяцем называют не девушку, а молодого человека. У тюркских народов красивого мужчину назовут по-своему – джигитом, т.е. искусным и отважным всадником, скачущим на лошади.

Красивый и молодой человек в китайском языке будет именоваться лотосом – пышно цветущей, душистой водяной лилией, широко распространённой в Южной Азии. В буддизме лотос служит традиционным символом чистоты. Ведь он рождается в мутной болотной воде, однако появляется на свет незапятнанным и чистым. Отсюда становится понятным значение лотоса как цветка юности, девственности, непорочности. В турецкой, как и в славянской, традиции это же значение получит образ свежей, благоухающей розы, применимый к женской красоте. В украинской культуре к определению розы добавится красный маков цвет, характеризующий внешность и одежду юношей, девушек.

В турецком языковом сознании иная метафора красоты – “детское, нежное лицо” – в целом охарактеризует симпатичного парня или девушку. Действительно, начало жизни человека, его детство и юность всегда прекрасны. В Туркменистане о свежести и красоте человека напомним образное сравнение “как кристалл” – чистый, сверкающий, безупречный камень, который в славянской традиции укажет на целебную родниковую воду или на открытую, кристально чистую душу человека.

Здоровый, крепкий и красивый мужчина в китайской языковой традиции потеряет символику мощного славянского дерева – дуба и грозного домашнего животного – быка, но приобретёт колоритное значение национальных животных-героев – тигра и медведя (медведь – также давний символ России и вместе символ силы, нелюдимости, неуклюжести, неудовлетворённости, ненасытности в Украине). Крепкого и статного мужчину в Китае назовут “спина тигра и поясица медведя”, указав на его силу, мощь, ловкость и изящество. В этой стране такого человека могут описать и как “старое, прочное (проверенное временем) железо”, что соотносится с общечеловеческой символикой крепкого и сильного характером мужчины. В Туркменистане такому герою дадут следующие имена: крепкий, как орех (прочное дерево), как тутовое дерево (многолетник, растущий на юге), как гора (географическая часть страны) или как бельгийский конь. Конь – важное транспортное животное кочевников. А бельгийский конь – это одна из самых выносливых пород лошадей на территории Средней Азии.

Стройная девушка в Туркменистане редко получит русское название “берёзка” (берёзы здесь не растут), зато её сравнят с высоким, тонким южным тополем (укр. «дівчина-тополя»), ещё скажут – “звёздочка” (на Востоке красота луны и звёзд ни с чем не сравнимы; укр. “зіронька / зірочка” – обращение

к симпатичной девушке). Туркменское народное сознание обязательно сравнит стройную девушку с изящным, ловким животным – джейраном. Этот род газелей имеет привлекательный внешний вид. Джейран живёт в пустынях, поэтому для маскировки у него окраска верха тела и боков песчаная, а низ тела, шея и внутренняя сторона ног белые. У молодых джейранов ясно выражен лицевой узор в виде тёмно-коричневого пятна на переносице и двух тёмных полос, тянущихся от глаз к углам рта. Эта газель не только красива, она очень ловка и стремительна. Крайне чуткое и осторожное животное, джейран при малейшей тревоге бросается в бегство, развивая огромную скорость. К сожалению, это млекопитающее (как и лань, с которой сравнивают стройную девушку в русском языке) включено в Красную книгу как исчезающий вид.

ЛИТЕРАТУРА

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / Вталій Вікторович Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
2. Славянская мифология. Энциклопедический словарь. / Отв. ред. С.М. Толстая. – 2-е изд. – М.: Междунар. отношения, 2002. – 512 с.
3. Слухай Н.В. Міфопоетичний словник східних слов'ян / Наталя Віталіївна Слухай. – Сімферополь: Кримське навч.-пед. державне вид-тво, 1999. – 120 с.

ЖАНРОВА ФОРМА “ГЛОСА” ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ

Павлик В.І.

Івано-Франківський національний університет нафти і газу

Жанр “глоса” (lat. glossa – пояснюче зауваження) належить до аналітичних жанрів німецького газетного мовлення. Глоси відзначаються стислістю, влучністю, чіткістю, гостротою та дотепністю. Предметом глос в загальному є вчинки, події, поведінка, які піддаються критиці. У такому випадку глоса викриває суперечність між об'єктивними вимогами та суб'єктивною відповідністю, між удаваним, бажаним і дійсним, ілюзією та реальністю, а також між наміром і дією, докладеними зусиллями та результатом, метою та засобом, між словом і ділом або, також, між словом і словом. Функція глоси полягає у несподіваному, блискавичному викритті таких суперечностей за допомогою цікавого, емоційно діючого тексту, а також у намаганні змінити спосіб поведінки та його наслідки. Ця функція володіє політично-ідеологічним, агітаційно-пропагандистським, а, за певних умов, також оперативно-організуючим аспектом [3, с. 159].

Г.-Г. Люгер визначає глосу як журналістський жанр, у текстах якого робиться особливий наголос на висловленні певної важливої думки, вони відрізняються від інформаційно-спрямованих текстів і від коментаря [4, с. 137-139].

У текстах, які акцентують висловлення думки, мова йде про “тлумачення й оцінку”. У глосі, як і в коментарі, оцінка розгортається аргументовано, але у глосі ця аргументація спотворена та має змінену форму за допомогою інтеракційної модальності [4, с. 137–138]. У цьому полягає оригінальність

текстів цього жанру. Частини, які несуть інформацію, є селективними і просочені оцінками. Глоса володіє “загостреним, полемічним стилем” і вважається “однією з найважчих форм журналістського відображення дійсності. Коментар і глоса близькі один до одного, ці жанри є прототипними, послуговуються однією композиційно-мовленнєвою формою (“міркування”). [6, с. 491].

Кульмінацією глоси є її пуант (die Pointe). Тлумачення терміну “пуант” знаходимо у фаховому літературному словнику під редакцією Г.фон Вільперта: “Пуант (з франц. *pointe* – вістря) – безпосередній, неочікуваний смисл, яким закінчується жарт; часто є несподіваною точкою зору стосовно сказаного” [5, с. 617]. Пуант глоси виражає головну думку, заради якої був написаний текст. У ньому в стислій, загостреній формі пояснюється позиція автора, його власна оцінка описаної перед тим ситуації та його залучення до виправлення розкритикованого явища.

Тексти глос – це іронічні тексти. Одним із видів іронічної тональності є інтертекстуальна іронія, яка широко представлена в текстах жанру “глоса”. Термін “інтертекстуальність” запроваджений теоретиком постструктуралізму Ю. Кристеву, і в найзагальнішому сенсі означає зв’язок тексту з іншими текстами. Дослідниця сформулювала свою концепцію на ґрунті переосмислення відомої праці М. Бахтіна “Проблема змісту, матеріалу і форми в словесній художній творчості”, де автор говорить про поліфонічність літератури і про “діалог” тексту з іншими текстами та жанрами. Ю. Кристева окреслила інтертекстуальність як “текстуальну інтер-акцію, що відбувається всередині окремого тексту” [2, с. 97].

Інтертекстуальну іронію може розпізнати лише так званий “ідеальний читач”, якого У. Еко називає “*lettore modello*”. Це читач-зразок, а саме читач-ідеал, що здатний простежити за думкою автора і розшифрувати абсолютно всі натяки та підтексти [1, с. 21]. Адресатами жанрової форми “глоса” є люди з вищою освітою, які і мають ліберальні політичні погляди. Адресат глоси завдяки високому рівню своєї освіченості в стані відчутти ту іронію стосовно описуваних явищ, які закладаються автором, і отримати від них насолоду.

Інтертекстуальна іронія виникає від зіставлення двох контекстів – “поверхневого” контексту твору якогось іншого контексту, на який натякає автор, тобто в її основі лежить алюзія. Відтак, проблема відтворення в перекладі інтертекстуальної іронії перетинається із проблемою перекладу алюзій.

Щоб зберегти в перекладі інтертекстуальну іронію, треба відтворити в цільовому тексті передусім контраст між тональностями метатексту й прототексту, що зіставляються через алюзію, водночас залишивши можливість так званого “наївного” прочитання [1, с. 159].

Загальних підходів до відтворення в цільовому тексті інтертекстуальної іронії є два: очуження та одомашнення. Очуження означає збереження в цільовому тексті посилань на тексти культури-джерела; одомашнення означає заміну оригінальних інтертекстуальних посилань іншими, що зрозуміліші в цільовій культурі, хоч і не обов’язково асоціюються з нею [1, с. 159].

Головним завданням перекладача текстів глос – це збереження інтертекстуальної іронії оригінального тексту за допомогою передачі алюзій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кам'янець А. Б. Інтертекстуальна іронія та переклад. / А. Б. Кам'янець, Т. Є. Некряч. – К.: Видавець Карпенко В. М., 2010. – 176 с.
2. Кристева Ю. Бахтин, слово, діалог и роман / Ю. Кристева // Вестник МГУ. – Серия 9. Филология. – 1995. – №1.
3. Einführung in die journalistische Methodik [von e.Autorenkollektiv d. Sekt. Journalistik d. Karl-Marx-Univ. Leipzig] – [2., durchges. Aufl]. – Leipzig: Bibliografisches Institut, 1988. – 240 S.
4. Lüger H.-H. Pressesprache / Heinz-Helmut Lüger. – 2. Auflage. –Tübingen, 1995. – 169 S.
5. Sachwörterbuch der Literatur / [von G. von Wilpert]. – [4. verbesserte und erweiterte Auflage]. – 2001. – Stuttgart, Alfred Kröner Verlag. – 925 S.
6. Sandig B. Textstilistik des Deutschen / Barbara Sandig. – Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2006. – 584 S.

ІНТОНАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ У ПРОМОВАХ НІМЕЦЬКИХ ТА ШВЕЙЦАРСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Падалка О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Особливості літературної німецької мови в Німеччині та Швейцарії здавна привертають увагу лінгвістів (А.И. Домашнев, М.М. Гухман, В.М. Жирмунский, Л.Э. Найдич, Н.Г. Помазан, М.А. Зикова та багато інших) [1, с. 342]. Опис власне інтонаційних особливостей німецького та швейцарського національних варіантів, своєрідність функціонування цих відмінностей в певному національному мовному варіанті зумовлюють **перспективу** досліджень інтонаційних систем даних варіантів німецької мови. **Мета** дослідження полягала у з'ясуванні сутності просодичних компонентів, які впливають на реалізацію та продукування німецької та швейцарської політичної промови. **Матеріалом** дослідження слугували виступи міністра закордонних справ Німеччини Франка Вальтера Штайнмейера та президента Соціал-демократичної партії Швейцарії Крістіана Леврата.

За результатами аудитивного аналізу німецьких політичних промов встановлено, що в межах теми мелодійний тон рівний, що означає в першу чергу незавершеність думки: *Aber abgesehen[→] davon[→] glaube ich[→], Frau Bundeskanzlerin[→]: Mit dieser[→] Rede[→] haben Sie[→] Ihre[→] Fraktion[→] nicht gerettet.↓ Dazu[→] war sie[→] zu oberflächlich[→] und ist auf den Kern[→] der Probleme[→] überhaupt[→] nicht eingegangen.↓* Тематичні частини наприкінці висловлювання здебільшого вирізняються низхідним рухом тону, а коливання мелодики в ремі суттєво залежать від попередньої настанови промовця: *Heute ↑'würde er uns[→] "anschauen[→] und mit 'ruhiger[→] 'Stimme[→] 'hier[→] in 'diesem[→] 'Saal[→] "sagen↓|| "'Geht ↑'sorgsam[→] 'um[→] mit Eu"ropa.↓*

Дані аудитивного аналізу швейцарської політичної промови дають можливість стверджувати, що висловлюванню характерні варіації мелодійного контуру на початку, або в середині теми *'Unser[→] "'Land↑ 'braucht[→] einen*

sozi'alen → *"Aufbruch*↑, *eine 'Grundsatzdebatte* → *und Struk'turen* → *und 'Leistungen,* → *unseren Sozi"alstand.*↓ Мелодика реми зумовлюється інтенцією політика, а каденція повідомлення характеризується висхідно-низхідним рухом тону: *"Warum*↑ *'können wir* → *'nicht* → *in den 'drei* → *'kommenden* → *'Monaten* → *eine Diskus"sion*↑ *"führen?*↓ Це явище підтверджується у роботі Паоло Паніццоло "Die schweizerische Variante des Hochdeutschen", яка названа першим докладним описом інтонаційних особливостей літературного стандарту німецької мови Швейцарії [2, с. 58].

Логічним наголосом в німецькій та швейцарській політичній промові виділяються здебільшого повнозначні слова (іменники (41,79%), дієслова (43,28%), прикметники (8,96%), прислівники (4,48%)), оскільки вони несуть більшу семантичну вагу для передачі змісту в політичному мовленні: *'Die kann "ähnlich folgenreich sein, wie 'die nach neunzehnhundertneunund"achtzig: nach 'Ende des "Kalten "Krieges, nach Zu"sammenbruch des "Ostblocks.* (Frank Walter Steinmeier) *Wir 'müssen "'unbedingt unsere Solidari'täten über"denken.* (Christian Levrat). Проте, виступаючи перед публікою, політик має не тільки привернути увагу слухачів, але й апелювати до їхніх емоцій. Тому оратор періодично використовує емпатичний наголос для виділення службових слів (займенників (6,74%), сполучників (11,12%), прийменників (13,45%)), частотність вживання яких переважно відмічається в рематичних фрагментах промови: *"Deutschland kann "'mehr.*

Логічне застосування пауз полегшує розуміння повідомленої інформації, допомагає слухачам встановити важливе й дає час на осмислення отриманої інформації. За результатами експерименту встановлено, що німецький політик активніше використовує паузи для виокремлення ключових слів, ніж швейцарський: *'Was be"deutet 'diese "Schuldenkrise 'eigentlich?/ 'Sie be"deutet 'doch "'nichts "'anderes, als dass wir 'Menschen} zu'lasten 'unserer 'Zukunft "leben,/ und das im 'Übrigen ja "'nicht "'nur im Be'reich der Fi"nanzen,/ 'sondern in "'vielen "'anderen Be'reichen "auch.//* Так логічна коротка пауза вживається передусім для перепочинку, середня для розмежування інформації та довга для привернення уваги слухачів. Швейцарський політик застосовує у промові лише короткі та середні паузи, що ускладнює розуміння його думки: *Wir 'dürfen nicht ver"gessen, dass eine "'echte So'zialpolitik in 'erster 'Linie auf 'Bildung,} auf eine zielbe'wusste Ver'antwortung, ver'bindete Fa'milienpolitik 'aufbauen "muss.*

Із семантикою і прагматикою промови пов'язаний темп мовлення політика. Зміна темпу суттєво впливає на сприйняття промови слухачами, оскільки занадто швидке, або занадто повільне мовлення оратора не сприймається публікою. Прийнятним для німецького політичного виступу є темп у 200 складів за хвилину, який дещо прискорюється на менш інформативних фрагментах промови 210 складів на хвилину та значно уповільнюється до 180 складів за хвилину, що викликає увагу слухачів, під час повідомлення нової/важливої інформації. Нормальний темп швейцарського політика складає 210-215 складів на хвилину, що сприймається швидше ніж німецьке мовлення.

Отже, за результатами аудитивного аналізу промов німецького та швейцарського політиків можна зробити висновок, що певні відмінності спостерігаються у варіації мелодійного контуру, використанні пауз та швидкості

проголошення промови. Дані аудитивного аналізу потребують підтвердження під час проведення акустичного аналізу, що вбачається перспективною галуззю дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Der Duden – Aussprachewörterbuch : [unerlässlich für die richtige Aussprache : Betonung und Aussprache von über 130000 Wörtern und Namen : Grundlagen der deutschen Standardaussprache : ausführliche Aussprachelehre] / Max Mangold. – [6., überarb. und aktualisierte Aufl.] – Berlin : De Gruyter, 2005. – Bd. 6. – 860 S.
2. Panizzolo P. Die schweizerische Variante des Hochdeutschen / Paolo Panizzolo. – Marburg : Elwert, 1982. – 145S.

СЕМАНТИКА ПАРАМЕТРИЧНИХ ПРИКМЕТНИКІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МОДЕЛІ ПРОСТОРУ

Панасенко М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із пріоритетних напрямків сучасної лінгвістики є дослідження лексики у вигляді семантично інтегрованих частин – лексико-семантичних полів. Лексика на позначення розміру не є винятком. Значний інтерес лінгвістів до проблеми параметричних прикметників пояснюється тим, що дослідження таких груп, як назви ваги, простору, часу, розміру, має відкрити суттєві риси в побудові лексичної системи мови [1, с. 182]. Структура лексико-семантичного поля параметричних прикметників розглядалася дослідниками по-різному. Так, наприклад, Т. Щебликіна поділяє прикметники із просторовою семантикою на геоцентричні та антропоцентричні. Геоцентричні характеризують вертикальний простір, пов'язаний з вимірами щодо поверхні землі. Прикладами таких прикметників можуть слугувати пари на зразок високий – низький, глибокий – мілкий [2, с. 3]. Антропоцентричні прикметники характеризують горизонтальний простір, вони пов'язані з вимірами щодо людини як точки відліку.

Прикладом останніх слугують антонімічні пари широкий – вузький, далекий – близький [2, с. 4]; Ж. Соколовська та О. Кардашук включають до складу лексико-семантичного поля розміру прикметники, що позначають протяжність, виражену в конкретних одиницях, локацію, особливості простору, форму предмету; дослідник О. Кшановський у складі категорії параметричності виділяє 6 мікрогруп, а саме – загальної величини, висоти, довжини, глибини, ширини і товщини [3, с. 112]; О. Кривченко та В. Любкін за точку відліку беруть опозицію горизонтальний – вертикальний, яку, на їх думку, можна віднести до універсальних просторових опозицій. І це допомагає інколи зрозуміти не тільки розмір предмета, а й його положення в просторі.

Завдяки наявності параметричних прикметників із просторовою семантикою створюється мовна модель простору з її різними параметрами (вертикаллю та горизонталлю). Аналіз прикметників, що характеризують простір по горизонталі та вертикалі засвідчує антонімічність відповідних прикметників.

Відомо, що категорія простору тісно пов'язана з категорією часу. Це знаходить відбиття і в мовній картині світу, зокрема в похідних значеннях прикметників із просторовою семантикою, які використовуються для позначення часових понять. Такі лексико-семантичні варіанти інтегруються в лексико-семантичне поле темпоральності. У межах цього поля виявляємо компоненти, генетично пов'язані з лексико-семантичною групою “простір”, до складу якої входять своїми похідними значеннями, наприклад прикметник довгий – “який займає великий відрізок часу”.

Слова, що утворюють групу “темпоральність”, вказують на протяжність (обмежену чи необмежену) дії у часі, на її тривалість (велику / малу) – довгий, короткий.

Розгляд семантичної структури прикметників, що виражають мовну модель простору, виявляє, що в їх системі значне місце посідають лексико-семантичні варіанти із значеннями, які виражають внутрішні властивості, стан і соціальне становище людини. У виникненні подібних значень велику роль відіграє асоціативний механізм оцінки в мові. Цей механізм впливає на рівень сприйняття, на відбиття в мовних засобах, отже, в мовній картині світу.

Порівняльний аналіз параметричних прикметників китайської мови дозволяє встановити, як розвиваються і модифікуються об'ємно-просторові ознаки предметів в актах словотворення, а також виявити національну специфіку дериваційно-номінативного простору.

Просторова модель світу використовується для вираження внутрішнього стану людини (інтелектуального, психічного, соціального). При цьому важливе значення відіграє оцінний компонент, який стає основою лексичного значення. Використання мовної моделі простору для вербалізації внутрішнього світу унаочнює явища, що є концептами абстрактними, тобто такими, що не сприймаються органами чуття [2, с. 72].

Слова з просторовим значенням часто використовуються в китайській мові і є важливим складником образу світу в концептуальному та мовному планах. Мова передає просторові поняття через різні просторові орієнтири, через речі, розміщені в просторі, тому в мові простір не передуює речам, які його заповнюють, а навпаки, констатується ними.

Таким чином, можна зроби висновок, що просторові прикметники відіграють важливе значення для формування моделі простору та побудови мовного образу світу взагалі, оскільки модель видимого світу є засобом об'єктивації тих явищ, які не сприймаються безпосередньо. Оскільки простір пов'язаний із часом, то просторова модель впливає і на формування мовної моделі часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирницкий А.И. Морфология английского языка / А.И. Смирницкий. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1959. – 440 с.
2. Щєбликіна Т.А. Роль параметричних прикметників із просторовою семантикою у формуванні лінгвального образу світу / Т.А. Щєбликіна. – Харків : Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, 2001. – 16 с.
3. Кшановський О.Ч. Перська мова у функціонально-типологічному висвітленні: монографія / О.Ч. Кшановський. – К. : Вид. дім Д. Бураго, 2011. – 423 с.

РЕФОРМА ОРФОГРАФІЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ: ПРИЧИНИ ТА ПРИНЦИПИ

Панченко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

З нового навчального року французькі школярі навчатимуться за підручниками, які враховуватимуть нові правила орфографії. Рішення про необхідність такої реформи було прийняте ще у 1990 році, тоді ж були запропоновані й нові правила, але про них почали говорити лише у 2016, коли було вирішено почати застосовувати їх на практиці. Ставлення до впровадження реформи неоднозначне: Французька Академія, яка схвалила у 1990 році реформи, зазначає, що не вона була ініціатором таких змін, змін, затвердити або відкинути які, може лише “вищий законотворець”, яким є ужиток. Французькі освітяни теж не схвалюють нових правил, вважаючи що застосовувати їх можливо лише тричі прочитавши текст реформи і перевіrivши написання за допомогою комп’ютерної програми [1]. Проте, реформа має на меті полегшити процес вивчення французької мови. Крім того, нові правила написання 2400 слів (а саме такої кількості лексичних одиниць стосується реформа) не відмінюють колишнього написання, тобто, обидві форми – стара й нова – будуть співіснувати. Навчальні ж видання, які використовуватимуть нові правила, будуть містити відповідну відмітку на обкладинці. У чому ж суть реформи? Нові правила стосуються написання:

- складних числівників: *vingt et un* стає *vingt-et-un*, *un million cent* – *un-million-cent*;

- складних іменників: *un compte-gouttes*, *des compte-gouttes* стає *un compte-goutte*, *des compte-gouttes*;

- діакритичних знаків: 1) гравіс (фр. *accent grave*) заміняє акут (фр. *accent aigu*) у деяких іменниках, у формах майбутнього часу й умовного способу дієслів, які відмінюються по типу *céder* та у формах типу *puissè-je*: *événement* стає *évènement*, *règlementaire* – *règlementaire*, *je céderai* – *je cèderai*. Тож, перед складом, що не вимовляється, завжди пишеться *è*, крім префіксів *dé-*, *pré-*, початкової *é-* та слів *médecin*, *médecine*; 2) циркумфлекс (фр. *accent cinronflexe*) більше не вживається над *i* та *u*, де він не відіграє жодної ролі при вимові, а є джерелом помилок, проте зберігається у дієслівних закінченнях простого минулого часу (*passé simple*), сюбжонктиву та у п’яти випадках двозначності: *coût* може віднині писатися як *cout*, *entraîner*, *nous entraînons* – *entraîner*, *nous entraînons*, *paraître*, *il paraît* – *paraître*, *il paraît*. Циркумфлекс зберігається у словах, де він сприяє розрізненню значення, а саме у прикметниках чоловічого роду однини *dû*, *mûr* et *sûr*, *jeûne(s)* та у формах дієслова *croitre* для розрізнення з формами дієслова *croire* (*je crois*, *tu crois*, etc.);

- дієслів з закінченнями *-eler*, *-eter*, які тепер слід відмінювати по типу дієслів *peler* або *acheter*: *j'amoncelle* – *j'amoncèle*, *tu époussetteras* – *tu époussetèras*. Похідні слова на *-ment* теж слідує даному правилу: *amoncellement* – *amoncèlement*. Виняток становлять дієслова *appeler*, *jeter* та похідні (в тому числі *interpeler*);

– запозичених слів, множина яких буде утворюватись згідно правил французької мови: *des matches* писатиметься *des matchs*, *des misses* – *des miss*. Теж стосується і діакритичних знаків: *revolver* – *révolver*;

– злитного написання: 1) складних слів з *contr(e)-* та *entr(e)-*: *contre-appel*, *entre-temps* стає *contrappel*, *entretemps*; 2) складних слів з *extra-*, *infra-*, *intra-*, *ultra-*: *extra-terrestre* – *extraterrestre*; 3) складних слів з “науковими” компонентами (*hydro-*, *socio-* і т.п.); 4) слів, утворених звуконаслідуванням, та слів іноземного походження: *tic-tac*, *week-end* – *tictac*, *weekend*;

– слів з закінченням *-olle*, дієслів з закінченням *-otter* та утворених від них слів, які писатимуться тепер без подвоєної приголосної: *corolle* – *corole*, *frisotter*, *frisottis* – *frisoter*, *frisotis*. Виняток становлять слова *colle*, *folle*, *molle* та слова тієї ж сім’ї, що й слово з закінченням *-otte* (такі, як *botter*, *de botte*);

– діакритичний знак трема (фр. *tréma*) переноситься на літеру *u* у буквосполученнях *-güe-* та *-güi-*, а також додається у деяких словах: *aigüe*, *ambigüe* віднині писатимуться як *aigüe*, *ambigüe*, *ambigüité* – *ambigüité*, *arguer* – *argüer*. Слова які отримали знак трема: *argüer* (*j'argüe*, *nous argüons*, і т.п.), *gägeüre*, *mangeüre*, *rongeüre*, *vergeüre*;

– дієприкметника минулого часу (*participe passé*) дієслова *laisser*, який, як і дієприкметник минулого часу дієслова *faire* залишатиметься незмінним, якщо за ним слідує інфінітив: *elle s'est laissée maigrir* – *elle s'est laissé maigrir*, *je les ai laissés partir* – *je les ai laissé partir*.

Зміни стосуються також певної кількості інших слів, у написанні яких було виправлено “аномалії”: *oignon* стало *ognon*, *nénuphar* – *nénufar*, *asseoir* – *assoïr*.

Деякі слова отримали діакритичні знаки, що вплинуло на їх вимову: *asséner*, *papèterie*, *québécois*, і т.п..

Закінчення *-illier* втратило букву *i*, яка не була чутна при вимові (окрім назв дерев): *joailler*, *serpillère*.

Укладачам словників також рекомендовано, у випадку сумнівів у написанні, надавати перевагу більш “французьким” формам слів (краще *leader*, ніж *leadeur*), написанню без циркумфлекса (*allo*, а не *allô*), утворенню множини відповідно до стандартних правил і т.п.

Передбачені зміни суттєві. Лише час покаже чи закріпляться вони у мові. Але сьогодні більшість освітян вважає, що більшої уваги потребує не реформа орфографії, а той факт, що, станом на 2015 рік, 45% французів не опанували базові правила письма [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Girard J.-R. Réforme de l'orthographe : le coup de gueule d'un prof [Electronic resource] / Jean-Pierre Girard. – Access mode : <http://www.lefigaro.fr/vox/societe/2016/02/04/31003-20160204ARTFIG00142-reforme-de-l-orthographe-le-coup-de-gueule-d-un-prof.php>
2. Marsal B. Orthographe : la réforme mise sur la facilité [Electronic resource] / Baptiste Marsal. – Access mode : <http://www.leprogres.fr/education/2016/02/05/orthographe-la-reforme-mise-sur-la-facilite>.

ДИНАМІКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Паршикова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Стадіальність психічного розвитку молодших школярів та процесу засвоєння ними іноземної мови (ІМ) обумовлює певну динаміку та поетапність навчання ІМ у початковій школі.

Відповідно до операційної концепції Ж. Піаже, молодші школярі проходять у своєму інтелектуальному розвитку дві стадії: доопераційну (учні першого-другого класів) і стадію конкретних операцій (учні третього-четвертого класів). На доопераційній стадії молодші школярі використовують образи як символи і тому, на думку Ж. Піаже, засвоюють мову шляхом імітації “цілком готових знаків”. На стадії конкретних операцій у дітей починає формуватися абстрактний спосіб мислення. Однак важливою передумовою для здійснення дій у внутрішньому плані на цій стадії залишається конкретна наочність. Формування конкретних операцій відбувається завдяки одночасному здійсненню декількох розумових операцій, яке забезпечує їх координацію, зворотність, транзитивність та цілісність [1]

Оволодіння молодшими школярами ІМ включає, відповідно до досліджень австрійських психолінгвістів, три основні стадії: початкову стадію рецептивного та імітативно-репродуктивного засвоєння ІМ, реорганізаційну стадію аналізу мовленнєвих продуктів, пошуку і перевірки правил, моделювання зв'язків, а також стабільну стадію встановлення і застосування правил мови або стадію зв'язного мовлення [2]. Врахування послідовності природних процесів засвоєння ІМ молодшими школярами, встановлення оптимальних способів їх моделювання у навчанні ІМ у початковій загальноосвітній школі сприятиме підвищенню його ефективності.

Проведене у рамках нашого дослідження [3] співставлення стадій засвоєння ІМ молодшими школярами зі стадіями їхнього розвитку, в першу чергу пізнавального, створило передумови для встановлення основних етапів навчання ІМ учнів початкової загальноосвітньої школи, визначення їх дефініцій і характеристик. Перший, адаптаційний етап корелює з початковою стадією засвоєння ІМ та доопераційною стадією розвитку молодших школярів та включає два підетапи: фонологічної і лексико-семантичної адаптації; другий, реорганізаційний з підетапами синтаксичної і морфологічної реорганізації – з реорганізаційною стадією і стадією конкретних операцій.

На основі порівняльного аналізу динаміки процесів засвоєння ІМ молодшими школярами та рідної мови дітьми було визначено, що характерним способом засвоєння ІМ учнями початкової загальноосвітньої школи на першій стадії є наслідування, типовими внутрішніми процесами є найпростіші механізми сприйняття, розуміння і відтворення мовленнєвих одиниць на основі імітації, вибору та актуалізації без змін та з незначними лексико-семантичними змінами. Провідним способом засвоєння ІМ на другій стадії є узагальнення, завдяки якому учні здатні конструювати висловлення на основі механізму аналогії,

усвідомлення основних граматичних закономірностей, а також реорганізовувати засвоєні мовленнєві зразки спочатку на синтаксичному, а потім і на морфологічному рівні.

Встановлення складу та послідовності мовленнєвих дій та операцій молодших школярів щодо засвоєння ІМ дозволило визначити динаміку навчання ІМ учнів початкової загальноосвітньої школи та розробити схеми їхньої навчальної діяльності на кожному етапі навчання.

З урахуванням динаміки засвоєння ІМ учнями початкової загальноосвітньої школи були встановлені вимоги до його організації на обох етапах. На першому, адаптаційному етапі навчання до основних вимог віднесені наступні: насичення мовленнєвого досвіду учнів прагматично значущими мовленнєвими одиницями, забезпечення однозначного зв'язку з їхнім предметним значенням, а також мотивації багаторазового вживання у типових ситуаціях спілкування, підтримку їх сприйняття і запам'ятовування, зокрема за рахунок застосування стратегії зверненого до дітей мовлення, цілеспрямоване стимулювання усвідомлення учнями операцій скорочення, розширення мовленнєвих зразків, підстановки і заміщення лексико-семантичних елементів у них, сегментації на рівні тексту і речення [3, с. 100].

На другому, реорганізаційному етапі необхідно дотримуватись таких вимог до навчання ІМ у початковій загальноосвітній школі: цілеспрямоване застосування стратегій фіксації уваги учнів до граматичної форми, стимулювання виділення ними граматичних ознак, підтримка аналізу, узагальнення та усвідомлення синтаксичних і морфологічних закономірностей за рахунок опор, навідних запитань, формування в учнів навичок сегментації на рівні речення і слова, операцій трансформації, спочатку синтаксичної, а потім морфологічної.

Результати проведеного дослідного навчання підтвердили наше припущення щодо необхідності точного узгодження методичних основ навчання ІМ у початковій загальноосвітній школі зі стадіями вікового розвитку молодших школярів та динамікою засвоєння ними мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка / Ж. Пиаже // – СПб. : Союз, 1997. – 254 с.
2. Peltzer-Karpf A. Die Dynamik des frühen Fremdsprachenerwerbs / A. Peltzer-Karpf, R. Zangl // – Tübingen : Narr, 1998. – 187 S.
3. Паршикова О.О. Теоретичні основи навчання іноземної мови учнів початкової школи: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / О.О.Паршикова // – К., 2010. – 408 с.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТВОРЧОГО МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Паустовська М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Для оцінки результатів перед- і післяекспериментального зрізу (ЕЗ) по кожному окремому студенту ми використали відібрані нами критерії оцінювання творчого

мовлення (ТМ) і отримали показники відповідних коефіцієнтів за кожним критерієм. Для оцінки результатів перед- і після- ЕЗ по кожній окремій експериментальній групі (ЕГ) були застосовані статистико-математичні методи аналізу.

Оцінку даних експерименту було розпочато аналізом результатів перед- і після- ЕЗ у кожній окремій навчальній групі, який передбачав порівняння вихідного і досягнутого рівня сформованості у студентів вмінь створювати ТМ. У процесі порівняння ми аналізували створені студентами ТМ і оцінювали їх за запропонованими критеріями.

Порівняння результатів перед- і після- ЕЗ у групі ЕГ1 свідчить про наявність приросту показників коефіцієнтів за всіма критеріями. Більш того, спираючись на величини *критерію t Стьюдента*, різниця результатів перед- і після- ЕЗ у межах майже кожного окремого коефіцієнта оцінювання є вірогідною. Ця статистика підтверджується більш високою якістю ТМ, створених студентами у ході після- ЕЗ. У порівнянні з ТМ перед- ЕЗ, ТМ після- ЕЗ є більш змістовними, а саме більш інформативними, тематичними.

Спираючись на отримані результати, можна стверджувати, що перший варіант розробленої нами методики, який включав читання мовчки тексту-зразка ТМ; аналіз тексту-зразка ТМ з точки зору його структури і різноманітних мовних та мовленнєвих явищ, притаманних творчому висловлюванню; творче відтворення прочитаного тексту-зразка ТМ; створення власного ТМ, має достатньо високу ефективність.

Як і у групі ЕГ1, аналіз результатів перед- і після- ЕЗ у групі ЕГ2 показав приріст показників коефіцієнтів за всіма визначеними критеріями. Причому, виходячи з величин *критерію t Стьюдента*, за більшістю критеріїв різниця результатів перед- і після- ЕЗ у межах кожного окремого коефіцієнта є вірогідною.

Отримані статистичні дані проявляються у більш високій якості ТМ, створеного студентами у ході після- ЕЗ. У порівнянні з ТМ перед- ЕЗ, монологи після- ЕЗ стали більш змістовними, а саме більш інформативними, тематичними.

Як і для групи ЕГ1, винятком є сукупний критерій комунікативності (Кком), показники якого демонструють очевидну тенденцію до покращання, причому різниця результатів за критеріями, які входять до цього сукупного критерію, є вірогідною.

Крім того, вірогідною також є і різниця показників за сукупним критерієм мовної правильності (Кмпв). Однак показники *критерію t Стьюдента* при порівнянні результатів перед- і після- ЕЗ у межах кожного окремого коефіцієнта за критерієм фонетичної (Кфп), граматичної (Кгп) і лексичної (Клп) правильності, які є складовими Кмпв, є меншими ніж відповідний *довірчий коефіцієнт t* (2,086). При цьому показники Кфп, Кгп і Клп демонструють певну тенденцію до покращання. Більш високу вірогідність різниці показників Кмпв у порівнянні з вірогідністю різниці показників Кфп, Кгп і Клп можна пояснити тим, що Кмпв включає у себе більшу кількість варіант, у результаті чого похибка у випадку Кмпв є меншою. Наприклад, у перед- ЕЗ Кмпв включає 33 варіанти і похибка для Кмпв складає 0,025, а Кгп включає 11 варіант і похибка для цього коефіцієнта складає 0,051.

Отриманий результат є логічним з огляду на особливості застосованого у цій групі студентів другого варіанта методики, який не передбачав вправ з аналізом тексту-зразка ТМ з точки зору його структури та різноманітних мовних і мовленнєвих явищ, притаманних творчому висловлюванню, що спричинило невисокий приріст за деякими показниками.

Аналіз результатів перед- і після- ЕЗ у групі ЕГЗ виявив приріст показників коефіцієнтів за всіма критеріями. Причому, виходячи з величин *критерію t Стьюдента*, за більшістю критеріїв різниця результатів перед- і після- ЕЗ у межах кожного окремого коефіцієнта є вірогідною. Цей результат відтворюється у більш високій якості ТМ, створеного студентами у ході після-ЕЗ. У порівнянні з ТМ перед- ЕЗ, монологи після- ЕЗ є більш змістовними, а саме більш тематичними.

Як і для групи ЕГ1 і ЕГ2, винятком є ситуація з Кком, показники якого демонструють лише тенденцію до покращання. Разом з тим, картина щодо показників за критерієм змістовності (Кзв), що входить до Кком, є дещо відмінною: різниця між показниками Кзв є вірогідною, а різниця результатів перед- і після- ЕЗ у межах кожного окремого коефіцієнта за критерієм інформативності (Ки), аргументованості (Ка), логічності (Кл), які входять до Кзв, демонструє лише чітку тенденцію до покращання.

Аналогічно, подібну тенденцію демонструє різниця між показниками Кфп, який є складовою Кмвп, тоді як різниця між показниками самого Кмвп є вірогідною. Ситуація щодо Кзв і Кмвп аналогічна ситуації щодо Кмвп у групі ЕГ2 і має таке саме пояснення.

Останній коефіцієнт – за критерієм темпу мовлення (Ктмл) – демонструє ще одну особливість результатів у групі ЕГЗ: показник *критерію t Стьюдента* при порівнянні даних щодо Ктмл є меншим, ніж відповідний *довірчий коефіцієнт t (2,101)*, що свідчить про наявність лише тенденції до покращання. Отриманий результат щодо показника Ктмл є наслідком обмеженості часу, відведеного на експериментальне навчання.

Результати аналізу даних, отриманих у групі ЕГЗ, відповідають нашим очікуванням, враховуючи специфіку застосованого у цій групі студентів третього варіанта методики, що не містив вправ з творчим відтворенням прочитаного тексту-зразка ТМ. Застосовані у першому і другому варіанті нашої методики такі вправи сприяли активному розвитку ширшого діапазону вмінь для створення ТМ. Відсутність цих вправ у третьому варіанті методики спричинило уповільнення покращання показників за деякими критеріями.

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ ПЕРІОДУ ЄВРОМАЙДАНУ (на матеріалі мови ЗМІ)

Пашинська Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Лексична підсистема української мови ХХІ століття зазнала активного впливу внаслідок політичних змін у житті українського соціуму. Ці зміни

насамперед позначилися на мові засобів масової інформації, які фіксують нові явища в суспільних процесах, виступають дієвим каналом формування громадської думки, мають здатність швидко охоплювати найширші аудиторії, характеризуються відкритістю, документальністю, емоційністю. Найбільш переконливим показником публіцистичної майстерності журналістів є вміле поєднання експресії і стандарту.

Типовими експресивними засобами у мові українських мас-медіа виступають лексичні інновації політологічного характеру, пов'язані з Революцією гідності, розпочатої в листопаді 2013 року, яка переросла у збройну боротьбу українського народу проти режиму Януковича й російської агресії на Сході України. Враховуючи те, що новизна лексем може стосуватися або лише їхньої семантики, або тільки матеріальної форми, або одночасно і змісту, і форми, розрізняємо такі типи інновацій періоду Євромайдану:

1) власне неологізми, новизна форми яких поєднується з новизною змісту: *укропи* (*укри*) “про українців після подій Євромайдану”; *правосеки* (1) “негативно про членів і бійців української праворадикальної організації” “Правий сектор”, що з'явилася під час Євромайдану й діями сприяла радикалізації протистояння; (2) “прихильники руху”. “Правий сектор”; *тітушки* (1) “молодики спортивної статури, які за гроші на мітингах влаштовують потасовки”; (2) провокатори; *айтітушки* “провокатори проти активістів Євромайдану в соціальних мережах” (*айті* – від англ. *Information Technology* – інформаційні технології), *колоради* “проросійські бойовики, що воюють на Сході України проти української армії”; *Небесна Сотня* “назва учасників Євромайдану, загиблих під час сутичок із силовиками в січні-лютому 2014 року”; *диванна сотня* (*військо*) “прихильники Євромайдану, активність яких обмежувалась Інтернетом”; *Луганда, Донбабве* (1) “назви Луганської та Донецької областей після захоплення влади в них сепаратистами й початку збройних дій на Донбасі”; (2) саркастичні назви терористичних організацій “ЛНР” та “ДНР”; *зелені чоловічки* “іронічна назва проросійських бойовиків, озброєних людей у військовій формі без розпізнавальних знаків, що з'явилися в Криму і на Південному Сході України”, напр: “*Укропи*” та “*правосеки*” проти “*ватників*” і “*сепарів*”. На зміну трохи призабутим “*тітушкам*” прийшли “*сепари*”, “*вата*”, “*укропи*”, “*зелені чоловічки*”, “*хунта*”. Це новотвори, які впродовж останніх місяців не зникають зі шпальт ЗМІ і вже зафіксовані у словниках нової української лексики (Тиждень.ua, 02.10, 2014); У Луганді – бунт ватників проти мобілізації (Експрес, 30.01, 2015);

1) новоутворення – слова (вирази), що відзначаються новизною форми: *автомайдан* “активісти Євромайдану на автівках”; *беркутня* (*беркути, беркутята, беркутятка*) “спецпризначенці підрозділу “Беркут”, які брали активну участь у зіткненнях із мітингувальниками під час Євромайдану”; *золотий батон* (*бикоко*) (1) “збірна назва близького до кітчу, гламуру, з прагненням до зухвалої розкоші стилю архітектури, інтер'єрів та побуту, якому віддавали перевагу вищі представники колишньої влади”; (2) “казнокрад; корупціонер”, напр.: Саме в ті дні “Автомайдан”, який до того сприймався більше як сила, здатна ефективно “тролити” Януковича, організовуючи виїзди на шашлики до президентської резиденції в Межигір'ї, перетворився на справжню бойову

одиницю: люди організували dopravку шин на Майдан, відвозили і переховували поранених, патрулювали вулиці, які наводнили “ті тушки” (Україна молода, 22.01, 2015); *Вже беркутня шматує Україну І перетворює в руїну наш Майдан. Стоятимемо, друзі, до загибелі. Режиму завдамо смертельних ран. Ти, беркутятько, злобне й ненаситне, – На матір й доньку руку що підняв! Туман розвіється і зникне – Побачиш ти борців, а не роззяв* (ХайВей, 05.12, 2013);

2) трансформації (синонімічні неологізми), у яких поєднано новизну форми слова зі значенням, що вже передавалося раніше іншою формою: *сепари* (зам. *сепаратисти*), *путлер* (зам. *Путін*), *коктейль Грушевського* (зам. *коктейль Молотова*), пор.: *Ситуація в АТО: після відносного затишшя “сепари” посилили заборонені обстріли* (Новинарня, 28.02, 2016); *Чоловік із гаслом “Путлер капут!” став головною “родзинкою” червоної доріжки кінофестивалю в Одесі* (Експрес, 11.07, 2014);

3) семантичні інновації, або переосмислення, для нового значення яких використано форму, наявну в мові: *Майдан* (1) “мітинг; акція протесту”; (2) “люди, які беруть участь у мітингу”; (3) “явище, факт”; *вата* (*ватники*, *ватніки*) “проросійськи орієнтовані люди, що підтримують від’єднання від України східних областей та Криму, але не готові воювати за це, а обирають пасивні форми протесту – мітинги, демонстрації”, *хунта* (*київська хунта*) “українська влада, що прийшла на зміну режиму Януковича”, *бандерівці* (*бандерлоги*) “негативно про прихильників Майдану, противників режиму Януковича”, напр: *Люди з Майдану були готові померти за ідею, а “Беркут” – ні* (Україна молода, 22.01, 2015); *“Колоради” проти “хунти”: слова інформаційної війни. “Боти”, “тролі”, “укропи”, “колоради”, “хунта”, “фашисти” – ці слова все частіше можна почути від українців в інтернеті. Використання нової лексики часто є образою для іншої сторонни* (Радіо “Свобода”, 17.07, 2014).

Фактичний матеріал засвідчив, що серед аналізованої лексики істотно домінують одиниці з негативною оцінкою, які відтворюють масштабні трагічні події Євромайдану. У мові сучасних українських ЗМІ такі терміни продукуються з певною стилістичною метою – наданням дискурсу яскравого емоційного забарвлення, створення високої експресивності мовлення засобами, що здатні здійснити максимальний вплив на читацьку/глядацьку аудиторію, влучності, дотепності, гумору, гострої сатири, іронії, вироблення певного оцінного ставлення до описуваних осіб, подій, явищ.

СЛОВ’ЯНСЬКІ АРХІТЕКТУРНІ НАЗВИ, УТВОРЕНІ ЗА МЕТОНІМІЧНОЮ МОДЕЛЛЮ “МАТЕРІАЛ – ДІМ”

Пашкова Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Халуна. В українській мові *халуна* – це “невелика убога житлова будівля”. У результаті гіпо-гетеронімічного метонімічного перенесення слово вживається й на позначення загальної назви житла, як з іронічною конотацією, так і без неї, про що свідчить цитована Б. Грінченком приказка, записана Номисом: *“Вільно губці в своїй халупці”*.

У лемківських говірках *халуна* – це “селянська нужденна хата”. У говорі бойків *халуна* негативної конотації не має і вживається у значенні “хата”, у складі фразеологізмів – в значенні “родинне житло”: *Що халуна, то інша наука*. У говорах Карпат *халуна* має значення “загальна назва житла”, “кімната”, “дім” і уживається як стилістично нейтральна загальна назва житла у північно-західних бойківських та надсянських говірках, причому в останніх позначає специфічний для цього регіону архітектурний тип будівлі, що об’єднує під одним дахом приміщення для людей з одного боку та для худоби з іншого. У такій споруді частина для людей, як і вся будівля, має назву *халуна*, а частина для худоби – *стайня*.

У західнослов’янських мовах лексема також не має негативної конотації. Для словаків *Slovácká chalupa* є таким самим етносимволом, як для українців українська хата. П. *chalupa* “хата”, “непоказна хата” має багато семантичних та словотвірних дериватів, з-поміж яких наведемо *chalupnictwo* “кустарний промисел”, *chalupnik* “кустар”, “безземельний селянин”. У південнослов’янських мовах слово відсутнє, ареал лексеми вказує на її західно- та східнослов’янське поширення. Укр., бр. та р. *халуна*, ч., слц. *chalupa*, *chalpa*, слц. *chalupa*, *chalup*, п., л. *chalupa*, *chalpa*, *chalup*, вл. *khalupa*, нл. *chalupa*, слн. *halupa* споріднені зі спсл. *халуга* “огорожа”, *халужина* “довга хворостина”; (пор. укр. *галузь*, *галузка* “гілка”); укр. *халуга* “водорість”, блр. *халуга* “курінь із пруття”, стсл. *халоуга*, схв. *халуга* “бур’ян, хащі, яр”, слвн. *haloga* “чагарник, водорість”, стч. *chalužnik* “розбійник”, цсл. *халуга* “тин, паркан” і “вулиця”. Отже, *халуна* реконструюється як “плетена з гілля халабуда, курінь”, “плетений паркан”, “плетена з гілля огорожа”. Коментуючи статтю у словнику М. Фасмера, О. Трубачов трактує *халуна* як похідне від слов. **hal-* із суф. *-up-a*; пор. п. *chalpa* з **hal-p-a*. Подібні фонетичні варіанти в українських говірках наводить П. Гриценко: *халуна*, *халуна*, *х’авна*, *в халуні*, *в хавні*; *ха’луна* > *х’луна*. Спсл. **hal-* “кущі біля води” зближується також із лат. *salix* “верба”, ірл. *sail*, двн. *salaha* “тс.”. Чеські етимологи наводять близьку за формою лексему *halucha* “водорість”, яку вважають запозиченою від п. *gałucha*, *gała* “тс.”. Сполучною ланкою може бути ч. *haluzna*, що визначається як “велика місткість” та “дім, сплетений з галуззя”. Таким чином, слово долучається до групи номінативних моделей “матеріал” – “дім”.

Назвою матеріалу мотивоване видове найменування *кам’яниця* – “будинок, викладений з каміння або цегли, кам’яна будівля, мурований будинок”. Форма *камениця* вперше засвідчена у пам’ятці староукраїнської писемності 1531 р. Формами *камениця*, *камяниця* спершу позначали кам’яні або цегляні будинки, будівлі палацового типу на всіх теренах України, пізніше слово *кам’яниця*, *камениця* у значенні “кам’яна, мурована будівля” залишається лише в західному наріччі, здебільшого у лемківських (*камениця*, *каменичка*) та бойківських говірках (*камениця*, *кам’яниця*, *камениця*, *кам’яниця*), пор. п. *kamienica* “кам’яний будинок”.

Глинянка трактується як розмовна назва хати або іншої будівлі з глини, пор. п. *glinianka* “мазанка”.

Від назви матеріалу утворено й найменування *вальківка* “хата, побудована з вальків”. Глиновалкова конструкція відома на теренах сучасної України

з часів трипільської культури. СУМ пояснює *вальок* як “грудка мокрої, змішаної з соломною глини для спорудження глиняних будівель або обмазування стін”, ілюструючи назву цитатами з популярних творів: “*Кайдашиха не поклала своїми руками ні одного валька глини*” (І. Нечуй-Левицький) та “*Місить глину, вальками якої затикатиме дірки в стінах кошари*” (О. Гончар). Українські етимологи виводять дієслово *валькувати* “робити стіни з вальків глини, обмазувати глиною” від іменника *вальок* “кавалок глини”, пов’язаного з псл. **valiti* з первісною семантикою “крутити, вертїти, котити”, пізніше “качати по землі, розкладати, руйнувати”, утвореного від основи **uol-/ uel-* “крутити, вертїти, котити”.

Саманка – це хата, побудована з саману. Слово *саманка* є українським ендемізмом. Найбільш доступним і тому найпопулярнішим заповнювачем фахверкових стін завжди був глиняний саман. Щоб його одержати, глину армували, змішуючи її з соломною або очеретом, аби вона не тріскалась і не розпадалася. Щоб саман тримався у стіні, під нього робили плетену основу з тонких гілок. Ось чому у піснях співається “*заплели хату, хижу*”. **Саман** – це будівельний стіновий матеріал, необпалена цегла, виготовлена з глини з домішкою солом’яної січки, полови, гною і висušена на сонці. На півдні України саман має назву **каліб**, а на південному сході – **лимнач**.

Хворостянка – це хата з хворосту, обмазана глиною; мазанка.

Землянка (срб. *земуница*, поль. *zemiańska*, молд. *земник*, гр. *то ацтрі, то о́рвуца, то ха́цобпїто*) є одним з найдавніших видів людського житла, відомим з епохи палеоліту. Це викопане в землі житло, яке іноді виступає над поверхнею. Б. Грінченко цитує рядок із пісні, записаної А. Чубинським, де землянкою за асоціацією з землею метафорично названа могила, а похорон, за спільною слов’яно-балканською традицією, метафоризується весіллям. Наступним асоціативним кроком є персоніфікація *могила* – *наречена*: “*Узяв собі паняночку, у чистім полі земляночку*”. Назва мотивується водночас і місцем розташування – у землі, і матеріалом – із землі.

На основі наведеного матеріалу можна зробити висновок, що у слов’янських мовах назви, утворені за номінативної моделлю *матеріал* – *споруда* є характерними, як і для інших груп матеріальних артефактів.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ ПСИХОЛОГІЇ В НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

Пашун О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна термінологія – це відносно стабільна і закріплена традицією лексико-семантична система, що перебуває у стані безперервного руху і поступового вдосконалення. Будь-яка терміносистема – це частина словникового складу літературної форми мови. Тому є підстави вважати термінологію підсистемою лексичної системи літературної мови, у якій виявляються закономірності, що діють у літературній мові, а також специфічні риси. У термінології наявні лексико-семантичні процеси, характерні для лексики

загалом: **полісемія, синонімія, антонімія, паронімія, омонімія**. Проте названі процеси реалізуються у термінології специфічно, в тому числі і психологічної термінології.

Полісемія психологічних термінів – вияв загальномовної закономірності, яка полягає в тому, що одному мовному знакові (слову) може відповідати декілька значень. Спостереження показують, що багатозначність розвивається в таких самих розрядах слів-термінів, що й у системі загальнолітературної мови. Наприклад, *η διάνοησις* – *роздум або акт апріорного міркування, гіпотеза, афера, здогадка, обговорення*. Отже, полісемія термінів – це природний прояв загальних законів розвитку лексики. Проте слід домагатися однозначності терміна, тобто співвіднесеності лише з одним поняттям у межах терміносистеми і споріднених з нею систем [1].

Синонімія у психологічній термінології – це теж вияв загальномовної закономірності. Особливістю цього явища в термінології є те, що терміни-синоніми співвідносяться з одним і тим самим поняттям й об'єктом. Тому в термінології наявні абсолютні синоніми, що позбавлені стилістичних відтінків. Однак терміни-синоніми відрізняються іншими ознаками, наприклад, структурою, походженням, особливостями функціонування. Причинами появи синонімів у термінології є: вживання запозиченого терміна й автохтонного (*η βραδύτητα* – *ретардація, загальмованість, сповільнення*), кількох запозичених термінів (*η γηριατρική* – *геріатрія, пресбіотрія*), декількох автохтонних номінацій (*η δοξασία* – *віра, довіра, вірування*); існування повного варіанта терміна й аббревіатури чи короткого варіанта (*το κεντρικό νευρικό σύστημα* – *центральна нервова система ЦНС, ο γενετικός κώδικας* – *генетичний код або ж генкод*); використання прізвищевго терміна і терміна, створеного на основі класифікаційної – ознаки (*το Μπράιγ αλφάβητο* – *азбука Брайля, азбука для сліпих*); наявність словесного і символічного позначення понять (X^2 – *хі квадрат, – + – плюс, %* – *відсоток*); вживання словотвірних варіантів, що мають ідентичні значення (*αντιγριπτικός* – *антигрипозний, протигрипозний*), що мають ідентичні та неідентичні значення, оскільки терміни, утворені безафіксімним способом, мають значення процесу і результату (*η μόνωση* – *ізоляція, ізолювання*); використання застарілих і сучасних термінів (*η αλαλία* – *алалія, дисфазія, афазія розвитку або слухонімота* (заст.)). Синонімію вважають небажаною в термінології: вона свідчить про етап формування терміносистеми.

Антоніми апріорно займають вагоме місце в термінології, адже будь-яке явище, поняття, предмет сприймається глибше та яскравіше при зіставленні чи протиставленні, віднаходженні антитези, діаметрально протилежного значення. В антонімічні відношення вступають різнокореневі терміни-слова (*η ανωρεξία* – *η βουλιμία, анорексія – булімія*), спільнокореневі терміни-слова (*η αρμονία* – *η δυσαρμονία, гармонія – дисгармонія*) і терміни – словосполучення (*η ομαδική θεραπεία* – *η ατομική θεραπεία, групова (колективна) терапія – індивідуальна терапія*). Більшість як грецьких так і українських різнокоренових антонімічних пар мають мотивацію в загальнолексичних антонімах: *η αδυναμία* – *η ευρωστία, хворобливість – сила (здоров'я)*. Значну кількість антонімічних пар становлять інтернаціоналізми: *η ουτοπία* – *ο ρεαλισμός, утопія – реалізм*. Основи і префікси є регулярними засобами вираження антонімічних відношень у терміносистемі.

Протилежні поняття виражаються за допомогою використання префіксів полярного значення: *το υποσυνείδητο* – *το υπερσυνείδητο*, *πідсвідомість* – *надсвідомість*. Найпродуктивнішим способом вираження протилежного поняття є приєднання до терміна зі стверджувальною семантикою заперечної частки *не/μη*: *το συνειδητό* – *μη συνειδητό*, *свідомість* – *несвідомість*. В новогрецькій мові протиставлення термінів виражається префіксами; *α-*; *αντι-*; *αντι-* – *υπο -*; *εσω-* – *εξω-*; *ευ-* – *δυσ-*; *υπερ-* η *συμφωνία* – η *άσυμφωνία*, η *μεταβίβαση* – η *αντιμεταβίβαση*, η *αντικειμενικότητα* – η *υποκειμενικότητα*, η *εσωστρέφεια* – η *έξωστρέφεια*, η *ευαρέσκεια* – *δυσαρέσκεια*, η *αναπλήρωση* – η *υπεραναπλήρωση*. Крім однокореневої антонімії, яка ґрунтується на кореляції префіксів, у терміносистемах наявні й пари антонімів, у яких антонімічні відношення побудовані на протиставленні перших компонентів складних слів за однакових других. Так, усічені основи *μακρο-* і *μικρο-* містять ознаки протилежного розміру: η *μικροψία* – η *μακροψία*, *мікропсія* – *макропсія*. Для вираження протилежності одиницності чи множинності, вираженої другим компонентом складного слова, вживають усічені основи *μονο-* (одно, єдино) і *πολυ-* (багато): η *μονογαμία* – η *πολυγαμία*, *моногамія* – *полігамія*. Відповідні структурні типи наявні й серед українських термінів: багатозначність – однозначність. У наведених прикладах антонімічність одного із компонентів складного терміна спричиняє антонімію всього складного терміна. У терміносистемах різних галузей є чимало антонімічних пар серед словосполучень: *το ατομικό τεστ* – *το ομαδικό τεστ*, *індивідуальний тест* – *груповий тест*. Для вираження відношень протилежності використовують і різноструктурні терміни: *ο ύπνος* – η *δραστηριοποίηση*, *сон* – *пильнування, чатування*. Антонімічні відношення сприяють глибокому проникненню в сутність протиставлюваних понять, дають змогу цілісно та системно сприймати наукову інформацію, визначаючи місце кожного терміна в терміносистемі.

Пароніми – це близькі за звуковим складом слова, що називають різні поняття. Виділяють зовнішньосистемну паронімію (одне найменування паронімічної групи належить до терміносистеми, а друге є загальноновживаним словом або терміном іншої галузі): η *ομοιομορφία* – *конформізм*, η *ομοιοθερμία* – *теплокровність*. Найпоширенішою є внутрішньосистемна паронімія, що утруднює вживання термінів: *το σύμπτωμα* – *симптом*, η *σύμπτωση* – *поєднання*. У новогрецькій мові серед термінів вирізняємо пароніми трьох типів: **тональні** (η *λειτουργία* – η *λειτουργιά*), **морфологічні** (η *κλίση* – η *κλήση* ή *κλείσει*, η *λύπη* – η *λίπη* ή *λείπει*), **фонологічні** (η *διάκριση* – η *διάθλαση*) [3]. Паронімічні назви в новогрецькій мові – це переважно спільнокореневі слова, що відрізняються афіксами (*νευρικός* – *νευρωτικός*). Пароніми поділяють на спільнокореневі (*συμβουλευτικός* – *συμβολικός*) та різнокореневі (*ο στόχος* – *ο στόλος*). Слід пам'ятати, що фонетична близькість паронімічних найменувань може призводити до їх плутанини. Щоб запобігти неправильному вживанню термінів-паронімів, необхідно враховувати семантику словотвірних елементів іншомовного походження.

Незалежно від того яким є термін – багатокомпонентним сполученням чи виступає в якості терміна-словосполучення чи терміна-слова, **омонімія** поширюється на кожен з них. Так, наприклад, термін η *νοημοσύνη*, що

є терміном-словом має такі значення у різних галузях як *розвиток інформаційних можливостей* – технічний термін, в електроніці – *дані*, в математиці – *зведення* і у психології – *розуміння або знання*. Термін-словосполучення *η αρνητική αντίδραση* в одній і тій самій галузі психології має різні значення: “*негативна оцінка*”, а також “*негативний зворотній зв’язок*”. У цьому випадку даний термін виступає внутрішньогалузевим омонімом.

А от, наприклад, термін *η καταγίδα ιδέων* має різні значення не в межах однієї, а в межах різних галузей: в економіці, рекламі, бізнес термінології – *сеанс пошуку творчих ідей*, а в психології – “*промивання мізків*” або *колективне обговорення проблем з правом висування також ірраціональних ідей щодо вирішення цих проблем*. Дещо важче зустріти омонімію в межах однієї чи різних галузей для багатокomпонентних термінологічних сполучень, адже багатокomпонентність значно звужує значення всього терміну, обмежуючи тим самим сферу його застосування.

Омонімія в терміносистемах виникає, коли значення багатозначного в минулому слова розходяться настільки, що втрачається спільна основа. Такі слова входять у різні терміносистеми (*η ήβη* – *зрілість* в психології, фізіології, сільському господарстві, *η τομογραφία* – *томографія* – в психології, стоматології та біології). Омоніми виникають також внаслідок творення термінів за допомогою використання побутових слів (*лапка, хвіст, шийка*). Ставши термінами, ці слова наповнюються зовсім новим термінологічним значенням. Багатозначні терміни і терміни-омоніми можуть існувати, не змінюючи семантики, і поза контекстом. Цим терміни відрізняються від загальноновживаних слів, які можуть змінювати значення залежно від фразового оточення.

Отже, термінологічна полісемія, синонімія, антонімія, паронімія та омонімія зумовлена мовними і позамовними чинниками. Вони є категоріями, за допомогою яких всебічно характеризують наукові поняття психології. Наявність цих явищ у психологічній термінології засвідчує потребу в її подальшому упорядкуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство : підручник для студ. гум. спеціальностей вузів / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994. – 216 с.
2. Παπαδόπουλος Ν. Λεξικό της ψυχολογίας. / Νίκος Παπαδόπουλος. – Αθήνα. : Σύγχρονη Εκδοτική, 2005. – 1215 σ.
3. Χαραλαμπίκης Χ. Προβλήματα ισοδυναμίας στη νεοελληνική επιστημονική ορολογία [Электронный ресурс] / Χ. Χαραλαμπίκης. – 6ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας. 2003 – Режим доступа : <http://www.uoc.gr/conferences/6thICGL/ebook/f/charalambakis.pdf>

НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА РУССКИХ И КИТАЙСКИХ НАЗВАНИЙ РАСТЕНИЙ

Пашенко Е.М., Лю Ченьюань

Киевский национальный лингвистический университет

В сознании каждого носителя языка существует определенный набор характеристик заложенных в основу номинации природных артефактов. Эти

характеристики отражают субъективное представление человека о том или ином объекте окружающей его действительности. Важно отметить, что в процессе речевой деятельности у человека формируется так называемый речевой опыт, включающий в себя определенные представления об иерархии и структуре элементов речи. Особую роль в языковом создании индивидуума играют лексемы с предметно-вещественным значением. К данной группе лексики относится тематический класс наименований растительного мира.

На материале русских и китайских фитонимов был соотнесен характер их мотивации в двух разноструктурных языках. Также были обозначены сходные и различные черты, отражающие национально-культурную специфику русских фитонимов с прямым типом мотивации по сравнению с китайскими; установлены сходство и специфика процессов образной номинации растений в русском и китайском языках.

Ономасиологический подход к изучению номинации предполагает не столько поиск форм объективации значения или смысла, сколько изучение принципов и способов построения этих языковых форм – знаков. Из этого следует, что номинация в ономасиологическом освещении понимается в качестве процесса обращения фактов действительности в достояние структурной системы языка, т.е. в языковые значения. Эти языковые значения отражают в сознании носителей языка их социальный опыт. В ходе анализа названий растений установлено, что для разных языковых общностей в подавляющем большинстве случаев выбор признака, который ложится в основу фитонима, отмечен национальной спецификой – прежде всего разной оценкой значимости того или иного признака растения. Однако количественное распределение фитонимов по типам мотивации свидетельствует о сходстве мыслительных процессов, лежащих в основе номинации растений у русских и китайцев. Кроме того, наличие пар фитонимов, совпадающих не только по типу мотивации, но и по конкретному мотиватору, показывает, что даже в столь различных языках, как русский и китайский, обнаруживается эквивалентность на уровне мотивации названий растений (рус. *мыльнянка* – кит. 肥皂草: буквально ‘травя-мыло’; рус. *подсолнечник* – кит. 向日葵: буквально ‘растение под солнцем’). Сходство, даже тождество внутренней формы русских и китайских фитонимов обусловлены связью языка с действительностью, общими закономерностями мышления и других психических процессов.

В процессах метафорической номинации многое зависит от национальных традиций.

Было установлено, что растения в сознании носителей русского языка в первую очередь ассоциируются с предметами домашнего обихода (эта группа мотиваторов наиболее многочисленна). В китайском языке доминирует метафорический перенос из области названий животных и их органов в область названий растений.

В русской фитонимии наиболее активно использовались мотиваторы *голова*, *борода*, *еж*, *змея*, *крыло*. Наиболее частотными мотиваторами фитонимов данной группы в китайском языке выступают слова *хвост*, *мышь*, *коза*, *ухо*, *язык*, *тигр*, *голова*, *борода*, *звезда*, *снег*, а также лексемы, называющие конечности и их части.

Универсальное в русских и китайских названиях растений состоит в следующем: как и в сфере прямо мотивированных фитонимов, так и среди метафорически мотивированных единиц нами отмечено несколько пар фитонимов, совпадающих не только по типу мотивации, но и по конкретному мотиватору. Это свидетельствует о том, что общие закономерности метафорического мышления отражаются даже в столь далеких в типологическом отношении языках, как русский и китайский. Более того, в некоторых случаях когнитивные операции, лежащие в основе выбора названия того или иного растения, оказывались не просто сходными, но и идентичными. Ср. русские и китайские эквиваленты: рус. *колокольчик* – кит. 风铃草 (буквально ‘трава-колокол’) – по форме цветов; рус. *крестовница* – кит. 十字草 (буквально ‘трава-крест’) – по форме листьев, составляющих крестовидную форму; рус. *мышехвостник* – кит. 鼠尾草 (буквально ‘трава – хвост мыши’) – по форме плода, имеющего сходство с хвостом мыши.

Таким образом, не только в родственных языках, но также и в языках, далеких исторически и географически, существуют факты и процессы, отражающие общечеловеческие закономерности мышления и принадлежащие к языковым универсалиям. Благодаря этому мы можем сравнивать языки независимо от степени их родства и исторических связей между ними, выявляя в них как общее, так и национально-специфичное.

ЛИТЕРАТУРА

1. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке / Г.В. Колшанский. – М.: Наука, 1990. – 108 с.
2. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е.С. Кубрякова. – М.: Наука, 1986. – 157 с.
3. Меркулова В.А. Очерки по русской народной номенклатуре растений / В.А. Меркулова. – М.: Наука, 1969. – 258 с.
4. 高明乾. 植物古汉图名考. 青岛, 2006 (Гао Миньцзянь. Исследование древних названий растений. Циндао, 2006. – 215с.).
5. 夏玮瑛. 植物名释札记. 北京, 1990 (Ся Вэйин. Очерки по китайской номенклатуре растений. – Пекин:, 1990. – 209с.).

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЛЕКТОРА

Петренко І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження комунікативної компетентності людини, а в цілому – мовної особистості, стає сьогодні інтегральним об’єктом вивчення комплексу порівняно нових і перспективних напрямків у мовознавстві: психо-, соціо-, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології і т. д. На думку психологів, поведінка людини

має природні передумови, але в її основі лежить соціально обумовлена, опосередкована мовою та іншими знаково-смысловими системами діяльність [1, с. 502]. Особистість визначається, з одного боку, соціальними особливостями, що набуваються в результаті суспільного розвитку, а з іншого – психофізіологічними особливостями організму людини, які закладені в онтогенезі. Мовна особистість – сукупність індивідуально-особистісних характеристик психофізіологічного і соціального плану, що накладають відбиток на мовленнєву поведінку людини, відображаючи при цьому її бачення навколишнього світу [2, с. 170]. Мовленнєва поведінка, як характерне використання особистістю мови в процесі взаємодії, обумовлена не тільки особливостями даної особистості, але і ситуацією, учасниками та іншим компонентами спілкування.

Проілюструємо прояв психофізіологічної складової у мовленнєвій поведінці на прикладі гендерної приналежності людини. Різницю у мовленнєвій поведінці чоловіків та жінок не можна пояснити тільки їх індивідуальними психологічними особливостями і ситуативною обумовленістю. Велику роль тут відіграють соціально обумовлені відмінності у праці чоловіків і жінок. З точки зору культурології жінка не сприймається як особистість, наділена владою. Нестабільність соціального статусу жінки проявляється в намаганні зберегти соціокультурну тенденцію у різних соціальних ситуаціях і неминуче призводить до підсвідомого наслідування чоловічого стереотипу мовленнєвої поведінки в сферах суспільної діяльності, що традиційно вважаються чоловічими.

Згідно проведеного дослідження квазіспонтанних лекцій з дидактичної сфери у виконанні 4 лекторів-чоловіків та 4 лекторів-жінок встановлено, що при презентації лекційного матеріалу мовленнєва поведінка лекторів різної статі має певні особливості, порівняно з рисами, характерними для спонтанного мовлення [3, с. 70–74]. Зберігається тенденція до частого вживання лекторами-жінками цитат, у той час, як їх колеги-чоловіки схильні до перефразування чужої думки. Тривалість речень у жінок більша, але думка часто залишається незавершеною. Розділові і риторичні питання, вживання слів з модальним значенням та слів-інтенсифікаторів (наприклад, *so*, *very*) також є більш характерними для жіночого мовлення при квазіспонтанній презентації матеріалу. Встановлено, що в основі ієрархії комунікативно-прагматичних програм, які реалізуються в мовленні, лежить дихотомія основної та другорядних комунікативних програм. Ці програми реалізуються у рематичних інформаційних блоках – носіях основної ідеї лекції, нової, як правило, невідомої реципієнтові інформації; та тематичних інформаційних блоках, що базуються на вже відомих фактах, подіях, слугують своєрідним фоном основної інформації. При спонтанному мовленні для чоловіків властиве вживання рематичних інформаційних блоків перед тематичними при зворотній тенденції у непідготовленому мовленні жінок.

Аналіз інформаційної архітекτονіки квазіспонтанних лекцій виявив їх специфіку: розбіжність в інформаційній побудові тексту лекцій дикторів різної статі. Дикторам-чоловікам властиве переважне вживання тематичного блоку (або блоків) інформації перед рематичним блоком. Тобто диктори чоловічої статі намагаються поступово “підвести” слухача до головної інформації, заздалегідь пояснити те, що потім буде постулюватися в рематичному блоці

як головна інформація, або головна ідея лекції. Крім того, саме в чоловічих реалізаціях лекцій зафіксовано більшу кількість “ліричних відступів” від теми повідомлення, наприклад, у вигляді жартів, що зовсім не властиве жіночим реалізаціям. Це свідчить про те, що чоловіки досить вільно почувають себе у ролі лекторів, у їхньому мовленні більше виявляється індивідуальність.

Для інформаційної архітекτονіки квазіспонтанних лекцій у жіночому виконанні характерною є схема, за якою спочатку констатується факт, а потім дається його пояснення, розшифрування у тематичному інформаційному блоці. Смысловое розгортання теми у жіночому виконанні іде від тези до тези, від постулату до постулату. Складається враження, що лектори-жінки більше “прив’язані” до теми повідомлення, ніж їх колеги-чоловіки. Таким чином, результати проведеного дослідження лекцій у вищій школі свідчать про існування чоловічого та жіночого варіантів інваріантної моделі лекційного дискурсу. Інформаційна та організація лекційного дискурсу жінок помітно відрізняється від норми спонтанного мовлення представниць жіночої статі і наближається до характеристик спонтанного мовлення чоловіків. Ми вважаємо, що це свідчить на користь висунутої раніше гіпотези про “наслідування чоловічої моделі оформлення мовлення” лекторами-жінками. Перспективний напрямок подальших досліджень вбачається у комплексному вивченні ізоморфних та аломорфних характеристик мовлення чоловіків та жінок у науковій сфері з метою розробки оптимальних стратегій перекладу текстів лекцій у виконанні представників різної статі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головин С. Ю. Словарь психолога-практика / С. Ю. Головин. – Минск: Тетра Системс, 2001. – 543с.
2. Самигулина Ф. Г. Речевое поведение как проявление языковой личности. / Самигулина Фанира Габдулловна // Матеріали VII міжнар. наук. конф. [“Актуальні проблеми менталінгвістики”], (Черкаси, квітень 2011 г.) / отв. за вип. Л. В. Корновенко, тех. ред. А. І. Берестовий. – Черкаси, 2011. – С. 170–172.
3. Poynton C. Language and Gender: Making the Difference. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1989. – 104 p.

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Петрова Г.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Головна мета рекламного дискурсу – вплинути на споживача таким чином, щоб він купив рекламований товар. Для досягнення цієї мети рекламодавці вдаються до різних вербальних та невербальних засобів. Рекламний текст є яскравим прикладом мультимодального (полікодового або креалізованого) тексту, “складного текстового утворення, у якому вербальний та невербальний

компоненти формують одне візуальне, структурне, смислове та функціонуюче ціле, що забезпечує його комплексний прагматичний вплив на адресата [1, с. 17]. Телевізійна реклама складається із зображення, яке рухається, щоб передати факт або розбудити почуття, та слів комерційного звернення, які не можна прочитати, але можна почути. Найдосконаліша комбінація зображення та звуку може бути надзвичайно потужним інструментом продажу.

Для дослідження вербальних та невербальних засобів впливу телереклами молока, а також їхньої взаємодії використано **мультимодальний дискурс-аналіз**, за допомогою якого виокремлено макро- та мікроструктуру рекламного дискурсу. Для дослідження макроструктури (невербальних засобів впливу) застосовано такі методи та підходи: кількісний контент-аналіз, інтерпретативний аналіз. Під час дослідження мікроструктури рекламного дискурсу, тобто тексту реклами, виявлено вербальні засоби впливу за допомогою граматичного аналізу на всіх мовних рівнях (фонологічний, морфологічний, лексико-семантичний, синтаксичний аналіз), стилістичного аналізу на текстовому рівні.

Телерекламу, зокрема її вербальну частину, як і будь-яке усне мовлення, важко поділити на сегменти, тому при вивченні фонологічного рівня потрібно враховувати темп, інтонаційні паузи та логічні наголоси. Мовлення в україно-, греко- та англomовній рекламі молока, що досліджувалася, тече плавно та неспішно, у такт мелодії, що звучить. Інтонаційні паузи досить помітні, вони розподіляють текст на невеликі речення.

На морфологічному рівні в цих рекламних повідомленнях засоби впливу майже не вживаються. Але варто уваги використання дієслова “*είμαι*” у першій особі множини (“*ми є*”), присвійного займенника “*μας (наш)*” у словосполученні “*το γάλα μας (наше молоко)*” в грекомовній рекламі та особового займенника “*ми*” і присвійного займенника “*наш*” у різних відмінках: “*у нас на фермі, наші корови*” в україномовній, що відображає ототожнення виробників рекламованого молока зі споживачами. В англomовній рекламі навпаки вживається особовий та присвійний займенник другої особи “*you, your (ви, ваш)*” для особистого звертання до аудиторії споживачів, імітації діалогу з ними: “*If you change one thing to organic, make sure it's your milk*”.

На лексико-семантичному рівні в повідомленнях новогрецькою та українською мовами рекламодавці приділяють багато уваги походженню свого продукту, використовуючи лексико-семантичне поле “місце походження продукту”, що є гарантом його якості та натуральності. Це підтверджується вживанням числівника “*στο*” у словосполученні “*εκατό τοις εκατό ελληνικό (сто відсотків грецьке)*”, “*стовідсотково фермерське*”. В українській рекламі якість продукту підтверджується звертанням до авторитетної установи, а саме вживанням лексико-семантичного поля офіційно-ділового стилю “нормативно-правові документи”: “*згідно з нормами Державного Стандарту України*”. В англomовній рекламі використовується лексико-семантичне поле “продукти харчування, з якими вживається молоко”, щоб показати універсальність та необхідність продукту в харчовому ланцюжку: “*milk's in your tea, your cereal, your mash, even your cakes*”. У грекомовній рекламі широко використовується абстрактна лексика: “*καθήκον και αγάπας, παράδοση και αγάπη, αφοσίωση, πείσμα*”.

кал упова́ні (гори і моря, обов'язок і боротьба, традиції і любов, відданість, наполегливість і терпіння)”, що здійснює вплив на емоційну сферу, створює відчуття величності та гордості за свою націю, а отже і за себе.

На синтаксичному рівні в грекомовному рекламному повідомленні було виділено наступні засоби впливу на реципієнтів: еліптичні називні речення, які являють собою експресивну, якісно-оцінну характеристику предмета рекламування; окличне речення у слогані підсилює експресивність висловлювання, створює мажорну тональність. В україномовній рекламі вживається складнопідрядне речення з підрядним причини, де якість молока обґрунтовується через дбайливе ставлення до коров. В англomовній рекламі вживаються спонукальні речення, щоб підштовхнути споживачів до дії: придбати продукт.

На текстовому, або стилістичному рівні, можна виділити вживання таких тропів, як метафора та метонімія, а також окремих стилістичних фігур: анафора та синтаксичний паралелізм у грекомовній рекламі, епітетів в україномовній та метафори в англomовній рекламі. В українській рекламі на текстовому рівні виділяється вживання уривку діалогу: “– Смачно? – Як треба!”, як одного з яскравих показників дискурсивності реклами.

Телерекламне повідомлення являє собою мультимодальний текст, бо в ньому з метою найбільшого всебічного впливу на реципієнтів використовуються декілька модулів – вербальний (текст) та невербальні: візуальний (відеоряд) та акустичний (мелодія). Р. Барт писав: “У телебаченні, кіно, у рекламі виникнення смислів залежить від взаємодії зображення, звуку і накреслення знаків” [2, с.124].

У рекламних телероликах невербальні компоненти, підтримуючи ідею вербального ряду, використовують певні стратегії впливу на споживачів. Наприклад, стратегія ототожнення місця походження товару та гордості за свою країну з гарантом якості продукту (грекомовна на україномовна реклама); використання образу природи як показника органічності та натуральності продукту (англomовна реклама); образу дитини як одного з головних споживачів та цінителів продукту (україно-, англо-, грекомовна реклама); використання в аудіоряді україномовної реклами звуку кукурікання півня, а в англomовній – звуку мукання корови, що вводить реципієнтів до теми та атмосфери роліку, дія якої відбувається на фермі, створює відчуття того, що споживачі дійсно самі знаходяться на фермі, бачать та чують все “своїми очима”, що надає переконливості повідомленню та підтверджує якість продукту.

Отже, рекламодавці україно-, англо- та грекомовної реклами з метою найбільшого всебічного впливу на споживача використовують засоби вербального впливу на всіх мовних рівнях та стратегії невербального впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизированных текстов) / Елена Евгеньевна Анисимова. – М. : Академия, 2003. – 128 с.
2. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Ролан Барт ; [пер. с фр., сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова]. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с.

РУМУНСЬКА ЛЕКСИКА В ЩОДЕННИКУ СИРІЙСЬКОГО МАНДРІВНИКА XVII СТ.

Петрова Ю.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Знане арабомовне історичне джерело XVII ст. “Подорож патріарха Макарія Антіохійського” надзвичайно багате на іншомовну лексику, яку автор твору – син і супутник патріарха архідиякон Павло Алепський (бл. 1627–1669) – використовував як для позначення специфічних реалій, так і для надання тексту певного колориту. Серед лексики європейських мов, яку вживав автор у своєму щоденнику подорожі, варто звернути окрему увагу на терміни, які були почуті ним під час перебування на території Дунайських князівств – Молдавії та Волощини, де він провів загалом понад 3,5 років (з січня 1653 р. по червень 1654 р. і з серпня 1656 р. по жовтень 1658 р.).

Лексика румунської мови у щоденнику Павла Алепського досі не виступала об’єктом спеціального лінгвістичного дослідження. Лише румунська дослідниця І. Феодоров в огляді категорій неарабської лексики в його творі [2, С. 199–209] навела низку лексем з румунської мови.

Ідентифікація румунської лексики в досліджуваному рукописі ускладнюється тим, що значний відсоток словникового складу цієї романської мови становлять іншомовні запозичення. Протягом своєї історії території сучасних Румунії та Молдови зазнавали значного впливу з боку інших культур – передусім слов’янської, грецької, турецької, що відбилося на лексиці румунської мови. Тому, аналізуючи наявні в ній слова іншомовного походження, які Павло Алепський використовував при описі реалій Дунайських князівств, не завжди можна визначити, яка мова слугувала для автора джерелом, адже він міг уперше почути певне слово в Молдавії в його територіальному “румунізованому” варіанті і сприймати його як молдавське, тоді як насправді воно має інше походження (наприклад, титул головнокомандувача سباتار “спетар” від гр. σπαθάριος “спафарій”).

Проаналізувавши частину арабського тексту “Подорожі патріарха Макарія”, яка стосується перебування мандрівників у Молдавії та Волощині і яка нещодавно була опублікована з перекладом на румунську мову [3], можна класифікувати лексику румунської мови, яка зустрічається в тексті пам’ятки, за двома параметрами: 1) за походженням; 2) за тематичною ознакою.

За походженням вона поділяється передусім на такі групи:

а) слова латинського походження і власне румунська лексика: ضومنا (doamnă) “домна” (букв. “пані”, титул дружини господаря князівства), قرطة (curte) “палац”, قاروصة (căruță) “капета”, بستيار (vistier) “вестиарій” (придворний чин), قبطور (cuptor) “піч”;

б) лексика слов’янського походження: سلجار (slujer) “служарь” (придворний титул), صطراجا (strajă) “сторожа”, بنیسة (pivniță) “пивниця” (погріб);

в) слова грецького походження: سباتار (spătar) “спетар” (σπαθάριος), موناستیر (mănăstire) “монастир” (μοναστήρι);

г) слова турецького походження: طابور (tabără) “табір” (tabur);

д) слова угорського походження: خالستاو (heleșteu) “ставок” (halastó), ضربان (darabani) “драбанти” (darabant).

Серед **тематичних груп** румунської лексики в щоденнику Павла Алепського можна виділити:

а) назви титулів і посад у Дунайських князівствах (найчисельніша група): فويفودا / ويوزا (voievod) “воєвода”, بستنيك (postelnic) “постельник”, بيوار (boier) “боярин”, برقلام (râncălab) “пиркелаб”, فرنك (vornic) “ворник”, بهارنيكس (paharnic) пахарник, عرماش (armaș) “армаш”;

б) географічні реалії: بلطات (baltă) “болота”, شانصو (șanț) “окоп”, خالستاو (heleșteu) “ставок”

в) назви засобів пересування: صانیه (sanie) “сани”, قاروصة (căruță) “каре́та”;

г) назви місцевих топонімів: فينتيا راج (Fântâna Rece) “холодна криниця”, صلوبوجيا (slobozie) “слобода”;

д) назви приміщень: بنيسة (pivniță) “пивниця”.

Якщо порівняти румунську лексику з іншими за походженням категоріями лексики в щоденнику Павла Алепського, складається враження, що лінгвістична сторона тогочасної румунської культури цікавила допитливого мандрівника менше, ніж, скажімо, мова північних єдиновірних народів – козаків та московитів. Адже порівняно із слов'янською лексикою, з якої автор наводить не лише численні лексеми, а й цілі вирази, і навіть намагається відтворити російською діалог між царем та його підлеглим або написати арабською графікою повний титул московського царя в оригіналі, з румунської лексики його цікавлять передусім титули посадових осіб, перелік яких він наводить з поясненнями [3, с. 220], а також невелика кількість місцевих реалій, передусім назви топонімів. Чомусь він не згадує молитовних виразів румунською мовою, яка на той час вже почала використовуватися у церковних службах поряд із грецькою та церковнослов'янською, на що вказує сам автор, зазначаючи, що на одному із кліросів співали “волоською мовою” [3, с. 247, 261]. Навпаки, у його описі Росії можна знайти численні записи богослужбових виразів арабською графікою. З цього приводу можна висловити такі міркування. Молдавія і Волощина були землями, де перетиналися культури балканського і чорноморського регіонів. Традиційно там проживало багато греків; сам автор зазначає, що вони становили “більшість мешканців Молдавії і Волощини” і що патріарх Макарій навчився спілкуватися грецькою саме там [1, с. 110], тоді як у Константинополі, який він відвідав раніше, він виголошував промови арабською через перекладача [1, с. 39]. Оскільки у Молдавії і Волощині грецька слугувала для Макарія та його супутників мовою спілкування з представниками придворної еліти і церковним кліром, можливо, автору не довелося близько познайомитися з тогочасною румунською (“волоською”) мовою. Щодо церковної юрисдикції, території Молдавії та Волощини були підпорядковані Константинопольському патріархату, і зв'язки з грекомовним православним світом були дуже тісними. Жодного разу автор не вказує на наявність якогось мовного бар'єру під час перебування у Молдавії та Волощині, тоді як в описі Московії про присутність

драгомана, який перекладав з грецької на російську, згадується дуже часто. З іншого боку, князівства вважалися васалами Османської імперії і входили до сфери турецького впливу. Все це сприяло тому, що тогочасні румунські землі виглядали в очах гостей з Християнського Сходу як дуже близькі у культурному та ментальному відношеннях.

Таким чином, можна припустити, що територію Дунайських князівств автор сприймав одночасно як ареал, пов'язаний з поствізантійським грецьким світом, з яким себе асоціювали самі мандрівники, і з Османською імперією, лояльним громадянином якої був автор. Румунський лексикон на той час складався значною мірою з іншомовних слів, зокрема у галузі церковної та адміністративної термінології. Звідси і виникає певна непропорційність кількості власне румунських та інших запозичених слів у щоденнику сирійського мандрівника-поліглота.

ЛІТЕРАТУРА

1. Путешествие Антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века, описанное его сыном, архидиаконом Павлом Алеппским / пер. с араб. Г. Муркоса. – М. : О-во сохранения лит. наследия, 2005. – 728 с.
2. Feodorov, Ioana. Notes sur les mots non arabes dans le Voyage du patriarche Macaire d'Antioche par Paul d'Alep // A Festschrift for Nadia Anghelescu. – Bucharest, 2011. – P. 193–214.
3. Paul din Alep, Jurnal de călătorie în Moldova și Valahia, studiu introductiv, ediția manuscrisului arab, traducere în limba română, note și indici de Ioana Feodorov. Cuvânt înainte de Răzvan Theodorescu. – București : Editura Academiei Române; Brăila : Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2014. – 620 p.

УСІЧЕНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК ОДИН З ПРОЯВІВ СИНТАКСИЧНОЇ КОМПРЕСІЇ

Підгірна Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Усічені конструкції, які часто ще називають незакінченими, обірваними, рубленими, структурно неповними та ізольовано представленими поза конситуацією, мають смислову незавершеність, яка супроводжується інтонацією недосказаності:

– *Mais il ne faut pas le déranger, hein... Il travaille dur, vous savez...*

– *Oui Paulette, je sais bien. Je lui laisserai un message. Vous savez comment c'est aujourd'hui... Les gamins, ils ont tous un portable... On ne les dérange plus maintenant...*

– *Vous lui direz que... que je... que... La vieille dame s'étranglait* [1, с. 16].

Невербалізоване значення, неназваний, проте значущий феномен висловлювання активізує думку адресату, що змушує його не тільки декодувати всю структуру, але й домислювати певний фрагмент смислового змісту, тобто другий план змісту, до того ж так, як це передбачено мовцем. У даному випадку

йдеться про явище, яке у синтаксичній науці класифікується як нечіткі структури, що характеризуються плинністю ознак, невловимістю нюансів, слабкістю координації тих чи інших граматичних зв'язків [2, с. 128].

Подібні конструкції відносно недавно стали об'єктом спеціального лінгвістичного дослідження, хоча у стилістиці такі речення давно відомі як фігура замовчування. Замовчування є найбільш розмовною, інтонаційно виділеною синтаксичною структурою, яка найяскравіше стилізує мовлення комунікантів. У кожному окремому випадку такі конструкції оформлюються різною інтонацією, яка є властивою конкретній ситуації, в залежності від місця та причин обриву висловлювання. Будучи притаманними діалогічному усному мовленні, у художній прозі ці конструкції виконують функцію імітації розмовної мови. Стилiстичний прийом замовчування саме завдяки своїй розмовності свідчить про продуманість, навмисність і мотивованість його використання у письмовому тексті [3, с. 156].

Для нас цікавим є дослідження усічених конструкцій, як одного з проявів синтаксичної компресії у французькій художній прозі. Адже як стверджує І. В. Арнольд до синтаксичних способів компресії художнього тексту відносяться не тільки еліптичні, безсполучникові, зевгматичні речення, але й фігура замовчування, яка у синтаксисі представлена саме усіченими конструкціями [4, с. 188].

Незважаючи на велике різноманіття підходів до опису та дослідження усічених конструкцій, виділяються три основні точки зору на їхній статус: одні вчені розглядають усічені конструкції як власне неповні речення, інші ж вивчають їх як еліптичні, або ж як особливий тип структурно неповних речень. Отже, здійснивши аналіз теоретичних праць різних науковців, ми дійшли висновку, що статус таких речень розуміється по-різному, а їхнє місце у системі речень належним чином не визначено. Тобто, усіченими конструкціями ми називаємо особливий вид комунікативної одиниці, яка має структурну незакінченість і смислову неповноту, що доповнюється завдяки конситуації та пресупозиції і супроводжується у мовленні обов'язковою інтонацією недоговореності, що у художніх тестах передається трикрапкою [5, с. 24]. За результатом обробки ілюстративного матеріалу, ми дійшли висновку, що у художньому французькому тексті функціонують усічені конструкції двох типів: відновлювані та невідновлювані. Відновлювані речення, комунікативно завершені, можуть бути представлені однозначними фразеологізмами, ідіомами. Їхня смислова завершеність забезпечується контекстом, який відтворює семантику невербалізованої частини усіченої конструкції. Також відновлювані усічені конструкції можуть бути вираженими реченнями з підметом, проте з усіченою предикативною частиною. До невідновлюваних конструкцій належать речення, які складаються здебільшого службовими слова, що виражають лише контури семантико-смислового наповнення невербалізованої частини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gavalda A. Ensemble, c'est tout / Anna Gavalda. – Paris : Le diletteante, 2004. – 573 p.

2. Дуличенко А. Д. О перспективах лингвистики XXI века / А. Д. Дуличенко // Вестник Московского государственного университета. Серия 9 : Филология. – 1996. – № 5. – С. 124–131.
3. Куроедова М. А. Экспрессивный синтаксис как средство выражения личностного начала публициста / М. А. Куроедова // Вестник Амурского государственного университета. Серия Гуманитарные науки. – 2010. – №48: – С. 155–157.
4. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования) [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. “Иностр. яз.”] / Ирина Владимировна Арнольд. – [3-е изд.] – М. : Просвещение, 1990. – 300 с.
5. Соловьева Е. Н. Усеченные конструкции в современном русском литературном языке : дис ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Соловьева Елена Николаевна. – Ростов-на-Дону, 1999. – 166 с.

УЧЕНІ КАЗАНСЬКОЇ ШКОЛИ ПРО МОВУ ЯК ДИНАМІЧНУ СИСТЕМУ

Піскунов О.В.

Донбаський державний педагогічний університет

Метою доповіді є спроба висвітлення мови як динамічної системи в студіях учених Казанської школи в лінгвоісторіографічному аспекті із залученням нових матеріалів. Особливості лінгвістичної реконструкції в студіях учених Казанської школи розглянуто в монографії В. А. Глуценка [3]. Проте робота В. А. Глуценка не присвячена безпосередньо цій проблемі. Об'єктом дослідження є розглянута в лінгвоісторіографічному аспекті з орієнтацією на методологію сукупність наукових текстів. Предметом дослідження є методика дослідження мови як динамічної системи у працях учених Казанської школи. Мовознавці Казанської школи (І. О. Бодуен де Куртене, М. В. Крушевський, В. О. Богородицький) розробляли нові підходи до порівняльно-історичного вивчення мови.

І. О. Бодуен де Куртене оперував системою з трьома елементами: статикою, динамікою та історією. Статикою він називав опис і дослідження того, що існує; динамікою – дослідження та з'ясування умов змінюваності, а історія повинна констатувати зміни в науці. При цьому мовознавець убачав мету мовознавства в тому, щоб, “дослідивши з відповідною точністю за позитивними даними весь минулий розвиток певної мови, ретельно відмічаючи знову прагнення, які в ній з'являються, та спираючись на аналогію інших мов, воно (мовознавство – О. П.) може передбачити взагалі внутрішню майбутність цієї мови або ж реконструювати минуле, від якого не залишилось ніяких пам'яток” [2, т. 1, с. 70]. На думку І. О. Бодуена де Куртене, звуковий склад можна характеризувати описово і статично. У цих випадках, по-перше, характеризується “участь тих чи інших органів”, по-друге, “можна звернути увагу на звукову динаміку”. Але далі мовознавець вказує і на “третій різновид звукової характеристики мов, а саме характеристики історичного процесу розвитку

звуків. Фіксують два реально даних періоди в мовному розвитку і далі намагаються з'ясувати, в якому напрямку розвинулись окремі категорії звуків і вся звукова система в цілому” [2, т. 1, с. 133].

В. О. Богородицький також відштовхувався від твердження про необхідність виділяти сучасний стан мови, її статику, та історичний розвиток, оскільки, на його думку, “наукова граматики вивчає явища мови не тільки в їх сучасному стані (інакше кажучи – статично), а й в історичному розвитку (динамічно), використовуючи писемні пам’ятки, що дійшли до нас від минулих часів” [1, с. 3].

М. В. Крушевський наслідує традиції І. О. Бодуена де Куртене стосовно трьохкомпонентної системи категорій: “Звук людський може бути розглянуто трояко: 1) незалежно від місця і часу. Під місцем тут необхідно розуміти місце звука у звукових комплексах або торкання звуку з іншими звуками; 2) в залежності від місця, тобто в залежності від сусідніх звуків; 3) в залежності від часу, тобто вивчення звука в його історичному розвитку. Перше становить предмет вищевказаної антропофонічної статистики, друге і третє – предмет динаміки: друге становить предмет динаміки в точному сенсі слова, третє – антропофонічної історії” [5, с. 412].

У лінгвістичній спадщині представників Казанської школи на особливу увагу заслуговує трактування мови як системи. І. О. Бодуен де Куртене висуває своє трактування як фонетичної системи, так і мовної системи взагалі. Спочатку мовознавець відмічає, що “фізіологічно тотожні звуки різних мов мають різне значення, згідно зі всією звуковою системою, згідно з відношеннями до інших звуків” [2, т. 1, с. 90]. І. О. Бодуен де Куртене виділяв такі рівні мовної системи, як 1) її “зовнішня” сторона, чисто фонетична; 2) її немовна сторона, сторона семантичних уявлень; 3) її морфологічна сторона, її структури, які є основними рисами, що характеризують людські мови” [2, т. 2, с. 163].

Трактування мови як системи вплинуло на праці М. В. Крушевського. У мовній системі М. В. Крушевський виділяє наступні підсистеми: фонетичну, семантичну і морфологічну, які базуються на зовнішній і внутрішній подібності слів, де кожна частина слова пов’язана “окремими узами подібності з такою ж або майже такою ж частиною в тисячах інших слів” [4, с. 69].

ЛІТЕРАТУРА

1. Богородицкий В. А. Общий курс русской грамматики / В. А. Богородицкий // (Из университетских чтений). Изд. 4-е. – дополн. – Казань, 1913. – VI. – 553 с.
2. Бодуэн де Куртенэ И. А. Избранные труды по общему языкознанию: в 2 т. / И. А. Бодуэн де Куртенэ. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – Т. 1. – 1963. – 384 с.; Т. 2. – 1963. – 391 с.
3. Глущенко В. А. Принципи порівняльно-історичного дослідження в українському і російському мовознавстві (70-і рр. XIX ст. – 20-і рр. XX ст.) / Глущенко Володимир Андрійович / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; відп. ред. О. Б. Ткаченко. – Донецьк, 1998. – 222 с.
4. Крушевский Н. В. Очерк науки о языке / Н. В. Крушевский – Казань, 1883. – 148 с.

5. Крушевский Н. В. Очерки по языковедению (1891) [О языке как системе; динамика, статика языка] / Н. В. Крушевский // Хрестоматія по истории руського языкознания / сост. Ф. М. Березин / под ред. Ф. П. Филина. – М.: Высш.школа, 1973. – 504 с.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПОНЯТТЯ “ВІК ЛЮДИНИ” В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Пожар А.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Поняття “вік людини” позначає надзвичайно важливий фрагмент позамовної дійсності, який у мовній картині світу постає у зв’язку з фундаментальними категоріями часу, життя і смерті. За своєю сутністю та семантичним наповненням “вік людини” репрезентує один із категорійних виявів часу – біологічний, що в парадигмах гуманітарного знання досліджується представниками різних наукових дисциплін – філософії, соціології, етнології, міфології, фольклору, психології, педагогіки, лінгвокультурології, лінгвістики, у центрі вивчення яких знаходиться людина та її буття. Поняття “вік людини” вивчається в нерозривному зв’язку з людиною, так як саме людина, в першу чергу, асоціюється з поняттям “віку” (хоча цією характеристикою володіє будь-який об’єкт нашої планети). Кожна з означених наукових дисциплін розглядає широке коло питань, пов’язаних з характеристикою тих чи інших сторін багатогранного явища “вік людини” [3].

Поняття “вік людини” – досить популярна лінгвістична категорія, що доводить кількість присвячених її опису робіт, незважаючи на те, що інтерес лінгвістів вона привернула порівняно недавно (Д. Кацкова, Л.Т. Костіна, В.І. Матвеев). З позицій традиційної лінгвістики “вік” вивчався в лексико-семантичному аспекті (дослідження груп іменників і прикметників, що вказують на вік, а також порівняльне вивчення названих груп). В.Д. Семиряк у статті “Номінація дитини в українській мові” аналізує назви осіб дитячого віку в українській літературній та розмовній мові з точки зору внутрішньої форми, наголошуючи на специфіці способу номінації дитини за віком [5]. Робота О.В. Барабаш присвячена аналізу лексем семантичного поля “фізично зрілий” [2]. Досліджуючи іменники із семантикою збірної назви осіб, Ю.Є. Манохіна залучає до аналізу лексеми на позначення “вік людини” [4], мовні засоби на позначення конкретного віку людини, наприклад, дитини (Ю.М. Лотман, В. Махек), жінки (І.Б. Голуб, В.М. Топоров, О.М. Трубачов, М. Фасмер, М.М. Шанський), чоловіка (Е. Бернекер, А.А. Бурячок).

В даний час лінгвістичній інтерпретації і аналізу піддається як уся категорія “вік” цілком (О.В. Бахмет, Н.В. Крючкова, М.Г. Лебедько, Ю.Ю. Литвиненко та ін.), так і окремі її аспекти (О.А. Погораєва, К.В. Рахіліна, О.Є. Філімонова та ін.). Дослідники розглядають також лексико-семантичні парадигми, асоціативні поля як способи репрезентації концептів “віку” (О.В. Александрова, А.Т. Ашхарова, К.А. Власова).

Поняття “вік людини” – багатовимірне, об’ємне ментальне утворення. В основі поняття “вік людини” лежить вихідне основне значення лексеми “вік” / *age*, яке реалізується в наступному визначенні: кількість прожитих років. У цьому випадку розуміння “вік” містить всі вікові періоди разом узяті (*the number of years someone has lived*). Також вік може позначати певний період або частину життя (*one of the particular periods of someone's life*). Крім цього, лексема *age* в структурі своїх лексичних значень в англійській мові має ще одне значення, пов'язане з віком, і позначає конкретний віковий етап, а саме “старість” (*the state of being old*).

Багатомірність даного поняття відображається в тому, що воно складається з декількох компонентів, що певним чином структуровані. Поняття “вік людини” складається з п’яти центральних, цілісних компонентів: “дитинство” / *childhood* (включаючи рік немовляти), “підлітковий вік” / *teens*, “молодість” (юність) / *youth*, “середній вік” (дорослість, зрілість) / *middle age* та “старість” / *old age*. Ці компоненти є найбільш значимими, цілісними та актуальними в англійській культурній мовній моделі [1].

Найбільш поширеними як експліцитними, так і імпліцитними мовними засобами вираження поняття “вік людини” в тексті є:

- одиниці, що визначають особу, яка знаходиться в певному віці (*a child, a kid, a new-born, a boy, a girl, children*);
- одиниці, які виражені числівниками (*Hank was seven, he is ten years old*);
- одиниці, які імпліцитно виділяють вік індивіда через вказівку на його соціальний статус і виконання певних функцій в суспільстві (*he had to display all his second-grade prowess, a senior at college. Hank, now in his third year, had taken it upon himself to look out for Meg*);
- фразеологічні одиниці, що вказують на вік індивіда (*pretty long in the tooth, start covering one's grey with coffee, the gold of one's days*).

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдеева О.А. Описание фрагмента лексико-семантического поля “возраст” в английском языке // Журнал Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2007. – Том 18, № 44. – С. 13–17.
2. Барабаш О.В. Лексико-семантическое поле “фізично зрілий” як компонент мовного образу парубка // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. – Вип. 34. – 2004. – С. 286–288.
3. Гурова О.М. Наукова концептуалізація проблеми “вік людини” у парадигмах гуманітарного знання // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – № 994. – Серія Філологія. – Вип. 64. – 2012. – С. 35–38.
4. Манохіна Ю.Є. Особливості лівосторонньої сполучуваності іменників із семантикою збірної назви осіб [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znprknpu/Lingv/2008_26/24.html.
5. Семиряк В.Д. Номінація дитини в українській мові // Вісник Запорізького державного університету. – 2002. – Філологічні науки. – № 3.

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ У НАВЧАННІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Польова Е.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Останнім часом процес перекладу все більше розглядається як складна система, яка вимагає від перекладача не лише залучення та використання різних компетенцій, але й їхньої взаємодії з новими комп'ютерними технологіями. Професійні перекладачі виконують складні завдання, які вимагають від них як бездоганного володіння мовою, так і розвинених умінь роботи з персональним комп'ютером, а також уміння застосовувати професійне програмне забезпечення, уміння користуватися пошуковими інструментами всесвітньої мережі Інтернет, уміння працювати в команді. Вони мають уміти виконувати переклад в умовах жорстких рамок кінцевих термінів у високо технологічному середовищі з метою збільшення швидкості здійснення перекладу, поліпшення його якості та зменшення його вартості.

Різноманітні фактори, що впливають на роботу професійного перекладача, його добробут, статус та особистісний розвиток вимагають детального вивчення, а система підготовки професійного перекладача має докорінно змінитися.

Ергономічний підхід до підготовки майбутнього спеціаліста в галузі перекладу вимагає розглядати шляхи, за якими нові умови праці і зміни в робочій атмосфері впливають на перекладача та його продуктивність, а також яким чином такі зміни можуть відображатися в програмах підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах чи на курсах підвищення кваліфікації.

Загальними тенденціями у навчанні письмового перекладу є використання конструктивістського підходу, за яким студента потрібно навчати навчатися; студенто-центристського підходу у виборі засобів навчання з опорою на розвиток професійних компетенцій за специфічно орієнтованими моделями навчання [2, с. 15]. Викладачі перекладу мають готувати студентів до роботи в реальних умовах перекладу, використовуючи навчання у співпраці, проектну та командну роботи, будуючи їх на засадах виконання автентичних завдань та залучаючи сучасні засоби навчання перекладу: корпуси текстів, перекладацькі портфоліо, CATs [4, с. 123].

Таким чином, метою навчання письмового перекладу є підготовка компетентного спеціаліста, який здатний виконати професійний переклад, здатний зрозуміти й обґрунтувати прийняття того чи іншого перекладацького рішення, пов'язаного зі стратегіями та тактиками, що призводять до адекватного результату. Звісно, такі професійні дії вимагають знань теорії перекладу, основ міжкультурної комунікації, тощо. Сукупність умінь, знань та навичок професійного перекладу повинні містити й такі, що дозволяють перекладачеві функціонувати в умовах конкурентного ринку, будувати професійні стосунки з іншими учасниками перекладацького ринку, де потрібно виявляти міжособистісні та підприємницькі навички. Таким чином роль підготовки професійного перекладача полягає на разі у розвитку мислячого професіонала, здатного працювати в умовах реального життя [3].

Серед компетенцій, які слід розвивати в майбутніх професіоналах, інформаційно-пошукова, що стимулює пізнавальну діяльність перекладача, тематична, яка дозволяє обирати відповідні мовні ресурси для тексту чи документу певного жанру, та технологічна, що ставить на меті навчити застосовувати сучасні комп'ютерні програми, що покликані полегшувати працю перекладача.

На разі постає ще одне питання навчання письмового перекладу, а саме здатність перекладача здійснювати переклад іноземною мовою [1]. Традиційно така практика вважалася неприйнятною, оскільки переклад іноземною мовою вимагає бездоганних знань мови перекладу. Якість перекладу забезпечується лише носієм мови, мовна компетенція якого не викликає сумнівів. На відміну від теоретичного обґрунтування, чому переклад не можна здійснювати іноземною мовою, кон'юнктура перекладацького ринку в Україні диктує протилежне. За відсутності достатньої кількості носіїв мови, які були б здатні виконати переклад з української іноземною мовою, українські перекладачі регулярно стикаються з таким видом роботи.

Завданням викладача перекладу, у такому випадку, є забезпечення високої мотивації студентів для здійснення перекладів нерідною мовою, а також розробка критеріїв оцінювання таких перекладів, які б не тільки допомагали студентам долати труднощі перекладу, приділяючи увагу помилкам, але й винагороджували їх за вдалі перекладацькі рішення.

Отже, на сучасному етапі навчання письмового перекладу має інтегруватися з навчанням навичкам та вмінням використання інформаційних технологій у перекладі, а саме програмного забезпечення, розробленого для полегшення умов та тривалості праці перекладача, розвитком професійних компетенцій, яким не приділялася увага у навчанні професійних перекладачів, розвитком іншомовної компетенції, яка б давала змогу перекладачеві відповідати вимогам ринку. Ще одним невідкладним завданням є залучення професійних організацій та установ, які б співпрацювали з вишами, що готують перекладачів, для ознайомлення студентів зі специфікою обраної професії та для подальшого успішного входження до перекладацької індустрії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Campbell S. Translation into the Second Language / Stuart Campbell. – London, New York : Longman, 1998. – 208 p.
2. Kiraly D. A Social Constructivist Approach to Translator Education: Empowerment from Theory to Practice / Donald C. Kiraly. – London, New York : Routledge, 2014. – 206 p.
3. PACTE Building a Translation Competence Model in Triangulating Translation: Perspectives in Process-Oriented Research / [Fabio Alves (ed.)]. – Amsterdam, John Benjamins, 2003. – 26 p.
4. Pym A. Exploring Translation Theories / Anthony Pym. – London, New York : Routledge, 2010. – 193 p.

ТЕКСТОТВІРНА ФУНКЦІЯ ПРИЙМЕННИКІВ У ВІРШОВАНОМУ ТЕКСТІ

Прокопів Г.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Розглядаючи текст як упорядкований набір речень, об'єднаних різними типами лексичного, логічного та граматичного зв'язку, що функціонує як структурно-семантична єдність та здатний певним чином передавати організовану і цілеспрямовану інформацію [6, с. 11], ми маємо на меті простежити зв'язність та цілісність поетичного тексту як пріоритетних текстових категорій, яких забезпечують зовнішні засоби організації тексту, зокрема прийменники. Під текстотвірною функцією прийменника розуміється його здатність бути сполучним, конструктивним елементом семантико-смыслового простору і формальної організації тексту.

Об'єктом вивчення є синтаксичні конструкції з прийменниками в поетичному мовленні американських авторів, **предметом** – текстотвірний потенціал прийменників у віршованому американському тексті. **Матеріалом** слугують твори американських поетів.

Актуальною на сьогодні залишається проблема з'ясування текстотвірних властивостей прийменників, що передбачає розкриття їхньої ролі у механізмі текстотворення, осмислення їхнього нового і новітнього статусу в поетичному просторі мови. У роботі процес текстотворення розуміємо як здатність брати участь у творенні тексту, властивість “будувати” текст, поєднуючи в одне ціле всі його частини й окремі речення з урахуванням комунікативної настанови, цілісного смислу, задуму автора – всіх чинників, що зумовлюють його творення або інтерпретацію. Особлива функціональна значущість прийменників в організації віршованого мовлення полягає у зчепленні поетичного тексту в структурне ціле.

Із-поміж праць призначених дослідженню текстотвірного потенціалу прийменників виділяють наукові розвідки таких дослідників, як А. А. Загнітко [1], К. О. Рейман [4], Х. Р. Мерешкової [3] та ін. Зважаючи на складність та багатоаспектність такого феномену, як поетичний текст, проникнення в його природу, формування, функціонування можливе через вивчення тексту не лише як цілого, а й окремих його аспектів і складових.

Дослідження цілісності тексту вимагає з'ясування й висвітлення функціонального навантаження його елементів. Цілісність не передбачає обов'язкової завершеності [7, с. 508], проте вона означає смислову єдність: усі окремі частини тексту пронизані єдиним світоглядом і світовідчуттям, що проявляється у ставленні автора до героїв, до характеру конфлікту, проблематики і таке ін. [5, с. 213]. Серед засобів, що забезпечують цілісність тексту важливе місце належить прийменникам. Як приклад розглянемо поетичний текст Карла Сендберга “**Among the Red Guns**”:

Among the red guns,

In the hearts *of* soldiers

Running free blood

In the long, long campaign:

Among.....

In *of*

.....

In.....

Dreams go <u>on</u> .	 <i>on</i>
<u>Among</u> the leather saddles,	<i>Among</i>
<u>In</u> the heads <u>of</u> soldiers	<i>In</i> <i>of</i>
Heavy <u>in</u> the wracks and kills	.. <i>in</i>
<u>Of</u> all straight fighting:	<i>Of</i>
Dreams go <u>on</u> [8].	 <i>on</i>

Через дистанційно розташовані текстові відрізки прийменники *among*, *in*, *of*, та *on* постають семантично об'єднаними, створюючи єдину послідовність подій, сприяючи цілісності тексту. Поєднання елементів проходить наскрізь усього тексту, утворюючи блоки, зокрема розповідь про війну, як один із засобів збереження своєї вітчизни незалежною і війну, яка забирає життя багатьох людей, приносячи страждання і нещастя сім'ям. У поетичному тексті прийменники об'єднують тематично окремі відрізки, розташовані одні від одних на значній відстані, семантично пов'язуючи їх в один текстовий фрагмент.

Серед засобів, що сприяють встановленню зв'язності, є прийменники, які вживаються як анафорично (при співвіднесенні з попереднім фрагментом тексту), так і катафорично (при співвіднесенні з наступним фрагментом тексту) і замінюють відрізки тексту, різні за обсягом [2, с. 84].

Починаючи речення, прийменникова група звернена своїм змістом не тільки до нього, а семантично пов'язана з текстом, який передує: *"SOLD OUT, SOLD OUT, SOLD OUT again, / by god, by somebody and something, / by rockets and generals and / leaders, by poets, doctors, comedians, / by manufacturers of soup / and biscuits, Janus-faced hucksters / of their own inexterity;... / has this happened before? is history / a circle that catches itself by the tail"* [9]. У наведеному уривку анафоричний повтор прийменника *by*, який вносить порядок у послідовність подій, змінюючи різні об'єкти, що виникають один за іншим на просторі окремо взятого життя на початку словосполучень задає синтаксичну модель, яка раптового переривається риторичним питанням *"has this happened before"*, *"is history a circle that catches itself by the tail?"* створюється ефект ошуканого очікування. Така флуктуація унаочнює глибинний смисл поетичного тексту у вигляді архетипної образ-схеми КОЛО ПОВТОРЕННЯ.

В цьому мікро контексті семантичні зв'язки прийменникової групи реалізуються за допомогою прийменника направленні як перспективо, так і ретроспективно, досить складні і сприяють створенню цілісної смислової єдності – мікро контексту.

Таким чином, можна зробити висновок, що прийменники виконують текстотвірну функцію у поетичному тексті, сприяючи окресленню зв'язності художнього тексту через виявлення анафоричної й катафоричної структурної залежності компонентів абзацу, а також реалізуючи цілісність тексту шляхом вираження відношень не лише контактних, а й дистантних текстових елементів, що підпорядковуються загальній темі твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко А. П. Прийменники у структурі тексту : первинні і вторинні вияви. Функціонально-комунікативна і текстова парадигма українських прийменників та їхніх еквівалентів : монографія / [А. П. Загнітко, К. М. Виноградова, І. Г. Данилюк]. – Донецьк : Вебер (Донецька філія), 2009. – С. 45 – 66.

2. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: учебник / В. А. Кухаренко. – [3-е изд., испр.]. – Одесса : Латстар, 2002. – 292 с.
3. Мерешкова Х. Р. Статус и функции английского предлога и его ингушских эквивалентов в тексте : дис. ... канд. филол. наук : Пятигорск, 2006. – 142 с.
4. Рейман Е. А. Английские предлоги значения и функции: значения и функции. – Ленинград, 1984. – 433 с.
5. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К. : Вища школа, 1991. – 272 с.
6. Тураева З. Я. Лингвистика текста / Тураева З. Я. – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.
7. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь / В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
8. Carl Sandburg Among the red guns. [Digital source]. – Chicago Poems. Access mode : <http://goo.gl/LbIcrW>.
9. The Sun Wields Mercy. Poem by Charles Bukowski [Digital source]. – Access mode : <http://goo.gl/yoflJO>.

ТИПОЛОГІЯ ПЕРИФРАЗОВИХ НАЙМЕНУВАНЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ

Приблуда Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Перифрази належать до системи засобів, що є результатом вторинної номінації. Сутність цього стилістичного прийому полягає в контекстуальній заміні однослівного найменування описовим виразом. Словникові тлумачення перифрази відбивають різні підходи до розуміння цього поняття. Лінгвістичні словники визначають його як стилістичний прийом, що полягає в описовому позначенні предметів, явищ дійсності на підставі якоїсь ознаки у відповідному контексті, яка має оцінне значення й сприяє яскравості, виразності, зображення предмета, явища дійсності.

Мовотворчість сучасних авторів вирізняється вживанням великої кількості перифраз, які визначають актуальні тематичні сфери, в яких відбувається перефразування за ознакою співвіднесеності їх із позамовною дійсністю. Залежно від ознаки, покладеної в основу метафоричного перенесення, виокремлюємо такі групи:

Назви осіб. Перифрастичні найменування цієї групи диференціюємо на такі підгрупи:

- *найменування історичних осіб, політичних діячів, напр.: вождь революції – В. Ленін, князь джунглів Європи – В. Янукович, Путаний – В. Путін. Пор.: ...ми ледь не луснули від реготу, бо виявилось, що Ліда спиралася на лису голову вождя революції* (Ю. Винничук); *Скільки тобі ще треба, князю джунглів Європи, аби розбудити твою національну гідність...* (Є. Дудар); *...Путаний діє тими ж методами, що й фюрер третього рейху* (Є. Дудар);

- найменування акторів, співаків, напр.: *маленька дика принцеса* – Руслана, *блакитний янгол* – Бобі Еліс. Пор.: ...це глухе грудне контральто видають голосові зв'язки “*блакитного ангела*”... (Ю. Іздрик); Скажу більше – **МАЛЕНЬКА ДИКА ПРИНЦЕСА** повернулася в моє велике і червоне серце, натрусивши там добру купу порошку приємного враження (І. Карпа).

Назви держав, населених пунктів, географічних об'єктів. У межах перифрастичних найменувань цієї групи виділяємо такі семантичні підгрупи:

- *назви країн, республік, напр.: батьківщина Ісуса* – Ізраїль, *джунглі Європи* – Україна, *Голубий Альбійон* – Великобританія, *совок* – СРСР, Пор.: *На батьківщині Ісуса* хоча б один раз мусить побувати кожен (І. Роздобудько); *Кризознавці Джунглів Європи* кажуть, що криза почалася із Московського Кремля (Є. Дудар); *Хто б міг подумати. Воші на Голубому Альбійоні* (Є. Дудар); *Події стрімко рухалися до розпаду Совка...* (І. Карпа);

- *назви населених пунктів, напр.: вугільна житниця* – Донецьк, *місто Лева* – Львів, *товстуха Берта* – Берлін. Пор.: *Я не знаю, що я тут роблю* – на кривих темних вулицях цього дивного, майже потойбічного міста – *вугільної житниці* нашої батьківщини (О. Жупанський); *Це було якраз після Дня міста Лева на четвертому курсі...* (Л. Дереш) *Добра стара товстуха Берта*, як назвав кохану столицю мій друг-берлінець, не втомлюється міняти свого обличчя (І. Карпа).

Назви машин і механізмів, приладів, конкретних предметів. Напр.: *срібний птах* – літак, *рогатий транспорт* – тролейбуси, *скринька Пандори* – гаманець, *мільниця* – фотоапарат, *ящик* – телевізор, Пор.: *На осяянім сонцем пастівнику стояв срібний птах з червоними зірками по боках...* (Г. Пагутяк); *Я зіскочив зі сходинки рогатого транспорту і став біля дерева...* (Брати Капранови); *Марія Миколаївна досить довго розглядала мої саморобні фотокартки, які я наклацала старою “мільницею”...* (Є. Кононенко); *Згодом увімкнули ящик: Дарця почала пластично танцювати...* (Л. Дереш).

Назви історичних пам'яток. Напр.: *кінний гетьман* – пам'ятник Б. Хмельницькому, *баба з колони* – пам'ятник, посвячений незалежності України, що розташований у центрі Києва на Майдані Незалежності. Пор.: *Вона стояла далеченько від кінного гетьмана* (Люко Дашвар); – *Вона як та баба з колони* – з вінком на голові, з караєм в руках... (І. Карпа).

Назви організацій, установ. Напр.: *будинок залізних кас* – залізничний вокзал, *білий дім* – обласна державна адміністрація, “*Мотря*” – Свято-Троїцький Мотронинський монастир, заснований у 1037 р. Пор.: ...ми повертаємося до *будинку залізних кас...* (І. Карпа); ...щовечора у його кабінеті збиралися чиновники з обласного “*білого дому*” та з доколишніх головних контор... (Б. Мельничук); *Він розвернув коня. Якщо в “Мотрі” самі черниці, то чого туди їхати?* (В. Шкляр).

Назви понять мистецтва, літератури, журналістики. Напр.: *літературний негр* – автор, який за винагороду пише книги, статті і т. п. за іншу, як правило, відому особу, *жовта преса* – низькопробна преса, що в гонитві за сенсацією публікує недостовірну, перекручену інформацію, а також реальні чи вигадані компрометуючі факти з особистого життя відомих людей, *прустівська проза* –

література, в основі якої лежить орієнтація на європейську модерністську прозу. Пор.: ...там, де вона працювала, завжди повно роботи для “літературних негрів” (І. Роздобудько).

Назви періодів правління. Напр.: *хрущовська відлига* – друга половина 1950-х р. – початок 1960-х р., *перебудова* – загальна назва реформ та нової ідеології радянського керівництва 1986-1991 рр., *час кучманізму* – період правління Л. Кучми. Пор.: ...під'їзд був темний, будинок – п'ятиповерхівка часів “хрущовської відлиги” (І. Роздобудько); на початку “перестройки” я потрапив вешті на Кубу (Ю. Покальчук); Протіющенківська і українофобська брудня, що сунула лавиною у *часи кучманізму*, набирала іншої форми – стала в позу ображеної Химки (Є. Дудар).

Отже, перифраза як різновид вторинної номінації є складним і багатогранним явищем, яке відображає змінну пізнавальну діяльність. У мовотворчості письменників постмодерного періоду вона допомагає створити та передати колорит зображуваного явища.

МОТИВАЦІЙНА ОСНОВА СЕМАНТИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЛЕКСИКИ СВІТІННЯ У ГЕРМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ

Прищепчук І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Походження лексики з семантичним компонентом “світло” в англійській та українській мовах прослідковується до праїндоевропейської доби. Значний прошарок лексем англійської та української мов, що продовжують розвиток праформ на позначення світіння, є когнатами у термінах порівняльно-історичного мовознавства. Праоснови, від яких походить лексика світіння в обох мовах, реконструйовані формально і семантично в етимологічних джерелах. Проте бракує однастайності у семантичній реконструкції цих етимонів.

Реконструйований Ю. Покорним масив праїндоевропейських праформ містить велику кількість омонімів, що, на переконання І. Хегедуш та Г. Гьорі, суперечить природнім законам розвитку мови [4]. Аналіз семантики омонімічних праоснов демонструє, що набір значень у групах омонімів постійно повторюється. Це дає підставу висунути припущення про те, що в основі розвитку семантики прамовних омонімів лежить значення, яке могло бути мотиваційною основою розвитку їхніх значень.

За спостереженнями М. Маковського, поняття “світло” пов'язане з поняттями “бити”, “різати”, “кидати”. Такий зв'язок значень дослідник ілюструє праїндоевроп. **bhau-* “бити”, **bha-* “сяяти”, **bha-* “говорити” та зв'язком російської лексики *свет* (і відповідно української лексики світло) зі спорідненими лит. *sviesti* “світити” та *sviesti* “кидати” [3, с. 172].

Етимологічний матеріал, наведений вченим, потребує верифікації з точки зору його спорідненості та фонетичних відповідностей між лексемами. Проте зв'язок між значеннями “світити”, “говорити”, “гнути”, “різати” привертає увагу інших етимологів до проблеми пошуку мотиваційної ознаки для розвитку праоснов з семантикою світла.

Думки про те, що семантика світла, руху та фізичної дії, зокрема биття, деформації (“гнути”) та ушкодження (“шкребти”, “різати”), є пов’язаними, дотримується В.В. Левицький, який, визначаючи таке етимологічне рішення гіпотетичним, вважає, що в основі перерахованих значень лежить семантика руху [2, с. 6].

Так, В.В. Левицький вказує на те, що поняття “сяяти” та “звучати” пов’язане з поняттям “сонце”. Він наводить припущення про відповідність гот.*swiglōn* “грати на сопілці” та прагерм. **swegila* “блискучий”. Прагерманське *sweg-/swag-* “сяяти”, континуантом якого є гот. *sugil* “сонце”, походить від праіндоєвроп. **sauel-*, *suel-*, *sul-* “сонце”, Ю. Покорний розглядає як таке, що походить від праїдоєвроп. **ghel-* “сяяти, зелений, синій, сонце”, де *se* виступає зворотнім займенником [2, с. 527; 5, р. 2568]. На користь гіпотези, про зв’язок понять звуку та світла свідчать такі паралелі як давньоінд. *svar* “звучати, дзвеніти” та *sua-ya* “світити, сяяти” [2, с. 525 – 526]. Праіндоєвроп. **suer-1* “говорити” В.В. Левицький вважає можливим реконструювати від праіндоєвроп. **sē/se-* “жила, струна, тятива”, що міг виникнути як звукозображення струни, що вібрує, де семантика перемінливого руху виступає як мотиваційна основа виникнення семантики звуку і світла. До цього етимологічного гнізда, можна венети рос. *сверкать* та *сверчок*. Походження лексеми рос. *сверкать* не є остаточно з’ясованим: *сверчок* від прасл. **sverk-*, **svercъ-* що має звукозображальний характер з експресивними відтінками, як і українське *цвіркати*, *цвіркати*. Ж.Ж. Варбот пов’язує походження рос. *сверкать* з прасл. **vь/rьk-* ‘крутити’ [1, с. 56].

Звернемо увагу на англійську лексему *swarm* “рій” від давньоанг. *swearm* “рій” від прагерм. *swarm* “той, що дзижчить”, що В.В. Левицький відносить до етимологічного гнізда прагерм. **swar-/swor-* “голосно говорити, відповідати” від праіндоєвроп. **suer-* “видавати звуки”, яке реконструйовано як два пракорені у словнику Ю. Покорного **suer-1* “говорити”, **suer-2* “шипіти” [2, с. 526; 5, р. 1049 – 1050]. Рій комах є одночасно джерелом характерного звуку, а також рухливою масою, отже, знову засвідчуємо синкретизм руху та звуку.

Зв’язок звуку та світла прослідковується у псл. **golъ* від праіндоєвроп. **ghel-* “блищати” та нім *gellen* “різко звучати” від прагерм. **gel-* “співати, кричати”, що у свою чергу продовжує праіндоєвроп. **ghel-* “кричати, звати” [2, с. 114, 209]

У світлі викладеного вище варто зазначити кореляцію давньоанг. *beam* “дерево, брус, промінь світла”, походження якого є неостаточно з’ясованим, з давньоангл. *biewan* терти [2, с. 115].

Розглядаючи моделі розвитку лексики світіння англійської та української мов, ми дотримуємося гіпотези, висловленої В.В. Левицьким про мотиваційну ознаку руху, покладену в її основу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варбот Ж.Ж. К этимологии прилагательных со значением ‘быстрый’ II / Жанна Жановна Варбот // Этимология 1988-1990 – М. : Наука, 1993. – С. 44 – 49.

2. Левицкий В.В. Этимологический словарь германских языков / Виктор Васильевич Левицкий – Винница : Нова Книга, 2010. – Т. I. – 616 с.
3. Маковский М.М. Удивительный мир слов и значений. Иллюзии и парадоксы в лексике и семантике / Марк Михайлович Маковский – М.: Высш. шк., 1989. – 200 с.
4. Györy G. A cognitive approach to the methodology of semantic reconstruction / Gabor Györy, Irén Hegedűs // Current Methods in Historical Semantics / [ed. by Kathryn Allan, Justyna A. Robinson]. – Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 2012. – p. 313 – 334.
5. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bern : Francke, 1959. – 1183 S.

ВПЛИВ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА АДАПТАЦІЮ СУСПІЛЬСТВА ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН: ЗАХІДНИЙ І СХІДНИЙ ПІДХІД

Пророченко Н.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Порівняння західного і східного (в рамках нашого аналізу – мусульманського) поглядів на сучасні процеси представляється виправданим. Адже рух Сходу від традиції до сучасності відбувався в руслі його взаємодії з Заходом, який часом нав'язував східним суспільствам специфічні соціально-економічні, внутрішньо системні регулятори і темпи модернізації.

До середини ХХ ст. сучасність, як правило, асоціювалася з європейськими інституціональними моделями, які і європейцями, і політичними елітами інших регіонів сприймалися як безальтернативні. Але вестернізовані системи суспільного розвитку і закордонні економічні моделі слабо приживаються на мусульманському ґрунті, вступають в конфлікт з ісламським менталітетом, особливостями соціальної організації ісламських соціумів, з реальними соціально-економічними потребами мусульманських народів. Розгортання модернізації за західним зразком вимагало не тільки відповідного рівня розвитку фінансів, техніки і знань, але й іншої побутової культури і поведінки. Часом, вона була пов'язана з відмовою від традиційного способу життя.

В контексті наукової дискусії можна виокремити декілька підходів. Так, авторитетний експерт з питань природи і процесів модернізації ізраїльський соціолог Ш. Ейзенштадт стверджує, що класичний проект модернізації, який передбачав поширення європейських культурних програм і інституціональних моделей на інші суспільства, завершується. Учений пропонує розглядати сучасний світ крізь призму множини культурних програм сучасності, яким відповідають свої інституціональні моделі. Однією з таких трансформацій сучасності виступає, на його переконання, відродження релігійного фактору. З цією думкою погоджується британський політолог Ф. Холлідей. Він звертає увагу на те, що проблема ідентичності обговорюється на Близькому Сході вже кілька десятиліть. При цьому, тридцять років тому дискусія велася переважно у секуляристських, націоналістичних термінах, а держава робила акцент на

модернізації як загальній глобальній меті. Сьогодні ж мусульманські країни занепокоєні занепадом свого культурного спадку. Деякі мусульмани роблять вибір на користь повернення до своїх споконвічних цінностей. Старий секуляристський і модерністський концепт політики та соціального життя знаходиться у кризі [1].

Серед багатьох науковців, як професор Б. Галіун (університет Сорбонна), італійський політолог Р. Гуоло, поширена думка, що іслам залишається універсальною мовою дискурсу в мусульманських країнах, незважаючи на відмінності природи, структури і рівня розвитку суспільств. Він зберігає функцію регулятора багатьох суспільних процесів в ісламських спільнотах і продовжує активно впливати на їхній менталітет, ставлення до життя, до інших народів, до сучасних проблем світового розвитку, і зосереджує свою увагу на розв'язанні питання збереження провідної ролі релігії у суспільному житті ісламських суспільств в процесі модернізації. Іранський вчений С. Х. Наср пояснював це тим фактом, що розум і душа мусульманина сформовані на абсолютно інших основах, ніж у західної людини, яка живе у секуляризованому постіндустріальному суспільстві.

На відмінності ісламської і європейської культурної матриці та історії її формування і трансформації наголошує також керівник форуму Третього світу сенегальський громадський діяч Амін Самір: “Основоположний принцип, що започаткував сучасну цивілізацію в Європі, – це переконання, що люди, індивідуально і колективно, самі можуть творити свою історію. Ця ідея зародилася в Європі в епоху Ренесансу і затвердилась в період Просвітництва. Вона означала розрив з уявленнями, що панували в усіх досучасних суспільствах, які базувалися на переконаннях, що Бог створив всесвіт, людину і є “законодавцем” в останній інстанції”. Нове світосприйняття відкрило перед людьми необмежені можливості для інновацій, творчості і активних дій. Розум, звільнений від кайданів віри, отримав простір для пізнання природи, людини і суспільства. Водночас європейський Ренесанс був продуктом внутрішньої соціальної динаміки та протиріч, які породжені капіталізмом, що народжувався тоді у Європі [2].

За спостереженнями американської дослідниці М. Ніделл (Джорджтаунський університет), яка досліджувала особливості, зокрема, арабської ментальності, аксіоматика західного суспільства діаметрально протилежна арабській. Якщо західне суспільство гетерогенне та мультикультурне, то арабське гомогенне. В різних арабських країнах дотримуються схожих норм у вихованні дітей, у структурі родини, що призводить до панування конформізму та консерватизму. Підтримання норм суспільної моралі та благопристойності є одним з найважливіших пріоритетів життя арабо-мусульманського соціуму. Саме цей пріоритет спонукає більшість арабів несхвально ставитися до західного способу життя, де відкрите нехтування пристойностями стає майже нормою [3].

Як справедливо зазначає американський політолог Ф. Лечнер (Університет Еморі, США), у процесі глобалізації суспільства змушені ідентифікуватися, традиції перебудовуються у постійній міжцивілізаційній взаємодії; універсальні принципи повинні бути локально інтерпретовані і набути місцевої форми відповідно до місцевих культурних традицій. Універсалізм має партикуляризуватися [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Hallyday F. “Clash of civilization”? Sense and nonsense / F. Hallyday // Islam and the West: Clash or dialogue // Islam and global dialogue; religious pluralism and the pursuit of peace / Ed. By Boase R. – Aldershot; Burlington, 2005. – P. 121.
2. Amin Samir Modernité et interpretation religieuses / Amin Samir // Africa development. – Dakar, 2004. – Vol. 20, N 1. – P. 8–9.
3. Nydell M.K. Understanding Arabs: A guide for modern times. – Boston: Intercultural press, 2006. – 261 p.
4. Lechner F. Religion, law and global order // Globalization: Critical concept in sociology / Ed. By Robertson R. and White K. – L., N.Y.: Routledge, 2004. – Vol.5. – P.91–106.

ГРАМАТИЧНІ КОНЦЕПТИ У МОВІ

П’ятецька А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Як прийнято вважати, найістотніша частина концептуальної інформації різного рівня складності фіксується в граматичній будові мови – у вигляді граматичних концептів.

Граматичні концепти виникають у результаті узагальнення інформації про мовні об’єкти, їх властивості і вживання, а також про те, як зв’язки і відносини між мовними об’єктами відображають відносини між реаліями навколишнього світу. Дані концепти мають складнішу структуру. Вони припускають знання цих загальних понять і способів їх уявлення в мові (“двовірні граматичні концепти”) або знання загальних понять, мовних концептів (“багатовірні концепти”).

До числа “двовірних концептів”, наприклад, відноситься концепт граматичного роду. Він має формально-мовний характер, оскільки характеристики певного граматичного роду приписуються всім іменникам незалежно від біологічної природи об’єктів, що позначаються. Особливий інтерес в цьому плані представляють також різні засоби синтаксичного зв’язку: прийменники, сполучники, – які можуть передавати певні просторові, умовні, причинно-наслідкові, тимчасові та інші значення, а також артиклі, що виражають визначеність/невизначеність і деякі інші значення.

Дещо інше, складнішу структуру знаходить концепт граматичного числа, який, на перший погляд, є “двовірним”, оскільки включає в якості когнітивної основи поняття кількості і способи його реалізації в мові. В той же час використання граматичних форм числа залежить від знання таких характеристик об’єктів (і відповідних понять), що позначаються, як “зчислювальність/ незчислювальність”, “збірність” тощо. Тому можна сказати, що він займає перехідне положення між власне “двовірними” і “багатовірними концептами”.

“Багатовірним концептом” є концепт граматичного часу, що включає уявлення про реальний (теперішній, минулий, майбутній) і граматичний (теперішній, минулий, майбутній) час, а також поняття моменту мовлення, яке

визначає співвідношення між першим і другим. Складну структуру знаходить і концепт граматичного виду, який, з одного боку, відображає загальне поняття завершеності/незавершеності дії і, з другого боку, ґрунтується на понятті граничності/неграничності.

До числа “багатовимірних”, ймовірно, слід віднести і так звані синтаксичні концепти. Вони відображають знання певного граматичного концепту, або значення (тобто пропозиційного значення) і деякого концептуального змісту немовної властивості у вигляді думки про світ (конкретне значення речення), а також поняття синтаксичної моделі, або структурної схеми речення, синтаксичних позицій і синтаксичних функцій конкретних слів, що використовуються в реченні, синтаксичного зв’язку та її різних типів тощо [1, с. 58–62].

Структура граматичних концептів, таким чином, включає: а) певну когнітивну основу, в якості якої може виступати власне мовний досвід побудови вислову (елементарні граматичні концепти) або загальне поняття, що характеризує результати відображення навколишнього світу людиною (“двовірні” і “багатовимірні” граматичні концепти); б) зміст граматичних форм (у “одновимірних” граматичних концептів вони відсутні) або граматичні значення; в) загальні мовні поняття (момент мовлення, носій мови, структурна схема речення або синтаксична структура тощо); г) відомості про історичні процеси, що обумовлюють формування і зміну даного граматичного змісту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика / Николай Николаевич Болдырев. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та, 2000. – 123 с.
2. Taylor J. R. Cognitive Grammar / John Robert Taylor. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 640 p.

СКЛАДНИЙ ІМЕННИК У ЗАГОЛОВКУ НІМЕЦЬКОЇ СПОРТИВНОЇ ПУБЛІКАЦІЇ

Радзійон В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Заголовок газетного або журнального тексту цікавить дослідників у плані багатьох актуальних лінгвістичних проблем, серед яких на окрему увагу заслуговують мовні особливості заголовків. У наукових працях проблема назв публіцистичних матеріалів висвітлювалася в різних аспектах: з погляду їхньої структури, синтаксичної природи, функціонального розвитку, семантики, стилю, прояву законів заощадження мовних засобів тощо [1, с. 233].

Ефективність назви публіцистичного матеріалу прямо залежить від уміння автора дібрати влучний, місткий і, одночасно, лаконічний заголовок, який привертатиме увагу читача. Зробити заголовок цікавим, точно передати зміст і допомогти читачеві зорієнтуватися у тексті, – це справа, що потребує таланту, знань і досвіду журналіста [1, с. 234].

У сучасних умовах видавці прагнуть подати максимум інформації, чого не можна зробити за умови функціонування великих заголовків. Але проаналізувавши німецькі спортивні публіцистичні тексти ми можемо стверджувати, що ця думка стосується лише матеріалів великого обсягу.

Особливість використання складних іменників у заголовках німецьких спортивних текстів полягає у тому, що вони зустрічаються переважно у замітках. Такі заголовки мають велику кількість слів і достатньо детально описують зміст повідомлення. Напр. *Topfit über alle Hürden – das Ingolstädter Eis-Märchen* (F.A.Z. № 101 від 02.05.2014); *Federes Siegeszug in Schanghai* (F.A.Z. № 237 від 13.10.2014); *Eintracht holt neuen Chefscout* (F.A.Z. № 238 від 14.10.2014); *Drei Doping-Fälle: Team Astana droht Ausschluss* (F.A.Z. № 242 від 18.10.2014). Тоді як у текстах великого обсягу (статтях, репортажах і звітах) – короткі та влучні заголовки, що мають на меті заінтригувати читача та іноді зовсім не дають уявлення про тему публікації. Напр. *Nur ein Kratzer* (F.A.Z. № 237 від 13.10.2014); *Ein bisschen Bedarf* (F.A.Z. № 238 vom 14.10.2014); *Explosion und Evolution* (F.A.Z. № 241 від 17.10.2014); *Der Schmerz blüht* (F.A.Z. № 242 від 18.10.2014).

При вивченні функціонування складних іменників у газетних матеріалах спортивної тематики особливої уваги заслуговує спосіб написання композитів. Питання про творення складних слів багато лінгвістів поєднують з тенденцією їх написання разом, але слова, які написані через дефіс, також є складними словами. У німецькій мові тип складних іменників, що мають дефіс не написання, непродуктивний. Складні іменники спортивної тематики пишуться у більшості випадків разом. При порівнянні складних іменників, використаних у заголовках і підзаголовках та у самих текстах, були помічені такі особливості:

1. Складний іменник у заголовку пишеться разом, а у тексті статті – через дефіс: ... *hat Bob-Cheftrainer Christoph Langen...* (“Bobtrainer Langen kritisiert FES” у F.A.Z. № 75 від 29.03.2014).

2. Складний іменник у підзаголовку пишеться через дефіс: *Die frühere Fußball-Größe Dieter Müller wird sechzig*, а тексті статті – разом: *Sein Aufstieg zu einer Fußballgröße begann dann beim 1. FC Köln* (“Voller Dankbarkeit” у F.A.Z. № 77 від 01.04.2014).

3. Складний іменник пишеться і у підзаголовку, і у тексті статті однаково: *Deutsche Tischtennis-Herren bezwingen Japan... – Und dennoch nehmen die deutschen Tischtennis-Herren mit ...* (“Der nächste Anlauf” у F.A.Z. № 103 від 05.05.2014).

Відомо, що заголовок органічно увінчує текст і інтегрується у нього прямо (дослівно) чи опосередковано (часткове повторення), іноді семантично модифікуючись. Це означає, що розуміння заголовку у тексті уточнюється та поглиблюється. А заголовок, зі свого боку, узагальнює зміст [2, с. 146]. Тому цікавим на нашу думку було простежити як повторюється складний іменник, використаний у заголовку, у тексті публікації. Це допомагає виявити формально-граматичну зв'язаність між заголовком та текстом. За результатами дослідження встановлені наступні види когезії:

1. Пряме повторення (Rekurrenz): *Guidetti bleibt Bundestrainer der Volleyball-Frauen – ... Bundestrainer Giovanni Guidetti bleibt Coach der deutschen Volleyball-Frauen* (F.A.Z. № 238 від 14.10.2014).

2. Імплицитне повторення (implizite Wiederaufnahme): *Keine Sonderzüge für Fußballspiele – ... bei der Anreise zu den Bundesligaspielen ...* (F.A.Z. № 242 від 18.10.2014).

3. Зв'язність через спеціалізацію (Referenzauflösung): *Anschlag auf Schiedsrichter – ... auf die Büros des Verbandes der Fußball-Schiedsrichter Zyperns...* (F.A.Z. № 238 від 14.10.2014).

Також часто зв'язність спостерігається через опис. Напр. *Eintracht holt neuen Chefscout – Die Eintracht richtet ihre Scouting-Abteilung neu aus. ... von sofort an Bernd Legien als Chefbeobachter des Klubs arbeiten wird* та *Tennisprofi Phau hört auf – Björn Phau beendet nach 15 Profijahren seine Tennis-Karriere* (F.A.Z. № 238 від 14.10.2014).

Проаналізувавши складні іменники у заголовках текстів спортивної тематики, ми можемо зробити висновок про те, що композити спрямовані на установку читача щодо змісту публікації; вони координуються із семантикою всього тексту і утворюють його смислову домінанту.

Одним з відкритих для дослідження питань у цій сфері залишається, наприклад, вивчення функціонування складних іменників у різних видах заголовків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Микитів Г. В. Інтерпретація газетних заголовків у сучасному інформаційному просторі / Г. В. Микитів, Т. В. Попруга // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 233–237.
2. Фоменко Є. Г. Заголовок как тематическая доминанта рассказа / Є. Г. Фоменко // Вісник Запорізького національного університету. – 2001. – № 3. – С. 146–149.

ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНІ ВИЯВИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

Раренко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Характерною рисою епохи постмодерну є перехід від художніх традицій і канонів творення літературного тексту до підкреслено ігрового стилю з притаманними йому іронією, пародійністю, еkleктичністю та театралізацією художньої дійсності [2, с. 98–113; 5, с. 15–54]. Феномен театру набуває важливості не лише як елемент сюжетної композиції, а й як стилістичний ефект, реалізований системою лінгвальних засобів на різних текстових рівнях. Відповідно до концепції “театралізації життя”, в основі цього явища лежить життєвий принцип “воля до театру”, притаманний людству від архаїчних часів до сучасності [3, с. 134–136]. Таким чином, театралізацію можна розглядати не лише як антипод реальності в царині сценічного мистецтва, а й як підґрунтя повсякденного життя людини, яке також зазнає активного впливу театральності [4, с. 76]. Особливого значення явище театралізації набуло в романах британських постмодерністів Дж. Барнза

та П. Акройда, в яких тяжіння до театралізації художньої дійсності стає ключовим елементом ігрового начала, створення парадоксальної, зумисне перебільшеної картини світу, подекуди набуваючи характерних рис фарсу.

Різноманітність та багатоплановість виявів театралізації художнього тексту вимагає детальніше зупинитись на дослідженні лексико-синтаксичних засобів їх вираження. По-перше, такими засобами є лексичні одиниці, що належать до асоціативно-семантичного поля "**Teamp**", передаючи сценічність, гротескність художнього простору. Так, гіперболізований образ острова, що містить репліки найвідоміших історичних персонажів Англії у романі "England, England", маркують такі лексичні одиниці: *replica, simulacra, faux, representation, trompe l'oeil, play, acting, choreographer, audition, stage, spotlight, scenario, rehearsal, audience, illusion, bogus, scripted, choreographed, decorative, fabled, stylized, mock, simulate, replicate* [8, с. 30–150].

Іншу категорію становлять лексичні одиниці, які відрізняються найрізноманітнішими емоційними і стилістичними відтінками значень, надаючи реплікам персонажів не лише виразності та експресивності, але й певною мірою іронічного, пародійного звучання. До цієї лексики належать:

1) вигуки: "**Alas,**" he cried, *"I wish that I had never been born!"* [7, с. 36];

2) лексичні одиниці, значення яких містить емоційно-оцінний та експресивний компонент, виражаючи ставлення персонажів чи оповідача до висловленої думки [1, с. 99; 6, с. 17–35]: "*Venus, **great** goddess, if it be your will to reveal yourself in this garden before me, a **wretched** and **sorrowful** creature, I **beseech** you to deliver us from this **dark** prison. Yet if it be my destiny to remain in **durance vile**, imprisoned by **divine** decree, then turn your **piteous** eye upon my family that has been brought so low by **tyranny**.*" [7, с. 37];

3) запозичення, варваризми: "*It is important to understand that in the modern world we prefer the replica to the original because it gives us the greater **frisson**. I leave that word in French because I think you understand it well that way.*" [8, с. 42]; "*Everyone agreed that he was a little short – for whatever reason – of **finesse** and **savoir***". [ibid, с. 32];

4) піднесено-поетична лексика: "*But we do **beseech** your mercy and your aid. Have shame on our **woe** and our distress.*" [7, с. 32].

Синтаксичні засоби театралізації також увиразнюють художню дійсність, посилюючи ефект карнавалізованого світу. До них належать такі засоби як:

1) повтори: "*Yet, in truth, **he** suffered more keenly than before. **He** felt all the pangs of death. **He** wept; **he** wailed; **he** groaned; **he** lamented. **He** secretly longed for an occasion to kill himself*" [7, с. 39]; "***No, no!** This was not the way to think. **Not** little Jacky Pitman, **not** Jolly Jack, **not** Sir Jack, **not** the future Lord Pitman of wherever he chose. **No, he must** keep moving, **he must** act, **he must** not wait for time, **he must** seize time by the throat. **On, on!***" [8, с. 36];

2) паралелізм: *POMP. MUSIC. HURRAHS. [...] CRASH. BANG. OUCH. [...] HOLY DREAD. SORROW. EMPTINESS. [...] BLISS. MELODY. UNION.* [7, с. 31, 50, 78, 81];

3) інверсія: ***Infinite were the tears** of old and young, lamenting the fate of Arcite* [7, с. 75];

4) емпатичні конструкції: *Show us your kindness. We **do** perhaps deserve your consideration* [7, с. 32];

5) риторичні запитання: *And what gives a man more honour than to die in good time? To die in the glory and flower of his life, bearing a good name with him into the grave? To die without shame to his friends and kinsmen? Surely all his acquaintance would applaud it?* [7, с. 80] ;

6) окличні речення: *“May, with all your flowers and your green livery, welcome to you! Welcome to the fairest and freshest month! May I deserve this green garland!”* [7, с. 47] ;

7) заклики та звертання до читачів, що створюють ілюзію інтерактивної вистави-гри, в якій глядацьку аудиторію залучено до театрального дійства: *“I will ask you lovers the question. Who is worse off? One of them can glimpse his gracious lady, day by day, but will never be able to approach her. The other is as free as air, able to journey wherever he wishes, but he will never see Emily again. Consider it. Judge the matter as best you can. Put the two characters before you, as if they were upon a gaming board. Meanwhile I will carry on with the story, just to see what happens next”* [7, с. 42].

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / Ирина Владимировна Арнольд. – М. : ФЛИНТА : Наука, 2012. – 376 с.
2. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / Пітер Баррі; [пер. з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків]. – К. : Смолоскип, 2008. – 360 с.
3. Евреинов Н. Н. Демон театральности / Николай Николаевич Евреинов. – СПб. : Летний сад, 2002. – 535 с.
4. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Юрий Михайлович Лотман. – М. : Гнозис, 1992. – 272 с.
5. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма: [монографія] / Надежда Борисовна Маньковская. – СПб. : Алатейя, 2000. – 347 с.
6. Телия В. Н. Человеческий фактор в языке: Языковые механизмы экспрессивности: [монография] / В. Н. Телия, Т. А. Графова, А. М. Шахнарович, И. И. Сандомирская, О. В. Латина, Н. А. Лукьянова, В. А. Маслова; [Отв. ред. В. Н. Телия] – М. : Наука, 1991. – 214 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Ackroyd P. The Canterbury Tales: A Retelling / Peter Ackroyd. – London: Penguin Classics, 2009. – 464 p.
8. Barnes J. England, England / Julian Barnes. – NY : Vintage International, 2000. – 288 p.

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ У ТЕКСТІ РОМАНУ Е. ФРЕЙРЕ “ІРЛАНДА”

Редковська Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Останні дослідження у філологічних науках позначені новими напрямками та підходами, насамперед, у мовознавчих студіях, які сприяють тому, що мова

вивчається комплексно з урахуванням специфіки її функціонування у дискурсі, адже важко переоцінити її значимість у процесі людського спілкування. Відтак, лінгвістичні та літературознавчі пошуки трансформуються, намагаючись відповідати особливостям сучасного світосприйняття. Зокрема, у лінгвістичних дослідженнях представлена складна система відношень мови й мовної свідомості, мовленнєвої діяльності людини й соціуму.

Різновекторні методи у вивченні мови визначають важливе спрямування сучасних наукових досліджень, представлене розробкою цілісної концепції мовленнєвої діяльності та дискурсу. Симбіоз лінгвістичного та літературознавчого підходів у вивченні текстів сприяє змістовнішому розумінню авторської концептуальної та мовної картин світу, допомагає точніше виявити особливості ідеостилію. Дослідження художнього твору передбачає не лише суто мовну компетенцію, але й обізнаність з реаліями конкретної епохи, певною гендерною позицією автора, культурними і естетичними цінностями, ідеологічними чинниками та уявленнями конкретного історичного періоду.

При такому синкретичному підході до вивчення іспанської авторської прози треба враховувати перш за все соціальні й законодавчі зміни, що кардинально вплинули на власне самосприйняття жінки та на її сприйняття іншими. Отже, зміщення традиційних пріоритетів та цінностей напевно відобразилося також у літературному дискурсі як формі прояву цих глибоких ментальних і соціальних змін.

Актуальність указаної проблематики визначається загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних досліджень до комплексного вивчення процесу літературно-художньої комунікації, з урахуванням як мовленнєвих і стильових характеристик, так і позамовного психологічного, філософського, культурологічного та когнітивного підґрунтя, що дозволяє здійснити різнорівневий текстовий аналіз.

Релевантним вдається розгляд лінгвостилістичних параметрів, типологічних ознак і закономірностей функціонування основних текстово-дискурсивних категорій сучасної жіночої прози та специфіки вираження в ній системи цінностей, які напряду відносяться до феномену жіночого письма в іспанській літературі; також відповідає завданням дослідження виявлення та аналіз базових текстових концептів дискурсу сучасної жіночої прози й визначення їхньої семантичної та стилістичної ролі в текстотворенні.

Основним семантичним поняттям у когнітивній лінгвістиці є “концепт”, і саме таким підходом когнітивна лінгвістика кардинально відрізняється від інших напрямків дослідження семантики. Під концептом розуміють і ментальне узагальнене уявлення щодо референта, й ідею поняття і саме поняття: тому зазначеному терміну притаманна психічна та мовна сутність. Одночасно він є абстрактним ідеальним образом, що уособлює культурно зумовлені уявлення мовця про світ, та співвідноситься з певним матеріальним найменуванням у мові.

Зміна поняття значення на поняття концепту засвідчує зміну орієнтирів від трактування смислу як абстрактної сутності, репрезентація якої не пов'язана з адресантом і адресатом, до його інтерпретації як ментальної сутності, що з'єднує зовнішній світ із внутрішнім світом людини.

Поява “жіночої прози” в контексті сучасної літератури обумовлена декількома факторами, що включають жінку-автора, жінку-головного персонажу, проблематику майже завжди пов'язану з жіночою долею. Роман Е. Фрейре “Ірланда” представляє читачу цілу низку жіночих і чоловічих персонажів, залишаючи, однак, ключовими фігурами Наталію й Ірланду, що символізують дві протилежні сторони всього сутнього: тоді як перша дівчина видається взірцем доброти / *bondad*, світла / *luz*, краси / *belleza*, харизматичності / *carisma* і лідерства / *liderazgo*, яка звикла підкоряти / *hacer su voluntad* і перемагати / *ganar*, друга уособлює темні сили / *tinieblas*, непомітність / *insignificancia*, ненависть / *odio*, невпевненість / *inseguridad*, закритість / *introversión* і, врешті-решт, саме зло / *maldad*. У лексико-семантичному плані цікавою у романі є концептуальна лінія ненависті / *odio*, жорстокості / *crueldad*, злочину / *delito* та почуття вини / *culpa* (щирого або удаваного). Оригінальності оповіді додає образ наратора: читач немов би чує внутрішній голос Наталії, її свідомості. Така суб'єктивна форма розповіді, в якій превалює особисте бачення реальних речей та їхня спотворена оцінка, сприяє збагаченню базових концептів супутніми поняттями та лексичними корелятами, пов'язаними з жіночим суперництвом / *rivalidad femenina*, інтуїцією / *intuición*, містикою / *misterio*, помстою / *venganza*, лицемірством / *hipocresía*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barrera García Consuelo. *Naturaleza, videncia y misterio en las novelas de Espido Freire* / Consuelo Barrera García. – Recurso electrónico. – Режим доступу : <https://dialnet.unirioja.es/descarga/.../2230603...pdf>.
2. Freire Espido Irlanda / Espido Freire. – Barcelona : Editorial Planeta, 2012. – 179p.

СИМВОЛІКА СУФІЙСЬКОЇ ПРОПОВІДІ МАЛІКА МУХАММАДА ДЖАЯСІ В ПОЕМІ “ПАДМАВАТ”

Реутов Є.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Поема Маліка Мухаммада Джаясі (1495–1542) “Падмават”, (в деяких версіях “Падмаваті”, за ім'ям головної героїні) вважається найбільш яскравим зразком середньовічної поезії індійських суфіїв. Матеріал поеми надає яскраві приклади того, як традиційна релігійно-філософська символіка індуїзму використовується з метою проповіді суфійської моделі шляху вдосконалення духу.

Поети-суфії відіграли значну роль в історії становлення і розвитку сучасних індоарійських мов. Вони не відмовлялись від використання у своїх творах місцевого фольклорного і епічного матеріалу, запозичували популярні народні сюжети, які поступово наповнювались суфійською символікою, термінологією і поетичними мотивами. Події давньоіндійської історії, рослинний і тваринний світ Індії, її народи зі своїми різноманітними віруваннями, боги і демони, персонажі індійської міфології – все це знаходить відображення

в поезії індійських суфіїв. Суфійська доктрина постає перед читачем у незвичному індійському вбранні. Але весь цей калейдоскоп яскравих барв завжди був підпорядкований одній меті – укріпленню і зміцненню у свідомості мас суфійських ідей у символічній, образній формі [1, с. 83].

Найбільш поширеним сюжетом суфійських поем були історії кохання принців і принцес, які на шляху до щасливого єднання змушені долати незлічені життєві перешкоди. В алегоричному плані такий сюжет зазвичай символізував прагнення людської душі до єднання з Богом, а також ті труднощі, які постають перед людиною на цьому шляху, і які він має подолати. Довга і небезпечна любовна подорож героя стає тим Шляхом (*тарікат*, араб.), який веде шукача Істини через різноманітні душевні стани (*ахваль*, араб.), через долання власних слабостей, страстей і недосконалостей до заповітної мети – злиття з Богом, Абсолютом, Вічною Душею або Вічною Коханою. Духовне і моральне зростання героя під час своєї подорожі – концепція, що відкриває широкі можливості для алегоричної інтерпретації.

Сюжет поеми “Падмаваті” також побудований на розповіді про те, як дізнавшись від папуги (символу Учителя, тобто *гуру* в термінах індуїзму, або *піра* в суфійській термінології) про небачену красу принцеси Цейлону (Шрі-Ланки), Падмаваті, раджа могутнього раджастханського князівства, Ратансен (образ якого є уособленням подвижника), залишає свою першу дружину, вбиту горем царицю Нагматі (що символізує турботи цього світу), і вирушає на Цейлон у одязі аскета-йога, намагаючись оволодіти Вищою Мудрістю, символом якої власно і виступає Падмаваті, відповідно до коментарів самого Джаясі [3, с. 89].

Значної уваги в поемі, один із розділів якої цілком присвячено стражданям першої дружини Ратансена, цариці Нагматі, що чекає на повернення свого чоловіка, приділяється зображенню розлуки. Ситуація розлуки (*війог*) – необхідний компонент індійського любовного поетичного канону. Водночас опис розлуки як алегорії відокремленої від божества душі є невід’ємною частиною суфійської поеми про кохання. Як зазначають дослідники, середньовічні поети-суфії досягали особливої виразності саме при зображенні цього боку любовних переживань [2, с. 48].

Можна констатувати, що зазнавши впливу обох культур, автор поеми “Падмаваті”, з майстерністю поєднав обидві традиції як у сюжетному, композиційному плані, так і обираючи форму оповідання. Запозичивши жанр іранської поеми *маснаві*, він у межах цього жанру цілком природно використав віршові розміри *доха* і *чаупаї*, притаманні класичній поезії Індії. У поемі органічно поєдналася індуська і мусульманська літературна традиція. Звернення до Бога, славословлення на честь царя і пророка, участь поета в подіях як ліричного героя, наближають поему до широко розповсюдженого на Близькому й Середньому Сході вищезгаданого жанру *маснаві*. Водночас характери більшості героїв поеми Джаясі відповідають ідеалам давньоіндійської епічної традиції, як і побудова багатьох епізодів, що вірогідно нав’язані мотивами всесвітньовідомих епосів “Магабгарата” та “Рамаяна”. Крім того, за своїм

сюжетом і композицією поема “Падмават”, як вважають літературознавці, багато в чому наслідує і широко відому в цій країні героїко-епічну поему в стилі *расо* про царя Прітхвіраджа (12 ст.) [2, с. 49 – 50].

Мусульманин за вірою і індієць за народженням, Джаясі був добре обізнаним у різних вченнях, напрямках і течіях місцевої релігійно-філософської думки. Він був ознайомлений з поглядами *сантів*, *натхів*, *ведантою*, *йогою*, іншими школами індійського містицизму, все це можна побачити в його творчості. Тому, будучи людиною широких поглядів, автор поеми зміг проілюструвати власні переконання, скориставшись практично всім набором понять індуїзму. Побудувавши сюжет поеми на основі реальних історичних подій, автор створив чудовий багатоплановий твір, який може бути прочитаний і як історичний пригодницький роман, і як чарівна казка, і як любовне оповідання зі складною інтригою, і як алегорична поема, кожний персонаж якої, символізуючи певне поняття традиційної індійської філософії, водночас підпорядкований меті і виступає елементом суфійської проповіді. Можна стверджувати, що Джаясі у своїй творчості шукав шляхів зближення, примирення і взаємного збагачення обох культур, яке бачилось йому, мабуть, все ж таки на основі суфійського вчення, хоча і розфарбованого у місцеві кольори. У душі автора поеми, індійця за походженням і мусульманина за вірою, судячи з усього, не існувало нездоланої прірви між індуїзмом та ісламом. Скориставшись таким чином прийоми двох цілком відмінних літературних традицій, поет подарував нам чудовий зразок поєднання стилів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цветков Ю. В. Поэзия хинди XV – XVI вв. (Основные направления) // Литературы Индии. Статьи и сообщения / Ю. В. Цветков – Москва: Наука, 1979. – 213 с.
2. Чельшев Е. П. Литература хинди. / Е. П. Чельшев – М. : Наука, 1968. – 327 с.
3. रामचन्द्र शुक्ल. जायसी ग्रंथावली. – आग्रा: हरीश प्रकाशन मन्दिर, 1996. – 217 पृ., Ramchandr Shukla. Jaaysi granthavali: Padmavat (Text – with – Notes). / Shukla Ramchandr. – Agra: Harish prakashan mandir, 1996. – 217 p.

СМИСЛОВИЙ КОРЕЛЯТ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ОБРАЗУ ВІКТОРІАНСЬКОЇ АНГЛІЇ

Рибакова К.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Лексичну репрезентацію образу Вікторіанської Англії може бути реконструйовано на письмово зафіксованому мовному матеріалі даної епохи – корпусі художніх і нехудожніх текстів доби. Засоби вербальної репрезентації образу матеріально відтворюють складники образу у тексті на експліцитному мовному рівні. Встановлено, що на цьому рівні представляється доцільним реконструювати образ країни на базі певних сконцентрованих семантичних

одиниць, шляхом виявлення ключових тематичних слів та характерної лексики доби у відповідних історико-маркованих контекстах, які є, у певній мірі, сконцентрованим лінгвокогнітивним портретом доби і можуть бути використані для реконструкції образу Вікторіанської Англії часів Кримської війни 1853-1856 рр. [6, с. 295; 5].

У своєму дослідженні мовного аспекту образу Вікторіанської Англії ми спираємось на методику, впроваджену В. Г. Ніконовою [2; 3], яка пропонує реконструювати семантичний потенціал маркованих контекстів за допомогою побудови асоціативних, мереж, встановлюючи “синоптичні” зв'язки [1] між ключовими концептами твору. Згідно цього підходу, із корпусу текстів вилучаються характерні історико-культурні контексти. Семантичним центром цих маркованих контекстів на експліцитному мовному рівні є ключові слова, що відображають згорнутий семантичний зміст контексту.

У випадках, коли концентрований семантичний зміст прямо не вербалізовано у тексті, доцільно взяти за одиницю аналізу певну альтернативну одиницю. Якщо концептуальний зміст не вербалізовано за допомогою лексем, він може являтися імпліцитним і просліджуватися скрізь весь уривок контексту, на фразовому, а іноді і на понадфразовому рівнях. Для визначення такої згорнутої сконцентрованої інформації маркованого контексту доцільно впровадити поняття **сміслового кореляту**.

Смисловий корелят може бути вираженим **експліцитно**, втіленим повно або частково у мовній формі та співпадаючим із ключовим словом. Альтернативно, смисловий корелят може бути **імпліцитним**, і не називати прямо певну лексему. Такий корелят може висвітлювати приховані смисли тексту, “суб’єктивно-об’єктивне ставлення людини до об’єкта, вираженого мовними засобами експліцитно чи імпліцитно” [2, с. 169].

У текстах епохи Вікторіанської Англії прикладом експліцитно вираженого смислового кореляту є словосполучення “англійська аристократія” яке є прямо названим у відповідній лексемі у виокремленому історико-культурному контексті: *and now from that bright home, / He may die, and die alone! / Noble patriot, Britain well / May be proud such love to tell, / Foremost in the fight will be / Britain's aristocracy!* [7, с. 55].

Імпліцитно втілений смисловий корелят “англійської військової аристократії” можливо виокремити у метафорі *квітка Англії / The flower of England: Oh! many a scutcheon'd mansion, / And darkened hall will tell / How, on the field of Inkerman, / The flower of England fell: / One from the leafy uplands / West of the Tamar's tide; / And worthy of his race and name / The noble Eliot died* [8, с. 64].

Таким чином, однією із ключових складових образу Вікторіанської Англії доцільно вважати смислові кореляти, притаманні характерним історико-культурним контекстам доби.

У подальшому аналізі репрезентації образу Вікторіанської Англії можливо об’єднати вичленені смислові кореляти у тематичні лінії, які в свою чергу складають узагальнені тематичні домінанти, що концентрують у себе вербалізовані риси образу Вікторіанської Англії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки / О. П. Воробйова. // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14. – № 2. – С. 53–63.
2. Кунин А. В. Механизм окказиональной фразеологической номинации и проблема оценки // Вопросы фразеологии английского языка: Сб. науч. тр. – М. : Московский государственный педагогический институт иностранных языков, 1980. – Вып. 168. – С. 158 – 186.
3. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу у поетиці Шекспіра / Віра Григорівна Ніконова. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2008. – 364 с.
4. Ніконова В. Г. Художній концепт : процедури реконструкції та моделювання (на матеріалі трагедій В. Шекспіра) / В. Г. Ніконова. // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14. – № 2. – С. 113 – 122.
5. Рибаківа К. А. Культурно-історичні доміанти Вікторіанської Англії доби Кримської війни: дискурсивний аналіз / К. А. Рибаківа. // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. № 24 (249) : Філологічні науки. Мовознавство: у 2 ч. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [ред. кол.: В. С. Голюк, С. О. Горожанова, Г. О. Дробот та ін.]. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. – 247 с. – Ч. 2 – С. 113 – 117.
6. Рибаківа К. А. Складники образу Вікторіанської Англії / К. А. Рибаківа. // Україна і світ: діалог мов та культур: Матеріали науково-практичної конференції, 03 – 05 квітня 2013 р. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 294 – 297

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Hayward A. The battles of the Crimea with other poems / A. Hayward. – Canada : J. C. Ansley, 1855. – 67 p.
8. Stokes H. S. Echoes of the war and other poems / H. S. Stokes. – L. : Longman, Brown, Green and Longmans, 1855. – 100 p.

TERTIUM COMPARATIONIS ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ СЛОВОТВІРНИХ ГНІЗД З ВЕРШИНАМИ-ОНІМАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Рибачківська Л.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Запорукою ефективності результатів контрастивних досліджень є точність визначення основи зіставлення, а саме необхідність визначити *tertium comparationis*, що є головним у процесі проведення контрастивного аналізу.

Термін *tertium comparationis* у перекладі з лат. мови означає “третє порівнюване” або основа зіставлення, на базі якої визначається реалізація певної ознаки у мові.

Проблема встановлення *tertium comparationis* у сучасних контрастивних дослідженнях турбує як вітчизняних (В.Г. Гак [1], Н.Б. Іваницька [2], М.П. Кочерган [3] та ін.), так і зарубіжних (Р. Ладо [4], Р. Штернеманн [5], U. Connor [6], R. J. DiPietro [7] та ін.) мовознавців вже не одне десятиліття.

Аналізуючи дослідження і публікації із зіставної лінгвістики слід відмітити різні підходи до методології зіставлення та терміни позначення основи зіставлення (мова-еталон, основа порівняння, *tertiumcomparationis* тощо).

Два напрямки зіставлення виділяє Р. Штернеманн, а саме: односторонній (основою зіставлення виступає факт однієї з мов) та двосторонній (основою для зіставлення є *tertiumcomparationis* – “об’єктивна, не належна до жодної із зіставляваних мов одиниця зіставлення”) [5].

На думку В.А. Гака, існує три головні основи для порівняння, а саме: одна із зіставляваних мов; індуктивно сконструйована мова-еталон, що містить всі значення, реалізовані хоча б в одній із зіставляваних мов; абсолютна мова-еталон, що містить категорії форм і значень, виявлених дедуктивно [1].

Як зауважує М.П. Кочерган, поняття “*tertiumcomparationis*” та мова-еталон не є синонімічними. Термін “*tertiumcomparationis*” ширший за поняття “мова-еталон” оскільки охоплює не тільки природну чи штучно сконструйовану мову, а й вужчі, конкретніші об’єкти як основу порівняння” [3].

При зіставленні мов, як *tertiumcomparationis* можуть виступати не лише лінгвістичні категорії, а й певні диференційні ознаки, семантичні поля, граматичні правила, різні моделі (синтаксичні, фонетичні, морфологічні та ін.), методи, категорії, окремі концепти, моделі ситуацій і цілісних текстів та ін.

Основа зіставлення може змінюватися залежно від того, що досліджується, – мова загалом, певний її рівень, функціонально-семантичне поле тощо [3].

Н.Б. Іваницька [2] обґрунтувала можливості надання дієслівній категорії “процесуальність” статусу *tertiumcomparationis* (основи зіставлення) при встановленні лексико-семантичних та формально-синтаксичних співвідношень між дієслівними системами української та англійської мов.

При дослідженні словотвірних гнізд з вершинами-онімами в англійській та українській мові за *tertiumcomparationis* можна взяти структуру словотвірного гнізда, а саме словотвірний ланцюжок та словотвірну парадигму і зіставляти гнізда обох мов в парадигматичному та синтагматичному аспектах. Наприклад, словотвірне гніздо з вершиною *Тимошенко* (*Тимошенко* – *тимошенківець*, *тимошенківський*, *антитимошенківський*, *дотимошенківський*, *протимошенківський*, *посттимошенківський*, *по-тимошенківськи*, *тимошенкоман*, *тимошенкоманія*, *тимошенкофіл*, *тимошенкофоб*, *тимошенкофобія*, *Тимошенківщина*, *Ющенко-Тимошенко*, *Тимошенко-Турчиновець*) складається з 12 словотвірних ланцюжків (рядів спільнокоренових слів, об’єднаних відношеннями словотвірної похідності) та з 2 словотвірних парадигм (набір похідних, мотивованих тією самою твірною основою, на одному ступені словотворення), а гніздо з вершиною *Obama* (*Obama-Obamaism*, *Obamacare*, *Obama-Castro*, *anti-Obama*, *Obama-Like*, *Obama-weather*, *Obamians*, *Obamicon*) – з 8 ланцюжків та з 1 парадигми. Зазначені гнізда можна зіставити в парадигматичному та синтагматичному аспектах, з’ясувати словотвірні значення і способи утворення похідних у гніздах.

Більшість наявних досліджень стосується зіставлення близькоспоріднених мов, тоді як питання пошуку еталону порівняння для неспоріднених мов часто

залишається поза увагою науковців. Внаслідок цього проблема визначення *tertiumcomparationis* при зіставленні різних аспектів неспоріднених мов, в тому числі і СГ з вершинами-онімами, залишається недостатньо вивченою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гак В.Г. О контрастивной лингвистике / Владимир Григорьевич Гак // Новое в зарубежной лингвистике. (вступ. ст.) – Вып. XXV. – Контрастивная лингвистика : [пер. сост. В.П. Нерознака / общ. ред. и вступ. ст. В.Г. Гака]. – М. : Прогрес, 1989. – 437 с.
2. Іваницька Н.Б. *Tertiumcomparationis* у міжмовному зіставленні дієслівних систем / Н.Б. Іваницька // Мовознавство: Науково-теор. журнал Ін-ту мовознавства ім. О.О. Потебні. – 2009. – No1. – С. 46-59.
3. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства : підруч. [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.] / Михайло Петрович Кочерган. – К. : ВЦ “Академія”, 2006. – 424 с. – (Серія “Альма-матер”)
4. Ладо Р. Лингвистика поверх границ культур : [пер. сангл. В.А. Виноградова] / Р. Ладо // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXV. Контрастивная лингвистика : [пер. / сост. В.П. Нерознака / общ.ред. и вступ. ст. В. Г. Гака]. – М. : Прогресс, 1989. – С. 32–62.
5. Штернеманн Р. Введение в контрастивную лингвистику / Р. Штернеманн и колл.; пер. с нем. Е. Р. Сквайре // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXV. Контрастивная лингвистика : / [пер. сост. В.П. Нерознака / общ. ред. и вступ. ст. В. Г. Гака]. – М. : Прогресс, 1989. – С. 144–178.
6. Connor U. A. *Tertium Comparationis* : A vital component in contrastive research methodology /U. Connor, A. Moreno // Directions in Applied Linguistics : Essays in Honor of Robert B. Kaplan / [eds. P. Bruthiaux, D. Atkinson, W. G. Eggington, W. Grabe, V. Ramanathan]. – Clevedon, 2005. –P. 153–164. (England : Multilingual Matters).
7. Di Pietro R.J. Language structures in contrast / R.J. Di Pietro. – Rouley (Mass.): Newbury House Publishers, 1978. – P. 15–51.

ОБ’ЄМНО-ПРАГМАТИЧНЕ ЧЛЕНУВАННЯ ЕПІСТОЛЯРНОГО РОМАНУ

Рогоза О.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Текст є результатом процесу мовлення, що характеризується завершеністю та об’єктивується у вигляді письмового документа, літературно опрацьованого згідно з типом цього документа, який складається з заголовка, надфразових єдностей, які поєднуються лексичними, граматичними, стилістичними зв’язками, що містять у собі прагматичну настанову [1, с. 18].

Об’ємно-прагматичне членування тексту враховує обсяг частин і настанову на увагу читача та реалізується за допомогою графічних засобів, що позначають такі частини художнього твору, як заголовок, присвята, передмова, післямова,

поділ на розділи тощо. Членування будь-якого тексту, художнього, публіцистичного або наукового, має подвійне завдання: окремо представити читачеві відрізки інформації, з одного боку, з метою полегшення сприйняття інформації, а з іншого боку, – з метою усвідомлення часових, просторових, логічних та інших зв'язків відрізків повідомлення. У першому випадку йдеться про прагматичне підґрунтя членування, у другому – про суб'єктивно-пізнавальне. В обох випадках присутня аналітична тенденція, яка супроводжує процес реалізації мовлення у письмовому вигляді.

Епістолярний роман, як і будь-який текст, підлягає об'ємно-прагматичному членуванню, яке виявляє в його структурі окремі частини. Проте, основна особливість епістолярного роману – лист – є особливим варіантом контекстно-варіативного членування, внаслідок якого в кожній окремій частині змінюється лінія оповіді від одного персонажа до іншого, тим самим долаючи лінійність сприйняття тексту. Крім того, в межах одного листа також відбувається контекстно-варіативне членування, яке зводиться до переключення форм мовленнєвих актів, наприклад, з опису на діалог, з діалогу на роздуми адресанта і т.д. Такого роду переключення сприяють більш рельєфному зображенню обставин, за якими відбувається комунікація, та надають можливість варіювати засоби представлення інформації.

Застосовуючи об'ємно-прагматичне членування до епістолярного роману, ми вилучаємо, перш за все, цілу систему паратекстів, до яких відносяться назва твору, присвята, передмова, зауваження та коментарі видавця, а інколи й післямова видавця. Всі вони належать до числа текстооформлювальних елементів тексту та є сильними позиціями твору.

Заголовок належить до числа невіддільних компонентів художнього тексту і співвідноситься з конкретною літературно-художньою дійсністю. Для автора назва роману є одним із засобів розкриття смислу твору, а для читача вона становить перший смисловий орієнтир. Заголовок узагальнює в собі риси такої життєвої реалії, яка викликає інтерес автора та спонукає його до написання твору. Він так само, як і текст твору, є творчим здобутком письменника, крім того, визначає зміст твору і, разом із тим, є наслідком осмислення його змісту [3, с. 123]. Назва твору встановлює зв'язок із найбільш суттєвими за смислом центрами тексту та сприяє їх взаємодії. За її допомогою досягається смислова значимість твору, оскільки вона зумовлює взаємодію всього комплексу лексико-граматичних засобів. Лаконізм назви відповідає головній ідеї твору, містить у собі динаміку, початок розповіді, концентрує та зосереджує увагу глядача, у загальних рисах окреслює мораль розповіді або повідомляє про розв'язку.

Як й інші текстові елементи, заголовок виконує три основні функції: характерологічну, індивідуалізуючи текст та виділяючи його серед інших, актуалізуючу, співвідносячи текст із позатекстовою ситуацією, фатичну, привертаючи увагу читача та готуючи його до сприймання інформації [2, с. 135]. Увага реципієнта за законами мовного прогнозування затримується на заголовку, який являє собою особливу форму вираження категорії перспекції, яка разом із ретроспекцією дозволяє глибше проникнути у змістовно-концептуальну інформацію твору. До того ж, в епістолярному романі заголовок

є першим, а інколи і єдиним знаком авторського мовлення, що дозволяє стверджувати про виконання ним прагматичної функції, що заздалегідь визначає чи провокує певне ставлення читача до роману ще до його читання.

Ще одним важливим текстоформлювальним елементом, що має місце в епістолярному романі, є присвята, яка виступає у ролі прямого виразника безпосередньої авторської модальності. У тексті присвяти голос автора звучить прямо й естетично не перетворено, автор підписується власним ім'ям та звертається до реальної особи. Це єдине місце у творі, де оповідь ведеться від першої особи і одночасно від імені автора твору, а не оповідача.

Отже, всі текстоформлювальні елементи, властиві будь-якому художньому твору, та які виокремлюються за допомогою об'ємно-прагматичного членування, а саме заголовок, епіграф, присвята, функціонують так само, як і в художньому творі. Однак, специфіка цих сильних позицій, що виділяють найважливіші моменти змісту, полягає у тому, що вони є єдиним сегментом твору, де авторська модальність виявляється експліцитно, оскільки безпосередньо в епістолярному романі відсутня оповідь з авторською модальністю як центральною ланкою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
2. Смушинська І. В. Суб'єктивна модальність французької прози / Ірина Вікторівна Смушинська. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2001. – 255 с.
3. Чекенева Т. А. Текстобразующие потенции названия художественных произведений / Т. А. Чекенева // Лингвистические средства текстообразования : [межвуз. сб. Алтайск. ун-та.]. – Барнаул, 1985. – С. 122–131.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЄПРИКМЕТНИКІВ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ У РАМКАХ ТЕОРІЇ РЕФЕРЕНЦІЇ

Родюк М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Протягом тривалого часу лінгвістична наука займалась вивченням системних явищ у мові. Мовній системі була притаманна певна структура, у яку входили певні рівні: фонетичний, лексичний і синтаксичний, кожен з яких характеризувався наявністю притаманних виключно йому одиниць. Одиниця мови як елемент системи, нерозкладний в рамках певного рівня членування тексту і протиставлений іншим одиницям в підсистемі мови, відповідній цьому рівню [2, с. 34].

Однак вже у рамках структуралізму виникали ідеї про те, що недостатньо вивчати системність мови, необхідно також звернути увагу на її функції. Повністю приймаючи розмежування мови і мовлення, Ш. Баллі, наприклад, на відміну від Ф. де Сосюра не обмежувався рамками внутрішньої лінгвістики. Його цікавили питання, пов'язані з мовною діяльністю, в якій відбувається

“висловлювання думки за допомогою мови” [2, с. 45]. Найважливішу роль в концепції Ш. Баллі грає введене ним в науковий обіг поняття актуалізації. Мовна система та її одиниці, зокрема слова, існують лише потенційно. Для того щоб слово увійшло у мовлення, воно має бути актуалізоване; без актуалізації слово не може стати членом пропозиції. “Актуалізувати поняття означає ототожнити його з реальним уявленням суб'єкта” [2, с. 43]. Потенційне слово позначає деякий клас речей, а актуалізоване слово в мові – конкретну річ або безліч речей. “Актуалізація понять полягає, таким чином, у втіленні їх у дійсність ... ця дійсність може бути не тільки об'єктивною, але і уявною”. Отже, “функція актуалізації полягає у перетворенні мови у мовлення” [2, с. 43].

Значний внесок у розвиток теорії референції внесла О.В. Падучева. Цій темі присвячена її книга “Висловлювання і його співвідношення з реальністю”, яка і по сьогоднішній час не втрачає своєї актуальності [3]. Вчена докладно описує різницю між реченням і висловлюванням. У контексті висловлювання референцію здатні набувати 2 елементи, а саме: іменна група і речення загалом, яке виражає пропозицію. Обидва елементи, з одного боку, так чи інакше співвідносяться з дійсністю, тобто володіють певним референційним статусом, а з іншого боку, впливають одне на одного. Референційний статус цих двох елементів також перебуває у відносинах взаємозалежності із синтаксичною структурою речення та лексичним значенням його складових частин, зокрема зі значенням дієприкметника. Відсутність єдиного погляду на проблему співвідношення референційного статусу іменної групи і семантики дієприкметника, який входить до її складу пояснює її актуальність і вказує на необхідність поглибленого вивчення даного явища.

Метою нашого дослідження є виявлення особливостей функціонування дієприкметників теперішнього часу у рамках теорії референції на прикладі нідерландської мови.

Матеріалом служать дієприкметники теперішнього часу у нідерландськомовних художніх текстах останніх десятиліть.

Стосовно закономірностей використання дієприкметників теперішнього і минулого часу у складі іменної групи у функції суб'єкта, слід відзначити те, що перші використовуються значно частіше за другі. Цей результат, однак, не викликає подиву, оскільки його можна пояснити особливістю функціонування дієприкметників у нідерландській мові. Дієприкметники минулого часу можуть вживатися як в атрибутивній, так і в предикативній позиції відносно означуваного іменника, у той же час дієприкметники теперішнього часу можуть займати виключно атрибутивну позицію. Саме через цю функціональну обмеженість, вони зустрічаються у складі іменної групи значно частіше, ніж дієприкметники минулого часу. Атрибутивна позиція накладає певні семантичні обмеження на дієприкметники минулого часу. Так, вони можуть бути утворені від транзитивних і неакузативних дієслів, і позначають при цьому ознаку предмета, як результат виконаної ним, або над ним, дії. Що стосується дієприкметників теперішнього часу, то у єдино можливій для них атрибутивній позиції вони здатні мати як ознакове, так і процесуальне значення.

Що стосується семантики дієприкметників, які вживаються у складі іменних груп у функції об'єкта, то і в цьому випадку слід констатувати широку розповсюдженість статальних дієприкметників, які є виразниками ознаки, а не дії. Багато з них утворені не від дієслівних, а від іменних основ. Часто також спостерігається зміна значення похідних дієприкметників у порівнянні з вихідними дієсловами. Особливо це стосується дієприкметників теперішнього часу. Частота вживання дієприкметників теперішнього і минулого, що позначають ознаку, на пряму залежить від вибору актуалізатора. У випадку вживання неозначеного артикля вона значно підвищується, що і видно із вищенаведених прикладів, і, навпаки, у разі використання означеного артикля *de* – суттєво знижується. Дієприкметники минулого часу, які вживаються у складі іменних груп, що виконують роль додатка і вживаються з означеним артиклем, походять здебільшого від дієслів, а не від іменних частин мови. Дієприкметники ж теперішнього часу у складі таких іменних груп позначають виключно дію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1955. – 416 с.
2. Булыгина Т.В. Особенности структурной организации языка как системы иметоды ее исследования / Т.В. Булыгина. – М., 1991.
3. Падучева Е.В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью / Е.В. Падучева. – М.: Наука, 1985. – 272 с.

ПРОСТОРОВІ ВІДНОШЕННЯ ЯК ПРЕДМЕТ КОГНІТИВНО-КОНСТРУКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

Рощупкін О.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

У межах когнітивної парадигми і, зокрема, конструктивної граматики значне місце посідає дослідження просторової семантики, оскільки простір і відповідні просторові схеми відносять до базових категорій людської когніції. Аналізуючи способи конструювання простору в художніх творах, доречно звернутися до наробок наратології та дискурсології. Нижче спробуємо встановити відповідності та кореляції між поняттями, що уживаються в обох підходах, для чого звернемося до просторового аспекту сеттінгу.

З когнітивної точки зору просторове тло у найзагальнішому вияві можна охарактеризувати як частину макроструктури художнього дискурсу (тобто його сеттінгу), що на нижчому ієрархічному рівні заповнюють просторові вислови, тобто такі, що мають на увазі *розміщення* (location) або *переміщення* (translocation) певної сутності [5].

Ці два аспекти відбиваються на структурі презентації та організації просторової інформації. По-перше, стратегії подачі інформації можна розділити на динамічні та статичні (наприклад, за *опису* події вісність при зупиняється, а за динамічних способів побудова наративного простору, навпаки, відбувається

через рух (реальний чи уявний)). По-друге, виділяють два види організації просторової інформації: огляд/карта (survey/map) і маршрут/тур (route/tour). За першого, простір представлено панорамно, поділеним на сегменти, котрі залучаються у тексті систематично (наприклад, з півдня на північ), за другого, натомість, простір розгортається динамічно з рухомої точки зору або перспективи [6].

Відповідно, з точки зору конструктивної граматики існує кілька моделей опису просторових відношень. Узагальнимо та зіставимо ці підходи. Хоча різні лексеми окремо і можуть мати у своїй семантиці просторові значення, основним їх виразником слугують локативні конструкції, які вводяться частіш за все прийменниками, або аргументні структури, що потребують дієслова (у нашому випадку – на позначення руху).

В обох лінгвістичних підходах одностайно виділяють три елементи: а.) сутність, що є референтом просторового відношення (фігура (Figure, термін, запозичений з Gestalt-психології), траєктор (Ленекер Р. В., С. Свору) або локатум (Тенбрінк Т, Бейтман Дж. А)), що є топіком висловлювання; б.) те, по відношенню до чого визначається положення траєктора (фон (Ground) , орієнтир (landmark) або релатум (relatum)) та, зрештою, в.) вихідна точка, що задає перспективу (origin, perspective) [1; 3; 4; 5].

Ці відношення знаходять утілення у певній системі координат (frame of reference), котрих, найчастіше, виділяють три, залежного від того, збігаються орієнтир з точкою відліку (безпосередня (проективна) – intrinsic), різняться (відносна – relative), або система базується на фіксованих географічних позиціях (наприклад, сторони світу). Відповідно, визначають три просторових фрейма: а.) об'єктно-орієнтований (object-oriented), що завжди має явний орієнтир та виражає проективні або топологічні відносини, б.) заснований на точці відліку (viewpoint-oriented) та в.) геоцентричний, що залучає вертикальний та горизонтальний плани [5].

Повертаючись до нашого початкового узагальнення, слід зазначити, що усі системи координат можуть слугувати як для статичних, так і для динамічних виразів. З наратологічної точки зору фон, залежно від того, як побудовано в межах художнього дискурсу простір, розділяють на географічний фон (Geographic ground), фігуральний (Figural ground), вид (Vista ground) та довкілля (Environmental ground) [2]. Ця класифікація має на увазі як лексичні виразники фону (топоніми – для географічного, менші за людину об'єкти – для фігурального та, навпаки, більші сутності – для виду та довкілля), так і частотність певних синтаксичних конструкцій.

Отже, слід зазначити значний паралелізм у поняттєвому апараті та можливість, виходячи із взаємодоповнюваності підходів, розробити загальний підхід до опису конструювання ментальної моделі / когнітивної мапи наративного простору, що є важливим для адекватного висвітлення просторових аспектів твору в контексті когнітивного аналізу дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bateman J. The Role of Conceptual and Linguistic Ontologies in Discourse /

- John Bateman, Thora Tenbrink // Discourse Processes, 2007. – [Electronic source]. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/247807846_The_Role_of_Conceptual_and_Linguistic_Ontologies_in_Discourse
2. Howald B.S. Linguistic spatial classifications of event domains in narratives of crime / Blake Stephen. Howald // Journal of Spatial Information Science, 2010. – № 1. – p. 75–93.
3. Langacker R.W. Cognitive Grammar : A Basic Introduction / R.W. Langacker. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 562 p. – p. 66–75.
4. New Reflections on Grammaticalization [ed. Ilse Wischer, Gabriele Diewald] // Typological studies in Language. – John Benjamins Publishing, 2002. – Volume 49. – 435 p. – Svorou Soteria. Semantic constraints in the grammaticalization of locative constructions / S. Svorou. – p. 121–143.
5. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics: [ed. Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens]. – Oxford : Oxford University Press, 2007. – 1334. – Zlatev Jordan. Spatial Semantics / J. Zlatev. – p. 319–350.
6. Ryan Marie-Laure. Space. – [Electronic source]. – Access mode: <http://www.lhn.uni-hamburg.de/article/space>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ СФЕРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ ПРЕСІ

Рубан В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасній теорії запозичення важливе місце посідає питання лексико-семантичних сфер функціонування іноземних елементів у мові-реципієнті. Цей аспект досить широко обговорюється вченими, оскільки детальне вивчення функціональних груп запозичень дозволяє краще зрозуміти не лише лексичні та граматичні зміни, характерні для кожного з етапів розвитку певної мови, але й соціально – політичні та економічні процеси, що відбуваються в даному мовному суспільстві, а іноді й у світі взагалі. Отже, проблема лексико-семантичного групування іноземних елементів розглядається в поєднанні з екстралінгвальними чинниками цього явища, тому що, з концептуальної точки зору, запозичення відображають, зазвичай, найбільш розвинуті в межах тієї чи іншої національної культури сфери діяльності, тобто частіше за все країна, мова якої переважає в певній галузі життя, є лідером у цій сфері діяльності у досліджуваній період історії двох чи більше взаємодіючих країн.

Надзвичайно швидке та всеохоплююче поширення англійської мови в кілька останніх десятиліть на тлі глобалізаційних та інтеграційних процесів у світі викликало, з одного боку, зацікавлення лінгвістів різних країн явищем запозичення лексичних елементів з цієї мови, а з другого – велике занепокоєння долею своїх національних мов, які почали дуже стрімко англізуватися. Так, для встановлення причин та шляхів проникнення англійських запозичень у різні мови, вченими були проведені дослідження основних лексико-семантичних сфер функціонування цих мов, спрямовані на виявлення в їхніх

межах іноземних елементів. Більшість лінгвістів зійшлися на тому, що тепер найбільш відкритими сферами для проникнення англіцизмів є галузі, що інтенсивно розвиваються, такі як економіка, електронні технології, політика, спорт та дозвілля [1; 2].

Щоб відстежити динаміку та з'ясувати особливості використання французькими журналістами англомовних запозичень у сучасному масмедійному дискурсі за умов проведення досить жорсткої державної політики щодо їх уникнення, було опрацьовано п'ять випусків газети *le Monde* за 2010 рік та п'ять випусків цієї ж газети за 2000 рік. Аналогічно були опрацьовані по п'ять примірників газети *le Figaro* за той самий період. Отримані результати свідчать, що в офіційних виданнях ситуація щодо частоти використання англійської лексики майже не змінилася. Так, у 2000 році показник використання англіцизмів на одну сторінку газети складав у середньому 4,6 одиниці (*le Monde* – 4,5; *le Figaro* – 4,7). У 2010 цей показник дещо зменшився – 3,9 одиниці. (*le Monde* – 4,2; *le Figaro* – 3,6).

Як бачимо, у 2010 році зустрічається, хоча й ненабагато, але менше англіцизмів в обох виданнях. На нашу думку, ця різниця зумовлена не успішним проведенням державою мовної політики та впровадженням рідної лексики на заміну іноземній, а більш банальними причинами. Досліджуючи випуски газет за 2000 та 2010 роки, ми помітили, що за десять років дещо змінився сам формат видань. У 2000 році *le Figaro* багато сторінок присвячувала подіям неполітичного характеру: зустрічались цілі сторінки новин світу моди, кіно, музики та взагалі світського життя, багато місця займали рубрики оголошень купівлі та найму нерухомості й авто. У 2010 році наведені вище рубрики були значно скорочені, натомість збільшено кількість сторінок на висвітлення політичних і соціальних новин Франції та світу. Те саме стосується й видання *le Monde*, обсяг якого до того ж був також зменшений. Саме цим можна пояснити зменшення частки використання англіцизмів на сторінку тексту.

Хоча, як уже було зазначено, показник вживання англіцизмів на одну сторінку газети у 2000 році дещо вищий, ніж у 2010, варто звернути увагу на відсоток англійської запозиченої лексики, яка ще не ввійшла до офіційних словників французької мови. Так, у 2000 році цей відсоток не сягав вище 10 % від загальної кількості англіцизмів, тоді як у 2010 році він перевершує 10 %, а іноді піднімається до 15,25 % (*Le Monde* 10–11.10.2010) та 16,8% (*le Figaro* 30.08.2010). Цей кількісний показник важливий у тому сенсі, що використання саме таких “нелегалізованих” англіцизмів викликає найбільше занепокоєння в борців за чистоту французької мови, оскільки ці лексеми, за винятком деяких okazionalizmів, є потенційними іншомовними неологізмами, що можуть офіційно закріпитися в основному словниковому фонді мови.

Виявлені в процесі дослідження англіцизми та їх подальше функціонально-тематичне групування показало, що найчастотнішими є випадки запозичень англомовних одиниць, які стосуються сфер інноваційних технологій та економічної діяльності, а також сфери побуту. Такий розподіл запозичень є свідченням соціально-економічних переваг англомовних країн над іншими, переваг, які все більше приваблюють французів. І саме на це однозначно вказує велика кількість використовуваних англомовних лексем у сфері побуту.

Державна мовна політика Франції неістотно позначилася на зниженні інтенсивності проникнення англійських лексичних одиниць у французьку мову в першому десятиріччі ХХІ століття. І хоча загальна кількість англіцизмів, що використовуються журналістами офіційних видань, з розрахунку на один примірник газети загалом не збільшилася, проте кількість незафіксованих французькими словниками англійських запозичень у текстах статей зросла. Це свідчить про невпинне проникнення англійських елементів у лексичний фонд французької мови, яка поступово все більше англінізується.

ЛІТЕРАТУРА

1. Егорова О. С. Тематическая классификация новых англицизмов (на материале современной российской газеты) / О. С. Егорова, Д. С. Никитин // Ярославский педагогический вестник. – Ярославль : Ярослав. пед. ун-т, 2011. – № 1. – Т. 1 : Гуманитарные науки. – С. 137–141.
2. Hagège C. Le français et les siècles / Claude Hagège. – P. : Odile Jacob, 1987. – 270 p.

СПОСОБИ ВИКОРИСТАННЯ АБСОЛЮТНИХ ТА НЕПОВНИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ПРИ ПЕРЕДАЧІ ФУНКЦІОНАЛЬНО- ВІДОБРАЖУВАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КИТАЙСЬКИХ СЛІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ГЛИБИНИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Рудік О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У теорії перекладу еквіваленти поділяють на два основні види: абсолютний еквівалент та еквівалент неповний (частковий). Різниця між ними полягає в ступені достовірності передачі об'єму інформації.

За допомогою способу добору абсолютних та часткових еквівалентів, можна, в першу чергу, перекладати просторово-кількісні прикметники із значенням глибини у своєму прямому значенні, що вживаються у контексті: опис певної “ємності” або “контейнеру” за допомогою відстані, яка протягується від входу до дна предмета”.

Для групи слів, що належать до даного контексту, функціонально-значеннєвою є саме “внутрішня протяжність об'єкту” (тобто це порожнина, в яку можна “помістити” або “вийняти” певні речі або речовини) [2, с. 56]. Група предметів, які можуть бути названими *глибокими* (або *мілкими*) в цьому контексті, виділяються без особливих труднощів. Це западини, поглиблення, які були утворені в поверхні іншого предмету, наприклад:

1) в землі: 人们已发现, 在这沙漠里, 只要打两米不深的井, 就会涌出汩汩清泉 – rén men yǐ fā xiàn, zài zhè shā mò lǐ, zhǐ yào dǎ liǎng mǐ bù shēn de jǐng, jiù huì yǒng chū gǔ gǔ qīng quán – Виявили, що якщо в цій пустині викопати *неглибокий* двохметровий *колодязь*, догори бурхливим потоком проб'ється чиста рудникова вода;

в стіні: 衣柜很深 – yī guì hěn shēn – *глибока шафа*;

та на інших поверхнях [1, с. 99]: 一定是伤口很深, 才会去医院. – Yíding shì shāng kǒu hěn shēn, cái huì qù yī yuàn. – Безсумнівно *рана глибока*, якщо пішов до лікарні.

Способом добору абсолютних та часткових еквівалентів також можна перекладати: прикметник 深 – глибокий, що вживається в контексті на позначення “речовин, які розміщуються на поверхні землі” [3, с. 135]: 河流很深 – hé liú hěn shēn – річка глибока; прикметник 深 – глибокий, що вживається в контексті, в якому він сполучається з “об’єктами, що постійно знаходяться на глибині (під водою або під землею)” [4, с. 141], наприклад: 底部很深 – dǐ bù hěn shēn – *глибоке дно*; прикметник 深 – глибокий, що вживається для опису певного “явища, що триває довгий період часу”. Найчастіше, в даному контексті вживаються такі китайські та українські словосполучення, як 深夜 – shēn yè – глибока ніч [6, с. 1121]; прикметник 深 – глибокий, що вживається в контексті, де вимірюється “ступінь переживань почуттів”, наприклад: 深深的绝望 – shēn shēn de jué wàng – глибокий відчай.

Даний метонімічний перехід від простору до визначення почуттів в межах прикметника 深 shēn (глибокий) є можливим завдяки тому, що людська душа в уявленні людей представляє собою певний “сосуд” або “контейнер”, який можуть наповнювати ті чи інші людські почуття. І відповідно до рівня наповненості цього “контейнеру”, визначається глибина почуттів та емоцій, які відчуває людина по відношенню до чогось [5, с. 47].

Прикметник 深 (глибокий), який ми використовуємо в контекстах, де описуємо “якості та характеристики особистості”, наприклад: 书评是一个深奥的头脑对一本书的思考后的产品 – shū píng shì yí gè shēn 'ào de tóu nǎo duì yí běn shū de sī kǎo hòu de chǎn pǐn – Рецензія – це продукт, який ми отримуємо в процесі *роздумів [людини] із глибокими знаннями* відносно певної книги.

Останній контекст, який може бути перекладений способом добору прямого еквіваленту – це позначення “абстрактної перешкоди”, наприклад: 深深的误解 – shēn shēn de wùjiě (глибокі непорозуміння). Значенням для цієї метафори також може служити “контейнер”, але трохи інший: для того, щоб дійсно зрозуміти щось, потрібно подолати шар перешкоди або певний пласт непорозуміння [4, с. 149] і досягнути дна цього “контейнеру”.

Проведений аналіз показав, що способом добору абсолютного та близького еквіваленту перекладаються китайські прикметники, які здебільшого мають значення “контейнеру”, тобто певної ємності, в якій може розміститися певна фізична або абстрактна речовина; із субстанціями, що розміщуються на поверхні землі; об’єктами, що постійно знаходяться під водою; явищами, що тривають довгий час; зі словами, що позначають ступінь пережитих почуттів, характеристиками особистості та із абстрактними перешкодами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жури́нский А.Н. О семантической структуре пространственных прилагательных: Сборник статей / А.Н. Жури́нский // Семантическая структура слова. Психолингвистические исследования. – М. : Наука, 1971. – С. 96–124.

2. Кшановський О.Ч. Перська мова у функціонально-типологічному висвітленні / О.Ч. Кшановський – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 424 с.
3. Кшановський О.Ч. Прикметники з просторово-кількісною семантикою в сучасних українській та перській мовах (зіставно-типологічний аналіз лексичних значень): дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.17 “порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / О.Ч. Кшановський. – Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л. : 2001. – 213 с.
4. Рахилина Е.В. Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. / Е.В. Рахилина – М. : Русские словари, 2000. – 416 с.
5. 王红娟, 空间维度词“深、浅”的认知诠释, 科技信息, 2006 年第 11 期. – 159 p.
6. 现代汉俄词典 / 范明贤等编. – 北京: 外语教学与研究出版社, 2002. – 1458 p.

ПОХОДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ЛІНІЙНИХ ОДИНИЦЬ ВИМІРЮВАННЯ

Сабо О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Найбільш розповсюдженими одиницями виміру довжини національної англійської системи мір впродовж багатьох сторіч були дюйми, фути, ярди та милі, які незважаючи на перехід усіх країн до метричної системи, досить активно вживаються у США, Британії, та в деяких інших країнах колишньої Британської Імперії.

Дюйм *inch* є одиницею виміру довжини рівною 25,4 мм, стандарти якої варіювались до 1959 року [4]. За походженням *inch* є латинським запозиченням початку англосаксонського періоду від лат. *uncial* [3] зі значенням “одна дванадцята частина” (фута). Саме слово *inch* не зустрічається в інших германських мовах, а в давньоанглійській його було зафіксовано у рукописі 7-го сторіччя: “*3ife ofer ynse, scilling æt twam yncum, twe3en*” (*Laws of Æthelberht*) [4].

З першої половини десятого сторіччя дюйм починає вимірюватись трьома ячмінними зернинами [5], що підтверджується документами 11-го, 14-го та 19-го сторіч.

Проте, існував ще й шотландський дюйм *Scottish inch*, який Давид I визначив у 1150 році як середню ширину великого пальця людини в основі нігтя. [4].

Давньоанглійське запозичення **uncia*, розвинувшись у сучасне *inch*, зазнало впливу таких фонетичних процесів давньоанглійського періоду як і-умлаут [u] > y [y], палаталізація [k'] > [tʃ] та якісних діалектних змін у [y] > i [i] у північному і лондонському діалектах середньоанглійського періоду.

В англосаксонський період використовувався фут *foot*, рівний 12 дюймам, 13-дюймовий фут і фут, довжина якого складала 9.8 дюйма – *pes naturalis*.

Після норманського завоювання повертається 12-дюймовий римський фут, який стає офіційною одиницею вимірювання у XII сторіччі при правлінні Генріха I. Фут і ярд були встановлені на основі виміру саксонського дюйма, де фут складався з 36 ячмінних зернин, а ярд – зі 108 [6].

Давньоанглійський іменник *fōt*, що використовувався на позначення запозиченої у римлян одиниці виміру, є словом спільноіндоєвропейського походження. Іє. **ped-*,

Лат. *pes* [3]. У прагерманській воно зазнає пересуву приголосних за законом Грімма: [p] > [f], [d] > [t], в давньоанглійській і-умлаут [ō] – [ē] у формі множини, а в новоанглійській – великий пересув голосних [e:] > [i:].

Ярд *yard* – англійська одиниця довжини, що дорівнює 3 футам або 36 дюймам.

Оскільки немає єдиного погляду щодо її походження, існує кілька припущень. *Yard* може відображати довжину трьох футів, землемірних приладів (*zerd*, *zyrd*) [2], [3], [5], відстань від кінця носа до великого пальця простягнутої руки Генріха I, або середню довжину поясу (*zyrdel*) [2], [3], [5], [6]. Існує припущення, що оскільки існувало кілька ярдів різної довжини, такі описи були спробами їх стандартизації [5]. Документ 1300 року зазначає, що 3 сухі і округлі ячмінні зернини утворюють 1 дюйм, 12 дюймів утворюють 1 фут, 3 фути утворюють 1 ярд, 5,5 ярдів утворюють перч, а 40 перч вздовж і 4 вишир утворюють акр [6]. Довжина ярду становить 0,9144 метра за міжнародною угодою 1959 року.

Давньоанглійське *Zerd*, *Zierd* походять зі спільноіндоєвропейського **ghazdh* [2], [3], з якого врешті розвивається слово *yard*, підпорядковуючись законам Грімма, Вернера, палатальній дифтонгізації, монофтонгізації, якісним діалектним змінам та ін. процесам.

Миля *mile* – одиниця виміру довжини, що складалась з тисячі подвійних кроків – *mille passus* і відповідала 5000 футів, а пізніше 1480 метрам. У середньовічній Англії існували різні стандарти милі. Врешті було узгоджено, що миля повинна дорівнювати 8 фурлонгам, оскільки саме фурлонг був приблизним еквівалентом римської стадії, яка складала восьму частину римської милі. При цьому фурлонг містив 660 англійських футів, а стадія лише 625 дещо коротших римських футів [6].

У 1592, під час правління Єлизавети I, парламент, встановлює довжину милі у 8 фурлонгів, або 1760 ярдів, або 5280 футів. Сучасна статутна миля, що була затверджена міжнародною угодою 1959 року, складає 1609,3 метри [1].

Іменник *mile* було запозичено з латини. В ранньонovoанглійський період вимова слова змінюється під впливом великого пересуву голосних *mile* [i:] > *mile* [ai].

Інші менш уживані лінійні міри, основані на вимірах людського тіла – це нейл (5,7 см), хенд (10,16 см), фінгер (11,4 см), спен (22,86 см), кубіт (0,5 м), пейс (76,2 см), ель (1,14 м), фатом (1,83 м) [1]. Деякі з них є історизмами як кубіт, що в доісторичних системах одиниць виміру відігравав важливу роль, чи ель, що конкурував з іншими одиницями виміру у давньо- та середньоанглійській. Для виміру земельних ділянок чи відстаней в ході історичного розвитку з'являються такі лінійні міри як род (5 м) = 5,5 ярдам, чейн (20,1 м) = 4 родам, фурлонг (201,2 м) = 10 чейнам, статутна миля (1609,3 м) = 8 фурлонгам [1].

Найдавніші традиційні системи виміру довжини існували задовго до нашої ери, коли джерелом необхідних вимірів слугувало людське тіло: палець, стопа, та ін. Деякі стандарти і поділ одиниць виміру були запозичені у римлян, проте їх розміри і сфери використання змінювались і вони ставали національно-специфічними. Розвинувши свої стандарти, вони були запозичені іншими культурами. Серед них ми розрізняємо одиниці спільноіндоєвропейського походження, запозичення з латини, германських мов, чи давньофранцузької, що видозмінювались або змінювали вимову під впливом фонетичних процесів давньоанглійського, середньоанглійського чи новоанглійського періодів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой англо-русский словарь: В 2-х т. Ок. 150 000 слов. / Сост. Н. Н. Амосова, Ю. Д. Апресян, И. Р. Гальперин и др. / [под. общ. рук. И. Р. Гальперина]. – [3-е изд., стереотип.] – М.: Рус. Яз., 1979. т.2, М – Z. 864 с.
2. Смирницкий А. И. Хрестоматия по истории английского языка. / А. И. Смирницкий. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1953. – 288 с.
3. Online Etymology Dictionary. / Douglas Harper – © 2001-2014. [Electronic source]. – Access mode : <http://www.etymonline.com/#>
4. Inch [Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Inch>
5. Yard [Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Yard>
6. How Many? A Dictionary of Units of Measurement. [Електронний ресурс. ©Russ Rowlett and The University of North Carolina at Chapel Hill Режим доступу <https://www.unc.edu/~rowlett /units/custom.html>

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ МОЖЛИВИХ СВІТІВ У ХУДОЖНЬОМУ НАРАТИВІ XVIII СТ. (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Д. ДІДРО “JACQUES LE FATALISTE ET SON MAÎTRE”)

Савчук Р.І.

Київський національний лінгвістичний університет

XVIII століття увійшло в історію французьких мовотворчих практик як століття, що проголосило провідною характеристикою культури цитованого періоду єднання наукового мислення й художньої творчості. Одним із найвиразніших представників епохи Просвітництва є філософ, новеліст, есеїст і теоретик мистецтва Дені Дідро, який уважав межі між літературою й наукою виключно умовними. Ми обрали *роман-діалог* автора “Jacques le Fataliste et son maître”, який класифікують іще як *антироман* [3, с. 168], із огляду на те, що літературний жанр такого тексту вирізняється, з одного боку, доволі суперечливими та критичними відгуками, а з іншого, дотепер лишається недостатньо висвітленим у контексті лінгвопоетологічних розвідок французької романистики. У сучасних мовознавчих і літературознавчих працях, присвячених студіюванню художнього твору, все більшої ваги та значущості набуває теза про *мультимодальність тексту*, зважаючи на можливість створювати значення й породжувати смисли не лише за допомогою словесних, але й інших семіотичних кодів, зокрема візуального або аудіального [2, с. 50], що на завершальному етапі виступають як єдине ціле.

Лінгвопоетологи констатують, що *інтермедіальність* як характерний спосіб організації художнього тексту [там само] якнайкраще розкрито у понятті *media*, яке осягають у термінах оригінальних каналів художньої комунікації між мовами різних видів мистецтва [4]. З погляду семіотики, у системі інтермедіальних відношень має місце так би мовити “переклад” одного коду в інший, у результаті чого й відбувається взаємодія на змістовому рівні [4] через кореляцію творів. *Інтермедіальність* є наявністю у художньому наративі образних структур, які містять інформацію про інший, аніж словесна творчість,

вид мистецтва [там само]. У контексті мультимодальних розвідок, широко застосовують *інтермедіальний підхід*, який передбачає реалізацію таких етапів, як вибір певної категорії аналізу, притаманної розглядуваним творам різних видів мистецтва, умовне окреслення спільного рівня / рівнів студіювання, вивчення засобів і прийомів художньої виразності інших видів мистецтва у їхньому переломленні або втіленні у художньому тексті [5, с. 4].

Показовою специфікою побудови *можливих світів* у романі Дені Дідро є своєрідне “розігрування” [1, с. 5] історії однієї подорожі у межах діалогу, а також бесіди, яку веде автор зі своїм читачем у просторово-часовому континуумі “тут” і “зараз”. Переміщення основних персонажів оповіді нерозривно пов’язане зі змістом діалогу між Жаком і його господарем (діалог 1 рівня) та розмовою імпліцитного автора й імпліцитного читача (діалог 2 рівня). Прикметно, що подорож триває доти, доки розгортається бесіда головних героїв, а щойно вона редукується до тематичного або композиційного мовчання [там само, с. 6], шлях обірвано. Проте діалог не припинений, він продовжений як словесний обмін думками між автором і читачем. Зважаючи на таку своєрідність розгортання оповіді у романі Д. Дідро, припускаємо, що саме *діалогізм* постає його конститутивною ознакою, оскільки він творить увесь текстовий мікрокосм (1-ий можливий світ) й організовує його внутрішній простір (2-й можливий світ) у процесі реалізації попереднього.

У творі виокремлюємо два *можливі світи*, котрі умовно ідентифікуємо, як *світ автора*, що розповідає читачеві про те, як він творить свій текст – історію про вигаданих персонажів і *світ подорожніх*, який ґрунтується на мандрівці головних героїв – Жака та його господаря. Цитовані *мікрокосми*, що пов’язані між собою, взяті окремо не несуть концептуально значущої інформації, проте як єдине ціле формуються за принципом конкатенації (розбивка наша. – Р.С.), що є суголосною техніці *арабески*: *можливий світ автора* переривається й доповнюється *можливим світом подорожніх*, при цьому не має різких переходів від оповіді гетеродієгетичного оповідача про мандрівку Жака та його господаря до текстуалізації у прямому мовленні персонажів їхніх побутових і філософських роздумів або до авторських дигресій про особливості вигадування сюжету роману. Єдиними маркерами зміни контексту висловлення є такий параграфемний засіб, як *міжрядковий інтервал*, який графічно увиразнює мовленнєві партії імпліцитного автора, що семантизується через займенник 1-ої особи однини *je*, гетеродієгетичного оповідача, який веде оповідь із позиції він, та елементи її театралізації й сценізації – імена персонажів на початку реплік кожного із них, що імплікують тональність усної форми викладу. З погляду інтермедіальності, у конструюванні *мислимих станів персонажного буття* у розглядуваному романі вбачаємо, таким чином, саме мотив *арабески*, що програмує й окреслює рух смислової інформації у *можливих світах* у бік потенційності або нереальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базлова Н. Ю. Диалогизм романа Д. Дидро “Жак-фаталист и его Хозяин” в аспекте специфики жанра философского романа [Электронный ресурс] / Н. Ю. Базлова. – Режим доступа : goncharov-sa.narod.ru/bazlova.doc.

2. Град Н. Я. Сучасні мультимодальні студії : модальна лінгвістика та мультимодальна стилістика / Н. Я. Град // Одеський лінгвістичний вісник. – 2014. – № 4. – С. 49–51.
3. Пахсарьян Н. Т. “Жак-фаталист” как философско-художественная мистификация Дидро / Н. Т. Пахсарьян // Логос. – 2014. – № 3 (99). – С. 165–180.
4. Титушина Н. В. Методология интермедиального анализа в свете междисциплинарных исследований [Электронный ресурс] / Н. В. Титушина // Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. Серия “Symposium” / К 80-летию профессора Моисея Самойловича Кагана : материалы Международной научной конференции. – Санкт-Петербург, 2001. – Вып. 12. – Режим доступа : <http://anthropology.ru/ru/text/tishunina-nv/>.
5. Чуканцова В. О. Интермедиальный анализ в системе других подходов к исследованию литературных художественных текстов : преимущества и недостатки [Электронный ресурс. / В. О. Чуканцова. – Режим доступа : cyberleninka.ru/.../intermedialnyy-analiz-v-sisteme-issledovaniya-hudoz.

ЕВФЕМІЯ ТА ДИСФЕМІЯ ЯК СПОСОБИ СЕМАНТИЧНОЇ ДЕРИВАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЛЕКСИКОНІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сандій Л.В.

Тернопільський національний економічний університет

З ономасіологічної точки зору в англійській мові сфери економіки існують два напрями семантичної деривації: 1) перенесення назви з одного предмета / явища на інший предмет / явище за їхньою схожістю чи суміжністю (метафора, метонімія, метафтонімія); 2) непряма номінація денотата (евфемія, дисфемія).

Одним із способів непрямої номінації явищ і понять є **евфемія**. У словниках-довідниках та мовознавчих працях евфемізм традиційно тлумачиться як благозвучне слово чи вираз, вжите для заміни небажаних, непристойних чи занадто різких позначень. Обов'язковими ознаками евфемізмів дослідники називають такі: непрямий спосіб позначення небажаного денотата, семантична дифузність евфемізму, покращення характеру денотата, формальний характер покращення денотата [1, с. 14; 2, с. 6].

В сучасних умовах найбільший розвиток отримують ті засоби евфемії, котрі зачіпають соціально значимі теми, суспільні сфери діяльності людини, її відносини з іншими людьми, суспільством, владою. В новітньому лексиконі англійської мови економічні евфемізми слугують своєрідним засобом досягнення компромісу між потребою донести думку і бажанням нівелювати гострі соціально-економічні проблеми, показати дійсність у більш привабливому світлі, нейтралізувати негативну реакцію. За нашими спостереженнями, евфемістичні назви здебільшого виникають для приховування таких явищ і процесів, як:

– скорочення персоналу (*brightsizing, career-change opportunity, career transition, decruitment, downsizing, dumbsizing, reduction in force (RIF), rightsizing, smartsizing*);

- стан безробіття (*given the pink slip, mancession, pink-slipped, released, released from the talent pool, RIFed, separated, unassigned, uninstalled*);
- дискримінація працівників за віком, статтю, етнічною приналежністю (*downaging, honored citizens, overeducation, overqualification, third age, undesirables*);
- кризові прояви в економіці (*downgrowth, financial turbulence, negative cash, negative profit, negative equity, slowdown*) та дії щодо її подолання (*economic patriotism, price adjustment, rescue plan*);
- податковий тиск (*closing loopholes, fiscal conservatism, fiscal consolidation, progressive taxation, progressive revenue, revenue enhancement*);
- приховування нечесних операцій (*to adjust figures, creative accounting, creative bookkeeping, to massage figures*).

Наведені приклади ілюструють, що пом'якшення або нейтралізація негативної оцінки досягається за допомогою залучення таких вербальних засобів, як префіксальні морфеми, котрі беруть участь в утворенні антонімічних корелятивів (*down-, up-, de-, re-, un-*); метафори (*conservatism* – надмірна ощадливість; *creative* – незаконний (про “подвійну бухгалтерію”); *loopholes* – податкова лазівка; *to massage* – обробляти дані, щоб отримати прийнятний результат; *patriotism* – протекціонізм); метонімічні перенесення (*pink slip* – повідомлення про звільнення як етап в межах цілого сценарію “звільнення з роботи”); поєднання контрастних понять (*downgrowth* – рецесія, *negative cash* – борг, *negative profit* – економічний спад).

Евфемізми нерозривно пов'язані з **дисфемізмами**. Дисфемістичні одиниці замінюють емоційно і стилістично нейтральні слова більш грубими, непристойними. Отже, цілі в евфемізмів і дисфемізмів різні. Проте і ті, й інші присутні у мові економіки. Так, наприклад, гіперболізація негативної оцінності спостерігається у найменуваннях *bozo explosion, Buns of Steel, to drop your pants, mucus trooper, skulling, sloppy payer, sucker rally*. Зниження до статусу дисфеміа досягається за рахунок залучення лексем, пов'язаних з анатомічно-фізіологічними (*buns* “сідниці”, *mucus* “слиз”, *skull* “череп”) чи поведінковими характеристиками людини (*bozo* “бовдур”, *to drop your pants* “зняти штани”, *sloppy* “неохайний”, *sucker* “простак, молокосос”).

Чимало дерогативних назв використовується і для позначення працівників, котрі з різних причин втратили роботу, а саме, *axed, bounced out, canned, cashiered, chainsawed, dumped, given the boot*. Провідним способом утворення перелічених дисфемізмів є метафоричне переосмислення наявних у мові мовних одиниць: *to ax* “вирубувати сокирою”, *chainsaw* “ланцюгова пила”, *to dump* “вивантажувати”, *to give the boot* “викинути” (образ пов'язаний з тим, що працівника копають, як м'яч), *to cashier* “розжалувати, вигнати з ганьбою”.

У назвах *bandit sign, Eurogeddon (Europe + Armageddon), killboard, wildposting* негативна експресивність досягається за допомогою лексем, залучення яких має на меті перебільшення властивостей і ознак явищ та процесів, зокрема: нелегальний – бандит (*bandit*), криза – кінець світу (*Armageddon*), спотворювати – вбивати (*to kill*), некерований – дикий (*wild*). Крім того, у ряді найменувань, зокрема, *brand slut, debt porn, investment pornography, financial pornography*, використовуються асоціації з сексуальними девіаціями, що може ображати почуття аудиторії.

Двигуном дисфемії в англійській мові сфери економіки є прагнення учасників комунікації більш жорстко окреслити свою позицію, не пом'якшуючи і не камуфлюючи її, а також загальна тенденція до легітимізації знижених мовних форм у сучасному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковшова М. Л. Семантика и прагматика эвфемизмов: краткий тематический словарь современных русских эвфемизмов / М. Л. Ковшова. – Москва : Гнозис, 2007. – 318 с.
2. Сеничкина Е. П. Словарь эвфемизмов русского языка / Е. П. Сеничкина. – М.: Флинта; Наука, 2008. – 464 с.
3. McFedries P. Word Spy: The Word Lover's Guide to Modern Culture / Paul McFedries. – N. Y. : Broadway Books, 2004. – 432 p.

СИСТЕМА ЖІНОЧИХ ТЕРМІНІВ СПОРІДНЕНOSTІ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ

Самаркіна А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема термінології спорідненості, зокрема, в китайській мові в зіставленні із українською залишається маловивченою. В існуючій китайсько-українській лінгвістичній літературі не повністю описані особливості структури та функціонування слів-термінів спорідненості, а також їх різниця при перекладі на українську мову та способи перекладу, які допомагають якомога точніше перекласти слово.

Спорідненість між членами сім'ї можна розподілити на кровну та спорідненість через шлюб. “Кровна спорідненість – це родинне коло, яке пов'язує членів родини спільним родоначальником: донька, бабуся (мати матері), тітка (сестра матері), усі ці терміни є ланцюгом кровної спорідненості” [4, с. 124]. Термінологія кровної спорідненості в китайській мові, в тому числі між жінками родини, відрізняється від термінології в українській мові тим, що в першому випадку обов'язково є вказівка на лінію родичів батька або матері: 姑母 gūmǔ – тітка (батькова сестра), 姨母 yímǔ – тітка (сестра мами), а також враховується покоління: старша сестра – 姐姐 jiějie, молодша сестра – 妹妹 mèimei [1, с. 78]. В українській мові вищевказаних аспектів не існує. Коли йде мова про будь-який термін жіночої спорідненості в українській мові, вказівок на покоління не дається. У такому випадку, при перекладі даних термінів лінію спорідненості та покоління потрібно вказувати окремо. Наприклад, китайською: 我奶奶生病了, 现在我住在我外祖母那儿; українською: моя бабуся захворіла, зараз я живу в іншій бабусі. У першому випадку зрозуміло, що захворіла батькова мати, тому зараз “я” живу з матір'ю “моєї” мами. Тобто, в реченні китайською мовою є вказівка на лінію спорідненості (по батьковій лінії в першій частині речення, по лінії матері в другій). Або, 我姐姐上了大学 – моя

сестра вступила до університету. У першому випадку зрозуміло, що саме старша сестра вступила до університету, а в реченні українською мовою вказівок на покоління не дається.

Отже, можна зробити висновок, що термінологія спорідненості в китайській мові включає в себе не тільки назву родича, а й вказує на лінію спорідненості та покоління, чого в українській мові не існує, а для більш точного розуміння необхідно уточнювати, як лінію спорідненості, так і покоління.

Що стосується основних правил перекладу даної термінології, тут можна зупинитись на двох способах. Перший – описовий переклад. “Описовий метод перекладу – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця замінюється словосполученням, що дає більш-менш повне її пояснення” [3, с. 153]. Такий прийом перекладу або, точніше, інтерпретації слова застосовується в тих випадках, коли існує слово, аналог якому є в українській мові, але якщо після аналогу надати пояснення терміну за допомогою описового методу, тоді він стає більш зрозумілим для читача або слухача. Наприклад: 今天是奶奶的 80 寿诞, 全家人聚在一起给奶奶祝寿 – сьогодні бабусі виповнюється 80 років, уся родина зібралась разом, щоб привітати її. Переклад речення можна залишити таким тільки тоді, якщо мова йде про художній переклад, якщо ж це речення подано в підручнику для студентів або людей, які вивчають китайську мову, то необхідно застосувати описовий спосіб перекладу для того, щоб чітко пояснити, що йде мова про батькову матір. Тому, найпростіший спосіб зробити це – написати пояснення одразу після терміну спорідненості.

Другий спосіб – підбір еквівалентів. У різних мовах еквівалентними є, в основному, спеціальні терміни, власні імена, географічні назви, а також позначення історичних, етнографічних та інших реалій, які мають єдиний закріплений традицією переклад в інших мовах [2, с. 213]. Більшість термінів спорідненості з китайської мови на українську перекладаються шляхом застосування саме цього способу, тому що в українській мові, як і в китайській, структура родинних зв'язків однакова, тому і термінологія є однаковою. Основними термінами, що перекладаються шляхом підбору еквіваленту – це нуклеарні терміни спорідненості (нуклеарна родина складається з подружньої пари з дітьми або без дітей). Ці терміни не потребують додаткового роз'яснення, тому в українській мові існують їх прямі еквіваленти.

Отже, основними способами перекладу є описовий спосіб та підбір еквівалентів. Вище продемонстровані приклади дають підставу вважати, що ці способи є найпростішими, за допомогою яких можна перекласти терміни з китайської мови на українську та пояснити значення слів. Можна зробити висновок, що слова, які означають спорідненість у китайській мові несуть в собі більш ширше значення, ніж терміни в українській мові, тому що термін на китайській мові не тільки називає члена родини, а й пояснює до якої лінії спорідненості та покоління той відноситься, що відрізняє його від української мови, так як тут термін спорідненості лише називає члена спорідненого колективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е.М. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Индрик, 2005. – 1038 с.

2. Грищенко А.П. Сучасна українська літературна мова / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін. – К. : Вища шк., 2002. – 439 с.
3. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение / В.Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2001. – 424 с.
4. Крюков М.В. Система родства китайцев / М.В. Крюков. – М. : Наука, 1972. – 333 с.

ПРОБЛЕМА БАГАТОМОВНОСТІ ТА МОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Свердлова Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасну добу глобалізації і бурхливого розвитку міжкультурної комунікації дослідження явищ багатомовності та мовної інтерференції набувають нового значення. Протягом останніх десятиріч значно збільшилася кількість контактів між носіями різних мов, зростає кількість міжнаціональних шлюбів. Вільне використання людиною двох або декількох мов стає все більш поширеним. До того ж у багатьох країнах історично склалася ситуація двомовності або багатомовності, і Україна тут не є винятком. Наприклад, Швейцарія має чотири офіційні державні мови. У зв'язку з цим стає дуже актуальним комплексне дослідження впливу мультилінгвізму на розвиток людини, процес засвоєння нею мови та розвиток і функціонування самої мови. Не можна не проаналізувати також пов'язане з багатомовністю явище мовної інтерференції, як позитивної, так і негативної. Результатом таких досліджень можуть стати рекомендації щодо оптимальної мовної поведінки, яка допоможе використати позитивний потенціал багатомовності та мовної інтерференції і уникнути їх негативних наслідків.

Явище багатомовності – це складне комплексне явище, яке є предметом дослідження різних наук, таких як лінгвістика, психологія, методика викладання іноземних мов. Проблема багатомовності була висвітлена в дослідженнях таких авторів як М.І. Толстой, О.М. Верещагіна, У. Вайнрайх, Е. Хауген, С. Ервін та багато інших. У наукових колах постійно ведеться дискусія щодо понять “білінгвізм” та “багатомовність”. Часто поняття “білінгвізм” і “двомовність” розглядаються як тотожні. Однак, думки і позиції багатьох дослідників з цілого ряду аспектів даного питання далеко не завжди збігаються. Різні автори формулюють поняття білінгвізму по-різному. Більшість вчених визначають білінгвізм як знання двох мов в рівній мірі досконалості. У “Словнику лінгвістичних термінів” О.С. Ахманової [3] він визначається як “однаково досконале володіння двома мовами, застосовуваними в різних умовах спілкування”. Визначення відомого радянського лінгвіста В.А. Аврорина [1] близьке за змістом: “двомовністю слід визнати приблизно однаково вільне володіння двома мовами, коли ступінь знання другої мови наближається впритул до ступеня знання першої”.

Суперечки про те, як впливає рання багатомовність на розвиток дитини, були досить гострими вже на початку ХХ ст. Їх напруженість була пропорційна гостроті соціокультурних конфліктів в громадах, де в силу історичних причин при наявності багатомовного населення будь-якій мові відводилася роль культурно домінуючої (Бельгія, частково Швейцарія, Канада, США). При цьому в науковій літературі постійно присутні дві протилежні позиції: думка, згідно з якою будь-яке додаткове знання, в тому числі знання кількох мов, може бути тільки корисним, і думка, що рання багатомовність створює “конкуренцію” нерідної мови з рідною в сфері ще не повністю сформованих розумових автоматизмів і призводить до уповільнення темпів загального розумового розвитку. Однак фактично жодна гіпотеза ще не знайшла свого експериментального підтвердження. Так, американський дослідник С. Арсенян ще наприкінці 30-х рр. ХХ ст. обстежив більше 2000 італійських і єврейських дітей, що народилися в США в сім'ях емігрантів. Він не виявив впливу ранньої двомовності ні на показники розумового розвитку дітей, ні на їх здатність до адаптації до школи.

При цьому певний вплив багатомовності на особистість людини безсумнівно існує, однак відбувається на більш глибокому рівні і вимагає подальших досліджень. Оскільки рання багатомовність виникає там, де є контакт двох або кількох культур, то на формування особистості, яка живе в цих умовах, в першу чергу впливає саме складність соціального середовища в цілому. Тому соціальні психологи і філософи час від часу піднімали питання про те, що рання багатомовність супроводжується конфліктом всередині особистості, оскільки відображає культурні конфлікти. Дуже важливим є ставлення суспільства до мовної поведінки багатомовних індивідів. Зазвичай одна з мов проявляє тенденцію до домінування. Якщо соціум відноситься терпимо до акценту, включенню слів з “другої рідної” мови і тому подібним особливостям мовної поведінки у осіб з ранньою багатомовністю, це не породжує конфліктів. Протилежне ставлення може призвести до значних конфліктів та громадського протистояння.

На жаль, у межах даної статті ми можемо лише окреслити коло питань, пов'язаних із багатомовністю і мовною інтерференцією, які потребують подальшого дослідження, і зазначити, що такі лінгвістичні та психологічні дослідження на даному етапі є дуже і дуже актуальними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аврорин В.А. Проблемы изучения функциональной стороны языка (к вопросу о социолингвистике). – Л.: Наука, 1975. – 276 с.
2. Алпатов М.В. История лингвистических учений. – М.: “Языки русской культуры”, 1999. – 368 с.
3. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М: УРСС : Едиториал УРСС, 2004. – 571 с.
7. Haugen E. Language Conflict and Language Planning. Cambridge, 1966. – 215 p.

ВВІЧЛИВІСТЬ ЯК ЗАХИСТ ОБЛИЧЧЯ

Сергієнко К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Згідно І. Гоффману [2], П. Браун та С. Левінсону [1] кожен член суспільства має і знає, що інші мають, (1) “*обличчя*”, публічний образ самого себе, який кожен член суспільства затверджує для себе, і який складається з двох аспектів: *негативного обличчя*, тобто основної претензії / заявки на територію, особисті заслуги, право на те, щоб тебе не відволікали, іншими словами, на свободу дій і свободу від втручання; і *позитивного обличчя*, тобто позитивної частини образу самого себе, затвердженого співбесідниками; і (2) певні раціональні можливості, а саме послідовний спосіб мислення від цілей до засобів, за допомогою яких будуть досягнуті ці цілі [1, с. 61].

Ми погоджуємося з думкою науковців про те, що складники поняття “*обличчя*” розрізнятимуться в різних культурах (тобто різне буде розуміння того, де знаходяться кордони особистої території і що представляє із себе публічно релевантний вміст особистості), але обопільне знання членів про обличчя і соціальна необхідність орієнтуватися на нього в ході спілкування універсальні [1, с. 62].

Водночас розмежовуються два типи “*побажань обличчя*”: позитивне обличчя і негативне обличчя. Позитивне – співвідноситься з бажанням кожного дорослого члена суспільства, щоб його бажання були бажаними іншими, негативне – з бажаннями особистості добитися того, щоб її діям не перешкождали [1, с. 62].

Як П. Браун і С. Левінсон стверджують, за умови універсальності поняття “*обличчя*” і раціональності мислення, деякі акти, що загрожують обличчю, за своєю природою суперечать бажанням обличчя адресанта і адресата. Під актами ми розуміємо дії, які можуть бути зроблені під час вербальної чи невербальної комунікації [1, с. 65]. Під час розмови “*обличчя*” можна втратити, зберегти чи підвищити в ціні. Важливо зберігати не лише своє обличчя, а й обличчя інших людей, тобто слухачів. Співрозмовники повинні бути здатними зберегти обличчя, коли вони зіштовхуються з актами, що загрожують обличчю (далі АЗО).

Відповідно до цього П. Браун і С. Левінсон розрізняють 4 категорії АЗО:

1) акти, що загрожують позитивному обличчю слухача (скарга, критика, незгода, несхвалення, заперечення, повідомлення поганих новин для слухача, підняття тем табу) [1, с. 66 – 67];

2) акти, що загрожують негативному обличчю слухача (накази, поради, залякування, попередження, пропозиції, нагадування, обіцянки, компліменти із висловленням заздощів чи захоплення) [1, с. 65 – 66];

3) акти, що загрожують позитивному обличчю мовця (вибачення, прийняття компліментів, втрата фізичного контролю над собою, самоприниження, зізнання) [1, с. 68];

4) акти, що загрожують негативному обличчю мовця (прийняття пропозиції, прийняття і висловлення подяки, вибачення, неохоча обіцянка) [1, с. 67].

В контексті взаємної вразливості “облич” співбесідників, будь-який раціональний співбесідник буде прагнути уникнути АЗО, або буде задіювати певні стратегії для зменшення загрози обличчю [1, с. 68]. Автори виділяють три основні аспекти, які беруть до уваги комуніканти: (1) бажання передати співбесідникові вміст АЗО; (2) бажання говорити по суті; і (3) бажання зберегти обличчя адресата до якоїсь міри. Відповідно до зазначених вище аспектів виділено п'ять основних стратегій здійснення АЗО:

1) без пом'якшувальної дії, прямо (мовець не намагається мінімізувати загрозу “обличчю” слухача);

2) з пом'якшувальною дією, що відноситься до позитивної ввічливості (мовець визнає бажання слухача на пошану його “обличчя”, а також підтверджує дружність і взаємність їх стосунків);

3) з пом'якшувальною дією, що відноситься до негативної ввічливості (мовець поважає “обличчя” співбесідника, але при цьому враховує, що на це “обличчя” існує певний тиск, що загрожує його свободі);

4) непрямо (мовець намагається уникнути актів, що загрожують “обличчю” співрозмовника, за допомогою натяків і імплікацій з метою спонукати слухача самому здогадатися про те, чого хоче мовець);

5) не здійснювати АЗО взагалі [1, с. 69].

Отже, П. Браун та С. Левінсон, розвиваючи ідею І. Гоффмана, вводять поняття “обличчя”, що є своєрідним соціальним іміджем, в збереженні якого зацікавлений кожен член суспільства. Розмежовується два типи “побажань обличчя”: позитивне обличчя, співвідноситься з бажанням сприйматися і оцінюватися як соціальна особистість, бути схваленим, і негативне обличчя, яке співвідноситься з бажаннями особистості добитися того, щоб її діям не перешкождали. Під час розмови “обличчя” можна втратити, зберегти чи підвищити в ціні. Важливо зберігати не лише своє “обличчя”, а й “обличчя” інших людей. Співрозмовники повинні бути здатними зберегти обличчя, коли вони зіштовхуються з актами, що загрожують позитивному обличчю слухача; актами, що загрожують негативному обличчю слухача; актами, що загрожують позитивному обличчю мовця; актами, що загрожують негативному обличчю мовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Brown P. Politeness: Some Universals in Language Usage / P. Brown, S. C. Levinson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 345 p.
2. Goffman E. Relations in Public: Microstudies of the Public Order / Erving Goffman. – Harmondsworth : Penguin, 1972. – 460 p.

РЕЧЕННЯ З НЕПРЯМИМ СУБ'ЄКТОМ

Серебрянська Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Головною ознакою безособових речень з непрямым суб'єктом є наявність суб'єкта, вираженого формами непрямих відмінків іменника чи субстантивованого

слова [1]. Типовими значеннями для цих речень є вираження стану людини. Одним з інваріантів тут є речення дієслівного типу, основне значення якого виражає стан з відтінком стихійності [2].

Речень з іменниковими формами головного члена небагато. До цього виду належать тільки дієслівні речення, головний член яких виражений особовим дієсловом у безособовому значенні. За своєю семантикою ці дієслова виявляють значення стихійності, довільності, настрою. Найчастіше вони утворюються за допомогою зворотнього займенника *se*. У більшості випадків у таких реченнях випущено непрямий суб'єкт із стилістичних міркувань. Тут констатується лише стан як факт реальної дійсності. До речень з відтінком стихійності, довільності також належать речення в *voz recíproca*, в яких предикативи виражають почуття людини.

До речень з непрямым суб'єктом входить значна група дієслів із значенням “дійового” стану. Якщо особові речення виражають конкретну дію, то в безособових реченнях із значенням стану з відтінком стихійності передається довільність стану, що охоплює людину з якихось неусвідомлених причин. У конструкціях типу “*se le (se me) + дієслово в особовій формі*” посилюється значення стану і створюється враження стихійності, неусвідомленості його.

Другий інваріант речень з непрямым суб'єктом – типове значення “стан, зосереджений у пасивному суб'єкті” [3]. В іспанській мові до цієї групи речень можна також віднести речення з модальними предикативами, які часто вживаються з інфінітивом, що є частиною предиката безособового речення. Найчастіше такі речення виражають необхідність, можливість або неможливість дії. Найбільше таких речень зустрічається з конструкцією *haber que + infinitivo*, а також безособові форми *es (era) posible + infinitivo* і *se puede + infinitivo*. Додавання заперечної частки *no* і префікса *im* – вносить в речення значення негативної характеристики стану.

Модальним предикатом безособового речення із значенням стихійності може виступати особове дієслово *faltarle*, а також словосполучення *hacer falta*. Властивості із значенням стихійності, необхідності притаманні реченням, до складу яких входять дієслова *necesitar*, *maravillar*, *tener* в особовій формі + іменник. До цього типу також відносимо речення, головним членом яких виступають дієслова *haber*, *resultar*, *soler*, що мають типове значення буття, існування. Реченням з головним дієсловом *parecer* в третій особі теж властиві значення безособовості.

До речень з типовим значенням стану людини відносимо такі, головний член яких вимагає непрямого суб'єкта. В контекстах суб'єкт стану може виражатися іменником у давальному відмінку. В реченнях цього типу особові дієслова вживаються в безособовому значенні і мають переносне значення, яке сприяє вираженню стану людини.

В окрему групу можна виділити так звані **оцінні** предикативи. Вони утворюються за допомогою дієслова *ser* в третій особі однини і прикметника або прислівника.

Другий вид безособових речень з непрямым суб'єктом реалізується в синтаксичній системі декількома структурно-семантичними групами речень

[4]. Найбільш поширеною є група речень з безособовою формою *haber que + infinitivo*. Речення типу *Es posible..., es probable..., es natural... etc.* можуть вживатися з інфінітивом і в підметових підрядних реченнях, де *es posible* виконує функцію присудка. Предикативи цього типу речень можуть мати модально – етичну оцінку або модально-емоційну характеристику дії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2002. – 708 с.
2. Арутюнова Н. Д., Ширяев Е. Н. Русское предложение. Бытийный тип: структура и значение. – М. : Русский язык, 1983. – 198 с.
3. Залеснова О. В. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні особливості конструкцій з пасивним значенням у сучасній іспанській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К. : Київськ. ун-т ім. Тараса Шевченка, 1999. – 18 с.
4. Баган М. П. Семантико-синтаксичні параметри безособового вживання особових дієслів у сучасній українській мові: Автореф. дис. канд. філол. наук. – К. : Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 2000. – 19 с.

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Середа О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні концепції освіти розглядають навчання як процес, що триває ціле життя, приділяючи особливу увагу автономному навчанню, яке передбачає вміння самостійно планувати, виконувати навчальну діяльність та оцінювати її результати. Розвиток особистісної, навчальної та професійної рефлексії є важливою передумовою успішного навчання майбутніх спеціалістів.

Поняття рефлексії визначається в психології як процес самопізнання, активного особистісного переосмислення індивідуальної свідомості, за допомогою якого забезпечується самовдосконалення особистості та успішність її діяльності та спілкування [2]. Рефлексія включає в себе такі механізми як самопізнання, самоаналіз, оцінювання себе та інших та самоконтроль та є основою для “професійного самовдосконалення та саморозвитку”, що проявляється у здібності спеціаліста займати аналітичну позицію по відношенню до себе та до професійної діяльності [3, с.8]. З цих позицій розвиток особистісної, професійної та мета-рефлексії, тобто здібності аналізувати та оцінювати власне рефлексивне мислення) [1] є невід’ємною частиною підготовки будь-якого професіонала.

Під рефлексивною компетенцією майбутніх перекладачів ми розуміємо вміння аналізувати, критично оцінювати, переосмислювати та перевіряти свої уявлення про власну навчальну та майбутню професійну діяльність, професійну компетенцію та досвід, хід та результати взаємодії іншими учасниками навчальної та майбутньої професійної діяльності: усвідомлювати свої сильні

та слабкі сторін, релевантні для майбутньої професійної діяльності, та визначати шляхи самовдосконалення; аналізувати зміст навчання з погляду на власні цілі та регулювати процеси, що відбуваються під час навчання; аналізувати та оцінювати виконану та планувати майбутню діяльність тощо.

Розвиток особистісної та професійної рефлексії майбутніх перекладачів відбувається протягом всього навчання під час вивчення практичних та теоретичних дисциплін. Ми зупинимось на можливостях, які пропонують для цього заняття з іноземної мови та заняття з перекладу.

Ефективними методами актуалізації рефлексії є рольові ігри, аналіз та пошук шляхів вирішення конфліктних ситуацій, що виникають у професійній діяльності, групові дискусії, написання творів, а також діагностичні методи: заповнювання листів самооцінки та оцінювання інших учасників навчальної діяльності. Іншим методом розвитку рефлексії майбутніх спеціалістів вважається ведення навчального щоденника, який може вміщувати опис власних почуттів, очікувань, формулювання цілей, аналіз та оцінку навчальних досягнень, формулювання питань тощо.

Приклади завдань для розвитку рефлексії майбутніх перекладачів:

- аналіз та усвідомлення власних мотивів вибору професії перекладача та якостей, необхідних для виконання майбутньої професійної діяльності:
1) Nennen Sie 10 Gründe, warum Sie den Beruf eines Dolmetschers / Übersetzers / einer Dolmetscherin / Übersetzerin gewählt haben. 2) 5 Gründe, warum ich nicht sicher bin, dass ich einen richtigen Beruf gewählt habe. 3) Wie stellen Sie sich einen idealen Übersetzer / Dolmetscher vor? Formulieren Sie 5 Fragen an ihn / an ihr;-

- рефлексія власних станів, поведінки під час виконання майбутньої професійної діяльності: 1) Kreuzen Sie an, welche Gefühle sie vor / während und nach dem Einsatz als Dolmetscher empfunden haben. (alarmiert angegriffen angeregt angespannt aus der Fassung ausgelassen beflügelt befreit beruhigt beschämt besorgt bitter blockiert energiegeladen enthusiastisch entschlossen erleichtert gestresst in Panik sprachlos verunsichert ...); 2) Was ist Ihnen / Ihrem Partner / Ihrer Partnerin gelungen / weniger gelungen und woran liegt das? (Kriterien: Sicherer Auftritt, Kontakt mit dem Gesprächspartner / mit dem Publikum; sprachliche Korrektheit usw.). Was könnten Sie das nächste Mal anders machen?

- оцінка складності перекладацького завдання, власних можливостей для його виконання, опис підготовки до виконання завдання (пошук інформації, укладання глосарія), опис труднощів, що виникли під час виконання завдання;

- аналіз процесу перекладу, його етапів та власних стратегій, які майбутній перекладач використовує в процесі перекладу (див. [6]);

- формулювання цілей та формування власних стратегій навчання тощо.

Аналіз студентами-майбутніми перекладачами процесів, що відбуваються при навчанні, сприяє формуванню їхнього власного стилю навчання та об'єктивному оцінюванню себе як майбутнього професіонала.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бизяева А. А. Психология думающего учителя: Педагогическая рефлексия / А. А. Бизяева // – Псков: ПГПИ им. С.М. Кирова, 2004. – 216 с.

2. Романова М. В. Профессиональная рефлексия студентов педагогов-психологов: Методологический аспект / М. В. Романова // Современные проблемы науки и образования. – № 2. – 2012. Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=6091>
3. Карнелович М. М. Рефлексия учителей на этапе послевузовского образования: пособие / М. М. Карнелович // – Гродно: ГрГУ, 2009. – 67 с.
4. Стеценко И. А., Полякова Г. А. Сущность и структура рефлексивной компетентности студентов педагогических вузов / И. А. Стеценко, Г. А. Полякова // Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology/interactive-learning-technologies-and-innovations-in-education/2306-stetsenko-ia-polyakova-ga>
5. Подготовка переводчика: коммуникативные и дидактические аспекты [электронный ресурс]: колл. монография / авт. колл.: В.А. Митягина и др.; под общ. ред. В.А. Митягиной. – 2-е. изд. стер. – М.: ФЛИНТА, 2013. – 304 с.
6. Nord Chr. Fertigkeit Übersetzen. Ein Selbstlernkurs zum Übersetzenlernen und Übersetzenlehren. – Editorial Club Universitario, 2002. – 182 S.

ТИПОЛОГІЯ ПРЯМИХ ЗНАЧЕНЬ КИТАЙСЬКОГО ПРОСТОРОВОГО ПРИКМЕТНИКА 高 gāo “ВИСОКИЙ” ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Сидельнікова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Просторові прикметники займають важливе місце в лексичному складі китайської та української мов. Крім того, семантичне об'єднання прикметників з просторово-кількісною семантикою в зіставлюваних мовах є досить велике за обсягом та складне за семантичною структурою компонентів. Через це визначення їх типів вживань в обох мовах є важливим завданням [1, с. 275].

У “Сучасному словнику китайських прикметників” зазначається, що прикметник 高 gāo “високий” зазвичай описує вид та форму об'єктів, які ми сприймаємо за допомогою зору [5, с. 137].

Відповідно до досліджень мовного корпусу китайської мови, прикметник 高 gāo “високий” характеризує предмети жорсткої конфігурації. Наприклад: гора, гілка, ваза тощо. Ці об'єкти можуть розташовуватися на поверхні землі або ж над нею, проте всі вони є негнучкими [4, с. 94].

Предмети, які не можуть бути розташовані на поверхні землі без допомоги інших засобів, тобто ті, які не мають фіксованої позиції, не сполучаються з прикметником 高 gāo “високий”. Наприклад: *高绳子 shéng zi висока мотузка, *高衣服 yī fu “висока одежа”, *高铁丝 gāo tiě sī “високий залізний дріт” [4, с. 97].

Перший тип уживання в прямому значенні прикметника 高 gāo “високий” – є “велика відстань знизу верх”, тобто він підкреслює, що протяжність предмета знизу вверху є великою. Якщо вона є недостатньо великою, її не можна

характеризувати за допомогою прикметника 高 gāo “високий”. Наприклад, у китайській мові можна сказати 高鞋跟 gāo xié gēn “високі підбори”, проте неправильним є словосполучення *高鞋底 xié dǐ “висока підошва” [6, с. 62].

Ті предмети, які розташовані на поверхні землі, ми вимірюємо відповідно до неї. Проте точкою відліку можуть слугувати й інші поверхні, такі як стіл, ліжко. Загальною рисою всіх цих поверхонь є те, що вони – плоскі, не змінюються під кутом та можуть слугувати опорою для об’єктів, які розташовані на них. Наприклад, 领子 lǐng zi “комір” та 额头 é tóu “лоб” розглядаються як об’єкти, які можуть височити відносно поверхні, на якій вони, так би мовити, закріплені [6, с. 89].

Крім того, в китайській та українській мовах спостерігається наступне явище – ділянки тіла, які певним чином виступають відносно всієї поверхні тіла, також можуть характеризуватися за допомогою прикметника 高 gāo “високий”. Наприклад: 高颧骨 gāo quán gǔ “високі вилиці” та 高鼻梁 gāo bí liáng “високий ніс” [4, с. 107].

Другий тип уживань. Прикметник 高 gāo “високий” також може характеризувати предмети, які постійно розташовані на значній відстані відносно поверхні землі. В даному значенні лексема 高 gāo “високий” вказує на відстань до піднятих над поверхнею опор [2, с. 68]. Наприклад, 高天花板 gāo tiān huā bǎn “висока стеля”; 高树枝 gāo shù zhī “високе гілля”, 高云 gāo yún “високі хмари”, тощо [5, с. 138].

Отже, у першому типі вживань референтно-денотативна віднесеність китайського прикметника 高 gāo “високий”, так само як і його українського відповідника *високий*, є достатньо широкою. Не зважаючи на це, все різноманіття денотатів, які характеризуються за допомогою даної мовної одиниці, все ж таки можна окреслити загальну рису цих об’єктів. Усі вони представляють собою конкретні предмети, які можуть самостійно зберігати своє вертикальне положення на площині інших об’єктів чи то на поверхні землі.

У другому предметному значенні китайський прикметник 高 gāo “високий” характеризує широке коло об’єктів, які згідно з наведеною вище класифікацією належать до топологічного типу піднесених над поверхнею “опор”. У даному способі український прикметник “високий” сполучається з тією самою референтно-відображувальною групою іменників, що і його китайський відповідник.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика / Ю.Д. Апресян. – М. : Изд-во Восточная литература РАН, 1995. – 472 с.
2. Рахилина Е.В. Семантика размера / Е.В. Рахилина // Семиотика и информатика. – М. : 1995. – Вып. 34. – С. 58–81.
3. Шмелёв Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д.Н. Шмелёв // Лексикология и лексикография: Избранные труды. – М. : 1977. – С. 53–62.
4. 任永军. 现代汉语空间维度词语义分析. – 延边大学, 2000. – 145页.
5. 现代汉语词汇 / 符淮青著. – 2版 (增订本). – 北京: 北京大学出版社, 2004. – 254页.
6. 朱晓军. 空间范畴的认知语义研究. – 华东师范大学博士学位论文, 2008. – 148页.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЛІГІЙНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ІСПАНОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Сидоренко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку гуманітарних дисциплін і лінгвістики зокрема, велике значення має не лише дослідження форми, а й значення, що стоїть за нею. Все більшого зацікавлення викликають когнітивні процеси і чинники, які впливають на певний народ, а згодом і на мову. Чи не найпотужнішим чинником є релігія. Вона має вираження як в повсякденному житті, так і в художній літературі.

Якщо говорити про Іспанію, то питання своєрідності іспанської релігійної ідентичності ще не досліджено в достатній мірі. Дослідженням питання вираження релігійних знань у художньому тексті займалися багато науковців, серед них В. Боткін, Н. Непомнящий, А. Низовский, Л. Шепетіс, М. Бахтін, В. Жидкова, І. Тертерян, М. де Фалья, М. де Унамуно та багато ін. На думку Р. Лапеса сучасний стан релігійної свідомості неможливо розглядати поза призму історії [6].

Відомо, що будь-яка нація і її культура, існують протягом тривалого часу, і закономірно, що протягом такого тривалого терміну її традиції змінюються. Відбуваються різні переломи, зміни орієнтирів, все те, завдяки чому можна говорити про розвиток, еволюцію чи революцію національної культури [9].

Для розуміння релігійної дійсності і відповідно її вираження у художніх текстах слід розглянути питання католицької церкви на території Іспанії. Католицизм є найпоширенішою конфесією в країні, і саме тому найтісніше пов'язаний з іспанською історією і культурою.

Християнська релігія як така була присутня в Іспанії з перших століть свого існування. У посланні до Римлян апостол Павло пише “я через вас до Іспанії” (Рим. 15:28). Отже, з'явившись ще на початку I століття ця релігія не могла не залишити свого відбитку на менталітеті та звичках народу, які у свою чергу викристалізувалися у художніх текстах.

Іспанський народ зберіг християнську віру і під мусульманським пануванням дещо змінивши свій обряд, проте не помінявши суті свого вірування [8]. Як зазначає дослідник релігійного дискурсу В. Карасик, головним концептом в релігійному дискурсі є саме віра [5]. Віра тісно вплетена в національну та релігійну картини світу будь-якого народу.

На думку К. Бобиревої, релігійний дискурс є складним комунікативно-культурним феноменом, основу якого складає система певних цінностей, який реалізується у вигляді певних жанрів і висловлюється за допомогою певних мовних і мовленнєвих засобів [2].

Для багатьох іспанців приналежність до католицизму - обов'язкова частина національно-культурної самоідентифікації, тому багато людей заявляють про те, що вважають себе католиками, навіть якщо вони майже ніколи не ходять до церкви і не повною мірою поділяють вчення Католицької церкви.

Релігійна картина світу є оформлена засобами національної мови і в свою чергу є носієм інформації про національну специфіку світосприйняття іспанського народу, характеру його національної образності та самого менталітету [7].

Вектор детермінованості релігійної картини світу відіграє вирішальну роль у формуванні генотипу народу, що включає основні риси національного характеру і національного менталітету. Вони викристалізуються в матрицях національної мови, насамперед у лексичному фоні.

Релігійну картину світу розглядаємо як систему, засновану на попередньому духовно-практичному досвіді людства і нації [6].

В Іспанії механізм формування та існування релігійної ідентичності працює за типом синергетичної системи. Це означає, що стабільний стан системи, а саме суспільства, культури, релігії та мистецтва, періодично змінюється станом хаосу.

Направленість релігійної картини світу відіграє вирішальну роль у формуванні генотипу народу, що включає основні риси національного характеру та менталітету. Всі ці риси відображаються у національній мові і становлять значну частину не тільки лексичного фонду, а й когнітивних зв'язків, пов'язаних з релігійними реаліями..

Дослідження текстів та лексики зокрема для матеріалізації національного та релігійного бачення світу передбачає щось більше, ніж те, що піддається логічному обчисленню та кодифікації. Такі категорії як дух народу, дух мови, краса і колорит мови, естетична насолода мовою і т.п. виходять за рамки формально-логічного опису та відносяться вже до сфери емоційної інтерпретації мовних фактів. Лексика стає втіленням національного світосприйняття, осягнення світу і його оцінки, коли людина починає її відчувати, а стадії відчуження мови неминуче передують стадія знання, що складається саме в точному поданні місця будь-якого слова в тривимірному семантичному просторі і в складі певної рубрики національної лексики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобырева Е. В. Религиозный дискурс : ценности, жанры, стратегии : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. фил. наук : спец. 10.02.19 “Социология” / Е. В. Бобырева. – Волгоград, 2007. – 20 с.
2. Карасик В. И. Религиозный дискурс / В. И. Карасик // Языковая личность : проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики : [сб. науч. труд]. – Волгоград, 1999. – С. 3–18.
3. Католическая энциклопедия “Мерседарии” / [под ред. О. В. Басий, Д. Н. Марсов и др.]. – М. : издательство Францисканцев, 2007. – Т.3. – С. 330–332.
4. Менендес Пидаль Р. Избранные произведения : испанская литература Средних веков и Возрождения / Рамон Менендес Пидаль. – М. : Иностранная литература, 1961. – 238 с.
5. Серебренников Б. А. Языковая номинация (общие вопросы) / Б. А. Серебренников, А. А. Уфимцева. – М. : Наука, 1977. – 359 с.
6. Lapesa R. Historia de la lengua española / Rafael Lapesa. – Madrid : Editorial Gredos, 1981. – 649 p.

ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЗАПАХУ І СМАКУ В РОМАНАХ ДЖ. ХАРРІС “CHOCOLAT” ТА “BLACKBERRY WINE” В АСПЕКТІ СЕМІОТИКИ КУЛЬТУРИ

Сидоренко Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Запахи, поряд із смаками, відіграють величезну роль у суспільстві та життєдіяльності окремого індивіда, оскільки з їх допомогою може здійснюватися вплив на людину, відбуватися маніпуляція її свідомістю [1, с. 271]. Це стає можливим тому, що запахи є виявами об'єктивної реальності, тим, що існує тепер, але формує, викликає в людини асоціативний ряд, що відносить її або до минулого, або до майбутнього, до світу мрій [там само, с. 280].

Запаху як знаку притаманні форма і зміст. Форма представлена різними видами запаху, у той час як зміст – це певні культурні імплікації, які запах може мати. У. Еко розглядає ольфакторні знаки як запахи, що несуть конотативну і референтну цінність. Їх можна тлумачити як знаки-індекси, тобто знаки, що пов'язані з позначуваними предметами як дії з причинами [4, с. 9].

Білатеральну природу запахів використовують в ароматерапії, де різні запахи відповідають емоціям чи душевному стану. Наприклад, запахи ванілі, кориці і яблука означають щастя, а ромашки і лаванди – спокій [5, с. 8]. Згідно з іншою семіотичною теорією, запах належить до сенсорних режимів, або модусів, які визначають логічну схему розгортання відчуттів [3, с. 180]. Запах пропонує нову сенсорну властивість, яка полягає в тому, що кожен шар запаху формує бар'єр між “мною” і “не-мною”. Запахи поділяються на ближчі і більш віддалені, тобто прийнятні і неприйнятні для того, хто їх відчуває.

Смак також може функціонувати як семіотичний об'єкт. За Ж.-Ж. Буто, дослідник у галузі семіотики повинен аналізувати взаємодію естетичного виміру смаку, що пов'язаний зі сприйняттям, і його когнітивного виміру в плані категоризації дійсності [2, с. 55].

У низці романів британської письменниці Дж. Харріс запахова і смакова образність формує широку палітру, яка поєднує епітети, порівняння і метафори, що виконують описову, репрезентативну та сюжеторушійну функції. Парадигма запахових та смакових образів у романі Дж. Харріс “Chocolat” (Шоколад), де йдеться про вплив шоколаду на життя Віанн Роше, власниці шоколадної крамниці, та інших мешканців містечка, включає ольфакторні та смакові образи, які ми класифікуємо стосовно:

- людини, місця чи абстрактного поняття, до яких вони належать
- тих, хто їх відчуває
- характеру конотацій.

Розклавши ці образи на компоненти семіотичного трикутника Огдена і Річардса, асоціюємо запах або смак зі знаком, певного персонажа або місце в романі, пов'язане з цим запахом чи смаком – з референтом, а його значення – з десигнатом.

Спектр референтів у аналізованому романі включає і такі, що зазвичай ольфакторно не описуються, як-от горе (*grief*) або гнів (*anger, rage*), наприклад:

I could smell the grief on him, a sour tang like earth and mildew [6, с. 189];

The scent of chocolate, like that of my anger, made me light-headed, almost euphoric with rage [6, с. 234].

Це дає підстави для висновку, що запах має евристичну функцію, коли подає знайомі речі чи явища в іншому ракурсі. Хоча переважно у романі запахи виконують описову функцію, додаючи нових деталей про людей чи речі, сприяючи інтимізації оповіді та підсилюючи її динамічність.

Натомість у романі Дж. Харріс, “Blackberry Wine” (Ожинове вино) на перший план виходять інші функції ольфакторної і густаторної образності, які виступають як:

- активатори спогадів
- засоби самопрезентації персонажів чи оповідача
- засоби характеристизації персонажів крізь призму фокалізатора.

Найчастіше смакова і запахова образність у романі функціонує як активатор спогадів, наприклад, коли запах вина стає нагадуванням, що долає час і простір:

Every bottle a whiff of other times, other places; every one, from the commonest Liebfraumilch to the imperious 1945 Veuve Clicquot, a humble miracle [7, с. 11]

Отже, запахові і смакові образи, представлені в аналізованих романах Дж. Харріс, можуть не лише характеризувати персонажів чи описувати речі, а й впливати на динаміку сюжету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасні літературознавчі студії. Дискурс смаку в літературі і культурі. Збірник наукових праць. – Вип. 9. / Гол. ред. В. І. Фесенко. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – 482 с.
2. Boutaud J.-J. Analyses sensorielles : pour une semiotique du gout / Jean-Jacques Boutaud. – Limoges : PULIM, 1999. – 73 p.
3. Bronwen M. Key Terms in Semiotics / Martin Bronwen. – London : Continuum, 2006. – 275 p.
4. Eco U. Semiotics and the Philosophy of Language / Umberto Eco. – Bloomington : Indiana University Press, 1986. – 242 p.
5. Herz, R. I Know What I Like: Understanding Odour Preferences [Electronic resource] / R. Herz. Access mode : <http://www.senseofsmellinstitute.org/research/R.Herz-White-Paper-Odor-Preferences.pdf>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. Harris J. Chocolat / Joanne Harris. – N. Y. : Random House, 2007. – 382 p.
7. Harris J. Blackberry Wine / Joanne Harris. – N. Y. : Random House, 2007. – 334 p.

КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА СЕМАНТИЧНІ КРОКИ (ЗА ТОЙНОМ ВАН ДЕЙКОМ) ТА ЇХНІ ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ ДІСКУРСІ ЯПОНСЬКИХ ЗМІ

Сидоркіна І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Уявлення сучасної людини про світ взагалі, і зокрема про політичну ситуацію в країні, складається здебільшого під впливом ЗМІ. Так, наприклад,

в основі політичної комунікації лежить прагнення впливу на реципієнта медіа повідомлення. Оскільки природня мова надає широкий спектр засобів для маніпулювання, в лінгвістичних дослідженнях важливе місце відведено мовним засобам досягнення ефекту впливу. Ефективність повідомлення мас-медіа може визначатися зміною поведінки реципієнта, або його емоційного стану, формуванням певних ментальних настанов, або зміною його ставлення до певних подій чи реалій цього світу.

Дана робота присвячена вивченню особливостей маніпулятивного впливу в текстах періодичних японських видань та аналізу вербальних засобів реалізації стратегій маніпуляції в текстах сучасних японських ЗМІ. В даній розвідці ми пропонуємо розглянути мовленнєві стратегії як когнітивні, що лише знаходять своє вираження у мовленнєвій взаємодії. Також ми наведемо приклади способів мовленнєвого вираження когнітивних стратегій в японській мові та в японському медійному дискурсі зокрема.

Розглянемо поняття комунікативної стратегії і тактики у сучасній лінгвістиці. Перш ніж перейти до безпосереднього аналізу основних комунікативних стратегій і тактик у межах міжособистісної взаємодії комунікантів та конкретних мовних (лексико-прагматичних, синтаксичних) і графічних засобів їх реалізації, вважаємо за доцільне, передусім, дати визначення комунікативної стратегії і тактики.

Поняття комунікативної стратегії і тактики отримали широке розповсюдження у лінгвістиці в останнє десятиліття XX століття після виходу в світ праць Т.А. ван Дейка. На сьогодні існує значна кількість тлумачень поняття “комунікативна стратегія”. Так, Т.А. ван Дейк визначає стратегію як характеристику когнітивного плану спілкування, тобто загальну організацію деякої послідовності дій, що містить одну або декілька цілей взаємодії [2]. І.Н. Борисова пов’язує поняття стратегії з поняттям задуму: “Комунікативна стратегія – це спосіб організації мовленнєвої поведінки відповідно до задуму, інтенції комуніканта. У широкому розумінні комунікативна стратегія тлумачиться як надзавдання мовлення, що продиктоване практичними цілями мовця. Комунікативна стратегія мовлення – це спосіб реалізації задуму, він передбачає відбір фактів та їх презентацію у певному ракурсі з метою впливу на інтелектуальну, вольову та емоційну сферу адресата” [1, 21–48]. Як надзавдання визначає комунікативну стратегію і О.В. Горіна: “Це спосіб досягнення глобального комунікативного наміру, тобто мовленнєвий механізм внесення змін у свідомість адресата, корекції його моделі світу. Мовленнєва стратегія базується на прогнозуванні ситуації спілкування, спирається на знання і когнітивні моделі соціуму та індивіда” [3, 36–40].

Отже, враховуючи розглянуті підходи до визначення поняття “комунікативна стратегія”, під останньою ми розуміємо домінантне завдання, загальний комунікативний задум, що передбачає застосування заздалегідь запланованих мовцем мовленнєвих дій (тактик), за допомогою яких адресант впливає на адресата задля досягнення комунікативної мети. Можливість досягнути мети різними шляхами знаходить своє відображення у понятті “мовленнєва тактика”, яке відповідає поняттю семантичного ходу у ван Дейка – “це така функціональна одиниця послідовності дій, яка сприяє вирішенню локального чи глобального

завдання в межах стратегії”[2, 56]. Стратегія і тактика фігурують у монографії О.С. Іссерс як парні поняття. Мовленнєвою тактикою дослідниця вважає “одну чи декілька дій, які сприяють реалізації стратегії”[4, 26]. Якщо стратегія – це надзавдання, то тактика – це конкретні шляхи його вирішення. Більшість вчених погоджуються з думкою, що тактики орієнтовані на виконання способів реалізації стратегій мовлення.

Сутність застосування конкретної тактики полягає у коригуванні певних психологічних параметрів, зміні оцінок та конфігурації моделі світу адресата відповідно до намірів мовця. Ще меншим кроком на шляху досягнення задуму є комунікативний хід. Це складова частина тактики. О.С. Іссерс визначає його як засіб, який дозволяє розкрити сутність комунікативної тактики, а відтак, і комунікативної стратегії. Усередині ходів виділяються мовні маркери стратегій – мовні одиниці різних рівнів, мовленнєві прийоми, які в комплексі дозволяють виявити когнітивні механізми впливу.

В результаті аналізу 6 статей з японських газет, були виявлені наступні стратегії мовленнєвої поведінки авторів: узагальнення, наведення прикладу, ухилення, контраст, зсув, пом’якшення, (очевидні) поступки, посилення, повторення та поправка. Ми розглянули особливості реалізації цих стратегій в японській мові з оглядом на ієрогліфічну писемність цієї мови та специфіку будови речення загалом та деяких граматичних конструкцій зокрема.

Актуальність цього дослідження зумовлена важливою роллю медійного дискурсу в сучасному японському суспільстві, де він є головним чинником ідеологічного впливу, і формує уявлення людей про події та явища. Сучасний японський медіа дискурс – це автономний і синтетичний чинник внутрішньої і зовнішньої політики, регулятор і координатор політичних процесів у державі і водночас їх віддзеркалення. З оглядом на специфіку будови японської мови, менталітету реципієнта повідомлення японською мовою, виникає потреба виявити характерні риси сучасного мовомислення представників японського етносу для вивчення проблем політичної дискурсології, лінгвістики мас-медіа, сугестивної лінгвістики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова И. Н. Дискурсивные стратегии в разговорном диалоге / И. Н. Борисова // Русская разговорная речь как явление городской культуры / под ред. Т. В. Матвеевой. – Екатеринбург : АРГО, 1996. – С. 21–48.
2. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – С. 308.
3. Горина, Е.В. Газета в аспекте речевого воздействия на личность: Дисс... канд. филол. наук. – М., 2003. – 247 с.
4. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. – М.: УРСС. 2006, – 288 с.
5. Почепцов Г. Політична реклама України: стратегії виграшу чи програшу / Г. Почепцов // Вісник. Сер.: Журналістика. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка. – 1997. – Вип. 5. – С. 34–36.
6. Teun A. Van Dijk. Cognitive and conversational strategies in the expression of ethnic prejudice. Text, vol. 3-4, 1983, p. 375-404. Amsterdam: Mouton Publishers.

СПІВВІДНОШЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Синегуб С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З метою визначення найбільш ефективних прийомів усунення ПП необхідно взяти до уваги той факт, що уявлення про порушення стандартних норм – причин виникнення ПП – обумовлене двома основними підходами до перекладацької діяльності: *лінгвістичним* та *функціональним* [1, 3, 4; 5]. Лінгвістична теорія перекладу спирається переважно на принцип дотримання лексико-граматичних та стилістичних характеристик вихідного тексту (ВТ) у тексті перекладу (ТП) [2]. Представники ж функціонального напрямку перекладацьких досліджень надають перевагу збереженню прагматичних конвенцій ВТ у ТП [5]. Виходячи з цього логічним було б припустити, що і трактування поняття “перекладацька помилка” і методи та засоби усунення ПП, а відповідно й дидактичні прийоми формування навичок редагування у майбутніх перекладачів будуть суттєво розрізнятись залежно від позиції, якої додержується перекладач. Підготовка майбутніх перекладачів у ВНЗ вимагає комплексного підходу до формування професійної компетенції, включаючи її базову, специфічну та спеціальну складові [3]. Зрозуміло, що процедура редагування ТП поряд з до перекладацьким аналізом, які відносяться до специфічної складової професійної компетенції, в першу чергу залежатимуть від обраного перекладачем підходу теоретичного дослідження – лінгвістичного чи функціонального. Безумовно кожен з названих підходів має свої переваги, однак жорстке їх протиставлення з дидактичної точки зору в умовах навчального процесу призведе до зниження якості перекладу цільового тексту. Очевидним є негативний вплив на адекватність перекладу недооцінки вимог семантико-структурної відповідності ВТ та ТП, вимог щодо оформлення ТП, правил відтворення денотативного та конотативного значення, об’єктивності використання перекладацьких трансформацій в рамках лінгвістичного підходу, як і нехтування прагматичною спрямованістю ВТ, (а відповідно й ТП), в межах певного типу комунікативної ситуації, описаної у ВТ.

Хоча практична перекладацька діяльність передбачає активне володіння мовами ВТ та ТП на високому рівні, досвід викладання дисциплін перекладацького типу свідчить, що рівень сформованості мовних навичок у студентів III – IV курсів не завжди відповідає вказаним вимогам. Тому в рамках навчального процесу часто виникає необхідність комплексного підходу до вдосконалення мовних та перекладацьких навичок та вмінь. Ефективним інструментом реалізації такого підходу виступає прийом редагування ТП, оскільки надає унікальну можливість поглибити знання системи та структури мови ВТ і водночас опанувати специфічним прийомом оформлення цільового тексту. Таким чином, з позиції лінгвістичного підходу можна буде розглядати помилки підчас відтворення елементів мовної системи, мовної норми та логічної

будови тексту (тема-рематичний зв'язок). Функціональний підхід, з свого боку, дозволить звернути першочергову увагу на мовний узус (у порівнянні з мовною нормою), характерний для ВТ та ТП; та прагматичну складову в ході доперекладацького аналізу тексту. Звичайно, такий розподіл є значною мірою умовним, оскільки не можна розглядати будь-яке текстове ціле поза його формальними ознаками, тобто мовним оформленням. Однак, це дозволяє певною мірою диференціювати ПП з метою визначення шляхів їх усунення.

Формуванню відповідних навичок сприятимуть завдання комплексного характеру, наприклад: 1) порівняйте ВТ та ТП, запропонуйте власний варіант. 2) Оцініть правильність встановленої перекладачем жанрово-стилістичної приналежності ВТ. Обґрунтуйте правильність перекладацького рішення. 3) Оцініть правильність визначення потенційної цільової групи. Обґрунтуйте Вашу точку зору. 4) Встановіть об'єктивність інтерпретації перекладацького завдання. Обґрунтуйте Вашу точку зору. 5) Оцініть ступінь відповідності оформлення ТП конвенційним вимогам (на основі порівняння з паралельними текстами у цільовій мові). 6) Оцініть ступінь об'єктивності застосованих перекладачем перекладацьких прийомів. Обґрунтуйте Вашу точку зору. 7) Визначте ефективність використання лінгвокультурної інформації та внесіть зміни: назвіть додаткові пошукові системи – електронні енциклопедії, словники. Названі вправи можуть проводитись як у формі індивідуальної роботи, так і в групах по 3-5 осіб. Режим “командної” роботи виявляється більш ефективним, оскільки дозволяє залучити максимальну кількість студентів та зробити процес редагування максимально об'єктивним.

Отже, в умовах навчального процесу формування вмінь та навичок редагування на основі комплексного підходу до виявлення системно-структурних та прагматичних недоліків ТП є дієвим механізмом вдосконалення мовних та перекладацьких навичок та вмінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артьомцев О. В. Lexikalische und grammatische Aspekte der Übersetzung deutscher Wissenschaftstexte / О. В. Артьомцев // Науковий журнал “Германістика в Україні”. – Київ.: Вид-во КНЛУ, 2014. – №9. – С. 208–215.
2. М. П. Брандес., В. И. Провоторов Предпереводческий анализ текста (для институтов и факультетов иностранных языков): Учеб.пособие. – 3-е изд., стереотип / Брандес М. П., Провоторов В. И. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 224 с.
3. Л. К. Латышев., В. И. Провоторов Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе. : Учебно-методическое пособие. – 2-е изд., стереотип / Латышев Л. К., Провоторов В. И. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 136 с.
4. Kautz U. Das Handbuch: Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens /Ulrich Kautz. – 2. Aufl., München: Indicum; 2002. – 634 S.
5. Nord Chr. Einführung in das funktionale Übersetzen: am Beispiel von Titeln und Überschriften / Christiane Nord. – Tübingen; Basel : Francke, 1993. – 315 S.

**БУКВАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРИЙОМ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ
У СТВОРЕННІ МОВНОЇ ГРИ**
(на матеріалі “жовтих” англomовних видань
“OK!” і “The National Enquirer”)

Сіденко Н.Г.

Херсонський національний технічний університет

Змістом мовної гри є закодована, вербально виражена інформація [9, с. 170]. Мовна гра генерує додаткові okazіональні смисли, що апелюють до мовної виразності і породжують комічний ефект [там само]. Об’єднання того, що не об’єднується, порушення мовної норми – це загальний принцип створення комічного ефекту [1, с. 90].

Напевно, відчуття й сприйняття комічного залежить від вибору задіяного засобу його створення, зумовленого певним дискурсом. Для англomовної “жовтої” преси є характерним створення мовної гри засобами фразеології.

Мовна гра засобами фразеології має глибокий культурний підтекст, в ній використовуються вислови народної мудрості; каламбурний характер, іронічність фразеологічної одиниці (ФО) зумовлені відносною варіативністю її компонентів та здібністю суміщати прямі та переносні значення усталених словосполучень [7, с. 70]. Вживання фразеологічного звороту, який треба розуміти як зворот і як вільне словосполучення, розміщення ФО у контекст, який припускає подвійну інтерпретацію [4, с. 144], співіснування фразеологічного значення самої ФО і лексичного значення її компонентів [3, с. 51] є суттю прийому подвійної актуалізації. Цей прийом заснований на подвійному сприйнятті, обіграванні значення ФО й буквального значення її перемінного прототипу або обіграванні значення ФО і буквального значення одного, двох, трьох компонентів [5, с. 13], поєднанні фразеологічного значення звороту і його образної основи і / чи внутрішньої форми [7, с. 20], коли відбувається не відтворення внутрішньої форми, а збільшення її ваги у ФО [6, с. 105].

Введення у контекст актуалізаторів двох планів ФО може відбуватися з домінуванням фразеологічного значення або з домінуванням актуалізації буквального значення – у цьому і полягає різниця між прийомами подвійної актуалізації (домінуванням фразеологічного значення) (1) і буквалізації (домінуванням лексичного значення компонентів) (2), (3) [8, с. 36–37]:

(1) *Go to the dogs – to fail, go bankrupt, be spoiled:*

Jen’s life goes to the dogs

Jennifer Aniston has noufided in friends that her sex life has nosedived – all because of her dogs, Clyde, Dolly and Sophie. Jen and her fiancé share their bed at their Bel Air house with the three pooches. Even though they close the door, the dogs start scratching away and barking behind it. “The shower has become one of their favorite places,” laughed the friend [14, с. 41].

(2) *On wheels – with great pleasure and strong will: Don’t call Sue Austin “disabled!” The talented artist has invented a jet-propelled wheelchair that tests the boundaries of physical freedom – and has transformed her into a mermaid on wheels [10, с. 27].*

(3) *And all that jazz – and so on/forth:*

All that jazz

Lady Gaga, 28, and Tony Bennett, 88, joined vocal forces and put on a jazz performance the night before the release of their album “Cheek to Cheek,” which takes on a completely different sound from Gaga’s usual pop jams [12, с. 6].

Фразеологізм “go to the dogs” (1) зберігає своє фразеологічне значення “зазнати поразки” (*sex life has nose-dived*), але у надфразовому контексті (*all because of her dogs, Clyde, Dolly and Sophie; Jen and her fiancé share their bed at their Bel Air house with the three pooches; Even though they close the door, the dogs start scratching away and barking behind it*) актуалізується компонент ФО “dogs.”

У наступних реченнях (2), (3) фрагменти “a jet-propelled wheelchair” і “a jazz performance” актуалізують буквальні значення фразеологізмів “on wheels” та “and all that jazz” відповідно.

Для англomовної “жовтої” преси використання прийому буквализації є більш характерним, ніж подвійна актуалізація, можливо, з точки зору легкості декодування, яскравості й сили створеного комічного ефекту.

“Жовті” видання обирають полікодові повідомлення, які комбінують вербальні і невербальні знакові системи. У такій інтерсеміотичній грі виникає негомogенний текст. Існує два типи побудови негомogенного тексту: паралельне розгортання задіяних семіотичних систем і тема-рематична організація. Результатом останньої організації повідомлення є креолізований текст [2, с. 7], де візуальні засоби доповнюють, розвивають тему словесної частини тексту, а іноді виступають актуалізатором буквального значення фразеологізму:

Brothers in arms – soldiers who have fought together in a war:

Brothers in arms

Wes Bentley and Zac Efron packed on the bromantic PDA on the set of their new film which centers around an up-and-coming DJ [13, с. 18].

На фоні збройної техніки на фото зображені пов’язані акторською (не військовою) діяльністю чоловіки, які сплели руки у обіймах (*in arms*), що і буквализує значення фразеологізму “brothers in arms”.

У комбінації вербальна і невербальна частини тексту при актуалізації буквального значення цілої ФО, можуть підкреслити конотативне значення актуалізованого окремого її компонента:

Martha looked happy in Las Vegas in March (left), but grim pounding the pavement in New York in July [11, с. 23].

Компонент “pound” у складі фразеологізму “pound / hit the pavement” зі значенням “наполегливо шукати щось, заходячи у різні численні місця” (“оббивати пороги”) у поєднанні з фото гладкої Марти виділяє з загальної інформації факт її зайвої ваги.

Отже, буквализація як прийом фразеологічної деформації є дуже поширеним засобом створення мовної гри у англomовній “жовтій” пресі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вороничев О. Е. Каламбур как феномен русской экспрессивности: дис. ... на соискание уч. ст. докт. филол. наук: спец. 10.02.01 – Русский язык / О. Е. Вороничев. – Москва, 2014. – 723 с.

2. Донская М. М. Английский язык в мультимедийном пространстве рекламного дискурса: автореф. дис. на соискание н. ст. канд. филол. наук / М. М. Донская. – СПб., 2007. – 19 с.
3. Дубинский Е. М. Двойная актуализация и контекст / Е. М. Дубинский // Сб. науч. трудов МГПИИЯ. – М., 1983. – Вып. 211 – С. 51–62.
4. Изотова А. А. Идиоматическая фразеология в произведениях английской художественной литературы / А. А. Изотова // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей / Ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М.: Диалог – МГУ, 2000. – Вып.12. – С. 143–146.
5. Кунин А. В. Двойная актуализация как понятие фразеологической стилистики / А. В. Кунин // Иностранный язык в школе. – М. – 1974. – №6. – С. 5–12.
6. Леонтович О. А. Роль внутренней формы в контекстном стилистическом использовании фразеологических единиц (на материале глагольной фразеологии английского языка) / О. А. Леонтович // Сб. науч. трудов МГПИИЯ. – М., 1983. – С. 101–114.
7. Мелерович А. М. Коммуникативный и номинативный аспекты фразеологического значения в тексте и словаре / А. М. Мелерович, В. М. Мокиенко // Фразеологическое значение в языке и речи. – Челябинск, 1988. – 311 с.
8. Третьякова И. Ю. Окказиональная фразеология: структурносемантический и коммуникативнопрагматический аспекты: автореф. дис. на соискание н. ст. докт. филол. наук: спец. 10.02.01 / И. Ю. Третьякова. – Ярославль, 2011. – 51 с.
9. Цикушева И. В. Феномен языковой игры как объект лингвистических исследований / И. В. Цикушева // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. – М. – 2009. – № 90. – С. 169–171.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

10. The National Enquirer. – July 15, 2014 [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer>
11. The National Enquirer. – August 11, 2014 [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer>
12. The National Enquirer. – October 13, 2014 [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer>
13. OK! – October 20, 2014 [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.pdfmagazines.org/tags/OK>
14. The National Enquirer. – February 23, 2015 [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.pdfmagazines.org/tags/National+Enquirer>

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРІ В ТУРЕЦЬКОМУ РЕКЛАМНОМУ ТЕКСТІ

Сіленко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Реклама в будь-якій країні світу – складне і багатогранне явище не лише соціально-економічної, а й мовної дійсності. Вона різноманітна за змістом

та внутрішньою спрямованістю і функцією на різних часових та просторових рівнях – від локального до міжнародного. Мовні засоби, за допомогою яких формується привабливий для потенційних споживачів імідж запропонованих товарів, послуг, ідей є досить різноплановий. Реклама та інформаційно-рекламний текст будь-якої країни світу мають свій мета зміст – концептуальний образ товару чи послуги, і всі мета семіотичні ефекти працюють на його реалізацію. Реклама – це своєрідний засіб комунікації між рекламодавцем та потенційним споживачем, призначений для масового впливу, і переслідує основну мету – контролювати поведінку адресата завдяки впливанню слова, висловлювання, тексту, що, безумовно, диктуються різноманітними екстралінгвістичними умовами, такими як місце, час, мета, канал зв'язку.

Реклама існує на межі науки, техніки і виробництва, мистецтва та щоденної мовленнєвої практики постійно збагачує її, а водночас і мову в усіх її виявах, зумовлює зацікавлення науковців до вивчення мови реклами. Мова реклами – живе явище, що активно розвивається і в якому використовуються найрізноманітніші лексичні і стилістичні засоби впливу на реципієнта. Завдяки таким прийомам рекламні тексти стають більш яскравими, експресивний зміст інтригує споживачів, викликає зацікавлення до рекламного товару чи послуги. Тому рекламні тексти мають комунікативно-прагматичне спрямування і конструюються відповідно до стильових, композиційних і мовних норм.

Прагматичний аспект рекламного тексту проявляється в його особливій організації (вибір граматичних і лексичних одиниць, стилістичних прийомів, організація друкованого матеріалу, використання елементів різних знакових систем тощо). Рекламне повідомлення належить до тих видів текстів, що покликані здійснити прямий і безпосередній вплив на реципієнта [1]. Тому лексико-стилістичні засоби турецьких рекламних текстів, потрібно виділити два типи прагматичного впливу: пряме спонукання адресата до дії та непряме. Якщо пряме спонукання виражається за допомогою різноманітних дієслів у формі наказового способу, то непряме створюється за допомогою різноманітних лексичних і лексико-стилістичних засобів і прийомів, які впливають на пам'ять і підсвідомість, переконуючи споживача купити певний товар або скористатися послугою. Щоб досягти впливу в турецьких рекламних текстах часто використовують вишукані, несподівані метафори через “емоційно-експресивну та агітаційно-впливову функції”.

Метафора містить моделюючу функцію, саме вона і відіграє основну роль у творенні рекламного образу. Окрім цього, в рекламі часто використовується якісний аналіз емоційного змісту ірраціональних образів. У рекламному тексті метафора спрямована на адекватне сприйняття інформації потенційним споживачем і ефективно втілення інформації у вдалу форму вираження. “Рекламна метафора” дає можливість осмислення одних об'єктів через властивості чи якості інших і спрямована на створення оригінального рекламного образу чи створення якого-небудь оцінного ефекту в рекламному тексті. Метафора “*Aslan kalbi. Peugeot 504. Çok ciddi arabadır*” (переклад “Серце лева. Пежо 504. Надзвичайно серйозна машина”) реклама відомої марки автомобіля. Метафора *Aslan kalbi* – “серце лева” належить до словесно-образних турецько-

українських паралелей, які збігаються не лише за змістом, а й за своїм компонентним складом, стилістичними та емоційно-експресивними відтінками. Таким чином, у зазначеному перекладі метафора “серце лева” характеризує двигун потужного автомобіля і є повним образним еквівалентом турецького рекламного тексту. Метафоричність реклами є однією з можливостей створення експресії, бо вона, як правило, пов’язана з семантичними зрушеннями, що призводить до додаткової експресивної насиченості тексту в цілому.

Можемо констатувати, що метафори привертають до себе увагу реципієнта і викликають позитивні емоції. Ці стилістичні засоби допомагають мінімізувати мовлення і більш точно охарактеризувати поняття, предмет чи дію.

Отже, головна ознака турецького рекламного тексту – максимум інформації при мінімальній кількості лексичних, словотворчих і синтаксичних одиниць, що свідомо добираються з одиниць відповідної етнічної мови. Для вдалої комунікації рекламного тексту, потрібно враховувати екстралінгвістичні та інтралінгвістичні фактори комунікації. Турецький рекламний текст як елемент комунікативного акту з персуазивним потенціалом функціонує в позиції між адресантом і адресатом та серед засобів масової комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фурдуй М. Мовні засоби увиразнення рекламних текстів [Електронний ресурс] / М. Фурдуй. – Режим доступу : <http://www.journlib.univ.kiev.ua>

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДМОВИ ДО ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОЇ ЗБІРКИ

Синиця І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Незважаючи на неухильний розвиток жанрознавства упродовж останніх півстоліття і більше, можна й досі назвати жанри, що не знайшли свого відображення у наукових розвідках. Саме до таких жанрів, на наш погляд, належать передмови. Якщо, скажімо, система жанрів художніх творів є ретельно вивчена у різних синхронних та діяхронних аспектах літературознавцями (починаючи від Арістотеля, праць В. Г. Белінського, М. М. Бахтіна, В. М. Жирмунського, Л. Я. Гінзбург, С. О. Єфремова, О. І. Білецького та ін.), жанри журналістики та мас-медіа, жанри живопису та ін. видів мистецтва, жанри комп’ютерного дискурсу проаналізовано відповідними фахівцями, то системно-жанровий аналіз передмов ще чекає своїх дослідників. Тим більше, що потреба в цьому є, оскільки вивчення жанрів і досі перебуває на етапі свого становлення, а тому є неоднорідним і передбачає різні напрями вивчення мовленнєвих жанрів.

Передмови як один із жанрів літературної мови відзначаються певними рисами, що залежать від їхньої сфери функціонування, а отже, і стилістичної належності, прагматичної зорієнтованості, комунікативної спрямованості та ін. Як різновиди цього жанру можна згадати передмови наукових і науково-

популярних праць (колективних чи одноосібних), словникові передмови та ін. Комунікативно-прагматичні риси визначають низку спільних ознак текстів цього жанру. Саме стилістична належність тексту, на нашу думку, визначає різновиди жанру.

Одним із різновидів цього жанру ми розглядаємо передмови до збірок літературно-художніх творів, неперевершеним зразком якого для нас є передмова І. Я. Франка “Дещо про себе самого” до збірки “*Obrazki galicyjskie*” (Lwów, 1897), зорієнтована на польську публіку. У коментарі до цього тексту вказано, що він був написаний автором у 1895 р., а надрукований у 1897 р. польською мовою, перекладений за першодруком для п’ятдесяти томного зібрання творів автора.

Цей невеличкий текст викликав чималий резонанс у тогочасної української буржуазно-націоналістичної преси, а для автора дав поштовх для осмислення питання істинного і хибного патріотизму, зокрема, у вірші “Сідоглавому” [2, с. 519]. Назва цієї передмови якнайкраще відображає її зміст, адже головне питання, яке ставить у ній автор, – що можна і потрібно розказати польському читачеві про себе? Чітке формулювання комунікативного завдання вплинуло на вибір необхідних методів самопрезентації, на структурно-композиційні особливості тексту, також на відбір різнорівневих мовних засобів, що задовольняють прагматичні настанови автора передмови.

Авторська саморефлексія виявляється тут чи не єдиним методом самопізнання й самооцінки власної особистості і творчості. Самооцінка охоплює декілька сфер: а) письменницька діяльність, б) родинні стосунки, в) участь у таємних громадсько-політичних організаціях, г) бібліографія праць, д) ставлення до “свого” і “чужого” народу, е) ставлення до країни.

Застосовуючи прийом антитези, Франко вимальовує яскраві типи письменників. Одні – це “корифеї літератури”, “генії, обранці долі”, через пізнання життєпису яких можна “більш-менш глибоко увійти в таємниці духу їхньої доби”. Другі – “письменники-робітники і ремісники”: “У цих людей бібліографія їхніх творів звичайно більша за життєпис; людина неначе зникає поза тим, що зробила”. Саме серед таких трударів, яким притаманна “сверблячка до письма”, гарячка, що змушує “перейматися стражданнями й радощами, думками і мріями інших людей”, визначає своє місце автор.

Надзвичайна повага до родини і вдячність батькові виявляється у рядках: “мій батько був звичайний селянин і робив панщину, не вмів ані читати, ані писати, та, незважаючи на те, був світлою людиною і віддав мене, слабовиту і до селянської праці нездатну дитину, до школи. Вихід з-під селянської стріхи на ширшу, публічну арену – це у нас досі надзвичайно рідка річ”.

Автор висловлює відверту відмову від участі в таємному товаристві, за що “бозна-чому” перебував під слідством і був ув’язнений.

З певною іронією Франко ставиться до необхідності бібліографічного опису власного доробку і залишає його “Естрайхерам ХХ століття, якщо взагалі котрому з них захочеться порпатися у купах щоденно надрукованого паперу, що творять квінтесенцію нашої літературної продукції”.

Свої патріотичні почуття письменник демонструє через нелюбов до русинів, з яких він сам і походить. Саме це визнання Франка викликало чи не найбільшу критику. “моя сповідь може видатися дивною. Але що ж робити, коли вона правдива?” Таке ставлення до свого народу Франко пояснює невідповідністю більшості представників селянства й частини інтелігенції тим “загальнолюдським ідеалам справедливості, братерства й волі”, що він сповідує і до яких прагне. Оптимістично звучить висновок автора: “Мій руський патріотизм – то не сентимент, не національна гордість, то тяжке ярмо, покладене долею на мої плечі. Я можу здригатися, можу тихо проклинати долю, що поклала мені на плечі це ярмо, але скинути його не можу, іншої батьківщини шукати не можу, бо став би підлим перед власним сумлінням. І якщо щось полегшує мені нести це ярмо, так це те, що бачу руський народ, який, хоч гноблений, затемнюваний і деморалізований довгі віки, який хоч і сьогодні бідний, недолугий і безпорадний, а все-таки поволі підноситься, відчуває в щораз ширших масах жадобу світла, правди та справедливості і до них шукає шляхів. Отже, варто працювати для цього народу, і ніяка праця не піде на марне”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Франко І. Я. Дещо про себе самого / І. Я. Франко // Зібрання творів у 50 томах. – Т. 31. Літературно-критичні праці (1897–1899). – К.: Наук.думка, 1981. – С.28–32.

ТЕКСТОВЕ ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ ЛЮБОВ В ІСПАНОМОВНІЙ БІБЛІЇ

Скробот А.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У межах лінгвокультурології особливої ваги набуває лінгвокультурна концептологія, що займається виявленням етнокультурної специфіки засобів репрезентації текстових концептів. У руслі цієї лінгвістичної парадигми текст розглядають у його концептуально-культурологічному тлумаченні [2]. Культура є складним феноменом життя певної групи, етносу чи цивілізації і являє собою збережені в їхній колективній пам’яті символічні способи матеріального й духовного усвідомлення світу, моделі його пізнання й інтерпретації, а також способи колективного існування представників різних народів, одного етносу або певної його групи. Інформаційно-діяльнісна специфіка людського суспільства – не в самоцінному володінні колективною спадковою пам’яттю, а в наявності особливих систем накопичення, збереження та передачі колективної інформації, найважливішою з яких є мова [1]. Для мови й культури характерні спільні ознаки: це форми свідомості, які відображають світогляд народу й людини; вони мають індивідуальні та суспільні форми існування, їм властива нормативність, історизм, а також взаємне залучення однієї сфери до другої [4]. Відмінності мови від культури вбачаються насамперед у тому, що культура – продукт соціальної, а не біологічної активності людей, а мова є явищем і культури, і природи. Природа визначає в мові найбільш глибокі риси її структури, закономірності породження та сприйняття тексту, культура зумовлює план змісту мови.

Біблія є культурним надбанням суспільства і представлена у вигляді священного тексту. Святе Письмо відображає єврейську культуру, водночас

займає головне місце у християнській культурі, є Словом Божим для усього християнського світу, виразником християнської релігії. З поширенням християнства на Захід та перекладанням Біблії на латину, а потім і на іспанську мову, Святе Письмо стає представником й іспанської культури. У зв'язку з тим що Біблія є водночас і письмовим документом (текстом), і об'єктом християнської культури, ми вважаємо доцільним простежити вербалізацію концепту ЛЮБОВ у лінгвокультурологічному аспекті на матеріалі іспанського тексту Біблії версії Рейна-Валера 1960 року.

У культурному відношенні знайомство з Біблією є обов'язковим, адже “це – повернення до духовних основ, шлях пізнання історії і культури народів світу. Релігійні заповіді привчають людей до вироблення і прийняття загальнолюдських цінностей і правил співжиття. Біблія, одна із перших книг світу, з'ясувала перспективу людської історії, що почалася з трагічного розриву, самовільного відходу від духовної домінанти буття, від Бога. Біблія усіма книгами, що увійшли до її двох канонів – *юдейського і християнського*, засвідчила марність і безпідставність людських претензій на самостійне світовлаштування, однаково справедливе й добре до всіх, виявивши глибинні природні схильності людини до зла і гріха, до неправди і розбещеності” [3]. Святе письмо є значущим елементом християнської картини світу, а її концепти – складовими мовної картини світу іспанців. Біблія як релігійний твір становить історичний, культурний, соціальний і психологічний людський феномен, який також є лінгвістичним [5]. Представники всіх етнокультур квінтесенцією смислу життя вважають кохання – духовне продовження особистості в іншому. Концепт ЛЮБОВ втілює у собі вищі духовні цінності, які становлять для людини моральний ідеал і є моральним смислом життя, – ідеал, заради якого варто жити. У результаті проведеного нами аналізу лексикографічних джерел було встановлено, що поняттєве ядро концепту ЛЮБОВ визначають такі дефініційні ознаки: *amor* – це любов, прагнення, схильність, пристрасть, м'якість, терпимість, поблажливість, дозвіл, згода. Проведений аналіз репрезентації концепту ЛЮБОВ у семантичному аспекті показав, що лексична вербалізація реалізується іменником *amor*, який характеризується найбільшими можливостями для кодування концепту:

¡Qué hermosa eres, y cuán suave (Яка ти прекрасна й приємна яка)

Oh amor deleitoso! (О кохання в розкошах!) (Cant. 7:7-12).

Характерною рисою складової концепту ЛЮБОВ, яка вербалізується дієприкметником *amado*, є коханий. *Ven, oh amado mío, salgamos al campo*, (Ходи ж, мій коханий, та вийдемо в поле) (Cant. 7:7-12).

Специфічність мови Святого Письма визначає особливості текстового втілення концепту ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії. Аналіз текстового втілення концепту ЛЮБОВ в іспаномовній Біблії уможливорює з'ясування механізму формування релігійного світовідчуття іспанським етносом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Культура и языковое сознание / Н. Ф. Алефиренко // Языки и транснациональные проблемы: мат-лы I междунар. науч. конф., (22-24 апреля 2004 г.) / [отв. ред. Т. А. Фесенко]. – М.-Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2004. – Т. II. – С. 56–62.

2. Кагановська О. М. Можливі світи і наратив крізь призму текстових концептів (перекладознавча проблема) / О. М. Кагановська // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – Вип. 30. – С. 13–20.
3. Сулима В. Біблія і українська література: навч. Посібник / Віра Сулима. – К. : Освіта, 1998. – 400 с.
4. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1998. – 288 с.
5. Шевченко А. С. Семантико-когнітивна структура концептів СПРАВЕДЛИВІСТЬ і БЕЗЗАКОННЯ (на матеріалі іспаномовного тексту Біблії) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.05 “Романські мови” / А. С. Шевченко. – К., 2014. – 19 с.

ТИПОЛОГІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПЕРЕКЛАДАЧА

Скрябіна В.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативна поведінка – поведінка особистості регульована комунікативними нормами і традиціями [3] – є одним з найважливіших чинників, що забезпечує професійну успішність перекладача. Для цього він, перш за все, має визначити мету комунікації, осмислити її соціокультурні умови, створити соціокультурний портрет партнерів по комунікації, визначити принципи відбору вербальних та невербальних засобів комунікації, іншими словами обрати комунікативну стратегію.

Традиційно виділяють три типи поведінки – інстинктивну, розсудливу й інтуїтивну [1, с. 6]. Всі три типи поведінки актуальні для перекладацької діяльності і мають різні способи мовного вираження.

Для **інстинктивної комунікативної поведінки** характерними є спонтанність, згорнутість і акцентована емоційність. Найбільш яскраво вона проявляється в афективах, мовних одиницях, основна функція яких полягає у вираженні емоцій [4]. Цей тип поведінки реалізується тільки в усній формі. Його характерні риси – моновербальні і жестомімічні реакції. Найбільш важливі ознаки такої поведінки виражені в вигуках. Прояви цього типу поведінки зустрічаємо в персуазивних типах дискурсу – релігійному, дидактичному, політичному тощо [5]. Проте варто пам'ятати, що перекладач повинен передавати тільки сенс перекладного тексту. Викликати ж емоції у слухачів (сміх, обурення тощо), на думку перекладознавців, він може тільки за рахунок правильної передачі змісту, а не за рахунок таких невербальних засобів, як жести, інтонація чи тон голосу [2, с. 151]. Голос і загалом поведінка перекладача повинні бути завжди нейтральними, незалежно від емоцій виступаючого.

Розсудлива комунікативна поведінка вимагає обмірковування і планування, може бути емоційно акцентованою або нейтральною, і простежується практично

в усіх типах усного та письмового дискурсу. Слід зазначити, що межа між інстинктивною і розсудливою комунікативною поведінкою проходить там, де відбувається перехід від спостережуваної до абстрактної реальності.

Перекладач як транслятор концептосфери тексту оригіналу повинен в процесі міжкультурної комунікації співвідносити категоріальний апарат культури-донора з категоріальним апаратом культури-реципієнта крізь призму власної когнітивної системи. А отже, окрім механізмів категоризації своєї культури він повинен оволодіти “чужим” культурно-специфічним концептуальним апаратом.

Інтуїтивна комунікативна поведінка, на відміну від розсудливо-логічної поведінки, аналітичного за своєю природою, є синтетичною і ситуативною. Ця поведінка може бути вираженою як усно, так і письмово і представлена в повсякденному, мистецькому та науковому типах дискурсу. Так, у художньому дискурсі вихід на інтуїтивний рівень спілкування здійснюється за допомогою прийомів смислової концентрації та мобілізації максимальної відкритості тих асоціацій, які виникають у читача або слухача [6]. В художньому тексті значущі слова можуть отримувати додаткове асоціативне навантаження, як правило, символічне. Перекладач відшукує значення та символізм у творах шляхом проведення аналогій, проте інтерпретація символів часто має суб’єктивний характер.

Для прикладу, українському читачеві своєрідний фольклор Т. Шевченка є близьким і рідним у той час, як англомовного читача відділяє від нього століття різного досвіду і переживань. В українській уяві хрущі, які гудуть над вишнями у вірші “Садок вишневий коло хати”, створюють приємний образ літнього вечора, а в англійській уяві образи шкідливих комах викликають негативне почуття і є антипоетичними. До того ж, англійці не розуміють, чому сім’я вечеряє коло хати, а не в хаті за столом. Часто художні твори базуються на культурних, регіональних, і національних архетипах, що унеможлиблює їх точний переклад іншою мовою.

Вважають, що немає прямого зв’язку між рівнем інтелекту особистості та її інтерпретаційною здатністю, тобто що можливість перекладача опанувати не тільки контекст, а й підтекст із затекстом залежать не тільки і не стільки від широти його знань або ступеня освіченості, скільки від емоційної тонкості, здатності співчувати й співпереживати. Саме тому при перекладі художніх творів, особливо поетичних, перекладачеві необхідно виходити на інтуїтивний рівень.

Таким чином, спираючись на положення комунікативної лінгвістики та когнітивної психології, ми спробували охарактеризувати комунікативну поведінку перекладача представлену трьома типами – інстинктивним, розсудливим та інтуїтивним. Професійний перекладач має володіти широким арсеналом засобів комунікативної поведінки, які проявляються залежно від цілей його діяльності та вимог ситуації, що склалася.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасик В.И. Инстинкт, рассудок, интуиция: характеристики коммуникативного поведения [Электронный ресурс] / В.И. Карасик // Электронный научно-образовательный журнал ВГСПУ “Грани познания”. – №1(35), 2015. – Режим доступа : <http://www.grani.vspu.ru>

2. Мирам Г.Э. Профессия: переводчик / Г.Э. Мирам. – К. : Ника-центр, 1999. – 160 с.
3. Стернин И.А. О понятии коммуникативного поведения / И.А. Стернин // *Kommunikativ-funktionale Sprachbetrachtung*. – Halle, 1989. – S. 279–282.
4. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций / В.И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.
5. Lakoff R. Persuasive discourse and ordinary conversation: advertising as an example / R. Lakoff // *Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics* / D. Tannen (ed.) – Georgetown University Press, 1982. – P. 25 – 42.
6. Wilss W. Knowledge and Skills in Translator Behavior / Wolfram Wilss. – Benjamins Publishing, 1999. – 259 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Слаба О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова права – це функціональний різновид літературної мови, що має відповідні стилістичні та структурно-жанрові риси, зумовлені специфікою правової сфери та її комунікативно-професійними потребами. Мова права – одне з найважливіших правових явищ, яке виступає основною формою існування правових актів.

Правнича мова є не тільки знаковою системою, але й невід’ємною частиною правової системи з її традиціями, особливостями логіки і функціями. Тому слушним вбачається твердження про те, що особливості мови права зумовлені особливостями самого права. Цілком очевидно, що права без мови немає і бути не може, а правничій мові притаманні свої особливості і навіть закони.

Мова права послуговується засобами різних функціональних стилів, серед яких найважливішими є: офіційно-діловий (обслуговує сферу внутрішнього і міжнародного законодавства, правозастосування, судочинства, нотаріату, діловодства), науковий (сферу правничої науки й освіти), публіцистичний (засоби масової юридичної інформації, правова освіта населення, судові промови) та розмовний (сфера переважно неофіційного професійного спілкування юристів).

Ці основні функціональні різновиди правничої мови згідно з тематикою і жанровою класифікацією юридичних текстів поділяються на підстили. Так, в офіційно-діловому стилі є підстили: законодавчий (конституція, закон, постанова, указ, декрет, кодекс та ін.), дипломатичний (договір, угода, конвенція, декларація, меморандум, нота та ін.), судово-правовий (позов, апеляція, протокол допиту, обвинувальний висновок, касаційне подання та ін.), адміністративно-канцелярський (довідка, контракт, доручення, звіт, службовий лист та ін.).

Важливою вимогою є суворе визначеність фраз, виразів, термінів, словосполучень. Кожна фраза, термін мають уживатися і розумітися тільки в одному значенні.

Аналіз практичного матеріалу дозволяє стверджувати, що у правничій мові поширені фразеологічні одиниці різного типу: фразеологічні єдності, сполучення й вислови. Оскільки юриспруденції характерна стандартизація лексичних одиниць, словосполучень та інших засобів передачі думки, а також константність лексичних ознак, більшість юридичних фразеологізмів втратила свою метафоричність і отримала статус нейтральних стійких висловів.

До фразеології фахової мови німецькі науковці відносять усталені звороти, які посідають особливе місце в німецькій мові. Окрему групу фразеологічних сполучень правничої мови становлять канцеляризми (стандартні вислови термінологічного характеру, притаманні офіційно-діловому стилю).

Загалом в юридичних текстах вживаються терміни з декількох слів і словосполучень з предметної специфіки. Найбільш поширені в німецьких юридичних текстах терміни-словосполучення прикметників з іменниками, такі як *einstweilige Verfügung*, *gesetzlicher Vertreter* або *eidesstattliche Erklärung*. Ці ФО є стійкими і не можуть бути змінені на морфологічному і синтаксичному рівнях. Крім того, для юридичних текстів характерні латинські ФО, наприклад, *culpa in contrahendo*, *ex officio* або *prima facie*. Для правничої мови є типовими сполучення іменника з дієсловом, де дієслово виконує формальну функцію і не конкретизує семантичне значення фразеологічного сполучення. Прикладами цього є *ein Testament errichten*, *einen Vertrag eingehen* oder *einen Antrag stellen*, *Klage erheben*, *Aussagen machen*, *Widerspruch einlegen* або *Einspruch erheben*. У реченні також характерні сполучення прийменника з іменником та дієсловом: *in Anspruch nehmen*, *in Kraft treten* oder *zur Verantwortung ziehen*.

Поряд із юридичним терміном стоїть також безпосередньо правничо-наукова термінологія, яка використовується переважно в написанні фахової літератури та до якої належать вищенаведені приклади. Тут ми можемо знайти поодинокі старонімецькі залишки лексики, наприклад, *Fahrnis* (рухоме майно), *Auflassung* (передача прав власності на нерухомість), *Gesamthandsgemeinschaft* (спільна власність), *Dingpflicht* (відповідальність за стан речей). Такі лексичні форми існують і в інших наукових термінологіях. При цьому разом із загальноновживаними іншомовними словами (*Prozess* (процес), *Kasualität* (випадковість), *Revision* (касаційна скарга), *Idealkonkurrenz* (ідеальна сукупність злочинів), *Subsidiarität* (субсидіарність), *konstitutiv* (конститутивний), *derivativ* (деривативний) і т. ін.) виступає певна кількість латинських висловів та вердиктів, які безпосередньо беруть свій початок із римського права й використовуються в друкованому юридичному матеріалі: *constitutum possessorium* (посесорний процес), *actio* (позов), *longa manu traditio* (вид передачі власності), *dolus* (злий намір), *lex specialis* (спеціальний закон), *ne bis in idem* (неможливість повторного засудження за один і той самий злочин), *in dubio pro reo* (у випадку сумніву справа вирішується на користь звинуваченого), *clausula rebus sic stantibus* (договір зберігає силу, якщо загальний стан речей залишається без змін) тощо [3, с. 38].

Отже правнича мова є багаторівневою, що простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: лексем (слів), термінів права, термінологічних словосполучень, фразеологізмів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артикуца Н. В. Мова права і юридична термінологія: навч. посіб. / Наталія Володимиріна Артикуца. – 2-ге вид-во, змін, і доп. – К. : Стилос, 2004. – 277 с.
2. Туранін В. Ю. Феномен юридичної мови: концептуалізація проблеми / В. Ю. Туранін // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 2. – С. 73–79.
3. Duesberg P. Sprache im Recht / Duesberg Peter. – Regensburg : Verlagsbuchhandlung, 1998. – 165 s.

ГРАФІЧНІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ В УКРАЇНСЬКИХ КОМЕРЦІЙНИХ НАЗВАХ

Слобода Н.В.

ДВНЗ “Національний гірничий університет”

В умовах сучасних глобалізаційних процесів у суспільстві мова стає нездатною обслуговувати соціальні потреби лише в межах її корінних елементів. У зв'язку з цим сьогодні використання української мови позначене активною появою в ній елементів інших мов. Особливо яскраво цей процес спостерігається в соціально орієнтованих сферах спілкування: в мові Інтернету, реклами, вивісок тощо. Однією з галузей частого вживання іншомовних одиниць є комерційні назви.

Серед елементів, запозичуваних з інших мов, можна спостерігати графічні одиниці, лексеми і навіть граматичні форми. Високочастотними одиницями, що вживаються у комерційних назвах, є іншомовні графеми. Це явище настільки широко представлене в найменуваннях українських організацій, що навіть зумовило потребу в законодавчому врегулюванні. За українським законодавством, “на відміну від найменування юридичної особи, для якого встановлено вимогу щодо написання лише українською мовою, комерційне найменування може бути представлене і літерами латиниці” [2]. Не менш показовим і дуже неоднозначним з погляду мовних норм є використання в україномовних (або російськомовних) назвах окремих елементів іншомовної графіки та міжнародних символів, тобто графічне комбінування.

Одним із найбільш типових графічних інтернаціоналізмів є амперсанд – знак &, що є засобом скороченої передачі англійського єднального сполучника and – і, та. В українських назвах ця лігатура вживається для поєднання слів, представлених кириличною абеткою: *Меблі & інтер'єри*, *Ресторан & кофейня Пальмира*, *Кухни & шкафы-купе Idea studio*. Порівняно з українським сполучником і, амперсанд є складнішим графічно – це лігатура, а не окрема літера (лігатура – “1. Літера або знак фонетичної транскрипції, утворений із з'єднання елементів двох літер або двох транскрипційних знаків в один” [1, с. 312]). Використання цього знака ускладнює і вимову. Наприклад, першу з наведених назв слід читати як “меблі енд інтер'єри”, з невластивим для української звукової системи та незручним для вимови поєднанням приголосних (пор. *М'які та корпусні меблі*), а у третій виникає комбінація з чотирьох приголосних поспіль. Таким чином, з точки зору мовної економії та милозвучності така заміна видається недоцільною.

Найбільш невиправданим (як у фонетичному та графічному, так і в лінгвокультурному аспекті) є використання знака & для поєднання слів власне слов'янського походження: *Двері & вікна, Жіноча & чоловіча білизна, Стол & стул*. Ще складнішим для сприйняття і менш обґрунтованим є комбінування графічних елементів одразу декількох мов, зокрема, української, російської та англійської: *Мережа магазинів дитячого одягу Дочки & сыночки*. Вживання амперсанда у комерційних найменуваннях спричинене, очевидно, спрямованістю на мовну моду. Однак таке комбінування графем різних мов не лише ускладнює прочитання назв, але й не сприяє дотриманню орфографічних норм навіть у написанні українських слів, викликає сплутування графем різних мов, як, наприклад, у назві магазину *економно & стильно*.

Ще однією такою лігатурою, що набуває самостійного значення в ергонімах, є @ – комерційне at (або “равлик”). В окремих українських найменуваннях цей графічний елемент використовується замість літери а, наприклад, *магазин комп'ютерної техніки Комп@ртия, компьютерный клуб К@бинет*. Оскільки єдиними на сьогодні сферами активного застосування цього символу є електронні адреси та мови програмування, то його використання у комерційній назві є прозорим натяком на зв'язок діяльності організації з інформаційними технологіями. Крім того, графічна подібність між @ і літерою “а” очевидна. Однак ці символи в жодному разі не можуть використовуватися як взаємозамінні, оскільки різними є як їх прочитання, так і значення (комерційне at означає прийменник: історично “за ціною”, зараз “на поштовому сервісі”).

Подібну замішувальну функцію в комерційних назвах інколи виконують позначення валют: знак долара \$ замість латинської літери s, знак євро € замість української є (напр., *Євростиль*), – а також розділові знаки та інші спеціальні символи: ! замість і, * замість ж тощо (*магазин гаджетів **ук*).

Останнім часом помітною стає тенденція уподібнення комерційних найменувань до назв інтернет-сайтів. Це найбільш помітно у назвах комп'ютерних магазинів, сервісних центрів (*ComputerOFF.NET, Kompa.com*), у яких наявний аналогічний інтернет-магазин. Однак частіше використовуються лише формальні елементи назв сайтів, що набувають самостійного значення (*IN UA Ведущие дизайнеры Украины*) або в комбінації з іншими смисловими частинами використовуються для створення ефекту мовної гри (магазин одягу *com.mode*). В окремих назвах при цьому виникає графічне комбінування – змістова частина найменування передається кирилицею для полегшення її сприйняття і розуміння, а частина після крапки, що і надає формальної подібності до назви сайту, – латиницею (напр., *Обувной.ua*). Водночас у подібних випадках можна помітити і пристосування таких ергонімів до української графіки для досягнення ефекту мовної гри (*мережа пекарень-кав'ярень Франс.ua*).

Отже, у сучасних українських комерційних назвах активно використовуються інтернаціональні графічні символи та їх комбінації, що, з одного боку, дозволяють підкреслити “сучасність” організації, її відповідність найновішим тенденціям, а з іншого – ускладнюють сприйняття і розуміння назв, спричиняють порушення мовних норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська мова: енциклопедія. / [редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.
2. Фірмові (комерційні) найменування – Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти // Навчальні матеріали онлайн. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1263111363560/pravo/firmovi_komertsiyni_naumenuvannya

ПОНЯТТЯ “ЛАКУНА” В НАЦІОНАЛЬНІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Смирнова А.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Лакуна як сигнал специфіки мов і культур. Контактуючи з чужою культурою (інокультурним текстом), реципієнт інтуїтивно сприймає її через призму своєї локальної культури, унаслідок чого виникає в різній мірі нерозуміння. У зв'язку з цим можна констатувати потребу в своєрідному понятійно-термінологічному інструментарії. У науковій літературі можна виявити всілякі поняття, терміни, що фіксують розбіжності в мовах і культурах в цілому: від суто наукових і точних (безеквівалентна лексика, випадкові лакуни, етноейдема), до менш чітких – темні місця, задирки тощо.

Поширення поняття “лакуна” на зіставлення як мов, так і інших аспектів культури, представляється доцільним і методично виправданим. З одного боку, таке розширення поняття “лакуна” базується на положенні про тісний зв'язок мови і культури; з іншого – виявлення разом з мовними лінгвокультурологічними і культурологічними лакунами сприяє встановленню деяких конкретних форм кореляції мови і культури.

Лакуни в найзагальнішому їх розумінні фіксують те, що є в одній локальній культурі і чого немає в іншій. У зв'язку з цим постає питання про співвідношення специфічного і універсального в окремих культурах.

Лакуни можуть виступати і як інструмент дослідження розуміння інокультурного тексту. У рамках одного з підходів до теорії лакун розглядається існування лакун з точки зору лінгвістичних і культурологічних універсалій. Деякі феномени культури чи мови, володіючи статусом універсальності, можуть при цьому не бути наданими обов'язково в усіх локальних культурах. Іншими словами, для деяких культур такі феномени виявляються лакунізованими. Ґрунтуючись на результатах дослідження мови і культури американських індіанців, Д. Хаймс дійшов висновку, що мова описуваного ним племені не має функції “фактичного спілкування”, яку Е. Сепир вважав універсальною.

Згідно з підходом, запропонованим Ю.А. Сорокіним, лакуни існують в тексті (головним чином в художньому). Проблему існування лакун у текстах можна інтерпретувати з точки зору неспівпадіння національно-культурних типів реципієнтів тексту. Властивий кожній локальній культурі комплекс знань у з'єднанні з психічними особливостями і національним характером носіїв тієї або іншої культури формує певний тип реципієнта / читача, на якого, зазвичай, орієнтується автор художнього твору. Встановлення лакун в інокультурному

тексті, отже, є виявлення того, в чому не співпадають національно-культурні типи реципієнтів, що належать двом різним культурам. Ю.А. Сорокін пропонує розглядати тип реципієнта / читача як етнопсихолінгвістичний тип, що розуміється як інтелектуально-емоційний тип особи зі специфічною структурою мовної (і немовної) комунікативної поведінки, визначуваною культурними особливостями того суспільства, до якого ця особа належить. Усе те, що інтерпретується реципієнтом як помилкове, незрозуміле, дивне, є специфічним сигналом присутності в тексті мовних феноменів і / або наявності позамовних корелятивів, співвіднесених з понятійною структурою і психічним типом, неідентичними, таким, що відповідає характеристикам реципієнта. Випадки такої інтерпретації є сигналом експліцитно виражених у цьому тексті лакун того або іншого виду [1, с. 184].

Базовим в теорії лакун є наступне допущення: процес інтракультурного і інтеркультурного спілкування (і на між особовому, і на текстовому рівнях) є процес конфліктний в силу відмінностей в об'ємі і структуризації особового і етнічного досвідів – як вербальних, так і невербальних. Іншими словами, якщо процес міжкультурного спілкування і можна розглядати як діалог (полілог), то лише як вкрай опозитивний, діалог свідомості, що заперечує “чужі” когитивнокогнітивні й емотивноаксіологічні позиції і установки, які захищають свої “точки зору” і що намагаються поєднати і погоджувати “чуже” і “своє”, виходячи з недооцінки “чужого” і переоцінки “свого”. Це діалог з такими фазами розвитку, які лише здаються гармонічними, бо на кожній фазі всередині кожної фази виникають тій або іншій інтенсивності й потужності зони згоди й незгоди, складним чином, що поєднуються між собою і надають специфічну (в залежності від етнічної відстані, що розділяє суб'єктів спілкування) конфігурацію діалогу (полілогу). У цій конфігурації як сукупності реплік спілкування особливий інтерес представляють “чужі” репліки – репліки недооцінки, неприйняття, нерозуміння і незгоди, що свідчать про недостатню смислову прозорість або повну смислову непрозорість того або іншого фрагмента вербальної і / або невербальної поведінки, що сприймається суб'єктом спілкування. Такі фрагменти поведінки – фрагменти діалогічних реплік – і кваліфікуються мною як лакуни [2, с. 33].

Отже, є всі підстави стверджувати, що основними характеристиками лакун є їх амбівалентність: вони, з одного боку, атрактивні – як і все, оцінюване в якості незрозумілого, дивного, екзотичного, помилкового (звичайно, така оцінка вимагає від реципієнта / суб'єкта відповідної культурологічної для рефлексії витонченості), а, з іншого боку, деструктивні, бо є причинами виникнення нерозуміння або квазірозуміння, що сприяє, в свою чергу, виникненню почуття неправдивої емпатії (фантомної емпатії).

ЛІТЕРАТУРА

1. Сорокин Ю.А. Культурологические и этнологические ниши: определение понятия и их интерпретация / Ю.А. Сорокин // Языковая картина мира: лингвистический и культурологический аспекты. – Бийск : БГУ, 1998. – Т.2. – С. 183–187.

2. Сорокин Ю.А. Теория лакун и оптимизация межкультурного общения / Ю.А. Сорокин // Семантика и прагматика текста. – Барнаул : Алт. гос. ун., 1998. – С. 32–37.

МЕТАФОРА ЯК СПОСІБ ТВОРЕННЯ КАРДІОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ (на матеріалі англійської та української мов)

Сніцар В.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна медична термінологія, яка формувалася протягом багатьох століть, і сьогодні продовжує динамічно розвиватися, поповнюватися новими термінами та поняттями. Значну частину мови медицини складають термінологічні одиниці, утворені внаслідок метафоризації, на основі загальноновживаних слів. У метафоричному способі творення кардіологічного терміна метафора виступає як засіб вираження спеціального поняття, асоціюючи його із загальновідомим, зв'язуючи ці асоціації за подібністю з будовою і функціями серцево-судинної системи.

Мови наукових галузей надають пізнавальному процесові власне людську – антропоцентричну інтерпретацію, у якій суттєву роль відіграє антропометричність – здатність людини творити образи й символи за подібністю до самої себе [1, с. 101]. Тип **антропоморфічних метафор** кардіологічної лексики з напрямком перенесення “від людини” може бути пов’язаний з **психофізіологічними характеристиками** людини: англ. *silent lung* – укр. *німа легеня*; англ. *hairy heart* – укр. *волосяне (ворсинчасте) серце*; англ. *pseudoaneurysm* (false aneurysm) – укр. *псевдоаневризма* (в англ. – 9 од; в укр. – 13 од.).

Окремою групою серед термінів, утворених на основі аналогій з **біологічними характеристиками** людини, виступають терміни-метафори з компонентом “назва частини тіла людини або властивості живого організму”, тобто **соматизми**: англ. *vascular pedicle* – укр. *судинна ніжка*; англ. *cardiac hump* – укр. *серцевий горб*; англ. *waist of the heart* – укр. *талія серця* (в англ. – 7 од.; в укр. – 10 од.).

Джерелом кардіологічних термінів, створених на основі метафоричного перенесення, може бути **фізичний стан людини**: англ. *carotid artery* – укр. *сонна артерія*; англ. *sick sinus syndrome* – укр. *синдром слабкості (дисфункції) синусового вузла*; англ. *heart failure* – укр. *параліч серця* (в англ. – 8 од.; в укр. – 5 од.).

Серед проаналізованих кардіологічних термінів-метафор вихідною поняттєвою сферою найчастіше є явища та об'єкти живої природи. До **метафор-біосемізмів** відносяться кардіологічні терміни, утворені на основі подібності з живою природою. Таке переосмислення ґрунтується на концептуалізації організму людини як частини природи. Як правило, в основу метафор такого типу закладено порівняння з деревом. Це пояснюється тим, що будова серцево-судинної системи нагадує будову дерева, стовбуром якого є аорта – головна артерія організму. Як і гілки дерева, аорта розгалужується на велику кількість артерій, які розгалужуються на менші артерії – артеріоли, і, нарешті, на капіляри. Метафори-біосемізми у структурі кардіологічної лексики представлені такими

найменуваннями: англ. *pulmonary trunk* – укр. *стовбур легеневої артерії*; англ. *branch of the aortal artery* – укр. *гілка аорти*; англ. *medial cardiac branch* – укр. *медіальна базальна (серцева) гілка* (в англ. – 16 од.; в укр. – 12 од.).

За аналогією зі **спорудами та їх частинами** утворено такі терміни-метафори: англ. *chamber of the heart* – укр. *камера серця*; англ. *vascular wall* – укр. *стінка кровоносної судини*; англ. *cupula of diaphragm* – укр. *купол діафрагми* (в англ. – 6 од.; в укр. – 6 од.).

Для опису понять кардіології використовуються найменування з **акустичної сфери**: англ. *pericardial murmur* – укр. *шум тертя перикарда*; англ. *pericardial flutter* – укр. *трепетання передсердь*; англ. *heart sound* – укр. *серцевий звук*; англ. *heart tone* – укр. *серцевий тон* (в англ. – 8 од.; в укр. – 10 од.).

Географічна метафора в описі понять кардіології засвідчується спеціальними найменуваннями метафоричного походження, що пов'язані з **літосферою**: англ. *venous grooves* – укр. *венозні борозни*; та **водним простором**: англ. *arterial bed* – укр. *артеріальне русло* (в англ. – 3 од.; в укр. – 5 од.).

Використання лексем **військової сфери** в кардіологічній термінології пояснюється тим, що “з точки зору асоціативного сприйняття процеси, що відбуваються в організмі людини в період хвороби, зіставляються з бойовими діями, руйнівними явищами” [3, с. 65]. Військова метафора в кардіологічній лексиці представлена такими термінами: англ. *heart arrest* – укр. *зупинка серця*; англ. *heart block* – укр. *блокада серця*; англ. *heart attack* – укр. *серцевий напад* (в англ. – 9 од.; в укр. – 11 од.).

Метафоричні перенесення можуть відбуватися на основі функціональної подібності. Сфера **будівництва** теж є джерелом поповнення кардіологічної лексики. Назви будівельних процесів, метафоризуючись, позначають кардіологічні операції: англ. *valve reconstruction* – укр. *реконструкція серцевого клапана*; англ. *aortic valve implantation* – укр. *імплантація аортального клапана* (в англ. – 5 од.; в укр. – 5 од.).

Зіставне дослідження джерел метафоризації в системі кардіологічних термінів англійської та української мов дозволило виявити спільні типи метафор за джерелами виникнення (антропоморфічна, біоморфна, географічна, акустична, архітектурна, військова метафори). До міжмовних розбіжностей належить різний ступінь продуктивності типів метафор в обох мовах. Так, в англійській мові домінує біоморфна метафора, в українській – антропоморфічна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винник О. П. Антропоморфічна метафора у фінансовій термінології / О. П. Винник // Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць. – Вип. V. – К., 2003. – С. 100 – 103.
2. Медична енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medical-enc.com.ua>
3. Цісар Н. З. Метафора у медичній терміносистемі / Н. З. Цісар // Вісн. Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Проблеми української термінології. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту “Львівська Політехніка”, 2005. – № 538. – С. 63 – 67.
4. Stedman T. L. Stedman's medical dictionary / T. L. Stedman. – Philadelphia : Hubsta Ltd, 2008. – 2100 p.

КУЛЬТУРА ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сокоlecь І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Глобалізація, розвиток політичних, економічних, культурних і наукових контактів сприяє взаємодії представників різних культур і мов. В процесі їхньої комунікації відбувається обмін інформацією, досвідом, результатами діяльності. Суб'єкти спілкування намагаються досягти порозуміння й виробити спільну стратегію взаємодії. Відповідно до предмету спілкування, який визначає його сутність і дає змогу визначити спрямованість, розрізняють соціально – рольове, інтимно – особистісне та ділове спілкування.

Змістом ділового спілкування є особистісна і соціально значуща діяльність, яка представляє інтерес для партнера і спрямована на продуктивне співробітництво. У процесі ділового спілкування відбувається обмін діями, інформацією та досвідом людей, яких об'єднують інтереси справи й спільна діяльність, з метою досягнення певного результату, вирішення конкретної проблеми або реалізації конкретної цілі. Ділове спілкування залежить від характеру прийому й сприйняття інформації, від глибини зворотного зв'язку й своєрідності ситуації комунікації, а також від особистісних якостей партнерів (Г.М. Сагач).

Ефективність ділового спілкування значною мірою залежить від рівня володіння його учасниками культурою спілкування й культурою ділового спілкування зокрема. Культура спілкування – це система взаємопов'язаних моральних та психологічних компонентів, відповідних знань, умінь, навичок. Культура ділового спілкування – це сукупність моральних норм та уявлень, що регулюють поведінку і взаємини людей й сприяють досягненню узгодженості у сферах трудової, підприємницької, професійної, суспільної діяльності. Вона охоплює діловий етикет, зовнішню культуру (видимі елементи, що характеризують особистість – манери, поставу, ходу, одяг тощо), культуру поведінки й почуттів, культуру мови й мовлення (Ф.І. Хміль).

Діловий етикет – це форма ділового спілкування, встановлений порядок поведінки, який відповідає конкретній ситуації ділового спілкування і задовольняє всіх його учасників. Це система правил і норм найбільш доцільної поведінки, яка отримана в результаті довготривалого відбору й створює умови для досягнення намічених цілей і забезпечення успіху в ділових взаєминах (Г.А. Чайка). Основне завдання етикету спілкування – це створення приємної доброзичливої атмосфери. Співрозмовники мають бути конкретними, тактовними, поважати гідність один одного, тому що лише за таких умов можливо вирішувати складні виробничі завдання, обговорювати спірні питання та досягати консенсусу. Проте при спілкуванні з представниками інших народів необхідно враховувати їхні специфічні характеристики, пов'язані з певними психічними та культурними особливостями, що впливають на їхню співпрацю.

Кожний народ має свою культуру. Її неповторність та оригінальність виявляється як в особливостях економічного укладу, у веденні господарства, виробництва тощо – тобто в матеріальній сфері життя, так і в духовній – у мові, літературі, мистецтві. У кожній країні засвоюються свої ціннісні орієнтири й поведінкові стереотипи, притаманні народу, які суттєво відрізняються в моноактивному, поліактивному та реактивному типах культур.

Представники моноактивної культури – англосаксонські, германські та скандинавські народи, а саме англійці, німці, швейцарці, американці – планують своє життя, організують діяльність у певній послідовності, займаючись лише чимось одним у конкретний момент. Романські, латиноамериканські, арабські, африканські народи, до яких належать французи, італійці, іспанці, португальці, бразильці, араби – є представниками поліактивної культури. Вони комунікативні, рухливі, будують своє життя не за планом, а за ступенем значущості того чи іншого заходу в конкретний момент. А народи східної та північно – східної Азії – японці, китайці, тайванці, а також турки та фіни – представники реактивної культури, які найбільше значення надають ввічливому ставленню до співрозмовника. У спілкуванні вони не перебивають співрозмовника, а уважно вислуховують, на пропозиції реагують обережно. То ж ці культури розрізняються системою прийнятих норм, правил, орієнтаційних установок, ставленням до трудової діяльності, а також мовними особливостями, які позначаються на комунікативній поведінці партнерів зі спілкування (Г.А.Чайка).

На ділові стосунки міжнародного рівня впливають дві основні культури – Заходу та Сходу. Вони відрізняються тим, що в основі західної культури знаходиться особистість, її індивідуальність, активність, раціоналізм і прагматизм, а східна культура, відмовляючись від особистості, надає перевагу колективізму й інтуїтивному пізнанню світу. Проте Захід і Схід постійно тісно спілкуються, й для того, щоб досягти порозуміння між представниками різних культур, уникаючи конфліктів, необхідно враховувати різне сприйняття ними інформації в контексті своєї ділової культури; існуючі мовні бар'єри й використання сленгів; відповідність формальному та реальному змісту (наприклад, ідіоми); національні стереотипи; різне розуміння невербальних засобів.

Регламентованість ділового спілкування вимагає суворого ставлення до використання мовних засобів. Ділове мовлення має бути чітким, точним і стислим, що досягається відповідним добором слів, граматичних конструкцій, синтаксису, стандартизацією цілих блоків ділового тексту, відсутністю емоційно забарвленої лексики. Дотримання певного порядку спілкування, норм моралі, звичаїв, традицій, ритуалів також сприятиме досягненню поставлених цілей і розвитку ділових відносин.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно підкреслити, що ділова культура – це цілий комплекс загальнолюдських, загальногуманітарних базових цінностей і морально – етичних норм. Вона є фундаментом взаєморозуміння й основою для встановлення ділових контактів. Практика міжнародних відносин встановила стандарти ділової етики, проте існують відмінності в способах, манерах і традиціях ділового спілкування, які слід враховувати, щоб уникнути непорозуміння й досягти консенсусу в співпраці.

ВИРАЖЕННЯ МОДАЛЬНИХ ЗНАЧЕНЬ ЗАСОБАМИ ПЕРСЬКОЇ МОВИ

Соколова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

На сьогоднішній день проблема модальності залишається однією з найактуальніших проблем лінгвістики в силу своєї складності та різноманітності. Модальні відношення і засоби їх реалізації все частіше привертають увагу лінгвістів і стають об'єктом вивчення на формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному, комунікативно-функціональному та текстовому рівнях.

Значний внесок у вивчення категорії модальності зробили такі вчені, як Ш. Баллі, О. І. Беляєва, В. В. Виноградов, З. К. Долгополова, Л. С. Єрмолаєва, Г. О. Золотова, Ф. Р. Палмер, В. З. Панфілов та ін. Проте, явище модальності все ще залишається об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, оскільки модальні слова і словосполучення вважаються одним із найсуперечливіших лексико-граматичних розрядів слів і привертають увагу дослідників [2, с. 1].

До сфери модальності відносять: оцінку мовцем змісту висловлювання з погляду реальності/нереальності; оцінку мовцем ступеня його впевненості у достовірності повідомлюваного; оцінку позначуваної у висловлюванні ситуації з точки зору її можливості, необхідності, гіпотетичності і т. д.; протиставлення висловлень за їхньою комунікаційною спрямованістю (ствердження запитання–спонукання); протиставлення за ознакою ствердження–заперечення, яке відображає наявність/відсутність об'єктивних зв'язків між предметами, ознаками, подіями, про які йдеться в реченні; емоційну і якісну оцінку змісту висловлювання [2, с. 2].

Існують різноманітні класифікації засобів вираження модальності, які залежать від приналежності лінгвіста до тієї чи іншої наукової школи. Так наприклад, І.В. Корунець зауважив, що модальність, як екстралінгвістична категорія, що виражає відношення мовця до реальності, має такі засоби реалізації:

1. фонетичні (наголос та інтонація);
2. лексико-граматичні (модальні дієслова);
3. лексичні засоби (модальні слова та модальні вирази), що виражають суб'єктивну модальність;
4. граматичні засоби, що виражають граматичну модальність [1, с. 308].

Я. І. Рецкер також проводить такий поділ, зауважуючи, що “в теорії практики перекладу завдання, головним чином, полягає у передачі суб'єктивної модальності”, як фонетичними, так і лексико-граматичними, лексичними та граматичними засобами [2, с. 170].

Усі засоби вираження модальних значень (модальності) можна розділити на два види: універсальні і неуніверсальні. Перші характерні для всіх без винятку висловлювань – це інтонація. Другі присутні лише в деяких висловлюваннях. Призначення засобів вираження модальності – зв'язувати форми і значення її вираження. Неуніверсальні засоби вираження модальності використовуються з метою створення для тієї або іншої форми умов, щоб вона стала формою вираження модальності.

Отже, модальність розглядається, як категорія, що характеризує спосіб дії або відношення до дії, а також як функціонально-семантична категорія, яка виражає відношення змісту висловлювання до дійсності і мовця до змісту висловлювання. Модальність буває різних видів, проте поділ на суб'єктивну та об'єктивну є більш загальним.

У перській мові модальні значення не розглядаються як лінгвістичні поняття. Увага мовознавців більшою мірою сконцентрована на модальних дієсловах і різних граматичних формах способу дієслова, як загальних мовних понять. Зокрема, Ю. А. Рубінчик зазначає, що “значення, які виражає категорія способу, також називають модальними. Модальність, яка відображає у широкому сенсі відношення змісту висловлювання до дійсності, охоплює не лише способи, але й випадки вираження відношення до дійсності іншими мовними засобами, наприклад, лексичними й інтонаційними”. У перській мові часові форми часто виражають різні модальні відтінки, тобто виконують роль способу дієслова [4, с. 255]. Умовний спосіб охоплює найбільший пласт модальних значень, оскільки вживається для “вираження дії, яку мовець вважає можливою, бажаною” [4, с. 256], тобто передає суб'єктивну модальність. Цей спосіб має дві часові форми: теперішньо-майбутню і минулу.

Аорист або теперішньо-майбутній час умовного способу, як інноваційна дієслівна форма, увібрала у себе ознаки часу і способу, тому її справедливо можна назвати модальним часом. Аорист вживається для вираження бажання, можливості, необхідності, припущення, заклику до дії, непрямого наказу, умови тощо. Виражаючи те, що має відбутися або відбудеться за певних умов, аорист вказує на відношення дії до дійсності [4, с. 249]. У цій часовій формі модальні значення передаються як завдяки відповідних модальних дієслів, слів і конструкцій, так і лише формою дієслова.

Отже, як правило, основними засобами вираження модальних значень у перській мові є лексичні, які представляють центральну зону відповідного функціонально-семантичного мікрополя. Проте існують випадки, коли модальне значення виражаються імпліцитно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : “Нова книга”, 2001. – 448с.
2. Войналович Л. П. Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія [Електронний ресурс] / Л. П. Войналович // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Філологічні науки. – 2013. – Кн. 3. – С. 28–32. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_3_6
3. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / И. Я. Рецкер ; [дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича]. – [2-е изд., стереотип.]. – М. : “Р. Валент”, 2006. – 240с.
4. Рубинчик Ю. А. Грамматика современного персидского литературного языка / Ю. А. Рубинчик. – М. : “Восточная литература” РАН, 2001. – 600 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ БІНАРНИХ КОНЦЕПТІВ ДОБРО-ЗЛО В АРАБОМОВНОМУ ТА УКРАЇНОМОВНОМУ СОЦІУМАХ (ФРАЗЕО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Соловйова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

На зрізі сучасних антропоцентрично зорієнтованих досліджень досить актуальною є думка про те, що універсальним засобом пізнання людиною навколишнього світу є мислення морально-етичних норм в бінарних категоріях, онтологічною сутністю яких є протилежність як суттєва ознака ментального відображення світу загалом та кожного фрагмента дійсності зокрема. Дослідження цих ментальних сутностей надали дослідникам можливість не лише розкрити зафіксовані у свідомості людини стереотипні уявлення про навколишню дійсність, але й виявити специфіку цих складних ментальних утворень, які сформувалися у свідомості носіїв певної мови, з одного боку, як онтологічно протилежні, а з іншого – як змістовно взаємопов'язані сутності.

Як свідчить аналіз дисертаційних досліджень, кількість праць, присвячених дослідженню бінарних концептів постійно зростає. Так, у лінгвістичній царині вже міститься досвід опису таких ключових для будь-якої лінгвокультури бінарних концептів, як: ПРЕКРАСНЕ І ПОТВОРНЕ (Т. Г. Семегін), УСПИХ І НЕВДАЧА (В.Г. Калініченко, С.М. Щербина), GLORY і DISGRACE (К.В. Русина), GOOD і EVIL (О.А. Миронова), ДОБРО і ЗЛО (О.П. Лисицька) та ін.

Зазначимо, що незважаючи на значні напрацювання сучасних когнітологів щодо вивчення бінарних концептів, існує ще ціла низка концептуально-релевантних питань, які потребують нагального вивчення. Зокрема, досить дискусійним залишається на сьогодні дослідження питання морально-етичних норм бінарних концептів ДОБРО-ЗЛО в арабомовному і українськомовному соціумах на тлі фразео-семантики. Існує необхідність розкриття онтологічної сутності морально-етичних норм бінарних концептів ДОБРО-ЗЛО та розробка ефективної методики аналізу цих ментальних утворень.

Згідно з сформованою на основі морально-етичної теорії концептуального бінаризму, структура бінарних опозицій є однією з найголовніших категорій людського мислення. Оскільки індивід постійно вдається до уявних моральних порівнянь предметів, процесів і дій навколишньої дійсності, постійно виокремлюючи в них протилежне. На думку вченої В. А. Маслової, “питання про бінарні опозиції – це питання про універсальні властивості самої дійсності, й універсальні закономірності її відображення в людській свідомості” [4, с. 47]. Зі слів дослідника Ю. М. Малиновича, бінарні опозиції відображають дуальну природу сприйняття світу, яка полягає в єдності протилежностей, що переходить одна в одну [3, с. 62].

Бінарний принцип почав використовуватися у різних галузях гуманітарних досліджень, у тому числі й когнітивній лінгвістиці на матеріалі фразеології, особливо після побудови фонологічної системи мови, яка була описана на основі диференційних ознак.

Поряд із терміном “бінарна опозиція” у термінологічний апарат когнітивної лінгвістики потрапляє, як зазначають дослідниці С. М. Щербина та Н. М. Гоца, і термін “бінарний концепт”, який функціонує поряд із такими термінами як “антонімічні концепти” (Н. О. Погребна), “опозиційні концепти” (Т. Г. Семегин), “концепти-опозиції” (О. Ю. Пономарова) чи “концепти та анти концепти” (С. Г. Воркачов, Ю. С. Степанов, А. М. Приходько). Зазвичай всі ці поняття слугують для позначення одного і того ж явища, хоча й тлумачаться вченими по-різному.

Зважаючи на те, що бінарність виступає одним із найважливіших принципів категоризації дійсності та способом впорядкування концептів, найбільш виправданим, на нашу думку, є використання терміну “бінарний концепт”. Як свідчать лінгвістичні розвідки, відношення бінарної опозиції концептів завжди пов’язують лексичні та фразео-семантичні одиниці, які не лише різняться між собою, але й містять набір спільних когнітивних ознак, які визначають підґрунтя їх бінарності. Вчений-лінгвіст заслужений професор С. П. Денисова, зазначає, що в кожній антропонімічній парі завжди існує певний набір спільних компонентів значення, один з яких обов’язково знаходить бінарну конкретизацію в значеннях іншого члена даної опозиції [1, с. 33].

Так, у ході нашого дослідження мовної об’єктивації бінарних концептів ДОБРО-ЗЛО у пареміологічному фонді арабської та української мови було виявлено однакову здатність цих концептів до зміни аксіологічної та морально-етичної площини в межах показників добре-погано [5, 6, 7]. Вдалими прикладами встановлення такого бінарного зв’язку концептів ДОБРО-ЗЛО в арабомовному та україномовному соціумах, на нашу думку є:

(1). إِنَّ مَنْ لَا يَدْفَعُ الظُّلْمَ يَظْلَمُ

“Хто не бореться зі злом, сам коїть зло” [2, с. 52-53] Говориться, щоб заохотити людину не боятись труднощів перед долею. Укр.: *жвавого жеребеця та й вовк не бере*.

(2). إِنِّتَقَى الشَّرَّ مِنْ أَحْسَنَتْ إِلَيْهِ

“Не роби людям добра, не зустрінеш від них лиха” [2, с. 39]. Букв.: *зустрінеш зло від того, кому добро вчинив*.

(3). خَيْرٌ يَا طَيْرٌ لَا شِفْتَ وَلَا رَأَيْتَ

“Добро, мов птаха – не бачиш його та не помічаєш” (йорд.) (букв.: *ти не побачив, не побачиш*) [2, с. 21].

Отже, підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що бінарні концепти ДОБРО-ЗЛО постають складним ментальним утворенням, яке складається з двох рівноправних членів, поєднаних між собою особливим видом бінарних зв’язків, які відображають різновекторність морально-етичного навантаження двох протилежних лінгвосоціумах (арабського та українського).

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисова С. П. Типологія категорій лексичної семантики / С. П. Денисова. – К. : Вид-во Київського лінгвістичного ун-ту, 1996. – 294 с.
2. Кухарева Е. В. Лингвострановедческий словарь арабских паремий (с лексико-фразеологическими комментариями) / Е.В. Кухарева; Моск. гос. ин-т межд. отношений (ун-т), каф. языков стран Ближнего и Среднего Востока. – М. : МГИМО(У) МИД России, 2007. – 277с.

3. Малинович Ю. М. Функционально-семантические категории бинарной оппозиции / Ю. М. Малинович // Текстовая реализация функционально-семантических категорий и полей. Ростов н/Д., 2011. – С. 50-69.
4. Маслова В. А. Преданья старины глубокой в зеркале языка / В. А. Маслова. – Минск, 1997. – 230 с.
5. د. مصطفى ماهر. حكايات شعبية مصرية. جمعها ودونها حرفيا من الرواي بالعامية المصرية و ترجمها حرفيا الى الفرنسية قيلهلم شيبنا (جيبوم شيبنا بك). الهيئة المصرية العامة للكتاب. – القاهرة، 2013. – 172 ص.
6. سعد محمد القاضي. قاموس الأمثال الشعبية العربية الإفريقية. الهيئة المصرية العامة للكتاب: - القاهرة، 2005. – 387 ص.
7. أمثالنا في الميزان عثمان الجوهري. – القاهرة: الهيئة المصرية العامة للكتاب، 2010. – 307 ص.

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Соломко З.К.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання розвитку навчальної автономії студентів досить гостро стоїть перед вищими навчальними закладами (ВНЗ), оскільки саме тут передбаченим є перехід від несамоствореності студентів до часткової, а згодом до напівавтономії, в той час як повна навчальна автономія може бути реалізованою по закінченню ВНЗ, яка готує студентів до подальшого самонавчання протягом всього життя. Підвищення рівня навчальної автономії студентів, на думку сучасних дослідників та науковців, неможливо здійснити без розвитку навчально-стратегічної компетенції (НСК) [2, с. 14].

Важливий чинник, який впливає на ефективність навчальної автономії – це здатність до саморегуляції, рефлексії та мотивації, яка забезпечується створенням ситуації розвитку, моделюванням особистісно-значущого для студента контексту навчальної діяльності, спрямованого на створення реального продукту, навчання в співробітництві з наголосом на рефлексивну самооцінку, самоконтроль та саморегуляцію навчальної діяльності.

Цікавими, на наш погляд, є дослідження Соловової О.М., яка розмежовує поняття “самостійна робота” та “навчальна автономія”, зазначаючи, що під час самостійної роботи (СР) студенти в основному визначають технологію виконання конкретної навчальної задачі, а навчальна автономія передбачає також і вибір того, що потрібно вчити для досягнення поставленої для себе мети [117, с. 144]. Дослідниця вважає автономію основою для створення таких умов навчання, за яких студент може вибудовувати власну навчальну траєкторію відповідно до реальних потреб особистості, а також можливостей навчального середовища.

Слід зазначити, що на здатності особистості до автономного навчання ґрунтується НСК. Оволодіння студентами НСК дає їм змогу самостійно працювати над формуванням і подальшим удосконаленням власних професійно орієнтованих вмінь та навичок іноземної мови (ІМ), а також підтримувати її ефективне функціонування у процесі іншомовного міжкультурного та професійного спілкування.

Слід зазначити, що саме рефлексія з точки психолінгвістики є необхідною умовою формування НСК. В результаті наукових досліджень з'явилася низка уявлень про рефлексію, проте не існує єдиного визначення цього поняття, особливо серед педагогів.

Теоретичні передумови для дослідження рефлексії були закладені свого часу С. Л. Рубінштейном, який вважав, що рефлексія знаходиться під впливом рівня розвитку людської свідомості. А. В. Хуторський розглядає рефлексію як мисленєводіальнісний або чуттєвий процес усвідомлення суб'єктом освіти своєї діяльності. Якщо процес набуття знань ґрунтується на творчому пошуку, то таке набуття знань сприяє розвитку самого суб'єкта, його культури в цілому.

У межах досліджуваної проблеми особливе місце займає точка зору Н. Г. Алексєєва. Автор стверджує, що рефлексивне знання здатне поєднати розбіжності між знаннями як такими і їх застосуванням [1, с. 25], що для нас має велике значення, оскільки причиною недостатньо ефективного оволодіння ІМ є розрив між лексичними знаннями (“знаю велику кількість слів”) та лексичними навичками (“не вмію їх використовувати”, “використовую з помилками”, “не можу швидко пригадати необхідне слово”, “використовую невідповідні лексичні одиниці” та ін.)

Рефлексивна діяльність студентів багато в чому залежить від них самих. Під час засвоєння лексики іноземної мови задіяними є багато психологічних механізмів. Особливе місце серед них займає механізм усвідомлення.

У методиці навчання та вивчення ІМ прийнято говорити про мовну свідомість (Bewusstsein) та мовну усвідомленість (Bewusstheit), які протягом тривалого часу були предметом наукових досліджень, оскільки не існувало однозначної відповіді на запитання про їх тотожність чи кардинальну різницю. Мовна свідомість, як зазначає І. Омен-Вельке (Oomen-Welke) [3, S. 452–463], зайняла свою нішу у теорії методики навчання та викладання ІМ у 70-і роки під рубрикою мовна рефлексія. В цей же час виник термін мовна усвідомленість, який означає, що той, хто вивчає мову, свідомо реєструє мовні закономірності, починає аналізувати їх та робити висновки; сприймає відношення, опрацьовує їх когнітивно, внаслідок чого формуються певні настанови, і все це відбувається на основі уважного вживання однієї чи декількох мов. Г. Шпіта (G. Spitta) визначає мовну усвідомленість як феномен інтелекту, а саме наскільки чітко я усвідомлюю свої дії, спостерігаючи за собою під час їх виконання, виконую їх свідомо та умисно з наміром вирішити проблему, яку я діагностував, тобто свідомо розпізнав та визначив.

Отже, рефлексія та усвідомлення – це два неподільно зв'язаних між собою аспекта когнітивного підходу до оволодіння професійно орієнтованою ІМ, а сенсibilізація студентів це умова включення механізмів усвідомлення та рефлексії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв Н.Г. Проектирование условий развития рефлексивного мышления : автореф. дис., док. пед. наук : спец. 13.00.02 / Никита Глебович Алексєєв – М. : 2002. – 48 с.

2. Бориско Н.Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка: [монография] / Наталья Федоровна Бориско. – К. : Изд. центр КГЛУ, 1999. – 268 с.

КОНЦЕПЦІЯ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ У ПРАЦЯХ ТУРЕЦЬКИХ ГРАМАТИСТІВ

Сорокін С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Способи диференціації членів речення у працях турецьких граматистів мають кілька особливостей, що можуть видатися незвичними українському дослідникові. Вітчизняна граматична школа щодо багатьох явищ турецької граматики орієнтується передусім на досягнення європейського мовознавства, тоді як турецькі лінгвісти нерідко пропонують свого роду самобутні розв'язання багатьох мовних проблем, а інколи й своєрідно тлумачать методологічні підходи, властиві близькосхідним граматичним школам. У представленій праці тезово наводимо ключові погляди на проблему членів речення, які бачимо у працях найбільш відомих турецьких лінгвістів, як-от: М. Хенгірмен [7; 8], Т. Н. Генджан [6], М. Ергін [5], Т. Бангуоглу [3], Х. Едіскун [4], Е. Геніш [1; 2].

Найбільш незвичними позиціями виявляються: а) нехтування таким членом речення, як означення (його турецькі граматисти взагалі не виділяють) і б) розмитість меж між обставиною і додатком (непрямим додатком). Інша особливість – це неусталеність термінології, передусім у тому, що знову-таки стосується відмежування одне від одного непрямого додатка і обставини.

Турецькі граматисти реченням вважають поєднання слів, що виражають думки й почуття і в яких міститься судження (*yargı*) [8, с. 322], виділяючи насамперед *підмет* (*özne*) і *присудок* (*yüklem*) як головні члени речення. Також виділяють такі члени речення, як *nesne*, або *düz tümleş* (прямий додаток – нижче для цієї позиції використовуємо термін *додаток*) і *tümleş* – будь-який другорядний член речення, зокрема й непрямий додаток і обставина. Своєю чергою *tümleş* (доповнення – не слід плутати із додатком, або доповнюючий член речення) варто розглядати як будь-яке слово в будь-якій нецентральної синтаксичній позиції (тобто не підмет, не присудок, не прямий додаток), який у той чи інший спосіб доповнює дієслово. Крім того, М. Хенгірмен виділяє два типи прямого додатка: оформлений (*belirtili nesne*) і неоформлений (*belirtisiz nesne*) [8, с. 329], хоча навряд чи така диференціація релевантна для синтаксичному ярусу; це, швидше, проблема морфологічного порядку.

Трохи інший підхід бачимо у старіших за часом працях, наприклад М. Ергіна, який виділяє п'ять членів речення: *підмет* (*fail*), *присудок* (*fiil*), *прямий додаток* (*nesne*), *обставина* (точніше: *доповнення*) *місця* (*yer tamlayıcısı*), *інші різновиди обставин* (*zarf*) [5, с. 399]. Очевидно, що загалом поза класифікацією залишається непрямий додаток: усі випадки поширення дієслова (присудка) за рахунок слова в котромусь із периферійних (просторових) відмінків автор розглядає як обставину місця. Крім того, у праці М. Ергіна фіксуємо традиційне

для багатьох представників турецької граматичної школи сплутування частин мови і членів речення. Це можна побачити й у порівняно нових працях [1, с. 217–228]. Додамо, що автор найстарішої з граматик турецької мови, що вважаються класичними, Т. Бангуоглу взагалі не присвячує увагу проблемі членів речення [3]. Зауважимо, що Е. Геніш, турецький філолог, що тривалий час працює в Росії, в одній зі своїх праць, виділяючи чотири члени речення (підмет, присудок, прямий додаток, непрямої додаток), де-факто відмовляє в існуванні обставини як члену речення [2, с. 135], об'єднуючи її, як згадувалося вище, з прислівником як частиною речення в один своєрідний функціонально-семантичний клас слів.

Цікавим є спосіб розв'язання проблеми кваліфікації інших слів у реченні, які не входять до жодної з названих у М. Хенгірмена чотирьох груп; ідеться про слова, що постають як означення до інших членів речення. Турецькі граматисти вводять до синтаксичної теорії таке поняття, як *група (öbek)*, інтерпретуючи певний член речення (*підмет, присудок, додаток, доповнення*) разом із його означенням як відповідно *групу підмета, групу присудка, групу додатка* чи *групу доповнення*.

Доповнення, за М. Хенгірменом [8, с. 332], бувають трьох типів: *непряме доповнення – dolaylı tümleş* (у традиційній для української термінології формі *непрямий додаток*), *післяйменникове доповнення – ilgeç tümleş* (у вітчизняній термінології *післяйменниковий додаток* або *обставина*, що виділяються на основі семантичного критерію як реалізація конкретності чи абстрактності значення морфологічної форми в певній синтаксичній позиції; цікаво, що турецькі граматисти у своїх теоретичних побудовах, і не лише стосовно проблеми виділення членів речення, переважно нехтують семантичним критерієм) і *прислівникове доповнення – belirteç tümleş* (у вітчизняній граматичній традиції *обставина*).

Прислівникові доповнення (обставини) поділяються на: прислівникові доповнення часу, прислівникові доповнення місця і напрямку, прислівникові доповнення способу дії, прислівникові доповнення кількості, міри, ступеня, збігаючись у ключових позиціях з прийнятими у вітчизняній граматичній думці параметрами класифікацій обставини як члена речення. Цікаво, що для цих типів обставин (*belirteç tümleşleri*) у М. Хенгірмена немає спеціальних термінів – вони дефінуються описово.

Варто зауважити, що в "канву" членів речення турецькі граматисти "вплітають" лише найпростіші морфологічні форми, залишаючи поза фокусом своєї уваги ті граматичні явища, що формують морфосинтаксичний ярус турецької мови. Так, із дефініцій і дескрипцій турецьких мовознавців залишається у принципі незрозумілим, як із синтаксичного погляду чи з погляду теорії членів речення вони інтерпретують дієприкметники, дієприслівники, усічені інфінітиви, інфінітиви (останні дві форми розглядаються лише тоді, коли, набуваючи відмінкового афікса, де-факто функціонують як певний член речення аналогічно до іменника, проте знову ж таки виявляються поза увагою як центр морфосинтаксичних утворень).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гениш Э. Грамматика турецкого языка / Эюп Гениш. – Москва: ЛКИ, 2007. – 232 с.
2. Гениш Э. Грамматика турецкого языка. Т. 3 / Эюп Гениш – Москва: ЛКИ, 2008. – 232 с.
3. Banguoğlu T. Türkçenin Grameri / Tahsin Banguoğlu. – İstanbul: Baha Basımevi, 1974. – 630 s.
4. Ediskun H. Türk Dilbilgisi / Haydar Ediskun. – İstanbul: Remzi, 2004. – 407 s.
5. Ergin M. Türk Dilbilgisi / Muharrem Ergin. – İstanbul: Bayrak, 2009. – 408 s.
6. Gencan T. N. Dilbilgisi / Tahir Nejat Gencan. – Ankara: Ayraç, 2001. – 638 s.
7. Hengirmen M. Türkçe Dilbilgisi / Mehmet Hengirmen. – Ankara: Engin, 1998. – 428 s.
8. Hengirmen M. Türkçe Temel Dilbilgisi / Mehmet Hengirmen. – Ankara: Engin, 2006. – 621 s.

ВЖИВАННЯ МОДАЛЬНИХ ЧАСТОК У КИТАЙСЬКОМУ ЖІНОЧОМУ МОВЛЕННІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Сорочан В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Китайська культура та суспільство добре відомі своїм патріархальним укладом життя, який зазнав певних змін в результаті соціальної та економічної революції двадцятого століття. Саме тому, китайська мова є очевидним кандидатом для досліджень лінгвістичного кодування ролі чоловіків та жінок. Оскільки китайська мова не має граматичної категорії роду, гендер є імпліцитною (прихованою) категорією [1, с. 278].

Прояви гендерної відповідності можна знайти в таких категоріях, як терміни соціальної ідентичності, термінологія професій, гендерна асиметрія в слові 人 (людина), порядок слів, особові займенники, а також частки та вигук.

У лінгвістичній літературі частки наприкінці речення часто називаються модальними частками, які вказують на відношення мовця до предмета мовлення або емоції, які він хоче передати співрозмовнику. Вони не виконують граматичної функції, на відміну від, наприклад, модальних часток^ㄟ в питальних реченнях [2, с. 103].

На матеріалі китайської мови, дослідженням часток, як проявів жіночого мовлення, займалися Кетрін Ферріс, Девід Мозер, У Тепінг та інші.

Ху Мін Ян у своїй роботі [3, с. 419] досліджує феномен частки ㄟ, яку останніми роками часто вживають у мовленні жінки-носії пекінського діалекту китайської мови. Була висунута теза, що популяризація цього лінгвістичного явища серед жінок пов'язана з тим, що з додаванням частки^ㄟ жіноче мовлення здається менш конкретизованим і, відповідно, тактовнішим. Ця частка була також ідентифікована як елемент, що пом'якшує тон розмови, робить його менш різким у заперечних реченнях чи імперативах. Уживання часток для

нейтралізації прямого ствердження, запитання чи прохання можна назвати маневреною дискурсивною стратегією, до якої жінки звертаються частіше, ніж чоловіки, оскільки того вимагають соціальні норми жіночої вербальної поведінки у китайській культурі [2, с. 103].

Ши Юй Хей також указує, що жінки вживають значно більшу кількість часток, наприклад: 嘛 *ma*, 呀 *ya*, 呢 *ne*, 啦 *le* та вигуків, наприклад: 哎呀 *āiyā* (на позначення здивування, невдоволення чи нетерпіння) та 哎哟 *āiyō* (виражає подив чи біль) [4, с. 221].

Аби перевірити на практиці методи вираження цих гендерних стереотипів, нами було проведено глибокий аналіз записів ток-шоу за участю чоловіків та жінок.

Так наприклад частка 呀 *ya* стоїть в кінці речення, виражає погодження, підтвердження.

他说多浪费呀。

Tā shuō duō làngfèi ya.

Він каже, що насправді багато витрачає.

你唱歌唱得很好呀。

Nǐ chànggē chàng de hěn hǎo ya.

Він співає насправді дуже добре.

Частка вживається вкінці речення, виражає підтвердження слів мовця, вживається або якщо мовець хоче переконати у свої правоті, або якщо хоче додати рішучості своїм словам. У певному контексті, якщо мовець буде дуже емоційно говорити, таке речення може стати окличним.

不行，那这么多孩子他多累呀。

Bùxíng, nà zhème duō háizi tā duō lèi ya.

Це нікуди не годиться, так багато дітей, він справді сильно втомлюється.

Це речення також є прикладом вживання частки 呀 *ya* для інтенсифікації власної думки. Головною відмінністю є те, що частка вживається не в кінці речення перед крапкою, а у кінці простого речення, тобто думка буде надалі продовжуватися. При перекладі, як і в попередніх реченнях даної категорії, ми використовуємо слово “насправді” аби передати відтінок підтвердження.

У результаті дослідження нами була підтверджена висунута теза лінгвістів, про те, що модальні частки є одним із способів вираження китайського жіночого мовлення. Ми помітили, що частки та вигуки зустрічаються в жіночому мовленні майже у два рази частіше, ніж у чоловічому. Деякі частки жінки вживали навіть в три рази частіше, а деякі – вживались виключно жінками.

Схожі функції та значення часток, що перетинаються дозволили нам виділити основні правила перекладу їх українською мовою. Була зроблена спроба максимально доступно роз’яснити та сформулювати ці правила для тих, хто вивчає китайську мову, цікавиться особливостями її перекладу на українську.

ЛІТЕРАТУРА

1. Farris C.S. Gender and Grammar in Chinese (With Implications for Language

Universals) / Catherine Farris. – Modern China : 1988. – Vol. 14 – No. 3. – 308 p.

2. Сорокін С.В. Гендерна маркованість лексичного рівня китайської мови / С.В. Сорокін, А.П. Анастасіаді // Українська орієнталістика. Зб. наук. праць викл. та студ. Ін-ту схід. мов Київ. нац. лінгв. ун-ту. – К. : 2006 – Вип. 1. – 233 с.

3. 胡明洋 北京话助词和叹词 // 中国语文, 1981. – № 5 \ 6. – 618 页

4. 史玉惠. 从社会语言学观点探讨中文男女两性语言的差异 // 学与研究, 1984. – № 6. – 229 p.

ПОЕТИКА МЕЖІ В РОМАНІСТИЦІ Г. МЮЛЛЕР

Сотник П.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей поетики межі у творчому доробку Герти Мюллер на прикладі романів “Herztier”, “Atemschaukel” та “Heute wär ich mir lieber nicht begegnet”.

Вивчення проблематики поетикальних особливостей прози Г. Мюллер стає предметом дослідження багатьох зарубіжних літературознавців, а також вітчизняних вчених, до яких належать Паула Боцці, Лін Марвен, Світлана Маценка та інші. Зокрема, дослідники звертають особливу увагу на реалізацію поетики межі, аспекти відчуження та бездомності, а також функціонування тіла та тілесного в романістиці авторки.

По-перше, в контексті поетики межі варто відзначити особливості конструювання аспекту бездомності. На рівні первинного автора, суттєво зазначити, що за походженням письменниця належить до німецькомовної меншини румунського краю Банат. У 1987 Г. Мюллер емігрує до Німеччини під тиском диктаторського режиму Румунії. Проте, як пише С. Маценка, Г. Мюллер відмовляється від називання жодної з двох країн батьківщиною та від цього поняття як такого, дистанціюється від самоідентифікації та конструє через свої тексти фрагментарну, розколоту ідентичність, заперечує єдність та статичність [1]. В есеї “Herzwort und Kopfwort” спостерігаємо, як Німеччина з її таємною поліцією знаходиться на одних терезах із поліцейською державою Румунією: обидві контролюють особистість, їхні ідеології в один спосіб проникають в усі сфери буття. “Я потрапила <...> в екзиль. Для мене це поняття не обговорювалось. Я вимагала його, тому що воно відповідало фактам” [4]. Г. Мюллер називає Німеччину “Übergangsheim” [4] – перехідним домом, а поняття екзилу конотується як вигнання та відчуження. Отже, маємо підстави констатувати стан лімінальності, порубіжності у категорії первинного автора.

На дієгетичному рівні оприявлення межового стану бездомності можна спостерігати в наступних прикладах: як зазначає С. Маценка, у романах Г. Мюллер домінують транзитні, межові простори: вокзали, зупинки транспорту, вулиці, трамваї [1]. У романі “Herztier” головні дійові особи живуть у гуртожитку, який називають “коробок” [3, с. 16]. Тут зберігаються лише речі першої необхідності: валіза з речами та засоби гігієни. Гуртожиток – простір тимчасового

перебування, псевдо-будинки. Герої переміщуються з топоса в топос: вони приїхали з різних місцевостей до міста, де зустрілись, а згодом роз'їхались знов. Відсутність статичності, постійне переміщення між тимчасовими помешканнями також реалізують дискурс бездомності як перехід від межі до межі. Так, і героїня-оповідачка роману “Heute wär ich mir lieber nicht begegnet” носить в кишені маленький рушник, зубну пасту та щітку, ніби взагалі не має постійного дому, готова до арешту в будь-який час. Протагоністка знаходиться у межовому стані очікування і страху.

По-друге, конструювання поетики межі відбувається через зображення та функціонування тілесного у текстах Г. Мюллер. Прикладом може слугувати роман “Atemschaukel”, в якому відбувається фрагментація тіла, а також згодом суб'єкт позбавляється тілесного та влади над власним тілом. Герой-оповідач, в'язень трудового табору, каже: “<...> в триєдності шкіри, кісток та дистрофічної води не відрізнити чоловіка від жінки, статеві приналежності стираються” [2]. Тіло редукується до рота, щоб їсти, або плечей та грудної клітини, щоб працювати з лопатою. Тіла ув'язнених табору майже весь час знаходяться у порубіжному стані між життям та смертю: “<...> напівмертві від голоду істоти <...> можливо їх слід віднести до речей” [2, с. 145].

По-третє, як було зазначено попередньо, тексти Г. Мюллер репрезентують фрагментарність, розпорошеність ідентичності героїв-оповідачів та дійових осіб. Це можна спостерігати на прикладі фігури наратора у романі “Atemschaukel”. Під час перебування у таборі він відчуває тугу за своїм домом, яка, однак, не зникає, коли він повертається: “<...> домашній світ настільки віддалився від тебе, що ти втрачаєш відчуття потреби в ньому” [2, с. 70]. Герой лишається у порубіжному стані між табором та домом. Розпад ідентичності героя-оповідача відбувся ще в таборі, коли під сумнів було поставлено його ім'я – чи не найперша категорія, через яку людина ідентифікує себе: “– Але мене звати Лео. – У вас вдома – можливо. Але тут ти Лаці, – запевнила вона. Ось він, момент істини, – подумав я” [2, с. 38]. У свою чергу, ідентичність Лео як члена родини була заміщена молодшим братом, якого герой-оповідач так і називає “ерзац-брат”, що також є причиною того, що Лео залишився на межі поза табором і поза домом водночас.

Таким чином, було проаналізовано специфіку явища поетики межі в романістиці Г. Мюллер, яка оприявлюється у текстах через конструювання простору, тілесну семантику образів та проблематику конструювання ідентичності. Обґрунтовано культурно-історичну обумовленість змістовного наповнення текстів німецько-румунської авторки на рівні інстанції первинного автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маценка С. П. Літературна “бездомність” : відмова від ідентичності у творах Герти Мюллер / С. П. Маценка // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”]. Серія : Філологія. Літературознавство. – 2011. – Т. 164, Вип. 152. – С. 60–65.
2. Мюллер Г. Качели дыхания : [роман] / Герта Мюллер ; [пер. с нем. М. Белорусца]. – СПб. : Амфора. ТИД Амфора, 2013. – 287 с.

3. Мюллер Г. Сердце-зверь : [роман] / Герта Мюллер ; [пер. с нем. Г. Снежинской]. – СПб. : Амфора. ТИД Амфора, 2013. – 255 с.
4. Müller H. Herzwort und Kopfwort [Elektronisches Speichermedium] / H. Müller. – Zugang : <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-90638332.html>

МАНІПУЛЯЦІЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Сотников А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

За прагматичними характеристиками політичні промови можна розподілити на три основні типи, а саме: 1) тексти, що є орієнтованими на вираження оцінки подій; 2) тексти, що є орієнтованими на адресата з метою змусити його до певної діяльності) змішані тексти. Для визначення домінантних характеристик промов використовують підхід професора М.А. Новікової [1] яка виділяє 6 основних позицій для аналізу будь-якого тексту: ініціальна позиція (вступ), медальна частина (основний блок промови), фінальна позиція (заключний блок), обсяг тексту, обсяг частин тексту та послідовність частин тексту. Таким чином, аналіз тексту політичної промови дозволяє досліднику визначити тип маніпулятивної стратегії чи тактики, визначити прагматичну мету застосування маніпуляції (опираючись на той чи інший блок промови, і навіть, на обсяг тексту, який використовується для маніпулятивного впливу).

За характером основної інтенції політичного дискурсу Е. І. Шейгал [2] пропонує таку класифікацію ритуального дискурсу: 1) ритуальні жанри (інавгураційні промови, традиційні радіо – та телезвернення); 2) орієнтаційні жанри (тексти інформаційно-прескриптивного характеру, тобто, партійні промови, конституції, звіт, указ); агональні жанри (лозунги, рекламні промови, передвиборчі та парламентські дебати). Усі ці жанри надають можливість маніпулювати свідомістю аудиторії.

Під маніпуляцією в сучасній лінгвістиці розуміється такий мовленнєвий вплив на клієнта, з огляду на який він змінює власну точку зору на ту чи іншу проблему, ставлення до певної політичної групи чи партії тощо.

Основним параметром маніпулятивного впливу в політичному дискурсі є масова свідомість. Т. С. Злотнікова [3, с. 145] вказує на такі ознаки масової свідомості як: 1) маса імпульсивна і її імпульси керовані; 2) легко збуджується і її легко змусити повірити у факти, що повідомляються, до того ж, почуття маси прості; 3) маса категорична, вона не знає ані сумнівів, ані невпевненості; 4) маса знищує особистість. Таким чином, основними характеристиками людини маси є: 1) відображення суспільної свідомості; 2) зниження рівня реакції; 3) послаблення інтелектуальної діяльності; 4) неспроможність відкласти дію чи помірковано аналізувати ситуацію; 5) схильність до гіперемоційності та ефективності дій.

В.Н. Степанов [4, с. 174] визначає комунікативну провокаційну стратегію як таку, що спрямована на корекцію психологічного стану співрозмовника з метою його зміни. Вважаємо доцільним ототожнити провокаційну стратегію

із маніпулятивною, адже під маніпуляцією розуміємо мовленнєві дії спрямовані за зміну психологічного стану клієнта, зведення нанівець можливості критичної оцінки та раціонального аналізу фактів, інші прояви маніпуляцій суспільною свідомістю. В.Н. Степанов пропонує розрізняти маніпулятивні стратегії двох рівнів: до перших слід відносити стратегію, що визначає комунікативну поведінку впродовж всього акту комунікації, а до другого – таку, що спрямована на вирішення конкретного комунікативного завдання на певному етапі розгортання акту комунікації.

Маніпулятивний вплив у ритуальному дискурсі широко використовує міфи та міфологеми. Погоджуючись з Е. І. Шейгал [2, с. 192–196] щодо запропонованої класифікації міфологем та міфів, зауважимо, маніпуляція в ритуальному (політичному, інституціональному) дискурсі спрямована на зміну статусно-рольових норм, що панують у певному соціумі. Як зазначає М. Ю. Сейранян [5, с. 29], в маніпулятивному дискурсі чотири способи навмисного впливу редукуються до двох, а саме, авторитет заміщується силою, а аргументація – маніпуляцією. До прийомів маніпуляції відносять амфіболію (навмисна двозначність), еквівокацію (переведення теми повідомлення в іншу площину), контрастування, заміщення фактів та навішування ярликів. Це дає підстави В.І. Карасику [2, с. 341] стверджувати, що маніпуляції в політичному дискурсі виявляються як “скрытые образы внедрения в сознание электората образов, понижающих имидж политических оппонентов манипулятора и повышающих его собственный имидж”.

Щодо політичної та соціальної коректності, під ними розуміємо загальноприйняті в соціумі правила добору лексичних та стилістичних засобів комунікації. Так, наприклад, в сучасному суспільстві вважається неприйнятним зосереджувати увагу на гендерних, соціальних та принципах толерантності. Тому, у звичайній публічній промові оратор уникатиме лексичних одиниць, які безпосередньо вказують на гендерні ознаки, соціальний стан, порушують принцип толерантного ставлення до особистості. Вважаємо, що в ритуальному (інституційному) дискурсі, якщо метою мовця є здійснення маніпулятивного впливу на аудиторію, він може свідомо піти на порушення цього балансу. При цьому, може бути задіяний увесь спектр маніпулятивних тактик, а саме, хибна аргументація, посилення на знаменитостей, використання психологічного прийому “від противного”, використання комплексу провини, використання звукового повтору як засобу прихованого впливу на аудиторію.

Таким чином, поєднання визначення домінантних характеристик політичних промов та вивчення засобів маніпулятивного впливу сприятиме кращій протидії маніпуляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса: [монография] / Елена Иосифовна Шейгал. – М. – Волгоград : Перемена, 2000. — 368 с.
2. Злотникова Т.С. Человек – хронотоп – культура / Татьяна Семёновна Злотникова. – Ярославль : Ремдер, 2003. – 172 с.
3. Степанов В.Н. Провоцирование в социальной и массовой коммуникации: монография / Виктор Николаевич Степанов. – СПб. : Роза мира, 2008. – 268 с.

ЧАСОВО-ПРОСТОРОВА СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ WAR/ВІЙНА НА МАТЕРІАЛІ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЕЗІЇ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Стаднік І.О.

Херсонський державний університет

Війні як феномену лінгвокультури присвячено чимало фундаментальних лінгвістичних досліджень початку XXI століття. Тим не менш, пульсуючий стан збройного насильства у світі, пов'язаний із застосуванням сили в її екстремістській формі, і подальша ескалація воєнних дій об'єктивно продовжують приковувати увагу лінгвістів та перекладознавців до вербалізації/відтворення універсального концепту WAR / ВІЙНА, який представлений в усіх культурах і мовах світу.

Мета науково-практичної розвідки полягає в окресленні перекладознавчої проблематики відтворення хронотопу у поетичних текстах військової тематики, де ключовим постає концепт WAR / ВІЙНА.

У перекладознавстві термін “хронотоп” означає часово-просторові зв'язки, що реалізуються в художньому тексті, ступінь відтворення яких у перекладі безпосередньо впливає на адекватність / неадекватність тексту перекладу оригіналові. Таке розуміння хронотопу базується на одному з постулатів філологічної науки, згідно з яким часово-просторова універсалія належить до засадничих категорій, що характеризують текст [1, с. 299].

Логічно зазначити, що у поетичному дискурсі емоційним елементом виступає образ, функцію якого, відповідно до характеру та специфіки адресата, визначає автор – відправник повідомлення [4, с. 344]. Хронотоп слугує підґрунтям художніх образів твору. Але і сам він є “особливого типу образом, навіть праобразом” [1, с. 406], своєрідність якого полягає в тому, що сприймається хронотоп не безпосередньо, а в сукупності тропів і безпосередніх замальовок часопростору, що містяться у творі. Дослідники підкреслюють, що будь-який художній образ хронотопічний. Зазначимо, що при перекладі художнього тексту, зокрема поетичного, до уваги слід також брати хронотоп автора твору та хронотоп перекладача, оскільки авторський простір простягається від експліцитно вираженого тексту до імпліцитних текстових вимірів: передтекст, контекст, затекст, підтекст, інтертекст. Також необхідно звернути увагу на те, що перш аніж конвертувати вихідний текст (далі – ВТ) у текст перекладу (далі – ПТ), перекладач повинен усвідомити темпоральні та просторові смисли, адже саме він забезпечує процес етнолінгвокультурної адаптації вищезазначених смислів при перекладі [3, с. 81].

Поетичні тексти сучасності відрізняються яскраво вираженою прагматичною спрямованістю, а тексти військової тематики служать засобом маніпулювання суспільною свідомістю, адже, привертаючи увагу читача до проблем, актуалізованих в образних засобах, автор може впливати на його думку. Отже, поетичний дискурс на кшталт мас-медійного бере участь у створенні, вираженні, поширенні та впровадженні у масову свідомість певних думок, суджень, оцінок, стереотипів і забобонів по відношенню до суспільних, соціальних, етнічних та інших груп.

Для поетичних творів військової тематики центром авторської свідомості є концепт WAR / ВІЙНА. Цей концепт містить спеціальні знання про комплексну, багатоаспектну діяльність, що пройшла тривалий шлях розвитку і зараз включає стратегічні дії, направлені на залякування та політичне переконання аудиторії [2, с. 42]. Досліджуваний концепт на прикладі поетичних творів, присвячених висвітленню війни в Україні, уособлює складну модель часово-просторових зв'язків. Його можна характеризувати як часово-просторову єдність, тобто хронотоп війни:

1) просторова модель концепту WAR / ВІЙНА заснована на просторових опозиціях “верх – низ” та “право – ліво”;

2) темпоральна модель концепту WAR / ВІЙНА уособлює одночасне існування двох моделей часу – циклічної та лінійної;

Здебільшого відтворення хронотопу концепту WAR / ВІЙНА у перекладі не викликає проблем, адже він є універсальними, загальнолюдським поняттям, проте ключові труднощі можуть траплятися при відтворенні досліджуваного концепту крізь призму національної своєрідності світосприймання та специфічних уявлення щодо війни дістантних зіставляваних лінгвокультур. Різниця у семантиці слів-вербалізаторів досліджуваного концепту використовується для досягнення прагматичної цілі, що у відтворенні тексту оригіналу неприпустимо ігнорувати.

У процесі перекладу адекватне/неадекватне відтворення перекладачем прагматичного потенціалу вихідного повідомлення залежить від дистанції між культурами та, безумовно, пріоритету самої прагматичної функції. Завданням перекладача має бути вибір оптимальних засобів для відтворення етнічних особливостей досліджуваного концепту у мові перекладу, де необхідно реалізувати як колективну, так і завуальовану індивідуальну картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. М. Бахтин // Литературно-критические статьи. – М.: Искусство, 1986. – С. 234–407.
2. Венедиктова Л. Н. Концепт “война” в языковой картине мира: автореф. дис.... канд. филол. наук: спец. 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Л. Н. Венедиктова – Тюмень, 2004. – 52 с.
3. Кушнина Л. В. Переводческий хронотоп: творчество vs стереотип [Текст] / Л. В. Кушнина // Стереотипность и творчество в тексте: Межвуз. сб. науч. трудов / Под ред. М. П. Котуровой; Перм. ун-т. – 2007. – Вып. 11. – С. 77–88.
4. Эко У. Сказать почти то же самое. Опыты о переводе / Умберто Эко; [пер. с итал. и комм. А. Н. Ковалю] / – СПб.: Symposium, 2006. – 574 с.
5. Livejournal [Electronic Resource] – Access Mode : <http://byvshev1972.livejournal.com/20111.html>.
6. StephenSpenderPrize [Електронний ресурс] – Режим доступа: http://www.stephen-spender.org/2014_brodsky_prize/2014_brodsky_first.html

КОМПІЛЯТОР ФОНЕМНИХ ТРАНСКРИПТОРІВ

Стативка Ю.І.

*Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут"*

Маталигіна Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Основною функцією систем обробки голосового мовлення є або трансформація акустичного сигналу в орфографічно коректний текст в системах розпізнавання, або формування акустичного сигналу за вхідним (орфографічно коректним) текстом в системах синтезу. Відсутність взаємно-однозначної відповідності між системами графем та фонем природних мов спричинює актуальність коректного конвертування тексту між двома системами. Тому графемно-фонемна конвертація (транскрипція) є необхідним етапом обробки мовленнєвих даних в системах розпізнавання та синтезу голосового мовлення [1; 2].

Серед систем фонетичного транскрибування розрізняють системи на правилах та системи керовані даними. Для мов з помірними розходженням вимови та орфографічного представлення слів застосовують підхід на основі правил.

Задача фонемної транскрипції ускладнюється тим, що фонема, як найменша неподільна одиниця мови, є сутністю абстрактною, яка реалізується в мовленні у своїх варіантах – алофонах. Тому фонемний інвентар визначається масштабом та метою розроблюваної системи, оскільки разом з виокремленням у певній природній мові десятків фонем, у ній розрізняють також понад $10^2 - 10^4$ алофонів [3]. Для представлення фонетичних одиниць використовують уніфіковані, наприклад IPA – International Phonetic Alphabet чи X-SAMPA – Extended Speech Assessment Methods Phonetic Alphabet, або довільні позначення.

Метою цього повідомлення є опис реалізації компілятора фонемних транскрипторів (графемно-фонемних конверторів) з декларативної проблемно-орієнтованої мови правил фонемного транскрибування (МПФТ) на мову граматики означених речень (ДС-граматик).

Уже тільки із значних обсягів акустично значущих одиниць впливає, що задача графемно-фонемної конвертації не має повного вирішення навіть у межах однієї мови. Розробка транскрипторів невідривно пов'язана з сутністю і масштабами конкретної задачі чи класу задач і являє собою власне частину її вирішення. Тобто доцільно говорити не про "ідеальний" графемно-фонемний транскриптор певної мови, а про можливість швидкого опису властивостей потрібного транскриптора та компіляції його програмної реалізації.

Засоби мови правил фонемного транскрибування, як метамови опису графемно-фонемної конвертації, мають забезпечувати опис довільних сегментів вихідного (орфографічного) тексту – пошукових зразків, сегментів з результатами конвертації вихідних зразків, констант, змінних, класів символів та класів відповідностей символів.

Опис транскриптора засобами МПФТ є множиною тверджень, кожне з яких завершується крапкою. Кожне твердження є або правилом, або описом класу символів, або описом певної множини відповідностей між символами. Кількість та зміст правил, кількість класів символів, класів відповідностей та їх конкретний зміст можуть бути довільними [4].

Основна функція фонемного транскриптора полягає у контекстній заміні послідовностей графем та/чи фонем на послідовність фонем. Відомим специфічним інструментом для реалізації контекстних заміни є механізм DC-граматик, реалізований, зокрема, у мові програмування SWI-Prolog.

Транслятор фонемних транскрипторів, реалізований мовою SWI-Prolog, читає з вхідного потоку опис транскриптора, представлений засобами МПФТ, та конвертує у Prolog-програму, яка, власне, і є графемно-фонемним транскриптором.

При трансляції кожне правило МПФТ виду $A \Rightarrow B$ де C трансформується у конструкцію DC-граматики за умови, що $C1$ – приведений до однорівневого список C :

транскрипція([Сегмент|Сегменти])-->
(A),{C1,Сегмент=B},!,транскрипція(Сегменти).

Після трансляції усіх правил МПФТ до транскриптора додаються правила переносу символів із вхідного потоку до вихідного та правило зупинки при порожньому вхідному потоці. Кожен клас символів типу клас_символів (ім'я, рядок) приводиться транслятором до форми

ім'я(_Змінна)-->[_Змінна],{member(_Змінна,рядок)}.

Отже, розроблений двохрохідний компілятор для трансляції з мови правил фонемного транскрибування на мову граматик означених речень системи SWI-Prolog вирішують задачу оперативної розробки гнучкого, адекватного масштабу задачі графемно-фонемного транскриптора. Мова правил фонемного транскрибування не обмежує розробника у виборі репертуару фонетичних одиниць, має форму правил контекстної заміни та повністю відокремлена від мови програмування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aida-Zade K. R. The main principles of text-to-speech synthesis system [Electronic resource] / K. R. Aida-Zade, C. Ardil, A. M. Sharifova // International Journal of Signal Processing. – 2010. – №6. – С. 13–19. – Access Mode : <http://www.waset.org/journals/ijice/v6/v6-1-3.pdf>
2. Робейко В. В. Преобразование между орфографическими и фонемными текстами для моделирования спонтанного произношения / В. В. Робейко, Н. Н. Сажок // Речевые технологии. – 2012. – №2. – С. 33–42.
3. Лобанов Б. М. Компьютерный синтез и клонирование речи / Б. М. Лобанов, Л. И. Цирульник. – Минск : Белорусская наука, 2008. – 344 с
4. Стативка Ю. І. Мова опису фонемних транскрипторів / Ю. І. Стативка, Л. М. Маталігіна, Г. Ю. Войтікова. // Вісник Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – 2012. – №12, Ч. 2. – С. 301–306.

ОБРАЗ ТІТКИ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ПІСЕННОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Сташко Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Питання створення жіночих образів цікавить учених різних шкіл та напрямків. Особливо зараз, в епоху підвищеного інтересу до гендерних питань, з'являються нові докази того, що лінгвістика в союзі з фольклористикою, культурологією та музикологією більш ґрунтовно пояснює механізми створення образів та надає підказки до їх інтерпретації.

Американський пісенний фольклор насичений жіночими образами, серед яких переважають образи молоді дівчини, коханки, дружини. Безліч засобів стилістичного синтаксису, стилістичної фонетики та стилістичної семасіології приймають участь у їх створенні. Водночас образи, які супроводжують нас в повсякденному житті, проте не є такими романтичними в порівнянні, представлені специфічно. Для висвітлення таких висновків, ми виокремили з проаналізованого матеріалу пісню з образом тітки "Go Tell Aunt Rhody" [3]. Вона датується 19 століттям та є поширеною в Америці.

Перш за все варто відмітити те, що переважають прості синтаксичні засоби, як то види **повтору**:

Go tell Aunt Rhody
Go tell Aunt Rhody
Go tell Aunt Rhody
The old gray goose is dead.

Така тенденція притаманна простим пісням [1], які настільки старі, що їх сучасне вживання може не мати нічого спільного з представленими образами та змальованими подіями. Тому вертикальний контекст дає суперечливі дані. "Go Tell Aunt Rhody" насправді є дитячою піснею, використовується в дитячих садочках як ігрова чи колискова. Образ тітки носить іронічно-ліричний характер попри трагедію. Повідомлення про смерть гуски чітко виражене **персоніфікацією**: *She died in the mill pond; She left nine little goslings* та *The goslings are crying; The gander is weeping because his wife is dead*. Гуси для бідної родини того часу важили багато, і персоніфікація підкреслила цю важливість краще будь-яких пояснень. Хоча цей стилістичний засіб і не описує образ тітки безпосередньо, він істотно впливає на його створення. Вона однозначно має сім'ю, є господаркою та намагається тримати баланс незважаючи на матеріальні труднощі. Повтор в кожному куплеті та приспіві наголосив на цих відчуттях та привернув до них увагу. Повтор тут виконує підсилюючу та уточнюючу функцію. Крім того, римоутворююча функція повтору збалансувала змішану **риму**, де римуються лише останні рядки 1-2, 3-4, 5-6 куплетів:

1. <i>The one she's been saving (x3)</i>	2. <i>She died in the mill pond (x3)</i>
<i>To make her feather bed.</i>	<i>A-standing on her head.</i>

Рима чоловіча (окситонна), в якій наголос падає на останній склад, має сильне звучання та римується зі словом *dead*, а саме слово завершує приспів та два останні куплети. Простий триразовий повтор та послідовуюча одноманітність

та трагічність рими в значенні звучно падають в кінці кожного куплету та виокремлюють сенс життя порівнянням його зі смертю. Смерть приносить проблеми в усі сфери життя. Таким прийомом користувався В. Маяковський: “Я завжди ставлю найхарактерніше слово на кінець рядка і добуваю для нього риму за всяку ціну...” (“Як робити вірші?”).

Продовжуючи аналіз фортечних засобів на предмет **звукового символізму**, варто зазначити відсутність ономаіопеї, асонансу та алітерації в їх традиційних вираженнях. Проте, більш ретельне дослідження комбінацій звуків говорить наступне. За Д. Крісталом [2], дзвінки приголосні /d/ (*dead, bed, head, died, old*), /g/ (*goose, go, gray, gander*), /ð/ (*feather, mother*) та /r/ (*gray, scratch, crying*) є різкими, некрасивими та уривчастими. В перерахованих прикладах значення співпадає з тлумаченням повністю. Навіть такі позитивні слова як *mother, feather* чи *head* в даній пісні вживаються для опису мертвої гуски.

Перифраз, який служить засобом пом’якшення опису жалюгідного становища гусенят після смерті гуски (*To scratch for their own (goslins’) bread*), додає ноток сердечності та співчуття образів титки не описуючи його прямо. Її хвилювання за гусенят підкреслюють відповідальність та материнські почуття.

Узагальнюючи результати, слід підкреслити, що стилістичний аналіз образу титки зводиться до негативного лексичного наповнення, яке проте, створює позитивний жіночий образ. Але позитивного образу було б недостатньо для використання такої пісні в дитячих колискових чи ігрових варіантах. В даному випадку варто звернутися до **музичного аналізу** твору. Жанр пісні – колискова, про що свідчить рух мелодії, в якій відсутні восьмі тривалості. Зміни в мелодії куплетно незначні та мають хвилеподібний характер. Мелодія рухається вниз та різко змінюється на висхідну і закінчується п’ятою ступінню ладу, що звучить як питання, хоча опирається та стійкий акорд – тонічне тризвуччя. Як бачимо, втілення тексту в музиці знаходиться в протиріччі з лексичним наповненням, але в гармонії з жіночим образом. Мелодія не має печальних ноток, жалісної інтонації, горя. Загальну картину знову прояснює вертикальний контекст. Мелодія була написана в 1750 році Жан Жаком Руссо для опери “*Le devin du village*”. В силу певних причин вона не стала відомою в Європі, але отримала популярність серед афро-американців. Не знаючи мови, вони користувалися фольклорними піснями з ліричною мелодією, заколисуючи своїх дітей.

Можна підсумувати, що лінгвістичний аналіз пісенного твору варто завжди робити опираючись на дані екстралінгвістичного аналізу з метою уникнення питань без відповіді та прояснення культурної ідентичності та змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сташко Г.І. Роль засобів стилістичного синтаксису в створенні жіночих образів (на матеріалі американських фольклорних пісень) / Г.І. Сташко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічна. – Житомир, 2015. – №82. – С. 81–87.
2. Crystal D. The ugliest words / D. Crystal // Guardian Review. 18 July, 2009. – P. 5.
3. Osman A.H. If you feel like singing. / A.H. Osman, J. McConochie – USIA. – 1993. – 95 p.

ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Степанюк О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Невербальні засоби комунікації вивчає паралінгвістика – мовознавча дисципліна, що досліджує чинники, які супроводжують мовне спілкування та беруть участь у передачі інформації. Коло питань, які обговорюються у межах паралінгвістики, охоплює усі види кінесики (від жестів до пантоміми), всі види фонації (від мовлення до вокального мистецтва) і всі види спілкування за участі ситуативного тексту. У ході еволюції людини звукова мова все більше вдосконалюється, а мова жестів починає відігравати допоміжну роль.

Фонація. До паралінгвізмів звичайно відносять властивості звукової фонації, а також міміку, жести та інші виразні рухи, що супроводжують мовне висловлення і несуть додаткову до його змісту інформацію.

Загальні фонаційні ознаки (сила голосу, тембр, обертони, дикція) за своєю природою пов'язані з фізіологічними особливостями суб'єкта, залежні від його психічного стану, завжди супроводжують мовну артикуляцію і є зовнішнім показником фізичного стану суб'єкта.

Тембр голосу часто називають “забарвленням звуку”, “кolorитом”, “кolorом голосу”. За тембром ми легко розрізняємо голоси знайомих. За “кolorом” голосу вокальні педагоги визначають тип голосу співака (баритон, бас, тенор тощо).

Із загальнофонаційних ознак мовлення інтонація у фоні логічного наголосу використовується в різних мовах по-різному, що залежить від типу мови (аналітичний або синтетичний лад, розвинена відмінкова система).

При дослідженні властивостей мовної фонації ми насамперед виявляємо можливість розгляду проблеми в чотирьох аспектах:

1. перший аспект пов'язаний із вивченням артикуляції мовних одиниць;
2. другий аспект пов'язаний із вивченням суперсегментних одиниць (інтонації та фразового наголосу);
3. третій аспект досліджує артикуляцію як просодичну ознаку;
4. четвертий аспект – це дослідження мовної фонації як психофізичного явища (роздратування, знервованість).

Кінесика. Дисципліна, що вивчає семіотику рухів тіла, називається кінесикою.

Постійний супровід звуку різноманітними жестами був споконвічним і завжди залишається для людини невід'ємною частиною комунікації.

Немовні комунікативні системи є підпорядкованими, вторинними системами, але, незважаючи на різноманітне їхнє походження, вони за своєю функцією є лише додатком до мови, використовуються мовою і декодуються за допомогою мови інформації мовного висловлювання. Матеріальні форми “немовної поведінки” людини можуть вивчатися й іншими науками, наприклад генетикою.

Інші невербальні засоби комунікації. Існують і принципово інші засоби перевтілення мови – оптичні або звукові. До них можна віднести сигнали

прапорцевим семафором, що і досі використовується на флоті. Кожне положення рук сигнальника відповідає одній букві. У такий спосіб транслюють мовне висловлювання за допомогою елементарних візуальних сигналів, які можна вважати повним аналогом фонетичного письма.

Проте за швидкістю передачі тексту прапорцевий семафор поступається можливостям живої мови, оскільки в такий спосіб неможливо передавати більше 60-70 знаків за хвилину.

Мова свисту. Ця мова, на відміну від звичайної мови, достатньо ефективна лише в таких контекстах, суть яких цілком очевидна для обох співрозмовників, а культурні навички і традиції народу значною мірою визначають зміст висловлювань. Тому і сфера застосування мови свисту обмежується порівняно небагатьма специфічними ситуаціями.

Чудова властивість мови гонгу полягає саме в тому, що трансляція слова тут практично завжди замінюється трансляцією цілої фрази. Використання стійких зворотів певної мови дозволяє мові гонгу вирішити завдання передачі важливого повідомлення на велику відстань. Щоб необхідна інформація десь не загубилась (через втрати, що є при зв'язку), повідомлення повинно мати певну частку надлишковості. У розмовній мові ця надлишковість забезпечується тим, що слова, як правило, відрізняються кількома звуками, а в рукописному або друкарському тексті – декількома літерами.

Мова вигуків. Перекодування розмовної мови в послідовності звуків різного тону може бути досягнуто не лише за допомогою свисту або музичних інструментів. Виявляється, існує простіший засіб. Йдеться про так звану “мову вигуків”, дуже поширену в племен банту. Ця мова принципово не відрізняється від мови гонгу. Послідовність звуків двох різних тонів передається двома різними складами, які людина відтворює за допомогою вокальних засобів, використовуваних нею у звичайній розмовній мові. Основою для передачі повідомлень тут слугують звороти і висловлювання.

Склади низької тональності передаються вигукуванням складів “ке” і “ле”,клади високої тональності – звукосполученнями “ки” і “чи”. За рахунок невеликих розходжень у звучанні складів “ке” і “ле”, “ки” і “чи” змінюється ритмічна структура викрикуваної фрази. Так, два висловлювання з однаковою тональною структурою (“ботандалококо” – “каное” і “толаконделоко” – “ми будемо процвітати”) передаються різними сполученнями складів: “кекекекеке” і “кекекекеке”.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ В ЛЕКСИЧНОМУ ЗНАЧЕННІ МОВНОЇ ОДИНИЦІ “ПІСНЯ”

Стоцька І.В.

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

Тенденцією сучасної лінгвістики є взаємопроникнення семіотики і культурології, пошук унікального в кожній мові, а також вивчення зв'язку мови з культурою народу, адже людина, як і нація, входить в культуру,

“у деяких випадках і впливає на неї” [3, с.40]. Культура забезпечує історичний зв’язок поколінь, що є запорукою існування національної культури. “Культура є формою одночасного існування і спілкування людей різних – минулих, теперішніх і майбутніх – культур” [1, с. 288]. Питання про співвіднесення мови і культури було неоднозначним. О. Потебня дійшов висновку, що мова є не відображенням світобачення, а складовою його дійсності. М. І. Толстой розглядає мову як найстійкішу ознаку нації і важливий компонент національної культури. На думку Д. С. Лихачова, національна мова – “це не лише засіб спілкування, знакова система для передачі інформації, це наче “замінник” української культури” [4, с. 284].

Про єдність мови і культури, а також динамічного зв’язку між ними стверджує Ю. М. Караулов. Вчений розглядає мовну особистість як структуру, яка складається з вербально-семантичного, лінгво-когнітивного та мотиваційно-прагматичного рівнів. Вербально-семантичний рівень відноситься до мовної компетенції, а лінгво-когнітивний утворює культурний фонд особистості і включає знання про світ. Як і будь-який інший, вербальний знак може набувати різних ознак. Так, кількість його вживання може збільшуватись чи зменшуватись, його семантична структура – ускладнюватись чи спрощуватись. Також він може виникати і зникати, трансформуватись в інший знак. Якщо говорити про знакову систему в такому контексті, то найбільш цікавими з семіотичної точки зору є концепти культур. Музичне мистецтво як знакова система розглядається як своєрідний пласт, який передає знання про навколишню дійсність. Пісня як частина загальної культури людства виражає своє світобачення: кожен звук, мелодія, слово, – це певна думка про світ, система світобачення. Пісня – “найбільш поширена форма вокальної музики, що поєднує словесний та музичний образи, а також загальна назва твору, призначеного для вокального виконання” [5, с. 197]. Мистецтво пісні має свою власну мову, яка відображає об’єктивну реальність. Присутність національно-культурного компонента в лексичному значенні назви “пісня” є безсумнівним.

Найголовнішою і характерною ознакою того, що пісня є дійсно національною, є її масове застосування в народних звичаях та обрядах протягом довготривалого часу. Усе життя українців супроводжують пісні. Кожна подія супроводжується піснею: народження, відпочинок, весілля, смерть. Про це співається у побутових піснях. Обрядові пісні виконувались під час виконання обрядів – колядування, щедрування тощо. Історичні пісні відображали історичні події та людей, які в них брали участь. Отже, пісні бувають різними: побутовими, історичними, обрядовими.

Національною піснею української культури є гімн. Він “символізує і пропагує національні ідеї та ментальність країни” [5, с. 52]. Зародження гімнів має давню історію. В стародавніх Єгипті, Месопотамії, античній Греції це були молитовні звернення до богів, які виконувались хором. У християнському церковному житті, особливо східно-візантійського обряду, релігійні гімни стали частиною богослужіння, звучали у формі духовних псалмів та кантів. За княжої доби пісні-гімни використовувались як закличні бойові гасла.

Упродовж XVIII – XIX століть значення гімну як виразника ідентичності і консолідації нації утверджується остаточно. Поряд з гербом і прапором він стає необхідним, невід'ємним символом державності, політичної єдності суспільства.

Гімн є певним символом української культури. В. А. Бугров [2, 111–115] сформулював такі основні ознаки символу:

- 1) відображення об'єктивної дійсності;
- 2) реалізація ідеї в образі;
- 3) нескінченна поняттєва глибина.

Отже, феномен гімну заключається в тому, що він виражає героїчне минуле українського народу, бойовий дух запорозьких козаків у боротьбі проти татар, турків і поляків.

Таким чином, присутність національно-культурної семи в лексичному значенні слова “пісня” підтверджується тим, що пісні є загальнонаціональними, оскільки використовуються на всій території України протягом довгого періоду, виражають духовну силу українського народу і виступають символом всієї української культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библер В. С. От наукоучения – к логике культуры / В. С. Библер. – М.: Политиздат, 1991. – С. 288.
2. Бугров В. А. Мова та символ у контексті проблем розуміння / А. К. Бугров // ДКН. – 1996. – С. 111–115.
3. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – М.: Школа “Языки рус. Культуры”, 1997. – 824 с.
4. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Рус. словесность. – 1997. – № 5. – С. 280–287.
5. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник. – Вид. 2-ге, переробл. і доп. / Ю. Є. Юцевич. – Тернопіль: Навч. кн. – Богдан, 2009. – 352 с.

ПИТАННЯ-ПЕРЕПИТИ В СИСТЕМІ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ

Стрельченко Н.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Прагматичний аспект вивчення питань-перепитів пов'язаний з їхнім комунікативно-функціональним призначенням [1, с. 269] у діалогічному дискурсі. Диференціація питань-перепитів за типами мовленнєвих актів можлива через визначення їх комунікативної інтенції – “притаманної реченню спрямованості на вирішення певного мовного завдання спілкування” [1, с. 269].

Узагальнюючи результати досліджень, присвячених класифікації мовленнєвих актів, І.С. Шевченко пропонує типологію мовленнєвих актів релевантну для діахронічного дослідження англійського питального речення на основі ідей Дж. Серля та Г.Г. Почепцова [3, с. 47–51], виокремлюючи **квеситив**, що здійснює “запит нової суттєво важливої інформації для заповнення інформаційної лакуни”;

директив (*ін'юнктив* – спонукання-наказ та *реквестив* – спонукання-прохання); **експресив**, що слугує для вираження емоцій та оцінок; **метакомунікатив** (мовленнєві акти, що передують встановленню контакту, МА контактопродовження, МА розмикання мовленнєвого контакту); **констатив**, що забезпечує “повідомлення нової, суттєво важливої інформації”; **комісив** (*менасив* – загроза, застереження; *промисив* – обіцянка, пропозиція) [3, с. 50].

Актуалізація іллокутивної сили **квеситиву** має місце, коли питання-перепити використовуються для уточнення/пояснення елементів висловлення співрозмовника, перевірки умовиводу/припущення, запиту підтвердження чи запиту зобов'язання. Приклад (1) демонструє реалізацію уточнення та запиту зобов'язання: (1) *Blake said sharply, “Is this account of mine for publication?” “Certainly not. It is for my eye only. To assist me to draw my own deductions.” “And you won’t quote from it without my consent?” “Certainly not.”*

Співвідношення формальних та функціональних особливостей висловлення характеризується певною гнучкістю, що дозволяє квеситиву додатково набувати іллокутивної сили інших мовленнєвих актів [1, с. 278–280]. **Директив** може актуалізуватися у формі **ін'юнктиву**, який стосується дій/поведінки/ставлення співрозмовника (2) або особливостей перебігу спільної комунікативної діяльності (необхідності обговорення теми в певний час, правдивості повідомлення співрозмовника, спонукання надати інформацію) (3):

(2) *Why don't you come and see? Why don't you leave her alone? Is it necessary to trouble Her Ladyship any further, sir? “Must you interfere? Does it really matter if he marries the girl?” But does one have to be so proud? Do you have to take them all? May I see this letter?* (3) *Can't this wait? Do we have to talk about this? Can't you stop talking about murder? Can you lie to me just once? Can you tell me where I might find him this evening, monsieur? Would you mind explaining, doctor?*

Реквестив реалізується у формі рекомендації/поради (приклади 4–6) або прохання (приклад 7):

(4) *Then may I recommend that you return there and be on hand in case I should want you?* (5) *Princess Shaista: Perhaps I'll find my husband here, in England. Miss Bulstrode: Yes, well, we mustn't run before we can walk, must we?* (6) *You will be careful, won't you?* (7) *Bobby: Come inside. Moira: Oh, no, please, before we go inside, isn't there somewhere we could go – a cafe that's safe?*

У фрагменті (8) вираження оцінки (**експресив**) поєднується з імпліцитним директивом: (8) *Morse: Have a look at my glass first. Lewis: It's a bit early for a second, isn't it, sir?*

Питання-перепити використовуються як **метакомунікативи** у функції підтримання мовленнєвого контакту через вираження емпатії та інтересу. Демонстрація уваги до повідомлення співрозмовника може також супроводжуватися спонуканням продовжувати розмову й надати більше інформації: (9) *Inspector Kelsey: And you noticed nothing unusual recently? Ann Shapland: Well– Inspector Kelsey: Yes, Miss? Out with it. Ann Shapland: It's nothing, really, but one of the gardeners, the young one–*

Іллокутивною метою **констативу** є ствердження [1, с. 272], у той же час, на думку І.С. Шевченко, непрямі констативи реалізують принаймні дві іллокутивні сили: повідомлення й запит [3, с. 117]:

(10) Miss Bunner: *And the other door to the drawing room has been oiled. And I heard him having an argument with Julia the other day.* Miss Marple: ***But that's human nature, isn't it? Arguments between brothers and sisters.***

Питання-перепити в якості непрямих **комісивів** можуть функціонувати як **промісив** у випадку поведінкової кооперації й погодження спільної діяльності (*Is there anything I can do?*) та **відмова** [2, с. 5] при конфронтації (*Who says you make conditions?*). У ситуаціях конфлікту питання-перепити можуть також набувати функції **менасиву** у поєднанні з незгодою (експресивом):

(11) “Keep on talking,” said Holmes. “It’s fine.” “***Oh! it’s fine, is it?***” growled the savage. “***It won’t be so damn fine if I have to trim you up a bit. I’ve handled your kind before now, and they didn’t look fine when I was through with them. Look at that, Masser Holmes!***” He swung a huge knotted lump of a fist under my friend’s nose.

Отже, питання-перепити в діалогічному дискурсі можуть реалізуватися як прямі мовленнєві акти (квеситиви), а також поєднувати декілька іллокутивних сил, виступаючи непрямыми директивами, експресивами, метакомунікативами, констативами та комісивами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванова И.П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И.П. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов. – М. : Высш. школа, 1981. – 285 с.
2. Осовська І.М. Висловлювання-відмова: структурно-семантичний та комунікативно-прагматичний аспекти (на матеріалі сучасної німецької мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / І.М. Осовська. – К., 2003. – 20 с.
3. Шевченко И.С. Историческая динамика прагматики предложения : английское вопросительное предложение 16–20 вв. : монография / Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков : Константа, 1998. – 168 с.

ПРОПОЗИЦІЙНО-АСОЦІАТИВНА МОТИВАЦІЯ НІМЕЦЬКИХ ІХТІОНІМІВ

Стройкова С.А.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Однією з актуальних проблем сучасного словотвору та теорії номінації є вивчення мотиваційних механізмів, які на когнітивному рівні проявляються у різних способах мовної репрезентації концептуальних реляцій синергетичної системи етносвідомості [2, с. 9]. Використання здобутків когнітології при аналізі явищ мотивації дає можливість глибше простежити ментальні процеси, які започатковують номінативне зображення предметів та їхніх ознак, явищ і подій дійсності у мові. У когнітивній ономасіології мотивація – це “наскрізна в процесі номінації лінгвопсихоментальна операція встановлення семантичної й формальної залежності між мотиватором й похідною номінативною одиницею (мотивованим знаком) різних компонентів структури знань про позначене” [1, с. 158].

Основним методом аналізу пропозиційно-асоціативної мотивації німецьких іхтіонімів є методика когнітивно-ономасіологічного аналізу, розроблена О. О. Селівановою й апробована представниками її наукової школи на матеріалі різних мов. Залежно від концептуального статусу мотиватора у структурі ментально-психонетичного комплексу (МПК) дослідниця виокремлює такі типи мотивації: пропозиційно-диктумний, асоціативно-термінальний, модусний та змішаний [1, с. 162–176]. Змішану мотивацію О. О. Селіванова визначає як таку, що характеризується вибором мотиваторів з різних фрагментів МПК [1, с. 175]. Цей тип мотивації встановлюється щодо композитних та складених найменувань, одну ономасіологічну ознаку яких обрано із предикатно-аргументної частини диктуму пропозиції, що відображає істинну інформацію; а іншу – з модусу чи асоціативно-термінальної частини структури знань про позначене. З огляду на це, у складі змішаної мотивації німецьких іхтіонімів ми виокремлюємо такі різновиди мотивації: пропозиційно-модусний, пропозиційно-асоціативний та пропозиційно-асоціативно-модусний.

Пропозиційно-асоціативний різновид змішаної мотивації властивий німецьким іхтіонімам, одну ономасіологічну ознаку яких обрано з диктуму пропозиції, а іншу – з асоціативно-термінальної частини МПК. Ономасіологічна структура таких назв характеризується поєднанням синтаксично несумісних компонентів, один з яких застосовано у прямому значенні, а інший – у метафоричному, що потребує уточнень при декодуванні. Залежно від місця фіксації метафоричного складника в ономасіологічній структурі німецьких іхтіонімів ми виокремлюємо дві групи пропозиційно-асоціативного різновиду змішаної мотивації.

Першу, найчисленнішу групу, утворюють німецькі іхтіоніми, в ономасіологічних структурах яких ядерний компонент представлено гіперонімом пропозиційного типу, а залежні компоненти є метафоричними знаками і корелюють із терміналами асоціативної частини МПК, мають переважно гештальтну природу уподібнення. Метафоричні мотиватори цієї групи німецьких іхтіонімів є простими іменниками у складі композитних назв і запозичені з різних донорських зон.

Із донорської зони ЛЮДИНА застосовано позначення осіб за родом занять. Наприклад, у німецькій назві *Doktorfisch* (“Ihr Name berührt auf einem Merkmal, das sie klar von anderen Familien unterscheidet: die Dorne jeder Skalpelle an den Seiten des Schwanzstiels, eines oder mehrere an jeder Seite” [4, с. 668]) метафоричний мотиватор ґрунтується на уподібненні виросту на тілі риби до скальпеля хірурга.

Донорська зона ІНША ТВАРИНА постачає свої знаки на підставі зорових образів. Так, у німецькому іхтіонімі *Fuchshai* (“Oberlappen der Schwanzflosse extrem verlängert und fast so lang wie der restliche Körper” [3, с. 47]) гіперонім інтегрується з метафоричним компонентом *Fuchs* з огляду на зовнішню подібність частини тіла риби до хвоста лисиці.

Рукотворні предмети, запозичені з донорської зони АРТЕФАКТІВ, використано на позначення тіла риб або його частин на підставі зовнішньої схожості за формою. Так, у німецькій назві *Sägebarsche* (“Die verwachsene

Rückenflosse hat einen stachelstrahligen vorderen und einen weichstrahligen hinteren Abschnitt. Kiemendeckel mit 3 kräftigen Stacheln am Hinterrand” [3, с. 184]) метафоричний мотиватор пояснюється подібністю міцних шипів риби до зубців пилки.

На відміну від першої групи пропозиційно-асоціативного різновиду змішаної мотивації до другої групи належать німецькі іхтіоніми, в яких ядерний компонент містить метафоричний мотиватор разом із пропозиційним у складі композита.

У межах цієї групи переважають німецькі назви риб, в яких метафоричний мотиватор суміщений в ономасіологічній структурі з мотиваторами партитивного та кількісного рівнів. Так, в ономасіологічній структурі німецької назви *Langflossen-Fledermausfisch* (“Jungfische haben sehr lang ausgezogene und Rücken- und Afterflossen. Adulte Fische bekommen eine mehr diskusförmige Gestalt, die Flossen sind im Verhältnis zum Körper nicht mehr so hoch, der Körper wird silbergrau” (5)) пропозиційно мотивований компонент представлено партонімом на позначення частини тіла риби, а метафорично мотивований компонент з донорської зони ІНША ТВАРИНА спирається на візуальне уподібнення цих риб до кажанів.

Отже, у німецьких іхтіонімах пропозиційно-асоціативного різновиду змішаної мотивації номінатори, з одного боку, надають назві певного класифікаційного статусу, а з іншого – диференціюють видові назви шляхом вибору мотиваторів із різних донорських зон.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология: [монография] / Е. А. Селиванова. – К. : Изд-во украинского фитосоциологического центра, 2000. – 248 с.
2. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові: [монографічне видання] / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
3. Bent, J. Muus. Die Meeresfische Europas / Bent J. Muus, Jörgen G. Nielsen. – Stuttgart: KOSMOS Verlag, 1998. – 336 S.
4. Rudie H. Kuitert. Atlas der Meeresfische / Rudie H. Kuitert, Helmut Debelius. – The Czech Republic: KOSMOS Verlag, 2009. – 728 S.
5. Wikipedia: Die Frei Enzyklopädie [Electronic Resource]. – Access Mode : <http://www.wikipedia.de>.

ДОФОНЕМНІ УЯВЛЕННЯ ПРО ЗВУКИ В СТАРОДАВНЬОМУ СВІТІ ТА В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Субота С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Перші згадки про фонему, так звані “дофонемні уявлення” про звуки відносяться до часів зародження перших цивілізацій в Стародавньому Світі. Первинні уявлення про звуки склалися внаслідок перших спроб фіксації мовлення за допомогою письма та створення перших алфавітів у Месопотамії та Єгипті [2, с. 8–9].

Надписи, що датуються третім тисячоліттям до нашої ери, зроблені за допомогою месопотамської писемності, яку прийнято називати клинописом, вказують на те, що завдяки творчо винайденим різноманітним видозмінам однієї основної форми клинка та наконечника стріли древні жерці та посадовці Вавилонії могли разом з окремими складами передавати і звуки [4, с. 33–34]. Крім того, давні єгипетські писці інколи передавали на письмі звучання власних іноземних назв за допомогою комбінацій схожих за звучанням консонантно-морфемних ієрографів [8, с. 59].

Однак найбільш важливою подією в історії людства стало винайдення в кінці другого тисячоліття до н.е. системи буквеного письма, значення якої полягає зокрема в сегментуванні мовленнєвого потоку на слова, склади, літери, останні, що найголовніше, могли слугувати графічним відповідником певного звуку, що є в свою чергу свідченням того, що давні західносемітські племена Синайського півострову, що створили свої літери під впливом зовнішніх форм єгипетських ієрогліфів, розрізняли окремі звуки мовлення – фонemi [5, с. 14].

Інтерес до вивчення звуків в Давній Індії, лінгвістична традиція якої налічує понад 2500 років, був пов'язаний з практичним прагненням зберегти чистоту звучання священних давньоіндійських гімнів – вед (“veda” – знання) [1; 5; 8]. Ведичні гімни передавались усно і мали магічну силу лише тоді, коли виконувались бездоганно фонетично правильно, тому фонетиці в Давній Індії відводилась особлива роль.

Індійським фонетистам вдалося дати досить детальні класифікації звуків санскриту, точність яких вражає ще й сьогодні. Вже задовго до грецьких граматичних шкіл, брамінські школи, що називалися пратішак'ї, розрізняли голосні та приголосні, а також класифікували звуки за місцем та способом артикуляції, характером подолання перешкод струменем повітря при творенні звуків, крім того давали градуальну класифікацію (за ступенем розкриття ротової порожнини) як голосних, так і приголосних звуків [1, с. 81–82].

Найвідоміший давньоіндійський лінгвіст Паніні (IVст. до н.е.) не лише детально класифікував звуки, а й займався питаннями комбінаторики звуків для більш досконалого озвучення вед. В першому розділі своєї праці “Восьмикнижжя”, що має назву “Шива-сутра” (канон, що дав бог Шива), перераховуючи літери індійського алфавіту, Паніні виділяє 14 основних класів звуків. Кожний з цих фонетичних класів містив декілька літер, остання літера класу слугувала його назвою [1, с. 78–79]. В інших розділах цієї праці він об'єднує класи “Шива-сутри” в інші об'ємніші класи, що мають назву прат'яхара. Звуки, що належали до одного прат'яхара, ніколи не утворювали послідовності двох звуків, що дозволяло Паніні формувати певні правила послідовності звуків в Санскриті.

Серед інших досягнень давньоіндійських мовознавців велику увагу привертає концепція іншого індійського вченого Патанджалі (150 р. до н.е.) так звана “varna sphota”, що містить елементи схожі з багатьма іншими сучасними концепціями фонemi. Це вчення передбачає існування декількох понять: постійної та незмінної одиниці (sphota) та того, що виникає безпосередньо

в момент мовлення, артикуляції в певному середовищі (*varna*), де реалізується спхота (*dhvani*). Поняття, які використовував Патанджалі, відповідають у сучасній лінгвістиці термінам фонема та її варіант [3, с. 7].

Давньогрецькі вчені незалежно від індійців наблизились до поняття фонема у вченні про “*stoicheion*”, неподільну звукову одиницю, що не мала власного значення, проте була здатна формувати ланцюжки (*stoicheia*), що передавали значення [10, с. 14–15]. Вивчення звуків в давній Греції було пов'язано з розвитком філософії. Знання мови, зокрема фонетики, було потрібне для досконалого викладу античних філософських вчень. Античний філософ Аристотель (384 – 322 рр. до н.е.) в своєму творі “Поетика” дає визначення звуку. “Звук мовлення (елемент) – це неподільний звук, але не кожен неподільний звук є звуком мовлення, а лише той звук, з якого може утворитись розумне слово” [5, с. 168]. Існує твердження, що під “елементом” Аристотель розуміє неподільні звукові одиниці, позбавлені значення, проте здатні утворювати частини мови, що наділені лексичним значенням – уявлення про сучасну фонему [7, с. 14]. Проте під даним визначенням могли розумітись і склад, і навіть слово.

Цікавими, на нашу думку, є ранні спроби розрізнення різних звукових реалізацій однієї й тієї ж одиниці – фонемі (інакше кажучи варіантів та інваріантів), що були зроблені в Олександрійській державі Птолемеїв в Єгипті (3 ст. до н.е. – 5 ст. н.е.). Один з найвідоміших олександрійських мовознавців Діонісій Фракієць (170 – 90 р. до н.е.) в своїх граматичних працях описує якісні та кількісні зміни звуків мовлення в словах при словозміні та словотворенні, виділяє подовження та скорочення голосних, монофтонгізацію і дифтонгізацію та ін. [1, с. 102]. Дані описи позиційних варіантів звуків в мовленні свідчать про розуміння представниками Олександрійської граматичної школи поняття, що відповідає сучасному терміну алофон.

Серед недоліків індійської та давньогрецької фонетики традиційно виділяють відсутність чіткого розмежування між звуком та його писемним знаком, літерою (в греків фонетика так і називалася – вчення про “літери”). Цей недолік було усунуто в працях арабських мовознавців.

Арабські вчені, спираючись на попередні досягнення індійських та грецьких фонетистів, зробили детальний опис арабської мови та посприяли подальшому розвитку фонетичної думки, поступово розмежовуючи поняття звуку та його графічного еквіваленту, літери.

Засновником арабського мовознавства вважається Халіль ібн Ахмад ал – Фарахіді (718–791). Він проводив самостійні дослідження, в яких вивчав артикуляційні особливості звуків в арабській мові. Існує точка зору, що фонетична теорія Халіля базувалася на тих же принципах класифікації приголосних за місцем творення, що були використані в індійській фонетичній традиції [5, с. 79–81]. В своєму тлумачному словникові арабської мови “Книга Айна” (*Kitab al – ayn*) Халіль подібно давньогрецьким і індійським мовознавцям, позначає і звук, і літеру терміном “*harf*”.

Його послідовник басрійський граматист Сібавейхі (прибл. 753 – 796 рр.) удосконалив класифікацію звуків настільки, що дана класифікація ще й досі

займає домінуючу позицію при вивченні фонетичної системи арабської мови [6, с. 81], та виявивши численні факти невідповідності між звучанням та написанням, висунув в своїх граматичних трактатах твердження про нетотожність літери та звуку. Сібавейхі чітко розрізняє звук і букву, для цього він вводить поняття *huruf usul* (основні корені) та *huruf furu* (похідні гілки) [9, с. 108–122]. В даних термінах фактично представлені праобрази сучасних понять фонема та алофон.

В середньовічному трактаті невідомого ісландського вченого дванадцятого сторіччя, що має назву “Перший граматичний трактат”, ми знаходимо ще один приклад передбачення фонологічної теорії. Автор трактату спробував покращити застосований для ісландської мови латинський алфавіт. За допомогою діакритичних знаків йому вдалося графічно відрізнити довгі голосні від коротких, ротові від носових. Використовуючи лише 9 літер і 2 діакритичні знаки, він графічно зафіксував відмінну вимову 36 голосних ісландської мови того часу. Відмінна вимова довгих приголосних від коротких позначалася за допомогою великих літер, наприклад, *p* використовувалася для позначення [p], а *P* для [pp] [11, с. 72–74]. Автор трактату також виявив фонематичні відмінності змінюючи в складі серії слів один елемент, значення слів змінювалося разом зі зміною однієї літери, що відображала певну фонему.

Численні приклади елементарного фонологічного аналізу в “до фонологічні” часи свідчать про те, що давні мовознавці, представники різних народів та епох, чітко розмежовуючи звук від букви, наблизилися до виявлення та часткового усвідомлення поняття “фонема”, визначенням якого в подальшому були зайняті провідні фонологічні школи.

Підсумовуючи все сказане про “до фонемні” уявлення давніх вчених, слід зазначити, що сучасна теорія фонем багато в чому завдячує цим, на перший погляд, елементарним вченням, оскільки вони стали підґрунтям для формування більш досконалого розуміння поняття фонемі різними лінгвістичними школами, та побудови в світовій науці фонологічної концепції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амирова Т.А. Рождественский Ю.В. Очерки по истории лингвистики / Т.А. Амирова, Б.А. Ольховиков. – 2-е изд., стер. – М. : Академия, 2005. – 672 с.
2. Васько Р.В. Давньогерманський консонантизм : парадигматика та синтагматика : [монографія] / Р.В. Васько. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – 304 с.
3. Воронкова Г.В. Проблемы фонологии / Г.В. Воронкова – Л. : Изд-во филол. ф-та Ленингр. ун-та, 1981. – 136 с.
4. Егер О. Всемирная история. Древний мир / Оскар Егер. – 3-е изд. испр. и доп. – М. : АСТ, 2006. – 240 с.
5. История лингвистических учений: Древний мир / Н.С. Петровский, И.М. Дьяконов, Вяч. Вс. Иванов и др. – Л. : Наука, 1980. – 258 с.
6. История лингвистических учений: Средневековый Восток / Г.Б. Джаукян, В.Г. Ахвледзиани, Л.Г. Герценберг и др. – Л. : Наука, 1981. – 301 с.
7. Кондрашов Н.А. История лингвистических учений / Н.А. Кондрашов. – М. : ЛКИ, 2013. – 224 с.

8. Фридрих И. История письма / И. Фридрих. – 4-е изд. – М.: ЛКИ, 2010. – 463 с.
9. Edzard L. Sibawayhi's Observations on Assimilatory Processes and Re-Syllabification in the Light of Optimality Theory / L. Edzard // Journal of Arabic and Islamic Studies. – 2000. – Vol. 3. – P. 48–65.
10. Jakobson R. The Sound Shape of Language / R. Jakobson, L.R. Waugh. – 3rd ed. – Berlin; New York; Amsterdam : Mouton de Gruyter, 2002. – 335 p.
11. Robins R.H. A Short History of Linguistics / R.H. Robins. – London : Longman. – 4th edn. – 1997. – 282 p.

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОШЕНЬ УМОВИ-НАСЛІДКУ У ВНУТРІШНЬОМУ МОВЛЕННІ ПЕРСОНАЖІВ СУЧАСНОГО ІСПАНСЬКОГО РОМАНУ

Судорженко Г.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Внутрішнє мовлення є об'єктом дослідження не тільки психолінгвістики та лінгвістики, що пов'язано з вивченням ролі свідомості та мислення у процесі формування мови та мовлення, а й педагогіки, вивченням якої може стати егоцентричне мовлення дошкільного віку, чи, наприклад, нейролінгвістики, науки, що вивчає стан мовлення у результаті пошкодження ділянок мозкової кори. Оскільки мисленнєва і мовленнєва діяльність людини перебувають у тісно організованих зв'язках, внутрішнє мовлення допомагає розкрити механізми мислення.

Внутрішнє мовлення, користуючись одиницями у вигляді предметних кодів, образів, схем, вирізняється специфічними особливостями, тому що кожна людина індивідуально формулює свою думку в процесі спілкування. На суб'єктивності внутрішнього мовлення наголошував Жинкін М.І [1, с. 92].

Внутрішнє мовлення у художній літературі слугує для зображення думок та почуттів персонажа, роблячи більш об'єктивною суб'єктивну сторону життя людини. Внутрішнє мовлення у художніх текстах піддається умовній вербалізації при формування внутрішнього діалогу, внутрішнього монологу та внутрішньої репліки, і виражається різними пропозиційними структурами.

Умовно-наслідкові відношення, які фіксуються складною розумовою формою – логічним умовиводом, реалізуються в іспанській мові різними синтаксичними конструкціями. Між умовою і наслідком існує залежність, а саме: два явища пов'язані між собою як умова і зумовлене, там, де існує умова, існує й зумовлене, а при відсутності зумовленого відсутня умова. Логічний зв'язок відповідає формулі “*якщо ... то*”. Умовно-наслідкові відношення у внутрішньому мовленні часто набувають еліптичної форми: пропускається те, що є само собою зрозумілим для персонажа, який, залежно від знання ситуації, пропускає умову чи наслідок. Це простежується у внутрішньому діалозі з послідовно взаємопов'язаними висловлюваннями, які породжуються індивідуумом та безпосередньо сприймаються ним у процесі спілкування про себе. “*Está cansado...¿Tendrá esperanzas de curarse?....Y, si no, ¿por qué viene?*” (3, p.20).

Однією із синтаксичних особливостей внутрішнього мовлення є використання питальних речень. Семантика питальних речень охоплює як власне питальні речення, так і питання-спонукання, а також риторичні, в якому герой намагається знайти відповіді на питання, поставлені перед ним або зовнішнім світом, або його власним розумом. У розвитку теми діалогу беруть участь як раціональна, так і емоційна сторони особистості персонажа.

У поданому нижче внутрішньому монологі тематичний характер еліптичного наслідку закладено в основу ситуації, а його смислове значення є результатом власної розумової діяльності. Однією з причин виникнення таких еліптичних структур може бути замовчування, що насамперед виникає внаслідок міркування, пошуку правильних рішень, сумнівів.

“!Mira, que si se hubiera rendido también el otro enemigo, la Rusca... Ilusiones. Sus mordiscos últimos ya no tienen remedio” (ibid., 332)

Не дивлячись на вживання форми *!Mira!*, яка направлена адресатові, перлокутивний ефект не досягається, адже адресат не чує, що промовляє про себе адресант. При цьому слід підкреслити, що у внутрішньому мовленні присутні компоненти мовленнєвого акту: мовець здійснює акт внутрішнього промовляння, який несе в собі певну інтенцію.

Серед лексичних характеристик внутрішнього мовлення мають місце специфічні прийоми номінації, серед яких є використання персонажами власних назв для позначення і характеристики тих чи інших об'єктів дійсності таких, як, наприклад, найменування *la Rusca*, що додає відтінок негативного смислу.

У внутрішньому мовленні часто віддзеркалюється набутий життєвий досвід, переконання, привички, тому структура такого розумового процесу є послідовною, безперервною.

Однак, внутрішня репліка, яка відображає внутрішній коментар до зовнішнього мовлення може передаватися короткими висловлюваннями, іноді не пов'язаними між собою. У наведеному прикладі персонаж при внутрішньому реплікуванні використовує умовно-наслідкові відношення, де умова є гіпотетичною, а наслідок відповідає дійсності, і персонаж дає зрозуміти, що таким чином він поступав із нерадивими працівниками: *Unos surcos desiguales llaman la atención del viejo: "Si uno de mis mozos me hiciera una labor así", piensa, "a patadas le echaba de mi casa". Cada detalle de las tierras tiene un significado para él, aunque sea el paisaje tan diferente. Más verde, más blanco, para la gente del Norte* (ibid,18).

Зовнішнє мовлення є засобом спілкування та обміну думками, тоді як внутрішнє мовлення є засобом реалізації розумового процесу індивідуума та регуляції його психічних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации / Николай Иванович Жинкин. – М. : Наука, 1982. – 159 с.
2. Sampedro J. L. La sonrisa estrusca / José Luis Sampedro. – Madrid : Ed.: Alpaguara, S. A., 1996. – 347 p.

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИЧНОЇ МОДЕЛІ “РЕАЛЬНЕ-ІРРЕАЛЬНЕ” У СУЧАСНОМУ ІСПАНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ НАРАТИВІ

Сутуліна Л.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

З метою дослідження лінгвопрагматичного аспекту метафоричної моделі “реальне-ірреальне” у сучасних іспанських романах звернемося до ролі мовних засобів у її розгортанні. Актуалізація міжтекстових зв’язків у словесній тканині художнього тексту здійснюється різними видами мапувань, серед яких заслуговує на увагу конструктивно-творче (мовне) мапування. Конструктивно-творче мапування, як мовні операції й процедури формування словесних поетичних образів, спрямовано на фонологічне, морфологічне, лексико-семантичне та синтаксичне втілення образу в словесній тканині художнього тексту [1, с. 348]. На фонологічному рівні конструктивно-творче мапування має прояв в алітерації, асонансі та ониматопеї.

Для прикладу розглянемо роман Х. Наварро “La casa del padre”. Мова художнього стилю письменника засвідчує значну кількість майстерних зразків використання виражальних можливостей алітерації. Автор, спираючись на природну якість того чи іншого звука, досягає увиразнення вислову. Ключовим елементом поданого нижче фрагменту є лексеми “miedo”, “morir”, “medianoche”. Враження, яке вони справляють на читача підкреслюється звуковою організацією уривка, де ключовими є структури, до складу яких входить звук [m]. Розглянемо фрагменти: “Me daba miedo despertarme a medianoche, y más miedo volver a dormirme, por si me moría mientras dormía” [2, с. 76]; “Me moría de miedo a morirme” [2, с. 76]; “un minuto después sentiría mucho más miedo mientras buscaba un poco de luz en el espejo lleno de oscuridad, mientras me miraba la mano, invisible, a oscuras” [2, с. 77]. Відтак, алітераційне накопичення у відносно невеликому фрагменті тексту приголосного [m], утворює особливе локальне “напруження” текстової тканини, робить уривок виключно експресивним, викликає почуття страху.

Проаналізуємо фрагмент опису юнака, добровольця Іспанської Фаланги (250-а піхотна Іспанська блакитна дивізія), який повернувся покаліченим з боїв на території Росії: “empezó a oírse el ruido de los bastones contra el suelo, como si el batería de otra orquesta que no era la Orquesta Saturno golpeará una baqueta contra el filo del timbal, y se oía un arrastrar de pies, unas botas pesadas que se arrastraban contra el suelo, como si un bailarín monstruoso estuviera irrumpiendo en el salón de baile” [2, с. 93]. Окрім лексеми “ruido”, уривок набуває конотативної іконічності, що здатна викликами пов’язані із шумом асоціації. Так, артикуляційна характеристика алітераційного накопичення фонічних структур з центральним вібрантом [r] реалізує ониматопеїчний звуковий ефект шуму: oírs–elr–contr–otr–orq–orq–urn–contr–arr–astr–ar–arr–str–contr–stru–irr. Цікавим нюансом є наведена вище лексема “monstruoso” – “монструозний”, яка є семантично необґрунтованою, однак завдяки фонічній структурі “stru” цілком уписується у загальну іконічну

схему аудіального образу. Відтак, дублювання семантичного наповнення фрагментів сприяє взаємодії звукового та змістового плану художнього тексту, створює додаткове емоційне напруження.

У фрагменті “Rafael el congelado crujiá como un autómeta, y, entre crujiendo y crujiendo se oían los pasos” [2, с. 90] трикратний повтор лексем оноματοпеїчного характеру *crujir* додатково конотуються алітерацією “*cruj-cruj-cruj*”, відтворюючи акустичний ефект шуму та скрипу, що супроводжує покаліченого юнака.

Слід також виокремити випадки коли семантичне підкріплення іконічності є опціональним і може реалізуватись шляхом метафоричного переносу. Так, в уривку “su voz sonaba ronca, emborrugada, como varias voces superpuestas y asincrónicas” [1, с. 25] **голос юнака семантично реалізований етимологічно оноματοпеїчною лексемою “ronco” (хриплий)**. Використання фонічних структур “*ronc-rго-cró*” сприяє створенню звукового ефекту, надаючи оноματοпеїчного характеру лексичним одиницям, які етимологічно не належать до звукозображувальних.

Провідну роль у звуковій організації текстових фрагментів, на прикладі яких ми прослідковуємо вибудування художнього образу скаліченого на війні юнака, відіграє вібрант [r], який, у взаємодії із семантичною компонентою, набуває негативних конотацій. Так, в масштабі твору фонологічна іконічність **“озвучує” образ персонажа**. Отже, паралельне використання оноματοпеїчних слів та алітерації, що дублює ті приголосні фонемі, які входять до складу звукозображувальної одиниці підвищує експресію оноματοпеїчної лексеми та художнього образу в цілому.

Відтак, прагматичний потенціал метафоричної моделі “реальне-ірреальне” у сучасних іспанських романах розкривається через залучення мовних засобів, метою яких є викликати у читача певні емоції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії : лінгвокогнітивний аспект : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / Лариса Іванівна Белехова. – К., 2002. – 476 с.
2. Navarro J. La casa del padre / Justo Navarro. – Barcelona, 1994. – 295 p.

ЕМОТИКОНИ ЯК НЕВЕРБАЛЬНІ КОНЕКТОРИ СУЧАСНОГО ДІЛОВОГО ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННЯ

Сухомлин В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовне середовище Інтернету – це сукупність великої кількості непов’язаних між собою сфер спілкування, що функціонують автономно, тому мова інтернет-комунікації функціонально-стилістично неоднорідна, а характерною особливістю спілкування між комунікантами-людьми є можливість здійснювати комунікативний акт анонімно, що зменшує соціально-психологічні ризики комунікації, відповідно такому спілкуванню також властива афективність, часте недотримання літературних норм, використання некодифікованих одиниць.

Специфічні особливості віртуального спілкування з одного боку, а також викликані його природою психологічні особливості не могли не відобразитись у лінгвістиці. Тому не дивно, що лінгвістичним особливостям ділового Інтернет-дискурсу присвячено багато робіт зарубіжних мовознавців, зокрема N. Doring, P. Handler, G. Rehm, P. Schlobinski.

Спілкування у чаті (особисте чи ділове) використовується з метою економії часу, тож користувачі намагаються зменшити кількість друкованих знаків, ігноруючи знаки пунктуації, абзаци та ініціальні літери, користуються “стилем телеграми– та використовують велику кількість унісегментальних та мультисегментальних скорочень. І хоча чат-комунікація нагадує усне спілкування, тут неможливі довгі відповіді, паузи та нескінченні монологи. Партнер чекає **швидкої й точної** відповіді-реакції, тому Скотт Фалман 19 вересня 1982 року першим у світі запропонував смайлик у листуванні у тому вигляді, в якому він популярний нині, зазначивши: Пропоную використовувати ось таку послідовність символів для позначення жартівливих повідомлень: :-). Читати слід збоку. Насправді, враховуючи нинішні події, більш прийнятно виділяти повідомлення, які НЕ є жартами. Для цього використовуйте :-(–, що й започаткувало функціонування емотиконів (смайликів).

Однак, деякі мовознавці-критики забили на сполох, спостерігаючи за таким наступом різного роду емотиконів, аргументуючи, що люди втрачають здатність чітко словами формулювати свої думки. Соціальний психолог Тіна Ганстер так не вважає, а переконана, що використання смайликів є свідченням прояву креативності в умовах обмеженості цифрової комунікації [5]. Мовознавець Петер Шлобінський з Ганноверського університету імені Готтфріда Лейбніца теж не вважає, що посилене використання смайликів та інших невербальних знаків шкодить мові, адже “використання цих значків обмежується лише певними формами спілкування, такими, як короткі повідомлення СМС або розмовою в чаті–[4, с.243]. П. Шлобінський та П. Гандлер наводять німецькі приклади акронімів: bd – bis dann “бувай”; bs – bis später “бувай”; GuK – Gruß und Kuß “бувай, цілую”; jon – jetzt oder nie “зараз або ніколи”; kgw – komme gleich wieder – “зараз повернусь”; kK – kein Kommentar “без коментарів”; mfG – mit freundlichen Grüßen “з дружнім привітом”; nN – nichts Neues “нічого нового”; SP – Sendepause “пауза для передачі інформації”; vaT – völlig anderes Thema “зовсім інша тема”; ww – wer weiß “хто знає”; Y! – typisch Mann “типовий чоловік”; zK – zum Kotzen “це відразливо, від цього нудить”; zZ – zur Zeit “вчасно, зараз”; IdR – in der Regel “як правило”; mMn – meiner Meinung nach “на мою думку”; LG – lieben Gruß “зі щирим привітом” та інші [2, с.148].

Н. Дорінг, займаючись цією проблематикою, наводить приклади ще декількох способів вираження експресії, наприклад: слова-звуки (Soundwörter) – “hmm”, “grumpf / “argh”, “tststs”, які спіймаються на слух. Вони можуть варіюватись аналогічно емотиконам, наприклад: “arrrrgh”, “hihihihi–, “Oh!!!!?????”, а повтори та використання граматичних символів є вираженням інтенсивності емоцій [1, с.55]. Г. Рем називає явищем **ітерації** (повтори графічного компоненту символу), наприклад: “muuuuuuuuuuuuuuus”; “WAAAAAAS”; “Aaaaaahhhhh”; “seeeeeeeeeehrr”; “wiesooooooo”; “natüüüüürlich”; “Suuuuuuuper” [3, с.286].

Це явище спостерігається також у використанні емотиконів, наприклад: емотикон :-(має значення “сумний”, для вираження емоції “дуже сумний” можна вживати емотикон – :-(, а символ :-(е позначенням смертельного суму. Ще одним способом вираження емоцій є написання слів або цілих речень з великої літери, що є проявом розлюченості та крику, хоча крик у E-Mail вважається невивічливим [1, с.55].

За допомогою **ітерації**, ізольованих вербальних основ та інших вище названих графічних засобів досягається **емфаза** (виразність мовлення) та передається інтенція “співрозмовника”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Doring N. Sozialpsychologie des Internet : Die Bedeutung des Internet für Kommunikationsprozesse, Identitäten, soziale Beziehungen und Gruppen / N. Doring. – Göttingen-Verlag, 2003. – 662 S.
2. Handler P. E-Mail zwischen Stil und Lifestyle / P. Handler // Kommunikationsform E-Mail / hrsg. von Ziegler A., Durscheid C. –Tübingen: Stauffenburg Verlag, 2002. – S. 143–169.
3. Rehm G. Schriftliche Mündlichkeit in der Sprache des World Wide Web / G. Rehm // Kommunikationsform E-Mail hrsg. von Ziegler Arne, Durscheid Christa. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 2002. – S. 263–309.
4. Schlobinski P. Anglizismen im Internet Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz : Aktueller lexikalischer Wandel hrsg. von Gerhars Stickel. – Berlin, New York : Walter de Gruyter Verlag, 2001. – S. 239–258.
5. Ганстер Т. Смайлики у листуванні: за і проти [Электронный ресурс]. – URL: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/02/13/152140/> (дата друку: 13.02.2014)

ХУДОЖНІЙ КОНЦЕПТ “SPLEEN” У ПОЕЗІЇ ПОЛЯ ВЕРЛЕНА

Тарасова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний стан розвитку лінгвістичної науки характеризується достатньо широким діапазоном підходів до аналізу мовних явищ. У працях з художньої концептології та когнітивної поетики науковці прагнуть до розгляду механізмів організації інформації у системі поетичного смислотворення. Зокрема, дослідниками висвітлюються проблеми актуалізації художніх концептів та розуміння художнього тексту як нелінійної, динамічної системи самоорганізації поетичної інформації (І.О. Герман, Ж.М. Маслова, Г.Г. Москальчук, В.Г. Ніконова, В.А. Піщальнікова, І.А. Тарасова та інші). Художній концепт являє собою структурну одиницю поетичної картини світу. Індивідуально-авторський аспект у пред’явленні художніх концептів демонструє трансформацію до поетичної свідомості митця образів навколишнього світу, де інтенціональність, емоційність, асоціативність як сигнали креативного інформаційного моделювання дійсності визначають залучення ресурсів мовної системи.

У нашому дослідженні ми звертаємося до творчості відомого французького поета-модерніста П. Верлена та до його віршованого тексту “Dans l’interminable ennui de la plaine ...”, де поетичний смисл домінування песимістично-депресивного настрою епохи помежів’я століть (“mal du siècle”) експлікується за посередництва художнього концепту “spleen”. В аналізованому творі зауважуємо імпресіоністську манеру письма та виключну увагу до музикальності – дві провідні ознаки верленової лінгвопоетики, що її знаходимо у збірці “Romances sans Paroles” (1874). Імпресіонізм віршованого доробку поета полягає у використанні таких малярських процедур [6]: розмитість зображення, колорування тіней, творення ефекту місячного світла, туману чи снігу, легкість штриха, помноження одиничного об’єкта, фіксація низки вражень. Серед засобів створення музикальності лінгвопоетики П. Верлена спостерігається, зокрема, системне використання алітерацій та асонансів, вживання “кульгавого” ритму, побудова вірша за законами музичного твору [4, с. 7]. Піторескні та фонічні елементи дозволяють фіксувати миттєві відчуття й переживання, особистісні враження. Потому можемо констатувати, що ідентифікація художнього концепту “spleen” здійснюється на основі сугестивного характеру представлення інформації у текстовому віртуальному просторі обраної до розгляду поезії. Так, у першому катрені із перехресним римуванням відчувається акцентування сонорних звуків [n], [m], котрі обслуговують комунікативний ефект “навіювання” через алітерований звукоряд *interminable – ennui – plaine – neige – incertaine – comme*, що дозволяє говорити про наявність назальної резонансності у звукописі П. Верлена. Присутність сугестії проявляє себе не лише на вербальному, проте й передконцептуальному рівні як самонавіювання та навіювання іншому суб’єктові певних емоцій через апеляцію до найбільш привабливого першоеlementу буття – психологічного архетипу води, що є причетним до колективного позасвідомого як універсальний передавач інформації. Тут ключовим можна визнати образ снігу як зміненого акватичного стану. Споглядання зимового пейзажу з його основним атрибутом – снігом, що іде – покликане “підказати” учасникам поетичної (авто)комунікації психічний стан “mal de vivre” через уведення до трансу – специфічного виду змінених станів свідомості, що зв’язує та опосередковує свідоме та позасвідоме психічне функціонування людини [3], фокусуючи увагу всередину розумових процесів. У цьому плані аналізована поезія характеризується відображенням динамічного процесу взаємоперетворення внутрішнього та зовнішнього зі збереженням ідеї їхньої самтожності. Відтак, має місце власне верленова метафора “paysage d’âme”, коли креації підлягає творення у текстовому просторі нової інформаційної сутності, котра “залишаючись природою, стає людиною” [1, с. 70]. На сьогодні маємо величезний пласт теоретико-експериментальних праць, що розглядають принципи побудови метафор, розуміння метафори як типу мислення. У світлі нашої розвідки доцільним видається звернення уваги до кола дослідів, де метафора постає визнається за психологічний феномен, а психоаналітики постулюють позасвідому основу метафоричного мислення [5]. Отже, у проясненні верленової метафори “paysage d’âme” має місце “те, що може видатись образним маренням” [2, с. 192] для людини у пересічному (повсякденному) психічному

стані (на противагу транс), тобто “перебільшення образу, яке перевертає відношення вмісту та вміщеного” [там само]. Однак, перехід у змінений стан може виявити, що “й назовні”, і “всередині” належать до внутрішнього світу; вони завжди наготові до зміни місць” [там само, с. 187]. У такий спосіб, модифікуючи й, тим самим, актуалізуючи смисли неусвідомлювані, поетичний доробок французького письменника-модерніста маніфестує індивідуально-авторську перспективу у представленні художнього концепту “spleen”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев Л. Г. Французская поэзия кон. XIX – нач. XX в. / Л. Г. Андреев // Зарубежная литература XX века. – М. : Высш. шк., 2004. – С. 67–87.
2. Башляр Г. Избранное : Поэтика пространства / Гастон Башляр ; [пер. с франц.]. – М. : РОССПЭН, 2004. – 376 с.
3. Гинзбург М. Р. Эриксоновский гипноз : систематический курс / М. Р. Гинзбург, М. Е. Яковлева. – М. : Моск. псих.-соц. ин-т, 2008. – 312 с.
4. Крушинська О. Г. Поезія Поля Верлена в українських перекладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 “Перекладознавство” / О. Г. Крушинська. – К., 2007. – 19 с.
5. Черниговская Т. В. Метафорическое и силлогическое мышление как проявление функциональной асимметрии мозга [Электронный ресурс] / Т. В. Черниговская, В. Л. Делегин. – Режим доступа : <http://metaphor.narod.ru/misc/num1/form.htm>
6. Verlaine P. Les moyens d'expression poétique / P. Verlaine. – Régime d'accès : <http://www.universalis.fr/encyclopedie/paul-verlaine/5-les-moyens-d-expression-poetique/>

ДОЦІЛЬНІСТЬ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ МОВЛЕННЯВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ЧИТАННІ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Тегеньова Є. А.

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

Сучасні процеси розширення економічних, політичних, культурних зв'язків між країнами, міждержавна інтеграція в галузі освіти, розвиток міжнародних засобів масової комунікації зумовлюють підвищення статусу іноземної мови як засобу спілкування та взаєморозуміння. Поступово в усьому світі іноземна мова перетворюється в категорію, реально необхідну для практичної та інтелектуальної діяльності кожної людини. Це, в свою чергу, веде до підвищення вимог щодо якості навчання та рівня мовної підготовки учнів/студентів усіх категорій. Наявність виходу на іншу культуру потребує не просто практичного володіння мовою, а умінь використовувати її в реальній комунікації, в ситуаціях міжкультурного спілкування. Нові програми з іноземних мов для середніх закладів освіти та вищих мовних закладів освіти визначають як практичну мету навчання іноземних мов формування та розвиток комунікативної компетенції, необхідної і достатньої для спілкування іноземною мовою на рівні, відповідно, незалежного (B2) та досвідченого (C2) користувача. Така комунікативна

компетенція передбачає вміння користуватись усіма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), а також знання соціокультурного контексту, вміння і навички мовленнєвої та не мовленнєвої поведінки, що характерно для носіїв даної мовної спільноти.

Добре відомо що оптимальна організація навчання можлива за умови гнучкого управління, яке дозволяє вносити необхідні корективи у хід процесу навчання для його вдосконалення, діагностувати причини успішності/неуспішності студентів. Інструментом такого управління є контроль. Результати контролю дають можливість не тільки викладачеві, а й студенту оцінювати свою іншомовну діяльність, що має сильний мотиваційно-стимулюючий вплив на навчальний процес.

Практика показує, що одним з ефективних засобів здійснення контролю є тести. Вони дозволяють підтримувати активну діяльність всіх студентів під час перевірки, займають мало часу і знімають суб'єктивний фактор оцінювання. На сучасному етапі розвитку методики викладання іноземних мов використання тестової форми контролю вважається доцільним, бо дозволяє оптимально реалізувати у процесі навчання всі основні функції контролю, а також забезпечує дотримання вимог, що висуваються до контролю: об'єктивність, надійність, вимірюваність, цілеспрямованість, систематичність тощо.

Варто зазначити, що в освітніх системах зарубіжних країн тестовий контроль у навчанні іноземних мов вже давно посідає центральне місце і відіграє роль головного інструмента визначення рівня навчальних досягнень в оволодінні іноземними мовами. Проте, наші спостереження за навчальним процесом у в університетах, бесіди з викладачами та студентами свідчать про відсутність системності у використанні тестового контролю. Як правило, у тестовій формі здійснюється лише підсумковий контроль. У поточному та тематичному контролі тестові завдання застосовуються не часто. Також звертає на себе увагу одноманітність тестових завдань. Так, для контролю прочитаного тексту використовуються, як правило, вибіркові тестові завдання (альтернативний та множинний вибір) і зовсім не застосовуються тестові завдання з вільноконструйованою відповіддю, в тому числі тести типу клоуз, редакторські тести. Практично не використовуються тестові завдання для контролю рівня сформованості рецептивних лексичних навичок.

Часто порушуються вимоги до складання тестових завдань з вибірковою відповіддю. Як правило, багато речень з тестових завдань повністю повторюють речення текстів, що не стимулює читання, оскільки успішність виконання таких тестів залежить від швидкості механічного упізнання відповідного речення у тексті.

Зазначимо також відсутність комунікативної спрямованості тестового контролю, хоча в сучасній зарубіжній та вітчизняній методиці активно розробляється інтеракціонально-комунікативний підхід до тестування.

Така форма контролю мовленнєвої компетенції у читанні іноземною мовою як тестування, може вважатися доцільною, так як вона має безперечні переваги перед не тестовими формами контролю:

- 1) більш високу якість завдань завдяки їх попередній перевірці в передтесті;
- 2) значно більшу надійність тестування завдяки вибіркового способу відповідей,

що забезпечує об'єктивність підрахунку результатів тесту, а також за рахунок можливості застосування більшої кількості завдань за однаковий час і через ряд інших причин; 3) відносну об'єктивність усього тесту й об'єктивність підрахунку його результатів; 4) економію аудиторного часу за рахунок компактної письмової форми завдань тесту, що дає можливість включення в тест великої кількості завдань; 5) економічність перевірки, тобто можливість перевірки відповідей тестованих на завдання з вибірковими відповідями за допомогою спеціальних трафаретів і комп'ютерів, що практикується, однак, лише при досить масовому і багаторазовому використанні тестів; 6) можливість стандартизації процедур проведення тестів і застосування статистичного аналізу результатів тестів; 7) більш позитивну мотивацію і відношення тестованих до тестових форм контролю, так як виключається роль суб'єктивності оцінки, момент невдачі з питаннями-завданнями і т.п.; 8) зручність масового використання мовних тестів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саломатов К. И. Практикум по методике преподавания иностранных языков / под общ. ред. К. И. Саломатова и С. Ф. Шатилова. – М. : Просвещение, 1995. – 224 с.
2. Фоломкина С. К. Тестирование в обучении иностранным языкам / С. К. Фоломкина // Иностранные языки в школе. – 1992. – № 2. – С. 16–20.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ АСОЦІАТИВНИХ ПОЛІВ СЛІВ-СТИМУЛІВ СОЛДАТ / СОЛДАТ / САЛДАТ В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА БІЛОРУСЬКІЙ МОВАХ

Терехова Д.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення національно-культурної специфіки мовної свідомості представників різних етносів залишається актуальною проблемою психолінгвістичних досліджень останніх десятиліть.

Завданням роботи є репрезентація результатів аналізу асоціативних полів стимулів-корелятів СОЛДАТ / СОЛДАТ / САЛДАТ у східнослов'янських мовах. Матеріал одержано внаслідок проведення вільного асоціативного експерименту серед студентів вищих навчальних закладів України, Росії, Білорусі (по сто представників від кожного народу) на початку ХХІ століття.

Наукові результати виявляються у встановленні спільних та відмінних рис образів мовної свідомості українців, росіян та білорусів. Проаналізовані асоціативні поля стимулів-корелятів є вербальною репрезентацією їх мовної свідомості, фрагментами загальних образів світу представників цих народів.

Асоціативне поле стимулу СОЛДАТ в українській мові складають 100 асоціацій, у тому числі 48 асоціатів, 37 асоціацій мають одиничну частотність. Асоціативні поля слів-стимулів СОЛДАТ / САЛДАТ також складають

по 100 реакцій, у тому числі 51 асоціат, 32 одиничних реакцій входять до асоціативного поля в російській мові, 41 асоціат і 31 одинична реакція – у білоруській мові.

Найчастотніші асоціації становлять ядра асоціативних полів, і, як засвідчують показники таблиці 1, є надзвичайно близькими, проте не тотожними:

Таблиця 1

**Ядра асоціативних полів
слів-стимулів СОЛДАТ / СОЛДАТ / САЛДАТ**

№ п/п	Українська мова	Російська мова	Білоруська мова
1.	<i>армія (25)</i>	<i>война (9)</i>	<i>армія (31)</i>
2.	<i>війна (11)</i>	<i>армия (8)</i>	<i>война (10)</i>
3.	<i>воїн (6)</i>	<i>воин (7)</i>	<i>воїн (8)</i>
4.	<i>захисник (3)</i>	<i>защитник (7)</i>	<i>войска (4)</i>
5.	<i>зброя (3)</i>	<i>форма (5)</i>	<i>зброя (4)</i>
6.	<i>служба (3)</i>	<i>мужчина (4)</i>	<i>абарона (3)</i>
7.	<i>хлопець (3)</i>		<i>форма (3)</i>

Наступний етап дослідження полягав у створенні гештальтів асоціативних полів (за методикою Марковіної І.Ю., Данилової О.В. [1]), структуру яких відображено у таблиці 2:

Таблиця 2

**Зони гештальтів асоціативних полів
стимулів СОЛДАТ / СОЛДАТ / САЛДАТ**

№ п/п	Зони гештальтів	Українська мова, %	Російська мова, %	Білоруська мова, %
1.	Військо	29	9	34
2.	Люди	23	33	19
3.	Війна	11	10	10
4.	Зброя	6	6	6
5.	Уніформа	5	10	9
6.	Періоди служби	4	–	1
7.	Функції	3	1	5
8.	Ставлення	3	–	4
9.	Характеристики	2	2	2
10.	Смерть	2	2	–
11.	Персоналії	2	1	–
12.	Ознаки	2	–	–
13.	Країна	1	2	1
14.	Порівняння	1	2	–
15.	Якості людини	1	–	1
16.	Життя	1	–	–
17.	Іграшка	1	–	–
18.	Перемога	1	–	–

19.	Транспорт	1	—	—
20.	Служба	—	9	—
21.	Ремінісценції	—	4	—
22.	Будівля	—	2	—
23.	Нагорода	—	1	1
24.	Символіка	—	1	1
25.	Дім	—	1	—
26.	Доля	—	1	—
27.	Батьківщина	—	—	1
28.	Мир	—	—	1
29.	Частини тіла	—	—	1
Усього зон		19	18	16

Кількість зон гештальтів у трьох мовах не збігається: найбільше зон – 19 – у гештальті української мови, 18 зон – у гештальті російської мови, 16 зон – у гештальті білоруської мови.

Виявлено розбіжності в ядрах гештальтів – у двох найбільших за обсягом зонах: в українській мові це I – зона “Військо” (29 %), II – зона “Люди” (23 %); у російській – I – зона “Люди” (33 %), II – зони “Війна” (10 %), “Уніформа” (10 %); у білоруській – I – зона “Люди” (34 %), II – зона “Військо” (19 %).

Розбіжності вбачаємо також у тих зонах, які наявні в окремому гештальті, проте відсутні в інших, та у якісному складі, у тому числі зон, що збігаються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марковина И. Ю. Специфика языкового сознания русских и американцев: опыт построения “ассоциативного гештальта” текстов оригинала и перевода / И. Ю. Марковина, Е. В. Данилова // Языковое сознание и образ мира : [сб. ст.] / Отв. ред. Н. В. Уфимцева. – М. : Институт языкознания РАН, 2000. – С. 116–132.

КАЛЕНДАРНІ УКАЗУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Терехова С.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Поліпарадигмальне вивчення репрезентацій календарних указувань (РКУ) та зіставлення їхніх підсистем у близько- і віддалено споріднених мовах є одним з актуальних завдань зіставного мовознавства межі ХХ-ХХІ ст., адже сучасні дослідження тяжіють до всебічного, багатоаспектного аналізу способів мовного вираження часових відношень з позиції антропоцентризму та системоцентризму. РКУ актуалізуються повсякденно в двох різнопланових іпостасях: вони є водночас невід’ємними характеристиками життя сучасної людини і важливими координатами буття матерії у всесвіті. У повсякденному житті людини вони представлені у вигляді своєрідного концептуального диполя,

один кінець якого акумулює конкретизовані репрезентації (точні вказування на час, дати, періоди та ін.), і другий – узагальнені, різною мірою абстрактні репрезентації (указування на тривалість / моментальність, повтор / однократність дії, її послідовність / непослідовність, порядок / безлад та ін.). В українській, російській та англійській мовах, як і в більшості інших мов, вони можуть бути систематизовані у складі функціонально-семантичних полів часових указувань у вигляді окремих тематичних груп (ТГ) календарної семантики. Їх основними репрезентаціями в усіх зіставлюваних мовах є, з одного боку, числівники, іменники та словосполучення календарної семантики як номінації конкретизованих календарних указувань та, з другого боку, – прислівники й прислівникові сполучення, адverbіалізовані сполучення “прийменник + іменник” для позначення абстрактних указувань досліджуваної семантики. Оскільки перелічені РКУ належать до різних рівнів мовної ієрархії, то саме модель ТГ календарних указувань у складі функціонально-семантичного поля часового вказування є оптимальною для їх вивчення на концептуально-семантичному, власне мовному (лексико-граматичному і функціонально-семантичному) та психолінгвістичному (асоціативному) рівнях лінгвістичного аналізу. Отже, визначити специфіку та закономірності функціонування РКУ як окремих концептуальних та мовних репрезентацій дозволяє поліпарадигмальний підхід [3, с. 144–238], застосований у нашому дослідженні на ґрунті зіставного аналізу [13, с. 93–94].

Дослідженню РКУ у вітчизняному та іноземному мовознавстві все більше уваги приділяли науковці з середини ХХ ст. Як правило, такі дослідження присвячені вивченню національно-культурних особливостей одиниць мови в напрямках лінгвокультурології та лексичної семантики (див. праці Ю. Караулова, О. Шмельова, А. Залізник, В. Костомарова, Т. Радзівської, А. Мазаєвої, О. Тищенко, Р. Фрумкіної, St. Kammerhuber, G. Maletzke, E. Ocsaar, M. Clyne та ін.), перекладознавства (див. праці С. Влахова і С. Флоріна, І. Введенського, А. Кривцової, І. Корунця, Є. Сорокіної, Ю. Сорокіна та ін.), філософських (В. Канке, F. Pasierbsky, P. Jones та ін.), мовних діахронічних досліджень (роботи О. Яковлевої, Н. Лисюк, К. Красухіна, Т. Радзівської, О. Могили та ін.), теорії мовних універсалій (розробки С. Шафікова, Н. Рябцевої, У. Вейнрейха, А. Залізник, О. Шмельова та ін.). Переважна більшість досліджень з лінгвокультурології репрезентують РКУ на матеріалі одної певної мови і, відповідно, в межах одної національної культури, тоді як з позиції перекладознавства реалії та інші національно-культурні РКУ проаналізовано в зіставному аспекті, як правило, на матеріалі двох мов – мови оригіналу і мови перекладу. Головним чином, такі дослідження орієнтовані на лексичноцентричний підхід, тоді як текстоцентричні розробки, що мають на меті відтворення національно-культурної специфіки тексту в інших мовах у цілому, ще потребують додаткової уваги науковців; вони представлені окремими працями з конкретної теорії перекладу (див., наприклад, дослідження О. Пугіної, Л. Нелюбіна, І. Плоткіна та ін.). В деяких наукових розробках науковці поєднують країнознавчий, лінгвокраїнознавчий та історичний підходи (див. роботи В. Костомарова, Д. Поліванова, Н. Мечковської та А. Супруна, В. Сухарева та М. Сухарева

та ін.), проте аналіз РКУ як підсистеми одиниць мови є побіжним, іноді недостатньо систематизованим, таким, що не акцентує належної уваги на специфіці семантики та особливостях функціонування в мові цих одиниць мови (див., наприклад, праці В. Сухарева і М. Сухарева, О. Яковлевої та ін.). Лише в поодиноких працях дослідники розглядають час як метакатегорію з позиції міждисциплінарного підходу (І. Валуйцева, Н. Жабицька та ін.).

Аналізовані РКУ являють собою відносно відкриті підсистеми досліджуваних мов, оформлені у вигляді ТГ у складі функціонально-семантичного поля часової референції української, російської та англійської мов.

Розглянуті РКУ є відносно конкретизованими типами часового вказування. Їм властиві переважно дейктичні та референційні типи вказівних відношень, до того ж первинними є дейктичні вказування, які контекстуально можуть бути замінені референційними типами указування. На відміну від переважної більшості вказівних репрезентацій, основними типами їх вираження в зіставлюваних мовах (і мовленні) є прислівники (переважно в англійській мові), сполучення “прийменник + іменник (або декілька іменників)”, “прикметник + іменник” (переважно в споріднених мовах).

Подальші розробки аналізованого матеріалу в галузі типології та загальної лінгвістики спрямовані на залучання інших типів указування, подібного мовного матеріалу до аналізу з метою концептуалізації, семантизації, типологізації мовного і мовленнєвого матеріалу, що сприятиме удосконаленню когнітивних та семантичних теорій, теорії функціональної семантики, розвитку і складанню концептуальної та мовної картин світу та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX в. (опыт парадигмального анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца XX в. – М., 1995. – С. 144–238.
2. Terekhova S. Concept “System of Coordinate” in Languages of Ukrainians and Russians/ S. Terekhova // 2nd International “Perspectives on Slavistics” Conference : Book of Abstracts. – Regensburg : Regensburg Univ. – Slavistic LMU Munchen, 2006. – P. 93–94.

ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ *ГРИМ* У ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Тімкова Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Когнітивна лінгвістика є малодослідженою сферою у турецькому мовознавстві. Когнітивний підхід до проблем мови і семантики відкриває нові перспективи у дослідженні природи мовних одиниць, їх значення та функціонування у мові. Представлене дослідження присвячене комплексному аналізу лексико-фразеологічних засобів вираження концепту *ГРИМ* у турецькій мові.

При побудові номінативного поля концепту ми зосереджуємо нашу увагу на виявленні прямих номінацій концепту – ключових слів та їх синонімів (як системних, так і okazіональних, індивідуально-авторських) – так ми отримуємо ядро номінативного поля. Кожна із представлених лексичних одиниць має власний синонімічний ряд і певні особливості вживання.

Слід зазначити, що таке атмосферне явище як грім, у турецькій мові не має окремої лексичної одиниці для позначення, а передається за допомогою описового словосполучення *gök gürlemesi* – “гуркотіння неба”. Можливо, тут ми маємо справу із тим, що явище, якого давні тюрки боялися, не називали прямо, а лише описово, або ж замінювали його назву на іншу. Час від часу *gök gürlemesi*, тобто грім, фігурує у висловлюваннях, пов'язаних із державою, адже грім та блискавка були найсильнішими та найбільш захоплюючими серед усіх явищ природи. Тому тюрки порівнювали (*nöbet davulları*) “вартові барабани” із громом, а прапори із блискавкою.

Ядром номінативного поля концепту ГРІМ в турецькій мові є такі лексичні одиниці: *gök gürlemesi* – “грім”; *gök gürültüsü* – “грім”; *gök gürültüleri* – “гуркотіння грому”; *gürleyiş* – “грім, гуркіт, гуркотіння”; *rad, rat* – “грім; *rad ü berk* – “грім і блискавка”.

Фразеологічні одиниці у структурі концепту, як правило, належать до його периферичних сфер через багаточисельність його значення. Але саме вони складають глибинний шар концепту, його внутрішню форму, відображаючи національну специфіку концептосфери того чи іншого народу. Завдяки образній основі фразеологізмів, у них уособлюється культурний світогляд нації [1, 231]. Дослідження фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт ГРІМ, проводилось на матеріалі турецьких фразеологічних словників [2], [3], [4]. У результаті аналізу встановлено, що не всі номінативні одиниці, які репрезентують ГРІМ, фігурують у турецькій фразеології.

В усіх фразеологізмах, де присутній концепт *gök gürültüsü* – “грім”, так чи інакше обіграється оптична ознака однойменного денотата “сильний шум”. Деякі з них за семантичною ознакою характеризують слухові можливості людини: *Değirmende doğan sıçan gök gürültüsünden korkmaz* (досл. “Миша, що народилася у млині, грому не боїться”). Цей фразеологізм можна зарахувати також до групи фразеологізмів з негативною конотацією, оскільки “боятися” – значення негативне. Вираз *Nisan ayındaki gök gürültüsü mahsulü artırır* – “Грім у квітні збільшує врожай”, вказує на позитивні якості зазначеного атмосферного явища. *Gök gürlmeden yağmur yağmaz* – “Диму без вогню не буває” (досл. “поки грім не вдарить, дощ не піде”, тобто “на все є своя причина”, – найчастіше вживається при поширенні чуток. Жодними чутками не варто нехтувати, особливо негативними, вони змушують нас звернути увагу на свою поведінку), – тут ми бачимо, що коли гримить грім – це означає, що піде дощ. У фразеологізмах, де периферійні ознаки концептів стають зовнішніми, порівняно з лексичною системою, розкривається їх національно-культурна специфіка.

Одним з основних понять у фразеології є поняття фразеологічного образу – “того наглядного уявлення, свого роду “малюнка”, на фоні якого ми й сприймаємо це цілісне значення як узагальнено-переносне, метафоричний або метонімічний

дериват, що виник у результаті глобального переосмислення першочергового значення” [5, 58]. Саме фразеологічний образ вміщує національно-культурну специфіку фразеологізму. Так, зазвичай, він створюється на основі реалій, відомих лише одному народу.

Таким чином, фразеологічні одиниці із компонентом ГРІМ демонструють, що образи, які об’єктивують універсальні когнітивні ознаки даного концепту, виникають на основі загальнолюдських знань про якість світу, що оточує людину. Особливості досліджуваного концепту розкриваються завдяки аналізу національно-культурного компонента фразеологічної парадигми, наявність якого може бути зумовлена вибірковістю мислення народу, його культурним та духовним досвідом, особливістю реалії, що позначається, тощо.

Виходячи з дослідженого матеріалу слід зазначити, що мовна картина світу, як і мова в цілому є явищем складним та багатогранним, в кожній сучасній мові виділяється загальномовна, регіональна, соціальна, індивідуальна мовні картини світу. Отже, проаналізована нами лексика дає основи для подальшого дослідження турецької мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Телия В. Н. Русская фразеология : Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
2. Metin Gül. Açıklamalı Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü. Koza Yayın Dağıtım San. ve Tic. A.Ş. / Gül Metin – Ankara, 2006, – 408 s.
3. Yurtbaşı Metin. Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü / Metin Yurtbaşı – Ankara : Anadolu Selçuklu Tarihi, 1996. – 521 s.
4. Püsküllüoğlu Ali. Türkçe Deyimler Sözlüğü / Ali Püsküllüoğlu. – Ankara : Arkadaş Yayınevi, 1998. – 847 s.
5. Телия В. Н. Основные постулаты лингвокультурологии / В.Н. Телия // Филология и культура. В 3 ч. Ч. III / отв. ред. Н.Н. Болдырев. – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 1999. – С. 14–15.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНО МАРКОВАНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ФУНКЦІОНАЛЬНО- СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ “SPACE” В ТЕКСТАХ РІЗНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНОЇ НАЛЕЖНОСТІ

Ткаченко Н.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Вживання лінгвокультурно-маркованих номінацій простору прагматично зумовлене інституційністю дискурсу [3, с. 190–191]. Тексти різної жанрово-стилістичної належності різняться функціонально-семантичними особливостями лінгвокультурем простору [1, с. 32], їх концептуальною семантикою, оскільки концепт одного слова може мати однакові та різні складові неоднакової кількості [2, с. 192–200].

Дискурс вирішує поліфункціональність апелятивів і топонімів. Функціональний контекст, а також перехід загальної номінації у власну долають омонімію багатозначних номінацій простору. Просторові номінації відтворюють локативно-подієву концептуальну схему дискурсу, додаткові асоціації, конотації в утворенні образів, які лежать в основі концепту [4, с. 72–73].

Причинами актуалізації функціональної семантики аналізованих лінгвокультурам можуть бути лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники. До лінгвістичних належать дистрибутивні, контекстуальні вживання, стиль і жанр тексту, закони розвитку мови та мовні традиції. Екстралінгвістичні чинники включають етнологічні, соціальні, прагматичні, психологічні ситуативні смисли та конотації, авторські стратегії й тактики. Семантика номінацій простору може бути визначена за функціями як ономасіологічна, соціокультурна, лінгвокультурна, стилістична та прагматична.

Актуалізація просторової семантики супроводжується семантичними трансформаціями. Семантичні трансформації утворюють переносні смисли – простір-простір, об'єкт-простір, абстрактне поняття-простір, ім'я людини-простір. Отже, з одного боку, назви просторів містять функціональну семантику у своїй семантичній структурі, а з іншого боку, вони отримують специфічні значення у функціональних контекстах різних стилів та жанрів мови.

Просторові репрезентації у діловій мові беруть участь у створенні концепту МІСЦЕ ДІЯЛЬНОСТІ. Топоніми надають назвам засобів виробництва регіонально- та національно маркованих ознак, імплікують вузький або ширший простір та різновид продукції, набувають персоніфікації, пресупозиції, ілюкції. На межі досліджуваного функціонально-семантичного поля (ФСП) та інших ФСП розташовані назви продукції, репрезентовані топонімами.

Просторові номінації у публіцистичному тексті вербалізують концепт МІСЦЕ ПОДІЇ. Просторові номінації виконують інформативну, емотивну, експресивну, оцінну, впливову, атрактивну функції. Репрезентації простору можуть локалізувати традиції, набуваючи національно маркованих етикетних конотацій.

У науковому мовленні просторова лексика здебільшого представлена термінами та професіоналізмами, які концептуалізують ПРОСТІР-ОБ'ЄКТ та ПРОСТІР-МІСЦЕ ТВОРЕННЯ НАУКИ. Назви простору утворюють логічні семантичні зв'язки у дефініції, поясненні, описі та інших наукових висловлюваннях. Географічний науковий жанр є джерелом просторових номінацій для інших функціональних жанрів та стилів мови. Топоніми утворюють національну специфіку назв наукових просторів, наприклад, назв університетів, наукових центрів, лабораторій та ін.

Номінації простору створюють національний колорит художнього твору. Їх стилістична функція реалізується через емоційні, прагматичні, етичні та естетичні конотації. Художній простір і художній час утворюють єдність і містять специфічні художні образи, які беруть участь у створенні соціальних образів та концептів.

Отже, тексти різної функціональної та жанрової належності різняться концептуальним змістом та функціями вживання лінгвокультурам простору.

Топоніми у діловій мові концептуалізують місце діяльності, можуть виконувати функції імплікації, пресупозиції, ілюстрації та додання омонімії з утворенням просторових номінацій. У публіцистичному дискурсі просторові номінації вербалізують концепт МІСЦЕ ПОДІЇ, актуалізують інформативну, емотивну, експресивну, оцінну, впливову, атрактивну функції. У науковому дискурсі простір вербалізований назвами просторів-місць творення науки та об'єктів вивчення, останні беруть участь в утворенні логічних зв'язків у наукових висловлюваннях. Назви простору в художньому дискурсі націлені на створення образу країни, фону подій та національно-культурних, соціальних образів та концептів.

Подальші наукові розвідки вбачаються у поглибленому вивченні національно-культурної спадщини англомовних народів, відтвореної у просторових номінаціях різних функціональних стилів та жанрів у лінгвокультурному, етнолінгвістичному, соціокультурному та психолінгвістичному напрямках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарко А. В. Функциональная грамматика / А. В. Бондарко. – Л. : Наука, 1984. – 136 с.
2. Желтухина М. Р. Функции масс-медиа-дискурса / М. Р. Желтухина // Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе. Межвуз. сб. науч. тр. – Вып. 5 / отв. ред. А. Г. Пастухов. – Орел : ОГИИК, 2007. – С. 191 – 201.
3. Попова Е. А. Культурно-языковые характеристики политического дискурса : на материале газетных интервью : автореф. дисс. кандидата филол. наук : 10.02.19 / Елена Александровна Попова. – Волгоград, 1995. – 36 с.
4. Співак С. М. Власна назва в комунікативно-смісловій структурі віршованих текстів американської поезії ХХ століття : комунікативно-когнітивний підхід : дис ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Світлана Михайлівна Співак. – К. : КНЛУ, 2003. – 197 с.

ЛІНГВО-СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС СПАНГЛІША

Ткаченко Л.Л., Лебедева Н.М.

Херсонський державний університет

Своєрідність лінгвістичної ситуації в США полягає у тому, що, незважаючи на те, що іспанська мова є другою за поширеністю мовою в країні, соціальний статус англійської та іспанської мов не є рівноправним. Хоча офіційна позиція влади США декларує рівноправність культур, звичаїв, традицій, мов національних меншин, на практиці спостерігається орієнтація на явне домінування ідеї їх асиміляції для подолання істотних відмінностей у культурі, релігії, расовій приналежності, національній ідентичності. Ця ситуація має і суто лінгвістичні наслідки. Оскільки основна сфера використання іспанської мови – це переважно побутове або неформальне професійне спілкування, іспанській мові в США в значній мірі притаманна монофункціональність, яка призводить до легкого зовнішнього впливу на неї.

Спангліш (*Spanglish, espanglish, espaninglish, el Spanish broken, ingléspañol, ingleñol, espanglés, espanolo*) належить до явищ, викликаних мовними контактами, і є результатом взаємодії іспанської та англійської мов у прикордонних районах США, Мексики та Панами (звідси ще одна назва спангліш іспанською мовою – *jerga fronteriza* “прикордонний жаргон”). Спангліш інтерпретується як гібридна мова, як креольська мова, як мова міжнаціонального спілкування або ж як іспанський діалект, що сформувався на основі англійської мови.

Серед безлічі підвидів спангліша вирізняють нью-йоркський, домініканський, кубинський, техасько-мексиканський, спангліш злочинних зграй та ін. Особливого поширення спангліш набув серед представників латиноамериканських діаспор у двомовних районах Нью-Йорка, Каліфорнії та інших північноамериканських штатів.

Спангліш є виявом мовного явища зміни коду (*code mixing, code switching*). Зміна коду відбувається у тому випадку, коли мовець використовує невелику кількість лексичних одиниць однієї мови на фоні переважаючої іншої мови. У реченнях на спангліші часто використовуються англійські слова, коли вони коротші за відповідні іспанські. Так, наприклад, для пуерто-ріканського спангліша характерно використання англійського слова *so*: *Tengo clase, so me voy*.

Іспанські слова, запозичені в англійську мову в останні десятиліття, – це в основному назви продуктів харчування, наприклад, таких як *taco, tapas, flan, enchilada* та *burrito*, а також деякі слова, пов’язані з мексиканською культурою, наприклад *piñata* та *machismo*. Однак англійські запозичення в іспанській мові є набагато чисельнішими завдяки тому, що у XX столітті англійська лексика широко проникла в іспанську мову внаслідок економічного і науково-технічного розвитку англomовних країн, а також у результаті глобальної експансії масової культури США через кінематограф, радіо і телебачення, газетно-журнальні видання, комікси, перекладну літературу, товари широкого споживання і їх рекламу. У наш час комп’ютерні журнали, зокрема, іспаномовних країн, що рекламують нові комп’ютерні технології та Інтернет, часто вживають спеціальну англійську термінологію, тим самим вводячи в іспанську мову нові англіцизми. Деякі запозичені лексичні одиниці сфери бізнесу та технології, такі як *marketing, merchandising, rating, CD-ROM* та *flash* (“спалах фотокамери”) почали сприйматися іспанськими мовцями як споконвічні іспанські слова. Інші англіцизми, такі як *email* та *links*, існують поряд зі своїми іспанськими еквівалентами (*correo electrónico* та *enlaces*).

Якщо за основу класифікації запозиченої до спангліша лексики прийняти ступінь її асиміляції в іспанській мові, як це пропонує для запозичень, зокрема, В.С. Виноградов [1], то можна виділити такі види:

1. Англіцизми-семантичні неологізми, для яких характерне перенесення значення з англійського слова на іспанське (запозичення-значення). Так, замість *pedagogía* використовується *educación*. В іспанській мові *aplicación* означає “застосування”; у спангліші це слово набуло значення “заява (на вступ до школи, на прийняття на роботу)” і використовується замість іспанського слова *solicitud*.

2. Асимільовані англіцизми, які повністю зберігають англійську графіку, але отримали іспанську вимову. Слово *clutch* (вимовляється як “cloch”) у спангліші використовується замість іспанського слова *embrague*.

3. Асимільовані англіцизми, для яких характерна фонетична і графічна адаптація. Слово *norsa*, утворене від англ. *nurse*, використовується замість традиційного іспанського слова *enfermera*. *Laptopa* (“ноутбук”) утворено від англ. *laptop computer* [2].

4. Асимільовані англіцизми, які набули фонетичних, орфографічних і морфологічних ознак іспанського слова. На морфологічному рівні асиміляція стосується, у першу чергу, дієслів. Найчастіше дієслова спанглішу, як і запозичення в іспанській мові взагалі, закінчуються на *-ear* і входять до дієслів першої дієвідміни: *chequear, parkear, rompear, clikear, cuquear, mailear* [2].

5. Неасимільовані англіцизми, які повністю зберегли англійську графіку і фонетику: *baby, honey, OK, sexy, cool, rock, rap, appointment* тощо.

Деякі дослідники вважають спангліш проміжним кроком між втратою іспанської мови та повноцінним впровадженням англійської. Інші дотримуються думки, що спангліш – це нова мова, мова майбутнього, яка сприятиме міжнаціональному спілкуванню і взаєморозумінню. Так чи інакше, явище спангліша є яскравим вираженням взаємопроникнення культур. Хоча стаття Дж. Еріхсена називається *Spanglish: English's Assault on Spanish* (“Спангліш: наступ англійської мови на іспанську”), сам автор вважає, що для іспанської мови спангліш не несе загрози, зважаючи на кількість людей, для яких іспанська є рідною мовою [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. С. Лексикология испанского языка / Венедикт Степанович Виноградов. – М.: Высшая школа, 1994. – 192 с.
2. Diccionario de la lengua española. – Vigésima segunda edición // http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS3@LEMA=chatear
3. Erichsen G. Spanglish: English's Assault on Spanish [Electronic Resource] / Gerald Erichsen. – Access Mode : <http://spanish.about.com/mbiophage.htm>

ОПОВІДНА МОДЕЛЬ “ОБРАЗ В ОБРАЗІ” У ФРАНЦУЗЬКОМУ ЖІНОЧОМУ АВТОБІОГРАФІЧНОМУ РОМАНІ

Тучкова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Французький жіночий автобіографічний роман як тенденція часу до особистісного й інтимного слугує засобом розкриття сутності жіночої особистості через виписування свого життя.

Супутні образи супроводжують образ автора протягом усього роману. Відносно головного образу автора супутні образи представляють собою значимих персонажів, місця або події, пов'язані з цими персонажами, які не тільки відіграли важливу роль в житті автора, але й вплинули на неї і, як результат, залишили емоційний слід, породили певні зміни у світогляді. Однією з функцій супутніх образів у французькому жіночому автобіографічному романі

є опосередковане формування образу автора-жінки у читача: її дитячі роки, умови формування як особистості, її ставлення до життєвих ситуацій, взаємовідносини з іншими персонажами.

Більшість подій, хоча і стосуються героя-автора, проте пов'язується з супутніми образами (образ матері, батька), оповідь про які вибудовується таким чином, аби розкрити образ автора. Супутній образ втрачає службовий характер, набуваючи сили ракурсу, через який сприймається образ автора, який, у свою чергу, перебуває в тіні супутнього образу. Автор ретельно обирає супутній образ: це може бути один персонаж (роман А. Ерно – постать батька) чи складений з окремих членів сім'ї (мати, батько, діти) (роман С.-Г. Колетт “Sido”). Для оповіді автор віднаходить спільні події для обох образів. В автобіографічному романі образ автора і супутній образ настільки щільно переплітаються, що читач може забути, про кого йдеться. Відтак, створення образу автора відбувається через образ іншого персонажа. Опосередкований спосіб представлення образу автора через образ іншого персонажа назовемо “*образ в образі*”. Основною умовою існування оповідної моделі “*образ в образі*” є інформаційне (оповідне) домінування образу іншого над образом автора. Образ іншого має включати повне розкриття його життєвої історії, перебивати своєю інформаційністю образ автора. Однак, важливо те, що розгортання образу іншого організоване саме так, аби воно торкалося життя автора.

Оповідна модель “*образ в образі*” має імпліцитні та експліцитні маркери. Маркерами, які несуть імпліцитну інформацію про образ автора, є особовий займенник (*je*) і присвійні займенники (*ma, mon*). Останні супроводжують іменники *père, mère, grand-père, grand-mère*. Саме вони відсилають читача до образу автора. В досліджуваній оповідній моделі іншим видом маркерів є експліцитні маркери – речення, які мають раптовий характер появи і несуть інформацію безпосередньо про життя автора. Прикладом оповідної моделі “*образ в образі*” слугують автобіографічні романи С.-Г. Колетт “Sido”, А. Ерно “La Place”.

Образ автора у романі А. Ерно “La Honte” включає період дитинства, шкільного життя, а образи батька і матері слугують для розкриття образу автора. Образ автора в романі А. Ерно “La Place” вирізняється особливим способом представлення перед читачем. Акценти розподілу уваги до образів змінюються. Так, образ батька поглинає повністю увагу читача, адже присвячений його життю. Усі події, відносини, спогади проходять крізь призму образу батька. Створення образу автора відбувається опосередковано через образ батька, через його життєву історію. В автобіографічному романі А. Ерно “La Place” образ іншого – це образ батька, життя якого представлене у вигляді циклічної моделі. В автобіографічному романі С.-Г. Колетт “Sido” супутній образ, який набирає домінуючого положення, має складену структуру, тобто це не окремий персонаж, а декілька персонажів, які складають одне ціле – сім'ю. Так само відбувається розкриття життєвої історії батька, матері, братів і сестер, через призму яких формується образ автора.

Імпліцитними маркерами в романі А. Ерно “La Place” є присвійні займенники 3-ої особи однини: *Mon grand-père travaillait donc dans une ferme comme charretier. [...] Le samedi soir, il rapportait à sa femme toute sa paye et elle lui donnait son dimanche [...]* (2, с. 25). Далі йде опис життя дідуся з уживанням особового

займенника *il* і присвійних займенників *sa, mon, son*, які змушують читача концентрувати увагу на цих образах. Але раптове уживання *Je* як прямого маркера образу автора в потоці опису подій: *Je n'ai vu qu'une seule fois mon grand-père, à l'hospice où il devait mourir trois mois après* (2, с. 27) привертає увагу читача до образу автора.

У романі С.-Г. Колетт так само зустрічаються речення з імпліцитними маркерами оповідної моделі “образ в образі”: *Elle qui ne savait que donner, je l'ai pourtant vue refuser les fleurs qu'on venait parfois quêter pour parer un corbillard ou une tombe* (1, с. 768). Така будова виокремлює особовий займенник *elle*, який ще раз з'являється у прямому додатку *je l'ai*, адже вся інформація стосується саме матері (*elle*). Єдине, що відповідає за образ автора, це *je l'ai pourtant vue*, що не підкріплюється ніякою інформацією безпосередньо про автора. Але змушує читача добудовувати в уяві відносини автора з матір'ю, їх світосприйняття. У такий спосіб, читач створює образ автора з огляду на отриману інформацію про матір чи інших членів сім'ї. Тож, створення образу автора відбувається через образ батька чи складений образ сім'ї, їх життєву історію, які ніби виявляються головними, але домінуючою їх функцією є як раз представлення образу автора, її коріння, умов життя, становлення як особистості.

Таким чином, оповідна модель “образ в образі” передбачає формування образу автора опосередкованим шляхом, а саме через супутні образи. Імпліцитні і експліцитні маркери змушують змінювати кут сприйняття оповіді і спроектовують подану інформацію на образ автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Colette S.-G. Sido / Sidonie-Gabrielle Colette. – P. : Editions Robert Laffont, S.A., 1989. – 751 – 800 p.
2. Ernaux A. La Place / Annie Ernaux. – P. : Gallimard, 1983. – 114 p.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОСИНЕРГЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИСУ ФРАНЦУЗЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ПРОЗОВОГО ТЕКСТУ

Філоненко Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Онтологія сучасного філологічного дослідження французького художнього прозового тексту передбачає вивчення буття тексту всередині буття мови, що закономірно зумовлює поєднання методологічних засад системно-структурної та антропоцентричної парадигм у лінгвістиці.

Методологічною основою синтаксичного дослідження сучасного французького художнього прозового тексту слугують ключові поняття і категорії граматичних ракурсів когнітивної лінгвістики, лінгвосинергетики як правонаступниці системних досліджень мови, загальної теорії тексту,

дискурсивних студій, семіотики та стилістики. Поєднання логічних, структурних та комунікативних аспектів синтаксичних категорій є результатом еволюції мовознавчих синтаксичних досліджень.

Одним з основоположників синергетичного підходу у міждисциплінарних дослідженнях є Г. Хакен, який вважав, що синергетика – це наука про взаємодію [1]. Оскільки синергетика це відносно новітній міждисциплінарний напрям дослідження, що з'являється як загальна теорія різноманітних систем з метою пояснення процесів, які у них відбуваються, то будь-яка система, зокрема мовна, або мовленнєва, й, отже, текстова, можуть вивчатись із залученням методів та термінологічного апарату цього напрямку.

Методологічний потенціал ідей синергетики як науки про складні динамічні системи із ознаками самоорганізації дозволяє використання синергетичної теорії у дослідженнях законів виникнення, організації та впорядкованості різноманітних систем, які є об'єктами розвідок різних наук, таких як фізика, хімія, біологія, соціологія, математика, кібернетика, зокрема й тексту як об'єкту лінгвістики. Однак, безпосереднє копіювання апарату синергетичних досліджень без відповідної адаптації, може привести до втрати наукової адекватності отриманих результатів. Разом із явною новизною ідей синергетики, можна констатувати логічність її виникнення і наслідування традиційних методів системно-структурної парадигми.

Системно-структурний підхід з опорою на комунікативні характеристики художнього прозового тексту у поєднанні з функціональним планом відкриває нову перспективу для синтаксичних досліджень у лінгвосинергетичному та когнітивному аспектах і для пошуку універсальних методів лінгвістичних розвідок. Внаслідок поєднання цих двох парадигм, а саме системно-структурної та антропоцентричної, й таким чином когнітивної лінгвістики та лінгвосинергетики, нині розвивається новітня галузь – “когнітивна лінгвосинергетика” [2]. Інтеграція когнітивної лінгвістики та лінгвосинергетики у рамках антропоцентричної та системно-структурної парадигм уможливають вивчення синтаксису сучасного французького художнього прозового тексту на якісно новому рівні і виявлення закономірностей його синтаксичної організації.

На фундаменті системно-структурної парадигми визнання мови системою знаків, отже, мовної одиниці знаком, від літери до цілого тексту вкладається в основу лінгвістики як частини семіотичної науки. Виявлення різноманітних значень будь-яких синтаксичних одиниць художнього тексту відбувається з опорою на приналежність лінгвістики колу семіотики.

Статус художності досліджуваних текстів, їхній дискурсивний аспект, фактор авторської інтенції спонукає до виявлення стилістичних особливостей синтаксичних одиниць та застосування понятійного та термінологічного апарату стилістики і виведення висновків щодо авторських стилів сучасних французьких письменників, зокрема у плані пунктуації, структурування твору, довжини та обсягу синтаксичних одиниць, прийомів алітерації, використання стилістичних фігур.

Базис наукового пізнання у системно-структурній парадигмі узагальнено представлено структурним методом, який є сукупністю аналізів, таких як:

дистрибутивний, компонентний, трансформаційний, за безпосередніми складниками. Крім структурного методу, синтаксичне дослідження тексту у рамках системно-структурної парадигми лінгвістики може спиратися на описово-аналітичний метод з елементами кількісного аналізу, що передбачає безпосереднє виявлення основних синтаксичних структур та закономірностей їхнього функціонування, а також на метод позиційного аналізу, що визначається лінійною текстовою розгорткою, структурою речення у тексті та різноманітними її порушеннями, зокрема таких як порядок слів та його порушення.

Використання елементів цих видів аналізу актуально при опрацюванні присудкових конструкцій у тексті та укладання особливої процедури їхнього дослідження.

Постановка проблем та визначення завдань дослідження структурної організації та самоорганізації тексту уможливорюються завдяки комбінуванню антропоцентричного та системно-структурного підходів, які передбачають застосування комплексів таких загальнонаукових методів: синтезу, аналізу, індукції, дедукції; та елементів лінгвістичних методів: описового, таксономічного (при класифікації та встановленні ієрархії синтаксичних одиниць речення у текстах), семантико-когнітивного, компонентного аналізу (виявлення мікро та макрокомпонентів), методу безпосередніх складників, стилістичного аналізу, квантитативного аналізу, методу графо-синтаксичного моделювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хакен Г. Тайны природы. Синергетика : учение о взаимодействии / Герман Хакен. – Москва-Ижевск : Институт компьютерных исследований, 2003. – 320 с.
2. Бронник Л. В. Когнитивная лингвосинергетика – новый этап в науке о языке и мышлении / Л. В. Бронник // Вестник Адыгейского гос. ун-та. Серия “Филология и искусствоведение”. – Майкоп : АГУ, 2008. – Вып. 10. – С. 34–36.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНОГО АСПЕКТУ БІБЛІЙНИХ ОБРАЗІВ-СИМВОЛІВ У МІСТИЧНОМУ ТРИЛЕРІ ФРЕНКА ПЕРЕТТІ

Хаботнякова П.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Когнітивна прагматика - нова дисципліна, яка виникла на початку ХХІ століття. Вагомий вклад у її розвиток внесли, Л.Р. Безугла, І. П. Сусов, І.С. Шевченко. Відсутність досліджень біблійних образів-символів у жанрі містичного трилера у когнітивно-прагматичному аспекті свідчить про актуальність обраної теми. Проблематика відповідає сучасному етапу розвитку когнітивної прагмалінгвістики, одним із завдань якої є аналіз комунікативно-когнітивних інтенцій автора та їх вплив на читача.

Біблійний образ-символ - складний багатозначний семіотичний конструкт, який виникає внаслідок поєднання символізму та вживання різноманітних образних засобів: метафор, порівнянь, персоніфікацій, алюзій тощо.

З лінгвістичної точки зору містичний трилер (від англ. thrill – тремтіння, хвилювання) – жанр белетристики, в якому винахідливі герої виступають проти злочинців чи темних сил, що несуть небезпеку безпосередньо головним героям, цілій країні, чи прагнуть зруйнувати стабільність усього світу. Характерним для цього жанру є напружений сюжет, в основі якого лежить таємна змова, яка подається в інтенсивному темпі оповіді, що не втомлює читача деталями, та кульмінаційний момент після тривалих гострих відчуттів хвилювання і страху [3, 105].

Френк Перетті - сучасний американський письменник, який написав понад 7 романів.

Методика дослідження когнітивно-прагматичного аспекту біблійних образів-символів у творах Френка Перетті відбувається за такими етапами:

Перший етап - виокремлення в текстах містичних трилерів Френка Перетті біблійно-маркованих контекстів, в яких наявні біблійні образи-символи. Виділення біблійно маркованих контекстів у містичних трилерах Перетті зумовлено як змістовним показником (наявність теми контексту), так і формальним показником (обсяг контексту).

Другий етап - виявлення тематичних ліній біблійних образів-символів, що розвиваються в біблійно-маркованому контексті та дослідження мовних засобів їх репрезентації. Третій етап - залучення фонових знань для інтерпретації біблійних образів-символів з метою визначення їх типу – традиційного, переосмисленого чи індивідуального.

Четвертий етап - виявлення пропозиціональних, іллокутивних і перлокутивних авторських інтенцій у тексті містичного трилера.

Наприклад, всім відомо, що диявол та демони - це символ зла. У той же час вони асоціюються з образом смерті, гріха, темряви тощо. Між Богом та дияволом постійно відбувається боротьба, так звана духовна битва. Перетті яскраво змальовує два світи де події переплітаються, відбуваються одночасно та впливають один на одного - світ матеріальний та світ духовний. Дії у фізичній площині *"We cast you out!" Andy said*, впливають на духовну - *There was a puff of sulfur, and Rafar bent over. Tal leaped to his feet*, фізична площина - *"We rebuke you, Rafar!" Edith shouted again*, і знову духовна *Effect in spiritual realm Rafar screamed. Tal's blade had torn him open* [4, р. 370]. Автор переосмислює біблійні істини та переносить їх у сучасність.

Серед творів Френка Перетті найяскравішими є:

This Present Darkness - історія відбувається у маленькому містечку Аштон. Всі події стосуються і реального світу, і надприродного. Автор показує, що духовний та фізичний світ тісно пов'язані. Війна, яка відбувається між янголами та демонами, впливає на поведінку та життя людей. Молитва віруючих - це зброя янголів. Демони беруть силу від усіляких обрядів прихильників Нью Ейдж. Основна тема – проблема Нью Ейдж та молитва як зброя у духовній боротьбі.

Piercing the Darkness - продовження попереднього роману. І знову ж таки - духовна війна. Янголи та демони. Історія дівчини-хіппі, яка намагається знайти

сенса життя. Маючи певні скелети у своїй шафі, вона отримує прощення та свободу від минулого. Основна тема - освіта як основний інструмент духовного формування нації.

Prophet - три покоління чоловіків - батько, син, онук. Три чоловіки. Три долі. Одне покликання. Батько живе у своєму покликанні. Сін відмовився, але воно його не відпускає. Онук тільки на шляху до нього. Основна тема - проблематика абортів. The Oath - звичайне місто. Звичайні люди. Старовинна угода. Зло, яке всіх переслідує. Дракон, який є володарем цього міста і самих людей. Основна тема - гріх, який калічить життя людини й свобода від нього.

The Monster - людина, що знаходиться у темряві породжує чудовисько. Наукові експерименти з генної інженерії призвели до неочікуваних результатів. Боротьба між еволюціоністами та креаціоністами. Хто переможе? Основна тема - проблематика генної інженерії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горчак Т. Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття: когнітивно-семіотичний аспект/дис. ... кандидата філологічних наук: 10.02.04 / Тетяна Юріївна Горчак. – К., 2009. – 214 с.
2. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница : Нова книга, 2009. – 272 с.
3. Федосюк М.Ю. Нерешенные вопросы теории речевых жанров // Вопросы языкознания. – 1997. – № 5. – С.102 – 120.
4. Frank Peretti. This Present Darkness / Frank Peretti by Crossway Books – 1986.

ДІЄСЛОВО *НУДИТИ* ФІЗИЧНОГО І ПСИХІЧНОГО СТАНУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА УГОРСЬКІЙ МОВАХ

Ханикіна Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні науковці сходяться в думці щодо дієслів на позначення фізичного і психічного стану: цю лексико-семантичну групу не слід ділити на сладники у виділенні окремо фізичного та психічного станів, оскільки “вони ніби накладаються один на одного” [2]. Однак у мовленні ми можемо прослідкувати цей нечіткий розподіл при створенні відповідного контексту.

Так дієслово *нудити* у значенні “викликати нудоту” вживається в значенні “виснажувати, морити” як застаріле. [5, с. 450]; “тоншить” [6, с. 572] характеризується безособовістю та перехідністю. У літературній мові під словом *нудити* частіше розуміється значення психічного трактування “викликати почуття нудьги”, “відчувати апатію, відразу до чого-небудь”. Етимологічний словник української мови [4] фіксує, що дієслово походить від іменника “нуда”, “нудьга”, що означає, “яка набридає, яка наводить нудьгу”, для білоруської та польської мов значення “нестерпні для худоби мухи, гедзі, воші”, прус. “потреба, нужда, злидні”, споріднене з давньоінд. *nudāti* “відштовхує, проганяє”, лит. *panūsti* “відчувати бажання, хотіти”, походить із індоєвропейського кореня

*nāu- *nəu- *nū- “стомлювати(ся)”. Стома виникає внаслідок набридливості нестерпними умовами: нечистота на тілі і на голові (воші, злидні, голод, плач, туга) – фізичний стан, який переходить у психічне виснажування. Кількісні підрахунки показали, що для російської, білоруської, польської, болгарської (у значенні “примушувати”), старослов. (“набридати”), давньоіндійської (“відштовхувати, відганяти”), давньоанглійської та готської (злидні, потреба) слово “нуда” тлумачиться як перебування у фізичному стані (тяжкому, неприємному) та потреба (фізичний прояв); чеська мова, словацька та литовська вказують на психічні відчуття (скука), лит. *rapūsti* “відчувати бажання, хотіти”. Однак бажання виникає за певних умов. Тому можемо зробити припущення, що мотивацією для дієслова “нудити” стали фізичні обставини некомфортного виснажливого порядку, і які відразу викликають психічні відчуття суму (скуки), набридливості, тобто відчуються паралельно з фізичними обставинами.

Українська літературна мова фіксує словниками дієслово “нудити”, перш за все, як психічний стан, а вже потім як фізичний: *В хаті нас нудило. Нас тягло до лісу, туди, де річка, де шелест дерев і пахоці лісової зелені (Олесь Досвітній)* [5]. Однак у мовленні частіше вживається з позначенням фізичного процесу з синдромом нудоти: *Чому нудить під час вагітності?, ...нудить у результаті отруєння організму і т.д.; Останнім часом дуже часто нудить після їжі. Нудота – це тяжке відчуття дискомфорту в підшлунковій і в глотці, нараховують до 15 причин виникнення, одна з яких психічного походження. Сучасні фізіологи трактують етіологію нудоти не тільки як психогенну (різноманітні порушення психіки), але й як рефлекторну нудоту, самостійним клінічним проявом патологічного процесу в організмі, значна частина хворобливих станів людини супроводжується нудотою саме як фізичним станом/процесом. Такий стан супроводжується зміною гормонального фону чи отруєнням будь-якого походження і супроводжується рефлекторними процесами: запаморочення голови, підвищена пітливість, блювота і т.д. Цей факт яскраво та послідовно ілюструє мовлення: Нестерпно нудить під час сильного отруєння, німіють ноги, посилюється потовиділення.*

Розмовне *Мене від тебе нудить* супроводжується також фізичним млоїстим відчуттям у підшлунковій або в горлі, однак при цьому немає виразного хімічного зміненого складу організму, тому тут ми можемо говорити про психічний стан людини. Такий стан якнайповніше зафіксований літературною мовою, тлумачиться метафоричними виразами, фразеологічними сполуками.

Угорські дієслова *émelyeg* від слова *émely*, словянського походження [1, с. 473] та *hányu* фіно-угорського походження вказують на відповідні відчуття та також зазначають про два стани: фізичний та психічний.

Émelygés відчуття, що передуює нудоті, відчувати нудоту, у прямому значенні вказує на фізичний стан: *Émelygek a kedvességétől. Émelyeg, ha meglát egy békát* - Відчуваю нудоту, через те, що з'їв занадто багато бекону.

Дієслово *hányinger* – дослівно тягне на рвоту, також у первинному своєму вияві вказує на фізичний стан: *A hányinger és az utazási betegség (tengeribetegség) elleni egyik legrégebbi és talán leghatékonyabb orvosság a gyömbér. Ígyunk egy*

csésze gyömbérteát, Один із найстаріших та, схоже, наефективніших ліків проти нудоти та хвороби закачування в русі – імбир. Давайте вип'ємо чашку імбирного чаю.

Дієслова, розглянуті вище в двох зазначених мовах мають широко вживаються зі значенням психічного стану та мають великий фонд метафоричних та метонімічних перенесень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Золтан А. К вопросу о восточнославянско-венгерских лексических связях старшего периода / А. Золтан // *Studia Slavica Hung.* 25. – 1979. С. 465–473.
2. Гайсина Р. М. Ментальные структуры и их репрезентация лексическими средствами в германских и романских языках / Гайсина Рейда Миргалиевна. Издательство: Флинта – 332 с.
3. Zoltán András. Budapest: Tankönyvkiadó, 1982, 1992. 251 p. Émely szavunk (szavaink) eredetéről. Magyar Nyelv 78 (1982): 321–328.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

4. Етимологічний словник української мови / за ред О. С. Мельничука. – К.: Наукова думка, 2004 р. – Т. 4 (Н-П). – 652 с.
5. Словник української мови : в 11 тт. [Електронний ресурс] / [за ред. І. К. Білодіда] // АН УРСР. Інститут мовознавства. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/>
6. Словарь української мови: в 4-х тт. / За ред. Б. Грінченка. – К., 1907–1909. – Т. 2. – 572 с.

СИНТАКСИЧНІ ФУНКЦІЇ ІДАФИ В ПРОСТОМУ ІМЕННОМУ РЕЧЕННІ ЛІТЕРАТУРНОЇ АРАБСЬКОЇ МОВИ

Хміль Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Синтаксис літературної арабської мови розглядає два види речень: іменне (الْجُمْلَةُ الاسْمِيَّةُ *al-jumlatul-'ismiyatu*) та дієслівне (الْجُمْلَةُ الْفِعْلِيَّةُ *al-jumlatul-fi'iliyatu*). Головними членами обох видів арабського речення є підмет (مُسْنَدٌ إِلَيْهِ *musnadun'layhi*) і присудок (مُسْنَدٌ *musnadun*). Зазвичай, іменним називають речення, підмет і присудок якого виражені іменними частинами мови, а дієслівним – таке, в якому присудок виражений дієсловом. Але арабські граматисти вважають іменним речення, яке починається з імені, а дієслівним – те, що починається із дієслова. Класичний порядок слів іменного речення характеризується наступними ознаками:

Підмет (المُبْتَدَأُ *al-mubtada'u*) стоїть на першому місці, а присудок (الْخَبَرُ *al-habaru*) – на другому.

Підмет та присудок стоять у формі називного відмінку.

Підмет і присудок, якщо це можливо, узгоджуються у категоріях роду, числа й істот.

Підмет виражений іменем в означеному стані, а присудок – іменем у неозначеному стані.

Іменні речення в арабському мовознавстві є прості й складні; прості, в свою чергу, бувають односкладні та двоскладні, поширені й непоширені. Просте односкладне іменне речення складається лише з одного імені, що є назвою предмета чи явища. Це ім'я може мати залежні від нього члени речення у вигляді узгоджених з ним прикметників, імені в родовому відмінку або імені з прийменником. До простих односкладних іменних речень вчені відносять вигуки, побажання, попередження, накази; назви книг, статей і т.п.

Просте двоскладне іменне речення складається з двох імен у називному відмінку, якщо немає службових часток, які впливають на відмінок підмета чи присудка, не змінюючи їх синтаксичної функції. Як правило, підмет стоїть на першому місці в означеному стані, а присудок – на другому місці в реченні і в неозначеному стані. В літературній арабській мові стан означеності може бути досягнутий не лише за допомогою означеного артикля ال (al-), але й при додаванні до імені стягненого займенника або наступного імені в родовому відмінку; а також у тому випадку, коли ім'я є означеним по своїй суті, тобто, власною назвою або особовим чи вказівним займенником. Підмет граматично може бути і в неозначеному стані, маючи при собі залежні слова, що виділяють його за сутністю, а саме: означення-прикметник, неузгоджене означення у вигляді прийменника з іменем або ім'я в неозначеному стані родового відмінку. Також підмет може бути в неозначеному стані після питальної чи заперечної часток та після обставини місця (ظرف المكان *zarful-makāni*), вираженої прийменником з іменем на місці присудка (згідно правил арабського синтаксису). У випадку, коли обидва головних члени іменного речення вжиті в означеному стані, між ними стоїть “розділовий займенник”, виражений займенником третьої особи, який узгоджується у роді й числі з підметом.

До складу простих поширених іменних речень літературної арабської мови можуть входити обставини часу (ظرف الزمان *zarful-zamāni*) і місця (ظرف المكان *zarful-makāni*), а також специфічні лише для цієї мови види означень та додатків (التوابع *al-tawābi'uwa-l-manṣūbātu*). І якщо обставини надають іменним реченням часово-просторового значення, то решта другорядних членів іменного речення ускладнюють його і майже не використовуються у ньому, тому в нашому дослідженні вони не розглядаються. Щодо обставин часу і місця, то вони, як правило, виражені іменем або словосполученням з прийменником у родовому відмінку чи без прийменника у знахідному відмінку.

Короткий аналіз простих іменних речень літературної арабської мови показує, що роль головних і другорядних членів речення можуть виконувати окремі іменні частини мови, а також імена з прийменниками або словосполучення у вигляді генітивної конструкції – ідафи.

Ідафою або *statusconstructus* в літературній арабській мові називають сполучення двох іменних частин мови, друга з яких (المضاف إليه *al-muḍaḥḥayhi*) уточнює, звужує та конкретизує значення першої (المضاف *al-muḍaḥḥ*). Обидва елементи надають одного значення усьому словосполученню. Перший елемент

ідафи може бути виражений іменником, прикметником або дієприкметником та стоїть у відмінку відповідно до синтаксичної функції усього словосполучення у реченні. Щодо другого елемента, то він виражається іменником, стягненим займенником або, дуже рідко, підрядним реченням, і завжди стоїть у родовому відмінку, наприклад:

الطَّالِبُ *kitābu l-ṭālibi*;

الزَّمَانُ فِي قَدِيمٍ *ṭiqadīmi l-zamāni*;

الرَّجُلُ فِي مُتَوَسِّطِ عُمُرِهِ *al-rajulufīmutawasiṭi'umrihi*;

مَنْزِلُهُمْ *manziluhum*;

وَقَفْتُ حِينَ أَقْبَلَ الْوَالِدُ *waqaftuḥīna'aqbalal-walidu*.

У простих односкладних реченнях генітивна конструкція виконує роль єдиного головного члена речення – підмета, тому що стоїть на першому місці у формі називного відмінку в означеному стані, наприклад: *يَا أَصْفَاهُ!* “о горі!”, *يَا رَأِي!* “о господи!”, *يَا صَاحِبَيَّ!* “о мої два друга!”, *رَأْسُكَ!* “твою голову!” (тобто, “бережи свою голову!”); *تَارِيخُ الْمُلُوكِ* *tārīḥu l-mulūki* “Історія царів”, *كِتَابُ الْأَغَانِي* *kitābu l-aḡānī* “Книга пісень”, *مُعْجَمُ الْبُلْدَانِ* *mu'jamu l-buldāni* “Словник країн”.

У простому поширеному іменному реченні ідафа виконує наступні синтаксичні функції:

підмета:

كُلُّ شَيْءٍ حَسَنٌ فِي الْحَيَاةِ *kulu šay'in ḥasanunfi l-ḥayāti* все в житті прекрасне;

присудка:

إِنَّ الرَّبَّيعَ فَصْلُ الْحُبِّ *inal-rabī'afaṣlul-ḥubi* весна – це пора кохання;

обставини місця:

إِنَّ عَلَى بَابِ غُرْفَتِي ضَابطًا *ina 'alabābiḡurfatīḍābitan* навпроти дверей моєї кімнати (стоїть) офіцер;

обставини часу:

فِي يَوْمِ الْخَمِيسِ عِيدٌ مِثْلًا لَهُ *fi yawmil-ḥamīsi'idumilādihi* у п'ятницю його день народження.

Отже, ідафа в простому іменному реченні літературної арабської мови може виконувати функції будь-яких членів речення, як головних, так і другорядних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гранде Б.М. Введение в сравнительное изучение семитских языков / Б.М.Гранде – М.: Восточная литература, 1998. – 439с.
2. Чернов П.В. Справочник по грамматике арабского литературного языка / П.В.Чернов – М.: Восточная литература, 1995. – 472 с.
3. Antoine El-Dahdah. A Dictionary of Universal Arabic Grammar Arabic-English. – Lebanon: Librairie du Liban Publishers, 1996. – 250 p.
4. Elsaid Badawi, Michael G. Carter, Adrian Gully. Modern written Arabic: a comprehensive grammar. – London; New York: Routledge, 2004. – 812 p.
5. Vicente Cantarino. Syntax of Modern Arabic Prose. [Volume one] – International Affairs Center: Indiana University Press, 1974. – 170 p.
6. Vicente Cantarino. Syntax of Modern Arabic Prose. [Volume two] – International Affairs Center: Indiana University Press, 1974. – 522 p.

7. W. Wright. A grammar of the Arabic language. [in two volumes]– Cambridge University Press, 2004.

8. عباس حسن. النحو الوافي. (أربعة كتب) – القاهرة، 1996.

9. عبيد الراجحي. التطبيق النحوي. التطبيق الصرفي. – الإسكندرية. 1998. – 450 ص.

10. نهاد الموسى. نظرية النحو العربي في ضوء مناهج النظر اللغوي الحديث. – الأردن. 1980. 120 ص.

ПОЕТИЧНА ФУНКЦІЯ МОВИ В ЛІНГВІСТИЦІ

Ходаковська Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Поетична (естетична) функція мови як ресурс розвитку направлена на ідеальну досконалу мову. В. фон Гумбольдт писав, що мовотворча сила у людства буде діяти до тих пір, доки вона не створить таких форм, які будуть повніше і досконаліше задовольняти пред'явлені потреби [3, с. 52]. О. Вальцель, виходячи із уявлення про мову в її поетичній функції як міри досконалості національної мови, звертає увагу на історичний факт, що німецька мова XIV ст. не володіла тими засобами образності, якими володіла мова Шекспіра в Англії. Детальний аналіз подальших зрушень в діапазоні художньо-мовної виразності показав, що “німцям знадобилося понад двісті років, щоб цілком досягнути ступеня виразності, необхідного для співзвучного перекладу Шекспіра на німецьку мову” [1, с. 6].

Найбільш впливовою теорією поетичної функції мови є теорія поетичної функції в складі поліфункціональної моделі мови Романа Якобсона. Поетична функція була виділена Р. Якобсоном як одна із шести основних функцій мови поряд з експресивною (адресантноцентричною), конативною (адресатоцентричною), рефрентивною (контекстоцентричною), фатичною (контактостворення) і метамовною [5, с. 196].

Основною ознакою поезики Р. Якобсон вважає еквівалентність, при цьому поетична функція проектує принцип еквівалентності з осі відбору на вісь комбінації. Поетичне використання мови передбачає симетричне чергування фонетично, лексично і граматично співвіднесених елементів, при цьому тотожність звукового оформлення веде до семантичного паралелізму. Властивість еквівалентності відрізняє поезію від прози. На думку Р. Якобсона, лінгвістика в змозі дати в розпорядження дослідника алгоритм для вичерпного і об'єктивного описання тексту, виявлення еквівалентних поетичних структур і моделей.

Головне, що відрізняє естетичну (поетичну) функцію мови від практичної функції – це напрямок форми словесного висловлювання не тільки на переказ того чи іншого змісту, але й на самого себе, на власну досконалість, яка дозволяє у мові відчувати прекрасне. Якщо практична функція мови потребує роботи над словом з метою більш точної, виразної і загальнодоступної передачі інформації, то “естетична функція мови потребує, окрім цього, роботи над словом з метою відкрити читачу та слухачу прекрасне в самому слові” [2, с. 324].

За допомогою вище перелічених визначень можна назвати важливі аспекти естетичної функції мови: а) естетична функція передбачає виразність мовлення, її відповідність естетичним смакам освіченої частини суспільства; б) вона перетворює мовлення в витвір мистецтва (за допомогою метафор, епітетів, порівнянь і інших засобів образності); в) мовлення сприймається як прекрасне або потворне, тобто як естетичний об'єкт; г) мовець помічає сам текст, його звукову і лексичну структуру; д) зближаються далекі за значенням лексичні одиниці; е) формується і розвивається багатозначність слова; ж) розширюється світ естетичних відношень людини; з) відкриваються нові виражальні можливості в мові [4].

Поетична функція мови багатогранна. Вона поширюється на всі сфери сприйняття суб'єктом навколишнього світу, оскільки це сприйняття, будучи інтелектуально-поняттєвим, виражається у слові, висловленні.

Поетична функція мови є однією з основ мовної експресії. Все в мові, що є само по собі прекрасним, викликає уяву про незвичайне й небуденне і творить це прекрасне, незвичайне і небуденне, допомагає інтенсифікувати стилістичну виразність, творить різноманітні художні образи – прекрасні, потворні, піднесені чи низькі. Особливістю мовної поетики художнього слова є те, що слово у тексті, наділене особливою естетичною функцією, є індивідуальним, неповторним за своїм використанням. Тому розкриття контекстуального значення, естетичної значущості мовних одиниць є одним із найважливіших завдань у дослідженні мовної естетики поетичного тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вальцель О. Сущность поэтического произведения / О. Вальцель. Проблема литературной формы. – Л. : Academia, 1928. – С. 1–35.
2. Горшков А.И. Русская стилистика: Учебное пособие / Александр Иванович Горшков. – М. : ООО “Издательство Астрель”, 2001. – 367 с.
3. Гумбольдт В. фон Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1984. – 400 с.
4. Новейший философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://slovari.yandex.ru/dict/phil_dict.
5. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон; пер. с англ. И.А. Мельчука // Структурализм : “за” и “против”. – М., 1975. – С. 193–230.

КОРЕКЦІЯ ПОМИЛОК У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Циган Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з обов'язкових вимог до змісту підготовки перекладачів є формування уявлень про критерії оцінювання якості перекладу. Майбутній перекладач повинен уміти застосовувати ці критерії, оцінюючи як свою роботу, так і роботу своїх колег. Як правило, оцінювання здійснюється на основі

аналізу помилок, які були допущені під час перекладу. Робота над помилками у процесі навчання усного послідовного перекладу (УПП) вимагає системного підходу і включає наступні етапи: 1) ідентифікація перекладацької помилки; 2) встановлення її причини; 3) пошук шляхів запобігання таких помилок.

У науковій літературі існують різні підходи до класифікації типів перекладацьких помилок. Услід за О. В. Алікіною, Л. К. Латишевим, В. І. Провоторовим, А. Л. Семеновим розділимо перекладацькі помилки в усному послідовному перекладі на 1) помилки сприйняття (розуміння), 2) помилки вираження і 3) помилки презентації [2; 3; 4].

До помилок *сприйняття* відносяться: спотворення фактів, викривлення інформації, зокрема, невірна передача прецизійної лексики; порушення логіки, а саме зміна характеру зв'язку між елементами, порушення хронології розвитку подій, протиріччя; втрата інформації, а саме пропуски важливих елементів змісту тексту оригіналу; додавання інформації, якої не було в тексті оригіналу. Причин виникнення таких помилок є декілька. Це – недостатній рівень знань мови оригіналу, недостатній рівень екстралінгвістичних знань, недостатня підготовка до перекладу, неправильне виділення смислової гіпотези, неправильний розподіл ресурсів уваги на стадії сприйняття тексту оригіналу, його аналізу і ведення запису, а також проблеми з оперативною пам'яттю [2; 6].

До помилок *вираження* відносяться: лексико-граматичні і стилістичні помилки, фонетичні відхилення, слова-паразити, постійні самовиправлення, повтори, перебір синонімів та незакінчені фрази. Причинами виникнення таких помилок є: недостатній рівень знань мови перекладу, недостатня підготовка до перекладу, неправильний розподіл ресурсів уваги на стадії інтерпретації записів і формулювання повідомлення мовою перекладу [1; 2; 5; 6].

До помилок *презентації* відносяться: відсутність мовленнєвої реактивності, надто повільний темп мовлення, надто тихий голос, невмотивовані паузи, відсутність зверненості до адресата, невідповідна поза під час перекладу, неадекватне використання жестів. Причинами виникнення помилок презентації є: невміння впоратися зі стресовою ситуацією, невміння зосередитися на перекладі, відсутність досвіду публічних виступів [2].

З метою запобігання помилок в УПП студентам варто запропонувати систему вправ, спрямовану на усунення причин виникнення відповідного типу помилок. Так, у випадку недостатнього рівня знань мови оригіналу чи перекладу студентам можна запропонувати такі завдання: реферування; монологічний виступ на задану тему; аналіз уривків публічних виступів, виділення в них типових мовленнєвих моделей і використання цих моделей у власних виступах; підбір синонімів та варіантів для перефразування. Якщо причиною помилки в УПП буде визначено недостатній рівень екстралінгвістичних знань, то студентам слід пропонувати вправи, що вимагають застосування фонових та соціокультурних знань, а також знань реалій, цитат, кліше, тощо. У випадку недостатньої підготовки до перекладу студентам можна запропонувати УПП тексту, насиченого термінологією, при цьому тема перекладу має бути повідомлена їм заздалегідь. Якщо студенти мають проблеми з розподілом ресурсів уваги, то їм слід зосередитися на наступних завданнях: усний переказ

чи переклад повідомлення в умовах, що ускладнюють сприйняття (шум, акцент); вправи на переключення з однієї мови на іншу; усний переклад з аркуша. Подолати проблеми з неправильним виділенням смислової гіпотези допоможуть наступні завдання: переказ текстів, насичених ідеями чи фактами; висування гіпотез про зміст тексту до його прослуховування, керуючись заголовками чи ключовими термінами. Стосовно помилок презентації, слід зазначити, що тут треба тренувати і темп мовлення, і пам'ять, і дикцію. Також слід моделювати “реальні” ситуації УПП, робити публічні виступи, здійснювати УПП публічних виступів інших студентів [1; 2; 3; 4; 6].

На нашу думку, системний підхід до корекції помилок у процесі УПП дозволяє значно підвищити як ефективність занять, так і інтерес студентів до занять з перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика : [учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей] / И. С. Алексеева. – СПб. : Издательство “Союз”, 2005. – 288 с.
2. Аликина Е. В. Введение в теорию и практику устного последовательного перевода : [учеб. пособие] / Е. В. Аликина. – М. : Восточная книга, 2010. – 192 с.
3. Латышев Л. К. Перевод : теория, практика и методика преподавания : [Учебник для студ. перевод. фак. высш. учеб. заведений] / Л. К. Латышев, А. Л. Семенов. – [3-е изд., стер.]. – М. : Издательский центр “Академия”, 2007. – 192 с.
4. Латышев Л. К. Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе : [Учебно-методическое пособие] / Л. К. Латышев, В. И. Провоторов. – [2-е изд., стер.]. – М. : НВИ – ТЕЗАУРУС, 2001. – 136 с.
5. Методичні рекомендації для проведення тестування професійної придатності студентів до усного перекладу / Укл. : О. В. Максименко, О. Ю. Васильченко, С. Б. Фокін. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Інститут філології, 2007. – 54 с.
6. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : [підручник для студ. вищих закладів освіти за спеціальністю “Переклад”] / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ МЕГАКОНЦЕПТІВ ПРОСТІР І ЧАС У КИТАЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ ЧЕН'ЮЙ

Цимбал С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сприймаючи та оцінюючи світ, пізнаючи форми існування матерії та фундаментальні категорії буття (час, простір, число), визначаючи своє місце в життєвому просторі, людина намагається максимально повно відтворити побачене та почуте в мовленні, застосовуючи для цього різноманітні мовні

засоби як на лексичному, так і фразеологічному рівнях [4]. У процесі дослідження мовного матеріалу, зокрема фразеологічного, ми можемо “робити висновки про закономірності світобачення народу, про першочергові цінності, зафіксовані стійкими одиницями, основні життєві орієнтири”[1, с. 86].

Одними з основних та універсальних категорій мислення, що широко вербалізуються в мовних системах народів світу, є *простір* і *час*, які водночас виступають мегаконцептами вихідного загальнолюдського статусу [5, с. 42]. Із точки зору дослідників різних мов, вербалізатори мегаконцептів ПРОСТІР і ЧАС представлені широким інвентарем як лексичних, так і фразеологічних одиниць та класифікуються авторами на окремі групи.

Що стосується китайської мови, такі мегаконцепти знаходять своє яскраве вираження, перш за все, на лексико-семантичному рівні, адже постають надважливими орієнтирами в житті китайського народу, який вже в давнину сприймав навколишній світ у нерозривній єдності часу й простору та відображував це в мові. Так, згідно з енциклопедією про духовну культуру Китаю, у китайській мовній свідомості концепти ПРОСТІР і ЧАС поєднуються в поняттях 宇宙 ([yǔ zhòu], Всесвіт), 天地 ([tiāndì], Космос), 世界 ([shìjiè], світ), кожен із компонентів яких має просторову або часову характеристику[2]. У такому разі концепт ПРОСТІР співвідноситься з поняттями *чотири сторони світу*, *верх і низ*(宇); *Земля*(地); *межа*(界); ЧАС ототожнюється з усвідомленням минулого, теперішнього та майбутнього (宙); Небом (天); епохою (世).

Водночас, згідно з давньокитайськими уявленнями, Небо (天) та Земля (地) – видимі втілення двох начал, Ян (阳[yáng]) та Інь(阴[yīn]), основоположних категорій китайської філософії, що виражають ідею універсальної дуалізованості світу та які конкретизуються в незліченних опозитивних парах: нижнє – верхнє, чоловіче – жіноче, земне й небесне тощо [6; 2, с. 271]. Взаємодія Інь і Ян породжує чотири символи (四象 [sìxiàng]), які, згідно з основним онтолого-космічним тлумаченням, виступають чотирма порами року (зима, літо, весна, осінь), чотирма сторонами світу (схід, захід, північ, південь), а також чотирма елементами, стихіями (метал, дерево, вода, вогонь) [2, с. 403]. Усі ці компоненти об’єднувались разом у таблицях співвідношень: схід був нерозривно пов’язаний із весною й деревом, південь – із літом і вогнем, північ ототожнювалась із зимою та водою, а захід – із осінню й металом [Докл. про це див.: 6]. Таке співвіднесення понять та їх міцний зв’язок в уявленні древніх позначилося на формуванні китайського світогляду, який, у свою чергу, нерозривно пов’язаний із процесом концептуалізації (тобто, фіксації концептів у мові).

У процесі аналізу лексикографічних джерел нами було з’ясовано, що найбільш вживаними репрезентантами мегаконцептів ПРОСТІР і ЧАС є концепти, які позначають величезну роль просторових та астрономічних орієнтирів у побуті людини, чи є життя протікає в такій аграрно-розвинутій країні, як Китай. Так, *простір* у більшості випадків співвідносився з чотирма сторонами світу – схід (东[dōng]), захід (西[xī]), північ (北[běi]), південь (南[nán]), а *час*, у свою чергу, – з порами року: зима (冬[dōng]), весна (春[chūn]), літо (夏[xià]), осінь (秋[qiū]). У зв’язку з цим, структура мегаконцептів ПРОСТІР і ЧАС

у китайській мовній свідомості постає системою, в якій виокремлюються концепти СТОРОНИ СВІТУ та ПОРИ РОКУ, кожен із яких, відповідно, розгалужується на підсистему субконцептів (СХІД, ЗАХІД, ПІВНІЧ, ПІВДЕНЬ – для концепту СТОРОНИ СВІТУ та ВЕСНА, ЛІТО, ОСІНЬ, ЗИМА – для концепту ПОРИ РОКУ).

Попри це, найбільш яскраве віддзеркалення уявлень китайців про час і простір, на нашу думку, відбувається в складі фразеологічних одиниць (ФО) китайської мови під назвою *чен'юй* (成语 [chéngyǔ]), що є стійкими виразами, компоненти яких мають у більшості випадків суто національний характер (тобто, пов'язані з китайською історією, народною культурою китайців тощо) [3, с. 92].

Спираючись на матеріал китайського фразеологічного онлайн-словника [7], шляхом суцільної вибірки ми виявили та категоризували низку фразеологізмів, які містять у своєму складі лексеми на позначення концептів:

ПОРИ РОКУ:

– 春花秋月 [chūnhuāqiūyuè] (досл.: весняні квіти, осінній місяць) “чудові краєвиди весни та осені; прекрасний момент”;

– 冬日夏云 [dōngrìxià yún] (досл.: зимове сонце, літні хмари) “доброзичливість, привітність”;

– 夏日可畏 [xià rì kě wèi] (досл.: літнє сонце жахає) “грізний, страшний, жажливий”;

– СТОРОНИ СВІТУ:

– 东西南北 [dōng xī nán běi] (досл.: схід, захід, південь, північ) “чотири сторони світу; скрізь, усюди”;

– 南贩北贾 [nán fàn běi jiǎ] (досл.: на півдні купити, на півночі продати) “метушитися в пошуках заробітку на життя”.

– 东食西宿 [dōng shí xī sù] (досл.: на сході (у сусіда зі східної сторони) харчуватися, на заході (у сусіда з західної сторони) ночувати) “бути дуже жадібним, повною мірою користуватися вигодою”.

Наведені приклади свідчать, по-перше, про значущість для свідомості носіїв китайської мови членування часу на конкретні періоди та чіткого поділу простору на сторони світу, що яскраво проявляється не тільки на лексичному, а й на фразеологічному рівні китайської мови (зокрема в складі ФО *чен'юй*). По-друге, лексеми китайської мови зі значенням пір року та сторін світу виступають головними вербалізаторами низки субконцептів, які входять до складної структури мегаконцептів ПРОСТІР і ЧАС, що детермінує важливість цих категорій для китайськомовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артеменко Г. С. Логіко-когнітивний аспект дослідження фразеологізмів Г. С. Артеменко // Актуальні проблеми філології : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 8–9 лист. 2013 р.). – Херсон, 2013. – С. 85–88.
2. Духовная культура Китая : энциклопедия : в 5 т. / гл. ред. М. Л. Титаренко ; Ин-т Дальнего Востока. – М. : Вост. лит., 2006. – Т. 1 : Философия. – 2006. – 727 с.

3. Казазаева М. А. Фразеологические единицы как хранители национально-культурной информации (на материале сопоставительного анализа русских и китайских фразеологизмов лексико-семантической группы “части человеческого тела”) [Электронный ресурс] / М. А. Казазаева, Цзинь Чжан // Электронный научно-образовательный журнал ВГСПУ “Грани познания”. – 2014. – № 1 (28). – С. 90–95. – Режим доступа к журн. : www.grani.vspu.ru. – Загл. с титул. экрана.
4. Лагута О.Н. Логика и лингвистика[Электронный ресурс] / О. Н. Лагута–Новосибирск, 2000. – 116 с. – Режим доступа :http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Article/Lag_LogLing.php.– Загл. с титул. экрана.
5. Орлова Н. М. Библиейский текст как прецедентный феномен :автореф. дис. д-ра филол. наук : 10.02.19 / Орлова Надежда Михайловна ; Саратовский гос. ун-т им. Н.Г. Чернышевского. – Саратов, 2010. – 50 с.
6. Поликарпов В. С. Время и культура / В. С. Поликарпов. – Харьков : Вища школа, 1987. – 68 с.
7. 在线成语词典 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chengyu.t086.com>. – Назва з титул. екрану.

ЗАПОЗИЧЕННЯ У ТЕКСТАХ ВІДЕОНОВИН

Чайковська О.Ю.

*Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”*

Сьогодні все більшу увагу привертає мова, переповнена словами іншомовного походження, переважно це слова запозичені з англійської мови. У Німеччині досить розповсюджене поняття “Sprachverfall”, що дослівно означає занепад мови. В основному запозичення стрімко проникають у мову через торгівельно-ділове середовище, що стає невід’ємною частиною текстів будь-яких ЗМІ, промов політиків, економістів та молоді.

Кожен глядач новин пасивно пристосовується до вживання іншомовних слів. Російський дослідник Крисін Л. П. вважає процес активізації вживання іншомовної лексики одним з найбільш значимих у наш час [2, с. 143]. Сьогодні найрозповсюдженішими є запозичення з англійської мови. Це викликано підвищеним інтересом до вивчення і володіння англійською мовою. Слід зазначити, що із запозиченням того чи іншого слова, зберігається не тільки його вимова, а й передається точне написання таких слів буквами латинського алфавіту, наприклад: *GPS-Gerät, HR Manager*.

Однією з причин запозичення є відсутність такого поняття у мові реципієнтів. Ферм Л. [4, с. 145] до переліку причин додає прагнення до економії мовних засобів, до спрощення висловлювання. Так, наприклад, *brainstorming* замінює не досить уживане та розповсюджене *Ideengewitter* або *Hirnyoga*.

Також однією з причин, яка визначає швидке впровадження запозичень у середовище, є престижність уживання іншомовних слів [9]. Костомаров писав, що людина, яка вживає такі слова, заслуговує більшого визнання

та поваги з боку адресата [1, с. 82]. Сметаніна С.І. вважає, що іншомовна лексика використовується для номінації нових явищ, повністю не пов'язаних своїм корінням із новим ґрунтом [3, с. 152].

Як відомо, мова теленовин завжди була стриманою, нормативною та максимально простою задля залучення широкого загалу глядачів. Що стосується запозичень конкретно у текстах новин, то вони представлені, але незначною кількістю: на один випуск новин припадає приблизно 1-3%.

– *Heute urteilte deshalb der Bundesgerichtshof über die Gefährlichkeit der Legal Highs (RTL aktuell 14.01.15.).*

– *Und nicht wie in manchen Headshops unter drunter verkaufen, keine Beratung geben, unter Umständen es auch an Jugendliche verkaufen (RTL aktuell 14.01.15.).*

– *Vielen Dank für diese Einschätzungen, Elke Büchter live aus Paris (RTL aktuell 14.01.15.).*

У праці Мануели Адлер [5, с. 64] “Форма та частота вживання англіцизмів у німецьких та шведських ЗМІ” було досліджено декілька основних німецьких телеканалів. Серед них: ARD, ZDF, SAT.1 та RTL. З поміж 262 досліджених хвилин телемовлення на ZDF, було знайдено 309 англіцизмів, що складає 0,89 % від загальної кількості слів.

На телеканалі SAT.1 авторка дослідила 149 хвилин ефірного часу і знайшла 359 запозичень, що складає 1,81 % від загальної кількості слів.

У зв'язку з тим, що тексти відеонovin озвучуються телеведучими, важливу роль відіграє вимова запозичень. Як слід вимовляти, наприклад, англіцизми або запозичення із французької або іспанської мови?

Герман Фінк [7, с. 180] у своєму дослідженні дійшов висновку, що часто англіцизми не зберігають своєї вимови. 2/3 з них реалізуються у німецькій мові так само як і в англійській. Насамперед це залежить від віку, професії, рівня володіння англійською мовою і від загального рівня освіченості мовця [6, с. 54].

Ріхард Глан [8, с. 182], проаналізувавши розмовну мову німецького телебачення, зробив висновки, що чим коротша та молодша лексема, тим більша вірогідність того, що вона вимовлятиметься англійською.

Дослідження особливостей вимови запозичень у німецьких текстах відеонovin показало, що ведучі прагнуть вимовляти англіцизми англійською, запозичення із французької мови французькою і т.д., не зважаючи на те, що можливо навіть не вся аудиторія розуміє ту чи іншу запозичену лексему. При цьому, прагнучи до оригінальної вимови, вони можуть дещо змінювати певні звуки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костомаров В. Г. Мовний смак епохи. Зі спостережень над мовною практикою сучасних мас-медіа / В. Г. Костомаров. – Москва, 1994.
2. Крисін Л. П. (1996), іншомовне слово в контексті сучасного суспільного життя / Л. П. Крисін. – В.: Російська мова, 1996. – С. 142–161.
3. Сметаніна С. І. Медіа-текст в системі культури (динамічні процеси в мові та стилі журналістики кінця XX століття) / С. І. Сметаніна. – Спб., 2002. – 383с.
4. Ферм Л. Особливості розвитку російської лексики в новітній період (на матеріалі газет) / Л.Ферм. – Uppsala.

5. Adler M. Form und Häufigkeit der Verwendung von Anglizismen in deutschen und schwedischen Massenmedien / Manuela Adler // 2. neu bearbeitete Fassung. – Jena, 2004. – 165 S.
6. Colliander P. Die Aussprache der Fremd- und fremden Wörter im Deutschen aus der Sicht des Deutschen als Fremdsprache. Was sagen ausgewählte Wörterbücher? / Peter Colliander. – In: Triangulum. Germanistisches Jahrbuch für Estland, Lettland, Litauen. Riga und Bonn, 2005. – С. 169–185.
7. Fink H. Von Kuh-Look bis Fit for Fun. Anglizismen in der heutigen deutschen Allgemein- und Werbesprache / Hermann Fink. – Frankfurt a. Main, 1997 (Beiträge zum Einfluß der angloamerikanischen Sprache und Kultur auf Europa 3). – 327 S.
8. Glahn R. Der Einfluss des Englischen auf gesprochene deutsche Gegenwartssprache Eine Analyse öffentlich gesprochener Sprache am Beispiel von “Fernsehdeutsch” / Richard Glahn. – Frankfurt a. Main, 2000. – 226 S.
9. <http://blog.wiwo.de/management/2014/04/07/die-anglizismen-sind-gar-keine-bedrohung-fur-die-deutsche-sprache-sagt-sprachprofessor-eisenberg/>

КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ АРХІТЕКТУАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ ЕПІТАФІЇ

Чемелюх М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У першу чергу в тексти епітафій, які ми класифікуємо як окремий субжанр античної епіграми, закладалася інформація щодо імені померлого, його походження (ім'я батька/матері) та місця народження: *ἡδυεπὴς Νέστωρ Πύλιος Νηλήϊος ἦρως ἐν Πύλῳ ἡγαθέη τύμβον ἔχει τριγέρων* “солодко говорячий Нестор-пілієць, син Нелея, герой дуже старий у священному Пілосі має могилу”.

Конкретна причина смерті людини вказувалася досить рідко, замість цього до тексту залучалися інтертекстуальні номінативи зі словотвірним компонентом *θν/θαν* із семантикою “смерть” (*θνήσκειν* “помирати, гинути”, *θάνατος* “смерть”, *θνητός* “смертний” тощо). Таким чином, корінь *θν/θαν* є найпродуктивнішим словотвірним компонентом в епітафіях, сигналізуючи своєю присутністю про приналежність певної епіграми до мотиву “смерть”.

Для грецької епітафії є характерним домінування “Я”-референції у текстах, що виявляється у частому вживанні першої особи від імені небіжчика або його могили. З іншого боку, постійно зустрічається звертання до безіменного перехожого, вербалізуючись у текстах за рахунок кличного відмінку номінативних одиниць *ὁδοιπόρος*, *παροδίτης* “подорожній, мандрівник”, *ξένος* / іон. *ξεῖνος* “чужинець”, *ἄνθρωπος* / *ὄνθρωπος* “людина” тощо. Завдяки цьому утворюється інтертекстуальна комунікативна ситуація, зазвичай, монологічна, де адресантом є померлий або його могила, а адресатом жива людина, що може прочитати епіграму та сприйняти закладену в ній інформацію: *ὦ ξεῖν', ἄγγειλον Λακεδαιμονίοις* “о подорожній, передай спартанцям”.

Досить часто можна побачити конструкцію на зразок “Могила має такого-то”: τὸν χαρίεντ’ Ἀλκμᾶνα τύμβος ἔχει, Σπάρτας μεγάλην χάριν “прекрасного Алкмана має могила, Спарти велику втіху”. Проте найбільш популярною є номінативна структура, в якій слово на позначення могили випускається: ἐνθάδε “тут” + κεῖσθαι “лежати” (в різних часах), найчастіше у варіантах ἐνθάδε κεῖται “тут лежить”: ἐνθάδε κεῖται ἀνὴρ θεῖος Ἀριστοκλῆς “тут лежить божественний муж Арістокл”.

Давньогрецькі епітафії тяжіють до введення померлого в певну унормовану ситуативну парадигму, якій властивий сталий набір характеристик померлого та обставин його смерті, що утворює певні архітекстуальні моделі цього субжанру.

Канони епітафій воїнам були закладені ще в давнину та не мали значних трансформацій протягом розвитку грецької епіграми. На основі подібних патріотичних епітафій доцільно виділити окрему архітекстуальну модель цього субжанру – καλός θάνατος “**благородна смерть**”. Опис такої смерті є доволі схематичним: як правило, це набір стандартних характеристик загиблого і його останньої битви, втіленням якої є бог війни Арес: οὐ τίνα γὰρ τοιόνδε νέων ὁ φιλαίματος Ἄρης ἠνάρισε στυγερῆς ἐν στροφάλλιγγι μάχης “не було йому рівних серед юнаків, яких вбив люблячий кров Арес у запалі бою”. Інколи зазначаються хіба що особливо вражаючі обставини, які підкреслюють загальну героїчність образу: ἐπτά πρὸς Ἀργείων τραύματα δεξάμενος “сім ран від аргів’ян він отримав, б’ючись”. Καλός θάνατος вводить текст у рамки улюбленої греками гомерівської традиції. Завдяки цьому померлий прирівнювався до міфологічних героїв, набуваючи їхніх видатних рис.

Однією з найпопулярніших є модель “**смерть у морі**”. Поширеність “морських” епітафій пояснюється тим, що море ще з дописемного періоду мало надзвичайне значення для давніх греків. Схема зображення обставин загибелі в морі є, в основному, умовною та подібною в більшості епітафій, де, як правило, вказується лише ім’я померлого, ім’я його батька та коротке зауваження щодо корабля та його вантажу: ἡχέεσσα θάλασσα, τί τὸν Τιμάρεος οὕτως πλώοντ’ οὐ πολλῇ νηὶ Τελευταγόρην, ἄγρια χειμήνασα “бурхливе море, навіщо жорстоко згубило Телевтагора, сина Тімарея, що плів на невеликому човні”.

Ще однією моделлю епітафій є “**передчасна смерть**”. Епіграми, позначені цим мотивом, довші за обсягом та рясніють різноманітними стилістичними засобами, характерними для поховальних плачів.

У подібних епіграмах здебільшого не вказуються не лише обставини смерті, а й її характер. Якщо ж причина смерті таки зазначається, то це, в основному, епітафії жінкам, які померли під час пологів, інші причини зустрічаються у значно рідше. Досить часто вказується вік померлих, найчастіше це вісімнадцять років. Таку особливість можна пояснити тим, що цей момент був ключовим в житті грецьких чоловіків. У вісімнадцять років вони починали служити в ефебії, а через два роки закінчували її та вважалися громадянами полісу, якщо мова йшла про Афіни, в інших полісах ефебія починалася

у шістнадцять, а у вісімнадцять закінчувалася. Тому в текстах епіграм було важливо підкреслити саме цей вік – ставало зрозуміло, що життя цього юнака обірвалося в найважливіший для нього рік, коли він тільки почав вважатися дорослим.

Крім служіння в ефебії та повноліття, часто згадуються й інші події, що мали ключове значення в житті кожного грека. Герої епіграм або тільки пережили, або взагалі не дожили до цих важливих моментів. Найчастотнішими є згадки про шлюб, особливо в контексті переходу від весільних приготувань до поховальної церемонії, більшість подібних епіграм стосуються жінок (*καὶ σὺ μέν, ὦ Ὑμέναιε, γάμων μολπαῖον ἀοιδὰν ἐς θρήνων χοερόν φθέγμα μεθηρμόσαο* “о Гіменею, спів пісень твоїх весільних перейшов у жалісний звук поховальних плачів”). Таке співвідношення пояснюється тією обставиною, що смерть дівчини до весілля розглядалася як насильницька перепона до здійснення нею своєї життєвої мети – стати дружиною та матір’ю. Незалежно від статі померлих нерідко зазначається, що сина/доньку поховав батько/мати, хоча мало б бути навпаки: *υἱὶ πατὴρ τόδε σῆμα: τὸ δ’ ἔμπαλιν ἦν τὸ δίκαιον* “сину батько [зробив] цю могилу: справедливо було б навпаки”.

Епітафії презентують велику палітру аломотивів провідного мотиву. У досліджених нами архітекстуальних моделях субжанру “благородна смерть”, “смерть у морі”, “передчасна смерть” присутня система власних маркерів локативно-темпорального характеру. Ними виступають локативні номінативні одиниці та структури на позначення моря та мореплавства (“смерть у морі”), атрибутивні номінативи, що характеризують померлого та битву, а також теонім Арес (“благородна смерть”), темпоральні номінативні одиниці, номінативи на позначення певних ключових етапів у житті греків, теонім Гіменей (“передчасна смерть”).

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОСЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ

Четверня Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В епоху розвитку етнолінгвістики та лінгвокультурології в центрі уваги науковців знаходяться проблеми фразеології. І все більше мовознавців зосереджуються на дослідженні польової організації фразеологічних одиниць. Польовий підхід до вивчення мови є одним із можливих способів репрезентації мовної картини світу чи її фрагмента.

Фразеосемантичне поле (ФСП) є частиною мовної картини світу. У створенні ФСП активну участь беруть як лексичні одиниці, так і фразеологізми [3, с. 82]. ФСП розуміється нами як сукупність фразеологічних одиниць, об’єднаних на основі семантичної ознаки [3, с. 82]. Такі одиниці мають загальну інтегральну та інваріантну семантичні ознаки, які об’єднують фразеологізми у певну групу, що протиставлена іншим полям з точки зору семантики [2, с. 52].

Методика дослідження ФСП має комплексний характер.

Метод моделювання семантичних полів дозволяє системно представити семантичні відношення фразеологічних одиниць досліджуваного поля, виявити їх ієрархічну організацію і взаємодію [4, 131]. Для визначення складників поля застосовується поняття семантичних компонентів. У ФСП розмежовуються його ядерні і периферійні семантичні компоненти. Поле постає як фрагмент цілісної моделі мовних засобів, що об'єктивують обрану категорію.

Семантичний аналіз висвітлює процеси формування значення фразеологічних одиниць. Метод семантичного аналізу включає в себе прийоми спостереження, узагальнення, класифікації мовного матеріалу. Застосовується для систематизації фактичного матеріалу в понятійному аспекті. Методом семантичного аналізу одиниць у дослідженні ФСП слугує метод компонентного аналізу.

Метод компонентного аналізу заснований на можливості розщеплення значення на складники. Він дає змогу чітко уявити весь обсяг значень і семантичну структуру не лише лексичних, але й інших мовних одиниць, простежити змістові зв'язки мовних одиниць в парадигматиці і синтагматиці, в синхронії і діяхронії, усередині однієї мовної системи й між різними мовами [3, с.52]. Цей метод дозволяє визначити структурні і семантичні особливості фразеологізмів у складі досліджуваного поля. Компонентний аналіз словникових дефініцій може проводитися на основі одного або декількох словників.

Метод суцільної вибірки використовується для пошуку фактичного матеріалу в словниках, художній літературі тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Охріменко М. А. Склад фразеосемантичного поля “Емоції людини” (на матеріалі сучасних перської і української мов) / М. А. Охріменко. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2011. Випуск 54 – С. 76–84
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене / М. П. Кочерган – Київ, 2006. – 276 с.
3. Луговая Н.В. Национально-культурные особенности фразеологических единиц сферы психоэмоционального состояния человека (на материале русского и французского языков): диссертация на соискание степени кандидата филологических наук: 10.02.19. “Теория языка” / Наталья Владимировна Луговая. – Краснодар, 2007. – 179 с.
4. Охріменко М.А. “Ідіоетнічні особливості фразеосемантичного поля “Емоції людини” сучасних перської і української мов: зіставно-семантичний аспект. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук / М. А. Охріменко. Київ – 2012 – 251 с.
4. Сабурова Н. А. Структура фразеосемантического поля пространства / Н. А. Сабурова // Филологические науки. – 2002. – № 2. – С. 81–88.

ПАРЕМИИ С СЕМАНТИКОЙ ПРОГНОЗА В КИТАЙСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

Чжу Цзинтао

Киевский национальный лингвистический университет

Современная лингвистика развивается на основе тесных контактов со смежными сферами научного гуманитарного знания и, прежде всего,

с линвокультурологией, когнитивной лингвокомпаративистикой, когнитивной ономаσιологией, этнофразеологией и т.д., поскольку основным объектом изучения этих направлений также, как и первой, является языковой знак [2, 6], но только рассматриваемый с разных точек зрения в каждой из названных дисциплин. При этом объединяющим фактором является проблема исследования механизмов мотивации языкового знака [1], реконструкции первичного мотива, положенного в основу внутренней [4] и внешней формы единиц номинации, среди которых наиболее дискуссионными остаются те, что явились продуктами коллективного опыта, содержащими в своей семантике культурный компонент, религиозно-мифологические воззрения, фрагменты ритуального поведения, обрядово-культовые реликты, а главное, – способность человека к таким действиям, как предсказания, прогноз, предрассудки [7] и т.д.

Обозначенные культурно-этнические сферы, в которых жил и продолжает жить человек, послужили источниками *лингвокультурной мотивации языковых знаков*, актуализировавшей в их семантической структуре образный и символический компоненты [5]. Безусловно, этот процесс наиболее ярко отражен во фразеологических номинациях, поскольку основой их мотивированности является внутренняя форма, которая рассматривается как обязательная образно-смысловая характеристика языкового знака. Именно при таком подходе главную роль выполняет *лингвокультурная мотивация* – психоментальная операция реконструкции образности фразеологизмов, в основе которой лежит лингвокультурная информация, закодированная в символике и семантике их компонентов.

Широкий контекст символики и семантики компонентов фразеологизмов трансформирует их из двухкомпонентных словосочетаний в структуру предложения и, таким образом, позволяет рассматривать как ***фразеологизмы пословичного типа***, или ***паремийные единицы*** [3].

Паремийные единицы (гр. παροιμία) – это пословицы, поговорки, пословицы, афористические высказывания, которые уже были предметом анализа на материале разных языков: японского, английского, украинского и русского; немецкого и лезгинского; русского, немецкого и кабардино-черкесского; французского, английского и русского; украинского и итальянского; немецкого, английского, украинского и русского и др. В китайском языке паремийных единицы тоже связывают с различными классификациями устойчивых фразеовыражений и выделяют: Суюй (俗语) – поговорки народного происхождения; Яньйуй (谚语) – пословицы (И. Корнилов, Ма Гофаню); 成语 – готовые выражения; Гуаньюньйуй 惯用语 – привычные выражения; 谚语 – пословицы, 俗语 поговорки; Сехоууй 歇后语 – усеченные выражения, недоговорки-иносказания; Чэньйуй 成语 – идиомы четверостишья, построенные по нормам древнекитайского языка (Ма Гофаню) и др.

Паремии, как и собственно фразеологизмы, имеют достаточно глубокую традицию изучения, оставив при этом еще много не решенных вопросов, прежде всего, касающихся источников их символики, т.е. линвокультурной информации и мотивации.

Среди дискуссионных остается открытым и вопрос о группе паремийных единиц с символикой и семантикой прогноза/предсказания, которые рассматривались в разряде *народных примет, календарных паремий, пословиц с семантикой примет, пословиц с прогностической функцией, weatherproverbs* (пословиц о предсказании/прогнозе погоды), *Wetterregeln* (правил о погоде), *Bauernregeln* (крестьянских правил) и т.д., изучение которых было начато во второй половине XX ст. в этнографии и фольклористике.

ЛИТЕРАТУРА

1. Березович Е.Л. Язык и традиционная культура: этнолингвистические исследования // Традиционная духовная культура славян. Современные исследования. / Елена Львовна Березович. – М. : “Индрик”, 2007. – 600 с.
2. Єрмоленко С.С. Мовне моделювання дійсності і знакова структура мовних одиниць : [монографія] / Сергій Семенович Єрмоленко. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2006. – 384 с.
3. Пермяков Г.Л. Пословицы и поговорки народов Востока. Систематизированное собрание изречений двухсот народов / Григорий Львович Пермяков. – М. : Изд-во “Лабиринт”, 2001. – 624 с.
4. Потебня А.А. Полное собрание трудов: Мысль и язык // Серия “Классика отечественной гуманитарной мысли” / А.А. Потебня. – Москва : Издательство “Лабиринт”, 1999. – 203 с.
5. Рут М.Э. Образная номинация в русской ономастике / Мария Эдуардовна Рут. – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 192 с.
6. Серякова І.І. Соматикон англомовних дискурсивних практик : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови”, 10.02.15 “Загальне мовознавство” / І.І. Серякова. – К., 2012. – 34 с.
7. Turner M. The Literary Mind : The Origins of Thought and Language / Mark Turner. – N.Y.; Oxford : Oxford University Press, 1996. – 187 p.

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ СТІВЕНА КІНГА

Чумак Г.В.

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Художній переклад – один з найпоказовіших проявів міжлітературної (і певним чином міжкультурної) взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу, оскільки виступає посередником між літературами, без нього неможливо було б говорити про міжлітературний процес у всій його повноті.

Кожен прозовий переклад передує і супроводжується великою країнознавчою, біографічною та літературознавчою роботою. Діяльність перекладача спрямована на подолання лінгвоетнічного бар'єру, по обидві сторони якого комунікантів розділяє не лише відсутність спільної мови, але

і те, що пов'язують з поняттям етносу: відмінності в культурах та національній психології, недостатня поінформованість у питаннях поточного життя чужої країни тощо [2, с. 12].

Прояви лінгвоетнічного бар'єру присутні і у процесі фахової комунікації, оскільки, незважаючи на те, що основними її ознаками є використання термінології відповідної галузі та оформлення текстів у відповідності до норм певної мови, такі тексти є тісно пов'язаними з історією, соціальним та культурним контекстом життя комунікантів. Не існує жодної галузі спеціальних знань, яка не визначалася, хоча б частково, специфікою культури відповідного етносу.

З'являється ряд праць, у яких робляться спроби виділити так званий “культурний” компонент значення, розкрити лінгвістичну природу “фонових” знань, показати особливість і своєрідність їхнього функціонування в кожній з розглянутих мовних спільнот. Труднощі перекладу простежуються на межі досліджень лінгвістики, культурології (мультикультурології, кроскультурології), перекладознавства (транслатології) та інших наук. У цьому і полягає новизна й актуальність питання.

Мета нашого дослідження – аналіз американських реалій і способів їх відтворення в українських перекладах роману Стівена Кінга “Історія Лізі” та збірці оповідань “Коли впаде темрява”.

Невід'ємною вимогою до перекладача при перекладі творів С. Кінга є встановлення перекладацьких рішень, коли еквівалент слова, що необхідно перекласти, відсутній у мові перекладу. Кінг пише суто для американського читача і зовсім не бере до уваги іншого. Його тексти настільки насичені американськими реаліями, а їх якраз перекладачі часто оминають. “Острів Дума” – книга про художника, тому там багато імен і натяків на сюжети картини незнаних у нас американських живописців. Герої роману розмовляють прямими цитатами з рок-н-рольних пісень та творів класиків, наприклад, Шекспіра чи Емілі Дікінсон. Якби Олександр Красюк не робив коментарів, то читачеві було б незрозуміло, що мається на увазі. Звичайно, йому доводилося і використану Кінгом поезію перекладати.

Подібну перекладацьку стратегію обрав і Віктор Шовкун для перекладу американських реалій у романі “Історія Лізі” (Lisey's Story), виданому тим же Харківським видавництвом Книжковий Клуб “Клуб сімейного дозвілля”. Однак, він пропонує менше описового перекладу, натомість просто транскрибуючи чи транслітеруючи топоніми чи оніми. Лише в окремих випадках читачеві додатково пояснюють культурні реалії у примітках.

В нашому дослідженні ми послуговувалися тезою про те, що завжди треба враховувати функціональний статус реалії, її композиційну функцію, її маркованість, прагматичний аспект висловлювання. Теорія художнього перекладу зумовлює загальні закономірності, з яких впливають конкретні висновки стосовно окремих мовних фактів. Але це – не готові трафарети. У кожному конкретному випадку розуміння лінгвальних явищ слід поєднувати з естетичним відчуттям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу / О. Ф. Бурбак // Іноземна філологія. – 1985. – № 5. – С. 68–69.

2. Гадамер Г. Г. Батьківщина і мова / Г. Г. Гадамер // Герменевтика і поетика : Вибрані статті / Г. Г. Гадамер ; [пер. з нім.]. – К. : Юніверс, 2001. – С. 52–68.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) / Роксолана Петрівна Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
4. Кінг С. Коли впаде темрява / Стівен Кінг ; [пер. з англ. і комент. О. Красюка]. – Харків : Книжковий клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2009. – 432 с.
5. Кінг С. Історія Лізі / Стівен Кінг ; [пер. з англ. В. Шовкуна]. – Харків : Книжковий клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2007. – 624 с.
6. Мороз А. А. Реалія як об’єкт лінгвістичного дослідження / А. А. Мороз. – Бердянськ, 1999. – 240 с.
7. King S. Just After Sunset [Electronic Resource] / Stephen King. – Access Mode : <http://www.e-reading.mobi/book.php?book=136107>.
8. King, Stephen. Lisey’s Story [Electronic Resource] / Stephen King. – Access Mode : <http://loloyd.homeip.net/ebooks1/Stephen%20King%20%28Bibliography%29/2000%27s/2006/Stephen%20King%20-%20Lisey%27s%20Story.pdf>.

ГРАМАТИКА МОВЛЕННЄВОЇ ІНТЕРАКЦІЇ

Чхетіані Т.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовленнєва інтеракція як діадична, так і мультистороння має свою граматику, під якою ми розуміємо почергову структурно-семантичну організацію реплік співрозмовників, котрі як суб’єкти спілкування реалізують притаманні їм соціальні ролі, ситуативно-психологічні установки, цілі і наміри у процесі мовленнєвої взаємодії таким чином, що мовленнєвий внесок у комунікацію кожного з них сприяє її розвитку.

Грамматика мовленнєвої інтеракції – це перш за все структура розвитку комунікативного акту, що неминує включати в себе організацію обміну комунікативними ролями мовця і слухача. Організація комунікативних ролей залежить від типу мовленнєвої події, в якій задіяні її учасники. Є такі мовленнєві події, в яких ролі мовця і слухача строго закріплені за учасниками відповідно до мовленнєво-подієвого фрейму. Прикладами таких мовленнєвих подій є збори, церемонія, взяття інтерв’ю, судові засідання, лекція, урок тощо, коли роль мовця приписується одному із учасників події і координується ним/нею. Зазвичай, цю функцію виконує головуючий на зборах, церемоніймейстер, інтерв’юер, суддя, лектор, вчитель. Прикладом іншого типу мовленнєвої інтеракції є бесіда, в якій не існує чіткого розподілу ролей, але де співбесідники якимось чином узгоджено/неузгоджено, почергово/позачергово чи одночасно обмінюються комунікативними ролями мовця і слухача. Мета дослідника – визначити, яким чином відбувається дистрибуція комунікативних ролей серед

інтерактантів та завдяки яким механізмам і принципам спілкування здійснюється вплив на регуляцію взаємообміну комунікативними ролями та процес передачі слухачеві комунікативної ролі мовця.

Відомо, що розмова – це соціально організована інтеракція в плані не лише того, хто кому що і якою мовою говорить; це – надання права на висловлення або дотримання мовчання, розподілу пауз між репліками комунікантів, під час яких роль мовця плавно “перетікає” від одного до іншого співрозмовника або ж, навпаки, затримується однією зі сторін. Іншими словами, це “система взаєморатифікованого і ритуально керованого спілкування віч-на-віч, яке в своєму розпорядженні має набір засобів мови для вираження бажання/прохання надати слово або відмовитись від нього, проінформувати мовця про увагу з боку слухача” [3, с. 697].

Організація обміну комунікативними ролями є завжди ситуативно зумовленою [3] (може бути ситуативно незалежною або ситуативно чутливою) і регулюється прийнятими в суспільстві правилами і принципами спілкування. Так, за Принципом Пріоритетності виокремлюються такі правила: 1) *Правило старшинства*, згідно з яким право мовця надається тому, хто займає вищий за рангом ступінь. Старший за віком співрозмовник поступається перед старшим за соціальним статусом. За цим правилом, “обслуговуючий персонал, жінки та інші підлеглі можуть говорити лише, коли до них звертаються, в інших випадках – мають зберігати мовчання” [там само, с. 698]; 2) *Правило координації* – співрозмовники не повинні говорити одночасно. Говорить один, інші мовчать. Якщо співрозмовники одночасно починають говорити, то відбувається накладання (overlapping – збіг у часі), яке, на вимогу правила, має бути максимально коротким [там само].

Крім зазначених правил Принципу Пріоритетності, що регулює хід інтеракції, обмін комунікативними ролями залежить від двох компонентів: а) *конструктивного*, тобто конструювання мовцем речень різної довжини і складності (від простих до складних) і фраз, що дає можливість слухачеві передбачити креативні можливості мовця, спрогнозувати завершення ним мовленнєвого кроку, а отже самому стати мовцем, та б) *призначально-вибіркового*, який буває двох типів: перший, коли мовець призначає на свою роль обраного ним іншого учасника комунікативного акту, тобто мовець добровільно поступається своєю роллю слухачеві. Головним чином, це досягається прямо спрямованими на адресата мовлення питаннями та імперативними висловленнями; другий, коли на роль мовця слухач сам себе призначає (“вириває” роль мовця), напр.: “*А зі мною ще й не таке було...*”. Підкреслимо, що в процесі інтеракції кожне висловлення сприймається не ізольовано, а як репліка, релевантно вмонтована в прагматичну ситуацію.

Вся система обміну комунікативними ролями налаштована на те, щоб інтеракція “протікала плавно”, уникаючи збігу висловлень обох інтерактантів, коли ті починають говорити одночасно, та затяжних інтервалів /небажаних пауз між репліками, що викликає у співбесідниками психологічний дискомфорт. Як відомо, ситуація групової трати часу не терпить мовленнєвої порожнечі [1, с. 365]. Саме задля того, щоб виправдати виникнення ситуації мовчання і заповнити паузу, українці вживають стереотипне жартівливе “*Міліціонер*

народився” (пор. англ. “*Has the cat got your tongue?*”). При збігу висловлень та допущенні інших помилок в мовленні комунікантів включається механізм правок (repair mechanism [2, с. 701]) – один з комунікантів добровільно або примусово замовкає, поступаючись іншому в ролі мовця.

Типовими ситуаціями обміну комунікативними ролями є так звані суміжні пари (adjacency pairs), до яких належать привітання – привітання, питання – відповідь, запрошення – прийняття/відмова, комплімент – подяка, скарга – згода/незгода, змагальний виклик – прийняття/відхилення, прохання – задоволення/відмова тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата / Н.Д. Арутюнова // Известия АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1981. – Том 40, № 4. – С. 356–367.
2. Sacks H. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation / H. Sacks, E. Schegloff, G. Jefferson // Language. – Baltimore, 1974. – Vol. 50, No. 4. – P. 696–735.
3. Schegloff E. Parties and talking together: Two ways in which numbers are significant for talk-in-interaction / E. Schegloff // Situated Order [ed. by P.T. Haves, G. Psathas]. – Washington, D.C.: University Press of America, 1995. – P. 31–42.

РОСІЙСЬКА МОВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ КОРПУСУ

Шведова М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Корпусна лінгвістика розвивається в наш час дуже швидко. Щороку з'являються нові корпуси різних типів для різних мов. Більшість сучасних лінгвістичних досліджень базуються на матеріалі електронних корпусів. Відсутність корпусу мови у загальному доступі в інтернеті значно гальмує її дослідження, призводить до відставання національної філології.

Для дослідження російської мови фахівці з України користуються російськими корпусами, перш за все Національним корпусом російської мови (НКРМ). Але результати, які дає НКРМ, іноді значно відрізняються від тих, на які очікує дослідник. Наприклад, вираз “хоть к ране прикладывай”, звичний для вуха російськомовного українця, виявився калькою з української мови, в НКРМ він зустрічається лише у творах авторки з Одеси, Тетяни Соломатиної. Слово “пасовать” у розмовному значенні *пасовать уроки, пасовать лекции* (не відвідувати), поширене в Україні, але взагалі відсутнє у НКРМ, тощо.

Очевидно, що якби існував окремий корпус російської мови України, ми б побачили численні регіональні особливості української російської порівняно з класичною російською на різних мовних рівнях. Регіональні особливості російської мови України вже досліджувались українськими русистами. Сучасні технології дозволили б вивести ці дослідження на новий рівень.

Зараз для таких досліджень в Інтернеті може бути використаний пошук по блогах в Яндекс, де є можливість вказати регіон пошуку, зокрема Україну. Але цей пошуковий інструмент має свої недоліки, він не призначений спеціально

для лінгвістичних завдань. Крім того, будь-яка пошукова система якимось чином фільтрує результати, показує не все, відбирає результати за принципами, не завжди зрозумілими для пересічного користувача [1].

Штучно створений корпус має свої переваги, хоча він і менший за обсягом, і з нього можна отримати менше прикладів. Власними руками створюється збалансована база текстів, де тексти різних типів подані приблизно в рівних частках (хоча точності, навіть приблизної, тут досягнути дуже важко), є можливість відібрати саме ті тексти, які мають стати об'єктом дослідження.

Для майбутнього корпусу російської мови України вже зібрано близько 140 МБ текстів (приблизно 20 млн слів) 280 авторів; це художні, публіцистичні тексти та тексти блогів; записано метадані (для тексту: назва, рік, джерело; для автора: рік народження, регіони, де народився та жив тривалий час).

Під час створення корпусу російської мови України виникають деякі специфічні проблеми. У корпусі за принципом репрезентативності мають бути представлені всі області приблизно рівною кількістю текстів. Але насправді виявилось дуже важко дотримуватися цього. Різні області України мають велику різницю у кількості населення. У західних областях значно менше поширена російська мова. Зібрати достатню кількість текстів з цих територій дуже важко. Чи маємо ми через це пропорційно зменшити кількість текстів з інших областей? Мабуть, ні, цей матеріал є цінним для корпусу. Дослідник літератури А. Краснящих називає центри концентрації російськомовної літератури в Україні: Дніпропетровськ, Донецьк, Київ, Одеса та Харків [2]. Дійсно, тексти з цих регіонів і Криму становлять поки що більшу частину корпусу. Половина всіх текстів корпусу з Києва. Також у корпусі російської мови України мають бути представлені різні періоди функціонування мови. Але сучасних текстів багато в Інтернеті, вони доступні, текстів ХХ сторіччя менше, їх доведеться сканувати, а щодо текстів ХІХ ст. взагалі постає питання, які з них ми можемо дійсно вважати зразками української російської мови. Тому на даному етапі було вирішено хронологічно обмежити корпус сучасними текстами (з 1991 р.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Беликов В. И. К методике корпусного исследования лексики / В. И. Беликов // Русский язык и новые технологии. – М.: Новое литературное обозрение, 2014. – С. 99 – 130.
2. Краснящих А. Рус. укр. лит как он есть [Электронный ресурс] / А. Краснящих // Новый Мир. – 2015. – № 9. – Режим доступа: http://magazines.russ.ru/novyi_mi/2015/9/rusukrlit-kak-est.html

ЛЕКСИЧНІ ВІДМІННОСТІ МОВ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ

Швець В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова – це не лише засіб спілкування, а й головний чинник консолідації нації, оскільки забезпечує єдність, вільний і культурний розвиток національної спільноти, стоїть на сторожі збереження національної ідентичності, здорового

духовного і ментального розвитку, а отже, виступає могутнім засобом зміцнення національної свідомості. Відомий український науковець, філолог мовознавець-україніст Віталій Русанівський зазначав: “Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, ступінь нашої свідомості” [2; 19]. У державотворчому процесі мова, поряд із внутрішніми консолідуючими чинниками, виконує й зовнішню функцію, яка полягає у виокремленні держави з-поміж інших країн, в утвердженні нації і держави серед багатомовної спільноти. Отже, творення єдиної корейської нації вимагає розв’язання фундаментальних питань мовної сфери.

Народ, що проживає на Корейському півострові, використовує (відому нам на даний момент) корейську мову протягом майже 1300 років. Відомий історик та професор Сеульського національного університету Ко Йонг Гин зазначає: “Я не думаю, що під час заснування та існування таких трьох великих держав як Когурьо, Сілла та Пекче корейці мали якісь мовні розбіжності. Багато століть наш народ, використовуючи китайські ієрогліфи, записував свою історію, розвивав культурний дух, про що свідчить велика кількість віршів та пісень” [1; 7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеева А. Корейська мова: підручник / А. Агеева, Кім Сук Вон. – К.: Київський університет, 2004. – 231 с.
2. Карманная Энциклопедия “Республика Корея” / сост. С.В. Волков, Т. М. Симбирцева. – М.: ИД “Муравей-Гайд”, 2000. – 456 с.
3. Корейська школа Вон Гван (вводний курс). М.: Корейський культурний центр “Духовна спадщина”, 2006. – 232 с.
4. Ким Хый Сук. Корейское общество и слова-обращения / Ким Хый Сук. – Сеул: Изд. Ёнрак, 2005.
5. Лі І., Лі С., Чхе В. Корейська мова / Лі І., Лі С., Чхе В. – М.: Перше березня, 2005. – 483 с.
6. Поліванов Є. Д. Гласные корейского языка (Голосні корейської мови) / Є. Д. Поліванов // Східна збірка. – ІІ Петроград, 1916. – 348 с.
7. Русанівський В.М. *Історія української літературної мови. Підручник.* – К.: АртЕк, 2001. – 392 с.
8. Симбирцева Т.М. Корея на перехресті епох / Т.М. Симбирцева. – М.: Мураха Гайд, 2000. – 328 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ РОЗМОВИ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Шевцов П.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Розмова, не розмовне мовлення, а саме розмова становить інтерес даного короткого дослідження. Інші види розмовної діяльності, як то трансакційні діалоги, опитування, монологічне мовлення є представленими у навчальних програмах та в аудиторній практичній роботі досить широко. Те, що часто коїться на уроках розмовної мови, не насправді тим, що декларується: там

навчають дебатувати, відповідати на запитання вчителя, висловлювати свої думки з якогось приводу – будь чому, але не розмові. Саме цей вид мовленнєвої діяльності не представлений у навчальних програмах, хоча він є найбільш уживаним у повсякденному житті у соціумі.

Розмова складається з черг мовлення, реплік. Зміна черги слова у середині розмови відбувається згідно до структурних правил і не є цілковито вільною, як можна було б подумати. У загальних рисах, зміна черги мовлення відбувається за наступною схемою:

1) перший мовець призначає чергу своєму співрозмовнику вказуючи за допомогою мовленнєвих ресурсів місце у якому співрозмовник може зайняти чергу мовлення після завершення свого висловлювання.

2) мовець призначає чергу і другий мовець повинен сам взяти слово у певний зазначений момент; у випадку коли перший мовець не вказує що можна взяти слово другий мовець може сам взяти слово, хоча він не є зобов'язаним це робити; у випадку, коли перший мовець не призначає чергу слова і другий не бере слово то перший мовець знову бере на себе продовження мовлення.

В іспанській мові ці механізми, як і у будь-якій мові, мають свої особливості, що не співпадають з іншими мовами. Це треба враховувати при навчанні розмови. Через особливості розмови іспаномовні люди мають славу “поганих співрозмовників”, адже вони мають звичку перебивати співрозмовника, не дають вставити слово, принаймні, так вони сприймаються іншими культурами. Цей стереотип має підґрунтя. В іспанській мові закінчення висловлювання та пауза не завжди є ознакою для зміни мовця. Накладання мовлення також має розповсюдження.

Коли мовець хоче завершити свою мовлення він подає сигнали про це співрозмовнику у вигляді таких формул:

1) Прямі формули, такі як довгі закінчення, повтори, фрази з кінцевим змістом, вигуки, частки “sí”, “no”.

2) Непрямі формули що включають у себе функціональні елементи: тонема, що понижується, підвищується або нейтральна; питальна мелодійна дуга; тональний рух, що знижується, підвищується чи зникає; подовження кінцевих звуків, зміна швидкості вимови, ознаки розподілення черги мовлення; зміна мовця з паузою або без неї; завершена або не завершена фраза першої черги мовлення.

Іспанській культурі властивий великий відсоток (майже 50%) змін черги розмови що відбувається через переривання. Таким чином, гіпотези про те що іспанцям властиво перебивати справджується. Іншою стороною є те, що переривання має конвенційну природу. Сумісне конструювання повідомлень передбачає співробітництво і робить переривання що має пояснення дуже частим у змінах черги мовлення. Культурою дозволяється перебивати оскільки пауза не є первинною ознакою завершення черги мовлення. У розмові іспанською мовою з носієм мови не носій який не володіє механізмом обміну чергами мовлення може чекати появи паузи і не дочекатися її, оскільки носій мови може не робити пауз і продовжувати говорити. Для іспанської культури другорядною ознакою завершення черги мовлення є пришвидшення швидкості мовлення, у інших культурах, як то в українській, таке значення несе уповільнення.

Стосовно типів мовленнєвих висловлювань можна виділити два типи змін черги мовлення. Найчастішими є доречні зміни що вимагають завершення висловлювання першого мовця. У цьому типі змін співрозмовнику дають зрозуміти, що повідомлення завершене, проектується та вказується фінал. Первинні ознаки, що використовуються у доречних змінах представлені рухами тону, спадаючим тоном та завершеністю граматичної клаузули. Недоречні зміни характеризуються відсутністю первинних та вторинних ознак, відсутністю завершеного висловлювання; таким чином, не відбувається передача завершеного висловлювання через невідповідне переривання.

Враховуючі ці зауваження можна дійти висновку, що додаткове вивчення механізмів зміни мовців у іспаномовній розмові є важливим елементом у навчанні мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cestero Mancera A. M. El intercambio de turnos de habla en la conversación / Ana María Cestero Mancera. – Alcalá : Universidad de Alcalá, 2000. – 306 p.
2. García García M. La competencia conversacional de estudiantes de español como lengua extranjera: análisis y propuesta didáctica [Recurso electronico] [Tesis doctoral] / Marta García García. – Madrid : Universidad de Alcalá, 2009 – Modo de acceso: <http://dspace.uah.es/dspace/handle/10017/6508>
3. Sacks. The simplest systematics for the organization of turn talking for conversation / Sacks, Harvey, Schegloff, Emmanuel y Jefferson, Gail. – Language, 1974. –731 p. Access mode : http://www.cs.columbia.edu/~julia/cs4706/Sacks_et_al_1974.pdf

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОЗНАКИ *JUSTICIA* ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВІДНОШЕНЬ ПОСЕСИВНОСТІ

Шевченко А.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Як універсальне явище у мові посесивність є семантичною категорією, що інтерпретує широкий спектр відношень володіння і належності. Поле посесивності охоплює систему взаємодіючих засобів мови, що виражають варіанти присвійних відношень. Посесивність відображає відношення між двома об'єктами (конкретними предметами або абстрактними сутностями), які можуть виступати предметом володіння у вузькому юридичному сенсі, або у широкому сенсі, коли суб'єкт і об'єкт становлять єдине фізичне та / або функціональне ціле. Р. Ленекер, представник школи когнітивної граматики, перелічує відношення такого типу, які реалізуються між сутностями володаря і власності та прийнятні для кодування за допомогою власне посесивних конструкцій [3, р. 56–57]. Реконструювання концепту *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ ми здійснюємо за допомогою пропозицій посесивного фрейму, який демонструє зв'язок ЩОСЬ-володар *має* ЩОСЬ-приналежне і розгалужується у три основних субфрейми [1]: (а) ЩОСЬ-ціле *має* ЩОСЬ-частину; (б) ЩОСЬ-контейнер *має* ЩОСЬ-вміст; (в) ЩОСЬ-власник *має* ЩОСЬ-власність.

Концепт JUSTICIA / СПРАВЕДЛИВІСТЬ у представленому дослідженні ми розглядаємо на прикладі біблійних віршів, де його репрезентом виступають концептуальні ознаки: *la justicia de Dios* / Божа справедливість, *la justicia de los hombres* / людська справедливість, *la propia justicia* / власне справедливість. "Божа справедливість" реалізується у наступних субфреймах посесивного фрейму: 1) "власник має власність > власність власника" і "власність має власника > власник власності"; 2) "контейнер має вміст > вміст контейнера" і "вміст має контейнер > контейнер вмісту"; 3) "ціле має частину > частина цілого". Найчастотнішим є сполучення присвійних займенників *mi*, *tu* або *su* та іменника *justicia* (42 вірша із 52). *Mi justicia* (Моя справедливість) представлена у висловлюваннях Бога до людини, *Tu justicia* (Твоя справедливість) – у висловлюваннях людини до Бога, *Su justicia* (Його справедливість) – у висловлюваннях людини до людини [2, с. 131]. Тип відношень: власник має власність > власність власника та контейнер має вміст > вміст контейнера. Останній є водночас трансформуючою пропозицією предметного фрейму ЩОСЬ Є ТАКЕ (якість). Наприклад: *Así dijo Jehová: guardad derecho, y haced justicia; porque cercana está mi salvación para venir, y mi justicia para manifestarse* (Is. 56:1) [4].

Mi justicia (моя правда) – Я маю правду,
власник має власність – власність власника,
Я є праведний – вміст (якість) контейнера (особи).

Також у біблійних віршах зустрічаємо наступні засоби маніфестації Божої справедливості:

1) *el reino de Dios es justicia* (en el Espíritu Santo) – царство Боже є праведність (у Дусі Святій), царство Боже має праведність – контейнер має вміст;

2) *balanzas de justicia* – ваги справедливості, ваги є справедливими – контейнер (предмет) вмісту (якості).

Низка прикладів демонструє варіації побудови схемних відношень пропозицій посесивного фрейму:

5) *Tus actos de justicia* – Твої вчинки справедливості:

а) Ти вчиняєш справедливість – контейнер (агенс) вмісту (фактитива);

б) Твої вчинки є справедливими – контейнер (предмет) вмісту (якості)
(Рис. 1);

Рис. 1 Варіації побудови схемних відношень у межах посесивного фрейму (трансформи пропозицій акціонального та предметного фреймів у посесивний)

Отже, типи відношень, які репрезентують концептуальну ознаку *la justicia de Dios* / *Божя справедливість* у межах посесивного фрейму, є: *власність власника*, *власність (предмет) власника (якості)*, *власник власності*, *контейнер має вміст*, *вміст (якість) контейнера (особи)*, *контейнер (предмет) вмісту (якості)*, *контейнер (агенс) вмісту (фактитива)*, *частина цілого*, *частина (індивід, вид) цілого (роду)*. У представлених біблійних прикладах JUSTICIA / СПРАВЕДЛИВІСТЬ у концептуальному вимірі є власністю, вмістом або цілим, що у перших двох випадках демонструє залежність від власника або контейнера *de Dios* / *Бога*, а в третьому (*tu justicia*) вже набуває здатності до розгалуження або розгортання змісту (*todo juicio de tu justicia*), відтак стає окремим незалежним явищем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинська С. А. Посесивна конструкція і концептуальні трансформи / С. А. Жаботинська // Мова. Людина. Світ : До 70-річчя проф. М. П. Кочергана. Зб. наукових статей / під ред. О. О. Тараненка. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 178–192.
2. Шевченко А. С. Семантико-когнітивна структура концептів СПРАВЕДЛИВІСТЬ і БЕЗЗАКОННЯ (на матеріалі іспаномовного тексту Біблії) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Анна Сергіївна Шевченко; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2014. – 209 с.
3. Langacker R. W. Possession and Possessive Constructions / R. W. Langacker // Language and the Cognitive Construal of the World / Ed. by J. R. Taylor, R. E. MacLaury. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1995. – P. 51–79.
4. Santa Biblia. Reina-Valera 1960 [Recurso electrónico]. – Режим доступу: <http://labibliaweb.com/?cat=122>.

РОЛЬ АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ПОЭТОВ И ПИСАТЕЛЕЙ В РАЗВИТИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Шихизаде И.А.

Киевский национальный лингвистический университет

Азербайджанский народ, который славится своей многовековой культурой, историей, литературой, с древнейших времен создавал, сохранял и передавал из поколения в поколение поистине шедевры письменной литературы. Помимо литературных произведений, которые создавали сами азербайджанские поэты, писатели и публицисты, азербайджанский народ имеет богатые традиции в сфере художественного перевода. Еще в 1934 году великий азербайджанский поэт, философ, учёный-просветитель Аббасгулу Ага Бакиханов переводит на азербайджанский язык басню И. В. Крылова “Осел и соловей”, и тем самым создает устойчивый фундамент для будущего развития художественного перевода в Азербайджане.

С 1905-го года в Азербайджане выходят из печати журналы “Дэбистан” (“Начальная школа”), “Ряхбер” (“Вождь”) и “Мяктеб” (“Школа”). Эти журналы имели огромное значение для развития художественного перевода в Азербайджане.

В них были опубликованы около 40 произведений Л. Толстого, перевод Г. Мирзазаде сказок “Мальчик с пальчик” и “Красная шапочка”, перевод Г. Аббасова и Б. Талыбова “Гнев Бога и священники” из творчества В. А. Жуковского и другие произведения из русской и мировой литературы.

Среди переводчиков художественной литературы в начале XX века, несомненно, нужно отметить выдающегося азербайджанского поэта, драматурга и исключительно талантливого переводчика Аббаса Саххата, который наряду с родным азербайджанским языком, хорошо знал русский, арабский, фарси, французский языки. Благодаря А. Саххату азербайджанский читатель в начале прошлого века мог на своем родном языке читать произведения Крылова, Пушкина, Кольцова, Михайлова, Чехова, Некрасова, Фета, Надсона, Жана Рамо, Лафонтена, Горького, Тараса Шевченко и других классиков мировой литературы.

Мастерство А. Саххата, как переводчика заключается в том, что он при переводе иностранной литературы, наряду с сохранением формы и значения оригинального текста, сохранял и передавал на азербайджанском языке дух иностранного произведения. Во многих случаях он отказывался от дословного перевода и, пользуясь богатством азербайджанского языка, находил идеально точные эквиваленты, характерные для азербайджанской литературы и культуры. Переводы А. Саххата звучат очень естественно и оригинально, у читателя возникают ощущения, что автор оригинального произведения написал его именно на азербайджанском языке. Все эти особенности нашли свое отражение в переводе отрывка из поэмы “Еретик” Т. Шевченко:

І на апостольськiм престолі

Чернець годований сидить [1, с. 206]

Перевод:

Təxti-peyğəmbərə olub sahib,

Müftəxor, tənprəgəst olan rahib [2, с. 383]

А. Саххат автор первого в истории азербайджанской литературы сборника с переводами “Мягриб гюнешлери” (“Светило Запада”). Сборник вышел печатью на азербайджанском языке в 1912 году в городе Баку и состоял из двух книг. Сюда вошли произведения двадцати пяти поэтов разных национальностей, в том числе украинские, грузинские, русские и венгерские поэты.

Особое место в истории художественного перевода в начале XX века занимают работы известного азербайджанского поэта, прозаика, драматурга, педагога и переводчика Абдуллы Шаига. А. Шаиг перевел на родной азербайджанский язык такие жемчужины мировой литературы, как пьесу “Макбет” Шекспира, “Путешествия Гулливера” Джонатана Свифта, поэму “Беглец” Лермонтова, избранные произведения Низами, Дефо, Крылова, Пушкина, Лермонтова, Горького, Некрасова. Он перевел на азербайджанский язык свыше 40 произведений Крылова.

Одним из прекрасных переводчиков 30-х годов в Азербайджане являлся выдающийся азербайджанский поэт Микаил Мушфик, который прожил всего 29 лет. Молодым переводчиком Мушфиком с 1930 по 1937 год было издано 5 переводных книг, в том числе книга “Кобзарь” Тараса Шевченко (совместно

с Ахмедом Джавадом), напечатанная в 1934 году издательством Азернешр. Благодаря Мушфигу азербайджанские читатели получили возможность ознакомиться на своем родном языке с произведениями русской, украинской, восточной литературы. Он перевел на родной язык поэму “Демон” (с Р. Расулом) и стихотворение “Парус” М. Ю. Лермонтова, “Письмо Татьяны” из “Евгения Онегина”, отрывок из поэмы “Полтава” А. С. Пушкина, рубаи Омара Хайяма, отрывки из поэмы “Шахнаме” Абулькасим Фирдоуси (с Мир Мехти Сеидзаде), “Молитвы” Т. Шевченко и многое другое.

Характерной чертой переводов Микаила Мушфига является естественность, изящность, умение найти четкие эквиваленты в азербайджанском языке, максимальное сохранение духа и смысла оригинального текста, мелодичность и т.д.

Наряду с вышеупомянутыми переводчиками, свой вклад в развитие художественного перевода внесли Ф. Кочарли, Р. Эфедиев, А. Адыгезалов, Г. Мирзазаде и многие другие.

ЛИТЕРАТУРА

1. Шевченко Т. Кобзар / Вступ. ст. О. Гончара; приміт. Л. Кодацької. – К., 1985. (Вершини світового письменства, том 50) – 287 с.
2. Abbas Səhhət. Seçilmiş əsərləri. – Bakı: Lider nəşriyyat / Səhhət Abbas. – 2005.– 456 s.
3. Mikayıl Müşfiq. Əsərləri, 3-cü cild / Müşfiq Mikayıl.– Bakı: Azərnəşr, 1973.– 353 s.

НАВЧАЛЬНІ ІГРИ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Шкляр І.М., Коломієць І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Метою навчання іноземної мови є не лише формування навичок та вмінь студентів у мовленнєвій діяльності, але й гуманітарний розвиток особистості, розширення їх світогляду, розвиток навичок самостійної роботи, виховання інтересу до предмета. Успішно й кваліфіковано допомогти в реалізації цих завдань на уроках іноземної мови дозволяє використання ігрових форм роботи, які дають змогу висунути на перший план оволодіння студентами мовленнєвою діяльністю. Використання ігрових форм роботи є ефективним засобом розвитку усного іншомовного мовлення.

Ігрові форми роботи в навчанні іноземної мови мають велике значення: перш за все, ігри допомагають реалізувати основний методичний принцип комунікативної спрямованості навчання. По-друге, використання ігор сприяє підвищенню в студентів мотивації вивчення іноземної мови, а також дозволяє враховувати психолого-вікові особливості учнів, їх інтереси й нахили, сферу їхньої діяльності, моделюючи ситуації реального спілкування.

У грі особливо повно та часом неочікувано виявляються можливості учня. Гра завжди передбачає знаходження рішення: як вчинити, що сказати, як перемогти. Бажання розв'язати ці питання загострює мисленнєву діяльність учасників гри.

Використання сюжетних картинок до різних тем дозволяє спрямувати мовленнєву діяльність студентів у потрібне русло, що є дуже важливим для ефективного навчання усного мовлення. Гра дозволяє навчити студентів мовленнєвій реакції в процесі комунікації, а також застосовувати активну лексику у власному мовленні.

У навчанні лексики є доцільним застосування різних прийомів введення нових лексичних одиниць. Перш за все, це наочність, яка включає в себе не лише малюнки та картки, але й рухи, міміку, жести.

Іншим прикладом гри є орфографічна гра з використанням роздаткових карток із реченнями українською мовою для перекладу їх англійською. Метою такої гри є вправлення в написанні англійських слів, а також визначення рівня знань студентів для подальшого тренування необхідних мовних одиниць або граматичних структур.

Серед різноманітних прийомів організації занять найбільший інтерес викликають ігри та ігрові ситуації, оскільки вони наближують мовну діяльність до природних умов, допомагають розвивати навички спілкування та забезпечують практичну спрямованість навчання. Під час використання ігор на уроці покращується дисципліна, з'являється зацікавленість студентів у роботі, концентрується їх увага, значно підвищується активність, позаяк у заняття вносяться елементи суперництва й змагання.

Фразу "Давайте пограємось!" вони чекають з нетерпінням. Їхній веселий сміх, бажання говорити англійською слугують показником зацікавленості. Окрім програмної лексики, вводиться багато нових слів, які легко запам'ятовуються в грі.

Спостереження за процесом навчання іноземної мови з використанням ігор показує, що їх застосування дає можливість створити позитивне ставлення до вивчення мов, розвиває пізнавальний інтерес, творчу, мисленнєву активність студентів і стимулює самостійну мовленнєво-мисленнєву діяльність студентів, а також дає можливість більш цілеспрямовано застосувати індивідуальний підхід до навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексина Е. В. Учебные игры на уроках английского языка / Елена Владимировна Алексина. – ИЯШ. – 1987. – №4. – С. 66–68.
2. Олійник Т. І. Рольова гра у навчанні англійської мови в 6-8 класах: посібник для вчителів / Таміла Іванівна Олійник. – К. : Освіта, 1992. – С. 3–7.
3. Дворник М. В. Игры и игровая ситуация на начальной и средней ступенях обучения / Мария Викторовна Дворник. – ИЯШ. – 1990. – №6. – С. 48–53.
4. Чернина Л. Г. Из опыта использования настольных игр при обучении грамматике / Лидия Георгиевна Чернина. – ИЯШ. – 1999. – №4. – С. 43–49.

СТРУКТУРНІ ТИПИ АНГЛОМОВНИХ КЛІШЕ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Шкута О.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу проблемі стандартних структур тексту, будь то фразеологізми, прислів'я, приказки, крилаті вирази, або ж моделі

побудови окремих частин тексту. До стандартних структур, свого роду блокам, службовцям для утворення тексту, відносяться і мовні кліше. Зміст терміна “мовне кліше” потребує конкретизації, а його дефініція - уточнення. Це пов'язано з суперечливістю трактувань поняття “кліше” в літературі.

Відсутній матеріал спостережень над конкретними прикладами утворення і функціонування кліше. Вони не відмежовані від штампів, фразеологізмів, крилатих виразів, цитатій, вигуків, розмовних формул. Осторонь залишаються семантичні, лексико-граматичні властивості кліше, не сформульована чітка семантична і синтаксична типологія даних утворень.

Термін “(мовне) кліше”, що має французьке походження, є найбільш прийнятним для вираження сутності цього мовного явища, так як об'єднує в собі усталені звороти як номінативного, так і комунікативного характеру. Він відображає такі специфічні характеристики даних утворень, як узуальність, стійкість, відтворюваність в готовому вигляді, ситуативна обумовленість.

Вплив системи конкретної мови на план вираження мовних кліше також відноситься до питань, що знаходяться в процесі розробки. Синтаксичне оформлення кліше вносить деякі уточнення в сформовані уявлення про нормативні характеристики тієї чи іншої мови.

Очевидно, пріоритет постановки в лінгвістиці питання кліше належить Ш. Баллі, який зазначає, що кліше - це готові звороти, часто цілі не великі речення... в результаті занадто частого використання вони втрачають будь-яку виразність [2, с. 108].

Аналогічне трактування зустрічається і у інших лінгвістів, які вважають, що кліше - це образне слово або вираз, яке повторюють, не задумуючись над сенсом[3, с. 52].

Однією з найважливіших особливостей мовних кліше є їх прагматичний характер. Саме на це явище вказує Р. Ратмайр, яка вважає, що використання кліше дозволяє мовцям здійснювати комунікацію в рамках прийнятих в тому чи іншому суспільстві норм спілкування, що позитивно впливає на протікання самої комунікації і успішності реалізації цілей комунікації [5, с.16].

Таким чином, дослідження виділяють наступні семантичні характеристики ситуативних кліше:

- 1) поява кліше в конкретних умовах мовного акту, в типових ситуаціях-контекстах;
- 2) реалізація семантики кліше виключно в реальному контексті;
- 3) емотивне значення, яке супроводжує оціночне значення;
- 4) обмеженість однією або декількома типовими мовними ситуаціями;
- 5) узуальний характер;
- 6) частота використання;
- 7) прагматичний характер.

До синтаксичних якостей даних утворень лінгвісти відносять стислість форми і те, що на відміну від інших типів кліше ситуативні кліше не вставляються в вирази, а самі створюють закінчений вислів. Входячи з приведених вище характеристик, ми можемо бачити, що ситуативне кліше можуть бути визнані підкласом мовних кліше ситуативного характеру[6, с. 85].

У випадку кліше емотивне значення співіснує з оціночним і так само, як і воно, служить для вираження оцінки ситуації[4, с. 18]. Саме тому не випадковим виглядає той факт, що автори ситуативних класифікацій мовних кліше наполягають на емоціях (задоволення, роздратованість, невдоволеність), що виражаються тим чи іншим мовним кліше[1, с. 134].

Характеристика кліше не вичерпується описом основних структурних і семантичних властивостей даних утворень. Як будь-яке мовне явище, вони відрізняються особливою сферою функціонування в мові, яку необхідно визначити для цілей формування повного визначення кліше.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березовская Э.М. Аппроксимативные паремии как компонент культурного тезауруса Текст. / Э.М. Береговская. // Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках / Отв. ред. В.Н. Телия. - М. : Язык славянской культуры, 2004. – С. 260 – 265.
2. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке Текст. / В.В. Виноградов. // Избранные труды: Лексикология и лексикография. – М. : Наука, 1977. С.140 – 161.
3. Власова, А.В. Речевые клише французской разговорной речи в коммуникативно-прагматическом аспекте (фреймы фрагмента входа в общение). Текст.: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.25 / А.В. Власова. – М., 2008. 24 с.
4. Земская Е.А. Русская разговорная речь и проблемы обучения: лингвистический анализ и проблемы обучения Текст. / Е.А. Земская. – М.: Рус. яз., 1987. – 237 с.
5. Колодочкина Е.В. Ономастические фразеологизмы во французском и русском языках Текст. / Е.В. Колодочкина. // Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках / Отв. ред. В.Н. Телия. - М. : Язык славянской культуры, 2004. – С. 168 – 173.
6. Минова Н.П. Новообразованные устойчивые словосочетания во французском языке. Текст.: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 / Н.П. Минова. - М.,1987. – 16 с.

СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ КОПУЛЯТИВНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

Штойко О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У роботах Пейсікова Л. С., Рубінніча Ю. А., Шаки М., Лазара Ж., Бахара М., Ханлярі П. Н. зазначено, що використання в мові та літературі синтаксичних конструкцій вільних копулятивних словосполучень із синонімічним відношенням та інших видів копулятивних утворень є доволі поширеним стилістичним засобом вираження. Цей стилістичний прийом використовується як в літературі, так і в усному мовленні з метою підсилення значення чи уточнення вираженого поняття. Виникнення копулятивних словосполучень пояснюється не лише ефективністю та властивістю викликати відповідну реакцію у співрозмовника, але й як явище багатовікової перської мовної культури [3, с. 126].

Упродовж багатьох століть літературна перська мова, представлена у творах таких поетів, як Рудакі, Фірдоусі, Сааді, Хафіз та інших, з точки зору граматичних структур суттєво не змінювалася. Будучи живою і гармонійною мовою свого часу, практично не зазнала змін стилістичних норм завдяки збереженню традиційних “мовних фігур”, до числа яких можна віднести й копулятивні словосполучення. Тому класична література зрозуміла далеко не всім сучасним читачам. Дуже часто уривки із творів великих поетів цитуються напам’ять в різних життєвих ситуаціях як афоризми, а граматичні правила пояснюються і обґрунтовуються яскравими прикладами мови класичної літератури. Перська мова, як ніяка інша мова, зберегла свою гармонію та живість, і це явище пояснюється тим, що мовні стилістичні норми не придумуються кимось, а об’єктивно формуються у процесі багатовікової мовної практики.

Бахар М. розглядає вільні копулятивні словосполучення (ВКС), як нанизування синонімів і зазначає, що кількість компонентів у словосполученні може бути два і більше. Іранський поет та науковець приділяє особливу увагу цьому стилістичному явищу перської літературної мови і обґрунтовує їх вживання як історичну традицію. Він вказує серед першоджерел Книгу діянь “Ардашира Папакана” і Коран. Бахар М. зазначає, що арабські синоніми разом із перськими спостерігаються вже у найдавніших творах на мові фарсі-дарі, наприклад у “Абумансуровській” передмові до “Шахнаме” (957 р.), у перському перекладі “Історії Табарі”, виконаним візиром Абу-Алі Бал’амі (963 р.) [5, с. 266].

Як стверджує Будагов Р. О., будь-яка культура, в тому числі і культура письма направляє свідомо. Тому не можна оволодіти будь-яким стилем вираження, якщо не контролювати його, не слідкувати за ним дуже уважно. “Стиль прагне:

- до точності, простоти і ясності;
 - до логічної побудови і емоційного забарвлення;
 - до строгої детермінації ретельно продуманих термінів;
 - до широкого використання різноманітних стилістичних джерел мови;
 - до розумного застосування необхідних цифр, символів та знаків”
- [2, с.149].

Відповідно можна сказати, що “стиль – це сукупність мовних засобів, з точки зору експресивно-функціональної оцінки і вчення про виразні засоби мови в найбільш широкому сенсі” [4, с. 18].

Вільні копулятивні словосполучення як синтаксичні конструкції і як стилістична норма “живої мови” функціонують у художній літературі, загальнополітичних текстах, промовах політичних та релігійних діячів і в розмовній мові. Відомо, що мовленнєві засоби відрізняються один від одного за своїми емоційно-експресивними якостями. Їхній відбір і групування залежать від загальної цілеспрямованості і стилю промови, який може бути урочистим (високим) чи навпаки середнім чи помітно спрощеним (низький). За словами Бахара М., вживання вільних копулятивних словосполучень із “синонімічними компонентами у ввічливих формах, звертаннях чи вихваляннях” спостерігається ще у IV столітті [5, с. 266].

Існує також думка, що чим багатша мова, тим більш насичені її синонімічні ряди, вивченням яких займається стилістика. Баллі Ш. вважав, що “найвище завдання стилістики – вивчення експресивної системи мовних факторів” та “вивчення виразних засобів, якими володіє мова” [1, с. 33]. Беручи до уваги те, що спільне використання синонімів у перській мові – це явище стилістичної норми і те, що вживання копулятивних словосполучень дає можливість виразити емоційно-експресивні почуття, варто розглянути це мовне явище зі стилістичної точки зору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенвенист Э. Индоевропейское именное словообразование/ (пер. с фр. Андреева Н. Д.; под ред., предисл, прим. Горнунга Б. В.) Изд. 2-е, стереотип. / Э. Бенвенист. – М., Изд-во иностр. Лит-ры, 1955. – 264 с.
2. Будагов Р. А. Язык, история и современность / Будагов Р. А. – М.: Изд. Московского государственного университета. 1971. – 289 с.
3. Талыбова С. Э. Копулятивные сочетания в современном персидском языке / Талыбова С. Э. – М. : ИВ РАН, Изд-ая фирма “Восточная лит-ра РАН”, 2007. – 160 с.
4. Узина М. С. Социально-стилистическая дифференциация современного персидского языка (на материале формул вежливости): автореф. дис. на соиск. уч. ст. к. ф. н. (10.02.08) АН СССР. Ин-т востоковедения / Узина М. С. – Москва : [б. и.], 1976. – 27 с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТАФОРИ У ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВАХ ТУРЕЦЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Шулькевич О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова турецьких політиків – це конгломерат різних стилістичних засобів, інверсій, запозичень тощо. Чи не найбільш уживаним стилістичним засобом у мовленні турецьких політичних діячів – є метафора, яка здавна вважається ефективною стратегією політичних лідерів для впливу на свідомість, поведінку і, врешті, вибір народу. Широке використання в мовленні турецьких політиків метафоричних сполучень є особливістю турецької лінгвокультури, адже ми можемо зустріти метафору не лише у побутовому житті турецького народу, а й у політичному.

На думку А.П. Чудінова, метафори у політичних текстах є не просто випадковим набором абсолютно автономних елементів, а свого роду системою. “За рахунок використання взаємопов’язаної системи метафор досягається смислова і емоційна єдність тексту. Метафори, розосереджені по всьому тексті, ніби об’єднують різні його частини у єдине ціле, підсилюючи тим самим його прагматичний потенціал. При цьому особливий інтерес викликають випадки, коли автор використовує в тексті не лише стерті, традиційні метафори, але й яскраві індивідуально-авторські метафори” [1, 103].

Як і в повсякденному житті, у промовах політиків часто зустрічаються стерті метафори, основна функція яких полягає у первинній номінації реалій політичного життя: *petrol bağımlılığı* – “залежність від нафти”, *analüze ve barışa giden yol* – “шлях до розуміння і миру”, *demokratik siyasetin kapıları* – “двері демократії”, *fikir savaşı* – “битва ідей”, *sorunların kökü* – “корінь проблем” та інші.

Політична метафора тісно пов’язана з прийняттям політичних рішень і типом політичного мислення, несучи оцінне навантаження. Отже, за класифікацією Л.Л. Ільницької, можна розділити метафори на ті, що виражають: 1) позитивну оцінку: *Ortadoğu bölgesinin halkları yeni şafakların doğuşuna şahitlik etmektedir.* – “Люди на Середньому Сході є свідками народження нових змін”. Тут метафора “*yeni şafaklar*” (букв. “нові світанки”) символізує надію на світле майбутнє, початок нового життя; 2) негативну оцінку: *Onun hedefi Türkiye’yi cehenneme çevirmek.* – “Його мета – перетворити Туреччину у пекло”. У даному прикладі метафора *Türkiye’yi cehenneme çevirmek* символізує негативне ставлення адресанта до певних політичних явищ, його невдоволення діяльністю інших політичних лідерів; 3) нейтральну оцінку: *Türkiye’de siyaset iklimi değişmesini bekliyoruz.* – “Ми очікуємо на зміни політичного клімату в Туреччині” [2, 14].

Зближенню реципієнта з комунікатором сприяє емоційне забарвлення текстів, іронічні конотації. Наприклад, у вислові *Devlet ejderhası ateş püskürdü* (укр. “Державний дракон вивергнув вогонь”) метафоричне вживання слова *ejderha* (замість *cumhurbaşkanı* (укр. “президент”), *meclis* (укр. “парламент”)) передбачає, що така заміна відповідатиме настроям більшості адресатів мовлення. Іронічне навантаження тексту про президентські укази щодо кадрових змін на регіональному рівні може стати додатковим чинником зближення позицій учасників дискурсу.

Метафоричною оболонкою оцінки за шкалою “добре-погано” в політичних промовах можуть бути антонімічні пари: прикметники *sıcak* (укр. “теплий, гарячий”) і *soğuk* (укр. “холодний”) (*ülke arasındaki soğuk/sıcak ilişkiler* – “холодні/теплі відносини між країнами”), дієслова *ilerlemek* (укр. “рухатися вперед”) і *durmak* (укр. “стояти на місці”) (*ekonomi ilerliyor/duruyor* – “економіка рухається вперед/стоїть на місці”), а також слова, до яких в аналізованих текстах не виявлено антонімічних відповідників. Наприклад, продуктивним є метафоричний ряд із компонентом *kirli* (укр. “брудний”), всі вислови з цією лексемою мають яскраво виражене негативне оцінне забарвлення: *kirli seçim* (укр. “брудні вибори”), *kirli siyaset* (укр. “брудна політика”), *kirli para* (укр. “брудні гроші”). Однак метафор із словом *temiz* (укр. “чистий”) у політичному мовленні – значно менше: *temiz siyaset* (укр. “чиста політика”), *temiz seçim platformu* (укр. “платформа чистих виборів”).

Метафора з тим самим сигніфікатом, наприклад, прикметником *yumuşak* (укр. “м’який”), може мати як позитивне, так і негативне значення: *Güvenlik Konseyi İran’a ‘yumuşak ültimat’ verdi.* – “Рада безпеки пред’явила Ірану м’який ультиматум”; *AK Parti olarak biz, yumuşak gücü devreye soktuk.* – “Як ПСР ми застосували м’яку силу”. У метафориці політичного мовлення емоційно-оцінна метафора рідко існує в чистому вигляді, здебільшого тут в одному метафоричному вислові поєднуються номінативна та емоційно-оціночна функції.

Іноді один і той сам фрагмент дійсності (в межах аналізованого матеріалу – політичне явище, процес, особа та ін.) може бути віднесений як до однієї, так і до кількох різних категорій [3, 125]. Наприклад, поняття *seçim* (укр. “вибори”) метафорично може інтерпретуватися як *maraton* (укр. “марафон”) (вибори за категоризаційною класифікацією стають в один ряд із спортивним змаганням), як *hasat* (укр. “врожай, жнива”) (віднесення виборів до групи назв процесів сільськогосподарської діяльності як результату наполегливої важкої праці), як *savaş* (укр. “війна”), як *sirk* (укр. “цирк”) (“розвага для невибагливих глядачів”):

- ‘*Koalisyon için maraton başlıyor.*’ – “Починається марафон для коаліції”;
- ‘*AK Parti ve CHP’de siyasi hasat.*’ – “Політичні жнива у ПСР та РНП”;
- ‘*Mersin’de AK Parti-MHP arasındaki oy savaşından CHP kârlı çıkıyor.*’ – “Із війни за голоси між ПСР та ПНР у Мерсіні вигоду отримала РНП”;
- ‘*Siyaset sirkinin perde arkasından görüntüler bize bir kez daha bu hazin gerçeği gösteriyor.*’ – “Зображення закулісся політичного цирку ще раз продемонстрували нам цю сумну істину”.

Натомість політичну бездіяльність, низьку політичну активність виборців внаслідок метафоричної номінації відносять до категорії хвороб людського організму: *seçim felci* – “електоральний параліч”, *seçim öncesi delilik* – “передвиборче безумство”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации / А. П. Чудинов. – Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2003. – 178 с.
2. Ільницька Л. Л. Метафора в сучасному англomовному політичному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 03.06.09 / Лариса Леонідівна Ільницька. – Хмельницький, 2009. – 36 с.
3. Дацишин Х. П. Політична метафора в індивідуальній мовотворчості журналіста / Х. П. Дацишин // Вісн. Львівського університету. Сер. журналістика. – 2004. – Вип. 25 – 433 с.

СИНКРЕТИЗМ ДІАХРОНІЇ І СИНХРОНІЇ У ДОСЛІДЖЕННІ СЛОВОТВОРУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Щигло Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Виявлення динамізму лексичної системи донедавна вважалося далекою перспективою, оскільки саме розуміння лексики як системи викликало у багатьох учених сумнівні думки, а традиційне уявлення динамічного характеру лексики, зазвичай, обмежувалося фактами новацій на певній часовій осі розвитку мови (в діяхронії), співіснуванням архаїзмів і неологізмів, варіюванням мовних норм тощо.

Синкретизм діяхронії і синхронії у дослідженні словотвірної системи німецької мови знаходить своє відображення у співвідношенні безперервного

процесу і деякого проміжного результату, який сприймається на певному етапі подальшого розвитку мови. Синхронічний і діяхронічний словотвір не можна змішувати, але не можна і різко протиставляти, оскільки сучасний стан словотвірної системи – це тільки певний її фрагмент на часовій осі [1, с. 43].

Дослідження словотвірних підсистем крізь призму синхронно-діяхронного підходу дозволяє розглядати дериваційні процеси, виходячи з системного статусу об'єктів, здатних до змін на різних етапах писемної історії німецької мови, що сприяє виявленню тенденцій розвитку словотвірної підсистеми в цілому, а також динаміки словотвірних відношень, зокрема.

Синхронно-діяхронний аналіз семантики словотвірних підсистем базується на принципі послідовного історичного підходу до досліджуваного об'єкта з обов'язковою опорою на достатній мовний матеріал. У синхронно-діяхронних дослідженнях етапи мовної динаміки, як правило, позначаються у відповідності до основних періодів писемної історії німецької мови:

- 1) давньоверхньонімецький період (700 – 1050 р.р.);
- 2) середньоверхньонімецький період (1050 – 1350 р.р.);
- 3) ранньонововерхньонімецький період (1350 – 1650 р.р.);
- 4) нововерхньонімецький період (1650 – 1900 р.р.);
- 5) сучасний період (1900 – до наших днів).

У доробках з історичного словотвору, зокрема у синхронно-діяхронних, правомірним є звернення до лексикографічних джерел матеріалу поряд з текстовими джерелами, оскільки історичні і тлумачні словники вміщують не лише вже первинно систематизований, але й почасти повний мовний матеріал, що відображує стан мови на певному етапі її еволюції.

Дериваційний потенціал лексичної системи завдяки нескінченній смисловій (і формальній) валентності мовного знака досить значний. У сферу відношень дериваційного типу включаються насамперед асоціативно-смислові (у разі багатозначності слова) і словотвірні зближення лексичних одиниць, які тісно переплітаються, взаємозумовлюються і утворюють особливу вісь структуризації лексики – епідигматичну. В наш час антропоцентричний напрямок лінгвістичних досліджень позначається на змісті кожної роботи. Не випадково антропологічний принцип пов'язується першочергово з такою характеристикою сучасної науки, як екпланаторність – “прагнення знайти і внутрішній організації мови, і її окремим модулям, і архітектоніці текстів, і реальному здійсненню дискурсу, і породженню і розумінню мови тощо те чи інше пояснення” [3, с. 144–238]. Було б невірним недооцінювати виходи лінгвістичної термінології за межі мови в прагненні відшукати там початкові ланки її зумовленості, однак “не можна не звернути увагу і на якусь однобічність виникаючої детермінологічної картини, в чому вбачається порушення балансу детермінант” [2, с. 13–33]. Важливим кроком на шляху формування повної детермінологічної картини мови є створення такої моделі мови, яка представляла б її у вигляді мовно-мовленнєвої матерії, що вміщує в собі потенції своєї активності.

Вивчення дериваційного функціонування лексики в контексті синергетичної моделі світу, що досліджує певні універсальні принципи спонтанної самоорганізації матерії та екстраполяція розробленої теоретичної моделі процесів самоорганізації

на гуманітарні науки пов'язана з глобальним методологічним і світоглядним переходом, який усвідомлюється в рамках науки, культури і моралі сучасної цивілізації кінця XX – початку XXI ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриева О. И. Диахрония, синхрония, динамика: проблема синхронно-диахронного исследования словообразовательных подсистем / О. И. Дмитриева // Вестник Волгоградского государственного университета. – Серия : Языкознание. – 2012. – № 2 (16). – С. 42–46.
2. Голев Н. Д. К основаниям деривационной лексикологии русского языка: лексико-деривационные контексты как форма проявления деривационной энергетики текста и слова в тексте (проблемы, задачи, перспективы) / Н. Д. Голев // Очерки по лингвистической детерминации и дериватологии русского языка. – Барнаул, 1998. – С. 13–33.
3. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигматического анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века. – Москва, 1995. – С. 144–238.

УКРАЇНСЬКІ ВПЛИВИ У ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ДОБИ РОМАНТИЗМУ

Юревич М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Зближенню польської та української літератур дуже сприяли видатні представники так званої українсько-польської школи романтиків 20 – 40-х рр. – С. Гоцинський, Б. Залеський, А. Мальчевський, а зрештою й А. Міцкевич та Ю. Словацький, які використовували у своїх поезіях українську народну творчість та надихались красою України.

У середині 80-х років Іван Франко публікує статті “Адам Міцкевич в українській літературі”, “Й. Богдан Залеський” та ін. Значної популярності набувають твори Пруса, Ожешко і Сенкевича, рецензії та переклади яких друкуються на сторінках “Русской мысли”, “Вестника Европы”, “Русского архива” тощо.

При всій різноманітності матеріалів польської тематики, які в той час розміщувались на сторінках “Киевской старины” (рецензії, переклади віршів та прози, розвідки про письменників), головним чином тут популяризувалися факти, які тією чи іншою мірою стосувались українсько-польських суспільних і культурних відносин. Зокрема найчастіше з’являлись на сторінках журналу імена Б. Залеського, Ф. Равіти-Гавронського, Ю. Крашевського, П. Биковського, Г. Запольської, Л. Совінського тощо.

Українська культурна еліта виявляла зацікавленість літературним життям Польщі, а серед польських читачів пропагувалися найкращі досягнення української літератури, що писалися польською безпосередньо для польського читача. Зокрема, Франка як письменника і літературного критика передусім

цікавила сучасна йому польська література 80-90-х рр. Величезна роль у цьому процесі належить польсько-українській школі романтиків і загалом українській тематиці, що наскрізною ниткою проходить через усю польську літературу: Досить назвати “Roxolanie” Кльоновича, “Wojnę domową” Каховського, твори Шимоновича і Зіморовичів, “Panosze” Папроцького, “Wojnę Chocimską” Потоцького, а також чималу кількість творів другорядного значення, щоб мати уявлення про те, що вносила земля і народ український до польської літератури”.

Очевидно, що доба романтизму була найбільш врожайною на український вплив у польській літературі (20-і – 50-і рр. XIX століття) – це період найширшого і найінтенсивнішого використання українського елементу в польській літературі. Саме тоді з’явилися найбільш примітні постаті авторів-поляків, які писали й друкували свої твори українською мовою; ця тенденція мала також неабиякий вплив і на “після романтичні” десятиліття літературного розвитку.

Одним з основних мотивів та факторів цього явища було походження багатьох польських митців зі східних територій.

Зокрема, можемо згадати “волинський” період творчості Ю.І. Крашевського у 1838 – 1859 рр., коли він після дитинства проведеного в Романовому, по роках шкільної науки в Білій Подляській, Люблині і Свислочі, чотирирічному перебуванні у Вільнюсі, осів нарешті, після одруження з Софією Воронічівною спочатку в отриманому у спадок селищі Омельно у луцькому повіті, а потім у селищі Гродек. У 1853 р. переїхав з родиною до Житомира, столиці губернії, де мешкав вже до кінця свого перебування на Волині до 1959 року.

Східнослов’янські запозичення становлять у творах Крашевського без сумніву найбільшу групу іншомовних слів. Письменник був пов’язаний значний період свого життя зі східними периферійними територіями, жив і працював в оточенні двомовного населення. Це й стало причиною, що східнослов’янські запозичення потрапляли в мову самого письменника, а крім того більшість з них він вживав навмисно – як свідомий стилістичний елемент, як засіб індивідуалізації мови героїв, наприклад *hojdałka*, *harbuz*, *hreczkosiej*, *czaban*, *hramotny*, *pohany*, *powodyr*, *wersta*, *zdużać*, *hospodar*, *chutor* тощо.

Тому у творах волинського періоду домінує український елемент. Народні оповідання Крашевського 1838 – 1859 рр. – це історії з життя волинського та поліського селянина, для змалювання якого необхідно було застосувати українську лексику на позначення українських реалій та ментальності.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ВИВЧЕННЯ ПОНЯТЬ ЕГОЦЕНТРИЗМУ ТА КООПЕРАЦІЇ

Юровських К.А.

Kuiv

XX ст. побачило перші розвідки, спрямовані на дослідження як егоцентризму, так і кооперації мовців. У руслі психокогнітивних досліджень, насамперед у теорії Ж. Піаже, егоцентризм трактується як превалююча характеристика

етапу розвитку дитини віком від 2 до 7 років [2]. Ж. Піаже постулює дитячий егоцентризм як сприйняття світу дітьми, що зводиться до існування єдиної, їхньої власної перспективи [2, с. 17]. Протезгодом егоцентризм долається під впливом зовнішньої соціалізації. А отже, егоцентризм репрезентується як негативна риса, що має бути витіснена.

Однак теорія Ж. Піаже зазнала досить багато критики. У ролі активного противника виступив Л. С. Виготський, який довів, що егоцентризм – природний щабель розвитку на шляху до формування внутрішнього мовлення [1, с. 26]. Егоцентризм нагадує за своєю функцією внутрішнє мовлення, а за формою зовнішнє. Із розвитком і становленням особистості егоцентризм еволюціонує та переростає у внутрішнє мовлення. Вже у дорослої людини простежується схильність до кооперативної поведінки.

Незважаючи на відмінності у поглядах вище зазначених науковців, для обох є актуальним положення: дитина асоціюється із егоцентризмом, тоді як дорослий – із кооперацією.

Підтримуючи твердження про схильність людей до кооперації, філософ та логік П. Грайс сформулював принцип кооперації для ефективного й успішного спілкування між комунікантами, що реалізується у спільній меті та дотриманні максим [4, 42]. Максими є універсальними та покликані регулювати хід комунікації. Хоча цей принцип і досі використовується та користується популярністю, наразі у науковій літературі його досить часто критикують із приводу його загальності та застосування лише у рамках нейтрального спілкування.

Із пануванням когнітивних тенденцій у науці поняття егоцентризму отримує нове прочитання. Провівши ряд експериментів та досліджень, Б. Кейсар приходить до висновку, що продуцент та реципієнт по своїй суті егоцентричні, вони досягають розуміння лише завдяки контексту [6, р. 72]. На його думку, мовці застосовують принцип кооперації лише за умови виникнення комунікативних проблем (непорозумінь, невдач). Як правило, кооперація проявляється у зверненні до спільного знання, необхідного для виявлення та виправлення помилок.

Як демонструє історичний розвиток вивчення егоцентризму та кооперації, ХХ ст. характеризується чергуванням у плані домінування одного чи іншого поняття. А отже, перевага знаходиться на одному понятті, надаючи другому незначної важливості.

Проте на початку ХХІ ст. із пануванням міждисциплінарності у наукових дисциплінах зароджується принципово новий підхід до трактування кооперації та егоцентризму – соціокогнітивний – що поєднує у собі соціальні/кооперативні та когнітивні/егоцентричні риси. Відтепер кооперація та егоцентризм розглядаються у своїй взаємодії, на чому і наголошують провідні соціокогнітивісти (І. Кечкеш [5], Т. ван Дейк [3]). Тобто віднаходиться баланс між двома тенденціями, що уможливлює досягнення порозуміння між мовцями.

Основні положення соціокогнітивного підходу ґрунтовно викладені І. Кечкешем у його книзі “Інтеркультурна прагматика” (2014). На думку науковця, кооперація знаходиться на одному рівні із егоцентризмом (проявом індивідуалізму), який постулюється як попередній досвід, наявний у комуніканта.

Як зазначає І. Кечкеш, людина на стільки егоцентрична (як індивідуум), на стільки кооперативна (як соціальна істота) [5, р. 42].

Таким чином, за Кечкешем продукування та інтерпретація дискурсу здійснюється, зважаючи на попередній особистий досвід разом із кооперативним наміром у актуальній контекстуальній ситуації [5, р. 47]. Індивідуальні та соціальні риси, виокремлені І. Кечкешем, є каузальними, тобто одна риса призводить до іншої. Схематично вони можуть бути представлені наступним чином:

Індивідуальні риси: попередній досвід → помітність → егоцентризм → увага.

Соціальні риси: актуальний ситуативний досвід → релевантність → кооперація → інтенція [5, р. 47].

У нашому дослідженні ми виступаємо у підтримку комплексного соціокогнітивного підходу до трактування понять егоцентризму та кооперації, віднаходячи всі заявлені риси у комунікативному процесі. Ще раз наголосимо на тому, що мовець позиціонує себе як індивідуальність із унікальними когнітивними рисами та соціальна істота. Поєднання та баланс цих характеристик уможлиблює досягнення взаєморозуміння між комунікантами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. Мышление и речь. Проблемы психологического развития ребенка. Под ред. А.Н. Леонтьева, А.Р. Лурия / Лев Семенович Выготский. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1956. – 520 с.
2. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка / Жан Пиаже [нов. ред. пер. Вал. А. Луков и В. А. Луков]. – СПб : Союз, 1997. – 254 с.
3. Dijk T. A. van. Discourse and Context. A Socio-Cognitive Approach / Teun A. van Dijk. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – 288 p.
4. Grice H. P. Logic and conversation / Herbert Paul Grice // Syntax and Semantics. 3: Speech acts / [ed. by P. Cole, J. L. Morgan]. – New York : Academic Press, 1975. – P. 41–58.
5. Kecskes I. Intercultural Pragmatics / Istvan Kecskes. – NY : Oxford University Press, 2014. – 277 p.
6. Keysar B. Communication and miscommunication. The role of egocentric processes / Boaz Keysar // Intercultural Pragmatics. – 2007. – Vol. 4-1: P. 71–84.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Янчук О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В системі вищої освіти проблема формування пізнавальної активності розглядається як шлях підвищення соціальної ролі ВНЗ в умовах ринку, як засіб підготовки фахівців, які володіють іноземною мовою на комунікативному рівні.

Завдання ВНЗ – не стільки вимагати заучування, запам'ятовування, скільки навчити працювати самостійно, аналізувати, думати. Для цього потрібні досконалі методи пізнавальної діяльності, дидактичне забезпечення оптимального співвідношення педагогічного керівництва та інтелектуальної активності студентів у навчальному процесі.

Викладачі-практики І.В. Долгушина, Г.О. Китайгородська, О.М. Краснянська, М.Ф. Стронін та інші справедливо вважають, що “... саме активні методи ... передбачають створення такої моделі навчання, яка сприяє взаємодії процесу навчання та розвитку особистості студента” [5, с. 46]. При цьому активізація пізнавальної діяльності досягається не окремими прийомами і способами, не активністю окремих особистостей, а перетворенням в активнодіючу особистість навчального колективу [1, с. 119].

В нашому дослідженні під *активними методами навчання* ми розуміємо сукупність способів організації і управління навчально-пізнавальною діяльністю, спрямованих на активізацію уваги та мислення студентів, підвищення їх пізнавального інтересу та прагнення до оволодіння основами майбутньої професії. В основі активного навчання лежить принцип безпосередньої участі, що зобов'язує викладача ВНЗ зробити з кожного студента активного учасника навчально-виховного процесу, який діє та шукає доцільні шляхи і способи вирішення проблем формування реальних умінь і навичок діяльності юриста, що досліджуються під час навчання. Навчально-виховний процес за допомогою активного навчання відтворює те середовище, в якому необхідно працювати, містить у собі конкретні проблеми майбутньої діяльності, розвиває у студентів здатність вирішувати практичні завдання. Серед застосовуваних нами активних методів ми виділяємо ділову та рольову гру, використання проблемних ситуацій, організація групових дискусій та бесід та інші, що сприяють розвитку пізнавальної та комунікативної активності студентів. Вони, на думку відомих учених (І.Л. Бім, І.А. Зимня, У.Літлвуд, Є.І. Пассов, Г.В. Рогова, Р.Олрайт та інші), дозволяють прожити певну ситуацію, вивчити її в дії, змодельовати інші комунікативні ситуації, продемонструвати отримані знання, відкоригувати власну комунікативну поведінку.

Одним з найбільш ефективних методів навчання, на думку деяких вчених і практиків, є ігрові методи навчання. На думку М.М. Скаткін: “Знання, здобуті власними зусиллями думки, свідоміше засвоюються і міцніше відображаються в пам'яті” [4, с. 55].

Результати чисельних досліджень підтверджують необхідність використання ігрових методик не лише в пізнавальних, а й у виховних цілях. В грі успішно моделюються професійний і соціальний контексти діяльності. Гра є унікальним механізмом акумуляції та передачі соціального досвіду, як практичного – оволодіння засобами вирішення завдань, так і етичного, пов'язаного з певними нормами і правилами поведінки в різних ситуаціях. І.Л. Бім вважає, що “широке застосування у ВНЗ повинні знайти ділові ігри на заняттях з іноземної мови, проведення таких форм роботи, які можуть знадобитися майбутньому фахівцеві в подальшій практичній діяльності” [2, с. 13].

Одним з найбільш переконливих аргументів ефективності ігрових методів навчання є дослідження психологів, які стверджують, що у людини в пам'яті залишається приблизно: 10% з того, що він чує, 50% з того, що він бачить і 90% з того, що він виконує сам [3, с. 185].

Для розвитку навичок професійної комунікації студентів юридичних спеціальностей у ВНЗ доцільно використовувати гру як форму активізації мислення в процесі навчання іноземної мови. Гра є доцільною тактикою для вироблення комунікативного професійної поведінки студента. Гра організовується для вирішення проблемних ситуацій, завдань, проектів, де створюється можливість багаторазового повторення мовного зразка і створені умови, максимально наближені до реального мовного спілкування.

Навчально-рольова гра як ніякий інший метод, дозволяє надати процесу навчання практичну спрямованість, за допомогою моделювання професійно-орієнтованого середовища релевантного за основними характеристиками реального професійного середовища фахівця, а також дозволяє сформувати необхідний комплекс знань, умінь і навичок фахівця, професійно значущих якостей особистості, вчить професійним діям в рамках рольового завдання і, будучи містком до реальної професійної діяльності, представляє собою продуктивну технологію творчого вирішення професійних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемьева О.А. Активизация познавательной деятельности студентов вуза при обучении иностранному языку на основе учебно-ролевых игр / Оксана Артемьева. – Тамбов: Тамбовский ГУ им. Г.Р. Державина, 1997. – 192с.
2. Бим И.Л. К проблеме оценивания современного учебника иностранного языка / И. Л. Бим, О. В. Афанасьева, О. А. Радченко // Иностранные языки в школе. – М., 1999. – № 6. – С. 13–17.
3. Богомолова Н.Н. Ситуативно-ролевая игра как активный метод социально-психологической подготовки / Н. Н. Богомолова. // Теоретические и методологические проблемы социальной психологии / Под ред. Г.М. Андреевой, Н.Н. Богомоловой. – М.: МГУ, 1977. – С. 183–204.
4. Скаткин М.Н. Активная познавательная деятельность учащихся / Михаил Никитович Скаткин. – М.: Народное образование, 1996. – С. 53–56.

ДИСКУСІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КЕЙС-МЕТОДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Ярошенко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Кейс-метод – це метод аналізу ситуацій, який полягає в отриманні студентами набору навчальних матеріалів (кейсу), осмисленні змісту його проблеми, яка, зазвичай, не має однозначного вирішення, та обговоренні розв'язання проблеми на основі набутих знань [4]. Обговорення ж проблемної ситуації передбачено

під керівництвом викладача. Крім того, кейс-метод вимагає застосування діалогу-дискусії / обговорення, адже студентам необхідно виробити спільне рішення проблеми, дійти певних висновків, переконати один одного у правильності й раціональності прийнятого рішення [1, с. 152].

Питання дискусії піднімалося багатьма вітчизняними і закордонними науковцями (Андронік Н.П., Гапонова С.В., Гордєєва А.Й., Гурвич П.Б., Китайгородська Г.О., Коблова Л.П., Мільруд Р.П., Пучко Е.Н., Скалкін В.Л., Смірнова Є.В., Топтигіна Н.М., Шантарін Є.В., Янісів М.П., Folse K., McAndrew R., Thornbury S., Ur P. та інші). Дискусію визначають як розгорнуте обговорення в діалогічній формі проблемного питання, з якого існують різні точки зору. Метою дискусії є вирішення проблеми в процесі логічної і послідовної аргументації [3, с. 57].

Спираючись на напрацювання І.О. Сімкової [2, с. 40], у процесі використання дискусії виділяємо три етапи: 1) інформаційно-підготовчий; 2) ситуативно-дискусійний; 3) констатувально-інтерпретаційний.

Кожен з цих етапів втілюється у процесі обговорення студентами кейсу. *Інформаційно підготовчий етап* – це свого роду підготовка до проведення дискусії, яка передбачає ознайомлення студентів з темою і проблемою дискусії.

Ситуативно-дискусійний етап передбачає проведення власне дискусії або рольової гри-дискусії (як дискусії, в якій передбачається розподіл ролей для студентів – учасників дискусії) на основі ситуації, запропонованої студентам.

Процес дискусії є аргументацією, оскільки існування протилежних точок зору виступає запорукою вдалого дискутування. Крім того, студенти володіють достатніми відомостями, інформацією, знаннями для відстоювання власних думок та спростування думок опонента, а також достатнім мовним і мовленнєвим матеріалом [2, с. 43].

Крім того, ми пропонуємо проводити дискусію в рамках особистісно-діяльнісного підходу, де веде дискусію не викладач, а студент [6, с. 2], що можна передбачити ролями, які студенти отримують у завданні безпосередньо перед дискусією. Крім того, як зазначає Дж. Бірд, студенти вже довгий час навчаються разом, що сприятиме їх вільному спілкуванню, оскільки основною метою проведення дискусії є власне порозуміння студентів і досягнення консенсусу шляхом прийняття спільного рішення [6, с. 2]. Роль викладача у такій дискусії зводиться до активного глядача, який спостерігає за всім, може втрутитися за певних обставин і занотовує помилки і надає поради студентам.

На *констатувально-інтерпретаційному етапі* студенти оцінюють свій внесок у дискусію та інтерпретують роботу однокласників шляхом заповнення бланку. Крім того, студенти таким чином на практиці вчаться проводити аналіз дискусії.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в основу кейс-методу покладено концепції розвитку розумових здібностей [5, с. 116]. Цінність цього методу полягає у поєднанні навчальної, аналітичної і виховної діяльності, завдяки чому студенти розвивають комплексно і мовленнєві вміння, і особистісні якості, серед яких:

– вміння аналізувати, синтезувати, абстрагувати, кодувати і декодувати інформацію, як основа для мовленнєвої діяльності;

– вміння узагальнювати, проводити аналогії, робити висновки, як інтелектуальний розвиток;

– вміння контролювати свої дії, працювати в групі;

– вміння чітко висловлювати і відстоювати власну позицію, уважно слухати, оцінювати свою мовленнєву поведінку – важливі комунікативні вміння.

Кейс-метод – сучасна технологія навчання англійської мови, що засвідчує його важливість і цінність, сприяє активній участі студентів у процесі навчання англійської мови; підвищує їхню мотивацію і зацікавленість, оскільки студенти в процесі обговорення проблемних ситуацій, які не мають єдиного правильного рішення, знаходять спільне рішення, прийнятне для всіх учасників спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Сімкова І. О. Методика навчання англійської професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Сімкова Ірина Олегівна. – К., 2010. – 303 с.
3. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин – Л. : Русский язык, 1981. – 248 с.
4. Щукин А. Н. Методика обучения речевому общению на иностранном языке. Учебное пособие для преподавателей и студентов языковых вузов / А. Н. Щукин. – М. : Издательство Икар, 2011. – 454 с.
5. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання і виховання учнів / В. В. Ягоднікова // Інтерактивні вправи та ігри. – Харків : Вид. група “Основа”, 2011. – 144 с.
6. Byrd J., Jr. Guidebook for Student-Centered Classroom Discussions / J. Byrd, Jr. – Interactivity Foundation, 2008. – 131 p.

К ВОПРОСУ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАНЦЕВ РУССКОМУ ПОДВИЖНОМУ УДАРЕНИЮ

Яцюк С.М.

Киевский национальный лингвистический университет

В русском языке ударение выполняет главную роль в организации фонологической структуры слова, потому что оно подчиняет себе все остальные средства и влияет на спектральный состав не только гласных, но и согласных звуков в безударных слогах [1]. Установлено, что физиологическими факторами русского ударения являются не только сила выдыхаемой струи воздуха, но и напряжение артикулирующих органов, вследствие чего ударные слоги произносятся более тщательно, отчетливо, а безударные – с ослабленной артикуляцией [3]. Таким образом, главной отличительной чертой русского

ударения является его сильноцентрализующий характер и неравномерное распределение мускульной энергии в потоке речи. Наряду с этим следует отметить, что в русском языке ударный гласный не только более энергичен по артикуляции, но более длителен. Данный “артикуляционный” аспект русского ударения представляет большие трудности для всех иностранцев.

Другой отличительной чертой русского ударения является его разноместность и подвижность, представляющие собой важный аспект обучения иностранцев. Разноместность ударения, являющаяся признаком дифференциации значений слов в русском языке (*замок – замок, плачу – плачу, целую – целую, мука – мука*), с большим трудом воспринимается иностранными учащимися.

Не меньшая сложность для представителей разных национальностей заключается в подвижности русского ударения, являющегося показателем грамматических словоформ: *города – города, люблю – любит, письмо – письма, вода – воду*.

В лингвистике есть разные подходы к пониманию неподвижности и подвижности ударения. Так, концепция Вовк П. С. состоит в следующем: словесное ударение является подвижным, если хотя бы в одной словоформе слова оно переходит на другой слог или другую морфему по сравнению с исходной словоформой (именительным падежом единственного числа имени существительного, первым лицом настоящего-будущего времени глагола, формой мужского рода единственного числа прошедшего времени глагола, мужского рода единственного числа краткого страдательного причастия и прилагательного) [2, с. 25]. В отличие от традиционного подхода (Е. Курилович, Р.И. Аванесов, Н.А. Федянина), классифицирующего слово *стол* как имеющее неподвижное ударение на окончании, а в именительном падеже единственного числа – условное ударение на окончании, поскольку окончание отсутствует, – автор анализирует не условное, а фактическое ударение словоформ и относит слово *стол* в разряд слов, имеющих подвижное ударение (*стол – стола – столы*).

Опыт показывает целесообразность выделения в качестве учебного материала наиболее продуктивных моделей словообразования и словоизменения по частям речи в двух основных направлениях:

а) слова с фиксированным ударением (на флексии; суффиксе; слоге, предшествующем суффиксу);

б) сдвиги ударения (с основы на флексию и с флексии на основу).

Необходима отработка лишь основных случаев, без излишней теоретизации и нагромождения схем и правил о сдвигах ударения.

Студентам необходимо усвоить практически:

а) качество русского ударения, объединяющего слоги в одно фонетическое слово;

б) место русского словесного ударения.

1. Ритмические модели фонетических слов: односложных, двухсложных, трех- и четырехсложных – все, начиная с пятисложных – выборочно (например: *аудитория, преподаватель*).

2. Части речи с неподвижным ударением (слова неизменяемые и относящиеся к атрибутивному типу словоизменения): служебные слова,

наречия, деепричастия, полные прилагательные и причастия, порядковые числительные, местоименные прилагательные. Слова, не имеющие самостоятельного ударения в потоке речи и входящие в одно фонетическое слово с соседними словами (простые предлоги, союзы, частицы).

3. Части речи с неподвижным и подвижным ударением (слова изменяемые и относящиеся к трем основным типам словоизменения: именному, глагольному предикативному и именному предикативному: имена существительные, личные местоимения, количественные числительные, глаголы в форме настоящего-будущего времени, глаголы в форме прошедшего времени, краткие прилагательные и причастия).

4. Неподвижность ударения в именах существительных мужского рода на -изм, -ист, -ет, -ент, -ант, -атор, -ник, -ат, -чик, -тель; женского рода на -ика, -ица, -ура, -ия, -ость; среднего рода на -ие, -ение, -ание, -ство.

Целесообразно завести специальную тетрадь по ударению. Студентам желательно записать в тетрадь основные таблицы подвижного ударения [2, с. 22–28].

Ценные методические рекомендации в изучении русского подвижного ударения представлены в пособии Лебедевой Ю. Г. [4, с. 27–32], здесь же есть комплекс тренировочных упражнений по разным частям речи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бондарко Л.В. Акустические характеристики безударности / Л.В. Бондарко // Структурная типология языков / Л.А. Вербицкая, Л.Р. Зиндер, М., 1966. – С. 38–44.
2. Вовк П. С. Русский язык как иностранный. Фонология. Акцентология. Практикум / П. С. Вовк. – К., 1995. – 248 с.
3. Кузнецова П. С. Русское ударение / П. С. Кузнецова // Русский язык для студентов иностранцев. – МГУ, 1960. – С. 7.
4. Лебедева Ю. Г. Звуки, ударение, интонация / Ю. Г. Лебедева. – М.: 1986, С. 27–33.

ЛІНГКОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОСИМВОЛІВ (на матеріалі німецької та української мов)

Ящик Н.Р.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Кожна етнокультурна спільнота має свої символи, які доцільно називати етносимволами. Зазначимо, що термін “етнос” вживається для позначення спільноти людей, котрі говорять однією мовою, мають типові ментальні особливості та об’єднані спільними уявленнями про свою історію, культуру, традиції. Домінантною рисою етносу є етнічна самосвідомість – “усвідомлення членами етносу своєї групової єдності і відмінності від інших аналогічних формувань” [88, с. 10]. Етносимвол розглядаємо як структурно-семантичну

одиницю мови, що фіксує у своїй семантиці соціокультурні особливості, етапи розвитку, світосприйняття певної етнічної спільноти, стан та тенденції розвитку мови.

Значущість етнокультурної специфіки слів-символів виявляється в міжкультурній комунікації. Неправильна інтерпретація символів може стати бар'єром спілкування, навіть призвести до конфліктних ситуацій. Для наочного відображення відмінностей між фоновими знаннями, національним світосприйняттям різних мовних спільнот ми провели зіставний аналіз українських та німецьких етносимволів. Зазначені мови належать до різних сімей, історичний, політичний та соціокультурний розвиток України та Німеччини також не однаковий, тому наявність ізоморфних рис у символах – закономірна. Встановлено що, як для німців, так і для українців символами є історичні події, імена визначних людей, географічні об'єкти, страви та напої, тварини та рослини, назви свят, кольори: вовк (*der Wolf*) символізує жорстокість та дикість (*S. Gieriger Wildheit*), змія (*die Schlange*) – лицемірство (*S. der Falschheit*), книга (*das Buch*) – мудрість, освіченість (*S. der Weisheit*), зелений колір (*grün*) – молодість, недосвідченість (*S. Des Unreifes*), бджола (*die Biene*) – працьовитість (*S. des Fleißes*).

Незважаючи на семантичну подібність етносимволів, між ними є відмінності, які наочно відображають особливості національного характеру ментальності та мовної картини світу двох народів. Так, слово “**сокіл**” для українців символізує *сміливість, мужність, силу* та уособлює чоловічу стать, тому чоловіків, синів в Україні часто називають соколами: *Серце моє, доле моя! Соколе мій милий! ...; Сини мої, мої соколи, не розлюблю я вас ніяк!* [253, с. 438]. У німецькій мові символ **der Falke** є багатозначним. У германській міфології сокіл як символ світла, мудрості протиставлявся сові, що зафіксовано у прислів'ях: *Jedem dünkt seine Eule nicht Falke, Frühe Falken, frühe Eulen*. Сокіл також вважався символом щастя: *einen Falken haben*. Це, мабуть, пов'язано з тим, що полювання з соколами було дуже популярним у Середні віки, з'явилася навіть професія *Falkner*, це слово згодом стало поширеним німецьким прізвищем: *Ernst Falkner, Gerhard Falkner, Horst Falkner* тощо. З часом позитивна символічна семантика змінилася на негативну. Слово **der Falke** стає символом *войовничості*: *streitlustig wie ein Falkein der Mauser*. У політичній сфері воно вживається на позначення скандальних, радикальних політиків та дотримання чіткого політичного напрямку, особливо в зовнішній політиці: *Falken nennt man solche Leute in der Sprache der Finanzwelt, die zum Beispiel auch die Stützung der Konjunktur als Aufgabe der Zentralbank betrachten*. [289]; *Ronald Reagan hat sein Image als Falke nicht verloren* [296, S. 106]. “Die Falken” називають себе також представники молодіжного соціалістичного союзу Німеччини.

Іншим прикладом етнокультурної своєрідності німецьких символів є слово **der Zopf (коса)**, яке позначає щось застаріле та консервативне: *ein alter Zopf* – пережиток минулого, *zopfig* – застарілий. Для українців коса – символ дівочої краси, цнотливості: *нема коси – нема краси; дівчина з косою, як трава з росою; яка коса – така й краса; зберегти косу – зберегти цноту; покрити косу – вийти заміж*.

Для більшості етнокультурних спільнот золото є символом багатства: *im Gold schwimmen* – купатися в золоті, жити у золоті; та чогось дуже цінного: *слово срібло, а мовчанка золото; das ist Goldeswert; das wird mit Gold aufgewogen; nicht mit Gold zu bezahlen sein* – бути дуже цінним. Водночас, український етносимвол має додаткове значення – пшениця та жито: *золотий колос, золотий вінок* (вінок з жита та пшениці, який плетуть на закінчення жнив). Німецькі етносимволи також мають додаткове семантичне навантаження: **das Gold** символізує вірність (S. der Treue) – *treu wie Gold sein*.

Наведені приклади підтверджують положення про акумуляцію в символах етнокультурної інформації, тому семантична тотожність слів різних мов не завжди відповідає їхньому символічному навантаженню. Декодування фонові інформації дає можливість не тільки зрозуміти мовну специфіку іншомовних слів-символів, а й поповнює загальнолюдські знання, сприяє більш детальному вивченню культури, історії, традицій певного народу. Відсутність етнокультурних знань унеможливорює повноцінне розуміння висловлювання, породжує труднощі в перекладі тексту, погіршує комунікацію. На нашу думку, повноцінна мовно-мовленнєва компетентність неможлива без символічної компетенції, тому дослідження етнокультурних особливостей слів-символів є актуальним і потребує подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2004. – 208 с.
2. Словник української мови в 11 томах / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1978. – Том 9. – 916 с.
3. Kaiser S. Rücktritt von EZB-Chefvolkswirt Stark : Banker-Zoffgefährdet die Euro-Rettung // DER SPIEGEL. [Електронний ресурс]. – 09.09.2011. – Режим доступу : <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/ruecktritt-von-ezb-chefvolkswirt-stark-banker-zoff-gefaehrdet-die-euro-rettung-a-785435.html>
4. Ronald Reagan // DER SPIEGEL. – 30.01.1984. – №5. – S. 106

STYLISTIC AND PRAGMATIC ASPECTS OF EXPRESSING EMOTIONS IN FICTION

Alimova A. Yu.

Kyiv National Linguistic University

Emotions and feelings have always been an inalienable part of the human nature, and have therefore been translated into the dimension of fictional texts. They move the plot, define the characters and make them relatable, thus keeping readers involved in the story. Literary texts provide the abundance of source material that enables scholars to analyze the peculiarities of linguistic manifestation of certain emotions. The co-dependence of language and emotion is studied in many aspects, including cognitive linguistics, stylistics, pragmatics, and discourse analysis.

According to the findings of a research conducted by Ukrainian scholar O. Vaulina [1], the quantity of linguistic markers of negative emotions is higher than that of positive ones. The scholar contributes this to the fact that positive emotions are perceived as normal, while negatively coloured emotions and emotional states are viewed as a deviation from the norm; as such, they are stylistically more expressive.

There exist several approaches to the classification of emotions into positive and negative, at least two of which are based on the opposite principles. Russian psychologists E. Ilyin [2] and A. Louk [3] categorize emotions according to the moral evaluation of feeling as right/wrong and to the individual (egocentric) perception of feeling as pleasant/unpleasant, respectively. So, despite basing their classifications of contrasting factors, both of them define certain emotions, such as anger, jealousy, hate, and envy, as negative. Therefore, their stylistic potential is very high.

Moreover, these emotions are complex, or secondary, that is, they comprise elements of different emotions, which makes it difficult to provide their precise definitions. For example, according to J. Prinz, “jealousy feels like a blend of anger, disgust, and fear” [5, p. 19]. According to J. Russell, to know the meaning of an emotional term is to know a script for that emotion. The script for some emotions is simple, for others it is more complicated: “Jealousy might include anger, but jealousy implies a surrounding situation, a social relationship involving three people, specific motives, behaviors, and consequences” [6, p. 442]. The hypothesis of scripts hence supports the idea that jealousy is a complex emotion.

On the other hand, envy, despite possessing a somewhat less complicated social structure, is more potent due to it being always considered as morally wrong, unlike jealousy, which can be justified [1, p. 323].

Apart from serving as a plot moving device or characterological detail, these emotions are peculiar from the point of view of their linguistic manifestation. On the verbal plane, they are usually expressed with a wide circle of stylistic devices and expressive means. For example, jealousy is often manifested through comparison: “as if his absence quickened something within her”, “as if her heart was trying to come out”, “as if the past were lurking here in the shadow of his house”, “as if he had just recognized her as someone he knew a long time ago”, etc. However, most of the devices used to depict negative emotions belong to the syntactical level, e.g. aposiopesis (“It’ll show you how I’ve gotten to feel about – things”, “Why don’t you – Why don’t you stay for supper?”), polysyndeton (“Then suddenly she threw her napkin on the table and excused herself and went into the house”, “She had told him that she loved him, and Tom Buchanan saw. [...] His mouth opened a little and he looked at Gatsby and then back at Daisy”), repetition (“Daisy! Daisy! Daisy!”, ““She didn’t like it,” he said immediately. [...] “She didn’t like it,” he insisted”), anaphora (“She didn’t like it [...] She didn’t have a good time”), epiphora (“And she doesn’t understand [...] She used to be able to understand”), and parallel constructions (“He isn’t causing a row [...] You’re causing a row”).

Emotions in fiction can be characterized not only by certain stylistic peculiarities, but also by their favouritism towards particular speech acts. The main criterion for pragmatic classification of utterances is the way of expressing the speaker’s communicative intention. Thus, the classification of speech acts, introduced

by Prof. G. Pocheptsov, is based on purely linguistic principles and includes six basic speech acts: constatives, promissives, menaces, performatives, directives, and questitives [4]. The latter is the most productive type of speech acts for the expression of jealousy, which can be explained by the fact that, according to many psychologists, jealousy is a mixture of love, anger, and fear, and the latter leads people to question many facts, primarily the behavior of others: “It’s romantic, isn’t it, Tom?”, “Who is this Gatsby anyhow? [...] Some big bootlegger?”, “What kind of a row are you trying to cause in my house anyhow?”, “Not at Kapiolani?”, etc.

The above-mentioned examples prove that complex negative emotions find their verbal expression through a particular set of linguistic means, the choice of which can be explained by the psychological script of these emotions.

LITERATURE

1. Ваулина О. В. О некоторых языковых особенностях выражения эмоции в речи / О. В. Ваулина // Актуальні проблеми вивчення мови та мовлення, міжособової та міжкультурної комунікації : [міжвуз. зб. наукр. пр. / відп. ред. Шевченко І. С.]. – Харків: Константа, 1996. – С. 33.
2. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Евгений Павлович Ильин. – СПб: Питер, 2001. – 752 с.
3. Лук А. Н. Эмоции и чувства / Александр Наумович Лук. – М.: Знание, 1972. – 80 с.
4. Почепцов Г. Г. Предложение / Георгий Георгиевич Почепцов // Теоретическая грамматика современного английского языка. – Москва: Высшая школа, 1981. – С. 161–281.
5. Prinz J. Are Emotions Feelings? / J. Prinz // Journal of Consciousness Studies. – 2005. – Vol. 12, No. 8–10. – P. 9–25.
6. Russell J. Culture and the Categorization of Emotions / J. Russell // Psychological Bulletin. – 1991. – Vol. 110, No. 3. – P. 426–450.

LIST OF ILLUSTRATION MATERIALS

7. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby / Francis Scott Fitzgerald. – Oxford: Oxford University Press, 1998. – 151 p.

L'USAGE DU VERLAN DANS LE RAP FRANÇAIS

Бегерська О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Les jeunes représentent une grande partie de la population et désirent avant tout d’être indépendants de leurs parents, se distinguer de la génération précédente par n’importe quel moyen, soit par les style de vêtements qu’on porte, soit par la littérature qu’on lit, soit par la musique qu’on écoute. De toute façon, la langue est le trait le plus distinctif qui délimite les adultes de la jeunesse. Le langage des jeunes reflète leur âge, formation, goût, intérêt, milieu et statut social. Avec le nombre croissant des immigrés qui apportent la culture de leurs prédécesseurs, les linguistes

s'intéressent beaucoup à la contribution que la jeunesse offre. L'influence des jeunes sur la prononciation, l'accent, le vocabulaire est immense et on ne peut pas sous-estimer cet impact [1; 2].

Un des signes de l'influence des jeunes sur la culture française est le rap. Les immigrés qui viennent des pays africains forment une sorte de mélange avec les jeunes Français urbains. Pour préserver leur identité culturelle et leur propre culture ces jeunes font recours au rap. Par l'intermédiaire du rap les jeunes manifestent leurs problèmes, surtout ceux de l'intégration dans la société. Le rap aide les gens à s'exprimer par le moyen du texte, des mots. Si le rap est le degré zéro de la mélodie, si le rythme (échantillonné, donc) y est le roi, il partage la vedette avec les mots [5].

Le lexique du rap est très varié et comporte un nombre considérable d'emprunts à l'anglais et à l'arabe. En même temps le rap utilise les expressions venant de l'argot et du verlan pour montrer sa richesse des paroles. Le vocabulaire est propre aux thèmes dont on parle. Les chansons de rap parlent des problèmes des banlieues comme drogues, crimes, violence, alcool. Les rappeurs critiquent la politique dans un pays, les relations en famille, ils constatent le manque de respect, de culture, de tact, d'instruction. Parmi les exécutants les plus fameux et écoutés on peut nommer Black Kent, El Matador, L'Algérino, Maître Gims, Tunisiano [4].

Le verlan comme une des formes du langage utilisée dans les chansons de rap constitue le code dans lequel on inverse les syllabes des mots. Dans un des sens c'est un jeu anagramme employé pour chiffrer, codifier le message. Le trait principal du verlan est l'inversion des syllabes dans le mot qui permet de créer un nouveau mot totalement différent d'un mot précédent. Par exemple: *L'envers* → *len-vers* → *verlan*.

Le verlan offre un large spectre de possibilités de changement des mots. Si on veut transformer le mot monosyllabique du type CV (consonne-voyelle), on ne doit que renverser les lettres, par exemple: *ça* [sa] → [as] *aç* ou *fou* → *ouf*.

Les mots du type CVC (consonne-voyelle-consonne) exigent l'emploi de la troncation. D'habitude la troncation entraîne le changement phonétique du [ø] en [œ], par exemple: *femme* [fam] → [møfa] → [mœf] = *meuf*.

Ainsi à partir des mots *père, faire, mec, sac, mère* on obtient *reup, reuf, keum, keuss, reum*. Les mots du verlan les plus souvent employés sont les suivants: *peucho, keum, keuf, meuf, rebeu, ainf, ap, ouam, téci, oinf, taspé, chelou* [3; 4; 5].

Le français des jeunes est déterminé par plusieurs facteurs différents parmi lesquels on peut nommer de nouvelles technologies comme Internet, chat, SMS, forums et d'autres. La langue des jeunes est toujours en train de se développer grâce à la culture et en particulier grâce à la musique. Les rappeurs sont aujourd'hui considérés comme créateurs ou au moins intermédiaires de cette culture. Comme la jeunesse c'est notre avenir, les jeunes Français vont déterminer le développement de la langue et les linguistes seront toujours intéressés à ce développement.

LITTÉRATURE

1. Бондарец О. Э. Иноязычные заимствования в речи и в языке: лингвосоциологический аспект : дисс. ... кандидата филол. наук : 10.02.01 / Ольга Эдуардовна Бондарец. – Таганрог, 2004. – 183 с.

2. Бурмасова С. И. Процесс лексического заимствования и влияющие на него факторы [Электронный ресурс] / С. И. Бурмасова. – Режим доступа : www.psu.ru/psu/files/0912/03_Burmasova.doc
3. Baude O., Sibile J. Langues et cité. L'arabe en France / Olivier Baude, Jean Sibile. – P., 2009. – № 15. – P. 1–3.
4. Boucher M. Rap. Expression des lascars. Significations et enjeux du Rap dans la société française / Manuel Boucher. – P : L'Harmattan, 1998. – P. 18.
5. Calvet L.-J. Les voix de la ville. Introduction à la sociolinguistique urbaine. / Louis-Jean Calvet. – P. : Édition Payot & Rivages, 1994. – 271 p.

LA JERGA JUVENIL EN LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN MASIVA

Chala S.O.

Universidad Nacional Lingüística De Kiev

Vivimos en una sociedad cada vez más impactada por los medios masivos de comunicación. Nuestro entorno es permanentemente bombardeado por distintas técnicas de información: radio, televisión, prensa, cine, ordenadores portátiles, correo electrónico, sitios de chat. Los jóvenes son los consumidores más activos de estas últimas tecnologías, queriendo de cualquier modo expresar su individualidad, la juventud cambia su lengua, usa las palabras que son entendidas sólo por ellos.

El vocabulario del lenguaje hablado de cualquier idioma es el que provoca muchas dificultades en el estudio. Esto se explica, ante todo, por una dinámica muy alta de la renovación y del uso de los determinados elementos léxicos, por su alta variabilidad que depende del uso regional, de los grupos sociales que los utilizan y los límites inciertos entre las lenguas literarias y el habla.

La actualidad del tema determina el estudio del aspecto estilístico-funcional de la jerga juvenil en los medios de comunicación masiva, ya que este tema es poco estudiado en la lingüística.

Después de haber hecho el análisis del lenguaje de la juventud se puede hacer las conclusiones siguientes:

Entre las principales características de la jerga española se puede destacar las siguientes: la agresividad, el realce de cualidades negativas o defectos, la degradación semántica, el humor, el ingenio, la ironía, el juego lingüístico y la exageración.

Entre las principales funciones del uso la jerga en la subcultura juvenil tradicionalmente se destacan:

1) la delimitación y la oposición del resto de la sociedad, el deseo de los comulgantes comunicarse entre sí y estar incomprensibles para el resto de la sociedad;

2) la tendencia a la autodeterminación . La jerga muy a menudo depende de la posición social de los hablantes, su nacionalidad, profesión.

Sobre la base del análisis de las fuentes lexicográficas se puede identificar una serie de características de la jerga:

1) Nominaciones metafóricas que descubren las oportunidades figurativas de la forma interior de la denominación original;

2) El uso de los sufijos aumentativos: *-ata; -ota, -eta*);

3) Préstamos, principalmente del inglés;

4) Diferentes tipos de abreviaciones;

5) Una rica sinonimia;

6) Lenguaje obsceno, que es bastante natural, ya que jerga típica se caracteriza por la marcación estilísticamente despreciativa.

Se puede hacer la conclusión, que el lenguaje de la juventud más activo reacciona a eventos de la vida, las capturas y refleja los nuevos desarrollos y cambios en el proceso de comunicación, además es fenómeno inestable que constantemente está enriqueciendo por las unidades léxicas nuevas y los rasgos lingüísticos que requieren registro y análisis.

En el transcurso de la realización de este análisis, se ha observado que tanto en el aspecto diacrónico como sincrónico, la jerga sigue existiendo y existirá, ya que los grupos sociales (diastráticos), siguen apareciendo y distanciándose entre ellos.

BIBLIOGRAFÍA

1. Дзюбишина-Мельник Н. Я. Сучасний жаргон і сучасне розмовне мовлення / Н. Я. Дзюбишина-Мельник // Наукові записки НаУКМА. – 2002. – С. 14–16.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К., 2006. – 716 с.
3. Савельев Е. А. Русскоязычные sms-тексты в социолингвистическом аспекте (на примере текстов SMS-сообщений представителей молодежной среды): автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01 / Е. А. Савельев. – Нижний Новгород, 2011. – 18 с.
4. Ставицька Л. О. Проблеми вивчення жаргонної лексики: соціолінгвістичний аспект / Л. О. Ставицька // Українська мова. – К., 2001. – № 1. – С. 55–68.

FRENGLISH OCCASIONAL IDIOMS IN ENGLISH NEWSPAPERS

Chumak N.A.

Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

In the Europe of medieval and modern times, French has exercised an important influence on the other European languages. English has been borrowing words from French since the Middle Ages, and this borrowing escalated after 1066, when William the Conqueror occupied England, and Norman French became the official language of the government, the church and the upper classes in general in England. During the Norman occupation, about 10,000 French words were adopted into English, some three-fourths of which are still in use today. This French vocabulary is found in every domain, from government and law to art and literature. More than a third of all English words are derived directly or indirectly from French, and it's estimated that English speakers who have never studied French already know 15,000 French words [4].

The 19th and 20th centuries saw a steady flow of French loan words into English. An essential characteristic of the English language is that it has a large proportion of French-origin words, which gives it a certain French flavour. That is why, though a Germanic language, English often seems more closely to resemble a Romance language, French, in particular. This is the natural result of close geographical and cultural contact between the two countries over many centuries. French words and expressions like *sang-froid*, *cause célèbre*, *par excellence*, *déjà vu*, have been taken into English wholesale. Others, like *boutique*, *detour*, *nuance*, *amateur*, *entrepreneur*, still look and sound quite French, but most people see them as English words. Some words, although adapted to the English orthography, retain the meaning or meanings of the French original. Here are a few examples of such "true friends" with their French equivalents: *age/âge*; *literature/littérature*; *vinegar/vinaigre*; *authority/autorité*; *comfort/confort*; *baggage/bagage*, etc [2].

In English *Frenglish/Franglais* means a mangled combination of English and French, produced either by poor knowledge of one or the other language, native bilingualism, or humorous intent. Sometimes the result of perceived over-use of English loanwords and expressions is called *Franglais*, while *Frenglish* is used to refer to the use of French words in English. As J.-P. Vinay and J. Darbelnet state, the method of creating equivalences is frequently applied to idioms. It happens because "prose abounds in images, expressions, figures, proverbs, etc. which derive in part from the vernacular" and "most convey a meaning or experience that readily finds a parallel image, expression, figure, or proverb in other languages" [1, p. 295]. In spite of different historical and cultural ethnical experiences, French and English people have something common in their ethnic language pictures of the world. Therefore a great number of Frenglish occasional idioms were picked out from the English newspapers ("The Times", "The Guardian" etc.) by means of the sample method. Many of these idioms contain some realia of the integral parts of French culture.

Here are some examples:

- to go together like *baguettes et beurre*, to be like *pain et raisins*, to be like *brie* and *baguette*, to be like asparagus without *Béarnaise* sauce – that means "to get along like a house on fire" (English equivalent idiom);

- to feel like burying one's face in a *boeuf en daube* – that means "to put a foot in it", "to get egg on one's face" (English equivalent idioms).

- to cling like ripe *Camembert* to overall – that means "to **cling** / **stick** / **hang on** / **hold on like a limpet (to sth/sb)**", "to stick like a limpet (to sth)" (English equivalent idioms);

- to be like ketchup and *cordon bleu*, to be as unlike as *Roquefort* and *Dolcelatte*, be like crayon and *Camembert*, to be like *baguette* and breadfruit, to be as far from each other as *foie gras* is from a turkey twizzler, to be different as a wedge of cheddar is from a round of *Camembert* – that means "as different as chalk from cheese" (English equivalent idioms);

- to smell like overripe *Camembert* – that means "to stink like a skunk" (English equivalent idiom);

- to be as pungent as any *bouillabaisse* – that means "as keen as mustard" (English equivalent idiom);

- *to feel like you're walking into a casserole* – that means “*to feel hot as in the hell*” (English equivalent idiom);

- *since sliced baguette, since the croque-monsieur* – that means “*from the time immemorial*” (English equivalent idiom);

- *to serve shoe leather with béarnaise* – that means “*(can't) polish a turd*” (English equivalent idiom) [3; 5; 6].

In conclusion, it's necessary to say that the number of Frenglish occasional idioms picked out from the English newspapers is about 300 expressions and it is constantly increasing.

REFERENCES

1. Berman A. Translation and the trial of the foreign / Antoine Berman; ed. by L. Venuti // The translation studies reader. – London; NY: Routledge, 2000. – P. 284–297.
2. Bostina-Bratu S. The Clash of civilizations: Franglais and Frenglish / S. Bostina-Bratu // Land Forces Academy Review. – Sibiu : “Nicolae Balcescu” Land Forces Academy, 2010. – № January 1. [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.readperiodicals.com/201001/2002253341.html>.
3. The Guardian [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.theguardian.com/international>.
4. Lawless L. K. How French has influenced English. Les influences de la langue française dans la langue anglaise [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://french.about.com/od/vocabulary/a/frenchinenglish.htm>.
5. The Oxford Dictionary Online [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>.
6. The Times [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/>.

DIALOGUE OF LANGUAGES AND CULTURES IN THE CONTEXT OF ENGLISH AND UKRAINIAN LEGAL COMMUNICATION

Дробаха О.В.

Академія адвокатури України

It is generally agreed that language and culture are linked in the transmission of knowledge, in the construction of social life, and ideologies about language use and its relation to human resources. It is not possible to understand or appreciate one without knowledge of the other [4, 220].

Language can be viewed as a verbal expression of culture. It is used to maintain and convey culture and cultural ties. Language provides us with many of the categories we use for expression of our thoughts, so it is therefore natural to assume that our thinking is influenced by the language which we use. The values and customs in the country we grow up in shape the way in which we think to a certain extent. Language plays a vital role in establishing and maintaining what we call culture, including conventions, habits and interpretive practices of individuals and communities.

Through language we create and share with other identities, categories, attitudes, values and belief structures. The study of how a particular culture uses language can reveal important aspects of sociality and behavior, including how people organize activities, socialize new members, build or resist authority, use literacy tools, worship, argue, and imagine.

An understanding of the relationship between language and culture is important for language learners, users, and for all those involved in language education. For language teachers and learners in general, an appreciation for the differences in opinion regarding the relationship between language and culture can help to illuminate the diversity of views held toward the use of language. Moreover, insight into the various views can assist not only second language learners but also first language users, as the way we choose to use language is not just important for some of us. Such insights also open the door for a consideration of how both language and culture influence people's life perceptions, and how people make use of their preacquainted linguistic and cultural knowledge to assess those perceptions. For all language users, the recognition of how their language affects others can greatly impact the direction and motivation for both language study and interpersonal relationships, and it can also add great insight and value to language education, program planning, and curriculum development.

Law is a system of rules that are enforced through social institutions to govern behavior [3, 90]. The law affects nearly every aspect of our lives every day. We have laws to deal with crimes like robbery and murder. And we have laws that govern activities like driving a car, getting a job, and getting married. Laws give us rules of conduct that protect everyone's rights. It provides a rich source of scholarly inquiry into legal history, philosophy, economic analysis and sociology. Law also raises important and complex issues concerning equality, fairness, and justice.

Law is language. It is not solely language, since it is a social institution manifested also in non-linguistic ways, but it is a profoundly linguistic institution. Laws are coded in language, and the processes of the law are mediated through language. The legal system puts into action a society's beliefs and values, and it permeates many areas of life, from a teacher's responsibilities to a credit card agreement.

When we think of the intersection of law and language, most of us reflect on the linguistic sides of the issue, such as: questions about why lawmakers use certain words as opposed to others, queries about 'legalese', and problems of misunderstanding, interpretation and translation. Rarely do we spend much time considering the possibility that the language we speak might itself form the basis for the granting – or denial – of certain legal rights and responsibilities.

When law and culture are thought of together, they are conceptualized as distinct realms of action and only marginally related to one another. As Clifford Geertz has said, "law is one way in which we make sense of the world, one way of organizing meaning, one distinctive manner of imagining the real" [1, 184]. Law is simply one of the signifying practices that constitute culture and, despite its best efforts, it cannot be divorced from culture. Nor, for that matter, can culture be divorced from law. Therefore, if one were to talk about the relationship between

culture and law, it would certainly be right to say that it is always dynamic, interactive, and dialectical – law is both a producer of culture and an object of culture. Put it generally, law shapes individual and group identity, social practices as well as the meaning of cultural symbols, but all of these things also shape law by changing what is socially desirable, politically feasible, legally legitimate.

Thus, as we can see the relationship between language and culture is deeply rooted. They are undeniably intertwined. To interact with a language means to do so with the culture which is its reference point. We could not understand a culture without having direct access to its language because of their intimate connection. As for law, – a system of rules that are enforced through social institutions to govern behavior [3, 90] – it is closely related to language and culture in different aspects.

REFERENCES

1. Geertz Clifford Local Knowledge Further Essays in Interpretive Anthropology / Clifford Geertz. – New York : Basic Books. 1983. – 244 p.
2. Gibbons John Language and the Law / John Gibson. – Harlow : Longman, 1994. – 476 p.
3. Robertson Geoffrey Crimes Against Humanity: The Struggle for Global Justice / Geoffrey Robertson. – New York : The New Press. 1999. – 658 p.
4. Wardhaugh Ronald An introduction to sociolinguistics (Fourth Ed.) / Ronald Wardhaugh. – Oxford : Blackwell Publishers. 2002. – 408 p.

DIE TONPAPETTE DER ERZÄHLUNGEN VON MARIE LUISE KASCHNITZ

Ivanenko S.M.

Nationale Pädagogische Mykhajlo-Drahomanov-Universität Kyjiw

Marie Luise Kaschnitz (Freifrau Kaschnitz von Weinberg, geb. Freiin von Holzig-Berstett) (1901 – 1974) lebte in den Zeiten großer Umwälzungen in Europa: Sie erlebte zwei Weltkriege, einige Revolutionen und die Bedrohung des normalen Lebens durch Atomwaffen, sowie die Änderung von der gesellschaftlich-politischen Form des Staates auf deutschem Boden vom Kaiserreich über die Weimarer Republik und die Nazidiktatur zum demokratischen Staat in Form der Bundesrepublik Deutschland. Diese objektiven Tatsachen haben ihr Schaffen geprägt. In der Erzählung *Zu irgendeiner Zeit* (1964) schrieb sie, “dass die Existenz des Menschen eine tragische ist” [...] [2, S. 282]. Davon zeugen auch die 34 Erzählungen aus dem Erzählband, den die Herausgeberin Elisabeth Borchers unter dem Titel *Liebesgeschichten* publiziert hat. Nur in 12 Erzählungen aus diesem Band kann man ein optimistisches Ende feststellen. Das ist ein Zeichen dafür, dass der Autorin die pessimistische Aussicht der dargestellten Lebensumstände viel näher lag, als die optimistische. Die Maximen Leben und Tod sind nicht nur in den Erzählungen präsent, sondern auch besonders stark in der Lyrik von Marie Luise Kaschnitz.

Einfache Berechnungen haben gezeigt, dass ca. 65% der Erzählungen des besagten Erzählbandes ein Spektrum negativer Emotionen aufweist. Emotionen

werden im Text im Textton evident. Unter dem Textton verstehen wir “eine Textkategorie, die die Intention des Senders in Bezug auf den Sachverhalt und die Einstellung des Senders zu den Qualitäten dieses Sachverhalts in Form eines Konzentrats aller expressiven Mittel des Textes, die er in seiner Sprachtätigkeit verwendet, zum Ausdruck bringt” [1, S. 266]. Da die Textsorte *Erzählung* zur Epik gehört, bildet der epische Grundton die Basis für den Textton des jeweiligen Textes, darauf schichten sich verschiedene Tönungen und Töne und bilden dadurch Tonunterarten und Tonabarten der epischen stilistischen Tonart, die im jeweiligen Text entsprechend der Intention des Autors dominant sind. Der epische Grundton der Erzählsammlung von Marie Luise Kaschnitz ist fakten-objektiv. Aber in den meisten Erzählungen des genannten Erzählbandes dominiert die tragische Tonart in ihrer Varietät als subjektiv-tragische Tonunterart, wobei betont werden muss, dass einige Erzählungen die subjektive Tragik des Schicksals einer Figur aus der objektiven Tragik der Lebensumstände bzw. der konkreten Situation ableiten. So ist die persönliche Tragödie der Figur Karl Frick aus der Erzählung *In der Heimat, in der Heimat, da gibts ein Wiedersehn* durch den I. Weltkrieg verursacht, weil er verschüttet wurde und sich daraufhin ein Nervenleiden entwickelte. Dazu kam, dass er eine “*irre Hoffnung auf königliche Entschädigung*” [2, S. 7] gehegt hat, jedoch nichts erhielt. “*Er war ein zerstörter Körper, ein unzufriedener Geist, reizbar und fordernd, von allem und allen enttäuscht. Am meisten von seiner Frau*” [ebd.]. Es gab für ihn letztendlich nur eine Möglichkeit zur Existenz – die Irrenanstalt. Offiziell hieß es, dass er dort sein Leiden heilen sollte, in Wirklichkeit wollte man ihn loswerden, weil er durch “*das Mal des Krieges, ein äußerliches Zeichen großer Veränderung und Verwirrung*” [ebd.] den Anschein erregte, irre zu sein, was er aber nicht war. Er ist lediglich allen fremd geworden, den Arbeitskollegen, den Kindern und seiner Frau. Es gab keine Liebe mehr. In einem wehmütigen und verzweifelten Ton lässt ihn die Autorin vor der Tür der Irrenanstalt ein Schützengrabenlied von Heimat und Wiedersehn singen, weil er sich das im Krieg so sehr wünschte: Die Rückkehr und ein Wiedersehn mit seiner Frau. Der verzweifelte Textton wird durch die Ringwiederholung (der Titel und der letzte Satz der Erzählung sind gleich) verstärkt.

In der Erzählung *Das Kalkwerk* (um 1930) platzen alle Hoffnungen eines jungen Mannes auf die bessere Zukunft durch den Ausbau des Kalkwerks. Es wird stillgelegt und Hermann, die Hauptgestalt der Erzählung, geht von zu Hause weg, weil er woanders das bessere Leben, das durch den technischen Fortschritt einkehren wird, zu finden erhofft. Der letzte Satz, der seinen weiteren Lebensweg skizzierte, vermittelt aber eine gewisse Aussichtslosigkeit seiner Hoffnungen [...] die Zukunft lag vor ihm, unendlich und leer [2, S. 31]. Diese Geschichte hat einen traurigen Ton am Ende, der durch die Metapher *leere Zukunft* zum Vorschein tritt.

Marie Luise Kaschnitz griff verschiedene Themen auf, die mit dem großen Thema der Liebe in Zusammenhang stehen. In der Erzählung *Die Füße im Feuer* (1964) zeigt sie den Tod in Einsamkeit der Frauen, die ihre Geliebten im II. Weltkrieg verloren haben. Der Krieg und die Umstände, die ihn entfacht haben, sind hier der objektive Verursacher der subjektiven Leiden der Hauptfigur. Das Feuer hat in dieser Erzählung eine symbolhafte Bedeutung. Das Feuer des Krieges hat die alte Frau als Kaminfeuer nachgeholt und ihrem einsamen durch Kälte in zweifacher Sicht

(physische Kälte und die Kälte der Einsamkeit) geprägten Leben ein Ende gesetzt. Durch die hyperbolische Übertreibung der Abstumpfung aller physischen Sinne und die Unmöglichkeit, etwas zu fühlen, schafft die Autorin die Verzweiflung der Hauptfigur im Moment ihres Todes. Die letzten zwei Sätze schaffen den verzweiferten Ton der Geschichte mithilfe der Lexik (*hin sein, krampfen um, weinen*), der variierten Wiederholung (*schönes Feuer, liebes Feuer, alter Vulkan aus der Tiefe der Erde*), der Litotes *Ich bin nicht unsterblich* und der treffenden Wortwahl [...] *und meine Finger krampfen sich um einen Fetzen Papier, auf dem das Wort Liebe steht*.

Die Palette des Texttons in den Erzählungen des Bandes *Liebesgeschichten* umfasst den fakten-objektiven Ton der Erzählerin, worauf die Töne des Spektrums der tragischen Tonunterart schichten: beunruhigt, aufgeregt, unheilrohend, traurig, tieftaunig, verzweifelt, unheimlich, wehmütig, die in 65% der Texte vorkommen. In den übrigen Texten registriert man optimistische Töne: den begeisterten, mitfühlenden, wohlwollenden, fröhlichen, heiter-ironischen und ergriffenen Ton, wie z. B. in der Erzählung *Der Gärtner* (1948 – 1955). Die bejahende Kraft des Menschen und seine Zuversicht in die Zukunft drückt die Autorin metaphorisch-metonymisch im vorletzten Satz der Geschichte aus: *Aber es gibt Menschen, die den Fuß auf den Leib des Drachens setzen und ihn niederhalten, solange ihr Herz schlägt*.

LITERATUR

1. Ivanenko S. Textpolyphonie aus psychologisch fundierter kommunikativ-pragmatischer Sicht / S. Ivanenko. – Frankfurt am Main, 2005. – 308 S.
2. Kaschnitz M. L. Liebesgeschichten / M. L. Kaschnitz. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986. – 345 S.

ZEITLICHE EINORDNUNG DER GEMEINSAMEN ENTLEHNUNGEN DES DEUTSCHEN, UKRAINISCHEN UND RUSSISCHEN

Karpus A.K.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Es ist seit langem bekannt, dass zum gemeinsamen lexikalischen Bestand von verwandten und nichtverwandten Sprachen recht viele Wörter mit gleichen Wurzeln gehören. Ihre Untersuchung scheint von großem Wert zu sein [1], weil sie sowohl die historische Entwicklung der Sprache, als auch ihren heutigen Stand zusammenzustellen erlaubt.

Im vorliegenden Beitrag geht es um einen Versuch der etymologischen Untersuchung des gemeinsamen lexikalischen Bestandes (weiter GLB) von drei Sprachen – des Deutschen, Ukrainischen und Russischen am Beispiel der allgemeingebräuchlichen Lexik.

Als Material der Untersuchung dienten 373 Lexeme, die dem Wörterbuch *Grundwortschatz Deutsch* von Heinz Oehler [5] entnommen waren, und ihre ukrainischen und russischen Entsprechungen. Ihrer Herkunft nach lassen sich diese Wörter in vier Gruppen gliedern:

Kognaten – 120 Wörter;

Entlehnungen – 235 Wörter;
 Mischbildungen – 9 Wörter;
 Wörter unklarer Herkunft – 9 Wörter [2,3,4].

Von Interesse ist die Tatsache, dass die Entlehnungen doppelt so viele Lexeme zählen wie die ureigene Lexik, was darauf hinweist, dass sich der Wortbestand der Sprache durch die Beziehungen zwischen den Völkern immer stärker internationalisiert.

Die Analyse der zeitlichen Einordnung von Entlehnungen aus den klassischen Sprachen, die nach ihrer Zahl (115 Lexeme) den anderen Gruppen von übernommenen Wörtern weit überlegen sind, hat gezeigt, wie sich der Charakter der Beziehungen zwischen den Völkern auf den Austausch von Lexik auswirkt.

Etwa 40 Wörter, die auch heute zur aktuellen Lexik gehören, kamen ins Deutsche schon in der althochdeutschen und mittelhochdeutschen Periode [4], was von engen Beziehungen dieser Sprachen zeugt. Bekanntlich war die lateinische Sprache bis in das 14. Jahrhundert die Schriftsprache von westeuropäischer Wissenschaft, Literatur, Kirche und bis zum 18. Jahrhundert die Sprache der Diplomatie. Später lässt dieser Einfluss nach, was die folgende Tabelle zeigt.

Bereicherung des GLB mit griechisch-lateinischen Entlehnungen

Sprache	Jahrhundert			
	14. – 15. Jh.	16. Jh.	17. Jh.	18. Jh.
Deutsch	18	20	23	17
Russisch	5	7	19	61
Ukrainisch	8	19	21	24

Dafür werden in den anderen Sprachen, vor allem in der englischen und französischen, neue Wörter auf der Grundlage des griechischen und lateinischen etymologischen Materials gebildet (wie Kilogramm, Telephon, Telegraph, Kinematograph, Automobil u. a.). Von vielen solchen Wörtern sind heute ihre gekürzten Varianten besser bekannt: Auto, Kino, Kilo, Taxi, Foto u.a.m. [2, 3, 4].

Von Interesse ist die Tatsache, dass die ukrainische Sprache in frühen historischen Perioden mehr Entlehnungen aus den klassischen Sprachen bekam als die russische, was daraus resultiert, dass die Beziehungen zwischen der Ukraine und den westeuropäischen Ländern bis zum 18. Jahrhundert viel enger waren [2, 3].

Die Vereinigung mit Russland bremste den Strom dieser Entlehnungen, die im Weiteren ins Ukrainische über die russische Sprache kamen.

Es sei darauf hingewiesen, dass die Entlehnungen aus dem Deutschen in die ukrainische Sprache viel früher kamen als in die russische. Das zeugt von den engeren Kontakten der beiden Völker und Sprachen. Zum Teil geht es dabei um unmittelbare Entlehnungen aus dem Deutschen, zum Teil aber trat das Polnische als Vermittlersprache auf.

Aus dem Gesagten resultiert:

Zur gebräuchlichsten Lexik des GLB von drei genannten Sprachen gehören außer den ureigenen Wörtern, die die notwendigsten Begriffe aus dem Leben von drei Völkern bezeichnen und von gemeinsamer Herkunft dieser Sprachen zeugen, noch die aus den anderen Sprachen übernommenen lexikalischen Einheiten, vor allem aus den klassischen Sprachen.

Ihre Datierung hängt mit den Kontakten zwischen den Völkern zusammen. Die Angaben der etymologischen Wörterbücher zeugen davon, dass vom 14. bis zum 17. Jh. die meisten Entlehnungen ins Ukrainische früher kamen als ins Russische, weil die Kontakte dieser Sprache zu den meisten westeuropäischen enger waren.

Die Vereinigung der Ukraine mit Russland hemmte den Strom dieser Entlehnungen, weil die Kontakte seit jener Zeit über das Russische verwirklicht wurden.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка / В. В. Акуленко. – Харьков : Издательство Харьковского университета, 1972. – 215 с.
2. Етимологічний словник української мови, т. 1 – 6. – Київ : Наукова думка, 1982 – 2012.
3. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка [Electronic resource]. – Mode of access: <http://etymology.rusland.ru/index.php?act=contents&book=vasmer>.
4. Wasserzieher E. Kleines etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache / Ernst Wasserzieher. – Leipzig : Bibliographisches Institut, 1979. – 262 S.

ILLUSTRATIVES MATERIAL

5. Oehler H. Grundwortschatz Deutsch / Heinz Oehler. – Stuttgart : Klett, 1985. – 185 S.

TEACHING ENGLISH ONLINE

Kolomiets I.O., Shkliar I.M.

Kyiv National Linguistic University

Teaching English online is a very attractive possibility for many these days, and it's a choice that is gaining popularity fast among ESL teachers and students, mostly because of the advantages. It's great to see such a big interest in teaching English online. I really believe that doing this opens up a lot of creative opportunities for you as a teacher, giving you the platform to go down your own teaching path and teach the way that you believe is best for your students.

You have all of the benefits that come with working from home. You save money on commuting costs; mothers can stay home with their kids; you set your own schedule, hours, etc...; you work within the comfort and privacy of your home, in your pajamas or sweats; you have greater freedom and independence...among others.

Thanks to the advances in telecommunications technology and devices, you have the possibility to reach students from across the globe, students who may not have the time to take a regular course, or don't usually have native English speakers to talk to.

What are you prepared to offer?

Will you help students build vocabulary, answer grammar questions and clarify doubts, or merely offer students the chance to speak to a native English speaker?

Whatever you choose to do, you must be absolutely clear on what it is you will offer, and provide some form of structure, like lessons plans or at the very least some guidelines in reference to what you will help your students accomplish. Although you may come across students who only want to talk (and have you just sit there and listen), this may not be what the majority wants. It is important that you offer what you know best. Are you great with idioms, slang, or specific vocabulary? It's important to identify your niche.

The most important thing is to know who your target market is and where to find them. Being able to define your audience is the first step. This is often overlooked, but knowing as much as you can about potential students will help you bring them to your website and convince them that they will benefit from taking lessons with you.

Most marketing strategies that are effective in this field can be grouped into two different groups: short-term and long-term.

Short-term strategies include things like advertising, and bring immediate results. This is perfect for when first starting out, or whenever you need to quickly fill your schedule. Some of these methods cost a little money, but there are many ways that you can do this for free.

Long-term strategies don't have such an immediate effect, but once you have these established, your initial work will bring in students for the months and years ahead. These strategies includes creating content on your site, improving your site's search rankings, uploading videos, using social media, and other exciting strategies.

Then there is the ultimate way of getting your perfect students: referrals. Referrals are the most efficient way to fill your schedule, and you should concentrate your efforts on trying to get as many as you can.

Getting started is sometimes the hardest thing to do. That's why I really recommend just getting your first student and going from there. Having a plan of what you want to do long-term is obviously important too.

You'll also have to think about how many hours you want to teach per week. One advantage of online teaching is that there is no traveling between lessons, so you can go straight from one student to another (if you do this, go with 55-minute lessons instead of 60).

Promote your business on several social media sites like Facebook, Twitter, LinkedIn, etc...

There has never been a better time to teach English online.

LITERATURE

1. Askew J. 15 Amazing Tools and resources for Teaching English Online / Jack Askew. – Boston, 2015. – 183 p.
2. How to Teach English Online: What You Need to Get Started [Electronic resource]. – access mode: – [http: // www.teachingsonline.com/teach-english-online](http://www.teachingsonline.com/teach-english-online).
3. How to Teach English Online: Everything You Need to Know. – [Electronic resource]. – access mode: [http: // www.busyteacher.org/3339-teaching-english-online](http://www.busyteacher.org/3339-teaching-english-online).

LA SEGMENTATION, L'ACCENTUATION ET LE RYTHME DANS LA PRODUCTION ORALE

Комірна Є.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Le sujet de ces thèses est consacré aux particularités de la segmentation de la chaîne parlée, de la réalisation de l'accentuation selon la situation de communication favorisant la formation d'une structure rythmique et des unités accentuelles.

La prosodie ou le niveau suprasegmental sert à organiser, structurer la chaîne parlée en unités de sens. Tels composants de la prosodie que le rythme, l'accentuation de base avec la pratique de schémas mélodiques progressivement montants et progressivement descendants, se réalisent sur la syllabe. La syllabe présentant l'unité prosodique minimale qui se dégage sur le plan syntagmatique semble jouer un des rôles importants dans la démarcation phonostylistique. Dans le système rythmique et le système temporel la syllabe étant l'unité prosodique minimale contribue à la formation d'un schéma rythmique et temporel propre à un style phonétique. L'unité rythmique est le groupe de syllabes dont une seule est proéminente. Le rythme du langage ne se présente pas comme le "taccata" de la mitrailleuse, car les syllabes commencent doucement. C'est plutôt le battement d'un cœur: selon Aristote, celui-ci est la source même du rythme poétique.

C'est le retour des accents toniques qui crée le rythme. Les structures rythmiques les plus constantes du français sont celles à 2 ou 3 syllabes (style recherché), bien qu'il y en ait qui contiennent 4, 6 et même plus de syllabes (style moyen, style familier). Le modèle rythmique du français se caractérise par l'égalité (isochronie) des syllabes. L'inertie rythmique trouve sa réalisation non pas dans la succession simple des unités accentuelles mais dans la syllabe finale de l'unité rythmique plus complexe, la phrase. En travaillant le rythme il est nécessaire de proposer aux apprenants l'échantillonnage rythmique permettant de faire ressortir le rythme binaire, ternaire, quaternaire, quinquanaire. Il est extrêmement important au plan didactique de comprendre le phénomène d'accentuation et de prévenir les difficultés de perception. En français, en revanche, une attitude perceptive est portée à la fin qu'au début et la proéminence prend généralement la forme d'un allongement.

Dans la notion de rythme il y a donc un facteur interne (individuel) propre à chaque individu et un facteur externe (d'ordre social) ayant un élément d'identification culturelle et sociologique.

Apprendre à maîtriser le rythme, c'est être capable d'identifier les unités qui forment le cadre social déterminant l'ensemble des habitudes de prononciation, mais aussi de retrouver le nombre de syllabes par unité.

Dans une perspective didactique le but est de construire avec l'auditeur un cadre d'analyse, puis de remplir une grille d'écoute, à partir d'échantillons sonores, grille dans laquelle on placera le débit, l'accentuation, la segmentation en unités de sens, l'hierarchisation (parenthésisation), l'utilisation spécifique de la mélodie.

L'académicien L.V. Ščerba prétend qu'apprendre une langue étrangère signifie acquérir tout un nouveau système d'habitudes articulatoires et rythmico-intonatives

[1, p. 11–20]. Ainsi, la prosodie qui est considérée comme la ponctuation du code orale peut servir de base pour les exercices ayant pour but la formation des habitudes d'écoute. En formant celles-ci il faut prendre en considération les indices acoustiques de la chaîne parlée (durée, intensité, hauteur) qui se combinent de façon concomitante à chaque point de la chaîne et produisent des procédés ou phénomènes acoustiques permettant de segmenter l'énoncé et de mettre en valeur un segment de l'énoncé, d'accentuer et de mettre en valeur tel ou tel segment de l'énoncé, mais aussi de produire des effets particuliers à travers la forme d'une courbe mélodique [2, p. 23–24].

La notion de groupe rythmique et d'intonation est étroitement liée à la syntaxe. La même succession syllabique peut être interprétée selon les facteurs prosodiques (accentuation, rythme, intonation) se réalisants aux points différents de la chaîne parlée :

Il travaille/si bien qu'il réussit.//

Il travaille si bien/qu'il réussit.//

La même succession syllabique peut être réalisée avec le schéma mélodique différente ce qui dépend du but de communication :

Tu restes. Tu restes ? Tu restes !

La particularité de la structure rythmico-intonative de la phrase française permet d'enlever l'ambiguïté du sens:

La belle ↑ferme ↑le voile↓. La belle ferme↑ le voile↓.

BIBLIOGRAPHIE

1. Щерба Л. В. Фонетика французского языка: [очерк французского произношения в сравнении с русским] / Лев Владимирович Щерба [7-е изд.]. – М.: Высшая школа, 1963. – 309 с.
2. Guimbretière E. Phonétique et enseignement de l'oral / Elisabeth Guimbretière. – Paris, 1994. – 87 p.

COMMON PRONUNCIATION PROBLEMS OF ENGLISH LEARNERS FROM CHINA AND WAYS TO AVOID THEM

Kuzmytska M.O.

Kyiv National Linguistic University

It is indisputable that learners' first language and cultural background may affect the speed at which learners master their second language and create certain difficulties in their learning process. Learners' first language may have positive or negative influence, where such interference, or negative transfer, would result in hindering this process.

Speaking of Chinese background, it is worth to mention that not only language and cultural differences become the obstacle for many students, but also the approach of teaching English as a foreign language in the People's Republic of *China (PRC)*, *which despite innovations in the system of education mostly remains examination-oriented and is presented through an intensive reading model* [4]. It is a little wonder that many students come strong in grammar and writing, but weak in listening and speaking. That is why special attention should be paid to the development of the above mentioned skills, starting with pronunciation, which is the primary object of this research.

Differences between English and Chinese, belonging to different language groups, are presented in grammar (verb tenses, notion of articles), rhetorical structures (Mandarin and English speakers sequence information in different ways), intonation patterns, alphabet and phonology. All the difficulties mentioned result in the heavily accented English of many Chinese learners. In some cases, even learners with perfect grammar may be very hard to understand [5].

Common pronunciation problems of Chinese learners of English are [1] [6]: pitch and stress, connected speech, words ending with consonants, consonant clusters, vowels reduction and the schwa sound, long vowels, diphthongs, pronunciation of certain consonants which do not exist in Chinese (/r/, /l/, /θ/, /ŋ/, /ʃ/, /tʃ/) and pronunciation of the most difficult consonant pairs for Chinese students, according to Laina Ho – /k/-/g/, /f/-/v/, /t/-/d/, /p/-/b/ [4]. Understanding of these typical problems of Chinese English learners is the key to their solving and avoidance in the future.

Pitch and stress play two quite different roles in English and Chinese, as there is no notion of stress in the Chinese language. Pitch, on the other hand, referred to as “tone”, plays crucial part as it changes the meaning of the word. Teachers of English who works with the PRC students need to remind the importance of stress in the English language.

Many PRC students also fail to produce connected speech while communicating in English, demonstrating the so called “staccato effect” of a Chinese accent [3]. This is caused by the fact that the boundaries between the syllables are more audible in Chinese, while in English it is harder to recognize the beginning and ending of the words and syllables. Moreover, English teachers should remember that syllables in Chinese never end with consonant with only few exceptions in some dialects, which causes two problems: 1) Chinese English learners don't connect the consonants at the end of syllables with the vowel at the beginning (the “staccato effect”); 2) students experience difficulties with pronunciation of words ending with consonants – they tend to omit the final consonant or add an extra vowel (like a schwa sound).

Although most consonants will be difficult to pronounce at word endings for the Chinese, voiced consonants pose the greatest challenge, which students tend to devoice. Thus, /b/ is devoiced to /p/, /d/ to /t/ and so on. Some of the consonants do not exist in the Chinese phonological system; therefore students often substitute them, which makes their speech difficult to comprehend. For example, /r/ is often replaced with /l/ or /w/, /v/ is replaced with /b/ or /w/, /l/ is often confused for /n/. English teachers should bear in mind these peculiarities and give their students clear instructions how to produce the sounds accurately.

Consonant clusters are extremely challenging for most Asian students as this phenomenon is not peculiar to any Asian language. So teachers need to spend a considerable amount of time with students to prevent omissions, additions and substitutions occurring in words with consonant clusters.

Not only pronunciation of consonants may require utmost attention, but also pronunciation of some vowels need to be discussed. Since the concept of stress does not refer to Chinese, PRC students have problems understanding the notion of vowel reduction and end up misusing the schwa sound.

Chinese diphthongs are usually pronounced quicker and with less distinctive articulation which leads to mispronunciation of English diphthongs, such as /ai/, /ou/, etc.

All the features mentioned above are presented in the speech accent archive created by George Mason University [2]. Presentation of distinctive features of Chinese and English phonological systems may raise our awareness of the differences of the two sound systems to avoid errors in pronunciation. Imitation, listening and speaking, as well as reading aloud are good suggestions for pronunciation improvement of English learners from China.

REFERENCES

1. Chinese Pronunciation Problems University [Electronic resource]. – Access mode: – <http://englishspeaklikenative.com/resources/common-pronunciation-problems/chinese-pronunciation-problems/>
1. Speech accent archive by George Mason University [Electronic resource]. – Access mode: <http://accent.gmu.edu/index.php>.
2. Swan M. Learner English: A Teacher's Guide to Interference and other Problems, 2nd edition / M. Swan, B. Smith. – Cambridge University Press, 2001. – 362 p.

LA GENESI DELLE UNITÀ FRASEOLOGICHE ITALIANE USATE NELLA LETTERATURA DELL'OTTOCENTO E I MODI DELLA LORO TRASMISSIONE NELLA LINGUA UCRAINA

Кузнецова М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

La prima metà dell'ottocento la letteratura europea è caratterizzata dal movimento culturale noto come Romanticismo. Nato in Germania, viene subito accolto in Inghilterra e, più lentamente, penetra nei paesi latini, come la Francia e l'Italia. I principali autori italiani del Romanticismo sono Giacomo Leopardi e Alessandro Manzoni. Alessandro Manzoni ha esercitato, soprattutto con *I promessi sposi*, un influsso evidente sulla lingua italiana, letteraria e non letteraria [5]. L'italiano post-manzoniano, letterario e non letterario, è ricco di espressioni dei *Promessi sposi* molte delle quali sono diventate idiomatiche [4].

Vediamo ora le caratteristiche principali delle unità fraseologiche. Si sa che le UF sono presenti in una lingua nello stato compiuto (perfetto), cioè in altre parole, possiedono caratteristiche come, ad esempio, la stabilità nel loro uso. Questo fenomeno si manifesta nel fatto che le parole, formando parte dell'UF, perdono

a volte il loro significato essenziale. I componenti dell'UF non possono esercitare un ruolo nominativo indipendente, neanche se la locuzione idiomatica potesse essere disintegrata semanticamente.

Possiamo ammettere che la tendenza di creare le nuove locuzioni dalle parole già note sia sempre una caratteristica umana durante tanti secoli. Analizzando la natura e la storia della fraseologia non si deve dimenticare che la letteratura e il folclore sempre influiscono al processo di creazione del lessico. Il significato delle unità fraseologiche a volte è lo stesso nelle diverse lingue perché i principi fondamentali della società sono quasi uguali in tutto il mondo. Se prendiamo qualsiasi modo di dire, vediamo che le parole con il significato principale appartengono alle parti del corpo della persona, agli animali, ai fenomeni della natura, cioè tutto che caratterizza la vita umana. Tante parole diventano simboli nella lingua. Il popolo basandosi sul significato diretto della parola fa riassunto e crea un simbolo nella lingua [2].

Parlando dei simboli è da notare la natura delle UF provenienti dalla lingua di gesti. La particolarità di queste UF consiste nel fatto che non sempre la loro simbolica coincide con la simbolica del gesto stesso. I gesti riguardanti i rituali coincidono nelle lingue dei popoli diversi se i popoli possiedono le stesse cerimonie rituali.

Un ruolo importante nella creazione delle UF svolgono i fattori extralinguistici, prima di tutto diversi tabù e in seguito la necessità di ricorrere all'uso delle espressioni descrittive di diversi fenomeni. Galli de Paratesi nel libro “La semantica di eufemismo” fa notare che durante le prime tappe di sviluppo della società le parole nomi di parenti del re, di animali devinizzati, di oggetti sacri ecc. erano proibiti. Nei secoli XVII-XVIII la tendenza alla raffinità della lingua ha comportato al tabù delle parole come “camicia” ecc. Galli de Paratesi osserva che persino in alcuni gruppi della società moderna italiana preferiscono usare “estremità” al posto di “piedi” o “mal di stomaco” al posto di “mal di ventre”.

La genesi delle UF non ha un valore cruciale nella loro traduzione, perché il compito principale del traduttore è la resa del senso e dello stile delle UF. Tuttavia a volte è necessario stabilire i dati etimologici in caso della traduzione delle UF contenenti i realia, le frasi alate o la fraseologia internazionale. Ogni gruppo seguente delle UF è caratterizzato dai propri principi di traduzione:

- 1) i modi di dire nazionali;
- 2) le UF prese in prestito/ i calchi fraseologici [3].

Le difficoltà maggiori presentano le idiomi che contengono i nomi propri, geografici, personaggi storici, oggetti di cultura e vita quotidiana, costumi e tradizioni (realia). E' chiaro che il traduttore non può tradurre queste UF conservando la loro specifica nazionale. A volte ci sono gli analoghi nella LA con la specifica adeguata. In caso dell'assenza di tale analogo il traduttore affronta i realia assenti nella LA. Il traduttore deve affrontare trascrizione, traslitterazione, calco o descrizione.

Trascrizione e traslitterazione si usano per rendere realia, nomi propri, oltre a ciò se i realia probabilmente non sono noti al lettore, questi metodi non sono ammissibili, perché rendono il testo tradotto tanto complicato per comprendere ed il traduttore è costretto a ricorrere alla descrizione di realia o semplicemente lo omette.

Le UF prese in prestito di solito vengono calcati direttamente conservando la struttura. Questi cosiddetti “fraseologismi internazionali” provengono dal latino,

greco e francese e riflettono eventi storici, miti, credenze popolari e costumi antichi. Alle UF internazionali appartengono pure le idioma provenienti dalla Bibbia, la maggior parte è stata sempre resa con il calco dal latino e greco in seguito alle traduzioni canonizzate alla lettera. Nell'arco degli anni hanno perso il loro senso biblico e sono diventati fraseologismi internazionali[1].

Dopo aver analizzato i fattori genetici delle UF possiamo affermare che sono importanti dal punto di vista di traduzione. Le UF nazionali non hanno equivalenti nella LA e hanno bisogno di una serie delle corrispondenze occasionali. Le UF prese in prestito sempre hanno un equivalente assoluto nella LA. In caso dell'inopportunità del suo uso si usano le varianti occasionali, analoghi contestuali e descrizioni.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черданцева Т. З. Итальянская фразеология и итальянцы/ Тамара Захаровна Черданцева – М.: ЧеРо, 2000. – 304 ст.
2. Galli de' Paratesi N. Semantica dell'eufemismo. / Nora Galli de' Paratesi – Milano : Libritalia, 2009. – 144 p.
3. Turrini G. Capire l'antifona/ G. Turrini, C. Alberti, M. L. Santullo, G. Zanchi (cura) – Bologna : Zanichelli, 1995. – 262 p.
4. Manzoni. Enciclopedia. [Electronic resource]. – Access mode : http://www.treccani.it/enciclopedia/manzonismi_%28Enciclopedia-dell'Italiano%29/
5. Zappella L. : Il Romanzo Ottocentesco [Electronic resource] / Luciano Zappella – Access mode : http://www.luzappy.eu/sintesi/romanzo_ottocentesco.htm

INTRANSITIVE VERBS IN MODERN GREEK

Liubchenko T.V.

Kiev National Linguistic University

Intransitive verbs are absolutive. The main feature of absolutive verbs is their semantic completeness that ensures the absence of a need for mandatory extension of the verb with other “specifying words” to compensate the content [3, p. 190; 5, p. 46 – 47]. According to N. Ivanytska, the meaning of all absolutive verbs is united by the archiseme “processuality” with basic semantic variations “action”, “process”, “state” [4, p. 6 – 7].

Modern Greek intransitive verbs function in the sentence as:

1. **Verbs with “zero valence”**, “valence-free verbs” [7, p. 88; 9, p. 251]: verbs denoting state of nature. A large number of the verbs denoting state of nature are absolutive verbs with zero valence (verbs without actants) [2, p. 24; 9, p. 121]. However, the Modern Greek language allows transformations with formally dissyllable sentence formations. The agence of action morphologically represented by the verb inflection of the third person singular -ει was eliminated from these constructions. The issue of prototype personality of the verbs denoting natural phenomena has already been examined in the scientific literature [8, p. 256]. One can assume that the argument-actor in this case is a super-being, belonging to the ancient Greek epos (the Greeks associated natural and atmospheric phenomena existence and activities

of the gods of Olympus) [6]; after the change of religion, this property has been attributed to the Christian God (in Homer's epos we find such constructions as *νε δ'άρα Ζευς*; in the Old and New Testaments: *Κύριος έβρεξεν* [11, p. 110]). These constructions are genetically related to monovalent verbal predicates, that is why transformations with predicates of action are possible: *βραδιάζει – έρχεται το βράδυ, καλοκαιριάζει – έρχεται το καλοκαίρι, νυχτώνει – έρχεται η νύχτα, ξημερώνει – αρχίζει η ημέρα, σκοτεινιάζει – πέφτει το σκοτάδι, χειμωνιάζει – έρχεται ο χειμώνας*.

2. Monovalent verbal predicates with subject syntaxeme.

2.1. Predicates of state, specifically: verbs denoting existence: *είμαι, υπάρχω*: *Εδώ ήταν παλιά μια εκκλησία*; combination of so-called words “of the category of state” [1, c. 99] and analytical syntactic morpheme-link *είναι* or analytical syntactic semimorphemes of *φαίνομαι* type: *Είναι άρρωστος. Δεν θέλω να φαίνομαι μόνο σωστός, αλλά και να είμαι*; verbs denoting mental or physiological state of a man: *Δακρύζω από λύπη/από συγκίνηση*.

2.2. Predicates of actions:

2.2.1. Verbs of the specific physical action: *Πρέπει να αθλείται κανείς σύμφωνα με τις δυνατότητες*

2.2.2. Verbs of motion with a differential seme concerning the characteristics of movement (differential semes of verbs of motion are defined in a monographic study by Ch. Basea-Bezandakou): “to move on one's feet”; “to move in the air”; “to move by transport”: *Η πεταλούδα πετάριζε ανάμεσα στα λολούδια*.

2.2.3. Lexico-semantics groups of the verbs of speech: verbs characterizing the external aspect of speech (method, manner). The verb *μουρμουρίζω* (to murmur) can be used with a subject-non-being in the sense of “to purr”: *Μουρμούρισε λιγάκι, αλλά ύστερα τον πλήρωσε*; verbs characterizing content of thoughts expressed through speech.

2.2.4. Lexico-semantics groups of the verbs of sounds:

– Verbs of sound that convey sounds emitted by animals, birds and insects. These are monovalent verbs with a dependent noun denoting the actor: *Τα σκυλιά γρουζάνε φοβισμένα*.

– Verbs of sound that convey sounds emitted by a man. These may also include phonatory paraverbal actions of laughter: *Σταμάτα να γκρινιάζεις*.

– Verbs that convey sounds emitted by both an animal and a man: *Ο λύκος/σκύλος ωρυόταν όλη τη νύχτα / Ωρύεται από τους πόνους*.

It can be concluded that the specific feature of the non-transitive verbs is a one-place valence framework with the substantial syntaxeme that performs the semantic and syntactic subject function.

REFERENCES

1. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / Іван Романович Вихованець ; відп. ред. К. Г. Городенська ; АН України, Ін-т укр. мови. – К. : Наук. думка, 1992. – 222 с.
2. Загнітко А. П. Структура та ієрархія валентних значень дієслова / Анатолій Панасович Загнітко. – К. : НМК ВО, 1990. – 64 с.
3. Загнітко А. П. Теоретична грамати́ка української мови: Морфологія : моногр. / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 437 с.

4. Іваницька Н. Б. Функціонально-семантичні параметри абсолютивних дієслів української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Н. Б. Іваницька. – К., 2000. – 20 с.
5. Каленич В. М. Одновалентні дієслівні предикати у двоскладних реченнях української мови / В. М. Каленич // Українська мова. – 2005. – № 3. – С. 46–53.
6. Кун Н. А. Легенды и мифы древней Греции / Николай Альбертович Кун. – Самара : ABC, 2001. – 496 с.
7. Масицька Т. Є. Граматична структура дієслівної валентності / Тетяна Євгенівна Масицька. – Луцьк : РВВ "ВДУ" ім. Лесі Українки, 1998. – 206 с.
8. Мейе А. Введение в сравнительноеизучениеиндоевропейскихязыков / Антуан Мейе. – М. ; Л. : Гос. соц.-эконом. изд-во, 1938. – 512 с.
9. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Люсьен. Теньер. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с. – (Языковеды мира).
10. Μπασέα-Μπεζαντάκου Χ. Σημασιολογική θεώρηση των ρημάτων κινήσεως της νέας ελληνικής γλώσσας : [διαδακτορική διατριβή] / Χριστίνα Μπασέα-Μπεζαντάκου. – Αθήνα : Καρδαμίτσα, 1992. – 302 σ.
11. Χαραλαμπάκης Χ. Νεοελληνικός λόγος. Μελέτες για τη γλώσσα και λογοτεχνία και το ύφος / Χριστόφορος Χαραλαμπάκης. – Αθήνα : Εκδόσεις Νεφέλη, 2001. – 389 σ.

BESONDERHEITEN DES JURADEUTSCHUNTERRICHTS: ÜBERSETZUNG VON RECHTSTEXTEN

Malynovska I.A.

Kiewer nationale linguistische Universität

In den verschiedenen Ländern haben sich durch Rhetorik, Politik und Verwaltungstradition unterschiedliche Rechtssysteme, Rechtskonventionen und juristische Traditionen herausgebildet. Diese Divergenzen finden ihren Niederschlag in den entsprechenden Verwaltungsakten und juristischen Fachtextsorten.

Zur Gewährleistung einer funktionierenden Kommunikation bedarf es der Übersetzung von Rechtstexten aller Art, vom Kaufvertrag über Versicherungsgutachten bis zum Gerichtsurteil. Gerade auch die zunehmenden Harmonisierungstendenzen setzen eine eingehende mehrsprachige Auseinandersetzung mit nationalen Rechtsinhalten und Rechtstexten voraus, wobei dem Übersetzen eine zentrale Rolle zukommt [1].

Zur Fachsprache Recht gibt es eine Reihe von Forschungen in den Bereichen juristische Semantik, Interpretation von Rechtstexten, Verständlichkeit von Gesetzestexten u.ä. Relativ wenig veröffentlicht wurde zum Bereich der Übersetzung, deshalb liefert diese Publikation einen Beitrag zu einer fachgebietsspezifischen Anwendung der allgemeinen Erkenntnisse der Übersetzungswissenschaft bezogen auf das Fachgebiet Recht und zeigt die Besonderheiten bei der Übersetzung der deutschen juristischen Texte ins Ukrainische.

Das Übersetzen als komplexes transkulturelles Handeln im Sinne Vermeers wird besonders in der Rechtssprache, die in der Regel in einer Nationalsprache und einem

bestimmten Rechtssystem geschichtlich gewachsen ist, auf große Schwierigkeiten stoßen. Ein Festlegen der Vorgangsweise hängt dabei immer von der Funktion des Translats ab. Übersetzen ist in diesem Sinne eine zweckabhängige Handlung. Auf der Ebene des Textes läßt die Komplexität der starren Rechtssprache eine absolute Neuformulierung nicht zu, da die korrekte Inhaltswiedergabe oberste Priorität hat. Die Eleganz des sprachlichen Ausdrucks darf in keiner Weise die Präzision der juristischen Aussage gefährden, daher sind auch die Möglichkeiten einer stilistischen Gestaltung begrenzt [2].

Es geht nicht, wie allgemein bei Fachübersetzungen, um eine begriffliche Umsetzung der Termini mit dem Ziel, dem Leser ein fremdes Rechtssystem vorzustellen, sondern es handelt sich darum, eine deutsche Rechtssprache auf ukrainisches Recht anzuwenden, bzw. innerhalb des ukrainischen Rechtssystems die deutsche Sprache zu verwenden. Begriffe aus der Rechtssprache, sogenannte Legaldefinitionen, stellen Sprachregelungen dar, die durch Geschichte und Tradition einer Nation oder Region, in der diese Gesetze entstanden sind, bedingt sind. Daraus ergeben sich die besonderen Schwierigkeiten. Zur Vermeidung einer zu starken Regionalisierung der Sprache mußte von wörtlichen Übertragungen, Neuschöpfungen der ukrainischen Termini abgegangen werden.

Eine der Hauptaufgaben der Ausbildung der Fremdsprache sind das Lesen und das Verständnis der Fachtexte eines beliebigen Niveaus der Schwierigkeit mit dem Wörterbuch. Die Übersetzung der juristischen Texte fordert nicht nur tiefe Kenntnisse der deutschen Sprache, sondern auch das Verständnis des Themas der Übersetzung und gutes Wissen der Terminologie in der gegebenen Richtung.

Die deutsche Sprache hat eine Reihe der grundlegenden Besonderheiten, die den unmittelbaren Einfluss auf den Prozess der Übersetzung leisten. Der Hauptunterschied der deutschen Sprache von allen übrigen Sprachen Europas ist ihr einzigartiges System der Wortbildung. Das Deutsche ist immer durch seine langen mehrsilbigen Wörter bekannt, z. B.: Begehungsverbrechen – формальний злочин. Solche langen Wörter sind Ergebnis des Strebens der Träger der deutschen Sprache zur Kürze. Ein solches Wort kann den ganzen Satz der ukrainischen Sprache ersetzen und die volle Beschreibung der sehr komplizierten Erscheinungen und Prozesse beinhalten, zum Beispiel: Eheerschleichung – укладання шлюбу шляхом шахрайства; Unterhaltsberechtigter – особа, що має право на утримання.

Diese Erscheinung in der deutschen Sprache ist sehr verbreitet, aber solche Wörter sind in den Wörterbüchern nicht immer vertreten. Deshalb muss man lehren, das komplizierte Wort auf die Bestandteile zu zergliedern und ihre Bedeutung nach dem Wörterbuch zu finden; dabei muss man beachten, dass das letzte Wort grundlegend ist, und die vor ihm stehenden Wörter es bestimmen.

Bevor man die Übersetzung aus dem Deutschen ins Ukrainische beginnt, muss man zuerst selbst im Allgemeinen den Inhalt des Textes oder des Fragmentes erfassen und den Hauptgedanken verstehen, und dann die Übersetzung beginnen.

Die Textübersetzung muss man mit den Hauptsatzgliedern unabhängig von der Stelle, die sie im Satz einnehmen, beginnen. Nach den Hauptsatzgliedern muss man die Nebensatzglieder übersetzen. [3].

Im Gegensatz zum Ukrainischen hat das Verb in der Ausstattung des deutschen Satzes seine feste Position je nach dem Typ des Satzes. Die deutsche Sprache hat eine der kompliziertesten Strukturen in den europäischen Sprachen. Während auf größtem Territorium Europas herrschte die Tendenz zur Vereinfachung der Sprache, behielt Deutsch alle seine archaischen Formen: Kasus, Geschlecht, Artikel bei.

Es ist sehr wichtig, die grammatischen Formen und Konstruktionen bei der Übersetzung richtig zu unterscheiden.

Bemerkenswert ist, dass sich das übersetzungswissenschaftliche Interesse naturgemäß auf Terminologie, Phraseologie und Textkonventionen der juristischen Fachsprache richtet. Man muss auch neben sprachlichen Kontrasten auch Unterschiede in Rechtskonventionen und interkulturelle Divergenzen beachten.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Sandrini P. Übersetzen von Rechtstexten [Elektronische Ressource]. – Zugang zur Ressource: http://www.inst.at/trans/17Nr/6-4/6-4_spillner17.htm
2. Schönhofer B. Das Übersetzen von Vertragstexten [Elektronische Ressource]. – Zugang zur Ressource: <http://othes.univie.ac.at/26952/1/2013-02-250601636.pdf>
3. Orjel I. Die Besonderheiten der Übersetzung der deutschen Texte [Elektronische Ressource]. – Zugang zur Ressource: <http://www.kgau.ru/new/all/konferenc/2014/g13.pdf>

GRAMMATISCHE UND LEXIKALISCHE BESONDERHEITEN DER DEUTSCHEN SMS-KOMMUNIKATION

Mastschenko A.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Obwohl die ersten SMS-fähigen Mobiltelefone Ende des 20. Jahrhunderts hergestellt wurden, blieb die sprachliche Komponente der SMS-Kommunikation lange unerforscht. Zuerst wurde die Nutzung der Kurznachrichten der privaten Kommunikation zugeordnet. Inzwischen ist sie aber in allen Gesellschaftsschichten vorzufinden. Heute werden in Deutschland monatlich etwa 2,1 Milliarden SMS verschickt, mit steigender Tendenz. Weltweit liegt die Zahl der Mobiltelefon-Besitzer bei ca. 700 Millionen. Kein Wunder auch, dass sich heute manche bekannten Sprachforscher mit diesem Phänomen beschäftigen und der neuen Art Kommunikation einen Platz in der Linguistik zuzuweisen versuchen (P. Schlobinski, Chr. Dürscheid, S. Germann u. a.). Auch populäre Medien begannen diese “neue Sprache” zu thematisieren [2, 3].

Wir haben selbst erlebt, wie sich mit den neuen Medien neue Kommunikationsformen entwickelt haben. Das Schreiben mit diesen Medien unterliegt ganz anderen Bedingungen als das gewöhnliche Schreiben. Bei dem Computer kann man mit Hilfe verschiedener Rechtschreib- und Textverarbeitungsprogramme arbeiten. Beim Handy werden die Schreibbedingungen durch die Zahlentastatur, das kleine Display und die Beschränkung der Zeichenzahl gegeben. Das führt zur verkürzten Schreibweise, weil die SMS-Kommunikation als dialogisch und ziemlich synchron bezeichnet werden kann. Diese Art zu schreiben ist der mündlichen Kommunikation viel näher. Die SMS-Mitteilungen sind einerseits schriftbasiert, andererseits aber in starkem Maße konzeptuell mündlich [3].

Es ist typisch, in SMS-Texten die sprachlichen Mittel anzuwenden, welche in der gesprochenen Sprache vorkommen. Dabei wird vom formellen Stil, von der sogenannten "konzeptionellen Mündlichkeit" gesprochen. Innerhalb der kritischen Auseinandersetzung mit der SMS als Kommunikationsform der neuen Medien wird darauf hingewiesen, dass eine hohe Fehlerquote im orthographischen und grammatischen Bereich toleriert wird [4]. Es geht nicht nur um die Flüchtigkeitsfehler, sondern auch um eine von vornherein akzeptierte Fehlerquote.

Es ist auch eine Vielzahl von Abweichungen von formalen und grammatischen Regeln zu beobachten. Es können die Groß- und Kleinschreibung, die Getrennt- und Zusammenschreibung nicht beachtet werden (*Hey!Haben wir was in franze auf? Sehen wiruns heute abend? Grüßschön*). Manchmal schreibt man aus Gründen der Zeicheneinsparung ganze Sätze zusammen. Ebenso verhält es sich mit der Zeichensetzung, die aus Gründen der Zeichenersparnis zum Teil wegfällt.

Unter dem Aspekt der Textökonomie sind Tilgungen am Wortende zu betrachten, die besonders *-e* und *-t*-Endungen betreffen (*nich, ich freu mich, is*). Assimilationen kommen vor allem bei es-Pronomen vor (*wars*) und bei der 2.Person Singular (*haste*). Reduziert werden das Präfix *ge-* und das Suffix *-en* (*grade, müssn*).

Auf der syntaktischen Ebene ist eine Verkürzung des Textkörpers durch Ellipse festzustellen, bei denen das Subjekt weggelassen wird (*Wünsch ein schönes Wochenende*).

Die Kürzungen sind die hervorstechendsten Merkmale der Kommunikation. Zu *d* werden die Artikel oder das Possessivpronomen *dein* gekürzt. Es werden auch konventionalisierte Kurzwörter wie *hdl* für *hab dich lieb* oder *hdgdl* für *hab dich ganz doll lieb* verwendet.

Die Lexik der SMS-Kommunikation lehnt sich an mündliche Rede und an Formen der Jugendsprache an. Eine besondere Bedeutung kommt hier den Begrüßungs- (*Hi, Hallo, Na du, Ey Alter*) und Verabschiedungsformeln zu. Die Namensnennung zum Abschied übernimmt oft die Funktion der Identifizierung. In den SMS können kindersprachliche Elemente Verwendung finden (*snell,söön*) sowie gebrochenes Deutsch (*Du haben Hunger?*).

Recht viele Menschen, ganz besonders Lehrer, sehen in dieser Art SMS-Kommunikation Verarmung der Sprache, den Bildungsverfall, der dazu führt, dass Schüler die Schriftsprache und Grammatik nicht mehr beherrschen. Sie sind der Meinung, dass SMS-Schreibweisen die sprachlichen Sitten verderben, dass sie die Gefahr der Verrohung der Sprache in den neuen Medien in sich bergen [1].

Aber die SMS-Kommunikation ist in der heutigen Gesellschaft nicht mehr wegzudenken. Die meisten Wissenschaftler finden die Situation nicht so aussichtslos. Obwohl sie meinen, dass die Auswirkungen neuer Informationstechnologien auf die Sprach- und Kommunikationsgemeinschaften schwer zu prognostizieren sind, fällt der wissenschaftliche Diskurs recht optimistisch aus [2]. Nach bisherigen Erkenntnissen entstehen keine Interferenzen zwischen den verschiedenen Formen des Schreibens. Das heißt, dass die Jugendlichen, die in ihrer Freizeit oft informell schreiben, im Deutschunterricht weder einen Vor- noch einen Nachteil haben. An das schulische Schreiben werden andere Erwartungen gestellt, und die Lernenden sind durchaus fähig, diese bewusst zu unterscheiden und sich dem Schreibstil anzupassen.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Androutsopoulos J. Neue Medien – neue Schriftlichkeit? [Electronic resource] / Jannis Androutsopoulos // Mitteilung des Deutschen Germanistikverbandes 1/ 7, S.72. Mode of access: http://jannisandroutsopoulos.files.wordpress.com/2009/12/androutsopoulos_2007-neue-medien-neue-schriftlichkeit.pdf (28.01.13).
2. Dürscheid Chr. SMS-Schreiben als Gegenstand der Sprachreflexion [Electronic resource] / Christa Dürscheid//Networx-Online-Publikationen. Mode of access: <http://www.mediensprache.net/networx-28.pdf> (30.10.07).
3. Schlobinski P. SMS-Texte – Alarmsignale für die Standardsprache? [Electronic resource] / Peter Schlobinski, veröffentlicht unter: Mode of access: <http://www.mediensprache.net/de/handysprache/sms/reseach/index.asp> (24.10.2007).

ILLUSTRATIVES MATERIAL

4. Mogk C. Jugendsprache und neue Medien. SMS-Sprache / Carsten Mogk. – Magdeburg: Grin-Verlag für akademische Texte, 2007. – 15 S.

NATURE POLYVALENTE DES ÉMOTIONS “STUPEUR” ET “TREMBLEMENT” DANS LE ROMAN DE MÊME NOM D’AMÉLIE NOTHOMB

Myronova N.V.

Université nationale linguistique de Kyiv

Les émotions, lesquelles nous avons choisies pour l'étude accompagnait l'humanité pendant toute son histoire. La peur de la personne primitive des phénomènes naturels, la peur de la guerre, le tremblement pour la vie, pour la vie des proches et chers gens, la peur du futur inconnu tout cela peut être les exemples, qui confirment l'universalité et la dominance de ces émotions. Au cours de nos recherches nous avons atteint les conclusions suivantes. Le concept est la catégorie de base de la linguistique cognitive, l'unité mentale de la conscience, de la mentalité et la conservation de l'information dans la conscience, concept représente le quantum de la connaissance structurée, présente la mentalité. Nous avons aussi examiné la structure du concept, qui comporte le noyau et la périphérie, différents types des concepts, leur émotiologie. Parmi une grande quantité des définitions de la peur nous avons élu la formulation suivante: la peur – c'est la perception affective de la menace à la vie, l'état de santé et la prospérité de la personne. Aussi, nous avons mis la classification la plus concrète et claire de la peur, qui comporte la division de l'émotion sur biologique, sociale, existentielle, réelle et névrotique.

Sur la base de la classification de la peur nous avons construit les modèles conceptuels dans le roman. Donc, les signes les plus signifiants des concepts émotionnels STUPEUR et TREMBLEMENT se trouvent dans tels modèles: la PEUR – la VIOLENCE, la PEUR – le DEVOIR, la PEUR – la COMPÉTITION. En ce qui concerne la structure des concepts dans le roman, nous avons mis le suivant: les concepts STUPEUR et TREMBLEMENT dans la conceptosphère individuelle de l'auteur ont le noyau qu'il a un lexème “peur” et la périphérie, qui comporte les

lexèmes “panique”, “terreur”, “consternation”, “horreur”. Le recherche a indiqué que les concepts STUPEUR et TREMBLEMENT dans le cadre des tableaux du monde francophone et individuelle de l’auteur coïncident pratiquement. La mesure de l’interaction de l’émotion “tremblement” et de l’émotion “stupeur” dépend de l’expérience dernière de la personne et de la situation linguistique. Ainsi, la spécificité et la compréhension de ces émotions, à notre avis, présentent un grand intérêt pour leur étude. Nous les examinerons dans les aspects sociaux, psychologiques et culturels.

Dans le roman d’Amélie Nothomb *“Stupeur et tremblement”* tous les trois aspects analysés sont liés les uns avec les autres sous l’influence de l’origine des concepts émotionnels “stupeur” et “tremblement”. On accorde une attention particulière à la relation sociale entre le chef et sa subordonnée. Toutes les relations corporatives sont fondées sur la sensation de la stupeur et le tremblement à l’égard de la personne avec la fonction supérieure: “...quand ils s’adressent à leur chef, la voix traumatisée par un respect surhumain” [1, c. 40]. L’aspect social de l’origine de la stupeur rejoint le culturel.

L’auteur se positionne non seulement comme le connaisseur de la culture japonaise, mais aussi tire les parallèles entre le monde de l’Ouest et l’Est, la mentalité de l’Européen et du Japonais. Étant la composante de la culture du peuple, les émotions “peur” et “tremblement”, malgré l’universalité, possèdent certaines caractéristiques spécifiques pour chaque peuple. Par la comparaison de la relation corporative, si l’Européen respecte les autorités, le Japonais conçoit traditionnellement de la stupeur et du tremblement pour lui: “...l’on s’adressera à l’Empereur avec stupeur et tremblements” [1, c. 40].

Il y a aussi un aspect psychologique dans le roman. Le tremblement de la femme humiliée, la stupeur de la femme de l’agression de l’homme: “J’étais morte de peur à l’idée de me retrouver seule avec lui dans son bureau”, “Ma terreur était si grande que je ne comprenais rien” [1, c. 41].

L’auteur verbalise les sentiments des héros principaux grâce à une grande quantité de métaphores, comparaisons et d’autres moyens d’expression, par exemple, la pression émotionnelle et mal fondée du côté du chef de Nothomb décrit comme l’acte de violence: “Ses jambes l’abandonnèrent comme celles d’une amante éreintée: elle tomba assise sur sa chaise” [1, c. 28].

Les émotions de “peur” et de “tremblement” dans le roman sont aussi étroitement liées aux autres émotions négatives:

- l’abattement: “Nous allâmes ensemble, écrasés par les injures que nous avons dû essuyer” [1, c. 11],
- la frayeur, la peur: “Microseconde de stupeur puis éternité de panique” [1, c. 35],
- la colère: “Il explosa de colère” [1, c. 26],
- la brutalité, le désespoir: “J’allais payer pour mes péchés. Mon cœur cessa de battre. Mon cerveau écrivit son testament” [1, c. 35],
- la honte: “Malade de honte il baissait la tête et courbait régulièrement les épaules. Son visage exprimait la soumission et la honte” [1, c. 29],
- la honte: “Je parlais d’une voix convulsive, j’étais au bord des larmes” [1, c. 4].

Donc les conditions de l'origine des émotions de la “stupeur” et du “tremblement” et leur verbalisation dans le roman d'Amélie Nothomb “Stupeur et tremblements” font surface de trois aspects – social, psychologique et culturel. Conformément à l'aspect culturel des héroïnes du roman, les représentantes des différents esprits du monde, perçoivent différemment le statut social et expriment des émotions différentes. Bien sûr, cela dépend dans l'aspect psychologique leurs émotions “stupeur” et “tremblement” coïncident ce qui est verbalisé dans les moyens d'expression. Ainsi, tout ce qui précède nous donne la possibilité d'affirmer que la nature des émotions “peur” et “tremblement” est polyvalente à multiples aspects, et précisément les concepts émotionnels “peur” et “tremblement” sont présentés par une série des synonymes. À notre avis, le lien des émotions étudiées avec d'autres sentiments négatifs, leur verbalisation, y compris la nature polyvalente de la “peur” et du “tremblement”, ont besoin de leur étude plus explicite et plus détaillée.

JIITEPATYPA

1. Nothomb A. Stupeur et tremblements / Amélie Nothomb. – Paris : Albin Michel S. A., 1999. – 188 p.

LEGAL JARGON. WHY DO WE NEED TO KNOW IT

Parfenova L.V.

Kyiv National Linguistic University

One of the great paradoxes about the legal profession is that lawyers are, on the one hand, among the most eloquent users of the English language while, on the other, they are perhaps its most notorious abusers. – Peter Tiersma, *The Nature of Legal Language* [2].

Nowadays it is important to understand the difference between the usage of legal terms professionalisms and legal jargon not to make mistakes while participating in trials, communicating with clients or colleagues in official or private situations, working with legal documents.

In view of the aforesaid to learn how to use appropriately legal jargon can help students with their future job. But to begin with we have to understand the difference between terms, professionalisms and jargon words.

The term – is the designation of a special abstract concept, a word or phrase, taken in a particular branch of knowledge (science, technology, art) and a limited use in a narrow range. In legal studies, there is a classic definition, according to which the legal term – a word (or phrase) that is used in the legislation, is a generic name of the legal concept of having a precise and definite meaning and different semantic uniquely functional stability.

Professionalisms are defined as words or expressions peculiar to “the speech of a particular professional group”. They are used by people united by any one profession or occupation. With their help, we name objects and processes of activities characteristic of the profession or occupation. From the speech of representatives of a profession professionalisms penetrate the language of literature as a specialized part of the non-literary vocabulary.

Criterion	Term	Professionalism	Prof. jargon	Jargon
Scope	used in the professional sphere, sometimes by inertia transferred to other areas			any
Subject	people, united by a profession			representatives of one social group
Scope of reflection	objects, people, and processes of the activities characteristic of the profession			any areas relevant to the ad hoc group
Link to the depicted concept	the official name of the concept	semi-official name-substitutes, vernacular equivalents of basic notation	<i>expressive synonyms</i> <i>official name</i> <i>(vernacular, rough)</i>	
Emotional coloring	neutral	emotionally colored	bright expressive and stylistic coloring (often reduced, coarse expression)	
The use of words in the literal / figurative meaning	They serve in their literal sense	the result of the metaphorical meanings of words transfer household vocabulary of common words		

According to the above mentioned, the border between the terms and professionalisms can be made sufficiently clear, given that a) the terms denote abstract concepts; b) they are stylistically neutral; c) lack vividness and expression; g) are characterized by precision and uniqueness within its field of terminology; d) their semantic structure is clear and logical; e) they serve in their literal sense. However, if all of these signs are opposed to the terms of professionalism, the question arises about their relationship with the professional jargon.

Jargon words are often not clear to representatives of different social groups and are characterized by instability, rapid variability. Much of the slang vocabulary is created by rethinking of common words. As a rule, they have a metaphorical vividness and used in a figurative sense. Therefore it is necessary to follow the changes in the tendencies of the usage of the slang words.

The following table illustrates a comparison of all of the concepts according to different criteria.

Thus, if we are considering a professional lawyer professionalisms are seen as the generalization of the names of all words related to legal activities

As opposed to professionalisms jargon is mainly used as a substitute for the term, which simplifies its use. Schematically, the use of jargon words corresponds to the identification model “friend-or-foe”. Note that professionalisms are also used for identification but to a lesser degree than jargon words.

In the language of law and, especially, in the text of legal acts we have to distinguish between normal and legal jargon. So it is necessary to draw students attention to the differences between general and legal jargon in legal texts such as: after the fact, go legit, gray area, a hung jury, in dispute, in effect, in lieu of something, jump bail in trust, abide by a decision, a sober as a judge, bit the rap, cast doubt on, clear somebody's name, come down hard on somebody, cop a plea and many others.

It makes me think, then, that a move toward plain and simple language would benefit everyone. But perhaps rather than foregoing all tradition, there is a compromise that would maintain a lawyer's authority over language while removing the more ambiguous and confusing deadwood from his or her vocabulary [1].

LITERATURE

1. Гальперин И.Р. Нелитературная разговорная лексика и фразеология / Илья Радионович Гальперин. – СПб., 2008. – 217 с.
2. Tiersma P. The Nature of Legal Language [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.languageandlaw.org/NATURE.HTM>

STRUTTURE CON I VERBI DI MOVIMENTO: PARTICOLARITÀ DI TRADUZIONE IN UCRAINO

Петрова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Le lingue sono veri organismi vitali che creano meccanismi propri al fine di esprimere concetti capaci di descrivere la realtà, fisica e interiore. Un meccanismo linguistico tipico delle lingue per esprimere le diverse sfaccettature di una realtà multiforme e diversamente percettibile, è il ricorso a strutture perifrastiche.

In generale una “struttura perifrastica” è un’espressione composta da più costituenti, che nel loro insieme convogliano un significato unitario. In italiano esistono differenti tipi di perifrasi “*locuzioni*”, ma il termine è riservato in particolare a combinazioni di *verbi*.

In italiano le perifrasi utilizzate con una maggiore frequenza sono quelle costruite con un verbo di movimento in funzione di ausiliare. Analizzeremo le principali perifrasi costruibili con i verbi “andare, venire” e i loro valori semantici. Questi due verbi sono alla base di varie perifrasi e, per quanto più intercambiabili nella struttura della perifrasi progressiva, non lo sono affatto in altri contesti.

Il verbo andare. Questo verbo costituisce la perifrasi “*andare+gerundio*”, semanticamente vicina a “*stare+gerundio*”, nella misura in cui indica lo svolgimento di un evento e preferisce la combinazione con verbi di attività. Questa sua preferenza, si deve al fatto che esprime un valore aspettuale frequentativo, perfettamente adatto al valore intrinseco che esprimono verbi di attività, denotando essi azioni frequentative già di per sé. Si tratta di una perifrasi caratteristica del registro informale, la quale però è molto malleabile dal punto di vista linguistico, in quanto accetta quasi tutti i tempi verbali, compresi i perfettivi. Quando la perifrasi del verbo “*andare* (nella

prima persona del presente dell'indicativo) *+a+l'infinito*” indica un'azione che si svolgerà in un futuro immediato, viene tradotta con un verbo di moto definito al futuro *“nidy+l'infinito”*: Monica ha detto al marito: “Vado a dormire da Clelia, ch'è malata” (S.Atzeni). – Моніка сказала чоловікові: – Піду спати до Клеїї, вона хвора. Inoltre, in ucraino, è molto frequente l'uso delle forme personali dei verbi subito dopo i verbi di moto, ad es. *nidy подивлюся, nidy принесу*, ecc. (il pronome personale *я* si usa raramente): ambedue i verbi hanno la stessa forma (di tempo, di persona e di modo), e il verbo che segue il verbo di moto di regola è perfettivo: Vado a vedere Giovanni se sta bene, se ha preso paura, – disse sorridendo in modo confuso a Claudio (G.Parise). – Піду подивлюся, як там Джованні, чи не злякався, – сказав він Клаудію, зніяковіло посміхаючись.

A volte, se il verbo ausiliare *“andare”* è al presente, si possono introdurre le parole circostanziali di tempo per sottolineare che l'azione si svolge nel momento stesso del discorso (*зараз, в цю мить*, ecc): Io ti sarò padre, fratello – ma, il mio cuore, – se tu vedessi il mio cuore! – una lagrima bagna la carta e cancella ciò che vado scrivendo (Ugo Foscolo). – Я буду тобі батьком, братом – але моє серце – якби ти бачила моє серце! – сльози капують на папір і змивають усе те, що я зараз пишу.

Qualche volta la sfumatura del significato proprio delle costruzioni perifrastiche con il verbo *“andare + gerundio”* può essere resa con l'aiuto dell'avverbio *поступово* o con l'aiuto del comparativo accrescetivo *все гірше і гірше*. Il loro uso non è obbligatorio e dipende dal contesto: Nessuno si curava di alimentare il fuoco, che andava spegnendosi (C.Cassola) – Ніхто не дивився до багаття, яке поступово згасало.

Il verbo venire. La differenza tra *“andare + gerundio”* e *“venire + gerundio”* risiede principalmente nel senso lessicale del verbo *“venire”* che permane, orientando deitticamente l'idea di movimento metaforico presente nella perifrasi. Per spiegare meglio questa caratteristica, ecco due esempi: a) La barca si andava approssimando alla riva; b) La barca si veniva approssimando alla riva. Come viene spiegato nella GGIC, “mentre la frase a. presenta una situazione neutra, in cui la posizione reciproca dell'osservatore e dell'oggetto osservato non è determinabile a priori, la frase b. suggerisce che il movimento avviene in direzione di un osservato che si trova, presumibilmente, sulla riva” [4, p. 141]. Un'altra conseguenza dell'orientamento deittico del verbo *“venire”* si ottiene dalle frasi in cui l'accettabilità migliora sensibilmente per la presenza di un benefattivo, ovvero di un sorta di destinatario dell'azione in questione. Risulta chiaro qui il ruolo del tratto [+movimento] che non solo viene traslato su un livello temporale, indicando la prosecuzione di un'azione nel tempo, ma risulta anche un tratto determinante per la scelta di un ausiliare piuttosto che un altro, dato che in uno (*“venire”*) risulta evidente la persistenza del valore di spostamento e di direzionalità. Dunque, “benché esistano dei contesti che ammettono una certa intercambiabilità tra i verbi modificatori, la differenza di fondo tra le due morfologie della perifrasi resta legata alla presenza o assenza di un orientamento verso una meta o verso un possibile beneficiario dell'evento”. In sintesi, e per concludere, “la perifrasi continua” può essere dunque concepita come uno strumento grammaticale atto a trasmettere l'idea del progredire dell'evento per un certo intervallo di tempo, senza effettivo conseguimento del telos suggerito dal verbo” [2, p. 126].

BIBLIOGRAFIA

1. Bertinetto P. M. Connotati azionali ed aspettuali della perifrasi continua (andare/venire+gerundio) : Quaderni del Laboratorio di Linguistica / Pier Marco Bertinetto. – Pisa : Scuola Normale Superiore, 1986. – 38 p.
2. Bertinetto P. M. Il dominio tempo–aspettuale. Demarcazioni, intersezioni, contrasti / Pier Marco Bertinetto. – Torino : Rosenberg & Sellier, 1997. – 464 p.
3. Alunno M. Strutture perifrastiche con verbi di movimento: analisi contrastiva in tre lingue romanze / Marta Alunna. – Bologna : Università di Bologna, 2014. – 71 p.
4. Petrova J. I gradini della traduzione / Jana Petrova. – Bologna : CLUEB, 2000. – 175 p.

SYMBOLIC DOMAIN OF RITUAL AS THE BASIS FOR THE SOCIALLY RECOGNISED EMOTIONAL BEHAVIOUR

Pinich I.P.

Kyiv National Linguistic University

The primacy of cognitive background of inferential communication as viewed in the Relevance Theory (D. Sperber, D. Wilson, 1986) clearly suggests the interrelatedness of symbolism in ritual and speech within the same communal domain of knowledge, as long as ritual might be considered a kind of inferential communication, effective even beyond the verbal codification. It is thus relevant to study the instances of coded societal behavior to elucidate the interdependence of socio-cultural behavioral constructs and spoken discourse.

The issue of coded social behavior raises the problem of formal requirements governing different types of social conduct, emotional inclusively, in all cultures and societies. These regulations were rooted in the early systems of behavior guidance through the standardized communal norms of symbolic nature. Further, appearance of symbolism in language marked a distinctive differential feature of the communicative system of humans. Its capacity to convey messages beyond mere reflection of the objective world generated a cognitive domain of the commune members that required less energy in collaborating individuals and was more informative in terms of references external to the communicants. This encompassed new, verbal means of governing the behavior.

Till nowadays agriculture was recognized to predate the establishment of the system of symbols, contemporary findings in archeology at Göbekli Tepe site, upending the traditional view on the development of symbolism, extend it to the necessity of setting common beliefs and erecting sacral monuments [2, 278]. Therefore, the significance of inference over code, ritual over speech and its regulatory self-sustainability add to the plausibility of the statement that “ritual might have evolved before speech” [3, 13]. Consequently, the pre-verbal nature of ritual proves it to be hard-wired in the shared knowledge of commonly recognized behavior.

Another relevant issue is the distinctions between ritual and etiquette in setting the norms of behavior, their sequencing and interconnectedness. Primarily, ritual as an established procedure of prescribed, ceremonial acts or features was aimed

at regulation and organization by means of precautions. The instructive value of ritual practices consisted in the ability to transfer traditions of the commune [4, 326] from ancestors to descendants. As a result, behavioral regularities developed into a system of rites which have the consolidating power, bringing individuals together and making them more intimate to each other in the experiencing of likely emotions. This significant property of ritual bestows upon it the ability to not only affect the physical behavior but, moreover, suggests pre-eminent change of mental status, further developing into the alternation of common consciousness.

And though the notion of etiquette rests on the likely idea of setting the rules of social behavior based on the civil virtues and dwells on individual's learning ability to acquire certain adaptive conduct, it appeared only in the 18th century. Manners associated with etiquette arose as a necessity of maintaining social order in the centralized states as compared to small group living. They are closely bound with the social status of an individual defining their position in the hierarchy of social network and serving the means of negotiating their position. The educative value of manners was reduced to the creation of boundaries between different social groups recognizing the peers and alienating from the others, the inner world experiences kept deep to themselves.

Human behavior colored by emotions of different intensity from affects to seemingly absence of them is a matter undergoing regulation of either ritual or etiquette. Each of the systems is aimed at recognizing adequacy and relevance of the emotions governing the impulses of their unbound emitting. The nature and the goals of these regulations differ as the very essence of ritual and etiquette. Likewise, the intensity and categoricalness of restrictions imposed by the two systems cannot exhibit much of equality.

Thus, as the final aim of any culture is to set limits for the unrestrained nature of its individuals [5, 94], the accomplishment requires appropriate means for the satisfactory results. Be it a guidance of the release of emotion tension, or total prohibition on the explicit emotion demonstration – it inflicts the oppression of the true feelings an individual may be experiencing.

LITERATURE

1. Sperber D. Relevance. Communication and cognition. / D. Sperber, D. Wilson. – Oxford : Blackwell, 1986. – 338 p.
2. Curry A. Seeking the roots of ritual / A. Curry // Science. – 2008. – Vol. 319. – P. 278–280
3. Knight Ch. Ritual and the Origins of Language/ Chris Knight // Proceedings of the Human Evolution Interdisciplinary Research Unit conference on ritual and the origins of culture. – London : University of East London Sociology Department. – P. 4–19
4. Durkheim E. The Elementary Forms of the Religious Life / Emile Durkheim, Joseph Ward Swain (Translator). – Thousand Oaks, California, United States : BN Publishing. – 480 p.
5. Байбурин А. У истоков этикета : Этнографические очерки. / А. Байбурин, А. Топорков. – Л. : Наука, 1990. – 165 с.

DIMINUTIVA IN POESIE UND PROSA (VERGLEICHENDE ANALYSE)

Politschuk N.M.

Nationale B.-Chmelnytskyj-Universität Tscherkasy

Im vorliegenden Beitrag werden die Diminutiva im Deutschen und im Ukrainischen betrachtet. Die Diminutiva sind Wortbildungsprodukte, die durch die Modifikation entstehen [1, S. 8] und außer ihrer nominativen Funktion über die Fähigkeit verfügen, verschiedene Emotionen auszudrücken [1, S. 181; 3, S. 166; 6, S. 69]. Als ausdrucksvolle stilistische Mittel haben sie neben der Wortbildungsbedeutung "Verkleinerung" eine emotionale Konnotation [1, S. 181; 2, S. 58; 4, S. 167; 5, S. 109].

Die Diminuierung im Deutschen tritt bei drei Hauptwortarten auf (*Händchen*, *kränklich*, *hüsteln*) ist aber für das Substantiv besonders charakteristisch [1, S. 86]. Als Basen dienen in den beiden Sprachen die Bezeichnungen der Lebewesen (darunter auch Personennamen) und der Nichtlebewesen: *Kindchen*, *Kirchlein* [2], *бабуня*, *зірочка* [4]. Abgesehen von Mundart- und Fremdsuffixen sind die wichtigsten Diminutivsuffixe *-chen* und *-lein*, ferner auch *-el*, *-le*, *-ke*, *-i* [1, SS. 179, 222]. Das Ukrainische verfügt über eine größere Anzahl solcher Suffixe. Das sind: *-к*, *-ик*, *-ок*, *-еньк*, *-инк*, *оньк*, *-ечк*, *-очк*, *-очок*, *-унь* / *-уня*, *-усь* / *-уся*, *-ч* u.a.: *хатинка*, *річечка*, *зірочка*, *синочок*, *бабуня*, *дідусь* [4], *рибалонька*, *воленька*, *дитинчата* [5]. Auch die Anzahl der Diminutivsuffixe der Personennamen im Deutschen ist geringer als im Ukrainischen: *Reginchen*, *Franklein*, *Franki*; *Наталочка*, *Наталонька*, *Натуня*, *Натуся*, *Натусенька*.

In den beiden Sprachen gibt es auch verbale Diminutiva. Im Deutschen werden sie mit dem Suffix *-eln* und dem Umlaut gebildet: *lächeln*, *tänzel*, im Ukrainischen mit Präfixen und Suffixen: *усміхатися*, *пританцювувати*. Das Ukrainische kennt auch die Diminutiva, die als kindbezogen betrachtet werden: *істоньки*, *питоньки*, *спатоньки* [5, S. 109]. Die Diminutiva dieser Art fehlen im Deutschen.

Im Ukrainischen ist die suffixale Derivation der adjektivischen Diminutiva stärker als im Deutschen entwickelt: *kränkliche Knaben* [2], *біднесенький мій ліс*, *однісінький сад* [4]. Oft kommen Wortgruppen vor, in denen die beiden Wortarten Diminutiva sind: *жовтенька квіточка*, *старесенький дідок* [4]. Die Diminutiva dieser Art sind im Deutschen nicht festgestellt worden.

Adverbien und Numeralia dienen zur Bildung der Diminutiva nur im Ukrainischen: *трішечки*, *навскосок* [4], *укупочці*, *двійко* [5].

Die semantische Analyse zeigt, dass die Palette der Bedeutungsschattierungen der Diminutiva in den beiden Sprachen mannigfaltig ist. In erster Linie bringen sie verschiedene positive Gefühle zum Ausdruck:

- Liebkosung, Wärme: *Anitchen* [2], *Петрусь* [5];
- Liebkosung und Zärtlichkeit: *Händchen* [2], *ручєнята*, *очєнята* [5];
- Zärtlichkeit: *Tröpfchen* [2], *песик*, *щаблиночка* [4];
- Liebe: ... *ist es das Köpfchen*, *das liebe*, *das mich gefesselt hat* [2];
- Liebe und Vertraulichkeit: *Großmüttchen* [2], *бабуся*, *дідок старенький* [5].

Viele Diminutiva können neben der Bedeutung "Verkleinerung" auch die positive Bewertung haben: *Kleidchen*, *Wellchen* [2], *хмарка*, *димарик* [4], wo die Bedeutung "Zärtlichkeit" realisiert wird.

Die Diminutiva können in den beiden Sprachen nicht nur emotional-positive, sondern auch emotional-negative Wertung haben [1, S. 181; 4, S. 167]. Dabei kommen mannigfaltige Gefühlsschattierungen und Stimmungsnuancen zum Ausdruck: Geringschätzung, Verachtung, Spott, Ironie [2, S. 58]. Aus diesem Grunde ist es nicht immer leicht, die Art der Konnotation genau festzustellen. Eine entscheidende Rolle in solchen Fällen spielt der Kontext. Dies lässt sich an den nächsten Belegen verfolgen.

Und deshalb drehte sie dieses Spielchen um. Ihr Spiel bestand darin, ihn abblicken zu lassen [1, S. 26]. Das Diminutivum realisiert die negative Bedeutung „Geringschätzung“. *Sonst würde der Auflauf viel besser schmecken, sagte Lars in einem Ton, der Widerspruch herausforderte. Kathrin spielte das Spielchen mit, lobte den Koch erneut, der darauf nur gewartet hatte [1, S. 86].* Das Diminutivum realisiert die positive Bedeutung „Bewunderung“. *То ж було колись роси які та води, та болота довго стояли. А тепереньки вже скоро, видимо, геть чисто все повсихає [3, с. 259].* Das Diminutivum hat die emotional-negative Stimmungsnuance „Bedauern“. *Як повисмикував він з сиріє землі морквочку, повисмикуй йому і повикручуй йому ручечки й ніжечки [3, с. 232].* Während das Diminutivum *морквочку* emotional-positive Bedeutung „Sorge“ hat, realisieren die Diminutiva *ручечки*, *ніжечки* die emotional-negative Bedeutung „Feindlichkeit“.

Einer weiteren Untersuchung bedarf die pragmatische Funktion der Diminutiva in verschiedenen Textsorten.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / W. Fleischer, I. Barz. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1995. – 382 S.
2. Naer, N. M. Stilistik der deutschen Sprache / N. M. Naer. – M. : Высшая школа, 2006. – 271 S.
3. Дудик П. С. Стилiстика української мови / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с.
4. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова / М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1994. – 414 с.
5. Тимченко Є. П. Порівняльна стилістика німецької та української мов / Є. П. Тимченко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – С. 108–109.
6. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций / В. И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.

QUELLENVERZEICHNIS

1. Bogen U. Die ferne Frau / U. Bogen. – Frankfurt /M. : Fischer Taschenbuch Verlag, 1994. – 204 S.
2. Rilke R. M. Die Gedichte / R. M. Rilke. – Frankfurt /M. : Insel Verlag, 1986. – 1132 S.
3. Довженко О. П. Твори / О. П. Довженко. – К. : Молодь, 1967. – 331 с.
4. Костенко Л. Триста поезій / Л. Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. – 416 с.
5. Шевченко Т. Кобзар / Т. Шевченко. – К. : ОСНОВИ, 2001. – 862 с.

PHRASEOLOGISMEN MIT DER ONOMASTISCHEN KOMPONENTE

Romanowa L.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Das Interesse für das Wesen der Phraseologismen besteht darin, dass sie nationale und kulturelle Besonderheiten des einzelnen Volkes widerspiegeln. Außerdem sind sie mit den kulturellen Realien (Geschichte, Gewohnheiten, Glauben) verbunden, die die Weltanschauung des einzelnen Volkes prägen.

Darüber hinaus werden Onyme interdisziplinär untersucht. Vielmehr befassen sich mit Namen solche Disziplinen wie Soziologie, Ethnologie, Philosophie. Humboldts Aussage, dass die Sprache in ihrer äußeren Form, also auf lautlicher, grammatischer und Wortebene, die gedankliche Struktur des Sprechers darstelle, ist aus analytischer Sicht bedeutend. Sie hat für die Erforschung von Sprache und Kultur erhebliche Konsequenzen: Wenn Sprache ein kollektives Phänomen wäre, stellte sie nicht nur ein Abbild des Denkens des Einzelnen, sondern ein Abbild des Denkens des ganzen Volkes dar. Die zentrale These Humboldts, die bis ins 20. Jahrhundert immer wieder aufgegriffen wurde, besagt, dass Denken und Sprache in einem wechselseitigen Abhängigkeitsverhältnis stünden [3, s. 45–48].

Onymie gilt als die Gesamtheit der Eigennamen. Dabei unterscheidet man: a) allgemeine und b) spezielle (die auf dem bestimmten Territorium, in bestimmter Sprache, bestimmter Zeitperiode, bestimmter Urkunde, im Buch eines Schriftsteller benutzt werden können) [2, s. 95].

Um den Prozess der Entstehung der Phraseologismen mit der onomastischen Komponente zu klären, werden die sozialen und historischen Faktoren in Acht genommen. Wenn man die österreichischen Phraseologismen mit der Komponente "Eigename" untersucht, treten sie als Gestalten der altgriechischen Mythen auf z.B., *verlassen wie die Ariadne* "mutterseelenallein" (Ariadne ist griechische Sagengestalt, Tochter des kretischen Königs Minos, die Theseus ein Wollknäuel gibt, das ihn aus dem Labyrinth wieder hinausführt) [1, s. 21].

Die Namen für die Bezeichnung der Charakterzüge eines Menschen sind in den österreichischen Phraseologismen zu sehen z.B., *sich aufführen wie der Fürst Bamsti(g)* "prahlerisch, hochnäsiger sein von oben herabschauen" (*Bamstig* ist dicker aufgeblasener Mensch, bekannt ist auch eine Wortverbindung "Fürst Bamsti", wohl der Hauptheld des einst populären österreichischen Lustspiels von Ph. Hafner "Evakathel und Schnudi", erschienen 1765) [1, s. 21]. Es sei betont, dass "Wiener, der sich den Provinzler überlegen fühlt" *Wiener Bazi* genannt wird (der Bazi ist österr. durchgetriebener Kerl, Halunke, etymologisch ist dieses Wort nicht klar, angeblich, *ein Bösewicht*). Der folgende Phraseologismus drückt eine ironische Einstellung der Sprechenden zu einem anderen Menschen z.B., *sich drehen wie der Calafari* "sich um sich selbst drehen" (Calafari ist italienischer Eigenname des ehemaligen Besitzers eines volkstümlichen Ringelspiels im Wiener Volkssprater. A. Calafari stellte in die Mitte des Ringelspiels (seit 1840) die fast 4 Meter hohe Figur eines prunkvoll gekleideten Chinesen, um die sich ein Karussell drehte) [1, s. 39]. *Schiach wie der Krampus* bedeutet "sehr hässlich" (Krampus ist Begleiter

des heiligen Nikolaus in Gestalt eines Teufels. Auch mit Bedeutungsübertragung: unangenehmer Mensch; zänkische Frau) [1, s. 111]. Der Phraseologismus *von (aus) Flandern sein* drückt das Vorurteil und negative Einschätzung der Person aus (“in der Liebe unbeständig, flatterhaft sein”). Die Redensart war früher wohl das beliebteste der zahlreichen Wortspiele mit Ortsnamen. Sie vermischt den Ländernamen Flandern mit dem gleichklingenden Zeitwort “fländern, flandern, flanieren” bedeutet herumflattern, umherschweifen, bair. *Flanderl* bedeutet “flatterhaftes Mädchen”, böhmisch *flandra* ist “leichtfertiges Weib”) [4, s. 460].

Die Komponente “Name eines Phantasiegestaltens” zeigt sich in dem Phraseologismus: *der ist so dumm, mit dem kann man Elbetrutsche fangen* bedeutet “dumm sein” (der Elbetrutsche ist der Name eines Phantasietieres in einem ländlichen Neckspiel aus dem Bereich der Narrenaufträge, mit dem man Fremde und Neulinge oder einen Einfältigen hänselt. Ihnen erklären die Eingeweihten, Elbetrutsche seien wertvolle seltene Pelztiere oder eine Art Vögel, die sie jedoch mit ihrer Hilfe fangen können) [4, s. 353]. Der folgende Phraseologismus wird eng mit den historischen Ereignissen in Österreich verbunden: *etwas tun, auch wenn es Graz gilt/kostet* bedeutet “zu etwas fest entschlossen sein, auch wenn man dadurch großen Verlust erleiden müsste, um jeden Preis” (überlieferungsmäßig fasste Ferdinand II, als er noch hofhielt, dem Luthertum gegenüber die Wiederherstellung es alten Glaubens ins Auge und soll sich zu der Erklärung aufgeschwungen haben: “ich will euch katholisch machen, auch wenn’s Graz kostet, d.h. auch wenn ich die Stadt Graz, wo der Einfluß der Lutheraner groß war, verlieren sollte”) [1, s. 84].

Es sei hervorgehoben, dass die onomastischen Komponenten der Phraseologismen auf der mundartlichen Ebene eine kulturelle Besonderheit widerspiegeln und als Objekt der nachfolgenden Untersuchung sein können.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Малыгин В.Т. Австрийский фразеологический словарь : около 1030 ед. / Виктор Трофимович Малыгин. – СПб.; Владимир : Владимирский государственный педагогический университет, 1994. – 231 с.
2. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии/ Наталья Владимировна Подольская. – М. : Наука, 1978. – 198 с.
3. Karstedt L. von. Sprache und Kultur : Eine Geschichte der deutschsprachigen Ethnolinguistik / Lars von Karstedt / Hamburg, Universität, Diss., 2005. – 294 S.
4. Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten / Lutz Röhrich. Bd. 2 : Easy-Holzweg. 4. Auflage. – Freiburg : Herder, 1994. – 623 S.

SPANNUNGSRAD DER KONSONANTEN IN DEN GERMANISCHEN UND DEN SLAWISCHEN SPRACHEN

Rudkivskyy O.P.

*Lehrstuhl für Deutsche Philologie und Übersetzung
Nationale Linguistische Universität Kyjiw*

Das Problem der Realisation von Fortis- und Leniskonsonanten in den gegenwärtigen germanischen Sprachen sowie der stimmhaften und stimmlosen

Konsonanten in den slawischen Sprachen ist mit den allgemeinen Fragen der Lautvarietät aufs Engste verbunden, die im Mittelpunkt der Betrachtung von der modernen Linguistik stehen [1; 2; 3].

Also, die Aktualität des vorhandenen Problems wird durch die Orientierung der Erforschung auf die neuesten Studien der vergleichenden Phonologie, und zwar, auf die Skizzierung der funktionellen und der strukturellen Aspekte der Sprach(- und Sprech)einheiten in den germanischen und slavischen Sprachen, eine unzureichende Ausarbeitung der Fragen gekennzeichnet, die mit dem Erscheinen des Typischen für alle zu vergleichenden Sprachen und des National-Spezifischen im Realisieren ihres Phonembestandes verbunden sind, was eine allseitige Untersuchung von Besonderheiten des Funktionierens der stimmhaften und der stimmlosen Konsonanten in den gegenwärtigen deutschen, englischen und der niederländischen Sprachen, die Feststellung der allomorphen und isomorphen Charakteristiken von Verschlusslauten der untersuchten germanischen Sprachen im Vergleich zum Ukrainischen, Russischen und Polnischen und aus diesem Grund die Prognostizierung einer möglichen Entwicklung in der Zukunft von phonologischen Systemen der gegenüberzustellenden Sprachen benötigt.

Im Englischen ist die Opposition stark (behaucht stimmlos plosiv) – schwach (nicht behaucht stimmhaft plosiv) bedeutungsunterscheidend, z.B. engl. *pit* – [p^hɪt] – “Graben” und *bit* – [bɪt] – “Teil”, aber dieser Kontrast geht verloren, d.h. wird neutralisiert, wenn dem Plosiv ein /s/ vorangeht, vgl. z.B. engl. Wörter *spot* – [spɒt] – “Fleck”, *skat* – [skæt] – “Skat”, *stem* – [stem] – “Stengel”. Das Ergebnis dieser Neutralisation ist das Fehlen im Englischen solcher Wortpaare wie /stɪŋg/ – /sɪŋg/.

In solchen germanischen Sprachen wie Deutsch, Niederländisch und Afrikaans wird die Opposition stimmhaft-stimmlos bei den Verschlusslauten (Plosiven) und Engereibelauten (Frikativen) am Ende des Wortes neutralisiert, das Phonem /d/ wird im stimmlosen Konsonanten [t] realisiert, siehe z.B., deu. *Lied* – [li:t] und nied. *Lied* – [li:t] – “Lied”.

Solche ukrainischen Konsonanten wie z.B. /s^j/, /z^j/ unterscheiden sich von anderen Konsonantenphonemen der ukrainischen Sprache durch den Bündel der distinktiven Merkmalen wie Vorderzungenkonzonant, Engereibelaut und Palatalisierung, und werden einander nur auf Grundlage der Stimmlosigkeit-Stimmhaftigkeit entgegengesetzt. Aber wenn das Konsonantenphonem /s^j/ im Wort unmittelbar vor einem stimmhaften nicht sonoren Konsonanten verwendet wird, so wird in einer solchen Position wie im Wort “*npocʙɔa*” [proz^jba] das Merkmal der Stimmlosigkeit neutralisiert und das Phonem /s^j/ wird in einem stimmhaften Konsonanten /z^j/ realisiert [1, S. 223].

Im Russischen verliert zum Beispiel im Wort *non* – [pop] – “Pope” der Anfangskonsonant vor dem Vokal zwei distinktive Merkmale, die den Phonemen /z/, /z^j/, /s/ und /s^j/ gehören, beispielsweise *nod* – [pot] – “unter”, *nom* – [p^jot] – “(er/sie/es) trinkt”, *sok* – [sok] – “Saft” und *cek* – [s^jok] – “(er/sie/es) peitschte”: der Anfangskonsonant wird in dieser Position nicht unterschieden, denn die Opposition stimmhaft-stimmlos wird neutralisiert.

Hervorzuheben ist, dass der Erscheinungsgrad des bedeutungsunterscheidenden Merkmals "stimmhaft" sowie die Invarianzgrenzen der Realisation von den entsprechenden Fortis- und Leniskonsonanten der germanischen und slawischen Sprachen nicht nur durch die positionell-kombinatorischen Bedingungen verursacht sind, sondern auch von verschiedenen anderen außersprachlichen Faktoren (territorialen, sozialen, altersbedingten, genderspezifischen) abhängen.

Die Realisation des genannten bedeutungsunterscheidenden Merkmals lässt sich mit Hilfe eines phonetischen Experiments prüfen, das eine gewissenhafte auditive und instrumentale Analyse vorsieht, um die möglichen Abweichungen der Lautung der Phoneme von ihrer orthographischen Version festzulegen und den Umfang der Modifikationen in der Struktur der Silbe und der phonetischen Wörter zu bestimmen sowie ihre reellen akustischen Charakteristiken anhand der Sonagramme festzustellen, was eine typologische Gegenüberstellung der Phonemsysteme der entsprechenden zu untersuchenden Sprachen ermöglichen und die Beschreibung der Erscheinungen des Iso- und Allomorphismus sichern würde.

Aus dem oben erwähnten lässt sich schlussfolgern, dass in jeder Sprache die differenziellen Merkmale einen unterschiedlichen hierarchischen Rang aufweisen können, das Phoneminventar rückt dabei in den Hintergrund. Außerdem hängt die Realisation der Vokale vom Aussprechen der Konsonanten ab, was durch die Interferenzwirkung hervorgerufen werden kann. Die distinktiven Merkmale seien aber im Phonemsystem einer Sprache das Gerüst dieses Systems, das durch die Verhältnisse in Oppositionen und Korrelationen der Phonemmerkmale ausgedrückt wird.

LITERATUR

1. Jakobson R. Die Lautgestalt der Sprache / Roman Jakobson, Linda R. Waugh. Unter Mitarb. von Martha Taylor. – Berlin [u.a.] : de Gruyter, 1986. – 337 S.
2. Kuschneryk W.I. Fonosemantysm u hermansjkych i slowjansjkych mowach / W.I. Kuschneryk. – Tscherniwtsi : Ruta, 2004. – 370 S.
3. Lewitskij W.W. Swukowoj simwolism : mify i realnost : [monografija] / W.W. Lewitskij. – Tschernowtsy : Tschernowetskij natsionalnyj uniwersitet, 2009. – 264 S.

TYPES OF TRANSLATION PROBLEMS IN CROSS-CULTURAL RESEARCH

Selivanova O.I.

Kyiv National Linguistic University

There are, generally speaking, four types of translation problems in cross-cultural studies although little attention has been paid to but one of them. First, nearly all instances of cross-cultural work require that some orientation to the research be given. Ordinarily those persons who are research subjects or informants must be given some rationale for the tasks set for them, and it would seem obvious that some attention would be paid to the equivalence of such introductions as made in different cultures. However, there are no instances known to us in which an investigator specifically mentions such a problem, let alone a solution to it. In any case, there often will be

instances in which an investigator must explain himself to members of different language groups, and when that necessity arises, its companion necessity is for precision in translation.

The second type of translation problem involves the translation of instructions specific to different types of tasks or measures being used. Even though the response of a subject may require no verbal component, it is almost always necessary that the nature of the task and of his response be explained in words (Anderson, 1997). And those words must be translated from one language to another when one crosses linguistic boundaries. Again, very few investigators seem to have paid much attention to this problem. It seems usually to be *assumed* that translations are adequate. Very few investigators can be described as having been sufficiently wary to make us totally confident in their findings. Rather paradoxically, it is probably the case that the briefer the instructions are, the greater the tendency to assume similarity. However, as Werner and Campbell (1980) make clear, it is, in fact, more difficult to get and to be sure one has gotten a satisfactory translation of a short passage than a longer one. Such phrases as "Do your best," "Guess if you want to," "Take the one you like best," and "Make A the same as B" involve many translational pitfalls for the unwary. It is the lack of context in short phrases and sentences that makes the problem so difficult. Or, viewed in another way, the redundancy in short messages may be very limited.

The third type of translation problem is the obvious one of phrasing questions or the other verbal stimuli in ways that are comparable in two or more languages. Interview questions, statements on personality inventories or attitude questionnaires, and verbal stimuli on projective tests such as incomplete sentences are all examples of the third type of translation problem. This is a problem to which many investigators have addressed themselves. In fact, the problem is so obvious that it is inescapable, and unlike the first two problems, there are almost no investigators unaware of the problem. However, we might point out that translation problems can and do arise even within cultures when different subcultures are being examined, and many investigators have ignored the likelihood that a particular verbal stimulus may not mean the same to a person in one subculture as to a person in another. Dialect differences, use of scholarly rather than vernacular language, and regional differences in colloquial speech and idiom.

The fourth type of translation problem involves translation of *responses* from one language or dialect to another so that comparisons may be made. Many questionnaires have limited response alternatives, e.g., true-false, agree-disagree, and the translation is made prior to the response. However, for open-ended questions, interviews, projective tests, and the like, it may be necessary to translate the responses. When responses must be translated, the same problems exist as in translating other material. In many cases translation and its attendant expense and difficulties can be avoided by coding, categorizing, or scoring responses in the language in which they are given. If the coding system is easily communicated and relatively unambiguous, many difficulties can be obviated. To be sure, the coding system itself must be translated, but that is a decidedly simple task when compared to translation of responses, and especially when one has access to bilingual coders.

It should be noted, though, that Ervin (1994) found that language of response could make a difference in the responses of bilinguals, and bilingual coders need to be checked for their consistency also.

REFERENCES

1. Anderson R.B.W. On the comparability of meaningful stimuli in cross-cultural research / R.B.W. Anderson. *Sociometry*, 30. – 1997. – pp. 124 – 136.
2. Ervin S.M. Language and TAT content in bilinguals / S.M. Ervin. *Journal of abnormal and Social Psychology*, 68. – 1994. – pp. 500 – 507.
3. Kochman, Thomas, ed. *Rappin' and Stylin' Out: Communication in Urban Black America*. – Urbana: University of Illinois Press, 1972.
4. Landy, Eugene E. *The Underground Dictionary* / E Eugene, Landy. – New York: Simon and Schuster, 1981.
5. Maurer, David W “Linguistic Hostility as a Factor in Intra-Cultural Conflict” / Maurer, W. David. *Papers of the Tenth International Congress of Linguistics*. – Bucharest, Rumania, 1992.
6. Porter, Richard E. and Larry A. Samovar. “Communicating Interculturally.” In Larry A. Samovar and Richard E. Porter, eds., *Intercultural Communication: A Reader*, 2nd. ed. – Belmont Calif.: Wadsworth, 1996.
7. Werner. O., Campbell, D.T. Translating, working through interpreters, and the problem of decentering. In R\$. Narrol & R. Cohen (eds.) / O. Werner, D. T. Campbell. *A handbook of method in cultural anthropology*. – New York: The Natural History Press, 1980. – pp. 398 – 420.

EXPRESSIVITY ACROSS LANGUAGES

Steriopolo Olga

The Centre for General Linguistics (ZAS), Berlin

Objectives

The main goal of this research is to develop a linguistic typology of expressive constructions. Expressive constructions indicate the speaker's attitudes and emotions towards the content of speech [2; 3]. For example, in (1), the Japanese expressive *o-ninat* indicates that the speaker views Sam positively; while in (2), the English expressive *bastard* indicates that the speaker views Sam negatively.

- (1) Japanese: Sam-ga **o**-warai-**ninat**-ta.
 Sam-nom.sg **HONOUR**-laugh-**HONOUR**-past
 ‘Sam laughed (honorific: the speaker views Sam with respect)’ [4, p. 238].
- (2) English: That **bastard** Sam was late for work yesterday [3, p. 165].

What makes expressive constructions particularly interesting is the fact that their meaning (‘function’) is similar across languages, but their syntactic structure (‘form’) differs significantly from one language to the next. This suggests that there is no 1:1 correlation between form and function of expressive constructions, which has important implications for the syntax–semantic mapping of categorization. Modern approaches

to categorization assume *functional criteria* to identify the category of expressive constructions, but these approaches lack precise *formal criteria*. My goal is to develop and refine such formal criteria.

Relation to previous work

This research expands and develops from my previous work on Russian expressive morphology [7]. I conducted a detailed investigation of 30 single expressive suffixes in Russian. I argued that although the suffixes under investigation comprise a homogeneous class in terms of their function (they all indicate the speaker's attitudes and emotions), they are heterogeneous in terms of their syntactic form. The previous work showed that Russian expressive suffixes belong to at least three different syntactic classes, which differ in the place and manner of attachment (Table 1).

Table 1

Manner of attachment	Place of attachment	
	Below word-level	Above word-level
Change in properties of the base ('head')	Russian affectionate and vulgar suffixes	Russian affectionate and vulgar suffixes
No change in properties of the base ('modifier')	?	Russian diminutive and augmentative suffixes

If this system is correct, we expect a fourth class—which is not attested in Russian (note the empty cell in Table 1)—to be attested across languages. This type is attested in a language not related to Russian, namely in an endangered Canadian First Nations language, Halkomelem Salish. The expressive constructions in Russian and Halkomelem have the same function, but they differ in their syntactic form. Thus, the following empirical question arises: What syntactic classes of expressive constructions are attested across languages? I propose that the answer to this question depends on the *domain* in which expressives are investigated. I previously investigated expressives in the *low nominal domain* (attaching either below or above the word-level; see Table 1). However, we expect to find expressives also in the *higher nominal domain*, attaching to Number and Determiner (assuming a hierarchy of phrases, as indicated in (3)). For example, in Tongan (Polynesian), expressive constructions do not need to attach to nouns; instead, they can attach to determiners: *si'i hōsī* 'this (expressive determiner) horse.'

(3) *Nominal Domain*

	D (Determiner)
?	2
D	# (Number)
	2
?	n
	2
Above word-level	n $\sqrt{\text{Root}}$
Below word-level	

Stages of research

Stage I: An analysis of German expressives.

German expressives, in particular the diminutive suffixes *-chen*, *-lein* (Standard German), and *-erl* (Colloquial Austrian), are relevant for this investigation because of their unique distributional properties. Unlike Russian diminutive suffixes, German suffixes can change the gender of the base. They always form nouns of neuter gender, no matter what the gender of the base. For example, the noun *Baum* ‘tree’ is masculine (4a), but when the diminutive suffixes *-chen* and *-erl* are added, in (4b) and (4c) respectively, neuter nouns are formed. In (5a), the noun *Flasche* ‘bottle’ is feminine, but the diminutive suffixes again form neuter nouns (5b, 5c).

(4) masc → neuter

a. der Baum	b. das Bäum- chen	c. das Baum- erl
DET. MASC tree	DET. NEUT tree-DIM	DET. NEUT tree-DIM
‘tree’	‘little tree’	‘little tree’

(5) fem → neuter

a. die Flasche	b. das Fläsch- chen	c. das Flasch- erl
DET. FEM bottle	DET. NEUT bottle-DIM	DET. NEUT bottle-DIM
‘bottle’	‘little bottle’	‘little bottle’

Another interesting distributional property of German diminutives is that, unlike diminutives in Russian, they can function as classifiers (they can turn mass nouns into count nouns). For example, *Wein* ‘wine’ is a mass noun (6a), but the addition of the diminutive suffixes *-chen* and *-erl*, in (6b) and (6c) respectively, forms count nouns.

(6) mass noun → count noun

a. viel Wein	b. viele Wein- chen	c. viele Wein- erl
much wine	many. PL wine-DIM	many. PL wine-DIM
‘much wine (<u>mass</u>)’	‘many portions of wine (<u>count</u>)’	‘many portions of wine (<u>count</u>)’

A third distributional property of German diminutives that is distinct from diminutives in Russian is that they can only attach to nouns and are ungrammatical with adjectives and verbs. This is shown in (7)–(8).

(7) a. les-en	b.* les- chen	c.* les- erl
read-INF	read-DIM	read-DIM
‘to read’	‘to read (diminutive)’	‘to read (diminutive)’

(8) a. schön	b.* schön- chen	c.* schön- erl
beautiful	beautiful-DIM	beautiful-DIM
‘beautiful’	‘beautiful (diminutive)’	‘beautiful (diminutive)’

With this respect, the following questions arise: (i) How can we account for the distributional properties of German diminutives?, and (ii) What makes them distinct from diminutives in other languages such as Russian?

Stage II: An analysis of Halkomelem expressives.

Unlike German and Russian that use expressive suffixes, Halkomelem uses expressive prefixes to indicate the speaker's attitudes and emotions. Halkomelem expressive prefixes are relevant for this investigation because of their unusual distributional properties. For example, they can attach not only to nouns, but also to adjectives and verbs (9)–(10); compare this with German, where this is ungrammatical (7)–(8). Moreover, unlike the German diminutives (6), Halkomelem expressive prefixes can never act as classifiers.

- (9) *Halkomelem* a. lhí:m b. **lhi**-lhi:m (10) a. p'eq' b. **p'í**-p'eq'
 pick DIM-pick white DIM-white
 'to pick' 'to pick a little bit' 'white' 'a little bit white'

Stage III: An analysis of Tongan expressives.

Tongan expressives are interesting and relevant for this investigation, because unlike German, Russian, and Halkomelem expressives, they seem to target the determiner domain (they act as articles). In Tongan, there are two sets of articles: ordinary and emotional. Emotional articles (indefinite *si'a* 'a' and definite *si'i* 'the') are of interest for this investigation because they can express the speaker's emotions, such as affection, sympathy, or pity (11)–(12).

- (11) *Tongan* Kuo lavea **si'a** tamasi'i?
 PERF be.hurt INDEF.EMOT.DET child
 'Has a child been hurt? (with sympathy)'
 (12) *Tongan* 'Oku hela 'a **si'i** hōsí.
 PRES tired PREP DEFIN.EMOT.DET horse
 'The (poor) horse is tired (with pity)'

Stage IV: An analysis of Welsh and Southern Barasano expressives.

Expressives in Welsh and Southern Barasano are very interesting with respect to their plural morphology. Unlike expressives in all the languages discussed above, Welsh and Southern Barasano expressives attach outside the plural morphology (12); compare this, for example, with Russian expressives that attach inside the plural morphology (13).

- (12) *Southern Barasano* a. cot b. cot -**ri** c. cot -**ri-aka**
 pot. SG pot-PL pot-**PL-DIM**
 'pot' 'pots' 'small pots'
 (13) *Russian* a. kot'ól b. kotl-**í** c. kot'el-**óč'**k-i
 pot. SG pot-PL pot-**DIM-PL**
 'pot' 'pots' 'small pots'

Stage V: An analysis of Brazilian Portuguese expressives.

Unlike the languages discussed above, Brazilian Portuguese expressives seem to behave exactly like coordinate compounds. The expressive /zi'/ 'small/cute' behaves like the second conjunct in a coordinate compound because it always agrees with the first conjunct in gender and number (14).

- (14) *Brazilian Portuguese* a. amig-a **zĩ'**-a b. amig-o **zĩ'**-o
 friend-**FEM** small-**FEM** friend-**MASC** small-**MASC**
 'small friend (FEM)' 'small friend (MASC)'

Stage VI: An analysis of Italian and Spanish expressives.

Italian and Spanish expressives are relevant for this investigation in terms of their stacking properties. Unlike expressives in all the languages above (except for some expressive suffixes in Russian), Italian and Spanish expressives allow for repetition of the same morpheme, which has the effect of strengthening the emotions (15).

- (15) Italian a. car-**in**-o b. car-**in-in**-o
 nice-DIM-MASC nice-DIM-DIM-MASC
 ‘nice’ ‘very nice’

Impact

In this research, I develop formal criteria to identify the category of expressive constructions. Although many descriptive works have been entirely devoted to expressives [1; 2; 3; 5; 6; 8; 9], such formal criteria do not currently exist. It has been assumed in the literature that identity in form follows directly from identity in function. The current research challenges this assumption. As such, this work has the potential to trigger a whole new direction of research on categorization.

BIBLIOGRAPHY

1. Bratus B. The formation and expressive use of diminutives / B. Bratus. – Cambridge : Cambridge University Press, 1969. – 69 p.
2. Potts C. The performative nature of expressive content : [unpublished manuscript] / Christopher Potts. – 2003.
3. Potts C. The expressive dimension / C. Potts // Theoretical Linguistics 33 (2). – 2007. – P. 165–197.
4. Potts C. Japanese honorifics as emotive definite descriptions / C. Potts, S. Kawahara // Proceedings of Semantics and Linguistic Theory, 14. – 2004. – P. 235–254.
5. Schneider K. Diminutives in English / K. Schneider. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag GmbH. – 2003. – 254 p.
6. Stankiewicz E. Declension and gradation of Russian substantives / Edward Stankiewicz. – The Hague : Mouton, 1968. – 173 p.
7. Steriopolo O. Form and Function of Expressive Morphology : A Case Study of Russian / O. Steriopolo. – Russian Language Journal 59, 2009. – P. 149–194.
8. Tsujimura T. Keigo to hikeigo [Honorifics and anti-honorifics] / T. Tsujimura // Keigo : Ronshuu Nihongo Kenkyuu [Honorifics : Papers on Research in Japanese], 9. – 1978. – P. 218–231.
9. Volek B. Emotive signs in language and semantic functioning of derived nouns in Russian / Bratislava Volek. – Amsterdam : John Benjamins, 1987. – 270 p.

SPRECHTEMPO UND SEIN EINFLUSS AUF DIE ZUHÖRER DER POLITISCHEN REDE

Volfovska O.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Die politische Rede verfügt über eine Reihe von stilistischen, lexikalischen, grammatischen sowie phonetischen Eigenschaften, durch die sie sich von den anderen

Textarten des vorbereiteten Sprechens unterscheiden lässt. In den neusten Untersuchungen des öffentlichen Sprechens wird darauf hingewiesen, dass die Vortragsweise des Redners eine führende Rolle bei der Redegestaltung spielt [1; 2, S. 51–52; 3; 4]. Alle Intonationskomponenten und darunter auch das Sprechtempo beeinflussen wesentlich das Verstehen des Gesagten.

Das Ziel dieses Beitrags besteht darin, das Funktionieren des Tempos in den öffentlichen Reden von den gegenwärtigen deutschen Politikern zu beschreiben und sein Wirken auf die Zuhörer festzustellen. Um das Ziel zu erreichen, wurden solche Parameter des lautenden Textes untersucht: 1. die Dauer der rhythmischen Einheiten; 2. die Dauer und die Anzahl der Pausen; 3. das Sprechtempo.

Nach den erworbenen Daten lässt sich behaupten, dass eine der Möglichkeiten, die Aufmerksamkeit des Zuhörers zu den sinnwichtigen Stellen der Rede zu ziehen, besteht in der Variierung der **Dauer von den rhythmischen Einheiten** in den politischen Reden. Als Beispiel kann man einen Auszug aus der Rede von Angela Merkel anführen, dessen rhythmisches Schema in der Abbildung 1 dargestellt ist.

'Zwanzig Jahre (1) / nach dem 'Fall (2) / der'Mauer (3) / ist für 'uns heute (4) / ein 'Leben (5) / in 'Frieden (6) / und 'Freiheit (7) / im 'wiedervereinigten (8) / 'Deutschland (9) / und in Eu'ropa (10) /ganz 'selbstverständlich geworden (11) // 'aber (12) / diese Selbstver'ständlichkeit (13) / die 'sollte sich (14) / nicht 'allzu sehr (15) / in unser 'Denken (16) / und 'Handeln (17) /' einschleichen (18) // denn es 'ist (19)/ und 'bleibt (20) / ein 'Schatz (21) / in 'Frieden (22) / und 'Freiheit (23) / zu 'leben (24) //

Abb. 1. Die Dauer der rhythmischen Gruppen in der Rede von Angela Merkel

Für den angeführten Redeauszug ist eine relativ isochrone Realisierung von rhythmischen Gruppen charakteristisch. Dadurch wird der stabile und fließende Rhythmus geschaffen, der nur an den sinnwichtigsten Segmenten durch die wesentliche Dehnung der einzelnen rhythmischen Einheiten gestört wird, was perzeptiv als das verlangsamte Sprechtempo wahrgenommen wird.

Eine wesentliche Rolle für die öffentliche politische Rede spielen auch **Pausen**. Der Unterschied zwischen dem vorgelesenen und dem vorgetragenen Text liegt darin, dass die Zahl der Pausen und ihre Dauer beim öffentlichen Reden im Durchschnitt zweimal höher als beim Vorlesen sind. Manchmal nehmen die Pausen bis zu 35% der gesamten Zeitdauer der Rede. Dieses Phänomen lässt sich dadurch erklären, dass das Ziel des Redners ist, nicht nur bestimmte Informationen mitzuteilen, sondern auch das Interesse der Zuhörer zu wecken.

Die Besonderheiten der Pausierung sowie die Dauer der einzelnen rhythmischen Einheiten in der Rede der deutschen Politiker korrelieren mit dem **Sprechtempo**. Die Tempoveränderungen sind eng mit dem Inhalt des jeweiligen Textabschnittes verbunden. Es wurde festgestellt, dass die Politiker viel langsamer die Textstellen aussprechen, in denen die sinnwichtigste Information mitgeteilt wird. Die Textpassagen mit der Hintergrundinformation werden schneller realisiert. Das unten angeführte Beispiel veranschaulicht diese These. Die Zahlen in den Klammern entsprechen der durchschnittlichen Silbendauer in Millisekunden.

*Zwanzig Jahre nach dem Fall der 'Mauer (203,9) | ist für uns heute ein Leben in 'Frieden und 'Freiheit (242,4) | im wiedervereinigten 'Deutschland und in 'Europa (170,1) | ganz 'selbstverständlich geworden (216,5) || Aber diese Selbstver'ständlichkeit (189,7) | die sollte sich nicht allzu sehr in unser Denken und Handeln 'einschleichen (220,4) || **Denn es ist und bleibt ein 'Schatz** (302,4) | in Frieden und 'Freiheit zu leben (248,4) ||* – die Rede von Angela Merkel.

Für diesen Redeauszug ist die durchschnittliche Silbendauer von 225 Millisekunden charakteristisch. Zweimal wird aber das Tempo wesentlich beschleunigt. Das geschieht am dritten und am fünften Syntagma, weil sie keine wichtigen Informationen enthalten und folglich keine extra Hervorhebung benötigen. Viel langsamer wird dabei das siebte Syntagma realisiert, in dem die sinnwichtigsten Informationen ausgedrückt werden.

Auf Grund der durchgeführten Untersuchung lässt sich behaupten, dass das Tempo eine bedeutsame Rolle bei der Gestaltung der öffentlichen Rede spielt und als ein wirksames Mittel der politischen Rhetorik gelten kann.

LITERATUR

1. Васік Ю.А. Ритмічна організація англomовного політичного дискурсу (експериментально-політичне дослідження на матеріалі промов сучасних політиків Великої Британії): дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Васік Юлія Анатоліївна. – Горлівка, 2007. – 234 с.
2. Федорів Я. Лінгвістичні моделі дискурсу публічних виступів: нариси із сучасних культурно-мовленнєвих практик / Ярослава Федорів. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2010. – 188 с.
3. Hillegeist K. Umsetzung von Sprechintentionen über Intonation / Kerstin Hillegeist // Muttersprache. – № 3. – Wiesbaden, 2006. – S. 193–203.
4. Steriopo O. Die Macht der Rhetorik im Gottesdienst / Olena Steriopo, Tetiana Skrypniak // Записки з романо-германської філології. – Вип. 22. – Одеса : Фенікс, 2008. – С. 134–147.

DEFECTIVE SEMANTICS OF FUNCTION WORDS

Volkova L.M.

Київський національний лінгвістичний університет

When function words are used in speech, they become discourse markers serving numerous communicative functions: correlating discourse fragments in the right and clear way, making it possible to understand discourse as a single whole, helping the hearer/reader to make conclusions the speaker wants him to make.

In B. Frazer's interpretation, discourse markers serve an integrative function in discourse, contributing to discourse coherence. He defines them as "discourse glue" [1, p. 2].

A proper use of discourse markers is a serious challenge to the students of English. Due to the fact that these lexical items are devoid of nominative power, their meaning is by no means referential. The semantic meaning they possess is defective. It is only revealed when discourse fragments are correlated. It is sometimes hard to teach a student how and when he should use these words as they lack referential meaning, and their scope of inherent semantic meanings and pragmatic specifications for usage are extremely difficult to define. The meanings of those units are embedded in their functions. Therefore, to reveal their meanings, we will have to look for their common features and functional peculiarities.

As a starting point, let us compare three sentences:

1. *Betsy is in London **but** she will be in Paris tomorrow.*
2. *Betsy is in London **and** she will be in Paris tomorrow.*
3. *Betsy is in London **even if** she is in Paris tomorrow.*

While the sentences contain identical propositions, the use of different connectors – *but*, *and*, *even if* – locates them in different situational frames. One event is made foreground (prominent), while the other serves as background. By saying (1), the speaker expects an emotional reaction from the hearer about tomorrow. In the second utterance both events (propositions) are equally highlighted. The third sentence reveals the speaker's intention to make the hearer focus his attention on the first proposition. In other words, the first proposition is made foreground.

The conclusion is that the use of different connectors allows the speaker to focus the hearer's attention on different aspects of the same proposition. Therefore, the connectors, even the most primitive ones, possess some special "defective" semantics, even though they are devoid of an ordinary referential meaning. Their semantics is procedural because it is revealed in the process of correlating propositions. To reveal the meaning of other textual connectors and to work out their classification, it will be helpful to resort to the identical logical operation of correlating discourse utterances. Let us compare three sentences:

1. ***After all**, Betsy is here.*
2. ***On the other hand**, Betsy is here.*
3. ***Hopefully**, Betsy is here.*

The language units *after all*, *on the other hand* and *hopefully* are discourse markers. However, within the scope of procedural semantics these items are fundamentally different. In the first utterance the marker *after all* correlates this utterance with the implicit proposition *Betsy was not expected to be here*. In the second example the unit *on the other hand* introduces another proposition: something that was "on the one hand" by means of correlation. The second utterance is always presented in the preceding discourse explicitly. And finally, in the third case *hopefully* does not possess a correlative function. It is a pragmatic marker that refers only to the attached utterance.

Correlation or the absence of correlation is crucial for our investigation as it serves the grounds for distinguishing different classes of function words in the English language. All these units perform the function of discourse markers in speech but any classification is a language phenomenon.

In accordance with the functions performed on the discourse level, all language units under analysis fall into three groups:

- 1) Particles.
- 2) Conjunctions and conjunctive units.
- 3) Modal words and parenthetical expressions.

Particles have the ability to correlate two pieces of information. They bring together two sentences within the same text and what is important, one of those sentences is usually implicit.

Function words defined as conjunctions and conjunctive units connect two explicit pieces of information within the same text. They provide logical connection bringing the constituents of the text together, turning it into a single unit.

By contrast, modal words and parenthetical expressions refer only to their respective sentences. They have absolutely no connection with the text as a whole. Their most evident function is to provide the speaker's evaluation of the event described by the sentence.

As we have seen, the only common feature shared by function words of all three groups is their lack of nominative power because their semantics is defective. What makes those words unique is a vast array of functions on the discourse level. Therefore, the operational activities of function words appear to be a valid criterion for their classification into three distinct functional categories:

1. Semantic operators (particles). Their main function in the discourse is to connect two propositions one of which is implicit.
2. Logical operators (conjunctions and conjunctive units). Their main function in the discourse is to provide logical connection of two or more explicit propositions.
3. Pragmatic operators (modal words and parenthetical expressions). Their main discourse function is to show the speaker's attitude to his message.

LITERATURE

1. Frazer B. Discourse Markers Across Language / Bruce Frazer // Pragmatics and Language Learning: Monograph Series – University of Illinois. – 1993. – Vol. 4, P. 1–16.

MANIPULATION IN DEN DEUTSCHEN MEDIENTEXTEN ZUR FLÜCHTLINGSPROBLEMATIK

Tymchenko Yevgenia

Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kiew

Bei der Manipulation kommt der Sprache eine große Bedeutung zu [4]. Besonders betroffen davon sind gesellschaftlich relevante Themen, zu denen auch die Flüchtlingsproblematik gehört. Analysiert wurden 40 Artikel aus den Online-Ausgaben *Süddeutsche Zeitung*, *FAZ*, *Spiegel* vom Oktober 2015 bis Februar 2016.

Bekanntlich spielt bei der Manipulation die Metaphorik eine wichtige Rolle [1, s. 256; 6, s. 87]. Die in den analysierten Artikeln vorkommenden Metaphern betreffen Bezeichnungen für die Situation, für Länder und für Politiker und können in substantivische, verbale und adjektivische geteilt werden.

Im Mittelpunkt steht das Wort “Flüchtling”, das von der Gesellschaft für die deutsche Sprache zum Wort des Jahres 2015 gewählt wurde. Zwar wird behauptet, dass dieses Wort wegen des Suffixes *-ling* tendenziell abschätzig klingt und mitunter durch die Alternativbegriffe “Geflüchtete, Geflohene, Fliehende, Refugee, Vertriebene” [5, s. 201] ersetzt wird, aber “Flüchtling” dominiert in den analysierten Artikeln und bildet ein breites Wortbildungsnest. Als Bestimmungswort der Komposita verbindet es sich mit inkompatiblen Elementen wie *-strom*, *-andrang*, *-krise*, *-problematik*, *-frage* und dient der “Entmenschlichung” des Begriffs. Komposita mit *Flüchtling* als Grundwort bezeichnen vor allem die Gründe der Flucht: *Bürgerkriegs-*, *Armut-*, *Aleppo-Flüchtlinge*.

Ein ganzes metaphorisches Feld bildet sich um die Beschreibung der dramatischen Situation der Flüchtlinge: *Europas Flüchtlingsdrama. Es bahnt sich eine humanitäre Katastrophe an. Flüchtlinge stranden an der türkischen Grenze. Tausende Flüchtlinge sitzen an der Grenze zur Türkei fest.* Außerdem wird in vielen Artikeln das Wort “Rückstau” gebraucht, das die Komponente “Stau” enthält, welche für metaphorische Bezeichnung von nicht funktionierenden Programmen oder sich häufenden Problemen gebraucht wird [2, s. 13]. Unter den metaphorischen Bezeichnungen für Politiker sind diejenigen von besonderem Interesse, die Anspielungen auf deren Handlungen und Aussagen enthalten, wie *Pinocchio-Petry* oder *Troublemaker Gabriel*. Die erste bezieht sich auf AfD-Chefin Petry, die statt von “Lügenpresse” von “Pinocchio-Presse” sprach und dann selbst der Lüge überführt wurde, die zweite auf den SPD-Vorsitzenden Gabriel.

Auf der anderen Seite wird die Situation verharmlost, indem man Termini aus der Wirtschaft gebraucht, wie z.B. *Umverteilung der Flüchtlinge*. Das Wort “Paket”, das in den 90er Jahren in der Bedeutung von Maßnahmen zur Lösung eines Problems häufig benutzt wurde [2, s. 12–13], erlebt einen neuen Aufschwung und bekommt einen euphemistischen Charakter in den Komposita *Asylpaket I* und *Asylpaket II*.

Da die bisher ergriffenen Maßnahmen zur Lösung des Problems keinen Erfolg hatten, herrschen in der Gesellschaft widersprüchliche Meinungen. Besonders nach den Silvesterübergriffen in Köln werden Ängste geschürt, Medien schreiben über *selbst ernannte Bürgerwehr*, Bereitschaft vieler *Flüchtlinge mit Waffengewalt am Grenzüberschritt zu hindern*. Scharf kritisiert werden die Streitigkeiten zwischen der Koalition und der Union: *Trotz Protesten aus der SPD will die Union den Familiennachzug auch für Minderjährige vorerst beenden. Dies sei ohne Wenn und Aber beschlossen worden* [FAZ 7.02.16].

Ironisierung bis scharfer Sarkasmus finden in folgenden Beispielen ihren Ausdruck: *Flüchtlings-Chaos als der perfekte Plan* [FAZ 6.02.16], *Österreich erhöht den Druck, Ungarn applaudiert* [FAZ 8.02.16].

Im Zusammenhang mit einer strengeren Überprüfung der Gründe für die Flucht wurde die Substantivierung “das Durchwinken” etabliert. Zitiert wird der EU-Kommissionspräsident Jean-Claude Juncker (Oktober 2015) und Punkt 12 des sogenannten 16-Punkte-Katalogs: “Eine Politik des Durchwinkens ist nicht akzeptabel”.

In rhetorischen Fragen kommt neben der Informationsfunktion die meinungsbildende und manipulative Funktion ins Spiel [3, s. 226]: *Wurde der SDP eine wichtige Änderung im Asylpaket II untergejubelt, wie Parteichef Gabriel behauptet?* [FAZ 6.02.16]. *Schießen auf Flüchtlinge?* [SZ 6.02.16].

Die Analyse zeigt, wie die Flüchtlingsproblematik durch manipulativen Sprachgebrauch von den Medien auf eine bestimmte Weise dargestellt, erklärt und verständlich gemacht wird. Wenn man die Artikel vom Herbst 2015 mit denen vom Februar 2016 vergleicht, lässt sich die Verschiebung von Akzenten feststellen: Mit der Verschärfung der Situation finden sich immer mehr gefühlsbeladene Wörter, Periphrasen und rhetorische Fragen, die beim Leser Mitleid, Skepsis, Zweifel bis hin zu Hilflosigkeit, Angst und Hass hervorrufen.

LITERATUR

1. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність [монографія] / Катерина Степанівна Серажим. – Київ, 2002. – 392 с.
2. Тимченко Є.П. Метафоричність у німецьких публіцистичних текстах/ Євгенія Петрівна Тимченко // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Іноземна філологія. – Вип. 30. – К.: ВЦ “Київський університет”, 2000. – с. 12–16.
3. Kamalova O.S. Manipulativer Sprachgebrauch in den Medien / Olga Kamalova // das Wort. Germanistisches Jahrbuch GUS. – 2005. – s. 213–231.
4. Lay R. Manipulation durch Sprache / Rupert Lay. – Berlin : Ullstein, 1997. – 426 s.
5. Michel S. Krisen-Talk 2015 : Wie positionierten sich Polit-Talkshows thematisch im Griechenland- und Flüchtlingsdiskurs? / Sascha Michel // Der Sprachdienst. – Heft 6. – 2015. – s. 187–202.
6. Schippan Th. Viren, Ampeln und Altlasten. Metaphorik in der deutschen Sprache der Gegenwart / Thea Schippan // Deutsch als Fremdsprache. – Heft 2. – 1994. – s. 86–91.

FUNKTIONEN DER REDENSARTEN IN DER ANZEIGENWERBUNG

Vasylchuk L.F.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Die Funktionen der Redensarten in der Anzeigenwerbung werden weit von den Sprachforschern untersucht. Davon zeugt das Vorhandensein mehrerer Monographien und Promotionsarbeiten in verschiedenen Sprachen [2, s.3].

Die Analyse der Funktionen der Redensarten in der Anzeigenwerbung ist aber unvollständig, und das benötigt die weitere Erforschung dieses Themas. Ungelöst bleibt die Frage der Systematik des phraseologischen Bestandes; ungenügend sind die Funktionen der Redensarten in der Anzeigenwerbung geklärt.

Das Ziel der vorliegenden Forschung besteht darin, die Funktionen und die Wirkungsintentionen der Redensarten in der Anzeigenwerbung zu untersuchen.

Das Objekt der Untersuchung sind die Redensarten in der Anzeigenwerbung der modernen deutschen Sprache.

Der Gegenstand unserer Forschung sind die Funktionen der Redensarten in der Anzeigenwerbung.

Die Phraseologismen dienen als Werbemittel, da sie im mentalen Lexikon der Sprecher einer Sprachgemeinschaft gespeichert und in der Sprachverwendung als Ganzheit reproduziert werden. Das macht der Werbeindustrie leicht, eine Verbindung zwischen dem Produkt beziehungsweise der Firma der Werbekampagne und dem Konsumenten zu erzielen, denn der einmal im Gedächtnis des Sprechers abgespeicherte Phraseologismus wird bei mehrmaligem Wiederholen mit der Werbung verknüpft. Dadurch wird die Erinnerungsleistung beim Konsumenten erhöht und damit erreicht, dass beim potentiellen Kunden auf Bekanntes zurückgeführt wird. Der Vorteil der Phraseologismen liegt also in dem Punkt, dass sobald einmal eine Verbindung zwischen Produkt und Konsument hergestellt ist, entsteht immer wieder eine Assoziation zwischen Redewendung und Werbeprodukt.

Durch einen Überraschungseffekt in der Werbung soll die Aufmerksamkeit des Publikums gewonnen werden. Dies geschieht durch den Einsatz von Phraseologismen:

- das Spiel mit den verschiedenen Bedeutungsebenen soll bei dem Publikum zum Aha-Erlebnis führen;
- humorvolle Werbetexte gefallen besser, witzige Bezüge sollen durch phraseologische Wortverbindungen hergestellt werden;
- Phraseologismen sollen durch ihre bekannten Strukturmuster die Rezeption und das Behalten der Kernidee erleichtern (Dies ist besonders gut, wenn nur der Produktname in die feste Wortverbindung integriert wird);
- durch Rhythmisierung und Reime der Phraseologismen wird die Einprägsamkeit erhöht;
- Phraseologismen regen durch bildhafte Komponenten zur visuellen Vorstellung an;
- geringfügig modifizierte Phraseologismen sollen das Publikum unbewusst erreichen und ein positives Gefühl erzeugen. [1].

Wie ersichtlich, ist das stilistische Potential von Phraseologismen sehr hoch, es handelt sich jedoch vor allem um modifizierte und nicht-modifizierte Phraseologismen, die in reichem Maße zu verschiedenen Sprachspielen ausgenutzt werden und auch um zahlreiche historische und kulturelle Anspielungen.

Die meisten Phraseologismen sind referentiell, sie beziehen sich auf Sachverhalte und Dinge der außersprachlichen Wirklichkeit. Ebenso viele Phraseologismen sind nominativ, was bedeutet, dass sie als eigene Satzglieder fungieren und nicht schon selbst satzwertig sind. Seltener in ihrer ursprünglichen Form sind phraseologische Vergleiche, feste Phrasen und Phraseologismen in weiterem Sinne, wie Sprichwörter und Geflügelte Worte verwendet.

LITERATUR

1. Fleischer W. Kleine Enzyklopädie deutscher Sprache / Wolfgang Fleischer. – Frankfurt am Main : Lang, 2001. – 845 S.
2. Hemmi A. Es muß wirksam werben, wer nicht will verderben. Kontrastive Analyse von Phraseologismen in Anzeigen-, Radio- und Fernsehwerbung / Andrea Hemmi. – Bern, Berlin, Frankfurt am Main: Peter Lang, 1994. – 345 S.
3. Janich N. Werbesprache. Ein Arbeitsbuch / Nina Janich. – Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1999. – 197 S.

BINOMINALS IN LEGAL ENGLISH LANGUAGE

Vasylenko O.B.

Kyiv National Linguistic University

There are a lot of interesting structures and word expressions in English language. Rich vocabulary is a good thing, but sometimes it is not enough to know only separate words when you meet certain expressions. Those who have studied English for a long time faced such a phenomenon as phrasal verbs. A special feature of them is that it is very difficult to understand the meaning of the phrasal verb relying only on the meaning of separate words composing it. The same principle applies to the binomials in English language. For example, the following sentences could be translated the following way if you are trying to make a word-by-word translation: Nobody liked him when he was down and out. – Він нікому не подобався, коли він був падаючий і пригнічений і вільний та відсутній. We'll set off on a round-the-world cruise rain or shine. – Ми вирушимо в навколосвітню подорож дощ або сонце. However, it sounds a bit “sloppy”, doesn't it? If we take these words as a meaningful unity the result will be as follows: Він нікому не подобався, коли він був жебраком. Ми вирушимо в навколосвітню подорож за будь-яких умов.

These phrases are the binomials in the English language, in other words, “a frequent sequence of two or more words or phrases belonging to the same grammatical category joined by a syntactic device” [1, p. 79]. We should remember that word order in the binomial in the English language is fixed, which means that you can't say “sound and safe” or “less or more”.

There are different classifications of binominals. M. Gustafsson offered the following classification: “a) Synonymous – will and testament; b) Antonymous – in person or by proxy; c) Complementary – shoot and kill.” [2, p. 137].

Y. Malkiel made the other one: “a) Near synonyms – null and void; b) Complementary – assault and battery; c) Opposite – assets and liabilities; d) Subdivision – months and years; e) Consequence – shot and killed ” [3].

Binominals represent precision and all-inclusiveness; they are a convenient linguistic device for adding weight to the end of the sentences, distinct style markers of Legal English [4]. But legal draftsmen should be careful using binominal or multinomial phrases to ensure that each of its constituents serves a useful purpose in essence. Since every word in a statute is construed so as to bear a meaning, a superfluous word will become a potential source of contention. Thus it is not enough for a legal translator to know only terminology; he must be familiar with the language and cultural conventions of each legal system involved.

Binominals are an integral part of English legal language. They are present in statutory provisions, opinions, boilerplate, contracts and agreements, etc. When dealing with binominal expressions translators tend to translate all the elements of a binominal literary. For example, tear and wear – вдягати і рвати, though correct translation is – зношуватись. Consequently, translators fail to attain the intended effect of the communicative event [5].

In legal English binominal expressions essentially relate to the “topic” of the document which it deals with or they are fixed phrases or collocations. In the sample material we can see such phrases as: statutory, discretionary, general and elective (powers and rights); informal and unsupervised (administration); real and personal (property), specific (devises, bequests, articles); (un)enforceable, (in) valid, void (provisions, articles, agreement), necessary (disbursement, costs, fees), liable and responsible (person, party, body entity); additional (powers, duties), and minor, consequential, incidental, supplementary (provisions, amendments). Translation of any legal texts must be punctual and allow for no loopholes, variability of meaning, or misinterpretation [6].

Here are some more examples of binominals in Legal English and their Ukrainian equivalents: aid and abet – надати допомогу, authorize and empower – розширяти надані повноваження, cease and desist – припиняти, fraud and deceit – шахрайство, null and void – недійсний, pains and penalties – покарання, transfer and convey – передавати, signed and delivered – підготований до виконання, jointly and severally – солідарна (відповідальність), any and all – будь-які, validity, legality and enforceability – законність, first and foremost – перш за все, assets and liabilities – актив і пасив, will and testament – заповіт, law and order – закон і порядок, pros and cons – за та проти, P and P – послуги з пакування та доставки, R and D – відділ з розвитку технологій, part and parcel – невід’ємний, rules and regulations – закони, assault and battery – побиття, bargain and sale – угода купівлі-продажу, each and every – кожен, terms and conditions – умови (контракту).

Thus from the abovesaid we can conclude that for a highly qualified lawyer working for multinational company it is highly desirable to master not only General English, but Legal English with all its peculiarities too.

LITERATURE

1. Bhatia V. Cognitive structuring in legislative provisions / V. Bhatia // *Language and law*. – London: Longman, 1994. – P. 78–90.
2. Gustafsson M. The syntactic features of binomial expressions in legal English / M. Gustafsson // *Text* 4. – 1984. – №1 – 3. – P. 123–141.
3. Malkiel Y. Studies in irreversible binomials / Y. Malkiel // *Lingua* 8. 1959. – P. 113–160.
4. Kopaczyk J. Hans Sauer, Exploring binomials: History, structure, motivation. – [Electronic Resource]. – Access Mode: http://www.arts.kuleuven.be/ling/ICE_HL18/workshops/exploring-binomials.
5. Luciano C. Translating binominal expressions in legal agreements: a corpus-based study, university of san Paolo, 2006 PowerPoint presentation [Electronic resource]. – Access mode: http://comet.ffi.ch.usp.br/sites/comet.ffi.ch.usp.br/files/u30/Apresentaç_aocarvalho.pdf

DISKURSPARTIKELN UND MÜNDLICHE KOMMUNIKATION

Verbitskaja T.D., Nikiforenko I.V.

Nationale Metschnikov Universität Odessa

Seit dem Aufkommen des kommunikativ-orientierten Ansatzes gilt die Entwicklung der mündlichen Sprachausübung als Hauptziel der Fremdsprachenausbildung: die

Lernenden sollen befähigt werden, ihre Sprachkenntnisse im Zielsprachenland, in unserem Falle in den deutschsprachigen Ländern, praktisch anzuwenden. Demgegenüber werden in der Sprachpraxis nach wie vor die Normen der geschriebenen Sprache als Grundlage angesehen [3, c. 1].

Hier wird die Auffassung vertreten, *gesprochene Sprache* als authentische Sprache, wie sie in den deutschsprachigen Ländern genutzt wird, als Hauptaufgabe des Unterrichts zu betrachten.

In der Linguistik wird das Begriffspaar *gesprochene* vs. *geschriebene* Sprache präferiert, obwohl es sich beim Untersuchungsgegenstand "gesprochene Sprache" nicht mehr ausschließlich um mündliche Äußerungen handelt. Heutzutage gibt es eine Vielzahl von schriftlichen Textsorten des Alltagslebens, die sich an den Normen der gesprochenen Sprache orientieren, z.B. Massenmedien (Film, Fernsehen, Funk), SMS, die Sprache in Chats und sozialen Netzwerken usw. Die Dichotomie *geschriebene* / *gesprochene Sprache* ist nicht ganz treffend, denn sie ist nicht eindeutig an Schriftlichkeit und Mündlichkeit gekoppelt.

Unsere Forschungsfrage bilden deutsche Partikeln (z.B. *denn, doch, ja, mal, wohl* u.a.) bei der Entwicklung der diskursiven Kompetenz im Fremdsprachenunterricht im Bereich der gesprochenen Sprache. Die Frequenz der Partikeln im Deutschen ist im Unterschied zu anderen Sprachen sehr hoch und darüber hinaus ist ihre Frequenz im Alltagsdiskurs noch höher. So haben Zählungen (von P. Braun, H. Weydt u.a.) ergeben, dass auf 100 deutsche Gesamtwörter etwa 13 Partikeln entfallen [1, c. 87; 6, c. 12]. Je umgangssprachlicher ein Text ist, desto partikelreicher ist er auch in der Regel, demzufolge ist heutiges Deutsch ohne Partikeln nicht denkbar.

Ziel unserer Forschung ist es letztendlich, eine Antwort auf die Frage zu liefern, ob es sich messen lässt, welcher Art und wie groß der Einfluss der Partikeln auf das Diskursverständnis ist, was auch bei der Entwicklung der diskursiven Kompetenz von großer Bedeutung ist. Eine adäquate Verständigung und Einstellung des Sprachträgers kann erst in dem Fall gewährleistet werden, wenn das Wissen und Können des Lernenden in Bezug auf die Partikelverwendung ausreichend ist, denn infolge der Unkenntnis im Bereich der Partikelverwendung kann die persönliche Einstellung des Kommunikanten missverstanden werden [4, c. 14]. Besonders kommt es in Bezug auf die Intonation, die immer emphatisch verläuft, zum Ausdruck.

Partikeln (oder Diskurspartikeln) sind Wörter, die das alltägliche Gespräch steuern und keine eigentliche semantische Bedeutung haben; sie haben interaktionsstrategische Funktionen oder tragen zur Strukturierung von Äußerungen bei; schaffen wechselseitige Wahrnehmung und kommunikative Gemeinsamkeit, beispielsweise durch Andeuten von Vorwissen, Verstärken des Bekannten, Setzen von Relevanzen, Förderung diskursiver Kohärenz [2, c. 11; 5, c. 184].

Beim Gebrauch der Partikeln im Diskurs haben Nicht-Muttersprachler zwar große Schwierigkeiten bei der Äußerung, besonders beim spontanen Sprechen, wenn sie nicht wissen, welche Partikel zu dem betreffenden Kontext am besten passt. Andererseits kommt es aber durchaus nicht selten vor, dass sogar Nicht-Muttersprachler in einem frühen Lernstadium oft verwendete Partikeln verstehen können, mit anderen Worten: dass sie die Äußerungen der Muttersprachler des Deutschen kommunikativ akzeptabel erfassen können, obwohl sie fast keine Regeln zu den Partikeln kennen.

Allerdings muss im Unterricht mit den schriftlich normgerechten bzw. mündlich (gebrauchs)-normgerechten Varianten konsequent umgegangen werden. Ein wichtiges Lernziel im modernen Fremdsprachenunterricht ist die Fähigkeit, die Fremdsprache in Alltagssituationen angemessen wahrzunehmen und zu dekodieren und nach Möglichkeit korrekt zu gebrauchen. Daraus folgt, dass Partikeln als typische “Diskurswörter” gelernt werden sollten. Wenn man nicht die Gelegenheit hat, die Fremdsprache in natürlichen Situationen zu verwenden, ist es besonders wichtig, die Situation im Studienraum anhand von authentischen Tonaufzeichnungen optimal auszunutzen.

ЛІТЕРАТУРА

1. Braun P. Tendenzen in der deutschen Gegenwartssprache / P. Braun. – Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 1998. – 263 S.
2. Brünjes L. Das Paradigma deutscher Modalpartikeln. Dialog grammatische Funktion und paradigminterne Oppositionen / L. Brünjes. – de Gruyter, 2014. – 301 S.
3. Krüger A. Gesprochene Sprache im DaF-Unterricht [Електронний ресурс] / A. Krüger. – Режим доступу: http://confcontact.com/2013_06_07/7_KrugerA.html
4. Verbitskaja T. Modalpartikeln bei der Entwicklung der deutschen diskursiven Kompetenz: методична розробка до практичного курсу німецької мови для студентів 2-го та 3-го курсів факультету романо-германської філології / Т. Д. Вербицька, І. Г. Кулина, І. В. Никифорова ; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса: Атлант, 2012. – 30 с.
5. Werner A. Zur Revision der Beschreibungskriterien von Modalpartikeln – ein Erweiterungsvorschlag als Konsequenz neuerer Prosodieforschung / A. Werner // 40 Jahre der Partikelforschung. – Bern, 2009. – S. 183–200.
6. Weydt H. Abtönungspartikeln und andere Disponible / H. Weydt // 40 Jahre der Partikelforschung. – Bern, 2009. – S. 11–31.

TECH NEOLOGISMS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Yanson V., Burdulanyuk K.

Kyiv National Linguistic University

Today’s society has a large variety of methods of communication. That has led to a dramatic increase in its speed and quantity. But it can also lead to more misinterpretation and other negative effects. The onslaught of new technology and new tech words over the last decades has been great. Speed of communication today is matched by the speed with which new words are taken up. According to the Oxford English Dictionary, “The vocabulary of a widely diffused and highly cultivated living language is not a fixed quantity circumscribed by definite limits ... there is absolutely no defining line in any direction: the circle of the English language has a well-defined centre but no discernible circumference” [3].

Tom Chatfield writes: “From *text messages* and *email* to *chat rooms* and *video games*, technology has over the past few decades brought an extraordinary new arena

of verbal exchange into being – and one whose controversies relate not so much to foreign infiltrations as to informality, abbreviation and self-indulgence. Hence the swelling legions of acronyms (*LOL!*), grunts of internet-inspired indifference (*meh*) and social-media-inspired techniques for dramatising the business of typing (*#knowwhatImean*)” (BBC News, 2 April 2013) [1]. The abbreviation *LOL* stands for *laughing out loud* / *laugh out loud*. *Meh* is an interjection used as an expression of indifference or boredom. It may also mean “be it as it may”. It is often regarded as a verbal shrug of the shoulders.

Social media networks are the main sources of hi tech neologisms. New words can be formed by means of affixation (*hyper* (prefix) + *text* > *hypertext*, *cyber* (prefix) + *space* > *cyberspace*): “Big defence and security firms ... have been promoting the message that *cyberspace* is a dangerous territory which they can help tame” [BBC News 1 November 2011],

clipping (shortening): abbreviations (*personal computer* > *PC*, *random access memory* > *RAM*, *uniform resource locator* > *URL*), acronyms (*blog*, short for *weblog*, a regular record of one’s thoughts, opinions, or experiences that a person puts on the Internet for other people to read; *Representational State transfer* > *REST*), initialism (*what you see is what you get* > *wysiwyg*),

blending (blended words: *satellite navigation* > *satnav*, *Internet* + *etiquette* > *netiquette*, *emotion* + *icon* > *emoticon*: a smiley with an emotional component (from emotional icon), *phone* + *tablet* > *phablet*. A *phablet* is a class of mobile device designed to combine or straddle the form of smartphone and tablet): “Samsung also revealed an update to its Galaxy Note model – a so-called “*phablet*” that is larger than most phones, but smaller than most tablets” [BBC News 29 August 2012],

word-composition (compound words: *key* + *pad* > *keypad*): “Blackberry’s Nawdesch Uppal says the Storm 2 has a more realistic keypad than its predecessor” [BBC News 15 October 2009],

semantic variations, the extension of the meaning of a word to include new, meaning(s): *heisenbug* is a software bug that seems to disappear or alter its behavior when one attempts to study it. The term is a pun on the name of Werner Heisenberg, the physicist who first asserted the observer effect of quantum mechanics, which states that the act of observing a system inevitably alters its state. Pun is a form of word play that suggests two or more meanings, by exploiting multiple meanings of words, or of similar-sounding words, for an intended humorous or rhetorical effect.

Some words have been built on the basis of metaphors, e.g., *cloud computing* – distributing or accessing programs and services across the Internet which is represented as a cloud: “*Computing* giant Microsoft has pledged to provide \$1bn-worth (£700m) of cloud computing resources to organisations it deems to be working for the “public good” [BBC News 20 January 2016]. Metaphors serve to facilitate the understanding of one conceptual domain, typically an abstract one, through expressions that relate to another, more familiar conceptual domain.

Such words as *solution* and *cookie* acquire new meanings in the computer lexicon, too. *Solution* means high tech packages of hardware, software and service. *Cookie* is a packet of data sent by an Internet server to a browser, which is returned by the browser each time it subsequently accesses the same server, used to identify

the user or track their access to the server. In the general lexicon the word *solution* is used to indicate *the answer to a problem*; the lexeme *cookie* means *a small, flat, sweet food made from flour and sugar*: “Ahead of a nationwide deadline over regulating the use of *cookies*, the BBC has learned that the “majority” of the UK government’s own websites will fail to comply in time” [BBC News 17 May 2012].

Annually new tech words are used to apply to new concepts, synthesize pre-existing concepts, or make older terminology sound more contemporary. Neologisms identify inventions, new phenomena, or old ideas which have taken on a new cultural context. “High Tech buzzwords are now coming at us full speed from all corners as the “adorkable” nerd is exiting the periphery – and is now is viewed as a societal asset,” says Paul JJ Payack, president and Chief Word Analyst of the Global Language Monitor. “New terms are bubbling forth at an ever increasing pace, driven in part, by the tremendous growth and accessibility of data. Nowhere on the planet is this more evident than at SXSWi where the digital world intersects with those of music, film and pop culture” [2].

These facts emphasise the need for the further study of high tech vocabulary, its structural and semantic development under the influence of certain sociolinguistic factors, the interrelation between general literary lexis and computer terminology.

REFERENCES

1. Chatfield T. Why do tech neologisms make people angry? [Electronic resource] – Mode of access: <http://tomchatfield.net/2013/04/30/why-do-tech-neologisms-make-people-angry/>
2. Most Confusing High Tech Words of the Century thus Far [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.languagemonitor.com/high-tech-buzzwords/big-data-again-crowned-most-confusing-tech-buzzword-of-the-decade-the-cloud-drops-to-no-3/attachment/gartner-big-data/>
3. The Oxford English Dictionary Online [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.oed.com/>

DIE BESONDERHEITEN DER VERBALEN ABLEITUNG

Zavgorodnia A.A.

Kiewer Nationale Linguistische Universität

Die neuen Wörter erscheinen in der Sprache jeden Tag. Auf solche Weise entwickelt sich die Sprache. Die neuen Wörter, die in der Linguistik als Neologismen bzw. Innovationen bezeichnet werden, können entweder entliehen oder anhand eigener sprachlichen Mittel gebaut werden.

Die Erscheinung neuer Wörter mit Hilfe der eigenen sprachlichen Mittel nennt man Wortbildung. Gerade Wortbildung hält man für das produktivste Mittel der Entstehung neuer Wörter. Unter den Wortbildungsarten lassen sich die Zusammenfassung (Komposition), die Ableitung (Derivation) und die Kurzbildung (Abkürzung) unterscheiden [2, c. 199]. Das abgeleitete Wort ist die Haupteinheit der

Wortbildungslehre [6, c. 41; 1, c. 100]. Jedes abgeleitete Wort besteht aus dem Basisstamm und den wortbildenden Mitteln. Zu den wortbildenden Mitteln zählt man Affixe, d.h. Präfixe, Halbpräfixe und Suffixe.

Die Beziehungen zwischen dem Basiswort und dem abgeleiteten Wort ist von sehr großer Bedeutung. Das abgeleitete Wort bezeichnet man als die sekundäre Einheit, die vom Basiswort abhängt. Wie alle Wörter hat das abgeleitete Wort seine formelle oder strukturelle und inhaltliche oder semantische Seite. Die Beziehungen zwischen dem Basiswort und dem abgeleiteten Wort zeigen sich auf beiden Seiten.

Die formelle Struktur des abgeleiteten Wortes besteht aus dem Stamm des Basiswortes und den Affixen. Der Stamm kann entweder völlig (z.B. *posten* – *die Post*) oder reduziert, d.h. nicht völlig (z.B. *reagieren* – *die Reaktion*) dem Basiswort entnommen werden.

Die Affigierung kann einfach (wenn es entweder ein Präfix oder ein Suffix beteiligt ist, z.B. *aufpfeifen*) und erweitert (wenn es sowohl Präfix als auch Suffix eingesetzt sind, z.B. *rausanalysieren*) sein. Die Bildung der neuen Wörter mit den Affixen nennt man auch explizite Ableitung. Die Wortbildung mit den Nullsuffixen hält man für die implizite Ableitung. Die Affixe sind die Träger der wortbildenden Bedeutung [6, c. 41; 5, c. 294; 3, c. 69].

Wenn man über die inhaltliche (semantische) Seite des Wortes spricht, muss auch solcher Begriff wie Motivation erwähnt werden. Unter der Motivation versteht man die Beziehungen zwischen den Wörtern, eines von denen von dem anderen anhängig ist, d.h. beide Wörter haben ähnliche Bedeutung. Das zweite Wort (abgeleitete) ist vom ersten (Basiswort) motiviert. Die Basiswörter sind nicht motiviert, weil wir nicht erfahren können, woher ihre Bedeutung stammt [5, c. 295; 7, c. 21]. Als Beispiel führen wir das neue Verb *abkichern* an. Seine Bedeutung ist vom schon bekannten Wort *kichern* motiviert, dessen Herkunft nicht klar ist.

In diesem Fall muss man auch solchen Begriff wie Motiviertheit unterscheiden. Unter diesem Termin versteht man die Beziehungen zwischen der Form und dem Inhalt des abgeleiteten Wortes. Gerade Motivation und Motiviertheit sind die unbedingten und ständigen Merkmale der abgeleiteten Einheiten [6, c. 41–42].

Zwischen dem Basiswort und dem abgeleiteten Wort herrschen folgende Typen der wortbildenden Ableitung, die wir auf 3 Ebenen betrachten: die Ebene der Vollständigkeit, der Stilistik und der Bestimmtheit. Auf der Ebene der Vollständigkeit unterscheidet man volle und teilweise Ableitung. Die volle Ableitung bedeutet, dass die Bedeutung des abgeleiteten Wortes aus den Bedeutungen des Basiswortes und des Affixes besteht. Das ist die sogenannte lexikalisch-grammatische Bedeutung, z.B. das Wort *mitentwickeln* besteht aus *entwickeln* und Präfix *mit-*, was man als “zusammen entwickeln” interpretiert. Die teilweise Ableitung besteht darin, dass nur ein semantischer Aspekt in Betracht gezogen wird, z.B. *mitfilmen* stammt von *filmen*, das nicht nur *aufnehmen*, sondern auch *drehen* bedeutet. Die stilistische Ebene wird in methaphorische und methonymische Ableitung geteilt. Die methaphorische Ableitung basiert sich auf der übertragenen Bedeutung des Wortes, z.B. *abbraten* im Sinne *übertreffen*. Und die methonymische stellt die Übertragung der Namenbeziehung dar [2, c. 356], wie z.B. *merkelisieren* oder *entmehdornisieren*,

die nach den Namen von Angela Merkel und Hartmut Mehdorn entstanden sind. Die dritte Ebene bezeichnet einzelne und mehrfache Ableitungen. Bei der einzelnen Ableitung wird das Wort vom bestimmten Basiswort abgeleitet (z.B. *wiederbesiedeln* von *besiedeln*) und bei der mehrfachen ist es nicht immer klar, von welchem Wort das Abgeleitete stammt (z.B. *hereinrutschen* stammt durch *rutschen* entweder von *Rutsch* oder *Rutsche*) [4, с. 1].

Als Zusammenfassung lässt sich feststellen, dass jedes abgeleitete Wort aus dem Stamm des Basiswortes und mindestens einem Affix besteht. Das abgeleitete Wort ist mit den obengenannten Wortteilen sowohl strukturell als auch semantisch verbunden.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Земская Е. А. Язык как деятельность: Морфема. Слово. Речь / Елена Андреевна Земская. – Москва: Языки славянской культуры, 2004. – 688 с.
2. Огуй О. Д. Лексикологія німецької мови. *Leksikologie der deutschen Sprache* / Олександр Дмитрович Огуй. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 416 с.
3. Середя Н. А. Похідні іменники з категоріальним значенням якості в сучасній німецькій мові: семантичний та прагматичний аспекти : дис. канд. філ. наук : 10.02.04 / Середя Наталія Анатоліївна – Київ, 2009. – 286 с.
4. Современный русский язык: Курс лекций [Электронный ресурс] / И. В. Евсеева, Т. А. Лузгина, И. А. Славкина, Ф. В. Степанова // Сибирский федеральный ун-т. – 2007. – Режим доступа: <http://sci.house/russkiy-yazyik/svyaz-mejdu-proizvodyaschim-proizvodnyim-kak-71334.html>.
5. Федорів М. І. Категорія похідності у системі словотвору німецької та української мов [Електронний ресурс] / М. І. Федорів – Режим доступу: http://philology.kiev.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_34/293_297.pdf.
6. Ходаковська Н. Г. Семантичний та прагматичний аспекти стилістично маркованих похідних іменників сучасної німецької мови : дис. канд. філ. наук : 10.02.04 / Ходаковська Наталя Григорівна – Київ, 2007. – 284 с.
7. Fleischer W. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache / Wolfgang Fleischer. – Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1976. – 363 с.

ЛЕКСИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ И ПРИНЦИПЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ЕГО НОВИЗНЫ

Барабанщикова О.Ю.

Киевский национальный лингвистический университет

Лексика, в частности, слово основная значимая единица языка и центр, ядро метаединиц.

Учитывая тот несомненный факт, что значение, “как олова Медузы всегда в центре языка, околдовывая тех, кто его созерцает” [1, с. 16] и выводы, согласно которым отдельные компоненты семантической структуры слова как сложного целого могут в свою очередь допускать разложение на составляющие элементы, соотносимые с различными аспектами и уровнями языка, руководствуемся такой формулировкой: “Лексическое значение слова определяется соотносительностью его с явлениями объективной действительности с соответствующим и понятиями, а также местом в лексической системе языка” [2, с. 26].

Значение слова наиболее активно проявляется в тексте, однако, лингвистическое понимание семантики имеет специфическое отличие от значения как категории философской, логической, психологической. Единицы языка потому способны выражать и передавать мысль при общении, что они аккумуляровали ее в результате функционирования в текстах, в речи, в процессе своего исторического развития, связанного с деятельностью человеческого общества.

Фиксируемое лингвистами Присутствие заметных вех в истории языка, связанное с преобразованиями в общественной жизни в революционные времена, в эпохи социальных сдвигов и переломов, ведет к ускоренному развитию и трансформации лексических ресурсов.

Лексикологи дают в своих трудах образцы теоретического обоснования механизма изучения истории русского языка соотносительно с разными периодами жизни общества и практические рекомендации по обработке и систематизации лексического материала. Ориентиром, с этой точки зрения, представляется характеристика Ожевым изменений в языке, которые произошли в петровскую эпоху: наряду с освобождением языка от всего устаревшего, новым использованием многих старых элементов характерно интенсивное вовлечение в язык новой дополнительной лексики, в том числе иноязычной. Перечень путей и преобразований в языке, происходивших более двух столетий тому назад, обнаруживает их несомненное сходство с современным этапом развития языка. Сколько будет новых слов (под новыми словами понимаем как собственно новые, впервые образованные или заимствованные из других языков слова, так и слова, известные в русском языке и ранее, но или употреблявшиеся ограниченно, за пределами литературного языка, или ушедшие

из активного употребления, а сейчас ставшие широко употребительными), отражающих период первых декад 21 века, покажет время. Знаменательна с этой точки зрения статья в Нью-Йорк таймс, где идет речь о следующем двадцатитомном издании Оксфордского словаря и предполагается, что если в первые десятилетия 20 века английский язык приобретал одну тысячу новых слов в год, то сейчас из-за происходящих в мире событий. быстрой смене культурных тенденций, технологическом взрыве этот рост составит 15-20 тысяч в год.

Для воспроизведения и закрепления новых понятий любой язык вынужден порождать новые лексические единицы. Чаще всего их рождение – это следствие иного восприятия действительности, необходимости обозначения возникшей реалии. В отдельных случаях они устраняют омонимию, а также более кратко обозначают возникшие в обществе понятия и явления.

Основными причинами возникновения неологизмов, появляющихся в результате заимствований из других языков, несомненно, можно считать следующие: необходимость в номинации новых понятий и предметов; исторические контакты народов; экономия языковых средств; новаторство нации в какой-либо отдельной сфере деятельности; авторитетность языка-источника (что часто приводит к появлению интернациональных слов).

Постоянное пополнение русского языка неологизмами, интересующими лингвистов с семантической, грамматической, фонетической и даже графической сторон, появляются в результате словообразовательной деривации, заимствования из других языков, контаминации двух слов или словосочетаний, а также смешения кириллического и латинского графического обозначения.

С внедрением нового слова возникает борьба двух тенденций: развития и сохранения языка. И только в результате полного освоения нового слова большинством носителей языка оно теряет статус неологизма.

Русский язык охотно принимает в свой “дом” иностранные слова, и появление неологизмов в его словаре абсолютно закономерно. К этому языковому явлению можно относиться по-разному. Если употреблять заимствованное слово разумно, то оно обогащает речь, делая её выразительной и точной. Знаменательно в этой связи высказывание В.Г. Белинского: “Какое бы ни было слово, своё или чужое, лишь бы выражало заключённую в нём мысль. Если чужое лучше выражает её, чем своё, давайте чужое...” [3, с. 221]. При этом крайне важно, чтобы язык не утратил своей самобытности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Звегинцев В.А. Теоретическая и прикладная лингвистика / В. А. Звегинцев. – М.: Просвещение, 1968. – 336 с.
2. Ижакевич Г.П. Русский язык / Г.П. Ижакевич, В. И. Кононенко. – К. : Рад. школа, 1982. – 285 с.
3. Белинский В.Г. Русские писатели о языке / В.Г. Белинский. – М, 1954.

КАТЕГОРІЯ АДЕКВАТНОСТІ / НЕАДЕКВАТНОСТІ ЗАСОБІВ АПЕЛЯЦІЇ

Бойко І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

“Що може бути простіше комунікативної ситуації ‘я сказав – ти зрозумів’”, – запитував свого часу Ю. Лотман [3, с. 5]. Дійсно, з одного боку, близький досвід комунікантів дозволяє їм легко порозумітися, проте в той же час виникають ситуації, пов’язані з недостатнім розумінням.

Міжособистісна комунікація за своєю природою має стратегічний характер. Використовуючи набір різноманітних комунікативних стратегій, тактик та установок, можливо впливати на успіх комунікативного акту в цілому.

Щоб розпочати комунікацію потрібно ідентифікувати адресата, вибравши при цьому номінацію, котра найбільш відповідає ситуації спілкування: для незнайомця – “на око”, по найхарактернішій ознаці, для знайомого – по відомим характеристикам і типам стосунків. При цьому саме гендерний фактор завжди враховується, а іноді стає вирішальним. У найзагальніших рисах при виборі звертання відбувається диференціація ознак адресата на базовому рівні категоризації. Цей процес стимулює усі когнітивні здібності людини: сприйняття, логічне мислення, уява та інше. Також при звертанні до адресата завжди слід пам’ятати про можливість хибної інтерпретації апелятива: його використання планується мовцем як позитивний коментар адресатові, а оцінюється останнім як неприємний вислів на його адресу (не співпадають оцінки якості апелятива відправника й отримувача).

В цілому, процес номінації за допомогою звертань дещо відрізняється від процесу загальномовної номінації. Для номінацій, здійснюваних формами звертання, релевантною виступає саме категорія адекватності/неадекватності. Під адекватністю номінації розуміється відповідність вживаної форми звертання характеристиці адресата та комунікативній ситуації. Категорія адекватності/неадекватності номінації виявляється з різним ступенем інтенсивності. Ця категорія виявляє безпосередню залежність від інтерпретації системи координат адресант – адресат. Коротко зазначимо, що при виборі форм звертання для адресанта усі дібрані ним лексеми будуть кваліфікуватися як адекватні. З позиції адресата – маркером неадекватної номінації виступатиме контекст, тобто має бути виражена незгода з обраною (для певної ситуації) номінацією. Стратегії добору апелятива прагматично обумовлені: з ряду можливих варіантів обираються ті, які переносять об’єкт в категорію, що використовується найбільш часто і є прийнятною для опису багатьох ситуацій. Саме тому, одиниці зі складу апелятивної сфери відзначаються високою частотністю, прості за структурою і високоінформативні: знання, пов’язані з адресатом, мовцем, стосунками між ними та ситуацією спілкування. “Дуже важливим у мові є поняття контексту. Мовні явища варіюються не лише відповідно до соціальних характеристик мовця, але й відповідно до соціального контексту, в якому ідентифікує себе мовець. Відношення між мовою та контекстом відображається як у мовній структурі, так і можуть бути представлені через поняття дейксису (дейксис – служить для актуалізації

компонентів ситуації мовлення і компонентів денотативного змісту висловлення. Сфера дейксиса включає: вказівку на учасників мовленнєвого акту, так званий рольовий дейксис; вказівку на ступінь віддаленості об'єкта висловлювання; вказівку на часову та просторову локалізацію факту мовлення)" [1, с. 12]. Поза контекстом жодне висловлювання не може бути розцінено як увічливе чи неувічливе [2, с. 8]. Саме тому, форми апеляції – соціально залежні феномени (відображають складні соціальні стосунки учасників мовленнєвого акту).

Серед основних причин неадекватної номінації слід виділити наступні.

1. Недостатня компетенція мовця (незнання, як правильно звернутися): *...на порозі стояв його "зятьок": – Папа, радісно кинувся йому на шию той. – Я тобі не "папа"! – буркнув Варфоломійович. – Батьку! – поміняв тональність зять (М. Гримич, с. 57); 2. Іntenція мовця (свідоме вживання форми звертання, неадекватної певній комунікативній ситуації): *Пішов нафік, ментяра! – Ось, добродію, ви отримаєте ще два роки за образу особистості (З, с. 38); 3. Номінації пов'язані з постійною характеристикою адресата, проте мовець, акцентуючи увагу на ній лише в певний момент, змушує адресата сприймати її як таку, що з'являється час від часу, а не як перманентну: *Лесюню, та така гарна сьогодні! – негативна реакція: *Яка я тобі Лесюня! І чому це гарна тільки сьогодні?; 4. Неочікуване / недоречне з точки зору адресата звертання, пов'язане з тим, що якийсь його вчинок, дія, аспект зовнішності викликають у співбесідника позитивну оцінку – реакцію протилежну тій на котру адресат розраховує або оцінює як адекватну: – *І ще одне, Брех Ірено Георгіївно. Не називайте мене "дівчино". У мене є ім'я. – До побачення, Оксано, – карбуючи кожену букву, чомно відповіла Ірена. (2, с. 131); 5. Апелятиви, що можуть сприйматися двояко та відверто негативні кліше: *не лізь не в свої справи, старий козел – о, вона ще й не таке сказати може, Олександр на свої вуха чув (Д. Корній, с. 49–50).******

ЛІТЕРАТУРА

1. Бейлина Е. П. Обращение как синтаксическая единица / Е. П. Бейлина // Филологический сборник. – Алма-Ата: Изд-во Казахского гос. ун-та, 1973. – Вып. 12. – С. 198–205.
2. Касіян Г. Теоретичні засади вивчення ввічливості як прагматично-етичної категорії міжособистісного спілкування / Г. Касіян // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 118. – С. 238–244.
3. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – С.-Петербург: "Искусство", 2000. – 704 с.

МЕДИА-СРЕДСТВА В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У ИНОФОНОВ

Власенко С.И.

Киевский национальный лингвистический университет

Воспринимать иностранную речь на слух гораздо труднее, чем читать написанное. Это общеизвестный факт. Говорить на иностранном языке тоже

трудно, пока не преодолен психологический порог, для каждого индивидуальный. Чтобы научить понимать звучащую речь на русском языке и ускорить переход через порог-стеснение, в ряду с другими аудиовизуальным материалом хорошо применять короткие фильмы, из детского юмористического журнала “Ералаш”.

Рассмотрим достоинства и методические возможности в фильмах этого киножурнала. Первое достоинство – они короткие длятся около трех-четырёх минут.

Смотреть полнометражные фильмы тоже полезно, но явную пользу они начинают приносить лишь тогда, когда знания и умения студентов в русском языке уже достаточно высоки. Кроме того, работать на уроке с ними трудно, из-за большого по объёму языкового и страноведческого материала. Фрагментарное использование имеет свои недостатки. Эти фильмы полезны в основном для внеаудиторной и самостоятельной работы студентов-иностранцев.

Известно, что внимание при слушании монолога на родном языке хорошо концентрируется только в течение трех минут, потом, но на время ослабевает. Конечно, при восприятии иностранной речи студент утомляется еще быстрее. Поэтому очень важно выбрать короткий фильм, на коротком фильме нетрудно построить первоначальный урок, его легко включать в структуру других уроков, решая разные методические задачи.

Второе достоинство – фильмы из “Ералаша” диалогичны. О сильных сторонах диалога в процессе обучения иностранному языку написано много, поэтому не буду на этом задерживаться.

Третье достоинство – эти фильмы предназначены для русского зрителя, поэтому в них звучит живая речь. Русская разговорная речь в ее лексической, фразеологической и синтаксической свободе многообразии. Мы стремимся обучать русскому языку на реальных образцах-диалогах. На них в идеале должны строиться и учебники по разговорному языку. В учебниках чаще даны рафинированные, очищенные диалоги для вхождения в ситуацию по учебнику нужны усилия воображения. В фильмах ситуация перед глазами, причем разыгранная хорошими актерами, поэтому и включиться в ситуацию в игру намного легче.

Четвертое достоинство. В фильмах русская речь звучит в естественном быстром темпе, дикция и тембр говорящих разнообразны, как и в жизни, что позволяет тренировать фонемный и тональный слух студентов совершенствовать их произносительные навыки, приучить их воспринимать различные особенности индивидуальной речи.

Пятое достоинство “Ералаш” снимали талантливые люди, поэтому фильмы отражают реальные проблемы общественной и частной жизни людей. Сюжеты их злободневны, а оценка поступков героев основана на здравом смысле, так как авторы преследуют

В учебниках чаще даны рафинированные, очищенные диалоги для вхождения в ситуацию по учебнику нужны усилия воображения. В фильмах ситуация пред глазами, при чем разыгранная хорошими актерами, поэтому и включиться в ситуацию в игру, намного легче.

Четвертое достоинство. В фильмах русская речь звучит в естественном быстром темпе, дикция и тембр говорящих разнообразны, как и в жизни, что позволяет тренировать фонемный и тональный слух студентов, совершенствовать их произносительные навыки, приучить их воспринимать различные особенности индивидуальной речи.

Пятое достоинство. “Ералаш” снимали талантливые люди, поэтому фильмы отражают реальные проблемы общественной и частной жизни людей. Сюжеты их злободневны, а оценка поступки героев основана на здравом смысле, так как авторы преследуют воспитательные цели. Это позволило им сделать интересные фильмы, а студентам понять их и получить от них удовольствие.

Шестое достоинство. Многие фильмы – это картинки быта, что способствует обогащению речи студентов той ежедневной бытовой лексикой и фразеологией, которую трудно вводить и активизировать с помощью учебников. Бытовая тематика позволяет иностранцам понять многие особенности национального характера поведения русского человека. Седьмое достоинство – это весьма привлекательное качество. Юмористическая, и поэтому оптимистическая база коротких сюжетов “Ералаша”, создает хорошее настроение. А хорошее настроение очень важно в процессе обучения.

Все перечисленные достоинства дают большие возможности для работы с этими фильмами на уроках.

Алгоритм работы над кинофильмом:

Знакомство с базовой лексикой. Изучение моделей словосочетаний и предложений, звучащих в фильме.

1. Первый просмотр фильма, комментирование преподавателем отдельных сцен.

2. Беседа по материалам кинофильма, работа с микротекстами в виде диалога: преподаватель–учащийся.

3. Второй просмотр, оптимизация полученных знаний, диалог: учащийся–учащийся

4. Вербализация просмотренного, чтение текста (фильма) вслух с комментариями.

5. Просмотр фильма в третий раз, активизация коммуникативных компетенций: говорение.

Заключительный этап работы над фильмом. Составление диалогов и микротекстов с использованием базовых моделей, прозвучавших в фильме.

ИНОКУЛЬТУРНЫЕ ПРЕЦЕДЕНТНЫЕ ИМЕНА В ИДИОЛЕКТЕ В.ТОКАРЕВОЙ

Кендюшенко А.Г.

Киевский национальный лингвистический университет

Прецедентные имена как составляющая художественного идиолекта Виктории Токаревой заслуживают внимания не только потому, что имена собственные, образующие “ономастический мир” художественного текста,

играют важную текстообразующую роль в плане развития его парадигматики и синтагматики, но и потому, что эстетические объекты, ими обозначаемые, участвуют в построении речевой и литературной композиции текста, в выражении всех художественных смыслов и мировоззрения автора.

Реализация прецедентных феноменов в художественном дискурсе “влечет за собой некоторую апелляцию к чему-то известному, некоторому факту, который за ними стоит” [1, с. 153]. Для прозы В.Токаревой характерна интенсивность привлечения прецедентных имен в составе образных сравнений для формирования образов действующих лиц художественного произведения. Значительную часть прецедентных феноменов произведений В.Токаревой составляют инокультурные прецедентные имена (ИПИ), которые В.В.Красных трактует как универсально-прецедентные, поскольку они известны любому среднему современному *homo sapiens* и входят в “универсальное” когнитивное пространство [2, с.174]. В прецедентном пространстве произведений В. Токаревой ИПИ – это имена библейского и мифологического характера (Иисус Христос, Иуда, Моисей, Медея, Антей, Одиссей, Пигмалион); прецедентные имена, называющие создателей произведений искусства (Леонардо, Жорж Санд, Тулуз Лотрек, Мопассан, Хэмингуэй); имена деятелей искусства (Паганини, Ив Монтан, Орнелла Мутти) и науки (Фрейд), известные исторические личности (принц Чарльз, Че Гевара, Колумб, Жанна д’Арк).

ИПИ участвуют в сопоставлении по самому главному для персонажа признаку: внешнему виду, эмоциональным проявлениям, действиям, поступкам, поведению героев, их профессиональным качествам. Имя человека, широко известного благодаря какой-либо черте внешности, часто переносится на персонаж произведений В.Токаревой: 1) *Эlegantный, как принц Чарльз, но плюет в землю.* 2) *Красивый. На Мопассана похож. Но старый.* 3) *Новый Олег – с бородой и глазами как у Че Гевары.* С целью подчеркнуть внешнюю привлекательность персонажа, В.Токарева вводит в ткань художественного произведения ИПИ, источником которых является зарубежный кинематограф: 1) *Короткий нос, пышный рот и яркие хрустальные глаза в темных ресницах. Хоть на обложку журнала. Вылитая Орнелла Мутти, только моложе.* 2) *Мой сосед справа похож на молодого Ива Монтана – тот современный тип внешности, о котором можно сказать: “уродливый красавец” или “красивый урод”.*

ИПИ часто включают дифференциальные признаки, указывающие на действия, поступки, поведение героя: 1) *Вы ведете себя так, будто вы Жорж Санд.* 2) *Никто ничего не делает. Вместо того чтобы сведения собирать, отправляются на рыбалку. Как Хемингуэй.* Реже прецедентные имена используются В.Токаревой для обозначения эмоциональных проявлений героев: *Он, как Пигмалион, лепил свое творение и влюблялся в свое творение.*

Основанием сравнения в компаративных конструкциях с ИПИ становятся и профессиональные качества: 1) *Наиля работала в модельном бизнесе. Создала свою коллекцию, как Коко Шанель.* 2) *Большой художник открывает свой материк, как Колумб Америку*

Наиболее известные ИПИ В. Токарева использует обычно без каких либо уточнений: *Дед сидит в кресле и держит руку на голове собаки. Как Мазепа.* Если же автор не до конца уверена, что соответствующее имя относится к числу широко известных читателям, она использует те или иные способы актуализации прецедентного имени: – *Да. Я пишу. И рисую. И у меня есть философские труды. – Как Леонардо. На все руки. – И ты считаешь, что гении были только во времена Возрождения? Только в Италии?* В данном контексте содержится указание на историческую эпоху, страну, что позволяет идентифицировать имя *Леонардо* как прецедентное *Леонардо да Винчи*. Как видим, использование ИПИ в качестве основы для метафоры предполагает презумпцию определенного уровня эрудиции у читателя.

К способам акцентирования ИПИ в произведениях В. Токаревой, когда из всего многообразия характеристик данного феномена выделяется некий весьма ограниченный набор признаков, можно отнести использование их в контексте, содержащем экспликацию дифференциальных признаков: *Он вообще как Тулуз Лотрек. – Художник? – уточнила Татьяна. – Урод, – поправила Люда. – Развитое туловище на непомерно коротких ногах.*

В прозе В.Токаревой инокультурные прецедентные имена – важное средство эмоциональной оценки, они не претендуют на точную формулировку, но ярко выражают субъективное отношение автора. Являясь национально маркированными, ИПИ входят в русское языковое сознание как прецедентные имена с инокультурным фоном, при этом они служат символами, отражающими ценности, особенности мировосприятия и мировоззрения русского лингвокультурного сообщества.

ЛИТЕРАТУРА

1. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 261 с.
2. Красных В. В. Свой среди чужих: миф или реальность? / В.В. Красных. – М.: Гнозис, 2003. – 375 с.

ИЗУЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ СЕМАНТИКИ АФОРИЗМОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЛИНГВОСТРАНОВЕДЕНИЮ

Ковтун Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

В науке нет общего мнения по поводу состава фразеологии. Одни языковеды относят к ней только словосочетания, а приверженцы широкого понимания фразеологии включают в состав фразеологических единиц целые предложения (пословицы, поговорки), а также крылатые выражения и обозначают их термином “фразеологические выражения” [4, с. 13].

Итак, культурным компонентом обладают не только фразеологизмы, но и устойчивые воспроизводимые фразы, т.е. пословицы, поговорки, крылатые слова в форме грамматически целого предложения. Е.М. Верещагин

и В.Г. Костомаров отмечают, что все эти воспроизводимые единицы образуют самостоятельный уровень языковой системы (афористический уровень) и предлагают называть их афоризмами [2, с. 34].

Пословицы и поговорки представляют собой устные краткие изречения, восходящие к фольклору. Например: *В гостях хорошо, а дома лучше; Век живи, век учись* и др. [3, с. 5]. Пословицы по своему смыслу всегда двуплановы: они имеют одновременно прямой и иносказательный план содержания высказывания. Иносказательное содержание пословицы может быть истолковано, описано, пересказано: *овчинка выделки не стоит* “дело не стоит того, чтобы им заниматься”. Поговорка структурно организована тоже как предложение (*язык мой – враг мой, ум хорошо, а два лучше*). Однако по своему содержанию она всегда однопланова. Пословицы конденсируют мудрость народа, а поговорки больше пригодны для выражения чувств или просто для оживления речи [3, с. 9]. Крылатые слова – это “вошедшие в нашу речь из литературных источников краткие цитаты, образные выражения, изречения исторических лиц, имена мифологических и литературных персонажей, ставшие нарицательными (Геркулес, Тартюф, Хлестаков), образные сжатые характеристики исторических лиц...” [1, с. 3].

Все рассмотренные воспроизводимые единицы языка выполняют в речи кумулятивную или директивную функцию. Известно, что повышенную кумулятивную ценность имеет лексика, потому что она тесно связана с предметами и явлениями окружающей действительности. Однако в наибольшей степени кумулятивная функция представлена у афоризмов. Кумулятивная функция афоризмов состоит в отражении ими коллективного опыта и культуры языковой общности. Например: *Под лежащий камень вода не течет; В каждой шутке есть доля правды; Язык до Киева доведет; Тяжела ты, шапка Мономаха* и др. С кумулятивной функцией афоризмов тесно связана вторая их функция – директивная (управляющая, направляющая, воздействующая и в будущем формирующая личность). Например: *Куй железо, пока горячо; Не в свои сани не садись; Век живи – век учись; Делу время, потехе час* и т.д. Афоризмы воздействуют на человека, формируют его мировоззрение, т.е. директивная функция имеет воспитательный аспект. Кумулятивной функции афоризмов соответствует определенная синтаксическая форма – повествовательное, констатирующее предложение. Директивную же функцию, как правило, выполняют афоризмы в форме побудительного предложения (зачастую глагол стоит в такой фразе в форме императива).

Афоризмы являются ценным лингвострановедческим источником, эффективным не только в плане ознакомления иностранцев с историей и современной действительностью другой страны, но и в воспитательном отношении. Афоризмы способны вызвать в сознании человека произведение, в котором присутствует фраза-прототип, имя автора, а также какую-либо экстралингвистическую информацию об авторе и его творении. Все это составляет, по определению Е.М. Верещагина и В.Г. Костомарова, афористический фон (по аналогии с терминами лексический фон, фразеологический фон) [2, с. 191].

Итак, в процессе изучения культурной семантики афоризмов на занятиях по лингвострановедению студенты должны познакомиться с понятием афористического уровня языка, рассмотреть группы афоризмов, двуплановость семантики афоризмов, изучить, что представляет собой афористический фон, определить функции афоризмов в речи, а также овладеть ключевыми понятиями темы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ашукин Н.С. Крылатые слова. Литературные цитаты. Образные выражения. / М.Г. Ашукина. – М.: Худож. лит., 1966. – 823 с.
2. **Верещагин Е.М. Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции: лексического фона, рече-поведенческих тактик и сапиентемы / В.Г. Костомаров.** – М.: Индрик, 2005. – 1040 с.
3. Жуков В. П. Словарь русских пословиц и поговорок / В. П. Жуков. – М.: Советская энциклопедия, 1967. – 535 с.
4. Нечитайло И. Н. Введение в языкознание: учеб. пособие для иностранных студентов-филологов / И. Н. Нечитайло. – К.: Изд. центр КНЛУ, 2006. – 187 с.

БИОГРАФИИ ДЕЯТЕЛЕЙ КУЛЬТУРЫ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ И СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ РКИ В УКРАИНЕ

Кордун Т.Г.

Киевский национальный лингвистический университет

Высокая внутренняя мотивация учащихся, характерная для начального этапа обучения иностранному языку, побуждает преподавателя к поиску эффективных средств и способов их применения на пути к достижению поставленной перед студентами цели овладения четырьмя видами речевой деятельности – аудированием, чтением, говорением и письмом.

Вторичная языковая личность студента понимается не только как обладатель иноязычных умений и навыков, а в первую очередь как полноценный участник межкультурной коммуникации [1. с. 37]. Усваивая новый для себя язык, который служит средством накопления и хранения культурно значимой информации для народа, создавшего его, учащийся одновременно проникает в новую национальную культуру, получает огромное духовное богатство, хранимое изучаемым языком. В связи с этим неотъемлемой составляющей обучения иностранному языку является формирование межкультурной компетенции студентов, которая рассматривается как комплекс навыков, позволяющих учащимся понимать различия между языками и культурами и успешно общаться с представителями иной культуры.

Социокультурная компетенция личности развивается посредством приобщения её к общечеловеческим идеалам и ценностям. При обучении РКИ в Украине считаем целесообразным изучение биографий деятелей русской и украинской культуры, чьё творческое наследие стало мировым достоянием. В перечень имеющих всемирную славу представителей русской интеллигенции входят М.В. Ломоносов, А.С. Грибоедов, А.С. Пушкин, М.Ю. Лермонтов,

Н.В. Гоголь, И.С. Тургенев, Л.Н. Толстой, Ф.М. Достоевский, А.П. Чехов, А.И. Куприн, А.А. Ахматова, Б.Л. Пастернак, П.И. Чайковский, Ф.И. Шаляпин, И.И. Шишкин, И.Е. Репин, И.И. Левитан, В.М. Васнецов и др. В числе выдающихся украинцев Ярослав Мудрый, Данил Галицкий, Иван Мазепа, Михаил Грушевский, Петр Могила, Григорий Сковорода, Михаил Максимович, Тарас Шевченко, Марко Вовчок, Иван Франко, Леся Украинка, Михаил Булгаков, Павло Тычина, Лина Костенко, Николай Лысенко, Соломия Крушельницкая, Иван Карпенко-Карый, Александр Мурашко, Мария Башкирцева, Федор Кричевский, Татьяна Яблонская, Александр Довженко, Иван Миколайчук, Богдан Ступка, Ада Роговцева и др.

Педагогу, организующему учебный процесс, приходится прибегать к использованию различных методов и приемов с целью адаптации студентов к сложности изучаемого материала и интенсификации обучения: словесным (устное объяснение, вопросно-ответная беседа, комментированное чтение), наглядным (демонстрация фотографий, рисунков, книжных иллюстраций, предметов, музейных экспонатов; прослушивание аудиозаписей; просмотр видеофильмов и компьютерных презентаций), игровым (учебные ролевые игры и театральные мини-постановки), практическим (организация видов и форм учебной деятельности, направленных на развитие рецептивных и продуктивных речевых умений и навыков студентов).

Автоматизации действий учащихся с новыми лексическими единицами служат условно-коммуникативные рецептивно-репродуктивные и продуктивные упражнения (имитация образца, лаконичный ответ на вопрос, подстановка в речевой образец, завершение речевого образца, распространение речевого образца, объединение речевых образцов в диалогическое или монологическое сверхфразовое единство). Наряду с условно-коммуникативными, с целью усвоения лексики применяются и некоммуникативные упражнения (повторение слов и словосочетаний, группировка лексем по их словообразовательным компонентам, подбор синонимов и антонимов к данным лексическим единицам). Усвоение сочетаемости слов также требует специальной отработки в упражнениях (составление словосочетаний из отдельных слов, подбор существительных к глаголу и прилагательных к существительному, лексико-грамматические замены при распространении и сокращении предложений и т.д.).

Биографические тексты благодаря своей информативности вызывают познавательный интерес и на этом позитивном фоне позволяют педагогу развивать у иностранных учащихся навыки и умения письма:

Таким образом, изучение биографии деятеля русской культуры является средством формирования вторичной языковой личности студента-иностранца, однако педагогу необходимо строго придерживаться принципов доступности и последовательности в организации учебной деятельности, которая должна развивать речевые умения и навыки учащихся, постепенно превращая их в полноценных участников межкультурной коммуникации. В связи с этим считаем целесообразным строить учебный процесс следующим образом:

– вступительная беседа педагога с широким применением наглядных пособий;

- написание диктанта с предварительным комментарием, сопровождаемым наглядностью;
- самостоятельное ознакомительное чтение со словарём подробного информативного текста;
- вопросно-ответная беседа по прочитанному материалу;
- лексико-грамматические упражнения;
- повторное чтение текста с выделением главной информации;
- конспектирование прочитанного текста;
- монологическое высказывание учащегося о деятеле культуры;
- письменное изложение текста, воспринятого студентами на слух.

ЛИТЕРАТУРА

1. Галькова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : [учеб. пособие] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – [3-е изд., стер.]. – М.: Изд. центр “Академия”, 2006. – 336 с.

ХУДОЖНІ ФОРМИ ТА ЖАНРОВА ПАЛІТРА СУЧАСНОЇ КОРЕЙСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Могилко Ю.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що у понятті “дитяча література” часто змішується поняття “література для дітей” і “дитяча літературна творчість”. Термін дитяча література для дітей є ширшим, аніж дитяча література, оскільки ним позначають і літературу, створену спеціально для дітей, і таку, яка призначена для дорослого читача, адже може бути цікавою певним дитячим віковим категоріям.

На даний момент у сучасній корейській дитячій літературі існує безліч художніх форм, а саме загадки, розвиваючі тексти, дитячі комікси, енциклопедії, дитячі журнали, лічилки, дитячі комікси, основані на історичних подіях, авторські казки тощо.

Розглядаючи художні форми та жанрову палітру сучасної дитячої літератури, доцільно звернути увагу на вікові особливості її читача, оскільки кожен художній твір розрахований на певну категорію реципієнтів, адресований дітям різних вікових груп: молодшої і середньої (3-7 років), старшої дошкільної та молодшої шкільної (7-11 років), середньої шкільної (7-11 років, 14-15 років) і старшої шкільної групи (від 15 до 18 років).

З 1960-х років корейська дитяча література почала набувати поступового розвитку і до початку 1990-х років їй вдалося стати незалежним літературним напрямом.

За порівняно коротку історію Кореї ілюстровані дитячі книги набувають все більшої популярності в країні та за її межами. З появою мультфільмів талановиті художники звернули увагу на можливість створювати ілюстровані історії, базовані на загальновідомих корейських сюжетах.

У результаті аналізу матеріалу дитячих книжок корейської літератури можна дійти висновку, що сучасна корейська дитяча література має безліч художніх форм, серед яких переживають мальовані книги, оповідання, казки та ін.

Корейський дитячий книжковий ринок є прямим відображенням дорослого книжкового ринку. На сьогоднішній день великої популярності набувають мальовані книги, манхви.

Сучасна корейська дитяча література перебуває на піку розвитку. Автори дитячих книг заохочують та підтримують дітей у їх прагненні до пізнання навколишнього світу. Сучасна дитяча корейська дитяча література визнана дітьми і письменниками не лише в Кореї, але й за її межами: Японії, Америці, Франції.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Література для дітей середнього шкільного віку/ Авт.-упорядники О. К. Васильєва, Ю. С. Пернатъєв; Худож.-оформлювачі Б. П. Бублик, С. В. Правдюк. – Харків: Фоліо, 2004. – 318 с. – (Дитяча енциклопедія).*
2. *Літературознавчий словник-довідник/ За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – 752 с.*
3. *Теория литературы. / Волков И.Ф. – М.: “Просвещение”, 1995. – 256с.*
4. *Теория литературы. Учеб. пособие для филолог. специальностей ун-тов и пед. ин-тов. / Гуляев Н. А. – М.: Высш. Школа, 1977. – 278 с.*
5. *Теория литературы / В. Е. Хализев. – М.: Высшая школа, 1999. – 110 с.*
6. *Теория литературы / Г. Н. Поспелов. – М.: Высшая школа, 1978. – 351с.*

ОБРАЗНОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОЙ ВНЕШНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

Охрименко Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

С описания внешности начинается наше знакомство с человеком. При определении внешнего вида в каждом национальном языке используются не только прямые номинации, но и яркие метафоры, узко этнические или универсальные образы.

Например, в русском и украинском языках при описании внешности человека часто метафоризируются следующие понятия: “симпатичный, красивый человек” (сравнивается с солнцем, звездой, ангелом, белым лебедем, маковым цветом, кустом калины, вообще цветком), “молодой и красивый человек” (будто распустившийся бутон, весенний сок, полноводная река или сильное молодое животное), “здоровый, крепкий и красивый мужчина” (статный, как дуб; сильный, как медведь, лев или бык; лицо – кровь с молоком), “стройная девушка” (конечно, русская берёзка или ивушка, украинская “тополя”, “калина”) [1].

Лингвокультурологический анализ иных языков, в частности китайского, турецкого и туркменского, показывает, что образные соответствия понятий

привлекательной внешности имеются и в кругу удалённых языковых картин мира. Так, в китайском языке при обозначении *симпатичного, красивого человека* используются те же метафоры божества – “ангел” – и земного совершенства – “цветок”, но также встречается “заяц” (по-видимому, имеется в виду его безобидный, мягкий и грациозный вид, в то время как в славянской традиции заяц означает трусость) и “человек с чёрными глазами” (что отвечает основным требованиям внешности данной нации и, наоборот, соотносится с колдовскими чарами у славян; украинское понятие красоты – “карі очі, чорні брови”). В турецком языке красивого человека назовут соответственно культурным требованиям своей страны – “как десерт”, т.е. изысканные, утончённые восточные сладости. Красивую девушку приравняют к луне в турецком и туркменском – близкородственных языках, ведь луна – символ девичьей красоты на Востоке. В обрядах восточных славян месяцем называют не девушку, а молодого человека. У тюркских народов красивого мужчину назовут по-своему – джигитом, т.е. искусным и отважным всадником, скачущим на лошади.

Красивый и молодой человек в китайском языке будет именоваться лотосом – пышно цветущей, душистой водяной лилией, широко распространённой в Южной Азии. В буддизме лотос служит традиционным символом чистоты. Ведь он рождается в мутной болотной воде, однако появляется на свет незапятнанным и чистым. Отсюда становится понятным значение лотоса как цветка юности, девственности, непорочности. В турецкой, как и в славянской, традиции это же значение получит образ свежей, благоухающей розы, применимый к женской красоте. В украинской культуре к определению розы добавится красный маков цвет, характеризующий внешность и одежду юношей, девушек.

В турецком языковом сознании иная метафора красоты – “детское, нежное лицо” – в целом охарактеризует симпатичного парня или девушку. Действительно, начало жизни человека, его детство и юность всегда прекрасны. В Туркменистане о свежести и красоте человека напомним образное сравнение “как кристалл” – чистый, сверкающий, безупречный камень, который в славянской традиции укажет на целебную родниковую воду или на открытую, кристально чистую душу человека.

Здоровый, крепкий и красивый мужчина в китайской языковой традиции потеряет символику мощного славянского дерева – дуба и грозного домашнего животного – быка, но приобретёт колоритное значение национальных животных-героев – тигра и медведя (медведь – также давний символ России и вместе символ силы, нелюдимости, неуклюжести, неудовлетворённости, ненасытности в Украине). Крепкого и статного мужчину в Китае назовут “спина тигра и поясница медведя”, указав на его силу, мощь, ловкость и изящество. В этой стране такого человека могут описать и как “старое, прочное (проверенное временем) железо”, что соотносится с общечеловеческой символикой крепкого и сильного характером мужчины. В Туркменистане такому герою дадут следующие имена: крепкий, как орех (прочное дерево), как тутовое дерево (многолетник, растущий на юге), как гора (географическая часть

страны) или как бельгийский конь. Конь – важное транспортное животное кочевников. А бельгийский конь – это одна из самых выносливых пород лошадей на территории Средней Азии.

Стройная девушка в Туркменистане редко получит русское название “берёзка” (берёзы здесь не растут), зато её сравнят с высоким, тонким южным тополем (укр. “дівчина-тополя”), ещё скажут – “звёздочка” (на Востоке красота луны и звёзд ни с чем не сравнимы; укр. “зіронька / зірочка” – обращение к симпатичной девушке). Туркменское народное сознание обязательно сравнит стройную девушку с изящным, ловким животным – джейраном. Этот род газелей имеет привлекательный внешний вид. Джейран живёт в пустынях, поэтому для маскировки у него окраска верха тела и боков песчаная, а низ тела, шея и внутренняя сторона ног белые. У молодых джейранов ясно выражен лицевой узор в виде тёмно-коричневого пятна на переносице и двух тёмных полос, тянущихся от глаз к углам рта. Эта газель не только красива, она очень ловка и стремительна. Крайне чуткое и осторожное животное, джейран при малейшей тревоге бросается в бегство, развивая огромную скорость. К сожалению, это млекопитающее (как и лань, с которой сравнивают стройную девушку в русском языке) включено в Красную книгу как исчезающий вид.

ЛИТЕРАТУРА

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник / Вталій Вікторович Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
2. Славянская мифология. Энциклопедический словарь. / Отв. ред. С.М. Толстая. – 2-е изд. – М.: Междунар. отношения, 2002. – 512 с.
3. Слухай Н.В. Міфопоетичний словник східних слов'ян / Наталя Віталіївна Слухай. – Сімферополь: Кримське навч.-пед. державне вид-тво, 1999. – 120 с.

СТРАНОВЕДЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Павлова И.В.

Киевский национальный лингвистический университет

В ходе обучения иностранному языку закладываются прочные основы, необходимые для участия в непосредственном и опосредованном диалоге культур. Страноведение, понимаемое как совокупность знаний о стране, связанных с содержанием и формой коммуникативного поведения носителей данного языка, также должно являться составной частью процесса обучения языку. При этом реалии включаемые в совокупность страноведческих знаний, не могут рассматриваться с аксеологических позиций. Методически оправдано использование тех страноведческих единиц, которые являются элементами речевого общения носителей языка периода создания данного учебного материала. Набор страноведческих элементов должен состоять из трех разных составляющих. Во-первых, это реалии, которые одинаково значимы для носителей языка и стабильно важны в разные временные отрезки. Можно

говорить о существовании универсального набора страноведческих компонентов, которые включаются в учебный процесс независимо от возраста учащихся, цели обучения, профессиональной направленности. Во-вторых, набор страноведческих компонентов в представленном учебном материале должен регулироваться методическими целями и корректироваться соответственно сферы обучения. Данные компоненты могут восприниматься как устойчивая структура, специально представленная методистом для учащихся определенной специальности. Соответственно, студенты-лингвисты изучают набор одних страноведческих единиц, а учащиеся физико-математических специальностей знакомятся с другими страноведческими реалиями. В-третьих, в процесс обучения должны включаться страноведческие компоненты, которые имеют ограниченную временную актуальность, которые представлены в настоящем. Это определенные фамилии, факты, события и т.д.

Реализация страноведческого аспекта преподавания языка определяется задачами овладения коммуникативным поведением носителей этого языка и связана с лингвострановедением и культуроведением.

В число лексических единиц, обладающих ярко выраженной национальной культурной семантикой входят:

1. Безэквивалентная лексика – лексические единицы иностранного языка, не имеющие равнозначных соответствий в родном языке учащихся. Слова, обозначающие предметы или явления, характерные для одной культуры и отсутствующие в другой.

В русском языке, например, выделена безэквивалентная лексика по следующим темам: советизмы (слова, отражающие предметы и явления советской эпохи); историзмы; компоненты фразеологических единиц; фольклорная лексика; библеизмы; слова нерусского происхождения и др.

2. Фоновая лексика – слова и выражения, имеющие дополнительное содержание и соответствующие семантические или стилистические оттенки, которые накладываются на основное значение, известные говорящим и слушающим, принадлежащим к данной языковой культуре. “Суть фоновой лексики в том, что если сравнить понятийно-эквивалентные слова в разных языках, то они будут отличаться друг от друга в силу того, что каждое из них сопряжено с определенной совокупностью знаний” [1, с.135]. Фоновая лексика составляет самую значительную часть активного словарного запаса языка. Фоновые слова требуют разъяснения несовпадающих единиц информации лексического фона, которые отражают специфику национальной культуры.

3. Коннотативная лексика – слова, совпадающие по основному значению, но различающиеся по культурно-историческим ассоциациям. Данные слова апеллируют к некоторому опыту человека, который возникает в результате воспитания в данной культуре. Слова с коннотативным содержанием изменяются с течением времени и даже в пределах одной национальной или этнической общности часто варьируются от одной профессиональной или социальной группы к другой. Однако есть коннотативные слова, которые понимаются одинаково всеми членами национальной культуры. Работа над коннотативными словами в методическом аспекте более трудна, чем работа

с безэквивалентной и фоновой лексикой. В сфере коннотативных слов мы не можем прибегать ни к переводу, ни к наглядной семантизации, ни к видовым определениям. Основной прием – лингвострановедческий комментарий.

Идеальным коннотативным страноведческим комментарием является текст.

На занятиях необходимо использовать оригинальные художественные и нехудожественные тексты. Оригинальные нехудожественные тексты, рассказывающие об истории страны изучаемого языка, о её столице, традициях и праздниках, расширяют кругозор учащихся и одновременно служат средством обучения языку.

Культурно-страноведческий компонент оригинального текста включает, прежде всего, знания:

- основных социальных институтов общества: государства, органов власти и управления, их политического устройства;
- культуры страны изучаемого языка и сведений о городах и их достопримечательностях, выдающихся памятниках городов, земель;
- географических названий городов, рек;
- природных особенностей страны изучаемого языка; достижений в области науки, экономики, политики, техники, искусства, образования, формы сотрудничества с другими странами;
- истории страны и этноса.

Реализация страноведческого компонента в процессе преподавания иностранного языка помогает решить проблему создания положительной мотивации обучения и способствует более осознанному овладению иностранным языком как средством общения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бутенко Е. Ю. Лингвокультурология: учебник / Е. Ю. Бутенко, Т. В. Евсюкова. – М.: Флинта, 2014. – 480 с.

ПОРОЖДЕНИЕ И ВОСПРИЯТИЕ ВЕРБАЛЬНОГО СООБЩЕНИЯ В ТРИАДЕ: ЧЕЛОВЕК – ЯЗЫК – СОЦИУМ

Палатовская Е.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Языковая деятельность человека осуществляется в двух взаимосвязанных и взаимообусловленных, хотя и разнонаправленных, когнитивных процессах – порождении и восприятии вербальных сообщений. *Порождение* вербального сообщения можно определить как перекодировку результатов когнитивных действий адресанта в вербально-звуковую или буквенно-графическую форму, в которой лексико-грамматическими средствами объективируются мотив, цель и смысл высказывания. Другой стороной единого феномена языковой деятельности является *смысловое восприятие* (термин И.И. Зимней) сообщения – когнитивный процесс, в результате которого у адресата сообщения появляется собственная ментальная репрезентация смысла услышанного или написанного.

Каждый субъект, включающийся в коммуникацию, уже имеет сложившуюся и зафиксированную в памяти индивидуальную систему знаний, часто субъективных, по предмету речи, которая лишь частично совпадает с аналогичными системами других членов данного языкового коллектива (ведь если бы она не совпадала вообще, то коммуникация в принципе была бы невозможна). Однако в большинстве случаев эти системы знаний коммуникантов не соотносятся по таким параметрам, как полнота, глубина, личностные приоритеты в организации знаний и т.д. Именно эти факторы и являются ведущими для инициации коммуникативного процесса. Кроме того, языковая деятельность происходит в широком социальном и культурном контексте, который М. Томаселло определяет как “рамку совместного внимания (*joint attentional frame*)”: “Контекст общения людей – это не просто все то, что присутствует в их непосредственном окружении... Скорее, это все, что связано с текущим социальным взаимодействием, то есть все то, что каждый из участников коммуникации сам считает относящимся к делу и что, с его точки зрения, другие при этом тоже считают относящимся к делу <...>, и так далее, в пределе бесконечности. Такой совместный интерпсихический контекст и есть то, что мы <... > можем назвать совместным знанием или же рамкой совместного внимания” [2, с.79]. Ученый считает, что совместное знание и способность в процессе деятельности разделять намерения других людей являются базовыми условиями языкового общения.

Следовательно, для успешной коммуникации в реальной жизни, кроме непосредственного знания грамматической системы языка, на котором она осуществляется, участникам интеракции необходим целый комплекс других знаний и умений: обращение к предыдущему опыту и памяти, развитое воображение, учет фактора адресата или адресанта, осознание ограничений и правильное использование различных коммуникативных стратегий в разных ситуациях общения, своевременное переключение вербальных и невербальных культурных кодов и т.д., иными словами, для порождения и восприятия языковых знаков необходима “кооперация сообщников” (М. Томаселло). С одной стороны, автор, продуцируя текст, всегда рассчитывает на его понимание реципиентом, стремится тем или иным образом воздействовать на него, а именно: сформировать новое представление о событии или явлении действительности; повлиять на его эмоциональное состояние либо призвать к каким-либо действиям и т.д. С другой стороны, адресат при восприятии сообщения пытается прогнозировать цели и установки адресанта, предугадать замысел его высказывания, активизировать в собственном сознании уже имеющиеся знания по предмету речи. Конечным результатом эффективного коммуникативного акта должно быть адекватное понимание сообщения адресатом для дальнейшего осуществления совместной с адресантом предметно-практической деятельности или использование полученных знаний в познавательных целях в дальнейшем.

Динамичный характер языковой системы, предоставленной в распоряжение коммуникантов, состоит в ее вариативности: она предоставляет целый репертуар морфолого-синтаксических моделей и вариативных лексических средств,

характерных для того или иного типа дискурса. Таким образом, за языковой личностью всегда остается право выбора наиболее эффективного варианта, пригодного для каждой конкретной ситуации общения. Эффективность вербального сообщения зависит от индивидуальной языковой способности и коммуникативной компетенции каждого из участников интеракции.

“Отличительная особенность когнитивной парадигмы состоит в том, что она принципиально отказывается от внутренней замкнутости лингвистики и рассматривает себя в связи с соседними науками, изучающими человека, его ум, его мозг и даже тело. Этот подход основан на том очевидном обстоятельстве, что язык неразрывно связан с другими когнитивными подсистемами – представлением знаний, мышлением, памятью, эмоциями и др.” [1, с. 21]. Таким образом, когнитивный подход к языку (а именно изучение процессов познания, способов получения, хранения и передачи информации через языковую деятельность) может быть осуществлен не только с учетом данных, полученных на предшествующих этапах развития самой лингвистики, но и на основе достижений других когнитивных наук, прежде всего философии, психологии и психолингвистики.

ЛИТЕРАТУРА

1. Кибрик А.А. От составителей: когнитивная лингвистика – в поисках единства / А.А. Кибрик, А.Д. Кошелев // Язык и мысль: Современная когнитивная лингвистика. – М.: Языки слав. культуры, 2015. – С. 21 – 28.
2. Томаселло М. Истоки человеческого общения / М. Томаселло. – М.: Языки славянских культур, 2011. – 328 с.

КОММЕНТИРОВАННЫЙ ТЕКСТ В КУРСЕ РКИ

Перегинец О.Т.

Киевский национальный лингвистический университет

При изучении русского языка как иностранного на всех этапах обучения мы используем чтение текстов. Одним из основных видов работы с текстом является его комментирование. Методика комментирования, являясь базовой при работе со студентами-иностранцами, своими истоками восходит к герменевтическим принципам понимания и интерпретации текста. Общеизвестно, что герменевтика имеет две основные задачи – нахождение смысла и его объяснение. Эти же задачи являются актуальными и при изучении иностранного языка, в основе которого лежит процесс экспликации смысла. Одним из способов подобной экспликации выделяют (наряду с переводом и парафразой) комментарий. Именно комментарий преобразует тексте в “филологическое” знание. Каждый преподаватель оказывается в роли интерпретатора. Работая в иностранной аудитории, изучая художественные тексты, он должен учитывать не только свои знания, но, прежде всего, знания и умения студентов.

Кроме герменевтической интерпретации методики комментирования, её трактовку мы находим и в текстологии. К этому вопросу обращались такие исследователи, как Д.С. Лихачёв [2], Н.Н. Коробейникова [1], Р.И. Розина [3], С.А. Рейсер [4] и др.

Современная текстология определяет цели комментария следующим образом: несмотря на то, что каждый комментируемый текст решает свои проблемы, существует также общая для всех комментариев цель – обеспечить понимание текста на всех уровнях, начиная от понимания семантики использованных в тексте языковых единиц и кончая пониманием семантики текста в целом. Такие же цели ставит перед собой составитель комментария, адресованного аудитории иностранных студентов: обеспечить понимание на вербально-семантическом, когнитивном и прагматическом уровнях.

Основываясь на герменевтических принципах, разработанных ранее, сегодня ученые-текстологи выделяют ряд основных принципов, являющихся фундаментом для построения комментария.

Во-первых, комментарий должен быть ориентирован на запросы самых различных читательских групп, в связи с этим нужно различать академическое издание произведения и издание, предназначенное для начинающего читателя с минимальным объемом лексического запаса.

Во-вторых, комментарий всегда подчинен тексту, независимо от читательской аудитории, и призван помочь читателю понять его (“комментарий – сателлит текста”). В своей работе С.А. Рейсер пишет об объеме и полноте комментария. Он считает, что вспомогательный текст должен быть оптимальным для восприятия, т.е. должен содержать именно ту информацию, которая необходима читателю для понимания конкретного участка художественного произведения. “Всё, что не нужно для разъяснения текста, справедливо считается излишеством. Превращать комментарий в демонстрацию эрудиции комментатора ... противопоказано. С другой стороны, недооценка значения комментария не менее серьёзная ошибка ...” [4, с. 293].

В-третьих, комментарий не должен быть “глухим”. Связь текста с комментарием должна быть очень четкой. “Самое рациональное – повторить в комментарии подлежащее разъяснению место, оставлять комментируемый текст без всякого знака порочно” [4, с. 294]. Эти требования универсальны и применимы к любому комментарию.

В соответствии с типом информации С.А. Рейсер выделяет три вида комментария: 1) библиографический, обеспечивающий получение самых общих сведений: где и когда произведение впервые напечатано, какие были перепечатки, какой текст взят в основу в данном издании и т. п. В некоторых случаях эта информация составляет преамбулу произведения, т. е. его текстолого-библиографическую справку; 2) историко-литературный, являющийся дополнением к вступительной статье, объемы которой не позволяют исчерпать весь материал. Задачей историко-литературного комментария является исследование возникновения замысла или даже всей творческой истории произведения. Оно включает в себя, по мере возможности, выявление творческого метода писателя. Анализируя этот уровень содержания художественного текста

через призму преподавания РКИ, как правило, включают единицы, отражающие интенции автора, в прагматический уровень комментария к этому тексту; 3) реальный комментарий, описывающий явления, которые могут быть непонятными для читателя иного, чем автор, поколения. “Реальный комментарий в сущности представляет собой восстановление в памяти современников того, что забыто за истекшие десятилетия или века” [4, с. 304]. Именно поэтому комментарий не является чем-то неизменным, сделанным раз и навсегда. “Художественное произведение и после своего создания продолжает свою жизнь” [4, с. 305] и требует новых комментариев, ориентированных на нового читателя.

На основе вышесказанного можно сделать вывод о том, какими качествами должен обладать комментарий к художественному тексту. В него следует включать и лингвистический комментарий – толкование малопонятных, в частности, устаревших слов, и историко-литературный анализ, и библиографическую справку, т. е. представлять собой значительный по объему и разнообразный по типу единиц текст.

ЛИТЕРАТУРА

1. Коробейникова Н.Н. Онтология комментария и его роль в понимании иноязычного художественного текста: дис. ... канд. филол. наук / Н. Н. Коробейникова. – Барнаул, 2006. – 202 с.
2. Лихачев Д.С. О филологии / Д.С. Лихачев. – М.: Высшая школа, 1989. – 208 с.
3. Розина Р. И. О комментарии / Р.И. Розина // Проблемы структурной лингвистики. – М., 1984. – С. 25–30.
4. Рейсер С. А. Палеография и текстология / С.А. Рейсер. – М.: Просвещение, 1970. – С.259–267.

РОЛЬ ІЄРОГЛІФІВ В АКТУАЛІЗАЦІЇ СЕМАНТИЧНОГО ЗМІСТУ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТРИВІРШІВ ХАЙКУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Пирогов В.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливим критерієм сприйняття, аналізу, оцінки та інтерпретації тривіршів хайку в типологічно різних мовах, зокрема, при перекладі з японської на українську, є не тільки їхній фонетичний і семантичний компоненти, а також форма їхньої графічної репрезентації, а саме, ієрогліфічна, що дає підстави досліджувати хайку з точки зору дихотомії “логографічне – буквено-фонетичне письмо” [4, с. 5].

Розглянемо як приклад відомий тривірш геніального Мацуо Басьо:

古池や蛙飛び込む水の音。

Furuike kawazu tobikomu mizu-no oto.

Старе озеро.

Жабка плигнула, і плеск

В тиші пролунав.

(пер. О. Масикевича) [3, с. 9]

Ми бачимо, що думка в цьому тривіршу, відображена в словах, написаних змішаним ієрогліфо-силабічним письмом *кандзіканамадзірібун*, звучить і сяє живими фарбами яскравих, реалістичних образів жабки (蛙, *kawazu*), старого ставка (古池, *furuike*), сонної води (水, *mizu*) і навіть звуку (音, *oto*) сплеску води в момент стрибка (飛び込む, *tobikomu*) жабки в ставок.

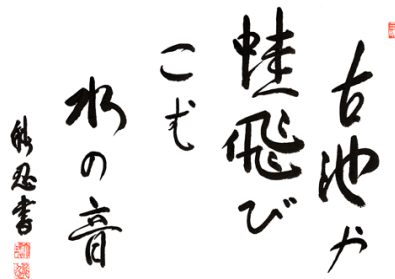
Порівняємо оригінальний вірш Басьо з його варіантом, написаним складовою абеткою *хірагана*. Як бачимо, від яскравих образів оригіналу геть не залишилося і сліду:

ふるいけやかわずとびこむみずのおと

Нарешті, подивимось на запис цього ж вірша латинізованої абеткою *ромадзі*. Від оригіналу не залишилося й тіні, він не проглядається в літерних знаках латиниці:

fu ru i ke ya ka wa zu to bi ko mu mi zu no o to.

Варто зауважити, що в наведеному вище оригінальному тривіршу *хайку*, написаному змішаним японським письмом, ієрогліфи, що містять глибинні символічні підтексти, скріплені витонченими ниточками абеткових візерунків *хірагани*, завдяки чому реалізується не тільки логічний, а й естетичний задум поетичної мініатюри.

Що стосується буквено-фонетичного варіанту вірша, то в ньому ми сприймаємо тільки те, що підлягає озвучуванню, і лише потім може стати зрозумілим для подальшої відповідної інтерпретації. На відміну від цього, в ієрогліфічному, і тим більше, каліграфічному, варіанті вірша ми, перш за все, звертаємо увагу на форму, її пропорції, хитросплетіння магічною графіки, в якій прихований емоційний стан поета, витонченість і “бурхливість” його думки. Звуковий план тривірша сприймається радше як резонанс, що народжується за висловом А. Городецької, “камертонною графікою ієрогліфів” [2, с. 15]. Форма в даному випадку сама по собі є прекрасною, вона зачаровує і апелює до піднесених почуттів, народжуючи катарсис.

Таким чином, для розуміння японських тривіршів *хайку*, що є безеквівалентним поетичним жанром, підпорядкованим суворим принципам канону, необхідно ще й розуміння їх прихованих мотиваційних механізмів [1, с. 214].

Отже, японські тривірші можна розглядати як без-еквівалентні, асиметричні одиниці поетичного дискурсу з архаїко-синхронічною організацією тексту, трансляція яких в інших мовах є надзвичайно складною і вимагає застосування особливих лінгвальних і нелінгвальних методів і способів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальмонт К. Д. Собрание сочинений: в 7 т. Т. 6. Край Озириса; Где мой дом?: Очерки (1920–1923); Горные вершины: сборник статей; Белые зарницы: Мысли и впечатления / К. Д. Бальмонт. – М.: Книж. Клуб Книговек, 2010. – 624 с.
2. Городецкая О. М. Поэтика иероглифа: (размышление переводчика) / О. М. Городецкая // Восток: Афро-азиатские общества: история и современность. – 2002. – № 6. – С. 5–24.
3. Місяць над Фудзі / пер., вступ. слово та прим. Омеляна Масикевича. – Київ: Дніпро, 1971. – 114 с.
4. Пирогов В.Л. Шум ветра в прибрежных скалах / В.Л. Пирогов // Японская лирика VIII-XVIII вв. Харків: Світ-Прес, 1999. С. 3–8.

НАУЧНЫЙ ДИСКУРС Н.С. ТРУБЕЦКОГО

Потапова Г.Н.

Киевский национальный лингвистический университет

Одно из центральных мест в научном дискурсе Н. Трубецкого, безусловно, занимает работа, написанная в 1937 году: “Морфонологическая система русского языка”.

В этой работе были выделены и описаны все возможные морфонологические чередования в русских именах и глаголах.

Н.Трубецкой, вслед за Н. Крушевским, подтвердил зависимость характера и частоты морфонологических чередований от типа морфем.

Корню, в противоположность префиксам и флексиям, присущи все возможные виды чередований; суффиксам – все, кроме усечения согласного. Менее всего морфонологические чередования присущи префиксам и флексиям. В основном при изменении этих морфем используются смена акцентуации и чередование гласного с нулем. Для флексии наиболее характерна смена акцентуации, а для префикса – чередование гласного с нулем. Чередование согласных по тембру имеет место лишь у отдельных флексий, для префиксальных морфем оно не характерно.

Н. Трубецкой впервые обнаружил связь морфонологических явлений с лексико-грамматической характеристикой слова, отметил неоднородность морфонологических характеристик корневых морфем имен и глаголов.

Для именного словоизменения характерны лишь немногочисленные чередования с коррелирующими альтернантами (смена акцентуации, чередование согласных по тембру), также встречается чередование гласного с нулем. Чередования же с дизъюнктивными альтернантами встречаются лишь при основообразовании в корнях и суффиксах, причем наиболее многочисленные чередования в основах на *з, к, х*, чередования гласных встречаются редко.

В глагольных корневых морфемах и при словообразовании, и при словоизменении представлены все возможные типы чередований, включая выпадения согласного. Морфонологические чередования в глагольных корнях принципиально отличны от чередований в корнях именных. Это послужило

основанием для вывода о том, что глагольное и именное формообразование представляют собой две строго разграниченные области морфонологии русского языка.

Частотность морфонологических явлений в глагольном формообразовании “имеет своим следствием тот факт, что фонетический облик глагольных корней часто становится весьма расплывчатым и неопределенным” [1, с. 138]. Исследователь связывает это с большими способностями глагольных корней сочетаться с префиксами. Именные корни чаще всего находятся в абсолютном начале слова, т.е. с префиксами не сочетаются. С точки зрения семантики, глагольные корни менее определены, чем именные.

Основы морфонологических различий имени от глагола надо искать в морфологии. “Различие между морфонологическими признаками именного и глагольного формообразования связано с определенными особенностями морфологии русского языка, в котором склонение, с одной стороны, гораздо более разработано, а с другой, гораздо более единообразно, чем спряжение” [1, с. 137].

Позиция разных типов морфонологических чередований в составе морфемы строго определена. Дизъюнктное чередование характерно лишь для конечных фонем. Чередование коррелирующих альтернантов наблюдается и в начале, и в конце морфемы, но никогда в середине. Чередованию *согласный/ноль* наблюдается в начале морфемы, а чередованию *гласный/ноль* зависит от типа морфем. Во флексиях и префиксах чередование встречается всегда в исходе. В суффиксах – в начале, перед первым согласным. В корнях перед последним согласным.

Из всех видов чередований в русском языке наиболее продуктивные – коррелирующие чередования, “почти все морфемы, которые вообще содержат гласный, выступают в двух акцентных вариантах, а большинство корневых и суффиксальных морфем со “смягчаемым” согласным в исходе характеризуется чередованием по тембру” [1, с. 138].

Из чередований с дизъюнктивными альтернантами лишь немногие можно считать морфонологическими (по Н.С. Трубецкому, “немногие играют важную роль”). Это чередование гласных *о/е*, широко представленное в именном словообразовании и несколько уже в глагольном формообразовании; чередование *о/а* используется исключительно в глагольном формообразовании. Чередования согласных: *г/ж; к/ч; х/ш* в именном словообразовании ; *т,д/ч,ж; с,з/ш,ж* , *губной/губной+л* в глагольном формообразовании. Что касается чередования *согласный/нуль*, оно не играет существенной роли и рассматривается “как морфонологическая аномалия”, чередование *гласный/нуль* продуктивно во всех морфемах, кроме глагольных корней.

Наиболее частотны морфонологические чередования в непродуктивных типах формообразования. В живых типах словоизменения и основообразования чередования сведены к минимуму.

ЛИТЕРАТУРА

1. Трубецкой Н. С. Морфонологическая система русского языка / Н. С. Трубецкой // Избранные труды по филологии. – М., 1987. – С. 67–143.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТЕКСТ КАК ОБЪЕКТ ИЗУЧЕНИЯ В ИНОСТРАННОЙ АУДИТОРИИ

Прищепа Е.К.

Киевский национальный лингвистический университет

Презентация художественного текста в иностранной аудитории – проблема двойного плана. С одной стороны, мы знакомим иностранных студентов с русской литературой и тем самым приобщаем к данной культуре; с другой стороны, мы хотим, чтобы в процессе такого “знакомства” решалась и определенная методическая задача – обучение русскому языку. Эти две стороны названной проблемы теснейшим образом взаимосвязаны. В зависимости от уровня знаний учащихся и уровня обучения на первый план выдвигается либо одна сторона, либо другая.

Когда мы предлагаем вниманию иностранного студента художественный текст на русском языке, первая наша задача – сделать так, чтобы текст был максимально понятен. Для студентов начального этапа обучения понимание оригинального художественного текста обычно сопряжено с целым рядом трудностей, прежде всего лексического плана. На продвинутом этапе количество этих трудностей, естественно, сокращается.

Снятие языковых трудностей, встречающихся в художественных текстах, производится либо посредством их прямого устранения, либо с помощью их объяснения, т.е. адаптации текста. Благодаря адаптации осуществляется только одна задача – передача текстовой фактографии. Но другая задача, точнее сверхзадача, – приобщить иностранного учащегося к русской литературе и культуре – таким образом, не может быть решена.

Другой способ снятия языковых трудностей состоит в лингвистическом, культуроведческом, историческом комментировании художественного текста. Комментирование позволяет сохранить оригинальный текст предъявляемого иностранному читателю художественного произведения без изменений, что составляет главное и несомненное преимущество этого способа по сравнению с предыдущим.

Проблема заключается в том, чтобы научить иностранных студентов осмысливать связь данного литературного произведения с жизнью и культурой русского народа, научить чувствовать язык. “Национальное как особая субстанция проявляется в художественном образе, в котором отдельные слова выступают в несколько ином качестве, поскольку вступают в силу специфические законы национальной образной системы. В рамках национального художественного мышления формируются и ассоциации, рожденные определенным художественным образом. Словесно-художественные образы зависят от свойства языка, на котором они созданы, от особенностей его структуры, лексики, синтаксиса, фразеологии, от системы его коннотаций” [1, с. 15].

Комментарий к художественному тексту, предназначенный для иностранного читателя, должен нести определенную информацию справочного характера и при этом иметь ярко выраженную обучающую направленность.

Задача комментария – помочь иностранному студенту не только разгадать семантику слова, но и увидеть метафоричность определенного словоупотребления. Комментарий должен быть построен так, чтобы продемонстрировать образное употребление слова, научить опознавать и осмысливать его.

Н.М. Шанский справедливо считал, что “лингвистический анализ литературного текста... позволяет практиковать такой методический прием, как лингвистическое комментирование художественного текста, особенно необходимое при ознакомлении с русскими литературными произведениями в нерусской аудитории... Поверхностный лингвистический комментарий, который очень часто наблюдается при словарной работе, должен уступить место настоящему лингвистическому комментированию, основанному на хорошем знании всей системы языковых средств, которые были использованы художником слова в данном произведении...” [2, с. 152]. Подчеркивая еще раз необходимость выраженной обучающей направленности комментария, ориентированного на иностранного читателя, мы называем такой комментарий системным учебным.

При определении языковых явлений, требующих комментирования, следует принимать во внимание:

- лингвистические характеристики языка данного художественного произведения;
- национальную принадлежность предполагаемого читателя;
- предполагаемый уровень знаний адресата;
- цель комментирования.

Поэтому при выработке способов комментирования необходимо как можно шире использовать опыт, накопленный как в методике, так и в общей и учебной лексикографии, лингвострановедении и других дисциплинах, занимающихся интерпретацией слов.

ЛИТЕРАТУРА

1. Черкезова М.В. Опыт сопоставления образных систем произведений национальных литератур / М. В. Черкезова. – М: Наука. 2000. – 106 с.
2. Шанский Н.М. О лингвистическом анализе и комментировании художественного текста / Н. М. Шанский // Анализ художественного текста: сб. ст. – М: Педагогика, 1975. – № 1. – С. 151–152.

ЭКСПЛАНАТОРНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПОНЯТИЯ *ОТСУТСТВИЕ*

Радчук О.В.

Харьковский национальный университет имени Г.С. Сковороды

Современные языковедческие студии строят свои теории, исходя из принципов антропоцентризма, экспансионизма, функционализма и экспланаторности. Когнитивная лингвистика при определении способов ментальной репрезентации абстрактных понятий с помощью языка учитывает такие свойства человеческого мозга, как восприятие, воображение, внимание, память. Понятие “отсутствие” имеет в своей семантике универсальный экспланаторный потенциал, заложенный в коллективной памяти носителей

определенной культуры. Подтверждением сказанного является замечание У. Эко о том, что “культура (которая начинается с самых элементарных процессов восприятия) в том и состоит, чтобы наделять значениями природный мир, состоящий из “присутствий”, т.е. превращать присутствия в значения. Так что, когда желают спасти этот самый не укладывающийся в смыслы, несомые произведением, не поддающийся коммуникации “остаток”, неизбежно “присутствие” оборачивается “отсутствием”, неким засасывающим водоворотом, у которого мы непрестанно испрашиваем новых смыслов и “присутствие” которого было бы не более чем импульсом к непрекращающемуся, бесконечному процессу семиозиса” [3, с. 364].

Достаточно часто концептуальные значения в языке устанавливаются с помощью акцента на то, что отсутствует, а не наоборот, что содержится в ядерной семе. В конкретных ситуациях отвлеченные понятия приобретают материальное выражение и вербализируются в словах с семой ‘отсутствие’. Например, “Мир – 1. Отсутствие вражды, разногласий (*Жить в мире*). 2. Отсутствие войны, вооруженных действий между государствами; согласное сосуществование государств, народов (*Мир между народами*)” [1, с. 458].

По семантической классификации слова в бинарной паре *отсутствие* – *присутствие* относятся к контрарным антонимам. Однако, слова, толкование которых не обходится без пояснительных лексем *отсутствие* – *присутствие*, уже являются контрадикторными антонимами и обнаруживают градуальную противоположность (например, *талантливый* – *бездарный*). На наш взгляд, такие языковые единицы представляют крайние члены семантической оппозиции: *отсутствие* чего-либо является минимальной или низшей степенью, а *присутствие* чего-либо – максимальной или высшей степенью проявления признака. Поскольку градуальные антонимы передают качественные характеристики, включая, в том числе, пространственно-временные, их можно разместить на оси координат.

Понятия “отсутствие” – “присутствие” являются семантически недостаточными, поэтому требуют уточнения в контексте, приобретая при этом различные коннотации. В зависимости от семантического распространения, т.е. даже от минимального контекста будут меняться средние члены градации.

Например, *голод* – чувство, вызванное *отсутствием* еды, а *сытость* – это отсутствие чувства *голода*. Абстрактные субстантивы *голод* и *сытость* передают признаки адъективных имен *голодный* и *сытый*, от которых они образованы. Если расположить антонимы на оси координат, то *сытый* не будет являться крайней точкой противопоставления:

отсутствие еды

/голодный/неголодный/сытый/объевшийся/пресытившийся/

присутствие еды

Аналогичный пример оппозиции *безграмотность* и *грамотность*:

отсутствие грамотности

/безграмотный/

малограмотный/грамотный/небезграмотный/образованный/ *присутствие*

грамотности

Бесспорно соглашаемся с высказыванием М.Р. Львова по поводу того, что “антонимические слова, выражающие крайние члены проявления качества, обнаруживают симметрические отношения и отстоят друг от друга в парадигме на одинаковом семантическом расстоянии от точки отсчета” [2, с. 15].

Градуальные антонимические образования с ядерной семой ‘отсутствие’ или ‘присутствие’ не только могут быть представлены на оси координат, но и образуют семантические поля, в которых полярными становятся не только полюса *отсутствие* – *присутствие*, но и другие компоненты, входящие в эти поля. Авторскую позицию подкрепим цитатой М.Р. Львова о том, что “языковые знаки дискретны, разделены. Стремясь “покрыть” семантическое поле, они притягиваются друг к другу; сохраняя свою самостоятельность, напротив, отталкиваются друг от друга” [2, с. 16]. Мы считаем, что семантическая систематизация зависит от уточняющего элемента, а группировка антонимов может проводиться по различным полям, которые имеют точки пересечения и наложения.

Сделать вывод о ментальных языковых репрезентациях понятий “отсутствие” и “присутствие” и осознать основание их противопоставления помогают причинно-следственные отношения, поясняя *отсутствие* и *присутствие* подчинительной конструкцией с союзом *потому что* (например, это нечто – является *отсутствием*, потому что чего-то нет). Именно эти отношения помогают вскрыть сущность данной оппозиции на основе принципа экспланаторности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Комплексный словарь русского языка / А.Н. Тихонов, Е.Н. Тихонова, С.А. Тихонов и др.; под ред. д-ра филол. наук А.Н. Тихонова. – 4-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз. – Медиа; Дрофа, 2009. – 1228 с.
2. Львов М.Р. Русская антонимия и ее лексикографическое описание / М.Р. Львов / Словарь антонимов русского языка / Под. ред. Р.А. Новикова. – 9-е изд. стер. – М. : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2012. – 592 с.
3. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко / Пер. с итал. В.Г. Резник, А.Г. Погоняйло. – СПб.: “Симпозиум”, 2004. – 544 с.

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНІХ ПРИЙОМІВ ТАНКА В ЯПОНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ЗОЛОТОЇ ДОБИ

Сміховська Т.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Процес становлення японської поезії як самостійної літературознавчої науки йшов у тісному зв'язку з загальноприйнятими нормами поведінки в аристократичних колах. У Х-ХІІ столітті, разом із появою збірки народних надбав, були здійснені перші спроби канонізувати та класифікувати класичну поезію відповідно до теорії літератури, що була представлена прославленим придворним поетом Кі но Цураюкі [1, с. 11]

Більшість загальноприйнятих поетичних прийомів в ліриці танка і хайку, при всіх відмінностях цих двох жанрів, функціонують не так на композиційно-структурному й синтаксичному, як на лексичному рівні. Властиве буддистській культурі сакральне сприйняття слова в японській літературній традиції зумовило звернути виняткову увагу до лексики як до основного інструменту поезії [2, с. 115]. Одухотворене в образі слово (“котодама”) сприймалося як носій одвічних ціннісних категорій природи, всього навколишнього світу (“монотама”). Такі популярні тропи, як “енго” (омонімічна метафора), “какекотоба” (лексичний “стрижень”), “юкарі-котоба” (двозначне, полісемантичне слово), цілком і повністю будуються на використанні широких можливостей японської лексики, посилені особливостями ієрогліфічного написання тексту [3, с. 84].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко І. П. Розкоші і злидні японської поезії: японська поезія в контексті світової та української літератури / І. П. Бондаренко. – К.: Вид. дім Дм. Бураго, 2010. – 566 с.
2. Боронина И. А. Поэтика классического японского стиха (VIII—XIII вв.) / Ирина Александровна Боронина. – М.: Наука (ГРВЛ), 1978. – 376 с.
3. Мещеряков А. Н. Классическая японская поэзия / Сост., пред. и прим. А. Н. Мещерякова. – М.: Аванта+; Астрель, 2007. – 447 с.

ИЗУЧЕНИЕ ОСНОВ НАУЧНОГО СТИЛЯ РЕЧИ В ТЕОРЕТИЧЕСКОМ И ФУНКЦИОНАЛЬНОМ АСПЕКТАХ

Сокур И.А.

Киевский национальный лингвистический университет

Научный стиль речи в его современном состоянии полностью сложился в русском национальном языке лишь в XIX в. Однако основы становления этого стиля и образование ряда его основных специфических черт относятся к более раннему периоду, а их изучение имеет давнюю глубокую традицию. К первым попыткам упорядочить разнообразные формы языка, которые имелись в письменности, и создать некую стилистическую норму можно отнести грамматику и словарь Л. Зизания (1956), грамматику М. Смотрицкого (1619), которые создавались на базе церковнославянского языка. Их можно интерпретировать, как стремление исследователей ответить на вопрос “как я пишу?”

В истории стилистики отмечают, что в России собственно научный стиль речи начал складываться в первую половину XVIII века – период, когда научные знания приобретают четкие контуры и их оформление происходит уже на русском национальном литературном языке. Рассматриваемый период был связан и с формированием русской научной терминологии в самых различных областях знания. Л.Л. Кутина, одна из первых исследователей научной терминологии в России XVIII в., достаточно широко показала, как формированию национального русского литературного языка сопутствовало

“возникновение и оформление различных функциональных разновидностей его, связанных с определенными направлениями и потребностями общественной практики. Одной из таких разновидностей является язык науки с разнообразными системами научных терминологий” [3, с. 3].

Значительная роль в развитии и совершенствовании научной терминологии принадлежит М.В. Ломоносову. Создавая научные термины, ученый стремился использовать прежде всего средства русского языка. Иностранную терминологию вводил в русский язык в том случае, если не было возможности подыскать равнозначное русское слово или если иностранный термин получил всеобщее распространение и стал интернациональным.

В XIX в. в связи с ростом отечественной науки научный стиль в России все более развивается, выявляя свои экстралингвистические и собственно языковые особенности, которые выделяют его в особый функциональный стиль, отличный от других.

Значительным прорывом в исследовании научного стиля русского литературного языка стала вторая половина XX в. В работах этого периода наблюдаем продолжение и развитие анализа языковых средств, функционирующих в текстах научного стиля. В 50–60 гг. XX в. благодаря исследованиям отечественных лингвистов О.С. Ахмановой, Р.А. Будагова, В.В. Виноградова, И.Р. Гальперина были заложены основные категории и понятия стилистики в целом, сформулированы основные положения о специфике языка науки в частности. В 1970–90-е гг. в числе исследований научного стиля речи были те, которые посвящены истории развития научного стиля (М.Н. Кожина, Н.М. Разинкина), взаимодействию устной и письменной форм речи в сфере научного знания и общения (Л.В. Славгородская), вопросам эмоционально-субъективной оценки (Н.М. Разинкина), диалогичности как универсального механизма формирования научного знания (Л.В. Славгородская), вопросам синтаксиса научной речи в функционально-стилевом аспекте (Т.Б. Трошева, С.О. Глушакова), лингвистическому аспекту исследования типов творческого мышления (Е.А. Юрина).

Функционально-стилистический и лексико-семантический аспекты изучения научного стиля речи обусловили глубокий анализ функциональных семантико-стилистических категорий: оценки, модальности, обобщенности, абстрагизации, экспрессивности, преемственности знания, субъектности, точности изложения, категоричности, некатегоричности, стандартизованности изложения, цельности и целостности, связности, логичности, диалогичности, гипотетичности, акцентности. Функционально семантико-стилистические категории моделируются на основе полевого принципа, образуя структуру, в которой выделяются совокупности разноуровневых языковых и текстовых средств в качестве ядерных и периферийных. Большинство категорий полностью не изучены и требуют дальнейшей разработки. Следует также отметить, что весь возможный спектр функциональных семантико-стилистических категорий не определен и может быть пополнен в процессе изучения стилистики текстов разных типов. Наиболее полное описание функциональных семантико-стилистических категорий в русском языке представлено в коллективной монографии пермских ученых под общей редакцией М.Н. Кожиной [2].

Следует сказать о направлении, в центре которого находится изучение методологии языка науки. Н.Б. Гвишиани в своем монографическом исследовании “Язык научного общения (вопросы методологии)” [1] впервые подвергнул специальному изучению метаязык как средство научного общения, а также метаязык в его методологическом аспекте. В исследовании освещаются вопросы выбора и формирования языка научного описания в зависимости от основополагающих свойств изучаемого предмета. Рассматривается ретроспектива становления метаязыка лингвистики по мере развития отдельных школ и направлений.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гвишиани Н. Б. Язык научного общения (вопросы методологии) / Гвишиани Н. Б. – М.: Высшая школа, 1986. – 279 с.
2. Очерки истории научного стиля русского литературного языка XVIII – XX вв. / Под ред. проф. М.Н. Кожинной. – Пермь, 1998. – Т.2: Стилистика научного текста (общие параметры). – Ч.2: Категории научного текста: функционально-стилистический аспект. – 156 с.
3. Кутина Л. Л. Формирование языка русской науки / Кутина Л. Л. – М; Л.: Наука, 1964.

ЩОДО ЗМІН, ЯКИХ ЗАЗНАЛА ЯПОНСЬКА ЛІТЕРАТУРА В 40-ВІ РОКИ XX-ГО СТОЛІТТЯ

Сорокіна Л.С.

Київський Національний Лінгвістичний Університет

Варто зазначити, що з літератур усіх країн світу саме японська література зазнала найбільшого впливу під час Другої світової війни.

Під час проведення політики мілітаризації, коли населення Японії починало скаржитись — уряд Японії був ладний на все, аби завоювати довіру населення та повернути собі контроль над ним. І, звичайно ж, основним способом контролю стала література, в якій зконцентрувалось бажання влади контролювати населення. На той час люди ще могли надрукувати свої власні думки в творах, що в кінці кінців привернуло увагу представників уряду. Таким чином в Японії було запроваджено цензуру. Роботи авторів різних жанрів та поглядів були заборонені, крім того, деякі з творів були змінені на користь влади. Безліч робіт було настільки змінено, що навіть автори не могли впізнати те, що самі написали. Скоро, письменники почали розуміти урядові стандарти цензури та стримувались від публікацій того, що може бути сприйнято як неприйнятне для суспільства [2].

Якщо подивитись на це з іншого боку, то війна сприяла розвитку жанру мілітаристської літератури, а, отож, так само існували зміни у позитивний бік.

Це був період розквіту літератури, що рекламувала та пропагандувала війну та владу. Цілком очевидним фактом є те, що влада як могла підтримувала таку літературу і вкладала в неї свої гроші [4].

Багатьом критикам не подобались художні твори написані в той період, тому-що “в них бракувало різноманітності, яка була наявною в художніх творах опублікованих в попереднє десятиріччя”. Якщо ж взяти твори більш нейтрального характеру, тобто такі, що не були заборонені хоча й не пропагандували владу, то провідним мотивом таких творів виступали втрату мети життя, суті літературної творчості тощо [2].

Не дивлячись на великий авторитет американської та європейської літератури на території Японії, письменникам-японцям все таки вдалось зберегти традиційний культурний фон в своїх творах [4].

Після закінчення війни в 1945 році, Японська література знаходилась на надзвичайно низькому рівні, втім видавництво зійшло з мертвої точки. Першими хто отримав користь від кінця війни були ті, чиї роботи купами лежали на столі та не могли бути опублікованими в умовах політики цензури. Але дуже багато якісних творів написаних в той час ніколи так і не побачили світ (багато авторів у відчаї знищували свої роботи, крім того уряд також саморуч знищив численну кількість літературних пам'яток) [3].

Але назабаром, американська окупаційна влада розпочала нову цензорську політику. Її метою було зтерти із свідомості японців мілітаристські та феодалські думки, що потягло за собою зміни в театрі. Безліч відомих вистав, що входили в репертуар театру Кабукі, звеличували відданість, лояльність та інші так звані традиційні чесноти. Можна сказати, що в цілому, письменники зраділи над свободою, яку вони отримали; хоча вони й дещо іронічно писали про “раціоналізм” американської Демократії [3].

Перші роки війни в новітній японській літературі мали тенденцію затьмарюватись темою атомних вибухів на Хіросіма та Нагасакі. Але для багатьох письменників війна і навіть атомні бомби відійшли на задній план, коли нова криза звернула на себе їхню увагу [5].

Вплив війни на літературу містив в собі не лише тематичний компонент, але й власне лінгвістичний. Так після 2-ї світової війни було проведено ряд мовних реформ, що змінив прийняті на той час правила вживання ієрогліфічної системи [1].

Інша окрема спроба була зроблена, аби обмежити кількість прочитань ієрогліфів, але перший список виявився занадто обмежливим і його не прийняли до уваги. 5-го червня 1956-го року Рада з питань японської мови видала список ієрогліфів-замінників для тих слів, що містили ієрогліфи не затверджені в офіційному списку. 16-го листопада 1946-го року було опубліковано список ієрогліфів для щоденного вжитку (1850 знак) і історичне використання Кани піддалось офіційній реформі аби вібодразити сучасну вимову (現代かなづかい) *gendai kanazukai*. Більш того, дві літери Кани *ゐ*/*ヰ* *wi* та *ゑ*/*ヱ* *we* були офіційно проголошені устарілими [4].

Було також проведено стандартизацію мови, яка була більш відчутною в писемній мові, ніж в усному мовленні. Раніше кожна префектура, кожне місто і навіть кожне селище мало свій діалект. Після Другої світової війни було офіційно затверджено мову для загального використання і мови префектур. Якщо раніше твори писались вертикально, то тепер як офіційна література так і белетристика перейшли на горизонтальну презентацію мови на письмі [4].

ЛІТЕРАТУРА

5. "Japanese Literature". Wikipedia. Wikimedia Foundation, 04 Feb. 2012. Web. 02 Apr. 2012.
6. Japanese Militarism: Its Cause and Cure By John M. Maki, Alfred A. Knopf, 1945
7. Japan 1931-1945: Militarism, Fascism, Japanism? by Ivan Morris
8. Kawana Sari. Reading beyond the Lines: Young Readers and Wartime Japanese Literature. History 13.1 (2010): 154-184. Web. 12 Mar. 2012.
9. <http://www.csmonitor.com/1995/1227/27142.html>

СПЕЦИФІКА МОВИ ГРАФІЧНОГО РОМАНУ: ПЕРЕХІД МІЖ КАДРАМИ ТА ЧАСОВІ РАМКИ

Стеблюк К.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Графічна роман – різновид манга, що видається в графічному варіанті, в якому основою передачі сюжету є малюнок, текст. Вперше цей термін зустрічається у роботі американського автора графічної роману Уїла Айснера "A Contract with the God" 1978 рік. Графічна роман є "послідовним мистецтвом" [6, с. 10–15]. Термін "послідовне мистецтво – це ілюстративні або інші зображення, зіставлені поряд у продуманій послідовності для передачі інформації і/чи отримання естетичного відгуку від читача. Під "іншими зображеннями" мається на увазі порядок літер у словах, адже на малюнку вони також знаходяться у послідовності, як і малюнки, які складають історію графічної новели [3, с. 70–76].

Слово "манга" (яп. 漫画) складається з двох ієрогліфів: ман ("безцільний") і га ("картина", "малюнок"). Манга в тій формі, в якій вона існує в даний час, з'явилася після закінчення Другої світової війни, проте, витоки можна угледіти і в більш ранньому японському мистецтві. Спираючись на працю Ейзенштейна "Монтаж" принцип монтажу можна було б вважати стихією японської образної культури. Наприклад: письмо. Ієрогліф є натуралістичним зображенням предмета й існує певна їх класифікація. Так є ієрогліфи – зображення (яп. 象形, сьокей), зокрема, 日(хі) день, а є такі, які виникли в результаті злиття 2 чи 3 ієрогліфів в один (яп. 会意, кайі) [1, с. 23–46]. Наприклад: людина в поєднанні зі словом означає вірити, ворота та вухо – слухати. За Ейзенштейном, це є монтаж. Те ж саме відбувається і в манга: зіставлення по можливості однозначних, нейтральних в смисловому відношенні, малюнків в осмисленні контексти і ряди. Далі мова піде про так званих емакі ("е" – картина, "макі" – сувій), які використовувалися як основа для каліграфії або живопису у країнах Далекого Сходу. Емакімоно – ілюстрація тієї чи іншої події релігійного, історичного або літературного твору, де могли міститися уривки письмового тексту [4, с. 5–27]. Читач знайомився зі змістом емакімоно, поступово розмотуючи скручений сувій. Короткі сценки розгорталися перед очима читача в хронологічному порядку, що створювало щось на кшталт кінематографічного ефекту. Такий ефект ми можемо спостерігати на сторінках манга, але вже в чітко розміченому

на окремі епізоди вигляді. Багато прикладів такого мистецтва можна побачити на гравюрах укійо-е 18–19 ст. Слово “манга” вперше зустрічається у роботах Хокусая. [2, с. 48–52].

Манга має певні властивості: Простір між кадрами називається перехід. Незважаючи на непомітну назву перехід грає велику роль в тій магії, яка є самим серцем коміксу. В самому пробілі людська увага бере два окремих зображення і зливає в одну ідею. Але домислювання дозволяє нам об’єднати всі ці моменти і в думках сконструювати безперервну, цілісну реальність. Якщо візуальна іконографіка коміксу – це його лексика, то домислювання – це його граматика. Звідси, більшість переходів між кадрами може бути віднесено до одого з певних типів:

- від моменту до моменту;
- від дії до дії;
- від об’єкта до об’єкта;
- від місця до місця;
- від деталі до деталі;
- незв’язний.

Кожен з типів потребує різний рівень залучення домислювання читача [5, с. 126–164].

Кожен кадр графічної новели демонструє окремий момент часу, і між цими застиглими хвилинами – між кадрами – відновлюються проміжні моменти, створюючи ілюзію часу та руху. Але час у манга представлений набагато складніше, він розгалуджується на дві складові: міжкадрове домислювання та час у середині кадру.

Зрозуміло, що слова та малюнки в манга володіють величезною потужністю розповіді. Способи, якими комбінувати слова та малюнки в графічній новелі – безмежні. Але їх також можна розділити на декілька категорій. Постає голова проблема: як передати невимовне та зобразити те, що неможливо побачити, – кажуть, щоб показати, і показують, щоб сказати [7, с. 88–101].

Ми живемо у період екранної культури, графічна новела поєднує в собі малюнок та текст. Цей вид мистецтва стрімко розвивається, і разом з ним його граматичні, стилістичні та графічні особливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Эйзенштейн С.М. Монтаж: Монтаж аттракционов; За кадром; Четвёртое измерение в кино; Монтаж. – М.: ВГИК, 1998. – 193 с.
2. Gravett Paul. Manga: Sixty Years of Japanese Comics. – NY: Harper Design, 2004. – 307 p.
3. Robert S. Petersen. Comics, Manga, and Graphic Novels / S. Robert. – A History of Graphic Narrative. – Praeger, 2010. – 267 p.
4. Schodt Frederik L. Manga! Manga! The World of Japanese Comics. – Tokio: Kodansha, 1986. – 316 p.
5. Scott McCloud – Understanding Comics. – New York: 1994. – 264 p.
6. Will Eisner. Comics and Sequential Art. Poorhouse Press 1985. – 178 p.
7. 清水勲『日本近代漫画の誕生』 山川出版社、2001年.-278冊

ЄДНІСТЬ ЖИТТЄВОГО Й ТВОРЧОГО ПРИНЦИПІВ ОСИПА ШПИТКА

Стецик Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Осип Шпитко – талановитий західноукраїнський письменник кінця XIX – початку XX ст., ім'я якого мало відоме сучасному читачеві. Із різних причин творчість цього митця опинилася на периферії українського літературного процесу: художній доробок Осипа Шпитка майже не осмислений критикою, а більша частина його творів не видана й досі.

Чільною рисою художнього методу Осипа Шпитка є намагання дотримуватися спільної життєвої й творчої поведінки. Життя і творчість письменника були неподільними, вони органічно взаємодоповнювали одне одного. Часто історії, що відбувалися з автором, переливалися в літературні сюжети і навпаки – епізоди з творів згодом реалізовувалися в дійсності.

Синтез життєвого й творчого принципів Осипа Шпитка найбільш виразно простежуємо в автобіографічному романі “Вирід” (1901).

У художню структуру роману переливаються не тільки життєві колізії письменника, але і його поведінковий стереотип, що яскраво відбитий в образі наратора й головного героя твору – Романа Луневича, реальним прототипом якого, власне, є сам Осип Шпитко. Образ головного героя можна ідентифікувати з письменником на підставі багатьох спільних рис, найприкметнішими серед яких є: ексцентрична манера поведінки, схильність до епатажних, скандальних витівок, зухвалих дій і вчинків, надзвичайно розкутий, авантюрний стиль життя. Тобто в цьому випадку можемо говорити про підпорядкування життєвих норм творчим законам і навпаки.

Відзначимо, що подібна тенденція притаманна не лише творчому методу Осипа Шпитка, а й усьому модерністському дискурсові. Таку особливість влучно відзначив і простежив на долі російського символізму Владислав Ходасевич. Дослідник вважає, що принцип єдності життєвого й творчого методів був властивий багатьом письменникам початку XX століття. Свою думку науковець ілюструє низкою фактів і прикладів, зокрема й любовною історією Ніни Петровської (Ренати) з Валерієм Брюсовим та Андрієм Белим [2, с. 15].

У романі “Вирід” Осипа Шпитка є чимало спільних життєво-творчих моментів. Зупинимось на окремих із них.

Одним із найбільш “вразливих” місць психологічної організації Осипа Шпитка була його власна неосвіченість: “Горе було тому, хто дав йому відчути його низьку освіту, бо ніщо не боліло його так, як свідомість, що він мужик, який “обтерся між панамі”” [1, с. 36] – пише сучасник письменника Петро Карманський в есеї “Перший богеміст на галицькому ґрунті”.

У романі “Вирід” такий біографічний елемент виражається в іронічному ставленні головного героя Романа Луневича до інтелігенції та освіти: “Освіта і інтелігенція” – невелика штука. До чого мені врешті якась висока освіта? Рецепт писати не буду, не буду теж ані палат будувати, ані людей судити,

а ні зізв'язати... що мені там! "Інтелігенція" – ну теж не такий великий страх! От, аби лиш уміти чемно і по-модному вклонитися, тонко зі всіма обходитися, в свій час ніс висікати – тай вже й інтелігентний!" [3, с. 41].

Принципове й категоричне відстоювання письменником своєї думки, несприйняття будь-яких заперечень та повчань стали однією з рис характеру Романа Луневича, який не піддається жодним "примусам із гори": *"Ніяке ремесло не вабило мене, ніяка праця не відповідала моєму успособленню, всякий примус із гори був для мене чимось страшним, я його ненавидів цілим моїм "я", (...) усякі граматики, всякі математичні зрівняння, або ковання напам'ять ріжних дитячих віршиків – уважав я ділом глупим і до нічого непридатним"* [3, с. 18].

У творчості Осипа Шпитко, як і інших модерністів, спостерігаємо також і протилежне явище, коли епізоди, зображені у творі, більшою або меншою мірою реалізуються згодом у дійсності, відбуваються в житті письменника.

За авторським задумом, головний герой твору Роман Луневич займається редагуванням Краківського часопису "Haslo", в якому головну для себе місію вбачає в завданні бути "оборонцем поневоленого люду": *"Я (...) виїхав до Кракова, щоб обняти редакцію "Hasla" і, служачи справі люду, мати, передовсім, на оці власну справу народну"* [3, с. 73]. Цей сюжетний епізод роману згодом переливається в життєву парадигму письменника. Названий часопис, очевидно, можна ототожнювати зі серією статей, які Осип Шпитко видавав у Бразилії в 1920-х рр. під загальною назвою "Христос народів" (а роман "Вирід", нагадаємо, було написано ще в 1901 р.).

Або ж подібну картину спостерігаємо в іншому епізоді. Роман Луневич організовує таємні гурти "Товариство месників" і "Чорні маски": *"І я затягнувся помалу в ряди оборонців гноблених та поневолених братів, став ширити соціальні ідеї (...). Я заходив до різномірних домів (...) сонних, голодних дурнів намовляв просто до грабунку. "Іди, – говорив я не одному, – та кради, грабуй, бий – нехай їх усі чорти беруть! (...). Коли хочеш, то приходи тоді, а тоді... там, а там... на згромадження "Товариства месників"..."* [3, с. 69–70].

За спогадами Петра Карманського, Осип Шпитко в Бразилії, куди переїхав не раніше 1912 року, "творив з місцевих українських робітників анархістичну організацію "Чорної Маски" – для визволення України..." [1, с. 38].

Таким чином, творчість стає частиною життя письменника. І дійсність, і література поєднуються спільними законами, що взаємодоповнюють одне одного. Художній світ, створений автором, згодом стає реальністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карманський П. Українська Богема / Петро Карманський. – Львів: Олір, 1996. – 144 с.
2. Ходасевич В. Ф. Некрополь: Воспоминания / В. Ф. Ходасевич. – М.: Советский писатель Олимп, 1991. – 192 с.
3. Шпитко О. Вирід / Осип Шпитко. – Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2000. – Вип. 5. – 128 с.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ МИР ПОЭЗИИ Ф.И. ТЮТЧЕВА

Тищенко И.Ю.

Киевский национальный лингвистический университет

Поэзия Ф.И. Тютчева – это особый художественный мир. Этот мир условен и не тождествен реальному, так как создан с помощью вымысла и организован согласно внутренним законам автора.

Лирика Тютчева не представляет нам логически безупречно выстроенную стройную картину мира: в одних стихотворениях утверждается мысль, которая опровергается в других.

В основе художественного мира Тютчева лежит миф о Вселенной. Этот миф формирует цельность, органичность и единство художественного мира поэта.

На поверхности жизни человек, по убеждению Тютчева, видит порядок. Признаки его – культура и цивилизация. Однако нынешние культура и цивилизация относительны, они могут исчезнуть, их существование не вечно. Они в любой момент могут обернуться хаосом, игрой неуправляемых стихий. Подобно тому как солнце меняет дневной мир, так и внешняя человеческая жизнь не более чем сон, который скрывает истинные глубины человеческой души. Только ночью открывается таинственная бездна. Она одновременно и притягательна, и в то же время грозит гибелью. И тогда царствует хаос. Точно так же и в человеческой жизни за видимой внешней оболочкой таится противоречивая стихийная душевная борьба. В ней действуют стихийные силы, которые способны уничтожить человека. Всюду Тютчев замечает двойственность, схватку противоположных стихий. В самом человеке проявляется двойственность. В стихотворении “*Silentium!*” поэтическая мысль Тютчева сосредоточена на самоценности внутренней жизни человека, который пережил современную трагедию разлада с природой. Целый мир, подобный миру природы, раскрывает себя в “душевной глубине”. Там встают и заходят мысли и мечты, подобно ночным звездам; там есть свои подземные источники и ключи:

Молчи, скрывайся и таи
И чувства и мечты свои –
Пусть в душевной глубине
Встают и заходят оне
Безмолвно, как звезды в ночи, –
Любуйся ими – и молчи [с.71].

Тютчев пишет о том, что мысль, зародившаяся в душе человека, не похожа на ту, которую выговаривает язык:

Как сердцу высказать себя?
Другому как понять тебя?
Поймет ли он, чем ты живешь?
Мысль изреченная есть ложь.
Взрывая, возмутишь ключи, –
Питайся ими – и молчи.

Лишь жить в себе самом умей –
Есть целый мир в душе твоей
Таинственно-волшебных дум;
Их оглушит наружный шум,
Дневные разгонят лучи, –
Внимай их пенью – и молчи!.. [с.71]

Передать свою мысль “другому” невозможно. Человек обречен на непонимание, и ему остается только погрузиться в свой внутренний мир. Тютчев развивает тему романтиков о невозможности во внешней речи передать внутреннюю, которая при своем языковом выражении утрачивает глубину и богатство чувств. Тем самым противоречие между душой и словом, выражающим ее, становится всеобщим. Оно касается и человека, и его отношений с другими людьми.

Тютчев напряженно думает над тем, в чем же состоит смысл этой борьбы. Для того, чтобы решить трудную философскую загадку, Тютчев погружается в исследование переходных состояний как природы, так и человеческой души. В мире, по его мнению, все находится в движении, все меняется, нет ничего постоянного. Но это не мешает ни природе, ни человеку быть одним целым. Мир и все его проявления – это цельный единый организм. Цельность и единство создаются благодаря противоречиям, борьбе стихийных сил. Тютчев стремится понять мир как единое целое, как живой и внутренне противоречивый организм.

Тютчев воспринимает мир целостно, как игру светлых и темных стихийных сил, лежащий в основе бытия. Он обращается к переходным, изменчивым состояниям. Эти переходные состояния для него как миг, но в этом миге просвечивает вечность. В основе жизни, по мнению Тютчева, лежит вечная борьба стихийных сил. Если она и приобретает формы порядка, то этим формам все равно угрожает беспорядок, Хаос. Тютчев слышит грозное предзнаменование стихийных сил, он прикоснулся к их тайнам и это придает его лирике величественно-трагический пафос. Тютчев видит мир как бы впервые, в тот момент, когда мир возникает и умирает. Это сочетание величественно-прекрасного и торжественно-трагического придает лирике Тютчева огромную философскую масштабность. В стихотворениях мы видим мгновенное состояние, но оно обращено ко всей жизни.

Тютчев понимал природу и жизнь человека. Способность эта обусловлена тем, что он жил как бы двойной жизнью, а его душа – это жилище “двух миров”. Она одновременно пребывает и в мире идеальном, в мире гармонии, и в мире несовершенном, реальном. Она причастна и болезненному дню, и ночи, когда открываются тайны мироздания.

ЛИТЕРАТУРА

1. Толстогузов П.Н. Лирика Ф.И. Тютчева: Поэтика жанра. – М.: “Просвещение”, 2003.
2. Федор Тютчев. Лирика. – М.: Эксмо, 2009. – 382 с.
3. Чагин Г.В. Федор Иванович Тютчев. – М.: “Просвещение”, 1990. – 392 с.

ПОЕТИЧНИЙ ОБРАЗ СТИХІЇ ВОГНЮ ТА ВОДИ В АВСТРАЛІЙСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

Фінік Є.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема образності набула особливої актуальності у зв'язку з новим, когнітивним підходом до тлумачення образних засобів. У когнітивній поетиці (О.П. Воробйова, Л.І. Белехова, О.М. Кагановська, В.Г. Ніконова, М. Freeman, R. Tsur, P. Stockwell) на основі положень когнітивної лінгвістики розроблена теорія словесного поетичного образу (Л.І. Белехова). Проте австралійський поетичний дискурс демонструє низку унікальних образів, що визначають особливості національного менталітету та культури Австралії. До таких образів належать образи природних стихій. Під образністю природних стихій ми розуміємо різноманітні словесні поетичні образи, в яких змальовано буревії, грози, шторми, тайфуни, цунамі, землетруси, пожежі, потопа тощо. Ми розглядаємо образ стихій як особливий елемент ментального простору індивіда (австралійців), який базується на відповідних культурних традиціях і слугує контактною ланкою між концептуальним і семантичним просторами поетичного тексту [2; 3].

Когнітивно-семіотичний аналіз австралійських поетичних текстів дозволяє виявити механізми не лише конвенційної, а й парадоксальної реалізації поетичного образу стихії води, осмислити явища й події шляхом протиставлення їх суттєвих ознак і властивостей. Вода – це не тільки лоно та купіль світу і людини, але і та смертна матерія, в яку вони втілюються на краю – “на межі” часу і простору. Як універсальна скарбниця релігійного досвіду людства, пам'яті про своє походження з вод світового океану, водний, або морський, комплекс уявлень по-різному освоювався і продукувався, висловлювався, втілювався в міфопоетичних моделях різних народів світу [3].

Проводячи аналіз поетичного образу стихії вогню у руслі феноменології, ми звертаємось до теорії ідеалізованого вогню, що знайшла своє відображення у “Психоаналізі вогню” Г. Башляра. Ідея очищення через вогонь втілюється декількома способами: це може бути і ритуальне самоспалення і раптове захоплення якоюсь ідеєю, пристрастю, що наче полум'я охоплює людину. Полум'я, що спалювало та опікало нас, раптом обертається джерелом світла.

У ракурсі нашого дослідження вважаємо, що передконцептуальна площина поетичного образу природних стихій містить передзнання людства про навколишній світ і правила поведінки в ньому, які ми вилучаємо за допомогою реконструкції архетипів і образ-схем базових концептів.

Так, у вірші Г. Лоусона “Burn” (Горіти), де знайшли відгук гострі соціальні конфлікти, а сам вірш пройнятий революційним пафосом, ми можемо виявити приховані смисли шляхом вилучення імплікативних концептуальних ознак архетипу *вогонь* та їх тлумачення в руслі феноменологічної поетики Г. Башляра, наприклад:

*It's time to burn as best we can
and throw the shackles off
Until the fire spills around
for us to glow in freedom. [4, p. 143]*

Коло концептуальних імплікації архетипу **вогонь** у наведеному прикладі, таких як *сила, яскравість, нестримність, біль, жага, смерть, очищення, початок, життя* реалізуються в дієслові “to burn” (*згорати*) та слосполученнях “the fire spills” (*вогонь розлився*), “glow in freedom” (*засяяти на волі*). Поетичний образ *вогню, що розливається* є квінтесенцією двох першоеlementів – вогню та води, адже за емоційним забарвленням ми асоціюємо вогонь (у цьому разі це вогонь громадянської війни) з агресією, болем, жахом та смертю, проте спосіб дії – “розлиття” говорить про його “водний” характер, відсилаючи нас до архетипу **вода**, який містить асоціативний ряд “нестримність – сила – очищення”. Спостерігаємо яскраво виражений векторний дисонанс, за допомогою якого створюється образ всеохоплюючої, нестримної війни, з одного боку, і простежуються ознаки ідеологізації вогню як всеочищувального елементу, з іншого. Спрага самопожертви і жертвовності та покликання вогню спрямовують нас до тлумачення слова *to burn* (*горіти*) крізь призму комплексу Емпедокла, де кінцевим результатом вважається досягнення вищої мети та реінкарнація / безсмертя: *to glow in freedom*. Револьюційний характер вірша, його мантрово ритміка змушують нас глибше вдивитися в наскрізний поетичний образ всього вірша і виявити прихований образ *зміни / мрії*, характерний для комплексу Прометея, що має дуалістичний характер (вогонь є життя і смерть), імплікуючи значення стрімкої зміни. Аналізуючи цей віршований текст у руслі феноменологічної парадигми, доходимо висновку, що в категоріальній ознаці природної стихії вогню, що асоціюється з вічністю, вбачається циклічність образу життя. Попередньо можна сказати, що в австралійській поезії експліковано та імпліковано міфопоетичні та переосмислені з позицій сучасності уявлення про земний устрій і місце людини у Всесвіті, які відображають ціннісну картину світу австралійців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башляр Г. Вода и грезы. Опыт о воображении материи / Гастон Башляр. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 1998. – 268 с.
2. Башляр Г. Психоанализ огня / Гастон Башляр. – М.: Прогресс, 1993. – 174 с.
3. Белехова Л. И. Методика экспликации архетипов, воплощенных в американских поэтических текстах [Электронный ресурс] / Л. И. Белехова // Когнитивная. Коммуникация. Дискурс. – Харьков, 2014. – № 9. – С. 8–32.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

4. Roderick C. Collected verse: In 3 vol. / C. Roderick. – Sydney : Angus a. Robertson, 2014. – 393 p.

ТИПЫ ПРОСТРАНСТВА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А.П. ЧЕХОВА

Шагпури Марджан

Киевский национальный лингвистический университет

Говоря о прозе Чехова, следует отметить, что пространство в его творчестве отражает традиционную для русской лингвокультуры интерпретацию этого понятия. Но в то же время в прозе писателя оно приобретает более сложный

характер, становится многогранным явлением, которое помогает не только раскрыть образы персонажей, но и понять авторский замысел и проникнуть в подтекст произведения.

В связи с этим одной из задач исследования текстов А. П. Чехова является поиск средств выражения категории пространства и определение их типов. Материалом исследования стали повести “Палата № 6” (1892) и “Степь” (1887). Анализ текстов позволил ученым-литературоведам выделить в текстах Чехова два типа пространства: открытое и замкнутое, ограниченное.

Так, в самом начале повести “Палата №6” для создания определенного психологического восприятия текста Антон Павлович, описывая больничный двор (художественное пространство), повествование ведет в замкнутом пространстве, образ которого появляется уже в первых строках произведения: *“В больничном дворе стоит небольшой флигель, окруженный целым лесом репейника, крапивы и дикой конопли”*.

Как известно, в литературе выделяется два вида описаний: статическое и динамическое. Первое – “описание в его чистом виде”, которое представляет собой “статичную картину, приостанавливающую развитие действия”, оно не соотнесено с определенным моментом времени в произведении. Другие описания – динамические – делаются автором попутно: “если статическое описание не занимает романного времени, выключено из него, то динамическое описание разворачивается в рамках этого времени (пейзаж-маршрут, изображение обстановки через восприятие персонажа)”.

Придерживаясь в основном принципа введения пространственных координат действия в начале произведения, Чехов, однако, очень редко прибегает к статическим описаниям, хотя полностью они им не исключаются. Автор подробно обрисовывает флигель в больничном дворе, и читатель только затем узнает о герое и событиях.

Чехов показывает связь замкнутого пространства, в котором тяжело находиться и из которого необходимо выбраться, и внутреннего мира персонажей, которые живут в нем. Образ замкнутого пространства создан с помощью описания запаха (душно) и заполнения пространства множеством предметов, которые мешают движению, взгляд читателя словно спотыкается о них.

Пространство здесь помогает понять не только причины действий героев, но и их душевное состояние, оно является одним из приемов создания реалистических образов персонажей с их переживаниями, способом передать внутренний мир героев, процессы, происходящие в их сознании, через внешние детали.

Основываясь на традиционных представлениях русского сознания, малое, замкнутое пространство у Чехова давит над человеком, навивает чувство тоски, а большое, открытое пространство вызывает стремление к свободе, воле.

В повести А. Чехова “Степь” мы встречаем образ открытого пространства: степь, небо, горизонт, воздух. Перед Егорушкой расстилается степь, огромная и бесконечная. По ночам Пантелей рассказывает у костра истории, а над

головой у героев – бесконечное звездное небо. Герои спят под открытым небом, в степи, а днем едут в телеге, созерцая бесконечные степные дали, которые влекут Егорушку к новой, взрослой жизни.

Образ открытого, бесконечного степного пространства позволяет заглянуть во внутренний мир героя, с его тревогой и волнением. Здесь появляется еще одно значение открытого пространства – незащищенность и уязвимость.

Как указывалось ранее, описания пространства у Чехова имеют динамический характер: они включены в повествование и являются одним из приемов создания реалистичных образов персонажей, способом передать мироощущение героев, процессы, происходящие в их сознании, через внешние детали.

В произведениях А.П. Чехова образы открытого и замкнутого пространства помимо своей реалистичности, являются глубоко психологичными. Они помогают автору, избегая прямого повествования о чувствах и переживаниях героев, передать их внутренний мир. Кроме того, в пространственных образах заключено чеховское понимание жизни, утверждение идеалов свободного, развитого, гармоничного человека. Лексико-семантические средства, которые использует автор для описания пространства в этих двух текстах, реализуют выделенные виды значений. Изображение замкнутого и открытого пространств в проанализированных произведениях А.П. Чехова полностью соответствует русской культурной традиции.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ MOODLE ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ З МОВНИХ ДИСЦИПЛІН

Аврамчук А.М.

Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України

Глобальні світові процеси переходу від індустріального до інформаційного суспільства, входження України до світового освітнього простору зумовлюють необхідність модернізації вітчизняної системи вищої освіти.

У зв'язку з цим, викладачі починають використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) навчання під час викладання своїх дисциплін. Мовні дисципліни не є винятком.

Одним з головних напрямів використання ІКТ при вивченні іноземних мов є: розробка та використання у навчальному процесі електронних підручників та посібників, дистанційних курсів та систем комп'ютерних вправ, створених у середовищі навчальних платформ, зокрема Moodle, та електронних навчально-методичних матеріалів [1].

Moodle (акронім від Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) – навчальна платформа призначена для об'єднання педагогів, адміністраторів і учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища. Moodle – це безкоштовна, відкрита (Open Source) система управління навчанням. Вона реалізує філософію “педагогіки соціального конструктивізму” та орієнтована насамперед на організацію взаємодії між викладачем та учнями, хоча підходить і для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки очного навчання [5].

Хоча система Moodle напряду не призначена для вивчення іноземних мов, але має всі необхідні можливості та інструменти для навчання студентів іноземних мов. Це може відбуватися дистанційно або ж як підтримка очної форми навчання. Викладачі іноземних мов проектують і створюють у системі Moodle різні електронні освітні ресурси, щоб полегшити процес навчання студентів. Ефективними електронними освітніми ресурсами задля організації навчального процесу з мовних дисциплін в Moodle є мультимедійні. Це, в першу чергу, пояснюється тим, що мультимедіа це взаємодія візуальних і аудіо ефектів під керуванням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, вони об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео в одному цифровому поданні.

Система Moodle широко використовується в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, зокрема, для навчання іноземних мов. Зазначена платформа дає можливість викладачам створювати веб-сайти навчальних курсів з іноземних мов і керувати доступом до них так, щоб лише студенти, які на них зареєстровані, мали можливість їх переглядати. Крім контролю доступу, у Moodle є певний спектр особливостей, які роблять навчальний курс з іноземних мов більш ефективним [3].

А.О. Томіліна зазначає у своєму дослідженні, що із використанням Moodle у Криворізькому педагогічному інституті при контролі й оцінюванні знань студентів з іноземної мови навчальний процес збагатився наступними рисами: урізноманітнення видів контролю й оцінювання знань з таких аспектів, як аудіювання, читання, відпрацювання граматичного та лексичного матеріалу тощо; розширення кола питань обговорення при індивідуальній роботі зі студентами в умовах дистанційного спілкування; інтенсифікація контрольних оцінювальних дій студента і викладача тощо[4, с. 67].

Можна навести результати використання Moodle в Київському університеті імені Бориса Грінченка. Там спроектовано багато курсів з мовних дисциплін на основі даної системи. Для прикладу виберемо розроблений викладачем О.Ю. Бондар електронний курс дисципліни “Іноземна мова для студентів спеціальності “Менеджмент” (1 курс) кафедри англійської мови гуманітарного інституту. У даному курсі одним з варіантів подачі теоретичного матеріалу, викладач використовує відеолекції. Завантажені відеолекції курсу не є розробкою самого викладача в даній системі, а розроблені закордонними фахівцями і підібрані спеціально по тематиці дисципліни [2].

Отже, система управління навчанням Moodle є дуже популярною веб-платформою в Україні. Вона використовується як для дистанційного, так і для організації змішаного навчання у багатьох ВНЗ нашої держави. І не зважаючи на те, що вона не призначена для навчання мовних дисциплін, але має всі необхідні функціональні можливості для навчання іноземної мови студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування : [колективна монографія] / Т.І. Коваль, П.Г. Асоянц, Н.В. Майер та ін. / [за заг. ред. Коваль Т.І.]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – 280 с.
2. Київський університет імені Бориса Грінченка. Гуманітарний інститут [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=130>
3. Постоленко І.С. Досвід використання системи Moodle для навчання іноземних мов [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2906/1/postolenko_sunduk_tezy.pdf
4. Томіліна А.О. Використання електронної платформи Moodle при контролі й оцінюванні з англійської мови у вищому навчальному закладі / А. О. Томіліна. // Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle. (Київ, КНУБА, 30-31 травня 2013 р.): [тези доповідей]. – 2013. – С. 67.
5. Moodle [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Moodle>.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМИ “NOT POTATOES” У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Асоянц П.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Незважаючи на величезну кількість засобів, що пропонуються ринком комп’ютерного навчального програмного забезпечення, використання авторських

(або інструментальних) програм було і залишається одним з найбільш ефективних шляхів залучення інформаційних технологій до процесу навчання іноземних мов. Авторські засоби (на відміну від безпосереднього програмування за допомогою спеціальних редакторів) дозволяють спростити технічну складову розробки електронних навчальних курсів завдяки можливості порівняно легкого створення та коригування електронних навчальних об'єктів, використовуючи зрозумілі візуальні метафори. Таким чином, з одного боку, авторські програми дозволяють зберегти час вчителя за рахунок оптимізації та автоматизації досить складних процесів роботи в різних комп'ютерних середовищах, а з іншого – зменшити вимоги до рівня розробника електронних курсів, оскільки використовуючи деякі авторські засоби, навіть непідготовлений користувач здатен продукувати якісні навчальні матеріали.

Hot Potatoes – інструментальна програма-оболонка, що надає вчителям можливість самостійно створювати інтерактивні завдання без знання мов програмування і залучення фахівців в галузі програмування.

За допомогою програми можна створити 10 типів вправ на різних мовах з різних дисциплін з використанням текстової, графічної, аудіо- та відеоінформації. Особливістю цієї програми є те, що створені завдання зберігаються у стандартному форматі веб-сторінки: для їх використання учням необхідний лише веб-браузер (наприклад, Internet Explorer); тому учням не обов'язково потрібно мати програму Hot Potatoes: вона потрібна тільки викладачам для створення і редагування вправ. Програма широко використовується у всьому світі для створення завдань для вивчення будь-яких дисциплін.

Вправи створюються за допомогою 5 блоків програми (кожен блок може розглядатися як самостійна програма):

1. **JQuiz** – Вікторина – питання з можливістю вибору кількох відповідей (4 типи завдань).

2. **JCloze** – Заповнення пропусків.

3. **JMatch** – Встановлення відповідностей (3 типи завдань).

4. **JCross** – Кросворд.

5. **JMix** – Відновлення послідовності.

Всі вправи виконуються в режимі тренування (режим тестування передбачений тільки для питань з можливістю вибору кількох відповідей). Результат виконання завдань оцінюється у відсотках. Невдалі спроби призводять до зниження оцінки. Шоста версія програми містить також додатковий блок **Masher** (Інструменти), який дозволяє об'єднувати створені вправи та інші навчальні матеріали у тематичні блоки, уроки та навчальні курси.

Створення вправи включає кілька етапів:

1. введення даних;

2. настройка конфігурації вправи;

3. перетворення даних у вправі – формат веб-сторінки (HTML) – для подальшої роботи учнів і збереження вправи;

4. збереження файлу даних вправи у форматі конкретного блоку програми (для можливого внесення змін).

Крім того, створені вправи і відповіді можна: роздруковувати; об'єднувати в тематичні блоки і уроки.

Отже, основним призначенням Hot Potatoes є її використання саме у навчальному процесі, де вчитель-розробник курсу має можливість включити до нього різноманітні об'єкти: графіку, аудіо і відео-файли, Web-сторінки тощо, тобто використовувати усе розмаїття мультимедійних можливостей, завдяки яким навчальний курс перетворюється у якісний мультимедійний посібник [1].

З огляду на особливості інструментальних засобів, стає очевидним, що вибір програми, яка одночасно відповідатиме потребам, можливостям та меті вчителя-розробника навчальних матеріалів є складним процесом. Різні засоби орієнтовані на різні способи розробки електронних курсів, використовують різні формати файлів, спираються на різні стандарти навчання тощо. Найбільш ефективним варіантом видається поєднання кількох мультимедійних авторських програм, що дозволить уникнути обмежень продиктованих використанням лише однієї програми і надати розробленим навчальним матеріалам гнучкості з технічної і педагогічної точки зору. Перспектива розвитку авторських інструментальних систем – розробка систем автоматизованого розпізнавання мови (Automatic Speech Recognition).

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні іноземних мов для професійного спілкування : [колективна монографія] / Т.І. Коваль, П.Г. Асоянц та ін. / [за заг. ред. Коваль Т.І.]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – 280 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ

Бабушко С.Р.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Характерною рисою сучасного світу, безперечно, є процеси глобалізації суспільства, результатом яких є об'єднання народів в економічному, політичному, освітньому, науковому та культурному просторі. У зв'язку з цим економіка України потребує висококваліфікованих фахівців із знанням іноземних мов, що також підвищує конкурентоздатність і мобільність самих фахівців на світовому ринку праці. Відтак, перед ВНЗ постає завдання сформувати іншомовну компетентність студентів, принаймні на мінімально прийнятному рівні В-2 (незалежний користувач, просунутий) [1, с. 3].

Іноземна мова уже вийшла за рамки загальноосвітньої дисципліни. Нині її розглядають як одну із складових професійної підготовки поряд із спеціальними дисциплінами фахової орієнтації. Оскільки опанування іноземною мовою, зокрема англійською, проходить у професійному контексті, її називають “англійською мовою спеціального вжитку” чи “англійською мовою за професійним спрямуванням” (далі АМПС).

Для успішного розвитку іншомовної компетентності студентів немовних ВНЗ необхідно здійснити низку першочергових завдань. Оскільки чисельність годин аудиторної роботи в немовному вищому навчальному закладі обмежена,

викладачі іноземних мов мають спланувати роботу таким чином, щоб максимально повно використати потенціал аудиторної роботи. Зокрема, структурувати курс АМПС так, щоб він охоплював: етап “вирівнювання знань” студентів; загальноосвітній та спеціалізований етапи. Кожен з них повинен мати чітко визначені цілі та завдання.

Пріоритетним напрямом роботи викладачів іноземних мов у ВНЗ має бути широке використання активних та інтерактивних методів вивчення мови, які носять комунікативно-орієнтований характер. У світлі інформаційних технологій сучасного суспільства використання інтерактивних засобів, а саме технічних засобів, що сприяють швидкому та активному обміну інформацією між користувачем та інформаційною мережею в режимі реального часу [2, с. 62], сприятиме ефективності інтерактивних методів. Завдяки інтерактивним засобам, з’являються нові види навчальної діяльності, полегшується збір, накопичення, зберігання, обробка інформації, має місце активний діалог між суб’єктами: користувачем-учнем та користувачем-педагогом.

Сучасні інформаційно-комунікаційні засоби, зокрема “Smart Board”, яку у вітчизняній педагогічній практиці називають “інтерактивною дошкою” або “мультимедійною”, є зручним інструментом для організації навчального процесу чи навчального електронного середовища MOODLE. Водночас вони вимагають від викладача добре побудованої методології. Для цього викладач АМПС має створити електронний варіант навчального матеріалу, тобто електронні навчальні посібники чи курси відповідної фахової спрямованості.. Щоб такі підручники і курси були результативними, відповідали вимогам сучасного електронного підручника, необхідно, щоб викладачі іноземних мов самі навчилися, як укласти електронні посібники та набули навичок управління інтерактивною дошкою. З цією метою викладачі іноземних мов повинні пройти курси з оволодіння сучасними активними методиками. Таким чином, діяльність викладачів іноземних мов буде базуватися на принципі “вчимося самі, навчаємо інших”, що особливо важливо у сьогоденних умовах, коли студенти часто більше обізнані із сучасними інформаційно-комунікаційними засобами та повсякчас їх використовують у своїй щоденній діяльності.

Використання інтерактивних засобів є ефективною формою як під час аудиторних занять, так і для організації самостійної роботи студентів, оскільки інтенсифікують процес навчання, розвивають творчий потенціал студента, навчають його вчитися самостійно і спонукають його до цього. Самостійна робота студентів відіграє першорядну роль при вивченні іноземної мови професійного спрямування, що відображено у співвідношенні часу, який відводиться на аудиторну та самостійну роботу і відповідно становить 1 до 3. Тому саме самостійна робота має стати основою набуття знань з іноземної мови за професійним спрямуванням, формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців.

Основними видами самостійної роботи можуть бути такі:

- вивчення нового матеріалу: читання та конспектування, перегляд відеозаписів, прослуховування аудіо записів тощо;

- поглиблене вивчення програмного матеріалу: підготовка до поточних та модульних контрольних робіт, до підсумкового контролю – заліків та іспитів, виконання типових вправ на аудіювання, розвиток лексичних навичок, на розвиток діалогічного та монологічного мовлення;

вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: підготовка до домашнього читання, участь у ділових іграх, розгляд навчальних проблемних ситуацій, підготовка рефератів доповідей, короткої інформації із заданої професійно-орієнтованої тематики;

- опрацювання граматичного матеріалу з основної та рекомендованої літератури тощо.

Отже, пріоритетними шляхами формування іншомовної компетентності студентів немовних ВНЗ є структурування курсу АМПС, широке використання інтерактивних засобів для аудиторної і для самостійної роботи студентів, підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності самого викладача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англійська мова спеціального вжитку (ESP) в Україні: допроектне дослідження. – К.: Ленвіт, 2004. – 124 с.
2. Лосєва Н. М. Інтерактивні технології навчання математики: навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ / Н. М. Лосєва, Т. В. Непомняща, А. Ю. Панова. – К.: Кафедра, 2012. – 228 с.

ЗАСТОСУВАННЯ “ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ” ВІД GOOGLE ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ “ЛІНГВОСТАТИСТИКА”

Бесклінська О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Основна концепція “хмарних технологій” полягає у тому, що інформація зберігається і обробляється засобами сервера, а результат таких обчислень надається користувачу за допомогою браузера. Необхідними компонентами для роботи в “хмарних технологіях” є: Інтернет, комп’ютер (планшет, мобільний телефон, нетбук), браузер, компанія, яка надає послуги “хмарних технологій”, навички роботи з Інтернет. “Хмарні технології” орієнтовані на звичайних користувачів, вони надають можливість використовувати якісне ліцензійне програмне забезпечення абсолютно безкоштовно, використовуючи обчислювальні можливості сервера. Серед найбільш популярних – “хмарні технології” від Google. Розглянемо, як можна використовувати “хмарні технології” при викладанні дисципліни “Лінгвостатистика”.

Основні он-лайн сервіси “хмарних технологій” від Google для використання в освітньому процесі: пошта Gmail, календар Google, групи Google, документи Google, сайти Google, тощо [2].

Пошта Gmail дозволяє створювати миттєві повідомлення, голосовий і відеочат. Ієрархія повідомлень у Gmail дозволяє бачити повідомлення у контексті, які автоматично відображаються у хронологічному порядку разом з вихідним повідомленням.

Календар Google – інструмент управління і планування сумісної роботи викладача і студентів. Календар створюється для планування роботи студентів над курсовою роботою: позначаються етапи виконання курсової роботи, графік консультацій, розклад занять.

Google групи – інструмент управління на основі якого створюються спільноти, конференції, зустрічі та інші заходи. Групи зручно створювати для швидкої розсилки повідомлень. Ми використовуємо групи Google як інструмент інформування про заходи, що стосуються навчально-виховного процесу, організації зустрічей і консультацій.

Google Docs – безкоштовний он-лайн офіс, який включає в себе текстовий і табличний процесор, форми і сервіс для створення презентацій, а також сервіс хмарного зберігання файлів користувачів з функціями файлового обміну. Даний сервіс надає безкоштовно місце під зберігання імпортованих документів і необмежений простір для створення та зберігання документів у власному форматі. Документи, створені в Google Docs, нагадують полегшені версії Word, Excel і Power Point від Microsoft. Документи і таблиці, які створюються користувачем, зберігаються на спеціальному сервері компанії Google, або можуть бути легко експортовані в файл, що надає можливості доступу до даних з будь-якого комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет [1].

Для сумісної роботи зі студентами створюється на диску Google папка спільного доступу, де викладач розміщує свої матеріали і документи. До цієї папки студенти мають доступ будь-де і будь-коли. У викладача з'являється можливість керування самостійною роботою кожного студента, а також нові можливості для організації наукових досліджень студентів, проектної діяльності, керування виконанням курсової роботи. Оскільки студенти 2-го курсу спеціальності “Прикладна лінгвістика” з дисципліни “Лінгвостатистика” виконують курсову роботу, то всі завдання до курсової роботи, вимоги до оформлення, необхідна література, яка є в електронному вигляді, та інші необхідні матеріали теж розміщуються у цій папці. Хід виконання курсової роботи розбивається на етапи, про настання кожного з яких нагадує календар Google. До відповідної дати студенти розміщують виконану частину роботи у створеній ними папці і надають сумісний доступ викладачу, який перевіряє, робить зауваження, необхідні виправлення, надає рекомендації для подальшої роботи. Ще один аспект використання Google Docs, а саме Google таблиць, це сумісна робота зі статистичними даними у лінгвістичних дослідженнях. Редактор дозволяє створювати і формувати таблиці, будувати графіки і діаграми. Він підтримує спільну роботу в режимі реального часу, тому коли кожний студент вводить свою частину статистичної інформації можна її об'єднати і зробити необхідні загальні розрахунки. За допомогою Google таблиць можна імпортувати і експортувати таблиці різних форматів, робити обчислення, а також формувати отримані дані, вбудовувати таблицю або її окремі аркуші в блог або на веб-сайт. Для командної роботи зі студентами створюється сайт групи за допомогою Google Сайт. Студенти мають свою сторінку на сайті, де розміщують інформацію про себе, додають посилання на створені ними файли та інші документи. На головній сторінці викладач

розміщує необхідну методичну інформацію для студентів, посилання на електронні ресурси, журнал успішності групи та інше. На сайті також розміщуються Google презентації за тематикою дисципліни, а також презентація, яку студенти виконують на захист курсової роботи. Посилання на сайт групи викладач може розмістити на сторінці кафедри або на персональному сайті викладача.

Надалі у навчальному процесі треба ширше використовувати повнофункціональні системи управління учбовими дисциплінами на базі “хмарних технологій”. Ці системи швидко удосконалюються, тому можливості застосування “хмарних технологій” у навчальному процесі постійно розширюються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бесклінська О. П. Використання “хмарних технологій” google для підвищення професійної направленості навчання / О. П. Бесклінська // Україна і світ: діалог мов та культур: міжнар. наук.-практ. конф., 1–3 квітня 2015 року: тези доповіді – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – С.739–741.

2. Справочный центр – Редакторы Google Документов [Електронний ресурс]: [Веб–сайт].– Електронні дані. – Режим доступу: <https://support.google.com/docs/#topic=1382883> (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрана.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ

Весненко І.Г.

Національний медичний університет

Асоянц П.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед наукових сфер, в яких відбувається безпосереднє застосування мережевих технологій, можна виділити екологію, охорону навколишнього середовища, медицину і біологію. Вони пов’язані, насамперед, з методами аналізу та прогнозування катастроф, технологіями прогнозування і прийняття рішень у зв’язку з надзвичайними ситуаціями, системами діагностики та прийняття рішень у медицині і біології, в тому числі з застосуванням інформаційних технологій.

Очевидно, що особливого значення набуває інформаційна децентралізація освіти. Вона сприяє розв’язанню проблеми забезпечення соціальної рівності, тобто створенню рівних можливостей одержання медичної допомоги, здобуття медичної освіти незалежно від місця проживання, стану здоров’я і соціального статусу.

Стало можливим здобути освіту чи одержати телемедичну послугу в медичних центрах, навчальних закладах будь-якого міста України або навіть в іноземних державах, не виїжджаючи зі своєї зони проживання. Цілком можливий і інший процес – надання освітянських послуг іноземним громадянам

і співвітчизникам, що проживають за кордоном. Дистанційна освіта розширює й оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

Дуже широко також почали застосовуватися ідеї комп'ютерної імітації як основи середовища для занять тих, кого навчають. Основний зміст ігрової імітації полягає в тому, щоб виховати у лікаря практичне вміння безпомилкової диференційної діагностики подібних за клінікою захворювань, своєчасного встановлення достовірного діагнозу й оптимального лікування хворого в найкоротші терміни. Електронні навчальні матеріали мають низку переваг у порівнянні з іншими комп'ютерними навчальними курсами. Технологічні можливості електронних навчальних матеріалів дозволяють організувати різноманітнішу і тіснішу взаємодію студента з комп'ютером, внаслідок чого підвищується ефективність навчання. Використання мультиплікації, фонограм, відеофрагментів, відтворення функціональних шумів – все це дозволяє відтворити середовище, близьке до реальної ситуації. У навчанні студентів-медиків особливе значення має імітація реальної ситуації на екрані комп'ютера і створення відповідної моделі поведінки лікаря в умовах прийняття рішення. Використання відеофрагментів, мультиплікації, графіки дозволяє поєднати в одному кадрі модель стану хворого та характеристики діяльності його організму (кардіограму, результати аналізів, тощо). Таким чином, рішення задачі встановлення діагнозу за відповідним анамнезом набуває більшої наочності і наближає студента до реальної ситуації спілкування з хворим.

Ще одна можлива царина застосування інформаційних технологій – навчання та підвищення кваліфікації лікарів шляхом організації телесемінарів з провідними вітчизняними і зарубіжними спеціалістами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асоянц П.Г., Весненко І.Г. Використання мультимедійних курсів для навчання студентів медичних вузів // Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції “Сучасні педагогічні технології у вищих педагогічних закладах освіти”. – Ніжин, 2001. – 61 с.
2. Мінцер О.П., Вороненько Ю.І. Дистанційна освіта і телемедицина: Аналіз напрямку // Медична газета. – № 9-10. – 2005. – С. 4–5.

ХМАРО ОРІЄНТОВАНІ ЗАСОБИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ДАНИХ

Гришмановський А.С.

Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України

Сучасне інформаційне суспільство характеризується постійним збільшенням кількісної інформації, що відбувається в усіх сферах людської діяльності. Це явище отримало назву інформаційного вибуху. Активна дія інформації

змушує людину пристосовуватися до ситуації, змінювати спосіб її сприйняття. У зв'язку з цим актуалізується візуальний спосіб подачі інформації, який дозволяє представити величезний обсяг даних в організованому вигляді, зручному для перегляду і засвоєння, допомагає організувати інформацію, спростити її сприйняття, а, отже, і знизити когнітивне перевантаження. Найпростіші методи візуалізації – це діаграми, графіки, логічні схеми. Складніші – графи, деревоподібні карти, картограми – все, що може сприяти розумінню великих даних. І цими засобами треба користуватися правильно – особливо майбутнім економістам – щоб перетворювати інформацію з форматів, ефективних для розрахунків, у формати, ефективні для подальшого аналізу даних, прийняття рішень та комунікації.

Візуалізація даних – це подання даних у такому вигляді, який забезпечує найефективнішу роботу людини по їх вивченню. Візуалізація даних знаходить широке застосування в наукових і статистичних дослідженнях (зокрема, в прогнозуванні, інтелектуальному аналізі даних, бізнес-аналізі), в педагогічному дизайні для навчання і тестування, в новинних зведеннях і аналітичних оглядах. Візуалізація даних пов'язана з візуалізацією інформації, інфографікою, візуалізацією наукових даних, розвідувальним аналізом даних і статистичною графікою. Дані самі по собі – як послідовність бітів та байтів, що зберігається у файлі на жорсткому диску комп'ютера – є невидимими. Щоб побачити їх та зрозуміти їхнє значення, нам потрібно візуалізувати ці дані.

Візуальні дані краще сприймаються і дозволяють швидко і ефективно донести до глядача власні думки та ідеї. Фізіологічно, сприйняття візуальної інформації є основною для людини. Є численні дослідження, які підтверджують, що: 90% інформації людина сприймає через зір; 70% сенсорних рецепторів знаходяться в очах; близько половини нейронів головного мозку людини задіяні в обробці візуальної інформації; на 19% менше при роботі з візуальними даними використовується когнітивна функція мозку, що відповідає за обробку та аналіз інформації; на 17% вище продуктивність людини, що працює з візуальною інформацією; на 4,5% краще згадуються докладні деталі візуальної інформації; в 60 000 разів швидше сприймається візуальна інформація в порівнянні з текстовою; 10% людина запам'ятовує з почутого, 20% – з прочитаного, і 80% – з побаченого і зробленого; на 323% краще людина виконує інструкцію, якщо вона містить ілюстрації.

Основною тенденцією сучасного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є інтенсивне впровадження хмаро орієнтованих технологій, що знаходять усе більшого поширення на підприємствах, у наукових дослідженнях та в освітньому процесі.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується бурхливим розвитком ІКТ. Це вимагає змін у всіх сферах діяльності людини і, насамперед, у навчанні. В останні роки дедалі частіше учні та вчителі використовують у навчальних цілях різноманітні хмарні сервіси.

З розвитком хмарних обчислень з'явилася можливість забезпечити повсюдний доступ до програмного забезпечення і різних сервісів мережі Інтернет. Тому хмарні сервіси дозволяють перенести обчислювальні ресурси,

програмне забезпечення й документи на віддалені Інтернет-сервери і не зберігати великі обсяги інформації на своїх комп'ютерах. Прикладом хмаро орієнтованого сервісу є Office 365.

Але, незважаючи на те, що питанням візуалізації даних в освіті і використання хмаро орієнтованих сервісів зокрема присвячена значна кількість наукових досліджень, то питанню використання хмаро орієнтованих засобів візуалізації даних приділено дуже мало уваги і ця тема потребує детального аналізу і дослідження.

Аналізуючи хмаро орієнтовані сервіси, а їх на даний момент уже створено дуже багато, можна чітко виділити найбільші компанії на ринку: Amazon, Google та Microsoft. Компанію Amazon можна назвати найбільш не придатною для використання в освіті, тому що ця вона націлена на міжнародний ринок, бізнес, і більшість її сервісів не безкоштовні, оскільки ціна це вагомий фактор для сектору освіти. Крім того Google та Microsoft пропонують аналогічні сервіси, а для освітніх закладів ще й безкоштовні.

Відштовхуючись від фінансової точки зору, та низки об'єктивних можливостей (імпорт вхідних даних й експорт вихідних результатів, кількість видів візуалізації, зручний інтерфейс, інтеграція з іншими хмарними сервісами) пропонується такий список хмаро орієнтованих засобів візуалізації даних: Excel Online та Power BI від Microsoft; Google Sheets; Google Charts; RAW; Silk; Quadigram; Chartblocks; Datawrapper supported by ABZV.

Отже, візуалізація – потужний інструмент донесення думок та ідей до кінцевого споживача, помічник для сприйняття та аналізу даних. Але як і всі інструменти, її потрібно застосовувати у свій час і у своєму місці. В іншому випадку інформація може сприйматися повільно, а то і некоректно. Використання хмаро орієнтованих засобів візуалізації даних значно спрощує процес візуалізації та аналізу даних, адже таким сервісом простіше користуватись, дані для візуалізації можна використовувати в будь якому форматі, і результати візуалізації можна використовувати в будь якій формі.

ОВОЛОДІННЯ ФОНЕТИЧНИМИ ЗНАННЯМИ УКОМУНІКАТИВНОМУ ВСТУПНОМУ КОРЕКТИВНОМУ КУРСІ

Гутник В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Вступний корективний курс (ВКК), яким традиційно розпочинається навчальний процес у мовних ВНЗ, має на меті формування *фонетичної компетенції* (ФК) як складника іншомовної комунікативної компетенції (ІКК), *деавтоматизацію ненормативних фосилізованих* фонетичних навичок, сформованих під час навчання у ЗНЗ, та їх *корекцію*.

ФК ми розглядаємо як комплексне поняття, а саме як здатність до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення висловлювання і розуміння інших, що базується на відповідних навичках, знаннях та загальній фонетичній усвідомленості. Таким чином, успішність формування ФК залежить від рівня

сформованості фонетичних навичок, від *обсягу отриманих знань про фонетичну систему мови* та динамічної взаємодії цих складових на основі загальної фонетичної усвідомленості.

Фонетичні знання, як складник, ФК поєднують у собі знання про фонетичну сторону мовлення (фонеми та їх артикуляційно-акустичні характеристики, модифікації звуків у потоці мовлення, фонетичну організацію слів, інтонацію) та транскрипцію й інші графічні символи для відображення особливостей звучання [1, с. 111]. Весь об'єм ФЗ, які підлягають засвоєнню студентами під час навчання у мовному ВНЗ, розподіляється на три частини: протягом першого року навчання студенти мають засвоїти основи артикуляції та інтонаційного оформлення усного висловлювання; удосконалення ФК з урахуванням різних комунікативно-фонетичних стилів та регіональної варіативності ІМ відбувається, як правило, на другому та третьому роках навчання [3, с. 25]. Спираючись на багаторічний досвід викладання ІМ, ми стверджуємо, що роботу над фонетичним аспектом мовлення слід продовжувати протягом усіх років навчання. Це дасть змогу, з одного боку, забезпечити інтегроване викладання ІМ протягом усіх років навчання, (не залишаючи поза увагою роботу над фонетичним аспектом мовлення), та рівномірно розподілити навчальний фонетичний матеріал, щоб запобігти “фонетичному перенасиченню” на початковому ступені та деавтоматизації ФН на старших курсах. З метою запобігання такого “перенасичення” вважаємо доцільним керуватись при укладанні ВКК положеннями “*педагогічної фонетики*”, або “*фонетики учня*”. Вона формується під впливом лінгвістичної фонетики шляхом відбору навчального фонетичного матеріалу за принципами комунікативної доцільності, відповідності потребам спілкування, урахування вимовного стилю, нормативності та типових помилок студентів і є діаметральною протилежністю по відношенню до лінгвістичної фонетики [1, с. 111]. Всі знання про звукову сторону мовлення, які студенти отримують на аудиторному занятті, ми визначаємо як *загальні фонетичні знання*.

Багаторічний досвід організації та проведення ВКК дозволяє стверджувати, що переважна більшість авторів існуючих ВКК є прихильниками традиційного способу надання фонетичних знань студентам – шляхом презентації готових фонетичних правил. Наявність фонетичної термінології, з якою першокурсники знайомляться лише у ВНЗ, аналіз і запам'ятовування нових правил часто спричиняють появу страху перед новим матеріалом і, як правило, демотивацію студентів. Слідом за О.І. Вовк ми говоримо про *виведені знання*, якщо ці знання виводяться на основі навчального матеріалу, який студенти мають в якості вихідного, тобто студенти спираються насамперед на наявні мовні знання [2, с. 70]. Ми спираємось також на думку У. Хойсермана та Х.-Е. Піфо, які стверджують, що самотійно виведені правила студенти вважають своїм власним продуктом [4, с. 196–197].

Стосовно способу подання фонетичних знань слід зауважити, що на початковому ступені вивчення ІМ фонетичні явища сприймаються недиференційовано, лише як елемент висловлювання. Розуміння та усвідомлення стосується спочатку всіх трьох рівнів: звукового, словесного та фразового.

Для детального опрацювання такту, слова чи звуку слід виокремити ці одиниці з мовленнєвого потоку, що, сприяє концентрації уваги на потрібному фонетичному компоненті мовного явища. Зрештою викладач може вдатися до пояснення фонетичних явищ та теоретично обґрунтувати їх. Така позиція стосовно способу та послідовності опрацювання фонетичного матеріалу повністю відповідає сутності циклічно-концентричної моделі C1 – A – C2, або “ціле 1 – компоненти – ціле 2” (за Дж. Хепворт), застосування якої у комунікативному ВКК з метою організації навчального матеріалу ми вважаємо доцільним. *Виведеним* ми протиставляємо *надані* знання – подані студентам для засвоєння у готовому вигляді, проте більш ефективним способом надання фонетичних знань вважаємо перший, оскільки він позитивно впливає на мотивацію студентів і разом з тим безпосередньо на ефективність засвоєння навчального матеріалу і ФК в цілому, а також сприяє формуванню початкової автономії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н. Ф. Особливості формування фонетичної компетенції в умовах інтегрованого навчання ІМ у мовному ВНЗ / Н. Ф. Бориско // Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : Курс лекцій : [навч.- метод. посібник для студ. мовних спец. осв.- кваліф. рівня “магістр”] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. Ніколаєвої С. Ю. – К. : Ленвіт, 2011. – С. 107–140.
2. Вовк О. І. Формування англомовної граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02. / О. І. Вовк. – Київ, 2008. – 344 с.
3. Borisko N. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen / N. Borisko, W. Gutnik, M. Klimentjewa. – K. : Ленвіт, 2004. – 256 с.
4. Häussermann U. Aufgaben-Handbuch. Deutsch als Fremdsprache. Abriß einer Aufgaben-und Übungstypologie / U. Häussermann, H-E. Piepho. – München : Judicium, 1996. – 522 S.

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ ІНШОМОВНОГО ЛЕКСИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Жук О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Світові тенденції ставлять перед освітою певні завдання, а саме: науковість освіти, гуманізація, демократизація, інтегративність, полікультурність, виховання взаємоповаги між націями і народами. Для вирішення поставлених завдань шкільна освіта повинна бути удосконаленою. Важливим рішенням в цьому напрямку є введення раннього вивчення іноземної мови. Дійсно, наукові данні вказують на те, що вивчення іноземної мови є корисним для дітей, тому що має позитивний вплив на розвиток психічних функцій дитини, розвиває загально мовленнєві уміння. Враховуючи все це, наша держава ввела дисципліну “Іноземна мова” до переліку навчальних предметів учнів з 1 класу.

Практичною метою навчання іноземної мови молодших школярів є формування певного рівня комунікативної компетентності, оволодіння учнями мовою на рівні А.1 [1, с. 33]. Важливою складовою комунікативної компетентності є лексична компетентність, під якою розуміють “здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості” [3, с. 215]. Щодо учнів початкових класів, лексична компетентність передбачає оволодіння ними лексичних одиниць у межах тематики початкового ступеня, а саме

- Кореневі, безафіксні слова (наприклад, red, bag, go);
- Похідні та складні слова (наприклад, useful, friendship, snowman);
- Прості сталі словосполучення типу: look like, a lot of;
- Оцінювальна лексика та клішовані звороти моленнєвого етикету (наприклад, Well done. Good luck. So long. Thank you.) [4, с. 96].

Лексичні одиниці вивчаються у межах тем: я, члени моєї родини, мої друзі; відпочинок і дозвілля (числа до 100, кольори, захоплення, види дозвілля, вільний час, улюблені дитячі герої); людина (частини тіла, предмети одягу, професії, види діяльності, опис зовнішності); природа (тварини, пори року, погодні явища); свята і традиції (місяці, дні тижня, назви свят); школа (предмети у класній кімнаті, шкільне приладдя, навчальні предмети); місце проживання (населені пункти); помешкання (щоденні обов’язки, дім квартири, покупки, види помешкань, умеблювання); навколишнє середовище; подорож (види транспорту) [3, с. 219].

Результативність раннього навчання залежить від доступності та посиленості матеріалу для учня (молодші школярі не повинні відчувати труднощів, які не можна здолати, при вивченні іноземної мови, тому що це впливає на їх мотивацію), від способів подання матеріалу (ігрова діяльність є провідною в початковій школі, тому має застосовуватися як при введенні матеріалу так і при його опрацюванні), від свідомого орієнтування в мові (матеріал для раннього навчання іноземним мовам має бути співвіднесеним із ситуаціями спілкування, зрозумілими для дітей, спрямовані на вирішення комунікативної задачі).

На формування змісту навчання впливають принципи: дидактичні (принцип наочності, свідомості, активності, науковості, доступності і посиленості, міцності, індивідуального підходу, виховуючого навчання) та методичні (принцип комунікативності, комунікативно спрямованого формування мовленнєвих навичок, інтегрованого навчання видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови, принцип урахування рідної мови та культури, принцип домінуючої ролі вправ, принцип автентичності навчальних матеріалів).

Щодо лексичних одиниць доведена правомірність відбору активного лексичного мінімуму за такими принципами: 1) частотності; 2) тематичної значущості; 3) культурологічної та країнознавчої цінності; 4) сучасності і загальновідомості в середовищі носіїв мови; 5) чіткої диференціації з рідною культурою учнів; 6) урахування адресата відбору, його вербальних можливостей (Коломінова О. О., Никитенко З. М., Осіянова О. М.).

Готуючись до уроку іноземної мови в початковій школі, учитель має враховувати і психологічні особливості своїх учнів, і відбирати лексичний матеріал за принципами, які допоможуть зробити заняття ефективним та захоплюючим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003 – 273 с.
2. Карп'юк О. Д. Особливості комунікативно орієнтованого навчання англійської мови у початковій школі за серією навчально-методичних комплектів для 2–3 класів загальноосвітніх навчальних закладів: [методичний посібник для вчителів]. – К. : ТОВ “Лібра Терра”, 2009. – 144 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: [підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / [за загальною редакцією С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: [навчальний посібник]. – К. : Ленвіт, 2005. – 208 с.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА СТУДЕНТІВ- ТУРИЗМОЗНАВЦІВ

Іванова І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Оволодіння іноземною мовою (ІМ) професійного спрямування є невід’ємною складовою підготовки фахівців у будь-якій сфері, в тому числі й у сфері туризму, особливо з огляду на те, що динамічний розвиток туризму в Україні ставить високі вимоги до рівня підготовки кадрів у цій галузі. Це означає, що кінцевою практичною метою в оволодінні майбутніми туризмознавцями ІМ виступає формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, зокрема компетентності у писемному мовленні (КП), яка включає їхню здатність створювати письмові тексти, релевантні у професійній діяльності, наприклад, тексти екскурсій різних видів, різні типи листів, рекомендацій, резюме тощо. Таким чином, перед методистами постає завдання розробити ефективну методику навчання майбутніх туризмознавців написання професійно орієнтованих текстів, зокрема текстів екскурсій, які є одним з найприбутковіших туристичних продуктів, що постійно вдосконалюється.

Загальні теоретичні питання навчання іншомовного писемного спілкування студентів немовних ВНЗ досить глибоко вивчено у дослідженнях В.В. Бебих, О.П. Биконі, Т.В. Глазунової, Н.В. Зінукової, Т. М. Корж, Л.В. Курило, О.Б. Тарнопольського та С.П. Кожушко, О.С. Синекон, Г.С. Скуратівської, О.М. Устименко та інших.

В останні роки з'явилися дослідження, присвячені навчанню професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх фахівців у сфері туризму. Зокрема Л.Є. Шевніна дослідила формування жанрової компетенції в англійському діловому писемному мовленні майбутніх менеджерів туризму, а А.Ю. Чуфарлічева – методику навчання створення англомовних туристичних проектів. Однак проблема формування КП майбутніх туризмознавців, зокрема створення текстів екскурсій, залишається дотепер недослідженою, попри велику роль цього туристичного продукту у туристичному бізнесі.

Розвиток письма, як виду мовленнєвої діяльності (МД) у розглядався протягом багатьох років як одна з чотирьох практичних цілей навчання і вивчення ІМ у ВНЗ. З позицій комунікативно-діяльнісного підходу цей вид МД вивчався як динамічна сукупність відповідних знань, навичок і вмінь, закономірності та особливості формування яких досліджувалися у психолінгвістиці і використовуються у сучасній методиці.

КП визначається сьогодні як здатність особистості спілкуватися у письмовій формі в життєво важливих і релевантних для обраної професії сферах і ситуаціях спілкування відповідно до мети спілкування (комунікативного наміру), продукуючи тексти відповідних жанрів і типів [2, с. 213].

Розглядаючи психолінгвістичні особливості формування КП слід розглянути взаємозв'язок писемного та усного мовлення. Для нашого дослідження цей фактор має вирішальне значення, тому що цільовий жанр тексту – екскурсії – є письмовим продуктом, який, однак, призначено насамперед для усної презентації (говоріння) та усного сприйняття (тобто для слухання, а не для читання).

Усне і писемне мовлення розглядають як дві форми комунікації, що мають у своїй основі загальні базові моделі, загальний план змісту і дещо різні плани його вираження. У зв'язку з тим, що письмо ізольоване від співрозмовника, від ситуації спілкування, воно потребує досконалішого обдумування, щоб забезпечити вимоги правильності, адекватності змісту, відповідності темі, повноти висловлювання, чіткості викладу думки. Письмовий продукт повинен бути більш обґрунтованим, логічним, доказовим. Писемне мовлення завжди контекстне на відміну від усного, яке є здебільшого ситуативним [1, с. 213].

Крім того, можна виокремити спільні характеристики і особливості обох форм мовлення, які є також важливими для нас. Обидві форми мовлення є продуктивними, вони ґрунтуються на ідентичних психофізіологічних механізмах (репродукції, вибору, комбінування, конструювання та прогнозування або антиципації) на базі мовленнєвого слуху, внутрішнього мовлення, пам'яті тощо. Спільною для обох форм мовлення є і психологічний зміст МД: 1) мета спілкування, його мотив (в основі якого лежить потреба); 2) предмет спілкування (думки того, хто пише/говорить); 3) продукт (текст) і 4) результат (реакція того, хто читає/слухає). Спільною є також фазова структура діяльності письма і говоріння, ідея якої належить С.Л. Рубінштейну. Кількість фаз у працях різних психологів та психолінгвістів коливається від трьох до п'яти. Л.С. Виготський та О.О.Леонтьєв виділяють у процесі породження письмового тексту п'ять основних етапів (фаз): 1) мотивації та формування мовленнєвої інтенції;

2) орієнтування; 3) планування; 4) реалізації плану; 5) контролю. І.О. Зимня, досліджуючи фазову структуру говоріння, об'єднала другу і третю фази в одну – орієнтувально-дослідницьку, а четверту і п'яту – у виконавчо-регулюючу. Таким чином, навіть у кількості фаз виявляються спільні й відмінні риси письма і говоріння. Різняться і зміст перелічених фаз.

З позиції психолінгвістики письмо необхідно розглядати як вид МД, який з точки зору кількості і змісту його фаз, має дуже суттєву різницю порівняно з усіма іншими видами МД. При створенні тексту екскурсії, тобто при виконанні цілком творчої роботи, процес письма розвивається як послідовна зміна фаз, моделювання яких у відповідних вправах дозволить зробити більш ефективним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глухов В. П. Основы психолингвистики: учеб. пособие для студентов педвузов / В. П. Глухов. – М.: АСТ : Астрель, 2005. – 351 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. [за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

ТИПИ СПРИЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ У НАВЧАННІ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ

Іванова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні знання іноземних мов є більш ніж важливим, адже володіння іноземними мовами не лише надає значні можливості для спілкування, а й допомагає людині досягти впевненості у собі, розширити кругозір і, навіть, покращити розумові здібності. Це також надає людині переваги під час процесу працевлаштування, оскільки досить ймовірно, що роботодавець надасть перевагу саме тому кандидату, який має знання іноземних мов. Саме тому важливим є вміння використовувати професійну лексику іноземною мовою.

Основною ціллю навчання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах є формування комунікативної компетентності, адже саме це дозволяє людині використовувати іноземну мову для досягнення комунікативних цілей у повсякденному житті та професійному оточенні. Навчання лексики є одним з головних складових елементів процесу оволодіння іноземною мовою, адже без достатнього словникового запасу процес спілкування є неможливим. Лексична компетентність відіграє величезну роль у процесі оволодіння мовою, адже вона дозволяє сформувати компетентності в усіх видах мовленнєвої діяльності: читанні, аудіюванні, говорінні та письмі. Найважливішим елементом змісту лексичної компетентності є лексичні навички, адже вони забезпечують функціонування лексики в спілкуванні. Саме вони дозволяють правильно утворювати, вживати і розуміти іншомовну лексику, спираючись на зв'язки між

формами слова і його значенням. Існують рецептивні та продуктивні лексичні навички. Формування продуктивних навичок передбачає правильне вживання лексичних одиниць у говорінні і письмі відповідно до ситуації і мети спілкування. Ознайомлення з рецептивною лексикою відбувається, як правило, у процесі читання з опорою на графічний образ слова. Оволодіння лексичною компетентністю у різних видах мовленнєвої діяльності є взаємопов'язаним, адже вдосконалення лексичних навичок в одному аспекті мови, призводить до покращення у інших. Саме тому головним завданням викладача є допомогти студентам сформувати лексичну компетентність в усіх видах мовленнєвої діяльності, адже недостатній рівень володіння лексикою в одному з них буде мати негативний вплив на рівень володіння мовою загалом.

Покращення рівня володіння лексикою є можливим, якщо враховувати розподіл на типи сприйняття інформації, тобто враховувати індивідуальні особливості кожного студента. Н.Д. Флемінг запропонував розподіляти людей на чотири типи відповідно до способу сприйняття інформації, характерного для них: візуальний, аудіальний, кінестетичний та сприйняття інформації в процесі читання або письма. Він визначає тип сприйняття інформації як спосіб збирання та організації інформації, якому людина віддає перевагу. Це дозволяє концентрувати увагу, обробляти та утримувати у пам'яті нову інформацію найбільш ефективним шляхом. Хоча виділити певний спосіб сприйняття інформації є складним завданням, оскільки студенти використовують різні канали залежно від типу завдання, яке їм потрібно виконати, можливим є розподілення їх на певні групи відповідно до того каналу сприйняття інформації, який вони використовують найчастіше.

Студенти, для яких характерним є візуальний тип сприйняття, мають здатність мислити у вигляді зображень. Коли вони отримують нову інформацію, вони створюють зображення в уяві, яке відповідає тому поняттю, яке їм пояснюють. Візуалам складно сприймати інформацію, яку неможливо візуалізувати, тому під час навчання лексики таких студентів варто використовувати візуальні опори різних типів: малюнки, діаграми, схеми тощо. Завдання, пов'язані із читанням, є також досить цікавими для студентів із зазначеним типом сприйняття інформації.

Студенти, для яких характерним є аудіальний тип, сприймають інформацію через звуки. Для них найкращим типом вправ є прослуховування матеріалу: лекцій, аудіо книжок, музики, радіо програм тощо. Також досить дієвим є ті завдання, де студенти повинні приймати участь у групових дискусіях, а також виконувати вербальні інструкції.

Студенти, які сприймають інформацію через слова, тобто їхнє відображення, є представниками того типу людей, які краще за все засвоюють інформацію в процесі читання або письма. Будь-які завдання, пов'язані з цими видами мовленнєвої діяльності, будуть дієвими для них. Такі студенти також можуть вивчати лексику за допомогою підготовлених списків слів, а також використання словників різних типів, написання творів, підготовки презентацій.

До кінестетичного типу відносяться ті студенти, які краще за все сприймають інформацію під час виконання завдань, які передбачають рух, різні дії. Рольові

ігри є дуже ефективними для представників цієї групи. Вони також можуть виконувати завдання, пов'язані з вибором правильної відповіді з кількох можливих варіантів, заповненням пропусків, наданням коротких визначень тощо.

Під час заняття, орієнтованого на ефективне оволодіння лексичними одиницями іноземної мови, важливо використовувати різні види завдань, які залучають всі канали сприйняття інформації, а не лише ті, які є характерними для студентів, адже у повсякденному житті вони постійно мають справу з інформацією, яка надходить з різних каналів. Однак постійне використання завдань, несумісних із типом сприйняття інформації, характерним для студента, буде неодмінно мати негативний вплив на результати навчання. Відповідно до результатів досліджень студенти запам'ятовують 10 відсотків того, що вони читають, 26 відсотків того, що вони чують, 30 відсотків того, що вони бачать, 50 відсотків того, що вони сприймають через органи зору та слуху одночасно, 70 відсотків тієї інформації, яку вони промовляють, і 90 відсотків тієї інформації, яку вони промовляють під час того, як щось роблять. Тому ефективне навчання іноземної мови має базуватися на одночасному використанні багатьох методик, які залучають до навчання студентів з різними типами сприйняття інформації.

ВИМОГИ ДО СТВОРЕННЯ СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОВОЛОДІННЯ ПИСЬМОВИМИ ВИДАМИ ПЕРЕКЛАДУ

Ігнатенко В.Д.

Білоцерківський національний аграрний університет

Дослідники зазначають, що організація самонавчання студентів на відстані потребує розроблення викладачем спеціальних комп'ютерних засобів навчання таких як мультимедійний навчальний / методичний посібник, навчальна комп'ютерна програма, навчальна комп'ютерна програма-тренажер або інших електронних засобів навчання.

Беручи за основу вимоги до створення електронних засобів навчання, запропоновані О.Б. Бігич, Н.В. Майєр, Й. Рохе, О.М. Шамовим, та особливості навчання анотативного і реферативного видів перекладу майбутніх філологів (це складний мисленнєво-мовленнєвий процес; органічний симбіоз анотування / реферування і перекладу, звідки складний алгоритм здійснення етапів перекладу; виконання різних перекладацьких операції, оволодіння кожною з яких є обов'язковою умовою успішного письмового перекладу), конкретизуємо вимоги, яких дотримуємося в процесі розроблення електронного кейсу для навчання письмових видів перекладу.

Електронний кейс для навчання анотативного і реферативного видів перекладу повинен знаходитися у вільному доступі в мережі Інтернет і бути банком необхідних навчальних матеріалів, які б уможливили досягнення мети навчання – оволодіння письмовими видами перекладу, тобто засіб навчання має бути матеріалізований [3].

Також електронний кейс повинен забезпечувати поетапне формування навичок і вмінь анотативного і реферативного видів перекладу в умовах самостійної позааудиторної роботи шляхом розміщення у ньому відповідної підсистеми вправ та дотичних навчальних матеріалів, що зумовить досягнення мети навчання [3].

За допомогою різних видів діяльності, доступних і наявних в електронному кейсі на платформі Moodle, варто забезпечити професійне спрямування навчально-методичних матеріалів за рахунок моделювання майбутньої професійної діяльності перекладачів [2].

За допомогою такого електронного засобу навчання забезпечується якісне керування навчальною, пізнавальною і професійною діяльністю студентів, оскільки розміщення електронного кейсу в навчальному середовищі Moodle уможлиблює використання різних типів і видів вправ і завдань за рахунок набору відповідних засобів: участь у чаті, завдання, тест тощо. У процесі виконання вправ і завдань, студент повинен отримувати миттєву відповіді на свої навчальні дії, що забезпечується шляхом високого рівня інтерактивності засобів електронного кейсу. Важливою вимогою є забезпечення можливості постійного оновлення викладачем навчальних матеріалів (на відміну від засобів навчання, представлених на паперових носіях інформації) [3].

Навчальні матеріали в електронному кейсі характеризуються повнотою і цілісністю системно організованого комплексу професійно орієнтованих навчальних матеріалів, які дозволяють студенту повноцінно, з територіальною відокремленістю від викладача засвоїти необхідний матеріал та набути відповідних навичок і вмінь. Весь необхідний навчально-методичний і довідковий матеріал має бути доступний студенту в режимі реального часу, що передбачає їх мобільність та самодостатність [2]. Під *самодостатністю* розуміємо забезпечення належного тренування, яке має реалізуватися в системі вправ для навчання письмового перекладу; надання необхідної кількості навчально-довідкового матеріалу, що дає можливість студенту працювати самостійно, не потребуючи допомоги викладача і не звертаючись до інших довідкових джерел, завдяки можливості включення у контент посилань на інші джерела. Електронному кейсу властива ергономічність [1], зручність у користуванні, структурований контент, легкий, швидкий і дешевий доступ до інформації [4]. Контент можна структурувати і адаптувати відповідно до моделі здійснення анотативного / реферативного перекладу, цей засіб навчання є простий та зручний у використанні, доступ до нього є безкоштовним. Цей засіб навчання забезпечує можливість у письмовій формі висловлювати власні думки, коментувати та редагувати письмові переклади, можливість укласти свій власний термінологічний словник аграрної тематики, можливість використовувати не лише тести, а повноцінні завдання з вільним формулюванням та наповненням, що є зручним для навчання письмового перекладу.

Використання електронного кейсу в самостійній позааудиторній роботі сприяє формуванню власної стратегії виконання письмового перекладу шляхом самооцінювання, саморефлексії, завдяки коментарям зі сторони своїх колег, корегування перекладів інших, свідомо та ставлячи перед собою реальні

цілі, керувати і відповідати за власний процес навчання, активно здобувати знання та неоціненний досвід для майбутньої професії у процесі самостійної роботи, занурюватися за допомогою кейс-завдань у професійні ситуації та знаходити вихід з них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б. Кліпове мислення vs. учіння студентів / О.Б. Бігич // Сучасні напрями викладання гуманітарних дисциплін у середніх та вищих навчальних закладах: мова, література, історія: Матеріали IV Міжнародної наукової конференції. – Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ “Донбаський педагогічний університет”, 17-18 квітня, 2014. – С. 45–48.
2. Майер Н. В. Методика самостійного оволодіння франкомовним діловим писемним спілкуванням майбутніми документознавцями з використанням дистанційних технологій : дис. ... канд. пед. наук. : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання” / Майер Наталія Василівна. – К. : 2010. – 286 с.
3. Шамо́в А. Н. Методика преподавания иностранных языков: Общий курс / [отв. ред. А. Н. Шамо́в]. – [2-е изд.]. – М. : Восток-Запад, 2008. – 238 с.
4. Roche J. Handbuch Mediendidaktik . – Ismaring, Hueber. 2012. – S. 62–65.

ПОЗАКЛАСНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Калінчук А.О.

*Миколаївська загальноосвітня школа №42
Київський національний лінгвістичний університет*

У сучасній українській школі позакласна діяльність з іноземної мови (ІМ) є невід’ємною складовою навчально-виховного процесу, адже це дає можливість закріпити та розширити знання з ІМ, отримані учнями на уроках. Позакласна діяльність викликає інтерес учнів до вивчення ІМ, а також підвищує мотивацію до знайомства з традиціями та культурою країн, мови яку вивчають. Одна з переваг позакласної діяльності в тому, що кожен учень має змогу проявити свої здібності або покращити свої знання, не відчуваючи страху отримати незадовільну оцінку. Позакласна діяльність сприяє створенню атмосфери невимушеності та розкутості, що в свою чергу сприяє найбільш повній і всебічній реалізації завдань освіти і всебічного розвитку учнів. Позакласна діяльність з ІМ була предметом дослідження багатьох вчених, таких як В.А. Нікітенко “Сучасні технології проведення позакласної роботи з англійської мови” [3], С.А. Стах “Проектна діяльність у класній та позакласній роботі з англійської мови як один із засобів виховання особистості”, Т.М. Калечиц, З.О. Кейліна “Об’єднуючі форми позакласної роботи”, Л.З. Якушина “Зв’язок уроку і позаурочної роботи з іноземної мови”, В.І. Шепелева. “Принципи організації позакласної роботи”. Через обмежену кількість годин відведених для вивчення ІМ згідно з навчальними планами для загальноосвітніх навчальних

зкладах (ЗНЗ), робить навчання ІМ не достатньо ефективним. Тому у ЗНЗ особливого значення набуває позакласна робота з ІМ, яка містить потужні резерви для підвищення ефективності оволодіння учнями ІМ. Позакласну роботу можна визначити як систему неодноразових заходів з різною методикою проведення, які виходять за межі обов'язкових навчальних програм [1]. У методичній літературі і в практиці школи традиційно розрізняють три форми позакласної роботи: індивідуальні, групові і масові. Вивченню теорії і практики розвитку основних форм позакласної роботи на різних історичних етапах присвятили свої праці: І.В. Рахманов, Ш.О. Амонашвілі, В.І. Шепелєва, Г.І. Мокроусова і Н.Ю. Кузовлева та ін. Кожна група зазначених форм передбачає конкретні традиційні та нетрадиційні заходи, які класифікують на: заходи змагального характеру (конкурс, гра, олімпіада, вікторина та інші); заходи зі створенням і використанням засобів масової інформації (стінгазета, оголошення, бюлетень, усний журнал, дайджест, виставка-вікторина і т. ін.); заходи культурно-масового характеру (вечір-свято, присвячене народним традиціям рідної країни або країни, мова якої вивчається; вечір-портрет, присвячений життю і діяльності відомих письменників, поетів, композиторів, акторів тощо; вечір-зустріч з цікавими людьми; вечора-хроніки у зв'язку зі знаменними подіями); заходи політико-масового характеру (фестиваль, прес-конференція, ярмарок солідарності, телеміст та ін.) [2]. Поряд з традиційними формами позакласної діяльності, з'являються нові нетрадиційні, які спрямовані на підвищення ефективності і вмотивованості діяльності учнів. До таких нетрадиційних форм позакласної роботи можна віднести шкільний Євроклуб. Це нова гурткова форма позакласної роботи, що набуває інтенсивного розвитку у ЗНЗ. Це співпраця вчителів та учнів, яка охоплює різноманітні сфери: вивчення Європи, її історії, географії, культури, мистецтва, науки, а також питань європейської інтеграції України. Євроклуби працюють також над розвитком молодіжної дипломатії. За даними Департаменту євроінтеграції МОН України, сьогодні в Україні налічується більш ніж 500 Євроклубів, в яких працюють переважно учні основної і старшої шкіл. Важливість цієї форми позакласної роботи пояснюється крім того необхідністю підтримання інтересу учнів до ІМ і культури країни виучуваної мови, підвищення їхнього бажання краще оволодіти мовою, підключення різноманітних мотивів до самонавчання і самовдосконалення, а також використання творчого підходу до вивчення ІМ, який пропонує позакласна діяльність учнів у Євроклубах. З урахуванням вікових, індивідуальних та психолого-педагогічних особливостей школярів приділяється належна увага організації позакласної діяльності з ІМ і до неї висуваються такі вимоги: позакласна діяльність повинна бути органічно пов'язана з навчальною роботою; позакласна діяльність з ІМ має будуватися з урахуванням умінь, знань і навичок учнів; позакласна діяльність з ІМ повинна будуватися на основі поєднання індивідуальної, гурткової та масової форм; успіх позакласної діяльності залежить від того, наскільки вміло вчитель поєднує активність і самостійність учнів зі своєю керівною роллю. Позакласна діяльність з ІМ займає вагоме місце у навчально-виховному процесі у ЗНЗ, вона виховує стійкий інтерес до предмета, а інтерес є важливим стимулом в справі

мобілізації учнів до активної, цілеспрямованої роботи по вивченню мови. В свою чергу вчитель іноземної мови повинен вишукувати нові види позакласної роботи і обов'язково творчо підходити до її організації. Отже, позакласна діяльність у ЗНЗ набуває особливого значення на сучасному етапі розвитку української школи, це зумовлює актуальність подальших досліджень ефективних форм та видів позакласної діяльності з ІМ, а також її широкого розвитку у ЗНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмоленко Л.П. Комунікативна компетенція засобами позакласної роботи з англійської мови. – Х. : “Основа”, 2011. – 80 с.
2. Мокроусова Г.И. Организация внеклассной работы по немецкому языку: [из опыта работы] / Г. И. Мокроусова, Н. Е. Кузовлева. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
3. Нікітенко В.А. “Сучасні технології проведення позакласної роботи з англійської мови” [Електронний ресурс]: <http://www.psyh.kiev.ua/>

ЛІНГВОРИТОРИЧНА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО І УКРАЇНСЬКОГО ПОЛЕМІЧНИХ ДИСКУРСІВ

Каустов А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Полемічний дискурс як публічна суперечка, мета якої перемогти супротивника будь-якими засобами та переорієнтувати аудиторію на свою сторону, привертає увагу дослідників [2, с. 11] у зв'язку з його важливістю для сьогодення. Відповідно, виникає потреба у вивченні історії його формування й у розробці методик вивчення, чим зумовлене наше звернення до лінгвориторичних канонів текстотворення [3, с. 111], які включають інвенцію (вибір теми, цільової аудиторії і риторичних стратегій); диспозицію (композиція твору); елокуцію (підбір мовних одиниць); перформацію, яка в добу Реформації об'єднувала друкування й поширення тексту [3, с. 111].

Згідно з канонами текстопобудови вивчення полемічного дискурсу здійснюємо у п'ять етапів. На *інвентивному етапі* визначаємо адресатів полеміки: опонента, який займає протилежну по відношенню до автора світоглядну позицію, й аудиторію, за яку бореться автор [2, с. 11]. З огляду на наявність двох адресатів і конфліктний характер полеміки, на інвентивному етапі виокремлюємо дві риторичні стратегії як плани досягнення певної позамовної мети [1, с. 54]: конфронтаційну, спрямовану на делегітимізацію суспільного статусу опонента, та коопераційну, призначену для перетягування аудиторії на свій бік. Поряд з цим виокремлюємо засоби реалізації риторичних стратегій – тактики як набори мовленнєвих прийомів, що підпорядковують вибір мовних засобів [1, с. 110].

На *диспозиційному етапі* визначаємо особливості композиції, спрямованої на досягнення полемічної мети перемогти супротивника та переорієнтувати

аудиторію на свою сторону. Зміни або відсутність елементів класичної риторичної композиції – *вступу, викладу, аргументації, позитивних доказів, спростування точки зору супротивника та закінчення* [3, с. 49–50] – дозволяють виявити специфіку текстового втілення риторичних стратегій у досліджуваному дискурсі.

На *елокутивному етапі* виокремлюємо тактики і прийоми, які підпорядковують вибір аломорфних або ізоморфних лексичних і граматичних засобів, а також ключових слів, стилістичних фігур, тропів тощо, притаманних полемічному дискурсу певного періоду.

На *перформативному етапі* визначаємо культурно-історичні та ідеологічні особливості відтворення, друкування та поширення полемічних текстів у соціумі шляхом залучення дослідницької інформації про позалінгвальний контекст із суміжних галузей гуманітаристики – історії, соціології, історії літератури тощо. До прикладу, на перформативному етапі реалізації полемічного дискурсу доби Реформації в Англії враховуємо такі чинники: широкий розвиток книгодрукування, світської освіти та зростання питомої ваги міських осередків, на відміну від України, де ці явища мали маргінальний характер [4].

Лінгвориторична методика дослідження полемічного дискурсу враховує взаємодію згаданих етапів текстобудови, оскільки їхні імпліцитні характеристики можна виявити виключно через зіставлення з рештою етапів. Застосування запропонованої методики продемонструємо на прикладі аналізу заголовків творів Джозефа Холла “*Serious Dissuasion from Popery*” (1) та Івана Вишенського “Позорище мысленное, – сочинение, написанное по поводу изданной въ Львовѣ въ 1614 году книги о священствѣ Іоанна Златоустаго” (2). У прикладі 1 на *інвентивному етапі* визначаємо тему твору – релігійне протистояння – за ключовими словами: іменником *dissuasion* в поєднанні з пейоративною лексемою-ярликом на позначення католицької деномінації – *Popery*. На *етапі диспозиції* експонування лексеми-ярлика *Popery* через сильну позицію тексту – заголовок – дозволяє встановити конфронтаційну риторичну стратегію. На *елокутивному етапі* тлумачення згаданої лексеми-ярлика за допомогою лексикографічних джерел виявляє її принизливу релігійну конотацію, спрямовану на делегітимізацію релігійного статусу католицької церкви через прийом образи, який відповідає тактиці дифамації та конфронтаційній стратегії. У прикладі 2 імплікацію релігійної теми на *інвентивному етапі* визначаємо через іменник на позначення церковного сану *священство* в поєднанні з антропонімом Отця Церкви – *Іоанна Златоустаго*. На *етапі диспозиції* авторське експонування іменника з пейоративним значенням *позорище* в заголовку дозволяє виявити конфронтаційну стратегію, що реалізується через тактику дифамації та прийом образи. На *елокутивному етапі* згадані стратегію, тактику й прийом встановлюємо через тлумачення іменника *позорище*, спрямованого на приниження суспільного статусу опонента. Особистість опонента – Памви Беринди – не згадується в тексті, тому виявляємо її на *перформативному етапі*, залучаючи дослідження про історію появи тексту. Зіставлення двох прикладів дозволяє встановити аломорфізм лексичних одиниць на кожному з етапів реалізації тексту.

Таким чином, лінгвориторична методика дослідження полемічного дискурсу передбачає визначення риторичних стратегій, тактик і прийомів шляхом дослідження взаємодії інвенції, диспозиції, елокуції та перформації через аналіз основних мовних засобів кожного з етапів реалізації тексту та залучення позалінгвальної інформації, дотичної до полемічного дискурсу

ЛІТЕРАТУРА

1. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / Оксана Сергеевна Иссерс. – М. : Эдиториал УРСС, 2008. – 284 с.
2. Хоменко І. В. Еристика – мистецтво полеміки : [навчальний посібник] / Ірина Вікторівна Хоменко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.
3. Encyclopedia of Rhetoric / ed. by Th. O. Sloane. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 837 p.
4. Halasz A. The Marketplace of Print. Pamphlets and the Public Sphere in Early Modern England / Alexandra Halasz. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 254 p.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРО ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ MS OFFICE 365 У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Коваль Т.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблеми інформатизації освіти потребують проведення комплексних фундаментальних досліджень процесів створення і впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у освітній процес. Це обумовлено стрімким розвитком технологій, виникненням не лише нових електронних засобів і ресурсів, але й нових технологічних платформ, інструментальних засобів, що змінюють уявлення про інфраструктуру організації процесу навчання і його інформаційного наповнення [1]. На допомогу організаторам освітнього процесу у вищих навчальних закладах (ВНЗ) приходять новітні засоби ІКТ, які допомагають створювати веб-сайти, впроваджувати системи управління навчанням, зокрема Moodle, Інтернет-сервіси і засоби хмаро орієнтованих технологій в освітній процес для забезпечення вседоступності і навчальної мобільності майбутніх фахівців. Хмарні технології (cloud computing) визначають як динамічно масштабований вільний спосіб доступу до зовнішніх обчислювальних інформаційних ресурсів у вигляді сервісів, що надаються за допомогою мережі Інтернет [4]. У наш час ці технології набувають усе більшого значення у професійній діяльності викладачів вищої школи. Світовий досвід впровадження хмарних технологій у ВНЗ свідчить про їхню перспективність використання у системі вищої освіти. Впровадження цих технологій в освітній процес має низку переваг: безкоштовне використання програмного забезпечення; мобільність у роботі і універсальність доступу до інформації (відсутність прив'язки до робочого місця, доступність з різних

пристроїв); захист персональних даних і розмежування доступу до спільних даних; відсутність технічної підтримки роботи платформи та попереднього налаштування; можливість впровадження інтерактивних форм роботи [3]. Ці переваги можуть стати чинником поступового відходу від надання інформаційних послуг і розміщення різноманітних даних на комп'ютерах, що знаходяться у ВНЗ, оскільки хмарні технології надаватимуть доступні і надійні послуги засобами мережі Інтернет безкоштовно або за невелику плату. При цьому навчальним закладам не доведеться витратити великі кошти на енергоносії, не потрібно встановлювати ліцензійне програмне забезпечення на свої комп'ютери, піклуватися про захист і безпеку даних, утримувати власні сервери і дороге обладнання, які не завжди використовуються на повну потужність. Хмаро орієнтована система MS Office 365 [2; 5] – це програмне забезпечення як послуга (з англ. SaaS – Software as a Service), безкоштовне рішення для організації освітнього процесу, взаємодії і спільної роботи суб'єктів навчання. Надає можливість користувачам використовувати сервіси постачальника. Сервіси доступні з різних типів комп'ютерів або, наприклад, через інтерфейс веб-браузера. Хмарний офісний пакет послуг Microsoft Office 365: *Microsoft Office Professional Plus*, що забезпечує можливість роботи з документами на комп'ютері, телефоні або через веб-браузер, включає доступ до Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint, Microsoft Publisher і Microsoft Access; *Exchange* дозволяє розгорнути у хмарі сервіси електронної пошти Outlook, календаря і е-записника (OneNote) і забезпечує захист від вірусів та спаму; *конструктор сайтів SharePoint* надає користувачам можливість створювати веб-сайт організації і внутрішніх соціальних мереж для спілкування і взаємодії співробітників, здійснювати пошук колег, викладачів-новаторів, науковців, спонсорів, а також є засобом спільної роботи, обміну інформацією, ідеями та досвідом; *система відеоконференцій (Lync)* використовується для проведення он-лайн навчання, нарад, вебінарів, для організації відео- і голосових конференцій з колегами і партнерами, для налаштування і використання програм обміну миттєвими повідомленнями; *безкоштовне структуроване сховище навчально-методичних матеріалів OneDrive*, яке надається разом з обліковим записом Microsoft, використовується для зберігання різноманітних документів, відео-фрагментів, фотографій та інших файлів у хмарі, надає до них спільний доступ колегам, однокласникам. Усіма цими засобами можна управляти централізовано, що дозволяє скоротити витрати і ризики, пов'язані з управлінням і створити умови для активізації пізнавальної діяльності учнів, що забезпечується як в інтерактивному он-лайн режимі роботи, так і в режимі вільного доступу до навчальних матеріалів. Отже, в умовах зростаючих вимог до підвищення якості освітнього процесу у ВНЗ з боку суспільства, з'являються нові ефективніші ІКТ, запровадження яких у систему вищої освіти дасть можливість не тільки організувати необмежений доступ до електронних освітніх ресурсів, а й впровадити новітні мережні засоби комунікації та співпраці суб'єктів навчання у тих ВНЗ, де відсутні відповідні матеріально-технічні ресурси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буртовий С. В. Хмарні технології в освіті: Microsoft, Google, IBM [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oin.in.ua/osvitni-hmary-microsoft-google-ibm-suchasni-instrumenty-formuvannya-osvitnoho-seredovyscha-navchalno-doslidnytskoji-diyalnosti-ditej/>
2. Литвинова, С. Г. “Хмарні сервіси Office 365”: [навч. посібник] / С. Г. Литвинова, О. М. Спірін, Л. П. Анікіна / [за заг. ред. С. Г. Литвинової]. – К. : Компрінт, 2015. – 170 с.
3. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : [монографія] / Копняк Н., Корицька Г., Литвинова С., Носенко Ю., Пойда С., Седой В., Сіпачова О., Сокол І., Спірін О., Стромило І., Шишкіна М. / [за заг. ред. С. Г. Литвинової]. – К. : ЦП “Компрінт”, 2015. – 163 с.
4. Michael Miller. Cloud Computing: Web-Based Applications That Change the Way You Work and Collaborate Online. Que Publishing, 2008. – 312 p.
5. Office365 – package of services in the cloud for easy collaboration [Electronic resource]. – Text. data. – Access mode: <http://www.microsoft.com/ukraine/cloud/products/office-365.aspx> (date of access 16.09.15). – The title screen.

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТЕКСТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ АНГЛОМОВНИХ РЕЦЕПТИВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Ковальчук О.С.

Національний університет харчових технологій

Ефективність формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей значною мірою залежить від розв’язання проблеми відбору дидактичного матеріалу, зокрема писемних та аудіо, відео текстів, на основі яких відбуватиметься формування у майбутніх фахівців з харчових технологій відповідних компетентностей.

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми відбору текстів для формування англомовних компетентностей у читанні та аудіюванні студентів немовних вищих навчальних закладів засвідчує значні здобутки науковців у цьому напрямку. Так, визначено критерії відбору текстів для навчання читання майбутніх економістів (Ю. В. Дегтярьова, С. В. Радецька, Ю. М. Бузина, С. Л. Буковський), інженерів (Ю. В. Романюк (критерії відбору гіпертекстів), А. О. Коваль, Г. В. Барабанова), фахівців з інформаційних технологій (А. Л. Буран), екологів (Е. М. Ларіна, Н. В. Рубель), аграріїв (О. С. Малюга, А. М. Кузнєцов), працівників сфери громадського харчування (Ю. В. Мерцалова), військових (О. В. Ністратова), журналістів (С. Г. Вавіліна), лікарів (І. О. Попова, Л. С. Бірецька). Також висвітлено критерії відбору аудіотекстів для формування англомовної компетентності в аудіюванні менеджерів і маркетологів (В. О. Потьомкіна, Н. А. Новоградська-Морська), інженерів (Я. В. Зудова), фахівців з інформаційних технологій (О. В. Кміть), радіотехніків (О. М. Годієнко), військових (В. Г. Златніков), лікарів (О. С. Суздаєва), екологів (О. А. Обдалова) тощо. Проте, досі актуальним

є питання визначення універсальних критеріїв відбору текстів для формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей майбутніх фахівців з харчових технологій.

Наявність загальних критеріїв відбору текстів для формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей відповідатиме принципу взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності [2, с. 117]. Реалізація принципу взаємопов'язаного навчання ґрунтується на взаємному позитивному впливі різних видів мовленнєвої діяльності.

Слідом за О. В. Бирюк, під критеріями відбору розуміємо основні ознаки, що стосуються змісту, структури й обсягу повідомлень, за допомогою яких оцінюється текстовий матеріал з метою його використання або невикористання як навчального матеріалу відповідно до цілей навчання [1, с. 65].

Беручи до уваги обґрунтовані в методичній літературі критерії відбору навчальних текстів, адаптовані до специфіки нашого дослідження та, спираючись на вимоги Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, Програми з англійської мови для професійного спілкування та враховуючи предмет нашого дослідження, ми виокремили такі критерії відбору писемних, аудіо та відео текстів для формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей майбутніх фахівців з харчових технологій, а саме: 1) автентичності; 2) відповідності комунікативним потребам майбутніх фахівців; 3) релевантності (актуальності/новизни); 4) жанрової і типологічної різноманітності та її співвіднесеності із видами читання та аудіювання; 5) тематичної цілісності; 6) відповідності рівню володіння мовою; 7) обсягу тексту.

Вважаємо, що виокремлені критерії відбору текстів для формування у майбутніх фахівців з харчових технологій англомовних рецептивних комунікативних компетентностей відповідають змісту навчання та уможливають реалізацію мети навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна – К., 2005. – 196 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних та лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / [за загальною ред. С.Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

МАРКЕРИ МОВЛЕННЄВОЇ ЕКОНОМІЇ “НАДМІРНІСТЬ” “ДОСТАТНІСТЬ” ТА “НЕДОСТАТНІСТЬ” ЯК ОРІЄНТИРИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ЕКОНОМІКИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРАКТИКУМІВ

Ковтун В.С.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Явища мовленнєвої економії, притаманні розвитку мови як глобального загальнолюдського засобу комунікації, відіграють значну роль у становленні та поглибленні знань, вмінь та навичок з іноземної мови студента, якій її вивчає.

Прагнення студента до оволодіння знаннями, вміннями та навичками для комунікації іноземною мовою, що вивчається, впливають з його уявлення про досягнення ним *достатнього* рівня професійного та загальнокультурного розвитку.

Рівень достатності власних знань, вмінь та навичок визначається студентом для себе виключно суб'єктивним симбіозом між прогнозованими ним уявленням своїх майбутніх загальнокультурних і професійних потреб, так й комплексом необхідних для цього ресурсів (часу, навчального матеріалу тощо) [1].

Важливою засадою студентоцентрованого навчання вбачається активна участь студента, насамперед, у визначенні мети та змісту власної навчальної діяльності, так й шляхів та методів досягнення визначеної мети [1].

Виходячи з своїх суб'єктивних уявлень щодо надмірності, достатності або недостатності досягнутого ним рівня, студент на власну відповідальність може визначитися відносно своїх подальших навчальних зусиль лише за наявності навчального інструментарію, який уможлиблює його активну, але й відповідальну роль в організації власного навчання німецької мови економіки.

Засобами забезпечення навчальних зусиль студента, які уможливлюють його відцентрову активність у рамках навчального плану є інтерактивні навчальні комп'ютерні практикуми з німецької мови економіки автора [1], які, крім іншого, дозволяють роботу з реально актуальним тематичним німецькомовним матеріалом, так необхідним для підтвердження практичної багатовекторної корисності навчання саме в момент його здійснення [2].

Вбачається доцільним виділяти щонайменш два варіанти бачення визначення надмірності, достатності або недостатності комунікативно необхідних знань вмінь та навичок: бачення викладача та бачення особи, яка навчається. Бажано не забувати про потенційного роботодавця з його вимогами до знань фахівця, якого він воліє залучити. Але роль потенційного роботодавця може (та практично мусить) перебрати на себе викладач за умови чіткого бачення ним (викладачем) індивідуальних мовленнєвих потреб студента.

Названі вище актори навчального процесу мусять мати інструментальні можливості як для розуміння надмірності, достатності або недостатності визначеної ними тематично-комунікативної мети, так й для визначення (розуміння, оцінювання) надмірності, достатності або недостатності мовленнєвого матеріалу, що підлягає опрацюванню та його обсягу.

Використовуючи наведені вище інтерактивні практикуми з німецької мови економіки, викладач надає студенту реальну компетенцію з визначення мети й змісту його навчальної діяльності та засобів здійснення наміченого.

Взаємодію компетенцій та відповідних можливостей можна наочно уявити собі за допомогою декартової системи координат, де горизонтальна вісь абсцис X відбиватиме розвиток у тематично-комунікативному напрямку, а вертикальна вісь ординат Y відбиватиме розвиток мовленнєвих знань вмінь та навичок.

Описане просторове бачення можливостей згаданих інтерактивних навчальних комп'ютерних практикумів у цілому можна без застережень екстраполювати й на бачення навчального потенціалу кожної окремої теми.

Це означає, що вже з самого початку роботи з інтерактивними комп'ютерними практикумами студент набуває компетенції вибору практично цікавої йому

комунікативної теми та (в рамках обраної теми) зосереджуватися на комплексних тренувальних вправах з уточненим комунікативним спрямуванням та актуальним для саме нього мовним матеріалом. Викладач та студент отримують можливість індивідуалізації навчальної роботи у відповідності до інтересів студента та рівня його попередньої підготовки.

Для співвіднесення своїх навчальних успіхів з власними уявленнями про надмірність, достатність або недостатність у досягненні поставленої навчальної мети студент постійно мусить знати рівень вірності виконаної ним індивідуально навчальної дії; це уможлиблюють всі авторські навчальні інтерактивні практикуми. Інтерактивні практикуми для дистанційного навчання за потреби надають студентів необхідну вказівку для з'ясування неясності та поглиблюють інформацію про явище, що вивчається тощо [3, с. 18–22].

Отже, маркери мовленнєвої економії “надмірність” “достатність” та “недостатність” є орієнтирами студентоцентрованого навчання німецькій мові економіки у випадку його забезпечення засобами інтерактивних комп'ютерних практикумів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковтун В. С. Студентоцентроване навчання засобами авторських навчальних інтерактивних практикумів з німецької мови економіки / В.С. Ковтун // Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті: зб. матеріалів наук.-метод. конф., (м. Київ, 02-03 бер. 2016 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана”; [редкол.: А. М. Колот, О. І. Олексюк, Т. В. Гуть]. – К.: КНЕУ, 2016.
2. Ковтун В. С. Забезпечення актуальності навчальних ресурсів інтерактивних комп'ютерних навчальних програм для аудиторного та дистанційного вивчення німецької мови / В. С. Ковтун // Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 5 березня 2015 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т імені Вадима Гетьмана”. – К.: КНЕУ, 2015. – С. 555–564.
3. Ковтун В. С. Потреби студента дистанційної форми навчання при вивченні іноземної мови та їх задоволення засобами навчального посібника – комп'ютерної навчальної програми “Німецька мова економіки для дистанційного навчання” / В. С. Ковтун // Творчий потенціал мовних кафедр в інноваційному розвитку дослідницького університету: зб. матеріалів міжкаф. наук.-метод. конф., (м. Київ, 18 лют. 2014 р.). – К.: КНЕУ, 2014. – С. 18–22.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Козаченко І.В.

ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”

Потреби нашої держави у висококваліфікованих спеціалістах, здатних до встановлення ділових контактів та ділового співробітництва з іноземними партнерами, спеціалістах, що володіють іноземною мовою на фаховому рівні,

знаходять відображення в робочих навчальних програмах ВНЗ країни. Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури певної нації, але це і запорука успіху, майбутньої вдалої кар'єри студентів. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою не можливе без фундаментальної мовної підготовки в вищій школі. У більшості ВНЗ країни студенти опановують принаймні дві іноземні мови.

Оновлення змісту навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах пов'язується насамперед із деякими змінами в стратегічних напрямках розвитку сучасної вищої освіти – спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в студентів необхідних життєвих компетентностей. Першочергово це забезпечується активною переорієнтацією іншомовної освіти на комунікативно-діяльнісне, особистісно орієнтоване та культурологічне спрямування навчального процесу. Саме цей аспект змушує різнобічно переосмислити теоретичні підходи до вибору ефективних технологій і засобів навчання іноземної мови

Викладачеві потрібно і важливо знати новітні методи та технології викладання, спеціальні техніки, а також вміти підбирати правильні методи відповідно до рівня знань студентів. Метою навчання іноземної мови в вищій школі на сучасному етапі є оволодіння студентами комунікативними компетенціями, що дозволять реалізувати їхні знання, уміння, навички для розв'язання конкретних комунікативних завдань в реальних життєвих ситуаціях. Іноземна мова виступає як засіб комунікації, спілкування з представниками інших націй, отже в освіті продовжує розвиватися і надалі культурологічний або інтеркультурний підхід у навчанні в рамках концепції “діалогу культур”, з метою формування полімовної грамотності студентів [1, с. 297].

Отже, на мою думку, в сучасному ВНЗ не має бути місця для таких процесів, як зазубрювання, бездумне завчання текстів на іноземній мові, що не мають практичної цінності для майбутньої життєдіяльності студентів. Студенти мають бути підготовлені на основі якісного сучасного аутентичного навчального матеріалу до свідомого використання іноземної мови в подальшому житті та роботі. Адже гарне знання іноземних мов є зараз і продовжуватиме залишатися надалі однією з провідних вимог роботодавців.

Значна увага при викладанні іноземних мов приділяється вивченню лексики, що сприяє реалізації лексичних навиків студентів, а для діагностики результатів застосовуються тести різноманітного характеру. Умовно, можна розділити вивчення лексики на такі структурні компоненти: лексичний мінімум – активний і рецептивний; об'єктивні труднощі засвоєння лексичного мінімуму визначення мовної категорії; психологічна характеристика лексичних навичок і специфіка їх взаємодії з граматичними і слуховими навиками в говорінні; лексичні реалії мови, яка вивчається; тематика.

Звичайно, приведена структура вивчення лексики іноземних мов знаходить позитивний відгук не в усіх викладачів, тому досі залишається дискусійною.

Жоден курс вивчення іноземної мови не може обійтись без перекладу.

Отримавши складний текст для розуміння, студент намагається, перш за все, перекласти його на рідну мову, оскільки він не мислить на іноземній мові. Тому на першому етапі переклад завжди присутній. Як правило, без перекладу – нерозуміння іншомовного тексту досягається пізніше, під час

подальшої самостійної роботи студентів. Хоча в самий розпал “комунікативного” періоду, переклад на рідну мову при вивченні іноземних мов розглядається як перешкода, а не допомога у вивченні мови. У новому світі комунікативного методу, переклад (і використання рідної мови в цілому) став розглядатися як пережиток минулого, символ старих недобрих часів.

Якісна мовна підготовка студентів не можлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні технології в освіті – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, проектна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп’ютерними програмами з іноземних мов (система мультимедіа), дистанційні технології в навчанні іноземних мов, створення презентацій в програмі PowerPoint, використання інтернет-ресурсів, навчання іноземної мови в комп’ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта), новітні тестові технології (створення банку діагностичних матеріалів з курсу навчального предмета “Іноземна мова” для проведення комп’ютерного тестування з метою контролю ЗУН студентів).

Для викладача сьогодні важливо постійно вдосконалювати власні знання про методи навчання іноземних мов, впроваджувати у власну викладацьку практику новітні освітні концепції, йти в ногу з часом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка: Підручник. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2008. – 447 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під керізн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОМУНІКАТИВНОГО МЕТОДУ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Коломієць С.А.

Полтавська державна аграрна академія

На рубежі XX і XXI століть спостерігаються якісно нові зміни в завданнях для викладачів іноземних мов вищих навчальних закладів (ВНЗ) України, які в широкому і найбільш загальному плані викладені в Національній доктрині розвитку освіти, у розділі IV “Стратегія мовної освіти”: “... створюється система неперервної мовної освіти, що забезпечує обов’язкове володіння громадянами України державною мовою, можливість опанувати рідну і практично володіти хоча б однією іноземною мовою” [2, с. 193].

У наш час викладання мови набуло прикладного характеру, тоді як раніше воно було порівняно абстрактним і теоретизованим. Функції педагога в освітньому процесі істотно змінилися. На зміну вчителю-ментору, вчителю-диктатору прийшов вчитель-спостерігач, вчитель-посередник тощо [1, с. 18].

Тому у ВНЗ України перед викладачами постає проблема зміни підходу до викладання іноземних мов. Потрібно чітко усвідомити, як підготувати протягом нетривалого терміну фахівця, який добре володіє іноземною мовою.

Отже, у викладанні іноземних мов основною вимогою часу стає формування необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного спілкування в усній і письмовій формі. Також аналіз вимог міжнародних стандартів, які представлені в сертифікаційних іспитах з іноземних мов, показує, що в них основну увагу сконцентровано на оцінці рівня розвитку комунікативних умінь і навичок. Важливою рисою нових підходів стало розуміння того, що недостатньо вивчати лише мовні норми. Набагато важливіше, щоб студенти економічних спеціальностей оволоділи соціокультурними нормами, до складу яких входять і мовні. Таке завдання можливо виконати за допомогою диференційного навчання та нових форм і методів навчання, що мають полегшити засвоєння навчального матеріалу.

Комунікативний підхід викладання англійської мови є саме таким методом. Мета цього підходу полягає в наданні студентам реального життєвого спілкування на заняттях, які імітують природний розвиток вивчення мови. Акцент справжнього спілкування, що імітує реальні життєві ситуації, буде більш веселим і більш корисним для студентів, оскільки вони вивчають мову в ситуаціях, які використовують кожного дня.

Практична мета полягає в оволодінні діалектичним мовленням, як засобом спілкування, зробити іноземну (англійську) мову більш сприйнятною у реальних ситуаціях, зацікавити студентів використовувати мову як на заняттях, так і у повсякденному житті.

Представник комунікативного методу навчання Є.І. Пассов вважав, що комунікативність полягає в тому, що наше навчання має бути організовано так, щоб за основними своїми якісними показниками та рисами воно було подібним до процесу спілкування. Практична мовна спрямованість є не тільки метою, але є і засобом, де і те, і інше діалектично взаємообумовлено між собою [3, с. 36].

Таким чином, викладач за допомогою вищенаведеного методу може створити цілий ряд різних методик, які імітують використання англійської мови за межами вищого навчального закладу. Це може бути педагогічна робота, яка пов'язана в першу чергу спілкуванням англійською мовою в парах, рольовими іграми, інтерв'ю з партнерами, ситуаційні завдання тощо, де обов'язковою умовою є те, що студенти повинні використовувати англійську мову – як засіб комунікативного методу. Студенти фактично вчать вже на практиці, а не заучують на пам'ять довгий список іноземних слів і словосполучень, і це дуже важливо, щоб діяльність наближалась до безпосереднього спілкування англійською мовою, тому що у процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають відповідної професійної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації.

Саме групова взаємодія студентів направлена на вирішення головної проблеми, в якій кожен студент повинен вбачати свій внесок для вербального спілкування, стимулювати власну активність, спонукати до створення атмосфери взаєморозуміння при вивченні англійської мови. Деякі автори вважають,

що "...активізація навчальної діяльності в значній мірі залежить безпосередньо від викладача, який на заняттях бере на себе функції організатора спілкування, задає навідні запитання, звертає увагу на оригінальні думки учасників, виступає арбітром в обговоренні суперечливих проблем. Слід відзначити важливість трьох найголовніших аспектів регулюючої діяльності викладача: а) організація процесу; б) забезпечення мовленнєвого партнерства; в) створення психологічного клімату" [4, с. 221].

Таким чином, в даний час комунікативний метод вивчення іноземної мови можна без перебільшення назвати основним, найважливішим, який дає можливість навчити студентів моделювати мовленнєві взаємодії, використовувати мову як засіб соціальної дії і взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування, і, без сумніву, його можна використовувати у процесі навчання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсбурд М. Л. Роль индивидуальных особенностей при обучении иностранному общению / М. Л. Вайсбурд, Е. В. Кузьмина // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 2. – С. 18.
2. Національна доктрина розвитку освіти. Розділ IV. Стратегія мовної освіти // Болонський процес: хрестоматія (укр. яз.) / Ю. І. Беляєв, О. В. Мішуков. – Херсон, 2005. – С. 276.
3. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычной речи / Ефим Израилевич Пассов. – М.: Просвещение, 2004. – 324 с.
4. Стойко С. В. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов / С.В.Стойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів: ЧДПУ, 2011. – Вип. 85. – С. 220–223.

ДЕЯКІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ І ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

Комаров Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова йде про навчання математиці студентів нематематичних спеціальностей, але таких, для яких математика є нормативною дисципліною і складає суттєву частину фахової спеціальності. Це, наприклад, такі економічні спеціальності (або, за сучасною термінологією, напрями підготовки), як менеджмент, маркетинг, туристичний менеджмент.

У своїй професійній діяльності спеціалістам зі вказаних напрямків доведеться мати справу з великими за обсягом і швидкими за зміною інформаційними потоками, оперативно, ефективно і якісно їх обробляти для прийняття адекватних управлінських рішень. У такій ситуації не обійтись без використання сучасних ІТ, складовою частиною яких є метод математичного моделювання.

Перший складний крок – побудова адекватної математичної моделі реальної задачі. Ця математична модель має враховувати найголовніші і найважливіші чинники і аспекти реальної задачі, відкидати усі другорядні і в той же час бути “доступною” для розв’язання ефективними математичними методами. Для цього необхідні взаємодія і взаєморозуміння фахівців: економіста, математика і ІТ-шника. Економісту, зокрема, для того, щоб зробити правильний перший крок у процесі побудови математичної моделі реальної задачі, треба мати математичну культуру не на рівні комп’ютерних програмних комплексів MathCad і MatLab, тобто не на рівні “чорних скринь вхід-вихід”, він має знати математичні методи зсередини, розуміти і відчувати, що ***“подлинная математика заключается не в нагромождении искусственных вычислительных примов, а в умении получать нетривиальные результаты путем размышления при минимуме применяемого аппарата”***.

Якщо певний метод має просту логічну структуру, але при цьому потребує виконання великої кількості арифметичних операцій, студенти, в результаті неприйнятно низького рівня шкільної математичної підготовки втрачають розуміння логіки методу вже на початку роботи методу. Вже тривалий час при розв’язанні систем лінійних рівнянь методом Гаусса з успіхом використовується інтерактивна навчальна програма (розробник В. Ю. Комаров, програмне середовище Delphi), яка реалізує принцип: ***віддати управління логікою процесу користувачу (студенту), а виконання рутинних обчислень (в даному випадку здійснення елементарних операцій над рядками матриці) передати комп’ютеру, який ці обчислення робить швидко і без помилок*** (наведено зображення діалогового вікна програми).

Математичні моделі реальних економічних задач належать, як правило, до класу оптимізаційних задач, а методи їх розв’язання мають ітераційний (покроковий) характер: на кожному кроці виконується певна послідовність операцій. Тут знову виникає ситуація, коли велика кількість простих арифметичних і логічних операцій перекриває бачення логіки процесу розв’язання задачі. Велика кількість поточної робочої інформації без змін проходить через етапи (макрооперації) однієї ітерації. Для прикладу можна розглянути класичну транспортну задачу (малюнок ілюструє інформаційну складність однієї ітерації методу потенціалів розв’язання транспортної задачі):

Видається доцільною розробка інтерактивних програми, які підтримують процес розв'язання задачі, використовуючи віконний інтерфейс, *беручи на себе рутину і віддаючи користувачеві (студенту) управління логікою процесу* (наведено макет діалогового вікна програми розв'язання транспортної задачі).

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ДИЗАЙНЕРІВ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ НА ОСНОВІ ДИСКУРСИВНОГО ПІДХОДУ

Корнєєва І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

З розширенням міжнародного ринку праці, інтеграційними процесами світової спільноти в цілому актуальною метою сучасної системи вищої освіти України є забезпечення професійних потреб студентів і очікувань суспільства. Сучасні умови розвитку молодшої Української держави ставлять найскладніші завдання щодо збільшення мобільності студентів, їх динамізму, конкурентивізму, більш ефективному міжнародному спілкуванню, легкому доступу до інформації та більш глибокому взаєморозумінню.

Тому, формуванню професійної комунікативної компетентності, яка нами розуміється як мовна поведінка і є специфічною для академічного та професійного середовища, надається певний пріоритет.

Третій і четвертий курси навчання іноземних мов студентів технічних спеціальностей розглядаються психологами і методистами (Б.Г. Ананьєв, Л.Г. Городилова, І.В. Самойлюкевич і ін.) як перехідний етап (від молодшого до старшого) і як найбільш репродуктивний період для навчання монологічного мовлення професійного характеру.

Відповідно до положення ЗЕР, бакалавр технічного ВНЗ повинен володіти В2 рівнем монологічного висловлювання, який визначається наступним чином: студент може давати чіткі, детальні описи та презентації широкого ряду предметів, які стосуються його/її кола інтересів, викладаючи та аргументуючи думки/погляди з додатковими положеннями та відповідними прикладами [2].

В Типовій Програмі з АМПС зазначено, що студент повинен мати робочі знання: – мовних форм, властивих для офіційних та розмовних реєстрів академічного і професійного мовлення; – правил англійського синтаксису, щоб продукувати широке коло текстів; – граматичних структур, що є необхідним для гнучкого вираження відповідних функцій та понять тощо [3].

У процесі аналізу літератури, тематично пов'язаної з нашим дослідженням, було виявлено, що деякі складні аспекти даної проблеми розглядалися в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних вчених.

Формування граматичної компетентності (синтаксична парадигма) здійснюється на основі компетентнісного підходу, який є теоретико-методологічною базою модернізації сучасної освіти і який представлений в працях таких вчених, як В.І. Байденко, І.О. Зимня, Дж. Равен, Д. Хаймс, Н. Хомський, А.В. Хуторський, В.Д. Щадріков і інших, забезпечує умови формування і розвитку ключових професійних компетентностей, серед яких мовна (граматична) компетентність є однією з пріоритетних.

Недостатня розробка питань формування граматичної компетентності (синтаксична парадигма) ускладнює процес формування професійної компетентності студента-майбутнього дизайнера в сфері професійної комунікації в цілому, що і визначає актуальність дослідження. Таким чином, в умовах сучасного стану професійної підготовки студентів-дизайнерів у сфері професійної комунікації можна виділити вихідні протиріччя, які покладені в основу дослідження: – між потребою в фахівцях-дизайнерів, здатних володіти високим рівнем граматичної компетентності дискурсу для вирішення професійних завдань, і нерозробленістю технологічних основ формування граматичної компетентності в сфері професійної комунікації; – між недостатньою розробленістю даного питання в методичних дослідженнях і відсутністю комплексу вправ, що розвивають граматичну компетентність.

Теоретичний компонент методичної системи, яка розробляється нами, включає принципи і наступні методичні підходи: дискурсивний, комунікативно-когнітивний, особистісно-діяльнісний, експліцитний, імпліцитний, диференційований.

В якості методичної системи, яка розробляється нами, виступають методи навчання граматиці, які будуть використовуватися в процесі формування граматичних навичок як письмового так і усного мовлення на основі дискурсивного підходу: структурний, комунікативний і інтерактивні методи навчання (контент-аналіз, проблемний, метод мозкового штурму, метод аналітичного аналізу та ін.)

Більш того, виділені нами в дискурсі навчальних текстів для дизайнерів для 3-4 курсів синтаксичні надфразові зв'язки, їх маркери – конектори надфразового рівня, які не були відомі студентам до їх формулювання і були недоступні, повинні стати обов'язковим знанням складових отримання когерентності дискурсу, як письмового так і усного.

Практична цінність даного дослідження полягає в тому, що виявлення основних особливостей вживання конститuentов функціонально-семантичного поля дискурсивних конекторів, причин їх вибору для вираження певного комунікативного завдання сприятимуть найбільш повному засвоєнню студентами набору засобів, що передають події відносини між самостійними реченнями дискурсу. Результати досліджень можуть бути використані в курсах з теоретичної граматиці та стилістиці, в курсі з функціональної граматиці, в процесі проведення занять з практичних курсів англійської мови, а також при написанні магістерських, дипломних та курсових робіт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драб Н.Л. Навчання майбутніх економістів іншомовного професійно спрямованого монологічного мовлення (монологу-презентації німецькою мовою) : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02/ Драб Наталія Леонідівна. – К., 2005. – 316 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування/ [Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.

НАВЧАЛЬНО-КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА “HAPPY DOCTOR” ДЛЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЗАГАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ У НАВЧАННІ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Крисак Л.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сьогодні сучасна вища школа потребує нових підходів у навчанні іноземних мов (ІМ) в контексті кредитно-модульної системи та з урахуванням вагомості ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі викладання ІМ.

Останнім часом досить активно використовуються навчальні комп'ютерні програми (НКП), які реалізуються за допомогою найсучасніших моделей комп'ютерів, що вдосконалюють процес навчання ІМ, підвищують його ефективність. Це зумовлено наявністю в НКП нових дидактичних функцій, які неможливо відтворити, наприклад, у відеофонограмі. НКП забезпечує сприймання інформації через слуховий та зоровий канали, вона дає змогу також здійснити навчання і контроль засвоєння ІМ у різних режимах самостійного пошуку та на різних рівнях складності [2, с. 110].

Відтак використання НКП відкриває нові можливості для навчання англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення (АПОДМ) майбутніх лікарів загальної практики (ЗП). За останні роки з'явилась низка зарубіжних та вітчизняних дисертаційних досліджень, автори яких досліджували використання НКП саме для студентів немовних спеціальностей. Так, у межах методичних досліджень, виконаних під керівництвом докт. пед. наук, професора О. Бігич [1], було укладено НКП для студентів ВНЗ “Improve your listening skills” (О. Мацнева), “Switch on your English” (Т. Коробейнікова), “Deutsch nach Englisch” (Я. Окопна) та інші.

У рамках нашого дослідження, а саме, навчання майбутніх лікарів ЗП англomовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення, ми створили базу навчальних Інтернет-матеріалів і відеотеку для студентів медичних ВНЗ; розробили персональний сайт викладача іноземної мови “Language Step”, призначеного як для студентів медичних спеціальностей (користування відеотекою, рекомендації та матеріали для успішного оволодіння АПОДМ), так і для аспірантів і лікарів (інформація для самоосвіти і підвищення професійної кваліфікації), розробили та експериментально перевірили навчально-комп'ютерну

програму “Happy Doctor” для аудиторних та позааудиторних самостійних занять.

НКП “Happy Doctor” дозволила компенсувати відсутність англomовного середовища та реальних ситуацій протягом аудиторних занять. Через закладену програму викладач мав змогу керувати процесом учіння студентів у двох режимах: керований з боку викладача та динамічний режими. Останній дозволив студентам багаторазово виконувати спеціально розроблені вправи на певному етапі навчання АПОДМ. Працюючи з НКП поза аудиторією, студенти мали можливість переглянути та прослухати відео та аудіо матеріали для закріплення фахових знань.

Навчальні матеріали у НКП “Happy Doctor” ми розподілили на 16 занять, пов’язаних однією сюжетною лінією (медична консультація (обстеження)).

Протягом першої фази ми презентували дидактичний матеріал (аудіо та відео зразки, креолізовані тексти, малюнки та фото з невербальними засобами комунікації). Вправлення студентів у АПОДМ було зорганізоване протягом другої фази і було представлене в програмній оболонці “Hot Potatoes”. Даний конструктор тестів дозволив проаналізувати успішність виконання вправ. Протягом третьої фази, студенти укладали власні мікродіалоги на основі відео презентацій, створених нами в програмі “Pro Show Producer”. Четверта фаза передбачала узагальнення та систематизацію студентами дидактичного матеріалу. Автентичні відео фрагменти були представлені з метою створення власних діалогів в межах фахової проблематики.

Студенти виконували тестові завдання та прослуховували відповідні їм аудіо-записи на рівні репліки, діалогічної єдності, мікродіалогу та цілого діалогу. Аудіювання до виконання тесту мало на меті актуалізацію нового тематичного граматичного та лексичного матеріалу. Такі вправи передбачали паралельний розвиток умінь аудіювання та вмінь ДМ, а також формування у майбутніх лікарів ЗП вмінь самоконтролю та самокорекції своїх навчальних досягнень. Такі вправи є повністю керованими, за умови їх виконання із залученням комп’ютера, оскільки автоматично перевіряються електронним засобом навчання.

Результати апробації НКП “Happy Doctor” протягом 2014 – 2015 навчального року у Вінницькому національному медичному університеті імені Миколи Пирогова, засвідчили ефективне формування у майбутніх лікарів ЗП англomовної комунікативної професійно орієнтованої компетентності у діалогічному мовленні завдяки використанню новітніх ІКТ. Використання НКП вплинуло на скорочення кількості помилок у діалогічному мовленні майбутніх лікарів ЗП.

Перспектива подальших розвідок полягає в розширенні змісту НКП “Happy Doctor” для студентів медичних ВНЗ та їх подальшому використанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронні засоби навчання іноземних мов студентів досвід розробки й апробації : [колективна монографія] / О. Б. Бігич, М. М. Волошинова, О. А. Мацнсва та інш. / Заг. і наук. ред. : Бігич О. Б.- К, Вид. центр КНЛУ. 2012. – 160 с.
2. Окопна Я. В. Засоби навчання діалогічного мовлення майбутніх працівників сфери обслуговування в процесі вивчення німецької мови після англійської /

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВАГИ КОМБІНОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Кучерина О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Перед вищими навчальними закладами сьогодні постає багато викликів про те, як забезпечити гарну вищу освіту з обмеженим бюджетом. При цьому варто не забувати про очікування студентів щодо того, де, коли і як навчатися, адже, пасивне прослуховування лекцій та виконання домашньої роботи самостійно вже не завжди є прийнятними. Такі зміни спонукають університети у світі та в Україні зокрема знаходити нові підходи до викладання, а саме – звернутися до комбінованого навчання.

Комбіноване навчання є офіційною формою навчання, за якою студент навчається частково онлайн (дистанційно) та виконує завдання на навчальній платформі у зручному йому місці та часі з певною долею самоконтролю та контролю з боку викладача й стандартною формою навчання в аудиторії за певним розкладом (оффлайн).

Перевагами комбінованого навчання на сьогоднішній день для студентів є:

1) альтернативні можливості для навчання. Окрім стандартних лекцій та семінарів студентам пропонується широке коло діяльностей, наприклад, участь у онлайн-дискусіях, форумах, відеоконференціях, опитах, виконання інтерактивних завдань, інтегрування онлайн-курсів інших університетів, які відповідають цілям навчальної програми, залучення різноманітних онлайн-інструментів.

2) дистанційність навчання. Цей пункт, на наш погляд, є однією з головних переваг. В еру цифрових технологій та швидкого темпу життя можливість мати доступ до навчальних матеріалів та виконувати завдання з будь-якого зручного для студента місця в зручний для нього час стає надто привабливим та спокусливим.

3) зростання зацікавленості у навчанні. Різноманітні технології дозволяють зробити навчання не тільки корисним, але й цікавим. Онлайн-платформи дозволяють побудувати навчальну програму таким чином, що студент не тільки вивчає матеріал, але й зразу може його застосувати.

4) зростання успішності студентів. Студент має можливість переглядати лекції, навчальні матеріали декілька разів, що дозволяє проявити більшу гнучкість в роботі з матеріалом, працювати над завданнями у зручному режимі. До того ж, комбіновані технології підходять усім типам студентів, від візуальних до рефлексивних.

5) охоплює велику кількість студентів. За одну годину на навчальній платформі може працювати до 200 студентів, в той час як семінарські аудиторії іноді вміщають не більше 40.

Однак ми не можемо забувати про переваги комбінованого навчання і для викладачів та університетів:

- 1) викладач, звільнившись від великої кількості практичних занять, може сфокусуватися на індивідуальній роботі зі студентами;
- 2) викладач, маючи більше вільного часу, може експериментувати з навчальним матеріалом;
- 3) у викладача звільняється більше часу присвятити себе науковій роботі;
- 4) низька вартість виробництва на одного студента.

Отже, як можна побачити, комбіноване навчання має багато переваг. Звичайно, ми не маємо забувати про головні його недоліки, такі як зменшення соціалізації та проблеми, які можуть виникнути з мотивацією студентів. Але ці недоліки можна легко усунути під час проведення занять в аудиторіях і правильно побудованих онлайн-курсах.

ВИЗНАЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ВВНЗ ДО САМООСВІТИ

Лазаренко С.В.

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації

Сучасна освіта третього тисячоліття спрямована на автономію у навчанні, самовдосконалення та виховання людини інноваційного типу мислення [2, с. 2], що пробуджує зацікавленість викладачів до створення сприятливих умов для самостійного вивчення іноземної мови (ІМ) тими, хто навчається.

Оскільки ефективність автономного оволодіння ІМ, безпосередньо, залежить від зазначених вище факторів, важливості набуває питання щодо з'ясування готовності курсантів ВВНЗ до несення відповідальності за самоосвіту, що і зумовлює мету чинного дослідження.

Підготовка курсантів ВВНЗ спрямована на формування у майбутнього офіцера здатності самостійно застосовувати методи та засоби пізнання, здобувати нові знання та вміння (Вакула О. О.). Погоджуючись із запропонованою точкою зору, ми вирішили перевірити ступінь готовності майбутніх військовослужбовців щодо здійснення автономного навчання.

Так, в липні 2015 року нами було проведено анкетне опитування курсантів Військового інституту телекомунікацій та інформатизації (ВІТІ), в якому приймало участь 265 респондентів різних років навчання, зокрема, ті курси, що вже почали вивчати дисципліну “Іноземна мова (військово-спеціальна мовна підготовка)”. Мета анкетування полягала в аналізі особистого ставлення майбутнього військовослужбовця щодо несення відповідальності за самоосвіту.

Наведемо фрагмент анкети (приклад 1):

Приклад 1(фрагмент)

1 – 13 <...>

14. Чи готові Ви брати відповідальність за самоосвіту?

а) не знаю

б) так

в) ні

Аналіз результатів анкетного опитування показав, що курсанти другого року навчання зазначили про свою готовність до самоосвіти (53,2%), часткову готовність (23,4%) та неготовність (24,7%); респонденти, які навчаються на третьому курсі відповіли у такій відповідності: так (63,2%), не знаю (22%), ні (16,2%); курсанти четвертого року підготовки вказали на готовність до самоосвіти (82,5%), часткову готовність (10,8%) та неготовність (7,5%).

З метою підтвердження вірогідності результатів, у жовтні 2015 року нами було проведено аналогічне анкетне опитування за підтримки Харківського університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба (ХУПС), до якого залучалось 110 респондентів. Отже, на другому курсі респонденти визначили рівень готовності до самоосвіти у такому відсотковому співвідношенні: так, готовий – 59,3%, не знаю – 22,2%, не готовий – 20,4%; курсанти третього року навчання вказали на готовність до самоосвіти (69%), часткову готовність (13,8%) та неготовність (17,2%); майбутні військові фахівці четвертого курсу відповіли, що готові брати відповідальність за самоосвіту (81,5%), не знають – 11,1%, не готові – 7,4%.

Для більш чіткого уявлення залежності готовності до самоосвіти від року навчання, продемонструємо результати анкетного опитування майбутніх військовослужбовців у вигляді діаграми (див. рис.1):

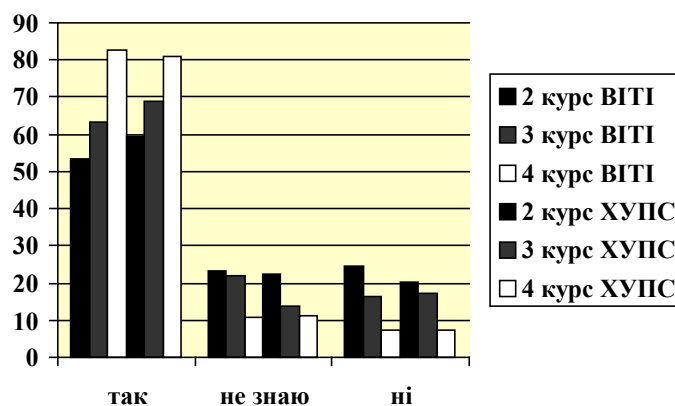

Рис. 1. Показник готовності курсантів до самоосвіти

Орієнтуючись на результати анкетування, спостерігається тенденція щодо зацікавленості курсантів ВВНЗ до самовдосконалення, а відтак, і до самоосвіти. Аналізуючи наукові дослідження деяких вчених (Бережнова Л. М., Гупалов М. М.), які вирішували проблему самоосвіти курсантів ВВНЗ, ми схильні також вважати, що позитивне ставлення до автономії у навчанні зумовлене реальною можливістю для курсантів значно скоротити час на навчання та продовжити його в будь-який період за необхідності набуття нових знань, що пояснює збільшення ступеня самостійності тих, хто навчається й зростання значення самоосвіти [1, с. 181].

Таким чином, одержані нами результати анкетування майбутніх військовослужбовців ґрунтовно впливають на вирішення таких проблем,

як коректний вибір викладачем курсантів, які дійсно готові самостійно оволодівати ІМ та нести відповідальність за власну освіту; доцільність впровадження в освітній процес ВВНЗ інформального навчання (самоосвіти); пробудження мотивації до автономного вивчення ІМ на засадах мобільного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бережнова Л. Н. Самообразование курсантов в образовательной среде военного вуза: проблемы и пути их решения / Л. Н. Бережнова, М. М. Гупалов. // Научно-теоретический журнал “Ученые записки”. – 2014. – С. 181–185.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – №344. – 2013. – 37 с. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Липська Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В процесі розробки, реалізації та коригування маркетингової стратегії підприємства використовують значні обсяги інформації, ефективно використання якої можливе тільки в умовах створення системи маркетингової інформації.

Маркетинг – один з секторів використання інформаційних технологій, що найбільш інтенсивно розвиваються, оскільки автоматизація інформаційних процесів у цій області в умовах інтенсивного розвитку ринкових відносин є стратегічним чинником конкуренції. Лише сучасні інформаційні технології дозволяють практично миттєво підключатися до будь-яких електронних масивів, одержувати всю необхідну інформацію і використовувати її для аналізу, прогнозування, прийняття управлінських рішень у сфері бізнесу, комерції, маркетингу.

Сучасний стан справ у сфері інформаційних технологій на підприємствах України відзначається невизначеністю й має широкий спектр проблем [4; 6; 7]. Як зазначає О.А. Виноградов [3], пов'язано це з безупинним збільшенням обсягу технологічних пропозицій, що вимагають високих інвестицій і посилення залежності від зовнішніх послуг. При реалізації процесів управління і господарської діяльності функція інформаційних технологій перестала бути допоміжною, перетворившись на найважливішу складову частину продукту або виробничих потужностей [6; 2].

Інформаційна система маркетингу – це сукупність інформаційних, технічних, програмних і технологічних засобів, засобів телекомунікацій, баз і банків даних, методів і процедур, інженерно-технічного персоналу, що реалізують функцію збору, передачі, обробки, аналізу, прогнозування і накопичення інформації для підготовки і прийняття ефективних управлінських рішень у маркетингу [5]. Концепція розробки нових видів продукції на основі маркетингу припускає дотримання трьох принципів [1; 5]: – потреби нового

продукту у споживачів; – координація діяльності для задоволення потреб споживачів; – аналіз прибутковості (аналіз результатів інноваційної діяльності).

Головна мета функціонування інформаційної системи маркетингу (ИСМ) – підвищення якості маркетингу, забезпечення фахівців необхідною інформацією для прийняття маркетингових рішень.

В ИСМ забезпечується обробка і фільтрація інформації, вибір необхідних показників і варіантів розрахунків; при використанні систем підтримки прийняття рішень можна отримати й обґрунтування альтернативного варіанту.

Для системи характерні наступні основні властивості: – складність; – подільність; – цілісність; – різноманіття елементів і розходження їх природи; – структурованість. У складі програмного забезпечення (ПО) можна виділити: загальне (системне) і спеціальне (прикладне) забезпечення. Перше включає комплекс програм по автоматизації розробки програм і організації економічного обчислювального процесу на ПЕОМ безвідносно до розв’язуваних задач, друге містить сукупність програм рішення конкретних задач користувача.

Програмне забезпечення дозволяє: удосконалити організацію роботи ИСМ із метою максимального використання можливостей; підвищити продуктивність і якість праці користувача; адаптувати програми користувача до ресурсів конкретної предметної області. Лінгвістичне забезпечення ИСМ включає мови спілкування з користувачем, мови запитів, інформаційно-пошукові мови, мови-посередники в мережах. Організаційне забезпечення ИСМ включає комплекс документів, що регламентують діяльність фахівців при використанні ПЕОМ або термінала на їх робочому місці. Методичне забезпечення ИСМ складається з методичних вказівок, рекомендацій і положень по впровадженню, експлуатації й оцінці ефективності їх функціонування. Ергономічне забезпечення ИСМ являє собою комплекс заходів, що створює максимально комфортні умови використання ИСМ фахівцями. Правове забезпечення ИСМ – це система нормативно-правових документів, що визначають юридичні права й обов’язки фахівців в умовах функціонування ИСМ.

Останнім часом організація застосування комп’ютерної техніки перетерплює значні зміни, пов’язані зі створенням інтегрованих інформаційних систем. Основою для побудови подібних систем служать локальні обчислювальні мережі. Ефективне використання маркетингової інформації можливе тільки за умови формування інформаційної системи маркетингу, необхідність формування якої пов’язана з сучасною концепцією маркетингу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ассэль Г. Маркетинг: принципы и стратегия : Учебник для вузов / [пер. с англ]. – изд. 2-е. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 804 с.
2. Бландел Р. Эффективные бизнес-коммуникации. Принципы и практика в эпоху информации / Р. Бландел. – СПб. [и др.] : Питер, 2000. – 384 с.
3. Виноградов О.А. Застосування інформаційних технологій у забезпеченні маркетингу інноваційної діяльності // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №10 (52). – С. 45–52.
4. Информатика та комп’ютерна техніка / Клименко О.Ф. та ін. [за заг. ред.

О.Д. Шарапова]. – К. : КНЕУ, 2002. – 534 с.

5. Основы маркетинга / Котлер Ф. и др. [пер. с англ.] – 2-е европ. издание. – К., М., СПб. : Вильямс, 1998. – 1055 с.

6. Яковенко С.І. Реінжиніринг бізнес-процесів шляхом інформатизації управління на підприємствах України / С.І. Яковенко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 9(39). – С. 118–130.

7. Яковенко С.І. Технополісна стратегія інноваційного розвитку промисловості столиці України / С.І. Яковенко // Тези доповідей учасників конференції “Промисловості міста інноваційний шлях розвитку”. – К. : ТОВ “ДІА”, 2003. – С. 94–99.

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДІЯЛЬНІСНИХ АСПЕКТІВ ПЕРЕКЛАДАЧА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПИСЬМОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Максименко Л.О.

Київський національний лінгвістичний університет

В останні десятиріччя істотно зросла зацікавленість емпіричними дослідженнями процесу перекладу. Діяльнісні аспекти перекладача почали привертати увагу вчених наприкінці 80-х – початку 90-х рр. минулого століття, що поступово занурило перекладознавчі студії в емпіричний формат психолінгвістики. Погляд на переклад як на процес вирішення проблем і прийняття рішень, який уможливорює його експериментальне дослідження, є, на нашу думку, перспективним і для методики навчання перекладу. Адже одне з головних її завдань полягає у організації навчання, спроможного надати студентам професійні знання. Отже, методика формування компетентності у письмовому двосторонньому перекладі має враховувати ті сучасні досягнення перекладознавчої науки, які безперечно відіграють значущу роль у вивченні самого процесу перекладу. Щоб уможливити їх використання для формування відповідної компетентності, необхідно перш за все узагальнити методи і результати їх проведення.

Емпіричні дослідження письмового перекладу почалися у 1986 р. з результатів, отриманих внаслідок використання методу “міркуй уголос”. Це такий спосіб виявлення даних, коли суб’єктів просять перекладати і проговорювати усе, що вони обмірковують під час виконання завдання. Письмові стенограми записів їхнього усного мовлення називаються “протокол міркуй уголос” (think-aloud protocol) [1; 2, с. 407].

Праці Г. Крінгса вважаються основоположними у цій парадигмі письмового перекладу. За цим у середини 1990-х рр. слідувала серія робіт В. Льоршера, Г. Геніг, П. Герлофф, К. Сегвіно, С. Тіркконен-Кондит, Р. Яаскеляйнен, П. Куссмауль, Й. Лаукканен та ін.

Той факт, що робота перекладачів майже виключно стала виконуватись на комп’ютерах, не міг пройти поза увагою вчених. І в кінці 1990-х рр. дослідження отримали новий стимул завдяки широкому використанню

комп'ютерних обчислювальних засобів і розвитку програмного забезпечення. Серед яких, можливо, найбільш важливим є кейлоггер Транслог, програмне забезпечення, розроблене А. Л. Якобсен і Л. Шу в 1999 р. у Копенгагенській школі бізнесу.

Транслог дозволив реєструвати такі дії перекладача, як натискання клавіш на клавіатурі комп'ютера, рухи і натискання клавіш миші тощо в реальному часі і, відповідно, спостерігати онлайн за створенням тексту мовою перекладу. Іспанські вчені, які входять до дослідницької групи під назвою РАСТЕ (Process of Acquisition of Translation Competence and Evaluation) і займаються емпіричними дослідженнями компетентності у письмовому перекладі, використовують Проксі. Це частина програмного забезпечення віддаленої підтримки комп'ютерів і серверів, що надає науковцям додаткові можливості для перегляду екранів інших комп'ютерів, підключених до тієї ж мережі, і створення записів, які можна проаналізувати на більш пізньому етапі. На відміну від Транслога, дані, отримані з Проксі, охоплюють не тільки дії перекладача на клавіатурі, але також програмне забезпечення та пошукові системи, якими він користується.

Поява айтрекінгу (окулографії) – новітньої технології, що дозволяє відслідковувати рух очей перекладача у процесі читання, дала поштовх до розвитку ще одного етапу когнітивних досліджень перекладацької діяльності. Використання сучасних комп'ютерних технологій дозволяє зробити отримані експериментальні дані доступними для подальшого статистичного аналізу і розширити наше розуміння процесів перекладу людиною [2, с. 408].

Розвідки письмового перекладу відбуваються у напрямку визначення одиниць перекладу, ролі мовних та немовних знань, впливу використання довідкових матеріалів, ролі усвідомлених і автоматизованих процесів, творчості; розглядаються питання, пов'язані з вирішенням проблем і прийняттям рішень, поясненням безеквівалентної лексики, відображенням когнітивного ритму перекладача (аналіз пауз) на різних етапах процесу перекладу, джерелами перешкод під час перекладу; порівнюється продуктивність студентів-перекладачів, експертів-перекладачів та двомовних фахівців з мови тощо; аналізуються компоненти перекладацької компетентності та характеристики продуктивності перекладача і т. і.

У результаті емпіричних досліджень було набуто знання про фундаментальні риси когнітивних операцій, які дозволяють успішно використовувати їх для створення методики формування компетентності у письмовому перекладі. Здійснені вченими спроби психолінгвістичного вивчення механізмів перекладу на основі моделювання його перебігу в голові інтерпретатора, являють цінність через те, що дають змогу науковцям виявити спільні стратегії мисленнєво-мовленнєвої діяльності фахівця, які можуть бути використані для розробки методики формування компетентності у письмовому перекладі з метою підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх перекладачів, а саме уникнення небажаних стратегій під час їхньої роботи над текстами, які повинні бути адекватними оригіналу, маючи природне звучання мовою-рецептором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bernardini S. Think-aloud protocols in translation research. Achievements, limits, future prospects / S. Bernardini // Target : International Journal of Translation Studies / [Electronic edition]. – John Benjamins Publishing Company. – 2001. – Vol. 13:2. – P. 241–263. – Access mode to the journal : <https://benjamins.com/#catalog/journals/target/main>.
2. Englund Dimitrova B. Translation process / B. Englund Dimitrova // Handbook of translation studies [edited by Yves Gambier, Luc van Doorslaer]. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. – 2010. – Volume 1. – P. 406–411.

ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Майєр Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Контроль є важливою складовою навчального процесу і передбачає вимір і оцінку навчально-пізнавальної діяльності студентів [4].

Контроль формування методичної компетентності розуміємо як діяльність викладача з метою спостереження, аналізу результатів навчальних дій магістрантів в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі для оперативного вживання заходів щодо коригування індивідуальної траєкторії учіння (“мета-процес”) та з метою оцінювання і визначення кореляції між запланованим і реальним результатами навчальних досягнень магістрантів (“мета-результат”).

Принагідно зазначимо, що мовиться про розроблене нами інформаційно-комунікаційне навчальне середовище у системі керування навчанням Moodle (режим доступу до ресурсу: <http://vo.ukraine.edu.ua/course/view.php?id=380>) з формування методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови під час їхньої самостійної роботи в позааудиторний час.

У процесі формування методичної компетентності реалізуються відповідні *функції контролю*.

У методиці навчання іноземних мов визначено функції контролю [3, с. 156–157], окремі з яких доцільно інтерпретувати щодо контролю формування методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови.

Оскільки в процесі оволодіння методичною компетентністю в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі відбувається самоконтроль магістрантами власних навчальних дій за індивідуальною траєкторією учіння, дидактичні функції контролю проектується у відповідну діяльність як викладача, так і магістрантів.

Функція зворотного зв'язку є основною і передбачає керування як процесом навчання, так і процесом учіння шляхом опосередкованого контролю викладачем, самоконтролю магістрантом за процесом і результатом асинхронної професійно орієнтованої самостійної навчально-пізнавальної і науково-дослідницької

діяльностей. Автоматизований контроль та високий рівень інтерактивності зворотного зв'язку в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі дозволяють використовувати одержані результати для оперативної (само)корекції індивідуальної траєкторії учіння кожного магістранта.

Коригувальна функція проявляється а) у виявленні магістрантом вихідного рівня методичних знань, проектуванні на цій підставі індивідуальної траєкторії учіння, у здійсненні самоконтролю і коригуванні освітнього маршруту за одержаними результатами; б) у спостереженні й аналізі викладачем перебігу навчальних дій магістрантів з метою коригування їхньої індивідуальної траєкторії учіння.

Навчальна функція тісно пов'язана з *управлінською*, а в сукупності та взаємозв'язку вони забезпечують як опосередковане навчання, контроль, керування процесом учіння магістрантів (з використанням засобів навчання інформаційно-комунікаційного навчального середовища та інструментів оцінювання й статистики Moodle), так і учіння, самоконтроль, керування кожним магістрантом власною індивідуальною траєкторією.

Запропонована нами методика формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови [2] уможлиблює реалізацію комплексу основ керування навчальною діяльністю, сформульованих М.М. Левіною [1, с. 77], а саме: створення умов для успішної навчальної діяльності; організація навчальної інформації; регулювання навчальних дій; організація опорних елементів навчальних дій (у нашому випадку – тестові завдання, навчально-методичні задачі, теоретичний матеріал); стимулювання мисленнєвих і практичних дій різними прийомами навчання; реалізація інформативно-комунікативних функцій (у нашому випадку – використання засобів комунікації Moodle); контроль і коригування діяльності магістрантів.

Оціночна функція реалізується в процесі оцінювання викладачем та самооцінювання магістрантами їхніх навчальних дій у різних видах контролю й оцінювання – попередньому, поточному, тематичному, рубіжному [3, с. 157], який за формою організації є виключно індивідуальним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования: [учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений]. / М. М. Левина. – М. : Академия, 2001. – 272 с.
2. Майер Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: [монографія] / Наталія Василівна Майер. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – 472 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / [за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Мойсенюк Н. Є. Педагогіка: [навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів] / Неля Євтихіївна Мойсенюк. – [вид. 5-те, доп. і перероб.]. – К., 2007. – 655 с.

ВІДБІР АНГЛОМОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Мартиненко О.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

У межах нашого дослідження, відбираючи англomовний матеріал для навчання аудіювання, ми керуємося його доцільністю для використання студентами другого року навчання, які здобувають професію перекладача.

Доцільні для навчання аудіювання тексти мають відповідати основним і допоміжним критеріям. До основних критеріїв ми відносимо: автентичність (структурна, лексико-фразеологічна, граматична і функціональна), відповідність програмним вимогам щодо рівня володіння іноземною мовою, жанрову співвіднесеність аудіотекстів з вимогами робочої навчальної програми. Допоміжними критеріями відбору аудіотекстів для майбутніх перекладачів в межах нашого дослідження виступають критерії: новизни і мотиваційної цінності, доступності джерела в Інтернет мережі, культурологічної автентичності аудіоповідомлень, урахування фонетичних й акустичних особливостей аудіотексту, реактивної автентичності аудіотекстів.

Зважаючи на результати проведеного нами емпіричного дослідження, аналіз особливостей жанрів аудіотекстів, визначених Програмою [3], для сприйняття і розуміння майбутніми перекладачами другого року навчання ми виокремили наступні: інтерв'ю, лекції, новини та оголошення.

Інтерв'ю як жанр є поширеною формою викладу аудитивного матеріалу, але характеризується складним сприйняттям інформації студентами через географічні, гендерні, расові, вікові, соціальні та етнічні форми мови [2]. Врахування мовленнєвих особливостей тексту та виконання вправ на дотекстовому етапі дає можливість зняти труднощі сприйняття інтерв'ю та сприяє кращому розумінню смислу тексту цього жанру.

Аудіювання **новин** супроводжується зміною декількох тем, насичених спеціальними термінами і розмовними кліше. Мовленню новин властиві пасивні конструкції, інвертовані речення, інфінітивні і герундіальні звороти, прості поширені та складнопідрядні речення з підрядними часу і місця, відсутність наказового та умовного способів, домінуюче використання Past Simple, Present Simple [1, с. 43].

Сприймання на слух **оголошень**, в яких кожне слово несе відповідне інформативне навантаження, вимагає від майбутніх перекладачів вміння вилучати необхідну інформацію з аудіотексту з першого разу. Метою пошукового аудіювання, яке студенти здійснюють, прослуховуючи новини, є виділення конкретної, специфічної інформації. Прослуховування голосових повідомлень, анонсів новин, повідомлення про початок і кінець вистави, організаційну інформацію про зустрічі чи збори, запрошення зайти до кабінету лікаря тощо ускладнюється цифровими даними та власними назвами.

Для успішного сприймання на слух **коротких наукових текстів (уривків лекцій)**, які є складними за змістом і лінгвістичним оформленням, майбутнім

перекладачам важливо зважати на фонову інформацію з теми, вміти фіксувати почуте повідомлення, використовуючи скоропис, відбираючи головну інформацію і утримуючи в пам'яті слуховий образ слова, початок речення тощо.

Здійснюючи відбір аудіоматеріалу за якісними та кількісними критеріями до тематичного модулю “Засоби масової інформації”, який охоплює теми “ЗМІ”, “Новини”, “Інтернет та електронна пошта”, “Друкована преса. Мова газетних заголовків.”, “Британська преса”, “Британське телерадіомовлення”, “Телебачення”, “ЗМІ в Україні”, пропонуємо відбирати аудіотексти таких жанрів: інтерв'ю, лекції, новини. Для тематичних модулів “Театр”, аудитивні тексти якого розкривають історію британського і українського театрів, процес відвідування театру, та “Медицина і здоров'я”, який включає такі теми як: “Хвороби”, “У лікаря”, “Здоровий спосіб життя”, “Сучасна медична наука”, рекомендуємо відбирати для прослуховування інтерв'ю, лекції, новини та оголошення.

Відбір англомовного матеріалу для навчання аудіювання майбутніх перекладачів радимо здійснювати за допомогою англомовних сайтів та подкастів, профілюючою діяльністю яких є навчання аудіювання. Пропонуємо наступні сайти і подкасти для відбору аудіоматеріалів як викладачами, так і студентами: BBC 6 minute English, BBC Podcasts, BBC Skillswise, BBC Україна, British Council Listen and Watch, China 232, CNN, Digital Trends, English Club, ESL pod, Breaking News English, Business English Pod, One Stop English, LinkEngPark, Listen to English, Nifter.com, The White House, TED, VOA Learning English (American English), YouTube.

Урахування вищезазначених типових характеристик аудіоповідомлень різних жанрів полегшує процес сприйняття і розуміння аудіотекстів майбутніми перекладачами, сприяє прогнозуванню змісту повідомлень, покращує внутрішнє промовляння почутої інформації. Від правильно відібраного навчального аудіоматеріалу, його обробки й організації залежить кінцевий результат сприймання і розуміння почутого повідомлення студентами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікович Р. І. Методика навчання студентів мовних спеціальностей аудіювання англомовних теленовин : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Вікович Роксоляна Ігорівна. – К., 2010. – 359 с.
2. Заболотна М. І. Методика навчання аудіювання англомовних публіцистичних текстів старшокласників в умовах профільного навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Заболотна Марина Ігорівна. – К., 2013. – 243 с.
3. Робоча програма з англійської мови для студентів II курсу за напрямом підготовки 6.020303 Філологія (Переклад (англійська)). КНЛУ. 30.06.2015 р. – 18 с.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР: ТИПИ І ВИДИ

Ніколаєва С.Ю.

У методиці навчання іноземних мов і культур (ІМіК) розробці нових технологій навчання приділяється значна увага. У цій публікації ми спираємося на визначення, запропоноване А. М. Щукіним (2007 р.), а саме: **технологія навчання** – це спеціально відібрані і розташовані у певному порядку прийоми навчання, якими користується вчитель/викладач у своїй роботі. Це науково обґрунтована послідовність дій учителя/викладача та учня/студента, яка відповідає основним положенням того чи іншого методу навчання. Кожен з методів навчання ІМіК має свою технологію: автори методу визначають основні прийоми і їх послідовність у курсі навчання або хоча б у межах одного уроку/заняття.

Нами зроблено спробу уточнити **типи і види технологій навчання ІМіК**. Увазі читача пропонуємо найуживаніші з них.

1. Технології **співпраці** у навчанні ІМіК (технології колективного і групового навчання): технології колективного навчання (робота в парах; ротаційні трійки; два – чотири – всі разом; карусель; робота в малих групах, акваріум), технології колективно-групового навчання (обговорення проблем у загальному полі, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, навчаючи – учусь, ажурна пилка, аналіз ситуацій, вирішення проблем, дерево рішень).

2. Технології формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) **ігрові** (комунікативно-ігрові, драматико-педагогічні): технології реалізації мовних ігор (орфографічних, лексичних, граматичних, фонетичних, у техніці читання і письма), технології реалізації мовленнєвих ігор (ситуаційних, рольових, ділових) для формування мовленнєвих, лінгвосоціокультурної і навчально-стратегічної компетентностей, технології драматико-педагогічні формування ІКК.

3. Технології **обговорення дискусійних питань** у навчанні ІМіК: технології проведення дискусії іноземною мовою, технології проведення дискусії іноземною мовою в стилі телевізійного ток-шоу, технології проведення дебатів іноземною мовою.

4. Технології **проблемного навчання** ІМіК: технології відбору проблемних ситуацій для навчання ІМіК, технології реалізації частково-пошукового проблемного навчання, технології реалізації навчального дослідження, технології реалізації евристичного навчання.

5. Технології **інтенсивного навчання** ІМіК: технології реалізації сугестопедії у процесі формування ІКК, технології реалізації гіпнопедії у процесі формування ІКК, технології реалізації релаксопедії у процесі формування ІКК, “Інтел-технології”.

6. Технології **проектного навчання** ІМіК: технології реалізації моно- і колективних проектів у процесі формування ІКК, технології реалізації усномовленнєвих проектів у процесі формування ІКК, технології реалізації письмових проектів, технології реалізації видових проектів (дослідницьких, творчих, рольово-ігрових, інформаційних, практико-орієнтованих), технології реалізації Інтернет-проектів.

7. Технології **“Портфоліо”** у навчанні ІМіК: технології укладання

і використання навчального (мовного) портфеля, технології укладання і використання професійного портфеля вчителя/викладача ІМ.

8. Технології **групового навчання** ІМіК: технології організації парної роботи учнів/студентів у процесі формування ІКК, технології організації ланкової роботи учнів/студентів, технології організації диференційовано-групової роботи учнів/студентів, технології організації індивідуально-групової роботи учнів/студентів, технології організації кооперативно-групової роботи учнів/студентів.

9. Технології **“Case study”** у навчанні ІМіК: технології використання “традиційного” (паперового) кейсу у процесі формування ІКК, технологія використання електронного кейсу, технологія використання комбінованого кейсу (паперового і електронного).

10. Технології навчання ІМіК **інформаційно-комунікаційні**: технології дистанційного навчання: 1) мережні технології (Інтернет-технології, Веб-технології, поштові та мобільні технології), кейс-технології (з використанням мережі Інтернет, з використанням магнітних носіїв інформації), ТВ-технології (з використанням телефонного зв'язку, з використанням мережі Інтернет); 2) комп'ютерно орієнтовані технології (повністю комп'ютерне навчання, частково комп'ютерне навчання); 3) технології комбінованого (гібридного) навчання (поєднання дистанційного та електронного мережевого навчання з традиційним).

11. Технології **“Діалог культур”** у навчанні ІМіК: технології взаємопов'язаного навчання іноземної мови і культури, технології формування лінгвосоціокультурної компетентності.

12. Технології **інтегрованого навчання** ІМіК: технології інтегрованого навчання кількох мов, технології інтегрованого навчання кількох дисциплін (в тому числі іноземної мови), технології інтегрованого формування мовних і мовленнєвих компетентностей, технології інтегрованого формування мовних і лінгвосоціокультурної компетентностей, технології інтегрованого формування мовленнєвих і лінгвосоціокультурної компетентностей.

13. Технології **“Дальтон-план”** у навчанні ІМіК: технології “свобода” в оволодінні ІКК, технології “самостійність” в оволодінні ІКК, технології “співпраця” в оволодінні ІКК.

14. Технології **диференційованого навчання** ІМіК: технології реалізації рівневої диференціації навчання; технології реалізації диференціації навчання ІМіК за інтересами учнів/студентів, технології реалізації автономного навчання.

Вибір певної технології залежить від багатьох факторів: мети навчання, типу навчального закладу, методичної підготовки вчителя/викладача тощо.

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТА РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ

Огородник Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Вища освіта є системою, що розвивається, тому її модернізація є закономірним історичним процесом і пов'язана із необхідністю зміни освітньої моделі. Нова філософія освіти передбачає не лише оновлення змісту, форм і методів освітньої діяльності, але й зміни самої методології сучасної освіти та переформатування її у неперервний процес формування творчої особистості, здатної до саморозвитку і навчання упродовж усього життя [1]. У цьому контексті вища професійна освіта перетворюється на процес підготовки фахівця з орієнтацією на довгострокову перспективу. У процесі модернізації освітньої діяльності в контексті сучасних вимог великого значення набуває підготовка кваліфікованих кадрів у різних галузях суспільного життя, які володіють навичками та вміннями професійного іншомовного спілкування.

Найголовніша вимога глобалізації до спеціаліста – це вимога високого професіоналізму. Високі професійні якості українських морських фахівців роблять їх затребуваними на міжнародному ринку моряків. Відомо, що вітчизняний ринок праці морських фахівців має яскраво виражену експортну спрямованість через практичну відсутність власного флоту й, відтак, робочих місць. Попри те, що Україна є визнаним постачальником кваліфікованих морських кадрів на міжнародній арені, посідаючи 3-4 місце у світі (за різними оцінками), за умов жорсткого суперництва така позиція є досить хиткою. Запорукою збереження Україною лідерських позицій, на думку експертів, має стати беззаперечний професіоналізм її морських фахівців з його невід'ємною складовою – володінням англійською мовою як робочою мовою даної галузі. Ефективність реалізації поставленого завдання у професійній і мовній освіті майбутнього моряка багато у чому залежить від прийнятої освітньої концепції та побудованої на її основі моделі навчання. Сьогодні такою провідною концепцією виступає компетентнісний підхід, закріплений законом “Про вищу освіту”, однією з головних категорій якого є поняття “компетентність” як результат навчання та показник якості здобутої освіти [1]. Отже, провідні освітянські нормативні та концептуальні документи визначають компетентнісний підхід пріоритетом розвитку сучасної вітчизняної системи освіти. Перспективність компетентнісного підходу у вищій морській освіті визнано у 1995 р. і Міжнародною морською організацією (ІМО), яка задля досягнення своєї головної мети – безпеки мореплавання, опікується також і якістю морської освіти. Саме недостатнім рівнем підготовки фахівців морської галузі було зумовлено перегляд її базового нормативного документу – Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) від 1978 року [2]. Метою перегляду було створення стандартної системи компетентностей фахівців морського флоту на вимоги сучасної морської індустрії. У результаті було чітко визначено типові професійні функції на судні та спеціальні уміння, необхідні для їх виконання. Набір обов'язкових мінімальних компетентностей моряків відповідно до займаної посади зафіксовано у третьому розділі Конвенції – Кодексі ПДНВ 1995 р. Чільне місце серед них займає й професійно орієнтована англійська комунікативна компетентність. Змістовну та процесуальну повноту навчального процесу з формування професійно

орієнтованої англомовної комунікативної компетентності забезпечує особистісно-діяльнісний підхід через врахування індивідуальних особливостей курсантів (їхніх цілей, мотивів, інтересів, потреб) та віддзеркалення процесу реальної англомовної професійної комунікації. Використовуючи відповідні методи та засоби, створюючи необхідні предметні й комунікативні умови навчання на основі співробітництва, курсанти з викладачем укладають індивідуальні програми навчання. Самостійно визначені цілі та завдання курсу, обрані способи та прийоми навчання, творчий характер пропонованих завдань сприяють розвитку самоконтролю, саморегуляції й самооцінки просування в оволодінні мовою. Акцент на рефлексивну самооцінку, самоконтроль та саморегуляцію навчальної діяльності сприяє розвитку компонентів саморегуляції та в кінцевому рахунку підвищенню ефективності процесу формування англомовної компетентності у професійному спілкуванні. Рефлексія як здатність до самоаналізу власної ефективності є необхідною умовою успішності навчання. Індивідуально значущі рефлексивні вміння, визначені та розвинені в умовах особистісно-діялісного підходу до навчання, становлять надійне підґрунтя для розвитку автономії майбутніх фахівців флоту для навчання впродовж життя.

Характерною особливістю сучасного етапу формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців флоту в англомовному професійному спілкуванні є його перебування у так званому тривимірному освітньому середовищі, що, відповідно, висуває вимоги та критерії трьох рівнів – міжнародного, європейського і національного. На сьогодні всупереч прагненню навчального процесу відповідати зазначеним вимогам вочевидь є їх неузгодженість і відокремлене існування. Встановленню чіткої системи визначення рівнів володіння мовою відносно розроблених шкал дескрипторів покликаний рівневий підхід.

Отже, з огляду на сучасні тенденції розвитку вищої професійної освіти, модернізації системи навчання англомовного спілкування майбутніх фахівців морського та річкового транспорту сприятиме впровадження компетентнісного, особистісно-діялісного, рефлексивного і рівневого підходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон “Про вищу освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – *Назва з екрана*.
2. STCW. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1995 (amended in 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://www.seajobs.ru/sea_programms/STCW95.pdf – *Назва з екрана*.

НАВЧАННЯ ЗА ТИЖНЕВИМ ПЛАНОМ ЯК ОДНА З ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ АВТОНОМНОГО НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Олійник Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема організації автономії навчання є досить актуальною як у зарубіжній, так і у вітчизняній педагогіці. Проте, незважаючи на досить велику кількість досліджень, поки що не досягнуто єдиної думки ні щодо визначення самого терміна автономії та її компонентів, ні щодо цілей навчальної автономії та можливостей її впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах. Автономію у вивченні іноземної мови розуміють як:

- організацію навчання на основі врахування індивідуальних потреб та інтересів учнів;
- самостійне (позакласне/позааудиторне) вивчення мови, яке передбачає вибір учнем місця і часу виконання передбачених навчальних завдань;
- вибір власних прийомів і стратегій вивчення мови;
- відповідальність учня за власний процес навчання;
- вибір групою або окремим учнем власної траєкторії навчання;
- здатність та вміння учня навчатися.

Більшість дослідників вважає, що автономія навчання може існувати лише в умовах навчання дорослих, або використовуватися лише у вищих навчальних закладах. При цьому зазначається, що багато студентів першого курсу стикаються зі значними труднощами, отримавши можливість і необхідність самостійно планувати свою навчальну діяльність. Це обумовлено тим, що вчорашні школярі не готові планувати, що і в якому обсязі вивчати; дотримуватися термінів виконання певних видів робіт (здачі рефератів, курсових робіт тощо); проводити самооцінку власної навчальної діяльності. І, хоча в більшості вітчизняних університетів обсяг аудиторних занять часто перевищує обсяг самостійної роботи студентів, існує стійка тенденція до підвищення самостійності, а значить, і відповідальності студента за результати свого навчання.

Разом з тим, практика використання автономних форм навчання у загальноосвітніх навчальних закладах показує їх достатню ефективність. Учні звикають до відповідальності за результати свого навчання, вчать його планувати й організовувати, підбирати найбільш ефективні засоби, прийоми і форми роботи, аналізувати отримані результати тощо. Звичайно, тут не може йтися про повну автономію, а лише про певні її елементи.

Одним із прикладів організації автономної навчальної діяльності учнів є робота за тижневим планом. Це одна з форм відкритого навчання, яка бере свій початок у педагогіці Селестена Френе, Петера Петерсена і Хелен Паркхерст на початку ХХ століття. Головна ідея методики навчання за тижневим планом полягає у тому, що учні отримують завдання на тиждень, а далі самі визначають коли, які завдання, з ким і де вони будуть виконувати. Таким чином, учні беруть на себе відповідальність за організацію власного процесу навчання. Ця форма навчання набула значної популярності за кордоном, зокрема у ФРН, проте практично не використовувалась у вітчизняних школах. Соціальне замовлення нашого суспільства на підготовку учня, здатного до навчання протягом всього життя, стимулює, в тому числі, і до пошуку нових форм навчання.

У Київській СШ № 239 триває експеримент, метою якого є теоретичне обґрунтування і експериментальна перевірка ефективності навчання української, німецької мов та математики за тижневим робочим планом. На початковому етапі експерименту були проаналізовані сучасні підходи до розвитку навчальної автономії, учителі ознайомились з досвідом німецьких колег щодо використання тижневого плану в загальноосвітніх навчальних закладах, та проаналізували можливості його використання у навчально-виховному процесі українських шкіл. На самостійне опрацювання були винесені окремі теми з урахуванням індивідуально-вікових особливостей учнів. І хоча експеримент ще не завершився, вчителі зазначають, що значно зріс інтерес до навчання більшості учнів. Вони більш усвідомлено почали ставитися до власного навчання, його результатів. Успішність учнів при засвоєнні тем, які вивчались протягом роботи за тижневим планом, є значно вищою, ніж тих, які вивчались із застосуванням звичної класно-урочної системи.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ КУРСУ З СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Ольховська А.С.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Інструментальний компонент посідає одне з провідних місць в структурі фахової компетентності перекладача про що свідчать дослідження [1, с. 3], проведені із залученням представників перекладацької галузі (тобто фактично майбутніх роботодавців) та розробки [5], виконані в межах Європейської підготовки перекладачів *EMT (European Master's in Translation)*, яка являє собою проект партнерства Європейської Комісії та вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку перекладачів на рівні магістратури. У рамках проекту було встановлено знак якості (*quality label*), який надається тим університетським магістерським програмам підготовки перекладачів, які у повній мірі враховують у навчанні узгоджені професійні стандарти та потреби ринку, зокрема мають у структурі підготовки перекладачів один або декілька курсів з сучасних перекладацьких технологій.

Структура інструментального компоненту фахової компетентності перекладача доволі складна та включає широкий спектр знань, навичок та вмінь, починаючи від елементів загальної комп'ютерної грамотності (вміння користуватися текстовими процесорами, електронною поштою, принтерами, сканерами тощо) і закінчуючи спеціалізованими програмами автоматизації перекладу та локалізації, спеціалізованим обладнанням для виконання синхронного перекладу із застосуванням технологій дистанційного перекладацького супроводу заходів. Як відзначають дослідники [4], сучасні студенти вже володіють основами комп'ютерної грамотності, оскільки вони притаманні не самій лише перекладацькій галузі, а потрібні в багатьох сферах життя. Саме тому, узагальнюючи результати низки досліджень [1, с. 3–5], можна зробити висновок, що пріоритет при формуванні згаданого компоненту слід надати специфічним перекладацьким технологіям, які студентам буде важко засвоїти самотужки і з якими вони не зустрічаються у своєму

повсякденному житті.

Для письмових перекладачів найважливішою складовою, без сумніву, є володіння технологією автоматизації перекладу. Автоматизація перекладу поняття дуже широке, адже у найбільш загальному значенні, сюди можна віднести усе, що допомагає перекладачеві прискорити та вдосконалити процес перекладу (наприклад та сама електронна пошта, системи машинного перекладу, системи управління термінологією тощо). Проте, вважаємо за доцільне зосередити увагу на специфічних програмах автоматизації перекладу, які не входять в коло засобів загальної комп'ютерної грамотності і з якими студенти не стикаються у повсякденному житті, але володіння якими є обов'язковою умовою переважної більшості роботодавців [1, с. 3]. Про важливість володіння вміннями користування системами автоматизованого перекладу переконливо свідчить той факт, що програма підготовки перекладачів в європейських або американських університетах обов'язково передбачає навчання CAT-інструментів, оскільки вищі навчальні заклади прагнуть надати студентам необхідні та актуальні професійні вміння [2, с. 4]. У нашій країні запровадження згаданих програм в програму підготовки перекладачів знаходиться на початковому етапі, а основна робота із запровадження сучасних систем автоматизації перекладу до процесу підготовки перекладачів на перекладацьких відділеннях українських ВНЗ ще попереду, адже, беручи до уваги значущість цього компоненту для забезпечення конкурентоспроможності фахівця на ринку праці, цілком зрозуміло, що такий курс має посісти значне місце в структурі фахової підготовки перекладача.

Для усних перекладачів провідну роль відіграватиме опанування обладнання для синхронного перекладу, а також сучасних технологій забезпечення дистанційного синхронного перекладацького супроводу різноманітних заходів, адже розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та бурхливі процеси глобалізації спричиняють зростання попиту на усний переклад у дистанційному форматі (*remote interpreting*) під час проведення вебінарів та інтерактивних конференцій із залученням людей багатьох національностей, які є носіями різних мов [6].

Отже, доходимо висновку, що формування інструментального компоненту фахової підготовки спеціаліста з перекладу має бути гармонійним, тобто включати навчання сучасних технологій не тільки письмового, але й усного перекладу, оскільки останній користується дедалі більшим попитом в умовах сучасного перекладацького ринку. Саме тому, перспективу подальших досліджень вбачаємо у детальному вивченні сучасних технологій письмового та усного перекладу з метою розробки відповідної методики навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьев В. Современный переводчик [Электронный ресурс] / В. Воробьев. – Режим доступа : <http://voxtran.net/uchebnye-resursy/prezentatsii/sovremennyi-perevodchik>.
2. Кутузов А. Б. Компьютерные технологии в формировании профессиональной компетенции переводчика / А. Б. Кутузов // Языки профессиональной коммуникации : тезисы докладов III Междунар научн. конф., (23–25 октября

2007 г.). – Челябинск, 2007. – С. 244–250.

3. Як готувати готові кадри [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=4DT9D9IRAg&list=PL9w6AltRshw5iqADeIa1xVl-vOitg-rKF&index=13>.

4. Bowker L. Computer-aided translation: translator training / Bowker L. // The Routledge Encyclopedia of Translation Technology. – London and New York : Naylor & Francis Group, 2015. – P. 88–104.

5. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. EMT expert group [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.

6. Silva C. When Technology Meets Simultaneous Interpreting: A Glimp into the World of Webcast Interpreting [Electronic resource] / Silva C. // The ATA Chronicle. – 2014. – Access mode : http://www.atanet.org/chronicle-online/wp-content/uploads/4304_17_silva.pdf.

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ КУРСУ ЗА ВИБОРОМ “КРАЇНОЗНАВСТВО” В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ЧИТАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Осадча Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Курс за вибором “Країнознавство” є обов’язковим навчальним предметом, що відноситься до основних курсів за вибором та включає передусім знання про країну, мова якої вивчається: дає уявлення про соціально-економічний стан народу, його історію, географію, етнографію, духовне багатство, традиції, обряди, що є характерними для цього народу, та його особливості мови, мовленнєву поведінку носіїв цієї мови, що є цінним лінгвосоціокультурним матеріалом.

Успіх організації освітнього процесу в курсі за вибором “Країнознавство” в профільній школі зумовлений принципами навчання, згідно з якими він відбувається в межах курсу за вибором. Навчання в межах зазначеного курсу, згідно з нашими переконаннями, необхідно здійснювати з урахуванням **принципу інтеграції та диференціації**, що передбачає комплексне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності. Специфіка цього принципу при викладанні країнознавства полягає також в інтеграції міжпредметних зв’язків між профільними предметами філологічного циклу, географією, історією. “Країнознавство”, як самостійна дисципліна, має комплексний характер, включаючи географічні аспекти, історичні, етнографічні, соціальні та ін., які мають інтегруватися один з одним, що призводить до формування “суспільного фону” (за Фурмановою В.П.). Під суспільним фоном, розуміємо сукупність країнознавчих знань, інтеграцію різних аспектів буття (географічні аспекти, історичні, етнографічні, соціальні та ін.), що змінили свою якість та створили структуру навчальної дисципліни.

Особливо важливим питанням у розробці курсу за вибором “Країнознавство”

є проблема вирішення його організації, а саме **принцип модульності змісту курсу**. Під модулем (за Солововою О.М.) ми розуміємо автономну частину курсу, що має цільову програму дій, необхідне програмне та навчально-методичне забезпечення, достатнє для побудови різних освітніх траєкторій у його межах, що легко поєднується з іншими модульними курсами, а за необхідності його зміст, організаційну форму та обсяг можна змінити за рахунок гнучкості його структури. Використання модульної системи надає можливість швидко реагувати на зміни цілей навчання або вимог до підготовки випускників профільної школи шляхом додавання або вилучення окремих модулів, розширення або звуження їх змісту, встановлення гнучкої послідовності модулів у межах курсу за вибором.

Модульна організація навчання у межах курсу за вибором “Країнознавство” передбачає дотримання **принципу гнучкості та нелінійності** (за Черниш В. В.) моделювання змісту країнознавчого матеріалу. Вказаний принцип пов’язаний з попереднім, адже вони є взаємозумовленими та доповнюють один одного. Нелінійність побудови елективного курсу дозволяє варіювати структуру організації навчання в межах кожного окремого модуля, тобто теми подаються не послідовно, засвоєння кожного наступного модульного блоку інформації не спирається на попередній. Кожен блок інформації є самодостатнім елементом, що дозволяє варіювати порядок його вивчення, дозволяючи зробити викладання курсу гнучким. Щодо визначення тематики блоків інформації про кожну з окремих англomовних країн, вважаємо доцільним спиратись на методику створення та роботи з культурограмами (за Кузьменковою Ю.Б). **Культурограмна організація матеріалу** дозволяє створити банк країнознавчої інформації та організувати матеріал за певною схемою. Курс за вибором “Країнознавства” складається з чотирьох модулів, присвячених вивченню країнознавства Ірландії, Канади, Австралії та Нової Зеландії. Модульна структура курсу дозволяє вивчати модулі в будь-якій послідовності. Кожний модуль, в свою чергу, має також гнучку організацію, що дає можливість вивчати теми в будь-якій послідовності, але, кожен модуль має орієнтовану культурограмну організацію: background: land and climate, history; the people: population, language, religion, general attitudes, personal appearance; customs: greetings, gestures, visiting, eating; lifestyle: family, dating, marriage, diet, recreation, holidays, commerce; society: government, economy, education, health, transport, communication; social interaction: space distancing, attitude to time, display of emotions; communication: communicative support, safe and dangerous topics, contact organization, conversational Do’s and Taboo’s.

Отже, курс за вибором “Країнознавство” як ефективний засіб формування лінгвосоціокультурної компетентності у читанні в учнів старшої школи філологічного профілю на матеріалі автентичних країнознавчих текстів, характеризується модульністю змісту курсу, гнучкістю та нелінійністю, культурограмною організацією матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фурманова В. П. Организация курса страноведения в системе профессиональной подготовки учителей иностранного языка (немецкий язык) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Фурманова Валентина Павловна. – М., 1984. – 173 с.
2. Черниш В. В. Методика формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної компетенції в говорінні : [монографія] / Валентина Василівна Черниш. – К. : Ленвіт, 2013. – 396 с.

ВРАХУВАННЯ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПІЛКУВАННЯ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ДІАЛОГІЧНИХ ЄДНОСТЕЙ РІЗНИХ ВИДІВ ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ

Пономарьова Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Наріжним каменем сучасної теорії та практики методики навчання іноземних мов є набуття тими, хто навчається, іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) необхідної для здійснення міжкультурної комунікації. Ефективність реалізації останньої прямо залежить від рівня сформованості у студентів однієї з її складових – лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСК), яка повинна зумовлювати готовність і здатність українських студентів розуміти, вибирати і використовувати відповідно до міжкультурного контексту іншомовні засоби спілкування з національно-культурною специфікою, а також набувати міжкультурних знань і користуватися ними для досягнення поставленої мети у процесі спілкування з носіями інших країн. Останні, як правило, володіють інакшим набором фонових знань, ціннісних орієнтацій та моделей і норм вербальної та невербальної поведінки у суспільстві, таким чином, міжкультурне спілкування передбачає взаємодію між представниками різних мовних і концептуальних картин світу.

Виникнення міжкультурних непорозумінь, психологічних бар'єрів у спілкуванні та конфліктів – це наслідки незнання, неуважного ставлення або навіть неприйняття представниками різних культур базових, а тому найбільш важливих національно-культурних особливостей процесу усномовленнєвої міжособистісної взаємодії: контекстуальних, ситуативних і стильових розбіжностей. Чим більше різниця між культурами, до яких належать співрозмовники, тим більше може виявитись прірва неприйняття ними один одного.

Вирішення проблеми полягає у формуванні в студентів на заняттях з практики іншомовного мовлення соціолінгвістичної компетентності як однієї з трьох складових ЛСК, що відбиває соціально-культурні параметри спілкування. Цей вид компетентності є важливим для адекватного сприймання комунікантами один одного, вміння орієнтуватися в іншомовному контексті й реагувати у різноманітних ситуаціях мовлення згідно з комунікативними умовами міжкультурного спілкування.

В основі соціолінгвістичної компетентності лежить складна взаємодія відповідних знань, навичок і вмінь, а також здатність аналізувати тісні зв'язки між мовою і культурою, та здійснювати рефлексію власної іншомовної вербальної та невербальної поведінки у певній комунікативній ситуації. Остання повинна унаочнювати національно-культурну реальність спілкування і формувати у студентів стійкі асоціації вербальної та невербальної поведінки у конкретному ситуативному контексті.

Так, для успішного вирішення комунікативних завдань під час спілкування з носіями японської культури українські студенти мають опанувати, поміж інших, знаннями про:

- вплив соціальних стосунків між комунікантами на вибір ними зразків мовлення (ЗМ) доречних їх соціальним ролям “вищий за соціальним станом” – “нижчий за соціальним станом” у суспільстві;
- відносини “свій – чужий” у японському суспільстві та їх вплив на вибір комунікантами доречних ЗМ;
- місце і роль невербальних засобів комунікації у процесі мовленнєвої взаємодії між японцями;
- роль засобів вираження емоціонального стану мовця в діалогічному мовленні (модальність).

Отже, у процесі навчання діалогічного мовлення японською мовою українські студенти повинні набути навички вживання лексико-граматичних структур, що вживаються згідно із соціальним статусом обох співрозмовників та відносинами “свій – чужий”, навички використання невербальних засобів комунікації з носіями японської культури, достатніх для адекватного взаєморозуміння співрозмовників, а також навички вживання засобів емоціонального стану, беручи до уваги умови ситуації спілкування та контекст взаємин між комунікантами.

Так, навчання студентів діалогічних єдностей (ДЄ) з урахуванням національно-культурних норм поведінки японською мовою (ЯМ) ми пропонуємо почати з аналізу умов комунікативної ситуації мовлення за класичними параметрами: хто, кому, про що, з якою метою і за яких умов повідомляє (Скалкін В.Л.). При цьому, аналізу підлягають соціальні стани обох співрозмовників з точки зору вибору адекватних мовних засобів, враховуючи приналежність партнера по спілкуванню до так званої “групи своїх” чи до “групи чужих”. Наприклад, якщо бесіда відбуватиметься між студентом і викладачем, який є старшим від студента за соціальним статусом, то студентом по відношенню до викладача мають вживатися підкреслено-ввічливі лексико-граматичні мовні засоби (МЗ), тут треба зазначити, що по відношенню до власних дій і предметів дійсності, які стосуються безпосередньо студента, ним вживатимуться МЗ так званого “ввічливо-зневажливого” стилю, а по відношенню до дій і предметів дійсності, які стосуються викладача – МЗ “ввічливо-догідливого” стилю, тоді як викладач буде вживати у мовленні лише засоби спілкування нейтрально-ввічливого стилю. Ось так виглядає ДЄ “повідомлення-запитання” між викладачем японкою Сасакі та тайським студентом Аруном, підкреслені слова є двома формами дієслова їхати *іки*,

що вжиті комунікантами у двох зазначених вище стилях мовлення:

Sasaki sensei: Watasi wa kotosi Tai ni ikimasu.

Gakusei Arun: Sou desu ka? Sasakisan wa itsu Tai e irassyaimasu ka?

Таким чином, формування у студентів соціолінгвістичної компетентності, яке здійснюється шляхом аналізу компонентів іншомовної комунікативної ситуації, що впливають на вибір ними адекватних комунікації МЗ, сприяє ефективному оволодінню студентами японського діалогічного мовлення.

ЧИННИКИ АКТУАЛЬНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ІСПАНСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

Прон К.О.

Київський національний лінгвістичний університет

На даному етапі розвитку нашої держави особлива увага приділяється економічному, суспільно-політичному та культурному життю. Велика психологічна завантаженість українців спонукає їх до пошуку нових емоцій та розширенню горизонтів пізнання, а також порівняння рівнів проживання у різних країнах, тому все більшого росту набуває туристична галузь. Спрямованість України на європейську інтеграцію, спонукає зацікавленість наших громадян на подорожі до розвинених країн даного простору, а особливо до Іспанії. Фактично, український ринок праці потребує спеціалізованих кадрів зі знанням іспанської мови, щодо індустрії туризму.

Однією із провідних компетенцій, яка служить менеджеру з туризму для організації подорожі закордон, є діалогічне мовлення. Даний спеціаліст повинен володіти навичками, як писемного діалогу, так і усного. Це важливо для ведення адекватного спілкування з іноземними партнерами. Слід зазначити, що діалогічне мовлення має бути професійно орієнтоване для того щоб, досягати максимального порозуміння зі співрозмовником. Саме тому актуальним для сьогодення є навчання професійно орієнтованого іспанського діалогічного мовлення майбутніх менеджерів туризму.

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі за останні роки напрацьована певна теоретико-методична база з питанням формування професійно орієнтованої діалогічної компетентності. Так, наприклад, Бігич О.Б., Максименко Л.О., Огуй О.М., Окопна Я.В. та інші [1], розглядають даний процес з урахуванням відмінностей у сферах спілкування, професійних ролей, типах професійних діалогів, мовного і мовленнєвого матеріалу. Слід підкреслити, що частина вчених приділяє особливу увагу ролі навчання другої іноземної мови після першої. Це у своїх працях висвітлюють Бім І. Л., Лапідус Б.А., та інші [2; 3; 4].

Проте, незважаючи на розмаїття наукових праць з професійно орієнтованого навчання іноземних мов, проблема навчання іспаномовного діалогу майбутніх фахівців з менеджменту туризму залишається не дослідженою. Даний факт та соціальний попит суспільства на спеціалістів у туристичній сфері, які б володіли іспанською мовою, а також недостатня розробленість цієї теми

в методичному плані, з іншого боку, визначають актуальність формування професійно орієнтованого іспанського діалогічного мовлення майбутніх менеджерів туризму.

Не викликає сумніву, що існує низка чинників, які зумовлюють актуальність професійно орієнтованого іспанського діалогічного мовлення майбутніх менеджерів туризму. На наш погляд їх слід розділити на дві групи. До першої ми відносимо чинники, які лежать в економічній та соціокультурній площині, тоді як до другої науково-методичні. Це перш за все, сучасні вимоги до якості освіти як результату реформування національної економіки України; процеси інтегрованості нашої країни у європейський простір; зростання попиту на туристичні продукти в іспаномовні країни; активізація співпраці українських бізнес структур з іноземними партнерами. Також, ми вважаємо, що доцільно зазначити потребу суспільства у висококваліфікованих кадрах даної спеціальності, які володіють навичками та вміннями професійно орієнтованої іспаномовної компетентності в діалогічному мовленні; необхідність удосконалення професійно орієнтованої іспаномовної підготовки фахівців в діалогічному мовленні, здатних до активної співпраці з іноземними партнерами. Можна стверджувати, що в Україні фактично відсутнє теоретико-практичне обґрунтування методики навчання іспанського діалогічного мовлення майбутніх менеджерів туризму, на основі вже набутих ними вмінь та навичок з англійської мови.

Можна зробити висновок, що актуальність дослідження формування професійно орієнтованого іспанського діалогічного мовлення майбутніх менеджерів туризму зумовлюється низкою чинників, що відносяться до економічної, соціально-культурної та науково-методичної площин. Залежно від освітніх мовленнєвих компетенцій майбутніх фахівців зі сфери туризму змінюється і їх методика навчання професійно орієнтованого іспанського діалогічного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей: [колективна монографія] / [загальн. і наук. ред. Бігич О.Б.] – К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – 383 с.
2. Бим И.Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского). – Обнинск : Титул, 2001. – 127 с.
3. Лapidус Б.А. Обучение второму иностранному языку как специальности. – М. : Высшая школа, 1980. – 176 с.

КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ

Романов І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

В сучасних умовах швидкого розвитку інформаційних технологій та збільшення джерел інформації процес навчання вимагає більш ефективних та сучасних методів викладу інформації. Ці методи повинні дозволити тим, хто

навчається, отримувати достатній обсяг навчального матеріалу та забезпечити достатній рівень володіння цим матеріалом. На сьогоднішній день такі методи навчання називаються інтерактивними. Основною ідеєю інтерактивних методів є те, що вони базуються на взаємодії між викладачем і студентами, а також позитивно впливають на розвиток та успіхи в навчанні: розвивається критичне мислення, розвивається вміння вирішувати конкретні задачі, швидко приймати рішення, знаходити оригінальні шляхи розв'язання конкретних задач, вести діалог, відстоювати власну думку тощо. Одним із інтерактивних методів є кейс-метод, відомий як метод ситуативного навчання на конкретних прикладах.

Кейс-метод – це метод навчання, який враховує всі особливості дисципліни, яка вивчається та формує необхідні знання, навички та вміння [2].

Особливістю кейс-методу є те, що він передбачає не тільки вирішення певної проблеми або ситуації, а й актуалізацію та засвоєння певних знань з даної ситуації. Таким чином, це дозволяє використання кейсів і для навчання іноземної мови, зокрема лексики.

Кейс – це опис конкретної ситуації, який використовують як педагогічний інструмент, що допомагає студентам на заняттях з іноземної мови:

- краще та глибше засвоїти нові лексичні одиниці або перевірити вже раніше вивчену лексику;

- дає можливість на практиці застосувати набуті теоретичні знання та перевірити правильність своїх власних ідей чи висунутих гіпотез;

- підвищує рівень інтересу безпосередньо до теми заняття й стимулює бажання вивчати нові лексичні одиниці;

- поглибити знання з теми, зокрема знання лексичних одиниць;

- розвинути здатність до аналізу та критичне мислення; здатність до швидкого прийняття рішень; здатність до пошуку інших варіантів до вирішення проблеми; вміння вести дискусію та відстоювати свої думки та дії;

- розвинути комунікативні навички [3].

В залежності від цілей навчання кейси можуть відрізнятися за змістом та викладом інформації: наприклад, кейси, спрямовані на аналіз та оцінку ситуації; кейси, які навчають вирішувати проблеми та приймати рішення тощо.

Відповідно до цілей розрізняють такі типи кейсів:

- практичні (які відображають абсолютно реальні життєві ситуації);

- навчальні (які відображають найбільш типові ситуації з якими прийдеться зіштовхнутися спеціалісту, але на першому місці в таких кейсах стоїть навчання та виховання, тому в них завжди присутній елемент умовності);

- науково-дослідні (які виступають моделлю для отримання нових знань про ситуацію та правилами поведінки в таких ситуаціях) [1].

Для ознайомлення та автоматизації дій з лексичними одиницями доцільніше буде поєднувати використання практичних (ситуації з особистого досвіду та загальної практики) та навчальних кейсів (ситуації, з якими можливо стикнутися на практиці).

За розміром кейси бувають:

- міні-кейс (від одної до декількох сторінок, які займають половину заняття);

- кейс середнього розміру (займає одне заняття);
- об'ємні кейси (від десяти сторінок й може займати декілька занять) [2].

Враховуючи, той факт, що аудиторних годин з іноземної мови у майбутніх фахівців із права небагато, то краще для ознайомлення, засвоєння, автоматизації ЛО використовувати міні-кейси, але в деяких випадках й кейси середнього розміру.

Розробляючи кейс-ситуації, слід пам'ятати про основні елементи кейсу, які повинні бути зазначені та окреслені [4]:

- середовище, тобто місце чи місця де відбувається дія;
- тема, тобто про що йдеться в ситуації;
- проблемні питання, які виникають та потребують вирішення;
- певна висхідна інформація по ситуації;
- спосіб вирішення ситуації, тобто як треба вирішити проблему: творчо, дедуктивно, індуктивно;
- аналіз ситуації, тобто треба знайти єдине рішення (закритий кейс), або декілька альтернативних рішень (відкритий кейс);
- час, який потрібен для вирішення ситуації.

Враховуючи той факт, що кейси планується використовувати для формування іншомовної лексичної компетентності, то важливо окреслити в самому кейсі й лексичні одиниці, якими студенти мають оволодіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зубар К.І. Вказівки до підготовки завдань за кейс-методом, виступ на методичному семінарі викладачів, 2006р. – Режим доступу: <https://pedkab.wordpress.com/2013/01/28/>
2. Савельєва М.Г Педагогические кейсы: конструирование и использование в процессе обучения и оценки компетенций студентов: [учебно-методическое пособие]. – Ижевск : УдГУ, 2013. – 94 с.
3. Скринник З.Е. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (casestudy) : [навчально-методичний посібник].– Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2012. – 145 с.
4. Сурмин Ю., Сидоренко А. Ситуационный анализ или Анатомия Кейс-метода. – К. : Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.

МОТИВАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Рубан А.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні життєві умови вимагають таких підходів до забезпечення професійного становлення особистості, які дозволяють студентам в процесі професійної підготовки сформувати особистісні якості, які сприяють адаптації до постійно змінюваного соціуму [2, с. 3].

Необхідність посилення мотивації до вивчення або удосконалення знань з іспанської мови має багато першопричин. У контексті особистісно-діяльнісного та професійно орієнтованого підходів до освітнього процесу, розглянемо мотивацію як сукупність особистісних та професійно діяльнісних мотивативних елементів заняття, які відповідають інтересам студентів та забезпечують умови для оволодіння майбутньою професією. Студентство, загалом, визначається як особлива соціальна категорія, специфічна спільнота людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти. З одного боку, це центральний період становлення характеру й інтелекту, активної соціалізації людини, становлення справжнього авторства у визначенні й реалізації власного погляду на життя та індивідуального способу життя, а з іншого – студентство вирізняється найвищим рівнем пізнавальної мотивації, знаходячись у фазі опанування професії, прийняття норми професійної діяльності і фахового спілкування, усвідомлюючи суть професії і свою причетність до неї [1, с. 6].

Проте, в аудиторіях викладачі часто стикаються з низькою мотивацією учіння у більшості першокурсників. Це пов'язано з тим, що у старшому шкільному віці знання трактуються як засіб вступу до університету для отримання хорошої професії. Ставши першокурсником, стара мотивація вже не спрацьовує, а нова ще не сформувалась [1, с. 7].

Тому, розуміючи вагомість мотивації для успішності освітнього процесу загалом, та для ефективності взаємодії викладача зі студентом на заняттях, ми вважаємо, що викладачі мають цілеспрямовано формувати у студентів навчальну мотивацію, дотримуючись при цьому принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу з іспанської мови.

Виходячи з того, що практичною метою на заняттях з іспанської мови є формування іспаномовної комунікативної компетентності, більшість викладачів стратегічною ціллю обирають навчити студентів спілкуванню, а саме говорінню, применшуючи при цьому важливість інших видів мовленнєвої діяльності. За даними досліджень, 45% часу людина проводить слухаючи, тому аудитивна компетентність потребує відповідного формування [3].

Розглянемо найчастіші ситуації, в яких виникає потреба у сприйнятті інформації на слух і поділимо їх на декілька груп. До першої групи віднесемо *особисті* ситуації, або ситуації з *повсякденного життя*: зміст пісень, фільмів та аудіокнижок, радіо- або теленовини, повідомлення по гучномовцю в аеропорті чи на вокзалах, звертання обслуговуючого персоналу в готелі, безпосереднє спілкування зі співрозмовником та ін.; друга група ситуацій – *професійно діяльнісні* (мова йде про безпосередній процес навчання іспанської мови, тому розглядаються професійно орієнтовані навчальні ситуації): розуміння завдання або коментаря викладача, виявлення різниці вимови між тими чи іншими фонемами у регіональній вимові іспанців, визначення логічних наголосів, пауз, ритмічних та синтагматичних груп, тоном в іспанських реченнях та співвідношення іспанської та української інтонацій, ознайомлення з полісемією іспанських лексичних одиниць та з'ясування варіантів їхнього вживання, простеження різниці між офіційно прийнятими значеннями граматичних

структур і часів в іспанській мові та реальним їхнім застосуванням у мові, тренування мовної здогадки і т. п. З огляду на те, що провідною діяльністю студентів є професійно орієнтоване учіння, ми робимо висновок, що формуючи професійно орієнтовану аудитивну компетентність, необхідно визначити домінуючими видами мотивів на заняттях з іспанської мови – професійно діяльнісні. А беручи до уваги їхні пізнавальні й орієнтовані на особистісне самовизначення інтереси, можемо визначити аудіотексти на життєво важливі і цікаві для студентського віку теми матеріалом для формування повноти уявлень про обрану професію.

Мотивація до прослуховування того чи іншого аудіоматеріалу і роботи з ним зростає, коли збільшується розуміння того, де і як можна примінити набутий досвід під час виконання певних видів діяльності. Тому, до процесу формування аудитивної компетентності у майбутніх учителів іспанської мови доцільно постійно включати тексти для аудіювання, які поглиблюють знання про майбутню професію і мотивують студентів до впевненого професійного самовизначення, головними ознаками якого є осмислена й тверда готовність до активної самостійної професійної діяльності та прагнення постійно в ній удосконалюватися [1, с. 10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б. Особистісно-діяльнісний підхід як контекст науково-методичного дослідження сучасного студента // Сучасний студент у контексті особистісно-діяльнісного підходу: за результатами науково-методичних досліджень: [колективна монографія] / О.Б. Бігич, М.М. Волошинова, М.С. Глазунов та інш.; [за заг. і наук. ред. О.Б. Бігич]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – 148 с.
2. Чувилина О. В. Методика обучения студентов неязыкового вуза самостоятельной работе с материалами СМИ при использовании интернет-технологий (английский язык) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения и воспитания” / О. В. Чувилина. – Н. Новгород, 2009. – 24 с.
3. Lieve Behiels Estrategias para la comprensión auditiva: Edición digital. – Modo de acceso <http://marcoele.com/descargas/navas/08.behiels.pdf>
4. Marcela Spezzapria Cuando la motivación y la comprensión auditiva cruzan sus manos: Edición digital. – Modo de acceso http://marcoele.com/descargas/enbrape/spezzapria_motivacion.pdf

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Савлук А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема індивідуалізації освітнього процесу завжди була в центрі уваги багатьох учених і практиків. Значний вклад у методикоу індивідуалізації навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах внесли С.Ю.Ніколаєва, М.А.Акопова, Н.В.Баграмова, І.В.Коломієць, Т.П. Лісійчук, Т.А.Некрасова та

інші. Певні рекомендації щодо окремих питань з організації індивідуалізованого навчання представлено зарубіжними авторами (H.B.Altman, R.Arends, D.Nunan, S.Sheerin, A.Strauss, G.Strurtridge, H.Reinert), які під індивідуалізацією розуміють з одного боку, лише гнучкість процесу навчання, тобто творчий підхід викладача до своєї роботи, з іншого – можливий спосіб вивчення і розвитку інтересів і здібностей студентів, а також мотивів їхнього навчання. Більшість з них передбачає індивідуальні режими навчання, врахування прогресу кожного студента в рамках його особистих можливостей, комплектування багатоступінчатих навчальних груп і, нарешті, введення у процес навчання розширених програм. Під індивідуалізацією навчання іноземної мови вітчизняні науковці розуміють пристосування навчальних впливів до індивідуально-психологічних особливостей кожного студента, з одного боку і створенню сприятливих умов для розвитку спеціальних здібностей і можливостей студентів, з другого [1, с. 481].

Цілі індивідуалізації професійно орієнтованого читання можна поділити на основні та допоміжні. До основних відносять: заповнення прогалин у рівні володіння студентом читання і своєчасне усунення нового відставання, що з'являється; забезпечення максимально продуктивною роботою всіх студентів; створення умов для розвитку вмінь професійно орієнтованого читання. Допоміжні цілі індивідуалізації професійно орієнтованого читання включають: активізацію освітнього процесу; стимулювання навчальної діяльності студентів; формування індивідуального стилю і вмінь самостійної роботи; створення позитивного емоційного фону навчального процесу тощо.

Методика навчання індивідуалізованого читання студентів II курсу спеціальності 6.050601 “Теплоенергетика”, які вивчають професійну англійську мову, має забезпечувати формування навичок і вмінь в індивідуалізованому читанні, які дозволять студентам розуміти тип і цільове призначення тексту, орієнтуватися в ньому відповідно до комунікативних завдань та отримувати потрібну інформацію. Основною метою індивідуалізованого навчання професійно орієнтованого читання майбутніх теплоенергетиків є навчання студентів різних видів читання. Залежно від комунікативної мети використовуються такі види читання: 1) з розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне читання); 2) з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить (переглядове читання); 3) з повним розумінням тексту (вивчаюче читання). Перелічені цілі індивідуалізації можуть бути досягнуті лише за умови реалізації різноманітних видів індивідуалізації процесу формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності.

Ми вважаємо, що на сьогодні використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі індивідуалізованого навчання професійно орієнтованого читання сприяє підвищенню інтересу й загальної мотивації завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу; активізації навчання більш привабливим і швидкозмінним формам подання інформації; оперативного доступу до навчального матеріалу. Застосування ІКТ значно підвищує інтенсивність

освітнього процесу, дозволяє охопити значний обсяг навчального матеріалу, який завдяки позитивній мотивації засвоюється міцніше.

Сьогодні існує багато комп'ютерних програм та платформ, які допомагають викладачу вищої школи реалізувати індивідуалізацію навчання.

Наприклад, система Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, відома як система управління навчанням (Learning Management System) або віртуальне навчальне середовище (Virtual Learning Environment) [2]. Вона призначена для організації та управління навчанням у мережному середовищі з використанням Інтернет-технологій. Система Moodle надійна в експлуатації, є простою у використанні та адмініструванні, забезпечує безпеку інформації та її передачу від викладача до студента, здійснює оцінювання навчальних досягнень студентів, сумісна із стандартним програмним забезпеченням. У своєму базовому складі містить більше двадцяти типів ресурсів і програмних засобів.

Нами було проведено анкетування серед студентів і викладачів Одеського національного політехнічного університету (м. Одеса). Було опитано 60 студентів II курсу спеціальності 6.050601 “Теплоенергетика” і 30 викладачів. Результати анкетування показали, що 80 відсотків опитаних студентів і 95 відсотків викладачів вважають, що ІКТ допомагають в організації індивідуалізованого навчання професійно орієнтованого читання.

На наш погляд індивідуалізацію навчання професійно орієнтованого читання з використанням ІКТ необхідно реалізувати у такий спосіб, коли студентам даються не однакові завдання, а завдання, які варіюються залежно від їхніх індивідуальних особливостей, а також шляхом групування студентів за різними ознаками. Ця форма індивідуалізації навчальної роботи універсальна і її можна використовувати в усіх групах спеціальності 6.050601 “Теплоенергетика”, незалежно від їх величини і місцезнаходження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / [за загальн. ред С.Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Основной сайт проекта Moodle [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moodle.org/>

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ УЧНЯМИ ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Сажко Л.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з основних особливостей розвитку сучасної мовної освіти в Україні є полікультурність, яка досягається шляхом навчання та виховання, залучення

до культур інших народів, формування у молодого покоління планетарної свідомості жити та співпрацювати у багатонаціональному середовищі [1, с. 5]. Полікультурність тісно пов'язана із плюрилінгвізмом або багатомовністю, адже особистість пізнає культуру іншого народу завдяки оволодінню мовою цього народу. Зазначений фактор впливає на розширення спектра іноземних мов, якими мають володіти учні загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ). Важливо підкреслити, що така тенденція позитивно впливає на процес соціалізації, безперервного розвитку особистості, підвищення її загальної освіченості і культури.

Процес оволодіння другою іноземною мовою (ІМ2), як визначено у Концепції, здійснюється в три етапи: початковий (5–6 класи), середній (7–9 класи), завершальний (10–11 класи) [3]. У Концепції окреслено цілі, завдання та зміст навчання ІМ2, деталізовано основні вимоги до рівня володіння учнями ІМ2 на кожному з означених етапів. Для досягнення відповідних рівнів в процесі навчання необхідно дотримуватись низки принципів, серед яких дослідники даної проблеми виділяють такі, як *принцип когнітивно-інтелектуальної спрямованості* [1] та *принцип інтенсифікації* навчання ІМ2 [2].

Реалізація принципу когнітивно-інтелектуальної спрямованості має сприяти активізації мисленнєвої та пізнавальної діяльності учнів, створювати для них інтелектуальні труднощі, стимулюючи при цьому їхню когнітивну діяльність, що перетворює для них навчання в особистісно значимий процес, в якому креативне мислення займає основні позиції.

Принцип інтенсифікації навчання ІМ2 реалізується завдяки урахуванню наявності подібних мовних явищ у виучуваних іноземних мовах, фонової лексики, а також досвіду вивчення першої ІМ. Підкреслимо, що цей принцип є особливо актуальним для мов однієї мовної групи. Однак, спираючись на досвід учнів в оволодінні як рідною, так і першою ІМ, інтенсифікувати можна також цей процес, якщо виучувані ІМ відносяться до різних мовних груп. Для реалізації принципу інтенсифікації навчання ІМ2 необхідно враховувати такі фактори: спорідненість мов; володіння учнями великою кількістю інтернаціоналізмів, лексичних одиниць, запозичених із інших мов; наявність високого рівня мотивації в оволодінні учнями ІМ2 як засобом спілкування; рівень сформованості рефлексії в учнів; наявність автентичних навчальних засобів, а також підручників, в яких враховані закономірності оволодіння другою ІМ; тривалість курсу навчання, кількість навчальних годин.

Дотриманню зазначених принципів сприятиме впровадження в процес оволодіння ІМ2 сучасних технологій навчання, які характеризуються результативністю (високим рівнем досягнення поставленої мети кожним учнем), економічністю (засвоєнням великого обсягу навчального матеріалу за одиницю часу), ергономічністю (організацією співпраці та позитивного емоційного мікроклімату на занятті), високою вмотивованістю [4, с. 125].

Найбільш актуальними у зазначеному аспекті можна назвати такі технології: *навчання у співробітництві, ігрова діяльність, метод проектів*. Метою технології навчання у співробітництві є оволодіння учнем іншомовною комунікативною компетентністю (ІКК) на тому рівні, який відповідає його індивідуальним здібностям. Ця мета досягається завдяки основній ідеї

навчання у співробітництві – навчання у колективі, виконання особистого завдання, робота в групі на спільний результат, який залежить від внеску кожного. Формами, в яких здійснюється навчання у співробітництві, є: *“Навчання в команді”*, *“Ажурна пилка”*, *“Круглий стіл”*, *“Інтерв'ю”*, *“Навчаємось разом”*, *“Дослідницька робота”*, *“Кейс-метод”*.

Актуальним також залишається використання ігрових видів роботи на уроках ІМ2. Хоча прийоми ігрової діяльності давно відомі, своєї привабливості та актуальності вона не лише не втрачає, а навпаки, розширює можливості удосконалення процесу оволодіння учнями ІКК. Використання ігрових елементів створює сприятливий психологічний клімат на уроці, наближає процес навчання до реальних умов спілкування, допомагає учням розкрити свій інтелектуальний потенціал.

Метод проектів набув широкого розповсюдження в практиці навчання ІМ як технологія дослідницької, пошукової діяльності учнів. Створення проекту є самостійною, творчою роботою учнів, в якій мовленнєве спілкування органічно вплітається в емоційно-інтелектуальний контекст іншої діяльності (гри, анкетування, випуску журналу тощо). Учні активно взаємодіють один з одним, здійснюють пошукову діяльність із особистісно значущої проблеми, що дає можливість проявити власну ініціативу, фантазію, креативність, активність та самостійність у вирішенні окресленого завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе / Н. В. Барышников. – М. : Просвещение, 2003. – 159 с.
2. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского) : [учебное пособие] / И. Л. Бим – Обнинск : Титул, 2001. – 48 с.
3. Концепція навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2005. – № 2.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / [за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – С. 590.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ MOODLE В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Соловей Л.С.

Київський університет імені Бориса Грінченка

В умовах конкурентоспроможного виходу України у європейський та світовий простори радикально змінилися вимоги до освіти. Проблема якості освітньої послуги не може бути вирішеною без використання новітніх інформаційних технологій, зокрема, інноваційної системи віртуального навчального середовища Moodle. Модульне об'єктивно-орієнтоване динамічне

навчальне середовище, (далі Moodle) це є пакет програмного забезпечення для створення електронних навчальних курсів (далі ЕНК). Створення і використання ЕНК з різних нормативних і вибіркових дисциплін навчального плану робить навчально-виховний процес більш наглядним, динамічнішим, а також дозволяє ефективніше здійснювати зворотній зв'язок.

Застосування віртуального навчального середовища є, безперечно, інноваційним шляхом розвитку вищої школи. Важливою передумовою створення і впровадження навчального середовища для здійснення наукової і навчальної діяльності викладачами і студентами є підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ в області інформаційних технологій, активне використання інноваційних педагогічних технологій у навчальному процесі при підготовці і проведенні лекцій, семінарів, практичних занять.

На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційно-комунікаційна компетентність викладача ВНЗ розглядається як найважливіша складова його професійної компетентності. Вона забезпечує його успішну професійну діяльність в умовах існування віртуального навчального середовища, здатність створювати і використовувати ЕНК в освітньому процесі. Викладач, працюючи з ЕНК, постійно вносить зміни в наповнення курсу, редагує і створює нові ресурси, організовує навчальний процес, перевіряє творчі завдання, веде електронний журнал обліку оцінок студентів, заохочує студентів до он-лайн обговорення дискусійних питань.

Якщо спочатку ЕНК використовували для дистанційного вивчення дисципліни, то нині це – популярна і ефективна форма організації самостійної роботи студентів денної форми навчання. Залучення все більшої кількості студентів денної форми навчання до виконання різних видів самостійної роботи в ЕНК з нормативних і додаткових дисциплін стає нормою вищої освіти в Україні.

Самостійна робота студентів є невід'ємною частиною освітнього процесу і має за мету систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань та автоматизацію практичних умінь і навичок студентів. Стимулюючи і залучаючи студентів до самостійної роботи в ЕНК, викладач отримує можливість більш ефективно використовувати години аудиторних занять [1], що є вкрай необхідним для підготовки майбутніх фахівців зі знанням іноземних мов. Зарахований до ЕНК студент отримує доступ до всіх навчальних матеріалів курсу, презентацій, інтелектуальних карт (Mind Map, Free Mind) [2], посилання на Internet- ресурси, електронні словники, а також доступ до завдань, тестів, аудіо- і відеоматеріалів; отримує можливість спілкуватися зі студентами і викладачем on-line, відслідковувати свою успішність завдяки електронному журналу.

Кожний модуль ЕНК може містити комплекс вправ на розвиток різних складових іншомовної компетентності. Зокрема, для формування у студентів лінгво-фонетичної компетенції модуль може включати низку фонетичних вправ, а також пісні, вірші, діалоги за темою. Студент самостійно в зручний для себе час використовує ці ресурси і працює над удосконаленням своїх фонетичних навичок. Теоретичний граматичний матеріал подається у формі конспектів лекцій з використанням мультимедійних матеріалів, презентацій, аутентичних

аудіо- та відеоматеріалів. Призначений для самостійної роботи практичний навчальний матеріал може бути представленим лексично-граматичними вправами, творчими завданнями (твір, есе, опис), індивідуальними завданнями і методичними вказівками щодо їх виконання, матеріалами для додаткового читання за темою, аудіо- та відеоматеріалами з розробленими завданнями до них у вигляді тестів тощо. Кожний модуль ЕНК завершується модульною контрольною роботою, перед написанням якої студентам пропонується виконати низку тренувальних тестів з можливістю використання декількох спроб їх проходження.

Система Moodle дозволяє створювати різноманітні завдання і тести для контролю знань студентів. Після автоматичної перевірки тестів і викладач, і студенти отримують можливість побачити результати кожного, так як система оцінювання ЕНК заповнює електронний журнал. Творчі завдання, які студенти надсилають викладачу в електронній формі, перевіряються, оцінюються викладачем і бали виставляються до електронного журналу. При бажанні викладач може отримати повний звіт індивідуальної навчальної діяльності кожного студента.

Отже, застосування ЕНК у навчально-виховному процесі ВНЗ при підготовці майбутніх фахівців розширює можливості традиційного навчання, створює умови ефективної організації самостійної роботи студентів, сприяє оптимізації навчального процесу, успішно здійснює інтерактивну взаємодію його учасників, забезпечує об'єктивність при оцінюванні знань студентів, а також стимулює їх пізнавальну активність та мотивацію до навчання, розвиває їх інтелектуальні здібності і задовольняє потребу в самоосвіті і самонавчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Любченко В. В. Три рівні проектування електронного навчального курсу: [Електронний ресурс] / В. В. Любченко. – Режим доступу: http://storage.library.opu.ua/online/periodic/kms_2012_6/069-072.pdf
2. Гордєєва А. Й. Інтелектуальні карти як засіб формування комунікативної компетентності майбутніх філологів / А. Й. Гордєєва // Іноземні мови. – 2012. – №4. – С. 16–19.

ВИМОГИ ДО ТЕКСТІВ ДЛЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ЧИТАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Тишко Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У методиці навчання іноземних мов проблема відбору текстів вирішується залежно від характеру текстів і конкретних цілей роботи з ними. Слідом за О. В. Бирюк, під критеріями відбору ми розуміємо основні ознаки, за допомогою яких якісно та кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою використання його чи невикористання як навчального матеріалу відповідно до цілей диференційованого навчання англомовного читання (ДНАЧ) [1].

На основі аналізу наукових праць для ДНАЧ нами були виокремлені чотири групи критеріїв за якісними характеристиками: предметно-наукові, лінгвістичні, методичні та особистісно-орієнтовані. До предметно-наукової групи критеріїв ми відносимо критерії новизни, інформативної цінності та наявності паралінгвістичних елементів тексту. Критерій новизни пов'язаний з тим, розуміння саме нової професійної інформації створює передумови для формування цінних когнітивно-пізнавальних структур, сприяє зростанню професійних знань студентів. Тому, рівень значущості тексту для навчання можливий за умов новизни його змісту [3].

Критерій інформаційної цінності пов'язаний з критерієм новизни, оскільки метою читання наукового тексту є отримання нової фахової інформації, яка є необхідною для майбутніх інженерів. Тексти повинні бути насичені інформацією з високим ступенем новизни, що робить їх цікавим матеріалом для вивчення.

Критерій відбору за наявністю паралінгвістичних засобів пов'язаний з вищезгаданим критерієм, оскільки, невербальна інформація є суттєвою для інформативності тексту. Вважаємо, що у рамках нашого дослідження паралінгвістичний матеріал виступає опорою у читанні для полезалежних та імпульсивних студентів, він допомагає глибше розібратися в прочитаному матеріалі, осмислити та засвоїти його.

До групи лінгвістичних критеріїв ми відносимо критерій різноманітності типів та жанрів текстів та наявність фахової лексики.

Одним з важливих є критерій різноманітності типів та жанрів текстів. Жанрова варіативність матеріалів повинна відображати спектр професійних публікацій за фахом та забезпечувати широкий діапазон читання в професійній сфері. Для ДНАЧ ми виділити: науково-популярні тексти жанру: науково-популярна стаття; науково-технічні ділові тексти таких жанрів: опис, винаходи, технічні норми, стандарти та ін.; довідниково-енциклопедичні наукові тексти таких жанрів: довідники, електронна енциклопедія, тлумачний словник.

Критерій наявності фахової лексики, який тісно пов'язаний з попереднім критерієм, дозволяє відібрати тексти науково-популярного та науково-технічного стилів, які містять велику кількість термінів пов'язаних з комп'ютерними науками. Для точного розуміння наукової інформації майбутні інженери повинні їх розпізнавати.

Групу методичних критеріїв становлять критерії адаптивності та доступності навчальних матеріалів, автентичності текстів, відповідність типу тексту виду читання, критерій тематичності. Під час вибору змісту тексту необхідно враховувати наявність чи відсутність у студентів фонових знань з тематики та відповідність завдань до поставлених цілей.

Відповідно до критерію адаптивності нами відібрані автентичні тексти науково-популярного та науково-технічного функціонального підстилів з Інтернет-джерел, а саме: з комерційних веб-сайтів, які містять науково-ділові, науково-популярні тексти; з веб-сайтів довідкового характеру; з навчальних посібників фахових дисциплін, що написані носіями мови та призначені для

академічного спілкування, яке націлене на отримання знань з комп'ютерної інженерії та формування навичок, вмінь зі спеціальності. Тексти, які відібрані з цих посібників, уможливають формування когнітивних стратегій читання у зв'язку з їх експліцитністю та функціональністю інформації, що міститься у них [2].

Критерій відповідності типу тексту виду читання враховує той факт, що кожен вид читання повинен корелюватися з відповідним типом текстів.

Відбір текстів повинен відбуватися з урахуванням критерію тематичності, який забезпечить міждисциплінарний зв'язок та полегшить розуміння фахових текстів студентами першокурсниками.

Особисто орієнтовані критерії – включають критерій відповідності професійним потребам студентів та критерій практичної цінності інформації.

Критерій відповідності професійним потребам студентів має на меті наявність у текстах професійно орієнтованих знань, які будуть корисними для студентів в майбутній професійній діяльності.

Критерій практичної цінності інформації уможливорює використання майбутніми інженерами набутої інформації у різноманітних сферах їхньої професійної діяльності. Стотно кількісного критерію відбору текстів, вважаємо, що загальний обсяг тексту електронного посібника не повинен перевищувати однієї сторінки екрану монітора.

На основі виділених критеріїв нами були проаналізовані близько ста текстів та з зазначених вище джерел відібрано 64 тексти науково-популярного та науково-технічного функціонального підстилів для ДНАЧ, які були включені в електронний посібник.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх вчителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13. 00. 02 / Ольга Василівна Бирюк. – К., 2006. – 206 с.
2. Михайлова Н. Г. Формирование познавательных стратегий в процессе чтения иноязычных научно-учебных текстов : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02. / Н. Г. Михайлова. – Тамбов, 2008. – 20 с.
3. Пассов Е. И. Основные коммуникативные методики обучения иноязычному общению / Ефим Израилевич Пассов. – М. : Русский язык, 1989. – 278 с.

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА

Тищенко М.А.

Київський національний лінгвістичний інститут

Освіта, як одна з найважливіших галузей людської діяльності, надає інтелектуальний потенціал суспільству. На сучасному етапі становлення освіти в Україні наявні проблеми використання інформаційно-комунікаційних

засобів навчання. Розгляд переваг та недоліків таких засобів дає зрозуміти усю значимість використання сучасних технологій не лише у повсякденному житті суспільства, а й у процесі навчання. Розроблення моделі навчання з використанням веб технологій є іншою нагальною проблемою, брак досліджень якої і викликає актуальність даної проблематики. Поряд із гуманітаризацією та гуманізацією процесу навчання освітяни повинні орієнтуватись на його інформатизацію, активне використання вже наявних технологій навчання та розробку нових, метою яких буде поєднання програмного та методичного аспектів співробітництва учасників створення технічних засобів такого типу навчання. За своїм визначенням, освітні веб технології являють собою засоби введення, обробки, виведення та зберігання інформації навчального характеру. Перевагами використання саме веб технологій у такому режимі навчання є:

- ❖ можливість зберігання таких даних без обмеження у часі, тобто студент має змогу використовувати навчальні матеріали будь-коли, якщо має можливість навчатись;

- шифрування даних – усі дані, які зберігаються за допомогою хмарних технологій, кодуються таким чином, що доступ до них має лише викладач та ті студенти, яким викладач надає права доступу;

- ❖ відсутня обмеженість потужності технічних засобів – учасники процесу навчання можуть застосовувати будь-які технічні засоби для використання веб технологій, не дивлячись на приналежність до певної платформи або ступінь застарілості обладнання;

- ❖ дистанційність – можливість навчатись дистанційно, без потреби знаходитись в певний проміжок часу у заданій географічній точці. Ця можливість є надзвичайно важливою для студентів з вадами пересування;

- ❖ виокремленість матеріалів – можливість знайти потрібний матеріал одразу, без втрати часу на його пошук у мережі;

- ❖ інтуїтивно зрозумілий інтерфейс – здатність одразу почати роботу з матеріалом без попереднього звикання до зовнішнього вигляду запропонованого викладачем веб ресурсу;

- ❖ безкоштовність – викладач може використовувати повністю безкоштовний веб ресурс для розміщення матеріалів, що робить доступним навчання для студентів різного рівня статків [2, с. 174].

Проаналізувавши велику кількість веб ресурсів, які використовуються викладачами у навчанні студентів технічних спеціальностей професійно орієнтованого англомовного письма, ми можемо представити декілька недоліків, що не зазначаються науковцями, які досліджують шляхи використання веб технологій в освітньому процесі, а саме:

- ❖ більш низький рівень пристосування до алгоритму навчання з використанням веб технологій;

- ❖ відсутність високого рівня мотивації студентів через використання ними інших веб платформ, до яких вони вже звикли;

- ❖ застосування допоміжних прикладних програм (програмних модулів, які, наприклад, можуть перекласти текст замість студента).

Застосування вебінарів у навчанні студентів технічних спеціальностей професійно орієнтованого англomовного письма дозволяє проводити заняття як у синхронному, так і у асинхронному режимі, тобто, за допомогою телеконференції викладач пояснює матеріал, надає інструкції з виконання завдань, перевіряє ступінь готовності кожного із студентів. Під час виконання завдання в асинхронному режимі студенти можуть співпрацювати між собою для виявлення помилок кожного з їх групи, доповнювати один одного, розвиваючи творчі писемні навички за допомогою платформи Google Docs. Під час такого виду роботи кожен студент може доповнити проект цілої групи студентів власними доробками, додати коментар про, наприклад, доцільність вживання тієї чи іншої граматичної конструкції в писемному мовленні тексту технічного характеру. Для повного розуміння режиму такого навчання потрібно звернутись до викладачів-новаторів, які застосовують такий підхід у своїй навчальній діяльності та описують процес такого типу навчальної роботи. Однією з таких освітян є Т.С. Арєфьєва, яка зазначає, що технічна сторона вебінарів включає в себе створення реєстраційних форм для слухачів; деякі організатори навіть можуть вислати “подію” в MS Outlook. Необхідно проінструктувати слухачів, як правильно налаштувати звук і інші параметри. Важливо забезпечити безперебійну трансляцію вебінару. Сюди входять “робочий стіл” доповідача, PowerPoint-презентації, звук, відео. Необхідно забезпечити зв’язок між доповідачем і учасниками, а також між самими слухачами. Тут можна використовувати “чат” (в тому числі “приватний чат”) або запис доповіді, для тих, хто запізнився на проведення вебінару [1, с. 18].

Підводячи підсумки слід зазначити, що потенціал проведення вебінарів для навчання англomовного письма студентів технічних спеціальностей не досліджено повністю. Такий підхід налічує декілька не суттєвих недоліків, але кількість переваг у використанні вебінарів у навчальному процесі повинна мотивувати освітян застосовувати такий інноваційний режим навчання у своїй педагогічній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арєфьєва Т.С. Using webinars in learning foreign languages. International journal of experimental education // Pedagogical sciences. – № 7 (37). – 2013. – С. 18–19.
2. Phillips M. Communicative Language Learning / Michael Phillips. – Sydney : King’s Own Institute. 2012. – 174 p.

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕНЬ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДРУГІЙ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

Уланович Н.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Останнім часом дедалі більше уваги приділяється формуванню мовних компетентностей у другій іноземній мові (ІМ2), яке пов’язане із зростаючою

потребою у високоосвічених фахівцях зі знаннями двох і більше іноземних мов. Розуміючи важливість знання ІМ2, вчителі та викладачі іноземних мов в умовах меншої кількості годин, яка відводиться на вивчення ІМ2, вже з перших занять починають інтенсивно працювати над лексичною та граматичною сторонами мови, часто ігноруючи фонетичний аспект або зводячи навчання вимови до пояснення артикуляції окремих характерних для цієї мови звуків. Акцент на розвитку мовленнєвих умінь студентів найчастіше призводить до того, що фонетична сторона залишається поза увагою, а загальне розуміння усного висловлювання та адекватна граматично та лексично правильно оформлена відповідь трактується як цілком достатній доказ сформованості фонетичної компетентності студентів. На нашу думку, фонетична компетентність (ФК) у структурі іншомовної комунікативної компетентності є важливою, оскільки є передумовою успішного спілкування, основою мовлення та нерозривно пов'язана з формуванням лексичних та граматичних навичок. Водночас порушення мовної норми та інтонаційного оформлення мовлення ускладнює іншомовну комунікацію, призводить до помилкового тлумачення смислу висловлювання та знижує ефективність повноцінного спілкування.

Аналіз методичної літератури свідчить, що у методиці навчання ІМ2 накопичено деякий теоретичний та практичний досвід. Насамперед, це наукові дослідження О. Б. Тарнопольського, І. Л Бім, М. В. Баришнікова, Б. А. Лапідуса, А. В. Щепилової, М. К. Денисова, У. Хіршфельд, Б. Хуфайзен, Г. Нойнер та ін., які вивчали загальні проблеми навчання ІМ2, у тому числі проблему формування ФК в ІМ2. Фонетичний аспект навчання ІМ2 був предметом розгляду наукових досліджень В. А. Миськів, О. С. Заєць, О. О. Плющай, О. О. Ільнера, Н. - П. Г. Аталаєвої, О.О. Ямшикової, І.В, Є. М. Вишневської, І. В. Фролової, А. П. Голубєва, І. Б. Смирнової, М. Г. Санігурської, Ю. В. Колбишевої.

Напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців дозволяє нам визначити особливості формування ФК в ІМ2 на сучасному етапі.

Оскільки навчання ІМ2 відбувається в умовах контакту трьох мов – ІМ1, ІМ2 та рідної мови, доцільно брати до уваги інтерферуєчий вплив двох мов на процес формування ФК в ІМ2. У процесі оволодіння нормативною вимовою ІМ2 найбільшою перешкодою є явище фонетичної інтерференції, яка проявляється на сегментному та супrasegmentному рівнях.

Психологічні особливості та типи фонетичної інтерференції у навчанні ІМ2 висвітлені у праці О. О. Ямшикової [1]. На переконання автора, існує чотири типи фонетичної інтерференції: недостатня диференціація, надмірна диференціація, неправильна інтерпретація та субституція, по відношенню до яких учні характеризуються різним ступенем резистентності. Заслугою дослідника є також встановлення залежності рівня інтерференції від домінуючої форми сприйняття та фіксації навчального матеріалу.

Слід відмітити, що розробку та добірку фонетичного матеріалу потрібно здійснювати на основі компаративно-зіставного аналізу фонетичних систем контактуючих мов з метою виявлення зон трансферу РМ, ІМ1 та ІМ2. Це дозволяє полегшити та зробити доступним формування ФК в ІМ2, передбачити

та попередити фонетичні помилки. Поза увагою науковців не залишається врахування рівня володіння ІМ1. Так, І. Л. Бім переконана, що студент з достатніми знаннями ІМ1 (Тарнопольський О. Б. визначає їх як рівень В1 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти) менше підпадає під вплив інтерференції, тому у цьому випадку з'являється більше можливостей для позитивного переносу або трансферу. Це свідчить про розвинену здатність студента користуватись декількома кодами для висловлення думки. Крім того, ІМ1 може використовуватись у якості метамови (Metasprache), тобто допоміжним засобом для описання фонетичних явищ ІМ2.

Без сумніву, на успішність формування ФК в ІМ2 впливають проміжок часу між вивченням ІМ1 та ІМ2 (чим менша ця величина, тим суттєвішим є вплив ІМ1) та вік учнів. Вважається, що ідеальної вимови можна досягти до 11 років (Нойнер Г., Хуфайзен Б.), тому студенти сильніше підпадають під негативний вплив фонетичної інтерференції. Особливої уваги у формуванні ФК в ІМ2 заслуговує саме початковий ступінь, тому що саме на початку вивчення ІМ2 найсуттєвіше спостерігається фонологічний вплив ІМ1, тобто, коли студенти вимовляють схожі за написанням слова (когнати) як “інтернаціональні” або використовують їх як певну “модель”. Цей феномен виникає через співіснування у свідомості студентів двох мовних мелодик: РМ та ІМ1. Нова фонетична система ІМ2 сприймається як уже засвоєна іноземна [2, с. 32–33]. Звуки та інтонаційні моделі ІМ2 сприймаються та засвоюються через “фільтр” РМ та ІМ1, тобто, через своєрідну призму набутих фонетичних знань, сформованих фонетичних навичок та загальної мовної усвідомленості.

Аналізуючи методи формування ФК в ІМ2, можна стверджувати, що дедалі більше науковців наголошують на врахуванні навчального та лінгвістичного досвіду, який студенти отримали у процесі вивчення ІМ1 та РМ, з одного боку, та на комплексній паралельній роботі над фонетикою, граматикою та лексикою у говорінні, аудіюванні, читанні та письмі, з іншого боку, яка відбувається у межах комунікативного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ямщикова О. А. Психологические особенности и типы фонетической интерференции при обучении второму иностранному языку: дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Ольга Александровна Ямщикова. – И., 2000. – 160 с.
2. Neuner G. Deutsch im Kontext anderer Sprachen. Tertiärsprachendidaktik: Deutsch nach Englisch / Gerhard Neuner, Britta Hufeisen. – München: Langenscheidt, 2003. – 181 S.

ВИДИ ОПОР ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ

Федоренко І.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Для того, щоб залучати майбутніх техніків-будівельників (студентів I-II курсів технікумів) до активного творчого процесу мовленнєвої діяльності і взаємодії один з одним, розглянемо детальніше можливість використання різних засобів формування компетентності в англійському діалогічному мовленні, так як вони сприяють розвитку мислення майбутніх техніків-будівельників і спонукають до висловлювання своєї позиції, думок, вражень [2, с. 327].

Як відомо, у формуванні компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників можуть використовуватися як штучні опори, так і природні [1; 2, с. 327]. В межах нашого дослідження вважаємо за необхідне застосовувати для навчання діалогічного мовлення роздавальний матеріал, а саме: текстограми (вислови, на основі яких студентам пропонується висловити свою думку, спростувати чи підтвердити свою позицію тощо), фотограми (фотографії, на яких зображені місця, люди про яких необхідно розповісти чи запитати інформацію тощо), ігрограми (завдання для рольових ігор тощо), які виступають в ролі як вербальних, так і зображальних опор. Зупинимось більш детально на кожному з виду опор. Отже, до вербальних опор, які ми пропонуємо використовувати у процесі навчання діалогічного мовлення, належать: картки із запитаннями, які студенти I-II курсів технікумів повинні задати своїм однокласникам, картки з висловами, на основі яких, студентам необхідно обговорити правдивість або неправдивість даного висловлювання, картки-опитувальники для проведення дослідження, на основі якого студенти повинні дійти висновку у процесі обговорення результатів, картки з функціональними схемами міні діалогів тощо.

До зображальних опор ми пропонуємо віднести сюжетні малюнки, зображення предметів тощо, фотографії та фрагменти фотографій з відповідних тем: “Я, представник української молоді”, “Дозвілля та спорт”, “Харчування”, “Природа і погода”, “Живопис”, “Наука і технічний прогрес”, “Подорож”, “Шкільне життя”, “Робота і професії”, які студенти I-II курсів технікумів опрацьовують на заняттях з англійської мови відповідно до програми для технікумів [3].

Проте, для полегшення висловлювання студентів, вважаємо за необхідне використовувати вербально-зображальні опори, оскільки завдяки малюнку майбутні техніки-будівельники активніше долучаються до розмови, адже у них виникає природна реакція щось сказати з приводу зображеного, а слова, вирази, подані з малюнком, допомагають швидше побудувати речення для висловлювання, що сприятиме ефективному формуванню компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників.

Для відбору зображальних опор ми використали Інтернет-ресурси

<http://www.theberghoff.com/>,

<http://www.hardrock.com/cafe-menu/>,

<http://www.gauchorestaurants.co.uk/menus/>,

<http://nypizzeria.com/menu/>,

<http://www.personalitytest.org.uk/>, <http://www.psy.ox.ac.uk/>,

<http://www.vanguard.edu/psychology/>,
<http://www.sheffield.ac.uk/psychology>,
<http://www.psihq.ie/>, <http://psychology.buffalo.edu/resources/media/>.

Завдяки наявності великої кількості малюнків, зображень, фотографій ми відібрали ті, які відповідають тематиці занять з англійської мови відповідно до програми для технікумів з навчальної дисципліни “Англійська мова” [3], наприклад: для пошуку планів світових музеїв і картинних галерей, меню ресторанів. Частина вербальних опор представлена у формі висловів різних видатних людей, психологічних тестів тощо, а також із книг: “Wit and Wisdom” [5], “Phillips’ Book of Great Thoughts & Funny Sayings” [4]. Крім того, нами було самостійно створено вербальні опори для навчання діалогічного мовлення, оскільки підібрати відповідні ситуаціям навчання нам не вдалося [3].

Вважаємо, що використання різних засобів формування компетентності, а саме природних і штучних опор сприяє розвитку мовленнєвих умінь діалогічного мовлення, активній співпраці студентів один з одним під час групової роботи на заняттях з англійської мови та більш ефективному формуванню компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам : лингводидактика и методика : [учеб. пособие для студ. лингв. и филол. фак. высш. учеб. заведений] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2004. – 336 с. – (Высшее профессиональное образование: иностранные языки).
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О. Б. Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / [за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Програма навчальної дисципліни “Англійська мова”. Напрямок підготовки 060101 “Будівництво”. Політехнічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету. – Конотоп, 2013. – 16 с.
4. Phillips’ Book of Great Thoughts & Funny Sayings: A Stupendous Collection of Quotes, Quips, Epigrams, Witticisms, and Humorous Comments. For Personal Enjoyment and Ready Reference / Bob Phillips. – Tyndale House Publishers, Inc, 1993. – 345 p.
5. Wit and Wisdom: Афоризмы и пословицы / [сост. : С. В. Гапонова]. – [2-е изд., испр.]. – К. : И-во “Знання”, КОО, 2008. – 275 с. – (Библиотечка для изучающих английский язык).

ВИМОГИ ДО ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДРУГІЙ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

Чухно О.А.

У процесі вивчення іноземної мови (ІМ) іншомовне мовлення вчителя є для учнів зразком для наслідування. Саме тому формування фонетичної компетентності (ФК) є одним з основних завдань підготовки майбутніх учителів у ВНЗ. Успішність його виконання залежить від розвитку та вдосконалення всіх компонентів професійно-педагогічної ФК, що, у першу чергу, вимагає раціонального відбору мовного й мовленнєвого матеріалу з метою його використання під час навчання.

Проблему відбору навчального матеріалу для формування професійно-педагогічної ФК або її складників уже розглядали в межах своїх досліджень науковці. А. В. Долина визначила критерії відбору автентичних відеофонограм з метою формування в майбутніх учителів англійської мови ФК у самостійній роботі [1]. О. А. Мацнева уточнила критерії відбору аудитивного матеріалу для навчання майбутніх учителів розуміння англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови [2]. В. В. Перлова сформулювала вимоги до відбору мовного й мовленнєвого матеріалу з метою його використання під час формування англійськомовних професійно орієнтованих слуховимовних навичок [4]. Однак, ці розвідки засновані на особливостях навчання англійської мови як першої іноземної (ІМ1). Питання ж відбору навчального матеріалу для формування ФК майбутніх учителів в англійській мові як другій іноземній (ІМ2) й досі залишається недостатньо дослідженим.

Оскільки вибір значної кількості вступників до мовних факультетів ВНЗ припадає на німецьку та англійську мови, **метою** нашої розвідки є визначити вимоги до відбору навчального матеріалу для формування професійно-педагогічної ФК в англійській мові після німецької. Для досягнення поставленої мети проаналізуємо критерії, що висувуються вченими до відбору фонетичного мінімуму та узагальнимо психологічні особливості оволодіння майбутніми вчителями ФК в ІМ2.

Початковий етап формування професійно-педагогічної ФК в ІМ2 вимагає виділення з усього фонетичного матеріалу того мінімуму, засвоєння якого має забезпечити формування здатності студентів фонетично правильно оформлювати власне мовлення й розуміти мовлення інших у ситуаціях, передбачених Програмою. Науковці висувують декілька критеріїв до його відбору: ступінь складності фонетичного явища, його відповідність потребам спілкування й нормативність [3, с. 199].

За ступенем складності особлива увага приділяється фонетичним явищам, що становлять для студентів певні труднощі. У контексті навчання ІМ1 серед них традиційно вирізняють фонетичні одиниці, вимова яких відрізняється від відповідних елементів рідної мови (РМ) [3, с. 197]. В умовах навчання ІМ2 студенти володіють навичками вимови не тільки РМ, але й ІМ1, що впливають на процес формування в них ФК. Тому до зазначеної групи ми також відносимо фонетичні явища, відмінні від складників фонетичної будови ІМ1.

За критерієм відповідності потребам спілкування до мінімуму включають фонетичні одиниці, що виконують смислорозрізнявальну функцію. Однак,

з метою запобігання появи в мовленні майбутніх учителів яскраво виявленого іноземного акценту слід також приділяти увагу формуванню в них навичок відтворення їх основних недистинктивних ознак.

За критерієм нормативності об'єктом навчання виступає повний стиль стандартної вимови, що сприятиме, на нашу думку, формуванню в свідомості студентів коректного образу-еталону фонетичного явища і, як результат, його правильного відтворення.

Оволодіння майбутніми вчителями ФК в ІМ2 підпорядковується певним психологічним процесам, урахування яких при відборі навчального матеріалу, може, на нашу думку, підвищити його ефективність. Аналіз психолінгвістичних досліджень [5; 6] дозволяє виділити серед них позитивне і негативне мовне перенесення з РМ та ІМ1; внутрішньомовну інтерференцію в англійській мові; перенесення студентами правил, що засвоюються в процесі навчання, за межі його використання; слідування універсальним принципам вимови.

Науковці також наголошують на необхідності створення під час формування ФК умов, тотожних та адекватних умовам функціонування фонетичних навичок у процесі реальної комунікації [3, с. 200–201], що стимулює високу особисту мотивацію студентів у спілкуванні ІМ. З огляду на це робота над вимовою повинна відбуватися в тісному взаємозв'язку з іншими мовними компетентностями, інтегруватися в іншомовну комунікативну діяльність і забезпечувати паралельне взаємопов'язане формування навичок вимови й коректного сприйняття сегментних і суперсегментних фонетичних одиниць.

Таким чином, мовний і мовленнєвий матеріал, що використовується з метою формування професійно-педагогічної ФК в англійській мові після німецької повинен: 1) сприяти формуванню всіх її складників; 2) забезпечувати комунікативну спрямованість навчання та взаємозв'язок процесу формування ФК з іншими мовними компетентностями; 3) відповідати темам, що опрацьовуються згідно з Програмою на початковому етапі вивчення англійської мови як ІМ2; 4) забезпечувати можливість ефективного паралельного тренування сегментних і несегментних фонетичних явищ, що відрізняються від відповідних елементів РМ та/або німецької мови; 5) сприяти формуванню навичок коректного відтворення дистинктивних і основних недистинктивних ознак фонетичних одиниць; 6) забезпечувати можливість позитивного мовного перенесення з РМ та/або німецької мови; 7) сприяти запобіганню внутрішньомовної інтерференції, надмірного узагальнення студентами правил та слідування ними універсальним принципам вимови, що не мають виявлення в англійській мові; 8) відповідати нормам стандартної англійської вимови.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямку є розробка підсистеми вправ з метою формування професійно-педагогічної ФК в англійській мові після німецької.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долина А. В. Методика вдосконалення фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови у самостійній роботі: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Долина Аліна Василівна. – К., 2011. – 274 с.

2. Мацнєва О. А. Навчання майбутніх учителів розуміння англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання: германські мови” / О. А. Мацнєва. – Київ, 2009. – 28 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Є. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Перлова В. В. Методика формування у майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтованих слухо-вимовних навичок: дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.02 / Перлова Вікторія Володимирівна. – Х., 2007. – 301 с.
5. Gass S. M. Second Language Acquisition. An Introductory Course / Susan M. Gass, Larry Selinker. – 3rd ed. – New York and London: Routledge, 2008. – 593 p.
6. Phonology and Second Language Acquisition / edited by Jette J. Hansen Edwards and Mary L. Zampini (Studies in Bilingualism v. 36). – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2008. – 382 p.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ І ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛОГІВ РАДООБМІНУ

Шаблій О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Іншомовна підготовка курсантів вищих військових навчальних закладів надзвичайно актуальна як важлива складова професійної підготовки майбутнього офіцера. Іноземна мова стає засобом підвищення рівня знань в рамках майбутньої професії і формування професійної спрямованості курсанта. Сьогодні, як ніколи, потрібні конкретизація і актуалізація мети професійно-орієнтованого іншомовного навчання в системі вищої військової освіти.

Термін “психолінгвістика” увійшов у науковий обіг як “наука яка вивчає закономірності породження і сприйняття мовних висловлювань у їх співвіднесеності до системи мови”. Зазвичай, до предмету дослідження психолінгвістики відносять особливості породження (кодування), розуміння (декодування), функціонування та розвитку мови, тобто мова як психофізіологічний процес породження і сприйняття мовленнєвих висловлювань. Вітчизняна психолінгвістична наука спирається у своїх дослідженнях на ідеї, що розвивалися психологічною школою Л. С. Виготського і принципами нейролінгвістичного напрямку А. Р. Лурія та його учнів. Психолінгвістів цікавлять явища, що відбуваються в “живому” повсякденному спілкуванні людей, тому, як вважають вчені, одним з джерел отримання матеріалу для дослідження стає спостереження за реальною комунікацією. Вивчення діалогу-радіообміну з точки зору психолінгвістичного підходу пояснюється об’єктом психолінгвістики, під яким розуміємо вивчення мовленнєвої діяльності як “мови в дії”, що цілком відповідає характеру радіообміну, який протікає в реальному часі; можливістю дослідити психологічні

аспекти та особливості мовленнєвої діяльності суб'єктів радіообміну в рамках професійної ситуації; здатністю проаналізувати особливості загальних психологічних механізмів процесу сприйняття інформації комунікантами під час радіообміну.

На думку Л. Я. Личко, професійно-орієнтоване спілкування існує в двох формах: контактній та дистантній. На наш погляд, для професійно-орієнтованого спілкування майбутніх офіцерів зв'язку, під час ведення радіообміну, більш прийнятною є дистантна форма, оскільки адресант (передаюча станція) не бачить адресата (приймаючу станцію) і відповідно не має можливості слідкувати за його реакцією (поглядом, мімікою, жестами). Особливої уваги заслуговують просодичні засоби комунікації, а саме: тон, темп, інтенсивність мовлення логічний наголос та розстановка пауз. Діалог радіообміну є завжди мотивованим, це означає, що співрозмовники завжди мають причину та мету, які визначаються як зовнішніми так і внутрішніми факторами. Основними визначальними факторами управління спілкуванням в діалозі радіообміну є комунікативна спільність між носіями мови, прогнозування мовної ситуації, орієнтування в конкретній ситуації, комунікативна позиція адресата і адресанта.

Основною ціллю учасників радіообміну, на будь-якому етапі спілкування є обмін інформацією для успішного виконання поставленого завдання, наприклад: забезпечення передислокації військ на позиціях, об'єктів, частин. Діалоги радіообміну дуже рідко мають спонтанний характер оскільки інформація, яка передається по каналах радіозв'язку (слухових, телеграфних і телефонних), оформляється подавцями у вигляді радіограм (сигналів, команд) встановленої форми через експедицію вузла зв'язку. Для радіообміну характерна реактивність, це означає, що в даних діалогах використовуються готові фрази. Кількість реплік, відповідних заданій ситуації, обмежена. У зв'язку з цим надається велике значення відбору розмовних і ситуаційних кліше, які є базовим мовним матеріалом під час навчання діалогічного мовлення курсантів. Особливої уваги заслуговують фонетичний та цифровий алфавіти, радіоскорочення та кодові слова.

Діалог-радіообмін є обмеженим набором стереотипних фраз, більшість із яких закріплені в нормативних документах і є обов'язковими для використання учасниками діалогу; характерним є суворе регламентованість ведення радіообміну на різних етапах а також відсутність емоційної та експресивної лексики, здатної передати почуття і емоції комунікантів. Іншими словами, в рамках радіообміну реалізується спеціалізований клішований різновид спілкування.

Враховуючи використання специфічного каналу зв'язку, наявності часового обмеження і відсутності візуального контакту, радіообмін можна порівняти з телефонними розмовами, відмінність спостерігається в наборі екстралінгвістичних факторів і лінгвістичних властивостей, що відрізняють ці два типи діалогічного спілкування один від одного. Варто зазначити, що телефонні розмови характеризуються використанням норм літературної мови усної форми, в той час як для радіообміну характерною є наявність особливого мовного коду. Дослідження радіообміну дозволяє визначити його як закритий вузькопрофесійний динамічний тип діалогу.

Що стосується матеріалу і тематики діалогів радіообміну, то слід зазначити, що різним етапам діалогу відповідає певний матеріал і певна тематика. Тематика спілкування між передаючою і приймаючою станцією в ширшому плані ділиться на стандартні і нестандартні ситуації. Аналіз діалогів показав, що стандартні ситуації складають рутинний запит інформації про погоду, наявність солдатів на позиціях, звичайна перевірка зв'язку. А нестандартні ситуації включають обхід небезпечних позицій ворога, доповідь про несправності або відмову обладнання та техніки, іншими словами, непередбачені ситуації повідомлення про які не можливо запланувати заздалегідь.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що діалоги радіообміну відіграють провідну роль у мовленнєвій діяльності офіцера зв'язку, адже від надійності ведення даних діалогів залежить не лише діяльність, а й життя учасників комунікації.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Шевчук М.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Національна доктрина розвитку освіти визначає впровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних і науково-методичних досягнень як один із основних аспектів реформування освіти, а широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій як один із основних шляхів удосконалення змісту освіти. Використання електронних посібників у навчально-виховному процесі сприяє доступності та індивідуалізації освіти. Вони застосовуються як для дистанційної освіти, так і для самостійної роботи студентів очної та заочної форми навчання.

Електронний посібник (ЕП) – це електронне видання, що частково або повністю замінює чи доповнює підручник [2]. ЕП покликаний допомогати у практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною. Виклад матеріалу здійснюється у зручній для навчання й викладання формі. ЕП має пройти редакційно-видавничу обробку, призначений для розповсюдження у незмінному вигляді, а також має вихідні дані [4]. На відміну від підручника він складається з трьох обов'язкових частини – класичного предметного змісту, вправ для закріплення матеріалу та контролю знань. ЕП має базуватися на новітніх мультимедійних технологіях – гіперпосиланнях, інтерактивності, вкладках, відео тощо. Такий електронний засіб навчання передбачає наявність методики, що розробляється у межах певного підходу (проблемного, проектного, контекстного, евристичного тощо) [3]. Зазначений програмно-методичний комплекс призначений забезпечити можливість студентам самостійно або з допомогою викладача засвоїти навчальний курс або його розділ. Цей продукт створюється із вбудованою структурою, словниками, аудіо та відео фрагментами,

можливістю пошуку інформації в Інтернет-мережі.

Перевага використання електронного посібника для навчання професійно орієнтованого читання полягає у забезпеченні мобільності студентів, яке є одним з пріоритетних завдань створення Європейського простору вищої освіти, викладених у Сорбонській декларації.

Як правило, електронні навчальні посібники створюються за модульним принципом і містять у собі текстову (аудіо) частину, графіку (статичні схеми, креслення, таблиці та рисунки), анімацію, відеозаписи, а також інтерактивний блок. Це допомагає зробити процес навчання перекладачів англomовного професійно-орієнтованого читання продуктивним та забезпечує зручність, мобільність процесу навчання під час самостійної роботи, а також робить навчальний процес захоплюючим, яскравим і більш продуктивним.

На сьогоднішній день можна виділити низку електронних навчальних засобів для навчання читання англійською мовою: навчальна комп'ютерна програма (НКП) Шевченко С.І. "Master Reading", дистанційний навчальний курс включеного типу Муліної Н. І. "Distant English for Students of Technical Universities and Colleges", автоматизований навчальний курс Радецької С. В. "English For Economists (reading aspect)", НКП "English Business Contracts", НКП "LANG Master Interactive English Course", НКП Language Learning and Technology [1]. Варто наголосити, що зазначені програми спрямовані на навчання різних видів читання майбутніх філологів, економістів, фахівців технічних спеціальностей. ЕП є одним із основних видів НКП, але попри значний інтерес дослідників до проблеми, на сучасному етапі відсутні дослідження щодо навчання професійно орієнтованого читання англійською мовою засобами ЕП майбутніх перекладачів. Навчання професійно орієнтованого читання англійською мовою та мета навчання читання як виду мовленнєвої діяльності, і читання, зокрема, у майбутніх перекладачів і майбутніх філологів суттєво відрізняються. Оскільки навчання читання майбутніх перекладачів покликане підготувати їх до професійної діяльності перекладача, то воно має включати навчання елементів перекладацького аналізу художнього твору.

Таким чином розробка ЕП для навчання професійно орієнтованого читання майбутніх перекладачів є перспективним напрямком у розвитку методики навчання іноземних мов, і навчання майбутніх перекладачів, зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драч А. С. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для навчання читання майбутніх учителів англійської // Іноземні мови. – 2015. – №3. – С. 37–44.
2. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>
3. Стромило І. Технології та методологія розробки електронних посібників / І. Стромило // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 2. – С. 182–185. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npd_2013_2_47.pdf
4. Фіголь Н. Електронний навчальний посібник чи підручник: до проблеми визначення / Надія Фіголь // Вісник нац. ун-ту "Львівська політехніка" : Серія

“Проблеми української термінології”. – 2012. – № 733. – С. 53–56.

СООТНОШЕНИЕ ПРОЦЕССОВ КОНСУЛЬТИРОВАНИЯ И ПСИХОТЕРАПИИ В РАЗРЕШЕНИИ МЕЖЛИЧНОСТНЫХ КОНФЛИКТОВ

Бондаренко А.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

Соотношение двух смежных и схожих по форме, но различных по содержанию видов деятельности, которые именуются терминами “психологическое консультирование” и “психотерапия” – предмет хронического обсуждения различных авторов, и подчас напоминает пресловутое одеяло, которое специалисты разного уровня квалификации и даже разных профессий периодически с той или иной долей агрессивности или энергичности тянут на себя.

Преобладающая исходная позиция предопределяется при этом, прежде всего, степенью психологизации происходящего. Так, авторы, стоящие на позициях деятельностно-нормативных (логико-методологических), т.е. предельно внепсихологических, во главу угла выносят представление о типологии конфликтов как о видах искажения нормативной деятельности по решению противоречий между субъектами этой самой деятельности и о схемах их решения. С этих позиций источник разрешения конфликтов коренится в совершенствовании мыслительного освоения действительности, т. е. в овладении и разворачивании технологии мыслительной деятельности за счет углубления и расширения рефлексии, конструирования самого способа переживания происходящего с человеком как личностного метода осмысления происходящего и совладания с ним и, таким образом, достижения нового самоопределения в проблемной, конфликтной ситуации. С позиций панпсихологизма все обстоит совершенно иначе, а именно: конфликт, тем более межличностный, интерпретируется как проекция вовне внутриличностных тенденций и противоречий, уходящих в травматические переживания раннего детства, и особым образом трансформирующихся под воздействием защитных механизмов, противоречий между инстанциями “я”, а также требованиями среды в то или иное поведение. В бихевиоризме межличностные конфликты и поведение людей в них трактуется с позиций теории социального научения, учитывая ситуационные переменные, которые либо провоцируют конкуренцию, либо predispose к сотрудничеству. Именно это направление породило предельно прагматический способ деятельности – коучинг, т. е. натаскивание заинтересованных лиц на разрешение конкретной житейской ситуации. На самом же деле первая и основная задача психолога-консультанта при обращении к нему страждущего – задача ориентировочная: установить хотя бы в первом приближении причины страдания, проявляющиеся в жалобах, их этиологию – психогенную, органическую, биохимическую или смешанную.

Во всех случаях, кроме сугубо психогенных причин, психолог не может выступать главным автором психотерапии, ограничиваясь вначале

консультационной (направление к соответствующему специалисту), а затем, если возникнет необходимость, консультативной и коррекционной помощью. Последняя может оказаться полезной в ситуациях необходимости обеспечить эмоциональное отреагирование, переобучение и т.п. Таким образом, консультативная деятельность относится, прежде всего, к обеспечению приемлемой ориентировки страждущего в проблемной ситуации. Если масштаб страданий не выходит за пределы простого эмоционального отреагирования и предполагает некое социальное обучение (переобучение), то психологическое консультирование может служить вполне эффективным инструментом преодоления виктимной позиции пострадавшей стороны. Если же масштаб страданий выходит по крайней мере в область малой психиатрии то целесообразно было бы объединять усилия именно с врачами, так как только сочетанная психофармакотерапия обеспечивает полноценное лечение пациентов, симптоматика страдания которых выходит за пределы психологических интерпретаций.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бондаренко А.Ф. Психосемантика маніпуляції: структура і зміст висловлювання / А.Ф. Бондаренко // Психолінгвістика в сучасному світі – 2015: тези X Міжнар. наук.-практ. конф., (Переяслав-Хмельницький, 22–23 жовт. 2015 р.) / ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2015. – С. 12–13.
2. Бондаренко А.Ф. Феномен лжи в современной практике психологического консультирования и психотерапии / А.Ф. Бондаренко // Психологическое консультирование и психотерапия. – Харьков, 2015. – Вып. 1–2. – С. 53–61.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЙ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ІСПАНІЇ

Веліканова Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У ХХІ столітті зміни у суспільстві відбуваються безупинно, школа потребує нової моделі вчителя, адже потреби учнів та суспільства зовсім інші і якщо педагог виконує свою соціальну функцію, навчає нові покоління жити у новий час і у новому соціальному та економічному оточенні, то має постійно змінюватись, щоб відповідати вимогам часу. Освітнякам треба ретельно аналізувати трансформації, які відбуваються у суспільстві, щоб переосмислити функцію педагога та переглянути навчальні програми, враховуючи, що не всі знання, цінності, уміння та стратегії однаково тимчасові.

Формування підростаючого покоління повинно впливати з проблем сучасності. Важливо, щоб учні розуміли в якій реальності живуть, як стверджує професор Університету Валенсії Хімено Сакрістан: “Йдеться не про проживання заново того, чим жили і про що думали інші, а про “читання” разом з учнями сучасного часу і сучасного світу” [1, с. 41]. Ця робота обмежується не лише

школою, в ній також беруть участь інші соціальні агенти, як то сім'я чи засоби масової комунікації, але саме школа спрямовує цей освітній проект навчаючи, формуючи, даючи можливість міркувати та аналізувати, іншими словами – виховуючи майбутнє покоління.

Сучасні іспанські педагоги, професори факультету психології освіти Автономних університетів Барселони та Мадриду Карлес Монерео та Хуан Ігнасіо Посо (відповідно) так узагальнюють парадокс, перед яким знаходиться педагог: “Часто у школі учнів ХХІ століття навчають вчителі ХХ століття змісту освіти ХІХ століття”. Таким чином вони стверджують, що сучасна школа, часом, дає застарілі знання, які не відповідають сучасним науковим здобуткам дисципліни [2, с. 50].

Хороший план з підготовки майбутніх професіоналів середньої освіти повинен дозволити подолати всі проблеми, які він зустріне на шляху професійного розвитку. Іспанський педагог та психолог, завідувач кафедри дидактики та шкільної організації університету Сантьяго де Компостели Мігеля Сабальса Бераса зазначає, що план підготовки повинен мати на увазі:

1. Баланс між загальною та спеціалізованою підготовкою. В Іспанії вчителі та вихователі початкової та дошкільної освіти слідує загальній підготовці, а середньої освіти – спеціалізованій, що ускладнює, у випадку останнього, здатність справлятися зі складними навчальними ситуаціями, що особливо властиві обов'язковій середній освіті. Гарне поєднання загальної і спеціалізованої підготовки має вирішальне значення для отримання якісної освіти та формування сильної професійної особистості.

2. Перехід вчителя-фахівця з певної дисципліни до вчителя-фахівця у викладанні цієї дисципліни або від викладання, зосередженого на навчанні до зосередження на процесі викладання. Як стверджує Сабальса, очевидним є те, що завдання освіти навчити, але разом з тим треба заохочувати такі програми підготовки, де більше уваги приділяється методології змісту, більше часу надається практичній діяльності, ніж концептуальним поняттям та де розвивається взаємодія з проблемними учнями.

3. Перехід від вчителя певної дисципліни до вчителя певного навчального закладу. Мова йде про зміну професійної культури педагогічних кадрів, особливо середньої школи. Командний підхід має важливе значення від початку підготовки і одночасно є однією з найбільших проблем. Вчитель повинен досягти консенсусу в ухваленні рішень про те, як організувати освітній проект, не робити це індивідуально, краще в команді в рамках освітнього закладу.

4. Навчання повинно бути направлене на удосконалення практичних знань, ніж на накопичення знань. Навчальні програми сповнені ідей, змісту та інформації, які майбутні вчителі засвоюють, але їм потрібен для цього час і, перш за все, необхідно багато практики, де вони насправді зможуть закріпити і застосовувати ці ідеї.

5. Підготовка повинна бути пов'язана з професійною практикою та зміцнювати почуття професіоналізму. Для цього основним є забезпечення навчального процесу тим інструментарієм, який буде корисним для вирішення завдань професійного розвитку. Навчальний план повинен полишити, принаймні частково, абстрактні питання і зосередитись на шкільній реальності.

Нарешті, необхідно, щоб майбутні вчителі володіли техніками наукового дослідження, так як через самонавчання забезпечується постійний професійний розвиток; вони мають навчитись оцінювати свої власні методи навчання, свій власний стиль викладання і успішність студентів. Такого роду дослідження стало позитивним фактором у забезпеченні освітніх змін Іспанії, адже відбуваються завдяки власним інтересам вчителів [3, с. 56–58].

ЛІТЕРАТУРА

1. Gimeno, J. La educación que tenemos, la educación que queremos./ La educación en el siglo XXI. Los retos del futuro inmediato. Barcelona: GRAO, 1999. – pp. 29–52.
2. Monereo, C. y Pozo, J. En qué siglo vive la escuela? El reto de la nueva cultura educativa./ Cuadernos de Pedagogía № 298, 2001. – pp. 50–55.
3. Zabalza, M. A. Buscando una nueva hoja de ruta en la formación del profesorado./ Revista de Educación 340, 2006. – pp. 51–58.

ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Воронцова К.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З середини 50-х до початку 90-х років ХХ століття територія сучасної України перебувала у складі Радянського Союзу. У зв'язку з цим зміст вищої юридичної освіти формувався на основі тогочасної загальнодержавної комуністичної політики. Відповідно до неї випускник юридичного фаху передусім мав забезпечувати захист інтересів радянської держави, законності та правопорядку.

Термін “зміст” характеризується як сутність, внутрішня особливість чогонебудь або своєрідна риса, притаманна певному явищу тощо [4]. На думку окремих учених, зміст вищої освіти виступає її своєрідним “розрізом” або, іншими словами, він поєднує сукупність процесів прогресивних змін властивостей особистості [2]. Тому до структури змісту вищої освіти вони пропонують залучати складники, які підлягають обов'язковому засвоєнню студентом й здатні забезпечити достатній рівень його підготовки у певній галузі знань, зокрема й у сфері права. Серед них: наукові знання; навчально-пізнавальні, інтелектуальні, практичні, професійні, науково-дослідні уміння й навички; досвід репродуктивної і творчої діяльності, а також ставлення, мотиви, інтереси, самореалізація. Виходячи з цього, науковці стверджують, що вища освіта має розглядатись не тільки як процес, а і як результат засвоєння студентом наукових знань, навчально-пізнавальних, практичних, професійних, науково-дослідницьких умінь і навичок, які сформують компетентну з певного фаху особистість [3]. Вища юридична освіта є своєрідною ланкою системи вищої освіти загалом, а тому перебуває під впливом розвитку загальних педагогічних закономірностей. Водночас її зміст є результатом рівня розвитку громадянського суспільства, стану життєдіяльності й буденних потреб населення та ролі, яку відводить фахівцям-юристам держава.

Юристами в радянські часи називали компетентних в юриспруденції осіб, які володіють професійними (фундаментальними і спеціалізованими) правовими знаннями й здатні застосовувати їх у практичній діяльності [1]. Крім цього, вони виступали активними суб'єктами будівництва відповідного суспільного устрою, що виявлялося й у змісті підготовки відповідних фахівців. Для прикладу, Програмою КПРС 1986 р. декларувались рішучі та системні кроки у зміцненні правових засад радянської держави. Існувало безумовне розуміння того, що посилення соціалістичної законності можливе лише шляхом зміни мислення кваліфікованих юристів, які готуються для забезпечення державних органів: суду, прокуратури, міліції тощо [5]. Згідно з визначенням відомого радянського ученого-правника С. С. Алексєєва юридична освіта обумовлює систему цілеспрямованої підготовки студентів, яка спрямована на вироблення в них здібностей юриста-професіонала [1]. У зв'язку з цим система вищої юридичної освіти стала центром реалізації покладених завдань, одним із яких було виховання такого фахівця, мислення якого слугувало б принципам забезпечення соціалістичного правопорядку і встановленню режиму соціалістичної законності (дотримання радянських законів державними суб'єктами публічного права, охорону правопорядку тощо) [5]. Трансформація правової свідомості кваліфікованого юриста мала цілковито відтворювати переосмислення державних і суспільних пріоритетів.

Підготовка правознавців передбачала засвоєння студентом обсягу теоретичного матеріалу, який охоплював цикли: суспільно-політичних дисциплін (історія КПРС, політична економія, науковий комунізм тощо), юридичних навчальних курсів (теорія та історія держави і права, кримінальне, цивільне право тощо), вузькопрофільних спеціальних дисциплін (криміналістика, судова медицина тощо) та загальнообов'язкових навчальних предметів (іноземна мова, фізична підготовка тощо). Зміна кількості годин навчального навантаження чи послідовність вивчення окремих дисциплін упродовж навчального року могла здійснюватися вищими навчальними закладами самостійно. Однак це не стосувалося навчальних курсів суспільно-політичного характеру, викладання яких визначалося органами, уповноваженими у сфері вищої освіти.

Зміст вищої юридичної освіти Радянської України цілковито забезпечував виконання визначеної владою мети та поставлених перед вищою юридичною освітою завдань. Вони вимагали не лише підготовки відданих правовій ідеології працівників юридичних служб державних органів, судів, нотаріату, правоохоронних органів тощо, але й забезпечення роботи з пропаганди радянського законодавства серед населення. До неї активно залучалися, як науково-педагогічні працівники юридичних факультетів та інститутів, так і студенти, які здобували юридичну підготовку.

Таким чином, система вищої юридичної освіти використовувалася радянською владою у якості дієвого інструменту ідейно-політичного впливу на свідомість студента, основи якого закладалися у змісті підготовки фахівців-юристів. Зміст освіти юридичних кадрів полягав передусім у підготовці компетентного правознавця з глибоким усвідомленням і повагою до радянських законів.

Крім цього, студенти-юристи активно залучалися до пропаганди радянського законодавства, що суттєво сприяло утвердженню правового підґрунтя життєдіяльності українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев С. С. Введение в юридическую специальность / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1976. – 256 с.
2. Леднев В. С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы / В. С. Леднев. – [2-е изд.; пере раб.]. – М.: Высш. шк., 1991. – 224 с.
3. Коротяев Б. І. Педагогіка вищої школи / Б. І. Коротяев, Е. О. Гришин, О. А. Устенко. – К. : НМК ВО, 1990. – 176 с.
4. Словник української мови [Електронний ресурс]. – Київ : Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України, 2011–2016.

ВПЛИВ ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕФОРМ НА РОЗВИТОК ОСВІТИ В ІСПАНІЇ ХХ СТ.

Замкова Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В Іспанії 60-х і 70-х р. відбувалися економічні і соціальні зміни, які зробили непридатними політико-інституційні рамки, що існували в період диктатури. Ці процеси переходу до демократичного суспільства позитивно впливали на розвиток освіти в Іспанії.

Реформи були спрямовані на:

- 1) фінансування освітньої системи і її реформування;
- 2) децентралізацію освіти, що гарантувало підвищення якості середньої освіти. Політична децентралізація негативно впливала на такі чинники, як економічне, соціальне і культурне різноманіття Іспанії.

В кінці 60-х – на початку 70-х р. іспанська диктатура намагалася модернізувати освітню систему як і інші сфери життя, щоб досягти економічного розвитку країни, модернізація встановлювалась інспіруючись теорією використання людського капіталу. Ці реформи не торкалися поліпшення демократійного характеру освіти.

“Загальний закон про освіту” 1970 року і його застосування на останньому етапі диктатури є найбільш яскравим прикладом обмеженості режиму в спробах модернізувати сферу освіти, в тому числі в області фінансування і оподаткування, а також в області визнання багатонаціонального характеру, соціально-культурної та економічної різноманітності іспанської культури. Цей “Загальний закон про освіту” змінив структуру освітніх циклів і деякі елементи програм. Однак суттєва модернізація іспанської освітньої системи відбулася лише при переході до демократії цих реформ, які були тісно пов'язані з демократизацією всієї політичної системи державного утворення, що гарантувало підвищення загальної середньої якості освіти. Податкові реформи забезпечували фінансування масової системи освіти, яку можна порівняти за якістю з системами інших європейських країн.

Угоди Монклоа 1977 р. і стаття 27 іспанської конституції 1978 р. є поворотним пунктом освітньої політики країни, які аспекти визнання права на освіту в якості одного з основних прав, що повинні гарантуватися державою. Інші основоположні права пов'язані з утворенням, і розподілом повноважень у сфері освіти між Центральною адміністрацією та Автономними співтовариствами. Угоди Монклоа були підписані усіма демократичними партіями, які брали участь у підготовці нової конституції. Вони були націлені на визначення загальних політичних цілей і напрямів інвестицій для розвитку охорони здоров'я та освіти.

Таким чином, в роки консолідації демократичного режиму в Іспанії була проведена масштабна діяльність у формі соціального проекту щодо зміни змісту, структури, методів та форм освіти. Реформи свідчили про посилення значення освіти як соціальної цінності, а також про затвердження демократичних принципів функціонування системи освіти в країні. Іспанська соціалістична робітничка партія, відповідно до своїх основних постулатів, прагнула забезпечити доступність освіти, підвищити її якість, привести даний соціальний інститут у відповідність з основними сучасними вимогами. За результатами досліджень учених, багато чого вдалося досягти. Модернізація системи освіти гарантувала принцип рівних можливостей для всіх громадян; сприяла зміцненню громадських зв'язків, координації інтересів і поділу фундаментальних цілей різних соціальних груп. Освітня система, сама по собі, стала перетворюватися в ключ суспільного прогресу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Powell Ch. Espana en democracia. 1975 – 2000 / Charles Powell. – Barcelona: Plaza Janez, 2001. – 688 p.
2. Los pactos de la Moncloa // Transicion politica y consolidacion democratica. Espana (1975–1986). – Madrid: Centro de investigaciones sociologicas, 1992. – P. 473–493.
3. Испания. Конституция и законодательные акты. – М.: Прогресс, 1982. – 351 с.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ МЕДІАСУСПІЛЬСТВА

Корх В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Стан сучасного суспільства, за якого основною ознакою і умовою функціонування є високотехнологічні інформаційні мережі, репрезентує термін “*медіасуспільство*”, “*інформаційне суспільство*” (information society), за Ф.І. Шарковим. Основний ресурс інформаційного суспільства – *інформація*, причому не просто великі масиви знання, а особливі форми їх технологізації (організації, використання, утилізації).

Науковці Д. Белл, З. Бжезинський, Н. Луман, М. Маклюен, М. Понятовський, Е. Тоффлер, А. Турен, Ю. Хабермас, М. Хоркхаймер та багато інших теоретиків інформаційного суспільства визначають останнє як *нову цивілізацію*, названу Е. Тоффлером *цивілізацією Третьої Хвилі* [3], для якої, з одного боку, характерні

урізноманітнення і поширення у світових масштабах медіа і медіатехнологій, а з другого – подрібнення і збільшення культурної неоднорідності медіааудиторії, руйнування досі існуючих у її свідомості спільних програм тощо.

Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз літературних наукових джерел щодо з'ясування соціально-психологічних особливостей процесу соціалізації в умовах сучасного медіасупільства.

Медіасередовище – це природне соціальне середовище існування людей у медіасупільствах. Воно утворюється в результаті взаємодії 2-ох автономних реальностей – віртуальної, створеної аудіовізуальними медіа (простору сукупного медіатексту) та індивідуальних і колективних суб'єктивних соціально-психологічних реальностей (простором людської соціальної психіки) [2].

Сутнісними характеристиками медіасередовища є: множинність (гіпертекстуальність, плюралізм думок, мультипарадигмальність, полісемантичність); віртуальність та поствіртуальність; уніфікаційна здатність; інтерактивність (транзактна медіакommунікація); анонімність (відчуження текстів від їх авторів); міфологічність (праінформація, фантазії); нестабільність (хаотичність, фрагментарність); афективність (тривого- і стресогенність, шоківість, патогенність); маніпуляційність та високий вміст медіанасильства, що визначає його агресивність; “Людський” чинник (містить потужний захисний ресурс) [2].

Людина медіасупільства з раннього дитинства потрапляє у сферу впливу медіасередовища, з якого вона дістає: необхідну інформацію; зразки і моделі поведінки в соціумі; приклади належних, соціально прийнятних переживань; можливість уникати тиску буденності й переживати яскраві – “позитивні” (катарсис, радість, естетичне задоволення) і “негативні” (сум, тривогу, страх, відчуття ризику) – емоції й почуття; альтернативні приклади відпочинку і дозвілля.

Медіасоціалізація в агресивному медіасередовищі означає розвиток й усотціальнення дітей: у сфері впливу фрагментарної й суперечливої аудіовізуальної інформації; в умовах контактування з множинними й некомпліментарними моделями світу; в умовах впливу неприродної для дитячого віку інформації, нав'язування “дорослих” стандартів життя, уявлень, цінностей, вибрів, настроїв тощо.

Базовими ознаками, які дають підстави визначати медіасередовище як агресивне, є: надмір у ньому агресії, жорстокості й насильства (*медіанасильства*); його висока маніпулятивна спроможність, тобто здатність чинити потужний психологічний тиск на внутрішній світ, думки, почуття і поведінку не тільки реципієнтів мас-медіа, а й усіх, хто перебуває поряд з ними в одних соціальних мережах; нестабільність, турбулентність, які створюють загальне відчуття ненадійності, а отже, породжують страх, фрустрацію і т. ін.

Основними змістовими формами медіанасильства є: пропаганда і заклики до насильства, в тому числі й на етнічному підґрунті; деталізація (“смакування”) насильства – як дій насильника, так і страждань жертви; позиціонування його як норми повсякденного життя (наприклад, створення позитивного образу жорсткого, але справедливого героя); демонстрація технології кримінальних злочинів (виготовлення зброї, приготування наркотичних сумішей у домашніх умовах і т.д.); пропагування терпимості до насильства і, отже, “розмивання” настанов на боротьбу з ним, протидію йому тощо [2].

На думку дослідника С.Кара-Мурзи, в медіасуспільствах із трьох основних форм агресії стосовно людини: тиску на неї – фізичного насильства (насильства щодо конкретних індивідів), соціального тиску (насильства, що несе загрозу правам і свободам індивідів і суспільству) і психологічного впливу, який є переважно впливом маніпулятивним (“промивання мізків” як систематичні зусилля, спрямовані на зміну ідей, настанов, переконань і поведінки людей), останній нині домінує і є найбільш небезпечним [1].

Арсенал засобів маніпулювання свідомістю і поведінкою у медіа: пропаганда і реклама, систематичне продукування і нав'язування соціальних стереотипів і міфів, поширення чуток і пліток, створення штучних інформаційних подій, підтасування і тенденційне тлумачення фактів, особливі прийоми “подання” інформації (“нарізкою”) з метою формування ілюзорної свідомості (фрагментація інформації, “наклеювання ярликів”, “напівправа”, “спекуляція чужим авторитетом”, “чорний піар”, “спіраль мовчанки”, “спіраль ліберального пустослів'я”) тощо [1].

Агресія є природною ознакою медіасередовища. Медіасередовище і мас-медіа як його інструмент і агент впливу принципово не можуть бути іншими (неманіпулятивними, неафективними, неепатажними, ненасиченими агресивною енергетикою і т. ін.). Медіа і їх функціонування є відповіддю на запит самого життя, досить точним його відображенням, дзеркалом медіасуспільства, в якому воно може побачити себе таким, яким є.

Агресивне медіасередовище свідомо й цілеспрямовано творять люди: медіажурналісти, автори медіапродукції і медіапослуг, які здебільшого мають комерційні цілі; політична та бізнесова еліта (політики, впливові бізнесмени, власники телевізійних каналів, олсоби, які контролюють медіаресурси, тощо), що має не тільки комерційні, а й політичні цілі; глядачі, представники цільових медіааудиторій як споживачі медіапродукції, котрі переважно задовольняють свої егоїстичні потреби й життєві інтереси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием / С.Г. Кара-Мурза – М.: Алгоритм, 2000. – 448 с.
2. Петрунько О.В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі / О.В. Петрунько: монографія. – 2-ге вид. – Ніжин: ТОВ “Видавництво Аспект-Поліграф”, 2011. – 480 с.
3. Тоффлер Е. Третя хвиля. / Е. Тоффлер – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ТА АВТОНОМНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Кравчук С.Л.

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

Одна з динамічних властивостей емоційності – це емоційна стійкість, що виступає однією з темпераментальних властивостей особистості, та характеризує швидкість переходу від одного емоційного стану до іншого.

В поняття “емоційна стійкість” різними авторами включаються різні емоційні феномени. Деякі дослідники розглядають емоційну стійкість як “стійкість емоцій”, а не функційну стійкість людини до емоціогенних умов. Під стійкістю емоцій розуміються і емоційна стабільність, і стійкість емоційних станів та відсутність схильності до частої зміни емоцій [3].

Р. Кеттелл щодо розуміння емоційної стійкості та нестійкості ввів поняття “афективна стійкість”. Під афективною стійкістю вчений розуміє відсутність невротичних симптомів та іпохондричних проявів, спокій, стійкість інтересів.

Слід зазначити, що деякі вчені розуміють під емоційною стійкістю не емоційну незворушність, а переважання позитивних емоцій, при цьому емоційна стійкість розглядається як така властивість особистості, яка забезпечує стабільність стеничних емоцій та емоційного збудження при впливі різних стресорів. Я. Рейковський розглядає емоціональну стійкість як гіпотетичну особливість людини та вказує на два її значення: 1) людина є емоційно стійкою, якщо її емоціональне збудження, незважаючи на сильні подразники, не перевищує порогової величини; 2) людина є емоційно стійкою, так як, незважаючи на сильне емоціональне збудження, в її поведінці не спостерігається порушень [4]. На думку Є.П. Ільїна, не існує загальної емоційної стійкості [1]. До різних емоціогенних факторів ця стійкість буде різною. Є.П. Ільїн зазначає, що правильніше говорити не про емоційну стійкість, а про стійкість особистості до конкретного емоціогенного фактору.

На нашу думку необхідно розглядати емоційну стійкість особистості як її інтегральну характеристику, що базується на взаємодії емоційних, вольових, інтелектуальних та мотиваційних компонентів психічної діяльності особистості.

Мета статті: виявити особливості емоційної стійкості особистості; проаналізувати чи можна діалектично встановити залежність емоційної стійкості від потреб, мотивів, волі, досвіду, готовності особистості до виконання тих чи інших задач; з'ясувати особливості зв'язку емоційної стійкості з автономністю особистості.

Г. А. Мюррей під терміном “автономія” розумів набутий чи психогенний мотив, що втілює в собі представлення про незалежність як спонукаючої сили. На думку вченого, автономія є одним з декількох мотивів, які мають справу з людською владою, досягаючи її, протидіючи чи підкоряючись їй. Г. А. Мюррей визначив автономію наступним чином: протидіяти впливу чи примусу; не підкорятись авторитету чи шукати собі свободу на новому місці; прагнути до незалежності.

Тому є виправданим розглядати прагнення до свободи та контролю наслідків своєї поведінки функціонально автономною мотиваційною силою.

Згідно Г. Оллпорту [2], існує два види функційної автономії: 1) стійка – пов'язана з механізмами зворотнього зв'язку в нервовій системі, призводить до стійкого звичного способу задоволення потреб; 2) власна – відноситься до набутих інтересів людини, цінностям, установкам, намірам.

Автономність, на думку більшості гуманістичних психологів, є головним критерієм психічного здоров'я особистості, її цілісності та повноти. Це поняття тяжіє до таких рис, як життєвість та самопідтримка у Ф. Перлза, спрямованість

зсередины – у Д. Рісмена, зрілість – у К. Роджерса. Особистість, що самоактуалізується, є автономною, незалежною та вільною. Однак це не означає відчуження та самотності. В термінах Е. Фромма автономність – це позитивна “свобода для” на відміну від негативної “свободи від” [5].

В нашому дослідженні взяли участь 925 осіб юнацького віку. Серед них: 157 осіб – студенти Київського державного університету харчових технологій, 176 осіб – студенти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 255 осіб – студенти Національного університету імені М.П. Драгоманова, 337 осіб – студенти Київського національного лінгвістичного університету.

Особи юнацького віку з автономністю більш схильні до спонтанної агресивності, маскулінності, товарищескості, відкритості, врівноваженості, екстраверсії, відображеної агресії. Особи юнацького віку з автономністю більш схильні до прагнення до самоактуалізації, спонтанності, аутосимпатії, саморозуміння, креативності.

Не виявлено статистично достовірного зв'язку між автономністю та емоційною стійкістю особистості.

Виявлено прямі значущі зв'язки емоційної стійкості з орієнтацією в часі, саморозумінням та прагненням до самоактуалізації.

У осіб юнацького віку не виявлено явно виражених статистично достовірних значущих зв'язків автономності та механізмів психологічного захисту особистості. Особи юнацького віку з емоційною стійкістю не схильні до застосування регресії, заміщення, витіснення як механізмів психологічного захисту особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2002. – 752 с.
2. Оллпорт Г. В. Личность в психологии / Г. В. Оллпорт. – М., 1998. – 345 с.
3. Плахтиенко В. А. Надежность в спорте / В. А. Плахтиенко, Ю. М. Блудов. – М., 1985. – 176 с.
4. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций / Я. Рейковский. – М., 1979. – 392 с.
5. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – М., 2011. – 288 с.

МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У РЕСПУБЛІЦІ ІРЛАНДІЯ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Лисенко О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

В Україні та інших державах світу проблема підготовки педагогічних кадрів належної кваліфікації набула першочергового значення з огляду потреб усіх сфер суспільства в конкурентоспроможних фахівцях. Саме з цієї причини активізувалися дослідження науковцями педагогічної освіти зарубіжних країн з метою використання найкращих здобутків передового досвіду в національній системі освіти.

Вагомим є науковий доробок вітчизняних вчених, що зосередились на дослідженні педагогічної освіти України і передових країн світу: С.С. Вітвицької, Т.Є. Кристопчук, М.Є. М'яковського, І. Мищишин, І.В. Прокопенко, О.О. Шевчук та ін.

На сучасному етапі розвиток педагогічної освіти передових держав світу відбувається на межі двох діаметрально-протилежних течій: уніфікації та диверсифікації. Уніфікація передбачає створення оптимальних стандартизованих систем педагогічної освіти, виділення в навчальному плані блоку обов'язкових дисциплін, а також, задля підвищення ефективності педагогічної освіти в цілому, запровадження нових предметів. Диверсифікація означає створення різних шляхів отримання педагогічної освіти.

Найбільш типовими моделями підготовки педагогічних кадрів у країнах Європи є паралельна, інтегрована та послідовна моделі. Паралельна модель передбачає одночасне узгоджене вивчення всіх елементів навчальної програми протягом всього періоду підготовки майбутніх педагогів. Модель інтегрованої педагогічної освіти забезпечує паралельне вивчення частин навчальної програми у взаємозв'язку теорії з практикою. Згідно послідовної моделі підготовки педагогів вивчення загальних і спеціальних дисциплін відбувається на першому етапі навчання, на завершальному ж етапі проводять навчальну практику та підготовку з психолого-педагогічних дисциплін [1, 2].

Система педагогічної освіти республіки Ірландія охоплює три взаємопов'язані компоненти: початкова педагогічна освіта (initial teacher education), що передбачає здобуття ґрунтовної підготовки в закладах педагогічної освіти (університетах чи коледжах педагогічної освіти); перший рік професійної діяльності молодого фахівця (induction) під керівництвом досвідченого педагога, який має сприяти професійному розвитку педагога-початківця; безперервний професійний розвиток педагогічних працівників (in-career or in-service development), що спрямований на втілення в життя принципу “освіта протягом всього життя” та постійне професійне зростання [3].

Основними моделями педагогічної освіти в республіці Ірландії є модель послідовної (the consecutive model) та паралельної освіти (the concurrent model), які найчастіше асоціюються з підготовкою вчителів для середньої і початкової школи відповідно. Згідно моделі паралельної освіти, студенти мають одночасно опанувати 3-4-х річний курс навчання, успішно пройти педагогічну практику та засвоїти одну академічну дисципліну на рівні бакалавра. Типовий перелік навчальних дисциплін включає англійську, французьку, ірландську мови, географію, історію, математику, музику. Після успішного закінчення цієї програми студенти отримують ступінь бакалавра педагогічної освіти (BEd), який засвідчує відповідний рівень підготовки для викладання всіх дисциплін у початковій школі. Це та схема опанування професією вчителя початкової школи, якої дотримується більшість учителів початкової ланки освіти в Ірландії. Але характерною особливістю ірландською системи педагогічної освіти є нестача педагогічних кадрів, і тому, щоб вирішити це складне питання існує модель послідовної педагогічної освіти. Курси тривалістю 18 місяців діють у коледжах педагогічної освіти. На них можуть продовжити навчання випускники університетів, що мають бажання отримати професію вчителя початкових класів.

Інша модель педагогічної освіти, що переважно асоціюється з підготовкою педагогічних кадрів для середньої ланки освіти є послідовна модель, яка надає можливість випускникам, що успішно опанували курс бакалавра наук (BSc) або бакалавра гуманітарних наук (BA), пройти однорічний курс навчання для того, щоб отримати Диплом з Вищої педагогічної освіти. Водночас, як ця модель здобуття професії вчителя середньої школи є найтиповішою, існують і інші моделі паралельної педагогічної освіти, що дають змогу викладати в середній школі республіки Ірландія, особливо такі дисципліни як домоводство, інструментальна музика та фізичне виховання.

Отже, розвиток педагогічної освіти у кожній країні має свої особливості, але все ж, в умовах теперішнього швидкоплинного світу ми можемо виокремити загальні тенденції її реорганізації: 1) розширення психолого-педагогічної підготовки; 2) розробка нових більш ефективних моделей педагогічної освіти; 3) удосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних кадрів. Система педагогічної освіти республіки Ірландія охоплює три взаємопов'язані компоненти: початкова педагогічна підготовка майбутнього вчителя, перший рік професійної діяльності молодого фахівця та безперервний професійний розвиток педагогічного працівника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кристопчук Т.Є. Система педагогічної освіти в країнах європейського союзу: спільні та відмінні риси / Т.Є. Кристопчук // Наукові праці. Педагогіка. – 2012. – Вип. 197, Т. 209. – С. 121–126.
2. Мищишин І. Реформування педагогічної освіти у класичних університетах України в контексті болонського процесу / І. Мищишин // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2007. – Вип. № 22. – С. 3–10.
3. Ситник О.І. Професійна підготовка учителя в системі неперервної освіти Ірландії / О.І. Ситник // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / [редкол. В.В. Кузьменко (голова) та ін.]. – Херсон : КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 2013. – Вип. 17. – С. 166–170.

ОСНОВНІ ІДЕЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Мельник А.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Як вважають експерти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), метою застосування компетентнісного підходу є забезпечення продуктивності та конкурентоздатності на ринку праці, скорочення безробіття завдяки розвитку гнучкої (адаптивної) та кваліфікованої робочої сили, розвиток середовища для інноваційних перетворень в умовах глобальної конкуренції [3].

Компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформованість студента, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають. У межах компетентнісного підходу набуває актуальності таке явище, як “студентоцентроване навчання”,

в основу покладено ідею максимального забезпечення студентам шансів отримати перше місце роботи на ринку праці, підвищення їхньої “вартості” у роботодавців (придатності до працевлаштування).

Сучасного розмаху концепція студентоцентрованого навчання досягла після 2000 р. у зв'язку з розвитком Болонського процесу, важливим внеском в її імплементацію стали матеріали міжнародного проекту “Гармонізація освітніх структур в Європі”, Тюнінг (Tuning educational structures in Europe, TUNING). З практичного погляду проект призначений для вироблення стратегії та моніторингу результатів упровадження основних цілей та інструментів Болонського процесу. Протягом свого розвитку проект Тюнінг перетворився в процес, основною метою якого є розроблення принципових підходів до створення, удосконалення, впровадження, оцінювання та підвищення якості програм вищої освіти всіх трьох її циклів.

Незважаючи на те, що в спеціалізованій літературі було достатньо критики щодо доцільності та ефективності використання концепції результатів навчання у вищій школі (на відміну від професійно-технічної освіти), інтернаціоналізація освіти, передусім забезпечення зрозумілості та прозорості кваліфікацій, була ключовим фактором того, що підхід до викладання та навчання, заснований на результатах навчання, став до 2010 р. безальтернативним [2].

Метою цієї роботи є обґрунтування розуміння ключових понять студентоцентрованого навчання як парадигмально-визначального в системі сучасної освіти України.

Філософія проекту Тюнінг сформульована у вигляді його девізу – узгодження освітніх структур та освітніх програм на основі різноманітності та автономності. Цим автори та виконавці проекту підкреслюють його методологічну спрямованість і відсутність будь-яких намірів щодо уніфікації освітніх систем, переліків спеціальностей, змісту освітніх програм тощо. Одним з основних напрямів роботи в проекті Тюнінг – аналіз і визначення переліку основних загальних компетентностей, які характеризують універсальні навички та вміння, здатності та розроблення переліків основних специфічних фахових компетентностей в рамках виділених предметних областей (subject areas) [1].

Основними категоріями студентоцентрованого навчання є компетентності та результати навчання. Ці два терміни на сьогодні є ключовими у Європейському просторі вищої освіти, їх аналізу та проектуванню присвячено велику кількість наукових публікацій, а також предметом багатьох дискусій та причиною непорозумінь. Тому аналізу цих ключових освітніх понять доцільно приділити особливу увагу.

Згідно з методологією Тюнінг, результати навчання – формулювання того, що, як очікується, повинен знати, розуміти, бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання. Вони можуть відноситися до окремого модуля або також до періоду навчання (освітньої програми першого, другого чи третього циклів). Результати навчання визначають вимоги до присудження кредитів.

Методологія Тюнінга полягає в тому, що результати навчання формулюються в термінах компетентностей, які являють собою динамічне поєднання знань,

розуміння, навичок, умінь і здатностей. Розвиток компетентностей є метою освітніх програм. Компетентності формуються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах.

Незважаючи на очевидну близькість цих категорій, методологія Тюнінга чітко їх розділяє та визначає основну відмінність між результатами навчання та компетентностями в тому, що перші формуються викладачами на рівні освітньої програми, а компетентності набуваються особами, які навчаються. Так як результати навчання та компетентності формуються мовою компетентностей, на практиці далеко не просто їх розрізнити між собою без розуміння контексту, в якому вони сформульовані.

Не може бути жодного протиставлення результатів навчання та компетентностей, адже між ними є глибока діалектична єдність: сукупність результатів навчання в їх динамічному поєднанні приводить до набуття особами, які навчаються, відповідних компетентностей, а з іншого боку – оволодіння певною компетентністю вимагає засвоєння конкретних знань, умінь, навичок, тобто – результатів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Tuning educational structures in Europe, TUNING [Electronic resource]. – URL: www.unideusto.org/tuningeu.
2. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / [Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова ; За ред. В.Г. Кременя]. – К.: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2014. – 120 с.
3. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики / [за заг. ред. В. Кременя]. – К. : К.І.С., 2003. – 296 с.

МІСЦЕ ІНТУЇТИВНОЇ МОРАЛЬНОСТІ В КОНЦЕПЦІЯХ МОРАЛІ

Решетник О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблеми моралі та моральності є основою життєдіяльності будь-якого суспільства. Їх місце в свідомості особистості і значення в регуляції, як суспільних відносин, так і організації особистого буття, обумовлена складними та багатоаспектними процесами глобалізації, трансформації суспільних відносин та змінами ціннісних систем, які відбуваються у сучасному суспільстві.

Аналізуючи поняття моралі та моральності, І. В. Вачков вважає, що **мораль** – це неформальні (неписані) норми поведінки, що відображають сформовані традиції, звичаї. Одним з центральних понять моралі є почуття обов'язку перед оточуючими людьми. **Моральність (етичність)**, на його думку, це совість конкретної людини, заснована на прийнятті (чи неприйнятті) існуючих норм життя, що дозволяє людині зберігати свою гідність у нестандартних ситуаціях, коли для ухвалення рішення не допомагають ні норми права, ні норми моралі. Таким чином, моральність – це етична імпровізація, заснована на індивідуальній совісті та почутті власної гідності.

У теоретичних підходах до аналізу моральності вітчизняними та зарубіжними вченими варто виділити декілька основних положень. Перш за все, заслуговує на увагу загальна ідея про те, що моральності особистості притаманний соціальний та історико-культурний характер. Так, у когнітивних теоріях розвитку моралі акцент ставиться на формуванні моральних суджень, які стали критеріями рівня розвитку моральної свідомості (Л. Кольберг, Ж. Піаже, Е. Тюріель); моральний розвиток розглядається як емпатійна орієнтація особистості на потреби, почуття і переживання іншої людини (К. Гілліган); в інтегративній теорії морального розвитку визначальним було поняття відповідальності, уявлення про яку і визначає зміст альтруїстичної поведінки, найбільш ціннісної поведінки для існування особистості у соціумі (Е. Хігінс); прородничо-науковий напрямок в дослідженнях вітчизняних та російських вчених XIX – XX ст. забезпечив розуміння моральності як продукту інтелектуального розвитку (І. М. Сеченов, І. О. Сікорський, В. М. Бехтерев); в діяльнісному підході моральний розвиток розуміють як процес засвоєння особистістю з раннього віку соціальних норм, зразків, еталонів, способів поведінки, а моральна норма визначається як кристалізація соціокультурного морального досвіду (Л. С. Виготський, О. М. Леонтьєв, П. Я. Гальперін, Л. І. Божович, С. Г. Якобсон та ін.); концепція вчинку, у якій вчинок розглядається як високоморальне, відповідальне, спонтанне творче діяння, дає розуміння втілення моральності у практичній діяльності індивіда (М. М. Бахтін, В. А. Роменець, С. Л. Рубінштейн) [1].

Теоретичний аналіз проблеми визначення сутності моральності, дозволяє стверджувати, що достатньо розкритими є питання онтогенетичного розвитку моральності, тобто становлення у безпосередньому процесі формування особистості у певному культурному середовищі. Разом з тим, відкритою, недостатньо дослідженою, залишається проблема підґрунтя моральності, або тих психологічних механізмів, які лежать в основі докультурної диверсифікації моральних проявів особистості. Висвітливо одне з найновіших досліджень групи американських психологів, які займаються розробкою проблем моральної психології та пропонують до розгляду **“Теорію моральних основ”** (Jesse Graham, Jonathan Haidt, Sena Koleva, Matt Motyl, Ravi Iyer, Sean P. Wojcik, & Peter H. Ditto). У вітчизняній психологічній літературі ця проблема недостатньо розкрита.

Згідно з цією теорією існує декілька вроджених та універсально доступних психологічних систем, які лежать в основі так званої “інтуїтивної етичності (моральності)”, на основі яких, в подальшому, формуються найвищі моральні стандарти (чесноти), етичні уявлення, інститути, створюючи унікальну моральну систему певного народу. Автори визначають п’ять основних дихотомічних пар таких психологічних систем: **турбота / завдання шкоди** (care / harm): така система пов’язана з еволюцією людини як ссавця з наявними у нього системами прив’язаності і здатністю відчувати біль іншого. Вона лежить в основі такої чесноти як доброта, ніжність і дбайливість; **чесність / шахрайство** (fairness / cheating): ця система пов’язана з еволюційним процесом взаємного альтруїзму, який сприяє появі справедливості, прав і автономії; **вірність / зрада** (loyalty / betrayal): дана система пов’язана з нашою історією людини, як племінної істоти, здатної утворювати так звані коаліції. Ця парна характеристика лежить

в основі таких чеснот як патріотизм і самопожертва заради референтної групи; **авторитет / підрив авторитету** (authority / subversion): така система була сформована в ході еволюційного розвитку людини як примата у ієрархічних соціальних взаємодіях. Вона лежить в основі лідерства і послідовництва, в тому числі прояву поваги до законної влади і поваги до традицій; **святість / деградація** (sanctity / degradation): ця система була сформована завдяки психологічному механізму відрази. Вона лежить в основі таких релігійних понять як прагнення існувати на більш високому рівні організації життя, прагнення до благородного життя, яке протиставляється нищому, плотському [2].

Таким чином, теоретичний аналіз проблеми визначення сутності моральності у відповідності до онтогенетичного розвитку варто доповнити дослідженням психологічних механізмів, які лежать в основі докультурної диверсифікації моральних проявів особистості. Саме таке поєднання дозволить поглибити розуміння сутності моралі та моральності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попов Л.М. Добро и зло в этической психологии личности / Л.М. Попов, О.Ю. Голубев, П.Н. Устин – М.: Изд-во “Институт психологи РАН”, 2008. – 240с.
2. Graham J. Moral Foundations Theory: The Pragmatic Validity of Moral Pluralism / Jesse Graham, Jonathan Haidt, Sena Koleva, Matt Motyl, Ravi Iyer, Sean P. Wojcik, Peter H. Ditto // *Advances in Experimental Social Psychology*. – November 28, 2012. – P. 3–67.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

Скуратівська М.О.

ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”, Київ

Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес передбачає нові підходи до визначення цілей навчання, до відбору його змісту, до планування методів навчання, методів контролю і оцінки знань та вмінь студентів тощо.

На думку науковця Н.П. Волкової, в інноваційному освітньому закладі педагогічний та студентський колективи експериментують, апробують чи впроваджують нові педагогічні ідеї, теорії та технології [1, с. 465].

Інноваційному вищому навчальному закладу притаманна наявність інноваційного середовища, тобто має бути сформована потрібна морально-психологічна ділова атмосфера. Для реалізації цієї мети потрібна трансформація всіх видів діяльності ВНЗ, включаючи навчальну, виховну, управлінську, науково-дослідну діяльність, діяльність з підготовки та підвищення кваліфікації викладачів, діяльність по взаємодії даного навчального закладу з зовнішнім середовищем.

Змістом інноваційної діяльності навчального закладу вищої освіти є, отже, включення в освітній процес нових і перспективних інформаційних ресурсів, інноваційних технік і продуктів.

Ключовим інноваційним ресурсом освітнього закладу, що забезпечує його ефективність, є персонал.

Однією з найважливіших якісних характеристик викладача сьогодні, умовою його професійного успіху є його готовність здійснювати інноваційну професійну діяльність.

Науковець І.М. Дичківська розглядає готовність викладача до інноваційної педагогічної діяльності як “особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії” [2].

Викладач, вмотивований до здійснення інноваційної педагогічної роботи, має володіти такими особистісними та професійними компетентностями: розуміння мети навчальної діяльності у зв’язку з актуальною педагогічною проблематикою сучасної вищої школи; створення умов для вільного особистісного самовираження студентів, розвитку їхнього індивідуального хисту; вміння спроектувати на основі освітніх стандартів комплексну освітню програму навчання; вміння ефективно, творчо організовувати і проводити навчальний процес із використанням інноваційних технологій; прагнення до власного творчого розвитку, рефлексії; розуміння необхідності здійснення власних інноваційних пошуків тощо.

Безсумнівним є той факт, що освітня реформа може бути успішно реалізована, лише за умови якщо кожен педагог здійснить реформування власної педагогічної практики.

Інноваційне оновлення навчального процесу – це досить складне питання, воно виходить за рамки суто педагогічної проблематики, адже потребу в інтенсифікації навчального процесу ВНЗ зумовлюють саме об’єктивні фактори соціально-економічного розвитку суспільства.

Дослідження питання освітньої інноваційної проблематики дозволило нам виокремити наступні, на нашу думку найбільш ефективні, шляхи реалізації інноваційної політики вищого навчального закладу: [3, с. 4] впровадження інноваційних технологій навчання; створення сучасної інфраструктури, вдосконалення матеріально-технічної бази вишу; створення принципово-нових науково-методичних та навчальних ресурсів (онлайн-курси, електронні ресурси тощо); удосконалення практичної підготовки викладачів щодо застосування інноваційних методик (проектна методика, тренінги, ділові ігри); інтенсифікація навчального процесу на основі інтерактивних методів навчання; наскрізна комп’ютеризація та інформатизація навчального процесу (забезпечення студентів інформацією про завдання для самостійної роботи, рейтингування студентів через комп’ютери); введення комплексної системи діагностики знань студентів через впровадження новітніх технологій і засобів діагностики (потрібні комплекси, бази тестових завдань, а не просто окремі тестування); розвиток форм і методів самостійної роботи студентів з метою індивідуалізації навчання та активізації їх творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. П. Педагогіка [Текст]: Навч. посіб./ Н. П. Волкова – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://webuniver.at.ua/dichkivska_innovacijni_ped.tekhnologiji.pdf. – webuniver.
3. Скуратівська М. Інноваційні методи та технології викладання іноземних мов у сучасній вищій школі / М. Скуратівська // Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів : методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей : збірник наукових праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак, О. В. Ковтун. – К.: Талком, 2015. – 373 с.
4. Скуратівська М. О. Інноваційні тенденції в педагогічному процесі в вищій школі / М. О. Скуратівська // “Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук”. Матер. III всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю (м. Дніпропетровськ, 20 грудня 2013 р.) : у 5-х частинах. – Д. : ТОВ “Інновація”, 2013. – ч. 2. – С. 39–42.

ТРАДИЦІЙНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ В УКРАЇНІ

Тхоржевська Т.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

У демократичних країнах, на які у своєму розвитку орієнтується Україна, професійна етика займає чільне місце в змістовому компоненті вищої освіти. Західний світ поступово усвідомлює, що задля успішного суспільного розвитку дотримання моралі в професійній діяльності, ділових стосунках так само необхідно, як урахування економічних законів розвитку. Це призводить до того, що етика з числа загальнокультурних поступово переходить у ранг професійних дисциплін.

Якщо будь-яка професійна діяльність передбачає дотримання певних норм і правил поведінки, що робить її цивілізованою, то що ж тоді говорити про професійно-педагогічну діяльність, якщо педагог зобов'язаний бути провідником суспільної моралі для найширших верств населення.

Віднедавна у відповідності до європейських тенденцій професійно-педагогічна етика увійшла в зміст підготовки викладачів вищої школи у Київському національному лінгвістичному університеті. При викладенні цього предмету, враховуючи тисячолітній досвід учених світу, ми повсякчасно звертаємося до традиційних засад педагогічної етики в Україні й кожен раз переконуємося, наскільки вони співзвучні загальнолюдським засадам етики.

Показовим щодо усвідомлення нашими предками важливості моральних вимог до особистості викладача є той факт, що в статутах славнозвісних Львівської та Луцької братських шкіл (XVI ст.) буквально в перших рядках зазначено вимоги до вчителя, причому не до рівня його наукових знань, а до його морального стану. Зокрема, вчитель мав бути благочестивим, смиренним, стриманим, незаздрісним і в строгій відповідності до християнських уявлень забезпечувати справедливість у стосунках “учитель – учень”, “учень – учень”.

Кожний учень має займати місце в класі згідно зі своїми успіхами в навчанні, а не з матеріальним становищем, що мотивувалося: “речено бо: имящему везде дано будетъ” [1, 182]. Багатий над бідним не повинен був мати в школі перевагу, оскільки всі учні – брати в Христі, члени одного організму, і жоден член – ні око нозі, ні рука нозі – не може сказати іншому, що той не потрібний. Учитель мав любити всіх учнів однаково, “писано бо: всякому просящему у тебе дай и хотящему у тебе взяти не возбрани, хощу бо всемъ спастися, и в разумъ истинный прийти” [Там само].

Уставами братських шкіл визначалися й моральні якості учнів: покірливість, повага, покірність, страх перед Богом і рідними, старанність, відповідальність [2, 63]. Учні повинні були бути розбірливими в дружбі, бо “людина, як з преподобними преподобною буває, так із свавільними розбещується” [3, 90]. За непослух радили вчителю “карати, не тирански, но учителски” [1, 182], але водночас: “щадяй жезла ненавидит сына”, “писано бо есть: любяй сына прилежнее наказуетъ, а не любяй щадить жезла; и паки: отрочатю безуміе на сердци привязано, жезломъ же изженети е...” [1, 182, 183].

За старовинним стилем та деколи жорсткими виховними настановами сучасні вчителі мають помітити раціональне, вічне зерно народної мудрості. Адже при найближчому розгляді, вивченні давніх текстів на перший план виходять, як це не дивно, найактуальніші проблеми, з якими повсякчас стикається вихователь, учитель. Вони мають світоглядний характер, охоплюють такі важливі етичні категорії, як добро і зло, обов’язок і відповідальність, честь і гідність, справедливість, совість, щастя.

Так склалося історично, що українці, так само, як і всі європейські народи, морально-етичні проблеми вирішували, спираючись на християнську етику. У цій царині в українських землях визначну роль відіграв Іоанн Златоуст. Його поради батькам вважаємо важливими для вивчення майбутніми вчителями, адже батьки за християнською традицією прирівняні до вчителів. Проектуючи на вчителів поради Златоуста батькам, хочемо звернути увагу на те, що богослов, міркуючи про співвідношення освіти і виховання, надавав перевагу вихованню, а найголовнішою наукою вважав “любомудріє душі”. Він застерігав від поширеної звички спонукати дітей до освіти заради здобуття всіляких земних благ: говорячи сучасною мовою, кар’єри, людського визнання тощо. “Часто багато хто з батьків робить усе й уживає всіх заходів, щоб у сина був гарний кінь, чудовий дім або дорогий маєток, а про те, щоб у нього була гарна душа й благочестивий настрій, анітрохи не дбає” [4, 199]. Не золотом і сріблом мають бути багаті наші діти, а благочестям та іншими чеснотами. “Людину, яка живе доброчесно та скромно, усі поважають і шанують, хоч би вона була й найбіднішою; а порочну й розбещену всі обходять і ненавидять, хоч би й володіла вона великим багатством” [4, 201].

І. Златоуст у своїх творах підіймав широке коло морально-етичних питань. Його поради про те, як поводитися з близькими й чужими людьми, боротися з гріхами (вадами – сучасною мовою), каятися, прощати, як реагувати на образи, хвороби, неприємності, як бути милосердним, смиренним тощо могли б стати настільною книгою для українських учителів, що хочуть оволодіти етичною премудрістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акты, относящиеся къ истории Южной и Западной Россіи, собранные и изданные Археографическою комиссією. – СПб.: В типографіи Э. Праца. – 1865. – Т. II. (1590–1637). – № 154. – С. 181–184.
2. Комаровский Б. Б. Русская педагогическая терминология. Теория и история / Б. Б. Комаровский. – М.: Просвещение, 1969. – 311 с.
3. Памятники, изданные Временной комиссією для разбора древнихъ актовъ, Высочайше учрежденною при Киевскомъ Военномъ Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторе. – К.: Въ типографіи Унив-та св. Владимира, 1845. – Т.1. – Отдель 1 (1617–1713). – С. 1–274.
4. Святитель Иоанн Златоуст. Избранные беседы / Иоанн Златоуст, святитель. – М., Православное братство святого апостола Иоанна Богослова, 2001. – 464 с.

КУЛЬТУРОДОЦІЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ: ГЕНЕЗИС ФЕНОМЕНУ

Федько С.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз сучасного стану, актуальних проблем і векторів розвитку системи надання психологічної допомоги засвідчив, що ця сфера перебуває під інтенсивним впливом низки обставин, зумовлених культурними, політичними, ідеологічними та ін. чинниками. Так, можна спостерігати кардинальні зміни, що виявляються в таких аспектах: відхід від канонів класичної науки і зорієнтованість на інноваційність; заідеологізованість сучасного психологічного знання як у широких масах, так і в середовищі психологів-професіоналів; активна рецепція підходів, методів і технік консультативної роботи із західної науки в країні незахідного світу, що з позицій буденного сприйняття трактується як добровільне запозичення передового досвіду; тотальна панпсихологізація, що ховається під маскою “гуманізації” психологічної допомоги і сягає своїм корінням науково-теоретичної концепції антипсихіатрії 60-х років ХХ ст.

Проблема імплементації культуродоцільного підходу в практику надання психологічної допомоги ґрунтується на сукупності концепцій і теорій, які прямо чи опосередковано вказують на зумовленість особливостей вищого психічного функціонування людини соціокультурними чинниками – філософськими, релігійними, політичними, економічними, правовими, що є системотворчими одиницями в ареалі існування індивіда.

В основу теоретичного дослідження культуродоцільності методів надання психологічної допомоги покладено напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених, що відображають основні вектори розвитку консультативної психології, зокрема ті, що відкривають її аксіологічну (О.Л. Венгер, Є.Л. Ніколаєв), ідеологічну зумовленість (О.О. Аліфанов, Г. Айві, Дж. Катс, Е. Сампсон) і пов’язують із соціокультурною традицією загалом (О.Ф. Бондаренко, О.Л. Венгер, І.В. Данилюк, Д. Мацумото, Є.Л. Ніколаєв, Н. Пезешкеан, Дж. Прохазка, Дж. Норкросс, О.Й. Сосланд, О.В. Сухарев та ін.).

Культуродоцільний підхід у психологічному консультуванні передбачає врахування сукупності соціокультурних детермінант, що можуть впливати на особливості організації і ходу процесу надання психологічної допомоги [2; 3]. Практичний бік поставленого питання полягає в застосуванні консультативних методів, соціокультурний базис яких відповідав би особливостям соціокультурного середовища та ментальності клієнта. Останнє визначає й диктує логіку пошуку й розробки культурно-релевантних методів надання психологічної допомоги.

Можна констатувати обмеженість існуючих підходів до надання психологічної допомоги тим культурним контекстом, у рамках якого вони виникли, іншими словами – системою цінностей, вірувань, філософськими й релігійними традиціями, притаманними певній культурі, на що вказують Г. Айві, О.О. Аліфанов, Д. Бенвеніст, О.Ф. Бондаренко, С. Брікман, У. Кім, Дж. Катс та ін. [1; 2; 4; 6; 7]. Базуючись на певному соціокультурному контексті, підхід до надання психологічної допомоги автоматично стає зорієнтованим на певний контингент клієнтів – представників відповідної етнічної групи. Так забезпечується культурна конгруентність консультативного процесу.

Отже, якщо культурно-історичний підхід і його вітчизняні й зарубіжні деривати, крізь призму яких проступає фундаментальна значущість соціокультурних чинників, що зумовлюють життєвий світ особистості, посідає статус методологічної аксіоми, то цілком можливим є обґрунтування з вказаних позицій і способів дій щодо надання психологічної допомоги, адекватної ментальності кожної конкретної особистості.

Цей вектор психологічної практики в науковій літературі трактується як: “культуродоцільний” (О.Ф. Бондаренко), “культуроцентрований” (П. Педерсен, Г. Берналь), “вкорінений в культуру” (Д. Сінха), “соціально-релевантний” (А. Парандже), “культурно-сензитивний” (П. Хейс), “культурно-прийнятний” (У. Кім, К. Янг, К. Хванг). За всієї обширності й багатоаспектності означень, культуродоцільний підхід у практиці надання психологічної допомоги зводиться до необхідності пошуку консультативних методів, які б максимально відповідали соціокультурним нормам і цінностям того чи іншого етносу і, отже, сутнісним потребам кожної конкретної особистості.

Вирішення проблеми культуродоцільності психологічного консультування спирається на специфічну компетентнісну властивість практикуючого психолога – *соціокультурну рефлексію*, що трактується як здатність до аналізу власної застосовуваної методології з позиції її соціокультурної зумовленості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аліфанов А. А. Проблемы “новой” психотерапии [Электронный ресурс] / А.А. Аліфанов // Православие. – 2012. – Режим доступа: http://www.pravoslavie.by/print_news/78780
2. Бондаренко А. Ф. Этический персонализм: культуросообразная традиция в психологическом консультировании [Электронный ресурс] / А. Ф. Бондаренко // Медицинская психология в России: электрон. науч. журн. – 2015. – №2(31). – Режим доступа: <http://mprj.ru>
3. Венгер А. Л. Культуральный подход в психотерапии / А. Л. Венгер // Культурно-историческая психология. – 2006. – №1. – С. 32–39.

4. Мацумото Д. Человек, культура, психология. Удивительные загадки, исследования и открытия / Дэвид Мацумото. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. – 668 с.
5. Николаев Е.Л. Интегративные тенденции в психотерапии в контексте взаимодействия культур / Е. Л. Николаев // Социальная и клиническая психиатрия. – 2005. – №3. – С. 63–68.
6. Сосланд А. И. Фундаментальная структура психотерапевтического метода, или как создать свою школу в психотерапии / А. И. Сосланд. – М.: Московский городской психолого-педагогический ун-т, 2013. – 368 с.
7. Ivey G. Pure Gold Or Therapeutic Alloy? Some Issues Raised By The Conference “Change: Psychoanalytic Perspectives” / G. Ivey // Psychology in society (PINS). – 1998. – № 23. – P. 52–57.
8. Katz J.H. The Sociopolitical Nature of Counseling / J.H. Katz // The Counseling Psychologist. – 1985. – № 13(4). – P. 615–624.

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРИВАТНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ВІТЧИЗНЯНИМИ ФАХІВЦЯМИ

Цихоня В.С.

Київський національний лінгвістичний університет

В умовах гострих соціальних змін та більш інтенсивної взаємодії українських психологів із західними колегами, все більш гостро постає питання стандартів надання кваліфікованої допомоги. Традиції підготовки практикуючих психологів на Заході та в Україні суттєво відрізняються. Безперечно, в університетській підготовці у західних країнах більше уваги приділяється саме спеціалізаціям та практичному досвіду, особливо клінічному [2, 3]. Наші спеціалісти отримують достатньо широкі знання, які рідко коли підкріплюються практикою. Як показує звичайний досвід спілкування з колегами – практичні навички, які надавались в університеті мають більше формальний, аніж змістовний характер і рідко коли пов'язані з консультативною або з психотерапевтичною діяльністю спеціалістів.

В сучасних українських університетах, де готують майбутніх практикуючих психологів, зовсім не має відповідних консультативних кабінетів, в яких би студенти могли здобувати досвід під керівництвом старших колег. Лише в кількох найпрестижніших українських університетах введені практичні спецкурси, де студенти ознайомлюються з основними напрямками та методами практичної роботи не лише в теорії, а і на практиці. Така інструментальна незорієнтованість та безпорадність по завершенню навчання змушує наших психологів шукати інші джерела отримання практичних знань та досвіду, які в Україні організовані достатньо хаотично і представляють перелік різних методів: від загальновідомих психологічних до псевдонаукових езотеричних. В західних країнах спеціалізоване поглиблене навчання також є важливим, проте воно в даному випадку поглиблює знання, а не заповнює їх відсутність.

Всі навчальні програми мають власні вимоги до підготовки спеціалістів, які в ідеалі мають передбачати теоретичну підготовку, досвід практичної

індивідуальної роботи, клієнтську та групову психотерапію, участь в інтервізіях та супервізіях. Як правило, такі вимоги висувають організації, які або акредитують власні навчальні програми у Європейській психотерапевтичній асоціації [3] або йдуть цим шляхом. Проте є і ряд інших освітніх програм, які зовсім не відповідають комплексній підготовці спеціалістів. До речі, психологів, які змогли підтвердити свій диплом на відповідність європейським вимогам в Україні лише 70 осіб [3]. Це не означає, що якісних психологів в Україні так мало, можна припустити, що інші колеги не відчують особливої необхідності проходити через складну і тривалу процедуру верифікації документів. В тому, щоб підтверджувати власну кваліфікацію документально – просто немає потреби, так як клієнти приходять до спеціалістів за порадами інших осіб або завдяки реакції на рекламу. А відповідних ліцензуючих органів, яким була б важлива перевірка кваліфікації своїх членів, в Україні наразі немає. Як і немає всезагального парасолькового товариства, яке б могло виконувати функцію органу, який би слідкував за наявністю відповідних кваліфікацій, міг би виконувати функції етичного комітету, займався б організацією додаткового навчання та підвищенням професійних навичок спеціалістів. Є різні спілки, в які об'єднуються практичні психологи, але всі вони так чи інакше є локальними. Щодо джерел популяризації психологами себе, то за результатами опитування з 89 українських практикуючих психологів – 73 особи зовсім не дають про себе жодної платної реклами, проте розміщують інформацію про себе на спеціалізованих ресурсах, у соціальних мережах, форумах. Тобто переважно психологи займаються самопросуванням.

Відсутність ліцензування та жорстких вимог до практикуючих спеціалістів, які можуть суворо каратися за їх порушення. Призводять до того, що серед психологів (а насправді будь хто сьогодні може себе назвати таким спеціалістом) є значний відсоток осіб, які зовсім не мають базової психологічної освіти, а лише закінчили курси практичної підготовки спеціалістів, які насправді є курсами підвищення кваліфікації, а не базової підготовкою. За результатами опитування українських психологів, з 109 осіб – 10 спеціалістів, які надають консультативні послуги не мають базової психологічної освіти, а є представниками технічних спеціальностей, педагогами. Фактично, якою б недосконалою була наша система освіти, знання з діагностики, медичних дисциплін, загальної психології знецінювати зовсім не можна. Тому часто такі спеціалісти силою слова та емпатією намагаються лікувати захворювання психотичного спектру. І це відбувається не тому, що вони навмисно уникають перенаправлення свого клієнта до лікаря, а тому, що вони не усвідомлюють меж своєї компетентності і часто не знайомі з симптомами психічних розладів. З 89 опитуваних спеціалістів 10 ніколи не співпрацювати з лікарями ні в безпосередньому, ні в консультативному форматі. Методи, які використовують наші психологи також можуть викликати певний сумнів щодо їх ефективності, так з 89 психологів, 20 використовують езотеричні методи в роботі з клієнтами.

Тож більша практична орієнтованість освіти психологів, створення уніфікованих вимог для ліцензування, перегляд юридичних підстав для роботи

психолога, активне пропагування етичних норм – є надзвичайно актуальними питаннями сьогодення. Адже відкрите обговорення вищезначених питань дозволить суттєво підвищити якість надання психологічної допомоги населенню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колтунович Т.А. Етичний кодекс психолога : навч.-метод. посіб. / Т. А. Колтунович ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Рута, 2007. – 232 с.
2. The American Psychological Association [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://www.apa.org/education/index.aspx>.
3. European Association for Psychotherapy [Electronic Resource]. – Access Mode: <http://www.europsyche.org/>.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Шумейко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Модернізація вітчизняної системи вищої освіти здійснюється поступово, з урахуванням основних тенденцій розвитку вищої професійної школи європейських країн. Вивчення досвіду Словацької Республіки в цьому контексті сприятиме, на нашу думку, вдосконаленню процесу професійної університетської підготовки в Україні. Зазначимо, що співробітництво між вищими школами України та Словаччини розвивається у декількох напрямках, умотивовуючи необхідність досягнення якісно нового рівня професійної підготовки студентської молоді.

По-перше, українські та словацькі університети підтримують тісні зв'язки. Наприклад, Ужгородський національний університет співпрацює на договірній основі з Університетом ім. Я.А. Коменського (м. Братислава), Кошицьким університетом ім. П.Й. Шафарика, Пряшівським університетом, Центрально-Європейським університетом (м. Скаліца), Трнавським університетом, Університетом ім. Костянтина Філософа (м. Нітра) та іншими вищими навчальними закладами [6, с. 217; 4]. Діяльність Львівського національного університету імені І. Франка розширює вирії наукових можливостей у співпраці з Братиславським університетом ім. Коменського [7].

По-друге, відбувається обмін науково-педагогічними кадрами. Так, українські викладачі працюють у Пряшівському університеті, а словацькі вчені викладають навчальні дисципліни в УжНУ [6, с. 217]. Проводяться конференції та спільні наукові семінари [6, с. 218]. Співпраці провідних вищих навчальних закладів України та Словаччини сприяють заходи запроектовані Міжнародним Вишеградським Фондом у сфері освіти та науки. Серед них зазначимо такі: “Україна та Вишеградська четвірка: на шляху взаємовигідних відносин”, “Роль Карпатського єврорегіону” та інші [5, с. 46].

По-третє, українські та словацькі студенти проходять стажування в університетах-партнерах [6, с. 217]. Програми обміну надають можливість студентській молоді опанувати неповний або повний курс навчання, а молодим вченим – розширити межі наукового пошуку [2]. Вишеградський Фонд пропонує грантові програми науковцям вищих навчальних закладів країн Вишеградської четвірки (Чехія, Угорщина, Польща та Словаччина) та України. [5, с. 46]. Добре відомо, що ця міжнародна організація надає шанс українським студентам отримати стипендії для навчання в університетах країн Вишеградської групи, в тому числі у Словацькій Республіці. Важливим є факт, що шляхом присвоєння університетських грантів талановитим науковцям, фонд сприяє розробленню у вищих школах нових навчальних проектів, спрямованих на розширення спектру знань про країни вишеградської групи. Крім того, запроваджуються спільні наукові задуми. Так, з 2011 по 2014 роки у Донецькому державному університеті правління було втілено в життя проект з викладання курсу “Країни Вишеградської четвірки та Україна у контексті міжнародного порівняльного соціологічного дослідження” [3]. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича також бере участь у спільних словацько-українських наукових концепціях, започаткованих фондом [5, с. 46].

Звернемо увагу на те, що у квітні 2014 було підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом СР “про взаємне академічне визнання еквівалентності документів про освіту, виданих в Україні та Словацькій Республіці” [2]. Цей документ, на нашу думку, сприятиме розвитку основних напрямів словацько-українського співробітництва в галузі вищої освіти. Необхідно підкреслити, що важливе значення для словацько-українських стосунків в галузі вищої освіти має Угода про наукове співробітництво між Національною академією наук України (НАНУ) та Словацькою академією наук (САН) на 2005 – 2009 роки, а також Програма співробітництва між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти Словацької Республіки в галузі освіти на 2005 – 2008 роки [1].

Отже, словацько-українські взаємовідносини вносять позитивний внесок у простір вищої освіти завдяки трьом основним напрямам спільної діяльності: співпраці між університетами на договірній основі, обміну науково-педагогічними кадрами та стажуванню в університетах-партнерах, в тому числі за підтримки міжнародних організацій. Результати аналізу напрямів співробітництва вищих шкіл України і Словаччини надають можливість розумного використання європейського досвіду в реформуванні вітчизняної системи підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Договірні-правова база українсько-словацьких двосторонніх відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovakia.mfa.gov.ua/ua/ukraines-legal-acts>– Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Словаччиною [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovakia.mfa.gov.ua/ua/ukraines-culture> – Загол. з екрану. – Мова укр.

3. Міжнародне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsum.edu.ua>– Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Наші партнери [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/irelations-partners> – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Сергієнко Т. С. Регіональна політика країн Вишеградської групи у становленні прикордонної та міжрегіональної співпраці з Україною / Т.С. Сергієнко // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія : Історія / ред.кол. : М.М. Вегеш (гол. ред.), Д.Д. Данилюк та ін. – Ужгород : Видавництво УжНУ “Говерла”, 2012. – Вип. 29. – С. 42–48.
6. Сергієнко Т. С. Словацько-українські зв'язки в гуманітарній сфері на сучасному етапі: питання національних меншин, освіти і культури / Т. С. Сергієнко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія / [Ред. кол.: Вегеш М.М. (гол. ред.) та ін.]. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2011. – Вип. 27. – С. 215–222.
7. International partners and agreements [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://international.lnu.edu.ua/international-partners-and-agreements/> – Загол. з екрану. – Мова англ.

ПЕРВИННИЙ ДОСВІД ЗАГАЛЬНОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ЕСТЕТИЧНОГО (АНАЛІЗ РОЗВІДОК Д. І. ЧИЖЕВСЬКОГО)

Братко К.В.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

На перший погляд спроба естетичного прочитання праці Д. І. Чижевського “Етика і логіка” може видаватися сумнівною та малопродуктивною. Здавалося б, що пошук смислових перетинів між етичною та естетичною проблематикою в даному випадку має обернутися на штучне і почасти насильницьке сполучення взаємно індиферентних сфер філософського розмислу. Проте позиція автора “Етики і логіки” переконливо спростовує будь-які сумніви щодо правомірності і пізнавальної цінності обраного нами підходу. Питання етики Чижевський розглядає, як один із аспектів фундаментальної проблеми Загального. Саме відкриття та логічна фіксація загального античним мисленням визначили спрямованість історичного руху філософської думки до усе більш конкретної маніфестації його різноманітних визначень в системній єдності теоретичного знання. Таким чином, етика та естетика у своїх глибинних пізнавальних інтенціях предметно збігаються, висловлюються про одне, але кожна із своєї точки зору, наближаються до одного, але кожна своїм шляхом. Їхня остаточна смислова єдність необхідно витікає із основоположної єдності у загальному. А отже, осмислення останніх (або перших) підстав етики водночас є осмисленням останніх (перших) підстав естетики і навпаки.

Поняття загального не є спекулятивно сконструйованим постулатом теоретичного розуму. “Загальне, – відзначає Чижевський, – охоплює більш широку сферу, чим тільки абстрактне мислення та коріниться глибше, чим тільки в понятті” [1, с. 484]. Вперше воно з’являється в інтуїтивному безпосередньому досвіді, який необхідно супроводжує первинне тілесне вкорінення людини у світ. Його не треба шукати, про нього не треба запитувати, воно само себе демонструє. Важливо наголосити, що йдеться про безпосередність наївного **чуттєвого** переживання, яке не “знає” поділу на об’єкт та суб’єкт, для якого ще немає “усієї тієї онтологічної проблематики, котру повсюди перед нами з неминучістю ставить саме буття” [1, с. 486]. Занурена у хаотичний потік буття, – що “безпосередньо струмує”, з неформленості і невизначеності якого виринають хіба що “нікчемні фрагменти буття” – чуттєвість конститує первісну свідомість, яка у своєму “мерехтінні” та елементарних висловлюваннях суцільно зосереджена в її лоні. Саме така феноменальна презентація загального є вихідним пунктом естетичного упорядкування хаосу безпосередності – дії, у якій чуттєвість переходить від фіксації змістів до їх специфічної нераціональної рефлексії. Спробуємо здійснити дескрипцію даних первинного досвіду, акцентуючи на способах, у яких виявляє себе загальне.

Отже, які модуси загального відкриває рефлексуюча чуттєвість? Насамперед Чижевський виділяє **“повторення”**. Безпосередність постає перед нами, як

“плин”, “тремтіння”, “пульсація”, “биття”. Вона постійно виходить із себе, ділиться, саморозрізняється, але необхідно повертається в себе, збирається у собі, щоб знову розпочати новий цикл “виходу-повернення.” У такий спосіб вона вказує на себе, як на тотожність, надаючи циклічності вказування ритмічно впорядкованого характеру. “Ритм повторення є ритм повернення, а саме підкреслювання, відмічання тотожності, – всяке повертання є повертання до чогось, повертання до вихідного, відмова від втечі від нього, зняття “віддалення”, протиборство проти розбіжності” [1, с. 486]. Чижевський відзначає, що чуттєво дана тотожність є відносною, але у цій відносності досвід отримує натяк на абсолютну тотожність, тематизацію якої згодом належить здійснити теоретичному філософському розуму.

Однак, абсолютне усе ж таки представлене у чуттєвому роздвоєнності безпосередності на тотожне та розбіжне, роздвоєнності, що неминує породжує розрив, який, здавалося б, разом з цим несе загрозу цілісній єдності безпосереднього. Проте розрив насправді забезпечує вияв наступного модусу загального – **“стягненості”**. “Розбіжне і окреме в безпосередності дане завжди в якомусь групуванні. Принцип будь-якого групування – це зосередженість навколо або біля якогось центру стягненості.... Стягненість вимагає для себе опори і знаходить її в безпосередності, тобто безпосередність здатна до внутрішнього впорядкування, до корелятивного співвіднесення або сполученості даного в ній окремого і розбіжного” [1, с. 487]. Стягненість це стан перманентного утримування (стягування) предметів та їх сполучень в оформленій цілокупній внутрішній єдності, це з’єднання того, що повторюється, повертається і концентрується в собі і, водночас, як говорить Чижевський, це повторення, повернення і концентрація. Ритмічно упорядкований плин безпосередності виявляє себе у центрації, стягуванні розбіжностей над пусткою розривів.

Належить відзначити, що повторення, стягування є динамічними феноменами, а отже загальне здійснюється, виявляє себе в модусі універсального нескінченного **“руху”**, що відбувається в просторі безпосередності. Рух “зв’язує “елементи” живим зв’язком, рух – в широкому розумінні цього слова – і значить по відношенню до своїх моментів лише те, що вони не зовнішньо-рядоположні по відношенню один до одного, що вони внутрішньо зв’язані та взаємозумовлені” [1, с. 488].

Постійне виявлення у чуттєво даній безпосередності повторення, стягування і руху спричиняє формування образу тілесної просторово-часової реальності, у якій здійснюється, виражається загальне, упорядковуючи нерозрізненну плинність первинного хаосу. У цьому образі закарбовується переживання світу, як внутрішньо різноманітного космічного цілого, побудованого та існуючого за законами гармонії та краси. Саме ця конструкція первинного досвіду засвоюється художньою культурою та філософією античності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чижевський Д. І. Етика і логіка / Д. І. Чижевський; [пер. з рос. А. О. Погорілого] // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. Посібник / Упорядники М.Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко та ін. – К: Либідь, 1993. – С. 482–498.

КОНЦЕПЦІЯ НОВОЄВРОПЕЙСЬКОГО СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Городницький А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Новоєвропейські теорії суспільного договору пов'язані з двома філософськими традиціями у суспільно-політичній думці: єзуїтською та макіавелістською. Єзуїтська традиція розвиває теорію на основі християнської системи цінностей та пізньої схоластичної методології (зокрема, на класифікації суспільних законів Томи Аквінського). На її засадах були сформульовані положення про природну рівність людей. Макіавелістська традиція, представлена головним чином у вченні Т. Гоббса, була заснована на визначенні порочності природи людини й радикальному егоїзмі; її ціннісні та світоглядні джерела не є очевидними.

Образ людини і загальна характеристика “первинної ситуації” у теоріях суспільного договору залежать від антропологічної моделі, якої дотримується мислитель або філософська школа. Уявлення про природу людини є основним структурним елементом теорій суспільного договору. Природні вади або чесноти людини обумовлюють образ життя людини в умовах “первинної ситуації” та ті чи інші мотиви соціального єднання.

Відповідно до концептуального вирішення конкретною філософською школою суспільно-політичної проблеми суспільного договору можна вести мову про моделі суспільної угоди. Аналіз наведених теорій вказує на три можливі шляхи: повне делегування повноважень (передача повноти влади людині чи інституції), обрання повноважного арбітра (делегування владних повноважень людині або інституції яка виступає суддею або виконує поліцейські функції), вироблення загальнообов'язкових умов соціального існування. За своїм темпоральним характером суспільний договір може розглядатися як одномоментний акт у минулому або як процес чи характеристика політичної організації суспільства на основі балансування суспільних інтересів.

Враховуючи всі аспекти вчень відомих новоєвропейських мислителів, можна сміливо проводити паралелі з сучасними історичними подіями, які кожний день повторюються у спіральному векторі буття. Макіавеллі часто описував право володаря на низький поріг сумління у керуванні державою та надавав правила його використання у суспільному житті. Сьогодні також не можна відкидати цей чинник у формах правління багатьох країн, якщо не у всіх. Громадянин, який віддає себе в жертву заради життя інших людей, – це герой, правитель, який приносить свій народ у жертву заради іншого народу, – ніхто інший як злочинець [2, с. 37]. Тому не можна розглядати політичну діяльність крізь призму моральності, а слід – з урахуванням практичності та обґрунтованості вчинків.

На думку Т. Гоббса, абсолютна воля людини – прагнення до анархії, хаосу, тобто безперервна боротьба, в якій може бути виправдано й вбивство людини людиною. У цій ситуації природним і необхідним виходом стає обмеження, приборкання абсолютної волі кожного в ім'я блага і порядку всіх. Люди повинні

взаємно обмежити свою волю, щоб існувати в стані суспільного миру. Вони домовляються між собою про це обмеження. Це взаємне самообмеження називається суспільним договором [3, с. 70–83]. Прикладом такого суспільного договору сьогодні є угоди країн ООН про часткове та повне добровільне роззброєння, яке, на жаль, дуже повільно втілюється у життя.

Суспільний договір у інтерпретації Дж. Локка не є вираженням лише спільної користі людей, які вирішили, що природний стан робить їх життя не комфортним, тобто, він не є раціональною змовою зловмисних індивідумів. Людина, за Локком, має керувати своїми пристрастями, співвідносячи їх із загальним благом. Наполегливою орієнтацією розуму на досконалість і щастя людина прагне до загального і звільняється від приватного [1, с. 135–405]. Отже, ідеї позитивної свободи, щастя, віротерпимості були основою політичного лібералізму, провідним фундатором якого виступив Дж. Локк.

Таким чином, структура концепту суспільного договору є такою, що її конкретний зміст визначається розумінням природи людини, тобто антропологічної моделлю. Логіка концепту – у баченні “природних” засад побудови суспільства залежно від того, як автор конкретної версії теорії суспільного договору розуміє природу людини. Отже, цей концепт є виявом “квазі-консерватизму”. Він апелює до фундаментальних і незмінних засад – до самої людської природи. Наразі будь-який суспільний устрій, який їй не відповідає, є протиприродним, адже суперечить самій суті людини та, відповідно, має бути зміненим. Проте питання лишається відкритим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Локк Д. Два трактата о правлении / Д. Локк // Сочинения в трёх томах. – Москва : Мысль, 1988. – С. 135–405.
2. Бабурин С. Мир империй. Территория государства и мировой порядок / Сергей Бабурин. – М. : Юридический центр Пресс, 2005. – 770 с.
3. Шевцов С. Теория естественного состояния : Гоббс, Локк, Руссо / С. Шевцов // *Sententiae*. – 2011. – № 2. – С. 70–83.

КОГНІТИВНІ МОДЕЛІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ І ВЕРБАЛІЗАЦІЇ БОЛЮ

Колеснік І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Біль – це універсальна і невід’ємна частина людського досвіду. Протягом останнього десятиліття біль став одним з ключовим об’єктом дослідження в рамках когнітивних студій, що займаються розробкою концепцій породження й концептуалізації емоцій [1; 3; 6].

Оскільки мова є одним з основних інструментів, за допомогою яких людина може висловити свій біль і страждання, ословлені сигнали та реакції нашого тіла, що переживає біль, дозволяють реконструювати відповідні концептуальні структури, зокрема, метафори та метонімії болю. Процес

концептуалізації тісно пов'язаний з поясненням абстрактних та неконкретних понять – таких як емоції – у термінах тілесного досвіду, що відомо під назвою втіленого розуміння [6, с. 192–233].

Конкретна емоція може бути представлена за допомогою однієї чи кількох когнітивних моделей, прототипних для цієї емоції. Це впливає з ідеї Елеанори Рош, що категорії можуть мати значну кількість членів, один або декілька з яких є прототипним (центральною, найбільш характерним); при цьому решта виступають як непрототипні (периферійними, або не характерні для цієї категорії) [там само, с. 88–102]. В англійській мові когнітивна модель болю може бути представлена, зокрема, такими концептуальними схемами як БІЛЬ – ЦЕ ПОНЕВОЛЮВАЧ / В'ЯЗНИЦЯ, що отримують свою вербальну маніфестації у висловленнях на кшталт “She was a prisoner shackled to her pain.”

Призначення когнітивних моделей, зокрема метафоричних, полягає у структуруванні ключових аспектів певної концептуальної ділянки досвіду (зазвичай абстрактного, неконкретного, або складного, цільового домену), у нашому разі емоцій, за допомогою проектування відповідних аспектів іншого концептуального домену (зазвичай більш конкретного, чіткішого, фізичного або знайомого, вихідного домену) [3, с. 29–46]. Коли концепт структуровано метафорично, використані при цьому мовні вирази, як правило, також структуруються метафорично. Таким чином, оскільки значна частина нашої концептуальної системи розуміється метафорично, основна частина повсякденної мови є важливим джерелом інформації про те, чим наша концептуальна система є насправді [4, с. 18–21].

Згідно з когнітивно-семіотичим поглядом на мову, вона є системою символічних одиниць, кожній з яких притаманне певне семантичне наповнення, так що і граматичні структури, і лексичні одиниці виступають як об'єднані в систему, яка складається із символічних структур, що мають своє вираження у конкретній мовній ситуації завдяки нашій здатності до інтерпретації реальності (construal), тобто до концептуалізації [7].

Механізм концептуалізації болю уможливорюється включенням до процесу його осмислення болю та подальшої вербалізації тілесного досвіду людини. Сама вербалізація болю має щонайменш дві особливості.

Перша з них впливає з того, що біль як частина чуттєвого досвіду людини, яку нерідко важко або навіть неможливо висловити вербально, здатна кардинально змінити концептуальну картину світу страдника. Саме таким чином проявляється суб'єктивність переживання болю: людина схильна ізолювати цей досвід від інших, вже пережитих нею відчуттів, не маючи можливості охарактеризувати свій біль. Згідно з Елсбес фон Оуйе, яка у своїй книзі “Теперішнє нестерпного. Культурна семантика болі в одкровеннях” дискутує на тему проблематики вербалізації – а отже і усвідомлення – індивідом болю, існує ціла низка епістемологічних невизначеностей, що виникають у зв'язку із намаганням людини усвідомити свої переживання неприємних відчуттів (die Schmerzempfindungen) [5, с. 32].

Друга особливість вербалізації болю пов'язана з тим, як відбувається безпосередня об'єктивація болісних відчуттів, коли індивід приписує болю

певні предметні характеристики: “коле”, “ріже”, “пече” та інше. Фактично, саме переживання болю проходить нібито постфактум, з позиції відстороненого споглядача, з огляду на наявні концептуальні схеми.

Таким чином, концепт болю володіє певною двовимірністю, яка полягає у подвійному кодуванні (як концептуально, так і вербально) відчуттів індивіда, який у момент переживання болю не здатен ані описати, ані схарактеризувати те, що переживає. Лише у другій фазі переживань людина ретроспективно усвідомлює здобутий досвід і намагається приписати йому вже знайомі параметри інших когнітивно змодельованих категорій актуальної чи віртуальної реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Craig K. Social modeling influences on pain / K. Craig // The Psychology of Pain [ed. by R. Sternback]. – New York: Raven Press, 1978. – P. 67–95.
2. Ehlig K. The language of pain / K. Ehlig // Theoretical Medicine. – 1985. – No. 6. – P. 177–187.
3. Kövesces Z. Metaphor and Emotion / Zoltan Kövesces. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 242 p.
4. Lakoff G. Metaphors We Live By / George Lakoff, Mark Johnson. – Chicago; L.: The University of Chicago Press, 1980. – 193 p.
5. Oye E. Prasens der Unertraglichen. Kulturelle Semantik des Schmerzes in den “Offenbarungen” / Elsbeths Oye. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2008. – 193 p.
6. Rosch E.H. Cognitive representation of semantic categories / E.H. Rosch // Journal of Experimental Psychology: General. – 1975. – No. 104. – P. 192–233.
7. Wildgen W. Kognitive Grammatik: Klassische Paradigmen und Neue Perspektiven / Wolfgang Wildgende. – Berlin, Walter de Gruyter, 2008. – 251 S. [Serie: Gruyter Studienbuch].

ТРАНСФІНІТНІСТЬ МОВНОЇ СИМВОЛІКИ: ДИСКУРС ТА КАРТИНА СВІТУ

Кретов П.В., Кретова О.І.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Символічно-ейдетичні конструкції мови та мовлення (соссюрівські *langue – parole*), як і символіка взагалі (загальномовна, мистецька, філософська тощо), ґрунтуються на такій суттєвій ознаці символу, як дейктичність (дейксис), що фіксує дискретний, фреймовий та фрактальний характер сприйняття й смислогенерації, породження наративу та дискурсу. Це демонструє фундаментальну властивість мови фіналізувати значення і смисли, окреслюючи їх, скористаємось аналогією, у системі координат Декарта – апріорних форм Канта, та, всупереч цьому, властивість символу та метафори розривати мовний і смисловий простір дискурсу та ширше – будь-якого наративу, тобто його (символу) трансфінітну природу. (До речі, концептуальна метафора “контейнера” О. Кубрякової також фіксує згаданий стан речей.) І ось тут у контексті численних констатацій сучасної антропологічної катастрофи ми подибуємо

можливість на перетині двох відомих концепцій людини і людської ідентичності з'ясувати зміст перервності картини світу людини та, назагал, її свідомості, що долається символом. Маємо на увазі концепцію “пунктирної людини” Д. Леонтьєва [1] (традиція екзистенційної психології в цілому, від Р. Мея, В. Франкла до С. Грофа) та концепцію спіральної динаміки цінностей і картин світу (біопсихосоціальних систем) К. Грейвса і його послідовників К. Кована й Д. Бека [2]. Не деталізуючи згадані концепції, з'ясуємо лише найважливіше принагідно до нашої теми: як саме “пунктирна людина”, тобто людина, що постійно свідомо і несвідомо, довільно міняє рівні власної самоідентифікації щодо себе самої, соціуму та світу, не керуючись при цьому хоч трохи раціональними міркуваннями та й міркуваннями взагалі і перебуваючи при цьому на різних “кольорових” рівнях ідентичності та світоуявлення, назагал може зберігати цілісність власного Я (юнгівську самість), усвідомлення власної ідентичності. І чи може? Саме тому породження і побутування сенсу, його символічний характер видається актуальною проблемою філософської антропології. Особистість, простір людського Я (рівень свідомого), не маючи смислових констант, перетворюється на набір рольових діяльнісних модулів, обумовлених навіть не “пірамідами потреб” (А. Маслоу) і не фройдівською ієрархізованою сукупністю інстинктів, а хаосом дораціонального та довербального, тим, що перебуває на “плані іманентності” (Ж. Дельоз). На нашу думку, саме мультипанорамність та трансфінітність символічних смислових рядів “збирає” людину до купи, монолітизує її смисли і цінності в систему уявлень про “Я” та “Світ”, дозволяє уникнути ситуації, коли людина стає сумою проєкцій, але проєкцій чого? Фрагментарна, “скалкова”, “пазлова” свідомість не має на меті себе зібрати до купи, вона лише безкінечно, рекурсивно себе відтворює, забезпечуючи тяглість існування, але не пам'ять, не культуру. Таким чином, йдеться навіть не про людину-симулякр, “надувну людину”, копію, у якій принципово відсутній оригінал (Ж. Бодрійяр), і не про соціалізовану людину як об'єкт маніпуляцій та відношень панування з боку влади (М. Фуко), і навіть не про людину як децентровану платоподібну сукупність сингулярностей чи, наприклад, “тіло без органів” (Ж. Дельоз), а про принципову атомізацію людського світу, втрату окресленості уявлень про те, що ж то означає – бути людиною. Тому можемо постулювати існування специфічного символічного виміру горизонту смислів людської свідомості, мови та культури, звернення до якого може допомогти подолати розпорошеність уявлень сучасної людини про власну ідентичність. Цей рівень онтологізує символ і символіку (як і мовну метафорику (Дж. Кемпбелл)), згадані форми мови і культури перестають бути лише знаками, набуваючи екзистенційного статусу. Крім того, згаданий символічний вимір у сучасних умовах є чимось принципово більшим, ніж, наприклад, середньовічна концепція *signatura rerum* (знаковість речей), концепція символу Блаженного Августина, граматики символічних форм культури Е. Касієра чи структуралістський проєкт символу Ц. Тодорова і Ю. Крістєвої. Символ, тлумачений онтологічно, апелює як до процесуальності операціональних і функціональних аспектів означення й трансляції смислів, так і до сутності смислу як місця перебування людської істоти, простору, системи координат,

тобто поєднує сутнісний підхід та процесуальний, аналітичне й синтетичне, суб'єкт і предикат. Метафорично використовуючи термінологію інформатики, символ є браузером операційної системи свідомості або виступає як тег до рядів смислів, наявних у свідомості імпліцитно; коректним також видається співставлення символу, тлумаченого процесуально-операційно, з дельозівським концептом “складки”. Маємо справу з такою топологією смислу в культурі та свідомості, за якою символічно-метафорична конструкція дельозівської “складки”, чи смужки Мебіуса, чи пляшки Кляйна, чи кілець (вузла) Борромео (як не згадати класичні Мейнонгові “неможливі-неіснуючі” (круглий квадрат) предмети, дані свідомості) більш евристичні та придатні для актуалізації смислу, ніж закриті, фіналізовані, вербальні дискурсивні системи. Символічні структури смислу є структурами аутопойєзису (Н. Луман) або, в термінології Ж. Дельоза, – ризоматичними, за С. Пінкером, – дологічними. Саме тому вони дозволяють монолітизувати найрізноманітніші види знання і досвіду в межах картини світу, мовного наративу та дискурсу, тобто об'єднують безліччю містків і порталів різні види та рівні свідомості – наукову, побутову, міфологічну, релігійну, естетичну. Чи ноосфера та семіосфера конгруентні техносфері, і якщо ні, то чи стане такою і як це позначиться на майбутньому нашого біологічного виду? Йдеться про новий рівень саморганізації смислу, вже металінгвістичний, соціокультурний, але такий при цьому, що забезпечується і фіксується в символі і в дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леонтьев Д. А. Пунктирный человек / Д. А. Леонтьев, С. Л. Братченко. – М. : Смысл, 1999. – 181 с.
2. Спиральная динамика. Управляя ценностями, лидерством и изменениями в XXI веке / [Дон Эдвард Бек, Кристофер К. Кован] / пер. Илона Фрейман, Павел Миронов. – М. : Открытый Мир, BestBusinessBooks, 2010. – 424 с.

ПРО “ЦИФРОВУ РЕВОЛЮЦІЮ”, “iGENERATION” І “КУЛЬТУРУ 4.0”: ГЕРМЕНЕВТИКА “СЛОВНИКА МАЙБУТНЬОГО”

Комісар Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

*Мы живём в эпоху оцифровки мира – всё, чего
касается цивилизация, превращается
в информацию, в нолики и единицы
(А. Константинов [1, с. 1])*

Після ознайомлення в мережі “Фейсбук” зі статтею А. Константинова в інтернет-журналі з претензійною назвою “Кіт Шрьодінгера” [1] виникло бажання оформити окреслену в публікації проблему цифрового словника епохи, що наближається, у форматі тез. До цього спонукали представлені у статті поняття, які, попри неодноразову їх рецепцію багатьма дослідниками,

є надактуальними в сучасній “екранній культурі”. Тим більше, що наші попередні дослідження [2; 3] стосувалися означеної проблематики і потребують подальших рефлексій.

Викладемо герменевтичне осмислення провідних понять, що їх торкається стаття, у форматі лапідарних абзаців-тез. Отже, пропонуємо власні міркування стосовно “словника цифрової епохи”:

1) “Цифрова революція”. Безсумнівно, усім, хто знайомий із працями Е. Тофлера, Д. Бела, У. Еко, У. Бека, З. Баумана та інших “класиків” аналізу постіндустріальної парадигми (або “культури версії 4.0”), цілком зрозумілими видадуться конотації зазначеного поняття. Отже, наші “культурна рамка” і культурний код (згадаймо комунікативну модель У. Еко) співпадуть. Тому ми не бачимо потреби у детальному роз’ясненні цього поняття. Виникає питання: чи правомірною є заява автора цитованої статті: “цифрова революція лише почалася, і головні зміни попереду”? [1].

2) “Цифровий двійник”. Усі користувачі соціальних мереж, на думку дослідника, гіпотетично вже мають такого умовного “клона”: “А що, якщо віртуальний двійник набуде штучного інтелекту і штучної особистості, які система згенерує на основі всього сказаного і залайканого вами?”. Є поле для осмислення, попри утопізм такої напівфантастичної заяви. Хотілося би згадати в окресленому контексті роман М. Уельбека “Можливість острова” (“La possibilité d’une île”), де, на наш погляд, на прикладі Даніеля, головного героя, (який окреслюється автором під перманентно новими “нумерологічними масками”, наприклад, Даніель22 і т.п.) яскраво презентуються контркультурні моделі таких можливих “двійників”.

3) “Цифрова індустрія”, або “індустрія 4.0”: власне, проблема досить банальна (радше – вже трюїзм): то куди ж подінеться людина (у сенсі *Homo faber*), якщо “диджіталізація стирає грань між масовим і індивідуальним виробництвом”? Утім, це, радше, предмет аналізу соціальної філософії.

4) “Цифрове покоління” (iGeneration, Internet Generation). То що ж означає бути представником “покоління І”, тобто сучасною дитиною? Як сказав би У. Еко (і ми повністю підтримуємо окреслену думку), людина цивілізації, зорієнтованої на образи (image-oriented civilization), що спрямована здебільшого на зоровий образ, стоїть на порозі занепаду грамотності [3]. Отже, чи не є здатність сучасних дітей і підлітків до “багатофункціональності” зворотною стороною деконцентрації уваги та тотальної, хоча й парадоксальної, безграмотності (в сенсі інтелектуального гіперрегресу)? Актуальна проблема, яка, зокрема, обговорюється нами у праці [2].

5) “Цифрове слабоумство” (можливо – невігластво? – проблема коректності і контексту вживання терміна залишається, на нашу думку, відкритою). Сенс цього поняття “словника” цілком логічно впливає з попереднього: “Нащо вчити іноземних мов, якщо завжди можна скористатися електронним перекладачем, або загрузати мозок інформацією, якщо під рукою є Google? Для чого, кінець кінців, зустрічатися – крім, звісно, соцмереж?” [1]. У середині 1990-х “ріст IQ у розвинених країнах припинився –почалась епоха дефіциту уваги і кліпового мислення” [там само]. То чи дійсно ми передаємо індивідуальні

функції нашого мозку якимось зовнішнім пристроям-гаджетам? Чи не здійсниться в недалекому майбутньому саркастично-футуристичний (якщо не апокаліптичний?) фрагмент “сценарію знайомства молоді”, запропонований автором:

“– А батьки у тебе ким працюють?

– Ой... не пам'ятаю. Зараз загуглю...”.

Хотілося б вірити, що це просто фантастичні антиутопічні прогнози. Але чому серію журналу, в якій представлений “словник”, назвали “диктатурою майбутнього”?

ЛІТЕРАТУРА

1. Константинов А. Словарь грядущей эпохи (цифровой) / А. Константинов // Какие слова нужно выучить, чтобы жить в будущем. – Кот Шпрёдингера. – №1–2 (15–16). – 2016. – Режим доступу: <http://kot.sh/statya/1451/slovar-gryadushchey-epohi-cifrovoiy>
2. Комісар Л.П. Гуманістична традиція у палімпсестах дігімодернізму: респонсивність чи симуляція? / Л.П. Комісар // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: “Історія, економіка, філософія”. Вип. 18 / Гол. ред. Ю.І. Терещенко. – К. : Вид. центр. КНЛУ, 2013. – С. 31–40.
3. Комісар Л.П. Проблемність становлення дискурсу сучасної гіперреальності в контексті віртуалізації соціокультурної дійсності / Л.П. Комісар // Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження. – К. : ЦГО НАН України. – 2013. – №29. – С. 196–208.

ТВОРЧЕ І КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ : ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ

Михайлова І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Стрімкий розвиток телекомунікаційних технологій відкрив людству майже необмежений і неконтрольований доступ до інформації, яка рівною мірою може мати як позитивний, так і негативний вплив на мислення і поведінку людини. За таких умов особливого значення набуває вміння мислити критично, на чому останніми десятиліттями все більше наголошують психологи, філософи і педагоги. Зважаючи на зростаючий інтерес до проблеми критичного мислення в українському освітньому просторі (Н. Вукіна, С. Терно, О. Тягло та ін.), слушною є спроба уточнити зміст поняття “критичне мислення” через його зіставлення з поняттям “творче мислення”.

Критичний і творчий модуси мислення розглядалися дослідниками в різних перспективах. Наприклад, американський дослідник Б.К. Бейер охарактеризував творче мислення як дивергентне, у процесі якого виникають нові ідеї, а критичне мислення – як конвергентне, метою якого є раціональна оцінка цих ідей [4, р. 35]. Критичне мислення, на думку вченого, спирається на логічно визначені критерії, правила і принципи, у той час як творче мислення завжди їх порушує. Водночас, вважає Бейер, наївно протиставляти критичному

мисленню творче, оскільки протилежністю критичного мислення є мислення некритичне, тобто таке, що спирається на неперевірені дані. Іншої позиції притримується С. Брукфілд, який впевнений, що творче мислення є лише одним з аспектів критичного мислення [6, р. 116]. Схожу позицію займає і одна з найбільш відомих дослідниць критичного мислення Д. Халперн, яка зазначає, що “емоційність, творча уява, ціннісні настанови є складовими частинами критичного мислення” [2, с. 26].

На наш погляд, розуміння критичного і творчого мислення як двох протилежних явищ є помилковим, а освітня стратегія, що ґрунтується на такому протиставленні, є малопродуктивною. Ефективна програма розвитку мислення повинна включати в себе техніки розвитку і критичного, і творчого мислення. Більше того, вона повинна спиратися не лише на психолого-педагогічні концепції, а і містити елементи філософського знання, адже мислення є предметом вивчення багатьох дисциплін, у тому числі і філософії. Ймовірно, що не існує в світі дисципліни, яка б асоціювалася з мисленням більше ніж філософія, оскільки це єдина дисципліна, в якій мислення є не лише предметом, а і методом пізнання. Як зазначає Б.К. Бейер, “філософія – це і є мислення” [5, р. 55], а навички будувати послідовні та логічні умовиводи здобуваються в процесі вивчення логіки. Дійсно, одним з найбільш важливих аспектів критичного мислення є критичне судження, для оцінки якого необхідно застосовувати логічні правила і закони. В 1990 р. робоча група Американської філософської асоціації дійшла висновку, що критичне мислення включає в себе п’ять основних аспектів: інтерпретація, аналіз, оцінка, умовивід, пояснення [3]. Очевидно, що ці операції, в основному, є логічними і стосуються скоріше аналізу і оцінки наявних знань, ніж створення нових ідей. У той же час слід пам’ятати, що для процесу творчого мислення важливою є здатність вийти за межі наявних ідей. Творчість – це завжди діяльність “не за інструкцією”, але разом з тим і хаотичні, не пов’язані між собою думки, не підкріплені раціональними умовиводами, навряд чи приведуть людину до створення дійсно нового продукту. Скоріше за все, вони так і залишаться на рівні неоформлених розрізнених образів чи думок, тому важко погодитися із деякими психологами [див. 1], що критичне мислення є перешкодою для творчості.

Підводячи підсумок, слід наголосити, що сучасна освіта повинна концентруватися не лише на ключових для певної спеціальності знаннях і навичках, а й на навчанні та практиці творчого і критичного мислення. Розвиток цих аспектів мислення сприятиме не лише професійному, а й особистісному розвитку кожної людини. Таким чином, творче мислення виробляє нові ідеї, а критичне мислення перевіряє їхню достовірність та обирає з них кращі. Водночас, розвиток виключно творчих здібностей і нехтування формально-логічними законами може призвести до неспроможності людини раціонально оцінювати результат своєї творчої діяльності. Отже, завданням сучасної освіти, як шкільної, так і університетської, є розробка та імплементація таких стратегій розвитку мислення людини, які б поєднували в собі і критичний, і творчий аспекти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Линдсей Г. Творческое и критическое мышление / Г. Линдсей, К. С. Халл, Р. Ф. Томпсон // Хрестоматия по общей психологии : Психология мышления. – М. : Просвещение, 1981. – Р. 74–86.
2. Халперн Д. Психология критического мышления / Дайана Халперн: – СПб. : Пиитер, 2000. – 512 с.
3. American Philosophical Association. Critical Thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction, Recommendations prepared for the Committee on Pre-College Philosophy. ERIC Doc. ED 315 423, 1990.
4. Beyer B.K. Practical Strategies for the Teaching of Thinking / B.K. Beyer. – Boston : Allyn & Bacon, 1987. – 935 p.
5. Beyer B.K. What Philosophy offers to the teaching of thinking / B.K. Beyer // Educational Leadership. – 1990. – Vol. 47. – P. 55–60
6. Brookfield S. Developing critical thinkers : Challenging adults to explore alternative ways of thinking and acting / Stephen Brookfield. – San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1987. – 294 p.

КОГНІТИВНІ ЗАСАДИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Міцай Є.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Соціально-економічні й політичні зміни у суспільстві, інтеграція країни в європейський простір вищої освіти сприяють підвищенню статусу іноземних мов. У цих умовах все більшої актуальності набувають інтерактивні методи (ІМ) викладання іноземної мови, розробка яких спирається на моделі “розширення свідомості”, на розробку яких орієнтовані когнітивні науки. Народження “когнітивного підходу” (КП) формально пов’язують з програмною роботою У. Найсера “Когнітивна психологія” (1967), в якій він пропонує проаналізувати розумову діяльність людини, беручи до уваги специфіку психічних процесів задля підвищення ефективності інтелектуальної роботи особистості.

Дослідження особливостей використання КП у викладанні іноземних мов на сьогодні складає вже потужну традицію. Серед найбільш поширених ІМ, розроблених у її межах, слід назвати: метод проєктів, метод мозкового штурму, кейс-стаді метод та ін.

У першу чергу ІМ орієнтовані на сприяння пізнавальній активності учасників навчального процесу, розширення їх когнітивних можливостей, формування нових когнітивних навичок, але, водночас, і на релевантне використання їх індивідуальних особливостей, набутого досвіду з інших сфер життя, ментальних та культурних настанов. Технології моделювання “реальних” ситуацій в інтерактивному навчанні дозволяють розв’язати одразу декілька завдань: розвивають комунікативні вміння й навички, допомагають встановленню емоційних контактів та атмосфери емоційної сприятливості, культивують

потребу працювати в команді. Таким чином, вони створюють додаткові ресурси когнітивної активності, у тому числі перетворюючи особистісний фактор на пластичний ресурс.

До когнітивних ресурсів слід віднести і орієнтацію ІМ на розвиток іншомовної комунікативної компетентності, що неможливо досягти без використання когнітивного підходу, адже зрештою ми мусимо навчитись орієнтуватись у світі так, як це робить носій мови, яку ми вивчаємо, тобто бачити і концептуалізувати світ очима іншого. Одним з базових когнітивних принципів ІМ є орієнтація на моделювання особистісних ситуацій у навчанні [2].

Власне тому серед знакових питань, на які зорієнтовано КП, передусім слід назвати питання мотивації, суб'єктивної когнітивної сприйнятності до пізнавальної активності. Як зазначає академік О.О. Кришталь: “Мотивація – рабиня Світлячка емоцій [...] є емоції, і вони створюють мотивацію” [3].

На забезпечення мотиваційних стимулів спрямований підбір навчального матеріалу за принципом “автентичної інформації”, де “автентичність” забезпечується не лише лексичною та граматичною правильністю, але й змістовим наповненням, яке може викликати природний інтерес, а отже, сприятиме запам'ятовуванню. Організаційно мотиваційна складова підтримується створенням проблемних ситуацій, що потребують пошукової діяльності та вимагають використання іноземної мови для отримання потрібної інформації.

Згадаймо настанову філософії свідомості: осереддя людської свідомості залишається *qualia*. Таким чином, суб'єктивний досвід людини постає у вигляді базового когнітивного принципу навчальних стратегій. А саме студент/учень як суб'єкт навчальної діяльності і міжкультурного спілкування, його/її індивідуальна картина світу, мотиви, емоційний світ, актуальні інтереси й потреби мусять стати вихідною моделлю навчальних технологій. Актуальним залишається питання: як саме змодельовати цей суб'єктивний досвід?

Як стверджує Дж. Келлі, людина сприймає та інтерпретує світ за допомогою певних моделей, які він назвав “конструктами”. Таким чином, “особистість”, те, як людина сприймає і тлумачить свій життєвий досвід, може бути змодельована як організована система важливих конструктів. Розробки такого моделювання ми знаходимо в когнітивних теоріях концептуалізації, зокрема у Дж. Лакоффа. Механізм застосування когнітивних стратегій концептуалізації методом Word Study описує, наприклад, П.Б. Гурвич – від побудови когнітивного образу слова до втілення сформованих образів у різних видах мовленнєвої діяльності.

Толерантність та інтерес до феноменів іншої ментальності й чужої культури, уміння сприймати і розуміти їх, орієнтуватися в них, порівнювати із власним світоглядом і лінгвокультурним досвідом, сформованим на базі рідної мови і культури та критично осмислювати інший образ і систему почуттів, іншу ієрархію цінностей, – виявляється когнітивно сприятливим фактором опанування іноземної мови та формування вторинної мовної особистості, а отже, одним із засадничих принципів методів ІТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурвич П. Б. О четырех общеметодических принципах организации обучения иностранным языкам [Текст] / П. Б. Гурвич // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 1. – С. 55–70.

2. Залевская А.А. Введение в психолингвистику / Александра Александровна Залевская. – М. : РГГУ, 2000. – 348 с.
3. Кришталь О. Нужна ли Украине своя биология? Нет, нужнее африканские футболисты / Олег Кришталь // Аргумент. – 2013-07-18. [Режим доступа] : <http://argumentau.com/stati/uchenyi-oleg-krishtal-nuzna-li-ukraine-svoya-biologiya>
4. Келли Дж. Теория личности : психология личных конструктов / Джордж Келли. – СПб. : Речь, 2000. – 244 с.

УТОПІЯ ЯК ЗАСІБ АВТОПОЕЗИСУ СУСПІЛЬСТВ

Раренко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Провідною ознакою сучасного суспільства німецький соціолог Н. Луман вважає зростання його функціональної диференціації [1]. Такий підхід спирається на теорію соціальних систем, яка представляє суспільство як “операційно замкнену соціальну систему”, що “охоплює усі інші соціальні реальності” та “виокремлюється з навколишнього світу завдяки комунікації”, і таким чином відрізняється від всього, що “не є комунікацією, як, наприклад, життя, природа, свідомість” [1, с. 189]. “Невірогідність комунікації” – центральний концепт, що викриває спосіб існування соціальної системи, єдність якої, в умовах зростаючої функціональної диференціації, забезпечується її комунікативною відмінністю [1]. Самоопис, або автопоезис є комунікативним механізмом уособлення, єдності, розвитку системи і, відтак, ключовим питанням теорії сучасного суспільства [там само].

У свою чергу, процес самоопису суспільства будується як тавтологія і парадокс, оскільки “суспільство завжди є тим, чим воно є”, і водночас “завжди є тим, чим воно не є” [2, с. 196]. Самоспостереження і самоопис суспільства неможливі ззовні і завжди є самореферентними щодо тих, хто спостерігає і описує суспільство. Крім того, у функціонально диференційованому суспільстві не існує єдиної позиції, яка б мала преференції для здійснення автопоезису, натомість є безліч спостерігачів, які описують суспільне життя з певних перспектив функціональних диференцій системи, таких, як господарство, політика, релігія, освіта, мистецтво тощо [1, с. 189–190].

Звертаючись до передісторії теорії автопоезису, Луман зазначає, що попереднє тлумачення суспільства в дусі диференціації інтересів, що активізують механізми його репрезентації та самоопису, було пов’язано з розробкою поняття ідеології [2, с. 196–205]. Продовжуючи за Луманом розгляд ідеологій з боку проявленого ними темпоралізованого аспекту самоопису, де кожна ідеологія є альтернативною історією суспільства та альтернативним “проспектом” чи “ескізом” його майбутнього, ми доходимо до експлікації та розмежування понять “*утопія*” та “*ідеологія*”. З позицій актуальності дослідження механізмів самоопису сучасного суспільства ми і хотіли б окреслити евристичну цінність утопії.

К. Маннгейм, один з авторів концептуальної пари “*утопія-ідеологія*”, підкреслював, що ідеологія належить до уявлень “*трансцендентних буття*” або ж “*нереальних*”, тобто таких, що ніколи не реалізуються в дійсності [цит. за 4, с. 115]. Утопія також є конструктом “*трансцендентним буття*”, оскільки

“орієнтується на елементи, яких не існує в реальному бутті, однак своєю протидією має здатність перетворювати сучасну історичну дійсність, наблизивши її до своїх уявлень” [там саме, с. 116]. “Утопічними” відтак називають ідеї, пов’язані з метою і направлені на прогнозування та конструювання майбутнього суспільного ладу. Як інструмент автопоезису утопії виконують функції не лише спостереження фактичного стану справ, а й моделювального прогнозування соціального розвитку. Літературна розробка утопій так само набуває значення, релевантного завданням автопоезису.

Приклад сучасної утопії у гіперболізованому образі острову, облаштованого як тематичний парк розваг з репліками найвідоміших історичних персонажів та культурних пам’яток Англії, дає роман британського постмодерніста Дж. Барнза “England, England”. Зазначимо, що у світовій літературі острів, як найвірогідніше місце розташування утопічних країн, слугує моделлю всієї цивілізації [3, с. 10].

Отже, корпорації, очолюваній Джеком Пітменом, вдається відтворити мініатюрний, дещо карикатурний образ Англії на невеликому острові Уайт. Спрощена та доступна модель Англії в мініатюрі швидко привертає увагу туристів, а острів з парку розваг перетворюється на самостійне успішне суспільство. Проект острову ґрунтувався на суто комерційних, маркетингових технологіях, орієнтованих на потреби та інтереси потенційних туристів. Кожен мешканець острова мав у проекті чітко призначену роль з відповідною заробітною платнею, що виключало можливість міжособистісних конфліктів та злочинності. Розважальні атракції, ландшафт та природа острову стали штучними конструктами для створення не тільки оптимальних туристичних умов, але й моделі соціальної організації нової утопічної Англії.

Перспективи цієї консюмеристської утопії ілюструють слова одного з агентів координаційного комітету: *“Reality is rather like a rabbit, if you’ll forgive the aphorism. The great public – our distant, happily distant paymasters – want reality to be like a pet bunny. They want it to lollop along and hump its foot picturesquely in its home-made hutch and eat lettuce out of their hand. If you gave them the real thing, something wild [...] they wouldn’t know what to do with it. Except strangle it and cook it. As for being constructed ... well, so are you, Miss Cochrane, and so am I, constructed”* [5, с. 90].

Утопічні конструкції, таким чином, літературні не є винятком, лише загострюють питання тавтології і парадоксу: соціальна реальність є тим, що є суспільство, чи тим, що воно не є, скажімо, одним з його проектів або множиною таких проектів. Водночас постає питання щодо місця естетичної утопії, літератури та мистецтва в складній структурі автопоезису сучасного суспільства. Виявлення значущих питань як вузлових моментів, що утворюють “сучасність”, зрештою і показує актуальну парадигму автопоезису.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беккер Д. В обществе – об обществе / Д. Беккер // СОЦИОЛОГОС : социология, антропология, метафизика / Сост. и общая редакция В.В. Винокурова и А.Ф. Филиппова. – Вып. 1. Общество и проблемы смысла. – М., 1991. – С. 189–193.

2. Луман Н. Тавтология и парадокс в самоописаниях современного общества / Н. Луман // СОЦИОЛОГОС : социология, антропология, метафизика / Сост. и общая редакция В.В. Винокурова и А.Ф. Филиппова. – Вып. 1. Общество и проблемы смысла. – М., 1991. – С. 194–205.
3. Тупахіна О.В. Поетика постмодерністської притчі у творчості Джуліана Барнса : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.04 / О. В. Тупахіна. – К., 2007. – 20 с.
4. Чаликова В.А. Утопия и утопическое мышление : антология зарубежной литературы / *Виктория Атомовна* Чаликова [сост., общ. ред. и предисл. В.А. Чаликовой]. – М. : Прогресс, 1991. – 405 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

5. Barnes J. *England, England* / Julian Barnes. – NY : Vintage International, 2000. – 288 p.

ПРОБЛЕМА ЧАСОВО-ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАРАТИВУ

Рощупкін О.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Час стає людським часом лише тією мірою, якою він є наративно артикульований [1, с. 65], – наголошує Поль Рікер у своїй фундаментальній праці “Час та розповідь”. Відштовхуючись від психологічної концепції часу Августина, який виводить три “теперішніх” (теперішнє минулого – теперішнє теперішнього – теперішнє майбутнього) часу душі, та поетичної концепції часово-просторової структури твору, викладеної в “Поетиці” Аристотеля, Рікер обґрунтовує свою феноменологічно-наративну концепцію часу. Усі “сліди” та “ознаки” часу як минулого, теперішнього та майбутнього стають для нього наратологічно значущими.

Спираючись на аристотелівські поняття “мімесису” і “мітосу”, він визначає “мімесис” як репрезентацію подій наративу (тобто інтриги, “мітосу”). Рікер виділяє три типи мімесису: мімесис-1, що передбачає наше передрозуміння семантики, символіки та часовості як істотних характеристик дії; мімесис-2, що є оперативним складником і відповідає за творення наративної конфігурації та через функцію розриву із реальним світом визначає саму “літературність” твору; мімесис-3 – взаємопроникнення наративного та реального світів.

Час як наратив не є проблемою емпіричного перебігу подій в дусі об’єктивності історичних хронік. Засобом опису темпоральних характеристик мімесису є його логічні характеристики, а саме, цілісність наративу і його подієвості забезпечує інтрига, що утворює логічну послідовність подій, таким чином реконструюючи композицію. Побудова інтриги (за мімесисом-2) має два виміри: хронологічний, для якого характерні епізодичність, тобто історія як така, що складається з подій, та нехронологічний, що характеризується через конфігураційний акт – зведення разом окремих дій, де і виявляється основна характеристика інтриги – її цілісність, тобто перехід послідовного зв’язку між

епізодами в каузативний, і результатна значуща цілісність історії та можливість прослідкувати її. Інтрига також має протяжність, оскільки всі дії мають певні контури і межі, є окресленими, а отже мають в контексті наративу часовість. Тобто часовість наративу існує у кореляції до його загальної когерентності.

Отже, час постає не просто як набір моментів “тепер”, а як наш досвід внутрішньочасовості, що його складає не самий набір лінійно розташованих подій, а те коло предметів, на яке спрямована наша екзистенціальна “стурбованість”.

Наведемо приклад можливого аналізу наративу у термінах викладеної концепції часу. Візьмемо “Англо-саксонську хроніку” як історіографічний текст, що набагато яскравіше, ніж сучасні роботи істориків, відображає оповідний характер конструювання історії. Імовірно, що хроніка виросла з традиції вести так звані таблиці обчислення великодніх дат (Easter Tables), до яких додавалася коротка інформація про події, що відрізняють один рік від іншого [3], однак, на відміну від них, є на порядок об’ємнішим текстом, який має складну наративну структуру та існує у семи списках [2].

Почнемо з твердження, що укладачі керувались певними мотивами того, які події слід включити у хроніку, тобто вважати *релевантними* часу та оточенню кожного з них. Таким чином, хронологічно незакінчена, оповідь мала певну завершеність та цілісність як темпоральний наратив на рівні мімесису-2.

Як і більшість давніх історіографічних джерел, “Англо-саксонська хроніка” наближається до поетичного твору (“поетичного” в тому сенсі, що радше відбиває уявлення про дійсність, аніж саму дійсність). Це виявляється, наприклад, у включенні поетичних фрагментів, народних усних джерел, про що свідчать пасажі ритмізованої прози, адаптованої на потребу хроніки [3], залучення уривків з інших історіографічних чи природничих творів, тематична неоднорідність у викладі, пропуски в хронології та спорадичні фіктивні діалоги, вкладені в уста діячів.

На характер *передрозуміння* укладачами свого завдання (мімесис-1) впливали релігійні, культурні або династичні/політичні символічні мотиви. З одного боку, вони визначили серед загального кола подій ті, які могли бути залученими до творення хроніки та не порушили розгортання інтриги. Те, якою була місцева ситуація та власні переконання укладачів, впливає на різне висвітлення тих самих подій або цілковите замовчування деяких із них. З іншого боку, ці мотиви визначали і символічний простір опису. Наприклад, у “Англо-саксонській хроніці” відправна точка – значуще минуле – перша сутичка Цезаря з бриттами (а не Творення світу або Різдво Христове). Однак обов'язковим є і короткий виклад подій, значущих для становлення та розповсюдження християнства, – тобто автори хронік бачать саксонські королівства частиною християнського світу та його символічного простору.

Дію мімесису-3 як співвіднесення реального та наративного світів можемо спостерігати, наприклад, на процесі творення списків. Проте головним чином тут йдеться про “ідеологічну” роль хронік у *проектуванні* спільного минулого, культурної, релігійної або національної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рикёр П. Время и рассказ : [Т. 1. Интрига и исторический рассказ] / Поль Рикёр. – М. ; СПб. : Университетская книга, 1998. – 313 с.
2. Anglo-Saxon Chronicle [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Anglo-Saxon_Chronicle
3. The Anglo-Saxon Chronicle : An introduction to Chronicle, describing the origins of the Chronicle tradition, the surviving manuscripts, their history and transmission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://asc.jebbo.co.uk/intro.html>

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Семененко А.А.

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

Поступ вітчизняної культури, спрямований на інтеграцію у світову спільноту й подолання перефронтальності української культури, робить надзвичайно важливим усвідомлення інтелектуальною елітою українства нелінійності, багатозначності та невизначеності шляхів самої світової цивілізації. Одна з провідних тенденцій світової культури – процес глобалізації, який “розмиває” нації-держави, перетворюючи світ у корпоративну імперію. За визначенням Ульриха Бека, глобалізація – це перемога економіки над політикою, транснаціональних корпорацій над державним апаратом та інститутами цивільного суспільства. При цьому вона вступає в конфлікт не тільки з національними державами третього світу, а й нищить власні витoki – систему європейських цінностей і саму європейську цивілізацію [1].

Палітра оцінки масштабів та наслідків глобалізації величезна: від пророцтв смерті держави до відродження її та пріоритетів національного. Але безперечним є факт процесу формування не тільки всепроникної економічної зони, а і глобальної політичної системи для координації зусиль боротьби зі злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, вирішення проблем екології, культурної спадщини, правового захисту та інформаційного простору. Феномен “глобального правління”, розвиток наднаціональних інститутів (Ліги націй, ООН, МВФ, Світовий банк, СОТ, ЮНІСЕФ та ін.) змінюють владні повноваження державних інститутів, перерозподіляючи між чотирма основними рівнями: наддержавний (цивілізаційний, міжнародний), регіональний (локальний), рівень недержавних громадських організацій і національний.

Для України перспектива входження у світову спільноту у стані недоформованої національної держави становить небезпеку повернення до колоніального статусу. Як слушно зазначає М. Козловець: “Парадокс ситуації полягає в тому, що в суспільствах, які не пройшли через повноцінний період національного саморозвитку, але “втягнуті” у процеси глобалізації, соціального перепроєктування, ліберальна “політична нація” з її громадською самосвідомістю, державницьким патріотизмом й активною індивідуальною позицією може виявитися ще більш руйнівним способом самоорганізації, ніж попередня “етнонація” [3, с. 170]. Сформованість держави, національної ідеології та

самосвідомості – основи будь-яких кроків реформування всіх інших сфер суспільного організму (економічної, політичної, правової, соціальної тощо) як умови входження у світову спільноту. Так провідною задачею культуротворення для України виступає переосмислення держави як суспільного інституту, здатного до виконання своїх базових функцій та системного вирішення протиріч суспільства.

Формування національної ідентичності для українства є основою “психічного одужання” нації, відновлення її продуктивності. На думку сучасних дослідників, національна ідентичність є штучною конвенційною конструкцією, продуктом колективного уявлення, який формується за допомогою різного роду дискурсивних практик: “Національну ідентичність можна розглядати як форму нарративу та перфоменса, тобто створюваного нацією колективного розповідання, уявлення про себе та “інших” [2, с. 87]. Така міфотворчість – місія митців, науковців, мас-медіа, політиків – саме їх діяльність продукує смисли, що вміщують суть національної спільноти, тримають всіх членів разом, часто всупереч історичним, політичним та економічним важелям.

Стосовно долі національної ідентичності українства, можна констатувати, що вітчизняна культура включена у всі чотири типи її рефлексії (архаїчний, романтичний, модерний та постмодерний), але беззаперечним є факт їх недорозвинутості, а особливо двох останніх. Пригніченість, утискання, а згодом і просто винищення імперським та комуністично-тоталітарним режимом всіх форм національних ідентифікацій, призвели до тотального занепаду здатності відчувати і репрезентувати назовні свою національність. Було сформовано “новий” тип свідомості – “інтернаціональної” та конформистської, керованої “радянськими патернами”. Тому відновлення у свідомості українства всіх типів рефлексії щодо національної ідентифікації є закономірним, правомірним і необхідним, але існує ризик “застрягання” на рівні архаїчному (цьому сприяє реальність неоголошеної війни, в якій перебуває Україна) та романтичному (зручна експлуатація звичних форм національного колориту – витворів народного мистецтва та ремесел). По-справжньому сучасне звучання української культури можливе лише за умови освоєння її трансляторами та просвітниками кодів спілкування та репрезентації сучасної світової культури, формування свого національного дискурсу – символічного, метафоричного, алегоричного, в якому окреслиться впізнаваний світом образ (“look”, “style”) України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бек У. Что такое глобализация? / У. Бек ; [перевод с нем. А. Григорьева, В.Сидельникова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 303 с.
2. Даренська В. М. Історіософські виміри феномена національної ідентичності / В. М. Даренська // Практична філософія. – 2009 (№32). – № 2. – С. 85–91.
3. Козловець М. А. Національна державність за доби глобалізму / М. А. Козловець // Практична філософія. – 2009 (№32). – № 2. – С. 164–172.
4. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Ентоні Д. Сміт ; [пер. з англійської П. Тарашука]. – К.: Основи, 1994. – 224 с.

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Стасевська О.А., Уманець О.В.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Актуалізація проблеми ідентичності особистості в Україні за умов постсучасності обумовлена як загальносвітовою тенденцією глобалізації, так і специфікою вітчизняного соціокультурного простору. Притаманні йому різноспрямованість і різнорівневість трансформаційних процесів, виняткова динамічність глобальних суспільних змін, аксіологічна “напруга”, детерміновані втратою загальновизнаних критеріїв визначення сутності та загальнолюдської значущості цінностей, одночасним існуванням (інколи й протистоянням) систем ціннісних орієнтацій і водночас їх особистісним характером, несталістю, умовністю, певною віртуалізацією, постають як чинники ідентифікаційної розгубленості людини та спонукають її до “нового витку” активних пошуків у площині соціокультурної ідентичності.

На рівні наукової рефлексії ідентичність інтерпретується як позитивне сприйняття комплексу культурних і соціальних цінностей, елементів традицій і новацій, власних особливостей і загальних спільностей, через які людина самовизначається. В онтологічному ракурсі соціокультурна ідентичність може бути інтерпретована як первинно перманентний процес, здійснюваний як стихійно, так і цілеспрямовано. Діяльнісно втілювана соціокультурна ідентичність людини – це не тільки спосіб утворення уявлень про себе і свою “групу”, осягнення себе як носія суспільних і культурних цінностей, це й реальний механізм виявлення себе як частини певної “групи” в різних соціоконтактних ситуаціях. Вона виконує зокрема такі основні функції: соціально-позитивну – дозволяє представникам різних груп прогнозувати поведінку один одного, що забезпечує їх взаємодію, сприяє формуванню єдиних ціннісних настанов і створює ґрунт для консолідації соціуму; соціально-негативну – спричиняє протистояння, протиборство, конфлікти, що створює підґрунтя для соціально руйнівних процесів.

Соціокультурна ідентичність конструюється у в результаті соціалізації, забезпечує самовизначення особистості в соціокультурному просторі в синхронії та діяхронії. У синхронії складність проблеми соціокультурної ідентичності в умовах сучасного українського суспільства детермінована не тільки її функціональною різноспрямованістю, а й передусім її первинною двоїстістю. Конструювання соціокультурної ідентичності відбувається у певному соціальному середовищі та під його впливом і водночас зумовлює його специфіку. Резонуючи з усім спектром тенденцій духовного буття сучасної України, соціокультурна ідентичність постає як маркер нагальних проблем суспільства і демонструє плюралізм шляхів утвердження.

Відсутність усталеної, суспільно визнаної як основоположна та загальнозначуща, системи ціннісних орієнтацій спрямовує особистість на винайдення близького їй духовного простору в контексті численних субкультур, у тому числі відзначених віртуальним характером. Це уможливорює свідоме уникання активного соціального життя й створення “герметичного” простору буття особистості, її відлучення від національної системи цінностей, що потенційно містить у собі загрозу її деструкції.

Домінування настанов масової культури, як одного із показників тенденції глобалізації з її стереотипізацією, стандартизацією, швидкоплинністю, тиражованістю тощо актуалізують пошуки ідентичності у царині певних “масок” особистості, позбавлених зв’язку із національним духовним досвідом.

Прагматична домінанта сучасного культурного простору зумовлює наявність відповідного “вектору” ідентичності, в контексті якого глобальної значущості набуває соціальний статус людини, пов’язаний як з її статками, так і з її досягненнями у владній площині

Напруженістю та плюралізмом відзначені сьогодні й пошуки особистістю основ соціокультурної ідентичності у царині релігійних світоглядних настанов. Демонструючи відродження релігійного почуття й повернення до світу загальнолюдських духовних цінностей, цей процес водночас демонструє й тенденцію “герметизації” особистості, її дистанціювання від проблемного кола соціуму.

У діяхронії – в рамках культурної традиції українського суспільства – проблема соціокультурної ідентичності пов’язана із питанням національної ідентифікації, актуалізованої сучасними реаліями буття спільноти України. Сьогодні можна констатувати, що руйнація старої моделі ідентичності в Україні фактично відбулася, але натомість нова її модель у закріпленому та соціально легітимізованому варіанті ще не закріпилася. Крім цього, в існуючих спробах конструювання нової моделі ідентичності дуже часто можна простежити ототожнення її національного та етнічного вимірів, що з теоретичної точки зору є некоректним, а на практичному рівні – хибним.

Суперечливість національного модусу соціокультурної ідентичності зумовлена сьогодні й тим, що її фундаментом самовизначення людиною себе як належної до певної спільноти може ставати не походження, а свідомо визнана на рівні особистісних ціннісних орієнтацій близькість до певних національних ментальних і ціннісних настанов, світу архетипів. Яскравим підтвердженням цьому є сучасна художня культура України, атрибутивності в якій набувають не тільки повернення до світу традицій, обрядовості, звичаєвості, до забутих сторінок національної художньої скарбниці, а й синтезування національного та світового духовного досвіду.

Соціокультурна ідентичність у культурі сучасної України постає як сфера перетину доцентрових і відцентрових щодо національного начала тенденцій, гармонійне сполучення яких є запорукою збереження культурної унікальності та плідного культурного полілогу за умов глобалізації.

ІНТЕРСЕМІОТИЧНІ СТРАТЕГІЇ АНАЛІЗУ СЛОВЕСНО-МУЗИЧНОГО ДИСКУРСУ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ (ДОСВІД А.-М. ХАРМА)

Стеценко А.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Зіставлення актуальності й розробленості методологічного апарату компаративних досліджень літературних і музичних наративів відкриває цікаву картину, згідно якої динаміка розбудови цих двох позицій перебуває ледь не

в обернено пропорційному зв'язку. Попри зростаючий запит сучасних наукових студій на інтердисциплінарні підходи до розгляду мистецтва і мистецької творчості, цілком релевантної методології літературознавча компаративістика і досі не запропонувала. Проте у нашому разі такий стан речей не видається парадоксальним, оскільки йдеться про відношення “текстів”, які належать не тільки до очевидно субстанційно різних мистецтв, але й потребують когнітивно відмінних навичок “прочитання”. А значить, методологія їх дослідження повинна вибудовуватись зважаючи на особливості когнітивно-семіотичної природи кожного з цих мистецьких дискурсів.

Розробка універсальної методології – завдання амбіційне і навіть деколи утопічне. Можливо тому, все більших обертів набирають інтердисциплінарні стратегії аналізу, які наголошують на мультимодальності художнього тексту, зокрема спираючись на інструментарій когнітивної поетики (О. П. Воробйова [1], Л. Збіковскі [7]), семіотики (П. О. Брандт [2]), антропології (М. Катунян [8]), феноменології, герменевтики (К. Дальхауз [3]) та ін. Завдяки такій перспективі у розгляді міжтекстової комунікації музики та літератури можна було б уникнути редуktivних методів пояснення складних феноменів на користь збереження їх багатоаспектності та унікальності.

Дослідницький підхід, що став предметом нашої уваги, фокусується на двох найбільш вагомих інтердисциплінарних методах аналізу міжтекстової комунікації, а саме, інтерсеміотичному та інтертекстуальному. У контексті відмінностей когнітивно-семіотичної природи літературного й музичного текстів виникає цілком закономірне питання, чи може теорія інтертекстуальних (або транс текстуальних, за Ж. Женеттом [4]) відношень претендувати на права оперативної в окресленому колі завдань. На позицію “проти” в сучасному французькому літературознавстві стала професор Тулузького університету Андре-Марі Харма [5; 6]. Аргументацію своєї думки, щоправда, дослідниця розгорнула навколо єдиного тезису “Палімпсестів” Женетта, де визначення концепту “інтертекстуальність” пояснюється через відношення “співприсутності” між текстами, яке спирається на “традиційну практику цитувань” різного ступеню експліцитності [4]. Така перспектива діалогу музичного та літературного текстів, на думку Харма, не є достатньо продуктивною для аналізу трансакції між смисловими структурами текстів. Натомість, науковець вбачає перевагу у залученні інтерсеміотичного підходу як більш оснащеного інструментарію для дослідження складних, інтегрованих процесів взаємопроникнення й трансформації літературного слова і музичного звуку [5].

Вихідною тезою Харма, яка апелює до притаманної сучасній культурі дивергенції семіотичних кодів, є визначення музики як естетичного диспозитиву, що стоїть на службі літератури. Концепт диспозитиву в координатах інтерсеміотичного дослідження розглядається як формальний порядок, який привносить музика в структуру художнього тексту [там само]. Поза цією структурою музична семіотична система є абстрактною, хоча й складається з математично градуйованих елементів (ритм, протяжність, висота звуку тощо) [там само]. Однак, на нашу думку, попри наявність спроб зважити на специфіку обох мистецтв, концепція Харма викликає певні запитання, позаяк дослідниця

не намагається переосмислити на новому рівні положення теорії транстекстуальної комунікації. Актуальною перспективою, натомість, може бути поєднання літературознавчих стратегій транстекстуального й інтерсеміотичного аналізів. Не вдаючись до окреслення чергового методологічного кола, що претендує на створення універсальних методологічних гранднаративів, у рамках апробації основних положень найбільш значущих теорій міжтекстової комунікації ми хотіли б віднайти смислове ядро кожної з сучасних стратегій аналізу словесно-музичного дискурсу та побудувати моделі їх евристично плідної комплементарності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О. П. Спокушання музикою : емоційна аура музичних мотивів у художній прозі (когнітивний етюд) / О. П. Воробйова // Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс : Тези доповідей Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О. П. Воробйової. – К.: КНЛУ, 2012/ – С. 49.
2. Brandt P. A. Form and meaning in life / P. A. Brandt // The Artful Mind [ed. by Mark Turner]. – New York : Oxford University Press, 2006. – P. 171–189.
3. Dahlhaus C. Esthetics of Music / Carl Dahlhaus. – New York : Cambridge University Press, 1999. – 113 p.
4. Genette G. Palimpsestes: La litterature au second degre / Gerard Genette. – Paris : Editions Du Seuil, 1992. – 492 p.
5. Harmat A.-M. Formes musicales et formes litteraires. Reflexions sur le dispositif esthetique musical au service de la representation litteraire / Andree-Marie Harmat . – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fabula.org/colloques/document1267.php>
6. Harmat A.-M. Musique & litterature: jeux de miroirs / Andree-Marie Harmat. – Toulouse : Editions Universitaires du Sud, 2009. – 414 p.
7. Zbikowski L. Conceptualizing Music: Cognitive Structure, Theory, and Analysis. – New York : Oxford University Press, 2002. – 353 p.
8. Катунян М. Новый тривий XX века. Звук, число, обряд / Маргарита Катунян. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.opentextnn.ru/music/interpretation/?id=4146>

КОГНІТИВНІ НАУКИ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ СВІДОМОСТІ Д. ЧАЛМЕРСА

Чехун Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Когнітивні науки включають сьогодні великий арсенал міждисциплінарних досліджень: філософську теорію пізнання, когнітивну лінгвістику і психологію, нейрофізіологію і нейробіологію, теорію штучного інтелекту. Починаючи з 1980-х років філософи активно заговорили про проблему свідомості, яка стає провідною темою як аналітичних, так і когнітивних досліджень. З'ясувавши природу свідомості і проблему співвідношення фізичного і ментального

в людини, можна було б краще зрозуміти як функціонує мова в ракурсі її семантики, що уможлиблює прагматичний вимір пізнання і взаємозв'язок людини зі світом. Зверненню філософів до проблеми свідомості сприяло також і досягнення науковців в галузі досліджень природи мозку, зокрема, з метою “пояснити, чому є щось, схоже на те, як воно – споглядати в уяві чуттєво-наочний образ або переживати емоцію” [1, с. 303].

Розуміння природи свідомості є найскладнішою проблемою, з якою доводилось стикатися науці, між тим вона і досі залишається перепорою на шляху пізнання людиною світу і самої себе. Не втрачають актуальності такі питання: чому існує свідомість? Як формуються відчуття і сприйняття? Де свідомість бере свій початок? Як відбувається процес вироблення значень? Як вони поєднані з мовними знаками? Що впливає на неї, і який вплив вона здійснює на поведінку людини? У який спосіб можливий суб'єктивний досвід, інтенціональність? Хоча коріння філософського розгляду цих питань сягає Античності, розвиток біології, психології та нейронаук дозволив філософам, з одного боку, розширити межі своєї дисципліни, а з іншого – поставити нові завдання перед представниками природничо-наукової парадигми.

Одним з провідних філософів, що досліджує глибину проблеми свідомості є австралійський філософ Девід Джон Чалмерс. Він наполягає на розподілі проблеми свідомості на декілька простих і одну складну. Прості проблеми, на думку Чалмерса, пов'язані з побудовою моделей різних когнітивних операцій і пошуком нейронних корелятів свідомості (відмінність чуттєвих імпульсів і адекватної реакції з боку мозку, характеристика своїх ментальних станів, інтегрування отриманої інформації, зосередження уваги, контроль поведінки, фіксація відмінності між бадьорістю та сном і т.ін.). На думку дослідника, зазначені проблеми не пов'язані з людською суб'єктивністю, а, скоріше, мають стосунок до об'єктивних механізмів роботи когнітивних систем, які можуть бути розкриті в емпіричний спосіб засобами науки.

Отже, прості проблеми свідомості випливають із необхідності пояснити такі явища, як здатність розрізняти, класифікувати і реагувати на стимули навколишнього середовища; інтеграція інформації когнітивними системами; здатність системи бути відкритою до власних внутрішніх станів; фокусування уваги; свідомий контроль поведінки; різниця між станом бадьорості і сном. Сучасний дослідник Д. Дубровський зауважує: “на противагу редукціоністським настановам підкреслюється і лаконічно позначається справжня суть проблеми свідомості” [2, с. 138]; між тим за складну (один з варіантів формулювання цієї проблеми – “Чому взагалі можливе усвідомлення чуттєвої інформації?”) необхідно взятися філософам.

Складна проблема свідомості формулюється Д. Чалмерсом у питанні: як ментальні стани в їх квалітативному аспекті співвідносяться з відповідними їм нейронними процесами і чому вони взагалі існують у поєднанні з цими процесами. Однозначно, що окреслені вище питання не можуть бути вирішені стандартними методами експериментальних наук. “Складна проблема” – це питання про те, чому функціонування мозку взагалі супроводжується суб'єктивним досвідом і як це можливо? Звичайно, досвід може нас переконати

в істинності тези: мозок породжує свідомість. Утім, це не знімає “складну проблему”, а лише конкретизує її питанням: як і чому мозок породжує свідомість? Саме “складна проблема свідомості”, за Д. Чалмерсом, і є ядром класичної діади “свідомість-тіло”.

Таким чином, проблематику свідомості не можна пояснити за допомогою фізичних фактів та стандартних методів наукового експерименту. Сам дослідник називає свою позицію “натуралістичним дуалізмом”. Але, приміром, К. МакГін та його прибічники вважають її невирішеною, стверджуючи, що люди “когнітивно замкнені” стосовно питання співвіднесення ментального та фізичного. “Свідомість безсумнівно існує, вона пов’язана з мозком у якийсь розумний спосіб, але природа цього зв’язку вислизає від нас” [3, с. 5]. За Д. Чалмерсом, суб’єктивний досвід є носієм фізичних властивостей. Отже, незважаючи на те, що філософ припускає каузальну релевантність ментального, він, однак, відмовляється визнати можливість безпосереднього впливу ментальних станів на фізичні процеси, беручи до уваги замкненість фізичного. Тому ключовим питанням сучасної філософії свідомості залишається проблема узгодження тез про пряму каузальну дієвість ментального і каузальну замкненість фізичного.

Підведемо підсумки. Основною метою філософії Д. Чалмерса є дослідження впливу суб’єктивного досвіду людини на фізичні процеси, які відбуваються у мозку, що і породжує суб’єктивну свідомість. Тому цілком природно говорити про свідомий досвід людини, а це означає, що автор намагається отримати універсальну модель “працюючої” свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чалмерс Д. Сміливо зустрічаючи проблему свідомості / Д. Чалмерс // Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку. – Львів : Літопис, 2014. – С. 297–336.
2. Дубровский Д. И. “Трудная” проблема сознания (в связи с книгой В. В. Васильева “Трудная проблема сознания” / Д. И. Дубровский // Вопросы философии. – 2011. – №9. – С.138–150.
3. McGinn C. The Mysterious Flame : Conscious Minds in a Material World \ Colin McGinn. – New York : Basic Books, 1999. – P. 5–38.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Шевченко А.А.

Київський коледж будівництва, архітектури та дизайну

Визначальним процесом розвитку сучасної цивілізації є глобалізаційні процеси, що відбуваються у суспільстві. Глобалізація є об’єктивним процесом, що ставить перед сучасними культурами проблему можливості існування унікальних національних цінностей об’єднаних в єдиний економічний і культурний організм, який формувався впродовж сторіч, створивши систему культурних надбань і цінностей. Це необхідний процес, оскільки він являє

собою певну культурну систему, яка дає змогу передавати та взаємообмінюватися знаннями не лише між поколіннями, але й між народами. У свою чергу, це стає свідченням того, що глобалізація приводить до своєрідної національної відкритості.

У контексті дослідження національної ідентифікації, заслуговує на увагу думка українського вченого В. Вовкуна, який визначаючи національну ідентичність особи чи групи, ототожнює останніх з великою національною спільнотою, її символами і цінностями, історією і культурою, державними інституціями, з національними інтересами [2].

За даними Всеукраїнського перепису населення на території України проживають представники понад 130 національностей та народностей і кожен із цих представників вважає той чи інший регіон нашої країни своєю Батьківщиною. Це свідчить про те, що українське суспільство є мультикультурним зі складною структурою ідентифікацій, які не завжди мають спільні національні засади. Більшість населення представлена українцями, решта – росіянами та представниками інших національних меншин.

Проблема національної ідентичності все більше стає об'єктом наукового дискурсу, що викликало необхідність у якісному дослідженні цього процесу. Етимологічно вираз “ідентичність” походить від латинського слова “indenticus”, що означає “утотожнений”, “одинаковий”. Поняття “ідентичність” у науці є достатньо новим. У зарубіжній науковій думці воно утвердилось лише з другої половини ХХ століття, а у вітчизняній – тільки після 1990 року. Нині “ідентичність” стало одним із центральних детермінант для усвідомлення оточуючих реалій. Термін широко використовується у різноманітних науках: психології, соціології, філософії, етнології, політології, геополітиці тощо. Проблему ідентичності досліджували античні філософи (Парменід, Платон, Аристотель). Проблема ідентичності розроблялась також Е. Еріксоном, Дж. Марсіа, А. Ватерманом та іншими ученими.

Зокрема, Е. Еріксон справедливо наголошував на нерозривному зв'язку між ідентичністю людини і суспільством, соціальним оточенням індивіда. Ідентичність формується в процесі соціалізації особистості, входження індивіда у суспільство, тобто ідентичність – це соціалізована частина “Я”. Еріксон справедливо відзначав, що ідентичність – це не певна незмінна, раз і назавжди отримана чи успадкована характеристика особистості, навпаки, її природа – процесуальна, динамічна, тобто, змінна [3, с. 324].

Одним з феноменів ідентичності є її багаторівневе розчленування. Це доводять дослідження М. Губогло, у яких він вважає, що багаторівнева ідентичність є досить частим явищем множинної ідентичності або множинності ідентичностей, з-поміж яких виділяються етнічна, соціальна, професійна, гендерна, громадянська, конфесійна, расова тощо. Вчений відзначає, що у сучасному суспільстві ідентичності все більше набирають множинного розуміння, залежать від контексту часу, мають виключно історичний характер і постійно знаходяться у стані трансформації.

Виходячи з філософського розуміння, людина не абстрактний представник свого роду, вона вкорінена у традиції, звичаї, життєвий світ, обставини. Проблема ідентичності є різнобічною і актуальною як з філософської, так і з психологічної та культурологічної точки зору.

Складність і багатовимірність проблеми національної ідентичності пов'язані із серйозними понятійно-категоріальними труднощами у сучасній гуманітарній науці, зумовлені неоднозначністю трактування самого терміна "нація". Ситуація ускладнюється ще й тим, що нема єдиного алгоритму виникнення та функціонування національних рухів, сучасних націй і національних держав, але й ті норми, які існують, стали рухомими і перестають "працювати" в умовах глобалізації [1, с.17].

Національна сутність виявляється через свідомість, ціннісні орієнтації, традиції. Свою приналежність до національних цінностей кожна людина формує ще з народження, визнаючи історію, національну культуру, територію, усвідомлюючи особливі риси народу, розуміючи прагнення, цілі, ідеали, потреби тощо. Щоб досягнути оптимальної реалізації національної ідентичності необхідна активна участь громадян, – носіїв національної ідентичності, які об'єднанні в сучасну українську націю, в суспільних процесах. Це зумовлено тим, що в процесах утворення і функціонування будь-якої держави визначальну роль відіграє велика людська спільнота – нація, підвалина людського співтовариства, головна дійова особа історичного розвитку, культури.

Одним із основних чинників розвитку майбутнього людства, його розвитку в добу глобалізаційних процесів є, насамперед, культура, усвідомлення своєї національної ідентичності.

Нація усвідомлює свою єдність, вона має історичну пам'ять, за допомогою якої сприймається її минуле як основа сучасного. Безперервністю є зв'язок часів, який живе у національній самосвідомості, тому діяльність далеких предків присутня в житті сучасників. Спосіб життя, який визначений культурою, розглядається не просто як ординарний побутовий фактор, а як значне завоювання, в досягненні якого внесли внесок старанність і праця багатьох поколінь. Кожен представник нації, національної культури вірить в майбутні покоління, які повинні зберегти уклад життя, притаманний цій культурі, як це роблять сучасники і як це робили предки. Спілкування з іншою культурою лише посилює симпатії до власної нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович В. Три національні типи народні / В. Антонович // Старожитності. – 1992. – №3.
2. Вовкун В. Національна визначеність – шлях до подолання глобалізаційних викликів та успішного розвитку / В. Вовкун // Матеріали VII Культурологічних читань пам'яті Володимира Подкопаєва [Електронний ресурс]. Експериментальна веб-сторінка науковців УЦКД. – Режим доступу: <http://www.culturalstudies.in.ua>.
3. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. М.: Прогресс, 1996. – 450 с.
4. Шейко В. Культура та цивілізація в історико-культурній думці України в добу глобалізації: [монографія] / В. Шейко, М. Александрова. – К: Ін-т культурології АМУ, 2009. – 312 с. – Бібліогр.: 311 с.

ОСОБЛИВОСТІ СХІДНОЇ ТА ЗАХІДНОЇ КОМУНІКАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ

Шумський О.Л.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Згідно з Концепцією мовної освіти в Україні кінцевим результатом вивчення іноземної мови має стати особистісна багатомовність, яка передбачає здатність індивіда вільно орієнтуватися та розмежовувати інформацію з двох або більше мовних систем під час її ментальної обробки, а також миттєво переходити з однієї мови на іншу в залежності від умов конкретної життєвої ситуації [1].

Аналіз новітніх досліджень показав, що сьогодні вченими всіх континентів простежується чіткий зв'язок між комунікацією та культурою, адже використання мови зумовлюється та обмежується соціокультурними нормами суспільства, в якому вона функціонує. В умовах міжкультурної взаємодії у полікультурному суспільстві суб'єкт мовлення постає в якості особистості з певним набором етнічних, національних, культурних штампів, а також особливостями світосприйняття, етичними концептами та морально-ціннісними переконаннями. Як переконливо доводить І. Халєєва, “вміння взаємодіяти на міжкультурному рівні має цілеспрямовано формуватися, і якщо цього не робити, комуніканти заздалегідь запрограмовані на конфлікт непорозуміння” [2, с. 78]. Тому важливим аспектом іншомовної підготовки студентів має бути соціокомунікація, а саме: особливості передачі інформації, закріплені у тій чи іншій країні, суспільстві, нації. Основними складовими соціокомунікації є лексика (лінгвістичні особливості суспільних груп, соціально прийняті мовні норми, соціолекти тощо). При цьому увага акцентується не лише на необхідності набуття суто лінгвістичних знань, але й на важливості володіння іноземною мовою на варіативно-адаптивному рівні, зокрема, вербальними та невербальними засобами, аби вільно орієнтуватися в умовах того чи іншого мовленнєвого контексту, вміти співвідносити свої комунікативні стратегії зі специфікою тієї чи іншої ситуації спілкування; правильно оцінювати характер взаємовідносин між учасниками іншомовної комунікації, а також бути в змозі організовувати процес мовленнєвої взаємодії з урахуванням культурних і соціальних норм комунікативної поведінки, прийнятих у тій чи іншій країні.

Тому під час міжкультурної взаємодії надзвичайну значущість для уникнення непорозумінь набувають глибокі знання особливостей комунікативної культури різних народів. Зокрема, під час спілкування з іноземцями необхідно враховувати факт існування мовних культур високого та низького контексту [4]. До мовної культури високого контексту відносяться східні мови, адже часто виникає необхідність здогадуватися, або домислювати те, що в межах комунікативного акту не було вербалізовано, але малося на увазі. Західні ж мови характеризуються більшою відкритістю та прозорістю, адже реципієнт того чи іншого мовленнєвого твору позбавлений необхідності аналізувати прихований підтекст. Через це західні мови вважаються мовами низького контексту.

У вивченні особливостей східної комунікативної культури науковці багатьох країн світу дійшли одностайного висновку про існування основних компонентів, що визначають сутність східної (конфуціанської) комунікативної традиції, а саме: імпліцитна комунікація (під час комунікативного акту зміст мовленнєвого твору не розкривається повністю, залишаючи певну недосказаність); концентрація уваги на співрозмовнику, тобто слід більше слухати, ніж говорити; принцип ввічливості, що відображає доброзичливість і скромність суб'єктів мовлення по відношенню один до одного; чітке розмежування мовленнєвої поведінки, що проявляється у відкритому та довірчому ставленні до знайомих людей і надзвичайній стриманості з незнайомцями.

Метою ж західної комунікації, яка являє собою низькоконтекстуальну культуру (Німеччина, Швейцарія, США, Скандинавські країни тощо), є, насамперед, обмін інформацією. Тому задля досягнення комунікативних цілей при спілкуванні з представниками держав Заходу, як указують Дж. Грін (J. Greene) та Б. Барлесон (B. Burleson), необхідно розвивати такі функціональні навички, як: логічність, послідовність, інформативність, аргументованість та переконливість мовлення, а також уміння контролювати враження, яке адресат справляє на реципієнта. Підтвердження цієї концепції знаходимо в теорії комунікативної компетентності британського психолога М. Ерджайла (M. Argyle): "Будь-який суб'єкт мовлення під час комунікативного акту завжди переслідує власні комунікативні цілі, задля досягнення яких має орієнтуватися на реципієнта, використовуючи такі прийоми, як емпатія, активне слухання, підвищена увага, підтримка, невимушеність тощо" [3, с. 211].

Таким чином, принцип індивідуалізму, який лежить в основі західної комунікативної моделі, орієнтованої на результат, протиставляється колективізму східної комунікативної традиції, для якої більш типовою є концентрація учасників комунікації на самому процесі спілкування. Саме тому одним зі стрижневих показників високого рівня сформованості готовності до міжкультурного спілкування є усвідомлення і прийняття факту існування відмінностей між мовними культурами різних країн, результатом чого буде досягнення взаєморозуміння з іншомовними комунікантами при вирішенні комунікативних задач.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція мовної освіти в Україні: Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua>.
2. Халеева И. И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчика) / И. И. Халеева. – М.: Высш. шк., 1989. – 238 с.
3. Argyle M. Social Interaction / M. Argyle. – Chicago: Moody Publishers, 1971. – 504 p.
4. Gudykunst W. B. Uncertainty reduction and predictability of behavior in low and high context cultures / W. B. Gudykunst // Communication Quarterly. – 1983. – № 31. – P. 49–55.

ОПОЗИЦІЯ “ЛЕГКІСТЬ-ТЯЖКІСТЬ” ЯК МЕТАФОРА СУЧАСНИХ ТА ТРАДИЦІЙНИХ СУСПІЛЬСТВ

Ясна І.М.

Центр гуманітарної освіти НАН України

Попри всі спроби створення неklasичної онтології, не замкнутої в межах моделі бінарних опозицій, саме через такі опозиції більшість дослідників донині намагається схопити те, що відрізняє сучасне (постмодерне, посттрадиційне, постіндустріальне тощо) суспільство від інших етапів розвитку західної цивілізації та неєвропейських культурних традицій.

Релевантною для порівняння таких типів суспільств уявляється опозиція легкості-тяжкості / важкості, яка в тих чи інших контекстах зустрічається у представників різних філософських напрямків та побутовій фразеології.

Першим системно використовує метафорику легкості / важкості Ф. Ніцше, змальовуючи у трактаті “Так говорив Заратустра” “*дух тяжкості* й усе, що він створив: примус, принцип, необхідність, наслідок, мету, жадання, добро і зло” [6].

Активно застосовують її представники екзистенціалізму від Ж.-П. Сартра з відомою тезою про те, що “людина, засуджена бути вільною, несе всю *тяжкість* світу на своїх плечах” [7] до Н. Бердяєва з його розумінням свободи “не як *легкості*, а як *труднощів* ... обов’язку, тягара, джерела трагізму” [2].

З. Бауман [1] використовує цю опозицію для означення двох етапів розвитку модерного суспільства: “важкої” та “легкої” сучасності, де вона символізує зміну інструментів соціального регулювання – від примусу, заборон, контролю і покарання до спокушання, заманювання, переконання.

У вітчизняній постмодерністській філософії [3] “легкість” постає як метафора порожнечі, онтологічної неповноти, неукоріненості, втрати онтологічного стрижню, зв’язку з родом та суспільством, замість яких індивід сучасного європейського суспільства отримує “нестерпну легкість” свободи.

“Легкість” постає також як метафора мережевого, віртуалізованого суспільства, характеризуючи мінливість, позаієрархічність та горизонтальний характер соціальних відносин у віртуальному просторі [4].

Масового поширення метафорику легкості/тяжкості набуває завдяки блискучому використанню її М. Кундерою у романі “Нестерпна легкість буття” [5], де в її інтерпретації можна простежити екзистенціалістські мотиви та паралелі із поглядами Ф. Ніцше.

Адекватність метафори “легкості” сучасному світові підтверджує її активне поширення та закріплення у просторі масової культури. Легке читиво протиставляється серйозній літературі, легке кіно – “авторському”, легка музика – класичній; виробники пропонують легку кока-колу та навіть легкий майонез чи масло. Показово, що легкість тут здебільшого набуває іншого ціннісного забарвлення як щось, чого з очевидністю варто прагнути.

Показово, що у повсякденній фразеології атрибут “легкий” набуває позитивних конотацій переважно у характеристиках емоційної сфери (легко /

важко на душі, з легким / важким серцем, тягар ліг на серце), у загальних характеристиках людини (бути легким / тяжким на підйом), а також у фразеологізмах, що стосуються так званої фортунальної сфери (переживати легку/важку годину, бути легким на руку).

Негативних же конотацій, “легкість” набуває у фразеології, пов’язаній із сферою соціального, де легковагі доводи є сумнівними і непереконливими, жінка легких звичаїв – це повія; легкі гроші – гроші, здобуті нечесним або недостойним шляхом тощо.

Увагу на полюс “тяжкості” звертають увагу представники радикального традиціоналізму, говорячи про онтологічну укоріненість та наповненість, що втрачені індивідом сучасного європейського суспільства та мають бути повернені.

Таким чином, опозиція “важкість-легкість” є влучною метафорою традиційного та сучасного (посттрадиційного) способів світосприйняття, характеризуючи міру онтологічної укоріненості / неукоріненості людини та межі індивідуальної свободи.

Це дозволяє розрізнити “суспільства тяжкості” з притаманними ним колективізмом чи соборністю, коли позалюдське завжди є більш вагомим порівняно з людським, а колективне – порівняно з індивідуальним (архаїчні суспільства, ортодоксальні православні традиції, традиційні культури Сходу, сучасні чи минулі тоталітарні режими, а також західноєвропейську культуру до доби Просвіти) та “суспільства легкості”, де намічається перенесення онтологічного центру “всередину” індивіда, відрив від ґрунту, надіндивідуального, соборного. Строго кажучи, така парадигма є характерною лише для сучасних західних суспільств.

“Дух легкості чи тяжкості” постає справжнім “духом часу”, конституюючи усі суспільні відносини, причому певне протистояння “суспільств легкості та важкості” є неминучим. Тому сформульовану закономірність може бути застосовано для аналізу сучасних світових процесів та конфліктів як один з шляхів пошуку порозуміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауман З. Плинні часи. Життя в добу непевності / З. Бауман. – К.: Критика, 2013. – 176 с.
2. Бердяев Н. Самопознание (Опыт философской автобиографии) / Николай Бердяев. – М.: ДиректмедиаПаблицинг, 2008. – 661 с.
3. Більченко Є. В. Тяжкість легкості: буття-для-іншого у віртуальному просторі / Є. В. Більченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2013. – № 11. – С. 13–19.
4. Кармазина Е. В. “Невыносимая легкость” современности / Е. В. Кармазина // Идеи и идеалы. 2013. – № 4. – С. 118–125.
5. Кундера М. Нестерпна легкість буття / Мілош Кундера. – Всесвіт. – 1994. – № 8–9.
6. Ніцше Ф. Так казав Заратустра // Так казав Заратустра. Жадання влади. / Фрідріх Ніцше. – К.: Основи, 1993. – 169 с.
7. Сартр Ж.-П. Буття і Ніщо / Жан-Поль Сартр. – К.: Основи, 2001. – 69 с.

УКРАЇНСЬКО-ЄВРЕЙСЬКІ ВЗАЄМИНИ ПЕРІОДУ ГЕТЬМАНАТУ П.СКОРОПАДСЬКОГО (КВІТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 1918 Р.)

Коноваленко Г.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

На початку ХХ ст. внаслідок повалення царизму і відновлення державності Україна отримала можливість самостійно формувати власну етнополітику. Першочерговим завданням стало вироблення правових механізмів регулювання міжнаціональних відносин.

Українська Центральна Рада першою зробила спробу забезпечити права іноетнічного населення, таким чином надаючи йому конституційно-правового статусу суб'єкта права. У січні 1918 р. вона прийняла “Закон про національно-персональну автономію”, який гарантував широкі культурно-освітні права національним меншинам. Зокрема для поляків, євреїв і росіян були створені національні міністерства [1, с. 88]. На думку дослідника Ю.Котляра даний закон найбільше відповідав інтересам євреїв, які взяли активну участь у роботі над його законопроектом [2, с. 17].

Загалом революційні події 1917–1918 рр. сприяли активізації єврейського суспільно-політичного руху. Єврейські політичні партії та організації прихильно поставилися до ідеї української державності і були представлені на всіх рівнях державної влади [3, с. 179–180].

Ситуація змінилася навесні 1918 р. Внаслідок державного перевороту до влади в Україні прийшов гетьман П.Скоропадський. Новий уряд не акцентував увагу на поділі населення за етнічною ознакою, а прагнув досягти консолідації всього суспільства, що фактично скасувало концепцію національно-персональної автономії [4, с. 95]. Голова Ради Міністрів Ф.Лизогуб заявив, що гетьманський уряд визнає права інших національностей і не буде чинити утиски і виявляти нетерпимість щодо них.

На початку липня 1918 р. П.Скоропадський затвердив закон про скасування національно-персональної автономії та ліквідацію національних міністерств, пояснюючи це тим, що національні привілеї можуть сприяти посиленню міжетнічної конфронтації [1, с. 89]. Їх повноваження передали міністерствам внутрішніх справ, народної освіти та мистецтва. Працівників ліквідованих міністерств перевели до кадрового резерву з виплатою допомоги у розмірі місячного заробітку [2, с. 24].

Єврейські соціалістичні партії, як і українські, сприйняли новий режим як повернення до старих часів царської Росії [5, с. 52]. Негативне ставлення до національної політики гетьмана з боку частини єврейства посилювала поведінка окупаційних армій, а також матеріали офіційної преси, в яких часто друкувались антиєврейські статті [1, с. 91]. Подібні висловлювання також зустрічаємо у спогадах єврейських політичних і громадських діячів, які

зазначали, що євреї – мешканці містечок, серед яких були прихильники Бунду, Поалей Ціон та інших радикальних партій, негативно сприйняли відміну національно-персональної автономії. Натомість єврейська буржуазія великих міст прихильно поставилася до влади гетьмана та підтримувала його діяльність, хоча “утрималась від активної участі в політичній реставрації” [7, с. 259].

Не дивлячись на скасування закону про національно-персональну автономію, єврейська спільнота змогла провести вибори до єврейського тимчасового передпарламенту, обрати виконавчі органи і налагодити їх роботу. Вибори до Тимчасових єврейських національних зборів відбулися 11–13 серпня 1918 р., а перша сесія відкрилася 2 листопада 1918 р. [2, с. 25].

Активно розбудовувалася національна освіта єврейської общини. Уряд П.Скоропадського фінансував роботу єврейських гімназій, семінарій, учительських курсів і загальноосвітніх шкіл [6, с. 88]. Влітку 1918 р. було утворено Єврейську культурну лігу. Її засновниками стали Н.Майзель, М.Зільбельфарб, І.Добрушин та ін. Ліга планувала створення національної бібліотеки, художнього театру, видавництва тощо. Вона засновувала дитсадки, проводила музичні та літературні вечори. За її підтримки відкрилися єврейські гімназії на Київщини, Переяславщини, Волині, Катеринославщини [6, с. 87].

Отже, не дивлячись на складну політичну і соціально-економічну ситуацію, уряд Української Держави чітко визначив курс на побудову громадянського суспільства, де кожен громадянин, незалежно від етнічного походження, мав однакові права і свободи, право на розвиток національної мови і культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нестеренко В. Національна політика Української Держави // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія “Історія, економіка, філософія”. – Вип.17. – К., 2012. – С. 87–93.
2. Котляр Ю. Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931). – Кн.1. – Миколаїв, 2008. – 156 с.
3. Устименко В. Єврейські організації і партії в суспільно-політичному житті України за доби Центральної Ради // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. – Вип.4. – К., 2009. – С. 147–182.
4. Лазарович М. Політика Української Центральної Ради та Другого Гетьманату щодо національних меншин: компаративний аналіз // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія “Історія, економіка, філософія”. – 2012. – Вип.17. – С.94–100.
5. Погребинська І. Шляхами співпраці: українсько-єврейські стосунки в мемуарах єврейських політичних діячів // Східний світ. – 2003. – №3. – С. 47–78.
6. Устименко В. Етнонаціональна політика як фактор державотворення в Україні (1917–1920 рр.). – К., 2010. – 144 с.
7. Чериковер И. Антисемитизм и погромы на Украине в период Центральной рады и гетмана // Революция на Украине: По мемуарам белых. – К., 1990. – С. 239–276.

УКРАЇНСЬКИЙ РУХ І НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ ПОДІЛЛЯ (ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Юрченко О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Початок XX століття характеризується активним розвитком українського руху на території Поділля, в якому брали участь і національні меншини губернії. За даними Всеросійського перепису населення 1897 р., на території Подільської губернії єврейське населення складало 12,2%, польське – 2,3% від усіх мешканців Поділля, у той час як українське – 80,9% [3, с. 139].

З початком першої російської революції активну суспільно-політичну позицію в українському русі на території Подільської губернії зайняло єврейське населення. З самого початку до революційного процесу включилася лише невелика, найбільш активна та мобільна частина місцевого єврейського громадянства, передусім учні гімназій та студенти, які часто були активістами опозиційних до царизму політичних партій. Більша частина єврейства байдуже, а то й вороже поставилась до різних радикальних акцій. На території краю діяли нечисельні єврейські організації, такі, як Бунд та Поалей Ціон (Трудящі Сіону), які займалися переважно агітаційною роботою серед місцевих євреїв [2, с. 90]. Цікавим було те, що демонстранти та страйкарі у переважній більшості не висували власне етнічних вимог: відкриття єврейських шкіл, культурницьких організацій, а боролися в першу чергу за здійснення загальних соціально-економічних реформ [3, с. 141].

Активна участь частини єврейської молоді, яка становила лише невеликий відсоток у загальній структурі єврейського суспільства, в жовтневих демонстраціях 1905 р. дала зручний привід усім чорносотенним силам розпочати широку антисемітську агітацію, яка мала сумні наслідки для євреїв. Так, лише з 18 по 29 жовтня із мовчазної згоди влади в Російській імперії відбулось 690 погромів, у яких загинуло 3–4 тис. і було поранено 10 тис. євреїв. На Поділлі великі погроми відбулись у Жмеринці, Могилеві-Подільському, містечках Межирів і Станіславчик [3, с. 142].

Менш активним було польське населення, яке проживало на території Подільської губернії. Потрібно відзначити те, що польське питання на Правобережній Україні в другій половині XIX – на початку XX ст. було занадто болючим для самих поляків. Це пояснювалося тим, що після Січневого повстання (1863–1864 рр.) було введено обмежувальне законодавство проти поляків. Антипольські закони Олександра II зберігали чинність і на початку XX століття [6, арк. 183].

За польськими мешканцями краю було встановлено особливий нагляд. Про це свідчать спеціальні огляди подільських губернаторів. Непокоїло високих царських чиновників те, що польське дворянство продовжувало зберігати національну самобутність, дотримувалося національно-культурних традицій, прагнуло поширити їх на громадську сферу. “Вони, ревниво охороняючи польські звичаї і мову в домашньому і діловому житті, вперто підтримують

у громадській діяльності, де це тільки можливо, і прагнуть навіть у дріб'язках, при повній офіційній обережності, нагадувати про польську національність, – писав на ім'я Миколи II Київський генерал-губернатор у 1901 р., – особливо виразно цей напрямок виявляється у деяких крупних маєтках і польських цукрових заводах, де пани, оточені юрбою шляхти і дрібних поміщиків... нагадують про куточки Польщі” [4, арк. 9].

Лояльна і спокійна поведінка польського населення Поділля засвідчена у “Політичному огляді Подільської губернії за 1904 р.”, під час російсько-японської війни: “Поляки до всіх питань війни відносяться взагалі байдуже, як і до всього, що не торкається їх національних інтересів, але війні не співчують тому, що ця війна вириває жертви також з їх середовища. При цьому, однак, вони не ухиляються від виконання свого громадського обов'язку” [1, с. 261].

Не дивлячись на те, що активних дій зі зброєю у руках місцева польська громадськість явно не готувала, освічена частина польського населення вела активне громадське та культурне життя, серед неї панували патріотичні настрої. Так, у 1906 р. розпочинає свою роботу польське товариство “Освята”, головна ціль якого – виховати молоде польське покоління у польському дусі [5, арк. 131]. У 1909 р. існування мережі “Освяти” було припинено. На зміну “Освяти” прийшли неформальні товариства, клуби та гуртки, до яких належали клуби “Огниво” і “Огнисько” та мережа осередків і гуртків “Полонії”. Польські культурно-просвітницькі товариства поширювали свою діяльність переважно серед студентської молоді.

Отже, початок XX століття характеризується розвитком політичної і національної свідомості не лише українців, а й національних меншин Подільського краю, які не висували власне етнічних вимог, а боролися передусім за здійснення загальних соціально-економічних реформ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геровська Х. Громадське життя польського населення Поділля напередодні Першої світової війни за матеріалами царської жандармерії // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки. Збірник наукових праць. – Хмельницький, 1999.
2. Жезицький В. Діяльність єврейських політичних партій на Поділлі на початку XX ст. // Матер. Всеукр. наук.-краєзн. конф. “Хмельниччина в контексті історії України”. – Хмельницький, 2012. – С.89–92.
3. Нестеренко В.А. Участь євреїв Поділля у революційних подіях 1905–1907 рр. // Наукові записки ВДПУ ім. М.Коцюбинського. – Вип.6. Серія: Історія: Збірник наукових праць. – Вінниця, 2003. – С.138–145.
4. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК України). – Ф.301. – Оп.1. – Спр.3299. – Арк.9.
5. ЦДІАК України. – Ф.301. – Оп.2. – Спр.90. – Арк.31.
6. ЦДІАК України. – Ф.442. – Оп.656. – Спр.132. – Арк.183.

ЗАМКИ УЕЛЬСУ ЯК ОБ'ЄКТ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

Лебедева І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Країни з багатою і насиченою важливими подіями історією завжди були об'єктами туристичного інтересу. Велика Британія належить до них. Українським туристам вона дає можливість познайомитись із важливими сторінками західноєвропейської середньовічної історії. Не менш цікавим для громадян України є досвід державотворення, який набули англійці на своєму історичному шляху.

Після англосаксонського завоювання у V–VI ст. утворилася власне Англія – як держава та як історико-культурний регіон. У XIII ст. погляд англійських монархів звернувся до Уельсу та Шотландії. Останню підкорити не вдалося, натомість Уельс було завойовано у 1280-х рр. королем Едуардом I (1272–1307).

Про ці події свідчать замки, які були побудовані Едуардом в Уельсі як опорні пункти для англійських військ – Карнарвон (1284), Конуей (1284), Харлех (1285), Бомарис (1295) та ін. Ці замки, розташовані у Північному Уельсі, об'єднані назвою “Залізного кільця Едуарда”. Вони свідчать про значний крок, який зробило мистецтво фортифікації наприкінці XIII ст. На відміну від замків нормандського періоду, що будувалися на території Валлійської марки як оплот для подальшої експансії у Південний Уельс, Едуард закладав одночасно і фортеці, і невеликі містечка навколо них, які заселялись англійськими колоністами і ставали центрами англійського впливу в Уельсі. Водночас замки-фортеці, розташовані на ключових позиціях, не давали можливості валлійським князям об'єднати зусилля у боротьбі проти просування військ Едуарда I.

Карнарвон є одним з найцікавіших і найвідоміших замків “Залізного кільця”. Це місто-фортеця, за задумом Едуарда, мало стати символом англійської присутності в Уельсі. Саме у цьому замку народився син короля – Едуард Карнарвонський, майбутній Едуард II (1307–1327). Він став першим спадкоємцем корони Англії, йому було надано щойно заснований титул принца Уельського.

Легенда розповідає про політичну хитрість короля Едуарда. Коли переможені валлійські князі з'явилися до короля для принесення васальної присяги, вони попросили зробити їхнім сюзереном місцевого представника. Едуард I запевнив, що новий сюзерен народився в Уельсі і жодного слова не говорить англійською, а після цього наказав винести щойно немовля-Едуарда.

З того часу і до наших днів цей титул є обов'язковим для спадкоємця англійського престолу. Втім, відомості, що Едуард з'явився на світ в Орліній башті, не мають під собою історичної основи, оскільки цю башту було збудовано пізніше.

Замки Карнарвон і Конуей були закладені у перші роки валлійської кампанії Едуарда і є першими англійськими замками у Північному Уельсі. Головною

їх відмінністю від замків нормандської архітектури було те, що основною могутності вже вважався не донжон (головна башта), а фортечні мури. Новим словом фортифікаційного мистецтва того часу став Харлех, який, на відміну від Карнарвона, обнесений подвійними стінами. Цього вимагало вдосконалення техніки облоги фортець і поширення великого лука, стріла з якого могла пробити рицарські обладунки.

Крім Харлеха, іншим прикладом замку концентричного типу є Бомарис на острові Англії. У XIII ст. він був останнім словом замкової військової архітектури. У ньому немає донжону – головного елементу замків попередніх століть. Розташований посеред наповненого водою рову, маючи подвійні стіни, барбакан, укріплені ворота, решітки та інші технічні пристрої, Бомарис чудово зберігся до наших днів. Хоча він мав найдосконалішу на ті часи систему захисту, замок жодного разу не потрапив у облогу.

Замки, які складають “Залізне кільце Едуарда I”, є важливим елементом історико-культурної спадщини як Великої Британії, так і усього людства. Вони внесені до списку об’єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і доступні для туристичного відвідування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черчилль У.С. Рождений Британії. – Смоленск: Русич, 2007. – 512 с.
2. Квеннелл Ч.Г.Б., Квеннелл М. История повседневной жизни в Англии. 1066–1499. – Смоленск: Русич, 2006. – 304 с.
3. Мески Ж. Замки. – М.: Астрель-АСТ, 2003. – 157 с.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

Яворська О.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Туризм досить активного розвитку набув з другої половини XX століття, і з того часу привертає до себе увагу дослідників та науковців різних галузей, зокрема географів, правників, економістів, політологів, істориків, філософів та багатьох інших.

Між тим, на сьогодні спостерігається не лише тенденція щодо вивчення туризму як явища, що виступає предметом розгляду спеціалістів з різних наукових галузей, але застосування у вирішенні сучасних проблем туризму та сфери послуг загалом, які, як відомо, набувають масового характеру та зазнають глобалізаційних трансформацій, зусиллями вчених з різних напрямів дослідження, зокрема соціологами, культурологами, психологами, філологами та іншими.

Серед праць зарубіжних та вітчизняних дослідників щодо соціокультурних аспектів туризму слід вказати роботи Д. Уррі, Є. Коена, Д. Маккенела, Л. Тернера, О.В. Ігнат'єва, Т.І. Черняєва, С.Є. Щеглова, Л.О. Акімової, Ю.В. Кузнецова та інших.

Туризм в соціологічному плані можна розглядати як процес взаємодії людей на різних рівнях – від індивідуально-групового до суспільно-державного та міждержавного рівнів. В туристичному процесі туристи об'єднані в певні соціальні групи. Для таких груп провідною метою формування є забезпечення відпочинку, який поєднується з пізнанням історії, культури, етнічних цінностей інших народів, освітою, покращенням стану здоров'я тощо.

На думку соціологів, на сьогодні іноземні туристи в переважній більшості цікавляться історією України, прагнуть пізнати побут українців, звичаї та традиції, проникнутися культурними цінностями українського народу.

Відтак, сучасний туризм сьогодні виступає як один із найважливіших засобів формування соціокультурних цінностей відвідувачів з різних регіонів під час відпочинку та оздоровлення, дозвілевої діяльності.

Таким чином, постає необхідність у вивченні соціальних умов, які сприяють розвитку туризму, зокрема іноземного туризму в нашій країні, мотивацій щодо обрання відвідувачами з інших регіонів певного виду туризму на території України, встановленні популярних напрямків подорожей по нашій країні з урахуванням таких факторів як вік, національність, соціальний статус, рівень освіти та культури іноземних гостей, а також різноманітних аспектів поведінки іноземних туристів в Україні.

Власне виокремлення сучасної індустрії масового туризму як такої, трансформація соціокультурних пріоритетів у сфері попиту на певні туристичні послуги та пропозиції, відособлення певних соціальних груп населення, зокрема окремих розвинутих країн світу, щодо мети подорожі та мотивації туристичного відпочинку і розваг, також обумовлюють необхідність вивчення тенденцій розвитку сучасного туризму.

Подальшого дослідження потребують питання розробки методів соціологічного аналізу туристичних процесів, методології збору та обробки соціокультурної інформації.

Соціологічний метод дослідження іноземного туризму в Україні дозволить з'ясувати мету та мотиви іноземців щодо подорожі в нашу країну, проаналізувати ієрархію цінностей, інтереси, звички та традиції гостей з різних країн, а відтак, виявити особливості щодо задоволення потреб іноземних туристів різних туристичних груп.

Туризм сприяє збереженню культурного надбання людської цивілізації, оскільки саме таке надбання виступає формоутворюючим ресурсом туристичних потоків, а цікаві та унікальні культурні об'єкти виступають популярними туристичними DESTINATION для іноземців на території України.

За сучасних умов глобалізації, туризм підтримує взаємну повагу та зацікавленість людей різних національностей, формує та урізноманітнює толерантні форми взаємодії між народами, стабілізує та покращує міжетнічні та міжнародні стосунки.

Особливо актуальним та перспективним у даному напрямку є застосування соціокультурних методів дослідження при вивченні міжнародного туризму в Україні, зокрема організації туристично-рекреаційного відпочинку іноземців в нашій державі.

ЛИТЕРАТУРА

1. Гализдра А. С. Феномен туризма: социально-философский анализ: автореф. дисс. ... канд. филос. наук: спец. 09.00.11 “Социальная философия” / Анна Сергеевна Гализдра. – Саратов, 2006. – 23 с.
2. Кокшаров Н. В. Взаимодействие культур: диалог культур [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.portalus.ru/modules/philosophy/readme.php?subaction=showfull&id=1108501879&archive=0211&startfrom=&iicat=1> &.
3. Осауленко А. П. Туризм как социальный институт: автореф. дис. ... докт. социол. наук: спец. 22.00.04 “Социальная структура, социальные институты и процессы” / Александр Павлович Осауленко. – М., 2003. – 51 с.
4. Петрова Е. В. Социокультурные аспекты туризма в современной России: социологический анализ: автореф. дис. ... канд. социол. наук: спец. 22.00.04 “Социальная структура, социальные институты и процессы” / Елена Владимировна Петрова. – М., 2009. – 20 с.
5. Сигалов М. Р. Культура экологии и культура туризма // Ученые записки Московского государственного социального университета. – 1998. – № 3. – С. 80–88.

КАСТОМИЗАЦИЯ – МАРКЕТИНГОВАЯ ТАКТИКА МОТИВАЦИИ

Богачева А.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Технологией, способной разрешить противоречие между стремлением наиболее точно и полно выполнить желание заказчика и сокращением затрат на складские запасы и оборотные средства, является кастомизация [3].

Кастомизация (от англ. *Customer* – потребитель) “изготовление массовой продукции под конкретный заказ потребителя путем её комплектации дополнительными элементами или принадлежностями”. Это можно сказать и значительно проще: кастомизация – это адаптирование имеющегося продукта под конкретного потребителя. Массовая кастомизация – производство продуктов и услуг для узкой аудитории с учетом её интересов и требований [1]. Суть концепции массовой кастомизации состоит в совмещении элементов массового производства и производства на заказ. Любой производитель стремится к снижению издержек за счет использования эффекта масштаба, полной загрузки мощностей, которая свойственна массовому производству. С другой стороны, современная тенденция индивидуализации потребителя приводит к тому, что компании вынуждены все больше удовлетворять дифференцированным запросам конкретных клиентов. В полной мере это было (до недавнего времени) возможно только за счет единичного производства или производства на заказ [2].

Сложность проблемы обусловлена тем, что произведенная продукция является результатом затрат как абстрактного, так и конкретного труда, находящихся в органическом единстве. Методологическая сложность обособления потребительских свойств продукции от ее количественного (объемного) носителя побуждает к поиску косвенных методов отражения качества продукции и ее уровня при планировании, калькулировании и учете затрат производства.

Различный уровень качества продукции обуславливает изменение как прямых, так и косвенных затрат. Прямые затраты на продукцию соответствующего уровня качества определяются на основе установленных методами нормирования расхода соответствующих видов ресурсов. Более сложным является распределение косвенных расходов на себестоимость продукции соответствующего уровня качества.

Технологические особенности производства конкретных видов продукции находят концентрированное отражение в совокупности свойств продукции, проявляющиеся при ее производстве и потреблении, что дает основание распределять косвенные расходы пропорционально объему произведенной продукции в потребительных единицах.

Объем произведенной продукции в потребительных единицах может быть определен на основе комплексной оценки качества продукции, которая определяется путем поэтапного синтезирования оценок свойств качества,

находящихся на различных уровнях иерархии. На нижнем уровне находятся простые свойства, поддающиеся непосредственному измерению либо определению. Оценка единичных свойств, в простейшем случае, определяется сравнением фактически достигнутых значений показателей свойств с базовыми – требованиями отечественных либо зарубежных стандартов, либо с соответствующими свойствами аналогичной конкурентоспособной продукции. Обобщающие оценки получают усреднением единичных оценок на основе определения среднеарифметических, средневзвешенных, либо других видов средних, а комплексная оценка – усреднением обобщающих оценок. Основой для построения дерева свойств качества может служить принятая система обобщающих показателей – назначения, надежности, эргономичности, эстетичности, технологичности, унификации, безопасности и т.д. Число уровней иерархии, перечень свойств качества и их значимость конкретизируются с учетом особенностей выпускаемой продукции. Сложность практической реализации предлагаемых подходов заключается в динамичности оценок качества и, в связи с этим, сложностью их стандартизации.

Сохраняя идею распределения косвенных расходов пропорционально объему произведенной продукции в потребительных единицах, задачу можно упростить, если от оценки качества продукции перейти к определению влияния производственно-технологических и организационных факторов на качество продукции и ее уровень.

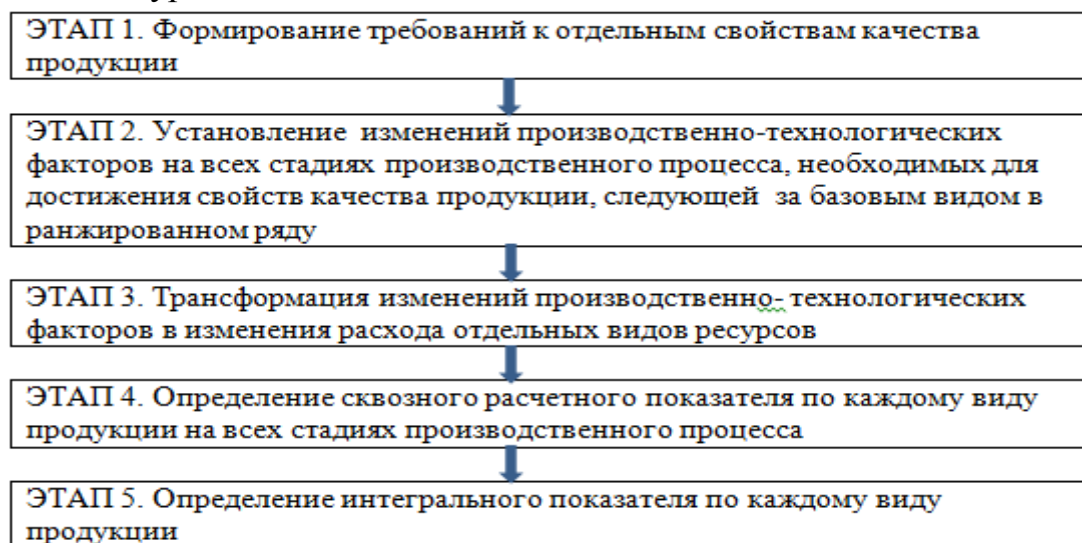

Рис. 1. Схема определения интегрального показателя качества с учетом производственно-технологических особенностей производства продукции

ЛИТЕРАТУРА

1. Певзнер Л. Х., Богуславский Д. С., Рапопорт Л. М. Кастомизация, как высший этап развития ТС / Певзнер Л. Х. // Интернет-конференция “MATRIZ Fest 2005”. – 2005.
2. Фальцман В. К., Крылатых Э. Н. Интенсивный курс МВА: Учеб. пособие – М.: ИНФРА-М. – (Учебники для программы МВА), 2011. – 544 с.
3. Кастомизация [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org>

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ В БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ

Дацій Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Будь-яка діяльність може розглядатися як процес і тому вона може бути поліпшена. Усі види діяльності та відповідні їм управлінські та технологічні процеси в організації взаємопов'язані, таким чином, діяльність організації являє собою мережу взаємопов'язаних процесів. Нині для більшості українських організацій характерна функціонально–ієрархічна модель управління, яка має ряд суттєвих недоліків, практично неможливих для усунення в рамках великих організацій.

Основна проблема – неефективний обмін інформацією між функціональними підрозділами, так як інформація, що необхідна для прийняття рішення, спочатку направляється знизу вгору до керівника, а потім спускається вниз по ланцюжку безпосередньому виконавцю, тим самим, долаючи безліч різних перешкод.

Подібна система управління не здатна швидко реагувати на постійні зміни в зовнішньому середовищі і породжує численні помилки в передачі даних і контролі рішень. Для відтворення всіх процесів вище керівництво має визначити їх призначення, поставити перед відповідальними за кожний процес мету і затвердити планові значення показників результативності та ефективності цих процесів. Відповідальні за процеси, у свою чергу, приймають управлінські рішення на підставі інформації, що надійшла і встановлених планів. З часом впровадження та широкого використання інформаційних технологій в управління призвело до того, що топ-менеджмент делегував значну частину своїх повноважень на середні рівні управління. Адже менеджери на своїх робочих місцях можуть отримувати і аналізувати будь-яку інформацію необхідну для прийняття рішень.

Для вирішення завдань сучасного бізнесу щодо вдосконалення продукції та завоювання споживчих переваг був розроблений новий підхід до управління, а саме процесний. Ключовим у розумінні процесного підходу є перехід від вертикальної побудови організаційної структури до горизонтальної. Вміння організації швидко адаптуватися до постійно змінюваних умов довкілля, є дуже важливим фактором. Отже, здатність організації змінюватися є однією з найважливіших характеристик системи управління компанією [1, с. 12].

Незважаючи на різноманіття підходів, слід виділити одне розуміння процесного підходу, що ґрунтується на комплексному, системному розгляді діяльності організації як сукупності процесів, розробці системи управління процесами з використанням принципів ISO серії 9000:2000 як найбільш оптимальне. Мережа процесів організації – такий підхід управління організацією умовно можна називати “повним” або, що більш точно його характеризує, системним підходом до виділення процесів організації, як цього вимагає ISO 9001:2000.

Стандарти міжнародної організації зі стандартизації ISO є найбільш відомими і поширеними у світі. Стандарти ISO 9000 універсальні, їх можна застосовувати в якості моделей систем якості незалежно від галузі, в якій функціонує компанія. Такий підхід, очевидно, має свої переваги і недоліки.

Основною перевагою моделей ISO серії 9000 є їх популярність, поширеність, визнання на світовому рівні, велика кількість експертів і аудиторів і невисока вартість послуг з сертифікації. Універсальність же моделей ISO серії 9000 містить у собі певні недоліки: вони є досить високорівневими і не містять конкретних методологічних розробок. Процесний підхід же є базою побудови Системи Менеджменту Якості в організації [1, с. 13]. Процесний підхід, поряд із загальною ідеологією, включає в себе не тільки опис бізнесу як мережі взаємопов'язаних процесів, але й постійний контроль, управління і вдосконалення процесів.

Таким чином, застосування процесного підходу вимагає опису, оптимізації та автоматизації бізнес-процесів. Тут, у свою чергу, постає питання про програмне забезпечення управління бізнес-процесами. Крім того, існує спеціальне програмне рішення, яке підтримує процесну модель, допомагає організаціям у процедурі впровадження Стандартів ISO 9000 та отримання сертифікату, а також адаптує вже реалізовані процеси до нової редакції Стандарту ISO 9000: 2000 – Провідник Менеджменту Якості (Quality Management Scout, QM-Scout).

Така велика кількість стандартів пояснюється тим, що стандарти ISO серії 9000 створювалися як незалежні від специфіки промисловості, але при практичному застосуванні знадобилася розробка рекомендацій, уточнюючих застосування базових стандартів в таких областях, як сервіс, програмні продукти, а також у специфічній діяльності, пов'язаної з перспективним керуванням, безперервним поліпшенням, перевірками, підготовкою та навчанням персоналу тощо.

Ці стандарти містять мінімальні вимоги, яким повинна відповідати організація робіт по забезпеченню гарантії якості незалежно від того, яку саме продукцію випускає організація або які послуги воно надає. У стандартах відсутній опис методів, за допомогою яких викладені вимоги і рекомендації можуть бути реалізовані. Розробники стандартів покладаються на ініціативу і творчість конкретних виконавців, які у своїх специфічних умовах застосовують вимоги і рекомендації стандартів. Якщо система управління якістю, в рамках якої реалізуються процеси управління в даній організації, відповідає вимогам зазначених стандартів, то сьогодні це сприймається як переконливий доказ здатності організації забезпечити випуск продукції або надання послуг необхідної якості.

Для отримання сертифікату необхідно створити в організації систему управління якістю та виконати ряд умов, у тому числі, пройти аудиторську перевірку організації, яка видаватиме сертифікат. Після отримання сертифіката такі перевірки проводитимуться регулярно для підтвердження сертифікації.

Згідно практики міжнародної та національної стандартизації стандарти ISO 9000 вводяться в практику національної стандартизації методом “зміни обкладинки”, тобто міжнародний стандарт перекладається і отримує нове найменування в національній системі стандартизації. Відмінність системи загального управління від інтегрованої полягає в тому, що остання не охоплює всі існуючі напрями управління організацією, а обмежується стандартизованими на сьогодні сферами управління. До них можна віднести міжнародні стандарти ISO серії 9001 на системи управління якістю та ISO серії 14001 на системи екологічного управління, стандарти OHSAS (Occupational Health and Safety Assessment Series) на системи управління промисловою безпекою та охороною праці серії 18001, а також стандарт SA 8000 (Social Accountability) на системи соціального та етичного управління. Ці стандарти встановлюють конкретні вимоги до систем управління у відповідних галузях, що є основою для створення єдиних вимог до системи управління організацією.

Отже, варто зазначити, що система управління якістю – це не лише чітко викладені у документах правила та регламенти, а цілеспрямована діяльність усього персоналу організації, це засіб управління, ведення виробництва та бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малюта Л. Я. Забезпечення якості продукції – необхідна умова підвищення конкурентоспроможності підприємства та його продукції в сучасному ринковому просторі / Л. Я. Малюта // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 9. – С. 11–15.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Драган І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

В сучасних реаліях соціально-економічного розвитку України актуалізувалась проблема ефективного природокористування в Україні та забезпечення відтворювальних процесів в країні, збалансування еколого-економічних інтересів в рамках реалізації моделі сталого розвитку, що передбачає необхідність формування стабільних джерел фінансування.

Вирішення такої проблеми потребує врахування можливостей всебічного використання територіальних ресурсів із застосуванням власних або залучених фінансових ресурсів. Відповідно, в таких умовах найбільш важливими постають завдання підвищення вартості наявних територіальних ресурсів та залучення їх у фінансовий обіг.

В якості ілюстрації можна навести результати аналітичних оцінок, які виявили значний потенціал додаткових надходжень природно-ресурсних платежів до бюджету в разі внесення змін до законодавства (Бюджетного, Податкового, Земельного, Водного, Лісового кодексів, Кодексу України про надра (табл.1) [2].

**Оцінка потенціалу збільшення надходжень
до Зведеного бюджету України за рахунок удосконалення рентного
регулювання у природокористуванні, млрд грн.**

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Потенціал додаткових надходжень
плата за землю	12,58	12,8	12,08	24,15
збір за спеціальне використання води	1,36	1,47	1,26	0,68
збір за спеціальне використання лісових ресурсів	0,31	0,35	0,62	0,90
плата за користування надрами	3,27	14,22	19,6	3,5

Проте, результати такої оцінки висвітлюють лише окремий (фіскальний) аспект щодо перспектив розв'язання всієї проблеми (ефективного природокористування в Україні та забезпечення відтворювальних процесів). Щодо визначення повної картини стосовно перспектив підвищення вартості наявних територіальних ресурсів та ефективного залучення їх у фінансовий обіг, то це потребує завершення оцінки національного природного багатства України.

В якості ще однієї ілюстрації щодо ефективності, а точніше Неефективності використання ресурсів їх власниками можна навести приклад щодо орендної плати земель сільськогосподарського призначення, рівень якої по регіонах України має суттєві розбіжності. Зокрема, по Київській обл. розмір орендної плати складає від 6000 до 8000 грн на рік за земельну ділянку площею 3 га. Тоді як по Запорізькій обл. орендна плата за земельну ділянку середньої площі 6 га складає 4500-7000 грн. [1].

Важливою передумовою економічного розвитку є можливість отримання доходів від використання активів території всіма учасниками природоресурсних відносин (територіальною громадою, бізнес-структурами, органами влади). Як відомо, капітал повинен постійно перебувати в господарському обороті, а для цього необхідно, щоб всі управлінські дії щодо капіталу були націлені на створення доданої вартості через відповідну ефективну капіталізацію активів.

Розглядаючи природні ресурси як найбільш недокапіталізований ресурс то мову доцільно вести про поширення способу введення їх в обіг з використання механізму сек'юритизації активів – як способу “перетворення” незадіяних активів у такі, що обертаються, за допомогою фондів ринків.

У зв'язку з цим, система державного управління має орієнтуватися на пошук інноваційних форм оперування такими активами територій та збільшення їх вартості. Реалізація такої цілі обумовлена трьома складовими, а саме: підвищенням рівня капіталізації природних ресурсів, корпоратизацією природно-ресурсних відносин; формуванням відповідного інституційного середовища.

Корпоратизація природно-ресурсних відносин передбачає необхідність залучення громад до процесу перерозподілу територіальної природної ренти в напрямі забезпечення суспільних соціальних та екологічних інтересів. Підставою для цього виступають норми ст. 13 Конституції України, яка закріплює право власності Українського народу на землю, її надра, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України. Найбільш сприятливою формою корпорацій, у рамках якої формуються можливості гармонізації інтересів бізнесу, регіональної влади та громади, на сьогодні є холдингові компанії. Досягнення очікуваних результатів можливе за рахунок визначення у територіальному просторі відповідних додаткових структур природно-ресурсного менеджменту, орієнтованих як на окремі ресурси, так і їх комплекси.

Узгодження інтересів учасників природо-ресурсних відносин може бути досягнуто на основі формування стратегічної моделі державного управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання в рамках просторового соціально-економічного розвитку, що врегульовує чотиристоронні відносини представників бізнесу, територіальної громади, органів державної влади та місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М. А.Хвесика. – К.: ДУ “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку”, 2012. – 400с.
2. Капіталізація природних ресурсів: [монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф. акад. НААН України М. А. Хвесик. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 268 с.

БЮДЖЕТНІ, ПОДАТКОВІ ТА МИТНІ ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У СВІТОВУ СИСТЕМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Захарін С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Системна фінансово-економічна криза, яка супроводжується значним падінням всіх показників розвитку національної економічної системи, найбільш негативний вплив спричинила саме на інвестиційну сферу. В свою чергу, стрімке падіння інвестицій унеможливорює відновлення прискорених темпів економічного зростання у середньо- та короткостроковій перспективі, технологічне оновлення промисловості, модернізацію виробничої бази.

Власні кошти підприємств і організацій є важливим джерелом фінансування інноваційної діяльності у довгостроковому періоді, це джерело показало певну адаптивність в період загострення кризи. Тому під час формування державної інноваційної політики вказані властивості власних коштів підприємств

і організацій мають братися до уваги, маючи на увазі, що саме це джерело є найбільш надійним в контексті інвестування проектів, які визначають перспективи технологічного оновлення економіки.

Інноваційна активність вища на підприємствах з більшою кількістю працюючих. Крім того, саме у групах великих підприємств з кількістю працюючих понад 1000 осіб відбувалися позитивні зміни інноваційної активності. Інноваційна активність малих промислових підприємств з кількістю працюючих до 50 осіб у 14 разів менша за інноваційну активність підприємств з кількістю працюючих понад 5000 осіб. Іншими словами, великі підприємства демонструють порівняно більшу схильність до впровадження інновацій. Це і не дивно, адже такі суб'єкти, як правило, створені на базі збудованих за радянські часи високопотужних машинобудівних заводів, що випускають унікальну (у тому числі найкращу у світі) продукцію. Для багатьох таких підприємств розробка і впровадження інновацій є не лише умовою збереження конкурентоздатності, а й технологічною необхідністю [2].

Фінансування інноваційної діяльності за рахунок бюджетного ресурсу має нестійкий характер (у 2006, 2008, 2013 рр. порівняно з попередніми роками зафіксовано збільшення частки бюджетних коштів у загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності, а у 2007, 2009, 2014 рр. – зменшення). Вказане може свідчити про відсутність пріоритетів бюджетної політики щодо фінансування інновацій. Однією з причин такого стану є відсутність довгострокової бюджетної стратегії, а також ефективного механізму середньострокового планування бюджетів.

Кількість інноваційних підприємств, які здійснювали інвестиційні витрати на дослідження і розробки, має тенденцію до падіння. Це говорить про те, що реальний сектор економіки втрачає стимули до інвестування власних промислових досліджень і розробок – найбільш важливої і значимої складової інноваційного процесу. Кількість інноваційних підприємств, які здійснювали інвестиційні витрати на придбання інноваційних технологій та науково-дослідних розробок, починаючи з 2006 р. постійно знижується (з 1510 підприємств у 2005 р. до 1143 підприємств у 2015 р.) [1].

Показники загальної інвестиційної та інноваційної активності демонструють слабку кореляцію з показниками макроекономічного розвитку. Основними причинами цього явища є непослідовність політики державної підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності, висока “латентність” інноваційних трансформацій (підприємства в переважній більшості не звітують про реалізацію інвестиційно-технологічних проектів), недосконалість методології обробки відповідних даних.

Національна конкурентоспроможність може бути сформована лише на основі підтримки стійкого економічного зростання, для чого необхідно вжити заходів з підтримки високопродуктивної інвестиційної та інноваційної діяльності. З метою посилення позитивного впливу державної економічної політики на динаміку інвестиційної та інноваційної діяльності необхідно: вжити заходів з удосконалення державної бюджетної політики, забезпечивши спрямування додаткових коштів бюджетів на фінансування високотехнологічних

проектів; активізувати подання заявок для фінансування інвестиційних та інноваційних пропозицій у структурні фонди та грантові програми ЄС; вжити заходів щодо стимулювання інвестиційної діяльності у малому підприємстві (пільгові кредити, спеціальні гранти тощо); стимулювання ринкового попиту на інновації і використання концепції “лідуючих” ринків, що передбачає підтримку ринків, найбільш сприйнятливих до нововведень; прискорити темпи створення та оновлення інноваційної інфраструктури; вжити заходів фіскального стимулювання капіталомістких інвестиційних проектів; створити Державний інвестиційний банк з метою пільгового стимулювання інвестиційних проектів на пріоритетних напрямках (із жорстким контролем за його діяльністю).

Слід розробити законопроект, в якому мають бути визначені загальні поняття комерціалізації науково-технічних розробок, інновацій і технологій, в тому числі: правове визначення поняття “комерціалізація науково-технічних розробок, інновацій і технологій”; загальний порядок та способи комерціалізації; заходи стимулювання; правові форми інфраструктурної підтримки комерціалізації.

У подальшому слід виконати наукові дослідження з проблем державно-приватного партнерства в інноваційній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 306 с.
2. Schoemaker P. J. H. Scenario planning: A toll for strategic thinking / P. J. H. Schoemaker // Sloan Management Review. – 2015. – No. 36. – P. 25–39.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Літовкіна О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Державна регіональна політика є важливим елементом політики держави, спрямованої на посилення конкурентоспроможності економіки як країни, так і її регіонів, зростання рівня добробуту населення та сприяння інтегрованості її простору.

Досвід розвинутих країн свідчить, що зростання добробуту населення регіонів, конкурентоспроможності регіонів та їх прискорений економічний розвиток залежить від уваги уряду до збалансованого просторового розвитку. Значні диспропорції в розвитку регіонів негативно впливають на рівень макроекономічних та соціальних показників.

Централізований підхід до регіональної політики в сучасних умовах є непродуктивним і не дозволяє в повній мірі розкрити можливості для всіх регіонів. Важливо також враховувати бажання регіонів, згоду з запропонованими заходами та їх бачення процесу змін.

Регіони та міста знаходяться під впливом змін, що диктує суспільство, а саме: зростання ролі міст, не лише найбільших, але й середніх за розміром;

міграції, що відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників; поширення інформаційних технологій; проблеми старіння населення, ризики зміни клімату та енергетична безпека.

Проте Україна за часів незалежності не зуміла модернізувати економіку, втратила значну частину переваг, якими хизувалась на початку і стала державою, що експортує сировину, товари і послуги з низькою доданою вартістю. Висока енерго- та ресурсоемність і низький рівень інноваційності продукції, що виробляється (крім військової та авіакосмічної) не сприяють прискоренню економічного розвитку. Не дивлячись на незначні зміни в структурі економіки, Україна все ще залежить від функціонування кількох галузей та великих компаній. Сучасність вимагає формування ефективної структури регіональних економік через створення та розвиток наукоємних, високотехнологічних галузей економіки.

Крім того, нестабільна політична, військова та суспільна ситуації посилюють негативні тенденції в розвитку країни та регіонів.

Україна, як і більшість країн зі значною площею має території з різним рівнем розвитку. Високі показники економічного розвитку деяких регіонів України зовсім не свідчать про їх привабливість та безпечність для життя, а часто супроводжуються вищим рівнем злочинності, спостерігаються найгостріші соціальні проблеми – найвищі рівні депопуляції, смертності (особливо серед чоловіків працездатного віку), еміграції, захворюваності, алкоголізму. І ця особливість рідко зустрічається в інших країнах [1].

Незадовільний стан транспортної інфраструктури уповільнює розвиток потенціалу регіонів гальмуючи міжрегіональну та внутрішньорегіональну інтеграцію.

Проте розрив у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів співставний з таким же показником в Європі. А значний розвиток столиці, як прискорювача зростання, також співставний з Європейськими тенденціями.

Структура економіки більшості регіонів незбалансована, містить кілька галузей промисловості, що випускають продукцію високо матеріалоемну та енергоемну, з низьким рівнем інновацій. Проте до переваг можна віднести значний розвиток інформаційно – комунікаційних послуг, особливо у великих містах, і через їх використання можливості залучення звичайних людей з їх знаннями та вміннями до вирішення проблем регіонального розвитку застосовуючи краудсорсинг (використовуючи мережу інтернет).

Україна має родючі ґрунти, помірний клімат, і не зважаючи на сприятливі умови для сільського господарства, не забезпечує потреб населення в деяких видах продукції. Переважають посіви зернових, які виснажують ґрунти. Зростає безробіття в сільській місцевості і пов'язана з ним бідність, зменшення тривалості життя. Державні цільові програми щодо розвитку села, не зважаючи на затвердження їхніх концепцій не працюють. На міністерство аграрної політики та продовольства покладена відповідальність за розвиток сільських територій, а це створює труднощі в координуванні розвитку соціальної сфери, несільськогосподарської зайнятості населення.

Варто зауважити, що в Україні майже повністю відсутня оцінка ефективності виконання заходів регіональної політики, їх результатів та впливу на життя громади, а це важлива частина для розуміння та подальших дій.

Отже регіональна політика – система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням особливостей регіонів і від її реалізації залежить майбутнє країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін в контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики. Аналітичний звіт // Режим доступу: <http://www.surdp.eu/Analytical-Report>

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Насікан Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Базисом підвищення результативності і ефективності управлінської діяльності сучасних вітчизняних організацій є удосконалення системи адміністративного менеджменту. Остання дозволяє розкрити потенційні можливості адміністративних ресурсів організації, таких як, наприклад, ефективне делегування і чіткий розподіл повноважень, регламентація роботи виконавців, використання сучасних інструментів контролю, підвищення рівня адміністрування управлінських рішень. Активізація цих внутрішніх резервів створює передумови для підвищення продуктивності організації.

Проблематикою адміністративного менеджменту займалися такі вчені-дослідники, як О.М. Антіпов, О.В. Бусигін, Д. Гроуневальд, Г.І. Дібніс, О.В. Райченко, О.О. Ромахова, З.І. Румянцева, М.О. Саломатіна, І.С. Смірнова, А.Н. Фомічов, О.С. Шаріпова та ін. Не зважаючи на низку робіт, присвячених дослідженню системи адміністративного менеджменту, актуальним залишається пошук шляхів її удосконалення та їх теоретичне обґрунтування.

Під системою адміністративного менеджменту можна розуміти систему управління організації, яка застосовує сучасні адміністративні методи, що спрямовані на раціоналізацію управлінської діяльності з метою побудови оптимальної організаційної структури і створення ефективної моделі трудових відносин. Система адміністративного менеджменту забезпечує найефективніший спосіб управління організацією, оскільки набагато спрощує процес управління, підвищує його результативність без істотних вкладень в реформування і модернізацію.

Система адміністративного менеджменту реалізується через адміністрування. Як зазначає О.В. Райченко, її практичний зміст формується, вибудовується

і здійснюється у відповідності до основоположних регламентів, норм, інструкцій і інших формалізуючих положень [1, с. 5]. Традиційно адміністрування в управлінській практиці розуміється як широкий спектр проявів формалізації та регламентації зв'язків і залежностей, прав і повноважень, форм і структур, порядків і правил. На думку І.С. Смірної, адміністрування – це організація роботи підлеглих, делегування обов'язків відповідальності за контролем виконання робіт, та, в кінцевому результаті, – оцінка та вживання відповідних заходів за підсумками реалізованого плану робіт [2, с. 155]. Адміністрування орієнтоване на дії конкретних виконавців, що обіймають певну посаду; передбачає відповідальність за результати заздалегідь визначених робіт та базується на активному використанні формальної регламентації дій виконавців. Умовами здійснення результативного адміністрування може бути організація документообігу та діловодства, яка передбачає створення систематизованого зведення положень, регламентів і правил (пакету документів, які розподіляють і регламентують права, обов'язки і відповідальність підрозділів і співробітників організації), а також інформаційне забезпечення процесів управління, що передбачає встановлення підходів, принципів, порядків, якими постійно керується управлінський персонал організації у своїй практичній діяльності (тобто процедур функціонування підрозділів і співробітників організації з метою досягнення поставлених цілей).

Розвиток системи адміністративного менеджменту організації під впливом численних мінливих факторів внутрішнього і зовнішнього середовища може відбуватися у формі поступових якісних і кількісних змін складу і змісту різних адміністративних ресурсів, або передбачати їх кардинальний перехід із одного стану в інший. Але, у будь-якому випадку, розвиток системи адміністративного менеджменту буде пов'язаний із розробкою нових методів побудови зв'язків у адмініструванні, нових інструментів функціональної координації в організації, нових принципів виділення адміністративних ресурсів. Склад адміністративних ресурсів повинен постійно розширюватися, модернізуватися і ускладнюватися, забезпечуючи розвиток потенціалу адміністрування організації. У свою чергу, удосконалення системи адміністративного менеджменту організації може відбуватися шляхом подальшої спеціалізації адміністративних функцій у загальному управлінні, поглиблення посадової кооперації, розширення структурних і процедурних конфігурацій в організації, підвищення результативності взаємодії її органів управління.

Ключовим напрямком удосконалення системи адміністративного менеджменту вітчизняних організації може стати використання сучасних методів підвищення ефективності їх діяльності, які можуть бути впроваджені виключно на основі розвинутої системи адміністративного менеджменту, і у спільній взаємодії, підсилюючи одне одного, забезпечити більший позитивний синергетичний ефект управлінської діяльності. Серед таких методів можна назвати бережливе виробництво (Lean Production), систему планування ресурсів підприємства (Enterprise Resource Planning), сучасний напрям розвитку ERP систем – APS системи (Advanced Planning and Scheduling System), систему менеджменту якості (стандарти ISO) та ін.

Отже, система адміністративного менеджменту у загальному управлінні є дієвим механізмом впливу, необхідною і достатньою умовою досягнення поставлених цілей. Останнє є вагомим науковим підґрунтям для пошуку напрямків розвитку і удосконалення системи адміністративного менеджменту організації в умовах мінливого зовнішнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Райченко А. В. Адміністративний менеджмент: Учебник / А. В. Райченко. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 416с.
2. Смірнова І. С. Аналізування основних відмінностей між категоріями “менеджмент” та “адміністрування” на підприємстві / І. С. Смірнова // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку” – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – №727. – С.150-155.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ

Решетник Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Доходи населення є одним з найважливіших показників добробуту суспільства, рівня соціального і економічного розвитку держави. Протягом тривалого часу існування людини, як економічного суб'єкта, поняття “дохід” поглиблювалося за своїм змістом, з'являлися нові джерела надходження та виокремлювалися все нові його види. Дослідженням доходів, їх особливостей та диференціації займалися такі науковці, як: Дж. М. Кейнс, Дж.К. Гелбрейт, В.Парето, О.Лоренц, А. Маршалл, А. Пігу, Л. Ерхард, Ф. Перру, Дж. Ролз, Ф. Хайек, А. Базилюк, Д. Богиня, І. Бондар, Л. Гордієнко, Н. Борецька, І. Бочан, Т. Кізима, Т. Кір'ян, В. Латік, Е. Лібанова, І. Луніна, О. Макарова, В. Мандибура, О. Мірошніченко, В. Нестеренко, І. Осипова, А. Ревенко, М. Соколик, С. Тютюнникова, В. Федосов, Л. Черенько, С. Юрій, Н. Яценко та ін.

Традиційно в економічній теорії до причин, що викликають нерівності в розподілі доходів відносять: відмінності в здібностях; відмінності в освіті; відмінності в професійному досвіді; відмінності в розподілі власності; ризик, удача, невдача, доступ до цінної інформації. Це причини які обумовлюють нерівність всередині країни. [1, с. 245–247]. Проте досвід останніх десятиліть, які характеризуються активним розвитком глобалізаційних процесів, свідчить про збільшення розриву не лише в доходах населення окремих країн, але й в доходах самих країн. Це підтверджує реальність гіпотези про заміну першого економічного поділу на країни з ринковою та країни з плановою економікою, другим економічним поділом – на країни з низьким та з високим доходом [2, с. 187]. Ці відмінності виявляються, в першу чергу, у рівні доходу на душу населення.

Однією з ключових проблем Давоського економічного форуму 2015 року була дискусія про четверту промислову революцію, про наростання компоненти “кібер-фізичних систем” у виробництві. Ця технологічна трансформація виробничого процесу викликає занепокоєння у економістів з точки зору зайнятості робочої сили і отримання доходів, засобів до існування, поглиблення диференціації між бідністю і багатством, яка досягла в сучасних умовах надзвичайних масштабів.

На сьогодні добробут 1% найбагатших людей на Землі перевищує майже половину всього добробуту людства. За даними міжнародних організацій, обсяг загальносвітового багатства, що знаходиться в руках найбагатших, виріс з 44% в 2009 році до 48% в 2014, а у 2016 році перевищить 50%. З решти 52% загальносвітового багатства, які не належать в даний час 1% найбагатших людей, майже 46% належать багатим верствам населення, що складають одну п'яту частину населення Землі. Всьому іншому людству – а це 79% – належить лише 5,5% глобального добробуту [5].

Надмірна диференціація доходів призводить до зростання соціальних витрат, таких як дискваліфікація, професійна деградація, зростання соціальних хвороб, що в свою чергу призводить до руйнування, людського капіталу, що є одним з основних чинників сучасного економічного зростання. Такий стан викликає війни і соціальні занепокоєння.

В останні роки кількість бідних країн скорочується за рахунок зростання економіки, загальна кількість бідних країн стає меншою, а майнова нерівність при цьому зростає високими темпами. Це пов'язано не лише з соціально-економічними політиками держав але й з об'єктивними процесами цивілізаційних змін. Ця проблема не знаходить однозначного вирішення і на сьогодні є глобальною проблемою. Проблема нерівності сьогодні притаманна не лише бідним країнам, де традиційно високий рівень розшарування населення, але й високо розвинутих країнам, таким як США та країни Західної Європи [4].

Проблеми глобальної нерівності є патовими лише на перший погляд, оскільки загально цивілізаційні зміни передбачають глобальні зміни між працею і капіталом. У цьому контексті потребують якісно нових змін принципи відтворення робочої сили. Домінуючим при цьому стає фактор її розширеного відтворення, основою якого є подолання відмінностей між необхідним і додатковим продуктом. Потребують трансформації самі основи виробничих зв'язків, вони повинні базуватися на основі партнерства. В нових умовах праця може так само бути наймачем капіталу, як і капітал – наймачем праці. Необхідними є трансформації в системі управління, які передбачають інтеграцію безпосереднього виробника в структуру управління через корпоратизацію та участь в капіталі. Компанії повинні стати більш відповідальними щодо своїх працівників та забезпечувати належну оплату за їх працю. Ці зміни, матеріально забезпечуються розвитком продуктивності виробництва, що розширюють джерела існування людини [3, с. 197].

Отже, можна вважати, що проблеми глобальної нерівності є стадійними проблемами цивілізаційної трансформації. Проте, історії відомі випадки,

коли техніка прогресує, а цивілізація не змінюється, або навіть і занепадає. Це пов'язано з інерцією попередньої системи і бажанням її долати та суб'єктивними факторами, що відбиваються в економічній політиці держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брю С. Л. Економикс / С. Л. Брю, К. Р. Макконел. – М. ИНФРА, 2008. – 468 с.
2. Иноземцев В. Л. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их экономические следствия / В. Л. Иноземцев – М., 2003. – 563 с.
3. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії / А. Дж. Тойнбі – К., 2005. – т.1– 225 с.
4. Distribution of family income [Електронний ресурс]: – Gini index, The World Factbook, CIA, updated on 2013. <http://www.unian.ua/world/1033326-oxfam-do-2016-roku-1-naselelnya-zemli-bude-bagatshiy-za-reshtu-99.html>
5. Research Institute Thought leadership from Credit Suisse Research and the world's foremost experts: [Електронний ресурс] : <https://publications.creditsuisse.com/tasks/render/file/?fileID=F2425415-DCA7-80B8-EAD989AF9341D47E>

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ DIGITAL MARKETING

Романенко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Стрімкий розвиток людства сприяв переходу від індустріального до інформаційного суспільства, для якого характерною умовою є участь значної частини населення в виробництві, збереженні, обробці та розповсюдженні інформації. Для інформаційного суспільства характерним є високий ступінь інформованості та надання інформаційних послуг високого рівня. Метою інформатизації є поліпшення якості життя людей за рахунок підвищення продуктивності праці та збільшення прибутку підприємств.

Нові цифрові методи обробки та використання інформації стають основним джерелом підвищення результативності та ефективності маркетингової діяльності. В умовах інформатизації суспільства, Інтернет та інші цифрові канали змінюють форми і методи маркетингової діяльності, стають поштовхом для появи нової форми маркетингової діяльності – цифрового маркетингу (англ. digital marketing).

Данько Т.П., Китова О.В. вважають, що “цифровий маркетинг – це маркетинг, що забезпечує взаємодію з клієнтами та бізнес-партнерами з використанням цифрових інформаційно-комунікаційних технологій та електронних пристроїв, більш широкому сенсі це – реалізація маркетингової діяльності з використанням цифрових інформаційно-комунікаційних технологій” [1, с. 261].

Цифровий маркетинг – це вид маркетингової діяльності, що за цифровими каналами цифровими методами дозволяє адресно взаємодіяти з цільовими сегментами ринку у віртуальному та реальному середовищах.

Цифровий маркетинг є похідним від Інтернет-маркетингу, виходячи, при цьому, за межі комп'ютерного спілкування. Взаємодія з цільовими аудиторіями відбувається за рахунок мобільних пристроїв, цифрового телебачення, інтерактивних

екранів, POS-терміналів. Якщо в Інтернет-маркетингу використовується один канал – Інтернет, то у цифровому маркетингу кількість каналів є достатньо великою і в перспективі буде зростати.

В теперішній час цифровий маркетинг використовує п'ять цифрових каналів:

- 1) мережа Інтернет і пристрої, що надають доступ до неї (комп'ютери, планшети, смартфони);
- 2) локальні мережі (Екстранет, Інтранет);
- 3) мобільні пристрої;
- 4) цифрове телебачення;
- 5) інтерактивні екрани, POS-термінали.

Цифровий маркетинг є другою фазою розвитку маркетингу в умовах інформатизації суспільства. Цифрові канали забезпечують практично миттєве поширення інформації, стають основним носієм комунікативних повідомлень та механізмом взаємодії з клієнтом. Тому важливою є присутність підприємства у вказаних цифрових каналах. Він має унікальні властивості, що обумовлені гіпермедійною природою. Аудіовізуальні цифрові методи дозволяють здійснювати ефективний емоційний, когнітивний, психологічний вплив на цільову аудиторію, отримувати доступ до інформації без обмежень місцезнаходження комп'ютера (web-і war-ресурси), долати територіальні бар'єри на шляху реалізації маркетингових заходів, скорочувати часові витрати на доступ до каталогів товарів, адаптивно реагувати на появу потреб та побажань клієнтів і бізнес-партнерів, управління подіями в режимі реального часу.

Основними інструментами цифрового маркетингу є: контекстна реклама Google Adwords, Yandex Direct; технологія Big Data – масиви даних великих обсягів; ретаргетінг (англ. retargeting) – перенацілювання; мобільний маркетинг; електронна пошта; вірусний маркетинг; RTB (англ. real time bidding) – торги в реальному часі; SMM (англ. social media marketing) – соціальний медіа маркетинг; SMO (англ. social media optimization) – оптимізація для соціальних мереж; SEO (англ. search engines optimization) – оптимізація сайту у пошукових системах; SEM (англ. search engine marketing) – пошуковий маркетинг [2].

Отже, активне використання цифрового маркетингу, його інструментів та технологій надасть можливість більш ефективно вести бізнес в реальному та віртуальному середовищі. Це дозволить більш ефективно здійснювати маркетингові дослідження, автоматизувати процеси купівлі-продажу та інформування клієнтів, підвищувати ефективність взаємодії продавця і покупця, що впливатиме на зниження витрат виробництва та підвищення прибутковості вітчизняних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данько Т. П. Количественные методы анализа в маркетинге: монография / Т. П. Данько, И. И. Скоробогатых. – СПб.: Питер, 2005. – 384 с.
2. Тренды digital-маркетинга 2014 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkurse.ua/ua/business/trendy-digital-marketinga.html>.

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Хусаїнов Р.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних умовах розвитку економіки України все більшої актуальності набувають питання розвитку державно-приватного партнерства (далі – ДПП) як ефективного інструменту залучення інвестицій і активатора розвитку вітчизняної економіки.

В даний час, органами державного управління робляться спроби ініціації проектів державно-приватного партнерства в різних сферах народного господарства.

Цьому сприяє наявна нормативно-правова база, зокрема, прийнятий у 2010 році Закон України “Про державно-приватне партнерство”. Окрім цього, низка інших Законів України у сфері ДПП створює законодавче підґрунтя для здійснення ДПП, а саме такі закони України: “Про концесії”, “Про оренду державного та комунального майна”, “Про фінансовий лізинг” та інші. Не зважаючи на наявні нормативно-правові акти, які регулюють сферу ДПП, вітчизняне законодавство є недосконалим, як приклад, статті різних законів підчас не узгоджені між собою.

Не зважаючи на це, державно-приватне партнерство є важливим інструментом активізації розвитку економіки на загальнодержавному і регіональному (муніципальному) рівнях. Важливо також зазначити, що: “Узгоджена і побудована на партнерстві співпраця держави (державної, регіональної або місцевої влади) та приватного бізнесу, з урахуванням інтересів місцевих громад, є важливою умовою успішного функціонування економіки і стане драйвером активного зростання всіх галузей національного господарства у середньостроковій перспективі” [1, с. 118].

Закордонний досвід показує, що у сучасному світі відбуваються значні інституційні зміни у галузях, які завжди перебували у державній та муніципальній (регіональній) власності. Уряд передає у тимчасове довго- і середньострокове користування бізнесу об'єкти цих галузей, залишаючи за собою право регулювання і контролю їх діяльності. З одного боку, підприємства інфраструктурних галузей не можуть бути приватизовані з урахуванням їх стратегічної, економічної та соціально-політичної значущості. З іншого боку, в державному бюджеті немає достатнього обсягу коштів, що дозволяють забезпечувати в них просте і розширене відтворення. Для того щоб вирішити це протиріччя, в господарській практиці зарубіжних країн використовується концепція ДПП, яка представляє собою альтернативу приватизації стратегічно важливих об'єктів.

Подібні проекти, проекти ДПП, реалізовані і в Україні. Наведено два приклади. У 2013 року Малинська міська рада (Житомирська область) у співпраці з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) підготували проектну документацію і розпочали процес пошуку приватного партнера для

проекту модернізації котельні на основі механізму державно-приватного партнерства. У вересні 2014 року був підписаний договір спільної діяльності між ТОВ “Енергія Тепла” і Малинською міською радою. Станом на 2015 рік проект успішно функціонує і довів свою ефективність для обох сторін.

Іншим прикладом є перший проект державно-приватного партнерства у сфері онкології – Український центр томотерапії (м. Кіровоград). У червні 2015 року у Кіровограді на базі Обласного онкологічного диспансеру відкрився Український центр томотерапії – центр профілактики, ранньої діагностики та лікування пацієнтів із онкологічними захворюваннями. Відкриття центру стало можливим завдяки успішному формату державно-приватного партнерства між європейськими інвесторами та адміністрацією Кіровоградської області.

Не зважаючи на перманентні успіхи у напрямку розвитку державно-приватного партнерства в Україні, заходи, які вживаються в даний час у нашій державі є мало ефективними, більше того, в окремих галузях народного господарства державно-приватне партнерство має явно виражений фрагментарний, безсистемний характер або не використовується взагалі.

На наш погляд, однією з причин слабкої динаміки розвитку державно-приватного партнерства в Україні є відсутність стратегій розвитку ДПП. Тут мова йде про розробку і практичне впровадження стратегій розвитку та використання ДПП, як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Наявність таких стратегій визначить формальний статус механізму ДПП, що гарантує його стабільність і надійність. Слід зазначити, що хоча у 2013 році і була схвалена Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 року, на практиці, вона не реалізується.

На сам кінець, зазначимо, що ми поділяємо думку, що “Державно-приватне партнерство є ефективним механізмом підвищення конкурентоспроможності економіки і дієвим активатором інноваційного розвитку, сприяє: інтенсифікації економічного розвитку країни; залученню додаткових інвестицій в довгострокові інфраструктурні проекти; покращенню соціальної інфраструктури в регіонах; створенню нових робочих місць тощо” [2, с. 363].

Оцінка особливостей розвитку державно-приватного партнерства в Україні є предметом подальших досліджень науковців та практиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хусаїнов Р.В. Роль державно-приватного партнерства в регіональному розвитку / Р.В. Хусаїнов // Ефективність підприємницької діяльності: маркетинговий аспект: зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, (27 березня 2015 р.). – К., 2015 р. – С. 117–118. DOI: 10.13140/RG.2.1.1929.6802
2. Хусаїнов Р.В. Державно-приватне партнерство як механізм розвитку підприємництва в Україні / Р.В. Хусаїнов // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали четвертої міжнар. наук.-практ. конф., (18 вересня 2015 р.). – Одеса, Атлант, 2015. – С. 362–363. DOI: 10.13140/RG.2.1.1684.6804

СУЧАСНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ МАРКЕТИНГУ

Шульпіна Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікативні процеси з давніх часів мали надзвичайно великий вплив на розвиток суспільства. В сучасному світі інформація відіграє надзвичайно важливу роль як в повсякденному житті, так і в бізнесі. Фактично, вона керує розвитком суспільства. З одного боку, людські можливості дозволяють реалізуватися багатоаспектним і складним процесам накопичення, зберігання, передачі та обробки інформації. З іншого боку, збільшення обсягів інформації викликає потребу у нових засобах комунікації, що приводить до удосконалення інформаційних процесів [1, с. 15].

Нові технології відкривають нові можливості. Не тільки для споживачів і розробників, але також для брендів і рекламистів. З розвитком і запровадженням нових категорій продуктів і послуг і таким бурхливим розвитком електронних і мобільних технологій у працюючих у сфері маркетингу та реклами фахівців з країн, що розвиваються з'являється можливість зрівняти шанси з колегами, які стояли біля витоків створення рекламно-комунікаційного бізнесу, і впливати на те, як і де буде споживатися інформація, і безпосередньо на те, наскільки ці нові технології глибоко інтегруються в наше повсякденне життя.

Класична схема рекламодавець–агентство–медіа–споживач сьогодні суттєво змінилася. Рекламодавець може безпосередньо спілкуватися зі своїм споживачем через соціальні мережі, інтерактивні вітрини магазинів, програми для мобільних пристроїв, інші інтегровані онлайн-інструменти. Інформація, отримана з традиційного медіа, вже не є єдиною доступною. Роль споживача в поширенні інформації про товар і послугу і його оцінка залишаються важливими, але винахідливість рекламодавця в пошуку і використанні оптимальних інструментів для спілкування у звичній кожному споживачеві екосистемі має більший вплив на успіх комунікаційної кампанії. Саме нові технології допомагають реалізувати більшість новаторських ідей в цій сфері. Цей факт доводиться враховувати при розробці сучасної комунікаційної кампанії.

Сучасні онлайніві туристичні ресурси можна поділити на кілька груп:

- сайти загального призначення, в яких є туристичні розділи. Найчастіше такі розділи розміщуються у каталогах ресурсів, де можна зібрати посилання на значну кількість сторінок, які присвячені туризму, подорожам, країнам, курортам, турфірмам, інколи їх об'єднують у підкатегорії, що полегшує пошук потрібного ресурсу;

- спеціалізовані портали і сайти. Туристичні портали можна розглядати як специфічний онлайнівий рекламний майданчик, що покликаний сприяти продажу послуг рекламодавців – туроператорів і турагентств. На порталах можна подати заявку на тур через спеціально розроблену форму чи одержати інформацію про потрібну пропозицію на електронну пошту. На деяких ресурсах реалізований механізм онлайнівого замовлення турів, на деяких сайтах

є можливість розміщувати прайс-листи або програми турів, писати розгорнуті коментарі, підбирати компаньйона для замовника туристичної послуги тощо. Значною популярністю на туристичних сайтах користуються онлайнові туристичні форуми, де кожен користувач може висловити свою думку щодо роботи тієї чи іншої турфірми, дати рекомендації щодо відпочинку, порадитися з аудиторією з приводу дії у тій чи іншій ситуації;

- сайти фірм-туроператорів, де часто застосовуються внутрішньокорпоративні системи бронювання турів з використанням інтернету. Турагент з бази турів у мережі вибирає одну із пропозицій, вносить свої реквізити, дані на туристів, які потрапляють у внутрішню базу туроператора. Система автоматично у реальному режимі перераховує зміни у цінах на турпакети, враховує нестандартні розміщення тощо. При цьому агенція в реальному часі у режимі високої автоматизації може прослідковувати етапи проходження замовлення, оцінити завантаження готелів, рейсів і т.і.;

- сайти туристичних агентств. Головною особливістю таких сайтів є деталізований опис кожного об'єкта продажу туристичних послуг (квитків, автомобіля в оренду, страхового поліса). Надання такого типу інформації неможливе без використання онлайн бази даних по турах.

Останнім часом соціальні медіаканали, такі як блоги та форуми суттєво розширили свій вплив на ситуацію на туристичному ринку. В подальшому можна прогнозувати ще більше його посилення.

В Україні самостійно подорожує лише 15% всіх туристів. Переважна більшість українців поки ще звертається за туром в звичайне агентство. Є між ними ще один прошарок туристів, що знаходять пропозиції в інтернеті, а бронюють тур через агентство. Їхня частка дещо більша – близько 50% [2].

Сучасні комунікаційні технології є дуже перспективним інструментом туристичного маркетингу. Вони сприяють розвитку комунікативних можливостей представників туристичного бізнесу та поширюють можливості самостійного планування подорожі. Проте, поки віртуальний простір у туризмі залишається в основному місцем пошуку кращого туристичного агента або агенції, а не комплексним інструментом просування та спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Информационная экономика // А. В. Смуров, Т. И. Балалаева, Н. П. Григорьев, М. Д. Рукин, М. С. Клыков, Э. С. Спиридонов [под ред. Спиридонова Э. С. и Клыкова М. С.] – М. : Либроком. – 2010. – 288 с.
2. Рудниченко Н. Туристическое агентство онлайн: новый тренд отрасли / Н. Рудниченко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://nuance.com.ua/article/nuance_twelve/89

ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Бугера О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Значення Інтернету в суспільно-політичному житті важко переоцінити. Інтернет залишається головним постачальником інформації, по його каналам проходить близько 70 % всієї інформації. Через Інтернет-джерела є можливість знайомитись з нормативно-правовими актами: міжнародними документами, указами Президента України, постановами Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, нормативними документами міністерств і відомств з питань запобігання та протидії корупції. За допомогою Інтернет-ресурсів громадськість має можливість слідкувати за підготовкою аналітичних матеріалів, проектів нормативно-правових актів, плануванням та реалізацією заходів щодо запобігання корупції. На даний час майже всі органи державної влади мають веб-сайти, що дає змогу отримувати інформацію про діяльність суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції і може стати потужним засобом у боротьбі з нею. Через Інтернет можна дізнаватися інформацію про журналістські розслідування, новини про зміни в антикорупційному законодавстві. Також через Інтернет поширюється соціальна реклама з питань запобігання та протидії корупції [1].

Необхідно зазначити, що використання мережі Інтернет для протидії корупції відповідає вимогам законодавства України, зокрема правовим нормам Закону України “Про запобігання корупції”, який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [2].

Відповідно до ст. 13 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, кожна Держава-учасниця вживає належних заходів, у межах своїх можливостей і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею. Цю участь слід зміцнювати за допомогою таких заходів, як: забезпечення для населення ефективного доступу до інформації; проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери неприйняття корупції, а також реалізація програм державної освіти, у тому числі навчальних програм у школах й університетах; повага, заохочення та захист свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію [3].

При цьому Інститути громадянського суспільства, до яких належать насамперед незалежні засоби масової інформації, відіграють важливу роль у виявленні і висвітленні випадків корупції, покарання за корупційні діяння,

інформуючи громадськість про наслідки корупції. Висвітлення засобами масової інформації проявів корупції має загально превентивне значення, а також безпосередньо впливає на застосування антикорупційних правових норм до конкретних посадових осіб. Участь засобів масової інформації у виявленні фактів корупції потребує ефективного вирішення на законодавчому рівні двох проблем: отримання об'єктивної інформації та її поширення. Оскільки створення ефективного механізму доступу громадян, і насамперед журналістів, до інформації про діяльність органів державної влади та їх посадових осіб є важливим чинником протидії корупції [4].

Необхідно зазначити, що Інтернетом в Україні хоча б раз на місяць з будь-якого пристрою (чи кількох) – комп'ютера, мобільного телефону, смартфона, планшета – користуються 20,1 мільйон громадян. При цьому в мережу Інтернет з комп'ютера або ноутбука заходять 18,3 мільйона чоловік, з мобільного телефону або/і смартфона – 5,1 мільйона, а з планшета – 1,8 мільйона [5].

На нашу думку, одним із ефективних шляхів запобігання корупції є використання можливостей мережі Інтернет. Насамперед, це стосується забезпечення законного доступу громадян до відповідних баз даних та поширення правової інформації запобіжного змісту щодо даної проблеми. Можливості Інтернет в цьому сенсі є унікальними, оскільки дають можливості поновлювати та поширювати інформацію дуже швидко, забезпечуючи доступ до неї як найбільшого загалу зацікавлених осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Використання засобів Інтернету для поглиблення знань щодо запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://od.ukrstat.gov.ua/ZPK/vikor_inter.htm.
2. Про запобігання корупції : Закон України № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Конвенцію ратифіковано Законом № 251-V від 18.10.2006 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 50. – Ст. 496.
4. Ролі громадянського суспільства та засобів масової інформації у виявленні та запобіганні корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://belozerka.just.ks.ua/zapobigannya-proyavam-koruptsiyi/roli-gromadyanskogo-suspilstva-ta-zasobiv-masovoyi-informatsiyi-u-viyavlenni-ta-zapobiganni-koruptsiyi>.
5. В Україні інтернет-аудиторія досягла 20,1 млн користувачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/v_ukraini_internetauditoriya_dosyagla_201 mln_koristuvachiv/.

MORAL HARASSMENT У ТРУДОВОМУ ПРАВІ ФРАНЦІЇ

Гарашенко Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

“Moral harassment”, – англійський переклад французького терміна *“le harcèlement moral”*, також відомий як *“mobbing”* у Швеції, Німеччині та Італії; *“victimization”* у Швеції; *“workplace bullying”* у Сполучених Штатах Америки

та Великобританії [1]; “*psychological harassment*” у Квебеку [2]. Інші синоніми, які застосовуються в цьому контексті фактично означають психологічний тиск на робочому місці, психологічне переслідування, психологічний тиск, спрямований на професійний статус працівника. Узагальнивши різні існуючі терміни робимо висновок про те, що всі вони відносяться до категорії “зловживання на робочому місці” або “неналежного ставлення” до працівника на роботі.

У науковій літературі поняття “психологічний тиск” включає три основні категорії поведінки: 1) образливе спілкування і дії (наприклад, крик, лайка, телефонний терор, невинуватна критика, сексуальні домагання і насильство); 2) негативний вплив на професійний статус працівника на робочому місці (наприклад, через образи, поширення чуток, публічне приниження, шкідництво або саботаж і фізична ізоляція); 3) доручення завдань, що принижують людську гідність “*degrading assignments*” (наприклад, доручення виконання непотрібних завдань, відсутність завдань або завдань, при виконанні яких працівник визнається некомпетентним або некваліфікованим).

Вирішення проблеми застосування психологічного тиску та запобігання подібних негативних явищ є характерним для багатьох розвинутих країн, у тому числі європейських. На рівні Європейського Союзу прийнято декілька документів у цій сфері. Хартія основних прав Європейського Союзу закріплює право працівника на сприятливі для його здоров'я, безпечні і гідні умови праці. Європейським Союзом також було прийнято Директиву № 89/391/ЄЕС щодо запровадження заходів заохочення поліпшення безпеки та охорони здоров'я [3]. Згідно пункту 1 Ст.5 Директиви “роботодавець зобов'язаний забезпечувати безпеку і здоров'я працівників у всіх питаннях, пов'язаних з роботою”. Тому, робимо висновок, що норми вказаної Директиви поширюються й на випадки психологічного тиску на робочому місці та необхідність роботодавця створити працівнику безпечні, у тому числі комфортні психологічні умови праці.

Про важливість окресленої проблеми свідчить доповідь, яка була опублікована у 2003 році Європейським фондом у сфері поліпшення умов життя і праці [4], що являє собою ґрунтовне дослідження по запобіганню насильства і тиску на робочому місці. Таке дослідження стало наслідком прийняття резолюції Європейським Парламентом від 20 вересня 2001 року, в якому наголошується на необхідності вивчення зростаючого феномену насильства і психологічного тиску на роботі та необхідності вироблення ефективних заходів по боротьбі з цією проблемою в усіх країнах Європейського Союзу. У доповіді наголошується, що саме психологічний тиск, а не фізичне насильство, представляє найбільшу загрозу для працівників.

У європейських країнах по різному врегульовано питання по запобіганню та вирішенню проблем через негативний вплив психологічного тиску. Зокрема у Франції, ця проблема набула актуальності у 90-х роках. Так, у 1998 році вийшла окрема монографія відомого психолога Марії-Франс Хіріган, яка власне і застосовує термін “психологічний тиск” саме у трудових відносинах [5]. У кінці 90-х років у Франції розгорнулися дискусії по обговоренню доцільності внесення до Трудового кодексу Франції поняття “психічне здоров'я”. У цьому

контексті навіть було запропоновано два законопроекти: Джоржа Хейджса у 1999 році та Роланда Музе у 2000 році. Прийнятий 17 січня 2002 році Закон про соціальну модернізацію (Social Modernization Act) започаткував формування правового підґрунтя у боротьбі з психологічним тиском на роботі. Законом було запроваджено ряд законодавчих положень щодо “психологічного” або “морального” тиску (*le harcèlement moral*) і став правовою основою для забезпечення звернення для працівників, які постраждали від психологічного тиску з боку їх роботодавців.

Згідно статті L.1152-1 Трудового кодексу Франції “жоден працівник не повинен страждати через численні випадки психологічного тиску проти нього, які спрямовані на погіршення умов праці та можуть порушувати його права і гідність та можуть негативно впливати на його фізичне та психічне здоров'я або перешкоджати його професійному майбутньому” [6].

Трудовий кодекс Франції містить також й інші норми по запобіганню психологічного тиску, а саме стаття L.1152-2 згідно з якою роботодавець повинен вжити всіх необхідних заходів для запобігання поведінки знущань, стаття L.4121-1, яка закріплює обов'язок роботодавця вжити необхідних заходів по забезпеченню безпеки і захисту фізичного та психічного здоров'я працівників. Ці заходи включають в себе: 1) профілактику професійних ризиків і напруги на робочому місці; 2) інформаційні та навчальні заходи; 3) проведення організаційних та інших заходів. Роботодавець повинен забезпечити адаптацію цих заходів з метою врахування мінливих обставин і спрямованих на поліпшення існуючих ситуацій. Здійснення цілого ряду профілактичних заходів роботодавцем по запобіганню психологічного тиску та конкретизація профілактичних принципів визначені у статті L.4121-2 Трудового кодексу Франції.

Таким чином, відповідно до законодавства Франції “психологічний тиск” або “психологічне переслідування” включає три складові елементи: 1) випадки тиску мають неодноразовий характер; 2) наслідком таких дій є погіршення умов праці; 3) може негативно вплинути на права та гідність працівника, завдати шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю, або поставити під загрозу його професійне майбутнє.

Одна з відмінностей між оригінальною теорією Марії Хіріган і чинним законодавством Франції, зокрема Законом про соціальну модернізацію є те, що психологічним переслідуванням згідно психологічної теорії можна вважати “один акт агресії щодо працівника, який було вчинено навмисно”, психологічне переслідування включає також поміщення працівника у принизливе становище, застосування словесних поодиноких актів, які часто є спонтанними, а не навмисними. Аналіз законодавства Франції дає підстави вважати, що одиничний випадок, незалежно від ступеня тяжкості, є не достатнім для того, щоб робити висновок про явище психологічного тиску. Суди, зазвичай, роблять висновок про наявність психологічного тиску, якщо такі випадки мають непоодинокий характер; вчинені протягом певного періоду.

Закріплення заборони застосування психологічного тиску до працівників у трудовому законодавстві Франції свідчить про новий прогрес у сфері професійних ризиків, який полягає у реальному розгляді такого феномена

як психологічний тиск та його юридичне закріплення. Законодавством Франції також передбачена компенсація негативних наслідків психологічного тиску. Крім того, після реформи кримінального законодавства з 6 серпня 2013 року, статтею 222-33-2 Кримінального кодексу Франції передбачено покарання за психологічний тиск у вигляді позбавлення волі на два роки та 30,000 євро штрафу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Maria Isabel S. Guerrero, The Development of Moral Harassment (or Mobbing) Law in Sweden and France as a Step Towards EU Legislation, 27 B.C. INT'L & COMP. L. REV. 477, 477 (2004).
2. Act Respecting Labour Standards, R.S.Q. c.N-1.1 (1979), as amended by S.Q. 2002, ch. 80, arts. 47, 68 (in force on June 1, 2004).
3. Директива № 89/391/ЄЕС Ради щодо запровадження заходів заохочення поліпшення безпеки та охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_b23
4. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurofound.europa.eu/>
5. Marie-France Hirigoyen. Le harcèlement moral au travail. La violence perverse au quotidien, Éditions La Découverte et Syros, Coll. Pocket, 1998, 252 p.
6. Code du travail. Version consolidée au 18 mars 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?idArticle=LEGIARTI000006900818&cidTexte=LEGITEXT000006072050>

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ТА ЇХ РОЛЬ У БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Златіна Н.Е.

Київський національний лінгвістичний університет

Місцевий бюджет відповідно до Бюджетного кодексу України містить надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати становлять єдиний баланс відповідного бюджету[1].

Доходи місцевих бюджетів класифікуються за: суб'єктом (розкриває соціально-економічне походження доходів місцевих бюджетів, допомагає встановити, від кого вони надходять); джерелом надходження коштів (дає можливість визначити, за рахунок чого мають бути отримані доходи); формою використання коштів (вказує на поворотну чи безповоротну форму їх використання); методом акумуляції коштів (відіграє вирішальну роль при з'ясуванні того, чи несе конкретне підприємство, установа, організація або громадянин на собі обов'язок по сплаті (внесенні) до бюджету коштів); умовою надходження доходів до бюджету (допомагає визначитися, чи враховується той або інший доход під час визначення обсягів міжбюджетних трансфертів) [2, с. 50].

Існує декілька основних джерел фінансування потреб місцевого самоврядування. Сукупність таких джерел, в різному співвідношенні, формує місцевий бюджет та інші фонди місцевого самоврядування. Найбільш суттєвим каналом фінансових надходжень в місцеві бюджети є податки. Місцеве оподаткування є невід'ємним та визначальним елементом місцевого самоврядування. Запровадження місцевих податків та зборів як одного із джерел доходів місцевих бюджетів, безумовно, відповідає інтересам місцевого самоврядування.

Прийняті Верховною Радою України зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, значно розширюють фінансові можливості місцевого самоврядування, що в майбутньому дозволяють зробити економічно самодостатніми та спроможними і нові об'єднані громади.

Об'єднані громади отримають широке коло повноважень та фінансових ресурсів, що їх наразі уже мають міста обласного значення, зокрема зарахування 60% ПДФО на власні повноваження, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (зараз прямі відносини мають лише області, райони, міста обласного значення – УП), державні субвенції.

Реформа міжбюджетних відносин дає можливість місцевим громадам ефективніше наповнювати свої кошториси, переходити на самозабезпечення та ощадно планувати свої видатки.

Починаючи з 2015 року, джерела наповнення місцевих бюджетів було розширено за рахунок передачі з державного бюджету на місця цілої низки податків, а також запровадження нових зборів. Зокрема, тепер місцева влада буде збирати 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств.

Крім того, у місцеві бюджети надходитимуть збори з роздрібного продажу підакцизних товарів (пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, нафтопродуктів) за ставкою 5% вартості реалізованого товару. Крім того, їхні доходи поповняться податком на нерухомість, яким відтепер оподатковується і комерційне (нежитлове) майно, податком на автомобілі з великим об'ємом двигуна, 80% екологічного податку (замість 35%) та 25% плати за надра.

Варто зазначити, що тепер саме місцева влада буде вирішувати, на які потреби вона може витратити ці кошти.

Так, на прикладі маємо змогу бачити, що за січень – червень поточного року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло 44,6 млрд. грн., що складає 60,7% від річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами.

Приріст надходжень до загального фонду проти січня – червня минулого року (у співставних умовах та без урахування територій, що не підконтрольні українській владі) склав 37,7% або + 12,2 млрд. грн.

Надходження податку на нерухоме майно на 2015 рік затверджені місцевими радами в обсязі 226,2 млн. грн. Фактичні надходження податку за січень-червень поточного року склали 274,7 млн. грн. [3].

Звертаючись до зарубіжного досвіду, необхідно зазначити, що застосовується і інший метод залучення податкових коштів у місцеві бюджети – наприклад,

у Норвегії держава зараховує комунам частину від централізовано встановлених податків (приблизно 15%). Це, безперечно, забезпечує зацікавленість муніципалітетів у проведенні державної податкової політики. В Німеччині землі також отримують частину сум, що надходять від федеральних податків, однак і частина місцевих податків справляється в бюджет федерації. Це дозволяє збалансувати податкову політику, вирівняти фінансове становище територій, що мають неоднаковий рівень економічного розвитку[4, с. 480–481].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України: Закон України: від 8 липня 2010 № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – Ст.572.
2. Музика О.А. Неподаткові доходи місцевих бюджетів України (фінансово-правове дослідження): [монографія] / О.А. Музика. – К.: Атіка, 2006. – 256 с.
3. Бюджетна децентралізація збільшила доходи місцевих бюджетів за I півріччя 2015 року на 37% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constitution.gov.ua/news/item/id/424>.
4. Арановкий К.В. Государственное право зарубежных стран: [учебное пособие] / К. В. Арановкий: – М.: ИНФРА-М; ИД “ФОРУМ”, 2000. – 488с.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПСИХІКИ ЛЮДИНИ

Киренко С.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Вторгнення в психіку людини завжди становить особливу небезпеку не тільки безпосередньо для потерпілого, а й для інших осіб, оскільки не тільки спричиняє значну шкоду нормальному психічному стану людини, створює загрозу настання різноманітних психічних розладів та захворювань (а в ряді випадків призводить і до так званих “психосоматичних хвороб”, коли на ґрунті психічних аномалій страждає і фізичне здоров’я людини), а й здатне штовхнути її на шлях порушення закону. У цьому ракурсі важливо приділити увагу такому небезпечному явищу як маніпулювання психікою людини (психічне маніпулювання) під яким розуміється приховане управління особою – схиляння особи до бажаної поведінки, коли вона діє у потрібному для ініціатора впливу напрямі, сприймаючи свої вчинки як результат власного волевиявлення. Сумний досвід, зокрема, різноманітних тоталітарних сект та терористичних організацій минулого та сучасності (таких як “Народний храм”, “Велике Біле братство”, “Церква сайєнтології”, “Аль-Каїда” та ін.), для яких характерне широке використання з боку керівництва відверто кримінальних за змістом заходів психічного впливу щодо своїх послідовників, які викликають деформацію свідомості останніх та перетворення їх на слухняних виконавців своєї волі (тобто там маніпулювання психікою людей досягає найвищого рівня), яскраво підтверджує необхідність всебічної боротьби з цим вкрай небезпечним явищем. При цьому важливою проблемою є відсутність адекватної кримінально-правової бази протидії суспільно небезпечним спробам маніпулювання психікою людини.

На жаль, чинне кримінальне законодавство України не приділяє належної уваги цьому важливому питанню. Аналізуючи КК України, можна побачити, що злочинний вплив на психіку людини головним чином пов'язується у ньому з різноманітними погрозами (ст.ст. 129, 152, 153, 186, 187, 189 та ін.), тобто мова так чи інакше йде про залякування, адресатами якого є безпосередньо потерпілий, а також (як, наприклад, у ст. 147 КК України) інші особи, яких таким чином змушують до певної поведінки. Також КК України в ряді випадків вказує на обман або зловживання довірою як способи вчинення окремих злочинів (наприклад, ст. 190 КК України). Проте, по-перше, специфікою психічного маніпулювання є якраз відсутність будь-яких погроз як способів схилення до певної поведінки, а, по-друге, обманом чи зловживанням довірою це явище не вичерпується (вони взагалі можуть бути відсутні). Для психічного маніпулювання характерне втручання не тільки у свідомість, а й у підсвідомість людини (що, на жаль, як правило, знаходиться поза сферою посиленої уваги кримінального законодавства). Прикладом маніпулятивного впливу на свідомість людини може бути наступний: особа прагне помститись своєму сусідові, який поїхав на відпочинок, за певну ситуацію в минулому (наприклад, той не дав гроші у борг). З цією метою така особа нібито випадково (день народження знайомого чи інше свято) потрапляє до кампанії, де, як їй відомо, знаходяться люди, які вчиняють квартирні крадіжки (при цьому вона з ними особисто не знайома). Під час перебування там, особа, у розмові за столом на різні теми, як приклад неухважного ставлення до майна, розповідає про квартиру заможного сусіда (який зараз відсутній), де дуже багато цінностей, але погана сигналізація, яку можна легко вимкнути. Зрозуміло, що така інформація навряд чи пройде поза увагою відповідних крадіїв. В результаті, скориставшись нею, вони обікрали квартиру сусіда. Виникає питання: як кваліфікувати дії фактичного ініціатора крадіжки? Співучасті у крадіжці тут немає, адже ніякої змови чи підбурювання не було: просто розмова “про життя” за столом між незнайомими людьми, ніхто нікого не до чого не закликав і ні про що не домовлявся (а співучасть, як відомо, передбачає наявність спільної мети, яка усвідомлюється співучасниками). Виходить, що відповідна особа, яка схилила інших до крадіжки (тобто, змусила інших діяти у потрібному для себе напрямі, хоча вони рішення приймали нібито самостійно) опиняється недосяжною для закону, адже немає адекватної вчиненому норми. До методів маніпулятивного впливу на підсвідомість людини, які застосовуються саме зі злочинними, “кримінальними” (а не з будь-якими іншими) цілями, відносяться: гіпноз; навіювання (передача інформації з впровадженням закладених в ній ідей без будь-якої критичної оцінки та логічної переробки того, що пропонується); нейролінгвістичне програмування, яке базується на використанні слів, образів, інтонації та ін. моментів з метою встановлення тісного контакту з іншою людиною на несвідомому рівні і спрямування її мислення та поведінки у потрібному напрямі; технотронні методики управління поведінкою, мисленням та почуттями людини (нижчепорогове аудіовізуальне збудження, електрошок, ультразвук, інфразвук, надвисокочастотне (НВЧ) чи торсіонне випромінювання); зомбіювання (форсована обробка підсвідомості людини, завдяки якій вона губить спрямовуючий контакт зі своїм

минулим і програмується на безумовне, притому неусвідомлене підкорення наказам свого “господаря”). В цілому, використання методів психічного маніпулювання переслідує цілі пригнічення волі людини, зниження критичності її мислення, приведення в залежність від маніпулятора (при цьому введення інформації у підсвідомість саме по собі містить реальну загрозу для людини, адже саме підсвідомість керує вегетативною нервовою системою, гормональною системою, харчуванням, сексуальною активністю та ін.). Таким чином, необхідні наступні заходи кримінально-правового характеру: встановлення кримінальної відповідальності за сам факт застосування до іншої особи методів психічного маніпулювання (кримінального гіпнозу, навіювання та ін.); у якості кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак злочину повинні фігурувати схилення особи до вчинення суспільно небезпечного діяння, застосування методів психічного маніпулювання щодо неповнолітнього, двох або більше осіб, вчинене з використанням технічних засобів, організованою групою, злочинною організацією, а також спричинення відповідними діями тяжких наслідків (смерть або самогубство потерпілого, завдання тяжкої шкоди здоров’ю та ін.).

ГАРАНТІЯ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Мацегорін О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

В історії українського цивільного права гарантія, як спосіб забезпечення виконання зобов’язання, тривалий період часу фактично не мала свого власного статусу, а була лише специфічним різновидом поруки щодо обслуговування потреб централізованої радянської економіки. Після проведення новітньої кодифікації цивільного права гарантія, як спосіб забезпечення виконання зобов’язання, набула нового змісту в якості самостійного забезпечувального інституту. Відтепер гарантія визначається одним із видів забезпечення виконання зобов’язання, за яким гарант (банк, інша кредитна (фінансова) установа, страхова організація) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого зобов’язання (ст. 560 ЦК України).

У такому законодавчому визначенні гарантія відповідає основним засадам, що містяться в рекомендаціях Міжнародної торговельної палати (ІСС), зокрема, в Уніфікованих правилах для гарантій в редакції 1992 року [1]. Уніфіковані міжнародні правила для гарантій активно використовуються практично у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою. Юридичний досвід засвідчив, що законодавчо оновлена гарантія зарекомендувала себе ефективним способом надійного забезпечення прав та інтересів кредитора у зобов’язальних відносинах.

У сучасному праві дослідники комплексно підходять до визначення гарантії, зокрема К. Ю. Молодіко, визначає її як “...спосіб забезпечення виконання зобов’язання, відповідно до якого гарант, на підставі вчиненого ним у письмовій формі одностороннього правочину (видачі гарантії), зобов’язаний сплатити зумовлену грошову винагороду бенефіціару, який протягом строку дії гарантії в належному місці та визначеним способом надав гарантові передбачені

умовами гарантії документи, із яких припускається порушення забезпеченого гарантією обов'язку принципала перед бенефіціаром за відсутності явних доказів навмисного введення бенефіціаром в оману гаранта щодо факту настання гарантійного випадку" [2, с. 24]. О. Р. Гофман визначає державну гарантію як "...письмове, строкове, платне, грошове зобов'язання держави України щодо виконання гарантованого зобов'язання перед кредитором, за умови прострочення його виконання боржником, в порядку установленому законом та договором, що виникає на конкурсній основі, внаслідок прийняття відповідного акту Кабінету Міністрів України, в межах, за рахунок і за напрямками визначеними законом про державний бюджет України" [3, с. 8]. Дослідник А. О. Згама у визначенні правової природи державної гарантії наголошує на тому, що слід наголошувати на її особливому суб'єктному складі: з одного боку – це гарант (в особі держави), з іншого – принципал (в особі виключно суб'єкта господарювання), що дозволяє говорити про державну гарантію як специфічний засіб виконання зобов'язань [4, с. 111].

Гарантія, на відміну від поруки, є самостійним і незалежним від основного зобов'язання зобов'язанням [5, с. 57].

Гарантія набуває чинності від дня видачі, якщо в ній не встановлено інше, і діє протягом строку, на який вона видана. За загальним правилом вона не може бути відкликана гарантом, але закон допускає таку можливість в умовах самої гарантії. Зобов'язання гаранта перед кредитором не залежить від основного зобов'язання, на забезпечення якого видана гарантія, навіть і тоді, коли в гарантії міститься посилання на основне зобов'язання.

Отже, гарантію в сучасному ЦК України слід розглядати як одностороннє зобов'язання, відповідно до якого гарант зобов'язаний сплатити бенефіціарові-кредитору за забезпеченням гарантією зобов'язанням відповідну грошову суму. Право бенефіціара може бути захищене шляхом подання позовної вимоги, що має відповідати умовам, передбаченим у самій гарантії. Вибір способу забезпечення зобов'язання в умовах функціонування ринкових економічних відносин багато в чому залежить від сутності самого зобов'язання. Якщо йдеться про зобов'язання виконати роботу чи надати послугу, що виникає із договорів підряду, переважно використовується неустойка, оскільки інтерес кредитора полягає не в отриманні від боржника грошової суми, а у придбанні певного результату. Проте, для зобов'язання, що виникає із договору позики чи кредитного договору, найбільш ефективним способом його забезпечення зарекомендувала саме гарантія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уніфіковані правила для гарантій на вимогу (редакція 1992 року, публікація МТП № 458) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.timer.dp.ua/databank/trading/guarantee.htm>.
2. Молодико К. Ю. Банківські гарантії у міжнародному та внутрішньому обігу: питання теорії та практики застосування: [моногр.] / К. Ю. Молодико. – Київ-Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 176 с.

3. Гофман О. Р. Державна гарантія як засіб забезпечення виконання господарських зобов'язань: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 / О. Р. Гофман; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". – Одеса, 2014. – 20 с.
4. Згама А. О. Гарантія як засіб забезпечення виконання господарських зобов'язань: проблеми законодавчих дефініцій і практики застосування / А. О. Згама // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2014. – Вип. 9-1. – С. 109–111.
5. Кушнір Ю. Уступка вимоги і перевод боргу, порука і гарантія суть речі різні [Текст] / Ю. Кушнір // Галицькі контракти. – 1997. – № 30. – С. 57–60.

РЕГУЛЮВАННЯ ЗАОХОЧЕНЬ В ПРОЕКТІ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Машков К.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Заходи заохочення займають особливе місце в системі трудових правовідносин, являючи собою складний процес, обумовлений особистими характеристиками людини, сукупністю зовнішніх і внутрішніх сил, що спонукають людину до ефективної діяльності.

Будь-які зміни в регулюванні трудових правовідносин зможуть знайти практичне втілення лише у випадку відображення в нормах трудового законодавства. Відтак, постає необхідність детального розгляду правових механізмів застосування заходів заохочення в проекті Трудового кодексу України № 1658 від 27.12.2014 року (далі за текстом – Проект), який на даний момент перебуває на доопрацюванні для розгляду Верховною Радою України в другому читанні.

В проекті Трудового кодексу передбачається право роботодавця заохочувати працівників за результатами праці. Слід звернути увагу на те, що в проекті Трудового кодексу вже чітко зазначається, що заохочення – це право, а не обов'язок роботодавця, тому працівник не має права вимагати застосування заходу заохочення. Дане положення певною мірою обмежує трудові права працівників, оскільки заходи заохочення застосовуватимуться до працівника на власний розсуд роботодавця, з урахуванням суб'єктивного фактору та можливого упередженого ставлення до підлеглих.

Стаття 187 Проекту присвячена регулюванню нового виду заохочення, який не передбачений чинним Кодексом законів про працю – заохочувальним відпусткам. Законодавець зазначає, що у порядку заохочення за виконання державних або громадських обов'язків законами та колективними договорами може передбачатися надання працівникам додаткової відпустки з частковим або повним збереженням заробітної плати.

Відповідна відпустка повинна бути обумовлена колективним договором, а якщо договір не укладався – нормативним актом роботодавця, виданим після проведення консультацій з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником). Може передбачатися надання

працівникам заохочувальних відпусток за сумлінне виконання трудових обов'язків, тривалу добросовісну працю та з інших підстав з частковим або повним збереженням заробітної плати.

Таким чином, роботодавець за своєю ініціативою та на власний розсуд може надавати заохочувальні відпустки у випадку сумлінного виконання трудових обов'язків, тривалої добросовісної праці, однак тривалість відпустки визначається роботодавцем самостійно.

Умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних виплат мають встановлюватися у колективному договорі з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами.

На підставі почасової і відрядної форм оплати праці з урахуванням особливостей організації праці можуть запроваджуватися додаткова заробітна плата та інші заохочувальні і компенсаційні виплати, що передбачають виплату працівникам премій, надбавок, доплат тощо і забезпечують стимулювання продуктивної якісної праці. Порядок призначення заохочувальних виплат та інших заохочень за сумлінну працю і підстави їх застосування регламентуються, зокрема, Правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Проект передбачає, що за успіхи в роботі та сумлінне виконання трудових обов'язків до працівників можуть застосовуватися заходи морального і матеріального заохочення – оголошення подяки, нагородження грамотою, виплата премії, вручення цінного подарунка. Правилами внутрішнього трудового розпорядку, нормативними актами роботодавця можуть встановлюватися інші види заохочень.

Як і сьогодні, Проектом передбачено, що за особливі трудові заслуги працівники можуть бути представлені в установленому порядку до нагородження відомчими відзнаками та державними нагородами.

Окрім того, для ведення обліку застосування заходів заохочення роботодавець зобов'язаний вести спеціально створену книгу наказів, в якій фіксуються підстави, умови призначення та вид заходу заохочення.

Таким чином, на відміну від Кодексу законів про працю України Проект Трудового кодексу України містить приблизний перелік заохочень, які може застосовувати роботодавець до працівника за успіхи в роботі: оголошення подяки, нагородження грамотою, виплата премії, вручення цінного подарунка.

Проте, поза увагою законодавця залишилися умови та порядок заохочення. Ці питання, як і зараз, мають вирішуватись роботодавцем на власний розсуд, що з одного боку може бути виправдано необхідністю локального регулювання цих питань (враховуючи умови праці на конкретному підприємстві), а з іншого – може призвести до обмеження трудових прав працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Трудового кодексу України № 1658 від 27.12.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

ЗАРОДЖЕННЯ І ГЕНЕЗИС ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Островська Б.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Християнство пройшло довгий і тернистий шлях свого зародження і розвитку перш, ніж стати світовою релігією, що набула значення міжнародного масштабу. Виникнувши як нова релігійна течія (соціально пригноблених станів язичницької Римської імперії, зокрема в її східній провінції – Юдеї), що була відгалуженням юдаїзму, християнство несло в собі потужний потенціал для оновлення застарілих норм юдейських законів та їх заміни новими (заповідями, цінностями і принципами), що стали основою Нового Заповіту – своєрідного християнського “кодексу”.

Християнські закони, порівняно з юдейськими, а тим більше з язичницькими, принесли у право держав нові морально-етичні ідеї (зокрема, про рівність усіх людей перед Богом), які з часом були закріплені в національному та міжнародному законодавстві, і нині відображені у багатьох демократичних принципах та міжнародних конвенціях.

Оскільки юдаїзм є “єврейською релігією” (в дослівному перекладі з іврити), то це унеможливлювало розповсюдження його серед інших народів, на відміну від християнства, яке носило космополітичний характер, а тому укорінилося на різних континентах. Отже, християнство, зароджене в лоні єврейської цивілізації (материнської, по відношенню до неї), лише з поширенням його світом набуло значення насправді світової релігії, що стала батьківщиною нової цивілізації.

Генезис християнської цивілізації відбувався також на фоні взаємодії її з еллінською цивілізацією в Стародавньому світі. Він також тісно пов’язаний і з римською культурою, в першу чергу через загострені відносини язичників до християн, що склалися в Римській імперії, та виражалися у ворожому ставленні до них, гоніннях, застосуваннях публічних тортур і страт.

В той же час, набувши статусу державної релігії при імператорі Костянтині у IV ст. (починаючи від видання Міланського едикту 313 р. про віротерпимість, і оголошення християнства у 324 р. державною релігією Римської імперії), християнство почало поширюватися світом та набувати важливого геополітичного значення, справляючи вплив на міжнародні відносини. Могутні християнські держави (спершу Київська Русь, Візантія, Римська імперія, а пізніше їх наступники Галицько-Волинське князівство, Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Російська імперія та франкська імперія Каролінгів, Карла Великого і Габсбургів) стають важливими і впливовими суб’єктами міжнародної політики.

Стаючи союзниками шляхом заключення міжнародних договорів та часом через укладання династичних шлюбів, вони збільшували свою політичну вагу на міжнародній арені та розширювали власні території, а також зміцнювали свої кордони для боротьби зі спільним ворогом, в тому числі і для збройного протистояння країнам, що є представниками інших цивілізацій, і в першу чергу – мусульманської (яку довгий час представляла могутня Османська імперія).

Та коли християнство розкололося на декілька течій (серед яких провідну роль в історії держав відіграють три основні: православ'я, католицизм та протестантизм), конфлікти почали розгорятися і всередині християнської цивілізації, що призвело до поділу її на Західну та Православну цивілізації. У випадку, коли переговори не могли вирішитися силою політики (мирним дипломатичним шляхом), вони вирішувалися політикою сили і набували статусу конфліктів всередині цивілізації. Тоді насильницьким шляхом під гаслами священних війн (хрестових походів, інквізицій) здійснювалася боротьба з інакомислячими (єретиками), що призводила до громадянських та міжнародних воєн та виникнення нових християнських общин. І причиною для цих війн стала боротьба за верховний престол та вплив на світську владу між духовними лідерами православного, католицького та протестантського духовенства.

Саме християнський розкол визначив політику Церкви щодо держави, яка й лягла в основу концепцій державно-церковних відносин всередині країн Західної та Східної Європи. У римо-католицькій спільноті такі відносини будувалися за концепцією “двох мечів”, на противагу країнам з візантійською традицією, в яких держава та Церква співпрацювали за принципом “симфонії”. Починаючи з поділу Римської імперії на Західну і Східну (у 395 р.) з двома окремими центрами у Римі і Константинополі, і продовжуючи Великим розколом 1054 р., християнський світ починає співіснування в площині двох різних конфронтуючих таборів, що остаточно виливається у захопленні у 1204 р. Константинополя хрестоносцями.

Поширення християнської релігії серед нових підкорених народів (в часи колонізації) призвело до того, що християнська цивілізація поширила свій вплив на колонізовані землі, і таким чином розширила коло суб'єктів міжнародних відносин та ввела їх в нову систему права.

І нині релігійний елемент є важливою складовою міжнародних правових відносин. Особливо це проявляється у відчутній підтримці політики Західних держав Католицькою Церквою (Папою Римським та Святим Престолом) та Східних – Православною (Вселенським Патріархом).

Християнська релігія вплинула на розвиток міжнародних відносин зокрема і шляхом створення власного канонічного права, яке стало частиною сучасного національного права християнських держав, та згодом призвело до виникнення європейського права. І оскільки християнська цивілізація передусім виражає загальноєвропейський напрямок свого розвитку, тому канонічне право виступає у більшій мірі як європейське християнське право.

Загалом, пріоритетним шляхом до вирішення багатьох проблем третього тисячоліття у подоланні міжнародних конфліктів та налагодженні міжнародних правовідносин має стати діалог культур та цивілізацій сучасного світу.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ

Тимошенко В.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Забезпечення можливостей реалізації прав і свобод людини і громадянина належить до найважливіших завдань, що стоять перед державою і суспільством

на сучасному етапі його розвитку. Перспективи вирішення цього завдання визначаються багатьма обставинами, серед яких усунення факторів протиправної поведінки суб'єктів правовідносин, яка дуже часто є агресивною.

Кримінальна агресія (франц. *agressif* – агресивний, войовничий, від лат. *aggressio* – напад) – це протиправна поведінка, спрямована на умисне заподіяння фізичної, матеріальної, моральної шкоди іншій живій істоті (істотам) або неживим об'єктам, від стану яких залежить фізичне або психологічне благополуччя людини. Об'єктом кримінальної агресії може бути жива істота, неживий предмет, юридична особа, держава. Агресія може бути спрямована і на самого себе. Залежно від суб'єкта агресію кримінальну поділяють на індивідуальну, колективну, масову. Існують два основні критерії кримінальної агресії. По-перше, це безсумнівний руйнівний характер діяння. По-друге, заборона зазначеного діяння кримінальним законодавством.

Агресивне і злочинне діяння не є тотожними поняттями. Агресивне суспільно небезпечне діяння, наприклад діяння неосудної особи, не містить всіх елементів складу злочину. Злочинним вважається лише насилля, що вчинене свідомо. У цьому аспекті агресія і злочин – це різнорівневі поняття, що відображають різні аспекти певного акту людської поведінки. Суб'єктивні та об'єктивні ознаки агресивної поведінки стають не просто частиною доктринально виведеної формули, а обов'язковими, законодавчо встановленими елементами складу агресивного діяння, який фактично є складом злочину.

Кримінальна агресія може здійснюватися у насильницьких (безпосередніх) і ненасильницьких (опосередкованих) формах. Насильницькі форми кримінальної агресії припускають реалізацію деструктивного наміру, що має за мету посягання на життя і здоров'я людини всупереч її власній волі, або незалежно від останньої. Насилля може бути фізичним, що полягає у знущанні над людиною, завданні їй фізичного болю, і психологічним, психічним, що зустрічається набагато частіше. Насилля – це завжди нелегальний вплив, що завдає шкоду. Завдяки насильству людину примушують вести себе не так, як вона того хоче. Разом з тим агресія можлива і без прямого фізичного або психічного, психологічного насилля. Агресія не завжди жорстока, жорстокість же завжди агресивна. Ненасильницькі форми кримінальної агресії характеризує деструктивна поведінка стосовно неживих об'єктів (знищення або пошкодження пам'яток історії та культури, місць поховань та ін.). В останньому випадку кримінальна агресія набирає вигляду шкідницьких дій, спрямованих на пошкодження, знищення та/або осквернення особистої власності та особисто-значущих, або суспільно-значущих цінностей. Незалежно від форм реалізації, кримінальна агресія має своїм об'єктом потенційну жертву, а в кінцевому рахунку – реального потерпілого [1].

Розрізняють види кримінальної агресії виходячи з її мотивів: терористична, хуліганська, корислива, екстремістська та ін.

Кримінальна агресія завжди цілеспрямована. Випадкові діяння, внаслідок яких завдається шкода, агресією не визнаються. Агресія завжди пов'язана зі шкодою або небезпекою її завдати. Метою агресора, який діє усвідомлено, є саме завдання шкоди. Можна сказати, що агресія мотивована наміром завдати

шкоду об'єкту агресії. Лише у випадку садистського прояву агресії метою є страждання жертви. Мазохіст же прагне власних страждань. Отже, агресія може бути ворожа або інструментальна. Людина, що проявляє ворожу агресію, прагне завдати зло або шкоду тому, на кого нападає. У випадку інструментальної агресії завдання шкоди не є самоціллю, агресивні дії використовуються як інструмент для досягнення іншої мети. Разом з тим шкода завдається.

У "технологічному" плані кримінальна агресія є переважно агресією інструментальною, вона охоплює дії, що спрямовані на досягнення певної нейтральної мети, на відміну від ворожої агресії, яка має за мету саме завдання страждань. Зовнішньо кримінальна агресія являє собою гіпертрофовану активність, стрімкий наступ на певний об'єкт, у тому числі в процесі досягнення конкретної мети, що містить у собі ознаки складу злочину. При цьому рівень активності характеризує не агресивно-кримінальне діяння в цілому, а саме процес придушення опору або досягнення мети.

Джерелом кримінальної агресії є агресивність, що являє собою властивість особистості, групи осіб, що проявляється в готовності до агресії, або момент стану певних верств суспільства. З цього випливає, що масштаб кримінальних проявів (на рівні окремих агресивних злочинів) значною мірою залежить від рівня агресивності у суспільстві. Залежно від походження агресивності кримінальна агресія поділяється на природжену, соціально зумовлену та психіатричну.

Усунути всі фактори агресії кримінальної неможливо. Покарання певною мірою може використовуватись для контролю агресії, але воно нездатне не лише подолати її причини, а навіть всі прояви агресивної поведінки. Способом нейтралізації ряду факторів агресивної поведінки є створення умов, що сприяють розкриттю особистісного потенціалу кожної людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Криминальная агрессия [Електронний ресурс] // Словарь терминов агрессии Д.В. Жмурова. – Режим доступу: <http://www.vocabulary.ru/word/142/>

ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Шатіло В.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Принципи організації й діяльності органів державної влади – це законодавчі відправні засади, ідеї, положення, які виступають базисом формування, організації та функціонування органів публічної влади. Умовно їх можна поділити на загальні принципи, що стосуються системи органів публічної влади в цілому, і спеціальні, дія яких розповсюджується лише на окремі підсистеми, ланки цієї системи чи на окремі органи публічної влади.

У свою чергу, загальні принципи прийнято поділяти на дві групи в залежності від форми їх юридичного закріплення й місця в загальній системі принципів, що визначають організацію роботи органів публічної влади.

До першої групи відносяться принципи, які закріплені в Основному Законі і являють собою засади конституційного ладу України: вища соціальна цінність людини, народний суверенітет, державний суверенітет, республіканізм, демократизм, унітаризм, соціальна держава, правова держава, світська держава, поділ влади, верховенство права, законність, гласність, визнання міжнародно-правових стандартів. Для цих принципів характерною є вища юридична сила (навіть у порівнянні з іншими нормами Конституції), фундаментальний характер, найвищий ступінь абстрактності, універсальність, підвищена стабільність, ідеологічна нейтральність, конституційна форма закріплення, системність.

До другої групи загальних принципів можна віднести: позапартійність державної служби, професіоналізм і компетентність, економічність, ефективність, самостійність, рівний доступ громадян до державної служби, поєднання виборності та призначуваності, колегіальності та єдиноначальства, відповідальність держави за діяння своїх органів та посадових осіб, поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів. Вони підпорядковані основам конституційного ладу і поширюють свою дію на всі органи публічної влади.

Спеціальні принципи організації та діяльності органів публічної влади є досить різноманітними і обумовленими специфікою кожного з них. З огляду на це перелік і конкретний зміст цих принципів буде викладено при характеристиці організації роботи кожного з органів публічної влади окремо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст.44 № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст.68 № 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.142 № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст.143).

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

1.	Акімова Н.В.	Міфи сучасності на українських сайтах новин	3
2.	Алексенко С.Ф.	Жанрові особливості англомовного пісенного рок-дискурсу	5
3.	Аль-Хураші М.Б.	Спільне та відмінне у лексиці міських, сільських і бедуїнських діалектів Йорданії	7
4.	Андріїшина К.І.	Інституційна авторизація в англомовному журнальному дискурсі: синтаксичний аспект	9
5.	Артьомцев О.В.	Концептуальні параметри сучасного екологічного дискурсу.....	11
6.	Ахмад Л.С.	Семантико – структурна характеристика омонімії та полісемії арабської та української мов	13
7.	Бабаш Г.А.	Гендерна диференціація глянцевого англомовного журнального дискурсу	15
8.	Бажура Т.А.	Роль дискурсивного маркера “ <i>you know</i> ” у овленнєвому акті поради	17
9.	Бакуменко О.О.	Відокремлювані префікси та інші просторові модифікатори	19
10.	Березенко В.М.	Контрастивний аналіз припущення в сучасних англомовному і україномовному дискурсах	20
11.	Беседіна В.В.	Способи словотвору суспільно-політичної лексики мови гінді	22
12.	Бобчинець Л.І.	Дискурс азартних ігор у сучасній іспанській мові	24
13.	Богданова Т.Г.	Комунікативний підхід у викладанні англійської мови студентам-іноземцям вищих навчальних закладів	26
14.	Бойцан Л.Ф.	Вербалізація головних концептів у поезії В. Шекспіра: семантико-когнітивний аспект	28
15.	Бокова П.М.	Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації (перекладацький аспект)	29
16.	Бондар О.Ю.	Гендерний аспект вживання звертань в англійській, українській та російській мовах	31
17.	Борис Д.П.	Енантіосемія англійських неосленгізмів початку ХХІ сторіччя	33
18.	Боровська О.О.	Основні етапи комплексного дослідження партиципів сучасної німецької мови	34
19.	Бочарова С.А.	Глобалізація та її вплив на китайську мову	36
20.	Бруско Г.А.	Англо-французький мовнокультурний контакт в умовах глобалізації	38
21.	Валігура О.Р.	Лінгвокогнітивні аспекти двомовності та багатомовності	40
22.	Валюх З.О.	Дериваційний потенціал невідмінюваних іменників іншомовного походження	42

23. Василенко Д.В.	Англомовні військові терміни із словотворчим формантом <i>cyber-</i> : утворення й функціонування ...	44
24. Висотченко С.В.	Особливості формування мовленнєвої компетенції в письмі на основному етапі навчання у мовному ВНЗ	46
25. Вітер М.С.	Продуктивні фольклорні жанри у репертуарі школярів м. Києва	48
26. Володіна Т.С.	Переклад двокомпонентних нео-терміносполук метамови лінгвістики (на матеріалі німецької та англійської мови)	50
27. Володіна Т.С.	Проблема перекладацької метакомунікації (на матеріалі монографій з лінгвістики)	52
28. Вялікова О.О.	Формалізація структури креолізованого віршованого тексту	54
29. Гамалія В.В.	Кількісні характеристики довгих голосних фонем в озвученому рекламному повідомленні	57
30. Гвоздяк О.М.	Інтеграція німецьких лексичних запозичень в українські та угорські говірки закарпаття як результат міжмовних контактів	59
31. Геворгян К.Л.	Методи та способи порівняльного дослідження китайської та української мов	61
32. Глушук-Олея Г.І.	Прояв антимови іспанської молоді у зневажливиих суфіксах і заперечних префіксах	63
33. Гнезділова Я.В.	Обман у контексті маніпуляції	65
34. Голець О.Я.	Розуміння шляху людини в релігійно-філософській концепції Рамхаля	67
35. Гольцова М.Г.	Виведення евфемістичних імплікатур в англійській та українській мовах	69
36. Горицька Ю.В.	Особливості художнього дискурсу письменників-емігрантів	71
37. Горобець С.В.	Текстова специфіка комп'ютерного дискурсу: структурні і функціональні особливості	73
38. Городиська О.А.	Описовий метод перекладу оноματοпоетичних слів в японській художній літературі	75
39. Грабовська І.В.	Фатичний дискурс як тип метакомунікації	77
40. Грекова М.А.	Реконструкція ментального праобразу “птаха” у зіставному аспекті на матеріалі давньогрецької та латинської мов	79
41. Грикун Ю.О.	Проблема ідентичності в контексті феномену конс'юмеризму (на прикладі японського суспільства)	81
42. Гулей М.Д.	Роль перекладу в лінгвокультурологічній парадигмі	82
43. Данильчук Д.В.	Урбанонімічні перейменування в аспекті соціальної комунікації	84

44.	Дегтярєва Є.О.	Внутрішній монолог як одна із форм внутрішнього мовлення персонажів у французькій мінімалістичній прозі кінця XX – початку XXI століть	86
45.	Дейнеко І.А.	Динаміка рецепції роману Ч. Дікенза “Пригоди Олівера Твіста” в контексті еволюції засад прозового художнього перекладу в Україні в XIX-XX ст.	88
46.	Дейнеко І.В.	Особливості відтворення гумору та іронії в перекладі трилогії Дж. Голзворзі “Сага про Форсайтів”	90
47.	Дем’янова Є.О.	Особливості перекладу дитячої літератури з японської мови	92
48.	Дивнич Н.В.	Концепт і когнітивна лінгвістика	93
49.	Довбня К.В.	Формування гіндімовної граматичної компетенції у мовному виші	95
50.	Донцова О.В.	Семантико-функціональні особливості вигуків у китайській мові	97
51.	Дубровська І.Б.	Відображення біблійної картини світу в пареміях з семантичними компонентами, пов’язаними з поняттям “війна-мир” (на прикладі німецьких та українських прислів’їв та приказок)	99
52.	Душина С.О.	Мовний етикет в епістолярії Максима Рильського ...	101
53.	Дяченко М.В.	Феномен фоносемантизму в арабській літературній мові	103
54.	Дячук О.В.	Ключові терміни для аксіологічного аналізу дискурсу соціальної реклами	105
55.	Єнько С.В.	Специфіка англо-українського перекладу термінологічної лексики у текстах медичного спрямування	107
56.	Жихарєва О.О.	Екоконцепт <i>шлях праведності</i> в англomовному біблійному дискурсі	109
57.	Жуковська А.В.	Контрфасцинація як засіб протидії фасцинативному тактильному впливу	111
58.	Завгородня Т.А.	Семантичний відмінок локативу в науковому стилі ..	113
59.	Залєснова О.В.	Зіставний аналіз морфологічної підсистеми іменника в країнській та іспанській мовах	115
60.	Заскалета В.П., Мороз Ю.В.	Типологія та причини орфографічних й орфоепічних відхилень у написанні й наголошуванні прізвищ (на матеріалі власних спостережень)	116
61.	Іваненко А.О.	Системність багатозначності іспанських лексем на тлі розвитку енантіосемії	118
62.	Ізотова Н.П.	Лінгвальні аномалії в художньому тексті: ігровий модус (на матеріалі романів Дж. М. Кутзее)	120

63. Каленченко Є.С.	Проблематика новел Мохана Ракеша: актуальність та особливості	122
64. Калініченко О.М.	Модус музичності у романі Дж. Джойса “Ulysses”: лінгвостилістичний аспект	124
65. Камінська М.О	Мовленнєві особливості негативної імпліцитної самооцінки	126
66. Капранов Я.В.	Моноцентристська гіпотеза походження мови	128
67. Каратєєва Г.М.	Рекламний дискурс: лінгвокультурологічний аспект?	130
68. Карпенко Ю.В.	Лінгвістичне моделювання негативного іміджу артиста	132
69. Катернюк В.В.	Запозичення у ергонімному ландшафті Лондона (на матеріалі номінацій ресторанів)	134
70. Каціон І.О.	Мовні картини світу у тюркологічних дослідженнях	136
71. Кириченко Т.С.	Явище перебивання мовлення з точки зору комунікативних стилів поведінки	138
72. Кирилова В.А.	Особливості відтворення заголовків творів М. Коцюбинського у французькому перекладі	140
73. Кобізька К.О.	Фразеологічні одиниці із топонімічним компонентом: структурно-семантичний аспект	142
74. Ковальчук А.М.	Вербалізація емоцій смутку засобами фразеології іспанської мови	144
75. Козак Т.Б., Тупикова Т.В.	Происхождение и развитие семантического значения немецких слов rot “красный”, blut “кровь”, farbe “краска” (диахроническое исследование)	146
76. Козирєв Є.В.	Особливості відтворення японською мовою христонімічного шару православних теонімів	148
77. Козирєва З.Г.	Категорія істот / неістот у пам’ятках східнослов’янської редакції старослов’янської мови XI–XIII ст.	150
78. Козирєва М.В.	Полілінгвізм текстів алжирських раї як результат глобалізації	152
79. Козяревич- Зозуля Л.В.	Фасцинація чи емоційний шантаж?	154
80. Колесникова О.В.	Особливості лексикографічних джерел японської мови XVII – XVIII століття	155
81. Колодяжна К.В.	Прагматичне транспонування квеситивних мовленнєвих актів глузування	157
82. Коломієць В.О.	Переклад наукових публікацій як засіб формування професійно орієнтовної англомовної комунікативної компетентності студентів магістратури	159

83. Кононенко В.Г.	Лексико-граматичні трансформації заміна слова в процесі перекладу (на матеріалі арабської мови)	161
84. Копчак О.І.	Особливості українських і перських фразеологізмів із компонентом на позначення овочів і фруктів	162
85. Корнієнко О.О.	Типові помилки студентів першого курсу при вивченні в'єтнамської мови	164
86. Король Т.Т.	Біноміали в англійській мові та їх переклад на українську мову	166
87. Котик Л.Л.	Структура і зміст комплексу вправ з педагогічної граматики української мови як іноземної на початковому етапі	170
88. Кравець К.П.	Tertium comparationis при зіставленні рекламних повідомлень (на матеріалі української і японської мов)	172
89. Кравченко Н.К., Ляшко О.В.	Текст и дискурс как объекты когнитивной семиотики	174
90. Кравченко О.В.	Питання-перепит як засіб вираження когнітивного дисонансу в сучасних французьких детективних романах	176
91. Кривенко Г.Л.	Епістемологічний статус інституційного дискурсу у сучасних лінгвістичних студіях	178
92. Кузьменко Т.М.	Сильна та слабка позиція голосних фонем у сучасному німецькому мовленні	180
93. Кулешір М.М.	Архетип кінця світу в апокаліптичних романах Дж. Уіндема та Дж. Крістофера	182
94. Куліш Н.Ю.	Проблема виділення одиниць діалогічного дискурсу	184
95. Куранда В.В.	Дериваційна семантика похідних в лексико-словотвірних гніздах з вершиною “vigna – виноградник”	186
96. Куца О.І.	Необхідність дослідження термінів у сфері функціонування	188
97. Кшановський О.Ч.	Проблематика сучасної східної філології (за матеріалами 38-го конгресу Іканас, Анкара, Туреччина)	190
98. Лавренчук Я.Ю.	Система мови і норма	191
99. Ладиненко А.П.	використання автором художнього тексту міжмовної синонімії	193
100. Лазаренко О.О.	Розробка навчального посібника з практичного курсу перекладу	194
101. Лапиніна О.Л.	Основні прийоми трансформації фразеологічних одиниць з гастрономічним компонентом у газетних текстах (на матеріалі німецьких публіцистичних джерел)	196

102. Леонтьєва О.В.	Уявлення про діалекти островів Кюсю, Сікоку та Окінава, віддзеркалені у свідомості носіїв японської мови	198
103. Лиса Г.І.	Варіантні форми аориста в євангельських текстах XI–XII ст.	200
104. Лихошерстова М.Ю.	Прикметник як засіб вираження темпоральної семантики (на матеріалі української і арабської мов)...	201
105. Луцюк Ю.Т.	Особливості перекладу корейського гумору на українську мову	203
106. Любимова Ю.С.	Кваліфікація оціннісної модальності в китайській мові	203
107. Максименко Ю.В.	Особливості прояву ознаки “інтенсивність вираження емоції “інтерес””	205
108. Максимов С.Є.	Неологізми як перекладацька проблема	207
109. Малишева-Кочубей М.В.	Еволюція символіки кольору в англомовній картині світу	209
110. Мараб’ян К.А.	Фольклорна картина світу як фрагмент концептуальної картини французького етносу	211
111. Мариношенко С.В.	Індивідуально-авторське відтворення дійсності у поезії веризму	213
112. Марутовська О.О.	Візуалізація повістування в англомовних текстах жанру історичного фентезі: форми та способи	215
113. Матвієнко Т.І.	Лексична класифікація чеських дієслів мовлення	217
114. Матусевич Л.М.	До питання співвідношення понять “комунікація” і “спілкування”	218
115. Мелешкевич Л.М.	Предикати ідентифікаційного відношення в англомовних біографічних текстах енциклопедичних статей	220
116. Мелещенко В.О.	Мова простору як засіб відображення стану самотності персонажу (на матеріалі оповідання Ш.П. Гілман “Жовта шпалера”)	222
117. Мелько Х.Б.	Концептуальні сфери колоративної композити в англійській та українській мовах	224
118. Мельникова О.В.	Характеристика вмінь усного китайського мовлення	227
119. Менчук М.С.	Класифікація текстових світів в англомовних віршованих текстах	229
120. Мерзлюк Д.О.	Засоби вираження континуативу в сучасній китайській мові	231
121. Мінчак Г.Б.	Мовна гра в сучасному українському політичному дискурсі	232
122. Могила Ю.А.	Малі епічні фольклорні жанри в новелах С. Васильченка	234
123. Морякіна І.А.	Фоностилістичні засоби емотивності у передвиборчих промовах Г. Клінтон 2015-16 рр. ...	236

124. Мудринич С.Ю.	Співвідношення частиномовного потенціалу предикатів стану з типом речень в сучасній українській мові	238
125. Мусієнко Ю.А.	Психолінгвістичні особливості актуалізації позитивного концептуального простору англійських притч	240
126. Наваренко І.А.	Синестетично обумовлена картина світу на тлі універсальних і національно вмотивованих лінгвістичних закономірностей	242
127. Нагорна О.П.	Способи усунення неоднозначності висловлень у діалогічному дискурсі	244
128. Надточий Е.Д., Надточий В.И.	Эффективные методы в обучении орфографии	246
129. Наумова В.Ю.	Графіка як система письмових знаків і акустичних елементів	247
130. Нетребіна С.П.	Прагматичний аспект соматикону емоційного реагування персонажа	249
131. Никитченко К.П.	Оказіональні конверсиви в англomовному постмодерністському художньому тексті	251
132. Ніщик Р.О.	Використання автентичних художніх фільмів для самостійної роботи студентів	253
133. Образцова Т.В.	Складні прикметники в сучасній арабській мові	255
134. Олефір Г.І.	Способи відтворення каламбурів при перекладі з французької мови на українську	257
135. Опанасенко Т.В.	Особливості вираження об'єктивної і суб'єктивної модальності в німецькій мові	259
136. Охріменко В.О.	Редуплікація як основний спосіб утворення ономатопів у сучасній корейській мові	261
137. Охрименко Т.В.	Образное определение привлекательной внешности человека	263
138. Павлик В.І.	Жанрова форма “глоса” та особливості її перекладу	265
139. Падалка О.В.	Інтонація як засіб впливу у промовах німецьких та швейцарських політиків	267
140. Панасенко М.В.	Семантика параметричних прикметників китайської мови та їх роль у формуванні моделі простору	269
141. Панченко О.О.	Реформа орфографії французької мови: причини та принципи	271
142. Паршикова О.О.	Динаміка навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи	273
143. Паустовська М. В.	Аналіз результатів експериментального навчання творчого мовлення засобами театральної педагогіки	274

144. Пашинська Л.М.	Лексичні інновації політологічного характеру періоду Євромайдану (на матеріалі мови змі)	276
145. Пашкова Н.І.	Слов'янські архітектурні назви, утворені за метонімічною моделлю “матеріал – дім”	278
146. Пашун О.В.	Лексико-семантична характеристика термінології у галузі психології в новогрецькій мові	280
147. Пащенко Е.М., Лю Ченьюань	Национально-культурная специфика русских и китайских названий растений	283
148. Петренко І.В.	Гендерний аспект дослідження мовної особистості лектора	285
149. Петрова Г.Л.	Вербальні та невербальні засоби впливу реклами продуктів харчування (на матеріалі української, новогрецької та англійської мов)	287
150. Петрова Ю.І.	Румунська лексика в щоденнику сирійського мандрівника XVII ст.	290
151. Підгірна Н.М.	Усічені конструкції як один з проявів синтаксичної компресії	292
152. Піскунов О.В.	Учені казанської школи про мову як динамічну систему	294
153. Пожар А.Б.	Засоби вираження поняття “вік людини” в англійській художній літературі	296
154. Польова Е.В.	Новітні тенденції у навчанні письмового перекладу	298
155. Прокопів Г.Я.	Текстотвірна функція прийменників у віршованому тексті	300
156. Приблуда Л.М.	Типологія перифразових найменувань у сучасній українській прозі	302
157. Прищепчук І.О.	Мотиваційна основа семантичної реконструкції лексики світіння у германських і слов'янських мовах	304
158. Пророченко Н.О.	Вплив цивілізаційних чинників на адаптацію суспільства до глобальних змін: західний і східний підхід	306
159. П'ятецька А.В.	Граматичні концепти у мові	308
160. Радзійон В.М.	Складний іменник у заголовку німецької спортивної публікації	309
161. Раренко Н.В.	Лексико-синтаксичні вияви театралізації в сучасних англійських художніх текстах	311
162. Редковська Т.О.	Мовні засоби вираження концептуальних центрів у тексті роману Е. Фрейре “Ірландія”	313
163. Реутов Є.А.	Символіка суфійської проповіді Маліка Мухаммада Джаясі в поемі “Падмават”	315
164. Рибаків К.А.	Семантичний корелят як складова частина образу вікторіанської англії	317

165. Рибачківська Л.Є.	Tertium comparationis при дослідженні словотвірних гнізд з вершинами-онімами в українській та англійській мовах	319
166. Рогоза О.Б.	Об'ємно-прагматичне членування епістолярного роману	321
167. Родюк М.В.	Функціонування дієприкметників теперішнього часу у рамках теорії референції	323
168. Рошупкін О.Ю.	Просторові відношення як предмет когнітивно- конструкційного аналізу художнього дискурсу	325
169. Рубан В.О.	Лексико-семантичні сфери функціонування англомовних запозичень у сучасній французькій пресі	237
170. Рудік О.М.	Способи використання абсолютних та неповних еквівалентів при передачі функціонально- відображувального потенціалу китайських слів на позначення глибини українською мовою	329
171. Сабо О.А.	Походження термінології національної англійської системи лінійних одиниць вимірювання	331
172. Савчук Р.І.	Інтермедіальні механізми творення можливих світів у художньому наративі XVIII ст. (на матеріалі роману Д. Дідро “Jacques le fataliste et son maître”)	333
173. Сандій Л.В.	Евфемія та дисфемія як способи семантичної деривації в економічному лексиконі сучасної англійської мови	335
174. Самаркіна А.О.	Система жіночих термінів спорідненості в китайській мові та їх переклад на українську	337
175. Сverdlova Т.Г.	Проблема багатомовності та мовної інтерференції у сучасному світі	339
176. Сергієнко К.П.	Ввічливість як захист обличчя	341
177. Серебрянська Т.М.	Речення з непрямим суб'єктом	342
178. Середа О.М.	Розвиток особистісної та професійної рефлексії у навчанні майбутніх перекладачів	344
179. Сидельнікова О.А.	Типологія прямих значень китайського просторового прикметника 高 gāo “високий” та їх переклад українською мовою	346
180. Сидоренко І.А.	Репрезентація релігійної картини світу в іспаномовному художньому дискурсі	348
181. Сидоренко Т.В.	Лінгвальна репрезентація запаху і смаку в романах Дж. Харріс “Chocolat” та “Blackberry Wine” в аспекті семіотики культури	350
182. Сидоркіна І.О.	Когнітивні стратегії та семантичні кроки (за тойном ван дейком) та їхні особливості в сучасному дискурсі японських змі	351

183. Синегуб С.В.	Співвідношення лінгвістичної та функціональної складової перекладацької діяльності в процесі підготовки майбутніх перекладачів	354
184. Сіденко Н.Г.	Буквалізація як прийом фразеологічної деформації у створенні мовної гри (на матеріалі “жовтих” англomовних видань “Ok!” і “The national enquirer”)	356
185. Сіленко Н.В.	Комунікативно-прагматичні особливості метафори в турецькому рекламному тексті	358
186. Синиця І.А.	Жанрові особливості передмови до літературно-художньої збірки	360
187. Скробот А.І.	Текстове втілення концепту любов в іспаномовній біблії	362
188. Скрябіна В.Б.	Типологія комунікативної поведінки перекладача ...	364
189. Слаба О.В.	Особливості вживання фразеологічних одиниць в юридичних текстах німецької мови	366
190. Слобода Н.В.	Графічні інтернаціоналізми в українських комерційних назвах	368
191. Смирнова А.П.	Поняття “лакуна” в національній мовній картині світу	370
192. Сніцар В.П.	Метафора як спосіб творення кардіологічних термінів (на матеріалі англійської та української мов)	372
193. Сокоlecь І.І.	Культура ділової комунікації в умовах глобалізації ...	374
194. Соколова О.В.	Вираження модальних значень засобами перської мови	376
195. Соловйова О.А.	Особливості морально-етичних норм бінарних концептів добро-зло в арабomовному та україномовному соціумах (фразео-семантичний аспект)	378
196. Соломко З.К.	Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів	380
197. Сорокін С.В.	Концепція членів речення у працях турецьких граматистів	382
198. Сорочан В.О.	Вживання модальних часток у китайському жіночому мовленні та способи їх перекладу	384
199. Сотник П. А.	Поетика межі в романістиці Г. Мюллер	386
200. Сотников А.В.	Маніпуляція в політичному дискурсі	388
201. Стаднік І.О.	Часово-просторова структура концепту war/війна на матеріалі військової поезії: перекладознавчий аспект	390
202. Стативка Ю.І., Маталігіна Ю.І.	Компілятор фонемних транскрипторів	392
203. Сташко Г.І.	Образ тітки в американському пісенному фольклорі	394

204. Степанюк О.В.	Особливості невербальної комунікації	396
205. Стоцька І.В.	Національно-культурний компонент лексичному значенні мовної одиниці “пісня”	397
206. Стрельченко Н.С.	Питання-перепити в системі мовленнєвих актів	399
207. Стройкова С.А.	Пропозиційно-асоціативна мотивація німецьких іхтіонімів	401
208. Субота С.В.	Дофонемні уявлення про звуки в стародавньому світі та в епоху Середньовіччя	403
209. Судорженко Г.П.	Лінгвокогнітивні та прагматичні особливості відношень умови-наслідку у внутрішньому мовленні персонажів сучасного іспанського роману	407
210. Сутуліна Л.Г.	Лінгвопрагматичні особливості метафоричної моделі “реальне-ірреальне” у сучасному іспанському художньому наративі	409
211. Сухомлин В.В.	Емотикони як невербальні конектори сучасного ділового інтернет-спілкування	410
212. Тарасова О.А.	Художній концепт “spleen” у поезії Поля Верлена ...	412
213. Тегеньова Є. А.	Доцільність тестового контролю мовленнєвої компетенції у читанні іноземною мовою	414
214. Терехова Д.І.	Психолінгвістичний аналіз асоціативних полів слів-стимулів солдат / солдат / салдат в українській, російській та білоруській мовах	416
215. Терехова С.І.	Календарні указування в українській, російській та англійській мовах: поліпарадигмальне дослідження	418
216. Тімкова Т.М.	Лексико-фразеологічні засоби вираження концепту <i>grim</i> у турецькій мові	420
217. Ткаченко Н.Д.	Особливості функціонування лінгвокультурно маркованих репрезентацій функціонально- семантичного поля “space” в текстах різної функціонально-стилістичної належності	422
218. Ткаченко Л.Л., Лебедева Н.М.	Лінгво-соціальний статус спангліша	424
219. Тучкова О.О.	Оповідна модель “образ в образі” у французькому жіночому автобіографічному романі	426
220. Філоненко Н.Г.	Методологічні засади лінгвосинергетичного дослідження синтаксису французького художнього прозового тексту	428
221. Хаботнякова П.С.	Методологічні засади дослідження когнітивно- прагматичного аспекту біблійних образів- символів у містичному трилері Френка Перетті	430
222. Ханикіна Н.В.	Дієслово <i>нудити</i> фізичного і психічного стану в українській та угорській мовах	432

223. Хміль Л.М.	Синтаксичні функції ідафи в простому іменному реченні літературної арабської мови	434
224. Ходаковська Н.Г.	Поетична функція мови в лінгвістиці	437
225. Циган Л.В.	Корекція помилок у процесі навчання студентів-філологів усного послідовного перекладу	438
226. Цимбал С.В.	Вербалізація мегаконцептів простір і час у китайських фразеологічних одиницях <i>чен'юй</i>	440
227. Чайковська О.Ю.	Запозичення у текстах відеоновин	443
228. Чемелюх М.А.	Когнітивно-ономасіологічна реконструкція архітекстуальних моделей давньогрецької епітафії ...	445
229. Четверня Т.В.	Методи дослідження фразеосемантичного поля	447
230. Чжу Цзинтао	Паремії с семантикой прогноза в китайском и русском языках	448
231. Чумак Г.В.	Способи відтворення американських реалій в українських перекладах Стівена Кінга	450
232. Чхетіані Т.Д.	Грамматика мовленнєвої інтеракції	452
233. Шведова М.О.	Російська мова в Україні: проблеми побудови корпусу	454
234. Швець В.В.	Лексичні відмінності мов Північної та Південної Кореї	455
235. Шевцов П.Д.	Особливості процесу навчання розмови в іспанській мові	456
236. Шевченко А.С.	Концептуальні ознаки <i>justicia</i> через призму відношень посесивності	458
237. Шихизаде И.А.	Роль азербайджанских поэтов и писателей в развитии художественного перевода в начале XX века	460
238. Шкляр І.М., Коломієць І.О.	Навчальні ігри на заняттях англійської мови	462
239. Шкута О.Г.	Структурні типи англословних кліше в публіцистичному тексті	463
240. Штойко О.І.	Синтаксично-стилістичне використання копулятивних словосполучень	465
241. Шулькевич О.С.	Функціонування метафори у публічних промовах турецьких політиків	467
242. Щигло Л.В.	Синкретизм діакронії і синхронії у дослідженні словотвору німецької мови	469
243. Юревич М.В.	Українські впливи у польській літературі доби романтизму	471
244. Юровських К.А.	Історичний розвиток вивчення понять егоцентризму та кооперації	472
245. Янчук О.В.	Активізація пізнавальної діяльності студентів юридичних спеціальностей за допомогою ігрових методів навчання іноземних мов	474

246. Ярошенко О.В.	Дискусія як невід'ємна складова кейс-методу в процесі формування англомовної компетентності у діалогічному мовленні	476
247. Яцюк С.М.	К вопросу обучения иностранцев русскому подвижному ударению	478
248. Ящик Н.Р.	Лінгкокультурні особливості етносимволів (на матеріалі німецької та української мов)	480
249. Alimova A. Yu.	Stylistic and pragmatic aspects of expressing emotions in fiction	482
250. Бегерська О.В.	L'usage du verlan dans le rap français	484
251. Chala S.O.	La jerga juvenil en los medios de comunicación masiva	486
252. Chumak N.A.	Frenghish occasional idioms in english newspapers	487
253. Дробаха О.В.	Dialogue of languages and cultures in the context of english and ukrainian legal communication	489
254. Ivanenko S.M.	Die tonpapette der erzählungen von marie luise kaschnitz	491
255. Karpus A.K.	Zeitliche einordnung der gemeinsamen entlehnungen des deutschen, ukrainischen und russischen	493
256. Kolomiets I.O., Shkliar I.M.	Teaching english online	495
257. Комірна Є.В.	La segmentation, l'accentuation et le rythme dans la production orale	497
258. Kuzmytska M.O.	Common pronunciation problems of english learners from China and ways to avoid them	498
259. Кузнецова М.О.	La genesi delle unita fraseologiche italiane usate nella letteratura dell'ottocento e i modi della loro trasmissione nella lingua ucraina	500
260. Liubchenko T.V.	Intransitive verbs in modern greek	502
261. Malynovska I.A.	Besonderheiten des juradeutschunterrichts: übersetzung von rechtstexten	504
262. Mastschenko A.	Grammatische und lexikalische besonderheiten der deutschen sms-kommunikation	506
263. Myronova N.V.	Nature polyvalente des émotions "stupeur" et "tremblement" dans le romande même nom d'amélie nothomb	508
264. Parfenova L.V.	Legal jargon. Why do we need to know it	510
265. Петрова О.В.	Strutture con i verbi di movimento: particolarità di traduzione in ucraino	512
266. Pinich I.P.	Symbolic domain of ritual as the basis for the socially recognised emotional behaviour	514
267. Polistschuk N.M.	Diminutiva in poesie und prosa (vergleichende analyse)	516
268. Romanowa L.	Phraseologismen mit der onomastischen komponente ...	518
269. Rudkivskyi O.P.	Spannungsrad der konsonanten in den germanischen und den slawischen sprachen	519

270. Selivanova O.I.	Types of translation problems in cross-cultural research..	521
271. Steriopolo Olga	Expressivity across languages	523
272. Volfovskaja O.	Sprechtempo und sein einfluss auf die zuhörer der politischen rede	527
273. Volkova L.M.	Defective semantics of function words	529
274. Tymchenko Yevgenia	Manipulation in den deutschen medientexten zur flüchtlingsproblematik	531
275. Vasylchuk L.F.	Funktionen der redensarten in der anzeigenwerbung ...	533
276. Vasylenko O.B.	Binominals in legal english language	535
277. Verbitskaja T.D., Nikiforenko I.V.	Diskurspartikeln und mündliche kommunikation	536
278. Yanson V., Burdulanyuk K.	Tech neologisms in the english language	538
279. Zavgorodnia A.A.	Die besonderheiten der verbalen ableitung	540

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

280. Барабанщикова О.Ю.	Лексическое значение и принципы определения его новизны	543
281. Бойко І.О.	Категорія адекватності / неадекватності засобів апеляції	545
282. Власенко С.И.	Медиа-средства в формировании коммуникативных компетенций у инофонов	546
283. Кендюшенко А.Г.	Инокультурные прецедентные имена в идиолекте В. Токаревой	548
284. Ковтун Т.В.	Изучение национально-культурной семантики афоризмов на занятиях по лингвострановедению ...	550
285. Кордун Т.Г.	Биографии деятелей культуры как средство формирования речевой и социокультурной компетенции при обучении рки в украине	552
286. Могилко Ю.О.	Художні форми та жанрова палітра сучасної корейської дитячої літератури	554
287. Охрименко Т.В.	Образное определение привлекательной внешности человека	555
288. Павлова И.В.	Страноведческий компонент на уроках иностранного языка	557
289. Палатовская Е.В.	Порождение и восприятие вербального сообщения в триаде: человек – язык – социум	559
290. Перегинец О.Т.	Комментированный текст в курсе рки	561
291. Пирогов В.Л.	Роль ієрогліфів в актуалізації семантичного змісту та естетичного потенціалу тривірішів хайку: порівняльно-типологічний аспект	563
292. Потапова Г.Н.	Научный дискурс Н.С. Трубецкого	565
293. Прищепа Е.К.	Художественный текст как объект изучения в иностранной аудитории	567

294. Радчук О.В.	Экспланаторный потенциал понятия <i>отсутствие</i> ...	568
295. Сміховська Т.І.	Особливості художніх прийомів танка в японській поезії золоті доби	570
296. Сокур И.А.	Изучение основ научного стиля речи в теоретическом и функциональном аспектах	571
297. Сорокіна Л.С.	Щодо змін, яких зазнала японська література в 40-ві роки ХХ-го століття	573
298. Стеблюк К.С.	Специфіка мови графічного роману: перехід між кадрами та часові рамки	575
299. Стецик Н.М.	Єдність життєвого й творчого принципів Осипа Шпитка	577
300. Тищенко И.Ю.	Художественный мир поэзии ф.и. тютчева	579
301. Фінік Є.О.	поетичний образ стихії вогню та води в австралійській поезії	581
302. Шагпури Марджан	Типы пространства в произведениях А.П. Чехова	582

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

303. Аврамчук А.М.	Вітчизняний досвід використання системи moodle для проектування мультимедійних електронних освітніх ресурсів з мовних дисциплін	585
304. Асоянц П.Г.	Використання програми “Hot potatoes” у навчальному процесі з іноземної мови	586
305. Бабушко С.Р.	Шляхи формування іншомовної компетентності студентів немовних ВНЗ	588
306. Бесклінська О.П.	Застосування “хмарних технологій” від google при викладанні дисципліни “лінгвостатистика”	590
307. Весненко І.Г., Асоянц П.Г.	Використання інформаційно-комунікаційних технологій у медичній освіті	592
308. Гришмановський А.С.	Хмаро орієнтовані засоби візуалізації мультимедійних даних	593
309. Гутник В.М.	Оволодіння фонетичними знаннями у комунікативному вступному корективному курсі...	595
310. Жук О.М.	Принципи відбору іншомовного лексичного матеріалу для учнів початкової школи	597
311. Іванова І.М.	Психолінгвістичні особливості навчання професійно орієнтованого англomовного письма студентів-туризмознавців	899
312. Іванова О.О.	Типи сприйняття інформації у навчанні іншомовної лексики	601
313. Ігнатенко В.Д.	Вимоги до створення сучасних електронних засобів навчання для самостійного оволодіння письмовими видами перекладу	603
314. Калінчук А.О.	Позакласна діяльність з іноземної мови як невід’ємна складова навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах ..	605

315. Каустов А.В.	Лінгвориторична методика вивчення англійського і українського полемічних дискурсів ..	607
316. Коваль Т.І.	Використання хмаро орієнтованої системи ms office 365 у освітньому процесі вищої школи	609
317. Ковальчук О.С.	Критерії відбору текстів для формування у майбутніх фахівців з харчових технологій англомовних рецептивних комунікативних компетентностей	611
318. Ковтун В.С.	Маркери мовленнєвої економії “надмірність” “достатність” та “недостатність” як орієнтири студентоцентрованого навчання німецькій мові економіки засобами інтерактивних комп’ютерних практикумів	612
319. Козаченко І.В.	Сучасні тенденції у методиці викладання іноземних мов	614
320. Коломієць С.А.	Теоретичні основи комунікативного методу викладання англійської мови студентам економічних спеціальностей	616
321. Комаров Ю.А.	Деякі принципи побудови і використання інтерактивних комп’ютерних програм для навчання математики	618
322. Корнєєва І.О.	Формування граматичної компетентності студентів-дизайнерів в монологічному мовленні на основі дискурсивного підходу	620
323. Крисак Л.В.	Навчально-комп’ютерна програма “Happy doctor” для майбутніх лікарів загальної практики у навчанні англомовного професійно орієнтованого діалогічного мовлення	622
324. Кучерина О.В.	Особливості переваги комбінованого навчання у вищій школі	624
325. Лазаренко С.В.	Визначення готовності курсантів ввиз до самоосвіти	625
326. Липська Л.В.	Використання інформаційних систем в маркетинговій діяльності	627
327. Максименко Л.О.	Використання результатів емпіричних досліджень діяльнісних аспектів перекладача для формування компетентності у письмовому перекладі	629
328. Майєр Н.В.	Функції контролю у процесі формування методичної компетентності майбутніх викладачів французької мови	631
329. Мартиненко О.С.	Відбір англомовного матеріалу для навчання аудіювання майбутніх перекладачів	633
330. Ніколаєва С.Ю.	Сучасні технології навчання іноземних мов і культур: типи і види	635

331. Огородник Н.Є.	Напрями модернізації системи навчання англomовного спілкування майбутніх фахівців морського та річкового транспорту	637
332. Олійник Т.О.	Навчання за тижневим планом як одна з форм організації автономного навчання німецької мови ...	639
333. Ольховська А.С.	Роль та місце курсу з сучасних перекладацьких технологій в структурі підготовки перекладачів ...	640
334. Осадча Н.В.	Принципи побудови курсу за вибором “країнознавство” в контексті формування лінгвосоціокультурної компетентності в англomовному читанні старшокласників	642
335. Пономарьова Ю.А.	Врахування соціолінгвістичних особливостей спілкування у навчанні студентів діалогічних єдностей різних видів японською мовою	644
336. Прон К.О.	Чинники актуальності формування професійно орієнтованого іспанського діалогічного мовлення майбутніх менеджерів туризму	646
337. Романов І.І.	Кейс-метод як засіб формування іншомовної лексичної компетентності майбутніх правознавців ..	648
338. Рубан А.М.	Мотивація формування професійно орієнтованої аудитивної компетентності у майбутніх учителів іспанської мови	650
339. Савлук А.О.	Індивідуалізація навчання професійно орієнтованого читання майбутніх інженерів	652
340. Сажко Л.А.	Використання сучасних технологій навчання в процесі оволодіння учнями другою іноземною мовою	654
341. Соловей Л.С.	Можливості використання системи moodle в організації самостійної роботи студентів	656
342. Тишко Н.М.	Вимоги до текстів для диференційованого навчання англomовного читання майбутніх інженерів	658
343. Тищенко М.А.	Основні переваги використання веб технологій у навчанні студентів технічних спеціальностей професійно орієнтованого англomовного письма ..	660
344. Уланович Н.Ю.	Сучасний стан досліджень формування фонетичної компетентності у другій іноземній мові	662
345. Федоренко І.С.	Види опор для формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників	664
346. Чухно О.А.	Вимоги до відбору навчального матеріалу з метою формування професійної фонетичної компетентності в другій іноземній мові	666
347. Шаблій О.С.	Психолінгвістичні і лінгвістичні особливості діалогів радообміну	668

348. Шевчук М.Д.	Використання електронного посібника для навчання англомовного професійно орієнтованого читання майбутніх перекладачів	670

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

349. Бондаренко А.Ф.	Соотношение процессов консультирования и психотерапии в разрешении межличностных конфликтов	673
350. Великанова Г.М.	Особливості адаптації початкової педагогічної підготовки вчителів до реалій середньої освіти Іспанії	674
351. Воронцова К.В.	Особливості вищої юридичної освіти в Україні у другій половині ХХ століття	676
352. Замкова Л.В.	Вплив демократичних реформ на розвиток освіти в Іспанії ХХ ст.	678
353. Корх В.М.	Соціалізація особистості в умовах медіасуспільства	679
354. Кравчук С.Л.	До проблеми емоційної стійкості та автономності особистості юнацького віку	681
355. Лисенко О.А.	Моделі підготовки педагогічних кадрів у республіці Ірландія та країнах Європи	683
356. Мельник А.І.	Основні ідеї студентоцентрованого навчання	685
357. Решетник О.А.	Місце інтуїтивної моральності в концепціях моралі	687
358. Скуратівська М.О.	Реалізація інноваційної освітньої політики в вищій школі України	689
359. Тхоржевська Т.Д.	Традиційні засади педагогічної етики в Україні	691
360. Федько С.Л.	Культуродоцільність психологічної допомоги: генезис феномену	693
361. Цихоня В.С.	Специфіка організації приватної психологічної практики вітчизняними фахівцями	695
362. Шумейко Н.В.	Основні напрями словацько-українського співробітництва в галузі вищої освіти	697

ФІЛОСОФІЯ

363. Братко К.В.	Первинний досвід загального як джерело естетичного (аналіз розвідок Д.І. Чижевського)	700
364. Городницький А.В.	Концепція новоевропейського суспільного договору в сучасних реаліях	702
365. Колеснік І.О.	Когнітивні моделі концептуалізації і вербалізації болю	703
366. Кретов П.В., Кретьова О.І.	Трансфінитність мовної символіки: дискурс та картина світу	705
367. Комісар Л.П.	Про “цифрову революцію”, “igeneration” і “культуру 4.0”: герменевтика “словника майбутнього”	707

368. Михайлова І.І.	Творче і критичне мислення : проблема співвідношення	709
369. Міщай Є.П.	Когнітивні засади інтерактивних методів викладання іноземних мов	711
370. Раренко Н.В.	Утопія як засіб автопоезису суспільств	713
371. Рощупкін О.Ю.	Проблема часово-просторової організації наративу	715
372. Семененко А.А.	Цивілізаційні виклики крізь призму українських реалій	717
373. Стасевська О.А., Уманець О.В.	Проблема ідентичності людини в соціокультурному просторі України	719
374. Стеценко А.С.	Інтерсеміотичні стратегії аналізу словесно-музичного дискурсу у французькому літературознавстві (досвід А.-М. Харма)	720
375. Чехун Н.В.	Когнітивні науки в контексті філософії свідомості Д. Чалмерса	722
376. Шевченко А.А.	Національна ідентичність і глобалізаційні процеси у сучасному суспільстві	724
377. Шумський О.Л.	Особливості східної та західної комунікативних моделей	727
378. Ясна І.М.	Опозиція “легкість-тяжкість” як метафора сучасних та традиційних суспільств	729

ІСТОРІЯ

379. Коноваленко Г.Б.	Українсько-єврейські взаємини періоду гетьманату П. Скоропадського (квітень – грудень 1918 р.)	731
380. Юрченко О.С.	Український рух і національні меншини Поділля (початок ХХ століття)	733
381. Лебедева І.М.	Замки Уельсу як об’єкт історико-культурного туризму	735
382. Яворська О.Г.	Соціокультурні підходи в організації туристичних подорожей іноземних громадян	736

МЕНЕДЖМЕНТ

383. Богачева А.В.	Кастомизация – маркетинговая тактика мотивации	739
384. Дацій Н.В.	Моделі управління якістю в бізнес-процесах	741
385. Драган І.О.	Корпоративне управління у сфері природокористування	743
386. Захарін С.В.	Бюджетні, податкові та митні важелі стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств в умовах інтеграції економіки України у світову систему господарювання	745
387. Літовкіна О.О.	Особливості реалізації регіональної політики в Україні	747

388. Насікан Н.І.	Удосконалення системи адміністративного менеджменту організації	749
389. Решетник Н.І.	Сучасні проблеми глобальної нерівності розподілу доходів	751
390. Романенко О.О.	Сучасні технології та інструменти digital маркетинг	753
391. Хусаїнов Р.В.	Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку в Україні	755
392. Шульпіна Н.В.	Сучасні комунікаційні технології в туристичному маркетингу	757
ПРАВОНАВСТВО		
393. Бугера О.І.	Використання мережі інтернет для запобігання корупції	759
394. Гаращенко Л.П.	Moral harassment у трудовому праві Франції	760
395. Златіна Н.Е.	Місцеві бюджети та їх роль у бюджетній системі України	763
396. Киренко С.Г.	Проблеми кримінально-правового захисту психіки людини	765
397. Мацегорін О.І.	Гарантія в сучасному цивільному праві України	767
398. Машков К.Є.	Регулювання заохочень в проекті трудового кодексу України	769
399. Островська Б.В.	Зародження і генезис християнської цивілізації та її вплив на міжнародні правовідносини	771
400. Тимошенко В.І.	Особливості кримінальної агресії	772
401. Шатіло В.А.	Питання класифікації принципів організації та діяльності органів державної влади	774

Підписано до друку 26.04.2016 р. Форман 60x84 1/16
Папір друк. №1 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 62,86
Умовн. Фарбо-відб. 62,97 Обл.-від. арк. 62,97
Тираж 200. Зам. № 16-245

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.

ПАТ “ВІПОЛ”
03151, Київ – 151, вул. Волинська, 60